LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	20[illegible]

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՅՈՒԼԻՍ 1928

1er JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 688 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎՐԻՊԱԾ ՍԵՐՈՒՆԴ

Առաջին անգամ չէ որ կ'արծարծենք այս հարցը։

«Յառաջ»ի հրատարակութենէն ի վեր, պարբերաբար մատնանշած ենք վէրք մը. — Նոր սերունդին թարթափումը, չափազանց օգտապաշտ ձգտումներն ու աթոռակալութիւնը։ (Այս բառը կը գործածենք իբրեւ մօտաւոր բացատրութիւնը Carriérisme-ի)։

Արդարեւ, մեր պատանիներէն եւ երիտասարդներէն անոնք որ Փարիզ կամ առհասարակ Եւրոպա եւ Ամերիկա անցան 1914էն եւ 1919էն յետոյ, կը ներկայացնեն վրդովիչ պատկեր մը, իբրեւ ամբողջութիւն։

Նախ՝ հիմնական, ամուր գիծը կը պակսի շատ-շատերուն մէջ։ Այսօր այսպէս, վաղը այնպէս։ Ոստոստուն։

Կ'ընդունինք որ աւերիչ դեր կը կատարէ միջավայրը. — Համայնակուլ եւ յարաճուն մշակոյթ, ակնախտիղ տեսարաններ, լուսացնցուղ եւ լպրծուն պողոտաներ, դիւրին վայելք եւ աժան սէր, գրգռիչ ազդակներ՝ գիրքի, փառքի, վայելքի։

Երէկ ալ կային այս բոլորը։ Նոր չէ որ ամենայաղթ ցբնծութի մը դարձաւ Փարիզը, կամ Եւրոպան։

Ինչո՞ւ համար հիմա, հողը հետզհետէ տեղի կուտայ մեր ոտքերուն տակ։

Որովհետեւ մեր ուզած հայրենի՞քը չունինք։ Բայց ունէի՞նք երէկ, 1914էն առաջ։

Այն ատեն, ժընեւի, Մոսկուայի կամ Փարիզի համալսարանէն շրջանաւարտը կ'անցնէր Թուրքիա եւ Կովկաս, կը խիզախէր մինչեւ Կարին եւ Սասուն։ Այսօր պէտք է յորդորական կարդալ, մէկն ու մէկը մինչեւ Ցունաստան կամ Սուրիա ղրկելու համար։

Թո՛ղ ընք տեղափոխութիւնը։ Եղած քաղաքին մէջ անգամ, մենք շատերը գիտենք, որ կը նախընտրեն ամփոփուիլ իրենց պատեանին մէջ։

Սասունէն եկած տղան դարձ'ր է ախլէտուն։ Գաւառացի տաղանդաւոր գրագէտի մը չորս զաւակներէն ոչ իսկ երկուքը կ'երեւան։ Կամ կ'երեւան իբրեւ ստուեր, անզգալաբար կտրելով ամէն օրկանական կապ՝ իրենց ժողովուրդին հետ։

Կը ճանչնանք երիտասարդներ, որոնք յաջողած են ամսական 800-1000 կամ 1200 ֆրանք թոշակ ապահովել, իբրեւ ուսանող, եւ այս տարիքէն իսկ դարձեր են պզտիկ պոլիտիկոսներ։ Կը սիրեն հակիլ ու քծնիլ անոր անոր որ ճարած է այդ նպաստը։

Պատանիներ եւ երիտասարդներ՝ որ քաղաքականութիւն կը խաղան...

Կը մղուիս հարցնել որ, եթէ Հայաստանը կը հեռանայ միտքերէն եւ սիրտերէն, շնորհիւ իր վարիչներուն բարբարոսական աղանդաւորութեան, կենդանի գործունէութեան գետին չկա՞յ աս գաղութներուն մէջ։

Գէթ այնքան որքան կար, ժամանակին, Բարձր Հայքի, Վասպուրականի կամ Կիլիկիոյ մէջ, Համիտի եւ Իթթիհատի շրջանին։

Արդէն հասակ նետած սերունդը, որ արիւնի պատմութիւն մըն ալ ունի իր աչքերուն մէջ, ինչպէ՞ս կրնայ ամերիկեան ֆիլմի պատանոր հագնիլ, արեւմտահայ ժողովուրդի վերջին, ամէնէն սոսկարաթիւ ճնացորդներուն այլասերման պատկերին առջեւ։

Այդ սերունդը ի՞նչով աւելի բարձր կը դասուի ինքզինքը, կայաններու փոշիներուն մէջ խլրտող ու հեւացող տասնեակ հազարաւոր մանուկներէն, կամ անհամար գիւղացիներէն, «հայ մարդերէն», որոնք ներշնչման եւ գործի անսպառ աղբիւրներ էին երէկ։

Տխուր է, ընդվզեցուցիչ է, բայց պէտք է գրել.— Երբեք այնքան բացորոշապէս շեշտուած չէ «ամէն մէկը իրեն համար» նշանաբանը, որքան այսօր, 18էն 25 եւ 30 երկնցող սերունդին մէջ։

Այս պատկերը աւելի աչքի կը զարնէ այնտեղ ուր երիտասարդական համախմբումներ կան։

Օրինակ՝ Ուսանողական Միութիւնները։

1925էն ի վեր «Յառաջ» կը հրատարակուի, եւ տակաւին կրցանք ներկայացնել կենդանի գործ մը, որ տաքցնէր համրութեան սիրտը այդ Միութեան, առ հասարակ՝ ուսանողներու հանդէպ։ Անոնց զիմագիծն անգամ նեղացուցիչ հարցական մըն է մեզի համար։

Փրակն եւ Միլանը հեռու են։ Բայց գիտենք որ անոնք դանազան շարժումներ փորձեցին, նոյն իսկ մեծարանքներ ուղղեցին Փարիզի։

Մա՛րդ չհասկցաւ,— ո՞ղջ են, թէ «կը փնտռուին» Փարիզի ուսանողները։

Աւելի բախտաւոր եղաւ «Յարդգող»ը, որ կը տոկայ երկու տարիէ ի վեր, շնորհիւ իր «Հինգշաբթի»ներուն։

Բայց կը թուի թէ այնտեղ ալ յամրաբար կը բանի որդ մը, տիլէտանտիզմը, որ կը փտցնէ հիմնական գծին, մինչեւ անգամ գրականութեան մէջ։

Մենք առաջին օրէն ողջունեցինք՝ շարժումը — ինչպէս ամէն երիտասարդական շարժում — բայց պարտք ունինք զա՛ն սթափեցնելու։

Երանի՛ թէ սխալած ըլլայինք վերէն վար, այս ամբողջ յօդուածին մէջ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

Հայրենիք խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով Մուսոլինիի վերջին ճառը՝ Իտալիոյ ծերակոյտին մէջ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (8 Յունիս).

— «Ամէնէն աւելի այդ ճառին մէջ աչքի կ'իյնայ «խաղաղասիրական» տարապայման շեշտը, որ միանգամայն արտասովոր է Իտալիոյ դիկտատորին համար եւ, կարելի է ըսել, նոր երեւոյթ մըն է։

Հարկաւ, ոչ ոք լրջօրէն կրնայ հաւատալ, թէ Մուսոլինի իրապէս փոխուած է եւ յանկարծ խաղաղասէր դարձած։ Սակայն, ակներեւ է, որ Մուսոլինի փոխած է իր լեզուն եւ պէտք կը տեսնէ այժմ աւելի խաղաղասէր երեւալու, ինչպէս նաեւ խուսափելու պատերազմի գրգռիչ սպառնալիքներէն, որոնք այնքա՛ն յատուկ էին իրեն անկէ առաջ։

Այս, գէթ արտաքին փոփոխութեան պատճառն այն է, որ միջազգային ներկայ պայմաններուն մէջ Մուսոլինի աւելի ձեռնտու կը սեպէ իր երկրին համար հրապարակ գալ իբրեւ խաղաղութեան պաշտպան, քան իբրեւ պատերազմի ձգտող ուժ մը։

Իտալիա պատրաստ չէ պատերազմի համար, ուստի Մուսոլինի խոհեմաբար կ'ուզէ ժամանակ մըն ալ խաղալ խաղաղութեան լարին վրայ, եւ «բարեկամական» միջոցներով ձեռք բերել այն, ինչ որ անկէ առաջ կը յուսար ձեռք բերել պատերազմական սպառնալիքներով, որոնց թողուցած խորունկ ազդեցութենէն ան անկասկած կ'օգտուի այժմ, այս կամ այն զիջումները կորզելու համար ուրիշ պետութիւններէ։

Ասոր համար է, որ Մուսոլինի, ինչպէս իր ճառէն ալ որոշապէս կ'երեւայ, բոլոր պետութեանց հետ կ'ուզէ շահիլ բարեկամութիւնը Ն' Գերմանիոյ, որուն հասցէին, դեռ երէկ այնքա՛ն գրգռիչ սպառնալիքներ կ'ընէր, Ն' Եուկօ-Սլաւիոյ, որուն հետ դեռ այսօր ալ իր յարաբերութիւնները ձգտուած են. Ն' Աւստրիոյ, զոր դեռ երէկ կը սպառնար ճզմել ու նուաճել. Ն' Ֆրանսայի, որուն հանդէպ դեռ քանի մը ամիս առաջ այնքան գրգռիչ ցոյցեր կ'ընէր. Ն' Յունաստանի, որուն վրայ քանի մը տարի առաջ այնքան անակնկալ կերպով յարձակում գործեց՝ ժամանակաւորապէս գրաւելով Կորֆու կղզին. Ն' Թուրքիոյ, որուն հողերուն վրայ դեռ երէկ աչք ունէր ու այդ չէր ալ ծածկեր. վերջապէս, Ն' Ռուսիոյ, որուն Խորհրդային կոչուած րէժիմը այնքա՛ն անընդունելի եւ ատելի է Ֆաշիզմի համար։

Իտալիոյ դիկտատորին ճառը ցոյց կուտայ, ամէն պարագայի տակ, թէ ժամանակակից ամէնէն ռազմապաշտ պետութիւնն անգամ հարկադրուած է այսօր խաղաղութեան երգը երգել։

Ասիկա ինքնին նշան է, որ միջազգային կեանքի մէջ խաղաղութեան ի նպաստ գործող ազդակները այսօր շատ աւելի զօրաւոր են, քան եղած են ասկէ առաջ։ Մեծ Պատերազմէն առջին . . . ։»

ՓԱՐԻԶԻ հանրային ապասարկութեանց պաշտօնեաները ցոյց մը կատարեցին առջի օր Օփէրայի հրապարակը եւ Սէն-Լազար կայարանին առջեւ, բողոքելու համար, թոշակներու վճարման յապաղումին դէմ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Երէկ գրեցինք թէ Միացեալ Նահանգներու ռամկավար կուսակցութեան խորհրդաժողովը, գումարուած Թէքսասի Հուսթըն քաղաքին մէջ, Նախագահութեան թեկնածու ընտրեց Նիւ Եորքի կառավարիչ Ալֆրէտ Սմիթը։

Ժողովի ընթացքին օդը ա'յնքան տաք էր որ բազմաթիւ պատգամաւորներ մարեցան։ Սմիթ ընտրուեցաւ 1065ի վրայ 769 քուէով, մինչ 2/3ի մեծամասնութիւն ունենալու համար 733 քուէ բաւական էր։ Այս ալ դիւնքէն յետոյ կարգ մը պատգամաւորներ եւս իրենց ձայնը տուին Սմիթի, որ ի վերջոյ թեկնածու յայտարարուեցաւ 849 ձայնով, ընտրուած առաջին քուէարկութեամբ։

Չորս տարի առաջ, ռամկավարներու Նիւ-Եորքի խորհրդաժողովին մէջ սաստիկ վէճեր տեղի ունեցան, պառակտում առաջ եկաւ, երկար ատեն կարելի չեղաւ հատուածները իրարու հետ հաշտեցնել, քուէարկութիւնները իրար յաջորդեցին անվերջանալիօրէն՝ առանց արդիւնքի մը յանգելու։ Մինչ Հուսթընի ներկայ ժողովին մէջ ընդհակառակն տիրապետողն էր հաշտարար ոգին, որուն շնորհիւ կարելի եղաւ յանգիլ արագ արդիւնքի մը։ Փոխ-Նախագահի թեկնածու ընտրուեցաւ Ռոպինսըն, ինչպէս կը նախատեսուէր։

Ցնցոյ վիճաբանութիւններ կատարուեցան կուսակցութեան քաղաքական ծրագրին վրայ։ Ներքին քաղաքականութեան մէջ, կուսակցութիւնը յանձնառու կ'ըլլայ ուղղամտօրէն գործադրել ոգելից ըմպելիներու արգելիչ օրէնքը։ Չի հակառակիր որ հրամանագիր մը հրատարակուի՝ օգնութիւն հասցնելու համար երկրագործներուն։

Անխնայ կը դատապարտէ Հանրապետականներու գեղծարարութիւնը։ Կողմնակից է ներգաղթի ներկայ օրէնքին պահպանուելուն, միայն թէ պէտք է ջնջուի այն յօդուածը, որ ամուսինը կնոջմէն, զաւակները ծնողքէն կը բաժնէ։ Արտաքին քաղաքականութեան մէջ ի նպաստ կ'արտայայտուի պատերազմի վերացման, արտասահմանի Ամերիկացիներուն կեանքին ու ինչքին պաշտպանութեան, ապառաժնութեան գեղչուելուն։ Նոյնպէս՝ կուսակից է չմիջամտել օտար երկիրներու ներքին քաղաքականութեան՝ ինչպէս Մեքսիկա, Նիքարակուա եւ լատին Ամերիկայի բոլոր հանրապետութիւնները։

Ընտրական ծրագրին մէջ յիշուած է նաեւ որ, եթէ ռամկավար կուսակցութիւնը իշխանութեան գլուխ գայ, պիտի գործադրէ այն խոստումները զորս Միացեալ Նահանգները ըրին Հայաստանի՝ մեծ պատերազմի ընթացքին եւ անկէ վերջ։

Վստահութեան քուէ Փուանքարէի

Ֆրանքի կայունացումէն ի վեր, Խորհրդարանի նրբանցքներուն մէջ զանազան շշուկներ շրջան կ'ընէին՝ Փուանքարէի դահլիճին դիրքին մասին։ Մասնաւորաբար վրդովիչ էր արմատական-ընկերվարականներու դիրքը։ Անոնք կը մերժէին կառավարութեան ընդհանուր քաղաքականութեան մասին հաւանութեան քուէ տալ։ Զանազան մասնակի խորհրդակցութիւններ և ժողովներ տեղի ունեցան՝ այս կացութեան դարման մը տանելու համար։ Դահլիճին արմատական-ընկերվարական նախարարները խոստացան իրենց ընկերներուն մօտ միջամտել՝ եւ անոնց անվերապահ աջակցութիւնը ապահովել կառավարութեան։

Բոլոր այս անցուդարձերը իրենց ազդեցութիւնն ունեցան Սակարանին վրայ, ուր ֆրանսական արժեթուղթերը կարեւոր անկում կրեցին։

Առջի օր Երեսփ. ժողովին մէջ, վարչապետ Փուանքարէ երկար ճառ մը խօսեցաւ ընդհանուր քաղաքականութեան մասին։ «Ազգային Միութեան» ձեռք բերած յաջողութիւնները պարզեց եւ ըսաւ. «Եթէ ուրիշ դահլիճ մը կ'ուզէք, որոշումը ձերն է։ Կառավարութիւնը կը փափաքի կառավարել ստուար մեծամասնութիւնով մը, կարելի եղածին չափ ստուար։ Մենք հաւատարիմ պիտի ըլլանք անոնց, որ հաւատարիմ եղան մեզի։ Եթէ կ'ուզէք աւելի ձախ (կամ աւելի աջ) դահլիճ մը, պարզապէս ըսէք ատիկա։ Նախարարութեան թեկնածուներ չէ որ կը պակսին։»

Այս հեգնական ակնարկութիւնները ժպիտ առաջ բերին երեսփոխաններուն դէմքին վրայ։ Եւ որովհետեւ խորհրդարանը չէր ուզեր նախարարական տագնապ մը ունենալ, 125ի դէմ 455 քուէով վստահութիւն յայտնեց Փուանքարէի։ Դէմ քուէարկեցին միայն ընկերվարականները, համայնավարներն ու քանի մը արմատական ընկերվարականներ։

Թուրքիան առանց բժիշկի

Թուրքիոյ Առողջապահական վարչութեան պատրաստած մէկ վիճակագրութեան համաձայն, երկրին մէկ երրորդ մասը առանց բժիշկի մնացած է։ Այսպէս, 234 գաւառակներէն 110 գաւառակը կառավարական բժիշկ չունին, եւ կարգ մը կուսակալութիւններու մէջ ալ փոքր թիւ մը կը կազմեն գտնուած բժիշկները, որոնք սահմանափակ վայրերու մէջ միայն կրնան հասնիլ։

Բժիշկներէն զատ, դեղարաններու սոսկալի պակաս կայ նաեւ բազմաթիւ նահանգներու մէջ։ Այս առթիւ գանգատ կը յայտնուի որ Թուրք բժիշկները ամէնէն աւելի Պոլսոյ եւ ուրիշ գլխաւոր քաղաքներու մէջ կեդրոնացած են, հեռու փախչելով ներքին գաւառներու մէջ ծառայութենէն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՍՏԻԻ ՎՐԱՅ ՔՆԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Լսեցէ՛ք եւ արթնցէք.

— «Հոգի այրելէն, տուն քանդելէն բան դուրս չի գար։ Այս տեսակ շարժումներ չեն վայլեր մեր մարդոց»։

«... Աշխարհի ամէնէն քաղցր բանը շինելն է, ոչ թէ քանդելը»։

Իմացէ՛ք, թո՛ւրք մըն է այս ազդարարութեան հեղինակը։

Արեւել. Նահանգներու մարզպան խլլաֆիմ Թալի պէյը, որ՝ վերջնագիր մը ուղղած էր քիւրտերուն, զէնքերը վար դնելու եւ իրենց տուները վերադառնալու համար։

— Հոգի այրելէն, տուն քանդելէն բան դուրս չի գար։

Ի՜նչ հրաշալի հոգեփոխութիւն...

Ցեղային, անձնական փորձառութի՞ւնն է որ գրի առնել կուտայ այս խօսքերը։

Միլիոնաւոր հոգիներ վառելէ, անհամար տուներ քանդելէ, ամբողջ ժողովուրդներ արմատախիլ ոչնչացնելէ եւ անսահման տարածութիւններ հուրի, սուրի եւ աւարի մատնելէ յետոյ, Իպրահիմ Թալիները նո՞ր իմացան թէ «աշխարհի ամէնէն անուշ բանը քանդելը չէ, այլ շինելը»։

Հարիւր հազարաւոր շղթայակապ երիտասարդներ ողջ ողջ թաղելէ, կամ երկու-երկու, չորս չորս իրար կապած կացինահար խողխողելէ, անհամար նորածին երախաներ մնտուկներու մէջ գամելով ծովը թափելէ, անզէն եւ անպաշտպան մայրեր եւ աղջիկներ վայրագօրէն լլկելէ եւ յօշոտելէ յետոյ, հիմա՞ է որ կը հասկնան թէ «այս տեսակ շարժումները չեն վայլեր *մեր* մարդոց, տղամարդոց»...

Ո՞ւր կը կարդա՞ք այս օրօրը անամօ՛թ հրէշներ։

Հայերէն յետոյ, կ'ուզէք անուշ քո՞ւն մը քաշել տալ քիւրտերուն։

Եւր իսկ ձեռքով զինուած եւ կառավարի գազաններու պէս Հայերու վրայ արձակուած, եւ հիմա ձեր իսկ ձեռքով հալածական եւ կոտորուած քիւրտերուն, որպէս զի անոնց գլխուն ալ անարգել գործէ ձեր *եաթաղանը*։

Վա՜յ անոնց որ ականջ կը դնեն Հազարումէկ գիշերները գերազանցող այս հէքեաթներուն...

Վ.ԱՀԷ

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

50րդ Ցանկ

	Ֆր.
Մ. Խաչատուրեան, Royat	30.—
Վ. Վարդերեսեան (Խ.)	30.—
Գումար	60.—
49րդ. ցանկին գումարը	70,810.35
Ընդհ. գումար	70,870.35

×

Հայրենակից մը, երէկ, ինքնաբերաբար 30 ֆրանք յանձնեց մեզի, Խասքովոյի մանկապարտէզին շինութեան համար։

Ինչպէս գրած էինք երէկուան խմբագրականին մէջ, մենք համաձայն ըլլալով շարժի հանգանակութենէն հարկ եղած գումարը յատկացնելու այդ շինութեան, այս դրամն ալ կ'արձանագրենք ընդհանուր ցանկին մէջ, անունին քով կցելով «Խ.» տառը։

×

ԽՄԲ.— Այս գումարէն Ֆիլիպէ՝ Երուանդ Եպիսկ.ի փոխադրած ենք, զանազան թուականներով, 68,852.85 ֆրանք. իսկ Փարիզի պուլկարական դեսպանատան յանձնած՝ 400 ֆրանք. (Վիէն-Իգէրի չէքը)։

Համագումար՝ 69,252 Ֆր. 85։

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐԻՆ

X

Հարեւան ժողովուրդների հողային վէճերը պատմական իրաւունքի հիման վրայ լուծելու թեկնածութիւնը, որ անում են վրաց հրապարակագիրները, մեզ համար «ամենաձեռնտու» թեկնածութիւնն է ամէն տեսակէտից։ Այդ իրաւունքի հիման վրայ՝ մենք կարող ենք Տաճկաստանին շատ աւելի ընդարձակ հողային պահանջներ ներկայացնել, քան այն ինչ որ պահանջում ենք ներկայիս. որովհետեւ երկար դարերի ընթացքում Տաճկաստանի արեւելեան և հիւսիս-արեւելեան վիլայէթները հայկական տիրապետութեան տակ են եղել։ Նոյն այդ իրաւունքի հիման վրայ՝ Ադրբէջանը ձայն չպէտք է հանի, եթէ մենք նրանից պահանջենք ոչ միայն Շարուր-Նախիջեւանը, լեռնային Ղարաբաղն ու լեռնային Գանձակը, այլ եւ Կուրի ամբողջ աջ հովիտը, որովհետեւ հնուց ի վեր մեր պատմական Արցախի, Ուտիքի եւ Գուգարքի սահմաններն մէջ էին ընկնում, Ղարաբաղի, Գանձակի եւ Ղազախի դաշտային շրջանները։ Վերջապէս բանը եթէ պատմական իրաւունքին մնայ՝ մեր պահանջները Վրաստանից չեն սահմանափակուի Հայկական Բորչալուով եւ Ախալքալակով, այլ նրանք Ախալցխայի եւ Արտահանի վրայով կը տարածուեն մինչեւ Լազիստան, որովհետեւ այդ հողերը, երկար դարերի ընթացքում, մեր Վանանդի, Տայոց Աշխարհի, Աղձնիքի մասերն են կազմել։

Սակայն, չնայած որ այս բոլոր հողային «յաւակնութիւնները» անհերքելի պատմական փաստերով կարելի է հիմնաւորել, մենք, ինչպէս տեսանք, մերժում ենք պատմական իրաւունքը հիմք դարձնել հողային վէճերը լուծելու կամ հողային պահանջները արդարացնելու համար։ Մերժում ենք այն պատճառով, որ այդ իրաւունքը չափազանց շատ դէպքերում հակասում է ազգերի ինքնորոշման սկզբունքը, աշխարհակալական (իմպերիալիստական) տրամադրութիւններ է հրահրում ժողովուրդների մէջ եւ նրանց փոխադարձ ներհակութիւնները եւ ընդհարումները յաւերժացնում։

Բայց հետաքրքրական է պարզել, թէ վրաց հրապարակագիրները, որոնք մինչև Վրաստանի անկախութիւնը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մեր այս ժողովրդավար տեսակէտն էին պաշտպանում, իսկ հիմա սրտառուչ համերաշխութեամբ ձայնակցում են մի ժամանակ այնքա՛ն արհամարհուած ազգայնականների «պատմական իրաւունքի» երգերին՝ գործնականապէս ինչպէ՞ս են վերաբերւում դէպի այդ իրաւունքը, երբ նա խօսում է ոչ թէ յօգուտ Վրաստանի, այլ յօգուտ այլ երկրների։

Այս հարցը պարզելու համար, կարելի է մի քանի փաստեր բերել — ինչպէս օրինակ, Վրացիների վերաբերմունքը դէպի Աբխազիայի եւ Օսեթիայի պատմական իրաւունքները — բայց մենք կը բաւականանք միայն Հայկական Բորչալուի պարագայով։

Վրաց հրապարակագիրների պատմական ծանօթութիւններն ընդհանրապէս շատ աղքատիկ են. այնքան աղքատիկ, որ, օրինակ, «Անկախ Վրաստանը» սեւով սպիտակի վրայ գրում է, թէ Հայաստանը իր անկախութիւնը կորցրել է Գ. դարում։ Այնուամենայնիւ գիտեմ, որ նրանց մէջ կան մարդիկ, որոնք շատ լաւ տեղեակ են Հայկական Բորչալուի պատմական վիճակին։

Իսկ պատմական վիճակը հետեւեալն է.—

Այս գաւառը հնում կոչւում էր Տաշիր եւ Գուգարաց Աշխարհի մասն էր կազմում։ Սարաբոնի ժամանակներից սկսած մինչեւ VII դարը (Ք. Յ.) նա Հայաստանի սեփականութիւնն էր համարւում — ինչպէս այդ վկայում են ինքը Ստրաբոնը, Փաւստոս Բիւզանդը եւ Մովսէս Խորենացին, որի պատմութիւնը VII դարի գործ է նկատւում։ Այս դարից սկսած մինչեւ Բագրատունեաց Հարստութեան բարձրանալը (IX դար) Գուգարաց Աշխարհը, մէջն ունենալով եւ Տաշիրքը, կիսանկախ կեանք է ունենում եւ կառավարւում տեղական իշխաններով, որոնք աւատական տուրք էին տալիս երբեմն Պարսից, երբեմն Արաբների եւ երբեմն էլ վրաց արքունիքներին։ Բագրատունեաց առաջին թագաւորները Հայաստանի հաւաքմանը կամ ամբողջացմանը ձեռնարկելով՝ իրենց տիրապետութեան տակ են առնում Գուգարաց Աշխարհը իր բոլոր մասերով. սակայն X դարու վերջերին նա դառնում է անկախ թագաւորութիւն (Կիւրիկեան) եւ այս վիճակի մէջ մնում է մինչեւ XII դարու վերջերը։ Սրանից յետոյ այս գաւառը ընկնում է Վրաց տիրապետութեան տակ, որ տեւում է ընդամէնը մի քանի տասնեակ տարի։

Այդ ժամանակաշրջանում էլ նա կառավարւում է տեղական հայ՝ նախարարներով — Օրբելեաններ, Արգութեաններ — որոնք գրեթէ անւանապէս էին ենթարկւում վրաց արքունիքին։ XIII դարից սկսած Վրացիների անւանական տիրապետութիւնն էլ է դադարում, Տաշիրքը Գուգարաց Աշխարհի հետ միասին ընկնում է նախ Թաթարաց եւ ապա Պարսից իշխանութեան տակ։ Ամբողջ հինգ դար անցնելուց յետոյ XVIII դարու կէսերին վրաց Իրակլի Բ. թագաւորը խլում է Տաշիրքը Պարսիկներից. բայց թէ նա ինչ կարեւորութիւն էր տալիս Տաշիրքին, դա երեւում է այն զաւեշտական փաստից, որ նա 1799ին նւիրում է այս «հայրենի գաւառը» հնդկահայ հարուստ վաճառական Շահամիրեանին՝ ի փոխարինութիւն նրանից ստացած նւէրների... Յետագայ պատմութիւնը յայտնի է։ Տաշիրքը Վրաստանի հետ միասին 1783ին նախ մտնում է Ռուսաստանի հովանաւորութեան տակ եւ ապա դառնում նրա գաւառներից մէկը։

Այսպիսով տեսնում ենք, որ այս գաւառը վերջին երկու հազար տարւայ ընթացքին Վրաստանի տիրապետութեան տակ է եղել չափազանց կարճ ժամանակաշրջաններում եւ չափազանց երկար ընդմիջումներով։ Ընդհակառակն երկար ու ձիգ դարեր նա եղել է Հայաստանի հետ՝ բաժանելով նրա անկախութեան բարիքը եւ անազատ կեանքի տառապանքը։

Այս արտաքին քաղաքական պայմաններին զուգահեռ է ընթացել նաեւ Տաշիրքի ներքին կեանքը։ Անյիշելի ժամանակներից սկսած, նրա բնակիչները կազմել են Հայերը։ Մի քանի անգամ Տաշիրցիք բնաջնջւել են Թաթարներից, Պարսիկներից եւ լեռնականներից, բայց ամէն անգամ տարագրւած կամ կոտորւած Հայերի տեղը նորից Հայերն են բռնել։ Վրացիք երբ եւ իցէ փոքր էլ չեն արել Տաշիրքում հաստատւելու։ XIX դարու սկզբին, Թիֆլիսից մինչեւ Փամբակ տարածութեան վրայ մենք վրացական հետքը գտնում ենք միայն երկու գիւղում. մէկը զուտ վրացաբնակ, իսկ միւսը Հայերի եւ Վրացիների խառն ազգաբնակչութեամբ։

Էլ չենք խօսում այն մասին, որ այս ամբողջ գաւառը ցանւած է հնադարեան մշակոյթի հոյակապ կոթողներով — վանքեր, եկեղեցիներ, խաչքարեր, կամուրջներ, գերեզմանատներ — որոնց մէջ վրացական մշակոյթի նշոյլ իսկ չկայ, այնտեղ ամէն ինչ բացառապէս հայկական է։ Ձենք խօսում եւ այն նշանակալից փաստի մասին, որ Քաղկեդոնի ժողովի շուրջն առաջացած հայ-վրացական կրօնական վէճերի մէջ, Վրացիների հանդէպ ամէնէն հաշտ դիրքի մէջ էր գտնւում Տաշիրքը, որ կարելի է ասել ղեկավարում էր այս ամբողջ պայքարը, նոյն իսկ այն օրերին (Թամարեան ոսկեդար), երբ Վրաստանը իր զօրութեան գագաթնակէտին էր հասել։

Ծանօ՞թ են վրաց հրապարակագիրները այս պատմական իրականութեանը։ Ըստ երեւոյթին ծանօթ են։ Բանէ նրանք, Հայկական Բորչալուի կամ Տաշիրքի մասին խօսելիս, «պատմական իրաւունքի» հարցեր շատ չեն յարուցանում։ Իսկ չեն յարուցանում — որովհետեւ այդ իրաւունքները ներկայ դէպքում յօգուտ Վրաստանի չեն խօսում, այլ յօգուտ այն երկրի, որից նրանք, ամէն մի պատմական իրաւունք ոտնահարելով, ուզում են խլել Հայկական Բորչալուն։

Այսպէս է միշտ։ Բոլոր տեսակի գաղափարների եւ սկզբունքների պէս՝ պատմական իրաւունքի գաղափարն էլ վրաց հրապարակագիրների համար արժէք ունի այն չափով միայն, ինչ չափով դրանից գործնական օգուտ կարող է ստացւել իրենց հայրենամոլ կամ աշխարհակալ բաղձանքների համար...

Դառնանք Ախալքալակի պատմութեան։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ՈՒՐԱԽԱԼԻ ԵՐԵԽՈՅԹ

Գեղարուեստական գրականութիւնը՝ ժամանակակից կեանքի ցոլացումն է։ Իւրաքանչիւր ժամանակաշրջանի կենցաղը, բարքերն ու գաղափարները անպայման այս կամ այն ձեւով կ'արտայայտուին գեղարուեստական գրականութեան մէջ։ «Գեղարուեստը գեղարուեստի համար» նշանաբանը վաղուց դատապարտուած է մահուան։

Ցեղերէն գրականութեան մէջ առանձնապէս ուժեղ կնիք ու հետքեր կը թողուն պատմական խոշոր անցքերը։ Մանաւանդ՝ յեղափոխութիւնները, որոնք յեղաշրջելով պատմութեան ընթացքն ու ժողովուրդներու կեանքը, փոփոխութիւն կը մտցնեն նաեւ գեղարուեստի եւ գրականութեան ձեւին ու բովանդակութեան մէջ։

Ռուսական յեղափոխութիւնը, որ պատմական ամենամեծ եւ ուժգին թռիչքներէն է, դեռ եւս իր արժանի գրականութիւնը չունի։ Ինչպէս որ հակաժողովրդական յեղաշրջումը ապաւաղեց եւ այլանդակեց բուն՝ ժողովրդական յեղափոխութեան դիմագիծը, — նոյնպէս եւ բոլշեւիկեան գեղեցիկ գրականութիւնը հանդիսացաւ յեղափոխութեան ու արուեստի կոտարեալ ծամածռութիւն մը։

Ճիշդ է, յեղափոխական շրջանին, բաւական շնորհալի եւ ընդունակ գրողներ բուսան, բայց թէ՛ ներերու եւ թէ՛ հինեւու մէջ ռուսական մեծ յեղափոխութիւնը չունեցաւ իր իսկական երգիչը։ Եղածներուն մէջ, անվիճելիօրէն, առաջնութիւնը կը պատկանի Ալեքսանդր Բլոկի «Տասներկուքը»ին, որ մինչեւ օրս ալ բոլշեւիկներու եւ հակախորհրդայիններու համար կռուի, վէճի նիւթ է, — թէ որու դէմ է գրուած։

Մասնաւորապէս շատ աղքատ է յեղափոխական բովանդակութեամբ եւ գեղարուեստական արժանիքներով հայ «պրոլետ» գրականութիւնը։ Թղթատեցէք Աղասի Վշտունիի, Գուրգէն Մահարիի, Ալազանի, Նայիրի Զարեանի եւ միւսներու «պոէմա»ներն ու ժողովածուները, — բացի ոճաւէշ բառախաղերէ, անիմաստ բովանդակութենէ եւ անհամ կրկնութիւններէ ուրիշ բան չէք գտներ։ Ահա նմոյշ մը Աղասի Վշտունիի «Յաղթանք ու Ջանք» գրքէն.—

Ծոգի, ծոգի, պողպատ,
Շողյլատ մեքենաներ,
Անի՛ւ, անի՛ւ, անի՛ւ,
Անի՛ւ, անի՛ւ, անի՛ւ՝
Բանող, մանող, ծանող
Անի՛ւ, անի՛ւ, անի՛ւ.

Ահա ձեզ «պրոլետարական» պոեզիան իր հոկտեմբերեան յաղթանակով ու նուաճումներով, գեղարուեստով ու ճարտարութեամբ...։

Մէկդի գնելով բարոյական նկարագիրը, պէտք է ընդունիլ, որ Տէրեանէն յետոյ, ռուսահայ քնարը ունեցաւ իր տաղանդաւոր երգիչը Եղիշէ Չարենցով։ «Կապուտաչեայ հայրենիքի» հեղինակի գրչին կը պատկանի յեղափոխութեան սկզբնաշրջանին գրուած «Ամբոխները խելագարուած» սքանչելի եւ հուժկու կտորը։

Սակայն, հոկտեմբերեան հոսանքը Չարենցն ալ իր մէջ առաւ ու քշելով իջեցուց անպատկառ ու շնորհազուրկ Աղասի Վշտունիներու շարքը։ Շատ չանցած, Չարենցը «Մասիսի անհասս ճերմակ գագաթէն» թռաւ Չին-Մա-Չինի երկիրը եւ ապա «Պասկիլները» մառանը։ Անբարոյականութիւն ու անկուռ անձնական կեանքի մէջ, շնականութիւն և տաղանդի մարում՝ գրածներու մէջ։ Ահա վերջին տարիներու Չարենցը։

Բարեբախտաբար, գէթ արուեստի ասպարէզին մէջ, նոյն ոգիով չպիտի շարունակէ։ Այդ յոյսը կը ներշնչէ Չարենցի վերջին բանաստեղծութիւններէն մէկը՝ «Ես այն չեմ».

Ես այն չեմ այլեւս, այն չեմ.
Նայիրեան միամիտ այն պոէտը,
Որ ուզում էր երգերով Թռչել
Եւ անցնել այս նեղ արահետը:

Ես եկայ խաւար այն ափից,
Եւ բացեց երբ խնդուն առաւօտը,
Իմ հոգին ահով տագնապեց,
Եւ անհուն էր այդ նոր իմ կարօտը:

Ես տեսայ աշխարհը նորացած,
Եւ աշխարհը այդ հարազատ էր,
Եւ երգով իմ, այնքան հրացայտ,
Ես անցայ անցեալի բարբիկադը:

Չարենցի հոգին «հանգիստ» կը լեցուի, երբ անցնելով «բարրիկադը» ետ կը նայի։ Բարրիկադի միւս կողմը մնացեր է համաշխարհային ցնորամտութեան երգիչ Չարենցը, որուն միշտ այնպէս երեւցած է՝

Թէ որքան բարձր կանչեմ
Այնքան շուտ կը դառնամ ուրիշ,
Եւ ուրիշ կը դառնայ անշեղ:

Այլեւս ինքն ալ չի հաւատար իր բարձր կանչին եւ կը զգայ ձգտումներու ունայնամտութիւնը.—

Եւ դժուար է հաւատալ այլեւ
Որ եթէ բարձր կանչեմ,
Կը ցոլայ ցանկալի այն արեւը:

Այժմ հեղինակն ալ կը զգայ, որ այդ սին ու ոչ իրական կանչերը մնացուցեր են իր մէջ բանաստեղծի ոգին ու դարձուցած անտարբեր՝

Եւ այլեւս ես չեմ հաւատում
Երգերի շառաչուն շոգին,
Դրանից է, որ երգս հասուն,
Դարձել է այնպէս անհոգի:

Սակայն, յուսախաբուելով անցեալէն, ինչի՞ կը ձգտի բանաստեղծը եւ ի՞նչ նոր «կարօտ» կ'արթննայ իր մէջ։ Չէ՞ որ անցեալին ան փորձած է.—

Ուզեցի ես երգով զինակցել
Եւ երգով նոյնանալ նրանց,
Որ օրերը այս հողմակին
Գրոհել են անցեալի վրայ:

Տարիներու փորձը անշուշտ Չարենցը բերած է այն համոզումին, որուն ձգտեր ու սպասեր են բոլորը. պիտի գայ «երգով ու խանդով» ոչ թէ Չինացին եւ Քաչալ Հասանը երգելով ու բարձր կանչելով, այլ առօրեայ անդուլ աշխատանքի գնով.—

Եւ գիտեմ ես հիմա, որ յամառ է,
Առօրեայ աշխատանքն է անդուլ
Այն ամէնը, որ վարար, հողմավար էր
Որ գալու էր երգով ու խանդով...

Եղիշէ Չարենցը իր այս բանաստեղծութիւնով կը դատապարտէ անցեալի ցնորամտութիւնը եւ ոտքը կը դնէ իրական հողի վրայ։

Ցանկանք, որ դալար ըլլայ տեւական ու ծառայէ օրինակ միւս բոլոր «Պրոլետ» գրողներին եւ «Յաղթանք ու Ջանք» երգողներուն։

ԱՇՈՏ

ՆՈՐ ԷՋԵՐ

"ՎԵՆԵՏԻԿԵԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊ,,

Կը կարծէի թէ այլեւս դըժուարին ու նոյնիսկ անկարելի է նորավէպ մը յօրինել իբր շրջանակ առնելով վենետիկեան միթոլոգիան։ Ինչե՞ր չեն գրուած այդ խորհուրդի ու երազի քաղաքին մասին, ի՞նչ հարուստ կահաւորում մը նուիրած է ան՝ բանաստեղծներու եւ անոնց յօյզերուն։ Իր հարիւրէ աւելի կղզեակներն ու քառապատիկ թուով կամուրջները իբր տէքօր Ս. Մարկոսի, Դոժերու պալատին եւ Հառաչանաց կամուրջին, վայլք մը դարձած են վիպականներէն մինչեւ նկարչէ ու վանքեր։

Կա՞յ խորհանք այդ հմայքին մէջ եւ այդ հմայքը ո՞ր աստիճան թափանցող է.. միայն կրնայ ըմբռնել վենետիկ այցելողը, որ իր գրպանին մէջ չունի պետէքեր եւ ուղեղին մէջ տեղ չէ տուած թուղթի վրայ սեւ տառերէ կազմուած բանգագուշանքներու։ Կ. Զարեան մեզ կը կարծուի ըլլալ այդ արուեստագէտներէն մէկը։ Ան վենետիկը ուզած է տարրալուծել եւ զայն գիտել իր աչքերով, ինքնապաշտպանութեան իրաւունք տալով իր հակառակորդներուն, ինչպէս քիչ վերջը պիտի տեսնենք։

* *

Զարեան կը սիրէ պատկերաւոր ոճը եւ կան հատուածներ ուր պատկերները իրարու վրայ կուտակուած են շռայլօրէն... այնպէս ինչպէս կը ստեղծէ ու կը շարագրէ Սէն-Փօլ-Ռու։ Պատկերը որ եւ է գրութեան մը գոյնի ուժգնութիւն կու տայ ու հոն է որ ստեղծագործի ինքնատիպութիւնը աւելի կը գործէ հեղինակին տաղանդին համեմատ։ Կան շատեր որոնք իսկական գիտեր են ու փոքր թիւ մըն ալ կը կազմեն անհեթեթ ու բռնազբօսիկ պատկերներ։

Զարեան կը յիշեցնէ նաեւ Վալէրի Լարպօ որուն հզօր «Պառնասական» ցայտուն գիծերը երեւան կու գան նոյնութեամբ Զարեանի գրչին տակ։

Անշուշտ պիտի ըլլան ընթերցողներ որոնք պիտի նախասիրեն այս նորավէպին մէջ հոս ու հոն ցիտեցուած գեղարուեստական ու պատմա-փիլիսոփայական հարցերու թեթեւ հպումները, որոնք հարստութիւն կը պարգեւեն անոր ամբողջութեան։

Նորավէպը (*) իբր կմախք ունի սովորական նիւթ մը, որուն շուրջը հիւսուած ու ճիղաւորուած են տարբեր ուղղութիւններով ընդլայնումներ, որոնք ճաշիճներու ձնունդ պիտի տային նորեկ ու կիսահմուտ գրիչներու մօտ։

* *

Ահա Գրիմ-Ռինը որ կը սուրայ դէպի վենետիկ։ Ան տարիներ առաջ լքած էր Ըննի-Բէլլ, բաբեկամարար բայց սրտի սեղմումով մը բաժնուած էր անկէ։

Ըննի-Բէ՛լլ «թաւշեայ մեծ աչքերի մէջ թառած անծայր մի արտմութիւն. սեր մուրող մի ստուեր» որ այժմ՝ վենետիկ, վերնայարկէ մը ինկած՝ փշրուած ոսկորներու կոյտ մը կը ներկայացնէր հիւանդանոցի մը սենեակին մէջ։

(*) Տես «Հայրենիք» ամսագիր Մայիս եւ Յունիս, 1928:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

90.—ՊԱՐԵՐԳ ՏԱՐՕՆԻ

Լուսին ելաւ սարու ետին
Քու սէրն ինկաւ մէջ իմ լե...
Վարդ բացուեր է մէջ մեր...

Փունջ եմ կապեր յարմար...

Կանչի եարս, եար ջան սի...
Սրբոտիկս մաշմէ ճերու գ...

* *

Ջուրը կուգայ վերի սարէն,
Կը կլկլայ մարմար քարէն
Մարմար քարը ողողելէն
Սիրուն եարոջ բարեւ տա...
Մեր տուն ձեր տուն մօտ...

Եարս հագուեր է կարմիր
Ճորոր կուգայ նազիկ մագի...
Երթանք տեսնենք ո՞ր են...
խորո...

Հաւաքեց՝ Պ. Վարդա...

Զարեան կը նկարագրէ Ռինի մեկնումը փարիզէն Ըննի-Բէլլ։ Ան կը հեռանա... յանի մէջ տիրող ժխորէն ու տղութեան կ'առնէ որ «կեա... ցած բարեւները անիւներ... են ընկնումդ»։ Ան կը հեռանա... քերի վրայ ստորակէտներ գր... փարիզեան փոշիէն։ Վենետի... Նի-Բէլը շատ չապրիր։ Գրիմ... Նի ժամանումէն քանի մը օր... այդ զգայուն էակը կը... ապրելէ։ Այժմ Գրիմ-Ռի... րեզմանատան մէջ է, խեղ... պէս կը վազէ հողակոյտերու... յէն, «կարծես մեռելների... ները հողի տակ կրճտում է... ի վերջոյ... «գերեզմանատան... րը որ այլեւս լիճ էր. ք... մի պատի միջից յանձնուեց... թեան» վերջը կորուկ ու...

* *

Փայլուն հատուածներ կը... մեն հիւանդանոցին նկար... կանը, ինչպէս եւ վերջին էջ... մէջ Գրիմ-Ռինի հոգեկան... ջանքները, ուր Զարեան հոգ... նի ծիրքեր ալ ցոյց կու տայ... ամէնէն կենդանի մասը, ը... պէտք է նկատել Գրիմ-Ռինի... մերիկուհիի մը, խուլացի... դասի մը եւ Ժան Պոլէնի... վիճաբանական խոսակցութիւ... Լիտոյի մէջ։ (Ցեսակ մը Ձ... բայական միջազգայնական... աւելի ներքած յօրինում)։

Ինպաստ վենետիկի՝ ի... ցին կը ճառէ.

— «Դրա գեղեցկութիւն... բողջովին կազմուած է լոյսեր... դից, վենետիկը քանդակու... ճառագայթներ մէջ։ Դա ա... գոյուններ ճարտարապետութի... սառած կոհակների բարձր կո... կուծ, նա ծիփուած է զմրու... ու բիւրեղով, կարծրացած... այդ հոյակապ մասնիկներով... նետիկը վերջ ի վերջոյ իրակ... թիւն չէ, այլ կայծկլտացեւ... փլող տեսականութիւն»։

Իրականութիւն չէ՞... ու... Ռինը Զարեանի հետ այս վ... միայն կ'ուզէ նկատողութեա... ներ։

Հարաւէն ու Արեւելքէն... հասած հարստութիւնները ըն... կառավն միթէ վենետիկի... տուած յաղթութիւններու... քին կուտակուած արուեստագ... կան արտայայտութիւններու... լանդակ ամբողջութիւն մը,... բեմին վրայ կը քաշքշէ... ցած անհրապոյր ու մանա... անհարազատ գեղեցկութիւն... իր ձեռքին մէջ։

Այսօր կան Ամերիկա... որոնք կը սիրեն պատմական... նութիւններ քար առ քար... պայէն փոխադրել ու վերակ... նել առեւտրական շէնքերու... քին, հրաժարելով գեղագի... թենէ։

Խարկա՞նք... վենետի... Ագրիական ամպը.. — թմբ... մօտքի՝ նոր Աշխարհի մէջ...

Ե. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ՆԱԽԱՊԱՏՄ. ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒ ՔԱՐԱՑԱԾ ՈՍԿՈՐՆԵՐ

Լէնինականի հիւսիս-արեւելեան կողմը տարածուած աւազաններուն մէջ, քաղաքի շինութիւններուն աւազ հայթայթելու համար, կատարուած աշխատութիւններու ընթացքին, երեւան ելած է մամութի մեծ ժանիք մը, երկու մեզր երկարութեամբ, ծուռ ծայրով. արմատին ներքին գլանաձեւ մասին շրջապատն է 36 սանդիմեթր։ Արմատին կողմը, կէս մեզր երկարութեամբ փշրուած ու թափած է։

Խօթներորդ ժանիքն է որ 1884էն մինչեւ այսօր, երեւան կուգայ այդ աւազնոցին մէջ։ Երեքը՝ Երեւանի թանգարանին մէջ են, երկուքը՝ Հայաստանի հնութիւններու պահպանութեան յանձնախումբին քով, քննութեան տակ. իսկ մէկը՝ կորսուած է 1880ին։

Այս ժանիքին մօտ գտնուած է նաեւ մամութի ազդոսկրին վերին ծայրը. կիսագնդաձեւ, միացած կոնքոսկրին, որ 36 սանդիմեգր տրամագիծ ունի։ Մինչեւ այսօր գտնուածներուն մէջ, ամէնէն լաւ պահպանուածն է։ Գտնուած են նաեւ սրունքը, ծնկոսկրի մասեր, թիոսկրի փշրանք, մեծ մասամբ փճացած։

Մամութի ոսկորներուն հետ, երեւան ելած է նաեւ սովորական կովի կզակին կէսին մեծութեամբ ոսկոր մը, որուն վրայ շարքով դեռ կը կենան կտրիչ եւ աղօրիք ակռաները. կ'երեւի այս անասունները միեւնոյն գարուն, միասին ապրեր, վտանգուեր ու նոյն աւազին տակ քարացեր ու ճացեր են։

ՓԱՐԻԶԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Անցեալ շաբթուան ընթացքին (11—20 Յունիս 1928) Փարիզի մէջ մեռած են 968 հոգի։ Վերջին հինգ տարիներու ընթացքին, նոյն թուականներուն, վիճակագրութիւնը ցոյց կուտար տարեկան 1032 մահ։ Շնչառական գործարաններու հետեւանքով մահերու թիւը նուազած է, 332 հոգի։ Ընդհակառակն, սրտի հիւանդութիւնները աւելցած են, —103 մահ՝ փոխանակ միջին 94ի։ Իսկ քաղցկեղը տեւապէս աւելի զոհեր կը խլէ —103 հոգի։

Նոյն շաբթուան ընթացքին ամուսնութիւններու թիւը հասած է 854ի. ծնունդներունը՝ 1347ի (680 մանչ եւ 667 աղջիկ)։ 1041ը օրինաւոր, 306ը ապօրէն։ Անցեալ տարի, նոյն շրջանին՝ ծնունդներու թիւն էր 1245։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՕՐԷՆՔԻՆ ՄԷՋ

Ծերակոյտը վաւերացուց օրինագիծը, որ կարեւոր երկու փոփոխութիւններ կը մտցնէր աշխատանքի օրէնքին մէջ։ Այս օրինագիծը նախապէս միաձայն հաւանութեանը արժանացած էր բանուորներու եւ գործատէրերու ներկայացուցիչներուն, Աշխատանքի գերագոյն խորհուրդին մէջ։

Ա.— Բոլոր անձնք որ մտադիր են յառաջիկային մէկ կամ մէկ քանի պաշտօնեաներ ու բանուորներ բանեցնել առեւտրական կամ ճարտարարուեստական հաստատութեան մը մէջ, պարտաւոր են առաջուց իմաց տալ Աշխատանքի քննիչին, դեռ պաշտօնեայ ու բանուոր չվարձած։ Աշխատանքի քննիչը իր կարգին գործատիրոջ պիտի հաղորդէ օրէնքին բոլոր տրամադրութիւնները, որոնք կը պաշտպանեն աշխատաւորութիւնը եւ որոնց պարտաւոր է ենթարկուիլ աշխատցնողը։

Այս փոփոխութիւնը ուրեմն նպաստաւոր է թէ աշխատաւորներուն եւ թէ մանաւանդ աշխատցնողին համար, որ այլեւս, օրէնքի տրամադրութիւնները չգիտնալուն պատճառով, նոր շէնքի շինութեան կամ հինին բարեփոխման մէջ սխալներ չպիտի գործէ։

Բ.— Օրէնքի երկրորդ փոփոխութիւնը կը վերաբերի տղաքներու աշխատանքին, որոնք միայն 13 տարեկանէն յետոյ կրնան բանիլ գործարաններու մէջ։ Նոյն տրամադրութիւնը պիտի կիրարկուի նաեւ առեւտրական հաստատութիւններու մէջ։ Անկից յետոյ, տղաքը առեւտուրի մէջ չպիտի կրնան գործածուիլ, եթէ 13ը չեն բոլորած ու թաղապետութենէն արտօնագիր չեն ստացած։ Բացառաբար 12—13 տարու տղաքը կարելի պիտի ըլլայ աշխատցնել, պայմանաւ որ մարմնական ընդունակութեան վկայագիր մը ցոյց տան։ Այս կերպով, դպրոցական պարտաւորիչ կրթութեան շրջանը աւարտելէ յետոյ է, որ տղաքը պիտի կրնան առեւտրական հաստատութիւններու մէջ մտնել, աշխատելու համար։

ՀԱԿԱԹՈՒՐՔ «ՓԼԱՔ»ՆԵՐԸ ԿԸ ԳՐԱՒՈՒԻՆ

«Ազգամ» կը գրէ (25 Յունիս).— Պոլսոյ ոստիկանութիւնը սկսած է հաւաքել թրքութեան դէմ թշնամական բնոյթ ունեցող ձայնագրի կարգ մը փլաքներ, որոնք վերջերս Եւրոպայէն Թուրքիա բերուած են։ Անոնք ներկայիս Բէյրայի մէջ ազատօրէն կը ծախուին, եւ մեր հայ բնակիչները այդ փլաքները կը նուագեն իրենց ձայնագիր գործիքներուն վրայ։

Անոնց մէջ մասնաւորաբար փրոսֆիշօփուլա (գաղթականի աղջիկ) փլաքը հետեւեալ երգը կը պարունակէ.

«Կրկին պիտի գրաւենք Իզմիրը, մեր հին ցաւերը պիտի մոռնանք, մի՛ յուսահատիր»։

Այս պարագան հանգրգուողներու ուշադրութիւնը գրաւած ըլլալով, ներքին գործակալութեան հրամանով, այդ կարգի փլաքներու գրաւումին ձեռնարկուած է։ Վերոյիշեալ դասակարգին պատկանող փլաքները ընդհանրապէս Քոլոմպիա եւ Օտէոն գործարաններուն կողմէ պատրաստուած են։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԵՏ ԳՈՐԾՈՂ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԸ

Մարսիլիոյ Թուրք հիւպատոսին հաղորդագրութեան վրայ, արտաքին գործավարութիւնը շահագրգռուողներուն իմացուցած է թէ Մարսիլիոյ հետ գործող Թուրք վաճառականները պարտաւոր են զգոյշ շարժիլ, խաբէութեանց զոհ չերթալու համար։ Հիւպատոսը զոհերու անուններ ալ կը յիշէ։ Այսպէս, Թուրք վաճառական մը, Մարսիլիոյ մէջ խաբուած է բնիկ Անտիոքցի Աղեքսանդր անուն մէկէ մը եւ ճարահատ դատարան դիմած է։

Նոյնպէս, Հայ մը, որ խօլական անցագրով մեկնած էր Թուրքիայէն, Մարսիլիոյ մէջ վնասի կ'ենթարկէ Թուրք արհեստաւոր մը, յանկարծ խզելով անոր հետ կնքած պայմանագրութիւնը։

ԴԷՊԻ ՊԵՐԼԻՆ

Անցեալները գրած էինք գերման կառապանին մասին, որ իր կառքով Պերլինէն ճամբայ ելած էր, Փարիզ այցելելու համար։

Հինգշաբթի օր, ֆրանսացի օդագրող մը փոխադարձ այցելութեան համար, մեկնեցաւ Պերլին 1885ին առաջին անգամ շինուած ինքնաշարժով. իրեն կ'ընկերանայ գերմանացի մը։

Մեկնումը Յունիս 28ին ձգուած էր, երբ յիշատակելի որ մը։ 1919 Յունիս 28ին էր, որ Վերսայլի մէջ կնքուեցաւ խաղաղութեան դաշնագիրը։

Եւ այդ օրուան տարեդարձին, գերման մը ու ֆրանսացի մը նոյն կառքին վրայ մեկնելով Փարիզէն դէպի Պերլին, կ'ուզեն խաղաղութեան խորհրդանշան մը դառնալ։ Ինքնաշարժը որ երկու ճամբորդները պիտի կրէ, կոչուեցաւ «Լոքարնօ»։ Մեկնումին ներկայ էր Խորհրդարանի նախագահ Ֆէրնան Պուիսոն, շրջապատուած ծանօթ անձնաւորութիւններէ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 26 Յունիս.— Վասպուրականի խոնարհ եւ աշխատաւոր ժողովուրդը, իր Հայրենակցական միութեան նախաձեռնութեամբ, ամէն տարի գարնան առաջին ամիսներուն՝ դաշտահանդէսով մը կը տօնէ իր հայրենի երկրին Ապրիլեան հերոսամարտի տարեդարձը, այն խոր համոզումով, թէ այս օտար ափերուն վրայ, նմանօրինակ տարեդարձներու տօնակատարութիւնը վառ կը պահէ յիշատակը բոլոր անոնց որ ինկան ազատութեան ճամբուն վրայ։

Հայրենակցական Միութիւնը 1927ի ամբողջ ընթացքին անցընելով ամուլ եւ կիսակազմալոյծ վիճակ մը, ներկայ տարուան սկիզբները սթափեցաւ եւ վերակազմուեցաւ թարմ եւ գործունեայ ուժերով։ Առաջին ընդհ. ժողովին իսկ, որոշեց ամէն տարուան նման այս տարի ալ տօնել Ապրիլեան հերոսամարտի 13րդ տարեդարձը։

Ինչպէս անցեալ տարի, այս անգամին ալ խումբ մը Շ. Գարահիսարցիներ միացան Հայրենակց. Միութեան, տօնելու համար իրենց հայրենիքին հերոսամարտի տարեդարձը։

Յունիս 24ի Կիրակին, ցորեկէ վերջ, երկսեռ կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր հանդիսավայրը, հանրածանօթ պարտէզ մը։ Բեմին վրայ կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշակները. իսկ ճակատը զարդարուած էր Վասպուրականի հերոսամարտի ղեկավարներուն մեծ խմբանկարով— Արամ, Իշխան, Վռամեան, Եկարեան եւ Շաղոեան։ Խմբանկարին երկու կողմերը զետեղուած էին Շ. Գարահիսարի արծիւ՝ Անդրանիկի եւ բերդի մեծ նկարները. իսկ անոնց վարը կը բռնէին հայկական Ազատամարտը, Վազգէնը առանձին եւ խմբանկարով, Գետոյի եւ Գետրոս Սէրէմճեանի նկարները։ Երգեցիկ խումբը «Մեր Հայրենիք» երգէն վերջ, նախագահ Գ. Փօղոս Հիւսեան, բացման խօսքն ըսաւ։ Գ. Օննիկ արտասանեց Վռամեանի յիշատակին նուիրուած իր ինքնատիպ գրութիւնը։ Մեններգեցին օրիորդներ՝ Մանուշ, Վալանթին եւ Թագուհի։ Առաջին բանախօսն էր դերասան Մ. Մարութեան, որ իր ողջոյնի խօսքերն ուղղելով Վասպուրականի հերոս ժողովուրդին, ապրիլեան հերոսամարտը կազմակերպող կուսակցութիւնը— Դաշնակցութիւնը— նմանցուց թագաւորի այն կրտսեր զաւկին, որ կրցաւ վիշապի բերնէն ծառի վրայի խնձորը փրցնել եւ տանիլ իր հօրը ուտելու եւ երիտասարդանալու։

Գ. Գ. Մ. Քէթէնէճեան, Ս. Աւետեան, եւ Օրիորդներ՝ Թագուհի, Ազնիւ եւ Վալանթին իրենց արտասանութիւններով եւ երգերով մեծ փայլ տուին հանդէսին։ Գ. Փօղոս Արզումանեան Շապին-Գարահիսարի հերոսներու յիշատակին ուղերձ մը կարդաց եւ 13 տարի առաջ իր տեսած եւ զգացած տառապանքներն ու դէպքերը նկարագրելէ յետոյ, ուխտեց վրէժ լուծել։ Արտասանութիւններ ըրին փոքրիկներ Րաֆֆի Նազարեան, Արփոսկ Տէր-Մարտիրոսեան եւ Շահբազեան երկու փոքրիկ քոյրերը։ Նուագի ընկերակցութեամբ, Օր. Տովիկ բեմի վրայ պարեց կովկասեան պարեր։

Վերջին բանախօսն էր Գ. Ազգին, որ շեշտեց թէ Վանեցին կռուեցաւ եւ ազատուեցաւ Վանի մէջ. Աստրպատականի մէջ կազմակերպեց նորէն հերոսամարտ եւ յաղթեց. իսկ Սարդարապատի եւ Ղարա-Քիլիսէի կռիւներուն դարձեալ իր բաժինը բերաւ, որու արդիւնքն էր Մայիս 28ը։

Հանդէսին վերջաւորութեան խումբ մը սիրողներու կողմէն ներկայացուեցաւ «70նոց փեսացուն» խիստ քրքջալից զաւեշտը։ Հանդէսը վերջացաւ իրիկուան ժամը 7.30ին եւ հանդիսականները մեկնեցան գոհ եւ ուրախ սրտով, յման չորս ժամ ապրելով իրենց հայրենի երկրի եւ հերոսներու թողուցած սրբազան յիշատակներու ազդեցութեան տակ։

Հայրենակց. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Գ. Մ. Մարութեանի, Յուլիս 7ին պիտի ներկայացուի «Վասպուրականի Հերոսամարտ» խաղը։ Կը յուսանք որ հայկական հերոսամարտներու յիշատակներով տոգորուած հասարակութիւնը այդ օր զունդագունդ պիտի գայ Գօն թէատրը, տեսնալու համար Վասպուրականի հերոսամարտի իսկական դէմքերն ու դէպքերը։

Վ. Բզնունի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Շրջանի կեդր. վարչութենէն ստացանք հետեւեալ ազդը.—

Այն հայ մարզիկները որոնք չեն մասնակցիր աթլէթիք վարժութեանց որ տեղի կ'ունենան այժմ Սթատ Մոնրուժի մէջ, ամէն Կիրակի 8.30էն 12, իրաւունք չպիտի ունենան եղանակէն վերջ տրուելիք Օլիմպիական խաղերուն՝ յանկարծ մէջտեղ ելլելով մասնակցելու։ Արձանագրութեանց համար դիմել մասնաճիւղերու վարչութեանց։

.˙. Առենէ մը ի վեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով ֆութպոլի խումբեր երեւան ելած են, որոնք հայ թերթերու մէջ ծանուցումներ կուտան իրենց մրցումներուն եւ հաւաքոյթներուն առթիւ։ Շրջանային Վարչութեան Դիւանը հարկ կը տեսնէ յայտարարել բոլոր շահագրգռուողներուն թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ շրջանի ցարդ գոյութիւն ունեցող մասնաճիւղերը հետեւեալներն են.— 1.— Փարիզ, 2.— Փորթ տ'Իթալի, 3.— Ժուանվիլ, 4.— Պուա Քոլոմպ, 5.— Շավիլ, 6.— Ռօնի-Սու-Պուա եւ 7.— Սարսէլ։ Նոր կազմուելիք մասնաճիւղերը հետզհետէ պիտի ծանուցուին, մամուլի միջոցաւ։

(կնիք)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՐԿԱԾ.— Առջի օր, Վիլլաքուպլէյի մէջ օդանաւի ծանր արկածի մը զոհ գնաց, ֆրանսացի համբաւաւոր օդանաւորդ Ալֆրէտ Ֆրոնվալ։

Ժամը երեքն էր. Ֆրոնվալ թռիչքի փորձ մը կատարելէ յետոյ, կը պատրաստուէր գետին իջնալ, երբ բախում մը ունեցաւ ուրիշ օդանաւի մը հետ։ Բախումին սաստկութենէն, օդանաւերը մտան իրարու մէջ, կրակ առին։ Ֆրոնվալ այրեցաւ ու ածխացաւ, միւս օդանաւորդը կրցաւ առենին դուրս նետուիլ խցիկէն, թեթեւ այրուածքներ ստանալէ յետոյ։

ԱՆՀՆԱԶԱՆԴՈՒԹԻՒՆ.— Անցեալ օր, պատմեր էինք թէ՝ երկու Ռուսեր ինչպէս բացեր էին ինքնաշարժի մեծ վաճառատուն մը եւ հրապարակէն շորթեր էին 4 միլիոն ֆրանք։ Ոստիկանութիւնը իր քննութեան ընթացքին, երեւան հաներ էր նաեւ երկու նոր մեղսակիցներ ու ձերբակալեր։ Միւս կողմէ հարցաքննիչ դատաւորը յայտներ էր գլխաւոր ամբաստանեալին Քլիֆուսի կնոջ՝ թէ կինքն ալ կ'ամբաստանէ մեղսակցութեամբ. բայց խնայելով անոր չորս տարու աղջնակին, զայն ժամանակաւոր կերպով ազատ կը ձգէր ու կը յանձնարարէր որ միշտ պատրաստ գտնուի հարցաքննութեան։ Ցիկին Քլիֆուս տուն դառնալով, առաւ իր աղջնակը, զայն յանձնեց բարեկամուհիի մը, խնդրելով որ իր քրոջը քով տանի։ Յետոյ եթեր խմելով՝ անձնասպան եղաւ։

ԱՅՑ ԹԷՈԴԻԿԻ

Այսօր Կիր., ողբացեալ Թէոդիկի քառասունքն ըլլալով, դէպի իր գերեզմանը այց մը պիտի կատարուի։ Կը հրաւիրուին համակիրներն ու բարեկամները։ Ժամադրավայր՝ մեթրօ Ժոռէս, կէսօրէ վերջ, ժամը 2—2.30։

Կարգադիր մարմին

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ԵՒ ԻՐ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ, գրեց՝ Կ. Մոմճեան, Սէն Շամոն 1928. գին 5 ֆր.։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԳԻՇԵՐԱՊԱՀ ՄԸ

...կը ձերբակալէին, եւ կը բանտարկէին կասկածելի քաղաքացիները, —որոնք չէին պակսեր— եւ ...պաշտօնեաներուն կ'ըսէին թէ կարգը պահպանելու համար էր։ Վ...յի մէջ ընդամէնը վաթսուներ...ութը ընտանիք կը մնար. քաղաքը ...պարպուած էին, ոչ նաեւ ոչ չոգենաւ... մօտեցնէին քաղաքին։ Նախ... զինուորական միջոցներ։ Նոյն միջո... Վոլոյի եւ շրջակայ գիւղերուն վրայ հարիւր հազար ֆրանք... տուրք մը կը դնէին, եւ քրիստոնեաներուն մէջ Թուրքերէն շահագրուած հանրագիր մը կը պարտ...էին որուն տակ ստորագրութիւն...ը դնել կուտային։ Այդ՝ Թուրք ...անակին հիանալի վարմունքը ...րդհաւորող վկայագիր մըն էր։ ...մէ իմաստով, Թէսալիացիներու հանրագրութիւն մըն էր. որով Յունաստան չվերադառնալու իրենց փափաքը կը յայտնէին։

Հետեւութիւնը հասկնալու համար այս բացատրութիւնները անհրաժեշտ են։ Այս նենգ եւ բանակալ գրութեան շնորհիւ ամենէն խորամանկները կորսուեցան։ Նոյնիսկ Միշէլ Սոթիրիս։ Պարագայ մը Միշէլի ճակատագիրը վճռեց։ Ամէն օր Վոլօ երթալով հանգերձ, կը շարունակէր Բյութանիա բնակիլ, հսկելով իր զաւակներուն վրայ։

Ժան Լանուփ, վաճառական մը, սպաննուած էր։ Այս սպաննութիւնը արդարացնելու համար առասպել մը յօրինեցին։ Հասարակաց կարծիքը չգոհացաւ սակայն ատով։ Այն ատեն Թուրքերը առաջարկեցին խառն դատարանի մը կազմութիւնը, նման անոր որ Հայաստանի մէջ կը գործէր յաջողութեամբ։ Դատաւորներուն մէջ քրիստոնեաներ ալ պէտք էր որ գտնուէին։

Ենվէր փաշա կը յայտարարէր թէ կ'ուզէր քրիստոնեաներուն հետ համաձայնութեամբ գործել։ Այդ Եպիրոսի եւ Թեսալիոյ գրաւման տեղեկութիւններուն դիմեցին, ինչպէս նաեւ Մաթիուսաքիի։ Այս վերջինը ընդունեց իրեն առաջարկուած պաշտօնը։ Մաթիուսաքին Վոլոյի մէջ ճանչցայ։ Թող ներէ ինծի որ այս գրքին մէջ իր անունը յիշատակեմ։ Այդ թուականին քառասուն տարեկան, ցուրտ եւ տխուր երեւոյթով, այլ տաք սրտով եւ ուղիղ մտքով մարդ մըն էր։ Ինքն ալ ֆրանսերէն գիտէր, բայց ոչ բաւականաչափ ընելու համար։ Թէեւ հանդէպ մասնաւոր հիացում մը ունէր։ Թերեւս անոր գիրքերուն մէջէն էր որ սորվեցաւ իր մէջ պարտականութեան զգացումին ուժեղանալը։ Վոլոյի իր պաշտօնը շուտեց թողուլ։ Մնաց եւ աւելին ըրաւ։ Երբ տեսաւ որ խառն դատարանը կատակերգութեան կը վերածուէր, երբ տեսաւ որ վտանգաւոր վկաները անպարտ գիր կուտային, հրաժարականը տուաւ։ Անոր վրայ կառավարիչին «քոնաքին» մէջ իսկ բանտարկուեցաւ։

Այս բանը Միշէլ Սոթիրիսի ուղեղը գնցեց։ Քիչ մնաց շանթահար իյնար։ Աչքը խոշոր բացած, իր ակնարկը քաղաքին վրայ կ'ուղղէր, մինչ իր վզին գնդերները երկարած, իր սուր ցանկով եւ կոր քիթով, ձիթենիներու դաշտին մէջ գիշատիչ թռչունի մը երեւոյթը կը ստանար։ Ինչ կ'անցնէր կը դառնար, պարզ էր իրեն համար։ Վոլոյի մէջ երկու մեծահարուստներ կային. մին կը սպաննէին, միւսը կը բանտարկէին։ Եւ դրամը, անոնց դրամը, ըստ Միշէլի հաշուոյն իր դրամը, Թուրքին արկղին մէջ պիտի կուտակուէր։ Ի՞նչ ընել ուրեմն։ Ի՞նչպէս կորզել անոնցմէ այդ դրամը։ Այս բոլոր ոսկին փաշային մօտ էր, հոն, «քոնաքին» մէջ անշուշտ։ Ա՛հ, եթէ մինչեւ հոն կարենա՛ր սպրդիլ։ Եթէ կարենար այդ գեղեցիկ ոսկիներէն մէ՛կը շօշափել։ Վերջը անպայման, դրամատան պիտի վերադարձնէր ինչ որ ունենար։ Բաւական էր որ ներկայիս կողոպտելու բան մը ունենար։

Միշէլ Սոթիրիսի կիրքը այնքան զօրաւոր էր որ, նոյնիսկ ուրիշներուն համար ալ ագահ կ'ըլլար։ Ագահութեան հայրենասիրութիւնը։ Յունական ոչ մէկ դրամ պէտք չէր որ անվերադարձ մեկնէր։ Մղձաւանջի մը պէս, հազար ծրագիր միանգամայն գլուխը կը խուժէին։ Կը նմանէր մէկու մը որ հեղեղի մը վրայ հակած, կը փորձէր ջուրը կասեցնել։ Դաշ մը խորհեցաւ վազել Բյութանիա, առնել իր փոքրիկ, տասներկու տարեկան աղջիկը իրենը, երթալ փաշային եւ ըսել.

— Առէք, թրքացուցէք զայն եթէ կ'ուզէք, բայց տուէք ինծի իմ դրամը։

Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի, զաւակներ կարելի է ունենալ երբ ուզուի. բայց ոսկին, անգամ մը խոյս տալէ վերջ՝ չվերադառնար, եւ յետոյ, զաւակ ունենալու համար նախ դրամ պէտք է։ Դրամը ամէն բանէ գերադաս է, կը խորհէր ան։

Բայց եւ այնպէս իր այդ զարշելի փորձութեան դիմադրեց։ Բայց աւելի հաշիւներէ մղուած էր քան թէ հայրական սէրէ։ Կինը ըլլալ որ աղջիկը առնէին ու փախչէին ոչինչ տային, ու ինք կասկածելի դառնար։ Ինքը լափող գերագրգռումին մէջ, պէտք էր սակայն բան մը ընել։ Անպատեհի պարագայ մը նպաստեց այդ բանին։

Թարգմ. Գ. Ք.

(Շար.)

Թուրք կառավարութիւնը հրատարակեց բժշկական նոր օրէնք մը, որ Պոլսոյ Առողջապահական Տնօրէնութեան հաղորդումով, սկսաւ գործադրուիլ անմիջապէս։ Նոր օրէնքի գլխաւոր տրամադրութիւնը այն է որ, բժիշկները չեն կրնար անխտիր ամէն հիւանդութիւն դարմանել, եւ պարտաւոր են միայն մէկ ճիւղով զբաղիլ։ Այդ ճիւղին մասնագէտ ըլլալն ալ վկայականով եւ ուրիշ պաշտօնաթուղթերով պիտի հաստատեն։ Առողջապահական իշխանութիւնը արդէն սկսած է բժիշկներէն պահանջել օրինական վկայագրերը։ Այս թուղթերու քննութենէն յետոյ, իւրաքանչիւր բժիշկի պիտի հաղորդուի թէ ի՞նչ ճիւղի համար ընդունուած է իր մասնագիտութիւնը։

Բեւեռախոյզները վտանգի տակ

Շուէտացի օդանաւորդ Լունտպորկ, որ զօրավար Նոպիլէն ազատեց եւ արկածի մը հետեւանքով ինք ալ այժմ Նոպիլէի ընկերներուն մօտ կը գտնուի, անթելով կը հաղորդէ թէ՝ սառնակոյտը, որուն վրայ կը մնան այժմ, արագօրէն կ՚ուղղուի դէպի հիւսիս-արեւելք՝ կտորներու բաժնուելով։ Լունտպորկ կ՚աւելցնէ թէ՝ այս կացութիւնը աւելի վտանգաւոր է մանաւանդ անոր համար որ փճանալու վրայ է օդանաւերու իջնելուն յատուկ տեղը, զոր աղէտեալներուն հետ միասին մեծ դժուարութեամբ պատրաստած էին։

Լունտպորկստիպողաբար կը խնդրէ փութացնել առաքումը շուէտական օդանաւերուն, որոնք սառոյցի վրայ իջնելու յարմարութիւններ ունին։

Նորվեկեան կառավարութեան տրամադրած ազատարար նաւերը, որ չորս օրէ ի վեր հետազօտութիւններ կը կատարէին Ամունտսէնը եւ Կիլպօն գտնելու համար, ընդհատեցին իրենց աշխատանքները՝ թանձր մառախուղին պատճառաւ։ Թրամզոյի անթելի երկու պաշտօնեաները սահնակով փնտռտուքներ կատարեցին Արջի կղզիին ներսերը, սակայն ո եւ է հետք չգտան։ Իտալացի օդանաւորդ Մարինա նոյնպէս կը հաղորդէ որ իր հետազօտութիւնները ո եւ է արդիւնքի չեն յանգած։

ԱՇԽԱՐՀԻ ՇՐՋԱՆԸ ԾՈՎԷՆ ՈՒ ՕԴԷՆ

Ամերիկացի օդանաւորդներ Մայըրս եւ Քոլլայըր Նիւ Եորքէն ջրօդանաւով մը ճամբայ ելան Յունիս 29ին առտուն՝ հասնելու համար «Ոլիմպիկ» անգղիատալանտեան նաւուն, որ կէս գիշերին ճամբայ ելած էր։ Օդանաւորդները ովկիանոսին վրայ հասան «Ոլիմպիկ»ին, որուն վրայ տեղաւորուեցան իրենց օդանաւով։ Ասոնք ծրագրած են ծովէն ու օդէն աշխարհի շրջանի մրցանիշը կոտրել։ Իրենց ուղեգիծն է՝ Ֆրանսա, Գերմանիա, Ռուսիա, Սիպերիա եւ Ճափոն։

Նոր Լանտրիւն ձերբակալուած

Մինչ ոստիկանութիւնը հարաւային Ֆրանսայի մէջ կը փնտռէր նոր Լանտրիւն, որ զանազան անուններ կը կրէր (կայսար, ժերոմ Փրաթ, Փիէր Ռէյ, Էթիէն Մորէլ), Ալժէրի ոստիկանութիւնը հեռագրով կ՚իմացնէ Մարսիլիոյ ընդհանուր ապահովութեան տնօրէնին թէ յիշեալը ձերբակալուած է նոյն քաղաքին մէջ։ Բազմաթիւ ֆրանսացի կիներու սպանիչը Ալժէրիա հասած էր Ուրբաթ առաւօտ ժամը 9ին, ֆրանսական շոգենաւով մը։ Կէսօրէն վերջ կայարանին առջեւ կը պտտէր, երբ գաղտնի ոստիկաններ զայն ճանչնալով ձերբակալեցին։

Ոճրագործը նախ ուրացաւ, եւ ըսաւ թէ իր անունն է Մօրիս եւ Օրանէն կուգայ։ Ու երբ իր լուսանկարը ցոյց տուին իրեն, հարցնելով թէ կը ճանչնա՞յ զայն, ո՛չ պատասխանեց։ Ի վերջոյ սկսաւ խոստովանիլ.

— Իմ անունս է Փրաթ, ո՛չ, Փիէր Ռէյ։ 1895ին իբրեւ զող դատապարտուած եմ։ Այն ատեն կարգուած էի. անկէ ի վեր կինս չեմ տեսած, բայց շատ մը համանուհիներ ունեցած եմ։ Ալճերիա եկայ 3000 ֆրանք վճարելու համար Սուքարաս բնակող հին բարեկամուհիի մը, որուն հեռագրած էի ճամբորդութիւնս։ Նպատակս էր այս դրամը յանձնելէ վերջ անձնասպան ըլլալ։ Հիմա հեռագրեցէք իրեն որ չգայ, որովհետեւ այլ եւս անօգուտ է։ Եթէ կ՚ուզէք, սպաննեցէք զիս, արժանի եմ ատոր, բայց բան չպիտի ըսեմ։

Ոճրագործին վրայէն գտնուեցաւ 3000 ֆրանք թղթադրամ, 40 կտոր ֆրանս. և օտար արծաթ դրամ, 20,000 ֆրանքի չէք մը Մարսէյլի ալժերական ընկերութեան վրայ՝ Օր. Էպէլի հրամանին, փոխանորդաբար ստորագրուած կայսարի կողմէ եւ կնոջ ոսկի ժամացոյց մը՝ շղթայով։ Հարցաքննութիւնը հաստատեց թէ Փիէր Ռէյ տասը տասը տարի առաջ ձեռք անցուցած էր Ալժերացի կառապան ժերոմ Փրաթի ինքնութեան թուղթերը։

Ոճրագործը Մարսիլիա պիտի փոխադրուի։

Գողերու մեծ խմբակ մը Պոլսոյ մէջ

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը յաջողած է ձերբակալել գողերու խմբակի մը վեց անդամները։ Այս խմբակը, որուն ղեկավարն է Ժորժ Փափա, յաջողած է Խունիբեն, Պանքօ տի Ռոմա եւ այլ պանքաներէ մեծաքանակ դրամ շորթել։ Գողերը հետեւեալ ձեւով կը գործէին։ Ժորժ Փափա ինքզինքը կը ներկայացնէր իբր տէրը Աթէնքի մէջ մեծ վարկ վայելող դրամատան մը եւ կը դիմէր վերոյիշեալ դրամատուները, ու Փարիզի հետ գործող անգլիական դրամատան մը չէքը ներկայացնելով դրամները կը գանձէր։ Այսպէս իբր Ժորժ Փափա միւս դրամատուներուն եւ նոյն չէքերը տալով փոխարժէքը կը գանձէր։ Ոստիկանութիւնը խնդիրը կը կռահէ եւ դրամատուներուն ալ լուր կուտայ։ Իր մասին եղած հետապնդումէն անտեղեակ, Ժորժ Փափա անցեալ Չ՚որեքշաբթի կը փորձէ Պանքօ տի Ռոմայի չէք մը տալով դրամ առնել։ Պանքային տնօրէնը չէքը վար կը դնէ եւ կ՚ըսէ թէ փոխարժէքը Շաբաթ օր պիտի վճարէ։ Միւս կողմէ ոստիկանութեան տեղեկութիւն տալով Ժորժ կը ձերբակալուի եւ վրայէն 7500 ոսկի եւ Աթէնքցի դրամատէր Ժորժ Փափա անունով անցագիր մը երեւան կ՚ելլէ։

Ժորժ Փափա քանի մը օրուան մէջ յաջողած էր կեղծ չէքերով 23,000 ոսկի կորզել։ Ժորժ վեց ընկերներ ունի, որոնք Հելլէններ են։ Ասոնցմէ Փէթրօ եւ ուրիշ չորս հոգի ձերբակալուած են։ Ոստիկանութիւնը կողոպտուած գումարէն 1000 ոսկին ձեռք անցուցած է։

∴ Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ միջազգային գողերու խըմբակ մը քանի մը օր առաջ յաջողած է իտալական դրամատան մը անունով կեղծուած թուղթերու շնորհիւ Լոնտոնի դրամատուներէն գանձել 69,000 անգլ. ոսկի։ Ճարպիկ գողերը յետոյ օդանաւով Պրիւսէլ մեկնեցան։ Եւրոպայի գաղտնի ոստիկանութեան լուր տրուեցաւ այս գողերուն մասին։

Հ. Յ. Դ.

Ազբիւր Սերոբ խումբի դասախօսական ժողովը՝ այսօր Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ave. d'Italie Փոռթ տ՚Իթալի մօտը։ Ներկայ կ՚ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

Մարսէյլի Սէնթ Անթուանի «Ընկեր Կարօ» խումբի ժողովը՝ վաղը երկուշաբթի իրիկուան ժամը 7ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ՚ըլլայ շրջանային կոմիտէի ներկայացուցիչը։

Մարսէյլի Զարդարեան խումբի Դ. հերթական դասախօսական ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկեր Ազգին կը խօսի «Քէմի»ի ժամանակավրիպանի մասին անդամակցութիւններով։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Լոնտոնի Հայ Տիկնանց միութեան հանգանակութիւնը.—

Տիկիններ Է. Գալեան, Էօժէնի Մ. Գարամանեան, Ալիս Ա. Գօտիկեան, Աստղիկ Թիմուրեան, Ա. Նաճապետեան 21ական շիլին, Ազնիւ Ա. Կէօլճիւքեան, Դարմէն Վ. Եփրէմեան, Շուշանիկ Գէնլեան, Ն. Լ. Խազուրեան, Մ. Սարըրեան, Ա. Աբրահամեան, Ա. Գալփաքեան, Զ. Գրաճեան, Գ. Եսկար, Վ. Ունճեան, Շ. Քիւլիւքեան, Հ. Կիւլպէնկեան, Ն. Ս. Դերձակեան, Ռ. Տիլլէր. Իզմիրլեան, Ա. Ալլանսքիլ մէկական ոսկիին, Հ. Ապաճեան, Օր. Ն. Սվաճեան, Տիկ. Մ. Կիւտէնեան, Ռ. Մայր Աբրահամեան, Մ. Ուզունեան, Ն. Գէնկեան, Ռ., Փ. Գրիգորեան 10ական շիլին, Օր. Զարուհի Մելքոնեան, Ռ., Ռ. Ծայլան շիլին, Տիկ. Մ. Քէշիշեան 30 շիլին, Ա. Ճաթինեան 10 սղերլին, Ռ. Խասեան 5 սղերլին, Մ. Կիւլպէնկեան 2 սղերլին, Օր. Ս. Մ. Կիւմիւշճեան 10 սղերլին, Լոնտոնահայ տիկնանց միութիւնը 25 սղերլին: Գումար 80 սղերլին:

(Տես Յառաջ 30 Յունիս)։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20շլ. 40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ՊՈԼՍՈՅ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6տլ. 10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 209bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
3
ՅՈՒԼԻՍ
1928
3 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 689 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԳԱՂՈՒԹԻ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԻՒՆ,,

Շատ կը լսենք այս բացատրութիւնը, մեր թերթերուն եւ ժողովներուն մէջ։

Իմաստը այն է ինչ որ, ժամանակին, «Պոլիս եւ գաւառ»։

Աւելի պարզ խօսելով, կարծողներ կան թէ չափազանց կլանուած ենք գաղութներով, եւ երեսի վրայ կը ձգենք բուն հայրենիքը, Հայաստանը։

Կ'ընդունինք որ այդ ներմտութեամբ վարակուած մարդեր կան, նոյն իսկ ընկերներ։

Բայց եթէ նախապաշարումները մէկդի դնելով, նայինք բուն իրականութեան, բոլորովին ուրիշ բան կը տեսնենք։

Ոչ մէկ ատեն Հայաստանը վրիպած է մեր ուշադրութենէն։ Մեր ակնարկը՝ դէպի հայրենիք եւ մեր բոլոր ճիգերը՝ հայրենիքին համար։

Իսկ մինչեւ ա՞յդ...

Գաղտնիք չէ որ, հակառակ մեր բոլոր ճիգերուն, հայրենիքը հարիւրին տասն անգամ չի ստենար մեզի։ Չի հասկնար մեր տագնապները, եւ չուզեր կամ չի կրնար մեղմացնել զանոնք։ Եթէ Դաշնակցութիւնը կը խրտչեցնէ Երեւանի այսօրուան վարիչները, իբրեւ անողոք ընդդիմադիր, անդին կան ռամկավարները եւ ուրիշներ, որ գիշեր - ցորեկ օրհնութիւն կը տեղան։ Արդի՞ւնքը — նոյն միօրինակ եւ մռայլ քաղաքականութիւնը։ Իրենց իսկ վիճակագրութեամբ, հօթը տարուան մէջ 22 - 25.000 տարագիր հազիւ ընդունած են։ Իսկ թէ նոյն ժամանակամիջոցին ո՞րքան հեռացած են երկրէն, — այդ ալ իրենք թող ստուգեն, եթէ չեն սարսափիր։

Արդ, մինչ մեր կարօտներն ու ջղագրգռութիւնները կ'երթան կը փշրուին Արաքսի ափերուն վրայ, աստին ամբողջ բազմութիւններ կը հալին, թէ ֆիզիքապէս եւ թէ հոգեպէս։ Մանաւանդ նոր սերունդը։ Ջափահասները փրկութիւն կը փնտռեն գրասենեակներու մէջ, կամ ծխնալոյցներու տակ, ճարտարարուեստական հնոցներու առջեւ, իսկ նորահաս բազմութիւնը արգէն նոյնացեր է միջավայրին հետ։

Հայրենիքը ամբողջացնելու համար ժողովուրդ պիտի ունենանք։ Իսկ ժողովուրդը ձգեր ենք իր բախտին։ Աւելի քան կէս միլիոնի համրանք մը կը տրորուի մեծ ու պզտիկ երկիրներու անհելի ժխորին եւ խառնիճաղանճ ազդեցութիւններուն տակ։

Որ տրամաբանութեամբ պիտի թողունք որ այդպէս ալ շարունակուի։

Թէ գաղութները պիտի լուծուին ուշ-կանուխ, — նոր խօսք չէ։ Բարձր միջավայրերու մէջ աւելի շուտ, փոքր եւ յետամնաց երկիրներու մէջ աւելի ուշ։ Ճարտասանութեան համար չէ որ միշտ կը յիշեցնենք թէ մէկէն տասնըհինգ տարեկանը կորսուած է կամ կը կորսուի այստեղ, Ֆրանսայի մէջ. մեր աչքերուն առջեւ նոյնը շատոնց եղած է արդէն, Ամերիկայի մէջ։

Բայց ի՞նչ։ Գետը պիտի յորդի բսելով, մարդիկ չեն հրաժարիր թումբեր շինելէ։ Անձրեւին դէմ հովանոցը կայ, ինչպէս հիւանդութեան համար՝ բժիշկը, հոգ չէ թէ յաճախ յուսախաբ կ'ըլլանք։

Եւ խոշոր բաներ չէ որ կը պահանջուին։ Այնքան՝ որքան կրնանք։ Այն՝ ինչ որ անհրաժեշտ է։

Փարիզը ոչ իսկ մէկ մանկապարտէզ ունի։ Ինչո՞ւ պիտի հանդուրժենք որ չունենայ։ Փարիզը եւ Մարսէյլը պէտք ունին միջնակարգ վարժարաններու։ Ինչո՞ւ մէկ ճակատ չկազմենք եւ մէկ բերան չպոռանք, որպէսզի ունենայ՛ մէկը՛ միւսը։

Եւ այսպէս ամէն տեղ, մանաւանդ այն գաղութներուն մէջ ուր պայմանները աւելի նպաստաւոր են, ուր բազմութիւններ կը շնչեն իրարու քսուելով։

Անհաւասիկ Սուրիան, ուր ինչքան աշխատանք թափուի, քիչ է։ Եթէ կարգ մը գաղութներու մէջ կորուստներ պիտի ունենանք, հակառակ մեր ճիգերուն, Սուրիան, ինչպէս Յունաստանը եւ Պուլկարիան այնպիսի վայրեր են, ուր ցանուածը կը բուսնի։ Մեր ձեռքն է աշխատիլ եւ օգնել, փոխանակ դիտելու եւ աւաղելու։

Ի՛նչ օգուտ վայրերան կանչերէն, — «մեռանք - կորանք», «գլուխ դնելու տեղ չունինք»։

Եթէ հայրենիքը կամ գլուխ դնելիք տեղը կրնայ գտնուիլ հոգական գաւազանով, — ո՞ւր է այդ գաւազանը։

Եւ ինչո՞ւ կարծել թէ միայն մենք ենք որ կը փնտռենք զայն։ Տարաբախտ եւ անճար Մակեդոնացիներէն մինչեւ սեւ շապիկաւոր Իտալիան, ամենազօ՛ր Մուսոլինին հոգի կարօտը կը քաշեն, կը փնտռեն ու չեն գտներ, չե՛ն կրնար գտնել։

Անշուշտ, առ այժմ։ Բոլորն ալ հաշիւներու վրայ հիմնուած յոյսեր ունին, եւ կը սպասեն լաւագոյն օրերու, տակալով ու ընելով։

Իտալիա տարին 400.000 արտածելի բնակիչ կը համրէ։ Անի յարաճուն ծնունդ։ Եւ սակայն, կը դողդղայ արտասահմանի գաղութներուն վրայ։ Զանազան միջոցներ կը մտածէ, որպէսզի անոնք միան իտալացի, չմոռնան իրենց հայրենիքն ու եզուն։

Երբ կազմակերպուած պետութիւն մը անգամ այսքան հոգածութիւն կը ցուցնէ իր պանդուխտ զաւակներուն համար, մենք, ցիրուցան եւ ճղակտոր, ինչպէ՞ս կրնանք ջուրին տալ մեր տարագիր բազմութիւնները, տեսակ մը ճակատագրականութեամբ, եւ սխալ մեկնելով «գաղութի հոգեբանութիւնը»։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՈՎԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ ԳՈՆԻԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Գրած էինք թէ սով կը տիրէ Անատոլուի զանազան կողմերը։ Գոնիայի Պապալըգ թերթը հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ այդ շրջանի աղէտը.

Երաշտութեան աղէտը կը շարունակէ իր ամբողջ ուժգնութիւնը։ Իբրեւ առաջին օժանդակութիւն, Կարմիր Մահիկը Ատանայէն ալիւր գնած և Գոնիա ղրկած է։ Մասնաւոր պատուիրակութիւն մը գիւղերը պիտի մեկնի ալիւրի նպաստը բաժնելու համար։ Պահանջներուն բաղդատմամբ անբաւական է այս օժանդակութիւնը։ Կուսակալ Իզզէթ պէյ բոլոր գիւղերը այցելելով կառավարութեան կողմէ օժանդակութիւն խոստացած է ժողովուրդին։ Գիւղերէն ստացուած նոր տեղեկութիւններու համաձայն, սովն ու անօթութիւնը կը պահէ իր ամբողջ ուժգնութիւնը։ Գիւղացին խոտ կ'ուտէ, բայց կը դիմադրէ սովին։ Գիւղացին անօրինակ համբերատարութեամբ պայքարեցաւ աղէտին դէմ, ծախեց իր կարասիները, աղջիկներուն հարսնութեան հագուստները, մինչեւ անգամ սիրական եզները։ Եւ հիմա ոչինչ ունի ծախելու։

Գոնիայի մէջ կազմակերպուած՝ բարեգործական մարմիններ չկան, տեղացիներն ալ քիչ շատ ազդուած են։ Արդէն ժամանակէ մը ի վեր առեւտուրը կայուն վիճակ մը ստացած էր Գոնիայի մէջ։ Հակառակ այս բոլորին, Գոնիացիները 8000 ոսկիի նպաստ մը յատկացուցին սովահար գիւղացիներուն։ Ի վիճակի չեն աւելի զոհողութիւններ ընելու։ Ներկայիս բոլոր ակնարկները ուղղուած են Կարմիր Մահիկին եւ Ընկերային Օժանդակութեան գործավարութեան վրայ։

Ժողովուրդը սկսած է մորթել լծկան կենդանիները, որովհետեւ ի վիճա՛կ չէ զանոնք կերակրելու։ Գոնիայի մէջ ներկայիս յարդը օխայով կը ծախուի։ Հակառակ անոր որ օխան 10 դրուշի կը ծախուի, դարձեալ կարելի չըլլար ուզուած քանակութեամբ գտնել։

∴ Պոլիսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ներքին գործավար Շիւքրի պէյ ստիպողաբար մեկնած է դէպի Գոնիա՝ սովահար շրջանները պտտելու համար։ Քանի մը օր առաջ թեթեւ անձրեւ մը եկած է, սակայն հիւլէի չափ օգուտ չէ ունեցած։ Արդէն ցանքերը այրած եւ չորցած ըլլալով, առատ անձրեւ իսկ զայ օգուտ չունի։ Ատանայէն դարձեալ ցորեն ապսպրուած է։

∴ Մուղլայի շրջանին մէջ ալ սովի սպառնալիք կայ։ Երկրագործական դրամատունը որոշած է 50.000 ոսկի տրամադրել սովահար գիւղացիներուն։ Առ այժմ պէտք չէ տեսնուած մօրաթօրիօմ յայտարարելու։

Թուրք-Իտալական յարաբերութիւնները

Թայմզի Թղթակիցը Էնկիւրիէն կը հեռագրէ.— Արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ կեդրոնական Եւրոպա կը մեկնի օդափոխութեան համար, առանց վերջնական կարգադրութեան մը յանգելու Յունաստանի հետ՝ «փոխանակելի»ներու խնդրին մասին։ Այս հարցը երկար ատենէ ի վեր արգելք կ'ըլլայ երկու երկիրներու միջեւ բնականոն յարաբերութեանց վերահաստատումին։ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ նշանակուած չէզոք յանձնաժողով մը Պոլսոյ մէջ աշխատեցաւ լուծել այս խնդիրը, սակայն ապարդիւն։ Հիմա կը տեղեկանամ թէ շնորհիւ ուղղակի բանակցութիւններու— որոնց մէջ մեծ դեր կը խաղայ Իտալիա— հաւանաբար աչնան կարելի պիտի ըլլայ բարեկամական կարգադրութեան մը յանգիլ։ Վիճելի բոլոր կէտերու մասին սկզբունքային համաձայնութիւն մը գոյացած է, կը մնայ գործադրութեան եղանակը որոշել։ Շատ մը պատճառներ դժուարացուցած են այս մասին համաձայնութիւն մը։ Նախ՝ իւրաքանչիւր երկիր կը կարծէ թէ միւս կողմէն դրամ պէտք է ստանայ։ Երկրորդ՝ Յունաստանի մէջ ներքին եւ արտաքին խնդիր դարձաւ ասիկա եւ հելլէն պատուիրակները զանազան կողմերէ ճնշումի ենթարկուեցան։ Երրորդ պատճառն է այն ատելութիւնը, որ կայ Թուրքերուն եւ Յոյներուն միջեւ, 1922ի պատերազմէն ի վեր, թէեւ այժմ թեթեւ կերպով։

Վերջացնելով, Թղթակիցը կ'ըսէ.

«Այս բոլորին մէջ թերեւս ամէնէն հետաքրքրական երեւոյթն է այն եղանակը, որով Իտալիա փոխանակ սպառնալիքի՝, մենտոր մը դարձաւ Թուրքիոյ։ Մուսոլինիի քաղաքականութիւնը՝ միացած տեղական կարող դիւանագիտութեան, Իտալիոյ թոյլ կուտայ հետզհետէ խիստ կարեւոր դեր մը ստանձնել Թուրքիոյ մէջ։

Ընդհանուր գործադուլ Յունաստանի մէջ

Գործատէրերու եւ բանուորներու պատուիրակներուն միջեւ կատարուած բանակցութիւնները արդիւնքի մը յանգած չըլլալով, Յունաստանի Աշխատանքի ընդհանուր համադաշնակցութիւնը ընդհանուր գործադուլ յայտարարեց։ Ոստիկանութիւնը դարձեալ գրաւեց մեծ թիւով յեղափոխական թռուցիկներ, զորս համայնավար գործակալներ ծրագրած էին ցրուել զինուորներուն եւ նաւազներուն։

Նախարարական տագնապը աւելի կծանրացնէ վիճակը։ Հանրապետութեան Նախագահը տեսակցեցաւ Քաֆանտարիսի հետ, որ անոր թելադրեց Վէնիզէլոսի յանձնել դահլիճին կազմութիւ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՏՈՒՆԵՐԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՄՈՒԼ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Ելեւթերոն Հորիզոնը վերջին գործադուլին նուիրուած խմբագրականի մը մէջ կը նկատէ (22 Յունիս).

— «Ներկայ գործադուլը ունի համարանուորական բնոյթ։ Պայքարի ասպարէզ նետուած են բանուորական երկու թեւերն ալ, —համայնավար եւ ընկերվարական հակումներ ունեցող երկու կեդրոնները, միաժամանակ։ Միայն թէ այս ճակատն է որ արդէն սուր բնոյթ մը տուաւ գործադուլին։

Գործադուլը ունի համաբանուորական բնոյթ նաեւ այն իմաստով որ, առաջին ազդանշանը տուող ծխախոտի բանուորներու կողքին կանգնած են բոլոր սէնտիկաները, անխտիր։ Ոմանք, արդէն, իրենց համակրանքը արտայայտեցին գործնապէս, մասնակցելով գործադուլին, իսկ ուրիշներ, սկզբունքով համաձայն են մասնակցութեան, բայց տակաւին գործնական քայլեր չեն առած։

Բայց գործելակերպի խոր տարբերութիւն մը կայ բանւոր երկու թեւերուն միջեւ։ Մինչ ընկերվարականները կեցած են զուտ աշխատաւորական գետնի վրայ եւ գործադուլային պայքարի միջոցը որդեգրած են իրենց դիրքը եւ ապրուստը բարելաւելու համար միայն, անդին, համայնավարները աշխատաւորական պայքարի դիմակին տակ պահուած, կը հետապնդեն խռովարարական առաջադրութիւններ, քաղաքական ձգտումներ, հակապետական ձեռնարկներ։ Տալրայեղ՝ իրենց բոլոր քայլերուն մէջ, անոնք տեղի կուտան արիւնահեղ ընդհարումներու եւ կը գրգռեն իշխանութիւնները, աշխատելով «մայթերու վրայ մաքրել պարտուցի հաշիւը»։

Պարզ է որ, կարմիրներու այս գործելակերպը մեծապէս կը վնասէ աշխատաւորական շահերուն։ Որովհետեւ, մինչեւ քաղաքական ըմբոստութիւն երկարող այս կարգի խլրտումներուն դէմ, պետութիւնը կը ստիպուի գործածել իր միջոցները։ Եւ պետութիւնը, որ զուտ բանւորական գործադուլի մը պարագային, պիտի ուզէր անշուշտ պաշտպանել իր քաղաքացիները, ի դէմս գլխաւորաբար ստար դրամագլուխին, դիրք կը բռնէ այս անգամ բանուորներու դէմ, խեղդելու համար համայնավար շարիքը իր սաղմին մէջ։»

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՀԱՅԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԳ. ԺՈՂՈՎԸ

(Մեր սեփական թղթակիցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 26 Յունիս

Ռումանիոյ Հայկ. Միութեան պատգ. ժողովը տեղի ունեցաւ Կիրակի, 24 Յունիս, Ազգ. Մատենադարանի սրահին մէջ։ Կը մասնակցէին 9 պատգամաւոր Թեմ. գործ. մարմնէն, 9 Թաղականութեանց ներկայացուցիչներ 8 պատուիրակներ զանազան միութիւններէ, կեդր. վարչութեան 4 անդամները եւ 3 հաշուեքննիչները։ Կը նախագահէր Պ. Թէոդոր Պասմաճեանու քարտուղարութիւնը կը վարէր Պ. Արտաշէս Թովմասեան։ Պ. Վ. Մէշտուտճեան կարդաց կեդր. վարչութեան տեղեկագիրը, որուն շուրջ տեղի ունեցան երկար վիճաբանութիւններ, առիթ տալով նաեւ ցաւալի միջադէպերու։ Մասնաւոր գիտողութեանց տեղի տուին Միութեան իբրեւ բարոյական անձ չվաւերացուիլը, պատգ. ժողովի ուշացումը, կեդր. վարչութեան պակսած անդամներու լրացման ձեւը։ Ի վերջոյ նոր կեդր. վարչութիւն մը կազմուեցաւ հետեւեալներէն.

— Գաւառական ներկայացուցիչներ՝ Պ. Պ. Արիս Ֆէսճեան, ինժ. Գաբրիէլ, Հիվան Ալթունեան, Մ. Մուրատով, եւ Պուքրէշէն՝ Պ. Պ. Ռ. Մելիտոն, Գ. Հաճի Արթինեան, Գ. Միհայէլէսքու, Գ. Դանիէլեան եւ Ս. Արարատեան։

Միւս կողմէ պատահական թղթակից մը կը գրէ.— Պ. Վարդան Մէշտուտճեան վռնտուեցաւ համագումարի սրահէն, ծանր մեղադրանքներու տակ։ Անողոք մերկացումներ եղան Ազգ. Միութեան գեղծումներու եւ անբարեխղճութեան մասին։ Նոր վարչութեան պաշտօն յանձնուեցաւ քննել նախորդին գեղծումները եւ անթոյլատրելի վարմունքները եւ ծանօթացնել հանրութեան։

Իսկ «Նոր Արշալոյս» կը գրէ (28 Յունիս).

—«Ժողովին մէջ բաւական գրգռուած վիճակ մը կը ստեղծուի որ երթալով աւելի կը զարգանայ։

Պ. Արիս Ֆէսճեան ի զուր կ'աշխատի կիրքերը հանդարտեցնել։ Պ. Ա. Մելիտոն ժխորին մէջ ծանր մեղադրանքներ կ'ընետէ Ինիոնի հասցէին, որմէ սակաւ իրարանցում մը տեղի կ'ունենայ։ Պ. Վ. Մէշտուտճեան կը ճգնի ընդհանուր աղաղակներուն մէջէն պատասխանել։ Գաւազաններ կը ճօճին օդին մէջ եւ հազիւ հնարաւորութիւն կը ստեղծուի ժողովին խաղաղութիւնը վերահաստատել եւ նիստը քանի մը վայրկեանի համար դադրեցնել։

Զմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

51րդ Ցանկ

	Ֆր.
Սեբաստահայերու Նահանգային Միութենէն (Բ. ցանկ, տես Դ. էջ)	205.—
Գաբրիէլ Գաբրիէլեան	25.—
Գումար	230.—
50րդ. ցանկին գումարը	70.870.35
Ընդհ. գումար	71,100.35

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ
«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

XI

Պատմական իրաւունքի գնահատութեան խնդրում մեր եւ վրաց հրապարակագիրների դիրքը ճշտելուց յետոյ, այսինքն ճշտելուց յետոյ, որ այդ իրաւունքը, հողային վէճերի կարգաւորման խնդրում, մեզ համար, ազգային ինքնորոշման սկզբունքի համեմատութեամբ, ստորադաս նշանակութիւն ունի, իսկ վրաց հրապարակագիրների համար գերադաս նշանակութիւն ունի այն չափով միայն, ինչ չափով դա ձեռնտու է իրենց ազգայնական շահերի տեսակէտից, մենք, այնուս կարիք չունենք երկար ու բարակ պրպտումներ կատարելու Ախալքալակի պատմութեան մէջ։ Համառօտակի կը թէնենք միայն գլխաւոր պատմական դէպքերը։

Հնումը Ախալքալակը Գուգարքի կամ Գուգարաց Աշխարհի՛ մէջ էր մտնում եւ յայտնի էր մեր պատմութեան մէջ Ջաւախք, իսկ վրաց պատմութեան մէջ Ջաւախեթիա անունով։

Ստրաբոնի ժամանակներից սկսած մինչեւ առնուազն VIIրդ դարը, երբ Հայաստանի եւ Վրաստանի սահմանագիծը Կուրի հոսանքով էր որոշւում, Ջաւախքը բուն հայ եւ օտարազգի աշխարհագիրների, Հայաստանի մասն էր կազմում։

Դրանից յետոյ,— որոշապէս չի կարելի ասել ո՛ր ժամանակից սկսած — Ջաւախքը ընկնում է Վրացիների տիրապետութեան տակ, որոնք, յատկապէս XI—XIIրդ դարերում իրենց մշակոյթի կնիքն են դնում նրա վրայ։ Գլխաւորապէս այս դարերից են մնացել վրացական այն յիշատակարանները — բերդեր, քաղաքներ, վանքեր եւն — որոնց հետքերը պահւած են մինչեւ այսօր։

XIIIրդ դարու երկրորդ կէսից, Ջաւախքը, միանալով Ախալցխային եւ Տայոց աշխարհի մի քանի գաւառներին, դառնում է անկախ իշխանութիւն՝ Աթաբագութիւն կամ Սաաթաբագոյ անունով եւ երկարատեւ պատերազմներ է մղում թէ Վրաստանի եւ թէ՛ օսմանեան պետութեան դէմ՝ իր անկախութիւնը պաշտպանելու համար։

XVIրդ դարու վերջերին, օսմանցիք ենթարկում են այս իշխանութիւնն իրենց եւ դառնում մի առանձին փաշայութիւն։

Օսմանեան տիրապետութեան տակ էլ մնում է Ախալքալակը մինչեւ 1828 թիւը, երբ անցնում է Ռուսների ձեռքը։

Այս խայտաբղէտ պատմական իրականութիւնից — որի մէջ հայկական, վրացական, օսմանեան եւ ռուսական տիրապետութիւնները բաւական երկար ժամանակաշրջաններով իրար են յաջորդում.— յօդուտ Վրաստանի որ եւ է եզրակացութեան հասնելու համար՝ պէտք է գաղափար ունենալ Ջաւախքի կամ Ախալքալակի ազգաբնակութեան մասին, մանաւանդ որ ներկայիս վրացական տարրը շատ թոյլ է այնտեղ։ Վրաց հրապարակագիրներն զգում են այս եւ դրա համար էլ առանձին եռանդով շարունակ կրկնում, թէ Ախալքալակի բնակիչները հնուց ի վեր Վրացիներ են եղել, որոնք անհետացել են այն պատճառով միայն, որ Ռուսները բռնի կերպով վտարել են նրանց դէպի Տաճկաստանի ներսերը։ Այս ըմբռնումով նրանք անարդարութիւն են համարում, որ Հայերը գրաւելով վտարւածների տեղը, ուզում են անջատել նրանց երկիրը Վրաստանից, ինչպէս որ մենք անարդարութիւն կը համարէինք, եթէ որ եւ է ցեղ, բռնելով Տաճկահայաստանից վտարւած Հայերի տեղը՝ անհնարին դարձնէր սրանց երկրի միացումը Հայաստանին։

Սակայն որքա՞ն է համապատասխանում այս ըմբռնումը պատմական փաստերին։

Ըստ `վրացական աւանդութիւնների, Ջաւախքի հին բնակիչներն էին կազմում Հաօսի (Հայկի) թոռները կամ Հայերը, որոնք այս գաւառից էլ դուրս տարածւած էին Վրաստանի հարաւային մասում մինչ և այն սահմանը, որ Վրացիները իրենց երկրի այդ մասը անւանում էին Սոմխեթ, այսինքն Հայաստան։ Ըստ Մովսէս Խորենացու` Բասօ գետը հանդիսանում էր «եզր հայկական խօսից», իսկ համաձայն մի որոշ վրացական աւանդութեան՝ չորրորդ դարում մինչեւ անգամ Մցխեթի հովիւները հայերէն գիտէին։

Վրացական տիրապետութեան ժամանակ, Վրացիք անկասկած ուժեղանում են Ջաւախքում, բայց հայկական բնակչութիւնը չէ անհետանում այնտեղից, որովհետեւ բացի Բագրատունեաց շրջանից՝ մնացած ժամանակները Հայաստանը խառնակ վիճակ ունէր եւ Ջաւախքի Հայերը իրենց համեմատաբար ապահով հայրենի անկիւնը թողնելու տեղիք չունէին։

Վրաստանի թագաւորների և Աթաբագութեան միջեւ եղած կռիւների ժամանակ, ինչպէս եւ թաթարաց, Պարսից եւ օսմանեան արշաւանքների միջոցին, Ջաւախքի հայ եւ վրացի բնակիչները տուժել են անխտիր։ Դրա համար էլ ոչ մի հիմք չունինք ենթադրելու, թէ այնտեղ Հայերի եւ Վրացիների թւական համեմատութիւնը փոխւել է ի վնաս առաջինների։

Սակայն օսմանեան տիրապետութեան շրջանին այս համեմատութիւնը զգալապէս փոխւում է եւ փոխւում է ի վնաս Վրացիների։ Հարցն այն է, որ այն ժամանակ թէ՛ Ախալքալաքի Աթաբագները եւ թէ այնտեղի վրացի ժողովուրդը գրեթէ գլխովին մահմեդականութիւն են ընդունում՝ անշուշտ թրքական բռնութիւններից ազատելու համար։ Ինչպէս ամէն տեղ, նոյնպէս եւ այստեղ, յետագայ սերունդները մոռանում են, որ իրենց նախահայրերը բռնութեան տակ են դաւանափոխ եղել եւ, ամբողջովին ենթարկւելով նոր կրօնի ազդեցութեան, թշնամական դիրք են բռնում ցեղակից «անհաւատ» կամ քրիստոնեայ Վրացիների դէմ։

Դաւանափոխ Վրացիների ապազգայնացմանը զարկ է տալիս եւ այն հանգամանքը՝ որ նրանք ամուսնական կապերով խառնւում են դրսից եկած օսմանցիներին եւ մանաւանդ մահմետական լեռնականներին, որոնք, իբրեւ վարձկան զօրք, փաշաների հրաւէրով գալիս էին Ախալքալակ ու Ախալցխա եւ ապա այնտեղ մշտապէս հաստատւում։

Ահա այս պարագաներում, բուն վրացական տարրը սաստիկ թուլացաւ երկու գաւառներում էլ։

Ի հարկէ, Հայերն էլ այն չմնացին, ինչ որ էին առաջ, բայց եւ այնպէս, նրանք համեմատաբար շատ աւելի տոկուն դուրս եկան իրենց ազգութիւնը պահպանելու գործում։ Համաձայն Եւրոպացի ճանապարհորդների հաղորդած տեղեկութիւնների՝ Ախալցխա քաղաքը XVIIդարում 50.000 բնակիչ ունէր, որոնց մեծ մասը կազմում էին Հայերն ու Հրեաները։ Իսկ ռուսական տիրապետութեան սկզբին, հին բնակիչներից Ախալքալակ գաւառում կային 1716 հայ ընտանիք՝ 5409 տղամարդերով եւ 179 վրացի ընտանիք, 710 տղամարդով։ Ընդամ եթէ այս ժամանակ Ախալքալակում մնացած մահմեդականներին, որոնք կազմում էին 639 ընտանիք 1727 տղամարդերով, անխտիր Վրացի համարելու լինենք — որ ի հարկէ համարել չենք կարող — դարձեալ կը ստանանք` որ Վրացիների թիւը(2437 տղամարդ) աւելի՛ քան երկու անգամ փոքր է Հայերի թիւից (5409 տղամարդ)։

Սակայն այս մնացած Վրացիների անունից չէ, որ խօսում են ինձ հակաճառող հրապարակագիրները, այլ այն «մահմետական Վրացիների» անունից, որոնք, նրանց ասելով, Ռուսների ճնշման տակ գաղթեցին Ախալքալակից Տաճկաստան` իրենց տեղը «հարկադրաբար» զիջելով այնտեղից եկած Հայերին։ Այս «մահմետական Վրացիների» «ժառանգութեանն» են այսօր տէր կանգնում վրաց ղեկավարները` պահանջելով, որ Ախալքալակի «եկւոր» Հայերը անպատճառ ճանաչեն Վրաստանի իշխանութիւնը այդ ժառանգութեան վրայ։

Սակայն ի՞նչ իրաւունքով։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ԱՄՓՈՓ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ
ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՄԵԱՅ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 29 Յունիս Պրիւսէլի Ազգային Վարչութիւնը ընտրուած է 1927 Մարտ 20ին։

Իր առաջին մտահոգութիւնը եղած է ընդ առաջ երթալ գաղութին անմիջական պահանջներուն, գծելով գործունէութեան համեստ ծրագիր մը՝ կրթական, խնամատարական եւ եկեղեցական հարցերու շուրջ, եւ կազմելով իւրաքանչիւրին համար առանձին մասնախումբեր։ Տանք համառօտ պատկերը.—

Ա. Կրթական.— Վարչութիւնը շրջաբերականներով եւ խորհրդակցական ժողովներով ծնողներու ուշադրութիւնը հրաւիրած է այն կենսական կարեւորութեան վրայ, որ կը ներկայացնէ հայ լեզուի ուսուցումը մեր նորահաս մանուկներուն եւ պատանեկութեան համար։ Ջանազան փորձերէ վերջ, յաջողած է կանոնաւոր դասընթացք մը հաստատել 1927 Նոյեմբերին, անոր հսկողութիւնը յանձնելով վճարեալ ուսուցչուհիի մը։ Մինչեւ այսօր անխափան կը շարունակուին հայերէն լեզուի դասերը, իւրաքանչիւրը 2-3 ժամ տեւողութեամբ, ամէն Հինգշաբթի եւ Կիրակի օրերը։ Աշակերտներուն թիւը նախապէս եղած է 8, ապա բարձրացած մինչեւ 18ի։ Այս արդիւնքը յոյս կը ներշնչէ հետզհետէ աւելի կազմակերպել եւ աւելի ընդարձակ ձեւի մը մէջ դնելու սոյն գերազանցապէս ազգօգուտ ձեռնարկը։

Բ. Խնամատարական.— Այս անունին տակ, Վարչութիւնը ուզած է ստեղծել մարմին մը, որ կոչուած ըլլար գոհացում տալու նիւթական թէ՛ բարոյական ամէն տեսակ կարօտութեանց`որոնք օրէ օր կ'աճին։ Ուզելով այս գործը հաստատուն եւ տեւական հիման մը վրայ դնել, իր առանձնայատուկ թելադրութեամբ առաջացած է կազմել, երկրին օրէնքներուն համապատասխան և իրաւական անձնաւորութեան ունեցող բարեսիրական ընկերութիւն մը (Société de Bienfaisance)։ Սակայն նկատի առնելով տեղական օրէնքները, Վարչութիւնը յարմար դատած է որ առանձնապէս անհատապէս ընթացք տայ անոր, իբր անկախ ընկերութիւն մը, խնամատարական եւ կրթական գործունէութեան ընդարձակ ծրագրով մը։ Ընկերութիւնը պիտի ապահովէ պելճիքացի յայտնի անձերու անդամակցութիւնն ու աջակցութիւնը։ Տարակոյս չկայ որ այս գեղեցիկ գործը եթէ յաջողութեամբ պսակուի, կոչուած պիտի ըլլայ դառնալու ամէնէն օգտաշատը տեղական բարեսիրական միւս ընկերութեանց կարգին, եւ մեծապէս պիտի թեթեւցնէ Ազգ. Վարչութեան վրայ ծանրացող բեռը։

Մինչ այդ, Վարչութիւնը իր համեստ եկամուտներու մեծ մասը տրամադրած է խնամատարական գործին, նպաստաւորելով բազմաթիւ կարօտեալներ, մեծ մասամբ անգործ երիտասարդներ, որոնց շատերուն հաջողած է աշխատանք տալ։ Մասնակցած է գաղթական ընտանիքներու երախաներուն պատսպարումի ծախքերուն, հիւանդանոց դրած է կարօտ հիւանդները։ Ճանապարհածախս եւ ճամբորդելու դիւրութիւններ հայթայթած է շարք մը հայրենակիցներու, որոնք փափաք յայտնած են իրենց պարագաներուն մօտ մեկնիլ։ Նոյնպէս առաջքն առած է բազմաթիւ վտարումներու, մեծ մասով դժբախտ երիտասարդներ, որոնք կրցած են ապաստան գտնել այս հիւրընկալ երկրին մէջ եւ յաճախ բախելուած են իրենց ընթացքը եւ ինքնաբաւ դարձած։ Անկէ զատ, Վարչութիւնը օգտակարապէս միջամտած է պատկանեալ իշխանութեանց մօտ, անցագրային, բնակութեան արտօնութեանց, ամուսնական եւայլն դիւանական խնդիրներու մէջ, ինչպէս նաեւ ազգութեան, բարի վարքի եւ այլ վկայագրեր տուած է բազմաթիւ խնդրարկուներու։

Գ. Եկեղեցական.— Ըստ կանոնագրի, իւրաքանչիւր յարանուանութիւն ազատ ձգուած է իր միջոցներով կազմակերպել իր հոգեւոր մատակարարութիւնը։ Վարչութիւնը, սակայն, նկատելով որ գաղութիս հայ լուսաւորչական համայնքին համար ստիպողական դարձած էր մնայուն քահանայի մը ներկայութիւնը, միւս կողմէ` իր կրթական-խնամատարական աշխատանքներուն իբր գործակից` ինքն ալ պէտք ունենալով վճարեալ պաշտօնեայի մը, յարմար դատած է իր նախաձեռնութեամբ գոհացում տալ այս կրկնակ պահանջներուն, եւ իբր յարմարագոյն թեկնածու նշանակած է Ներսէս քահանայ Դանճեանը։

1927 Հոկտեմբերէն սկսեալ հոգեւոր հովիւը ձեռնարկած է իր պաշտօնին եւ գոհ թողուցած գաղութը. իբր գործակից վարչութեան, ամէն օր որոշեալ ժամերուն կ'ընդունի եւ կը լսէ կարօտեալներու դիմումները, մանրակրկիտ քննութենէ կ'անցընէ զանոնք եւ վարչութեան հսկողութեան տակ կ'ընծայէ հարկ եղած բարոյական թէ նիւթական օժանդակութիւնը։ Այս եղանակով կարելի եղած է կանոնաւորել նպաստներու բաշխումը եւ հայրենակիցները զերծ պահել չարաշահներու անհատական անվերջ ու ձանձրացուցիչ դիմումներէն։

Անգլիկան եկեղեցւոյ վարչութիւնը սիրայօժար տրամադրած է իրենց յարակից աղօթավայրը, իսկ եկեղեցին՝ տաղաւարներու եւ տօնական օրերու առթիւ։ Կազմուած է նաեւ օրիորդներու եկեղեցական երգչախումբ մը, մասնակցութեամբ երգեհոնի։

.•. Օգտագործած է նաեւ այն բոլոր առիթները, որոնք կոչուած են վառ պահելու գաղութին մէջ ազգային ոգին։ Նախաձեռնած կամ գործօն մասնակցութիւն բերած է զանազան ազգային տօներու եւ հանդիսութեանց կազմակերպութեան, ինչպէս՝ զօր. Անդրանիկի սգահանդէսը, Հայ Մշակոյթի, Պրաֆթ. Պոնսարի բանախօսութիւնը, Ապրիլ 11—24ի սգատօնը եւլն.։

Ծոցորուած համերաշխական ոգիով, վարչութիւնը ազատ թողած է տեղական բարենպատակ ընկերակցութիւնները, սակայն զանազան առիթներու մէջ հետաքրքրուած է անոնց գործունէութեամբ։

.•. Ձեռնարկուած է գաղութիս ընդհանուր մարդահամարի պատրաստութեան, կարելի եղածին չափ մանրամասն ծանօթութիւններով։

.•. Գաղութիս ընտրողներու շրջաբերականներ ղրկուած են, տարեկան ազգային տուրքի վճարման համար։ Նոյնպէս բարեկեցիկ հայրենակիցներու մօտ անհատական դիմումներ կատարուած են, բացառիկ նուիրատուութեանց համար։

Գաղութիս սնտուկին մուտքը եղած է՝ 20335 ֆրանք, իսկ ելքը՝ 20308 ֆրանք։

Այս ամփոփ տեղեկագիրէն կարելի է հետեւցնել որ մեթոտիկ ու ծրագրուած աշխատանք մը չի կրնար ապարդիւն մնալ, ո՛րքան ալ դժուար ըլլան պայմանները։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԱՆՈՒՆԴԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ
(Թղթակցութիւն Պերլինէն)

Ժողովուրդին բարօրութեանը ձգտող աւելի լաւ կազմակերպութիւն մը քան գերման երկրին մէջ եղածը. դժուար թէ կարելի ըլլայ ցոյց տալ հին աշխարհին մէջ։

Գերմանացին չի գոհանար շէնքերը առողջապահական պայմաններու համաձայն կառուցանելով, քաղաքին մէջ կանաչազարդ պարտէզներ հաստատելով, ժողովրդական բարձրագոյն դպրոցներ եւ մարզանքի վայրեր աւելցնելով տարուէ տարի, այլ ունի տարեկան տասնեակ մը ցուցահանդէսներ ալ, որոնք կը լրացնեն ժողովուրդին զարգացման եւ յառաջդիմութեան պակասները։ Ցուցահանդէսը պարզապէս դպրոց մըն է մեծերու եւ փոքրերու համար հաւասարապէս։

Բեռլինի մամուլի ցուցահանդէսէն ետք, ահա Պերլինի սնունդի ցուցահանդէսը, ուր այժմ հազարաւորներ կը դիմեն, չնչին վճարումով մը՝ ճոխացնելով իրենց ծանօթութեանց պաշարը։ Անկարելի է որ մարդ նոր բան մը չսորված կամ որ եւ է ուղղութեամբ չօգտուած դուրս ելլէ. պարզ բայց շատ ընդարձակ այդ շէնքին ընդհանուր ցուցադրուած է գրեթէ այն ամէն ինչը որ կապ ունի կեանքի կամ ապրուստի հետ։ Իւրաքանչիւր ծանօթ տուն ներկայացուցիչ ունի հոն, որ ամէն մանրամասնութեամբ ցոյց կուտայ թէ ինչպէս իր ապրանքը մինչեւ հրապարակ գալը զանազան ձեւափոխութեանց կ'ենթարկուի։ Եւ վիճակագրութիւններ, անհամար պատկերներ, մանրանկարներ, որոնք գիտականօրէն կը բացատրեն սննդառական նիւթերու զանազան փուլերը։

Ցուցահանդէսը լաւ մը աչքէ անցընելու համար, առնուազն չորս օր պէտք է, այնքան տեսնելիք բան կայ. բայց ժամանակը կը չափես, գոհ կ'ըլլաս տեսածովդ երբ կը խորհրդածես թէ հայ երկիրը եւ ժողովուրդը ո՛րքան աւելի պէտք ունին գիտական այս զարգացման...

Եւ ահա ցորենը, ալիւրը, խմորը եւ զանազան խմորեղէններու պատրաստութիւնները։ Հացին խմորը կը գնեն ելեկտրական փուռին ծայրը, ուրկէ կը սկսի տաքութեան որոշ աստիճանը։ Հաս խմորը կը մտնէ ինքինքը ու գեղ ճերմակ հացը կամաց-կամաց առանց ձեռք դպչելու առաջ կը քշուի ինքնիրեն, յետոյ կ'եփի, կը կարմրի, դուրս կ'ելլէ եւ կը փաթթուի թուղթին մէջ։ Ընդհանրապէս կովեր կան, որոնցմէ կաթ կը կթեն առանց ձեռք դպցնելու, մասնաւոր խողովակներով, ու կաթը կը հասնի մինչեւ մեծ ամբարատ եւ մաքուր, ուղղակի լեցուելով վաճառման շիշերու մէջ կամ վերածուելով պանիրի եւ կարագի։ Նոյնպէս նաեւ գարեջուրի, գինիի, կոլահարի, ուրիշ տեսակներու (մալցքաֆէ) եւ զանազան պահածոներու պատրաստութեանց եղանակները։ Բոլորն ալ մանրամասն ցուցադրուած են այստեղ։

Ինչպէս բսի, ամէն մարդ անպայման բան մը կը սորվի այս շէնքին ներս։ Ի՛նչ աւելի ուսուցանող եւ շինարար, քան այսպէս առիթներ, որոնք ժողո... դին դիւրմատչելի կը գ... ճարտարարուեստ եւ առեւ... րու ներքին խաւերը։

Անշուշտ Պերլինի մէջ... տասարդութիւնն ալ պիտ... օգտուիլ այս ցուցահան... քիչ մը աւելի պատրաստ... համար վաղուան այն կոչ... պիտի կանչէ ամէնքս դէպ... րենիք։

Պ. ՓՐՈՒՆՁԷ...

ԱԺԱՆ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐԱ...

Գրած էինք թէ՝ Աշխա... նախարար Պ. Լուշէօր ա... Հինգշաբթի խորհրդարան... կայացուց աժան բնակար... րու շինութեան օրինագիծ... խարարը կ'առաջարկէ 5 ... ներու ընթացքին, 200,00... ժան և 60,000 միջակ գի... բնակարաններու շինութի...

Ահա այդ օրինագծին ... ւոր գիծերը.—

Անհատական կամ աժան... եւ առողջական իւրաք... բնակարանի շինութեան ... մար՝ միջին ծախք հաշ... 35,000 ֆրանք, 1400 մի... ծախք մը պէտք է նախա... հինգ տարի շարունակաբ... սել է 7 միլիար ֆրանք։

Այդ գումարը հայթայ... համար նախարարին առա... ներուն համաձայն՝

1.— Կառավարութիւնը ... տարի պիտի յատկացնէ ... միլիոն ֆրանքի նպաստ ... խանակ 48,200,000 ֆրա... որ նախատեսուած էր ... պիւտճէին մէջ։

2.— Ասանդներու եւ պահ... ներու Սնտուկը՝ պետու... պիտի տրամադրէ 700 ... ֆրանք՝ 1929ի համար։

3.— Շինութեան ծախք... մասնակցող անհատներու ... կազմակերպութիւններու ... նը կարելի է գնահատել նա... գոյն 100 միլիոն։

Այս գումարներուն վրա... տեսնուի թէ, դեռ պէտք ... տարեկան 450 միլիոն հ... թելու, շինութեան ծախ... տոկալու համար։

Այս գումարը կարելի ... ըլլայ գտնել նահանգներու... մայնքներու եւ ընկերութի... րու կնքած փոխառութիւնն...

Այս օրինագծին համա... կառավարութիւնը չպիտի ... տաւորէ շինութիւնը, այն ... կարաններուն, որոնք պիտ... հազորդուին վարձու տրու... Կառավարական նպաստը ... յատկացուի այն անհատնե... որոնք բնտանեկան բնակութ... համար կ'ուզեն սեփական ... մը ունենալ, ինչպէս նաեւ ... ընկերութիւններուն եւ կո... կերպութիւններուն, որոնք ... շինեն ծախելու համար։

Կառավարութիւնը կ'... ջարկէ պետական գանձէն ... տրուած գումարներուն տ... իջեցնել հարիւրին 2ի։

Իսկ աշխատաւորի մը ... ի՞նչ պիտի արժէր շին... բնակարանի մը գնումը.—

Օրինագիծին մացուցած ... փոխութիւնները, շատ մեծ... րութիւններ կուտան աշխա... տորներուն, երբ անոնք ուզ... րենց սեփական տունն ունե...

Իրօք, եթէ փոխառութ... տոկոսի սակը որոշուի հարի... երկու, և կալուածային վարկի... կերութիւնն ալ զանազան ծ... քերու համար բարդէ հարի... 0,50, սակը պիտի բարձր... միայն 2,50ի։ Ուրեմն, մա... մառ 25 տարիէն վճարելի ... դրամագլուխին և տարեկան ... նավճարին համար, տոկոսը ... տի ըլլայ 5,42 առ հարիւր...

Առնենք 35.000նոց տա... պարագան։ Ենթադրենք ը... նիքի հայր մը, չորս զաւա... բով, որուն, նոր օրինագծին ... մաձայն, պետութիւնը փոխ... տի տայ 7500 ֆրանք։ ... տակային, շէնքի շինութ... համար ան պէտք ունի, 27.5... ֆրանքի, որուն վրայ պէտք ...

...նցնել ապահովագինը՝ 3300 ֆրանք։ Գումար՝ 30 800 ֆր. որ պէտք է փոխ առնել։

Հարիւրին 5.42էն, տոկոս ու տարեկան մասնավճար = 1669 ֆրանք։

Այս դիւրութիւններէն զատ, նոր օրէնագծին մէկ առաւելութիւնն ալ՝ այն է որ, գործաւորը ընկերէն իսկ սեփականատէր կը դառնայ իր տան։

Իսկ միջակ վարձքով բնակարաններուն համար, օրէնագիծը կը պարտադրէ շինութեան ընդհանուր ծախքին մէջ՝ հարիւրին 20՝ համեմատութեամբ մասնակցութիւն մը։ Այս նախակին գումարը հայթայթելէ ետքը, շահագրգռուողը պիտի կրնայ միացնել հարիւրին 80ը առնել շատ նպաստաւոր պայմաններով։ Հարիւրին 4 տոկոսով, գումարին կէսը 40%, իրենց փոխ պիտի տրուի աւանդներու և պահեստներու սնտուկէն։ Իսկ պակաս գումարին համար, կառավարութիւնը դարձեալ ուրիշ դիւրութիւններ կուտայ։

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Թիֆլիսի Պրոլետարէն առնեալ, քաղուածաբար կուտանք թղթակցութեան մը հետեւեալ մասերը.

Եթէ մէկն ուզէ գիտնալ թէ ինչպէս կարելի է գործերը փճացնել, ամէն տեսակ քախտախնդիրները հովանաւորել, պաշտօնները տալ անոնց, ազգային թշնամութիւն առաջ բերել, պէտք է ծանօթանայ Գանձակի երկաթուղային գործերուն։

Այստեղ մեծ անուն վաստկած ուղեմասի կառավարիչ Մախովը, իր գործելակերպով կը յիշեցնէ ցարական րեժիմի հերոսները։ Ան չի քաշուիր լոյս աչքով ազգային թշնամութիւն սերմանելէ ռուս-թուրք բանուորներու մէջ, պաշտօնեաներու ընտրութիւնը կը կատարէ քմահաճ եղանակով, կը հովանաւորէ իր սիրելիները։ Այստեղ կը գտնէք նաեւ ... Չիմպիլովի, որ յատկապէս կեր էր միապետական կազմակերպութեան հիմք դնելու նպատակով։

Թէեւ երկաթուղիի վարչութիւնը հրահանգեր էր մաքրել Գանձակի երկաթուղային պաշտօնէութեան կազմը, բայց այդ հրահանգը մնացեր է թղթի վրայ։

Ցեղական արհեստակցական կազմակերպութիւնները այս կամ այն անհամապատասխան պաշտօնեան հեռացնելու մասին որոշումներ են տուած, բայց երկաթուղիի վարչութիւնը ընթացք չէ տուած։

Եւ ահա, Գանձակի ուղեմասը արձէր է Աբշակասեան։ Հոն կը իրեն սիրեկաններու բարքեր կը պատահի որ այս կամ այն պաշտօնեան՝ գինով վիճակի մէջ շոգեկառք բարձրանայ ու զայն շարժման մէջ դնէ։ Ցաճախ դիտուած են ջախջախումներ կը կատարուին. առանց մեքենավարի շոգեկառքերը ճամբայ կը հանուին, եւայլն։

ԾԽԱԽՈՏԻ ՄՇԱԿՈՒՄԸ

Քուպանի եւ Մայքոպի շրջաններուն մէջ, ծխախոտի մշակումը կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ։ Այդ պատճառով, այս տարի, մեծ ուշադրութեան առարկայ դարձած է։

1927ին արդէն, ծխախոտի արտադրութիւնը հասած էր պատերազմի թուականներու քանակին։ Ատկէց զատ՝ Քուպանի սեւծովեան շրջաններուն եւ Մայքոպի մէջ, ծխախոտի 20 հազար տեսեատին տարածութեամբ նոր դաշտեր մշակուած էին, սակայն արտադրութիւնը դարձեալ չէր գոհացներ պահանջքը։ Այս տարի, կը նախատեսուի 1,800000 փութ ծխախոտ՝ տեղական սպառումի, եւ 800000 փութ արտածումի համար։

Ծխախոտի մշակութեան յատկացուած հողերուն տարածութիւնը ընդարձակուած է 25 հազար տեսեատին աւելի, եւ որուն համար 3 միլիոն 200.000 րուբլի վարկ սահմանուած է։

Ատկէց զատ՝ Քուպանի շրջանին մէջ, իւրաքանչիւր տեսեատին հողի համար՝ կանխավճար յատկացուած է 200—250 րուբլի, ինչպէս նաեւ 525 հազար րուբլի, ծխախոտը չորցնելու, արտադրութիւնը կանոնաւորելու եւ այլ պէտքերու համար։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ Հոկտեմբեր 28ին ընդհանուր մարդահամար կատարուեցաւ Թուրքիոյ մէջ, Գելճիքցի սոսնագէտ Քամիլ Ժաքարի ղեկավարութեան տակ։ Վերջերս հրատարակուած գրքոյկ մը հետեւեալ կերպով կը դասաւորէ այդ բնակչութիւնը, որուն ընդհանուր թիւն է 13,660,275.

Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ կը բնակին 1,044,306 հոգի, Անատոլուի մէջ՝ 12,615,969։ Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ իւրաքանչիւր քառակուսի քիլոմեթրի վրայ կ'ապրի 43, Անատոլուի մէջ՝ 17 հոգի։

Սեւ ծովու եզերքի նահանգներուն մէջ կայ 2,174,425 բնակիչ, Մարմարայի եւ Արքիպեղագոսի եզերքի նահանգներուն մէջ՝ 2,746,069, Միջերկրականի եզերքի նահանգներուն մէջ՝ 753,656։

Անատոլուի ծովեզերեայ շրջանին ընդհանուր բնակչութիւնն է 5,674,133 հոգի, ներքին շրջաններունը՝ 6,941,836։

Սեւ ծովու եզերքը՝ իւրաքանչիւր քառակուսի քիլոմեթրի վրայ կ'ապրի 29 հոգի, Մարմարայի եւ Արքիպեղագոսի եզերքը՝ 29, Միջերկրականի եզերքը՝ 25, Անատոլուի ներքին մասին մէջ՝ մէկ քառակուսի քիլոմեթրի վրայ՝ 13 հոգի։

Անատոլուն իր մէջ կը պարունակէ Թուրքիոյ ամբողջ բնակչութեան 100ին 92.35ը, իսկ Թուրքիոյ ամբողջ տարածութեան 100ին 96.85ը կը կազմէ։ Եւրոպական Թուրքիան ամբողջ բնակչութեան 100ին 7.65ը եւ տարածութիւնը 100ին 3.15ը կը ներկայացնէ։ Թուրքիոյ արեւմտեան մասը բնակչութեան 100ին 27.77ը և ամբողջ տարածութեան 100ին 15.31ը կը պարունակէ։

Եթէ այս թիւերուն վրայ աւելցնենք նաեւ Թուրքիոյ արեւմտեան մասին ոչ ծովեզերեայ նահանգները, այն ատեն արեւմտեան Թուրքիան կը պարունակէ ամբողջ բնակչութեան 100ին 37.30ը եւ տարածութեան 100ին 24.64ը։ Այսինքն Թուրքիոյ մէկ քառորդ մասին մէջ տեղաւորուած է ամբողջ բնակչութեան մէկ երրորդը։

Սեւ ծովու եզերքի նահանգները կը պարունակեն բնակչութեան 100ին 15.91ը եւ տարածութեան 100ին 9.66ը։

Արեւմտեան Թուրքիան եւ երկրի այս մասը։

Արեւմտեան Թուրքիան եւ երկրին այս մասը (հիւսիս եւ արեւմուտք) ամբողջ բնակչութեան 53.21 առ հարիւրը եւ տարածութեան 100ին 34.28ը կը ներկայացնեն՝ այսինքն բնակչութեան կէսէն աւելին Թուրքիոյ տարածութեան 1/3րդին վրայ կը բնակի։

Եթէ միայն Անատոլուն նկատի առնենք, ծովեզերեայ նահանգները Անատոլուի բնակչութեան 100ին 44.99ը եւ Անատոլուի տարածութեան 30.14 առ հարիւրը կը ներկայացնեն։

Սեւ ծովու շրջանին մէջ ամէնէն խիտ բնակչութիւն ունեցողն է Տրապիզոնի նահանգը, (մէկ քառ. քիլ.ի վրայ 63 հոգի). ամէնէն քիչը Արդուինն է (13 հոգի). Մարմարայի եւ Արքիպեղագոսի եզերքը՝ 29 հոգի։

Պոլսոյ ասիական կողմը՝ 85 հոգի է (ամէնէն շատը), նուազագոյնը՝ Մուղլայի մէջ է՝ 14 հոգի. Միջերկրականի եզերքը մէկ քառ. քիլոմեթրի վրայ կ'ապրի միջին հաշուով 13 հոգի, առաւելագոյն թիւը Մէրսինի մէջ է՝ 26 հոգի. իսկ նուազագոյնը՝ Իչէլի մէջ՝ 9։ Եւրոպական Թուրքիոյ շրջանին մէջ 1 քառ. քիլոմեթրի վրայ կ'ապրի 43 հոգի. ամէնէն շատը Պոլսոյ եւրոպական մասին մէջ է՝ 87 հոգի, նուազագոյնը Տարտանէլ՝ 18 հոգի։

Արեւմտեան Անատոլուի շրջանին մէջ միջին թիւով 18 հոգի կը բնակի. ամէնէն շատը Պիլէճիկի մէջ է՝ 6.24, նուազագոյնը՝ Էսկիշեհիր՝ 12։ Կեդրոնական Անատոլուի մէջ՝ 15. ամէնէն շատը Թոքատի մէջ է՝ 25. նուազագոյնը Գոնիայի մէջ՝ 10։

Արեւելեան Անատոլուի մէջ միջին հաշուով մէկ քառակուսի քիլոմեթրի վրայ կ'ապրին 8 հոգի. ամէնէն շատ բնակչութիւն ունեցողն է Կարսի նահանգը՝ 14 հոգի, ամէնէն քիչը՝ Հէքքեարի՝ 2 հոգի։

Հարաւային արեւելեան Անատոլուի մէջ 14 հոգի, ամէնէն շատ Այնթապի մէջ՝ 19 հոգի. ամէնէն քիչը Ուրֆա՝ 13 հոգի։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկեան ճարտարարուեստը այնքան չէ արտադրած 1927ին, որքան նախընթաց տարիներուն մէջ։ Ամբողջ աշխարհի արտադրութեան մէջ, առաջնութիւնը պահելով մէկտեղ, ամերիկեան ճարտարարուեստը սկսած է տկարանալ, մինչ եւրոպականը նոյն շրջանին մէջ, հետզհետէ կը զօրանայ։ Այս կացութեան հետեւանքով՝ ամերիկեան ճարտարարուեստը կը վնասուի, ինչ որ կը հաստատուի նաեւ վերջին վիճակագրութիւնով մը։ Պողպատի 23 ընկերութիւններ, որոնք աշխարհի ամբողջ արտադրութեան մէջ կը գրաւեն 100ին 85ը ունեցած են միայն հարիւրին 5 3ի հասոյթ մը, մինչդեռ 1926ին՝ 7.3 էր։ Հարիւրին 25ի նուազում մը կայ ուրեմն։ Ձուլածոյի եւ քոքի ընկերութիւնները ապահոված են միայն հարիւրին 3.6 շահ մը, 1926ի 6,1ին դէմ։

Շահու այս նուազումը զգալի է գրեթէ ճարտարարուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ, բացի գրասենեակի առարկաներու, հողագործական եւ ելեկտրական նիւթերու արտադրութիւններէն. Շոգեշարժ մեքենաներու արտադրութիւնը մանաւանդ շատ ազդուած է։ Ֆորտէն եւ ուրիշ ընկերութենէ մը զատ, ինքնաշարժի միացեալ 22 գործարանները շահած են հարիւրին 13, մինչդեռ 1926ին անոնց շահը եղած էր 18,7։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ՄԸ ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկեան «Կէրէնթի Թրըսթ» Պէնքի դրամատունը 1927ի ընթացքին, Ամերիկայի եւ զանազան երկիրներու մէջ շահագործած է 435 միլիոն տոլար (մօտաւորապէս 11000 միլիոն ֆրանք)։ Ասկէց զատ, ան մասնակցած է կարգ մը սենտիքաներու, որոնց փոխ տուած դրամն ալ շահագործելով, իր հակակշռին մէջ ունեցած կ'ըլլայ 40000 միլիոն ֆրանքի գումար մը։

Այդ դրամատան հակակշռին ենթարկուած են ամերիկեան երկաթուղիներ, հանքեր, ձուլարաններ, գտարաններ, ինչպէս նաեւ օտար առեւտրական, ճարտարարուեստական հսկայ ձեռնարկներ 1927ին. ազդեցութեան իր շրջանակին մէջ առած է 16 երկիրներ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՋՂՋՈՒԵԼԻ ԳՈՐԾ ՄԸ.— Ոստիկանութիւնը լուր առած էր թէ մէկ քանի գարշելի անձեր, կը պատրաստուէին Արժանթին դրկել դեռատի աղջիկներ, շահաւէտ պաշտօնի խոստումով զանոնք հանրատուններու ծախելու համար։ Արագ քննութենէ մը յետոյ, երեւան հանեց զանոնք ու ձերբակալելով յանձնեց դատարան։

ԽԵՆԴԻ ՈՃԻՐ.— Կրընոպլի հիւանդանոցին մէջ, հիւանդ մը յանկարծ խենդեցաւ, եւ գիշերը, սկսաւ ատրճանակ պարպել պատերուն դէմ, յետոյ երբ իր ընկերները ուզեցին զինքը հանդարտեցնել ու զինաթափել, անոնց դէմ կրակեց։ Ոստիկանները հասան։ Անկողնի մը ետեւը դիրք բռնած՝ խենդը այս անգամ անոնց վրայ կրակեց, եւ վիրաւորեց հիւանդ մը, եւ գիշերապահ մը։ Ոստիկան մը յաջողեցաւ զայն զսպել՝ գետին պառկեցնելով, բայց ձեռքէն վիրաւորուեցաւ փամփուշտով մը եւ օձիքը թող տուաւ։ Խենդը շարունակեց կրակել՝ մինչեւ որ հրդեհի ջրհան մը շարժման մէջ դրուեցաւ ու զայն ողողելով ջուրի տարափի մը տակ, ոստիկանները կրցան զայն ձերբակալել։

Խենդը 60 փամփուշտ պարպած էր, վիրաւորելով 4 հոգի։

ՆԱԽԱՆՁ.— Սափրիչ մը Միւլի կը սիրէր Օր. Ռոզը, որ իր սիրտը յանձնած էր Սիմոն Թէքմանի։ Առջի իրիկուն, սիրահարները երբ թեւ թեւի կը պտըտէին, հանդիպեցան սափրիչին, որ կրակեց անոնց վրայ։ Թեթեւօրէն վիրաւորուած՝ փոխադրուեցան հիւանդանոց։

Իսկ սափրիչը անձնասպան եղաւ այն միջոցին, որ ոստիկանները տունը գացեր էին զայն ձերբակալելու։

ԱՆԻՇԽԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄ.— Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց իտալացի երկու անիշխանականներ, որոնք արդէն կը փնտռուէին երկար ատենէ ի վեր։ Կը պատկանէին աւազակային խումբի մը, որուն պետն էր Փօլաստրօ անուն նշանաւոր գող մը։ Կը պատրաստուէին Անվէրս երթալ, հոն ալ կողոպտելու համար հարուստ մը, երբ ոստիկանները զանոնք վար առին շոգեկառքէն, Կար տու Նորի մէջ։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Յ. ՇԻՇԼԵԱՆ
կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց առջինեկին՝ **ԵՐՄՈԳ ԼՏՈՒԱՐԻ**
Լը Կրան Լէն 12 Յունիս 1928

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Կօրժիսի նախկին քաղաքապետը Կիւյեոմ Լարիւ, որ շինութեանց ընկերութիւն մը հաստատած էր, մէկ քանի օրէ ի վեր մէջտեղ չիկար. երկար փնտռտուքներէ յետոյ, անոր դիակը գտնուեցաւ կախուած՝ խրճիթի մը մէջ։

Լարիւ՝ վերջերս դատապարտուած էր մէկ ամիս բանտարկութեան եւ մեծ գումարի մը հատուցման իբր տուգանք, պատերազմական միասի սուտ յայտարարութեան համար։ Վերաքննութեան դիմած ըլլալով մէկտեղ, ան նախընտրեր է անձնասպան ըլլալ քան թէ բանտ մտնել։

ՀԻՆ ՈՃԻՐ ՄԸ.— Հինգ տարի առաջ Լիլ քաղաքին մէջ, ոստիկանութիւնը երեւան կը հանէր Օր. Ժան Բոնսէլի դիակը, 31 տարու։ Ոճրագործը դեռ անյայտ կը մնար մինչեւ այսօր։ Արդ, անցեալ շաբթու, կին մը, մեռնելէ պահ մը առաջ, կը խոստովանէր թէ ոճրագործը իր ամուսինն է եղած։ Ոճիրը գործուած ժամանակ, անոր ամուսինը գրագիր էր Օր. Բոնսէլի եւ իրարու հետ կը սիրաբանէին։ Ոճրագործը ձերբակալուեցաւ։

ՈՃԻ՞Ր ԹԷ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.— 16 տարու դպրոցական մը, կիրակի օր տունէն կը մեկնէր, գետին մէջ լողնալու համար։ Իրիկունը տուն չդարձաւ. ծնողքը կարծեց թէ ան տունէն փախած է։

Երէկ գիշեր ատեն, անոր դիակը գտան գետեզրէն. Վիզէն գօտի կապուած էր։ Չգիտցուիր թէ տղան ոճիրի՞ զոհ գացած է թէ անձնասպան եղած է։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԴԱՆԳԱՏ ՄԸ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱՅԷՆ

Ցուրիխէն Պ. Արթիւր Լօրան ստորագրութեամբ, Յունիս 20 թուակիր նամակ մը ստացանք, որ դառնօրէն կը գանգատի թէ իր առեւտրական ընկերը, Պոլսեցի Գրիգոր Գարակէօզեան, որդի Ռափայէլի, մոխիրի վրայ նստեցուցած է զինքը եւ անհետացած։ «Թէեւ չէի ճանչնար զինքը, բայց Ժընեւի իր հայրենակիցներէն մէկուն հեռագրին վրայ, գացի գտայ ծանրապէս հիւանդ վիճակի մէջ, խնամեցի մինչեւ բժշկութիւնը, բայց չարաչար գործածեց իմ վստահութիւնս»։

Նամակին հետ, Պ. Arthur Laurent մեզի ղրկած է պատճէնը ոստիկանական հրամանագրի մը, որ կը յայտնէ թէ Գրիգոր Գարակէօզեանի առջեւ փակուած են Զուիցերիոյ սահմանները։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԳԻՇԵՐԱՊԱՀ ՄԸ

Էմիլէր փաշա, իր մեծահօր պատուամտութեամբ, որուն քա... ...քը շրջող պահակախումբին ...իստոնեայ մը միացնել։ Միւս ...մաններուն հետ շրջող քրիստոնեան մեծ երաշխաւորութիւն մը կը ներկայացնէր։ Միայն թէ եթէ ...ուէր, կորսուած էր։

Միշէլ Սօթիրիօ. շողոքորթութեան փափաք չունէր։ Բայց այդ ...ահակախումբին գաղափարը իր ...ձկութեան մէջ լուսաւոր գիծ ...ը եղաւ։ Ինքը ներկայացաւ եւ ...ութեամբ ընդունուեցաւ։ Երբ... ճունչ առաւ։ Այդ վայ...ը գտնուելէն ի վեր, առաջին ...գամն էր որ յաջողութիւն մը կը ...նէր։ Ոչ, ծեր աղուէսը չէր ...ալեր։ Գիտէր որ ոչինչ պիտի ...գիլէր, բայց եւ այնպէս հոն պիտի ըլլար, պիտի տեսնէր, պիտի գնահատէր։ Յետոյ... յետոյ, ահաւասիկ Թուրք զինուորները, փէսերնին ետեւ նետած, փողոցները թափառող ատեննին, խանութներուն առջեւ պիտի կանգնէին — Ահ, այդ գեղեցիկ խանութները, Սօթիրիոսի յափշտակած երա՜զը — անոնց ձեռքէն առարկաները պիտի առնէր, պիտի քննէր, սակարկէր, յետոյ ի հարկէ պիտի տանէր առանց վճարելու։ Մեծէն մինչեւ փոքրը, կը խորհէր Սօթիրիօս. իրար կը կեղեքէին։ Ինքն ալ գոնէ իր բաժինը պիտի ունենար։ Ո՜վ վրէժխնդրութիւն։ Գողցուածը պիտի գողնա՜ր։

Միշէլ Սօթիրիօս, նախազգուշութեան համար, փորձեց իր բարեկամը, Ընդոնիս, այդ գիշերապահ խումբին մէջ առնել, բայց Ընդոնիս, խոհեմ եւ նուաղ կծծի, մերժեց։ Ընդոնիս Եպիրոսէն եկած էր անոր համար որ Վոլոյի մէջ խանութ մը ունէր։ Կը խորհէր թէ կրցածը պիտի փրկէր։ Յոյն մը երբեք չի յուսահատիր, կը պնդէր ան։ Ինքն ալ Թուրքերուն հետ լաւ պիտի երթար, պիտի փաղաքշէր զանոնք, երբեմն զուարճալի խօսք մը պիտի նետէր։ Այնքա՜ն տխմար են, երբ չեն սպաններ։

Ընդոնիս կը կարծէր թէ Թուրքերուն եւ թէ Յոյներուն մէջ մտերմութիւն ունենալ խոհեմութիւն էր։ Թուրքերուն հետ գիշերապահի մը հետ համաձայնեցաւ, եւ հազար հաճոյակատարութեամբ խնդրեց անկէ որ աչքը իր խանութին վրայ ըլլայ։ Փոխարէնը պիտի հատուցանէր։ Այս յանձնարարութիւնները անհրաժեշտ էին։ Ստուգիւ, Թուրքերը կը համոզուէին թէ, քրիստոնեաներու խանութներու շուրջ կը թափառէին, պատուաւորելով թէ իրենցն է, մինչդեռ իրականին մէջ կողոպուտի համար էր։ Ընդոնիս, միշտ խոհեմ, նոյն յանձնարարութիւնները ըրաւ նաեւ Սօթիրիոսի եւ ուրիշ Յոյներու։

Միշէլ Սօթիրիօս, տեսեւ մը պէս կը զգար. ամէն օր իր շրջանը կ'ընէր, եւ կը զգար թէ կրկին վախով մը իր սիրտը կը տրոփէր. առաջին՝ կրպակի մը առջեւ առարկայի մը անհետանալը տեսնել, երկրորդ. զինուորներուն կողմէ իր գիտուածներուն նշմարուած ըլլալը։ Արդէն, իր գանկութիւնը աչքերուն մէջ պէտք էր տեսնուէր, այն աչքերուն մէջ որ, անհանգիստ, իր սեւ պզտիկ կէտերով մէկ վայրկեանի մէջ հազար անգամ տեղ կը փոխէր։ Կը ջանար իր արտեւանունքները անշարժ պահել, լեզուն կը սեղմէր իր ակռաներուն մէջ, գործը աւարտելէ վերջ. ինքզինքը կը գտնէր։ Այն ատեն, խումբին ամէնէն դիւրամաչելի կարծած մէկին հետ մեկուսանալով կը խօսէր. զայն յիմարներու գաշտը կը տանէր, կը սակարկէր, կը վիճէր հազար խորամանկութիւնով, անձին եւ վայրկեանին համեմատ։

Օր մը, Միշէլ Սօթիրիօս, ինքզինքը մոռցաւ. կատարելապէս իրիկնամուտին էր, եւ կ'ուզէր անպայման այդ օրը Բըլթանիա երթալ։ Որովհետեւ այն օրուան թշնամիէն կորզած աւարը կ'ուզէր ապահով տեղ մը փոխադրել։ Միայն թէ այդ կողոպուտը անկատար կը մնար։ Այն ընկերը որուն հետ քաղաքէն դուրս ելեր էր, սրճարանին առաջքէն անցած պահուն, Ընդոնիսի խանութէն առարկայ մը գողցեր էր։ Արծաթէ ժամացոյց մըն էր ան։ Անհանդուրժելի էր այդ։ Աչքերեւ էր որ այդ ժամացոյցը Սօթիրիոսի կ'իյնար քանի որ Ընդոնիսի խանութին հսկելու հոգը ստանձներ էր։ Ընկերոջը բացատրեց թէ այդ ժամացոյցը իրաւունքով իրն էր. Ընկերոջը կողմը ձեռքին, մէջ անոր փայլիլը կը տեսնար, ոգեւորուեցաւ, չի կրցաւ իր ձեռքը զսպել, յարձակեցաւ։ Թանկագին առարկային վրայ Վիճաբանութիւն մը ծայր տուաւ, եւ թերեւս Միշէլ Սօթիրիոս տեղի պիտի տար, երբ նոյն պահուն երկու սպաներ կ'անցնէին հրապարակէն։ Ընդոնիսէ մին քրիստոնեայի մը ձեռքը տեսաւ մուսուլմանին վրայ, զայրոյթէն կարմրեցաւ.

— Ընկարգապա՞հ, գոչեց միւս սպան անոր ետեւէն, գերմանական շեշտով մը։ Թուրք սպան սուրի հարուածով մը Միշէլ Սօթիրիոսը գետին փռեց։ Այս եղաւ խեղճ ագահին վախճանը։ Թերեւս Ֆրանգինի բոլոր դժբախտութիւններուն պատճառը այս եղաւ։ Այս դէպքէն վերջ, սպաներէն մէկը, Թուրքը Ցոմոքոս ղրկուեցաւ։ Գերմանները չէին համարձակեր դպչելու։ Գործը մարել կ'ուզէին։ Արդ, այս սպան Ահմէտն էր, որ թերեւս առանց այդ սպանութեան երբեք Լազարինա մօտ չպիտի ըլլար։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

նր։ Ցալտարիս եւ Մէթաքսաս կ՚առաջարկեն պահել ներկայ խորհրդարանը։

. Սէրէզի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց օրեր առաջ այդտեղ հասած Մոսկուայի վեց գործակալները, որոնք յաջողած էին գործադուլի մղել ծխախոտի եւ շինութեանց բանւորները ու կը ծրագրէին խռովութիւններ ստեղծել։ Պիտի ձերբակալուին նաեւ այն բանթողները, որոնք գործակցած են այս գործակալներուն։ Ասոնց թաքստոցին մէջ գտնուեցան հ սզարաւոր կոչեր, որոնք ըմբոստութեան եւ անկարգապահութեան կը հրաւիրէին զինուորները եւ կը հրահանգէին գործակցիլ համայնավարներուն հետ եւ զէնքերը դարձնել կառավարութեան եւ սպաներուն դէմ։

Համայնավարներու Վիէննայի կեդրոնը, արեւելեան Մակեդոնիոյ գործունէութեան համար կեդրոն նշանակած է Սէրէզը, որմէ կախում պիտի ունենան Տրաման, Քավալան եւ շրջակաները։ Սէրէզ իբրեւ համայնավար կեդրոն, մինչեւ հիմա ուշադրութեան առարկայ չէ դարձած եւ հետեւաբար կարելի էր անշշուկ գործել այդտեղ։ Երկու գործակալներ եւս ձերբակալուեցան Նիկրիթայի մէջ։ Սէրէզի բոլոր գործակալները, իրենց հրահանգները կը ստանային ուղղակի Վիէննայէն։

Ռուսեւթուրք առեւտրական վէճը

Թուրքեւռուս առեւտրական դաշնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն, արեւելեան եւ արեւմտեան նահանգներու ապրանքները կը փոխադրուին Պաթում-Կարս ճամբով։ Դաշնագրին գործադրութենէն ի վեր արեւմուտքէն արեւելք մեծաքանակ ապրանք փոխադրուած չըլլալով, կարելի չէ եղած ակնկալուած ձեւով օգտուիլ Պաթում-Կարս ճամբէն։ Արեւելեան նահանգներու, մասնաւորաբար Էրզրումի վաճառականները Պաթում-Կարս ճամբով արտասահման ապրանք ղրկել կ՚ուզեն։ Ռուսերը սակայն, կը մերժեն այս դիւրութիւնը, յայտարարելով թէ թուրքեւռուս առեւտրական դաշինքը այդ մասին ոեւէ տրամադրութիւն չի պարունակեր։

«Ազգամ» կը տեղեկանայ թէ տնտեսական գործավարութիւնը Ռուսիոյ հետ բանակցութեան պիտի մտնէ, որպէսզի Կարս-Պաթում ճամբով արտածում կատարելու արտօնութիւն ստանայ արեւելեան նահանգներու թուրք վաճառականներուն համար։

«Լքեալ» գոյքերու հարցը չվերջացաւ դեռ

Գրեթէ ամէն օր նոր «լքեալ» գոյքեր երեւան կը հանուին Պոլսոյ մէջ։ Անկէ կը հետեւի թէ, կ՚ըսէ «Ազգամ», Պոլսոյ մէջ տակաւին մեծ թիւով «լքեալ» կալուածներ կան։ Այս պատճառով կանոնաւոր կազմակերպութիւն մը պիտի ստեղծուի Պոլսոյ մէջ գտնուած «լքեալ» գոյքերը փնտռելու եւ երեւան հանելու համար։ Այս նպատակով 5000 ոսկիի վարկ մը քուէարկուած է։ Յոյս կայ որ այս գումարին շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ մեծ օգուտներ ապահովել եւ գոհացում տալ գաղթականներու պահանջներուն, կ՚ըսէ թուրք թերթը։

Պուլկար-սերպ մերձեցում

Պելկրատի «Փոլիտիկա» թերթին համաձայն, Սոֆիայի կառավարութիւնը առաջարկած է իրաւարարութեան դաշինք մը կնքել Սերպիոյ հետ։ Պուլկարիա կ՚ուզէ միայն որ Սերպիա սկզբունքով համաձայնութիւն յայտնէ, եւ դաշինքի բնագրին խմբագրութիւնն ալ կը ձգէ սերպ կառավարութեան։ Այս լուրը լաւ ընդունելութիւն գտած է հանրային կարծիքին մէջ։ Պելկրատ դեռ չէ պատասխանած այս առաջարկին։

48 հանքագործներ մեռած են

Սէնթ Էթիէնի մօտ Ռոշ-լա-Մոլիէրի հանքային շրջանին մէջ մեծ աղէտ մը պատահեցաւ։ Շաբաթ առաւօտ ժամը 7.30ին հրդեհ ծագեցաւ Քոնպի հանքին Լա Վարէնի բաժնին մէջ այն պահուն, ուր 570 հանքագործներ կ՚աշխատէին։ Աղէտը բոլորովին յանկարծակի տեղի ունեցաւ։ Գործաւորներու աշխատած մէկ նրբանցքին մէջ փլուզում մը առաջ եկաւ, խողովակը գոցուեցաւ եւ վայրկենապէս կրակ ծագեցաւ՝ մուխ եւ ածխային կազ արտադրելով։ Միւս մասին մէջ մնացած բանւորները անմիջապէս ահազանգը հնչեցուցին եւ ընկերութեան ազատարարները, որոնց շուտով միացան Սէնթ Էթիէնէն եկածները, շնչառութեան գործիքներով զինուած, օգնութեան փութացին։

Հանքագործները խեղդուելով, օդէ զրկուած ու շնչահեղձ՝ փորձեցին փախչիլ։ Սակայն մօտ 60 բանւորներ մնացին աղէտին տեղը։ Երբ ազատարարները յաջողեցան ճամբայ մը բանալ զանոնք դուրս հանելու համար, արդէն մեծ մասը շնչահեղձ մեռած էր։

Փորձ եղաւ արուեստական շնչառութեամբ վերակենդանացնել զանոնք, սակայն հազիւ քանի մը հոգի կարելի եղաւ փրկել։ 48 հոգի մեռած էին, մեծ մասը ֆրանսացի եւ լեհ։ Այդ հանքին մէջ աշխատող Հայեր չկային բարեբախտաբար։

Երբ աղէտին լուրը հասաւ Պոլիէօ, ուր ընկերութեան շինած տնակներուն մէջ կը բնակին հանքագործներու ընտանիքները, սրտաճմլիկ տեսարան մը պարզուեցաւ։ Կիներ ու մանուկներ սկսան վազել դէպի աղէտին վայրը ողբուկոծով։ Հոն իրարու ետեւէ դիակները դուրս կը հանուէին հանքէն եւ ինքնութիւնը ճշտուելէ յետոյ կառատան մը մէջ կը շարուէին։ Մեծ յուզում կը տիրէ Սէն Թ՚էթիէնի շրջանին մէջ, ուր յիսուն տարիէ ի վեր այսպիսի մեծ աղէտ չէր պատահած։

Հանրօգուտ շինութեանց նախարար Անտրէ Թարտիէօ Շաբաթ իրիկուն մեկնեցաւ դէպի Սէն Թ՚էթիէն, եւ հանքագործի հագուստ հագած անձամբ քննութիւն կատարեց աղէտին տեղը։ Հոն գացին նաեւ այդ շրջանի նահանգապետը, ծերակուտականներն ու երեսփոխանները։

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, զոհերուն թիւն է 57, որոնց 48ը մեռած եւ 9ը ծանրապէս թունաւորուած։ Մեռնողներն են՝ 31 Ֆրանսացի, 11 Լեհ, 4 Մարոքցի, 1 Իտալացի եւ 1 Չեխոսլովաք։ Ասոնցմէ շատերը բազմանդամ ընտանիքներու հայր էին, ոմանք 8—9 զաւակ ունէին։ Մեռնողներու յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր մեծ շուքով։ Հանքագործներու սէնտիկաներ նիւթական աջակցութիւն կ՚ընեն զոհերու ընտանիքներուն։

Երկու երեսփոխաններ խորհրդարանին մէջ հարցապնդում պիտի ուղղեն կառավարութեան՝ այս աղէտի մասին։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Մարսէյլի Գ. միութեան հրապարակային վիճաբանական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Պատանեկան միութեան Գրադարան Ընթերցասրահին մէջ։ Նիւթ՝ Եռագոյնը պէ՞տք է ընդունիլ որպէս ազգային դրօշակ։ Կը հրաւիրուին համակիրները։ Մուտքը ազատ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՅ ԲԺՇԿ. Միութիւնը երեկոյթ մը սարքած է ի պատիւ Փարիզի համալսարանէն վկայուած առաջին հայ բժիշկ Տոքթ. Գասպար պէյ Սինապեանի 85րդ տարեդարձին, հովանաւորութեամբ Պօղոս Նուպար Փաշայի։ Վաղը Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, Salle des Sociétés Savantesի սրահին մէջ, 28 Rue Serpente։ Տոքթ. Գասպար պէյ Սինապեանի մասին կը խօսի՝ Տոքթ. Վ. Թորգոմեան, Ֆուսահայ բժշկութիւնը 85 տարիէ ի վեր՝ Փրոֆ. Աղաջանեան։ Մուտքը ազատ է։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Սերաստահայերու Նահանգային միութեան Բ. հանգանակութիւն.—

Նշան Համբարձումեան 50, Ակիւլեզեան 20, Վ. Մազմանեան 20, Նազգաշեան քոյրեր 10, Ցէմիրճիպաշեան 10, Տիկ. Շիրակեան 50, Լ. Քրիսեան 20, Տէր եւ Տիկին Ջամէճեան 15, Տիկ. Ա. Մրճաուրեան 10։ Գումար 205 ֆր.։

5 Ցուցակ Յառաջի ցուցակին մէջ (50 ֆր.) Թէրզեան անունը պէտք է կարդալ Բէյլերեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տէսին, Հ. Յ. Դ.— Ձեր նամակը ուշ ստացանք։
Լիոն, Դանիէլ Եղբ.— 70։
Մարսէյլ, Ն. Գ.— 70։
Սէթիֆ, Ն. Գ.— 140։
Սէն Սամթիւնէն, Զ. Գ.— 40։
Մարսէյլ, Մ. Բ.— 10։
Վիլֆրանշ, Յ. Զ.— 70։
Մարսէյլ, Տքթ. Ո.— 70։
Սէն Շամոն, Կ. Մ.— 10։
Նիւ Եորք, Գործ.— 20 տոլար։
Սուք-Ահրաս, Ա. Խ.— 70։
Գռընոպլ, Լ. Բ.— 70։
Լիոն, Գործ.— 786.60։
Պատ. Քէսինկէն, Խ. Վ.— 50։
Սալին տը Ժիրան, Մ. Գ.— 35։
Մարսէյլ, Գործ.— 800։
Անիէռ, Ա. Մ.— 50։
Մարսէյլ, Ի. Թ.— 35։

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻՆ Գ. Գ. Արամ Խնդունի, Մանուէլ Կուտուզեան, Գուրգէն Սարաֆեան, Հայկ Սէմէրճեան, Գարեգին Երկանեան, Բարօր Հայքի Հայր, Միութիւն, Գարեգին Անդրէասեան, Աճարոն Չլինկիրեան եւ Հ. Յ. Դ. Հրայր խումբ։ Դիմել՝ Խմբագրատուն։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

ԿՈՉ

«ՀԱՅ ԳԻՐ»Ի ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԸ ՄԸ

«ՀԱՅ ԳԻՐ»Ի ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ձեռնարկած ըլլալով պատրաստելու «Հայկական Նոր Մատենագիտութիւն եւ Հանրագիտարան Հայ Կեանքի» աշխատութիւնս, որուն առաջին հատորը (Ա—Մ) ամբողջացաւ 1911ին, եւ վերջերս Յ եւ Ն գիրերն ալ հրատարակուեցան, մնացեալ եւս հին ապրանք ըլլալով, կը դիմեմ բոլոր հրատարակիչներուն, հեղինակներուն, խնդրելով որ հաճին հրատարակած կամ հեղինակած գրքերէն մէյմէկ օրինակ ղրկել. գրագէտներուն՝ որ իրենց գրական կեանքը՝ համառօտիւ՝ խմբագրութիւն. Թղթակցութիւն այս կամ այն թերթի, իրենց ծածկանունները, եւն. եւն. հաղորդել: Գործս՝ շարունակութիւնը պիտի չըլլայ հրատարակուածին. ան մինչեւ 1905 տարին կը հասնէր, անկէ ի վեր 23 տարի անցած է եւ անհագին բան տպուած, եւ արդէն սակաւաթիւ օրինակներ կը մնան: Ուստի պիտի ըլլայ միաձոյլ ամբողջութիւն մը, բարեփոխուած ծրագրով, զեղչումներով եւ յաւելումներով Այբէն՝ Ֆէ. 1512 — 1930: Հայկական Հարցի, Հայկական Մարտիրոսագրութեան առանձին գլուխներ բացած ըլլալով, կը խնդրեմ նոյնպէս որ այդ նիւթերուն, նոյնպէս հայկական կեանքի վերաբերեալ ինչ գրութիւն որ ունին հայերէն թէ եւրոպական օտար լեզուներով, հաճին ղրկել:— Ինչ որ ստանամ պիտի ծանուցուի մեր «Բազմավէպ»ին մէջ շնորհակալութեամբ:

Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ
c/o PAZMAVEB, St. Lazare, Venise, Italie

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— «Վարպետ» Ցոմհաննէս Փոյաճեան կը փնտռէ իզմիրի «Հայ Որբորդաց Ակումբ»ի որսորդապետ Էտէմիշցի Գարլօ (բուն անունը կարապետ) Ցոմհաննէսեանը, արհեստով Թիթեղագործ, որ 1925ին կը գտնուէր Բէթիմնօ, Կրետէ: Իմացնել «Յառաջ»ի:

Կը խնդրուի Ցունահայ Թերթերէն արտատպել:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տ.	10տ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն { 288bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD' 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՅՈՒԼԻՍ 1928

4 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 690 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ "ԱԼԻԱՆՍ„ ՄԸ

Երէկ, ընդհանուր գիծերով շեշտեցինք մեր պարտականութիւնը՝ հայկական գաղութներու հանդէպ։

Առանց կանխակալ կարծիքի, նոյն իսկ հայրենիքին համար առողջ եւ բարգաւաճ համրանք մը ապահովելու համար, մենք պարտաւոր ենք մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնել եւ որոշ աշխատանքներ կատարել։

Առանձնապէս՝ նոր սերունդը հայ պահելու հոգն ունինք, ինչ որ կը պահանջէ յատուկ ծրագիր եւ գործ։

Գիտենք, ամէն տեղ ալ կը կատարուին աշխատանքներ, համաձայն իւրաքանչիւր միջավայրի հասկացողութեան եւ կարողութեան։

Բայց եթէ ուզենք լրջօրէն հետաքրքրուիլ, պիտի տեսնենք որ անմիջական պահանջներու ոչ իսկ մէկ տասներորդը գոհացում կը գտնէ։

Ամէնէն տարրականէն սկսելով, դպրոցի շէնքէն մինչեւ դասագիրքը բախտին ձգուած է։ Ո՛ւր որ նկուղ մը կամ ախոռ մը կը գտնեն, աշակերտ կը թխեն։ Եւ ինչ գիրք որ ձեռք անցնի, նոյն իսկ համիտեան շրջանէն մնացած, կը գործածուի իբրեւ դասագիրք։

Միւս կողմէ, գրադարաններ կը բացուին, բայց գիրք չկայ։ Մինչեւ այսօր ալ, «Մոնթէ Քրիսթօ», «Քէօր Օղլու», «Գենովաբէ» կը տպուին եւ կը քշուին։

Ընդհանրապէս խանութպաններ կը վարեն դպրոցները, իբրեւ թաղական կամ հոգաբարձու, ամէն բանին աժանը փնտռելով։ Սկսած՝ դպրոցի շէնքէն, գիրքէն մինչեւ ուսուցիչը։

Յունաստանի մէջ, իբրեւ դպրոց կը ծառայեն գետնայարկ սենեակներ եւ մթերանոցներ, որոնք տարբերութիւն չունին Պոլսոյ ծանօթ բանտերէն,— «Խնշաաթ գօվուշը» կամ «Պէքիր աղա պէօլիւկի»։ Այնտեղ մանուկներ կը թխուին ինչպէս ոչխարները գոմին մէջ, եւ հինգ վեց դասարան դաս կ'առնէ մէկ յարկի վրայ . . .

Անշուշտ աւելի բախտաւոր չեն Սուրիոյ մէջ, ուր որքան մանուկներ դպրոց կ'երթան, նոյնքան ալ փողոցները կը չափեն։

Նիւթական եւ հետեւաբար կրթական խեղճութիւնը պատճառ կը դառնայ որ հայկական ծաղկոցի կողքին բուսնին ուրիշ ազնիւ եւ աւելի փայլուն դպրոցներ, — հրապուրիչ վառարաններ։

Պոլսէն մինչեւ այստեղ վարժուած ենք միշտ մեր թշուառութեան մասին խօսիլ։

Մինչդեռ, ահա բաց աչքով կը տեսնենք որ, անհաշուելի միլիոններ անշարժութեան կը դատապարտուին։ Կամ կը մըսխուին բոլորովին տարբեր գետնի վրայ։

Միայն Ֆրանսայի մէջ եղած հայկական հարստութիւնը կրնայ պիտի բաւէր այսօրուան Հայաստանի պետական ծախքերուն։

Անուններ չենք տար, բայց գիտենք որ մէկ ռուսահայ, մէկ թրքահայ եւ մէկ պարսկահայ միլիոնատէր եթէ քով քովի գային եւ իրենց հարստութեան միայն մէկ տասներորդը յատկացնէին, հայկական «Ալիանս» մը կազմելու համար, Հրեաներէն նախանձելու բան մը չպիտի ունենայինք։

Շատ բարի եւ փայլուն առաջադրութիւններ կը վերագրեն մէկուն և միւսին։

Բայց ինչո՞ւ չեն ընդունիր որ, ամէն մէկ յետաձգում՝ կորուստներ կը պատճառէ, անդարձ եւ անդարմանելի։

Ինչ որ կրնար ըլլալ 1923ին, 24ին կամ 25ին, ինչո՞ւ պիտի ձգձգուի 1930ին։ Մանաւանդ որ, դրամը միշտ պատրաստ է, իսկ պայմանները երթալով կը վատթարանան։ Արդէն սերունդ մը հասեր է 1922էն ի վեր, երբ ծայր տուաւ վերջին արտագաղթը։ Սերունդ մը, որուն դիմագիծը շատ աղօտ է, եւ քանի տնտնանք, այնքան պիտի այլանդակուի։

Վերջերս, Ամերիկայի «Հայրենիք»ին մէջ, աշխատակից մը կը շեշտէր.

—«Հայ գիտութեան, հայ գրականութեան, հայ արուեստին, հայ ուսումնղութեան ու հայ դպրոցին նուիրուած եւ առողջ, քաղմաղմանի, ժողովրդական լայն ու չէզոք հիմերու վրայ դրուած կազմակերպութեան մը պէտքը անհրաժեշտ է այս պահուս, եւ աւելի քան երած է ո եւ է ուրիշատեն»։

Միւս կողմէ, Գահիրէի մէջ, հիմը դրուած է «Կրթական եւ Հրատարակչական համազգային ընկերութեան» մը, որուն ծրագիրը, Մայիս 28ի տօնին, կարդաց գրագէտ-մանկավարժ Լեւոն Շանթը։

Ասոնք միջոցներ են որ կ'արծարծուին տարիներէ ի վեր։ Եւ անշուշտ իրականացման կը մօտենան, որքան խօսինք, գրենք ու մանաւանդ գործենք։ Երէկ ունէինք նման ձեռնարկներ,— Պոլսոյ Միացեալն ու Ազգանուէր Հայուհեացը, Թիֆլիսի Հրատարակչականը, Բագուի Մարդասիրականը։ Պատճառ կայ որ չունենանք այսօր ալ, այդ բոլորին խտացումը, աւելի բիւր իական եւ բազմակողմանի։

Եթէ ունեւոր մը կամ քանի մը ունեւորներ պիտի ձեռնարկեն, պարզ է որ մէկ անգամէն կ'իրագործուի։ Իսկ եթէ ժողովրդական հիմերու վրայ պիտի դրուի, աւելի երկար կը տեւէ, բայց նորէն կը յաջողի։

Ինչիրը ա՛յն է որ բարեհաճինք մէկ ճակատ կազմել, գոնէ ա՛յս գետնին վրայ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՛ՒՐ Է ՉԱՐԻՔԸ

Բարեգործականի կազմակերպութեան եւ գործունէութեան նուիրուած յօդուածաշարքի մը մէջ, «Հայրենիք»ի աշխատակից մը երեւան կը հանէ թեւեւեալ իրողութիւնները (15 Յունիս).

— *«1. Այն Բարեգործականը, որ այժմ գոյութիւն ունի, 1906 թ. Եգիպտոսի մէջ կազմուած Բարեգործականը չէ, այլ նոյնանուն, բայց նոր ծրագրով ընկերութիւն մըն է, վերակազմութեան քօղի մը տակ հիմնուած 1924ին Զուիցերիոյ մէջ։*

2. Հին Բարեգործականը, առանց նուիրատուներու կամքն հարցնելու, գրեթէ լռելեայն, դադրած է գոյութիւն ունենալէ՝ իր ամբողջ նիւթական միջոցները փոխանցելով նոր Բարեգործականին։

3. Այս նոր Բարեգործականի ծրագիրը այնպէս է կազմուած, որ ընկերութեան վարչական մեքենան տեւականօրէն մենաշնորհ դարձած է քանի մը աղանդրու եւ անոնց ծառայող խումբ մը մտաւորականներու ձեռքը եւ հիմնապէս անտես առնուած է ուրիշ անդամներու ճնշող մեծամասնութեան կամքը։

Այս պարագան ըմբռնելու համար պէտք է նկատի ունենալ, որ Բարեգործականի բոլոր անդամները հաւասար ձայն չունին, այլ ամէն մարդ այնքան ձայն ունի, որքան դրամ է տուած։ Այնպէս որ ոմանք 10, 15 եւ նոյն իսկ 20 ձայն ունին, իսկ ոմանք ալ մէկական ձայն միայն։

«Եթէ Բարեգործականի ո և է ընդհանուր ժողովի մասնակցելու եկած են, օրինակ՝ 50 պատգամաւորներ եւ ասոնցմէ 45ը միայն մէկական ձայն ունին, որովհետեւ ամսական միայն 5 ֆրանք վճարած են, իսկ միւս հինգէն մէկը «բարերար» անդամ է (10 ձայն), մէկը «պատուաւոր» (5 ձայն), երրորդը ամսական 100ական ֆրանք վճարող անդամ է (20 ձայն), չորրորդը 50ական վճարող անդամ, (10 ձայն), հինգերորդն ալ 25ական ֆրանք վճարող (5 ձայն), այս ուրեմն կը ստացուի այս պատկերը. վերջին հինգ անդամները միասին՝ կ'ունենան 50 ձայն ընդհանուր ժողովին մէջ։ Իսկ միւս ամէնը, այսինքն՝ 45 հոգին միասին, 45 ձայն։ Որով՝ բոլո՛ր հարցերը պիտի կարգադրուին այն առաջին 5 անդամներու կամքով ու հասկացողութիւնով, ընդդէմ վերջին 45ի, հակառակ որ ասոնք իրենց թիւով անոնցմէ 9 անգամ աւելի են, ըլլան ասոնք մինչեւ իսկ աւելի բանիմաց քան առաջինները»։

Ուրիշ խօսքով՝ Բարեգործականը ոչ թէ ժողովրդապետական հիմերու վրայ դրուած ընկերութիւն մըն է, ինչպէս որ են աշխարհի մէջ գրեթէ բոլոր բարեսիրական եւ այլ նման ընկերութիւնները, որոնք կը կառավարուին իրենց անդամներու մեծամասնութեան կամքով ու հակողութեամբ, այլ պարզապէս բաժնետիրական *ընկերութիւն մը, ուր խօսքը դրամին եւ դրամի ուժին կը պատկանի եւ ուր փաստօրէն միշտ քանի մը մեծերու (մեծ բաժնետէրերու) պզտիկ փոքրամասնութիւն մըն է իշխողը փոքր (փոքր բաժնետէրերու) անդամներու մեծամասնութեան վրայ»։*

ԺԱՆ-ԺԱՔ-ՌՈՒՍՕՅԻ սահուան 150րդ տարեդարձը տօնուեցաւ երէկ։ Ժողովրդավարական սկզբունքները շատ բան կը պարտին մեծանուն մտածողին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ-ԿԱԹՈԼԻԿ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԻՒՆԸ ՊԷՅՐՈՒԹ ԿԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻ

Հայ-կաթոլիկ Եպիսկոպոսներու ժողովը, որ Մայիսի առաջին շաբաթէն ի վեր նիստ կը գումարէր Հռոմի մէջ, վերջացուց իր աշխատանքները։ Օրակարգի հարցերուն մէջ ամէնէն կարեւոր տեղը կը գրաւէր Պոլսոյ պատրիարք-կաթողիկոսութեան խնդիրը։ Թուրք կառավարութեան վերջերս բռնած դիրքը եւ Պատրիարքարանի գործերուն միջամտութիւնը կը դժուարացնէին Պատրիարքարանի գործերը։

Ժողովը երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, որոշեց պատրիարքական աթոռը Պոլիսէն փոխադրել Պէյրութ։ Պապը եւս իր հաւանութիւնը տուաւ այս մասին։ Գալով Պոլսոյ, Պապը հոն պիտի հաստատէ արքեպիսկոպոսական աթոռ մը, առանց եկեղեցական թեմի։

ՍՈՎԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Գոնիայի շրջանին սովը իր սաստկութիւնը կը պահէ եւ, վերջին տեղեկութեանց համաձայն, կացութիւնը յուսահատական է։ Քաղաքին անասնավաճառանոցը լեցուն է գիւղերէն բերուած լծկան կենդանիներով, որոնք ծախու հանուած են խոտի եւ յարդի չգոյութեան պատճառաւ։ Քաղաքին փողոցներն ալ տօնավաճառի երեւոյթ մը ստացած են, գիւղացիներուն կողմէ ծախու հանուած կապերտներով եւ տնական զանազան իրեղէններով։ Այս տեսարանը 1915ին հայ գաղթականներու վիճակը կը յիշեցնէ։

Գոնիայի Առեւտրական Սենեակը շրջակայ Նահանգներէն՝ Աֆիոն-Գարահիսարէն մինչեւ Իզմիր, տեղեկութիւններ ուզած է խոտի եւ յարդի գիներու մասին. հասկցուած է, սակայն, որ գիները հոն ալ շատ բարձր են եւ պէտք է միջոցներ մտածուին աւելի աժան հայթայթելու համար։

Ատա-Փազարի Առեւտրական Սենեակէն հաղորդուած է որ 50.000 թոնօ եգիպտացորեն կայ այնտեղ եւ կարելի է Գոնիա փոխադրել։ Հարցում եղած է նաեւ Թրակիոյ Նահանգներուն, տրամադրելի արմտիքի քանակը հասկնալու համար։ Գոնիայի Կարմիր Մահիկը Պոլսոյ կեդրոնին դիմում կատարած էր։ Այս վերջինը բացառիկ նիստ պիտի գումարէ, ընդարձակ սահմանի մէջ օգնութիւն մը ընելու համար։

Գոնիայի մէջ անձկութիւնը սկսած է սաստկանալ։ Թղթակցութիւններ կը կատարուին Գարա-Փունար եւ Ճիհան-Պէյլի գաւառակներու սովահար գիւղացիները տեղաւորելու Էրէյլիի եւ Ագշէհիրի գիւղերուն մէջ, որոնք սովէն զերծ մնացած են։ Կարմիր Մահիկը գիւղացիներուն կը յանձնարարէ որ իրենց գիւղերէն չհեռանան, խոստանալով շուտով օգնութեան հասնիլ իրենց։ Բազմաթիւ գիւղացիներ քաղաքը թափուած են եւ կը մուրան։ Ագշէհիրի վաճառականներէն Հաճի Մէհմէտ առատ քանակութեամբ ալիւր տուած է՝ այդ քաղաքը մուրալու գացող գիւղացիներուն։

∴ Իրաւասու անձնաւորութիւն մը յայտարարած է թէ պէտք է ամենախիստ պատժի ենթարկել այս աղէտին պատասխանատուները։

∴ Աֆիոն-Գարահիսարի Նահանգին մէջ ալ երաշտութիւն կը տիրէ։ Կ'ըսուի թէ երկրագործները շատ մտահոգ են, վախնալով որ Գոնիայի սովը հոն ալ կը տարածուի։ Աֆիոն-Գարահիսարի գիւղացիները Երկրագործական Դրամատան դիմած են, խնդրելով որ իրենց պարտքին վճարումը յետաձգուի։

∴ Ըսմէթ Փաշա Նատի պէյ կոչ կ'ընէ ժողովրդային օժանդակութեան, ըսելով. «Մեր դէմը գտնուած կացութիւնը կատակ չէ։ Անատօլուի դաշտերուն մէջ մահուան դէմ մարտնչող հայրենակիցներ կան։ Մեր ձեռքը գտնուած մեծ ու փոքր բոլոր միջոցներով պիտի օգնենք մեր այդ հայրենակիցներուն եւ այս մասին կը սպասենք մեր կառավարութեան հրամանին»։

∴ Աք-Շէհիրի 4-5 գիւղերը երաշտութենէ սաստիկ կը նեղուին եւ անօթի ժողովուրդը քաղաք գալով կը մուրայ։ Անօթի գիւղերէ խնդրագիրներ, դիմումներ կը հասնին Գոնիա։

Սահակ կաթողիկոս մարզպանին մօտ

Պէյրութի «Ազդակ»էն կը տեղեկանանք թէ վերջերս Կիլիկիոյ Սահակ կաթողիկոսը Հալէպէն Դամասկոս երթալով տեսակցած է ֆրանսական մարզպան Հանրի Փոնսոյի հետ։ Կաթողիկոսը մարզպանէն խնդրած է որ Հալէպի հայ գաղթականները զերծ կացուցուին չորս տարուան ճամբու տուրքէն, զոր Հալէպի կառավարութիւնը կը պահանջէ անոնցմէ։ Կաթողիկոսը պարզելով Հայերու տնտեսական ծանր եւ դժուարին կացութիւնը, առաջարկած է որ 1928էն սկսեալ միայն գանձուի այդ տուրքը։

Մարզպանը խոստանալով հանդերձ թէ պիտի աշխատի իր կարելին ընել, թելադրած է որ նման խնդիրներ հետապնդելու եւ Հայերու իրաւունքներուն պաշտպանութիւնը ապահովելու համար լաւագոյն է դիմել ժողովուրդին կողմէ ընտրուած հայ երեսփոխաններուն։ Պ. Փոնսօ մասնաւորապէս յիշած է անունը Անտիոքի հայ երեսփոխան Մովսէս Տէր-Գալուստեանի։

Կաթողիկոսը յիշած է նաեւ Դամասկոսի հայ գաղթականներու թշուառ վիճակը եւ յայտնած թէ հակառակ քանիցս եղած

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՆՈՒԻՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ...

Բարեգործականը փորձեր կ'ընէ իր փղոսկրէ աշտարակէն դուրս ելլելով շփման մէջ մտնելու ժողովուրդին հետ:

Նախ՝ հրապարակային բանախօսութիւն, յետոյ՝ Թէյասեղան, ու իբրեւ այս բոլորին պսակումը՝ կիրակի օրուան դաշտահանդէսը:

Այս բոլորը բռնազբօսիկ ճիգեր են: Բարեգործականը այնպէս ինչպէս կը գործէ այսօր, եւ ինչպէս կ'ըմբռնեն զայն անոր վարիչները, չի կրնար ժողովրդավար ըլլալ:

Այս բացայայտ ճշմարտութիւնը հանդիսաւոր կերպով յայտարարեց վարիչ-պատուիրակը՝ կիրակի օր, Սէնի գեղածիծաղ ափերուն վրայ, ուր «ժողովուրդ» եւ «եղբայրասիրութիւն» բառերը ծամծմելէ յետոյ, պոռթկաց իր իսկական մտածումը, բացագանչելով.

— *Ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ Բարեգործականը ժողովրդավար ըլլայ։ Ի՞նչ կ'ըլլար վիճակը այն նաւուն, զոր քիչ առաջ հոս բերաւ մեզ, եթէ բոլորս ալ ունենայինք ուղղութիւն տալ նաւապետին։ ... Նոյնն է կացութիւնը զինուորական ասպարէզի մէջ։ ...Ամէն տեղ նուիրապետութիւն կայ... ։*

Եւ հոն ուր Նուիրապետութիւնը կը տիրապետէ, խօսքը չի կրնար ըլլալ ժողովրդավարութեան: Արդիւնքում այդ ջանքերը կը մնան ապարդիւն, քանի՛ չի բարեփոխուիր՝ ղեկավար մտայնութիւնը:

Բարեգործութի՞ւն կ'ուզէք: Այս ժողովուրդը բարեգործ է ի բնէ, որովհետեւ ծնած է տառապանքի մէջ, մեծցած է անով եւ դեռ այսօր ալ կը տառապի երկրագունդի հինգ մասերուն վրայ: Ու տառապանքի մէջ թրծուած՝ սրտանուէր կուտայ աւելի տառապածներուն:

Փա՛ստ: Երէկ Շիրակի համար չխնայեց իր լումաները, հակառակ գործազրկութեան մղձաւանջին: «Յառաջ»ը առանձին աւելի քան 80,000ֆր. հաւաքեց: Այս օրինոյն աշխատաւոր ժողովուրդը Պուլկարիոյ աղէտին առթիւ տուաւ 71,000է աւելի, դեռ երկու ամիս չեղած: Վաղն ալ պատրաստ է նոյն զոհողութեամբ, երբ առիթը ներկայանայ:

Այս ժողովուրդին փրկութիւնը բարեգործականէն չէ որ պիտի գայ: «Վսեմաշուք»ներու փառաբանութիւնը թիզ մը հող չապահովեր այս ազգին: Նուիրապետութեան պաշտամունքով չէ որ թափառական հայութիւնը ազատ հայրենիքի պիտի տիրանայ:

Եղբայրասիրութիւնը —խօսքս այլասերածներու կամ մանկլաւիկներու մասին չէ — գիտէ իր ճամբան եւ անշեղ կը քալէ դէպի իր իտէալը, որ աւելի վեհ է, աւելի վսեմ ու խանդավառող:

Բարեգործութիւնը իտէալ չէ:

ՀՐԱՆՏ

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՉԱՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

52րդ Ցանկ

	Ֆր.
Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի Փրիվայի Մասնաճիւղին հանգանակութիւնը (Ցանկը յաջորդով)	430.—
Դաւիթ Փանոսեան	10.—
Գումար	440.—
51րդ ցանկին գումարը	71,100.35
Ընդհ. գումար	71,540.35

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՌՈՒԼԽ

ՆՈՐ ՖՐԱՆՔԸ

Վերջապէս կառավարութիւնը անցեալ շաբթու քուէարկել տուաւ խորհրդարանին ֆրանքի պաշտօնական կայունացման հրովարտակը, որու մասին բոլոր թերթերն ալ մանրամասնօրէն գրեցին օրը օրին։

Հրագիր չկարդացող մեր հայրենակիցներէն շատեր վերահասու չեղան թերեւս այդ պատմական իրողութեան մասին, որովհետեւ իսկապէս ոչինչ փոփոխութիւն տեղի ունեցաւ գործնականին մէջ։ Մէկուկէս տարիէ ի վեր փաստօրէն հաստատուած արժէք մը օրինապէս նուիրագործուեցաւ, ուրիշ ոչինչ։

Դրամական այս վերանորոգումը կատարուեցաւ 1926 Յուլիսին գումարուած մասնագէտներու ժողովի թելադրութեանց համաձայն եւ կէտ առ կէտ գործադրուեցաւ անոնց պատրաստած ծրագիրը, անցնելով երեք հանգրուաններէ.—

1. Նախակայունացման շրջան —1926 Յուլիսէն մինչեւ 1926 Դեկտեմբեր— կայունացման յարմարագոյն սակը որոշելու համար.

2. Կայունացման շրջան — 1927 Յունուարէն 1928 Յունիս — անգլիականը 124.02 ֆրանքի սակով.

3. Օրինական կայունացում, որ հրատարակուեցաւ անցեալ շաբաթ։

Այս երեք շրջաններու ալ տեւողութեան միջոցին դահլիճը հետեւեցաւ միեւնոյն մանւագծերու ժողովի հետեւեալ հրահանգներուն եւ գործադրեց զանոնք խղճմտօրէն.—

1. Պետական պիւտճէի հաւասարակշռում նոր տուրքերով.

2. Երկրուն պարտքերու հաստատում, կամաւոր կերպով եւ անկախ դանձային վարչութեան մը միջոցաւ։

3. Օտար դրամներու եւ ոսկիի պահեստի բազմացում կամ ներքին փոխառութեամբ և կամ արտօնութիւն տալով Պանք տը Ֆրանսին ոսկի գնելու եւ այդ նպատակաւ անսահման դրամատոմսեր հրապարակ հանելու։

4. Միջազգային պարտքերու կարգադրումով։

Նիւթականնախարարը Փուանքարէ կէտ առ կէտ եւ զօրաւոր ձեռնհասութեամբ գործադրեց այս ծրագիրը, որ նախապէս գրեթէ անիրականանալի կը համարուէր և ցոյց տուաւ թէ Գ. Հանրապետութեան մեծագոյն մարդոցմէ մէկն է ինք։ Իր դահլիճը պատմութեան մէջ պիտի կոչուի «ֆրանքի դահլիճը»։

Ֆրանքի նոր արժէքն է 65.5 միլիկրամ, այսինքն100 ֆրանքը 6.55 կրամ ոսկի (90/100 քարոծ կամ 22/24)։ Դրամատոմսերու փոխանակութիւնը տեղի պիտի ունենայ ձոյլ ոսկիով (Gold Bullion Standard) եւ յառաջիկային կոխուելիք արծաթ դրամները պայմանագրական արժէք միայն պիտի ունենան, մանրուքի դիւրութեան համար։

Այսպիսով ուրեմն Ֆրանսան կ'որդեգրէ միամետաղեան դրութիւնը, իբր հիմք ընդունելով միայն ոսկին, ինչպէս Ամերիկայի մէջ։ Պատերազմէն առաջ Ֆրանսան երկմետաղեան էր, այսինքն թէ' ոսկին եւ թէ արծաթը կ'ընդունէին իբր դրամական հիմք եւ որովհետեւ արծաթի եւ ոսկիի գիներուն իրարու հետ ունեցած համեմատութիւնը շատ փոփոխական էր, յաճախ անպատեհութիւններ կը ծագէին։

Պատերազմէն առաջ Պանք տը Ֆրանսի դրամատոմսերու քանակը սահմանափակուած էր օրէնքով, մինչդեռ նոյն դրութեամբ նա իրաւունք ունի անսահման քանակով դրամատոմս հրապարակ հանելու, բաւական է որ մշտապէս հարիւրին 35 համեմատութեամբ պահեստի ոսկի մնացող ունենայ իբր երաշխաւորութիւն։ Այս դրութիւնը մեծապէս կը նպաստէ վարկի առաձգականութեան, որ միշտ տրամադրելի պիտի ունենայ բաւականաչափ շարժուն դրամագլուխ։

Պանք տը Ֆրանսն իր նախապատերազմեան ոսկիի պահեստը վերգնահատելով ըստ նոր արժէքի, յառաջացաւ 17 միլիառ ֆրանքի մօտ տարբերութիւն մը, որ անցաւ Պետական Գանձի հաշւոյն եւ այսպիսով պետութեան տալիքը քսան միլիառէն իջաւ երեք միլիառի։

Ըստ վերջին հաշուեկշիռի, Պանք տը Ֆրանսն ունի այսօր 29 միլիառ ֆրանք ոսկիի փոխարէն 59 միլիառի դրամատոմս եւ 12 միլիառի տալիք, ինչ որ կ'ընէ հարիւրին 40 համեմատութեամբ ոսկի։

Ոսկեայ ֆրանքն ստեղծուած է 1360ին Յովհաննէս Բարի թագաւորի ժամանակ եւ այն ատեն կ'արժէր 12ուկէս ֆրանք։ 1584ին այդ միեւնոյն ոսկիին փոխարէն վճարուեցաւ 3 ֆր.։ 1795ին Ազգային Սահմանադիր Ժողովը այդ արժէքը մէկ ֆր.ի իջեցուց եւ այսօր ալ կ'արժէ 20 սանթիմ։ Ուրեմն ամէն 200տարին անգամ մը անդամահատուած է խեղճ ֆր.ը եւ կզրնական արժէքին միայն մէկ վաթսուներորդն (12ուկէս ֆրանքի փոխարէն 20 սանթիմ) է որ կը ներկայացնէ այսօրուան ֆր.ը։ Եթէ ուրեմն երեւակայենք դրամատէր մը, որ 1360ին 62.500 ֆրանք ունէր եւ ապրէր մինչեւ այսօր, իր այդ հարստութիւնն այսօր պիտի ներկայացնէր միայն 100 ֆրանքի հարստութիւն մը։

Խորհրդարանական վիճաբանութեանց ժամանակ, պետական սնանկութիւն բառն արտասանուեցաւ եւ Փուանքարէ անմիջապէս պատասխանեց թէ այդ բառը պէտք էր արտասանել պարտադիր արժէքի (cours forcé) քուէարկման ժամանակ, այսինքն պատերազմի օրերը։ Այժմեան կայունացումը փաստօրէն գոյութիւն ունեցող կացութեան մը նուիրագործումն է եւ եթէ 1360էն ի վեր ֆրանքը պարբերաբար կորսնցուցած է իր արժէքը, ամէն անգամ ալ պատերազմներն եղած են պատճառ։ Պետութիւնն ամէն պատերազմի ժամանակ ստիպուած է անհաշիւ ծախքեր ընել հայրենիքի պաշտպանութեան համար եւ որովհետեւ պետութիւնը ժողովուրդին ամբողջութիւնն է, պատերազմէն յետոյ՝ ամէն անհատ կը տանէ իր բաժինը յաւելեալ վատնուած եւ ցնդած այդչափ ծախքերէն։

Շատեր կը հարցնեն արդարեւ թէ քանի որ պատերազմէ առաջուան մէկ ֆրանքին փոխարէն այսօր 20 սանթիմ միայն կը վճարուի, ո՞վ շահեցաւ մնացեալ 80 սանթիմը, եւ սակայն չեն խորհիր թէ ով հոգաց այդչափ անհամար քանակութեամբ ռազմամթերքի եւ այլ ծախքերն եւ ինչով փոխարինուեցաւ ամբողջ հինգ տարիներ ժողովուրդի անգործութեան պատճառով յառաջ եկած վնասը։

Եթէ պետութիւնն ունենար բաւականաչափ պահեստ գումար եւ կամ թէ Գերմանիան ի վիճակի ըլլար վճարելու պատերազմական հատուցումը, բնականաբար այս արդիւնքին չպիտի յանգէր ֆրանքը։ Բայց ոչ Ֆրանսան այդչափ ծախքեր ընելու կարող էր եւ ոչ ալ Գերմանիան կրնար այդչափ վնաս հատուցանել։ Հետեւանքն այն եղաւ որ ամէն անոնք որ պահանջ կամ դրամատոմս ունէին, անոր 4/5ը կորսնցուցին եւ մնացին միայն 1/5ովը։ Ինչպէս միշտ կը պատահի, եղան արտօնեալներ որ չտուժեցին պատերազմէն, ինչպէս կալուածատէրերը կամ ոսկի ունեցողները, եւ ուրիշներ ալ որ թէ դրամ կորսնցուցին եւ թէ ալ իրենց բաժին տուին, բայց կարելի չէ ուրիշ կերպ վարուիլ և ամէն պատահականութիւն նախատեսել ու ամէնուն ալ գոհացում տալ։

Շատեր կը կարծէին թէ օրինական կայունացումը պիտի բարձրացնէ կենսամթերքներու գինը։ Բայց ինչպէս Պելճիքայի մէջ կայունացումէն յետոյ, նոյնպէս այստեղ բարեբախտաբար պատճառ չկայ որ ապրուստը աճի։ Ընդհակառակն կը յուսացուի թէ տրամադրելի դրամագլուխներու հրապարակ հանուելովը, գործերը նոր զարկ պիտի ստանան եւ ուէլ լուրջ պատճառ չկայ որ ապրանքները աճին։ Եթէ գտնուին ապրանքներ որ աւելի արժեն, ատոր պատճառը ֆրանքի կայունացումը չպիտի ըլլայ ապահովաբար։

Պատերազմէն առաջ 100 ֆր. արժող կենսամթերքները 1927 Յուլիսէն ի վեր արժած են 600էն 645 ֆրանք, իսկ արհեստագործական նիւթերը 670էն 680։ Ուրեմն՝ Ֆրանսայի մէջ պատերազմէն յետոյ կեանքը սղած է 25–30 առհարիւր համեմատութեամբ. այսինքն 1 ֆր. արժող առարկայ մը փոխանակ այժմեան ֆրանքով 5 ֆր. արժելու, կ'արժէ 6.25էն 6.50 ֆր.։ Ասոր ալ պատճառը գործաւորաց չէքի աւելի բարձր գնահատումն է. ուրիշ երկիրներու մէջ, ինչպէս Գերմանիա, Անգլիա կամ Ամերիկա սղութեան այդ համեմատութիւնը 30—50 առհարիւր է եւ բոլոր պայմանները նկատի ունենալով, այսօր Ֆրանսան Եւրոպայի մէջ ամէնէն աժան երկիրն է ապահովաբար։

Մ. Տ.

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

XII

Օսմ. կայսրութեան պատմութիւնը լիքն է քրիստոնեայ ժողովուրդների զանգուածային դաւանափոխութիւններով։ Մի քանի հարիւր կամ հազար ընտանիքներից բաղկացած Օսմանների վաչկատուն ցեղը կարճ ժամանակամիջոցում ուռճացաւ եւ հզօրացաւ՝ իր ճանապարհի վրայ եւ իր բնակութեան շրջանում ընկած օտար ցեղերին իր հետ ձուլելով՝ նախ եւ առաջ բռնի իսլամացման ճանապարհով։ Եթէ այսօր յոյն, հրեայ, հայ, վրացի եւ՞այլ ժողովուրդները ժառանգութեան իրաւունք ներկայացնէին Թիւրքութեան մէջ կլանուած համապատասխան ազգային զանգուածների համար՝ Թիւրքիայից պատմական յիշատակ միայն կը մնար։

Սակայն ոչ միայն Թիւրքերն են ոչ-մահմեդական ցեղերի հաշուին ուժեղացել՝ նրանց բռնի իսլամացնելով այլ եւ Պարսիկները, Թաթարները, Արաբները, Քիւրտերը, Լազերը եւլն.։ Շատ դէպքերում էլ քրիստոնեայ զանգուածներն «ինքնաբերաբար» են մահմեդականացել՝ իրաւազուրկ ռայայի անարգական եւ դժոխային վիճակից ազատուելու համար։

Այս զարհուրելի պայմանների տակ, Մերձաւոր Արեւելքի քրիստոնեայ ժողովուրդները դարերի ընթացքում հիւծել, ուժասպառ են եղել, իսկ մի քանի ժողովուրդներ էլ, ինչպէս օրինակ Աղուանները, իսպառ անհետացել են պատմութեան թատերաբեմից։

Առանձնապէս շատ են տուժել այս պատուհասից հայ և վրացի ժողովուրդները։ Այսօր իսկ Լազիստանի շատ վայրերում կարելի է հանդիպել գիւղերի եւ գիւղախմբերի, որոնց բնակիչների հայկական ծագման յիշողութիւնը պահպանուած է բազմաթիւ սովորութիւնների եւ աւանդութիւնների մէջ, թէեւ նրանք, ըստ ամենայնի ուծացած հայ ազգայնութիւնից, իրենց լազ են համարում և հայութեան մասին լսել իսկ չեն ուզում։ Բացի սրանից, կան հայութիւնից դարձած մի շարք քրդական ցեղեր, որոնք ոչ միայն հին հայկական սովորութիւններն են պահել մինչեւ մեր վանքերի ուխտաւորութիւնը, այլեւ իրենց տոհմային անունները։ Բայց սրանք էլ, հայկական ջարդերի ժամանակ իսկ, իրենց գազանութիւններով յետ չմնացին միւս քրդական ցեղերից։

Նման դէպքեր կարող են արձանագրել եւ Վրացիք Աջարիայում, Լազիստանում և այլուրեք։

Արդ, կարո՞ղ ենք մենք այս ուծացած, հայութիւնից իսպառ հրաժարուած ցեղակիցների անունից ժառանգական իրաւունքներ առաջադրել Լազիստանում, Քրդաստանում կամ ուրիշ վայրերում։ Կարող ենք, ի հարկէ... ծիծաղելի դառնալու պայմանով։ Որովհետեւ ո՞վ կարեւորութիւն կուտայ մեր իրաւունքին կամ պահանջներին, երբ «մահմեդական հայերն» իրենք հայութեան մասին լսել չեն կամենում։

Ահա ճիշտ այս վիճակում էին գտնւում Ախալքալակից Ռուսների տիրապետութեան պատճառով հեռացած «մահմեդական Վրացիները»— թո՛ղ որ այդ հեռացումների թւում կային և շատ մահմեդականներ, որոնց վրացի յորջորջումը ոչ մի կերպ փոխել չի կարող։

Վրաց հրապարակագիրները պնդում են, որ այս «մահմեդական Վրացիներին» Ռուսները զոռով են քշել Ախալքալակից, եւ որ այս գործում, մի ինչ որ մեծանուն հայ էլ վատ դեր է կատարել։ Չենք վիճում այս տեղեկութեան դէմ, որովհետեւ համոզւածօրէն ծանօթ չենք 1828ի արտագաղթի պայմաններին։ Բայց մենք հիմքեր ունենք նրա հանդէպ վերապահ լինելու։

Մեր հիմունքներից մէկն այն է, որ Ադրիանապոլսի դաշնագրութիւնից անմիջապէս յետոյ, ռուսաց կառավարութիւնը մի քանի անգամ կոչեր է ուղղում Ախալքալակից հեռացած մահմեդականներին, որ վերադառնան իրենց տեղերը։ Եթէ Ռուսները պիտի վերադարձի հրաւէր կարդային «մահմեդական Վրացիներին»՝ ինչո՞ւ էին նրանց բռնի հեռացնում։ Իսկ եթէ պիտի հեռացնէին՝ ինչո՞ւ էին նորից յետ կանչում։

Մեր մի ուրիշ հիմունքն էլ այն է, որ ռուսաց կառավարութիւնը թոյլ չէր տալիս, որ հայ գաղթականները տիրանան հեռացածների լքեալ գոյքերին, որպէս զի վերջիններիս սեփականատիրական իրաւունքը պաշտպանւած լինի։ Այդ իմաստով նա հրահանգներ է տալիս Ախալքալակի իր ներկայացուցչին՝ Դրեչերին՝ եւ նրանից հաւաստիացում ստանում, որ Հայերը գրաւել են այն գիւղերը միայն, որոնք մինչեւ մահմեդականների արտագաղթն էլ գրեթէ ամայի եւ անմարդաբնակ էին։ Այդքան նրբանկատ չեն լինում կառավարութիւնները հանդէպ այն տարրերի, որոնց բռնի վտարման ծանր որոշումն են կայացնում։

Սակայն, անգամ եթէ անհերքելի փաստ էլ համարելու լինէինք, որ ռուսաց կառավարութիւնը բռնի հեռացրել է Ախալքալակի մահմեդականներին՝ սրանից բնաւ չենք կարող եզրակացնել, թէ այդ մահմեդականները Վրացիներ էին։ Որովհետեւ թէ՛ վտարուածների եւ թէ նրանց մնացորդների վերաբերմունքը դէպի Վրաստանը եւ Վրացիները միանգամայն բացասում է նրանց վրացիութիւնը։

Մինչեւ ռուսական տիրապետութիւնը Ախալքալակի «մահմեդական վրացիներն» ամենամեծ պատուհասն էին իրենց համար, եւ իրենց սխրագործութիւններով բնաւ յետ չէին մնում հայկական ջարդերի պատմութիւնից մեզ ծանօթ քրդացած «Հայերից»։ Աթաբագութեան ժամանակ, երբ իսլամական կրօնը դեռ չէր տարածւել Ախալքալակում, նրանք իրենց անընդհատ պատերազմներով ուժասպառ էին անում վրաց թագաւորներին. իսկ փաշայութեան ժամանակ, իբրեւ «մահմեդական վրացիներ», աւազակաբարոյ լեռնականների հետ միասին շարունակ ասպատակում էին Վրաստանի գիւղերն ու քաղաքները, կոտորելով տղամարդկանց, առեւանգելով գեղեցիկ կանանց եւ թալանելով ու աւերելով ամէն ինչ որ հնարաւոր էր։

Աւելի՛ եւս հետաքրքրական է նրանց հետեւորդների վերաբերմունքը դէպի Վրաստանը։ Մօտ մի դար ռուսական տիրապետութեան տակ, Վրացիների հետ կողք-կողքի, ապրելուց եւ նրանց ազգայնացման քարոզներին ենթարկւելուց յետոյ՝ «Ախալցխայի եւ Ախալքալակի մահմեդական ազգաբնակութեան (իմա «մահմեդական վրացիների») ներկայացուցիչները» 1918 թ. Ապրիլ 13ին միաձայնութեամբ քւէարկում եւ թիւրքական հրամանատարութեան են ուղարկում մի բանաձեւ, որի մէջ կարդում ենք.

«Նկատի ունենալով,

«1.— Որ Ռուսաստանի յեղափոխութիւնը կայսրութեան բոլոր ժողովուրդներին ինքնորոշման իրաւունք է տւել (մինչեւ անկախ պետութիւն կազմելը և ուրիշ պետութեան միանալը)։

«2.— Որ Ախալցխան եւ Ախալքալակ գաւառները մինչեւ 1828 թիւը մօտ երեք դար Թուրքիոյ իշխանութեան տակ մնալուց յետոյ, այդ թւին բռնի անջատւել են նրանից,

«3.— Որ այս գաւառների մահմետական ազգաբնակութիւնը Թիւրքական ծագում ունի եւ երբեք իր քաղաքական եւ հոգեւոր կապերը չէ խզել Թիւրքիայի հետ։ Եւյլն., եւյլն.։

«... Որոշեցին՝

«... Աչքի առաջ ունենալով, որ մահմեդականները չեն կարող խաղաղ ապրել Անդրկովկասի եւ մանաւանդ Վրաստանի կազմի մէջ՝ խնդրել Թուրքիոյ կառավարութենէն, որ հաշտութեան դաշնագրով միացնի իրեն ամբողջ Ախալցխա գաւառը եւ Ախալքալակ գաւառի մի մասը։

«Այն որոշումը կայացած է լիակատար համաձայնութեամբ «չիչեալ» գաւառների մահմետական ազգաբնակութեան, որ պատրաստ է... մինչեւ վերջին մարդը եւ փամփուշտ կռուել ազատութեան եւ իրաւունքի համար։ Ազգային ինքնորոշման իրաւունքի հիման վրայ, Ախալցխա եւ Ախալքալակ գաւառները, որոնց մէջ մահմետականները մեծամասնութիւն են կազմում, նկատել հինգ հիմնականից միացած Թուրքիային, եւ անմիջապէս ձեռնարկել այս ակտը փաստօրէն իրականացնելու գործին, հաղորդելով այս մասին Կովկասեան Կառավարութեան ի գիտութիւն(*)։

Այս որոշման տակ ստորագրել են Ախալցխա եւ Ախալքալակ գաւառների մահմետականութեան Ազգային, Գաւառային եւ Գաւառակային Գործադիր Կոմիտէների 40 անդամները։

Սրանք ձեռնարկներն են — եւ վրացական ազգային պրոպագանդին ենթարկւած ձեռնարկները — այն «մահմետական Վրացիների», որոնց իբր թէ Ռուսները վտարել են Ախալքալակից, եւ որոնց անունից վրաց հրապարակագիրները, Ժորդանիայից սկսած մինչեւ ազգային_ռամկավար Դվազավան, ճղակտոր են լինում՝ «հարկադրաբար» լքւած Ախալքալակը Վրաստանի իշխանութեան տակ պահելու համար...

Պարզ է, որ վրաց հրապարակագիրները ձուաձեղի համար չհաւած սկաւառակին են համբուրում։ Սակայն ո՞վ կարող է հաւատալ այդ տեսակ համբոյրների անկեղծութեանը...

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(*) Տես «Վաւերագրեր եւ նիւթեր...» էջ 310. ընդգծումներն իմս են Ա. Ջ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԻՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՖԻԼԻՊԷ, 24 Յունիս.— զարձրքի կայարանէն վեր, պալքանները, ինքնաշարժի ժամուան մագլցում մը եղաւ, հասնելու համար Փ կիւրիշթէ գիւղաքաղաքը, հայ մարդ մը, քառասուն րբէ ի վեր գեղահիւս գորգ գործէ, զարդարելու համար ա րիկեան փարթամ սրահները, նեցի վարպետը՝ Յովհաննէս զոսեան ընտրեր է, լեռներու գին մէջ ծուարած այդ եւ պտղաւէտ վայրը, ուր րու անցքերուն եւ քաղաք ճամբաներուն վրայ ծաղկած լագան մրգենիները կը յիշ վանի այգեստանը։

Կէս դար առաջուան այդ գիւղը, մեծցած, քաղա վերածուած եւ ծանօթացած խարհի, մանաւանդ ամերի գորգի վաճառականներուն, կապուած են փանակիւրիշ հետ, միլիոններու գործառ թիւնով զորս մեծ գործարա րու եւ հարիւրի չափ տուն մէջ, հազարաւոր ձեռքեր ան եւ ճարտարօրէն հէնքերու աչքի անհետեւելի արագութեան կը կապեն գոյնզգոյն հանգ ները, յօրինելու համար գորգեր։

Գործի պահուն յուռ է ծարանը, միայն պրկուած վրայ խաղացող մատները րեւ երաժշտութիւնով մը ցնեն սրահը կարմիր այ պուլկարուհիներ, շարք շար տած յիսունի չափ հօրերու (կեաս) առջեւ, ճարպիկութեա կը հիւսեն գորգերը՝ որոնք բեմ մինչեւ քառասուն կուսի մեթր կը հասնին։

Հայեր են բոլոր գործար տէրերը եւ հայ դրամագլ գործողը։ Իբրեւ օրավարձ, եօթնուկէս միլիոն լեւա կը րեն այդ գործարանները տող ձեռքերուն։ Բոլոր Նիւ բուրգ, Մեսաքս, ատաղձ եւն. հայկական պուլկարիայ այդպէսով ամերիկեան տա ներու առաւել մը կուգայ ցնել պուլկար տնտեսութիւնը։

Փանակիւրիշթէն, քանակի սակէտով չկրնալով բաւարար թիւն տալ ամերիկեան գ հայ վաճառականներու պահ ջին՝ որ ստիպուեր է ճիւղաւո շրջակայ գիւղերն ու քաղա ները, դէպի Պթա, Պանիա, տոփ, Քիլիսուրա, Սոփութ, թիցա, Քօփրիշթիցա, Մի որով այսօր Պուլկարիան, առաջին կարգի ապրանք (13 հանգոյց մէկ քառակուսի նաչափի մէջ) կ'արտադրէ կան (6000) վեց հազար կուսի մեթր գորգ։

Եւ կ'ապրի ու կը գործէ կային Հայրիկը պուլկար գորգի ճարտարարուեստին, վ լելով յարգանքը ժողովուրդի կառավարութեան։ Յովհաննէս զոսեան հաստատականութեան կութեան եւ լեզու չգիտնալ քանիցս այցելած է փարիզ Լոնտոն՝ շուկայ գտնելու հա իր արտադրած ապրանքին, այսօր եթէ Նիւթական բար ները կը վայելեն դրամատէրն փառքը կը մնայ իրեն։

Յովհաննէս Պօղոսեան 189 Փանակիւրիշթէի մէջ իբրեւ ծարան ունեցած է ախոռի տեղ մը, որ այսօր իբրեւ ձ կը ծառայէ քովը շինուած հ գործարանի ձիերուն։ Վարժ կրցած է սակայն հետաքր

...ՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ...

...Կիրակի օր Բարեգործականը ...ձեռնարկութիւն մը կազմակերպած էր՝ Բարեգործութեան. մէկ ...անօթին ալ անշուշտ այս է. Ընտ... նօթներուն հացածարաւներուն ջուր ...մայլթելու համար, չի բաւեր ...ծածախս պաշտօնէութիւն մը ...ել եւ շաբաթը չորս օր տեղ... տեղագիր տեղացնել Թերթերուն ...րծունէութեան մը մասին, որուն ...ը 20 տարի առաջ տեսնուած է, ...ացեալն ալ ապագային կը պատ... ...ի. իսկ ներկային՝ պէտք է գործ... օրը օրին. Օգնել տա՞ք են. ...նոք է գովացնել Բարեգործական ...քերը, տաք պահելու համար ...նց սիրտերը էականը այս է. ...այ ալ բարեգործութեան եղա... ...կային պահանջն է։

Եւ արդէն, իբր պաշտօնէու... ...եան թռչակը կոկելով, ըեգրոնա... ...ն վարչութիւնը «չէզոքցններու ...անձնելով (ամէնավարներ կու... ...կցական չեն նկատուիր) եւ այլ ...իլթներով, ան՝ գոյգ տուաւ թէ՝ ...մանակին ու քաղքերուն շա... ...ով գիտէ ինքզինքը ձեւել։

Ուրեմ, Բարեգործականը այս ...ակի նուագնացութիւն-դաշ... ...հանդէս մը սարքած էր։

* *

...Մասնակցողները՝ առատուն ...նուէս հաւաքուած էին Թիփ... ...ի նաւամատոյցը. բայց գէշը ...ն է որ, հոն երկու նաւամա... ...ույ կայ. Կարգադիր մասնա... ...մբը՝ ժողովուրդը հաւաքած ...նո՛ն, ուր նաւը չպիտի հան...

գիպէր։ Արկարաւպաստէ մը յետոյ միայն, սխալը հասկցուեցաւ ու ժողովուրդը տեղափոխուեցաւ միւս նաւամատոյցը։ Հետեւանքը եղաւ փոքր դժգոհութիւն մը։ Անոնք որ շատ կանուխէն փութացեր էին նաւամատոյց, ամէնէն առաջ նաւ մտնելու համար, ետեւը մնացին, տեղափոխութեան հետեւանքով։ Քրիստոսի օրէնքը գործադրուեցաւ պարզապէս. «Վերջինն առաջինք յետինք եւ յետինք առաջինք»։

* *

Առաջին նաւը լեցուած էր արդէն եւ առեղ ձգելիք տեղ չի կար։

Կարգադիր աղա մը գեռ կը յամառէր մարդ թխել մէջը։ Ու իրար անցաւ, պոռաց, հրահանգեց ի զուր ու ճարահատ՝ հրամայեց ներկայ ոստիկանի մը.

— Նետէ թխէ՛ սրլանք։

Ոստիկանը սակայն, որուն գլխէն տաք ու պաղ շատ ջուր են թափեր, նայեցաւ մարդուն դէմքին, կ՚երեւի, գուշակեց թէ՝ որ եւ է բացատրութիւն ընելու ընդունակ չէ. չըսաւ նոյն իսկ թէ՝ հոս, Թուրքիա չէ, ոչ ալ Հայաստան. պարզապէս չէզոքութիւն յայտարարեց։

Յետոյ հասկցուեցաւ որ ժողովուրդին դրամով վարձուած երկրորդ նաւը յատկացուած էր Բարեգործականի իշխաններուն եւ մասնաւոր ներուն։

* *

Նաւերը վերջապէս ժամը 11ին անվտանգ հասան Սիփքիլ։ Ա. նօթի ժողովուրդը տեղաւորուեցաւ ծառաստաններուն աղջեւը։ Ոչ ևս... ցողները ժամերով սպասեցին ոտքի վրայ։ Բոլորն ալ կերան առանց կշտանալու։ Առատ գինի կար, ճերմակ ու կարմիր։ Բայց խմող չեղաւ. հասարակ էր։ Իսկ փուշային կողմէ, հրամցուած շամփանիան, որ եւ է շրթունք չթրջեց։ Օդը տաք էր, ու մինչեւ որ մարդ ձեռքը շարժէր, գաւաթը կը ցամքէր։

Եղանակին «անխուսափելին» Մալէզեան՝ դպրոցական տարեվերջի հառ մը արտասանեց. «վսեմաշուքներու սեղանին. առ ջեւ 40 հոգի որոնք փութացեր էին գինքը ծափահարելու, բան չլսեցին. իսկ յատենին ալ չհասկցան. սակայն նորէն ծափահարեցին։ Օրէնքը ամէն տեղ ալ՝ ...է յարգուի. վերջապէս։

Նոյն միջոցին, ծառի մը շուքին տակ մէկը նստած, ձեռագիր մը կարդար Նուագնացութեան ներբողականն էր, զոր առջի օրուընէ պատրաստած էր...։

...մինչ ...երտինանտ իշխանը, ու...ն այցելութիւնը քաջալերիչ ե...ծ է իրեն համար։ Առաջին գոր...ն յաճախորդը եղած է նոյնինքն ...լկարիոյ իշխանը ... ...ւ պղոսեան իր գործերը տա...ծ է Ընվէրսի ցուցահանդէսը եւ ...հուչակ շահած։ Ցետոյ արտա...րգ կորովով մը շինած է գորգի ...ր ...րիկայի եւ Պուլկարիոյ մի... ...որուն շնորհիւ բարեկեցիկ եւ ...յեառ գիրք մը ունի փառա... ...ինչեւ քաղաքի բնակչութիւնը ...ս յաջողութեան մէջ. վարժ... ...ն նեցուկ է եղած իր՝ զաւակը, ...ոս Պօղոսեան։

...փանակփ...թ...ի կառավա... ...կան շրջանակին մէջ՝ հայ նա... ...ձեռնարկին յաջողութեան ...ագրութեան առթիւ, «Փառա... ...քի պատ» պուլկար թերթը ...Մայիս թիւին առաջին էջին ...յ գրած էր նկարը վարպետին, ...ն էջը յատկացնելով անոր կեն... ...ղագրութեան եւ երկրին համար ...ագրած ...քներուն։

ՊԱՊԻԿ

կումբը, ուր կոմիտէին եւ ուրիշներու կողմէ եղան բարի գալուստի ուղերձներ։ Տէլթէ Թագամասի հայկական գաղութը հաւաքուած էր Դաշնակցութեան շէնքին մէջ եւ դուրս խռնուած բազմութիւնը տեղ չէր գտներ։

Յունիս 17ին Տարօն-Տուրուբերան Հայրենակցական միութեան կողմէ տրուեցաւ հացկերոյթ մը «Ազատամարտ»ի սրահին մէջ, կը նախագահէր Զօր. Սեպուհ, Ատենապետ Գ. Ա. Գալուստեան ժամը 2ին ժողովը բացուած յայտարարեց նուագախումբի առաջնորդութեամբ «Լուսին չկար» ռազմերգով։ Առաջին խօսքը առաւ Տօքթ. Մ. Պէշիշեան, փառաբանելով ազատութեան ռազմիկները։

Արտասանութենէ մը յետոյ, Վասպուրականի վերաշինութեան միութեան կողմէ Գ. Գ. Ճաղըլեան ուրախութեամբ յայտնեց որ առիթ կը սրտի ողջունելու իրենց մարտական եւ եղբայրակից Տարօնցիները։ «Գաղափարի եւ գործի միակերպ հաւատքը եղած է Տարօնցիին եւ Վասպուրականցիին խռչալը։ Այս երեւոյթը մեզ միացուցած եւ արեան մկրտութիւնով շաղախած է, այդ վսեմ հաւատքով՝ Վասպուրականցին ու Տարօնցին կողք կողքի քալեցին երէկ եւ պիտի քալեն վաղը ազատութեան ճանապարհէն»։

«Կեցցէք տղերք» երգէն յետոյ Տարօն-Տուրուբերան միութեան կողմէ խօսեցաւ Սասունցի ընկեր Դիւակ, պանծացնելով ազատութեան գաղափարը։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ ողջոյնի խօսքեր ըրաւ ընկ. Կ. ...

Վերջին խօսքը առաւ զօր. Սեպուհ՝ «Միջտայի ընկեր, այսպէս կ՚ուզեմ կոչել քեզ. այս բառը աւելի իմաստ կը պարունակէ, քան «զօրավար» տիտղոսը։ Կը մնայինք անյիշատակ թէ դու եւ թէ ես եթէ չըլլար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը. իսկ երբ ծնաւ Դաշնակցութիւնը, ծնաւ եւ ապրեցաւ ազատութեան եւ հայրենիքի գաղափարը, առանց անոր չէր ըլլար զօր. Անդրանիկ եւ զօր. Սմբատ։ Դաշնակցութիւնը եղաւ մեր ներշնչարանը եւ մենք գարձանք ֆէտայիներ եւ զօրավարներ. այն ուխտով որ վաղը եթէ մեզ պարտականութեան սապարէզը հրաւիրէ, պիտի երթանք, նուիրուելու այն մեծ գաղափարին որը Հայաստանի ազատութիւնն է»։

Ինչուքին երկրորդ մասը յատկացուեցաւ անուրջի, խմբական երգերու եւ հայկական պարերու, որոնց մասնակցեցան Տէր եւ Տիկին Զօր. Սմբատը եւ Սեպուհ։

ԶԷՆՔԻ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ՏԻՖԼԻՍԻ ... — Զօր. Սմբատ Քալիֆորնիայէն Տիթրոյթ եկած ըլլալով, կայարանը դիմաւորուեցաւ երեք հարիւրէ աւելի հայրենակիցներու կողմէ, մեծ մասով Տարօնցիներ։ Հիւրը ողջագուրուեցաւ Զօր. Սեպուհին հետ բոլոր ներկաները ինքնաշարժերով՝ ...նեցան Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ակումբը...

Նիւթական զուտ շահը ծախս դուրս սոյլորէն աւելի եղաւ, որ պիտի յատկացուի, միութեան անունով Հայաստանի մէջ դպրոց-արհեստանոցի շինութեան։

Սմբատ կարճ ուղերձով մը իր յարգանքը յայտնեց ազատութեան համար ինկած բոլոր կռուողներուն։

Ատրուշան

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Անգործներու թիւը հետզհետէ կը նուազի Փարիզի մէջ. Կառավարական պաշտօնաթերթին մէջ Աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ հրատարակուած վիճակագրութիւն մը՝ հետեւեալ թիւերը ցոյց կու տայ։

Մինչեւ Յունիս 23, արձանագրուած անգործներու թիւն է 1978, որուն 1474ը այր, եւ 504ը կիներ։ Նախանցեալ շաբթուան ընթացքին՝ նպաստ ստացող անգործներուն թիւն էր 2340, որով մէկ շաբթուան ընթացքին՝ 362ի նուազում մը կ՚արձանագրուի։

Նոյն թուականին, Փարիզի քաղաքին) նպաստամատոյց կը համրէր արձանագրուած 1150 անգործներ, 805 այր եւ 345 կին՝, մինչ նախանցեալ շաբթու 1341 էր. 191 հոգիի նուազում մը ուրեմն։ Փարիզի արուարձաններուն մէջ 402 հոգի անգործ, 33 հոգի աւելցած։ Բայց ամբողջ նահանգին մէջ 158 անգործներ պակսած են։ 9284 հոգիներ, որոնք զանազան պաշտօններու խնդրանք տուած էին, գոհացում չեն ստացած։ Ասոնցմէ 5795ը այրեր են, 3489ը կիներ։ Նախանցեալ շաբթու, անոնց թիւն էր 10,629։ Գործ փնտռողներու թիւը ուրեմն, պակսած է 1300։

ՓԱՐԻԶԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

Բնակարաններու տագնապը, որուն դէմ կառավարութեան մշակած օրինագծին գլխաւոր կէտերը տուած էինք. յըջորէն շահագրգռած է պաշտօնական շրջանակները։ Փարիզի Թաղապետական խորհրդականներէն Ռաուլ Պրանդոն, իր կարգին հարցում մը ուղղած էր Թաղաքապետական Վարչութեան։ Կ՚ուզէր գիտնալ թէ՝ ներկայիս, որքա՞ն վարձու բնակարաններ կան, եւ ի՞նչ գիներով վարձու տրուած են։

Վարչութիւնը կը յայտնէ թէ ի վիճակի չէ ուզուած տեղեկութիւնները տալու եւ կը գոհանայ հաղորդելով վիճակագրութիւն մը, որ պատրաստուած կալուածատէրերու սէնդիկային կողմէ, ցոյց կու տայ 1914ի վարձու բնակարաններուն թիւը եւ անոնց վարձագինները։

Տարեկան 12.000 ֆրանքէն վեր վարձքով՝ 1500 յարկաբաժին. 2000 յարկաբաժին՝ 9-12.000 վարձքով, 4000 յարկաբաժին 6-9000 վարձքով. 23.000 յարկաբաժին 3-6000 վարձքով. 963,000 յարկաբաժին 3000էն վար վարձքով, որոնց 877.000ը 1000էն ալ վար։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԵԹՐՈՆ

Շաբաթ օր Հանրօգուտ շինութեանց Նախարար՝ Անտրէ Թարտիէօ, ի ներկայութեամբ, բացումը կատարուեցաւ մեթրոյի նոր կայարանին՝ Թրոքատերօ-Յրուտ։ Ստորերկրեայ գիծերուն ամէնէն մեծ կայարանն է, որուն բացումով սկիզբը կը դրուի լայն ծրագրի մը իրականացման։ Այս նոր կայարանին քարափին երկարութիւնն է 105 մեդր, մինչ միւս կայարանները շինուած են 75 մեդր երկարութեամբ։ Այս նոր յատակագիծը պիտի կիրարկուի նաեւ նոր շինուելիք եւ հին բայց կարեւոր կայարաններուն մէջ։ Այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ կառքերուն թիւը բարձրացնել 5էն 7ի, հետեւաբար նաեւ հարիւրին 40 համեմատութեամբ աւելի ճամբորդներ փոխադրել մէկ անգամէն։

ԳՈՐԾԱՎԱՐ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Թիֆլիսի մէջ անձնասպան եղաւ Ալեքսանդր Վեգեչկորի, խորհրդային վրաստանի հողագործական գործավարը։

1918ին, Հիւս. կովկասի քաղաքացիական կռիւներուն ատեն վիրաւորուած ըլլալով աջ ոտքը կտրուած էր։ Հինգ տարի յետոյ նորէն հարկ եղաւ կտրել։ Միշտ բժշկական խնամքի տակ էր։ Անցեալ Մարտին վար իյնալով, կը կտրի կտրուած ոտքին ազդրոսկրը, ինչ որ խորապէս կը ցնցէ իր ջիղերը։ Միեւնոյն ատեն կը տառապէր հիւծախտէ։ Հակառակ բժշկական պատուէրին, չէր ուզեր ձգել իր ծանր աշխատանքները։

Խորհրդային թերթերը գնահատելով իր արժանիքները, կը մեղադրեն իր անձնասպանութիւնը իբրեւ հակայեղափոխական ձեռնարկ։

ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

ՓՐԱԳԱ — Այս տարի աւարտեցին հինգ հայ ուսանողներ, 3ը համալսարանէն, իսկ 2ը առեւտրական բարձրագոյն վարժարանէն.» Համալսարան աւարտողներն են, Պաղտասար Մինասեան (վարգապետ բնագիտութեան), Մարտիրոս Աղապապեան եւ Գրիգոր Իքսըրճեան (մանկավարժ գիւղագործութեան)։

Ցանկապէս ուշագրաւ է Սասունցի Մարտիրոս Աղապապեանի յաջողութիւնը։ Դեղագործական ճիւղի այլազան ցեղերու պատկանող 73 ուսանողներէն միայն երեքը այս նիշով աւարտեցին, Մարտիրոսը եւ երկու չեխ ուսանողներ։

Գ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՕԹԸ ՖՐԱՆՔԻ ՀԱՄԱՐ — Ամիէնի մէկ գիւղին մէջ, զարհուրելի ոճիր մը գործուեցաւ։

Պօքանի մէջ, Սէլին 70 տարու եւ Մարի 64 տարու, երկու քոյրեր, փոքր նպարավաճառ-սրճարան մը կը բանեցնէին։ Կիրակի կէս օրէն վերջ, յաճախորդ մը ներկայացաւ եւ գաւաթ մը գարեջուր ուզեց, ու ֆրանք մը տուաւ։ Եւ մինչդեռ եօթանասունամեայ քոյրը ...

...նոց պատուը ֆրանքին վրան տալու համար, դրամարկղ կ՚ուզղուէր, յաճախորդը քաշեց կացին մը որ իր զգեստին տակ պահած էր եւ ուժեղ հարուածով մը՝ ջախջախեց անոր գանկը։ Ձայնը իյնալով մեկտեղ, օգնութեան աղաղակներ արձակեց։ Ճրագործ այս անգամ, ածելիով մը անոր կոկորդը կտրեց։ Նոյն պահուն արժանացաւ. նաեւ անոր քոյրը որ օգնութեան փութացեր էր։ Յետոյ հանդարտօրէն, ոճրագործը որ 19 տարու ստահակ մըն էր, խուզարկեց դրամարկղը ուր միայն 7 ֆրանք կար, առաւ ու փախաւ։ Բայց շուտով ձերբակալուեցաւ ու խոստովանեցաւ թէ դրամ ճարելու համար սպանած էր։

ՍԵՒ ԳՈՑՆԸ ՁԵՐ ՍԻՐԵՐ — Ցաքերուն հետ, ոճիրներն ալ սկսան շատնալ ու նոր տիպարներ երեւան գալ։ Երիտասարդ իտալացի մը, կիրակի առտու յարձակեցաւ սեւամորթի մը վրայ եւ ատրճանակով ծանրօրէն վիրաւորեց զայն։ Սեւամորթը պուլվար տէ Իդալիէնէն կ՚անցնէր հանդարտօրէն, երբ իտալացին՝ կատաղօրէն դուրս խոյացաւ ու նետուեցաւ անոր վրայ։ Ձերբակալուելէ յետոյ, նախ յայտարարեց թէ՝ չէր սիրեր սեւամորթները իսկ հարցաքննութեան ընթացքին, լալով ու պաղատելով յայտնեց թէ՝ «Քանի մը օրէ ի վեր, սեւամորթ մը գինքը կը հալածէր, եւ թէ ինքզինքը պաշտպանելու համար էր, որ կրակեր էր անցորդին վրայ»։

Ոստիկանական քննութիւնը երեւան հանեց որ ոճրագործը չէր ճանչնար իր զոհը, բայց քանի մը օրէ ի վեր ենթարկուած էր ջղագարութեան եւ կը կարծէր թէ բոլորը զինքը կը հալածեն։

ԻՇԽԱՆ ՅԱՔԻՐԸ — Պրիւքսէլի մէջ, ատենէ մը ի վեր, քսան տարու երիտասարդ մը, մտածելած տեղը կը ներկայանար իբր իշխան Վիքթոր-Նափոլէոն, որ տասն եւ հինգ տարու էւ Միեւնոյն ատեն հրապարակաւ ֆաքիրական փորձեր կը կատարէր եւ ներկայացումը աւարտելէ յետոյ, այցաքարտը կը բաժնէր, որոնց վրայ գրուած էր «Իշխան Վիքթոր-Նափոլէոն»։

Քանի մը օր առաջ ալ, հասարակաց վայրերու մէջ, ինչուքներ սարքեց օրագրողի մը ընկերակցութեամբ, որ իր աշխատակցած թերթին մէջ, հրապարակեց «իշխան»ին սխրագործութիւնները։ Այս յօդուածներուն վրայ, ոստիկանութիւնը իրար անցաւ, քննութեան ձեռնարկեց ու ձերբակալեց «ինքնակոչ իշխանը»։ 22 տարու հրեայ երիտասարդ մըն է, որ փորձանք դարձած էր իր ընտանիքին գլխուն։

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԳԻՇԵՐԱՊԱՀ ՄԸ

Ոստիկանագրական ձախորդութ...ը անակնկալ ձեւերով կը... ...նուէր։ Ցետոյ, նախկին «քեհ...» Ստեփանը, ներկայ չարիք... ...հին պատճառներու մէջ փն... ...ց եւ վճիռ արձակեց թէ գիւ... Միշէլ Սոթիրիսի ազահութի... ...կը քաւէր։

Այս վերջինին ժահը իր բարե...ին, Ընգոնիսի նպաստեց միայն, ...Միշէլի գիտելը զաւս, եւ որուն ...իր իսկ ժամացոյցը որ վէճին ...սպաներուն միջամտութեան ...հուն գետին ինկեր էր։ Սուտ... Ընգոնիսի գրութիւնը լաւ էր ...ց եւ այնպէս ինքզինքը լաւ ...եկամ ձեւացուց։ Ցաջորդ օրը ...ը տալու համար Բլաթանիա ...ց։ Հոն, հակառակ իր պաշտ...ութեան, ուժգնօրէն գնցուե...

ցաւ իր հօրը մահուան օրն իսկ երիտասարդ քօսթին անհետացեր էր։ Իրէն հոն չէր այլեւս, եւ իրենց եղբօրորդին, կոտորանքին, կարելի չէր գտնել։ Ազգականները, գաշտին ամէն անկիւնը փնտռտուքներէ վերջ, յանկարծ այն գաղափարը ունեցան թէ այս տղաքը Լազարինա վերադարձած էին։ Ցաքուին նախորդ օրը, փոքրիկ Իրէնը իր մօրը համար կը հառաչէր։ Կոնստանդինի հայրը՝ եւ հօր եղբայրը ճամբայ ինկան։ Ընգոնիս, ժամացոյցին իրեն պատկանելով համոզուած, փափկանկատութիւնը ունեցաւ զայն Քրոզինի յանձնելու համար, ճամբորդներուն տալու։ Ինչ որ ալ ըլլար հանգուցեալին վրայէն գտնուած իր մըն էր եւ մանաւանդ անոր մահուան պատճառը։ Պարզուկ նամակ մը կ՚ընկերանար ժամացոյցին։ Ցխորէն կ՚ըսէր թէ պզտիկ ծանր օր մը այդ ժամացոյցը պիտի կրէ. եթէ, ինչպէս որ կը կասկածէր, երկու ճամբորդները քոսթին իր տունը չգտնէին։

Երկու ճամբորդները Լազարինայի գաներուն մօտ մահուան միայն հանդիպեցան։ Ասոնք, սպաննուած այն վաճառորդներն էին որոնք Թուրքերը ծառերուն կրթնցուցեր էին։ Գալով միւս զոյգ մը ճամբորդներուն, յաւելուածաբար կախուած էին։ Ըստ՞գ, շատ հաւանական չէր որ Քրոզին, քաղաքէն դուրս իր եղբօրական փնտռտուքներուն պահուն, ժամացոյցը կարենար ձեռք ձգած ըլլալ։ Եւ սակայն այս լուրը իր սրտին մէջ վճռական որոշումներու ծնունդ տուաւ։

Գալով Միշէլ Սոթիրիսի վրան եղած միւս առարկաներուն, ոչինչ կարելի եղաւ փրկել. խեղճ Սոթիրիս իր մահուընէ վերջ իսկ իր ագահութիւնովը տառապեցաւ։

Թեսալիոյ մէջ տարօրինակ առեւտուր մը ի գործ կը դրուէր։ Ունչացնելու հաճոյքին համար չէր որ միշտ կողոպտեր էին. շահու գաղափարը ուրիշ քանի մը գործնական մտքերու խորհիլ տուեր էր։ Քանի մը գինուորներ շիջիկ վաճառորդ եղան, ըսել կ՚ուզեմ թէ գողնալէ վերջ, հաճոյքի համար կը ծախէին։ Լարիսայի մէջ շատ մը վաճառատուններ, մաս առ մաս, մրցակից գրպաններու մէջ փոխադրուեր էին։ Ոեւէ նախապատմութիւն չի կար. ամէն ինչ կ՚անցնէր։ Ցուներուն կզմիներները հազար հատը տրախմիի կը ծախէին, ասխտակները քսան սանթիմի։ Ինչ որ տեղւոյն վրայ չէր ծախուեր, կառքերով դէպի գիւղերը կը փոխադրուէր։ Այդ յանկուցիչ նիւթերը գիւղացիներուն կը հրամցնէին, եւ նոյնիսկ կը պարտադրէին։ Ապրուստը շահիլ պէտք է եւ մարդորէն գինուորները այնքա՛ն քիչ վճարուած են։

Թուրքերը, որոնց քրիստոնեաներուն հանդէպ ընթացքը կը գովաբանէր Թուրք ժամուլը, իրենք գիրենք անգամ չէին խնայեր։ Իրենց սպաներն իսկ կը կողոպտէին։ Բարձրաստիճան սպայ մը, երկու հետեւակով, Ցամոքսօէն Ցէրվանֆրքա գացած ատեն, կէս ճամբան յարձակում կրեց եւ հետեւակները ոեւէ կերպով չդիմադրեցին։ Սպաները ձիերէն վար կ՚իջեցնեն, անոնց համազգեստը կը հանեն եւ վրանին գտնուած բոլոր արժէքաւոր առարկաները կը կողոպտեն։ Սպաները հետիոտն կիսամերկ Ցամոքսօ կը վերադառնան, մինչդեռ յափշտակիչները իրենց անկամայ յաճախորդներուն քով կը վազեն։

Այդ բռնաւորուած յանկուցիչ կառքերը, ազատօրէն Թեսալիոյ մէջ կը շրջին։

Որպէսզի չժամբաստանութիւն քաշէ ընթերցողին զուարթ շարժելու համար քաշ գիպուածի կը հնարենք։ Միայն այնպիսի իրողութիւններ կը թուենք որոնց ճշգրիտ ըլլալը հաստատել գիւրին է։ Երբ Միշէլ Սոթիրիսի մահէն վերջ անոր սիրելի ցնցոտիները հանեցին, իր հօգին անպայման գերագոյն ծամածռութիւն մը ունեցաւ։ Սպաներէն նուազ զարդարուած, անոնցմէ նուազ չտառապեցաւ. սակայն իր վզէն մետաքսեայ կապոյտ թաշկինակը խնամով քակեցին։ Ու իր ֆէսը, ոչ ալ բաճկոնը թողուցին վրան։ Այս կանխազգոյշ մարդը գրաւումէն ի վեր Թրքական դգակը կը կրէր։ Ո՛հ, եթէ գողերը գիտնային։ Սոթիրիս իր գգակին երիզին ներքին մասին մէջ հազար տրախմի արժող թղթադրամ մը կարած էր։ Ընկասկած, Միշէլ Սոթիրիսի ականջը պիտի կճրտային իր անձին ամենալաւագոյն մասը ...ազմող այդ ասեղուն փոխադրութիւնը տեսնելով։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

խոստումներուն՝ ցարդ տեղաւորման աշխատանքներուն չէ սկըսուած։ Պ. Փոնսօ իր քարտուղարը անմիջապէս ղրկած է վրանաքաղաքները՝ քննելու համար կարօտ գաղթականներու վիճակը եւ կայաններու դրութիւնը։ Նոյնպէս մարզպանին ուշադրութեան յանձնած է Պէյրութի Էշրէֆիէ թաղին մէջ եկեղեցիի եւ դպրոցի շէնքերուն անհրաժեշտ պէտքը եւ խնդրած որ պէտք եղած հրահանգները տրուին անոնց շինութեան համար։

Չեխեն նախարարական տագնապը

Ծովակալ Քոնտուրիոթիս քաղաքական կուսակցութեանց պետերուն հետ երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ՝ նախարարական նոր տագնապին առթիւ։ Հետզհետէ ընդունեց նախորդ վարչապետ Զայիմիսը, ազատական կուսակցութեան խորհրդարանային վարիչ Սոֆուլիսը, հրաժարեալ ելմտական նախարար Քաֆանտարիսը։ Սոֆուլիս թելադրեց որ նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը տրուի Վէնիզէլոսի, քանի որ անոր կուսակցութիւնը աւելի մեծ ուժ կը ներկայացնէ խորհրդարանին մէջ եւ քանի որ անոր նամակն էր պատճառ նախարարական տագնապին։ Սոֆուլիս ըսաւ նաեւ որ իրաւունք պէտք է տալ Վէնիզէլոսի՝ խորհրդարանը լուծել նախագահական հրամանագրով, քանի որ դեռ Ծերակոյտ չէ կազմուած։

Ծովակալ Քոնտուրիոթիս ընդունեց նաեւ Միխալաքոփուլոսը, զօր. Մէթաքսասը, Ցալտարիսը, Փափանաստասիուն եւ Վէնիզէլոսը։ Ցալտարիս եւ Մէթաքսաս հակառակ են խորհրդարանի լուծումին։ Միւսները այս մասին համակարծիք են Վէնիզէլոսի։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ գրեթէ ստոյգ կը նկատուի թէ Վէնիզէլոս պիտի կազմէ իր հինգերորդ դահլիճը։ Վերջին հեռագրի մը համաձայն, Քոնտուրիոթիս Վէնիզէլոսի յանձնած է վարչապետութիւնը։

Պուլկարիոյ պարտքերը յետաձգուած

Թայմզի Սոֆիայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Սոֆիայի միջդաշնակցային յանձնաժողովը հաղորդեց պուլկար կառավարութեան թէ՝ Փարիզի Դարմանումներու Յանձնաժողովը նկատելով վերջին երկրաշարժներուն հետեւանքով Պուլկարիոյ կրած վնասները, որոշեց յետաձգել յառաջիկայ Հոկտեմբեր 1ին գանձուելիք մասնավճարին վճարումը։ Գալով միւս վեցամսեայ վճարումին, Դարմանումներու Յանձնաժողովը իրեն կը վերապահէ նոր քննութիւն մը կատարելու իրաւունքը, ստուգելու համար Պուլկարիոյ վճարման կարողութիւնը, ու եթէ հարկ տեսնէ, անոր ալ յետաձգման որոշում պիտի տայ։

Իտալիա եւ Աւստրիա հաշտուած

Ստէֆանի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ այս օրերս Մուսոլինիի եւ Աւստրիոյ վարչապետ Զայփէլի միջեւ նամակներ փոխանակուեցան՝ երկու կառավարութեանց յարաբերութիւնները նախկին մտերմական վիճակին բերելու համար։ Իր նամակին մէջ Զայփէլ կ'ըսէ թէ Աւստրիոյ համար խնդիրը պարզապէս մշակութային բնոյթ ունէր, իսկ միշտ Իտալիոյ ներքին մէկ խնդիրը նկատած է Վերին Ատիճէի հարցը եւ այն կարծիքէն է թէ անոր բնակիչները իրենց բաղձանքներն ու գանգատները պէտք է Հռոմ ներկայացնեն։

Վարչապետը կ'աւելցնէ որ Աւստրիոյ պատասխանատու անձնաւորութիւնները միշտ զգուշացած են խառնուելու Իտալիոյ ներքին քաղաքականութեան եւ թէ ապագային ալ այդ ընթացքին պիտի հետեւին։ Անոնք երբեք չեն մասնակցած հակիտալական ցոյցերուն եւ չեն քաջալերած զանոնք։

— Եթէ ոչ-պատասխանատու տարրեր կը փորձեն նոր ցոյցեր կազմակերպել, կառավարութիւնը պիտի հակառակի ատոր իր բոլոր միջոցներով։

Նամակներու փոխանակութենէն յետոյ, Մուսոլինի հրաման տուաւ Վիէննայի իտալական դեսպան Աւրիթիի որ իր պաշտօնատեղին վերադառնայ։

ՉՈՐՍ ՎՐԱՑԻՆԵՐ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾ

Անգլիական գործակալութիւն մը Պաթումէն կը տեղեկանայ թէ գնդակահարուած են չորս պաշտօնեաներ, որոնց մէկը մաքսատան տնօրէնը, որովհետեւ գործակցած էին մաքսանենգներուն։

Նաւային մեծ տողանցք Հավրի մէջ

Երէկ Հավրի առջեւ տեղի ունեցաւ ֆրանսական նաւային մեծ տողանցք մը, որուն մասնակցեցան 80 զանազան մարտանաւեր։ Հանրապետութեան նախագահ Պ. Տումէրկ երէկ առաւօտ Փարիզէն մեկնեցաւ դէպի Հավր, ուր հասաւ ժամը 10.45ին։

Ի պատիւ նախագահին ընդունելութիւններ եղան Քաղաքապետարանին եւ Առեւտրական սենեակին մէջ։ Կէսօրին Պ. Տումէրկ ճաշեց «Տիւքէն» յածանաւին մէջ, յետոյ այցելեց «Ժան տ'Արք» դպրոց-նաւը, ու անցաւ «Ժակուար» թորփիլահալածին մէջ, որուն վրայ պարզուեցաւ նախագահական դրօշակը։ «Ժակուար»՝ շրջապատուած «Ուրական» եւ «Սիմուն» թորփիլանաւերով, անցաւ երկու գիծի վրայ ծիածանի ձեւով շարուած 80 մարտանաւերու մէջէն։ Ամբողջ տողանցքի ընթացքին, 100 օդանաւեր — ջրօդանաւ, ռմբաձիգ օդանաւ, հետազօտիչ սաւառնակ եւն. — շրջան ըրին ծովուն վերեւ։ Տողանցքը վերջացաւ ժամը 16.30ին, երբ Հավրի մէջ նոր քարափի մը եւ նոր աւազանի մը բացումը կատարուեցաւ։

Տողանցքին մասնակցեցան մարտանաւեր թէ Ատլանտեանի եւ թէ Միջերկրականի նաւատորմիղէն։ Երկար տարիներէ ի վեր այսքան մեծ ռազմափորձ տեղի չէր ունեցած։

Ո՞ւր են աղէտեալները

Նոպիլէն և ընկերները փնտռելու համար կորսուեցան խիստ արժէքաւոր դէմքեր՝ բեւեռախոյզ Ամունտսէն, օդանաւորդ Գիլպօ, Տիթրիքսէն, Քիւվէրվիլ, Վալէթ, Պրազի, որոնցմէ լուր չկայ 15 օրէ ի վեր։ Արդիւնքը եղաւ ա՛ն, որ մինչեւ հիմա միայն Նոպիլէ ազատուեցաւ. գինքը ազատող շուէտացի օդանաւորդ Լունտպորկ միաց աղէտեալներուն մօտ. իսկ վերջին անգամ կորսուեցաւ ռուս օդանաւորդ Պապուշքին, որ «Մալիգին» խորհրդային նաւուն վրայէն թռած էր դէպի բեւեռ։ Գումար՝ ութ հոգի կորսուած, մէկ հոգի ազատուած։

Մոսկուայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ «Կրասին» սառնաբեկ նաւը յաջողած է փրկել Լունտպորկը եւ Վիլիէրիի խմբակին մարդիկը։ Այս լուրը դեռ չէ հաստատուած։ Միակ ստոյգ լուրն այն է թէ Յուլիս 1ին «Կրասին» մինչեւ 80 մղոն մօտեցած էր յիշեալ խմբակին գտնուած տեղին։ Օսլոյէն հեռագիր մը կ'ըսէր թէ Ամունտսէնի մարմինը գտնուած է Նորվեկիոյ ծովուն մէջ։ Կառավարութիւնը կը հերքէ այս լուրը։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Գ. Մ. ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։

Տէսինի «Գայծակ» խումբի վիճաբանական ժողովը՝ գալ Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 7.30ին Café de la Paixի սրահը։ Կը խօսի՝ Ընկ. Մինաս Ճիհանեան։ Նիւթ՝ Հայ-Ֆրանսական կնճիռը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ գալ Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Մարսէյլի Պ. միութեան հրապարակային վիճաբանական ժողովը՝ գալ Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Պատանեկան միութեան Գրադարան Ընթերցասրահին մէջ։ Նիւթ Եռագոյնը պէ՞տք է ընդունիլ որպէս ազգային դրօշակ։ Կը հրաւիրուին հայրենակիցները։ Մուտքը Ազատ։

Լիոնի Կայծակ խումբի վիճաբանական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ե. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին, 34 Rue Villeroy։ Բոլոր անդամուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— «Վարպետ» Յովհաննէս Գօյաճեան կը փնտռէ իզմիրի աշայ Որսորդաց Ակումբի որսորդապետ Խոտէմիշցի Գալլօ (բուն անունը կարապետ) Յովհաննէսեանը, արհեստով Թիթեղագործ, որ 1925ին կը գտնուէր Բէթիմնօ, Կրետէ։ Իմացնել «Յառաջ»ի։

Կը խնդրուի Յունահայ Թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

[illegible]	[illegible]	[illegible]
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ՅՈՒԼԻՍ 1928

5 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 91 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԾՈՎԵՐՈՒ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսական նաւատորմը առջի օր Հավրի առջեւ կատարեց հանդիսաւոր տողանցք մը, որուն մասնակցեցան 80 մարտանաւեր եւ 100 օդանաւեր։

1914էն ի վեր առաջին անգամն է որ ա՛յսքան մեծ թիւով նաւային ուժերու համախումբ ցուցադրութիւն կը կատարուի Ֆրանսայի մէջ։ 1925ին Շէրպուրկի առջեւ կատարուած տողանցքին մասնակցած էին 6 զրահաւոր, 12 ընդծովեայ եւ 20 թորփիլանաւ միայն, բոլորն ալ հին տիպարի մարտանաւեր, որոնք հետզհետէ կը քաշուին հրապարակէն։

Մինչդեռ այս անգամուան տողանցքին մասնակցեցան վերջին դրութեամբ շինուած նոր ռազմանաւեր՝ 8-10,000 թոնոնոց յածանաւեր, 2400 թոնոնոց թորփիլահալածներ, 1500 թոնոնոց թորփիլանաւեր, եւ 600—1400 թոնոնոց ընդծովեաներ։

— Պատերազմէն ի վեր Ֆրանսա մեծ ճիգեր կը թափէ զօրաւոր նաւատորմ մը կազմելու համար։ Ընկղմած կամ հինցած մարտանաւերուն տեղ նորը շինելու համար յաջորդաբար 11 անգամ վարկ քուէարկուեցաւ եւ ցարդ 290,000 թոնօ տարողութեամբ զանազան նաւեր շինուեցան կամ շինուելու վրայ են։ Այսօր կէս միլիոն թոնօ տարողութեամբ նաւատորմի տէր դարձած է Ֆրանսա։

Զինադադարէն ի վեր մեծերը պայքարի մէջ են՝ ծովերու տիրապետութեան համար։ Անգլիա, Ամերիկա, Ճափոն, Ֆրանսա եւ Իտալիա իրարու հետ մրցումի ելած են՝ զօրաւոր նաւատորմ ունենալու համար։

Ֆրանսա եթէ ծովային ուժ ունենար, ԺԸ. դարուն աշխարհի մեծագոյն գաղթային պետութիւնը պիտի դառնար։ ԺԹ. դարուն յաջողեցաւ տիրանալ գաղթային կայսրութեան մը, որ կը տարածուի մօտ չորս միլիոն քառակուսի մղոն տարածութեան վրայ, 50 միլիոն բնակչութեամբ։ Անգլիայէն վերջ երկրորդն է։ Այժմ այդ կայսրութիւնը ընդարձակելու մասին չէ որ կը մտածէ, այլ զայն պահելու։

— «Եթէ Ֆրանսա այնքան ուժգնօրէն կապուած է իր ծովային զինուորական ուժին, եւ ա՛յնքան վճռած՝ թոյլ չտալու որ անիկա քայքայուի, պատճառը պաշտպանել չէ փառասիրութիւններ, որ յուզում կրնան առաջ բերել հոս հոն՝

«Իսկ միակ փառասիրութիւնը, — որովհետեւ ճիշդ է թէ Ֆրանսա ունի կենդանի ու տոկուն փառասիրութիւն մը — խաղաղութիւնն է, խաղաղութիւն իրեն եւ բոլորին համար»։

Այսպէս խօսեցաւ Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Տումերկ, Հավրի առջեւ, «Ժիւլքէն» յածանաւին մէջ տրուած հանդիսաւոր հացկերոյթի մը ընթացքին։

Ուրեմն Ֆրանսա կը սպառազինուի յանուն «խաղաղութեան,» յանուն իր 36000 մղոն երկարութեամբ ծովային ճամբաներու ապահովութեան։

Երբ պատերազմը վերջացաւ, Անգլիա ունէր ա՛յնքան մեծ ուժ, որ կրնար ցեցնել իր նաւային սպառազինութիւնը։ Մինչ Ֆրանսա իր ամբողջ ուժը տուած ըլլալով ցամաքային պատերազմին, Զինադադարի սկիզբը նաւային տկար ուժ մը միայն ունէր։ Պատերազմի ընթացքին կորսնցուցած էր 113,000 թոնօ տարողութեամբ մարտանաւեր, եւ տեղը շինած միայն 28,000 թոնօ։ Մինչ Անգլիա իր կորսնցուցած 570,000 թոնոյին տեղ աւելիով նորը շինած էր։

Ֆրանսա, որ պատերազմէն առաջ երկրորդ ծովային մեծ պետութիւնն էր, արդէն 1914ին չորրորդ աստիճանի ինկած էր, իսկ 1922ին այդ ուժին կէսն ալ կորսնցուցած էր։

Երբ 1920ին Ուաշինկթընի նաւային զինաթափութեան խորհրդաժողովը տեղի կ'ունենար, Ֆրանսա տեսաւ թէ շատ ետ կը մնայ Անգլիայէն, Ամերիկայէն ու Ճափոնէն։ Մինչ իր գաղութները պահպանելու համար անհրաժեշտ էր շատ զօրաւոր նաւատորմ մը։

Ուաշինկթընէն յետոյ շատ խօսուեցաւ նաւային զինաթափութեան մասին։ Մէկ կողմէ Ազգերու Դաշնակցութեան մասնաւոր յանձնաժողովը, միւս կողմէ Ժընեւի անցած տարուան խորհրդաժողովը, - որուն չմասնակցեցաւ Ֆրանսա — երկար ատեն ջուր ծեծեցին, առանց արդիւնքի մը յանգելու։

Ֆրանսա այս մասին ունի իր տեսակէտը, որուն վրայ անդրդուելի կը մնայ։ Այն թէ՝ նաւային, ցամաքային եւ օդային սպառազինումները կարելի չէ իրարմէ անջատել։ Լաւագոյն միջոցն է իւրաքանչիւր երկրի համար նաւային սպառազինութեան առաւելագոյն քանակ մը որոշել, առանց զանազանելու նաւերու տեսակը։

Մեծերու կռիւը չէ վերջացած դեռ։ Ժընեւի մէջ կամ այլուր տակաւին շատ վիճաբանութիւններ պիտի կատարուին, երեւոյթները փրկելու համար։

Իրաւունքը զօրաւորինն է։ Այս պերճախօս ճշմարտութիւնը կը պահէ իր ուժգնութիւնը՝ աշխարհի ստեղծագործութենէն ի վեր։ Ամէն պետութիւն սպառազինման համար իր որոշ ծրագիրն ունի, որուն գործադրութեան կը նուիրէ իր նիւթական բոլոր միջոցները, առանց ազդուելու աջէն կամ ձախէն եկած աստերէն։

Ամէն երկիր կը սպառազինուի՝ թշնամին վախցնելու եւ խաղաղութեան մէջ ապրելու համար։ Ամէն ազգ վառօդը չոր կը պահէ՝ փոքրերը պահելու համար իրենց անկախութիւնը, մեծերը իրենց աշխարհակալական ծրագիրներուն համար։

Թուրքիա եւս, որ Մեծ Պատերազմին կորսնցուցած էր իր նաւային ուժին մեծ մասը, տարիներէ ի վեր անհնարին ճիգեր կը փորձէ՝ օդային եւ ծովային արդիական նաւատորմ մը կազմակերպելու համար։ Իթթիհատականներու Տօնանմա Ճէմիյէթիին յաջորդած է օդանաւային ընկերութիւնը, իր վիճահանութիւններով, մինչ քաղաքները իրարու հետ մրցումի ելած են՝ սաւառնակ մը աւելի նուիրելու համար բանակին։

Իսկ մեր հեռաւոր հայրենիքին մէջ՝ խեղճ ժողովուրդը զինաթափ կ'ըլլայ, յանուն... համաշխարհային յեղափոխութեան։

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՊԷՍ ՓՐԿԵԼ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Պուքրէշի Հայաստանը խօսելով Գահիրէի մէջ կազմուած «Հայ կրթական եւ հրատարակչական Համազգային Միութեան» մասին, կը գրէ (28 Յունիս).

— «Ուրիշ առիթներով ըսած ենք, եւ կը շեշտենք այսօր ալ, թէ՝ քանի որ գաղութահայութեան առջեւ դրցուած են այսօր — եւ չգիտենք դեռ մինչեւ երբ գոց պիտի մնան— հայրենիքին դռները, անոր համար միակ հերթական ու այրող խնդիրը իր ազգային ինքնուրոյն անհատականութիւնը պահելու խնդիրն է, որուն շուրջ պէտք է կեդրոնացնէ ան իր ճիգերու եւ ջանքերու մեծագոյնը, եթէ ոչ ամբողջութիւնը։

Եւ այս ոչ միայն անոր համար որ գաղութահայ ազգային-հաւաքական կեանքը առանց ատոր իմաստ եւ բովանդակութիւն չունի, այլ անոր համար մանաւանդ, որ մեր ժողովուրդին կէսը — չհաշուած Հայաստանէն դուրս խորհրդային երկիրներու մէջ ապրողները — կը գտնուի այսօր գաղութներու մէջ եւ ենթակայ է ազգայնօրէն— որ հայրենիքի հաշուին ըսել է նաեւ ֆիզիքապէս — ոչնչացման վըտանգին։

Ութը հարիւր հազար հայրենազուրկ հայ զանգուած մը, ցրուած չորս հովերուն ու ծովերուն, կը գտնուի այսօր հայ արմատէն կտրուելու, օտարանալու վտանգին տակ։ Այս վտանգը աւելի է մանաւանդ այն պատճառով, որ անտեսանելի սովորական աչքերու համար։ Ան կը կոտորէ առանց զէնքի ու առանց արիւնի։ Անոր հարուածը կը սպաննէ սպաննել ոչ թէ մեր մարմինը, այլ մեր հոգին, մեր ազգային խառնուածքը, այն՝ որ կը կապէ մեզ մեր երկրին, մեր ընիկ ժողովուրդին եւ անոր մեծ խաչալին։

Անոր բնաջնջման զարծիքներն են դպրոց եւ գիրք։

Նոյնը պէտք է ըլլան, ուրեմն, եւ մեր ինքնապաշտպանութեան միջոցները՝ դպրոց եւ գիրք։

Այսինքն օտար դպրոցին տեղ՝ հա՛յ դպրոց պէտք է երթայ հայ մանուկը, օտար գիրքին տեղ հայերէ՛ն գիրք պէտք է կարդայ։

Հասարակական նպատակներու համար տարեկան միլիոններ զոհաբերող գաղութներ ունինք, ուր չկայ, սակայն, մէկ հատիկ երկրորդական կրթութիւն տուող հայ վարժարան։ Մինչդեռ, հարկ կա՞յ ըսելու, որ ամէնէն աւելի երկրորդական վարժարանն է, որ կոչուած է սերունդ պատրաստելու։

Գաղութահայ դպրոցականը անկէ է, որ պիտի սկսի զգալ հայ լեզուին քաղցրութիւնը. հո՛ն է որ ան պիտի ծանօթանայ հայ ոգիի, հայ հանճարի ստեղծագործութիւններուն և պիտի սկսի սիրել գիտակցաբար եւ կապուիլ անոնց հետ մաքի եւ զգացմունքի ամուր կապերով։

Բայց միայն հասնող սերունդը չէ, որ ենթակայ է օտարացման վտանգին։ Կայ նաեւ արդէն իսկ հասած երիտասարդներու սերունդ մը, որուն ազգային ինքնապահպանման խնդիրը ո՛չ նուազ այրող է եւ մտահոգիչ։ Այդ սերունդը հայ մնալու համար նո՛յնպէս պէտք ունի հայ ոգիի շարունակական ներարկումներու, հայ գրական սնունդի։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՈՎԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Գօնիայի նահանգին սովահար գիւղերը օրէ օր նոր տագնապներ կ'ապրին ու անձկութեամբ կը սպասեն գալիք օգնութիւններուն։ Ատանայէն ապսպրուած չորս վակոն ալիւրին առաջին վակոնը Գօնիա հասած է եւ բեռնատար ինքնաշարժերով սովահար գիւղերը պիտի ղրկուի։ Այս ալիւրը կաթիլ մը ջուր է միայն ընդարձակ կարօտութեան քով, մարդ գլուխ հազիւ վեցական օխա բաժին պիտի իյնայ։

Ուրիշ նահանգներու մէջ ալ սովի սպառնալիքը կ'երեւայ։ Մեծ տաղնապութեան մէջ ինկած են արդէն Աֆիոն-Գարահիսարի երկրագործները։ Սովէն բաւական ազդուած են նաեւ կեսարիոյ շրջականները, ուրկէ սկսած են արմտիք եւ ալիւր ուզել։ Նիյտէի մէջ երաշտին պատճառով մեծ վնասներու ենթարկուած են բերքերը։

Գօնիայէն կը հաղորդեն թէ սովահար շրջանները ամէնէն աւելի կը գտնուին դաշտային մասերուն մէջ։ Լեռնային գիւղերու վիճակը լաւ է։ Նշմարուած է որ տարուէ - տարի անձրեւը կը նուազի դաշտավայրերուն մէջ, իսկ այս տարի երաշտը այնքան սաստիկ եղած է որ բերքը չէ հասունցած։ Սովահար շրջաններէն գիւղացիներուն մէկ մասը Էրէյլիի և Աք-Շէհիրի գաւառակները գացած կամ ղրկուած են։

Ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյէ զատ, Գօնիա կը սպասուի նաեւ Տնտեսական գործավար Րահմի պէյը։ Երկու գործավարները միասին պիտի ծրագրեն աղէտեալներուն ըլլալիք օժանդակութիւնները։ Պոլիս գտնուող Գօնիացիներն ալ սկսած են իրենց հայրենակիցներուն օգնելու մասին մտածել։

Ներքին գործավար Շիւքրի Քայա պէյ Գօնիա հասնելէ առաջ պտոյտ մը կատարեց Ագսէրայէն մինչեւ Գօնիա երկարող սովահար գիւղերու մէջ, անձամբ քննելով գիւղացիներու կարօտութիւնները։ Գործավարին կ'ընկերանան քաղաքային քննիչ մը եւ ուրիշ երկու պաշտօնեաներ։

∴ Գօնիայէն կը հեռագրեն թէ՝ թէեւ նախապէս որոշուած էր մարդ գլուխ 6ական օխա ալիւր բաշխել, սակայն լուր առնուած ըլլալով, որ ուրիշ չորս գիւղեր եւս սովի ենթարկուած են, աւելի քիչ բաշխուեցաւ։ Ատանայէն ալիւրի երկրորդ վակոն մը եւս ապսպրուեցաւ։ Երեք օր վերջ միայն պիտի հասնի։

∴ Գըր-Շէհիրի շրջանին մէջ եւս երաշտութեան պատճառով հունձքերը մասամբ այրած են։ Անցած տարի ալ նոյն շրջանին մէջ նման աղէտ մը պատահած ըլլալով, այժմ կացութիւնը յուսահատական է։

Սղութիւնը Նիյտէի մէջ

Նիյտէի «Պիլկի» թերթը կը գրէ.— «Ամիսներէ ի վեր շարունակուող սղութիւնը, պաշտօնեաները խղճալի վիճակի մէջ դրած է։ Իննը ամիսէ ի վեր պաշտօնեաներու թոշակները կեդրոնէն կը ղրկուին։ Յունիսը կ'ելլէ եւ տակաւին թոշակ չէ վճարուած։ Եթէ հրաման կայ որ ամսաթոշակներու յատուկ օրէնքը Նիյտէի մէջ չգործադրուի, չենք գիտեր։ Իւղը 180, հացը 26 ղրուշի կը ծախուի. արմտիքը առատ է, քաղաքներու մէջ իսկ հացի գինը զեղչուած է։ Կեդրոնին եւ բոլոր նահանգներուն մէջ Յուլիսի ամսաթոշակը կը տրուի»։

Աժան բնակարաններու շինութիւնը

Տասներչորս ժամ վիճաբանութենէ վերջ, Երեսփ. Ժողովը 580 քուէարկուներու միաձայնութեամբ ընդունեց Աշխատանքի Նախարար Լուշէօրի ծրագիրը՝ աժան բնակարաններու շինութեան մասին։ Յիշենք որ այդ ծրագիրը կը նախատեսէ 200,000 աժան եւ 90,000՝ միջակ վարձքով բնակարաններու շինութիւնը։ Հինգ տարի տարեկան 50,000 տուն պիտի շինուի։

Այս բնարաններէն պիտի օգտուին ամէնէն առաջ պատերազմի անդամահատեալներէն եւ բազմանդամ ընտանիքի տէրերը։ Այս նոր ծրագրին նպատակն է աշխատաւորները եւ աղքատ դասակարգը սեփականատէր դարձնել։ Նախարարը կը յայտարարէ թէ աշխատաւոր մը պիտի կրնայ տարեկան 1400 ֆրանք վճարելով բնակարանի մը տէր դառնալ։

Կառավարութիւնը կը յուսայ շուտով Ծերակոյտին ալ քուէարկել տալ այս օրինագիծը։

Հայերու իրաւական դիրքը Ռումանիոյ մէջ

Ռումանահայ թերթերը կը գրեն թէ Ռումանիոյ մէջ բնակող հայ, ռուս և ուկրայնացի գաղթականներու իրաւական վիճակը ռումէն կառավարութեան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան հաւանութեամբ ճշդուած է։ Արդէն իսկ մասնաւոր շրջաբերականով մը Ներքին Նախարարութիւնը հայ, ռուս եւ ուկրայնացի գաղթականներուն մէկ վիճակագրութիւնը կը պատրաստէ։

Այս գաղթականներուն համար պիտի տրուին Նանսէնեան անցագրեր որոնք թէ պիտի ծառայեն Ռումանիոյ մէջ բնակութեան եւ թէ արտասահման ճամբորդութեան համար։ Նանսէնեան անցագիրները պիտի տրուին Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչին եւ պատկանեալ Նախարարութեան կողմէ։

Վէնիզէլոս վարչապետ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, ծովակալ Քոնտուրիոթիս նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը յանձնեց Վէնիզէլոսի։ Վէնիզէլոս

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵՐ ԹԱՏՐՈՆԸ

Քանի մը ամիսէն, Թատերական եղանակը նորէն կը բացուի, ու հրապարակը նորէն կը լեցուի հին ու նոր անուններով, որոնց տէրերը առնուազն տաղանդաւոր դերասաններ են:

Գիտենք թէ անոնք ինչի՞ կը պարտին իրենց համբաւը: Շողշողուն յայտարարութիւններու, մուրացուած, կորզուած կամ յանձնարարուած գովեստներու դերը գաղտնիք չէ:

Եթէ անոնք այնքա՛ն տաղանդ ցոյց տային բեմին վրայ որքան անկէ վար, մեզի պիտի մնար խանդավառութեամբ ծափահարել զիրենք, իբր իսկապէս արժանի դերասաններ:

Բայց մերկացուցէք զանոնք իրենց յաւակնութիւններէն. աչքերնուդ առջեւ պիտի մնայ ելեկտրաշարժ խամաճիկներ, որոնց լաւագոյն նմոյշներուն կը հանդիպինք փարիզեան ցուցափեղկերու մէջ:

Ի՞նչ գործ ունին բեմի վրայ այս մարդիկը, որոնք պիտի կրնային յաջող նկարափաճառներ կամ վարպետ խոհարարներ ըլլալ, շատ աւելի շահիլ եւ փառքի տենչանքէն ու ծափի տենդերէն զերծ, ապրիլ հանդարտ՝ իբր ընտանիքի մի ոմն պատուական հայր:

Հարցումը անշուշտ կ'ուղղէք դուք ձեզի եւ պատասխանը անոնցմէ սպասելու սխալը չէք գործեր: Որովհետեւ արդէն գիտէք թէ՝ ամէնէն համեստը առնուազն ազգը կը փրկէ կամ նոր սերունդը կը զինէ ապազգայնացման վտանգներուն դէմ եւ այն ատեն միայն կը յօժարի խոնարհաբար գեղարուեստին ծառայել, երբ կարենայ գոնէ տիրացուի չափ պոռալ բեմին վրայ:

Բայց դո՛ւն, Թատերասէր հասարակութեան անուշան մէկ մասնիկը, որ առիթը ունեցած ես գնահատելու հայ բեմական տաղանդը, նաեւ կազմելու ճաշակ մը եւ ըմբռնում մը՝ օտար վարպետներու խաղին եւ նորեկներու յամառ ճիգերուն առջեւ, անշուշտ ծանձրոյթ կը գտնես հո՛ն ուր հաճելի ժամանց մը փնտռելու կ'երթաս: Ու երիտասարդը որ աչքիդ առջեւ կը շարժի, կը քալէ, կը պոռայ, կը փորձէ դէմքին գիծերը ծռել ու ծափ կը պաղատի, կը յաջողի ի վերջոյ՝ քեզի հետ նաեւ շատերը հեռացնել Թատրոնէն...

Բայց անոր մի հարցներ թէ ինչո՞ւ Թատրոնը կը պարպուի:

Պատասխանը կարճ է ու հեգնական։ Յաւիտենական մեղաւորը մունջ ու միամիտ, որ երբեք չէ գիտցած բողոքել, հո՛ն է, պատրաստ ընդունելու ամբողջ պատասխանատուութիւնը:

— Ժողովուրդը տգէտ է, չի հասկնար: Անտարբեր է, չի գնահատեր:

Մ. Ե.

Զմռռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

53րդ Ցանկ

	Ֆր.
Աշճեան եղբարք, Լա Կօտինիէռ	30.—
Գումար	30.—
52րդ ցանկին գումարը	71,540.35
Ընդհ. գումար	71,570.35

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ
«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

XIII

Ախալքալակի նկատմամբ Վրաստանին վերագրւող պատմական իրաւունքի արժէքը, կամ աւելի ճիշտ ասած անարժէքութիւնը պարզելուց յետոյ, անցնենք այդ գաւառի վրայ ունեցած մեր պատմական իրաւունքի գնահատութեանը, որովհետեւ իմ ընդդիմախօսները չգիտնալ են ձեւացնում, թէ «երբւանի՞ց է, որ Ախալքալակը հայկական է դարձել» («Անկախ Վրաստան»)։

— Մենք համարում ենք Ախալքալակը հայկական այն ժամանակից ի վեր, երբ Էրզրումից, Կարսից, Բայազէտից եւ Արտահանից գաղթած հայ ընտանիքները(*) եւ Ախալքալակում Թիւրքական տիրապետութեան շրջանից մնացած 1716 հայ ընտանիքները միանալով՝ նոր կեանք հաղորդեցին գրեթէ անմարդաբնակ եւ աւերակների կոյտի վերածւած այդ գաւառին։

Այս ներգաղթի քաղաքական արժէքը Վրաստանի պատմական իրաւունքների նկատառութեամբ որոշելու համար, պէտք է աչքի առաջ ունենալ հետեւեալ հանգամանքները.

Ա.— Մինչեւ ռուս-թիւրքական պատերազմն էլ, Ախալքալակի բնիկ ազգաբնակչութիւնը չափազանց նօսրացած էր այն պատերազմներից, որ մղում էին, դարեր շարունակ, Աթաբաղներն ու փաշաները մի կողմից վրաց Թագաւորների եւ միւս կողմից Օսմանեան սուլթանների դէմ։ Ռուս-թիւրքական պատերազմը եւ մանաւանդ նրա ընթացքին ծագած համաճարակ հիւանդութիւնները աւելի՛ եւս զարկ տւին նրա փճացմանը։

Մնացած բնիկ ազգաբնակութեան մէջ բուն վրացական տարրը, որ դեռ իր ազգային եւ կրօնական կապերը չէր խզել մայր ժողովուրդի հետ, շատ չնչին քանակ էր ներկայացնում եւ մօտ ութ անգամ քիչ էր Հայերից (710 տղամարդ ընդդէմ 5409ի)։ Վրացիների մեծամասնութիւնը, ինչպէս տեսանք, մահմետականութիւնն ընդունելով՝ խզած ունեցել էր իր ազգութիւնից եւ այսօր էլ, լինի՛ նա Թիւրքիայում թէ Ախալքալակում, որեւէ ցեղական կապ չունի նրա հետ, ինչպէս որ մեզ հետ այդպիսի կապեր չունեն քրդացած, լազացած կամ Թիւրքացած Հայերը։

Բ.— Վերոյիշեալ տաճկահայ գաղթականութիւնը չբնագրաւեց բնակչութիւնից Թափուր մնացած Ախալքալակը եւ ոչ էլ մի անգամից հաստատւեց նրա վրայ։ Այդ գաւառը իր աւերակներով, իր խստաշունչ կլիմայով եւ տնտեսագործական անձուկ կարելիութիւններով քիչ հրապոյր էր ներկայացնում գաղթականութեան համար։ Սրանով է բացատրւում, որ նա սկզբում տեղաւորւեց հարեւան Ախլցխա եւ Գիւմրի (Ալեքսանդրապոլ) գաւառներում եւ միայն յետագային սկսեց աստիճանաբար Թափանցել դէպի Ախալքալակի ներսերը։

Այսպէս օրինակ, Ախալքալակ քաղաքում, որ ռուս-թիւրքական պատերազմից յետոյ ի սպառ անմարդաբնակ էր, 1831 Թւին առաջին անգամ հաստատւում են գաղթականներից չորս հոգի, որոնց անուններն էլ պահւած են յիշատակարաններում։ Սրանց օրինակին հետեւում են եւ ուրիշները, Թէ՛ տեղացի եւ Թէ եկւոր Հայերից, բայց այնքան դանդաղ, որ 30 տարւայ ընթացքում այնտեղ հազիւ մի գիւղ է կազմւում 366 տուն կամ 2129 շունչ բնակչութեամբ։ Նոյն դանդաղութեամբ է կատարւում Հայերի տարածումը նաեւ գաւառի մնացած մասերում։ Մինչեւ 1887 Թւի ընտանեկան ցուցակագրութիւնը, այսինքն մօտ 50 տարւայ ընթացքում, Ախալքալակի հայ բնակչութիւնը հասնում է 46.360ի, որից եթէ զեղչենք բնիկ Հայերին, որոնց Թիւը 1830ին առնւազն 10.000 պէտք հաշւել (5409 տղամարդ) եւ 50 տարւայ նրանց աճումը՝ ներգաղթող Հայերի Թիւը զանցառելի քանակի կը վերածւի։

Արդ, ինչո՞ւ այս ժամանակամիջոցում, երբ դեռ բաւականաչափազատ տեղկար Ախալքալակում, Վրացիք չէին գալիս այնտեղ հաստատւելու։ Ինչու Ջաւախքի սահմանակից Ղարաբաղի Հայերը դիմում էին դէպի Պարսիկներից աւերւած Ղազախն ու Լոռին, որ «հնումը Գուգարք էր կոչւում» եւ որտեղ տեղ «առաջ էլ հայ գիւղեր կային» ձգտումն ցոյց տալով «վերականգնել Հայոց ազգը կրկին իր երկրում». (*) իսկ Ախալքալակից երկու քայլ հեռաւորութեան վրայ գտնւող Վրացիները չէին գալիս այնտեղ հաստատւելու։ Ինչու։ Որովհետեւ նրանք քաղաքապէս եւ նիւթապէս աւելի չէին շահագրգռւած այդ գաւառով, քան այնտեղից հեռացած կամ հեռացւած «մահմետական՝ Վրացիները», որոնք զբաղւում էին Տաճկաստանից կարգադրութիւններ անել իրենց կալւածներն Հայերին ծախելու մասին, քան Թէ, անսալով Ռուսների կոչերին, վերադառնալ իրենց անհրաժեշտ բնակավայրերը։ Այժմ է միայն որ Ժորդանիան եւ իր Պրոմէթէեան համհարզները մտաբերել են, որ «Ախալքալակը վրացական հին մշակոյթի օրրանն է եղել»...

Գ.— Ախալքալակում արմատացած բնիկ եւ եկւոր Հայերը վրացական հին կամ նոր մշակոյթի առնչութեամբ չեն կերտել իրենց գաւառի կեանքը։ Հին մշակոյթից այնտեղ կային միայն մի շարք աւերակներ, որոնք մնկուսացած մնացին իբրեւ միջնադարեան յիշողութիւններ, առանց հետք ձգելու Ախալքալակի նորագոյն կեանքի մէջ։

Վրացական նոր մշակոյթն էլ որ եւ է ազդեցութիւն չգործեց այն պատճառով, որ Ախալքալակը՝ մինչեւ 70ական Թւականները վարչականապէս միացած զուտ հայաբնակ Ալեքսանդրապոլին եւ Լօռին՝ նրանց հետ միասին ընդհանուր հայկական կեանքով էր ապրում 70ական Թւականներից յետոյ, երբ ցարական կառավարութիւնը սանօթ մաքիավէլական քաղաքականութեամբ բաժանեց Ախալքալակը Ալեքսանդրապոլից եւ միացրեց Թիֆլիզ նահանգին, Ախալքալակցիք վարչականօրէն կապւելով Թիֆլիզին՝ այստեղ էլ վրացական ոչինչ չգտան իւրացնելու համար, որովհետեւ այդ ժամանակներն արդէն Թիֆլիզում իշխողը հայկական եւ ռուսական մշակոյթն էր եւ ոչ Թէ վրացականը։

Այնպէս որ, ներկայիս Ախալքալակ գաւառը ոչ Թէ վրացական նոր մշակոյթի շնչով վերակենդանացած հին Ջաւախեթիան է, այլ հայ ժողովրդի հարիւրամեայ ջանքերով ստեղծւած մի նոր երկիր, որի մէջ ամէն ինչ խորթ է վրացական մշակոյթին եւ ամէն ինչ հարազատ հայկականին։

Ահա սա՛ է մեր պատմական իրաւունքը։ Սրա հանդէպ ի՞նչ արժէք կարող է ունենալ այն, որ մօտաւորապէս 7րդ դարուց սկսած մինչեւ 13րդ դարու կէսերը, այսինքն մօտ 600 տարի, Ախալքալակը վրացական տիրապետութեան տակ է եղել, մանաւանդ որ այդ տիրապետութիւնից առաջ, աւելի՛ քան 700 տարի Հայերն են եղել նրա վրայ իշխողները, եւ հէնց վրացական տիրապետութեան միջոցին էլ հայ ժողովուրդն է եղել նրա մէջ ապրող եւ ստեղծագործող գլխաւոր տարրերից մէկը։

. .

Դիտմամբ կանգ առանք հայվրացական հողային վէճը պատմական իրաւունքով լուծելու խնդրի վրայ, որովհետեւ հին եւ նոր վրաց գործիչները, որոնց գաղափարների համադրութիւնն են ներկայացնում «Պրոմէթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրները, չափազանց շատ են խօսում այդ իրաւունքից։ Հէնց համար, որոնք վրաց ազնւականութեան գաղափարաբանութիւնից էին առնում իրենց՝ ազգային սնունդը, նա հանդիսանում է իբրեւ սկզբունք. իսկ նորերի համար՝ իբրեւ Թղենու տերեւ, որով նրանք ուզում են վերոյիշեալ վէճը ուժի եւ բռնութեան միջոցով լուծելու խայտառակութիւնը քողարկել միամիտ աչքերից։

Հաւատարապէս հեռու երկու նկատումներից՝ մենք միշտ հեգնանքով ենք անցել պատմական իրաւունքի տեսութեան մօտից։ Եւ այժմ ընթերցողը վիճելի գաւառների պատմական անցեալին իրազեկ դառնալով, կարող է տեսնել, որ մենք այդպէս ենք վարւել ոչ Թէ այն պատճառով, որ Վրացիք աւելի պատմական իրաւունք ունին նրանց վրայ քան մենք, այլ որ ժամանակակից հողային վէճերը այդ իրաւունքի հիմունքով լուծելու տեսութիւնը չէ համապատասխանում մեր ժողովրդավարական եւ ընկերվարական ըմբռնումներին։

Ա. ՋԱՄԱԼեԱՆ

(* Գաղթական հայ ընտանիքների Թիւն է 14044, սակայն նրանց շատ չնչին մասը տեղաւորւեց Ախալքալակում։

(* 1799 Թւին ռուսաց Պաւել կայսեր գրած այեբսագրի մէջ, Ղարաբաղի մելիքներն ի միջի այլոց նաեւ այս կարգի պատճառներով են խնդրում, որ Ղազախում եւ Լօռիում բնակութեան տեղ տրւի իրենց։

ՀԱՅԿ. ԴԱՏԸ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻՆ ՄԷՋ
ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ՔԻՆԿԻ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Յունիս 27ին, հրատարակած էինք ծերակուտական քինկի ճառին առաջին մասը: Շարունակութիւնը նոր ստացած ըլլալով, կուտանք ստորեւ: (ինչպէս կը յիշուի, այս ճառը խօսուած է Ամերիկեան ծերակոյտին մէջ):

4.— Դաշնակից պետութիւնները, սակայն, յօժար չէին գծելու սահմանները Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ, եւ Թողուցին անորոշ։ Անոնք ճանչցան Թէ Հայաստանի Հանրապետութիւնը տակաւին որոշ եւ կազմակերպուած միութիւն մըն է և Թէ Նախագահ Ուիլսըն գծած է, Թուրքիոյ եւ Դաշնակից պետութիւններու պահանջով, Հայաստանի Հանրապետութեան արեւմտեան սահմանները. անոնք այն դիրքը բռնեցին, Թէ իրենք չեն կրնար եւ չպիտի ճշդորոշեն Հայաստանի իրաւունքնե՞րը առանց Հայաստանի հաւանութեան եւ չպիտի ճանչնան քէմալական Թուրք պետութեան պահանջած սահմանները, որոնց մէջ մտցուած էր հայկական հողամասը։

Ասկէ զատ, Լօզանի մէջ կնքուած դաշնագիրներուն պայմանաժամը կը լրանայ 1928 Յուլիսին, եւ Դաշնակից պետութիւնները, բնականաբար, դարձեալ ձեռք պիտի առնեն հայկական հարցը, երբ Թուրքիոյ հետ նոր դաշնագիր կնքելու խնդիրը գայ սեղանի վրայ։

Ես կը պնդեմ, որ արտաքին նախարարութեան եւ Ամերիկեան պատուիրակութեան վերաբերմունքը Լօզանի խորհրդաժողովին մէջ,— նկատի առնելով մեր կառավարութեան տուած հանգիստաւոր խոստումները Հայերու մասին— հետեւողական չէ եղած միջազգային պարտաւորութիւնց եւ միջազգային պատիւի հետ։ Արդարեւ, իմ կարծիքով, մեր պատուիրակներու ընթացքը Լօզանի մէջ Մ. Նահանգներու ենթակայ դարձուցած է այն ամբաստանութեան, Թէ նենգամտութիւն գործած է եւ լքած է Դաշնակիցները, որոնք կռուեցան մեր կողքին Մեծ Պատերազմին մէջ։

Պէտք է նկատել, որ 1927 Նոյ. 29ին, ըստ երեւոյթին, Դաշնակիցներու կողմէ ի նպաստ Հայաստանի դրական քայլ մը կանխելու նպատակով, արտաքին նախարարութիւնը հրատարակեց, Ինկիլիզի քէմալական ներկայացուցչին Նիւ Եորք ցամաք ելած օրը, յայտարարութիւն մը, որով կ'ըսուէր Թէ Հայաստան ըսուած երկիր մը գոյութիւն չունի եւ Թէ նախկին Հայաստանի Հանրապետութիւնը արդէն իսկ բաժնուած է Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ։

Ինչպէս ծերակուտականները գիտեն, նախագահ Ուիլսընի իրաւարարութեամբ Հայաստանին տրուած էին Թրքական Հայաստանի չորս նահանգները։ Ըստ Սթանտարտ քարիւղի ընկերութեան վարիչ մարմնին, այս հողամասերուն մէջ կան ընդարձակ քարիւղի հանքեր, որոնք աւելի արժէքաւոր են քան Մուսուլի հանքերը։ Արդեօք Սթանտարտ եւ Կըլֆ Րիֆայնինկ ընկերութիւնները, որոնք Մուսուլի քարիւղէն բաժին ձեռք ձգեցին Լօզանի մէջ հայկական իրաւունքները գին վճարելով, այս քարիւղն է որ կորզել կը բաղձան, քարիւղի հանքեր՝ որոնք արդարօրէն կը պատկանին հայ ժողովուրդին։

Արտաքին նախարարութեան վերոյիշեալ յայտարարութեան իսկական իմաստը այն է, ուրեմն, որ հայկական հողամասերու քարիւղի սեփականութեան իրաւատիրութիւնը Քէմալին անցած է՝ Հայաստանի Հանրապետութեան խորտակուելովը։ Ասկէ կը հետեւի՞, ուրեմն, որ Սթանտարտ եւ Կըլֆ Րիֆայնինկ ընկերութիւնները, որոնք Լօզանի մէջ Մուսուլի նաւթէն խոշոր բաժին ձեռք ձգեցին, ազատ են այժմ Քէմալի կառավարութենէն մենաշնորհ առնել շահագործելու այն քարիւղահանքերը, որոնք արդարօրէն, իրաւականօրէն կը պատկանին հայ ժողովուրդին։ Արտաքին նախարարութիւնը ըստ երեւոյթին մոռցած է, Թէ այս հողամասերը, ուր կը գտնուին քարիւղի հանքերը, Հայերուն պատկանած են 3000 տարիներէ ի վեր, Թէ Թուրքերը համաշխարհային եւ անոր յաջորդող պատերազմներու ընթացքին կոտորած են մէկ միլիոն հայ մարդիկ, կիներ ու երախաներ, որոնք կ'ապրէին նոյն այդ հողամասերուն վրայ, եւ մէկ միլիոն հոգի ալ դուրս քշած, տարագրած են։

Կը յուսանք, Թէ արտաքին նախարարին նպատակը չէր պաշտօնապէս Թելադրել Թուրքերուն, Թէ ուշադրութիւն ընծայելու չեն հայկական հարցին եւ Դաշնակիցներուն, եթէ այս վերջինները օ եւ է ջանք ընեն օգնելու Հայաստանին, եւ Թէ ամերիկեան ներկայ կառավարութեան համար հայկական հարցը փակուած վերջացած միջադէպ մըն է։ Կը յուսանք, Թէ այս կառավարութիւնը չպիտի մոռնայ, որ մօտ մէկ միլիոն փախստականներ ու տարագիրներ այժմ կը Թափառին զանազան երկիրներ՝ Մերձաւոր Արեւելքի, Յունաստանի, Սուրիոյ, Միջագետքի, Պարսկաստանի, Վրաստանի եւ Ազրբէջանի մէջ, որոնք անտուն ու անպաշտպան են, եւ Թէ այս կառավարութեան ներկայ քաղաքականութիւնը Հայերու հանդէպ կը քաջալերէ քէմալականները իրենց ծրագրին մէջ, որ է՝ Հայերը սեփականազրկել իրենց հայրենի հողամասերէն եւ զրկել զանոնք այն մեծարժէք սատացուածքներէն, որոնք խլուած են իրենցմէ։

Արտաքին նախարարի վերոյիշեալ յայտարարութեան մէջ ըսուած է, Թէ Հայաստանի Դիւանագիտական Ներկայացուցիչը 1920ին ընդունուած չէ այս կառավարութեան կողմէ, Թէ ան կամովին քաշուած է եւ Թէ կարելի չէ ակնկալել որ ամերիկեան կառավարութիւնը յարութիւն տայ Հայաստանին։ Արտաքին նախարարութեան պէտք է յայտնի ըլլայ, քանի որ իրողութիւն է, Թէ հայկական դիւանագիտական ներկայացուցիչը պաշտօնապէս ընդունուած էր Պ. Պրէնպրիճ Քոլպիի, այն ատենուան արտաքին նախարարին կողմէ, Թէ ան չէր կրնար ընդունուիլ Նախագահին կողմէ, քանի որ այս վերջինը ծանր հիւանդ էր, Թէ ան յօժարակամ չքաշուեցաւ, այլ հիւանդացաւ ծանրապէս ու մեռաւ, Թէ Ծերակոյտը, 1920 Մայիս 14ին միաձայնութեամբ ընդունեց բանաձեւ մը, որ Ամերիկայի կողմէ Հայաստանի ճանաչումը կը շնորհաւորէր, եւ Թէ Հայաստան այս կառավարութենէն Ֆիզիքական կամ նիւթական օգնութիւն չէ որ կը խնդրէր, այլ կը պահանջէր որ Ամերիկա, որ Հայաստանի վիճակին մասամբ պատասխանատուն էր, հեռու մնար իր հողամասերը աւարի տալու եւ իրաւունքները ոչնչացնելու մէջ բաժին ունենալէ։

Հարցը աւելի լաւ լուսաբանած ըլլալու համար, աւելորդ չեմ նկատեր պարզել Հայաստանի վերաբերմունքը իր Դաշնակիցներուն եւ Ամերիկայի հանդէպ, որ եթէ ոչ տեխնիկապէս, գէթ փաստօրէն իր զինակիցն էր, եւ ցոյց տալ այն հակադրութիւնը, որ կայ այս կառավարութեան Հայաստանի հանդէպ ցոյց տուած վերաբերմունքին մէջ։

1.— 1914ին Թուրքիոյ մէջ կային երկու միլիոն Հայեր եւ մօտաւորապէս նոյնքան ալ Ռուսիոյ մէջ։

1914 Օգոստոսին, Հայերու Ազգային Քոնկրէսը, գումարուած Էրզրումի մէջ, Թուրքիայէն առաջարկ ստացաւ, Գերմանիոյ երաշխիքին տակ, ինքնավարութիւն ունենալ, եթէ Թուրքիոյ և Ռուսիոյ Հայերը գործօն կերպով աջակցին Թուրքիոյ՝ պատերազմին մէջ. անոնք պատասխանեցին, Թէ Թուրքիոյ Հայերը, իբր օսմանեան հպատակներ, իրենց պարտականութիւնը պիտի կատարեն անձնապէս, բայց իբր ազգ չեն կրնար գործել յօգուտ Թուրքիոյ եւ իր զինակիցներուն։ Այս մերժման իբր հետեւանք՝ Թուրքերը, պատրուակ բռնելով Թէ ոչ-օսմանեան Հայեր կը կռուին իրենց դէմ Դաշնակից բանակներու մէջ, կոտորեցին 800.000 ոչ-պատերազմիկ Հայեր։

2.— Պատերազմին սկիզբէն իսկ Հայերը կռուեցան Կովկասի, Պաղեստինի եւ արեւմտեան ճակատի վրայ։

Ռուսիոյ փլուզումէն ետք՝ անոնք բռնեցին կովկասեան ճակատը յօգուտ Դաշնակիցներու, եւ արգիլեցին որ Կեդրոնական Պետութիւնները հասնին Բագուի նաւթահորերուն ութը երկար ամիսներ, այսպէսով աջակցելով, ըստ Լիւտէնտորֆի, արեւմտեան ճակատի խորտակման։ Հայերու այս ճիգը պատերազմի տեւողութիւնը կարճեցուց, որմէ օգտուեցաւ Դաշնակիցներու հետ միասին Ամերիկան եւս։

3.— Քէմալի կազմակերպուելէն յետոյ, որ արդիւնքն էր մեր քաղաքականութեան, քէմալականները եւ բոլշեւիկները ջանացին Ֆիզիքական միացում առաջ բերել, բայց Հայաստանի Հանրապետութիւնը կար ճամբու վրայ։

1920 Յուլիսին եւ Օգոստոսին, մինչ քէմալականները կը նեղէին Հայաստանի Հանրապետութիւնը հարաւ արեւելեան կողմէն, բոլշեւիկները երկու վերջնագիր ղրկեցին հայկական կառավարութեան, որով կը պահանջէին որ Հայաստան ճամբայ տայ բոլշեւիկեան զօրքին միանալու Թուրքերուն, որոնք կը կռուէին Յոյներու դէմ Իզմիրի շրջանին մէջ, 700 մղոն հեռու Հայաստանէն։ Բայց Հայաստանի կառավարութիւնը մերժեց բոլշեւիկեան այս վ[...] նագիրները, ան ըսաւ որ [...] նաստան դաշնակից մըն է [...] յաստանին, եւ Հայաստան [...] կրնար իր պատիւը առնակ[...] լով դաւաճանել իր դաշնակ[...] Պելճիքա մէկ հզօր Թշ[...] միայն ունէր իր առջեւ, Հայ[...] տան, շատ աւելի հեռու [...] պական պետութիւններէն, [...] երկու հզօր ու զիւային Թ[...] միներ, որոնք ճզմելու կ[...] զինք, բայց ան պահեց իր [...] տիւը։

Ասոր վրայ, Սեպտեմ[...] վերջերը Թուրքերը եւ [...] ները միաժամանակ արշա[...] Հայաստան, եւ Հոկտ. 14ին [...] կուա ղրկեց երրորդ վերջն[...] մը, որով կը պահանջէր որ [...] յաստան ընդունի նախկին [...] կու վերջնագիրներու պա[...] ները։

(Մնացեալը վաղը)

ՀԱՅԵՐԸ ՄԵՇԷԼԻ[...]

ՄԵՇԷՏ (Պարսկաստ[...] Յունիս — Կ'ըսուի Թէ [...] մէջ նախապէս Հայեր գ[...] չեն։ Ցեղազգային առեւ[...] գործերով Հայերը մաս-մ[...] խայլուելով, հաստատեր եւ[...] ծեր են ազգային կեանք։

Մինչեւ 1918—1920 [...] տեղի հայութիւնը բար[...] վիճակ ունեցած է։ Հ. Յ. Դ[...] ցութիւնը ուժեղ եղած է. [...] կան գործերը յաջողու[...] տարուած են։ Որ եւ է տեղ[...] ղուած "կոչ մը" իր արձ[...] գտած է Մէշէտի մէջ [...] հայրենակիցները տուած են [...] բաց եւ առատաձեռն 19[...] 20ին, երբ փառաւոր Ա[...] Թաթարներու կողմէ վա[...] րէն ջարդուելով քարու[...] աւերակ դարձաւ, հրաշքով [...] ուած բեկորները հասան Թ[...] ներսէս արք. Մելիքթան[...] մէկ կոչին վրայ, Մէշէտի հ[...] Թիւնը մէկ գիշերուան մէ[...] 2000 Թուման հանգան[...] փոխադրեց Թաւրիզ։

Այն օրէն երբ կարմի[...] ծակալը ոտք դրաւ Մէշէ[...] նու վրայ եղան հայկական [...] րոցն ու ուրիշ միութի[...] 1924ին կարմիր հիւպատո[...] րեցին Ըրրահամովիչ — Ա[...] եանը քանի մը համախոհ[...] խորամանկութեամբ ձեռք [...] կարէ Մէշէտի հայութեա[...] կ'առաջարկէ հայկական դ[...] միացնել ռուսականին։ ցե[...] ներր դեռ լաւ չճանչնալով [...] միները ու ծաշակած չէ[...] անոնց եփած Թունաւոր ա[...] կը հաւատան, մանաւանդ [...] ռաջարկողը «Հայ» է։ Եւ կ[...] Մաձայինի Ըրրէսեանը հա[...] կան դպրոցը փակելով, եւ [...] իրեղէններն ու կահ-կարա[...] ռուսական դպրոց փոխա[...] կը սկսի դաւադրութիւնն[...] սուցիչ Պ. Արշակ Տէր Յակ[...] դէմ (դաշնակցական)։ Նր[...] միջէն կը հեռացնեն ռուս[...] առարկելով Թէ իրենց ծր[...] դէմ կ'երթայ։ Այսպէս 19[...] կը փակուի հայկական դ[...] 1925ին ռուսական դպրոցէ[...] հեռացուի հայերէնի ուս[...] եւ դպրոցը կը դառնայ [...] կան։ Մինչեւ այսօր այդպէ[...] շարունակուի։ Թէեւ դպրոցի [...] կերտներու մեծ մասը Հայե[...] սակայն հայերէն դասաւ[...] Թիւն չկայ, միայն ռուս[...] պարսկերէն ու մասամբ ֆր[...] րէն։ Դպրոց կը յաճախեն 3[...] աշակերտուհիներ, 20—24 [...] սեր եւ 8—12 պարսիկներ։ [...] ուսուցիչներով։ Նախապէս [...] սկսած է 5000 Թուման [...] ճէով, աստիճանաբար իջած է 3[...] Թումանի, իսկ այժմ չնչին [...] մարով մը քարշ կուտան։

Ինչպէս ըսի, աշակերտ[...]

ւեն մասը Հայեր են, բայց հայերէն գրել չյանդգնիր։ Ցուցերու մէջ հայ փոքրիկները ռուսական ու պարսկական գրքերով դասաւանդուած՝ կը կարդան. կը խօսին, կը գրեն։ Ըհա թէ ինչ ւարիքներ բերին մասնաւորապէս հայերուն համար կարմիրները, բանաւանդ քանի մը կոպեկի համար կարմիր դարձած Հայերը, որոնց սիրտերը իրենց տիրոջ սրտերուն նման սեւ էին։

Մէշէտի մէջ այժմ կան 45 տուն Հայ, (160—170 հոգի) Սիրվանի մէջ 6 տուն (25 հոգի)· Նիշապուր՝ 35 հոգի Սէպզէւար 0 հոգի ընդամէնը 380 հոգի։ ւէկ մասը բամպակի առեւտուրով գրաղի մէկ մասը գինեգործութեամբ։ Ընդործներ ալ կան։

Թէեւ չորս տարիէ ի վեր Հայերը դպրոց եւ որ եւ է միութիւն չունին, սակայն Պարսկական տարիներու գաստիարակութիւնը ամուր պահած է ազգային ոգին։ Կան գիտակից, պատրաստուած եւ լուրջ հայրենակիցներ, որոնց մեծ մասը կը ճանչնամ։

Այս տարի հայկական դպրոցը բացուելու պահանջքը զգալի է. ւէն այդ ուղղութեամբ խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցած ։ Վստահ եմ որ պիտի հասնին իրենց նպատակին։ Այդպիսի հեռաւոր անկիւններու մէջ միայն ն. միայն դպրոցն է որ հասարակութիւնը իրարու հետ կը կապէ։ Անոնց առօր ուրիշ ինչ հոգեկան մխիթարութիւն կարելի է գտնել։

Մէշէտի հայութիւնը ըլլալով ւիտակից եւ պարտաճանաչ, վստահ մ որ այս անգամ եւս պիտի ւարէ ամէն խոչընդոտ։ Արդէն ւէկ տարուան պիւտճէն՝ 1500 ւուման ապահովուած է։ Ինչպէս ւիշ տեղեր, այստեղ եւս գործի ւռճառատուներու ներկայացուցիչները, որոնց սրտին շատ մօտ է դպրոցը, չպիտի զլանան տարեկան ւումար մը ապահովել դպրոցին։

Յ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՀՐԴԵՀ.— Մեծ հրդեհ մը ծագում առաւ անցի ատեն, Օրլէանսվիլի մէջ, ինքնաշարժներու ընկերութեան վաճառատունէն։ Անմիջապէս լուր տրուեցաւ տեղին ւիշէջ խումբին հետզհետէ հրդեհին վայր փութացին մօտակայ ւիւղերու հրշէջները, որոնց բուռն ւոգերուն հակառակ, կրակը սաստիկօրէն տարածուեցաւ մեծ ւիններ պատճառելով։ Մէկ հաւ քառակուսի տարածութեան վրայ գտնուող 30 կառատուններ այրեցան 250 ինքնաշարժով։ Երկու ժամ յետոյ միայն կարելի եղաւ կրակը մարել։ Նիւթական վնասը մօտ 2 միլիոն կը ւահուի։

ՉՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ...

ՆԵՐՔԻՆԻՆԵՐՆ ԱԼ

Պոլսոյ ներքինիները խորհրդակցութիւն մը կատարած եւ իրենց մէջէն մարմին մը ընտրած են, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ հսկել իրենց փոխադարձ օգնութեան սնտուկին վրայ, թեթեւցնելու համար իրենց կարգ մը սեռակիցներուն ... նիւթական թշուառութիւնը։

Ասոնցմէ խմբակ մը պաշտօն ստանձնած է յայտնելու Մուսթաֆա Քէմալի թէ՝ ներքինիները աւելի երջանիկ եղած են համբապետութեան օրով, քան թէ սուլթաններու ձեռքին տակ։

Ի՞նչ։ Արդեօք Քէմալ մի՞ջը զտաւ անոնց պակասը ամբողջացնելու։

—

ՁՕՊԱՆԵԱՆԻ ԴԻՒԱՆԸ

Բարեգործականի դաշտահանդէսին ։

Ազանները առանձին սեղանի մը շուրջ հաւաքուած, կը ջանան իրենց բոլոր տաղանդով յարգել Աստուածաշունչի խօսքը «կեր, ա՛րբ եւ ուրախ լե՛ր»։ Զօպանեան որ խնլքը կորսնցուցած էր, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ ինքզինքը ոտքի վրայ կը գտնէ։ Մալէզեանին պատասխանելու մարմաջը կ'երեւի. սաստկօրէն քերած է անոր նստարանը։ Ձեռքը գինիի գաւաթ մը բռնած, կը հարցնէ սեղանակիցներուն.

— Գիտէ՞ք ինչ է ասոր մէջինը ։

Մարդ չի պատասխաներ. որովհետեւ լսող չիկար որ պատասխանող ըլլար. բոլորը գրաւած են ուտելով։

Այն ատեն, մեծաատաղանդ համալսարանը կը բարձրացնէ ձայնը ու կը գոչէ հնարիչի մը լրջութեամբ։

— Գինի՛ է, տիկինե՛ր եւ պարոնե՛ր։

* *

Դարձին՝ նաւուն մէջ։ Ծերունազարդ բժիշկ մը, մինչդեռ տխրօրէն, բերնի քշուկին դէմ դարման մը կը փնտռէ ու չի գտներ, Զօպանեան որ բնաւ չէր լռած, կը չարունակէ խօսիլ.

— Եթէ Բարեգործականը իր քառորդ դարու կեանքին մէջ, բան մըն ալ բրած չըլլար, այս դաշտահանդէսը կը բաւէր իր գոյութիւնը արդարացնելու։

Իսկ այս խօսքը իր կարգին չի՞ բաւեր ապահովելու հեղինակին նեղ օրերը։

ՃԱՐՄԱՄՈՂ ԾԱՌԸ

Թրանսական երկրագործական թերթի մը մէջ կը կարդանք.

«Գ. Տիրուա մեր ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ ընկուզենիի մը վրայ, որ այս տարի տուաւ 400 քիլօ նարինջ, 200 քիլօ ծիրանաչիր, 1000 քիլօ ցորեն, 500 քիլօ եգիպտացորեն, ասկից զատ, երեք անգամ ծաղկեցաւ տարուան մէջ»։

Կ'արժէր որ այս առասպելական ծառին սերմը Հայաստան ղրկուէր ։

ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԲԱՐՁՐ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐՆԵՐՈՒ ԹՈՇԱԿՆԵՐԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անգլիոյ յայտնի ազատական վարչապետ Ասքուիթ, երբ մեռաւ անցեալները, հազիւ մէկ քանի հազար ոսկիի ժառանգ մը ձգեց իր այրիին. ինչ որ, բարձր դիրք գրաւող մարդու մը համար, նիւթական նեղ վիճակ մը կը մատնէ։ Երեսփոխան մը, որդի վարչապետին առաջարկած էր կազմել յանձնախումբ մը, որ Նախարարական թոշակներու մասին տեղեկագիր մը պատրաստէ Անգլիոյ հանրային կարծիքը քիչ կը գտնէ Նախարարներու ստացած թոշակը. որուն քանակը որոշուած է երեք քառորդ դար առաջ, երբ ամէն ինչ աժան էր. մինչդեռ այդ թուականէն ասդին, ապրուստը անհամեմատ կերպով սղած է, եւ ոսկիին ալ գնման արժէքը նշանակելի կերպով նուազած։ Ասկից զատ, մինչդեռ մինչեւ անցեալ դարու կէսը՝ հարուստներ էին որ կը գրաւէին բարձր դիրքեր, այսօր բացառութիւն կը կազմեն անոնք, նախարարական եւ այլ պատուաբեր աթոռներու վրայ, նոյն իսկ Անգլիոյ մէջ։

Թոշակներու վերաքննութեան հարց մը ուրեմն կը պատագրուի Անգլիոյ, որուն վարչապետը եւ արտաքին գործոց նախարարը կը ստանան 5000 ոսկի տարեկան, քիչ է ուրեմն, երբ նկատենք թէ՝ իրենց դիրքին համապատասխան ծախքերը իրենց թոշակէն է որ պիտի հայթայթեն, եթէ չունին անձնական հարստութիւն մը։

Իսկ ասոր հակառակ, արքայական գերդաստանի անդամները ինչպէս նաեւ կարգ մը պետական պաշտօնատարներ կը ստանան չափազանց բարձր թոշակներ։

Ընդհանուր գատաւոր եւ հարցաքննիչ դատաւորը իրենց թոշակներէն զատ կը ստանան նաեւ բազմաթիւ վարձատրութիւններ, ատանց նախարարներու պէս, արտասովոր ծախքեր ունենալու։ Լոռտ Ջինը 7000 ոսկի թոշակէն զատ 1925ին ստացած էր 17.000 ոսկի պարգեւ, իսկ երկրորդը 6000 ոսկի թոշակ եւ 13.000 ոսկի պարգեւ։

Պաշտօններու եւ թոշակներու այս խոտոր համեմատութիւնը աչքի առջեւ ունենալով մէկտեղ, յանձնախումբը որ խնդիրը պիտի քննէ նկատի պիտի առնէ նաեւ ժամանակի ընթացքին դրամի արժէքին կրած փոփոխութիւնը, ապրուստի սղութիւնը եւ քաղաքական պաշտօնէութեան մէջ ոչ-ազնուական, միջակ դասին մուտքը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԱՐԻԶ, 2 Յուլիս.— Երէկ Կիրակի Վալանսի մօտ, Շաթօ տը Մօրէլը ծառաստանին մէջ՝ տեղի ունեցաւ Հայ Կարմիր Խաչի դաշտահանդէսը։ Ներկայ էր երկսեռ խուռն բազմութիւն մը՝ ուրախ եւ զուարթ տրամադրութեամբ։

Բացումը կատարեց ընկեր Վ. Շէհրէրեան, բացատրելով Հայ Կարմիր Խաչի գոյութեան սաբոտական պատճառները։ Հրաւիրեց ներկաները աջակցիլ Նորակազմ Միութեան։ Յետոյ Գեղամ Շէհրէրեանի ղեկավարութեամբ տեղի ունեցան խմբերգներ, մենախօսութիւններ, քաղցրաձայն երգեր՝ երկսեռ երգչախումբին կողմէ, ինչպէս նաեւ Օրիորդներ Անգինէ և Լիւսի Նոր Աշխարհեան քոյրերու ղեկավարութեամբ տեղի ունեցան հայկական պարեր։

Ապա խօսք առաւ ընկեր Երուանդ Թէրզեան որ յորդորեց ներկաները մայրենի լեզուն սորվեցնել իրենց երախաներուն։ Իսկ երիտասարդներուն թելադրեց անդամագրուիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի։

Դղեակին եւ ծառաստանի տէրը՝ ինչպէս նաեւ Ֆրանսացի խումբ մը տիկիններ, որոնք ներկայ էին, իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին եւ սիրուն ծաղկեփունջ մը նուիրեցին երկսեռ երգչախումբին։ Ֆրանսացի հիւրը խոստացաւ միշտ ծրիաբար Հայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղի տրամադրութեան տակ, դնել իր ծառաստանը, մաղթելով միեւնոյն ժամանակ ուրիշ օգտակար հանդէսներ։

Խարդած հաւ մը վիճակահանութեան դրուելով, գոյացաւ 261 ֆրանք։ Հաւը վիճակեցաւ Գ. Մատթէոս Պըլըքեանի։

Գ. ՍԵԹԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ, 30 Յունիս.— «Յառաջ»ի մէջ միշտ տեղեկութիւններ տրուած են այս գաղութին մասին, որ մեծամասնութեամբ կ'աշխատի Մեսաքսի երկու մեծ գործարաններու մէջ։ Գրեթէ բոլորն ալ գոհ են իրենց վիճակէն, գործարանատէրը հին գործաւորներուն ամէն բան տուած է, տուն, վառելիք եւ լոյս։ Թէեւ միշտ մարդ կը վարձեն, մանաւանդ կիներ, բայց տուն չեն տար, որովհետեւ սենեակները լեցուն են։

Այս գաղութին մէջ միշտ վառ կը մնայ ազգային ոգին։ Ամէն տօնակատարութեան սրահը բերնէ բերան կը լեցուի. եւ միշտ փափաք կը յայտնուի որ հանգէսներ սարքուին։ Գրեթէ բոլոր ազգային տօներու կազմակերպիչն է Հ. Յ. Դ. Շրջանային կոմիտէն, որ եռանդուն երիտասարդներ շուրջը բոլորած, ժրաջան կը գործէ։

Ամէն տեղ միշտ միեւնոյն հարցումն է որ կը կրկնուի,— Ե՞րբ Հայաստան պիտի երթանք։

Անցեալները հայրենակից մը կ'ըսէր «Եթէ օր մը Հայաստան երթալու բախտ ունենամ, պզտիկ յանցանք մը պիտի գործեմ, որպէսզի հայկական բանտ ալ կենամ, եւ բանտապահներուն հետ հայերէն խօսիմ, որովհետեւ օտարին բանտերը շատ չարչարուեցանք» ։

Համբերութեան յորդորներ տալով հեռացայ ։

Թրքախօսութիւնը դժբախտաբար տարածուած է։ Եւ ցաւալին այն է որ երիտասարդներ իսկ լաւ հայերէն գիտնալով, գարձեալ թուրքերէն կը խօսին։

Հայ առեւտրականները օրէ օր կը շատնան։ Վերջերս նոր բացուեցաւ նպարավաճառի եւ մսագործի խանութ մը, բայց փոխանակ համերաշխաբար գործելու, իրարու հետ մրցումի ելած են, եւ մէկը միւսէն աժան կուտայ։ Հաւանաբար սափրիչի խանութ մըն ալ բացուի ։

Փոն տ'Օպնան կարելի է համարել Հրուշճիկներու վառարանը։ Անցեալները այդ մոլեռանդներէն մէկը կ'ըսէր.

— Դուք դժոխք պիտի երթաք, իսկ մենք արքայութիւն. ։

Կ. ՊՕՏՈՒՐԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

60 ՄԻԼԻՈՆ — Ցիկին պուրժօ, 62 տարու, հասոյթներու հաւաքիչ էր։ Կը բնակէր Վէրսայլ, ուր բազմաթիւ հաստատներ, անոր կը վստահէին իրենց շահերուն պաշտպանութիւնը։ Բոլորին համակրանքը կը վայելէր եւ գարդ որեւէ դժգոհութեան տեղի չէր տուած։

Բայց Շաբաթ օր, յանկարծ անհետացաւ եւ միայն կարճ քննութիւն մը բաւեց յայտնելու որ 60 միլիոն ֆրանք ալ հետը տարած էր։ Գողութիւնը երեւան ելաւ հետեւեալ պայմաններու մէջ։ Իր յաճախորդներէն մէկը, պարոն Վէյան՝ 180 000նոց չէքով մը ներկայացաւ դրամատուն, ուր իրեն յայտնեցին թէ՝ Ցիկին պուրժօ այլ եւս հաշիւ չունէր իրենց մօտ։

Անմիջապէս լուր տուաւ ոստիկանութեան։ Յաճախորդներուն մէջ կային որ մինչեւ 15 միլիոն ֆրանք յանձնած էին Ցիկին պուրժօյի որուն հետքը չէ գտնուած։ Կ'կարծուի թէ արտասահման փախած եւ մտած է վանք մը, իր գողութեան հասոյթը իբր օժիտ տանելով մայրապետներուն, չիրմեխ ...

ռանդ հաւատքով քաւելու համար իր մեղքերը։

ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ ՄԸ.— Նախորդ գիշեր ժամը 11ին, ծանր արկած մը պատահեցաւ Լիֆինէյի մէջ ։

Շրջուն շարժապատկերի սեփականատէր մը տեղին քաղաքապետէն արտօնութիւն ստացած էր մէկ քանի բացօթեայ ներկայացումներ տալու։ Գործիքը հաստատած էր ընդարձակ փողոցի մը մայթին վրայ. եւ անոր առջեւ, հրապարակին մէկ մասը ծածկած էր աթոռներով եւ նստարաններով։ Առաջին ներկայացումը կոկիկ հասոյթ մը ապահոված էր։ Մարդը որոշեց ներկայացում մը եւս տալ. բայց այս անգամ, առանց քաղաքապետութեան իմաց տալու։ Հետեւանքը եղաւ այն, որ քաղաքապետը կարծելով որ փողոցը այլեւս ազատ է եւ շրջագայութեան որեւէ արգելք չկայ, պէտք չտեսաւ հոն հսկող ոստիկան նշանակելու։

Ներկայացման պահուն, մեծ բազմութիւն մը նորէն լեցուած էր փողոցը, երբ ՍէՆ Ցընիէն եկող բեռնատար ինքնաշարժ մը արագօրէն սկսաւ յառաջանալ փողոցին ծայրէն։ Մութ էր, վարիչը մինչեւ որ նշմարեց բազմութիւնը, ինքնաշարժը արդէն մտած էր անոր մէջ եւ կոխոտած մէկ քանի անձեր։ Երկու հոգի մեռած եւ 11 հոգի ալ ծանրօրէն վիրաւորուած էին։ Կառավարը ձերբակալուեցաւ։ Արկածին պատասխանատու կը նկատուի նաեւ ներկայացումը սարքողը, որ այդ գիշերուան համար արտօնութիւն չէր ստացած քաղաքապետութենէն։

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ԿԱՏԱԿ.— Վէզինէ գիւղին մէջ, երիտասարդ մը իր տունը կը դառնար Կիրակի իրիկուն, երբ իր փողոցին անկիւնէն, մէկը յանկարծ երեւան ելաւ, եւ սկսաւ իր վրայ խոյանալ։ Կարծելով թէ ոճրագործ մըն է որ յարձակում կը գործէ, հանեց իր ատրճանակը ու կրակեց. մարդը վիզէն վիրաւոր ինկաւ գետին։ Երիտասարդը տուն առեւ, ծռեցաւ զոհին վրայ, եւ սարսափով ճանչցաւ զայն. իր ամէնէն մօտիկ բարեկամն էր, Ալպէս Սէօ, 18 տարու, որուն հետ նոյն տան մէջ կը բնակէր։ Ալպէր կատակի համար, ուզած էր վախցնել իր բարեկամը, որ անակնկալի եկած, եւ իսկապէս վախցած՝ սպաննած էր զայն, առանց ճանչնալու։ Վիրաւորը մեռաւ հիւանդանոցին մէջ։ Ակամայ ոճրագործը յանձնուած է ոստիկանութեան։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 36

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԿՈՍՏԻ ԵՒ ԿՈՆՍՏԱՆԴԻՆ

Փոքրիկ Քոսթին, Միշէլի եւ ...ոգինի զաւակը, մեռած չէր, ինչ... ս որ մայրը պիտի կարծէր, եւ ...ալ Թուրքերը փախցուցեր էին ...յն, ինչպէս որ Անդոնիս խորհէր ...մտովի։ Անդոնիս շրթունքին ...ովը խօսացեր էր լեռներուն ...յ'ի փնտռել զայն Սուրգիս, ...ող էր Դւան ճակատագիրը դէ... Բեյլիոն տանող լեռներուն ա...րերիկներ էր այդ լքուած պա...նին։

Կոստի, հազիւ տասը տարեկան, հնորհալի տղայ մըն էր, իր ...րտաշ մազերը ճակտին վրայ ...իօրակաձեւ կարուած. կապոյտ, ...ենց գեղեցիկ կամարին տակ ...քուն շատ խոշոր աչքերով, ...րեմն հրավառ եւ երբեմն խո...պէս երազուն։ Բարի պզտիկը իր սիրուն դէմքով, շրթունքներուն եւ թարթիչներուն անուշ փաթիլը սէր եւ համբոյր կը հրաւիրէր։ Խառնուած քով եռանդուն, հետաքրքիր, չարաճճի էր։ Լազարինայէ դէպի վեր ...ամ բորբոքութիւնը չափազանց ոգեւորած էր զայն։ Ամբողջ ճամբուն տեւողութեան զուարճացեր էր մինչ իր քոյրը, Իրէն, վշտաբեկ եւ յոգնած, հօրը թեւէն կախուած կը քաշկռտէր ինքզինքը։ Քոսթի, երիտասարդ կայտառ արագաշարժութեամբ կը ցատկռտէր իբր թէ ճամբան բաւական երկար չըլլար։ Կ'երթար, կուգար, կը վազէր, ու անակնկալ կատակներով քոյրը կը խնդացնէր։ Չէր գանգատեր որ հայրը, կծծութեամբ, չագեկառք չէր առած։ Այս բոլորը գեղեցիկ էին, այն երկիրները օրանգմէ կ'անցնէր. նորութիւն էր։ Կ'ուզէր իր աչքը, ուղը եւ բազուկը բազմապատկել Ըպագայ ժողովը տղայ տարիքէն երեւան կուգայ։ Այդ տարիքէն, կոստի մէջ ի յայտ կուգար առաւելապէս օժտուած յատկութիւններ։

Կոստի, ճամբու ընթացքին, արկածախնդիր քայլով կը յառաջանար։ Ոգին մէջէն կը գալէր, նախապէս գիտնալով թէ ուր պիտի իյնար։ Ու մէկ տեղը կը ցուցնէր։ Այս աչալրջութեան եւ քաջութեան խառնուրդը տղուն տարօրինակութիւններէն մէկը կը կազմէր։ Օր մը, Լազարինա եղած պահուն, խենդկատակութիւններով իրմէ տարիքով բնկերները անհանգիստ ըրած պահուն, ծեծեր էին զայն։ Կոստի, առանց բան մը արտասանելու, համացուկ մը կծիկը դրաւ։ Վախ չէր զգացած, այդ տղեկին հոգին վախը չէր ճանչցած։ Այդ տարիքին համար անօրինակ, զաւի տոկունութիւն մը մարմնոյն վրայ ցաւ ալ չէր զգացած։ Միայն թէ, երբ տուն վերադարձաւ, իր պզտիկ բազուկը մօրը երկարելով, կատակերգակ վճռականութիւնով մը, վանկերը բաժանելով բսաւ.

— Երբ աւելի ներկայանայ, բոլորն ալ լաւ մը պիտի ծեծեմ։

Եւ կարողացաւ։ Բոլորին ալ, մէկիկ մէկիկ. լաւ ծեծ մը քաշեց սուուցիւ։ Չարաճճի տղան, ոչ Վոլօյի մէջ ոչ ալ Բլաթանիայի մէջ Թուրքերուն գրաւած պահուն չի խոռվեցաւ։ Այս սոսահակը արդէն ինքզինքը ցուցնել կ'ուզէր։ Յաճախ դուրս կը հանէր։ Կը տեսնէր ընկերներ որոնք պիտի ուզէր մէկ մէկու ետեւէ առնել։ Չէր ախորժեր այդ կեղտոտ ցնցոտիներով զինուորներէն որոնք փէսերին եռեւ նետած, վայրենիի կամ անմարդ տպաւորութիւն կը թողէին իր վրայ։ Իր պզտիկ բռունցքովը անոնց քիթը քիչ մը ճմլել կ'ուզէր։ Ըստուա՜ծ, որքա՜ն տգեղ էին անոնք, որքա՜ն լիրբ եւ արժանի լաւ դաս մը առնելու։ Ո՜հ, եթէ կարենա՜ր։ Մինչ այդ, զանոնք ծաղրելով ժամանակ կ'անցնէր։ Եւ այդ բանը կ'ընէր անոնց քթին տակ, փողոցներուն մէջ, խանութներուն առջեւ։ Այս մարդիկը այդ լաճին կատակներուն կը հիանային։ Կոստի, բնազդաբար անոնց անպիտան ճաշակին յարմարող կատակներ կը հնարէր, եւ անոնց անմտութիւնը կճելով իրենց պատճառած խնդուքը կարհամարէր։

Թերեւս կ'արծուի թէ իր հօրը սպանութեան սարսափը այս տղուն չարաճճիութիւնը եւ զուարթութիւնը անհետացուց, սակայն երբեք չզգաց։ Կրկին զգացում մը վայրկենական գրաւեց զայն։ Այդ անբաններուն հանդէպ ատելութիւն մը եւ անմիջական փախուստի մը անհրաժեշտութիւնը։ Այդ ագեալի երեկոն, հոն էր ան, ձիթենիներու դաշտին մէջ, վիճող երկու մարդերէն քանի մը քայլ անդին։ Աչքերը բացխփելով կը խորհէր թէ իր հայրը այդ Զպանապքին աւելի ուժով պիտի ըլլար երբ երկու սպաները երեւցան։ Օ՜հ, սպաննիչին դէմքը իր մտքին մէջ քանդակուած կը մնար։ Վայրենի՜ն։ Փոքրիկ կոստին Անիբալի պէս երդումներ ըրաւ։ Ահաւասիկ Թուրքերը, կը խորհէր ան։ Հիմա կը ճանչնար զանոնք։ Անմիջապէս յիշեց թէ հայրը իրեն յանձնարարած էր որ ամենափոքր վտանգի մը պահուն Բեյլիոնի իրենց ազգականներուն մօտ խոյս տայ։ Փոքրիկ կոստին, արագաշարժ, անմիջապէս լեռան ճամբան բռնեց։

Հոն, առանձին չի մնաց։ Բլաթանիա, իր ազգականներուն մօտ, իր հօրեղբօրորդին, Կոնստանդինին հետ միացաւ։ Սերտ բարեկամութիւն մը հաստատուեցաւ իրենց մէջ։ Իրենց տղայական բարեկամութեան մէջ հիացում, անձնուիրութիւն, զօրով կար։

Թարգմ. Գ. Գ.

(Շար.)

Հանրապետութեան Նախագահէն իրաւունք ստացաւ լուծել Խորհրդարանը եւ նոր ընտրութիւններ կատարել։ Նոր դահլիճը պիտի շարունակէ նախորդին արտաքին քաղաքականութիւնը։

Ահա՛ նոր դահլիճին կազմը.— վարչապետ՝ Վէնիզէլոս, արտաքին նախարար՝ Քարափանոս, ներքին՝ Զավիցիանօ, ելմտական՝ Մարի, կրթական՝ Կոնթիլլա, դատական՝ Փէթրիտիս, պատերազմական՝ Սոֆուլիս, ծովային՝ Արկիրոփուլօ, ազգային տնտեսութեան՝ Վուրլումի, խնամատարութեան՝ Էմանուէլիտի, երկրագործական՝ Քանալօ, հաղորդակցութեանց՝ Քրիսթոմանօ։

Նոր դահլիճը երդում ըրաւ երէկ առաւօտ ժամը 16ին։ Խորհրդարանին առջեւ չպիտի ներկայանայ։ Շաբաթ կամ երկուշաբթի պիտի հրատարակուի Խորհրդարանը լուծող հրամանագիրը։

Գերման նոր դահլիճին ծրագիրը

Գերմանիոյ նոր Խորհրդարանը իր առաջին նիստը գումարեց առջի օր ժամը 15ին։ Ընկերվարական վարչապետ Հէրման Միւլլէր կարդաց նախարարական յայտարարութիւնը։

— «Արտաքին քաղաքականութեան մէջ, ըսաւ, կառավարութեան հետեւելիք ուղին յստակօրէն գծուած է։ Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը կը հետապնդէ իր նպատակները՝ խաղաղ համաձայնութեան մը հասնելու կամքով եւ հրաժարելով փոխվրէժի գաղափարէն։ Լուծուելիք ծանր եւ կարեւոր խնդիրներ կան, ու մեր վրայ պարտականութիւն կ'իյնայ ամէն ծիգ ընել՝ գոհացուցիչ լուծում մը տալու համար անոնց։ Ամէնէն առաջ կը յիշեմ Հռենոսի եւ Սարի գրաւուած հողամասերու ազատագրութեան խնդիրը։ Ամբողջ գերման ժողովուրդին հետ համամիտ՝ կառավարութիւնը արդար յաւակնութիւնն ունի շուտով հասնելու այդ հողամասերու անմիջական պարպումին։ Պէտք է դիտել տալ սակայն թէ՝ գրաւող պետութիւնները հետեւանք չեն տուած վերջին տարիներու քաղաքական բարեշրջութեան եւ թէ պարպումի մասին մեր բազմաթիւ խօսակցութիւնները դրական արդիւնքի մը չեն յանգած։ Երկրորդ գօտիի պարպումին 18 ամիս մնացած է։ Սակայն եթէ մինչեւ վերջին վայրկեանը պիտի սպասուի՝ պարպումի խնդիրը ժամանակով լուծելու համար, համաձայնութեան քաղաքականութիւնը գործքով ապացուցանելու կարեւոր առիթ մը զանց առնուած պիտի ըլլայ։ Համոզուած ենք թէ գրաւող պետութիւնները կը բաժնեն մեր տեսակէտը եւ ուրիշ խնդիրներ յարուցանելով պարպումի հարցը կնճռոտելու ձեռնարկները ապարդիւն կը մնան։

«Պէտք է ի վերջոյ նկատի ունենալ, որ մինչեւ ակռաները զինուած երկիրներու մէջտեղ, Գերմանիոյ պէս մեծ երկիր մը շատ դժուարին կացութեան մը մատնուած է։ Ազգերու Դաշնակցութեան յառաջիկայ Սեպտեմբերի նստաշրջանին է որ պէտք է պայծառօրէն յայտնուի թէ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը ինչ միջոցի կ'ուզէ դիմել ապագային՝ այս ծանր խնդիրը լուծելու համար»։

Նախարարական յայտարարութիւնը յետոյ կը խօսի ներքին խնդիրներու մասին։

Համայնավար դաւ մը Պուտափէշթի մէջ

Պուտափէշթի ոստիկանութիւնը երեւան հանեց համայնավարական մեծ դաւադրութիւն մը, որուն հեղինակները Պէլա Քունի հետ համերաշխութեամբ կը գործէին։ Ձերբակալուածներն են 22 այր եւ 8 կին։ Խուզարկութիւն կատարելով, ոստիկանութիւնը գրաւեց մեծ թիւով վաւերաթուղթեր ռուսերէն լեզուով։

Թղթատար աղաւնիներ Էնկիւրիէն Պոլիս

Էնկիւրիէն բանակի հրամանատարութեան կողմէ Պոլիս թռցուած 22 աղաւնիներ նամակներ եւ լուրեր բերած են Պոլսոյ զանազան պաշտօնատուններու եւ քանի մը թուրք թերթերու։ Այս աղաւնիներէն մէկը 5 ժամ 50 վայրկեանէն հասած է Հարպիյէ վարժարանի աղաւնատունը, — ժամը 7.10ին Էնկիւրիէն մեկնած եւ ժամը 13ին Հարպիյէ հասած։ Երկրորդը հասած է 6 ժամ 50 վայրկեանէն։ Այս յապաղումը կը վերագրուի ճամբան գիշատիչ թռչուններու յարձակման ենթարկուած եւ պահուըտած ըլլալու հաւանականութեան։ Աղաւնիները երկաթուղիի գիծին հետեւելով եկած են եւ Էնկիւրիէն Պոլիս 577 քիլոմեթր ճամբան կտրած են ժամական միջին հաշուով 96 քիլոմեթր արագութեամբ։

Ոչ մէկ նոր լուր աղէտեալներէն

Երէկ գրոյց շրջեցաւ դարձեալ թէ Ամունտսէն գտնուած է։ Սակայն Նորվեկիոյ իշխանութիւնները դարձեալ հերքեցին այս լուրը։ Կը հաստատուի միայն թէ Յունիս 10ին Կիլպոյի օդանաւը տեսնուած է Արջի կղզիէն 14 մղոն հեռուն, կը թռէր 200 մեթր բարձրութեամբ։ Ինչպէս գրեցինք, կը հերքուի նաեւ այն լուրը թէ ռուսական սառնաբեկ «Կրասին» նաւը իր մէջ առած է շուէտացի օդանաւորդ Լունտպէրկը եւ Վիլլիէրիի խմբակը։ Սակայն կ'ըսուի թէ փրօֆ. Մալմկրէն եւ իր երկու իտալացի ընկերները՝ Մարիանօ եւ Ցափփու կրցած են ազատուիլ «Կրասին»ի կողմէ։ Լուր չկայ նաեւ ռուս օդանաւորդ Պապուշկինէն։ Իտալացի, շուէտացի, ֆինլանտացի եւ ռուս օդանաւորդները Շփիցպէրկէն դէպի բեւեռ կը շարունակեն իրենց խուզարկութիւնները, աղէտեալները գտնելու համար։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՅՈՒԼԻՍ 14ի ֆրանսական ազգային տօնին առթիւ 481.860 ֆրանք պիտի ծախսուի միայն Փարիզի մէջ։

ՍԵՐԲԻՈՅ ելմտական նախարար Պուկտան Մարքովիչ, որ այժմ Վիշի կը գտնուի, հրաժարականը ներկայացուցած է։

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ Եւրոպայի եւ Պալքաններու միջեւ, միջազգային նոր ճամբու մը բացումը կատարուեցաւ երէկ։ Դանուբի պուլկարական եզերքին վրայ, Վիտին նաւահանգիստն է, որ Քալաֆաթի վրայով պիտի ծառայէ իբր կապ կեդրոնական Եւրոպայի եւ Պալքաններու միջեւ։

ՓԱՐԻԶԱԲՆԱԿ Ամերիկացիներու առեւտրական սենեակը, խնճոյք մը սարքեց Երեքշաբթի գիշեր, տօնելու համար Ամերիկայի անկախութեան տարեդարձը։ Հրաւիրուած էին քաղաքական ու դիւանագիտական ծանօթ դէմքեր։

ԲՈՒՌՆ փոթորիկ մը պայթեցաւ Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ, Երեքշաբթի, կէս գիշերուան մօտ։ Երկար որոտումներէ ու փայլակներէ յետոյ, տեղատարափ անձրեւ մը սկսաւ, որ շատ չանցած փոխուեցաւ կարկուտի մեծութեամբ կարկուտի։ Բարեբախտաբար հազիւ քառորդ ժամ մը տեւեց։

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԸ կտրելու եւ հեռաւորութեան մրցանիշը կոտրելու համար երկու օդանաւորդներ Յուլիս 3ին, ժամը իրիկուան 8ին ճամբայ ելան Հռոմէն։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

Ներկայացուցչական ժողովը՝ վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին։
60 Rue des Ecoles. Chope Parisienne մէթրօ՝ Սէն-Միշէլ։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

8 ՅՈՒԼԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԵԿՈՅ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. «ՊԷԼՎԻԼ»Ի, «ԵՌԱԳՈՅՆ»
ԵՒ «ՎՌԱՄԵԱՆ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

կը նախագահէ **ԸՆԿ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ**

Նուագ, հայկական եւ գեղջկական պարեր, արտասանութիւն, դաշտային խաղեր եւայլն։

Հասարակութեան հանգստութիւնը ապահովելու եւ աւելորդ ծանրաբեռնումներու տեղի չտալու համար, դաշտին վրայ խնամուած եւ առատ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։ Պաղ գինի, գարեջուր եւ լիմոնատ, պտուղներ, հաց եւայլն։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅԵՐՈՒՆ ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

8 Յուլիս կիր. գիշեր ժամը 9ին, Sociétés Savantesի մէջ
ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ ՔԱՂԱՔՍ ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԾ
ՅԱՅՏՆԻ ԹԱՌԻՍՏ ԺՈՐԺԻԿ ՇԱՀ-ՊԱՐՈՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մասնակցութեամբ՝ Տիկ. Իտա Արզի եւ Պ. Ն. Ղուկասեանի Տիկին Ժէնիա Շահ-Պարոնի, Պ. Պ. Նավօեանի և Վլատիմիրոֆի։

Կ'երգուին եւ կը նուագուին Արեւելեան, եւրոպական եւ հայկական ընտիր կտորներ։

ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 25, 15, 10 եւ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերու համար դիմել բոլոր հայկական ճաշարաններն եւ նուագահանդէսին կազմակերպիչ Տրդատ Նշանեանի, 48 Rue Mr. le Prince եւ 12 Rue de Tournon Paris 6e). Արուարձաններէն եկողներու դիւրութեան համար երեկոյթը կ'աւարտի ճիշդ 11.15ին։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Նախքան այս նուագահանդէսը տաղանդաւոր թառիստը ընդառաջ երթալով Բարեգործականի մասնաւոր հրաւէրին, բացառաբար եւ ձրիաբար կը նուագէ իրենց սարքած դաշտահանդէսին մէջ, 1 Յուլիս 1928 Կիրակի օրը։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.45ին, 84 Rue Chapeի թատերասրահը կովկաս. պետ. թատրոններու դերասաններ՝ տիկիններ ԴՈՒՐԵԱՆ-ԱՐՄԷՆԵԱՆ, ԱՍՏՂԻԿ եւ ԼԵՒՈՆ ԻՐԱՄԵԱՆ եւ մասնակցութեամբ ամուսիայի ղեկավար Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ։

կը ներկայացնեն՝ **ԱԼԵԿՈԾ ԾՈՎԸ** (ԱՆՆԱ ՔՐԻՍՏԻՆ)
իսկ կիրակի երեկոյ նոյն ժամուն եւ նոյն տեղը
ՓՈՂՈՑԻ ԱՂՋԻԿԸ եւ **ՀԷՔԵԱԹԸ**

ԳԻՆԵՐԸ.— Բացի պատուոյ տօմսերէն, Ա կարգ 15, Բ. կարգ 10 եւ Գ. կարգ 6 ֆրանք։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Սեբաստիոյ Ղանթարօղ գիւղի Հայրենակց. միութեան կողմէ, ի նպաստ գիւղին աղէտեալներուն։ 8 Յուլիս կէս օրէն վերջ ժամը 2ին, Սէն Ժէռոմ. Մինասեանի «Ֆրանս-Օրիան» գորգի գործարանին պարտէզը։

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պ. Մ. ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։

Ցէսինի «Կայծակ» խումբի վիճակագրական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 7.30ին Café de la Paixի սրահը։ Կը խօսի՝ Ընկ. Մինաս Ճիհանեան։ Նիւթ՝ Հայ-Թրքական կնճիռը։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Լիոնի Պատ. Միութեան վիճակագրական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ե. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին, 34 Rue Villeroy, բոլոր անդամուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՑԱՐԴԳՈՂԻ այսօրուան «Հինգշաբթի»ն նուիրուած է ընդհ. ժողովի շարունակութեան։ Կը հրաւիրուին միայն անդամները։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պէլֆօռ, Ա. Վ.— 35։ Սկսանք դրկել։
Լիոն, Գ. Պ.— 70։
Սէն Ժէռմէն ան Լէյ, Տէր Օ. 35 ֆրանք։
Լիոն, Ա. Գ.— 70։
Շավիլ, Վ. Պ.— 35։
Վալանս, Ժ. Խ.— 35.
Կռաս, Հ. Ա.— 70։
Քրիւազ, Տօնապ.— 70։
Մարսէյլ, Ա. Ա. 35։
Անկիէն, Հ. Մ.— 100։
Անիէռ, Մ. Ա.— 100։
Թոյեա, Մ. Խ.— 70։
Ցեսին, Կ. Բ.— 35։
Մարսէյլ, Ա. Թ.— 35։
Մոնթոնա, Գ. Տ.— 100 ֆր.։ Սկսանք դրկել։
Մօնպուշէ, Օ. Թ.— 35։
Նիկոսիա, Մելք. Թաստ 2 անգլ.։
Փրիվա, Ս. Մ.— 35 ֆրանք։ Սկսանք դրկել։
Կառտան, Խ. Ա.— 16։
Մարսէյլ, Ս. Պ.— 50։
Փարիզ, Ե. Պ.— 10։
Ֆիքս Աթէնք, Յ. Մ.— 100։
Ֆոնթէն, Վ. Մ.— 35 ֆրանք։ Սկսանք դրկել։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Գ. Ե. Ռ. Միութեան Ալֆորվիլի ժամանցային ընկերահամախմբական թէյասեղանը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Զօրմիսեանի սրճարանը։ Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, նուագ եւայլն։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

«Վարուժան» Յովհաննէս Պօյաճեան կը փնտռէ իգմիրցի «Հայ Որսորդաց Ակումբ»ի որսորդապետ Խոտէմիշցի Գարլօ (բուն անունը Կարապետ) Յովհաննէսեանը, արհեստով թիթեղագործ, որ 1925ին կը գտնուէր Ռէթիմնօ, Կրետէ։ Իմացնել «Յառաջ»ի։

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի կիրասոնցի շօֆէօր Արթին Սէրճանեան, կինը Սիրանուշ (ծնեալ Օվալեան) որ տարի մը առաջ կը գտնուէին Աթէնքի մօտ Ֆիքս-Տուրկութի կայանը թիւ 43։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի Փրիվայի մասնաճիւղին հանգանակութիւնը.—

Գ. Սեթեան 20, Ս. Տէպիլեան 20, Օր. Զաքարեան 15, Տիկ. Բապուչճեան 15, Գ. Դանիէլեան 15, Տ. Սիմոնեան, փոքրիկն Հայկանոյշ Ասատուրեան, Տիկ. Տ. Ղուկասեան, Աճէմեան, Մովսէսեան, Փափազեան, Ժամկոչեան, Վ. Պաչաքճեան, Յ. Չալեան, Ա. Պասմաճեան, Ա. Քէշիշեան, Յ. Փօլաճեան, Պ. Վարպետեան, Գ. Բարունակեան, Վ. Հագվերդեան, Յ. Ուշաքլըեան, Յ. Հաքէլեան, Երամեան, Ն. Գալթաեան, Օր. Լ. Սանթուրճեան 10ական, Տիկին Եկմանեան, Եապանճեան, Հ. Փօլաճեան, Տիկ. Եսկիեան, Հ. Գարաճեան, Ա. Քէշիշեան, Օր. Մ. Զօլաճեան, Արամ Միրասեէտօղլեան, Երիցուհի Փափազեան, Օր. Ցիւպչը, Օր. Փափազեան, Օր. Սոմոնճեան, Ա. Պըլըքլըեան, Մ. Խաչատուրեան, Տիկին Ցալըքեան, Օր. Թաթիկեան, Օր. Մարգարեան, Տիկ. Զարուհի Քէշիշեան, Օր. Վարժապետեան, Ռ. Շ., Օր. Մինասեան, Գէէրգ Մութաֆեան, Մ. Փարատեան 5., Յ. Թօպալճեան 5ական, Ն. Ստանպօլեան, Յ. Փօյաճեան, Գ. Արսլանեան 3ական, Ռ. Շ., Հաճի Յակոբ, Տիկին Ցուլհեան, Կ. Մուլուեան, Հաճի Յակոբեան, Օր. Յակոբեան, Արսլանեան, Տիկին Ղ. 2ական ֆրանք։ Գումար ... Տես յառաջ 4 Յուլիսի

IMPRIMERIE - MASSIS - 208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant: E. SOUV...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70 Ֆ.	140 Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200 Ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 Ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՅՈՒԼԻՍ 1928

6 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ Թիւ 692 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԻՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒԸ

Օրը օրին, խառն ի խուռն լուրեր կը տրուին, որոնց շատ քիչերը ուշադրութիւն կը գրաւեն։

Պարզ է որ, իբրեւ «դիւանագէտ» ժողովուրդ, ամէնէն առաջ քաղաքական լուրերը կը փնտռենք։ Յաճախ կ՚ապրի՛նք զանոնք։ Իսկ մնացածը կը լսենք իբրեւ հէքեաթ, կը կարդանք ու կ՚անցնինք։

Այդ հէքեաթներէն մէկն է, անշուշտ, Հիւսիսային բեւեռի նոր արկածը, բայց մանաւանդ անոր հետ կապուած հերոսական արշաւը։

Աւելի քան մէկ ամիս առաջ, իտալացի զօրավար Նոպիլէ դէպի բեւեռ արշաւեց ղեկաւոր օդապարիկով մը, «Իտալիա»։ Մայիս 25ին, ծանր արկած մը անցուց օդապարիկը, եւ անկէ ի վեր խուզարկութիւններ կը կատարուին։ Իրարու ետեւէ ճամբայ ելան Նորվեկիացի նշանաւոր բեւեռախոյզ Ամունտսէն եւ Տիթրիքսէն, ֆրանսացի օդանաւորդներ Կիլպօ, Քիւվէրվիլ, Վալ.Թ, Պրազի, շուէտացի օդանաւորդ Լունտպորկ, փրկելու համար աղէտեալները։

Մինչեւ այսօր ազատուած է միայն զօրավար Նոպիլէն, իսկ լուր չկայ իր ընկերներէն, որոնք 18 հոգի էին եւ զանազան խումբերու բաժնուած են, արկածէն յետոյ, ծփուն սառնակոյտերու կամ օդապարիկի բեկորներուն վրայ։

Լուր չկայ, նաեւ ազատարարներէն, մասնաւորապէս Ամունտսէնէն և Կիլպոյէն, որոնք համաշխարհային հռչակներ են։

Մտահոգութեան մատնուած է ամբողջ գիտական աշխարհը։ Ահա ի հեւ լուրի մը, լուսաբանութեան մը կը սպասեն բոլոր ազնիւ մարդիկը։

Մէկ հոգի ազատուած է, և ութը հոգի կորսուած կը համարուին։

Կորսուա՞ծ.— բայց անշուշտ ճամբայ կ՚ելլէ նոր ազատարար մը, բեւեռախոյզ Շարքօ։

Ի՞նչպէս կարելի է չխոնարհիլ անձնազոհութեան այս հրաշալի պատկերին առջեւ։

Հասկնալի է որ եթէ հարիւրին տասը-քսան յոյս կայ աղէտեալները փրկելու, ութսուն-իննսուն ալ վտանգը ակներեւ է։ Ո՞վ կրնայ պնդել թէ ողջ են Ամունտսէնն ու Կիլպօն, եւ միւսները։

— Մենք հին պահակներն ենք, եւ ես չափազանց երջանիկ եմ որ ճամբայ պիտի ելլեմ։ Բոլոր հին ընկերներս ալ խնդրեցին որ միասին գան, բայց միայն վեց հոգի պիտի առնեմ... Ո՛չ, ամէն բան կորսուած չէ։ Ես համոզուած եմ թէ Կիլպօ եւ իր ընկերները ողջ առողջ են... Յիշեցէք որ Նորտէնսքիօլտ լման ինը ամիս կորսուած մնաց բեւեռային սառոյցներուն մէջ...

Տոքդ. Շարքօն է խօսողը, այն քաջը որ արդէն երկու անգամ օգնութեան փութացած էր դէպի բեւեռ, մէկը՝ Նորտէնսքիօլտի միւսը նոյնինքն Ամունտսէնի համար։

Ի՞նչպէս կարելի է չխոնարհիլ, տեսնելով այս խոյանքը դէպի նորանոր փորձանքներ, ի հարկին դէպի մահ...

Այո՛, չարաչար կը սխալին անոնք որ կը պնդեն թէ անցած է հերոսութեանց շրջանը, կամ այսօր մարդիկ նուազ յանդուգն են և նուազ անձնազոհ, քան երէկ։

Միայն սա վերջին տարուան օդարշաւները բաւական են հերքելու այդ անմիտ խօսքը։

Ո՞վ պահեց անոնց համրանքը, — մէկը միւսէն աւելի խիզախ թռիչքներ ովկիանոսէ ովկիանոս և աշխարհէ աշխարհ, երբեմն թէ կիներու կողմէ։

Ո՞վ կը յիշէ, 1927 Մայիսէն, Փոլի-Նունկէսէրէն մինչև այսօր արձունքներէն գլխիվայր ինկած, անհետ կորսուած զոհերը։

Եւ ո՞վ կրնայ ապացուցանել թէ թափը կասեցաւ, այնքան ծանկագին կորուստներէ յետոյ։

Ընդհակառակն, մէկ զոհը պատճառ եղաւ տասը նոր խիզախումներու։ Փոլի և Նունկէսէրի յաջորդեց երջանիկ Լինտպէրկը, որուն հետեւորդները համրանք չունին այսօր. իսկ մէկ ժպրախտ Միս Էրհարթի ետեւէն հասան տասը օրիորդ կամ տիկին, հետզհետէ աւելի յանդուգն։

Եւ մա՛րդ չի կրնար գուշակել թէ ո՛ւր կանգ պիտի առնէ այս՞ զմայլելի խոյանքը դէպի օդը և դէպի ջուրերը կամ սառերը։

Եթէ աշխարհը ցամքած ըլլար այնպէս ինչպէս կ՚ուզեն տեսնել իմաստակ աշխարհաքաղաքացիներ, ինչո՞ւ քսան հոգի, և մանաւանդ միջազգային թանկագին ուժեր դէպի մահ ընթային, մէկ Նոպիլէ ազատելու համար։

Մանաւանդ որ, շատերու խորհուրդը արհամարհած էին «Իտալիա»ի արշաւը կազմակերպողները, սեւ շապիկաւորներու տուրք ինքնահաւանութեամբ։

Այս պատկերին առջեւ, նորէն եւ նորէն կը յիշենք մեր ազատագրական հերոսամարտը,— «խենդերու երազը», ինչպէս ոմանք սիրեն հեգնել։

Ապահովաբար մեր Սերոբները, Գէորգ Չաւուշները, Քեռիներն ու Անդրանիկները աւելի խենդ չէին, քան Փոլիները, Լինտպէրկները կամ Ամունտսէնները, Կիլպօներն ու Շարքօները։

Վերջինները իրենց հանգիստը և թերեւս կեանքը զոհելու պատրաստ են ու կ՚երթան, ընկեր մը փրկելու, կամ նոր բարիք մը ընծայելու համար մարդկութեան։

Մերինները քար ու հող ճանկռտեցին սարերու վրայ, յանուն ամբողջ ժողովուրդի մը ազատութեան։

Մէկ զոհը տասը ակօս բացաւ իր ճամբուն վրայ։

Եւ արշաւը կը շարունակուի . . .

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱՅԾ ԵՒ ԽԱՅԾ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ (23 Յունիս).

— «Շէյխ Սայիտի ապստամբութեան վիժումէն վերջ, Թուրք կառավարութիւնը, Քիւրտերու վերաբերմամբ ընդգրկեց զուտ թրքական քաղաքականութիւն մը՝ կախաղան, բանտ, աքսոր, ջարդ ու չարչարանքի բոլոր այն խուժդուժ ձեւերը, որոնք թրքական ոճրապատ միտքը միայն կրնայ յղանալ։

Հանրապետական գլխարկակիր Թուրքիան, ջանաց արիւնի եւ սարսափի մէջ խեղդել քըրտական ազատագրական պայքարի այդ անդրանիկ ու տարտամ փորձը, մինչեւ որ զանոնք ալ հասցուց Հայերու օրին։

Սահմանի լեռները ապաստանութիւն ընծայեցին ըմբոստներուն ու փախստականներուն։

Գիտակցութենէն աւելի բնազդական մղում մը, Քիւրտերը համախմբեց ինքնապաշտպանութեան ու դիմադրական պայքարին շուրջ։

Վերջապէս քրտական համագումարը, անցեալ տարի Հոկտեմբերին եւ քիւրտ յեղափոխական կեդրոնական կոմիտէի մը՝ «Հոյպուն»ի կազմութիւնը՝ դրին սկիզբը քրտական հարցի։ Թուրքիան ըմբռնեց կացութեան ծանրութիւնը եւ փութաց դուրս գալ իր ստեղծած փորձանքէն ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ դիմելով դիւանագիտական կեղծ ու նենգ միջոցներու։

Արեւելեան նահանգներու բարենորոգութեան համար նշանակեց ընդհ. քննիչ եւ յայտարարեց ընդհ. ներում փախստականներուն և ըմբոստներուն համար։

Ի զուր։ Քիւրտերը լաւ ըմբռնած ըլլալ կը թուին թրքական նենգամտութիւնը եւ անոնց օրէնքներուն ու խոստումին արժէքը եւ շատ աւելի խելացի են Թուրք փաշաներէ։

Վերջերս Սուրիոյ սահմանագլխին վրայ քիւրտ ցեղապետներէն մին կը հրաւիրուի Թուրք կառավարիչին կողմէ հանդիպում մը ունենալու։

Կառավարիչը կը ջանայ համոզել ցեղապետը, վերադառնալու Թուրքիա, յայտնելով որ իրենք ներում շնորհած են Քիւրտերուն։

Պատասխանը սակայն որ կուտայ քիւրտ անդրագէտ ցեղապետը Թուրք կառավարիչին, իր մէջ կը պարունակէ հարստահարուած քիւրտ ժողովուրդի ամբողջ իմաստութիւնն ու զգացումը. «Դուք՝ ոճրագործնե՞րդ էք որ պիտի ներէք մեզի՝ ձեր զոհերուն. եթէ ներել մը կայ, այդ քիւրտ ժողովուրդն է որ պէտք է ընէ ձեզի. իսկ այդ երբեք մի սպասէք Թուրքերդ...»

ՀԵՌԱՒՈՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յունիս 10ին, «Յառաջ»ի մէջ, հեռագրով 5200 Ֆրանք արձանագրած էինք Մէլէտէն (Պարակաստան)։ Նոր ստացած ըլլալով մանրամասնութիւնները, կը հրատարակենք ստորեւ։ Երէկ հրատարակուած թղթակցութիւն մըն ալ որոշ գաղափար կուտար այս փոքրաթիւ այլ սրտցաւ գաղութի մասին.—

. . . Խմբագիր.

ՄԷՆԷՏ, 5 Յունիս.— «Յառաջ»ի մէջ կարդալով մանրամասն տեղեկութիւնները Պուլկարիոյ հայ աղէտեալներու դժբախտութեան մասին, խումբ մը ընկերներ ու համակիրներ հանգանակութեան ձեռնարկեցին սեղմ շրջանակի մէջ։ Բոլորն ալ սիրով տուին բացի ներկաներէն, ուրիշներուն ես դիմել սիրով յանձն առաւ Գ. Լ. Պէրպէրեան։ Հանգանակութենէն գոյացաւ ընդամէնը 1963 ղուան, որ անգլիական դրամատան մէջ վերածուելով 5200 Ֆր.ի, հեռագրով փոխադրուեցաւ «Յառաջ»ի հասցէին։ (Ցանկը տեսնել Դ. էջ)։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Դաշնակցութեան թեկնածուն վերընտրուած

Թաւրիզէն մեզի կը գրեն թէ Մէջլիսի (երեսփ. ժողով) նոր ընտրութեանց մէջ, Ատրպատականի հայ եւ ասորի ժողովուրդներուն պատգամաւոր ընտրուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան թեկնածուն, Զօրա Խան Սագինեանը, որ շահած է 3051 ձայն, հակառակորդի 327ին դէմ։ Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով։

ՍՈՎԻ ՎՏԱՆԳ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

«Թայմզ» կը գրէ (4 Յուլիս).—

Վերջին քանի մը օրուան ընթացքին բոլշեւիկ կառավարութիւնը աշխարհի ցորենի հրապարակներուն վրայ գնումներ կատարեց ա՛յնպիսի ձեւով մը, որ ցոյց կուտայ թէ Ռուսիոյ մէջ լուրջ սովէ մը կը վախնայ։ Մինչեւ հիմա գնուած ցորենի քանակը կը հաշուուի 150—200,000 թոնօ։ Հիւսիսային և Հարաւային Ամերիկայէն դէպի Եւրոպայի զանազան նաւահանգիստները ճամբայ հանուած ցորենները գնուեցան եւ ուղղակի պիտի ղրկուին Ռուսիա։ Ասկէ զատ գնուեցան նաեւ Անգլիոյ, Իտալիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Հոլանտայի եւ Պելճիքայի նաւահանգիստներուն մէջ մթերուած ցորենները։ Գնումները կը կատարուին ա՛յն պայմանով որ ցորենները շուտ յանձնուին։

Մինչեւ հիմա գնուած է 2.500,000 անգլիական ոսկի արժէքով ցորեն, կանխիկ վճարումով։ Յայտնի չէ թէ բոլշեւիկները ո՛ւսկից կը հայթայթեն այս դրամները, քանի որ վարկ տուող չկայ։ Եւրոպայէն գնուած ցորենը Ռուսիա փոխադրելու համար պէտք պիտի ըլլայ շոգենաւ վարձել։ Հիւսիսային Եւրոպայի նաւահանգիստներէն գնուածները Լէնինգրատ պիտի փոխադրուին, իսկ Իտալիայէն գնուածները՝ Օտեսա։ Բոլոր շոգենաւները պիտի ապահովագրուին։ Հըլի, Լիվըրփուլի, Համպուրկի եւ Ամսթէրտամի մէջ վարձու շոգենաւ կը փնտռէին երէկ։ Մինչ Եւրոպայէն գնուածները անմիջապէս պիտի փոխադրուին Ռուսիա, միւս կողմէ բանակցութիւններ կ՚ըլլան այս ամսուան վերջերը ցորեն փոխադրելու համար Մոնրէալէն (Քանատա)։ Անկէ ղրկուելիքը Օգոստոսի վերջէն առաջ չպիտի հասնի։ Դեռ չի գիտցուիր թէ Ռուսիա ի՛նչ քանակութեամբ ցորեն պիտի գնէ, սակայն ցորենի հրապարակներուն վրայ այնպէս կը կարծուի թէ հաւանաբար աւելի ալ պիտի գնէ։

1919 - 1920էն ի վեր Ռուսիա երբեք ա՛յսքան մեծ գնում չէր կատարած։ Ցորենի շուկան բոլորովին անակնկալի եկաւ։ Հակառակ պաշտօնական զեկոյցի մը թէ այս տարի հունձքերը անցած տարուանէն 100ին 10 աւելի առատ են, Ռիկայի մեր թղթակիցը հաղորդած էր արդէն թէ նոյնինքն գաւառներէն հասած տեղեկութիւնները բոլորովին տարբեր էին։ Սիպերիոյ, Ուկրայինայի եւ կեդրոնական Ռուսիոյ մեծ քաղաքներէն հասած լուրերը կ՚ըսէին թէ ցորենի պակասը արդէն զգալի դարձած է եւ ապագան շատ մութ է։ Գիւղացիները կրաւորական դիմադրութիւն ըրին կառավարութեան ցորենի մեթոտներուն, եւ ամառուան հունձքերը 1927էն պակաս տարածութիւն մը կը գրաւեն։ Հացին որակը բոլորովին վատթարացաւ Մոսկուայի մէջ, ու Մոսկուայի եւ Լէնինգրատի մէջ յառաջիկայ աշնան եւ ձմրան համար կը նախատեսուի քարդի դրութիւնը հաստատել։ Արդէն շատ մը քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ հացի համար «պոչ» կը բռնեն։

Շաբաթ մը առաջ ամբողջ Խորհրդային Միութեան համար նշանակուեցաւ նոր «Հունձքի դիկտատոր» մը, որ արտասովոր լիազօրութիւն ունի՝ եղեռնագատ առեւանին առջեւ հանելու բոլոր անոնք, որ կ՚ուզեն «քայքայել վարչական մեքենան»։ Անիկա հրահանգուած է նոյնպէս միջոցներ ձեռք առնել՝ յառաջիկայ ձմրան սերմնացանին համար, եւ պիտի պայքարի մշակուած շրջանները պակսեցնելու ձգտումին դէմ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ Կ՚ԱՃԻ

Գործազրկութիւնը հետզհետէ կ՚աճի Ռուսիոյ մէջ եւ հակախորհրդային գործունէութիւն կայ Քազակներու ինքնավար հանրապետութեան մէջ։ Պատերազմէն առաջ Ռուսիա ցորեն արտածող մեծ երկիրներէն մէկն էր։ 1913ին արտածեց 130 միլիոն գրիւ, աւելի քան Արժանթին. միայն Միացեալ Նահանգներն ու Քանատան այդ քանա՛էն աւելի արտածեցին։

Յիշենք թէ քանի մը ամիս առաջ խորհրդային Ռուսիոյ կողմէ ռազմանաւ շինելու համար կապարի գնումը որոշ ուշադրութիւն գրաւեց։ Այս պահանջը կը շարունակէ մետաղի շուկային ուշագրաւ երեւոյթներէն մէկն ըլլալ։

Ռուսիոյ կողմէ ցորեն գնուիլը երբեք չպիտի ազդէ հրապարակին վրայ, քանի որ Քանատա տակաւին անցած տարուան հունձքէն մեծ մթերք մը ունի, իսկ նոր հունձքն ալ շատ փայլուն է։

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՀՐԱՄԱՅԷ ՄԻԿՈՅԵԱՆ

Թայմզի թղթակիցը կը հեռագրէ Ռիկայէն.—

Խորհրդային Միութեան արտաքին եւ ներքին առեւտուրի գործավար Միկոյեան հրամանագիր մը հրատարակեց՝ խնդրելով տեղական իշխանութիւններէն, որ չշարունակեն խստութիւնները ցորենի ազատ վաճառման դէմ, քանի որ պարէնի սաստկացած պատճառով ժողովուրդը հաց առնելու համար «պոչ» կը բռնէ ո՛չ միայն քաղաքներուն, այլ գիւղերու մէջ ալ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

"ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՖՈՆՏ,,

Քիչ անդին, «Յառաջ» արձագանգ կուտայ գրոյցի մը որ կ՚եւըեւի, դատապարտուած է . . . հաստատուելու։

«Նուպարեան Սանուց ֆոնտ»ը մերժած է այս տարի նոր ուսանողներ աւելցնել իր ցանկին վրայ, պարզ՝ այն պատճառով, որ իր հիմնադրամը սխալած է սակարանային շահադիտութեան մէջ։

Կը նշանակէ, որ եթէ յաւիտենական փոշան, նոր զոհողութիւն մը չպարտադրէ իր քսակին ու սրտին, հին ուսանողներն ալ պիտի ստիպուին կիսատ ձգելու իրենց ուսումը ու նորէն, դառնէ դուռ իյնալու։

Լուրը հերքելու համար, կը բաւէ թերթերուն հաղորդել այս տարուան համար, իբր նպաստընկալ ընդունուածներու անունները եւ հին ուսանողներուն ալ ապահովութիւնը։

Աւազանին արդէն ժողովի նստած ըլլալու է, փնտռելու եւ բանաձեւելու համար հերքումի տարրերը։

Բայց մանաւանդ, կը սպասենք փառաբանական ուղերձի մը՝ հանդէպ «Նորին Վսեմութեան»։ Այդ արդէն չի՞ բաւեր ճշմարտութիւնը վարագուրելու եւ ամէն աղտ սրբելու...։

Հայ մեծապատիւ առաւ.փախուստը երբ նշմարէ իր բեղուն եւրեւակայութեան անձրկումը՝ սուտերու դարբնումին մէջ, կը մտնէ յաջալէզի մորթին տակ, ու կացութիւնը նորէն կը փրկէ։

Բարի վարուց վկայականը առաջուց ստորագրուած է իր վարպետին կողմէ։

Բայց, սուտ կամ իրաւ, ինչ որ ալ ըլլայ լուրին բնոյթը, կայ մտատանջող իրականութիւն մը։

Անպատասխանատու, քմահաճ ու տիրական գործունէութիւնն է այդ՝ որ վերէն վար բռնեց է հայ հանրային սպասարկութիւնները։

Օգտուելով հայութեան ցրիւ վիճակէն ու ժողովրդային գործօն կամքի բացակայութենէն, աղաները հրապարակ նետած են իրենց մանկլաւիկները, որոնց ամէնէն պարկեշտը կրնայ անշուշտ քար հանել աղուէսին ու բոյնէն։

Այո՛, շուկայէն վռնտուողը մտեր է ազգին տունը, անոր փլատակներուն տակ գանձ փնտռելու համար։

Ո՞վ կը յանդգնի քաշել անոնց ականջէն։ Ո՞վ կը համարձակի հաշուի խօսք ընել։

Պահանջատէրը առաջուց գիտէ իր ճիգերուն ամլութիւնը։ Շղթան որ իր շուրջ քաշուած է, հիւսուած է փոխադարձ պաշտպանութեան ամուր օղակներով։ Ժողովրդային որ եւ է շարժումի դէմ, պարիսպները կանգնած են, որոնցմէ ներս, աղաները իրենց ընտանի կենդանիները կը մարզեն ազգասիրական խաղին մէջ։

Ազգը ողջ ըլլայ։ Տախտը կը հոգայ...։

Մ. Ե.

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՋՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

54րդ Ցանկ

	Ֆր.
Սեպուհ փամպու քեհեան (9 տարեկան) «Խ.»	35.—
Գումար	35.—
53րդ ցանկին գումարը	71,570.35
Ընդհ. գումար	71.605.35

ՀԱՅՑ. ԴԱՏԸ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻՆ ՄԷՋ

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ՔԻՆԿԻ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

(Շար. երէկի թիւէն եւ վերջ

Լիովին գիտակցելով հանգրձ, որ իր կացութիւնը անյոյս է, Հայաստան դարձեալ մերժեց ընդունիլ բոլշեւիկներու պահանջը։

1921 Յուլիս 13ին, ուժ ամսուան կռիւէ վերջ, Հայաստանի կառավարութիւնը վտարուեցաւ Հայաստանէն, ինչպէս պոլշեւիքական կառավարութիւնը վտարուած էր պոլշեւիքական հողէն, եւ Հայաստանի մէկ մասը բռնի մտցուեցաւ Խորհրդային Միութեան մէջ, իսկ միւս մասը գրաւուեցաւ Թուրքերէն։

Վճռական հաւատարմութիւնը եւ արտակարգ արիութիւնը բնաբոյշ գիծերը եղան փոքրիկ Հայկական Հանրապետութեան։ Ահա այս Հանրապետութիւնն է, ստեղծուած Հայերու իրենց զոհողութիւններով, որ արտաքին նախարարութիւնը եւ իր պատուիրակները լքեցին ու վաճառեցին Լօզանի մէջ։

Հայերը կորսնցուցին, մեծ պատերազմին մէջ, զանազան ռազմաճակատներու վրայ գործօն կերպով կռուելով, աւելի քան 100,000 հոգի, այսինքն՝ կրկինը այն կորուստներուն, զորս Ամերիկացիք տուին պատերազմին մէջ. իսկ անոնց նիւթական կորուստը եղած է աւելի քան 5 միլիառ տոլար, ինչ որ համարժէք է, համեմատօրէն, Մ. Նահանգներու համար 600 միլիառի, այսինքն՝ 200 միլիառ տոլար աւելի քան կը գնահատուի ամբողջ մեր ազգային հարստութիւնը։

*
* *

1924 Յունիս 3ին, ես ներկայացուցի բանաձեւ մը, որով կ'առաջարկուէր քննութիւն բանալ Լօզանի դաշնագրի բանակցութեանց քանի մը իրողութիւններու շուրջ։ 1924 Յունիս 6ին, Պ. Հէյմս Ծիրարտ պաշտօնապէս գիմեց հանդուցեալ ծերակուտական Լաճին, պահանջելով որ իմ բանաձեւս ընթացք տրուի։ Բայց արտաքին նախարարը ծերակուտական Լաճին ուղղուած երկար նամակով մը ընդդիմացաւ։

Դարձեալ, 1928 Ապրիլ 16ին, ես ներկայացուցի նման բանաձեւ մը. այս բանաձեւը այժմ արտաքին յարաբերութեանց յանձնախումբին առջեւ է։

«Նիւ Եորք Թայմզ»ի 1928 Մայիս 15 թիւին մէջ կը տեսնեմ, որ նախկին դեսպան Ճիրարտ, նախագահին ուղղեալ հեռագրով մը, յոյս կը յայտնէ որ Լօզանի դաշնագրին շուրջ քննութիւն բանալու մասին իմ բանաձեւս արտաքին նախարարութիւնը չպիտի ընդդիմանայ։

Նաեւ, ես ստացած եմ, միւս ծերակուտականներու կարգին, պատճէնները երկու նամակներու, ուղղեալ նախագահին, Նիւ Եորքի փաստաբանական կաճառի անդամներէն Պ. Վահան Գարտաշեանի կողմէ, Ապրիլ 17 եւ Մայիս 7 թուակիր, որոնցմով կը խնդրուի կամ քննութիւն բանալ եւ կամ Մ. Նահանգներու և Հայաստանի միջեւ վէճը ենթարկել Լահէյի Մնայուն Դատարանի վճռին։

Անկեղծօրէն կը յուսամ, որ իմ առաջարկած բանաձեւը ուշադրութեան պիտի արժանանայ արտաքին յարաբերութեանց յանձնախումբին կողմէ։ Այս մարմինն ձայնը արտաքին գործերու մէջ մեծ կշիռ ունի այս հանրապետութեան մէջ, Հանրապետութեան հայրերը այնպէս են ձեւաւորած,որ այս մարմինը վճռական դեր խաղայ հանրապետութեան արտաքին քաղաքականութիւնը ճշգրտուելուն մէջ։ Ան պէտք է նկատողութեան առնէ իմ բանաձեւս պարունակած յայտարարութիւնները։ Եթէ մեր կառավարութիւնը պարտաւորեալ գտնուած է Հայաստանի հանդէպ, եթէ Լօզանի մէջ կնքուած է դաշնագիր մը, որ համազօր է Հայաստանի դաւելուն եւ կը ծառայէ ամերիկեան քարիւղի շահատէրերու խմբակի մը քարիւղ ձեռք ձգելուն Մուսուլի մէջ կամ այլուր, այս իրողութիւնները պէտք է ստուգուին։ Այս հանրապետութիւնը ոչ մէկ պարագայի տակ չի կրնար լքել դաշնակից մը կամ խոստմնազրուժ ըլլալու յանցանքը գործել աշխարհի ամենէն տկար ու ամենէն խոնարհ ժողովուրդին հանդէպ իսկ։

Կը բաղձամ ուրիշ խնդիր մը եւս յիշել համառօտ կերպով, որ կը վերաբերի քէմալական ներկայացուցչին Մ. Նահանգներու մօտ։ Ես ստացած եմ եւ յուր ունիմ որ միւս ծերակուտականներն ալ ստացած են պատճէնները բանաձեւի մը, որով կը խնդրուի Նախագահէն անցագիրը տալ ու ճամբու դնել այս ներկայացուցիչը։

Թէեւ ճշմարիտ է որ դեսպան մը կը յղուի Նախագահին մօտ, որուն իրաւունքն է դատել անոր արժանիքներու մասին, բայց օտար պետութեան մը ներկայացուցիչը կ'ընդունուի Նախագահէն ո՛չ իբր պարզ անհատ, այլ իբր Գլխաւոր Գործադիրը Մ. Նահանգներու եւ յանուն Մ. Նահանգներու ժողովրդեան։

Կան շատեր, որոնք կը հաւատան թէ քէմալական այս ներկայացուցիչը պէտք չէ որ ընդունուի եւ մնայ այս երկրին մէջ իբր այդպիսին, եթէ ակնարկուած բանաձեւին եւ անոր կցուած գրութեան բովանդակութիւնը ճշմարիտ է։

Շատեր ալ կը հաւատան, որ Մ. Նահանգները պէտք չէ Թուրքիայէն ներկայացուցիչ կամ դեսպան ընդունին։ Երբ Մ. Նահանգները մտաւ մեծ պատերազմին մէջ, Թուրքիա դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզեց Մ. Նահանգներու հետ, մինչեւ գոյութիւն ունեցող դաշնագրին պարունակած արտահողային իրաւունքները եւ չեղեալ համարեց զանոնք։ Ծերակուտականները կը յիշեն, որ կառավարութիւնը, Լօզանի դաշնագիրը բանակցելու առթին, պնդեց թէ անհրաժեշտ է դաշնագիր մը կնքել Թուրքիոյ հետ, որպէսզի հնարաւոր ըլլայ վերահաստատել դիւանագիտական յարաբերութիւնները։ Եւ Լօզանի դաշնագիրը զրկուեցաւ Ծերակոյտին եւ երկարատեւ հակամարտութիւն ծագեցաւ զայն ընդունելու մասին եւ որուն հետեւանքը եղաւ մերժել դաշնագիրը. արտաքին նախարարութիւնը պնդեց թէ հրամայականօրէն անհրաժեշտ է վաւերացնել դաշնագիրը, որպէսզի կարելի ըլլայ դիւանագիտական յարաբերութիւններ վերահաստատել Թուրքիոյ հետ։ Ծերակոյտի կողմէ Լօզանի դաշնագրի մերժումէն անմիջապէս վերջ, սակայն, արտաքին նախարարութիւնը, հակառակ իր նախկին դիրքին, կայացուց modus vivendi մը եւ այսպէսով ջանաց իրագործել այն ինչ որ կը բաղձար Լօզանի դաշնագրով։

Արտաքին նախարարութեան այս քայլը արդարեւ պախարակելի է. անոր մէջ կայ կեղծիքի տարր մը։ Եւ ըստ արտաքին նախարարութեան այս յետադարձ քայլին (volte face), Պ. Կրիւ ղրկուեցաւ իբր դեսպան Թուրքիոյ մօտ եւ Քէմալ ներկայացուցիչ մը ղրկեց Մ. Նահանգներու մօտ։ Ես բողոքած եմ արտաքին նախարարութեան այս արարքին դէմ։ Երբ դաշնագիրը մերժուեցաւ, այս կառավարութեան կը մնար նոր դաշնագիր մը բանակցելու մասին քայլեր առնել, եթէ կը բաղձար յարաբերութիւնները վերահաստատել Թուրքիոյ հետ եւ ընդունիլ զայն շրջանակին մէջ այն ազգերու, որոնց հետ այս Հանրապետութիւնը ունի դիւանագիտական յարաբերութիւններ։ Քանի որ այս ուղին չորդեգրուեցաւ, ժամանակաւոր համաձայնութիւն (modus vivendi) կայացնելը պատշաճ չէր եւ Թուրքիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները պէտք չէր վերահաստատել։

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՀԱՅԵՐ

Որեւէ միջավայր, միատարր ըլլայ թէ բազմատարր, կը կրէ իր բնակչութեան հաւաքական նկարագրին գիծերը։ Քաղաքը իր շէնքերուն ճարտարապետական ոճով, փողոցներով, սովորութիւններով ու բարքերով ցոլարձակն է մարդկութեան այն հատուածին, որուն ապաստան կուտայ։ Ասիական ու եւրոպական քաղաքներու տարբերութիւնը պատահական չէ։ Իւրաքանչիւրը իր յատուկ հոգին ունի, որուն տարրերը կազմուած են հոն հաստատուած բնակչութեան՝ տեղացիներուն հասարակաց ըմբռնումներէն ու յատկութիւններէն։ Ան նաեւ, իր բնորոշ դիմագիծն ունի, համապատասխան իր բնակչին բնախօսութեան. խոժոռ է, զուարթ կամ հասարակ ու անտարբեր։ Մարդուն մէջ գործող բարոյական ազդակները, կեանքը դիտելու եղանակը, ապրելու, գործելու և վայելելու կերպերը կը կնքեն տեղը. ու տեղն իր կարգին, չուշանար մասնելու իր բնակչին նկարագիրը։ Կը բաւէ միայն գիտել գիտնալ։

Բայց ահա՛.— ինչ որ կապուած է «Հայ» անունին, ո՛րքան ալ հասարակ ըլլայ, կը կրէ համամարդկային մեծ հարցերու բոլոր դժուարութիւնները։ Ուսումնասիրութիւնը որքան ալ ուզուի առարկայացնել, ի վերջոյ կը կաղայ, կը շեղի ու կ'իյնայ անելի մը մէջ, ելք փնտռելու համար ենթադրութիւններու քմածին խաղով։ Որովհետեւ, երեւոյթները որոնց վերլուծումը պիտի ծառայէր երեւան հանելու ժամանակակից հայ հոգին թաքուն գիծերը՝ կը պակսին կամ կը խուսափին հակազդել։ Իբր այդ ինչ որ կայ, արուեստական է, թելադրուած կամ պարտադրուած ու կը ցցէ միայն դիտուածային մտայնութեան մը գիծերը։ Չի տար զանգուածային արտայայտութեան ձեւն ու չափը։ Սխալ կ'ըլլար ուրեմն մասնակի եզրակացութիւն մը ընդհանրացնել ու վերագրել ամբողջին։

Կայուն հայ միջավայրը, — հայ քաղաքը որ պիտի պարտըկէր ազգային հոգին ու մարդաբանը դառնար անոր ներգործումին՝ չկայ։

Խիտ ու միատարր հայ հաւաքականութիւնը, որ ընկերաբանին պիտի յայտնէր իր հոգին ծալքերը, չապէս գոյութիւն չունի։ Հայաստանի մէջ իսկ՝ ուր ընկերային երեւոյթը պիտի բխէր տեղական հայ զանգուածին բնոյթէն ու կրէր անոր յատկանշական դրոշմը, կ'արտայայտուի փոխառումներ ցեղային ... թեան մը պարտադիր քմայքովն ու ցուցմունքովը։ Կարելի չէ ուրեմն երեւոյթներն ու դէպքերը հոն բնորոշել իբր հաւաքական արտադրութիւն, վերլուծել իբր համանման կամքերու աշխատակցութեան արդիւնք, քանի հայ զանգուածը հոն գոյութիւն ունի ո՛չ թէ իբր ստեղծող՝ այլ իբր պատկերին, այլ իբր փորձի խմոր՝ խորթ արուեստագէտներու... ձեռքերուն մէջ։

Այսպէս նաեւ գաղութներու մէջ, ուր հաւաքականութիւնը (եթէ կայ) իր հարազատ նկարագրին մղումներն ու դրդումները պիտի զգայ օտար օրէնքներու մականին տակ, պիտի ջանայ խնամքով ծածկել իր ինքնութիւնը։

Հայաստանէն սկսեալ մինչեւ ամէնայետին գաղութները ուրեմն, չկայ հայ հաւաքականութիւն մը, որ ազատօրէն կարենար իր նկարագրին տարողութիւնը փորձել՝ իր ձեռակերտին վրայ, եւ այս կերպով, մատնէր իր մտայնութեան ու հոգեբանութեան տարրերը։ Քանի մը դարերու վիճակն է այս որ զեռ կը տեւէ. ու հոդ է թերեւս, որ պիտի գտնենք հայ արդի հոգիին մէկ թելը։

Ազգերու հոգին՝ առաւելապէս կը մարզուի քաղաքներու մէջ, ուր դարաւոր ժառանգութեան մը, մեռելներու ճաշակին, ըմբռնումին ու նախասիրութեան ձեւերն ու հաստատութիւնները կը տեւեն, կը բարեշրջուին ու կ'իյնան նոր պահանջներու առջեւ։

Մարդկութիւնը որ հոն տեղն է, արտադրիչ ու թաղուիչ է, իր հարստութեան հետ՝ վերապրողներուն կտակեր է նաեւ «յետ մահու» ազդեցութիւններ։ Ցաւիտենական չեն անոնք։ Կ'ենթարկուին բնական ու հոգեբանական օրէնքներուն։ Ժամանակը զանոնք ալ կը տանի։ Բայց մինչ այդ, կը ներշնչեն ու կը գործեն։ Ողջերը կը շահագործեն զանոնք։ Կ'առնեն անոնցմէ ինչ որ անհրաժեշտ կը նկատեն իրենց գոյութեան պահպանման համար, առաջնաբար յղկելով զանոնք՝ համաձայն ժամանակի պահանջին, մինչեւ քանդեն իբր անպէտ բրածոյ՝ անոնց աւերակներուն վրայ կերտելու համար յաւագոյնը, նոր օրերու յարմարագոյնը։

Այդի քաղաքակրթութեան հիմը այս է,— առողջ ապերախտութիւն մը,— ո՛չ թէ բիրտ ուրացումը մեռելներուն ու անցեալին, այլ նոյն անունին տակ ու նոյն հողին վրայ՝ կամովին, գիտակից հեռացումը անոնցմէ։ Եւրոպային հոգին ուրեմն, իբր բաղադրութիւն մը անցեալ ու ներկայ ազդեցութիւններու, յեղաշրջուելով է որ կը զանանէ յաջորդական սերունդներու նկարագիրը։

Հին, միատարր ու հաստատ միջավայրերու մէջ, անոր խաղերը յստակօրէն կը նշմարուին հանրային գործունէութեան բոլոր մարզերուն վրայ,— արհեստ ու գեղարուեստ, բարք ու վարք, բարոյա-կրօնական ու ներքին քաղաքական ըմբռնումներ, օրէնսդրութիւն, բարեշրջական իրապաշ քայլեր եւայլն։ Բայց մանաւանդ, մեծ դէպքերու ընթացքին է, որ սերունդներու նկարագիրը ինքնաբերաբար կը յայտնէ իր գլխաւոր յատկանիշները։

Առօրեայ գործունէութեան մը եռուզեռին մէջ, հանրային նկարագրին գիծերը կը վրիպին դիտողութենէ, ու հակադրութիւնը որ յաճախ նոյն միջավայրին մէջ կը տեսնուի անհատին եւ ընկերութեան միջեւ, խաբուսիկ է։ Խաղաղութեան անհամար՝ հագի իր ճնճղուկներուն ու վայելքի իր որոնումներուն մէջ աւելի քան եսասէր է, այլամերժ։ Ընոր մէջ, անձնական նկատումներն են որ կը գործեն աւելի։ Ընկերային յուզում մը պէտք է երեւան հանելու համար անոր այլասիրական ընդունակութիւնը, հաւաքական կորովի ասարիճանաչափը, ընկերութեան անդամի իր նկարագիրը։

Թօյլ ու մեղկ նկատուած ֆրանսացին՝ ամբողջ կորով կորեցաւ եւ աշխարհը ապշեցուց պատերազմի ընթացքին։ Գաղտնիքը պէտք է փնտռել միջավայրին մէջ, ուր անցեալի եւ ներկայի ազդեցութիւնները, ներքին, լուռ հոգեկան անդադրում պայքարէ մը վերջ կը համերաշխին՝ պատրաստելու համար վաղուան մարդը։

Պատմութիւնը ցոյց կուտայ Հայը՝ իբր ըմբոստ բայց, աւելի պաշտպանողական քան թէ յարձակողական ազգ մը։

Բայց, նոյնագոյն երկու դէպքերու մէջ մեր պատմութիւնը, աքսորը եւ կոտոր — շատ բան կը յայտնէ։ Մէկ քանի սուինները սարսափին տակ՝ անթիւ կարաւաններու շշմումը, թշնամի փոքրաթիւ բանակին առջեւ՝ մեր գերազանց ուժերուն տեղատուութիւնը կարելի չէ բացատրել պատմական համաճարակի մը վարկածով միայն։

Պատճառները որոնք աւելի խոր են, կը հաստատեն նկարագրի խաթարում, գերութեան դարերու ընթացքին։

Փնտռենք զանոնք։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ՑԱՐԳՕՈՂ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

(21 Յունիս)

Օր. Արաքսի Թորոսեան ընդարձակ եւ յստակ դասախօսութիւնով մը ներկայացուց ֆրանսական արդի թատրոնի վիճակը։

Ֆրանսական ժամանակակից թատրոնը դեռ չէ ձեւաւորուած, դեռ պատմութեան չէ անցած, անոր դիմագծին մասին հեղինակաւոր քննադատներու մէջ իսկ տարակարծութիւն կայ, այնպէս որ, այժմ երեւցող թատերգութիւնները իրենց մէջ ընդհանրական գիծ մը չունենալով, եւ նոր թէ հին դպրոցի մը սահմաններուն մէջ չիյնալով, կարելի է զանոնք կոչել ժամանակակից թատերգութիւններ միայն եւ ոչ ժամանակակից թատրոն։

Դասական թատրոնը եղած է զուտ հոգեբանական. կոչուած է նաեւ «բնապաշտ»։ Դասական թատրոնը ունի երեք միութիւն. — տեղի, ժամանակի ու գործողութեան, որոնց որ եւ է մէկին չի կրնար չյարմարիլ, եւ ողբերգութեան մէջ չի կրնար 'ըլլալ միաժամանակ կատակերգութիւն, եւ փոխադարձաբար։ Այնտեղ դէպքերը բեմին վրայ տեղի կ'ունենան ու գործողութիւնը մենախօսութիւններով կ'ընթանայ։ Դասական մեծ թատերագիրներ են՝ Մոլիէռ, Ռասին, Քորնէյլ ԺԷ. դարուն։

ԺԸ. դարուն խուժալը եղաւ ԺԷ. դարը, որուն վրայ ձեւաւեցաւ ան. բայց այնտեղ թատրոնը գործածուեցաւ իբր ռումբ ընկերային ըմբռնումները խորտակելու համար։ Նոյն դարուն Շէյքսփիրի թարգմանումը ֆրանսական թատրոնին մէջ, կարելի է ընդունիլ իբր ռոմանթիզմի սկիզբը։ Վիքթոր Հիւկօ իր Ռիւի Պլասով ժամանակի խորտակում յառաջ բերաւ, ինչ որ դէմ էր դասականի սկզբունքին։

Ռոմանթիզմը ընդունեց նաեւ ռոմանաւոր թատրոնը, ինչ որ չկար ԺԸ. դարուն։ Ռոմանթիզմի մէջ, աւելի հեղինակը ինքն է որ կը յայտնուի իր հոգեկան հիւանդկոտ վիճակով։ Ռոմանթիզմը ընդունեց նաեւ հաւասարութեան իրաւունքը, ինչ որ այսօր հիմնուած նշանախօսք է այլեւս։ Դասականը 200 տարի կեանք ունեցաւ, մինչ ռոմանթիզմը հազիւ 15—20 տարի։

1880ին, Անթուան հրապարակ ելաւ՝ պահանջելով հեղինակը ազատ ձգել բոլոր կաշկանդումներէն, եւ անոր օրով քննուեցան բոլոր թատրոնները, երբ սկսաւ արդի «անիշխանութիւնը»։

1914—918 պատերազմի շրջանն է։ 1919էն ի վեր նոր թատրոնը տենդագին որոնումներու և տագնապի մէջ է։

Թատրոնի ապագային մասին հակառակ կարգ մը յոռետես կարծիքներու, այսօր վիճակագրական թիւերով կը հաստատուի որ թատրոնը միշտ աւելի մուտք ունեցած է քան շարժանկարը կամ միւզիք-հոլերը։ — Փարիզի թատրոնները ունեցած են 188 միլիոն, շարժանկարը 146, իսկ միւզիք-հոլերը 133 միլիոն։

Ռոմանթիզմը դասականին վրայ հիմնեց ինքզինքը, իբրապաշտը՝ ռոմանթիզմին, իսկ այսօրուանը կ'ուզէ ինքզինքը զատել բոլոր ուղղութիւն... ու ազդեցութիւններէն։

Դասականը արուեստի բողջ գործ մըն է, զոր կար... սեանակին մէջ կարդալ... դեռ այսօրուանը կ'ըսէ.— արուեստի գործ չեմ, այլ... մը, կեանքի մէկ մասը խ...

Պատերազմը մեծ յեղա... խառաջ բերաւ մարդկային... գիին մէջ, իր անհաշիւ... ւանքներով։

Այսօրուան թատրոնը... զուեցաւ Պիրանտելլոյի... ներատեսութեան եւ գգա... պաշտպանն է. եւ սաստ... ռակ ինչպէս նաեւ մտա... պաշտութեան ազդեցութիւ...

Տէքարթէն մինչեւ... միայն գիտակից երեւոյ... կ'ընդունուէին իբր հոգեբ... կան, մինչդեռ այսօր ը... ուած է որ ամէն անհատ... նութիւն երկուութիւն է, ... գին անգիտակից մաս... աւելի ընդարձակ է ու ... մնացած։ Մարդկային ... քաոս մը, լաբիրինթոս... Եւ այսպէսով կը վերանա... տիպարներու գոյութեան... նումը։ Այս տեսակէտը ի... ազդեցութիւնն ունեցած է... ժամանակակից գրականու... վրայ։

Կայ եւ Ֆրէօյտիզմի... ցութիւնը, որ կ'ընդուն... կեանքի արտայայտութիւ... սեռային բնազդներ են՝ ... իրենց ճամբան կը փակ... կ'արտայայտուին արուեստ... ջոցով ընկերային պայ... ներու ազդեցութեան համա... Ինչպէս նաեւ Պերկսոնի... կերտներէն Ամուէլի տեսա... թէ հպարտութիւնը, ապ... տելու բնազդն է միայն... գուն մէջ։

Վերոյիշեալ կը մանէ... մարմինը գրականութեան... ան հոգիի բարոյականին... պաշտպանէ նաեւ մարմն... բոյականը, եւ հաւանակա... վաղուան գրականութեան... պիտի ունենանք մարմնա... թիւնը.— Physicologique։

Հին դերասանը կ'արտա... նէր, որովհետեւ ամէն գործ... թիւն բեմին ետեւ տեղի... նար, իսկ նորը կը խաղա... մա կը խաղան հոս դա... կատարներ, բայց նոր արուե...

Նոր բեմադրութեան ... Վակնէրի՝ գերմանական ո... Ռէյնհարթ՝ վիէննական ... թիւններէ։ Ֆրանսականը... գրութեան տեսակէտէն... ենթակայ եղած է օտարին...

Դասականը՝ ամփոփ... չութեան պէտք չունէր... կը պահանջէ նկարչութիւ... մանաւանդ ելեկտրական... որ մեծ դեր կը խաղայ այ... մագրութեան մէջ։ Մեծ բ... գիրներ են հիներէն՝ Անթ... Ժակ Քոփօ, նորերէն՝ Ժ... Կասթոն Պաթի, Փիթօէֆ... քոնները կ'ըլլան յաջորդ... կամ համաժամ։ Կայ նաեւ... ժանկարի գործածութիւնը... գործադրուի Գերմանիոյ մէ...

Արդի թատրոնին մէջ... սար իրաւունք կը պահան... հեղինակին, բեմադրիչին... բակատարին համար»։

ՏԻՐԿ...

ՔԱՐԻՒՂԻ ԿՌԻՒԸ ՎԵՐՋ...

Նիւ-Եորքէն պաշտօնա... հաղորդեն որ վերջ գտած ... րիւղի կռիւը, որ երկար ... ի վեր կը մղուէր աշխարհ... կու մեծագոյն ընկերութ... Ռոյըլ Տըչ-Շէլի եւ Սթան... Օյլի միջեւ։

Գլխաւոր վէճը կը գա... ռուսական քարիւղ գնելուն... Ամերիկեան Սթանտարտ... խորհրդային իշխանութ... հետ համաձայնելով, ՝ Բա... մեծ քանակութեամբ քարի... գնէր, եւ Հնդկաստանի մէ... ծախէր աժան գինով, մր... անգլիահոլանտական մեծ ... րութեան դէմ, Ռոյըլ - Տըչ...

Այս վերջինը կ'ըսէր թէ... սական քարիւղը գողցուա... բանք է, քանի որ բոլշեւի... հատուցում չեն բրած անո... կական տէրերուն։ Այժմ... համաձայնութիւնով, Սթան... պիտի շարունակէ քարիւղ... Ռուսիայէն, սակայն Հնդ... տանի հրապարակին վրայ... րու մրցումը պիտի դադրի...

ՉՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ...

...ՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մ... Լսեցինք ու չհաւատացինք. — բայց հետաքրքրուեցանք ու հաստատեցինք թէ՝ Փարիզահայ կարգ[ադրութիւ]նը ընտանիքներ լուրջ ձեռնարկներ կը կատարեն հիմնելու եկեղեցի մը, որ կապուած չըլլայ Փարիզի Հոգաբարձութեան:

Պատճա՞ռ: Փարիզի ցոյցերուն ...մնփոյթ, ազգամիաս ու անպատասխանատու կործունէութիւ[ն]..., մեռելի, ծնունդի, կնունքի, ...պակի եւայլն առթիւ կամայա[կ]... ու բարձր տուրքերու պարտադիր գանձում...:

* * *

— Ընչատուրը ծոս ալ ծայր ...ուաւ, տրտնջաց «եկեղեցասէր ...սասարակութեան» պատուական ...անդամ մը:

— Պա՛հ, պատասխանից ու... ...իշ մը, արդէն միացող չէր ե... ...ուած, որ հիմակ ալ անջատուող ...լլայ:

...ԻՈՒԹԱՐԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄՆ ԱԼ

«Նուպարեան Մատենադարանը» ...միսներ առաջ մամուլի միջո[ց]... ...ւ ծրաւէր կ'ուղղէր կարող ու... ...անուններու՝ նոր տարեշրջանին ...մար: Ուեթուռն երիտասարդներ ...իմում կը կատարեն, նպաստա... ...րուելու եւ բարձրագոյն ուսումն մը տիրանալու յոյսով

Բայց, բոլորն ալ կը մերժուին: Ինչո՞ւ: Անոր համար որ դի[մումն]երուն մէջ արժանի մէկը չէ՞ ...նուած: Մաքիրինի մի չար... ...րկէք, գտնելու համար Փոլոմ... ...ոսի ճաւլիթին ճանճնուկը ...ատճառը նոյնքան պարզ է:

Յաւաւ գրոյց կը շրջի թէ Նուպարեան Մատենադարանը ...ըրամը յանձնած է՝ սակարանի ...րծողութիւններու մէջ:

∴

«Այս տաքին սառ կը դի[մ]ա՞յ», պիտի փուխան խոր[հ]րդածել լողները:

ՄԽԻԹԱՐ ԵՐԵՒԱՆՑԻ

Անցեալ օրերուն, երկու մայ[րե]ր՝ անկարող մնուցանելու ի... ...նց փոքր զաւակները, զանոնք ...ը յանձնեն վենետիկի Մխի[թար]եաններուն: Ցղաքը վանք կը ...րկուեին: Փիտի կրթուէին, ու... ...ւմ առնէին եւ օր մը, իրենց ...ալըներուն օգտակար ըլլային: Բայց, բուեր է թէ տան հաշիւը՝ ...ուկային չի յարմարիր: Մխի[թ]արեանները այսօր կը մերժեն ...ղաքը յանձնել իրենց մայրե[ր]ուն:

Անշուշտ իրաւունք ունին: ...անքին երկու վարդապետ շա[հ]ելու համար, շա՞տ է արիւն... ...եցունք քամել անպաշտպան ...ւ բերու աչքերէն:

...ԱՇԱԼԻ ՈՒ ՉՐԻ

...նակուն բանաստեղծութեան ...րածալները, առիթը ունին այս ...եւրս՝ հոյակապ տեսարան մը ...ելու: կը բաւէ որ քիչ մը ...2 քնանան եւ գիշերուան ժամը ...ատեններ, աչքերնին դէպի Լեդիֆոք բարձրացնեն: Արեւելեան կողմէն՝ երկու աստղեր դէմ դէմի աչք կը նետեն իրարու: Մէկը Հրատն է իր կարմրորակ շողերով, միւսը՝ երեւակն է իր դեղին-կապոյտ լուսարձակով.

ՊԱՐԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ

Գիտէինք թէ շատ բան կարելի է շահիլ պարասրահներուն մէջ,— անուշ ու խոստմնալից նայուածքներ, անմեղ... համբոյրներ, հպանցումներ, հարեւանցի ժամադրութիւններ ու բաներ, որոնք միայն հաճոյք կրնան պատճառել երիտասարդներու: Բայց ծերուկ գիտնական մը ժանսէլմ, անպատճառ նախանձէ մղուած՝ ուխտած է սարսափեցնել պարամոլները:

Բժշկական Ակադեմիայի մէջ, զեկոյց մը կուտայ ու կը փաստէ թէ 1919էն ի վեր, պարասրահներու հետ համեմատաբար, աճած են նաեւ վեներական հիւանդութիւնները: Հիւանդ պարամոլներու հարիւրին 33ն է միայն որ կանոնաւոր դարմանումի կը հետեւին: Միւսները կը մնան իրենց բախտին, որովհետեւ դարմանումը սուղ է եւ ժամանակի կը կարօտի:

Ամէնէն կարճն ու խելօքը ուրեմն, վերջին ֆոքսթրոթէն առաջ կանգ առնելն է...:

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ՎԷՃԸ

Երկար բանակցութիւններէ վերջ, կարելի չեղաւ լուծել Թուրքեւհելլէն վէճը, փոխանակելիներու կալուածներուն մասին: Իտալիոյ բարեացակամ միջամտութիւնն ալ օգուտ չըրաւ: Առ այժմ խնդրին կարգադրութիւնը յետաձգուած է եւ վէնիզելոսի նոր դահլիճին միջամտուած է վերջնական լուծումի մը յանգիլ: Մինչ այդ Թուրք եւ հելլէն թերթերը վերսկսած են դառն խօսքեր ըսել իրարու:

«Վազրթ» կը գրէ.

Հելլէն թերթերը, Պոլսոյ մէջ ոչ փոխանակելիներուն հելլենական կալուածներ բաժնուելու խընդիրը պատրուակ բռնելով, գործած մեզի դէմ թշնամական հրատարակութիւններու մըջամ տուած են: Հելլէնական քարոզներուն այս տեղ պոռչտ քին վերջ տալու ժամանակը եկած է: Թուրքեւհելլէն միջնորդման խօսք ընող հելլէն աւագանին ինչո՞ւ անփոյթ կը մնայ իր քիթին տակ կատարուած այս խայտառակութիւններուն հանդէպ:

Փոխանակելի Հայերուն թըշնամական գաղափարներուն օռկան ծառայող Աթէնքի «Կոստանդնուպոլիս» թերթը տեսէք ինչե՞ր կը գրէ Յունիս 15ի թիւին մէջ — «Պոլսոյ մէջ Թուրքերը կը շարունակեն յափշտակումի եւ գրաւումի գործը: «Էթապլի»ները կամ ոչ, Պոլիս գտնուի կամ չգտնուի, թրքահպատակ Յոյն մը գտնուելուն պէս անոր կալուածներուն աչք կը տնկեն: Ոստիկանութեան հին տամարները կը պրպտուին: Ջինագագարի տարիներուն արտասահման գացող կալուածատէրեր եթէ օտար անցագրով մեկնած են, խէկոյն անոնց կալուածները կը գրաւուին: Պոլսոյ Յոյներուն հարիւրին 99ին գոյքերը այս կերպով առնուած են անոնց ձեռքէն: Պոլսոյ մէջ ծնած ու մեծցած եւ մինչեւ հիմա բնաւ արտասահման չգացած տիկինի մը գոյքերն ալ գրաւուեր են վերջին օրերս, որովհետեւ տամարներուն մէջ տեսնուեր է որ Ցիկինին ազգականներէն նոյն անունը կրող մէկը զինադադարի տարիներուն օտար անցագրով ճամբորդութիւն կատարեր էւ Հայրենադարձ է ըսելով մինչեւ այն անունը կրող տիկինի մը կալուածներն ալ ահա այս կերպով գրաւուած են:

«Թանի որ արտաքին նախարարութիւնը Պոլսոյ մեր ազգակիցներուն եւ կրօնակիցներուն դէմ կատարուած այս գործողութիւններով չի շահագրգռուիր այդ պարագային ո՛վ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ կուսակալներ, թաղապետութեան նախագահնե՛ր, ոստիկաններ եւ ոստիկան զինուորներ, դուք ալ թրքական կալուածներուն հանդէպ նոյն գործողութիւնը ըրէք իբրեւ փոխադարձութիւն եւ ձեր ձեռքը ինկած թրքական կալուածները գրաւեցէք ձեր յերիւրելիք պատրուակներով

«Յափշտակութեան վերջ տալու համար ասկէ ուրիշ միջոց չկայ»:

«Վազրթ» կը շարունակէ.

Այս տգէտ եւ վրէժխնդիր հելլէն օրագրողը գիտէ թէ Պոլսոյ մէջ հելլէնական կալուածները ինչո՞ւ կը գրաւուին: Գիտէ՞ թէ ո՛վ է այն տիկինը, որուն կալուածները գրաւուեր են՝ 16 տարիներէ ի վեր իրենց գոյքերը Հելլէններուն կողմէ յափշտակուած եւ թշուառութեան մատնուած Թուրք ոչ փոխանակելիներու իրաւունքին մէկ փոքր մասը տալու համար: Այդ կինը Թեքրայի փողոցներուն մէջ հելլէնական կապոյտ գրօշները ծածանած տանն, Թրքական հպատակութիւնը անպէտ համարելով հելլէնական կամ անգլիական անցագրով մը Աթէնք գացողներէն մէկն է:

Ոչ մեր, ոչ ալ միջազգային օրէնքները թոյլ կուտան որ այդ կինը դարձեալ հայրենիքին ծոցը ընդունուի: Երբ Արեւմտեան Թրակիոյ մեր ազգակիցները հելլէն ոստիկան զինուորներուն անհանդուրժելի հարստահարութեանց ներքեւ կը հեծեն, հելլէն կառավարութեան շո՞հը կը պահանջէ որ Պոլսոյ մէջ հանգիստ ապրող Յոյները պաշտպանելու ելլող այդ լիրբ օրագրողը լռեցնէ: Գալով Արեւմտեան Թրակիոյ պաշտօնեաներուն անոր բրած յանձնարարութեան, արդէն անոնք պէտք եղածը կ'ընեն եւ ամէն օր այն կողմէն օգնութեան նոր աղաղակ մը, նոր հեծեծանք մը կը լսենք:

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

«ՆՈՐ ԲԻՒԹԱՆԻԱ»

«Նոր Բիւթանիա» ծխախոտագործական ընկերութիւնը 1925էն ի վեր հաստատուած է Շահումեան լճի Նախկին Թոխմախեան կեօլ մասերը գտնուող հողամասին վրայ, ուր ծխախոտի մշակութեամբ կը զբաղի: Ընկերութեան անդամները իրենց ընտանիքներուն համար ժամանակաւոր հիւղակներ պատրաստած էին, նպատակ ունենալով ապագային նոր գիւղ մը կառուցանել նոյն տեղը:

Երեւանի գաւառային Գործկոմը անյարմար նկատելով այդ հողամասին վրայ ծրագրուած աւանին կառուցումը, «Նոր Բիւթանիա»յի համար քաղաքին մէջ տրամադրուած է 120 տնատեղ: Այժմ ընկերութեան անդամներուն եւ Թէքնիքական Ենթաբաժնին միջեւ պայմանագրեր կը կնքուին տուներու կառուցման մասին: Այսպէսով «Նոր Բիւթանիա»ն Երեւանի մէկ թաղամասը պիտի կազմէ, կայարանին դիմաց, որով իր ծխախոտի մշակութեան դաշտերէն հեռու կ'ըլլայ միայն մէկ ու կէս կամ երկու վերստ:

«Նոր Բիւթանիա»ն այս տարի կ'ուզէ ջերմարանութիւն ալ փորձել, 50 տեսակին հող յատկացնելով թթենիներու մշակման: Ընկերութիւնը մտադիր է 50000 թթենիի տունկ տնկել այդ հողամասին վրայ:

*ԴԻՒՂԱՑՆՏԵՍԱԿԱՆ
ԲՈՒԺԱԿԱՅԱՆՆԵՐԸ*

Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէն որոշած է գիւղերու մէջ բժշկական օգնութեան համար ...եւէ գանձում չկատարել եւ յանձնարարել ժողովրդային Խորհուրդին 1928 1929ի պիւտճէէն հանել այդ գանձումներէն նախատեսուած գումարները: Միւս կողմէ՝ առաջարկուած է Առողջապահութեան Ժող. Կոմիսէրութեան երկու ամսուան ընթացքին բժշկական օգնութեան գործը ուսումնասիրել եւ շօշափելի ծրագիր մը ներկայացնել.

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

Կեդրոնական Գործկոմի կից կազմուած է Մանուկներու Միութիւն մը, նպատակ ունենալով մանուկներու ընկերային դաստիարակութեան հոգ տանիլ եւ անոնց իրաւունքները պաշտպանել:

Մանկատան սաներու որոշ մասը պիտի յատկացուի գիւղացիական տնտեսութեանց մէջ խերաքանչիւրին համար 220 րբ. ծախս նախատեսուած է: Անոնց մէկ մասը հուկաշէն պիտի հաստատուին: Դիմում պիտի կատարուի Անդրկովկասի կեդրոնական գործադիր մարմնին, 100 հազար րուբլի եւս տրամադրելու համար անապաստան տղոց, որոնց ի նպաստ օգնութեան շաբաթ մը պիտի կազմակերպուի, գաւառական գործադիր մարմիններու աջակցութեամբ:

ՄԻՋԱԶԳ. ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԿԻՍԱՄՍԵԱԿ

Հանրապետութեան նախագահին հովանաւորութեամբ եւ ծերակուտական Սեթրոսի տնօրէնութեամբ, Փարիզի մէջ բացումը կատարուեցաւ «Միջազգային ընկերական կիսամսեակ»ին: Տասնըհինգ օրուան ընթացքին, պիտի կազմակերպուին չորս համաժողովներ:

Մինչեւ Յուլիս 8ը, Սորպոնի մէջ, Բնակութեան Համաժողովը պիտի զբաղի շինութիւններու գինով, գիւղացիներու եւ շատ աղքատներու բնակարանի հարցով, ինչպէս նաեւ քաղաքներու բարեփոխումով՝ համաձայն առողջապահական պահանջներու:

Յուլիս 5-7 Սալ Փլէյէլի մէջ տեղի պիտի ունենայ Հանրային եւ Ընհատական Խնամատարութեան Համաժողովը, որուն օրակարգին վրայ կը գտնուին տկարներու, ծերերու օգնութեան եւ նպաստի տեղ՝ փոխատուութեամբ օժանդակելու հարցերը:

Յուլիս 8—13, նոյն սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ Մանուկներու պաշտպանութեան համաժողովը, որ պիտի ուսումնասիրէ մայրանոցներու առողջապահական հիմերով կառուցումը, մայրական գիտցումը պարգացնելու լաւագոյն միջոցները, մանուկներու համար, բացօդեայ ճեմավայրերու եւ զբօսավայրերու կազմակերպութիւնը եւ մանկական դատարաններու գործունէութեան եղանակը:

Նոյն թուականներուն Փլէյէլի սրահին մէջ, տեղի պիտի ունենայ նաեւ ուրիշ համաժողով մը, որ պիտի ուսումնասիրէ միջազգային ընկերական ապասարկութիւններուն միջեւ կապեր հաստատելու, տեղեկութիւններ հաւաքելու եւ հաղորդելու ինչպէս նաեւ ազգային կազմակերպութիւններու միջեւ տեսակէտներ փոխանակելու դիւրութիւնները:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ» Ը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՀԱՒԷՏ ՀՆԱՐՔ ՄԸ. — Ֆրանսական երկաթուղագծին վրայ յաճախ ճամբորդները գիտեն թէ՝ տեսակ մը տոմսակ կայ, որ կը ծառայէ երթեւեկի որ եւ է քաղաքէ ուրիշ քաղաք մը: Ցոմսակին վրայ քաղաքներուն անունը ձեռքով կը գրուի: Անոր երթի բաժնին վրայ, կը բաւէ ուրեմն մօտաւոր քաղաք մը արձանագրել տալ պաշտօնեային, կայն աւրել ու վրան նշանակել հեռաւոր քաղաք մը, շահելու համար ճամբորդութեան ծախքէն: Շատ պարզ բայց պէտք էր խորհիլ ու գտնուեցաւ հանած-վարած մը, որ խորհեցաւ եւ ամբողջ տասնըհինգ տարի, ճոխ ապրուստ մը ապահովեց այս կերպով, մինչեւ որ ոստիկանութիւնը մատը վրան դրաւ:

Երեք ամիս առաջ միայն, ընկերութեան վարչութիւնը նշմարեց թէ՝ կեղծ տոմսակներ կը պտտին ձեռքէ ձեռք: Գաղտնի ոստիկաններու միջոցով, քննութեան ձեռնարկեց, եւ ի վերջոյ, յաջողեցաւ ձերբակալել Փանտար անունով վաթսունօց մէկը, որուն տունէն գտնուեցան տոմսակ կոխելու յատուկ գործիքներ: Մարդը տոմսակները կը պատրաստէր եւ յետոյ, կայարանէ կայարան պտտելով, կոտրած գինով կը ծախէր ճամբորդներուն: Հարցաքննութեան ընթացքին խոստովանեցաւ որ, 15 տարիէ այս գործով կը զբաղէր եւ տարեկան՝ նուազագոյն 100.000 ֆրանք կը շահէր:

ԼՈՅՍ ԱԶԳՈՎ. — Անցի օր, Պուլվար տը Փոռ-Րուայեալ, գոհարավաճառ մը զոհ գնաց յանդուգն գողութեան մը: Կէս օրին, վաճառատան ետեւի կողմը, իր բնակարանին մէջ կը ճաշէր, երբ մէկը, ցուցափեղկին առջեւ վար իջաւ իր հեծելանիւէն, ծրար մը դրաւ գետին եւ վաճառատան դրան առջեւ, սխաւ տարօրինակ աշխատանք մը կատարել, բայց յանկարծ, հեծաւ եւ արագօրէն չուեցաւ Աշակին կորսուած, ու 15000նոց մատանի մը եւ 8000 արժէքով երկու օղեր թողուցեր էր:

Դիմացի տան դռնապանուհին որ նշմարեր էր, վազեց անմիջապէս լուր տուաւ գոհարավաճառին, որ իր կարգին փութաց վնասը ստուգել: Գողը պակին կոտրելէ առաջ, վաճառատան դռները կապած էր երկաթ թելով, որպէս զի ներսէն մէկը չկարենայ գինքը անակնկալի բերել: Ցետոյ, մէկ վայրկեանի մէջ, կատարեց իր կողոպուտը: Չէ ձերբակալուած:

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԿՈՍՏԻ ԵՒ ԿՈՆՍՏԱՆԴԻՆ

Մանուանց հազարումէկ տե[սա]կ խօսակցութիւն տեղի կ'ունենա[յին] իրենց մէջ: Կոնստանդին, կոստէն հինգ տարեկան աւելի մեծ, ...ու եւ բանաստեղծական բնաւո[րու]թիւն ունէր: խօսելէ աւելի ...րէկ կ'ընէր բոլոր այն խօսակցու[թիւ]ններ ուր Կոստի բնաւ իր ...անդը չէր կորսնցներ:

Կոնստանդին կ'երազէր, կ'երազէր ...ած պահուն, քալած պահուն, ...երազէր նոյնիսկ իր ամենատ[ա]...ի միակ գբաղումին պահուն, ...ն էր ծառերուն պատուաստումը: Հրջանակին հովիւն էր ան. Բլանխայի եաեւ, լեռներուն մէջ ...ոյծերը կը տանէր. ինքը կ'երա[զ]էր գետնին վրայ ժամերով. ...անց բառ մը արտասանելու: ...ոյ, յանկարծ, երկար ատենէ ի վեր փակ վանդակէ մը ելածի պէս, խորհրդաւոր նուագի մը նախերգանքը դուրս կուգար, ու ան կը սկսէր երգել: Կ'երգէր ոտանաւորներ, զորս ինքը անձամբ յօրիններ էր: Կոնստանդին բանաստեղծ էր, այն բնազդական, ժողովրդային բանաստեղծներէն մէկը, որոնց Յունաստան միշտ ծնունդ կուտայ:

Բանաստեղծական այս յատկութիւնը երբ ճանչցաւ Կոստի, չափազանց հետաքրքրուեցաւ: Կոնստանդինը հետը կը տանէր, ու գլուխը վերցնելով, որովհետեւ միւսը իրմէ շատ բարձր էր, կ'ըսէր անոր.

— Քու գիտցածներէդ երգէ քիչ մը: Կը զուարճացնէ զիս:

Եւ Կոնստանդին կ'երգէր: Կը գիտէր Կոստին, գլուխը կը ճօճէր, պահ մը կը լռէր, յետոյ, երբ թէ իր երկար խորհրդածութիւններովը փնտռած բանաձեւը գտած ըլլար, իր մտածումին խորքը լրջութեամբ կը յայտնէր Կոստի:

— Կը տեսնա՞ս, քիչ ատենէն մարդ մը կ'ըլլամ արդէն: Եւ դուն, աղայ մըն ես տակաւին: Եւ սակայն, կը դիտեմ որ ամէն պարագաներու մէջ միշտ աւելի քեզ կը սիրեն մօտէն ըսել քան թէ զիս:

Կոստի ճարտարութիւնը գործնական ոգին, քաջութիւնը, խանդը, լեզուին արագութիւնը, եւ շարժուձեւը խոր ազդեցութիւն ներգործեր էին Կոնստանդինի վրայ: Իրականին մէջ, Կոստին էր որ կը վարէր ամէն ինչ, նուազ եղերական պարագաներու մէջ, զուարճալի պիտի ըլլար տեսնել այդ պզտիկը, որ միշտ առաջքէն կ'ընթանար, մինչ միւսը, շատ աւելի բարձր հլուութեամբ իրեն կը հետեւէր Սոթիրիսի սպանութեան օրը, Կոնստանդին վերը, բարձրերը ճաշեր էր երազելու համար: Ուշինչ տեսած էր: Յանկարծ, Կոստի շնչասպառ, իր քով վազեց, իր գեղեցիկ կապոյտ աչքերը տխրագին, հորիզոնի ամէն կէտերը դիտելէ վերջ, կամացուկ, խղդուկ ձայնով մը ըսաւ Կոնստանդինի.

— Նեա՛ր: Այս կողմէն պէտք է որ երթանք:

Լուռ, ժամանակ մը քալեցին մինչեւ որ Բէլիոնէն դուրս ելան: Կոստի, որ չէր ճանչնար լեռը, շուն մը հոտառութիւնով, բոլոր վտանգները եւ պատսպարանները կը գուշակէր: Այլեւս անտառ մտնելու վրայ էին: Կոստի մեծ փոզոցէն կը խուսափէր եւ միշտ քովընտի անցքերը կը նախընտրէր. Կոստի իր բարեկամին ձեռքէն բռնած էր միշտ, եւ այսպէս հասան որոշ բարձրութեան մը վրայ, ուրկէ, արշալոյսին, կրնային տակաւին հեռուէն Վոլոն եւ Բլաթանիան նշմարել: Լեռը կ'երկարէր դէպի դաշտին, քաղաքին եւ գիւղերուն մէջ: Կոստի եւ Կոնստանդին մտան հիւրընկալ անտառին առաջին ստուար մասին մէջ, եւ իրօք պիտի կարծուէր թէ այդ պահուն, Յունաստանի մէջ տակաւին ազատ ըլլալով, միայն այս երկու տղաքը կային, Կոնստանդին եւ Կոստի, բանաստեղծութիւնը եւ քաջութիւնը:

Պահ մը նստեցան: Կոստի ձեռքը դէպի Բլաթանիայ ուղղութեամբ երկարելով, գոյգ տուաւ տանիք մը որ կը մխար: Կոնստանդինի աչքերը արցունքով լեցուեցան: Հայրական երդիքին ծո՛ւխը: Երեկոյեան հաճե՞լի ճաշը: Հասկցաւ թէ այդ բոլորէն պէտք էր բաժնուիլ, երթալ, խոյս տալ, թէ այլեւս կարելի չէր տունը մնալ: Կոստի Կոնստանդինի բազուկներուն մէջ նետուեցաւ եւ ուռած աչքերով, միշտ գոց ձայնով բաւականչին.

— Գիտե՞ս Հայրս սպաննե՞ցին անոնք:

Եւ երկու տղաքը մութին մէջ, սաստկօրէն հեծկլտացին, կոնստանդինի բազուկները, հիմա տղեկին վզին շուրջն էին, եւ մայրական գորովով կը գգուէր գայն: Քալեցի՛ն տակաւին: Բէլիոնի մեծ անտառը բարի եղաւ անոնց հանդէպ:

Այդ իրիկունը հրաշագեղ լուսին մը կար: Անոր լոյսը կաղամախներուն փայլուն տերեւները ճերմակ գոյնով մը կ'արծաթազօծէր, եւ ճիւղերուն մէջէն ճամբաները կը լուսաւորէր: Բէլիոնը կը բացուէր ձեր տղեկներուն առջեւ. իր գորովին բոլոր փառքովը: Բէլիոն կը սիրէր զանոնք որովհետեւ անոնք վստահութիւն ունէին իր վրայ: Տղեկներուն պաշտպանութեան թէեւ բնաւ չեմ գիտեր ինչ գործակալուան հպարտութիւնով մը կը ստանձնէր ան: Իր ամենագաղտնի ապաստանները, իր սիրելի թաքստոցները կը բանար անոնց, կարծես թէ յաւիտենապէս անոնց միայն վերապահած ըլլար զանոնք:

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Շատ մը շրջաններու, մանաւանդ Ուկրայինայի մէջ տեղական իշխանութիւնները կը ստիպեն գիւղացիները որ հացը ծախեն որոշուած գինով։ Ասիկա գիւղացիներուն մէջ այն տպաւորութիւնը առաջ բերած էր թէ ցորենի առեւտուրը արգիլուած է։ Կառավարութեան կողմէ ցորենի մթերումը անգոհացուցիչ կերպով առաջ կ'երթայ։ Մոսկուայի համայնավարական մէկ հաւաքոյթին մէջ Հինչուք յայտարարեց թէ. Յուլիսին եւ Օգոստոսին հացի սպառման ամենախիստ խնայողութիւն պիտի կատարուի։ Կը ծրագրուի գեղջել ցորենի փոքրաքանակ վաճառումը։

Սերպ դահլիճը հրաժարած

Սքուփշինայի մէջ պատահած սպանութեան դէպքին ի վեր խախտած էր արդէն Վուկոյչեւիչի դահլիճին դիրքը։ Խրուաթ գիւղացի-ազգայնական երեսփոխանները՝ իբրեւ բողոքի ցոյց՝ մեկնած էին Պելկրատէն և յայտարարած՝ թէ չպիտի վերադառնան, մինչեւ որ կառավարութիւնը չհրաժարի։ Խրուաթները անհաշտ դիրք բռնած էին եւ չէին ուզեր սեւէ համաձայնութեան գալ։

Այս պայմաններուն տակ, Խորհրդարանի մեծամասնութիւնը կազմող երեսփոխանները քանի մը օր ժողով գումարելէ վերջ, որոշեցին միացեալ նոր դահլիճ մը կազմել։ Այս որոշումէն անմիջապէս վերջ, վարչապետ Վուքիչէվիչ Թագաւորին ներկայացուց դահլիճին հրաժարականը։ Վարչապետին տեսակցութիւնը Թագաւորին հետ՝ տեւեց մէկուկէս ժամ։

Կառավարութեան հրաժարականը ամբողջ երկրին մէջ ընդունուեցաւ գոհունակութեամբ, որովհետեւ այսպիսով պիտի հանդարտին միտքերը։

Ո՞ւր են մահապարտները

Գրած էինք թէ Թիֆլիսի դատարանը մահուան դատապարտած է մաքսատան չորս պաշտօնեաներ։ Մոսկուայի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ մահապարտներն են՝ Պաթումի մաքսատան նախկին տնօրէն Ժորդանիա, մաքսային պաշտօնեաներ Մենիավա, Կարտավա եւ Գոգիբէրիցէ։ Ասոնք շահադիտութիւնով եւ մաքսանենգութեամբ կը գրաղէին։

Միւս կողմէ նոյն գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ գերագոյն ատեանը մահուան դատապարտեց Ֆինլանտացի Հիւթթինէնը, որ լրտեսութեամբ ամբաստանուած է. չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Մատիլայնէն անուն մէկը, իբրեւ մաքսանենգ։

Դոնեցի դատավարութիւնը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Դոնէցի «դաւադրութեան» դատավարութիւնը իր վախճանին հասաւ։ Ընդհանուր դատախազի ճառէն յետոյ, 53 ամբաստանեալներուն ալ պատասխանի իրաւունք տրուեցաւ։ Շատեր կուլային եւ բոլորովին ընկճուած էին։ Երկու ամէնէն տարիքոտները՝ Ռաբինովիչ եւ Իմէնիտով յայտարարեցին թէ անմեղ են. միայն Բաշկին խոստովանեցաւ թէ յանցաւոր է եւ դատարանէն խնդրեց ներողամիտ ըլլալ։

Պելճիքացի դրամատէր մը օդանաւէն ինկած

Պելճիքացի յայտնի միլիառատէր Ալֆրէտ Լէօվէնշթայն իր սեփական օդանաւով առջի օր Լոնտոնէն Պրիւսէլ կը վերադառնար, ընկերակցութեամբ քանի մը բարեկամներու։ Երբ օդանաւը Մանշի վրայ էր տակաւին, միլիառատէրը լուացարան երթալու համար ոտքի ելաւ, սակայն սխալ դուռ բանալով, ծովուն մէջ ինկաւ եւ կորսուեցաւ։ Ընկերները չտեսան այս արկածը եւ Լէօվէնշթայնի կորսուիլը զգացին միայն երբ օդանաւը ցամաք իջաւ Պելճիքայի եզերքը։

Օդանաւորդական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ միլիառատէրը անձնասպան եղած է, քանի որ կարելի չէ որ սխալած ըլլայ։ Այս ենթադրութիւնը կը հերքուի։

Ալֆրէտ Լէօվէնշթայն իր հարստութեամբ աշխարհի մէջ երրորդն էր եւ միշտ կը ճամբորդէր բազմաթիւ մարդերու ընկերակցութեամբ։ Ծնած էր Պրիւսէլ 1874ին եւ կանուխէն սեղանաւորական ասպարէզը նետուած։ Ունէր բազմաթիւ ձիեր, որոնք արշաւներու կը մասնակցէին միշտ։ Պիարիցի մէջ ունէր մեծ տուն մը, ուր կը պահէր քարտուղարներու եւ մեքենագիր աղջիկներու բանակ մը։ Ունէր վեց վիլլաներ, ուր կ'ընդունէր իր հիւրերը, որոնց տրամադրութեան տակ կը դնէր ..—10 օդանաւեր։

Մարմինը գտնելու համար Մանշի մէջ կատարուած պրտումները ապարդիւն մնացին։

Ազատարար նոր ձեռնարկներ

Ֆրանսացի յայտնի բեւեռախոյզ տոքթ. Ժան Շարքօ այսօր կամ վաղը ճամբայ պիտի ելլէ դէպի բեւեռ՝ Նօպիլէն ու Ամունտսէնը փնտռելու համար։ Իրեն պիտի ընկերանան վեց նաւազներ։ Տոքթորը լաւատես է եւ կը յուսայ թէ Ամունտսէն եւ ընկերները ողջ առողջ պիտի գտնուին։ Նորտէնսքիոլտ ինը ամիս կորսուած մնաց սառոյցներուն մէջ։

Տոքթ Շարքօ ասկէ առաջ երկու անգամ ազատարար ձեռնարկներ կատարած է արդէն հիւսիսային բեւեռին մէջ. Նախ՝ Նորտէնսքիոլտը, յետոյ նոյնինքն Ամունտսէնը գտնելու համար։ Սակայն բեւեռախոյզները գտնուեցան իր հասնելէն առաջ։

Ռուս օդանաւորդ Պապուշկին, որ աղէտեալները փնտռելու համար ջրօդանաւով մը մեկնած էր ռուսական «Մալիգին» նաւուն վրայէն եւ որ կորսուած կը կարծուէր, ողջ առողջ վերադարձաւ իր մեկնակէտը։ Ամբողջ հինգ օր, Պապուշկին պայքարած է փոթորիկին ու սառնակոյտերուն դէմ։ Օդանաւը ստիպուեր էր ովկիանոսին վրայ իջնել։

Գերման օդանաւորդ Ուտէթ քանի մը օրէն պիտի մեկնի սահնակներով օժտուած թեթեւ օդանաւով մը՝ Նօպիլէի ընկերները մէկիկ մէկիկ ազատելու համար։

ՕԴԱՅԻՆ ՆՈՐ ԱՐՇԱՒՆԵՐ

Իտալացի օդանաւորդներ Ֆէրրարին եւ Տէլ Փրէթէ ուղիղ գիծով հեռաւորութեան մրցանիշը կոտրելու համար առջի օր «Սավոյա» օդանաւով Սարտինիայէն ճամբայ ելան դէպի հարաւային Ամերիկա։ Իրենց ուղեգիծն է՝ Սարտինիա, հիւսիսային Աֆրիկէ, Ճիպրալթար, Թանճէր, Քազապլանքա, Ռիօ տէ Օրօ եւ Մավրիտանիոյ եզերքը, Ատլանտեանի վրայ։

Այրի տիկին Նեվրիկ Անդրէասեան, Պ. Յակոբ Անդրէասեան, Այրի տիկին Ագնիւ Սարգիսեան, Տէր եւ տիկին Կղեմէս Փիլիպոսեան եւ զաւակները (Քէսքին), Այրի տիկին Հայկանուշ Սիմոնեան եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի տիկին Մայրենի [illegible] (Պոլիս, Գեր. Հմայեակ Ս. Վրդ. Պալթիարեան (Պոլիս եւ իրենց պարագաները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի որդւոյն, եղբօր քեռորդւոյն եւ ազգականին

Պ. ՀՐԱՆՏ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Յունիս 30ին վայրախի (Նիսի մօտ) հիւանդանոցին մէջ, երիտասարդ հասակի մէջ։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ կիրակի երեկոյ ժամը 6ին։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ընկերները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ԿԷՆՃԵԱՆԻ, իր հօր տխուր մահուան առթիւ։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պ. Մ. ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ե. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին, 34 Rue Villeroy, բոլոր անդամուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լէգէոնական միութեան ընդհ. ժողովը՝ 14 Յուլիս Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին կայարանի սանդուխներուն դիմացգառ Թոնիմանիթալ, սրահին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ սոյն խիստ կարեւոր ժողովին.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եւրոպահայ Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 9ին, 66 րիւ րէփիւպլիքի սրահը։ Օրակարգ.— Զեկուցում. խորհրդակցութիւն բացման հանդէսի շուրջ, բանախօսութիւն Պր. Գույումճեանէ։ Ներկաները պիտի հիւրասիրուին թէյով.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Տէսին, Մ. Գինօս.— Ուշացած ըլլալով կարելի չէր հրատարակել։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փարիզ, Ա. Արգ.— 300։

Փարիզ, Պ. Շ.— 15։

Պուրկ Սէն Անտէօլ, Օ. Ճ.— 70 ֆրանք։

Լը Փուզէն, Վ. Մ.— 35։

Քոնսթանցա, Կարծ.— 1180։

Թաւրիզ, Կարծ.— 400։

Սալոն, Մ. Գ.— 10։

Գալինեօլ, Ե. Կ.— 35։

Երուսաղէմ, Գ. Ք. 1 Անգլ.։

Վիէն, Հ. Ո.— 200։

Մարսէյլ, Կարծ.— 646։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Մէշէտի հանգանակութիւնը. Յ. Պարոյրեան, Mr. Kiejer, Ա. Շահինեան 200ական, Տիկ. Ա. Պարոյրեան, Ա. Կոնստանդինիտիս, Յ. Պետրոսեան, Դոքթ. Բ. Քանլեան, Տիկ. Ն. Քանլեան, Ս. Գիւլպէնկեան, Լ. Պէրպէրեան, Յ. Սարգիսեան 100ական, Տիկ. Լ. Շահինեան 75, Բ. Դանիէլեան 50, Ա. Դէօրգեան 50, Ալեքսանդր Կրիֆիի ֆոնտէն նուաւզորդ 338, Ն. Ստեփանեան 20, Ա. Աբրահամեան 10, Ոմն 20։ Գումար 1963 դրամ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի կիրասոնցի շոֆէօր Արթին Սէրոբեան, կին Սիրանուշ (ծնեալ Օվալեան) որ տարի մը առաջ կը գտնուէին Աթէնքի մօտ Ֆիքս-Տուրկութի կայանը թիւ 43։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Տրապիզոնի Հայր. Միութեան կողմէ, Clamartի անտառին մէջ։ Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ։

Տեղւոյն վրայ հաց եւ ըմպելի կարելի է հայթայթել։

Հաղորդակցութիւն.— Առնել 89 թիւ Թրամուէյը՝ Hôtel de de Ville, Odéon, St. Germaine des Prés, և Porte de Versaillesէն իջնել Clamart terminus, ուր ժամը 10—15 առաջնորդողներ պիտի սպասեն։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT[illegible]
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant E. SOUVIGN[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

[illegible]
[illegible]
ՖՐԱՆՍԱ [illegible]
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ [illegible]
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
[illegible] 100 $. 200 $.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration Խմբագրութիւն ; 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57 82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 7 ՅՈՒԼԻՍ 1928
7 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 693 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ՌԱԶՄԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՐՑՈՒՄԻ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

— Չկա՞յ գետին մը ուր կարելի ըլլայ քով քովի բերել քաղաքական բոլոր հոսանքները, առանց դպչելու անոնց իւրաքանչիւրին ուրոյն գործունէութեան։

Յաճախ այս հարցը կուտան մեզի, բարեմիտ մարդիկ, դառնօրէն տրտնջալով լրագրական անվերջ եւ տաղտկալի պայքարներէն։

Չկա՞ն,— կը հարցնենք մենք ալ։

Բայց հարցումին պատասխանելէ առաջ, հարկ է ճշդել կէտ մը։

Մեր մէջ տարածուած սխալ գաղափար ունին պայքարի մասին։ Կը կարծեն թէ կարելի է օրը իրիկուն ընել, սաղմոս հեգելով եւ «Փառք ի բարձունս» երգելով։

Պայքարը՝ անբաժան է մարդու կեանքէն։ Ծնած՝ անոր հետ, կը մնայ, կ'ազնուանայ կամ կ'այլասերի անոր հետ։ Ամբողջ բնութիւնը պայքար մըն է, ինքն իր մէջ։ Ո՛չ յաւիտենապէս արեւ կ'ունենանք, ոչ ալ անձրեւ կամ փոթորիկ։

Անշուշտ կան բռնի, արհեստական, չարամիտ վէճեր ու պայքարներ, քանի որ կան կռուազան եւ խարդախ մարդիկ։ Երկնքի հրեշտակներն անգամ — խօսինք բարեպաշտներու լեզուով — կատաղի պայքարներ մղած են, ազդեցութեան, կամ, թերեւս, գաղափարի համար։

Միայն գերեզմանատան մէջ է որ կը տիրէ անխախտ եւ ներդաշնակ համերաշխութիւն, խաղաղութիւն։

Եւ յետոյ. Եւրոպա կը գտնուինք եւ ամէն օր կը տեսնենք թէ ի՛նչպէս կը խօսին ու կը գործեն «քանց մեզ աղէկները»։

Հետեւե՞ր էք ո՛րեւէ եւրոպական թերթի հրատարակութեանց կամ կուսակցութեան մը գործունէութեան։ Կը կարդա՞ք քաղաքակի՛րթ խորհրդարաններու մէջ պատահած դէպքերը։

Գաղարիւն Բրիտանացին անգամ, ի հարկին, չի վարանիր «ստախօս» պոռալ վարչապետին երեսին, կամ անարգել Թագաւորը, եւ կամ խափանարար ցոյցերով, լռանքներով եւ սպառնալիքներով խանգարել խորհրդարանի նիստը։ Ֆրանսայի երեսփ. ժողովը դասական վառարանն է զարհուրելի փոթորիկներու, երբ նախարարներ անգամ հազիւ կրնան անվնաս պրծիլ։ Ա՛լ չենք յիշեր Պալքանները, ուր տակաւին քանի մը շաբաթ առաջ երեսփոխան մը, նիստի պահուն, սպաննեց իր ընկերներէն երկուքը, եւ վիրաւորեց չորսը։

Ինչո՞ւ այս բաները եւ դեռ աւելի վրդովիչ դէպքեր կը լսենք ու կ'անցնինք, իսկ մեր մէջ, եթէ լրատարան ու ժամկոչը կռուին բանկային մէջ, առնուազն «ազգը կործանեցաւ», կ'աղաղակենք։

Անշուշտ յանձնարարելի միջոցներ չեն ասոնք։ Բայց պէտք է ըմբռնել թէ բնական են եւ մարդկային, ինչպէս պատերազմը, ինչպէս երբ դատ մը կամ պատիւ պաշտպանելու համար կը սպառես ամէն միջոց։ Անխուսափելի չարիք։

Կ'ընդունինք որ մեր մէջ ծագած վէճերը յաճախ հետեւանք են կիրքի, նախանձի, տգիտութեան եւ չարամտութեան։

Կ'ընդունինք, դարձեալ, որ իբրեւ պզտիկ, ցիրուցան եւ ուժասպառ ժողովուրդ, պէտք է կարելի եղածին չափ խնայենք մեր կորովը եւ զգուշանանք աւելորդ միջոցէ։

Բայց պահանջել որ պայքար տեղի չունենայ եւ քրիստոնէական համբոյրով օծուին բոլոր շրթունքները— անբնական է և ծիծաղելի։

Արդ, մեր մէջ մղուած պայքարներէն առնենք այն որ կը մղուի Հայաստանի շուրջը։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ունենալով որոշ ծրագիր մը, անողոք պայքար կը մղէ Երեւանի ներկայ վարիչներուն դէմ։ Կը ձաղկէ անոնց ապիկարութիւնը եւ հակահայ քաղաքականութիւնը։ Կը թելադրէ ընդարձակել երկիրը, որքան կը թոյլատրեն այսօրուան պայմանները։ Կը պահանջէ բանալ հայրենիքին դուռները։ Վերջապէս, փաստերով կ'ապացուցանէ թէ հայրենիքը եւ ժողովուրդը չարաչար կը տուժեն այսօրուան քաղաքականութեան երեսէն։ Կը գտնէ որ միայն միացեալ և անկախ Հայաստանի ստեղծումով պիտի փրկուի մեր ազգը, եյլն.։

Ո՞վ է հակառակ այս ծրագրին։ Ռամկավարնե՞րը։ Բայց անոնք տարին տասներկու ամիս «Մեծ Տեսիլք»էն կը ճառեն, մեծ, միացեալ եւ անկախ Հայաստան կ'ուզեն իրենց սիրտին խորէն։ Միայն թէ կամացո՛ւկ, առանց մատը մատին զարնելու եւ գոնէ ապագային համա՛ր աշխատելու։

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, անոնք սուտ-խենդ կը ձեւանան, եւ ամէն բան մէկդի ձգած, մնամէջ փամփուշտներ կ'արձակեն... Դաշնակցութիւնը կործանելու համար։

Մինչդեռ կրնային ճակատ կազմել այս հիմնական կէտին շուրջ, պահելով հանդերձ իրենց համոզումները։

Հնչակեաննե՞րը։— Կարդացէք վաստակաւոր գործիչի մը մտածումները, քիչ անդին։ Եւ առաջինը չէ այս։ Կրնանք ըսել թէ հին հնչակեանները շատ աւելի մոլեռանդ ատելութեամբ լեցուած են Երեւանցիներուն դէմ։

Եւ սակայն, «ձայն բարբառոյ յանապատի»։ Այս խօսքերը կը մնան խօսք. եւ ամէն մէկ հնչակեան կ'երթայ իր ճամբով, իբրեւ առանձին խմբակ։

Հակառա՞կ են անկուսակցականները, — գոնէ անոնք որ քիչ-շատ կը հետաքրքրուին հայկական կեանքով։ Ո՛չ։ Կը ճանչնանք շատեր որ բաւական ուժգին չեն գտներ Դաշնակցութեան պայքարը. բայց երբ հարկ ըլլայ խօսքէն գործի անցնիլ, — ամէն մէկը կ'ամփոփուի իր պատեանին խորը։

Այսպէս եւ ազգային-գաղթային կեանքի մէջ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՂԱՑՈՒՑԻՉ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

Գ. Նժդեհեան, վաստակաւոր հին հնչակեանը, «Նոր Երկիր»ի մէջ հրատարակուած յօդուածաշարքի մը կարգին, հետեւեալ միամիտ հարցումները կ'ուղղէ Հայաստանի վարիչներուն եւ առհասարակ հայ համայնավարներուն (1 Յուլիս).

—«Պ. Համայնավարնե՛ր, դուք ամէն մի օր տեղի թէ անտեղի, ժամանակ թէ անժամանակ ձեր համակրութիւնն էք յայտնում Արեւելքում եւ Աֆրիկայում իրենց անկախութիւնը ձեռք բերելու համար կռուող ժողովուրդներին եւ նիւթական, դիւանագիտական, զինւոր օգնութիւն էք տալիս Թուրքերին, Չինէրին, Սամօյացիներին, Հօթենթօթներին.անկախութիւն ձեռք բերելու համար, դուք ձեր հովանաւորութեան տակ էք առնում տաճիկ, սուրիացի, թաթար, արաբ եւ այլ ազգայնականներին, ու բովհետեւ գտնում էք, որ այդ բոլոր ժողովուրդները իրաւունք ունին անկախ ապրելու։

Պ. Համայնավարնե՛ր, ասացէ՛ք, խնդրեմ, ի՞նչ մեղք է գործել աշխարհի երեսին հայ ժողովուրդը, որ զրկում էք նրան ազատ ապրելու իրաւունքից, անկախութեան ձգտելու պայքարից, իր սեփական հայրենիքը ունենալու ցանկութիւնից, ինչո՞ւ անպայման հայ ժողովուրդը, միայն հայ ժողովուրդը պիտի ստրուկ մնայ, գլուխը դնելու տեղ չունենայ, բռնութեան ենթարկուի։

Պ. Համայնավարնե՛ր, ասացէ՛ք, ինչո՞ւ դուք անգլիական տիրապետութիւնը Հնդիկ եւ Եգիպտացի ժողովուրդների վրայ համարում էք բռնութիւն եւ նրա դէմ Հնդիկ եւ Եգիպտացի ժողովուրդների պայքարը գտնում էք ազատագրական, քաջալերելու արժանի, բայց հայ ժողովրդի թուրքական տիրապետութիւնը բռնապետական չէք համարում, ո՛չ էլ քաջալերութեան արժանի եւ ազատագրական համարում Հայերի պայքարը նոյն բռնութիւնից ազատուելու համար։ Սա ի՞նչ չափանիշ է։ Երեւի, այդ նրա համար է, որ Անգլիայի տիրապետութեան տակ Հնդկաստանն ու Եգիպտոսը շէնցել են, տէր են դարձել երկաթուղիների, հսկայական քաղաքների, բարեբեր դաշտերի, իսկ Թրքական տիրապետութեան տակ Հայաստանը աւերակ է դարձել։

Ըստ ձեզ, կարելի է տապալել եւ պէտք է տապալել շէնցնող տիրապետութիւնը, իսկ չի կարելի ձեռք տալ քանդող տիրապետութեան։ Սա հոգեբանական է։ Չէ՞, որ ձեզանում էլ նստած է քանդելու, աւերելու, ճնշելու թաթարական, արեւելեան հոգին։ Ուրիշ կերպ չի կարելի բացատրել ձեր հակասական վերաբերմունքը։

Մի վերջին հարց էլ, Պ. Համայնավարնե՛ր,—դուք, որ դէմ էք անկախութեան եւ սեփական հայրենիքի գաղափարին, ապա ինչո՞ւ Ռուսաստանի մի նահանգը եղող երկրամասը կոչում էք Հայաստան։ Սա աչքակապութի՛ւն է, թէ ազգայնականութիւն։ Ի՞նչ գործ ունէք արտասահմանում ապրող Հայերի հետ, ինչո՞ւ էք ուզում նրանց տեղաւորել Հայաստանում։ Սա ի՞նչ հակասութիւն է»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏԱՍՆԸՄԷԿ ՀՈԳԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏ

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը 6 Յուլիս թուականով կը հաղորդէ որ Գերագոյն Ատեանը 52 ժամուան խորհրդակցութենէ յետոյ, տուաւ իր վճիռը Դոնէցի խնդրին մասին։ Հաստատեց թէ կան հակայեղափոխական քանդիչ կազմակերպութիւններ, որոնք ճիւղեր ունին Դոնի աւազանին մէջ եւ կեդրոններ՝ Խարքովի եւ Մոսկուայի մէջ։ Ասոնք կապ ունին հանքի նախկին սեփականատէրերուն, ինչպէս նաեւ կարգ մը օտար պաշտօնական հաստատութեանց հետ։

Ցիսուն երեք ամբաստանեալներէն մահուան դատապարտուեցան 11 հոգի։ Ասոնք են՝ Գորլեցկի, Բոյարինով, Կրժիժանովսկի, Եուսէվիչ, Բուդնի, Մատով, Բրատանովսկի, Բէրէզովսկի, Բոյարշինով, Կազարինով, Շադլուն։ Նկատելով որ վերջին 10 հոգիները զղջում յայտնած են եւ գիտական մեծ արժէք կը ներկայացնեն, Գերագոյն Ատեանը անոնց համար պատիժի թեթեւացում պիտի պահանջէ Խորհրդային Միութեան կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէէն։

Կացութիւնը Յունաստանի մէջ

Հելլէն նոր զահլիճը պաշտօնական երդումը կատարեց Հանրապետութեան նախագահին առջեւ։ Անմիջապէս յետոյ Վէնիզէլոս նախագահեց նախարարական խորհուրդի առաջին նիստին։ Որոշուեցաւ լուծել խորհրդարանը։ Ներքին Նախարար Սոֆուլիսի պաշտօն տրուեցաւ հարցնել զանազան կուսակցութեանց պետերուն թէ կ'ընդունի՞ն որ նոր ընտրութիւնները կատարուին Սահմանադրութեան նախատեսած թուականէն 15 օր վերջ, որպէս զի Սեպտեմբերի առաջին կիրակին զուգադիպի։ Եթէ անոնց հաւանութիւնը չկարենայ ստանալ, Խորհրդարանը պիտի լուծուի այս կիրակի եւ նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին Օգոստոս 19ին։

Վէնիզէլոս դեռ վերջնական որոշում մը չէ տուած ընտրութեան եղանակին մասին։ Կը կարծուի սակայն թէ մտադիր է Հանրապետութեան նախագահէն խնդրել, որ հրովարտակով մը համեմատականի ներկայ օրէնքը փոխէ մեծամասնական դրութեան։

Ելմտական մարզին մէջ Վէնիզէլոսի առաջին գործերէն մէկը պիտի ըլլայ բանակցութեան մտնել Ազգային Դրամատան տնօրէնին հետ՝ յետաձգել տալու համար Յունաստանի Պանքային դրամագլուխին շրջաբերութեան հանուիլը։

∴ Գործադուլը կը շարունակուի դեռ։ Կարգ մը գործարանատէրեր ալ իրենց կողմէ փակած են գործարանները, փողոց ձգելով բազմաթիւ բանուորներ։

ՎԷՆԻԶԷԼՈՍ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ

«Ճումհուրիէթ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Այստեղ խիստ մօտէն կը հետաքրքրուին Յունաստանի ներքին քաղաքական անցուդարձերով։ Բացի դրացնութենէն, Յունաստան եւ Թուրքիա կարգադրելիք շատ մը խնդիրներ ունին, ու միշտ կարելիութիւն կայ թէ ոչ-յարձակողական դաշինք մը պիտի կնքուի Էնկիւրիի եւ Աթէնքի միջեւ։ Ընդհանուր առմամբ Թուրք մամուլին դիրքը թշնամական է Վէնիզէլոսի հանդէպ։ Հիմա որ կրետացի քաղաքագէտը իշխանութեան գլուխ եկաւ դարձեալ, Թուրքերը կը կարծեն թէ Յունաստանի հետ յարաբերութիւնները շատ փայլուն չպիտի ըլլան ապագային։ Վերջապէս, Վէնիզէլոսի անցեալ քաղաքականութիւնը չի կրնար զայն սիրելի դարձնել Թուրքերուն։

Հայ մը գնդակահարուած

Մոնփէլիէէն կը հաղորդեն.— 1927 Հոկտեմբեր 25ին Պէտարիէօյի մէջ ֆրանսական ընկերութեան մը մօտ աշխատող երկու երիտասարդներ՝ Գրիգոր Պետրոսեան, 27 տարեկան, Պոլկաբահայ, եւ Իլիատու Սավա, Թրքահպատակ Յոյն մը՝ գործարանի տնօրէն Քորնէյթի բնակարանը երթալով փորձած էին սպաննել զայն՝ դրամները գողնալու նպատակով։

Երկու ոճրագործները շիշով մը զարկին մարդուն գլխուն, յետոյ բերանը կապելով քաշկռտեցին զայն յարկաբաժինին հեռաւոր մէկ սենեակը, ուր հսաւ իր գաւակը եւ ազատեց զայն։ Գործարանատէրը յաղթակազմ ըլլալով, չմեռաւ։ Պետրոսեան եւ Իլիատու անմիջապէս ձերբակալուեցան եւ այդ թուականէն ի վեր բանտը կը մնային։ Երկու օր առաջ Էրօ նահանգի Եղեռնադատ ատեանին առջեւ դատուեցան եւ դատարանը ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի դատապարտեց զանոնք։

ԹՈՒՐՔ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

Գոնիայէն կը հաղորդեն թէ սովը իր սաստկութիւնը կը պահէ։ Կուսակալը մէկիկ-մէկիկ շրջած է աղէտեալ վայրերը, Ներքին գործավարն ալ կը շարունակէ իր քննութիւնները՝ օգնութեան գործը կազմակերպելու համար։ Պոլսոյ Կարմիր Մահիկէն եւ շրջակայ կուսակալութիւններէն մաս առ մաս օգնութիւններ կը հասնին արդէն, բայց կարօտութիւնը անհամեմատ աւելի ընդարձակ է։ Պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, բազմաթիւ գիւղեր պարպուած են իրենց բնակիչներէն, որոնք շրջակայ քաղաքները գացած են եւ շատերն ալ իրենց կարասիներն ու լծկանները ծախած են ուտելու հաց մը ունենալու համար։ Սովորական դէպք դարձած է քաղաքներու մէջ հանդիպիլ մուրացկաններու, որոնք իրենց գիւղերուն մէջ բազմութիւններ կը կշտացնէին։

∴ Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակի Վարչութիւնը բացառիկ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՃԻՇՏ ԻՆՉՊԷՍ 1915ԻՆ

Անատոլուի սովը օրուան խնդիր է Թուրքիոյ մէջ.

Սովի ժանիքներուն տակ կը գալարուի Գոնիայի նահանգը, որուն տարածութիւնը երեք անգամ աւելի է ներկայ Հայաստանէն։ Այդ նահանգն էր որ ամբողջ պատերազմի ընթացքին, անկէ առաջ ու վերջ ալ կերակրած էր ու կը կերակրէր Թուրքիոյ բնակչութեան մեծ մասը։

Միակ պատուհաս է ինկեր հիմա այդ հողին վրայ եւ ցանքերը չորցեր են հունձքի չհասած։

Թուրք անօթի գիւղացիները քաղաք իջեր են շրջականներէն, ու ոչինչ գինով կը ծախեն իրենց էշերն ու կովերը, որոնք ուտելիք գարի, նոյնիսկ յարդ ու խոտ չունին։

Համատարած թշուառութիւնը ստիպեր է այդ նոյն Թուրքերը Գոնիայի փողոցներուն մէջ վաճառքի հանել իրենց գորգերն ու կապերտները, մատանիներն ու թանկարժէք զարդեղէնները։

Այս լուրերը կարդալով յիշեցի 13 տարի առաջ նոյն այդ քաղաքին մէջ պատահած նման դէպքերը։

1915ի ամառն էր։ Զինուորական պաշտօնով Գոնիա կը գտնուէի։ Ամէն օր հալէպ-ճամբու հայ գաղթականները կը հասնէին՝ վաճառաբարձ կառախումբերու մէջ թխմուած։

Թուրքերը, հասարակ գիւղացիէն ու զինուորէն սկսած մինչեւ վաճառականը, գիշատիչ անգղներու նման կ'իյնային վակոններուն վրայ, եւ իրարու ձեռքէ կը խլէին այն գորգերն ու կապերտները, այն մատանիներն ու զարդեղէնները, զորս խեղճ հայ ընտանիքներ կը ծախէին պատառ մը հացի եւ պուտ մը ջուրի համար։

Նոյն միճակը քաղաքի փողոցներուն մէջ, ուր 30 ոսկինոց գորգեր մէկ մէճիտով Թուրքերու ձեռքը կ'անցնէին։

Շրջակայ գիւղերէն այս աւարին լուրը առնող գիւղացիները քաղաք կը թափէին՝ կարկանդակէն բաժին ստանալու համար։

Այսօր, 13 տարի վերջ, այդ նոյն Թուրք գիւղացիները դարձեալ քաղաք կ'իջնեն, բայց այս անգամ ո՛չ թէ հայ թալանելու, այլ պատառ մը հացի համար։ Ո՛չ թէ գորգ կամ զարդեղէն գնելու, այլ նոյն իսկ սեփական էշն ու կովը ծախելու։

— Հայուն կէլէն հուլա կիտէր, ինչպէս կ'ըսէ Թրքական առածը։

Ալլահիվաքար Գոնիայի Թուրքերը այսքան թշուառութիւն չպիտի տեսնէին, եթէ Հայեր մնացած ըլլային իրենց նահանգին մէջ։ Գոնէ աւարի առիթ կ'ունենային։

Բայց Թուրքը ե՞րբ է մտածեր վաղուան մասին...

ՀՐԱՆՏ

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՕՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

''ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

55րդ Ցանկ

	Ֆր.
Ֆլավիաք-Պրոէջի մետաքսի գործարանի աշխատաւորներուն հանգանակութիւնը (ցանկը յաջորդիւ)	130.—
Ցուքիաս Յովհաննէսեան, Լիոն	150
Գումար	280.—
54րդ ցանկին գումարը	71,605.35
Ընդհ. գումար	71,885.35

ՊԱՐՍԻՑ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ Կ'ԸՆՏՐՈՒԻ 3051 ՁԱՅՆՈՎ

(Մեր սեփական թղթակցէն)

ԹԱւՐԻԶ, 22 Յունիս

Պարսկաստանի խորհրդարանի մէջլիս 7րդ. նստաշրջանի պատգամաւորներու ընտրութիւնները տեղի ունեցան Մայիս եւ Յունիս ամիսներու ընթացքին։

Ինչպէս յայտնի է, հարաւային Պարսկաստանի հայութիւնը Պարսից խորհրդարանին կու տայ մէկ հայ պատգամաւոր, իսկ Ատրպատականի հայ եւ ասորի ժողովուրդները միացած՝ մէկ պատգամաւոր տալու իրաւունք ունին. թէեւ այժմ Ասորիները կ'աշխատին, որ իրենց պատգամաւորն առանձին ըլլայ։

Խորհրդարանի 5րդ (1924) եւ 6րդ. (1926) նստաշրջաններուն Ատրպատականի հայութեան եւ Ասորիներու պատգամաւորն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան թեկնածու Զօրա խան Սագինեանը։ 7րդ. նստաշրջանի (1928) համար եւս Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ատրպատականի կազմակերպութեան կողմէ հրապարակ դրուեցաւ անոր թեկնածութիւնը։

Պատգամաւորներու ընտրական գործերը վարելու համար, կազմուեցաւ ընտրական յանձնախումբ մը, որուն անդամներն էին,— 1) Կամհանգապետի ներկայացուցիչը, 2) Գասպար Ցախրեան, 3) Խոսրով Աւագեան, 4) Համբարձում Տէրունեան, 5) Ալէք Սարինեան, 6) Բուդաղ Մանասէրեան, 7) Ստեփան խան Եղիազարեան 9) Յարութիւն խան Սարգսեան եւ 10) Արգար Գալուստեան։ Յանձնախումբի կարգադրութեամբ, յատուկ լիազօրներ ղրկուեցան Ատրպատականի գաւառները, ընտրական գործերը վարելու համար։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական մարմինները սովորականի պէս աշխատանքի լծուեցան կուսակցութեան թեկնածուին ընտրութիւնն ապահովելու համար։

Թաւրիզի բոլշեւիկամիտ կարգ մը հնչակեաններ (մէջն ըլլալով նաեւ ժամհար Աթանասը), բոլշեւիկներ եւ հակադաշնակցական տարրեր միացած աշխատանքի լծուեցան պաշտպանելու եւ ապահովելու համար թեկնածութիւնը Ստեփան խան Եղիազարեանի։ (Ստեփան խան Պարսից նախկին պաշտօնեայ էր. որ 1925ին հօգաբարձական ընտրութեան ժամանակ, կասկածի տակ ինկաւ եւ կառավարութեան կողմէ ձերբակալուեցաւ։ Ընցեալ տարի պաշտօնէ հանուեցաւ եւ այժմ անգործ է։)

Այս խմբակին գործունէութեան վրայ հետաքրքրութիւն կը ցուցնէր Թաւրիզի ռուսական հիւպատոսարանը, որ հրահանգած էր Ռուսաստանի հետ առեւտրական կապ ունեցող հայ վաճառականներուն (պարսկահպատակ) ժողով գումարել եւ Ստեփան խանի թեկնածութիւնը պաշտպանել։ Հիւպատոսարա՞ն թէ բոլշեւիկեան առեւտրական հիմնարկութիւններ հրահանգած էին Մարաղացի վաճառական Մարտիրոս Բաղդասարեանին, որ թոյլ տայ իր տան մէջ ժողով մը գումարել՝ վաճառականներու մասնակցութեամբ, Ստեփան խանի թեկնածութիւնը պաշտպանելու համար։ Մարտիրոս Բաղդասարեան կը մերժէ, իր տան մէջ կասկածելի ժողովներ գումարել, բոլշեւիկամիտ թեկնածուի մը պաշտպանութեան համար։ Այն ատեն խորհրդային առեւտրական հիմնարկութիւններ սպառնալիք կը կարդան Մարտիրոս Բաղդասարեանին որ՝ «Եթէ թոյլ չտաս, որ այդ ժողովը քու տանդ մէջ կատարուի, այն ատեն կը հեռացնենք Մոսկուա եւ ապրանքներդ կը գրաւենք»։ Սարսափահար Մարտիրոսը ստիպուած թեան կը դիմէ եւ արտօնութիւն կը ստանայ ժողովի գումարման համար։

Վերջապէս ժողովը տեղի կ'ունենայ ժողովին մէջ. թեկնածութիւններու շուրջ կարգ մը բանագրոսիկ եւ ձեւական խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենան եւ ի վերջոյ հրապարակ կու գայ Ստեփան խանի թեկնածութիւնը։ Կ'առաջարկուի ընտրել յանձնախումբ մը, որ աշխատի պաշտպանել Ստեփան խանի թեկնածութիւնը։ Սակայն Թաւրիզի ոստիկանութեան ամենատես աչքը խմայել խանը ժողովին ներկայ է. Ան կը համարձակի յանձնախումբի անդամ ընտրուիլ եւ «պլոքի» թեկնածու Ստեփան խանի ընտրութեան համար աշխատիլ։ Այսպէս, այս ժողովը առանց իր նպատակին հասնելու կը վերջանայ եւ ժողովին մասնակցողներն ալ կը հեռանան եւ ոստիկանութեան հարցաքննութեան կ'ենթարկուին՝ յաջորդ օրերը։

Ստեփան խան երբ կը տեսնէ, որ՝ թէ յիշեալ ժողովը եւ թէ իր թեկնածութիւնը կասկածելի կը նկատուին, ընտրութեան օրէն (27 Մայիս) մէկ երկու օր առաջ, Մայիս 24ին «Փարոս» տպարանի մէջ տպել կու տայ կանաչ թղթի վրայ. ընդամէնը 30 օրինակ ազդ մը եւ ծրարներով կը ղրկէ հիմնարկութիւններուն։ Ահա այդ ազդը.

—«Նկատի ունենալով որ քաղաքումս որոշ գաղտակարգեր առաջադրուած են իմ թեկնածութիւնը 7րդ Մէջլիսի համար աչքի առաջ ունենալով իմ 40 տարուայ պետական ծառայութիւնս իրանին եւ 30ամեայ հասարակական գործունէութիւնս, որպիսի հանգամանքը պիտի գրաւական լինէր իմ միաձայն ընտրութեան, մինչդեռ ըստ երեւոյթին այդ առթիւ պայքար պիտի առաջ գայ թեկնածութիւնների շուրջը, որը ինձ համար միանգամայն ցանկալի չէ։ Ուստի հրաժարւում եմ թեկնածութիւնից, յայտնելով միաժամանակ խորին շնորհակալութիւններս դէպի ինձ վստահութիւն տածող հասարակութեան։ 24 Մայիս 1928»։

Ստեփան խան ինք շատ լաւ գիտէր, որ Ատրպատականի հայութիւնը բնաւ չպիտի քաջալերէր իր «միաձայն ընտրութիւնը», բայց հաճոյք զգացեր է կարծես, իր մասին գովքեր հիւսելով, մինչդեռ իր համախոհները լքեցին զինքը։ Զգիտենք Ստեփան խանը իր շնորհակալութիւնները ո՞ր հասարակութեան ուղղած է իր կողմնակիցներո՞ւն, որոնք լքեցին իր թեկնածութիւնը. թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան համակիր հասարակութեանը, որ սեւացուց իր թեկնածութիւնը։

Այսպէս ուրեմն, այս Ստեփաննոսը եղաւ յօժարակամ նահատակ մը, որ իր ձեռքով քարկոծել տուաւ իր «40 տարուայ պետական եւ 30 տարուայ հանրային գործունէութիւնը» եւ իր անունը։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը բնաւ պայքարի չմտաւ հակառակորդներու հետ, որոնք կաշառք անգամ սարքած էին, Ստեփան խանի թեկնածութիւնն ապահովելու համար. Դաշնակցութիւնը սովորականին պէս միայն կատարեց ընտրութիւնները, քանի որ վստահ էր թէ ժողովուրդի բացարձակ մեծամասնութիւնը իր ձայնը պիտի տար իր թեկնածուին։ Հակառակ իր աչքակապուկ ազդին, Ստեփան խանը, ի վերջոյ պահեց իր թեկնածութիւնը եւ քուէարկուեցաւ։

Ամբողջ Ատրպատականի մէջ ընտրութիւնները վերջացան։ Արդիւնքը ցոյց կու տայ, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր թեկնածուին ընտրութիւնը ապահովեց 3051 ձայնով, իսկ Ստեփան խանի երեւակայած «վստահութիւն տածող հասարակութիւնը» ընդունելով հանդերձ այդ ինքնակոչ թեկնածուի եւ հնչակեան-բոլշեւիկ պլոքի «պատգամաւորին» «խորին շնորհակալութիւնները», միայն 327 ձայն տուաւ։

Ձայներու թիւերը հետեւեալներն են.—

	Զօրա խան	Ստ. խան
	ձայն	ձայն
Թաւրիզ քաղաք	1013	145
Ղարադաղ գաւառ	672	48
Ուրմի քաղ. եւ գաւառ	631	0
Սալմաստ գաւառ	431	0
Մարաղա քաղաք	90	126
Մուժամբար գիւղ	75	0
Միանտաբ գիւղ	64	7
Սոֆուչբուլաղ աւան	43	0
Կարաչամբ գիւղ	20	0
Ջուլֆա (պարսից	12	1
Գումար՝	3051	327

Այսպէսով ուրեմն Հ. Յ. Դաշնակցութեան թեկնածուն առաւ 2724 ձայն աւելի քան՝ Ստեփան խանը։

Պարսից խորհրդարանի 5րդ նստաշրջանին՝ Զօրա Սագինեանը ստացած էր Ատրպատականէն՝ 1600 ձայն 1924ին, 6րդ նստաշրջանին՝ 2640 ձայն (1926ին), իսկ 7րդ նստաշրջանին՝ 3051 ձայն (1928ին)։ Այս թուական համեմատութիւնները ցոյց կու տան, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հմայքը երթալով կ'աճի այս հասարակութեան մէջ, որ գիտէ արժեցնել իր ձայնը։

Զօրա խան Սագինեանը բարձրագոյն կրթութեամբ օժտուած պատգամաւոր մը եղած է, որ իր կարողութեան սահմանին մէջ օգտակարութիւն ցոյց տուած է զինք ընտրող հայ եւ ասորի հասարակութեան եւ ամբողջ երկրին։ Մեզ կը մնայ շնորհաւորել այս նոր ընտրութիւնը եւ ցանկալ որ յաջողութեամբ պսակէ իր վրայ դրուած յոյսերը։

— Հարաւային Պարսկաստանի հայութեան պատգամաւորի ընտրութեան համար, Հ. Յ. Դաշնակցութեան թեկնածուն է Մով սէս խան Խաչատուրեանը։

ՄԻԱՍԻՍ

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի ազգաբնակչութիւնը շատցնելու համար կազմուած միութիւնը, զոր կը վարէ զօրավար Պօրի, կոչ մը ուղղած է հանրութեան։ Կը քաղենք կարեւոր մասերը.—

«1868ին. Ֆրանսայի մէջ ծնունդներու թիւն էր 1.034.000, այսօր՝ ամբողջ գումարը կը հասնի 760,000ի։ Մահերու հետ բաղդատմամբ, ծնունդներու թիւը միայն 60.000 աւելի է, մինչդեռ Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ բնակչութեան թիւը՝ ամէն տարի կէս միլիոն կը շատնայ։ Այս թիւերը արդէն կը բաւեն՝ ցոյց տալու համար ծանրութիւնը ցաւին. որուն ենթարկուած է Ֆրանսա։

Այս թիւերը տալէ յետոյ, միութեան նախագահը՝ կոչ կ'ուղղէ հանրութեան, աշխատելու համար բոլոր մարզերուն մէջ, ուր երկրին շահը կը պարտադրէ ընտանեկան հոգիի ամրացումը, քաջալերելու անոնք որ կը ջանան նոր սերունդին մէջ ստեղծելու նպաստաւոր մտայնութիւն մը, հանդէպ ծնունդներու աճման։

ՓԱՐԻԶԸ ԻՆՔՆ ԻՐ ՄԷՋ

(Տպաւորութիւններ)

. . . Ինքզինքդ օտար չես զգար այս քաղաքին մէջ։ Մարդիկը ուրիշ շնորհ մը ունին, տաք արիւն մը, զոր չես կրնար գտնել անգլեւսաքսոն ցեղերուն մօտ։

Ու սիրով կը խառնուիս բազմութեան, որ շատ ու շուտ շուտ կը քալէ, աւելի՛ կը վազէ, ամբողջ օրը, առանց հանգիստ առնելու։ Թւում, խելայեղ բազմութիւն մը, որ պատմական ժամանակներէ ի վեր այսպէս կը վազէ, բայց չի հասնիր. նոյն տեղն է մինչ.. ու փոյթը չէ թէ, ամէն օր աջին ու ձախին, իր ճիշտ մօտը, զանազան խուլ խուլ անկիւններ, իր հանած փոշիէն, մուխէն ու ծուխէն պարտասած ու գեղնած մարդիկ կան, մեծ մասով ծաղիկ հասակի, որոնք «երկար հիւանդութեան» ճանկերուն մէջ են ու կը խամրին, գեղ արեւի մը նշոյլին եբաղով...

Բազմութիւն մը, որ նոյն տեղն է միշտ, ու փոյթը չէ թէ, ամէն օր ամէն անկիւն լկրտուած, քսուած շրթունքներ, նկատելի ըլլալու չափ երկարաճ'ւ համբոյրներով սէրը կ'իջեցնեն ամենէն ցածը, «մէթրօին նկուղներէն ալ խոր. եւ մահացու վէրքեր կը բաժնեն ամէնո՛ւն, ամէնուն...

* *

Ու ի՛նչ ընէ մարդ, Քոնքորտը, Թիւիլըրին, Էթուալը, Էնվալիտը, Նօթրը Տամը, Թրոքատէրօն ու ճիշտ անոր դէմ Էյֆէլը՝ իբր պսակ ամէնուն, 300 մեթրնոց բարձրութիւն մը, ուրկէ մեծ շէնքերէ զատ ուրիշ բան կարելի չէ զանազանել. թերեւս ինքնաշարժեր են անոնք ալ որ կը սլքտկան հոս ու հոն մուկերու պէս։ Ա՛հ, այստեղ վեր է մարդը ամէնէն, մարդը գիտցած է տիրել։ Այո՛ բայց նորէ՛ն, ի՛նչ ընէ մարդ ասոնք, երբ անոնց բուն ժողովուրդը ապրուստի վատ պայմաններ միայն ունի, ցածլիկ-նեղլիկ հիւանդութեանց բոյն սենեակներու կամ ծակերու մէջ կը տուայտի, որոնց մէջ նաեւ 15,000 եւ աւելի հայեր, մուխի, ծուխի եւ անարեւ աշխատանքի մէջ, տեղացիներուն նեղութեանց վրայ աւելի քան մէկ ալ ունենալով ճայրենաբաղձութիւնը, արժէ եւս կը հատնին...։

Այո՛ հայեր. բեկորները ամենէն զրկուած եւ «պրոլետար» ժողովուրդի մը, որ գիտէ դեռ քաշքշել իր գոյութիւնը ցեղին եւ կարմիր քաղաքականութեանց գծած խաղերուն մէջ։

Բայց դժբախտութիւն է խոստովանիլ, որ հայերը այստեղ իսկ իրար չեն հասկնար։ Մեծեր ու փոքրեր կան, որոնք չնչին մասեր կը տանին իրենց եռեւէն եւ կը ջանան մխտել, չէզոքացնել ամէն շարժում որ ազգային, ժողովրդական է։ Բուն ժողովուրդը խառն։ կ'արհամարհէ կեղծ «ազգայիններ»ները, կը քաջալերէ ժողովրդական շարժումները անկախութեան տօն են.) բայց դեռ չէ կրցած թօթափել «ինծի ի՞նչ»ի կործանող սովորութիւնը ..

. .

Ուրախառիթ պարագայ մը.— ամէնքն ալ գործ ունին այստեղ։ Քիչ թիւով ծոյլեր կան միայն, որ դեռ անգործ մամ կուգան այս կամ այն «պարենելով» կամ Պոլսոյ եւ Ամերիկայի ազգականներուն գոնեը ափ առած։

Ֆրանսա ըլլալով համեմատաբար փոքր ճարտարարուեստի երկիր, հայերու նիւթական եւ արհեստական ձեռնհասութեանց կը յարմարի, մանաւանդ որ Ֆրանսա մեծ շուկաներ ունի իր ձեռքին տակ, ափրիկեան եւ սուրիական կարեւոր շրջաններու մէջ։ Բայց անցնինք գործարավաճառներու եւ գործավաճառներու առջեւէն, որոնք ամէն գնով կը ջանան իրենց հայ ըլլալը ծածկել, եւ մտնենք աշխատանոցներ։

Ահ՛. դ՛ու ա ճոս նո. վա՛ յ: ի՛չ պըտ անիս, պըտ աշխատիս:

Հոս ամէնն ա կ'աշխատին, կնիկն ա մարդն ա՛... աղէկ ինք։

Ու մութ անկիւնէն ուրիշ դեղնած դէմք մը կը բարձրանայ, համակրանքով կը նայի վրաս, բայց առաջ ֆրանսերէն յետոյ թուրքերէն կարճ հարցում մը կ'ուղղէ խօսակցիս, որ չի պատասխաներ, չլսելու կուգայ բայց վերջապէս չի դիմանար, եւ վարպետը կը բանայ. «Իզմէ աղէկ հա՛յ՛րէն գիտէ»։

— Հայ՛րէն խօսէ՛ ծէ՛. ճիսա ադ լուցուդ կը կըլմ՛ճա՛: (Ինծի դառնալով) Զի կնացանք հասկուցուցեր ծէ զառս ասանց...։

Փողոց կ'ելլենք մէյ մէկ «փանաշէ» խմելու։ Փարիզը աղէկ 'պարզ ջուր մը չունի, հարիւր տեսակ ըմպելիներ կան, ժողովուրդը ստիպուած զանոնք կը գործածէ։ Փողոցը չորս տղաք կը խաղան. Ժանը, Ժաքը, Եորկին եւ մեր Կարպիսը... «Ֆրանսացիներուն կ'երթայ, ի՛նչ անինք. այսչափ ճայութիւն կայ, հայու դպրոց մը չկայ։»

* *

Ինչպէս Պոլսոյ խաները ատենին, այնպէս ալ հոս պզտիկ տարբերութեամբ մը պանդոկներն են որ, համեմատաբար սուղ վարձքերով բնակարան կը ծառայեն, մեծ մասով պանդոկ մեր ժողովուրդին։ Վատառողջ եւ անլոյս անկիւններ են պանդոկ-բնակարանները, ուր մէկիկ-մէկիկ կը թողուն իրենց տեղերը հազար նազանքով մեծցած ծաղկահասակ տղաք, այժմ ներտուած մանրէներու ծովի մը մէջ...։ Ասոնցմէ կան սակայն շատեր որ իրենք իրենց ձեռքով «Մատանի»ն նայի մը աժան սէրէն ինկած են այդ վիճակին ու գիտակից մահով մը կը մեռնին ամէն օր։ Կան ալ որ անհոգ կամ անզգոյշ ըլլալով առողջապահական պայմաններու հանդէպ, իրենց հիւանդ ընկերոջ հետ բնակած, յետոյ զայն խնամած են, անշուշտ բարի զոհաբերական ոգիով մը, բայց իրենք ալ վերջ ի վերջոյ ինկած են անոր քով...

Ժողովուրդը ընդհանրապէս շատ վարժ կ'երեւայ մահուան գաղափարին. արդեօք անկէ՞ որ շա՛տ մեռել է թաղեր.

— «Տղըը նայեցաւ, ի՛նք հիւընդցաւ. հիմա էրիկն ալ պառկեր է... անոնք երկուքը մեռան, ասիկա ալ հիւանդանոց պիտի տանին. դրամ կը հաւաքեն կոր. տասր ֆրանք տուի. բայց հիւանդանոց երթայ նէ, անո՛ր ալ խերը տես...»։

Եւ այնպէս պաղարիւնով կ'ըսեն, կը պատմեն բազմաթիւ այսպիսի ամբողջ ընտանիքներու ողբերգութիւնները ..

Բաղդատաբար լաւ է, իրենց ընտանիքին հետ գիւղը կամ արուարձանը ապրողներուն վիճակը։ Ասոնք մեծ մասով տունի մը տէր են, մաս մըն ալ հող ունին, զոր կը մշակեն ժամանցի կամ մարզանքի համար, ու գործէ դարձին դէթ մաքուր շունչ մը կրնան առնել։

Այստեղ է որ կը տեսնէք կարգով, «Յակոբ աղա»ներ, «Աբրահամ աղա»ներ եւլն ճշմարիտ ընտանիքի հայրեր, որոնք իրենց ընտանիքը հաւաքած, իսկապէս շինարար աշխատանքով, իրենց շինական յատկութիւնները ցայտուն կերպով երեւան կը բերեն, անձայն, անշշուկ, «մարդ չիմանայ...»։

Եւ որքան արդա՛ր է այս հայերուն քրտինքը, որ՝ արդէն իսկ կու տայ լաւ արդիւնքներ, համեմատաբար զոհացուցիչ բերքեր։

Մ'ե՞րդ որ Հայաստան չի կրնար՝ներս առնել այս աշխատաւոր բազուկները։ Բայց ոչինչ. այս ժողովուրդը որ գիտցած է կուրծք տալ ամէն տեսակ փորձութեանց, պիտի գիտնայ ողջ պահել ինքզինքը, աւելի եւ աւելի պատրաստուելով այս բարձր եւ ազատամիտ երկրին մէջ, ապագային կարեւոր մէկ տարրը հանդիսանալու համար իր սեփական հայրենիքին։

Պ. ՅՐՈՒՆՃԵԱՆ

Փերլին

ԳԻՏԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓԻ[Ղ]

Վերջերս Հայաստանի կատարուած պեղումներուն շնորհանքով երեւան եկած մութի (նախապատմական բրածոյ ոսկերոտիքը ինծի տուին, որ հակիրճ կերպով կայացնեմ ճայկական փի[ղ] Նախապատմական փիղին մերձաւոր յեսակն է եւ [...] նուած է պատմական [...] տանի Խնուս գիւղին մօ[տ]

Անոնք որ երկրաբան[...] կարդացած են, անտարա[...] հանդիպած են մամութ[...] նախապատմական կենդա[...] որուն բրածոները գտնուա[...] մասնաւորապէս Սիպերիայ[...] երբեմն ալ Հայաստանէն[...]

Նախապատմական այս [...] խարի կենդանին նախ[...] մական մարդուն շրջանէ[...] սինքն, երկրաբանութեան [...] յիշուած Չորրորդ գի[...] յատկանշական կենդանին[...] է։ Այս պարագան ապացո[...] է նկարով մը, որ փորա[...] է Ֆրանսայի Վէզէր գե[...] հովիտին Մատլէնի քա[...] մէջ գտնուած փղոսկրէ [...] կենդանիէն) տախտակի մը [...] Այս դարաշրջանին է, որ [...] տահած է Եւրոպայի մէջ [...] կալի ցուրտ մը ու կ[...] հսկայ սառնարաններ, մինչդեռ Սկանտինա[...] դէպի հարաւ՝ Գերմանիա[...] ուած է կարմիր որձա[...] (Granit) խոշոր զանգուած[...] ուրկէ շինուած հսկայ պ[...] գուցէ հարիւր հազար [...] կրամէ աւելի կը կշռէ, [...] յիս կը հանդչի Պերլինի [...] Լուսթկարթըն ըսուած հր[...] րակին վրայ։

Վաղուց չիջած այս [...] նիին իսկական ձեւը մուտ[...] պէս կարենայ պատկեր[...] լու համար, աչքի [...] պէտք է ունենալ ներկայի[...] րող փիղը, որ անցեալին [...] մամութին շառաւիղն է[...] տարբերութեամբ, որ մա[...] աւելի մեծ կազմ (7 մեթր [...] րութիւն) ունեցած է քան [...] փիղը. մամութին ժանի[...] աւելի մեծ ու աւելի գեղ[...] գալարուած են եւ գրեթէ [...] նակի մը ձեւը առած, բա[...] ղին ժանիքները։ Մամ[...] մէկ ժանիքը կը կշռէ 125 [...] եւ կ'ունենայ 5 մեթր երկա[...] թիւն, մինչ փիղին ժանի[...] կշռէ 100 քիլօ եւ ունի 1[...] մեթր երկայնութիւն։ Նոյ[...] մամութին ասեղները շատ [...] աւելի երկայն են քան փի[...] Մամութին գլուխին ամ[...] մէկ մեթր երկայնութիւն [...] արդէն նոյն դարաշրջանի[...] բեւցած են երկայն ստուար [...] քօտաններ։ Ահա մամութ[...] փիղին արտաքին ընդհա[...] տարբերութիւնը, որ երկու [...] գանիներու ձեւէն բան մը [...] փոխեր, ինչ որ կը նշանա[...] արդի փիղին եւ հեռաւոր [...] եալի մամութին ձեւերը նոյ[ն ...]

Ո՞ւր գտնուած է մամու[թը]

Մամութին ո՛չ թէ [...] բրածոյ (քարացած, fossil[e]) կերոտիքը գտնուած են [...] ւորապէս Սիպերիա եւ ա[...] րոպա ու Հայաստան,այլ 17[...] Սիպերիոյ Լենա գետի [...] տաբերանի սառնամանիք[...] թունկուզ ձկնորսի մը [...] հանուած է միսով ու մ[...] ծածկուած անվթար մամու[թ] որուն միսին մէկ մասը կեր[...] է շուները, իսկ 7 տարի [...] մնացեալը 8 հազար ր[...] գնուելով փոխադրուած է [...] բուրգի թանգարանը։ [...] անոր միսն ու թափ ամեն[...] մորթին կարեւոր մասերը [...] իսկ կմախքը դառ կը պահ[ուի] նոյն թանգարանին մէջ։

Ո՞ւր ծագում առած են [...] մութները։

Մամութները Սիպերիա[...] բածուած են հիւսիսային [...] բեկայի հիւսիսային արեւմ[...] ցուրտ երկրամասէն, որ [...] կոչուի Ալյասկա եւ ուր կը [...] սիպերիական ցուրտ։ Սակ[այն] մամութի մնկնակէտը եղա[ծ ...]

...Ամերիկա. ուրեմն մամութները Ամերիկայէն անցած են Ասիա՝ Ալասքայի ճամբով։ Անկարելի չէ ըսել թէ՝ Սիպերիա եւ Ալասքայի միջեւ կը գտնուէր անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր ցամաքային Սառուցեալ եւ Խաղաղական ովկիանոսները իրարու միացնող Պէհրինկեան նեղուցին անուն ջուրի նեղ շերտը։ Այս պարագան ցոյց կուտայ թէ՝ Պէհրինկեան նեղուցին տեղ ժամանակին ցամաք էր, որ մամութին Ալասքայէն Սիպերիա անցքը դիւրացուցած է։

Ինչպէ՞ս շիջած են մամութները։

Նախապէս երկրաբաններ կը կարծէին թէ՝ ջրհեղեղեան աւերիչ դարաշրջանի (cataclysme) միջամտութիւնը պատճառ դարձած է մամութներուն յանկարծական շիջումին, եւ կամ երկրի ահաւոր փոթորիկ մը պատճառ դարձած է մամութներու ամբողջ խումբը։ Բայց այսօր կը կարծեն թէ՝ Չորրորդական շրջանի սկիզբները տիրող խոնաւութեան յաջորդած չոր ցուրտին անկարծական յարձակման հետեւանքով է որ տեղի ունեցած մամութներու աստիճանական անհետացումը։ Երկրաբաններու այս կարծիքը եւ ուրիշ փաստեր ցոյց կուտան թէ՝ մամութներու բնակած երկիրները՝ սառցալի ցուրտ Սիպերիան եւ շրջակայ լեռնային սառնապատ հողամասերն ալ մէջն ըլլալու պայմանաւ, ժամանակին կրցած են ապրեցնել մամութները, ինչպէս որ այսօր Ափրիկէն եւ տաք Հնդկաստանը, ուր կ'ապրին տաքերին մամութի շառաւիղներէն Ափրիկեան եւ ասիական փիղերը, որոնք — անտարակոյս — օր մը աստիճանաբար պիտի շիջին, երբ իրենց սիպերիաբնակ նախահայրերուն երկրագունդին աստիճանական ցրտացումին հետեւանքով, եթէ ի խնդիր փղասպան՝ եղած փղորսութիւնը չկանխէ բնութիւնը։

Մամութ գտնուած է Եւրոպա տարածուած է Իտալիա՝ մինչեւ Հռոմ, Սպանիա՝ մինչեւ Անդալուզիա։ Իսկ Ասիոյ մէջ ոչ միայն Սիպերիա, այլ Հայաստանն ալ ունեցած է մամութ. Ալեքսանդրապոլի հիւսիսային կողմէն դէպ Նոր եւ 1924էն ի վեր աւազներէն եղած ոսկորները, որոնք Երեւանի թանգարանը կը գտնուին, այդ կ'ապացուցանեն արդէն։

Ի՞նչ է ուրեմն հայկական փիղը։ Հայկական փիղը, որ թէեւ փիղ անունը կրեր է, սակայն փիղը չէ, այլ մամութին խիստ մերձաւոր տեսակն է։ Մամութը, որուն գիտական անունն է elephas primigenius (նախածին փիղ կամ նախափիղ), եղած է նախահայրը այժմու փիղին։ Հետեւաբար, այսն նախափիղին մէկ խիստ մերձաւոր տեսակը, որ գտնուած պատմական Հայաստանի մէջ, Ցուլքոնըրի կողմէ անուանուած է հայկական փիղ (elephas armeniacus)։ Ցուլքոնըրի հայկական փիղը գտնուած է պատմական Հայաստանի Խնուս գիւղին մօտերը։

Ալեքսանդրապոլի հիւսիս արեւելքէն եւ Լոռիէն ելած մամութի բրածոները, ինչպէս նաեւ Խնուսի շրջաններէն ելած հայկական փիղի ոսկորները մանաւորապէս յիշուած են անգլիացի Ցէլիքս Օսուալտի «Հայաստանի երկրաբանութիւն» անուն հոյակապ գործին մէջ։ Իբրեւ գիտական ծանօթութիւն աւելցնեմ, որ Ալեքսանդրապոլի եւ Լոռիի մամութները եւ Խնուսի հայկական փիղը միեւնոյն շրջանի եւ հետեւաբար միեւնոյն գետնակին միեւնոյն խաւին մէջ գտնուած են։ Ցոյց տալու համար սակայն, ստիպուած եմ ըսելու թէ՝ Չորրորդական կամ Բլէիսդոսէն գետնակին մէջ է որ գտնուած են այս մամութներու բրածոները։ Այս շրջանին է որ մարդուն հետ ապրած են նախափիղը, քարայրի արջը, ձին, ընձը եւլն.։ Նոյնպէս այս շրջանին է որ երեցած են այրեցեալ գօտիի արդի բուսերուն մեծ մասը։

Այս առթիւ զանց չպիտի առնեմ նախապատմական ուրիշ կենդանի մը, որ շատ կը նմանի արդի փիղին և նախափիղին, միայն թէ ունի չորս ժանիքներ ունի, երկու վերին, երկու ստորին. վերինները աւելի մեծ են եւ ուղիղ կամ թեթեւապէս դէպի վեր հակած՝ արդի փիղի ժանիքներուն նման։ Այս կենդանին կը կոչուի ստկածանի (mastodonte), որ գտնուած է Երրորդական գետնակի ստորին «միոսէն» խաւին մէջ. իսկ Եւրոպա՝ վերին Բլիոսէնի. Ամերիկա՝ մինչեւ Բլէիսդոսէնի եւ Ներկայ Հայաստանի Ալեքսանդրապոլ քաղաքին մօտ՝ Ախուրեան գետի հովիտին խորքերը՝ Բլիոսէն խաւին մէջ։ Հասակը վար կը մնայ նախափիղէն եւ հայկական փիղէն։

ՅՈՎՀ. Գ. ԳԱԳԼՍԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ՋԱՓ, ԵԹԷ ԿԸ ՀԱՃԻՔ,,

Այս խորագրին տակ, L'Amitié Française թերթը, որ երեսփոխան Շառլ Լամպէրի տնօրէնութեամբ, հիմնուած է ֆրանսացիներու եւ օտարներու միջեւ մերձեցում յառաջ բերելու նպատակով, իր վերջին խմբագրականը կը նուիրէ ֆրանսա ապրող օտարներու դէմ ծայր տուած ազգայնամոլ շարժումին։

Թերթին խմբագրապետը, փօլ Լանտավսքի իր սլաքները կ'ուղղէ մանաւանդ L'Ami du Peuple թերթին դէմ, որ գլխաւոր հրահրիչը կը դառնայ օտարատեաց շարժումին։ Քաղուածաբար կուտանք յօդուածին գլխաւոր մասերը. —

"Ինչո՞ւ այս անարգական որակումները, — բարբարոսներ, եկուորներ, ճճիներ, արտայայտուած տանց վերապահումի։ Այս անարգանքները որո՞նց ուղղուած են, երկրագործ բանուորներո՞ւն, թէ լեհ, իտալացի պնճիքացի հանքագործներուն, որոնք բնաւ «չեն խլեր» "իսկական ֆրանսացիներու տեղերը, մանաւանդ որ անոնք եկած են ֆրանսայի մէջ, աշխատաւոր ձեռքերու բացը լեցնելու կամ թերեւս, ռուս քաղաքական ապաստանեալներո՞ւն, որոնք ֆրանսա եկած են փնտռելու եւ գտնելու հիւրասիրութիւն մը, նման անոր, որ ֆրանսայի գաղթականները գտան անոնց երկրին մէջ, 140 տարի առաջ։ Արդեօք մեծ օրաթերթը կ'ակնարկէ այն 50,000 օտար կամաւորներուն, որոնք ինքնաբերաբար, առանց որ եւ է ճնշումի, եկան մեր շարքերուն մէջ մտան, մեծ տառապանքի օրերուն ֆրանսական գինուորական համազգեստը հագնելով, ֆրանսական խրամները խոյանալով եւ լեցնելով հիւանդանոցները, որոնց մեծ մասն ալ օտարները հաստատած էին։ Անոնք արդեօ՞ք իսկական ֆրանսացիներու տեղը խլած եղան։ Թերեւս ակնարկութիւնը ուղղուած է անոնց, — ի՜նչ անպատկառութիւն — որոնք ֆրանսայի հողին վրայ կը քնանան իրենց վերջին քունով, տառապելէ, պայքարելէ, արիւն թափելէ յետոյ Շամփանիի, Սոմի, Արթուայի դաշտերուն եւ Մաքեդոնիոյ լեռներուն մէջ։

Այս հարցումները պատասխանի տեղ կը մնա՞ն։ Չի կրնար ըլլալ որ ո՛ եւ է մէկը նպատակ ունեցած ըլլայ չփոթելու բոզձալին ու անյարգալին պարկեշտ աշխատաւորներու, պաշտօնեաներու եւ մտաւորականներու հետ, նոյն տոպրակը նետելու գողեր, աւազակներ եւ առաւ-փախա ներ։ Բայց այն ատեն, ինչո՞ւ չընել որ եւ է վերապահում, ինչո՞ւ բոլորը մէկ նոյն անարգականներով որակել — եկուորներ, ճճիներ, բարբարոսներ։

Ֆրանսայի պատմութիւնը լեցուն է նշանաւոր օտարականներու անուններով, որոնք իրենց հանճարը, գիտութիւնը, աշխատանքը բերած են բոլոր մարզերուն մէջ։ Կրնա՞ն ըսել թէ Ռուսօ, Շոփէն, Լիվէնտալ, փոլ իսմայլի մարաջախտները «խլած են ֆրանսացիի սեփական դիրքերը»։ Պարագան կրնայ նոյնը ըլլալ քաղաքական մարդերու համար ալ, ինչպէս Մազարէն, Նէքեր կամ Փաշ, Յեղափոխութեան օրով՝ պատերազմական այս նախարարը, որուն կը վերաբերի ֆրանսական փառայեղ նշանախօսքին հայրութիւնը — «Ազատութիւն, Եղբայրութիւն, Հաւասարութիւն»։ Հապա փիչչինին, Քէրուպինին եւ Ռոսսինին, որոնք Փարիզի Օփերան եւ Երաժշտանոցը կը վարէին, կարելի՞ է «եկուոր» որակել նաեւ Օֆէնպախը, որ ֆրանսական Օփէրէթը ստեղծեց, Ալպէր Վոլֆը, որ «Ֆիկարօ» թերթը վարեց ամբողջ քառորդ դար մը, Քասսինին, որ Փարիզի դիտարանը հիմնեց. երբ եւ իցէ «խառնուե՞ր են ֆրանսայի ներքին գործերուն»։

Յիշենք մեզի աւելի մօտ եղողները՝ Ժան Մորէաս, Վիյեոմ Ափոլինէր, Ցիկին որ՝ Նոայլ Ժ.-Մ. որ Հէրէտիա ասոնք անարժա՞ն գտնուեցան միթէ իրենց երկրորդ հայրենիքին։ Մեր օրերուն վեր ջայէս՝ Լա կանտարայի, Պոլտինի, Վան Տոնկէնի, Ութրիլլոյի, Փիքասսոյի, Մոտիլյիանիի եւ այլն եւ այլն նման արուեստագէտներ, Մէչնիքոֆի, Ռուի, Վորոնոֆի, Սանթոս Տիւմոնի, Ցիկին Քիւրիի եւ այլն նման գիտնականներ ոեւ է բան մը «խլա՞ծ են»։

Այս քանի մը երեւելի անուններն պէտք չէ՞ մոռցնել տալ սովորական կամ նուազ անանուն զանգուածը ձեռական եւ մտաւոր աշխատաւորներու, որոնք ամէն մարզի մէջ կ'աշխատին ընդհանուրի բարօրութեան համար, ներսօրէն խառնուած են ֆրանսական մեծ զանգուածին, որուն հետ ի վերջոյ ամբողջովին պիտի ձուլուին իրենք իսկ կամ իրենց զաւակները։

Ասոնք մէկ կողմ ձգենք եւ առնենք պերճանքի ճարտարարուեստը, որ ֆրանսայի մէջ ազգային ճարտարարուեստ է։ Չէ՞ որ մեծ գերձակներու, նորաձեւութեան վաճառատուները, գոհարավաճառները, մուշտակի ու նաեւ անուշահոտութեան վաճառականները իրենց մեծագոյն շահը կ'ապահովեն օտարականներէն։

Եւ յետոյ, պէտք չէ՞ երախտագիտական խօսք ըսել այն օտար բարերարներուն, որոնք հրաշալի եւ ինքնաբուխ բարեգործութեամբ մը կը հիմնեն կամ կը ճոխացնեն թանգարաններ, հիւանդանոցներ, կը շինեն դպրոցներ, եկեղեցիներ, գիւղեր կամ ամբողջ քաղաքներ։

Իսկական եկուորներն են առաւ-փախաները, գողերը կամ աւազակները, որմէ ո՛չ մէկ երկիր զերծ է։

Պէտք է վռնտել, բնաջնջել զանոնք անխնայ։

Ասոնք միայն, այո՛, բայց ո՛չ միւսները։

«ԲՈՒՀՃԻ»ՆԵՐԸ ՊԱՋԱՐՃՐԲԻ ՄԷՋ

«Նոր Արշալոյս» կը գրէ.—

23 Յունիս Շաբաթ գիշեր, աղքատիկ տան մը մէջ տեղի ունեցաւ բուհճիական աղանդով նշանտուք մը։ Բուհճիներու պետը, որ օր առաջ հեռաւոր քաղաքէ մը կանչուած էր, սեղանի մը շուրջ հաւաքելով իր փոքրաթիւ աղանդաւորները, սկսաւ ճառել սիրոյ բնազանցական պահանջներուն վրայ եւ յարձակիլ լուսաւորչական խաչին վրայ։

Խաչը, կնքումները ու օրհնութիւնները մոլեռանդութիւն եւ աւելորդապաշտութիւն կոչելով՝ եզրակացուց թէ ամուսնութիւնը սիրոյ մէջն է եւ ոչ թէ համբոյրին մէջ. ուրկէ ետք հրաւիրեց փեսացուն որ համբուրէ խօսեցեալը։ Փեսացուն կատարեց աղանդապետին հրամանը ծայր աստիճան ճշդութեամբ, մինչ աղանդապետն ալ իր կարգին կը համբուրէր ուրիշի մը կինը եւ այսպիսով ներկաները՝ այր ու կին սկսան զիրար համբուրել, կատարելով սարդանաբաղեան հանդէսի մը վերածելով այս նշանտուքը։

Ներկաներէն մէկ քանին այս տեսարանէն ընդվզած ըլլալով եւ աղանդապետը վերահաս փոթորիկ մը սպառնալիքը զգալով, նոյն գիշերն իսկ շուտ առաւ այն քաղաքը ուրկէ եկած էր։

Կ'ենթադրուի թէ աղանդապետը ձերբակալուած է։

—————

ՊԵՒՐՈՒԹԻՆ ՆՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Յունիս 11ին, Լէնինկրատի Գիտական Ակադեմիային սրահին մէջ, բացուեցաւ Միջազգային Ընկերակցութեան երկրորդ համաժողովը, հիւսիսային շրջաններու ուսումնասիրութեան համար։

Համաժողովին կը նախագահէր համբաւաւոր բեւեռախոյզ Տքթ. Նանսէն։ Փրոֆ. Վարոպիէվ տեղեկագիր մը կարդաց՝ Նոպիլէի արշաւախումբին օգնութիւն փութացնելու համար, սովետական կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն մասին։ Գերման գիտնական մը՝ Վէկէնէր տեղեկութիւններ հաղորդեց «Օդանաւային միջազգային ընկերութեան գործունէութեան մասին։ Այս ընկերութիւնը կը պատրաստուի արշաւ մը կազմակերպել դէպի հիւսիսային բեւեռ, 1929ին։ Արշաւը պիտի կատարուի ցէփլինով մը, զոր գերման կառավարութիւնը ձրիօրէն կը տրամադրէ ընկերութեան։ Սակայն, ընդհանուր ծախք կը հաշուուի 10 միլիոն մարք, մէջն ըլլալով արշաւախումբի անդամներուն ապահովագրութիւնը։ Խումբը պիտի բաղկանայ 51 հոգիէ, որոնց 35ը պաշտօնեաներ եւ 16ը գիտնականներ։ Վէկէնէր շատ գտաւ մասնակցողներու թիւը եւ յիշեցուց որ «Իտալիա»ի ամբողջ խումբը բաղկացած էր 16 մարդերէ. բայց իրեն պատասխանուեցաւ որ ցէփլինը շատ աւելի մեծ պիտի ըլլայ, քան Նոպիլէի օդանաւը, եւ թէ ճամբորդութիւնը որ հինգ օր պիտի տեւէ, պիտի պարտադրէ գործող խմբակներու հերթական փոփոխում։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԻԷՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՎԻԷՆ, 1 Յուլիս.— Հակառակ անտանելի տաքին, կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի սարքած ցերեկոյթին, որ անցաւ շատ փայլուն։

Նախագահ Գ. Յ. Մկրեան բացման խօսքն ընելով, թուեց մանրամասն Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի երեք տարուան գործունէութիւնը, որ շատ արդիւնաւոր եղած է, եւ հրաւիրեց հանրութիւնը չզլանալ իր թէ բարոյական եւ թէ նիւթական աջակցութիւնը։

Եղան յաջող մեներգներ եւ արտասանութիւններ։ Տեղի ունեցաւ ամերիկեան աճուրդ, որմէ գոյացաւ 67 ֆրանք։ Եղան նաեւ կովկասեան պարեր, եւ ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը, «Թիք Թաքը»։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը, որ անդամ է ֆրանսական ֆէտէրասիոնին, այս տարի ալ, օտար խումբերու շարքին հրաւիրուած է մասնակցելու ախոյեանական մրցումներու։

Կը յուսանք որ մեր մարզիկները այս տարուան շրջանն ալ կը բոլորեն յաջողութեամբ։

Ուրախութեամբ լսեցինք Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ընդ. Վարչութեան վերակազմութիւնը։ Միայն կ'ուզէինք որ այդ վարչութիւնը չսահմանափակուէր միայն Փարիզի շրջանով, այլ գրաւէր նաեւ գաւառի մէջ ցրուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերով։

Ա. Խաչեան

—————

ՇՈԳԵԿԱՌՔԻ ԲԱԽՈՒՄ.—Չորեքշաբթի կէսօրին Քանիկալարանին մէջ երկու շոգեշարժ կառախումբեր իրարու զարնուեցան։ Բախումը այնքան զօրաւոր էր, որ առաջին երկու կառքերը խորտակուեցան կառախումբերէն մէկուն վարիչին գլուխը ջախջախուեցաւ։ Ցաներկու վիրաւորներ կան։

—————

ԱՆԴՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ընտրական նոր օրէնքին համաձայն, Խորհրդարանը պիտի բաղկանայ 15 անդամներէ, որոնց 9ը իսլամ, 3ը քրիստոնեայ, 1ը Չէրքէզ եւ 2ը Պէտէվի։ Ընտրելու իրաւունք ունին բոլոր այրերը, 8 տարեկանէն սկսեալ։

—————

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

—————

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 38

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԿՈՍՏԻ ԵՒ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Կ'երթային միշտ, եւ բէյին աչքին կը պարզէր իր մօտիկութիւնները, իր անհուն բաղձանքը։ Բէյին կ'առաջնորդէր անոնք երբեմն իր փայլուն գաւիթներուն եւ երբեմն մութ ծալքերուն մէջէն։ Վիթխարի սօսիները, կաղնիները, ժանտաթզենիները, փեկոնները, աքասիաները, ...շուքով երկու բարեկամները կ'ընկերանային եւ կամ ...ի մը զառիվայրին վրայ կը ...էին որ լուսինը սիրահարօրէն ...ց դէմքը պարուրէ։ Երկու ...աշղթաներու միջեւ, յանկարծ, ...ուգիշ համաստեղութիւն մը ...մարէին. փառաւոր ծովն էր որուն ալիքները լուսնին շքեղ ...երուն տակ կը փայփայէին եւ ...ն այնպէս իր զաւակներուն համար պահած կրկին ազատութեան մասին կը խօսէր. Ազատութիւն անտառներու, ազատութիւն ծովու։

Ցետոյ, լեռը. յանկարծ կը ծանկէր անոնց աչքին ալիքներուն հրաշագեղ գոլացում մը եւ աղաքը պահ մը հանգիստ կ'առնէին կը զգային թէ, վերին, խորհրդաւոր զօրութիւն մը տխրօրէն կը պաշտպանէր զիրենք, եւ հանգիստ քաղցրութեան մէջ՝ անմխիթարելի մելամաղձութիւն մը իրենց սրտին մէջ կուլարուէիման, հեղեղի մը մօտ էին, որուն վրայ առ ի չգոյէ կամուրջի, հսկայ ծառի մը կոճղը երկարած էին։ Կակուղ, թաւշանման մամուռներուն վրայ նստան։ Երկուքն ալ շատ յոգնած էին։ Երեկոյէն ի վեր կը քալէին, եւ առողջութեան գիրքէն հասկցան թէ կէս գիշեր եղած պիտի ըլլար։ Ուզեցին քնանալ։ Բայց կոստանդին, սրունքները երկարած կրթնեցաւ սօսիի մը բունին, որուն արմատը, ներքին մասին մէջ բնական անկողին մը կը կազմէր իրենց։ Կոստի, աւելի մանրուք. աւելի անվախ, իր ճակատը թեթեւօրէն բարեկամին լայն գօտիին կրթնցուցած ընկողմանեցաւ։ Բայց միշտ մտատանջ կ'երեւէր, սովորութեան չարունակութիւնով մը. հակառակ իրենց ապահով ապաստանին, ամէն կողմ կը դիտէր ձայներ կուգային ականջին։ Իր գեղեցիկ աչքերը Կոստանդինի բարձրացուց եւ ըսաւ.

— Կ'ուզես որ քիչ մը քնանամ, երգէ քիչ մը։

Այն ժամէն ի վեր որ Կոստի, ձեռքը երկարելով, հեռուէն գիւղին մխացող կրակը ցոյց էր տուած, փոքրիկ բանաստեղծը յաճեցուցեր էր իր մէջ քաղցր ձայներու մրմունջը, երգելով իր ցաւերը պատմեց, իր երգը հանդարտ ու քաղցր էր ու վրէժէ անհամարելի արցունքներ իր աչքերուն բիւրեղը հագիւ թէ կը պղտորէին, ու իր տխուր երգին անուշութեան կը խառնուէին։

—«Հեռո՛ւ, շա՛տ հեռու պէտք է երթալ։ Մեր տան մխացող տանիքը չպիտի տեսնենք այլեւս, Արովհեան, անպայման ստիպուած պիտի ըլլանք օտար երկիրներ խոյս տալու, այդ բարբարոսներուն պատճառաւ»։

«Ցոյնին հոգին տխուր է օտար հողի վրայ։ Օտարականը դժբախտ է, ան իր տունը կ'երազէ միշտ Արովհեանի ուրիշներուն տունը երբեք չի բացուիր իրեն համար։ Իր հագուստը, օտար երկրի մէջ, գէշ կը կարկտուի, իր ճերմակեղէնը գէշ կը լուացուի ու իր սիրտը երբեք սփոփանք չի գտներ»։

«Ո՛վ իմ Քրիստոս, պիտի ըլլա՞յ երբեք օր մը որ հեռանալէ վերջ, վերադարձը շնորհուի ձեզի։ Ով իմ սիրելի այծերս, պիտի կարենա՞մ օր մը գործնալ առաջնորդել ձեզ։ Պիտի կարենա՞մ նորէն պատուաստել ձեզ.ով իմ տանձենիներս, իմ գեղեցիկ ծառերս։

«Մեր արտերը չպիտի հնձենք այլեւս Ընհաւտո գինուոր մը կը կոխկռտէ հիմա զանոնք։ Բարբարոս մը դաշտերուն բոլոր գեղեցկութիւններուն վրայ առք նետեց։ Օ՜հ, որքան պիտի ուզէի իմ սիրական երկրիս հողը միշտ կարենալ համբուրել»։

"Սիրելի եղբայրս Ընտուած պահէ մեզ։ Լաւ բռնենք իրարու ձեռքէ եւ չբաժնուինք այլեւս Արովհեանէ կ'ըսեն՝ թէ նուազ վտանգաւոր է միասին ըլլալ քան թէ առանձին, եւ երկու հոգի կարող են հրաշք գործել»։

Այս վերջին բառերուն մէջ որքան ալ թաքուն յոյս մը ըլլար, ցաւատանջ շեշտ մը ունէին եւ ուր կոստանդինի արցունքները կը գողդղային։ Երբ երգը վերջացաւ, մին եւ միւսը սկսան հեծկլտալ։ Թերեւս պէտք ունէին այդ արցունքներուն, այդ արցունքներուն ուր իրենց խեղճ սիրտերը կ'եղբայրանային, եւ կը սկսէին մոռնալ այն ցաւերը՝ որոնց միասին ենթարկուեր էին։ Ննջարին մէջ միասին ննջեցին, եւ իրենց քունին մէջ իրենց ճակատագիրը միացուցին։

Արշալոյսին, նորէն ճամբայ ինկան։ Կոստի սկսեր էր նորէն ցատկռտել իր կայտառ, չարաճճի աչքը սովորականէն աւելի կը բացփիէր, եւ իր դէմքին վրայ մարող խնդուքը կարծես ըսել կ'ուզէր աշխարհի

— Եկէ՛ք, տեսէք քիչ մը թէ ինէ աւելի չարաճճի էք։

Իր թարմ այտերուն ծամածռութեան մէջ, իր դէմքին ծալքերուն մէջ տիեզերքը արհամարհող քաջութիւն մը կար։ Ցառաջանալով հանգերձ ծառերուն հետ կը խօսէին, ամէն մէկին առջեւ կանգ կ'առնէին ու բարաքանչիւրը իր ձեւէն կը գտնէին։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

նիստ պիտի գումարէ, սովեալներուն իր օգնութեան բաժինը որոշելու համար։ Օգնութիւնը պիտի կատարուի դրամով եւ արմտիքով։ Այս առթիւ հանգանակութիւն պիտի կատարուի վաճառականներէն։ Կը յուսացուի որ հանգանակութեան գումարը 50,000 ոսկին պիտի անցնի։

Գոնիայի կուսակալը Վագըթի Թղթակցին յայտարարած է.

— «Սով կը տիրէ 40-50 գիւղի մէջ։ Արդէն երկու տարիէ ի վեր այդ շրջանակի գիւղերը երաշտութենէ կը նեղուէին։ Անոնց մէջ կան թշուառներ որոնք իրենց հացին խոտ խառնելով կ'ուտեն։ Այդ շրջանակի բնակչութեան 100էն 80ը կարօտ է։ Այս գիւղերը դաշտային տեղերու մէջ կը գտնուին եւ կուսակալութեան հիւսիսային կողմը։ Գոնիայէն 44 քիլոմէթր դէպի հիւսիս երաշտութիւնը կը տարածուի մինչեւ Աքսէրայի սահմանը։ Լեռնային մասին մէջ, ինչպէս Ագ-Շէհիր, Ըլկըն, Գատընխան, Քէսքին, Պէյ-Շէհիր, Գարաման, Էրէյլի գաւառակներու շրջանակը առատութիւն կայ։ Սուլթանիյէ գաւառակը եւ անոր սահմանակից գիւղերը հունձքէ զուրկ են։ Այս կացութեան առջեւ գիւղացին կը գաղթէ բերք գտնուած տեղերը։ Անցեալ տարի ալ երաշտ տարի մըն էր եւ արօտավայրերը առանց խոտի մնացած են։ Առանց անձրեւի անցնող աշունէն յետոյ սաստիկ ձմեռ մը տիրած եւ առոր հետեւանքով անասուններու կորուստը 100էն 50-60ի հասած է։ Կարմիր Մահիկը 2000 ոսկի ղրկեց։ Այս գումարին վրայ աւելցուեցաւ կուսակալութեան օգնութիւնը՝ 8000 ոսկի։ Այս գումարով Գոնիայի Կարմիր Մահիկը ալիւր եւ ցորեն առնելով ամէնէն աւելի կարօտ գիւղերու բաշխեց։ Երկու տարի առաջ բարեկեցիկ գիւղացիին այսօրուան վիճակը սրտաշարժ է, որովհետեւ անոնք մորթէ եւ ոսկորներէ բաղկացեալ իրենց անասունները կը քշեն կը բերեն քաղաք ծախելու համար։ Այս պարագան շատ կ'ազդէ պաշտօնական շրջանակներու վրայ, որովհետեւ անասունները գիւղացիին ապրուստի միակ միջոցն են։ Գիւղացիներու հետ գործ ունեցող առեւտրականներու վիճակն ալ շատ գէշ է։»

Գարամանի Կարմիր Մահիկը օգնութիւն ուզելու համար Գոնիա եկած եւ դիմած է Կարմիր Մահիկի կեդրոնին։ Գարամանի քանի մը գիւղերուն մէջ նեղութիւնը այն աստիճանին հասած է որ ընտանիքներ իրենց զաւակները կորսնցուցեր եւ փնտռելու սկսեր են։ Կառավարութեան կողմէ նօվահար շրջաններու համար 50.000 ոսկիի յատկացումը մեծ յոյս մը տուած է։ Ագ-Սէրայի կուսակալութիւնը մէկ քանի գիւղերու մարդ գլուխ 5ական ոսկի բաշխած է։

Հռոմէն Պրազիլիա մէկ թռիչքով

Իտալացի օդանաւորդներ Ֆէրրարին եւ Տէլ Փրէթէ, որոնք վերջերս կոտրած էին արդէն տեւողութեան համաշխարհային մրցանիշը, օդին մէջ մնալով 58 ժամ եւ 36 վայրկեան, ձեռք բերին նոր յաջողութիւն մը, որ օդանաւային տարեգրութեանց մէջ ոսկի տառերով պիտի արձանագրուի։ Երկու յանդուգն օդանաւորդները, որ իրենց S—64 օդանաւով Հռոմի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելած էին Երեքշաբթի օր ժամը 19.51ին, հարաւային Ատլանտեանը կտրելէ յետոյ, Հինգշաբթի օր ժամը 19.50ին ցամաք իջան Պրազիլիա՝. Փոր-Նաթալի մօտակայ եզերքի մը վրայ։ 48 ժամուան մէջ կտրեցին 7500 քիլոմեդր ճամբայ եւ այս ձեւով գլեցին ուղիղ գիծով տեւողութեան մրցանիշը, որ 1927 Յունիս 6էն ի վեր կը պատկանէր ամերիկացիներ Չէմպըլէնի եւ Լէվինի (6294 քիլոմեդր. Նիւ Եորքէն Այսլէպէն-Գերմանիա)։

Հարաւային Ատլանտեանը առաջին անգամ կտրուեցաւ մնացած տարի ֆրանսացի Գոսթի եւ Լը Պրիի կողմէ։ Սակայն անոնք շատ մը հանգրուաններով միայն կրցած էին յաջողիլ։ Իտալացիներու յաղթանակը շատ աւելի մեծ արժէք կը ներկայացնէ։ Հռոմէն կը հաղորդեն որ ամբողջ ֆաշիստ Իտալիան մեծ խանդավառութեամբ կը տօնէ այս կարեւոր յաղթանակը։

Լէօվէնշթայնի մահէն վերջ

Երէկ գրեցինք թէ ինչպէս Մանշի վրայ օդանաւէն վար իյնալով կորսուեցաւ Պելճիքացի միլիառատէր Ալֆրէտ Լէօվէնշթայն։ Միջազգային սեղանաւորական շրջանակներուն մէջ մեծ յուզում առաջ բերաւ այս մահը եւ Լոնտոնի, Պրիւքսէլի, Պերլինի ու Փարիզի սակարանները սաստիկ ազդուեցան։ Անհելի անկում ունեցան բազմաթիւ արժեթուղթեր որոնց սեփականատէրը եղած էր Լէօվէնշթայն եւ որոնց ելեւէջը կախում ունէր իր կամքէն։ Այդ արժեթուղթերուն վայրկենական անկումը ազդեց ուրիշ բազմաթիւ թուղթերու վրայ եւ։ Փարիզի սակարանին մէջ նոյն իսկ պետական արժեթուղթեր անկում կրեցին։ Ամէնէն աւելի ազդուողն էր «Թիւպիզ» արուեստական մետաքսը, որ գործարաններ ունի Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի մէջ. Չորեքշաբթի օր 1567 ֆրանքի փակուած էր այս արժեթուղթը, Հինգշաբթի 1115ի ինկաւ։ Անգլիական խմբակ մը ծրագրած է գնել Լէօվէնշթայնի բոլոր արժեթուղթերը։ Կորսուած միլիառատէրին հարստութիւնը 10 միլիոն անգլ. ոսկի կը հաշուուի։ Պերլինի սակարանին մէջ մեծապէս ազդուեցան արուեստական մետաքսի երկու արժեթուղթեր — Գլանցօֆ եւ Պէմպէրկ, որոնց իւրաքանչիւրը մօտ 400ական մարք անկում ունեցան։ Լոնտոնի սակարանին մէջ եւս, ուր մեծ ազդեցութիւն ունէր Լէօվէնշթայն, Ինթըրնէշընըլ Հոլտինկն ու Հիտրօ-էլէքթրիքը կարեւոր անկում կրեցին։

Սերպիոյ նախարարական տագնապը

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ՝ Ալեքսանդր Թագաւորը Ստեփան Րատիչի առաջարկեց կազմել նոր դահլիճը։ Սակայն Րատիչ որ դեռ հիւանդանոցն է, նոյնիսկ չընդունեց արմատական կուսակցութեան փոխ-նախագահ Սթոյանովիչը, որ Թագաւորին կողմէ եկած էր եւ ընդդիմադիր կուսակցութեան միւս պետին՝ Փրիպիչէվիչի հետ լուր ղրկեց Թագաւորին թէ կը մերժէ վարչապետութիւնը։ Րատիչ կը պահանջէ լուծել խորհրդարանը եւ վերաքննել Սահմանադրութիւնը։ Այս պայմաններուն տակ, նախարարական տագնապին լուծումը պիտի դժուարանայ։

Պաղեստինի անգլիական նոր մարզպանը

Լոնտոնէն պաշտօնապէս կը հաղորդուի, որ Պաղեստինի անգլիական մարզպան եւ Պաղեստինի գինուորներուն վերին հրամանատար նշանակուած է սըր Ճոն Ռոպըրթ Չէնսըլը։ Արդի մարզպան մարաջախտ լորտ Փլըմըր մօտ օրէն պիտի քաշուի պաշտօնէն։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՏՇԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԵԿՈՅ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. «ՊԷԼՎԻԼ»Ի, «ԵՌԱԳՈՅՆ»

ԵՒ «ՎՌԱՄԵԱՆ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Կը նախագահէ՝ **ԸՆԿ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ**

Նուագ, հայկական եւ գեղջկական պարեր, ճառախօսութիւն, դաշտային խաղեր եւայլն։

Հասարակութեան հանգստութիւնը ապահովելու եւ ամբողջ ծանրաբեռնումներու տեղի չտալու համար, դաշտին վրայ խնամուած եւ ճոխ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։ Պաղ գինի, գարեջուր եւ լիմոնատ, պտուղներ, հաց եւայլն։

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.— Թրամուէյներ՝ Թիւ 2, 16, 18, 25, 75, Լուվրէն, Մատըլէնէն, Շաթըլէէն, Սէն Միշէլէն, Գուրպըվուայէն, Անիէռ-Պուա Գոլոմպէն, Փորթ տ'Օթէօյլէն, Փորթ տը Սէն Գլուէն), իջնել Թէրմինիւս Շօզէնաւ՝ բոլոր նաւամատոյցներէն, իջնել Սէն Գլու գիւղը։ Եռագոյն ժապաւէն կրող ընկերներ ժողովուրդը պիտի առաջնորդեն զբօսավայր, ժամը 10էն մինչեւ 3։

ԴՍՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Սեբաստիոյ Ղանթարող գիւղի Հայրենակց. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Ֆիլիպէի աղէտեալներուն։ վաղը կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 2ին, Սէն Ժէռօմ, Մինասեանի «Ֆրանսա-Արմէնիա» գորգի գործարանին պարտէզը։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.45ին, 84 Rue Chapeի Թատերասրահը Կովկաս. պետ. Թատրոններու դերասաններ՝ Տիկիններ ԳՈՒՐԳԵԱՆ-ԱՐՄԷՆԵԱՆ, ԱՍՏՂԻԿ եւ ԼԵՒՈՆ ԵՐԱՄԵԱՆ, մասնակցութեամբ Տիկ. ՍԻՐԱՆՈՒՇԻ եւ Ըթուտիայի ղեկավար Պ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ,

կը ներկայացնեն՝ **ԱԼԵԿՈԾ ԾՈՎԸ ԱՆՆԱ ՔՐԻՍՏԻՆ**

իսկ վաղը կիրակի երեկոյ նոյն ժամուն եւ նոյն տեղը

ՓՈՂՈՑԻ ԱՂՋԻԿԸ եւ ՀԷՔԵԱԹԸ

ԳԻՆԵՐԸ.— Բացի պատուոյ տոմսերէն, Ա. կարգ 15, Բ. կարգ 10 եւ Գ. կարգ 6 ֆրանք։

Հ. Յ. Դ.

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անպատճառօրէն։

Առնուվիլ-լէ-կոնէսի Ռազմիկ խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 10ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Փոն տ'Օսլիայի Կորիւն խումբի վիճաբանական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Տեօփին Վիշապ խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 10.30ին Café de la Paixի մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Կը խօսի՝ Ընկ. Դ. Հ.։

Նիսի շրջ. կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Գանի, Կրասի, Փուժէի, Նիսի եւ շրջանի անհատ ընկերները վաղը՝ Կիրակէօրէ վերջ ժամը մէկուկէսին, Գանի մէջ սովորական հաւաքատեղին։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Տրապիզոնի Հայր. Միութեան կողմէ, Clamartի անտառին մէջ, վաղը կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ։

Տեղւոյն վրայ հաց եւ ըմպելի կարելի է հայթայթել։

Հաղորդակցութիւն.— Առնել 89 Թիւ Թրամուէյը՝ Hôtel de de Ville, Odéon, St. Germain des Prés, և Porte de Versailleէն իջնել Clamart terminus, ուր ժամը 10—15 առաջնորդողներ պիտի սպասեն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ե. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2ին, 34 Rue Villeroy. բոլոր անդամուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եւրոպահայ Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 9ին, 66 Րիւ Րէփիւպլիքի սրահը. Օրակարգ.— Զեկուցում, խորհրդակցութիւն բացման հանդէսի շուրջ, բանախօսութիւն Պր. Գույումճեանէ։ Ներկաները պիտի հիւրասիրուին թէյով

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant. E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

	Տարեկան	Վեց ամս.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6տ.	10տ.
ԵՒՐՈՊԱ	100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 288bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57 82
MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՅՈՒԼԻՍ 1928
8 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 694 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՐԻՇ ՀԱՐՑԵՐ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

Երէկ՝ ընդհանուր գիծերով բացատրեցինք թէ կա՛ն խնդիրներ որոնց մասին կարելի է մէկ ճակատ կազմել մեր հակառակորդներուն հետ, ի՛նչ հոսանքի ալ պատկանին։

Առանձնապէս յիշեցինք Հայաստանի պարագան։

Ընդհանրապէս, ռամկավար, հնչակեան թէ անկուսակցական, այս մասին կը մտածեն այնպէս ինչպէս Դաշնակցութիւնը։ Բայց մինչ մենք հրապարակաւ մէջտեղ կը դնենք մեր տեսակէտները, եւ կը գործենք անոնց համեմատ, միւսները կա՛մ կը պահծկեն իրենց բուն համոզումը, կամ կը կեղծեն ու պայքար կը մղեն իրենց իսկ համոզման դէմ։ Եւ կամ, լաւագոյն պարագային, մեկուսի կը կենան ու կը դիտեն։

Եւ այս բոլորը՝ ի հեճուկս Դաշնակցութեան։

Նոյն երեւոյթը՝ ազգային-գաղթային կեանքի մէջ։

Ո՞ր պարկեշտ ռամկավարը, հնչակեանը կամ անկուսակցականը կրնայ հակառակ ըլլալ, օրինակ, արտասահմանի գաղութներու ազգային կազմակերպութեան։

Ազգավնա՞ս գործ է համախմբել ցիրուցան ուժերը, ստեղծել կեդրոնական իշխանութիւն եւ ընդհանուր սնտուկ մը, հանրային դրամները մատակարարելով համաձայն իւրաքանչիւր վայրի պահանջներուն, կազմակերպել նոր սերունդին կրթութիւնը եւ առ հասարակ ազգային մշակոյթը, բարոյական եւ օրինական ամուր կապերով կապել բոլոր գաղութներու ազգային Մարմինները, ի՛նչ անուն ալ կրեն անոնք. Հայ-լուսաւորչական աւանդութեամբ, ստեղծել տեսակ մը Պոլսոյ Պատրիարքարան, — քանի որ այդ հաստատութիւնը այլեւս չի կրնար կատարել իր պաշտօնը — իր յատուկ ծրագիր-կանոնագրով։

Կ'ընդունին բոլորը այդպիսի հաստատութեան մը— կեդր. Ազգ. Խորհուրդի մը եւ՛ օգտակարութիւնը եւ՛ անհրաժեշտութիւնը։

Եւ սակայն, երբ խօսքէն գործի անցնիլ կը փորձես,— Նոր պատմութիւն։

Կան որ կ'աշխատին խափանել ծրագիրը։ Ուրիշներ՝ անկիւն մը կը քաշուին։ Երրորդ դաս մը իր պարտքը կատարած կը սեպէ, կտոր մը խրատունք մէկուն, կտոր մըն ալ միւսին տալով։

Արդիւնքը.— ո՛չ եւ է բան չընել։

Ինչո՞ւ այսպէս։ Որովհետեւ ծանծաղամիտներու եւ խառնակիչներու խմբակ մը կայ, որ թոյն կը սրսկէ ամէն կողմ։

Գիտէ՞ք ինչ — գաղութները կազմակերպելով, Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ պայքարի նոր ճակատ մը ստեղծել Հայաստանի կառավարութեան դէմ։

Ո՛չ աւելի, ո՛չ պակաս։

Գաղարիւն եղէք եւ հարցուցէք այդ մարդոց թէ, ինչո՞ւ կը վախնան, քանի որ, իրենց իսկ յայտարարութեամբ, Դաշնակցութիւնը պարտուած, ամէն վստահութիւն կորսնցուցած, նոյն իսկ թաղուա՛ծ է...

Կամ, հարցուցէք թէ ինչո՞ւ իրենք չեն ստանձներ գաղութներու ընդհանուր կազմակերպութեան գործը, դուրս ձգելով Դաշնակցութիւնը։

Հարցուցէք եւ պատասխանի սպասեցէք։

Եւ դե՛ռ ի՛նչքան այսպիսի խնդիրներ, սկսելով մանկապարտէզի մը բացումէն մինչեւ Փարիզի ժամուն հաշիւները։

Արդարեւ, միայն Փարիզի պարագան ամէնէն պերճախօս օրինակն է, ապացուցանելու համար այս ախտաւոր երեւոյթը։

Չկայ մէկը, նոյն իսկ ամէնէն հակադաշնակցական ռամկավարը, որ չխոստովանի թէ առնուազն տասը մանկապարտէզ կարելի է բանալ Հոգաբարձութեան թաթին տակ անշարժացած հարիւր հազարներով (400.000էն մինչեւ 700.000 ֆրանք աշուաղներ կան։

Այդ ազգասէ՛ր մարդիկը իրենք ալ կը տեսնեն հայ մանուկներուն թշուառութիւնը եւ այլասերումը։ Ի հարկին շանթարողներ ալ կը կարդան։

Բայց, ինչո՞ւ ադաները նեղել այսպիսի գլխու ցաւերով, որ աւելի շահաւոր է կանակ շոյել, շողիքներ վազցնել անոնց առքին ու փառքին առջեւ, եւ հոսանքը դարձնել Դաշնակցութեան դէմ։

Գիտնալով հանդերձ որ, մանկապարտէզները միայն մանկապարտիզպանուհիներու պէտք ունին, հետեւաբար, վախ չկայ դաշնակցական գործիչներ տեղաւորելու...։

Ո՞ւր պիտի յանգի այս զարշելի երկերեսութիւնը։

Կարծելի, մանաւանդ անոր համար որ, մտաւորականնե՛ր, վաղեմի բանաստեղծներ և քաղաքական գործիչներ են այդ ախտի սնուցանողները։ Իրենք՝ առաջին ախտաւորները։

Ընդհանրապէս դատարկամտութիւնը, խորհելու եւ գործ արտադրելու անկարողութիւնն է որ մղում կուտայ այս ան[illegible]ոնի երեւոյթին։ Երբ կեդրոններէն կ'իջնէք դէպի խոնարհ [illegible]նիկինները, մթնոլորտը աւելի պայծառ է, որովհետեւ գործերն ալ պարզ են, ինչպէս մարդիկը։

Մինչդեռ, մեծ քաղաքներու մէջ, մեծ են յաւակնութիւններն ալ, ամուլ եւ ամբարտաւան։

Եւ անզուսպ ու ընդվզեցուցիչ՝ կիրքերը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ՓՈՒՃ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ"

Թուրքեւիտալական դաշնագրին առթիւ, քննելով խորհրդային թերթերու բուռն արտայայտութիւնները, Քալիֆորնիոյ անկուսակցական Մշակ թերթը [illegible] կ'ընէ (15 Յունիս).

— «Անգլիայէն ու Իտալիայէն աւելի, ամէնէն շատ վրդովուող պետութիւնը այս դաշնագրին հետեւանքով Խորհրդային Ռուսիան է։ Թուրքերը վերջին քանի մը տարիներուն նպաստընկալի դիրքին մէջ գտնուելով, վայելած էին կարմիր Ռուսիոյ թէ նիւթական եւ թէ բարոյական աջակցութիւնն ու պաշտպանութիւնը, և Ռուսերը չէին ակնկալեր որ իրենց հացով ու դրամով մեծցող եւ կազդուրուող դրացին ինքզինք պիտի նետէր ուրիշ հեռաւոր պետութեան մը գիրկը, նոր բարեկամութիւններ աւելցնելու համար։

Խորհրդային Ռուսիոյ վարիչները կնքուած դաշնագրին ծանրակշիռ հանգամանքը նկատի ունենալով, կրակոտ բառերով իրենց ցասումն ու զայրոյթը կը յայտնեն պետական պաշտօնաթերթ Փրաւտայի մէջ, ըսելով. «Թուրքիան այսքան շո՛ւտ պիտի մոռնար իր երէկուան թշնամին Իտալիան, որուն աչքերը յառած կը մնան միշտ Անատոլուի վրայ. Այսքան շո՞ւտ պիտի մոռնար նաեւ իր երէկուան բարեկամը՝ Սովետները, որոնք զինք փրկեցին կործանումէն։ Թող գիտցած ըլլան Թուրքերը —կ'ըսեն սովետները— որ եթէ կարեւորութիւն չտան մեր բարեկամութեան, պիտի ճաշակեն մեր թշնամութեան համը։»

Փրաւտայի յայտնած զայրոյթը փուճ եւ անարժէք սպառնալիք մըն է սովետներու կողմէ, սովորական այն սպառնալիքներուն նման, որոնք յաճախ կը բարձրանան պարտուածներուն կողմէ։ Ռուսիան նոր պարտուած չէ Թուրքիայէն։ Սկիզբէն ի վեր պարապ քաղաքականութիւններ հետապնդելու երազէն տարուած, շարունակ Թուրքիոյ ձեռքին խաղալիքն եղած է, ծառայելով անուղղակի անոր քաղաքական նպատակներու իրագործման, առանց հիւլէի չափ օգտուելու Թուրքերու բարեկամութենէն։ Եւ Ռուսիոյ ձախլիկ քաղաքականութենէն Թուրքերը ոչ միայն պահեցին իրենց գոյութիւնը, այլ ուժեղացած Ռուսաստանէն ստացած ռազմամթերքներովն ու դրամով, սպառնացին Եւրոպայի իսկ։

Այսօր Թուրք վարիչները շատ լաւ ըմբռնած են օտարածին ռուս կարմիր վարիչներու սպառնալիքներուն իմաստն ու նշանակութիւնը։ Հեռաւոր Իտալիոյ հայրենասէր առաջնորդներուն մէկ հրամանը եւ սպառնալիքը աւելի արժէք եւ երկիւղ ունի թուրքերուն, քան դրացի կարմիր Ռուսիոյ սպառնալիքները։»

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՋՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

56րդ Ցանկ

	Ֆր.
Վասպուրականի Հայր. Միութիւն, Մարսէյլ	200.—
Մարսէյլի Նորավարժ Մալաթիան Միութենէն	150.
Գումար	350
55րդ ցանկին գումարը	71.885.35
Ընդհ. գումար	72.235.35

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ ՌՈՒՍ ԵՒ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ժընեւի մեր թղթակիցը կը գրէ.—

Յունիս 28ի հինգշաբթի առաւօտուն Ժընեւի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան կից Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի շէնքին մէջ գումարուեցաւ միջազգային խորհրդաժողով մը, հրաւիրուած Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականական բարձր-կոմիսար Տոքթ. Նանսէնի կողմէ, զբաղելու համար իրենց հպատակութիւնը կորսնցուցած ռուս եւ հայ գաղթականներու հիւպատոսական պաշտպանութիւն եւ դիւրութիւններ ստեղծելու հարցով։

Խորհրդաժողովին կը մասնակցէին Ֆրանսայի, Պելճիքայի, Գերմանիոյ, Լեհաստանի, Լաթվիոյ, Էսթոնիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Աւստրիոյ, Զուիցերիոյ, Սերպիոյ, Պուլկարիոյ, Յունաստանի, Ռումանիոյ ներկայացուցիչները եւ Եգիպտոսի ու Ֆինլանտիոյ կողմէ մէկ մէկ դիտող։ Ներկայացուած էին ուրեմն 15 մեծ ու պզտիկ պետութիւններ։ Նկատելի էր բացակայութիւնը անգլիական ու իտալական պատգամաւորութիւններու։

Ժողովին հրաւիրուած էին նոյնպէս ռուս հաստատութիւններու կողմէ չորս հոգի, Պ. Պ. Բիւպինշթայն եւ Նոլտէ՝ Փարիզէն, Կուլգէվիչ՝ Ժընեւէն, Կոլտընվայզըր՝ Պերլինէն եւ երեք հոգի հայ հաստատութիւններուն կողմէ, Պ. Պ. Լ. Բաշալեան, Ա. Հանըմեան եւ Գ. Մինասեան։

Խորհրդաժողովին առջեւ դրուած էր վերալիշեալ ռուս եւ հայ պատուիրակներու եւ Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականական բարձր կոմիսարութեան կողմէ միասնաբար կազմուած մանրամասն ծրագիրը, որուն պատճէնը հրատարակուեցաւ Յառաջի մէջ Մայիս 25ին եւ որուն նպատակն էր հաստատել ռուս եւ հայ ստուար գաղթականութիւն գտնուող բոլոր կարեւոր կեդրոններուն մէջ Ազգերու Դաշնակցութեան յատուկ ներկայացուցչութիւններ, որոնք պիտի ճանչցուէին պաշտօնապէս իրենց հաստատուած երկիրներու կառավարութիւններէն, պիտի կատարէին կերպով մը ռուս եւ հայ անազգ (a patrie) գաղթականներու հիւպատոսարանի դերը եւ պիտի տային այդ գաղթականներուն բոլոր պէտք ունեցած հիւպատոսական ակտերը, ծնունդեան, ինքնութեան, օրէնքի եւ սովորութիւններու, պատուաւորութեան վկայականներ, պիտի կատարէին ստորագրութեանց, թարգմանութիւններու հարազատութեան վաւերացումներ եւլն., մէկ խօսքով ամէն կարգի հիւպատոսական ակտեր։

Խորհրդաժողովի աշխատանքները տեւեցին երեք օր, եւ Շաբաթ, 30 Յունիսին, կէսօրէ յետոյ ժամը 1ին համաձայնագիրը ստորագրուեցաւ բոլոր ներկայ պետութեանց պատուիրակներուն կողմէ։ Այդ համաձայնագիրը իրեն հիմք ունէր ռուս և հայ փորձագէտներու մշակած ծրագիրը, կարգ մը անկարեւոր եւ երբեմն ձեւական փոփոխութիւններով։ Յունաստանի պատուիրակ Պ. Ցէնտրաժիս միակը եղաւ որ իր ստորագրութիւնը դրաւ որոշ վերապահումներով, առարկելով որ իր կառավարութիւնը շատ ուշ ստացած էր փորձագէտներու ծրագիրը եւ ժամանակ չէր ունեցած զայն խորապէս ուսումնասիրելու։ Իսկ Գերմանիոյ ներկայացուցիչները որոշ վերապահումներ ըրին թէեւ, բայց այդ վերապահումները արձանագրել տուին միայն ատենագրութեան մէջ։

Ամէնքէն աւելի նկատելի էր Ֆրանսական պատգամաւորութեան բարեհաճ ու լայնախոհ դիրքը հանդէպ ներկայացուած ծրագրին։

Բացի այդ համաձայնագրէն, խորհրդաժողովը ընդունեց նաեւ որ Նանսէնեան անցագիր կարենան ստանալ իրենց ազգութիւնը կորսնցուցած Ասորի, Քաղդէացի, Սուրիացի, Քիւրտ գաղթականները եւ այն 150 Թուրք ընտանիքները, որոնք Էնկիւրիի կառավարութեան կողմէ զրկուած են իրենց հպատակութենէն։

Կը կարծուի որ ստորագրուած համաձայնագիրը կը սկսի գործադրութեան մտնել 4—5 ամիսէն։

ԻՆՉԵ՞Ր ՊԻՏԻ ԸՆԷ ՎԵՆԻԶԷԼՈՍ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ խորհրդարանային յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ տարակարծութիւններ ծագած են վարչապետ Վենիզելոսի և Քոնտուրիոթիսի միջեւ։ Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ Հանրապետութեան Նախագահը պիտի հրաժարի։ Վենիզելոս կ'ուզէ ջնջել համեմատական ընտրութիւնը եւ տեղը ընդունիլ բացարձակ մեծամասնութեան դրութիւնը, մինչ Քոնտուրիոթիս հակառակ է ընտրական ներկայ դրութիւնը փոխելու։

Հանրապետական միութիւն կուսակցութեան պետերը՝ նախկին ելմտական նախարար Քաֆանտարիս եւ նախկին վարչապետ Փափանասթասիու թերթերուն մէջ հրատարակած յայտարարութիւններով կ'ըսեն թէ հակառակ են ընտրական դրութեան փոխուելուն եւ թէ հանրապետութեան Նախագահը պատասխանատու պիտի բռնեն եթէ [illegible] փոփոխութիւն կատարուի։

Խորհրդարանը լուծելու հրամանագիրը կարդացուեցաւ երէկ։ Նոր Երեսփ. Ժողովը պիտի գումարուի Սեպտեմբեր 7ին, երեսփոխաններուն թիւը պիտի գեղչուի 250ի։

Ճիւմհուրիյէթի մէջ Եունուս Նատի պէյ խօսելով Վենիզելոսի դարձեալ իշխանութեան գալու խնդրոյն վրայ, կ'ըսէ.

«Հիմա Յունաստանի հետ մեր բանակցութիւնները ձգտուած են։ Ի՞նչ է ասոր իսկական պատճառը։ Կ'աշխատուի արգելք ըլլալ Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ մանաւանդ Իտալիոյ հետ համաձայնութեան մը. Մենք ասոր վրայ շատ չենք մտածեր։ Կը խորհինք որ եթէ համաձայնութիւն մը գոյանար աւելի լաւ կ'ըլլար, բայց եթէ Յունաստան իր քաղաքական հաշիւներուն չի կրնար յարմարցնել ասիկա, բայց է ի բաց կ'ըսենք որ ատկէ վնասուողը մենք պիտի ըլլանք։ Մենք սաչափ բսենք որ Յունաստանի մէջ Վենիզելոսի իշխանութեան գլուխ գալը, եթէ ոչ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՀԱ ԹԷ ՈՒՐ Կ'ԱՊՐԻՆՔ...

Արար-աշխարհ իրար է անցեր, սնդանաւորի մը եղերական մահուան առթիւ։

— Այկածո՞վ ինկաւ...։ Անձնասպա՞ն եղաւ...։ Դաւադրութեան զո՞հ գնաց...։ Քնաշրջի՞կ էր....

Քաղքենի մամուլը ուրիշ ամէն խնդիր երկրորդական գծի վրայ նետած, երեք օրէ ի վեր սիւնակներ կը լեցնէ, սեղանաւոր Լէօվէնշթայնի մահուան գաղտնիքը պարզելու համար։

Բոլորը գիտեն դէպքը.— Լէօվէնշթայն իր սեփական օդանաւով Անգլիայէն Պելժիա գացած ատեն, ծովը կ'իյնայ եւ կը կորսուի։

— Լուացարան գացած ատեն, սխալ դուռ բացեր եւ 1300 մեդր բարձրութենէ վար ինկեր է, ըսին առաջին օրը։

— Դիտմամբ կրնար անձնել, — Թերի՛ է այդ։ Դուռը չի բացուիր։ Ցիտոյ, շատ վարժ էր ինք...։ Անպատճառ անձնասպան եղած է։

— Բայց ի՞նչ պատճառ ունէր աշխարհէն հրաժարելու, քանի որ կը լողար հարստութեան եւ վայելքի մէջ...

Եւ փոխասացութիւնը կը շարունակուի։

Քիչ մըն ալ,—եւ դիւցազնեպատմութիւններ պիտի հիւսուին, սեղանաւորին յիշատակը պանծացնելու համար։

Ու պիտի գտնուին գրչի փերիզակներ, որ պատիւ պիտի համարեն անոր կենսագրականը գրի առնել քանի մը հատորի մէջ, գովասանական տաղերով։

Պզտի՞կ բան է.—

Չասը միլիոն սթեռլին, վիլլաներ, օդանաւեր, ինքնաշարժներ, քարտուղարներու, սղագիրներու, մեքենագիրներու, սենեկապաններու, ծառաներու, սպասեակներու, կիներու, աղջիկներու, եւ ... բանակ մը։

Հազար ու մէկ գիշերներ, աւելի՛ քան վիճապատմական։

Այս միլիոնոյն աշխարհը պարբերաբար լուրեր կ'առնէր հեռաւոր Արեւելքէն։

— Թուրքերը վերսկսան ջարդել...։ Հարիւր հազարաւորներ մորթուած, նոյնքան ողջ-ողջ թաղուած, կամ գետը նետուած, կամ սովահար սպաննուած...։ Վէր, ճիչ[illegible]... [illegible] ժողովուրդ մը արմատախիլ ոչնչացուած։

Իսկ մամուլը կ'արձանագրէր քանի մը տող միայն, իբրեւ ոճիր-արկած, չմոռնալով ծշդել.

— «Քաղաքականներուն վնաս չկայ»։

Ահա թէ ո՛րն է իրական եւրոպան։

Այն աշխարհը ուր կ'ապրինք...

Վ.ԱՀԷ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

... Խմբագիր,

ՄԱՐՍԷՅԼ, 4 Յուլիս.— Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը նոր վերակազմուած ըլլալով, թէեւ քիչ մը ուշացած, բայց դարձեալ կը փութայ իր եղբայրական օգնութիւնը բերել Ֆիլիպէի մեր աղէտեալ հայրենակիցներուն, իր գանձարկղի սպառբասա գումարէն տրամադրելով 200 երկու հարիւր ֆր.ի գումար մը։

Հայրենակիցներու մէջ առանձին հանգանակութեան չձեռնարկեցինք, նկատի ունենալով, որ անոնց գրեթէ մեծամասնութիւնը անհատապէս իր մասնակցութեան բաժինը բերած է արդէն այդ նպատակին համար Նեբոսպայի Գ. Խաչի թէ այլ միութիւններու ձեռնարկին առթիւ։

(Կնիք)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ԴԱՐԱՒՈՐ ԹՆՃՈՒԿԸ

«Քէմալի Թուրքիան» կոչուած գրքին իտալացի հեղինակը կը զարմանար որ հայկական հարցը չլուծուեցաւ։ Բազմաթիւ Հայեր կը վիճին, աս ու ան կ'ամբաստանեն այս մեր Թափառական վիճակին առթիւ։

Պարզամիտներ, մէկ խօսքով։ Հայկական խնդիրը մէկ կողմն է, չնչին մէկ տուեալը բարդ հարցի մը՝ Արեւելեան Թնճուկին, որ եւրոպական քաղաքական կեանքը խռովեց այնքան դարեր։ Կարելի է նոյնիսկ ըսել որ կը սկսի Տրովայի պատերազմէն։ Արեւելեան խնդիրն ալ կախում ունի աւելի ընդհանուր հարցէ մը, որ ամփոփուած է տիեզերական պատմութեան Ազգերու պայքարը Միջերկրականի շուրջ։ Փիւնիկէ, Յունաստան, Կարկեդոն եւ Հռոմ, Վենետիկ, Ճենովա, Ֆրանսա եւ Բիւզանդիոն կը պայքարին Միջերկրականի տիրապետութեան եւ կամ հաւասարակշռութեան համար։

Անձիրայ 17 տարի կռուեցաւ եւ Ջամայի ճակատամարտով տիրապետութիւնը Թողուց Հռոմին։ Նափոլէոն 17 տարի պայքարեցաւ անգլիական տիրապետութեան դէմ եւ Վաթէրլոյի պարտութեամբ ծովերու տիրապետութիւնն անցաւ Անգլիոյ։

Արեւելեան հարցին առանցքը կը կազմէ Նեղուցներուն խնդիրը։ Երբեք եւրոպական պետութիւնները չհամաձայնեցան արտաքսելու թուրքն եւրոպական ափերէն։ Բիւզանդական կայսրութեան հոգեվարքի օրերուն, Ֆրանսա ճգնեցաւ փրկել զայն, աւելի ճիշդ երկարել այդ հոգեվարքը։ Դոմինիկեան կրօնաւորի մը միջոցաւ զրգռեց Լէնկթիմուրը Պայազիտի դէմ, որ կը պատրաստուէր արշաւելու «Բուլղարու երկիրը»։ Բիւզանդիոնի անկման օրը յետաձգուեցաւ՝ բիւրաւոր քրիստոնեաներու արեան գնով։

Նափոլէոն Ս. Հեղինէի մէջ պատմեր է որ ուզած էր Սէն Ժան տ'Աքրը (Աքքիա) գրաւել, արշաւել դէպի Եփրատ, ուր հազիւ թէ հասած՝ 600.000 զինուորներ պիտի գտնէր։ Այսպէս «աշխարհի տեսքը փոխած պիտի ըլլար»։

ԺԹ. դարու մէջ ժողովուրդներ աշխարհագրական քարտէսին վրայ տեղ մը գրաւեցին եւ նոր պետութիւններ կազմուեցան։ Անգլեւռուս հակամարտութիւնը շեշտուեցաւ։ Նոր զինակից մըն ալ ունեցաւ Թուրքիա, հզօր զինակից մը՝ միջազգային դրամատիրութիւնը, բարձր «ֆինանսը»։ Ռազմական, քաղաքական, տնտեսական խնդիրներ կազմեցին անլուծելի Թնճուկ մը։ Մրցակից պետութիւններ զինակցեցան Թուրքիան պահպանելու համար, զինակիցներ աշխատեցան մէկ մէկու աշխարհակալական ձգտումներ չափաւորելու համար։

70 Թուականը դարագլուխ մըն է Եւրոպայի քաղաքական պատմութեան եւ մանաւանդ Թուրքիոյ համար։ Կրօնամոլ կայսր մը պապին պաշտպանութեան համար դոհեց իտալեւաւստրիական զինակցութիւն մը ընդդէմ Փրուսիոյ և յաջորդ տարին անձնատուր եղաւ Սէտանի մէջ։ Պարտուած Ֆրանսան կորսնցուց վարկը, յաղթական Գերմանիա շահեցաւ բարձր դիրք մը։ Պէրլինի Թրքական դեսպանը նոյն օրերուն կը գրէր վեհապետին որ Գերմանիա պիտի ըլլայ վերանորոգիչը վաղուան Թուրքիոյ։

Շուրջ 7 տարիներ ետք՝ նոյն քաղաքին մէջ վճռեցին Թուրքիոյ ճակատագիրը։ պատրաստուեցաւ հաւասարակշռութեան, բազմի յատակագիծը։ Դեպիտոր Եւրոպայի դիւանագիտական պատմութիւնը, գործին Ա. հատորին Ժ. էջին մէջ կը գրէ. «Պէրլինի դաշնագիրը խմբագրուեցաւ մեծ ու փոքր պետութիւնները խռովելու համար»։ Այնուհետեւ զինեալ խաղաղութիւն մը պահուեցաւ տարիներ։ Գերմանիա հետեւեցաւ գաղթային, ծովային, ճարտարարուեստի քաղաքականութեան մը՝ նպաստաւորուած բազմամարդութեամբ։ Եւ ահա գերմանանգլիական մրցակցութիւն ծովերու վրայ, գերմանեւռուս մրցակցութիւն Արեւելքի մէջ։ Իտալիոյ պետական մեծ դէմքը, Կրիսպի «Միջազգային հարցեր» գիրքին մէջ կը յիշէ խօսակցութիւն մը Պիզմարքի հետ։ Երկաթէ վարչապետը 1888ին կ'առաջարկէ Իտալիոյ՝ համաձայնիլ Պոլիսը Ռուսին Թողելու համար։ Կրիսպի կը զարմանայ, Պիզմարք կը մտածէ՝ «Պոլսոյ գրաւումով Ռուսիան աւելի պիտի տկարանայ» կը պատասխանէ։ Անշուշտ, որովհետեւ աւելի հակառակորդներ պիտի ունենար։ Պիզմարքի յաջորդը նոյն կարծիքէն չէր անշուշտ, որ 1915ին մերժեց Ռուսիոյ անջատ հաշտութիւնը Պոլիսը միայն տալով իբրեւ վարձատրութիւն զինակիցները լքելուն։

Թուրքիա երազուած դրախտն էր գերման քաղաքականութեան համար։ Ընդարձակ երկիր՝ բազմազան կլիմայով եւ բարեբեր հողով, զմայլելի գաղթավայր մըն էր գերման բազմածին ընտանիքներու։ 1886ին Սպրէնկէր կը գրէր թէ Սուրիա եւ Միջագետք աւելի յարմար գաղթավայրեր են քան հեռաւոր Ամերիկան եւ ջերմախտաւոր Ափրիկէն։ Նախնական նիւթերով հարուստ երկիր՝ պիտի հայթայթէր գերման ճարտարարուեստի հում նիւթերը։ Յետամնաց երկիր՝ սպառման աղբիւր մըն էր գերման յարաճուն արտադրութեան։

Գաղտնի բանակցութիւններէ ետք, ահա ռումբի հարուածը,— հռչակաւոր Պաղտատի երկաթուղիին մենաշնորհը։ Համբուրկէն Պարսից ծոց երկարող գիծը ռազմական, տնտեսական անհուն արժէք կը ներկայացնէր, ողնաշարն էր իր շուրջ գանուող պետութիւններուն։ Սակայն դէպք շղթայուած է աշխարհի մէջ։ Անգլիա անտարբեր չէր կրնար մնալ. Ծովերու վրայ մրցակից մը գտնելէ ետք, ահա կը տեսնէր հնդկական կայսրութեան։ Գերմանիա խաղաղօրէն կը տիրէր Նեղուցներուն, կը սպառնար «տաք ովկիանին»։

1908ին Պերլինի մէջ պատմաբաններուն համաժողովին մասնակցող իտալացի պատմաբան Լամպրոզո խօսակցութեան պահուն դառնալով անգլ. պատմաբանին, կը հարցնէ. «Երբ տեղի պիտի ունենայ նոր փիւնիկեան պատերազմը»։ Անգլիացին կը վարանի, ներկայ գերման պատմաբանը կը ժպտի եւ յարմար առենին կը պատասխանէ. Իտալացին կ'աւելցնէ. «Անկարելի է որ անգլեւգերման ծովային մրցակցութիւնը բախում մը առաջ չբերէ»։

1910ին «Մանչեսթր Կարտիանը» Պոլսոյ Թղթակիցը կը գրէր որ անգլեւգերման վէճը Պաղտատի երկաթուղիին շուրջ է, իսկ ճառերով կ'ըսէր թէ այդ երկաթուղին պատերազմը անխուսափելի դարձուցած է։ Եթէ պատերազմը յետաձգուեցաւ, պատճառը կը թուի թէ զինակցութիւններու ամրացումին աշխատելու ջանքն էր։ Ամէն ճիգ թափուեցաւ իրերու վիճակը պահելու համար։

Իտալիա, առանց նախատեսելու, առաջին հարուածը տուաւ դիւանագիտական շէնքին՝ գրաւելով Տրիպոլիսը։ Պալքանները շուշտացան զինակցելու և Թուրքը վտարելու Եւրոպայէն։ Մեծ պետութիւններ շարժեցան։ Եւրոպա մազապուր ազատեցաւ հրդեհէն, աւելի ճիշդ՝ յետաձգեց առժամանակեայ դաշնագրով մը։

Նոյն պահուն Սազանոֆ սեդանի վրայ դրաւ մոռցուած բարենորոգումները։ Հայաստանի Հայ դիւանագէտներ խանդավառեցան, հայ ժողովուրդը դըլխեցաւ։ Վե՛րջապէս պիտի իրագործուէր Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածը։ Թուրքիա ընդդիմացաւ. աւելորդ է յիշել պատճառները։ Գերմանիա մերժեց, որովհետեւ ռուսական յառաջխաղացում մըն էր այդ եւ սպառնալիք մը գերման ճարտարարուեստին, Պաղտատի երկաթուղիին, բայց Անգլիա եւ Ֆրանսա, համաձայնակիցներ Ռուսիոյ, զիջումներ պահանջեցին, անգլիական հակակշիռ Պարսից ծոցին վրայ եւ ֆրանսական՝ Սուրիոյ մէջ։ Հայկական բարենորոգումները սպառնալիք էին Միջագետքին եւ Միջերկրականի Արեւելքին, հետեւաբար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի։ Ռուսիա որ Բարձր Հայքի կը ցանկար 1828էն ի վեր, բայց ոչ Հայերուն համար, որովհետեւ կրնային ամբարտակ մը ըլլալ Միջերկրականի եւ որ կը տեսնէր արդէն «հայկական վտանգը» Կովկասի մէջ, բարենորոգումներու գործադրութիւնը պահանջելով կ'ուզէր լուծել հայկական հարցը եւ ջղայնացնել Թուրքերը։ Բայց Ռուսիա կը փափաքէր միեւնոյն ատեն երկաթուղիներու կամ ճամբաներու շինութիւն յանձնուիլ ռուս ընկերութիւններու։ Արդ, չկայ բարենորոգում առանց ճամբաներու շինութեան։ Ո՛վ պիտի հայթայթէր դրամագլուխը.— Ֆրանսան, այսինքն Ռուսիոյ զինակիցը Գերմանիոյ դէմ եւ մրցակիցը Արեւելքի մէջ։ Ի՜նչ յիմարութիւն։ Ֆրանսա այնքան յիմար չէր եւ 1917ին կնքուած Ս. Ժան Մորիէնի դաշնագիրը ցոյց կուտայ թէ ի՛նչպէս Ֆրանսա պնդեց հետու պահել արեւելեան զինակիցը Սուրիոյ սահմաններէն։

Պատմուեցաւ անխուսափելին։ Համեւրոպական պատերազմը պայթեցաւ շուտով։ Ի՞նչ կ'ընէր միջազգային դրամատիրութիւնը.— յայտնապէս կը ջանար պահել Թուրքիոյ ամբողջականութիւնը։ (Պիտի անդրադառնամ առոր ուրիշ անգամ։

Պիզմարք ըսեր էր. «Արեւելեան Հարցը մէկ փոմերանիացի զինուորի ոսկորները չարժեր»։ Բայց Եւրոպա Մեծ Պատերազմին, այսինքն նոյն հարցին համար, 8.200.000 մեռեալներ ունեցաւ, 1669.000 հաշմանդամներ տուաւ ու չկարողացաւ լուծել զայն։ Թուրքերը այսօր նորէն կը տիրեն Նեղուցներուն, Պալքանները պառակտուած են, իսկ Հայը իր հայրենիքին չէ տիրացած։

Ինչպէ՞ս անկազմակերպ Հայը կրնար լուծել հարց մը, երբ Եւրոպա չկրցաւ լուծել։

Ահա արտաքին պատճառները հայկական ողբերգութեան։

ՀԵԹՈՒՄ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

91.— ՕՐՕՐ ԽՆՁՈՒՍԷՆ

Բուլի լայօ՛ սեւ տարի է
Բուլդ էնիմ լայօ՛ քնի.
Քու մօր ջիգեա՛ր բրինտար է
Բու գառնօ՛ւկ խուրպան քըզի.

Իմալ էնիմ իմ դալդերուն
Բուլդ էնիմ լայօ՛ քնի.
Ցուն է եկեր վըր արտերուն
Բուլի գառնուկ խուրպան քըզի։

Դետի բոլոր մանտր ուռ է
Բուլդ էնիմ լայօ քընի.
Քու մեր օրդի ջիգրից ծուռ է
Բուլի գառնուկ խուրպան քըզի։

Լայօ՛ քու հետ գնաց չեկաւ
Բուլի էնիմ լայօ՛ քընի.
Չըմգինայ ո՞ր սարեր ինկաւ.
Քնի՛ գառնուկ խուրպան քըզի։

Հաւաքեց՝ Արմէն Հայկունի

ԾԱՆՕԹ.— Բուլի՝ օրօր, լայօ՝ որդի, բրինտար՝ վիրաւոր, քըզի՝ քեզի, իմալ՝ ինչպէս, վըր՝ վրայ, մանտր՝ մանր, ծուռ՝ խենդ, չըմգինայ՝ չեմ գիտեր։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ» Ը

ՄՕՏԷՆ ԵՒ ՀԵՌՈՒԷՆ

Լեման լիճին արեւելեան ծոցէն։

Ան, Թափառական հայ տղան, տոլարի եւ սղերինի չոր մարգերէն վերջ, վճարեց, հարստութեան մէկ հինգերորդովը, Նիւեօնի դղեակին մուտքը, եւ դէպի ներս՝ առաջնորդին քովէն քալեց։

Բայց անոր ծուռ և կախուած շրթունքին անգլիերէն բառերէն բան չհասկնալուն՝ մեկուսացաւ։ Ու ջանաց դասագիրքերէն մնացած փշրանք յիշողութիւնները որոճալ՝ իմաստ մը տալու համար միջնադարեան սրահներուն, սենեակներուն եւ առանց կահաւորումներուն դրկած խայտաբղէտ դիտողութեանց։

Գետնայարկը, ջուրէն ալ վար, մութ ու լոյս բանտերուն մէկ ժայռին վրայ, Լորտ Պայրընի եւ Լամարթինեաններուն դրսքի փորագրեց՝ «Տարագիր հայորդին»։

Յետոյ, նեղ ու երկար լուսամուտներէն դուրս, կիրպարանափոխեց մակոյկներուն իջած պարոնները եւ հաճոյամոլ օրիորդները։ Աշտո Թագաւորը, եօթնաստն քաշերով, Գեղամայ ջուրերուն վրայէն, հայրենիքը աւերող Արաբները երկաթելու կը փութայ։

Շոգեկառքը վազեց անընդհատ գաճաճ որթատունկերուն աղէսէն, եւ հայ տղան, ձեռքը երեսին, արմուկը պատուհանին, լո՛ւռ, Վասպուրականի այգեստաններուն ամայութիւնը լացաւ Լօզան։

Մագլցեցաւ քաղաքը եւ, հոն վերը, հրապարակին նստարանին վրայ Թառեցաւ կա՛րճ, հետեւեցաւ մարդերու լիմար վազքին եւ Մօն - Պլանին նայեցաւ, Մուէն մը ամպ չէր կատարին. փառայեղօրէն կանգնած է եւ կը հսկէ ֆրանսական, իտալական, հելվետական հողերուն։

— Օ՛, Արարատ, Արարատ։ Հայ տղան չի հանդուրժեր քըննական, գիտական պատմութիւնը։ Ան խենդն է աւանդութեան։ Դո՛ւն միշտ սրբազան լեռը պիտի մնաս Նոյի տապանը քու կատարիդ հանգչեցաւ։ Դո՛ւն եղար մարդկութեան առաջին օրրանը։ Եղեմը քու ստորոտդ ծիլեցաւ։ Համբո՛յր մսիդ հակատիդ։

Կիյեօմ - Թէլի յուշարձանին առջեւ։

Հելվետացի վիթխարի հեռօր հնազանդեցաւ բռնաւորին եւ յանձն առաւ իր նորարմատին գլխուն խնձորը աղեղովը վար ձգել։

Հոս, անմիջապէս, Թափառական տղան, Երեւանի «Երիվեան» հրապարակին վրայ, Նահատակին պրոնզէ արձանին առջին՝ ծունկի եկաւ։

Հայկդիւցազն բռնաւորի կամք չճանչցաւ։

Ուշի՝ Լօզանի նաւահանգիստը։

Կեցաւ մեծ պանդոկին առջեւ։ Ու հակառակ իր խառնուածքին, անիծեց ու հայհոյեց։

Նոր օրերու պատմութիւնը ա՛յդ պանդոկին պատերէն ներս արձանագրած էր վատութիւնը քրիստոնեայ անասնուածներուն։

Շոգենաւ։

Վայլէն փրփրեցաւ, կանչեց ու սողաց Լեմանի կապոյտին վրայէն։

Հայորդին նստաւ անկիւն մը եւ գոցեց աչքերը։

«Զարդարեան» յանձնուած վանայ ջուրերուն վրայ։ Հոն ու հոն, հայ ձկնորսները երգով եւ ուրախ։

Հայ տղան, սեղանի մը առջեւ, դէմառդէմ Հայաստանցի օրիորդին հետ։ Ճոխ սեղան։ Իշխանանձուկ տապկուած. Թարմ Թոնրահաց, անուշ քարմունքով, Շիրակի ցորենէն պատրաստուած։ Դալար սոխ, Մուշի բանջարանոցէն։ Գիրուկ ողկոյզներ, Շամիրամին այգեստանէն։ Հողէ կուժին մէջ պաղորակ ջուր, Բիւրակնի կողերէն եկողոնը, սիրուն Թաղար մը՝ սքանչելի ծաղիկներով, Արագածի բարձունքէն։

Կ'ուտէն, կ'երգէն, կը խմեն։ Բողբոջ սիրտերը ա՛լ կը տոտնեն։

Ժընեւ։

Թափառականը կամուրջին բազրիքէն կախուած։ Դրպանին հացը, կտոր-կտոր, նետեց ազուոր կարապներուն եւ հրճուեցաւ պայծառին։

Կամրջակէն կղզեակ անցաւ։ Ժան Ժաք Ռուսօն, նստած սեւ պատուանդանի մը վրայ, գրիչը ձեռքը եւ բաց տետրին ակնդէտ, հաւանաբար Էմիլն է որ կը ստեղծէ։

Ու հայ տղան ուզեց որ, Երեւան, համալսարանին մուտքին առջեւ, Միջագէտքէն բերուած քանի մը քառակուսի մեղր անապատին վրայ, կանգնած ըլլայ յուշարձանը Օ Մեսրոպին, հայ տառերու արարչագործութեան երկունքին մէջ։

Ազգերու Դաշնակցութեան պալատը։

Կարդաց Ուիլսըն անունը եւ յիշեց որ յղացուած Հայաստանին իբրեւ նաւահանգիստ, իր ծննդավայրն ալ նշանակուած էր, Սեւ Ծովուն վրայ։ Ռոզա՛ն էր երջանիկ այն օրերուն։

Հաւատքով լեցուեցաւ դէպի պալատը եւ այսպէս երգեց.

Ո՛վ Ազգերու դաշնակցութիւն,
Տո՛ւր աշխարհիս խաղաղութի՛ւն,
Տուր մարդոց սէ՛ր, ճանճութի՛ւն,
Պզտի ժողոց ալ փրկութիւն։

*
**

— Ու հիմա որ արեւը իր վերջին լոյսերը կը մարէ, հանգի՛ստ երեւակայութեանդ, ո՛վ Թափառական տղայ։ Կապէ՛ զայն մտքին եւ իրականութեանդ դարձիր։

Ահա հինկտրական աչքերը կրկին բացուեցան։ Նո ւտ անցիր վայելքի սա վայրերէն, ուր պարը, գինին ու կինը հաշիւ չունին քեզի հետ։

Բարեւէ՛ վաթսունամեայ տանտիրուհիդ։ Մէկ Փրանքնոցը դիր ափին մէջ։ Օտար խցիկդ գիշեր մըն ալ քունդ է։ Գամուէ՛ սեղանիդ։ Դրէ՛, կարդա՛ եւ սովրէ՛։ Անհաւասիկ վայելքդ։

Ա՛յս Թող ըլլայ իմաստը՝ քու որբացած կեանքին։

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՅԱՆ

Ժընեւ

ՊԻԼԻԹԻՍԻ ԵՐԳԵՐ

ՎԱՐՍԵՐԸ

Ան պատմեց ինծի. «Երազ տեսայ այս գիշեր։ Քու մազերդ իմ պարանոցիս շուրջն էին։ Քու մազերդ սեւ մանեակի մը պէս՝ ես իմ կուրծքիս ու ծոծրակիս վրայ ունէի։

«Կը շոյէի զանոնք ու անոնք իմս էին ու մենք առյաւէտ հանգուցուած էինք միեւնոյն վարսերով, շրթունք շրթունքի, ինչպէս զոյգ մը սաղրենիներ, որոնք յաճախ մէկ արմատ միայն ունին։

«Քիչ քիչ, ինծի թուեցաւ թէ մեր մարմինները նոյնացած էին իրարու, որ ես քեզի դարձեր էի կամ որ դուն իմ մէջս էիր ինչպէս իմ երազս»։

Երբ աւարտեց, ան կամացուկ մը իր ձեռքերը իմ ուսիս վրայ դրաւ ու այնպէ՛ս քաղցր նայուածքով մը նայեցաւ ինծի, որ ես սարսուռով մը համբուրեցի անոր աչքերէն։

ԽՂՃԻ ԽԱՅԹ

Նախապէս չպատասխանեցի եւ կ'ամչնայի ու սրտիս բաբախիւնը ցաւ կը պատճառէր իմ ստինքներուս։

Յետոյ ընդդիմացայ ես ու ըսի՝ «Ո՛չ։ Ո՛չ»։ Գլուխս դէպի ետեւ դարձուցի ու համբոյրը չհպեցաւ իմ շրթունքներուս, ոչ ալ սէրը սեղմեց իմ ծունկերս։

Ապա ան Թողութիւն հայցեց, փարեցաւ մազերուս։ Ես զգացի իր հրատապ շունչը, ու մեկնեցաւ... Այժմ մինակ եմ։

Դեսերնը պարապ կը տեսնեմ, անտառը՝ անապատ եւ երկիրը՝ կեղեքուած Կատաղօրէնորոնողք ներս կը խածնեմ ու ճիչերս կը խեղդեմ խոտին մէջ։

Pierre LOUYS

Թարգմ. ՈՒԹՑԱԻՈՐ

ՀԱՅՑԸ

Այս գրութիւնը կ'արտատ... Թիֆլիսի հայերէն «Պրոլետ... Թերթի գրական յաւելուա... իբրեւ նմոյշ (1928 Յունիս ...

Ընցնում էի մի խուլ փո...

Արեւը շողերը սփռել էր... գորշ պատին։ Պատի տակ կա... էր փոքրիկ Թխադէմ... Թուրք տղան։ Պատի այն ... ցրտաշար, ճերմակ բարա... Թափում էին արծաթէ բիւր... նման ջարդուած, մանրիկ... կիներ։

Փոքրիկ տղան աչքերը... ռել էր ծառերին եւ մի ... էր ծամ'ում իր բրնձի նման... մակ ատամներով։

Երբ ինձ տեսաւ՝ ծամել... դարեցրեց ու մի տեսակ ... Մի պահ կանգ առայ ... յեցի նրան։

Չեմ գիտեր ինչո՞ւ այ... հին յիշեցի իմ մանկութիւ... Նայլով սպիտակ ամպիկներ... անհետացող յուշերով։ ... շատ բան է քերում մարդ... գեցից, բայց կան յուշեր... յամառութեամբ Թագնւ... ուղեղում։..

Ցանկարծ մի դէպք, ... տրապէս նման մի դէպք ... շում ես բոլորը...

*
**

Փոքր էի

Մայրս ինձ շատ, շատ ... բում...

Նաւասար զարթնելիս՝ ... րեսը դարձնում էր ... րանը. խաչակնքում, օրհնում ... որ շուտ մեծանամ, Թեւ ... կունք լինեմ նոր։

Օրը օրին՝ ձիւնը հիւս... նրա մազերին. այժմ էլ ես ... յիշում եմ աշնան տերե... նման դողացող նրա շուրթեր... դողդողուն ձեռքերը։ Ըզա... մերին նա ինչ որ երգ ... մռում, երգում անուշ ու ... կան, Թէեւ ոչինչ չէի հասկա...

Ես գրկում էի նրան ... ոլորձուն, բաղեղը ծի... ծ...

Մայրս ինձ շատ, շատ ... րում։

*
**

Նա ապրում է այժմ։

Ապրում եմ եւ ես։

Իմ լաւ մայրի՛կ, ... դու էլ յիշո՞ւմ ես այն ... Ըսադին, որին այսօր ... պատի տակ, հաց ծամելիս...

Շատ բան է փոխել ... բան է անցել այս երկրով... շատ լաւ գիտեմ, որ դու ... փոխել, մնացել ես նոյնը ... սիրով, նոյն գուրգուրանքով ... Մոռնեմ լսի...

Քայլերս ուղղեցի տան... Մօրս շուքը կարծես հետե... ինձ։ Մտքերը աւեկծուելու ... ուղեղումս։

Ցուն հասայ, վառեցի ... խոտս, կռացայ գրքի վրայ ... տառերը բուռներով ... պտտում էին աչքերիս առջ...

Աչքիցս չէր հեռանում ... Թխահեր տղան, Թուրք ... այնքան նման էր Ըսադին...

*
**

Ըսադը իմ ընկերն էր։ Այն ժամանակ ես փոքր էի ... էր եւ Ըսադը։

Պատերազմ եղաւ...

Այն ժամանակ մեր ... այլ գրութիւն ապրեց։ Ըսա... ռածել էր իր ճանկերը ... կողմ կմախքացած երե... հիւծուած ծերեր ու պառ... մոլեգնէն գիւղացիք։

Ես ոչինչ՝ չէի հասկանա... է տանում մեր լիքը տաշտ...

Հայը եթէ ասում են՝ ի՞նչ ...
մեթ-մեթ յիշում էի չքի ա-
... կարող հէքիաթի վիշապին
Ո՞ւր, այն սպիտակ
Առաւօտ դարձեալ եկիս՝ ձեռ
... պարզում էի դէպի մայրս.
— Հա՛գ, մայրիկ.
— Հա՛գ, հաց լսում էին ա-
...ցեկեզ ճիչեր
Մայրս նայում էր ինձ, եւ ... նրան
— Հա՛ց...

* * *

Մեր գիւղական բոյնի ձեւի ...տունը կից էր այն կեռ. արծաթ-...րեթ թուրքի տանը։
Դա Ասադի հօր տունն էր։
Յիշում եմ, մի անուշ առա-...ւօտ էր, իմ ընկեր փոքրիկ Ասադը ...ծանգնել էր պատի տակ, արեւկող, ...ճիշտ այս օրւայ իմ տեսած փոք-...րիկ թխահեր տղայի, թուրք տ-...ղայի նման...
Այն օրն ի՞նչ լաւ յիշում եմ։ Սոված էի...
Աղջիկներս գալարւում էին ...ացցից։
Տանը հաց չկար... լաց եղայ ...որդուանքներս կուլ տալով գուրս ...նացի
Փոքրիկ Ասադը կանգնել էր պա-...տի տակ, երբ ինձ տեսաւ. թեւը ...ւլելով դէպի կոնակը տարաւ ու ...ձեռքի հացը թագցրեց...
Իսկ ես այնպէ՞ս ուտել էի ու-...զում
Կամաց կամաց մօտեցայ նրան. ...մօտեցի ձեռնդուկ ու ձուկ որսալու, ...կ նա իր հօր հրացանի եւ ար-...ու թաղածո խանչալի մասին։ Բայց ...ս ուշքս չգրաւեց. աչքի տակով ...ագուն նայում էի նրա ձեռքի ...պին
Նա կարծես գլխի ընկաւ, յետ-...րը կիտեց ու ասաց
— Ա՛ռ, կե՛ր
Ես համարեա ուժով խլեցի եւ ...կեցի միանգամից խժռել այդ ...չին մայրս անցաւ։
— Այդ ո՞ւմ հացն ես ու-...տում...
Վրայ պրծնելով խլեց հացը ...շպրտեց առուի մէջ։
Առաջը աղչեց։
— Ինչո՞ւ էիր ուտում, չէ՞ որ թուրքի հաց է...
Լաց եղայ այդ յանդիմանու-...թիւնից։ Մայրս խոժոռադէմ նա-...ց վրաս ու ձեռքիցս բռնելով ...չ տուեց փողոցով

* *

Է՜, փոքրիկ Ասադ, հիմի ո՞ր-...ղ ես, գուցէ մահճ ես բանում, ...ղէ Բաղւում բանւոր չգիտեմ։ ...ապրում եմ, ապրում են ...ուչատերը նոր օրերով, նոր ...յսերով
Իսկ այն թխահեր փոքրիկ տղան, թուրք տղան, որին այսօր տեսայ, ինձ թուաց, թէ դու ես, որ այնպէս մպտաց եղբայրաբար...
Ես նայեցի նրան, երկա՛ր նա-յեցի եւ երբ սենեակս մտայ, ինձ թուաց, թէ մայրս կանգնել է սենեակիս անկիւնը եւ յանդիմանօրէն նման ասում է ինձ
— Ես այդպէս էի մտա-ծում, որդիս...
Իսկ այն փոքրիկ, թխահեր տղան, թուրք տղան կարծես քո կողմից ասաց
— Ի՞նչ կար այն հացի մէջ, մայրի՛կ...

ՍԱՂՄՈՍՈՆ ՏԱՐՕՆՑԻ

ՉՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ...

«ՈՉ ՄԻ ՍԱՆ»

Թերթի մը մէջ կը կարդանք այս խորագրին տակ.— «Նուպարեան Ուսանող. Ֆօնտի Յանձնաժողովը որոշած է առաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին համար ոեւէ սան չընդունիլ։ Դիմում ըրած էին 50 60 թեկնածուներ»։

Կարճ եւ կտրուկ, որքան պէտք է ըլլայ աղայական քմահաճոյքի մը բանաձեւը.— «ո՛չ մի սան»։

Այս արդէն անպաշտօն հաստատումն է գրուցին, որուն արձագանգ տուած էինք։

Զենք սպասեր որ գոնէ մնացեալը հերքուի։ Հրապարակային հաշիւի ու բացատրութեանպատանելու չափ ալ միամիտ չըլլանք։

Դրամը փաշայինն է. հաշիւ չի վերցներ։ Զայն գործածելու կամքը աղաններունն։ Բացատրութեան չի գար։ Հոսը այն ատեն դուրս կուտան, երբ շատ ու քիչ կռիւն նստին։

ՀԱՅՈՒՆ ԼԵԶՈՒՆ

Բարեկամ մը ֆրանսական թերթի մը մէջ կարդացած ըլլալով որ Լեհերը ընդհանրապէս քանի մը լեզու կը խօսին, յարեց.

Պա՛հ, այդ ալ բա՞ն է։ Ես չեմ գիտեր իսկ թէ քանի՞ լեզու կը խօսիմ։ Կեցիր համրեմ. հայերէն, որովհետեւ Հայ եմ, թուրքերէն՝ որովհետեւ Թուրքիա ծնած եմ. Խասգիւղ կը բնակէի. գրացիները ամբողջ Հրեայ էին. պզտիկուց վարժուեցայ անոնց լեզուին. եղա՞ւ երե՞ք։ Թապէրթ Գոլէճի մէջ անգլիերէն կարդացի իսկ ազատին արաբերէն սորվեցայ։ Զինադադարին Ռուսիա անցայ, ուր հաղթուելու չափ ռուսերէնի ծանօթացայ։ Հինգ տարի է որ Փրանսա կը բնակիմ. բայց տանս մէջ ամէնէն աւելի յունարէն կը խօսիմ։ Պոլսէն Փրանսա փախուստիս պահուն, Աթէնք հանգիպեցայ, ուր ամուսնացայ յոյն կնոջ մը հետ։

Ու բարեկամս տխրօրէն եզրակացուց.

— Հիմա գործս ամէնէն աւելի Գերմաններու հետ է. կ՚ուզէի անոնց լեզուն սորվիլ, բայց ժամանակ չունիմ։

ՆՈՐ ԲԱՌԵՐ

Անատոլու, Պոլիս, Անապատ, Փարիզ՝ հայուն ուղեգիծը այնքան այլազան է, որ խեղճը ինքզինքը կը կորսնցնէ իր բոլոր տեսածներուն ու լսածներուն մէջ։ Այսպէս ծանօթ մը՝ որուն կինը գինք կը խաբէր։ Քանի մը անգամ բռներ էր, բայց կը համբերէր, յուսալով որ կարգի ու կանոնի կուգայ։ Բայց անցեալ օր, խեղճ մարդը՝ իր կինը տեսեր էր ուրիշ կնոջ մը հետ... այն տեսակ դիրքի մը մէջ, որ անհաւատարմութեան որեւէ կասկած չէր ձգեր

— Մարդոց հետ կը համակերպէի, խոստովանեցաւ խեղճ ամուսինը. բայց կիներո՞ւ հետ...։

Ու վարանոտ շեշտով մը, եզրակացուց.

— Ուրիշ ճար չկայ։ Ալ կը մնայ ամուսնալուծուիլ...։

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

(Թարգուած՝ «Խորհուրդ» (Թիֆլիսէն)

Պրոլետարական առնելով, անցեալ շաբաթ Թիֆլիսի հաւաքոյթին մը հաւուածները կ՚արտատպէինք։ Թիֆլիսի կարգ մը մերկացումներ կ՚ընէր Գանձակի երկաթուղային վարչութեան դէմ։ Դէպքը մեծ համեմատութիւններ առած եւ յուզած ըլլալու է հանրային կարծիքը, որ Անդրկովկասեան երկրային կոմիտէն զբաղած է խնդրով եւ կարգ մը որոշումներ տուած։ Կ՚արտատպենք կարեւոր մասերը։

1— Առաջարկել գաւառական կոմիտէին որ անհրաժեշտ ուշադրութիւնը դարձնէ երկաթուղիի պաշտօնէութեան կուսակցական, արհեստակցական միութենական եւ տնտեսական աշխատանքներուն վրայ, այդ ուղղութեամբ վերաքննելով բոլոր կարեւոր խնդիրները դարձնէ գաւառական կոմիտէի գիւղական եւ ընդհանուր ժողովներու խորհրդակցութեան նիւթ։

2— Առաջարկել գաւառական կոմիտէին, որ իբրեւ կարեւորագոյն խնդիրներէն մէկը, վերջ տայ ազգային կռուութիւններուն բանւորական առանձին խմբակներու միջեւ։ Անհրաժեշտ է կազմակերպել բողոքական պայքար, գաստիարակելու համար երկաթուղիի բանւորութիւնը

Անհրաժեշտ է նոյնպէս, բանւորներուն առջեւ մերկացնել այն անձերը, որոնք գիտակցաբար կը տապալեն կատարուող աշխատանքները եւ ազգային թշնամութիւն կը սերմանեն բանւորներու միջեւ։

Ամենէնաւելի անհրաժեշտ է միջոցներ ձեռք առնել՝ վերջ դնելու համար ազգային գժտութիւններուն համայնավարներու միջեւ։

Մատնանշելով անհատներու եւ խմբակներու կողմէ ցոյց տրուած ազգայնական տրամադրութիւնները՝ հանդէպ թուրք բանւորներուն, կոմիտէն կ՚առաջարկէ խիստ պայքար մղել այդ տեսակ տրամադրութիւններու դէմ

3 Անդրկովկասեան կոմիտէն դիտել կուտայ, որ կուսակցական եւ արհեստակցական կազմակերպութիւնները բաւական ուշադրութիւն չեն դարձուցեր այս բոլոր հիւանդագին երեւոյթներուն վրայ, որոնք տեղի ունեցեր են երկաթուղային վարչութեան մէջ, եւ կ՚առաջարկէ յետագայ գործնական աշխատանքներուն մէջ, շահագրգռել բանւորութիւնը

4— Դարձեալ, դիտել կուտայ թէ Գանձակի երկաթուղագծին մէջ, բաւական անպէտ եւ հակախորհրդային տարրեր կան, որոնք կը խանգարեն աշխատանքները։ Անհրաժեշտ կը նկատէ որ գաւառական կոմիտէն եւ արհեստակցական միութիւնները վերահսկողութիւն հաստատեն երկաթուղիի բանւորներուն եւ աշխատաւորներուն ընտրութեան մէջ։

ՄԱՆԿԱՏՈՒՆ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Նախիջեւանի մանկատան մէջ, կը պահուին մօտաւորապէս 600 մանուկներ։

Մանկատունը ունի անասնապահական, մեղուաբուծական, հագործական, մեղուաբուծական, ծխղեր, նաեւ արհեստանոցներ, —դարբնոց, կօշկակարանոց, հիւսնոց, կար— եւայլն։

Մանուկներու եւ վարպետներու հսկողութեան տակ, մանկատան սաները այդ բոլոր ճիւղերուն մէջ կ՚աշխատին յաջորդաբար եւ արհեստի բոլոր ճիւղերուն կը ծանօթանան։

Մանկատան սաները գիւղատնտեսութեան հետ կապելու եւ անոնց գործնական ծանօթութիւններ տալու նպատակով, հասակաւորները կը յանձնուին գիւղացիներու, նպաստաւոր պայմաններով աշխատելու համար անոնց դաշտերուն մէջ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Թաւրիզի Կեդրոնի նախաձեռնութեամբ, Մայիսի 28ին, Արարատեան Հայոց Թեմական Դպրոցի պարտէզին մէջ, ժողովրդական խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան տարեդարձը։ Ժամը 5էն սկսեալ մինչեւ 8ը խուռներամ ժողովուրդ լեցուեցաւ այգին, ուր կը նուագէին՝ «Ձայնաւոր» նուագախումբը։ Կար նաեւ արեւելեան երաժշտութիւն։ Բոլորին կուրծքը, օրուան տօնի առթիւ զարդարուած էր եռագոյն դրօշակի ժապաւէններով։ Անոսւ. ման ոգեւորութեան մէջ էր մանաւանդ աշակերտութիւնը, նոր սերունդը, որ ուրախաձայն կեցցէ՛ներով, պարերով ու երգերով կ՚ոգեւորուէր Աշակերտութիւնը քանիցս երգեց «Մեր Հայրենիք»ը եւ շարք-շարք անցաւ պարտէզի մէկ ծայրէն միւսը։

Մինչեւ ժամը 10 ժողովուրդը զուարճացաւ, կարօտագին յիշելով այն նուիրական օրուան յիշատակը – 1918 Մայիսի28 երբ Արարատի գիմաց, Մայր Արաքսի ափին առաջին անգամ կը հռչակուէր Հայաստանի Հանրապետութիւնը։

Մասիս

ՄԱԶԳԱՆԻՆ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Միւսիւլէթի թղթակիցը Անգարայէն կը գրէ 29 Յունիսի թուականով.

Արեւելեան նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ հինգ օր առաջ Պիրէճիկի կողմերը քննական պտոյտ մը կատարեց նորակազմ գաւառներու մէջ։ Մարզպանը հետաքրքրուեցաւ ժողովուրդին բոլոր կարիքներով, գաւառ գաւառ քննելով իւրաքանչիւր դէպք։ Մասնաւորապէս ուզեց հասկնալ թէ այս տարուան դէմ հունձքին հետեւանքները ի՛նչ կերպով կարելի է մեղմացնել։

Մարզպանը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ Ուրֆայի տնտեսական վիճակը բարւոքելու եւ խեղճ ու կրակ վիճակի ենթարկուած ճամբաները նորոգելու համար։ Ուրֆա այս տարի 210.000 ոսկի յատկացուցած է հանրօգուտ շինութեանց պիւտճէին մէջ։ Անցած տարի Պիրէճիկի եւ Տէհրի Սաւերի միջեւ 65, Սեվերեկի եւ Վիրան Շէհիրի միջեւ 15 քիլոմեթր ճամբայ շինուեցաւ. նոյն ճամբուն վրայ կամուրջ մըն ալ կառուցուեցաւ, սակայն դեռ չէ աւարտած։ Մինչեւ որ մնացած մասը շինուի, շինուած մասերը կրկին կ՚աւրուին

Կուսակալ Փուատ պէյ մեծ յաջողութիւններ ձեռք բերաւ նահանգին քաղաքական, ընկերային եւ կրթական խնդիրներուն մէջ։ Գալով Ուրֆայի քաղաքապետութեան, ասիկա իր ամբողջ գրամագլուխը մեծ պանդոկի մը շինութեան յատկացուցած ըլլալով, այժմ հովին ու մահիկին օգնութեան կը դիմէ, քաղաքը բարեզարդելու համար։

ԹԻՒՐՔԻՈՅ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անցած շաբաթ հրատարակեցինք շաբաթական վիճակագրութիւն մը՝ Թուրքիոյ մարդահամարին մասին, կուտանք հետեւեալ լրացուցիչ տեղեկութիւնները.

Վարչական տեսակէտով, Թուրքիա բաժնուած է 63 նահանգի վիլայէթ, 328 գաւառակի (քազա) եւ 699 համայնքի (նահիէ)։

5000էն աւելի բնակիչ ունեցող 147 քաղաքներ կան։

79 քաղաքներ ունին 5—10 հազար բնակիչ. 39 քաղաքներ՝ 10—20,000 14 քաղաքներ՝ 20—30.000, 7 քաղաքներ՝ 30—40.000, 8 քաղաքներ՝ 50 հազարէ աւելի բնակիչ։

Այս քաղաքներու ամբողջութիւնը ունի 2,780,102 բնակիչ, ինչ որ կը կազմէ ամբողջ բնակչութեան 100ին 20 35ը։ Նահանգի եւ գաւառակի կեդրոններուն մէջ կայ 3,305,879 բնակիչ։ 244 կեդրոններ կան, որոնց բնակչութիւնը 5,000էն պակաս է։

ԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Այն պահուն իսկ որ Ֆրանսական խորհրդարանը կը զբաղի Լուշէօրի բնակարանային օրինագծով, Միջազգային Համաժողովն ալ իր հաւաքոյթները կ՚ունենայ Սորպոնի մէջ։ Ամէն երկրի պատուիրակներ հաւաքուած են վիճելու համար շինութեան լաւագոյն միջոցներուն մասին

Համաժողովը հինգ խնդիրներ դրած է սեղանի վրայ, վիճաբանութեան ենթարկելու համար։ Խրճիթները, կամ շատ աղքատներու յատուկ բնակարանները, գիւղական բնակարանները, անոնց շինութիւնը եւ գինը։ Ինչպէս նաեւ այն ընդհանուր կանոնները, որոնց պէտք է հետեւիլ հաճելի, ներդաշնակ ու միեւնոյն ատեն գործնական քաղաքներ ունենալու համար։

Խրճիթներու խնդրով զբաղող ֆրանսական խմբակը, իր տեղեկագրին մէջ կը յայտնէ, — խրճիթը տղաքները կը սպաննէ, հիւանդանոցները կը լեցնէ, ոճրի, պոռնկութեան եւ ընկերային անկարգութեան պոռնկը կը պատրաստէ։ Բայց կը բաւէ՞ միայն երեւոյթը հաստատել։ Պէտք է մանաւանդ պատճառները վերցնել. ի՛նչ կերպով սակայն։ Ցեղեկագիրը կը յանգի շատ գովելի եզրակացութեան մը։ Խրճիթները խճողուած են, յաճախ անոնք բոյն դարձած են ամէն տեսակ հիւանդութեան։ Անոնց բնակչութիւնը փրկելու համար թշուառութենէ եւ հակաառողջապահական պայմաններէ, պէտք չէ մանաւանդ մասնաւոր տնակներ շինել շատ աղքատներուն համար այլ անհրաժեշտ է զանոնք անմիջապէս փոխադրել յարմար բնակարաններու մէջ. մինչեւ վերջանան անոնց յատուկ շինութիւնները։

Այս համաժողովին տեսական աշխատանքները, գործնական եղանակով ցոյց կը տրուին այս միջոցիս, փորձ մը Վէրսայլի մէջ կազմակերպուած ցուցահանդէսով մը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 39

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԿՈՍՏԻ ԵՒ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Ասոնք պապին կը նմանէին, Թիփիկը եւ երիտասարդի մը ... շատ թեթեւ գեփիւռ՝ մը ...ուները կը շարժէր։ Այն ատեն ...ամախիներուն առջեւ կանգ ...նէին ու կ՚ըսէին թէ անոնք ...ց մէջ շարք մը բաներ կը ...էին Ցեղոյ, մեծ, հսկայ ... մը կը քննէին

Ասիկա գիւցեցիկ է, բայց ...իտ է։ Խօսիլ չի գիտեր բնաւ ... եւ արհամարհանքով անոր ան... ճիւղերը կը գիտէին

Արեւը երկինքին կեդրոնը կը ...ծրանար։ Իրենց ճամբորդու...ն նպատակակէտին Ալիկ գիւ...կը մօտենային։

Առաջին տուներուն հասնիլէ ...լ, երեք մանրուք աղաքնե... հանդիպեցան, երեք լակոտներու. խումբին ամէնէն փոքրը մէկ բառնցքը խոտին մէջ եւ միւսը կրցածին չափ բարձրացնելով իր բոլոր ուժով կը պոռար կոյլար, եւ կը սպառնար ամէնէն մեծին։ Մինչդեռ աղջիկը, գանձին քոյրը, եղբայրը վերցնելով անուշ բառեր կ՚ըսէր անոր, եւ աչերուն գերագասութեան կերպարանք առած, յարձակողը հեռու կը պահէր։

Այս պզտիկ տեսարանը հանճելի երեւցաւ Կոստիի եւ պահանջեց զայն։ Գիւղի մը մէջ ուր տղաքը ազատօրէն կը վխտէին, կարելի էր ինքզինքը ցոյց տալ։

Երկու ճամբորդները շուտով մտերմացան երեք մանուկներուն հետ, որոնք նոր լեզու եկած ըլլալով, հարցուն թէ Նրբամիտ Կոստին կրնար ըմբռնել անոնց միտքը։ Խնդրեց անոնցմէ որ իր հօրը բա-ըլ Նկամին, Սեթավրոս Ուրուտուրիսի տունը ցոյց տան իրենց, ու տղաքը, ինչպէս որ այդ հանգիստը պարագան կը պահանջէր, շաղակրատելով եւ շարժուելով ցոյց տուին։ Միւս կողմէ հասկցուցին անոնց թէ, այդ օրը Սեթավրոս տունը չէր, թէ քաղաք էր գացեր, եւ սակայն անոր աղջիկը, աղէկ պէտք չէ թէ տունն էր եւ տեղեկացնելի իրենց անուշցեալ պիտի ըլլար։ Չենագինեալ, քայլերուած, երկու տղաքը Սեթավրոսի տունը ուղղուեցան ուրկէ Կոստի որոշած էր հոն հասնիլ վերջ այլեւս չշարժիլ։

Կոստիի հաստատութիւնը գայն չէր խաբած բնաւ։ Սեթավրոսի տան մէջ ապահով էր։ Ու թէ անոր համար որ այդ անձին երեւոյթը ընդհանուր առմամբ հաճելի եղ իրեն։ Իր խանարհած արտեւանունքին եւ թաղամած այտերէն անսեթեւեթի կեցուածութիւն մը կը ծորէր։ Բայց Սեթավրոս իբր խելացի եւ «զգաստ» մարդ մը ճանչցուած էր։ Եւ զգաստութիւնը, Ցունաստանի մէջ, մարդուն արուած գերագոյն գովասանքն է։ Ինչ որ Սեթավրոսի ամէնէն աւելի փառահեղի հիւրընկալի հանգամանք կուտար, այն էր որ թուրքերուն հետ սերտ բարեկամութիւն կը մշակէր։ Ասիկա իր խելացութեան եւ խոհեմութեան մասը կը կազմէր։ Միշտ այն կարծիքը ունեցած էր թէ Ցոյները—այսպէս կը կոչէր իր հայրենակիցները, որպէս թէ ինքը անոնց չպատկանէր— կը չափազանցէին թուրքերուն դէմ գանգատներով։ Անգլիական թերթի մը թղթակիցին պէս խօսէր։

— Թուրքերը, կը հաստատէր ան, պատուական մարդեր են, խնդիրը անոնց հետ վարուիլ գիտնալուն մէջն է։ Քիչ մը խոնարհութիւն պէտք է, քիչ մըն ալ ճկունութիւն «պաշ...»

Գրեթէ կը փնտռէր այն օրերը, ուր Թեսալիա թուրքերուն ձեռքն էր, կ՚ըսէր թէ այն ատենը քաղաքապետներըն ու ալ կ՚ազդէին եւ թէ հասարակ ժողովուրդը աւելի յարգանք ցոյց կուտար հարուստներուն հանդէպ։ Երրուն մէն տասը տարի վերջ շատ մը թեսալացիներ տակաւին այդ կարծիքն ունէին Սեթավրոս, ամէն բանի մէջ. Պոլսեցի Ցոյներուն կարծիքը կը յայտնէր։ Սաոյց է որ, այս վերջինները թուրքերուն ծառայելով հանգերձ, կարելի եղածին չափ օգնեցին իրենց հայրենակիցներուն։ Ասիա կողմէ, ճիշդ է թէ կառավարութիւն չունենալով յաջողաբերու պատերազմ չունեցան, եւ իրենք խաղաղօրէն ապրեցան. Ա... թենացիները կ՚այպանէին, ինչպէս կ՚ըսէր Սեթավրոս։ Սա ալ ճիշդ է որ եթէ Պոլսեցի Ցոյները ամէն հինգ տարին անգամ մը փոքր ապստամբութիւն մը հանած ըլլային, այսօր, Արեւելեան խնդիրը ի նպաստ իրենց լուծուած պիտի ըլլար։ Արովհետեւ Պոլիսը անոնց միայն պիտի ըլլայ, որ զայն պիտի առնէ։

Սեթավրոս, նախանձով կ՚ըսէր թէ, Փանարի Ցոյները սուլթանին պաշտօնական շնորհաւորութիւնները պիտի ստանային, վերջին դէպքերու առթիւ իրենց ցոյց տուած հաւատարմութեան համար։ Ընկերութիւն չկար, այս մարդուկը թուրքերը կը սիրէր։ Միայն թէ այդ սէրը իր բնութիւնին մէջ չէր բաժնուած. իր գաւակը, Ելի, պատերազմած էր անոնց դէմ, ու տակաւին Լարիսա կը գտնուէր։

ՆՇԱՆԱԾԸ

Ասիկա Սեթավրոսի տկարկէտն էր։ Իր տղին այդ փախուստը կը պարտաւէր։ Մինչեւ, երիտասարդ Ելի, Ցոյն ըլլալով իր պարտականութիւնը միայն կատարած էր։ Բայց ծերուկ Սեթավրոսը ինքզինքը նուաստացած կը զգար. կը վախնար որ այդպէսով պատասխանատուութիւն մը ստանձնած եւ ուղղակի բաժին մը ունեցած կ՚ըլլայ, Ցոյներուն իր թուրք բարեկամներուն դէմ բացած այդ ոճրապարտ յիմարութեան մէջ։

Թարգմ. Գ. Ք.

(Շար.)

ակիզմները գոնէ ի վերջոյ անկարելի է որ խուսափի Թուրքերու դէմ թշնամութենէ։ Կը կարծէինք որ Վէնիզէլոս իր փորձերը աւարտելով անկիւն մը քաշուած է։ Բայց ինչպէս «Թայմզ» կ'ըսէ, այս քաղաքականութիւնը վերակենդանացաւ։ Ահա այս քաղաքականութիւնն է որ Թուրքեւհելլէն բնականոն բանակցութիւններն ու յարաբերութիւնները պիտի խանգարէ։ Կը հասկցուի որ Յունաստան չէ զղջացած Վէնիզէլոսեան քաղաքականութեան պատիժէն։ Անիկա Յունաստանի համար նոր փորձանքներ կը պատրաստէ»։

ՊԱՅՔԱՐԸ ՍՈՎԻՆ ԴԷՄ

Ներքին գործավար Շիւքրի Քայա պէյ Գոնիայի կառավարականպաշտօնատան մէջ ընդունած է սովահար շրջաններու գայմագամներն ու կառավարական պաշտօնեաները, որոնց հետ խորհրդակցութիւն կատարած է։ Գայմագամներէ եւ քաղաքային քննիչներէ բաղկացեալ երկու խումբ նահանգին զանազան կողմերը ղրկուած են։ Սուլթանիյէ, Էրէյլի եւ Գարաման կարգ մը գիւղերուն մէջ ալ սովը զգալի է։

Կարմիր Մահիկը 3000 ոսկի նպաստ ղրկեց։ Հանրօգուտ շինութեանց գործավարը հաղորդած է որ սովի ենթակայ շրջանակներու 3000 գիւղացիները 80էն 120 ղրուշ օրականով Քէօթահիա-Թաւշանճըլ գծին վրայ իբր գործաւոր պիտի աշխատցնէ։ Էսկիշէհիրէն կը հեռագրեն թէ հոն ալ երաշտութիւն կայ՝ մանաւորապէս դաշտային գիւղերու մէջ։ Հունձքը անցեալ տարուանէն մէկ երրորդ պակաս է։ Էնկիւրիի կուսակալն ալ նահանգին մէջ քննական պտոյտի ելած է։ Այդ կողմերն ալ արմտիքի զգալի նեղութիւն ըլլալով միջոցներ ձեռք կ'առնուին։ Անատոլու-Պաղտատ երկաթուղիի ընկերութիւնը փոխադրութեան վարձք չառնելու պայմանաւ 100.000 ոսկիի ալիւր գնած է եւ կուսակալութենէն ուզած է տեղեկանալ թէ ո՛ր կայարանները պատշաճ կը դատուի հանել այս ալիւրները։

Հայ շօֆէօրի մը խաչագործութիւնը

Վիշիէն կը հեռագրեն 6 Յուլիս թուականով.— Քոլոմպիացի փաստաբանի մը կինը՝ Տիկին Հիլս վերջերս Ֆրանսա գալով, հաստատուեցաւ Նիս, Շէյքսփիրի պողոտային վրայ եւ ինքնաշարժ մը գնեց։ Երկու օր առաջ Վիշի եկաւ ինքնաշարժի վարիչին հետ, որ Կիրակոսեան անուն Հայ մըն էր։

Այսօր կէսօրէ վերջ, Տիկ. Հիլս ուզեց ինքնաշարժով պտոյտ մը կատարել դէպի Մոնթանեը Վէրթ։ Սակայն ճամբան վէճ մը ծագեցաւ իրեն և Կիրակոսեանի միջեւ։ Այս վերջինը կը պնդէր թէ ինքնաշարժը իրեն կը պատկանի։ Պտոյտէ վերադարձին, վէճը աւելի եւս սաստկացաւ, ու շօֆէօրը կատղած՝ բացաւ ինքնաշարժին դռնակը եւ ճամբուն վրայ նետեց Տիկին Հիլսը, որ հակառակ իր ստացած վէրքերուն, յաջողեցաւ քալելով հասնիլ Վիշի։ Հոն տեսաւ որ շօֆէօրը իր ձեռքի պայուսակներէն մէկուն մէջէն դրամ առնելով, ճամբան կը շարունակէ։ Կիրակոսեան պոռաց անոր թէ Նիս կը վերադառնայ եւ կառքին հետ միասին աներեւութացաւ։

Տիկին Հիլս իր արկածը պատմեց Վիշիի ոստիկանապետ Ալֆոնսիի։ Տեղեկութիւն տրուեցաւ Նիսի ոստիկանութեան՝ հայ երիտասարդը ձերբակալելու համար։

Դամասկոսի հրդեհին վնասները

Անցած շաբաթ գրեցինք թէ հրդեհ մը մեծ աւերներ գործեց Դամասկոսի մէջ։ Հրդեհը ծագած էր «Նասր» սինէմայէն եւ արագօրէն տարածուած դէպի Սանճաքտար մզկիթը, սպառնալով Համիտիէ շուկային։

Այնպէս կը կարծուի թէ Միջագետքէն եւ Պարսկաստանէն եկած բազմաթիւ իսլամներ որ Գուրպան Պայրամի առթիւ Մէքքէէն վերադարձած եւ Դամասկոսի պանդոկները իջած էին, յանկարծակիի գալով այրած են հրդեհին մէջ։ Սանճագտար շուկան՝ մինչեւ Համիտիյէի շուկային սկսած տեղը՝ երկու կողմի խանութներով եւ ետեւի կողմի տուներով միասին ամբողջովին այրած ու փճացած է։ Վնասը կէս միլիոն ոսկի ոսկեդրամ կ'ենթադրուի։ Այրած եւ փճացած են հարիւրաւոր տուներ, 9 մեծ վաճառատուն, 10 լումայափոխի, 4 անուշավաճառի խանութ, 4 դեղարան, «Էլ Մուգթէպէս» եւ «Լիսան էլ Ահրար» թերթերու խմբագրատունները, 9 մեծ պանդոկ, 6 մեծ ճաշարան, երկու մզկիթ, բաղնիք մը եւ առողջապահական ու էվգաֆի պաշտօնատունները, ամէնքն ալ իրենց մէջի բոլոր կարասիներով միասին։

Տոնէցի դատավճիռին շուրջ

Երէկ գրեցինք թէ Մոսկուայի գերագոյն ատեանը տուաւ իր վճիռը Տոնէցի ամբաստանեալներուն մասին՝ մահուան դատապարտելով 11 հոգի։ Ասկէ զատ 34 ամբաստանեալներ 1—10 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան։ Ասոնց մէջ են Ռաբինովիչ, որ վեց տարի եւ Կուզմա՝ որ երեք տարի պիտի բանտարկուին։ Ուրիշ չորս հոգիի բանտարկութեան պատիժը յետաձգուած է։ Ասոնց մէջ է գերման Պատշթիպէր։ Ազատ արձակուեցան չորս ամբաստանեալներ, որոնց մէջ են գերման Օթթօ եւ Մէյէր։

Մոսկուայէն կը հաղորդեն որ 11 մահապարտներէն վեցը անպայման պիտի գնդակահարուին, միւս հինգին պատիժը երկարատեւ բերդարգելութեան պիտի վերածուի։ Մահապարտներէն մէկը, վճիռը լսելուն ջղային նոպա մը ունեցաւ եւ մարեցաւ։ Պերլինի մէջ լաւ տպաւորութիւն առաջ բերաւ գերման ամբաստանեալներու ազատ արձակումը։

Լունտպորկ ազատուած

Շուէտացի օդանաւորդ Լունտպորկ, որ զօր. Նոպիլէն ազատելէ վերջ Վիլլիէրիի խմբակին մօտ մնացած էր, առջի օր ազատուեցաւ իր ընկերներէն շուէտացի օդանաւորդ Շիպէրկի կողմէ։ Լունտպորկ ազատուեցաւ առաջին անգամ, որպէսզի կարենայ օգտուիլ իր փորձառութենէն։ Յոյս կայ որ Վիլլիէրիի խմբակին վեց անդամներն ալ հետզհետէ պիտի ազատուին։

Տակաւին 20 գիտնականներ եւ օդանաւորդներ կան ազատուելիք, որոնք կը պատկանին հինգ տարբեր ազգերու՝ 12 Իտալացի, 4 Ֆրանսացի, 2 Նորվէկիացի, 1 Շուէտացի, 1 Չեխոսլովաք։

Գերմանական մեծ շոգենաւ մը՝ «Բաթթարօ» երէկ առաւօտ Համպուրկէն ճամբայ ելաւ դէպի բեւեռ՝ Ամունտսէնն ու Կիլպօն փնտռելու համար։ Բոլոր ծախքերը պիտի հոգայ գերման կառավարութիւնը։ Արշաւախումբին վարիչն է յայտնի օդանաւորդ Ուտէ. շոգենաւին մէջ է նաեւ Բիխթըր, որ շատ լաւ ծանօթ է բեւեռային շրջաններուն։ «Բաթթարօ» իր հետ ունի չորս օդանաւ, երկու մեծ եւ երկու պզտիկ։

Փարիզահայ Տրամաթիքի ղեկավար Պ. Յրդատ Նշանեան եւ իր խումբը ինչպէս նաեւ ընկերնելու ու համակիրները կը ծանուցանեն իրենց ընկերոջ

ԽՈՐԷՆ ԳԱԼԻԿԵԱՆԻ

(ԴԵՐԱՍԱՆ)

դառնագէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Hôtel Dieuի հիւանդանոցը, երիտասարդ տարիքի մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9ին.15 Jean Goujon, հայոց եկեղեցիին մէջ։

Մասնաւոր ծանուցում ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

Հ. Յ. Դ.

Եկեղեցի Արամ Մանուկեան ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հասցէին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անպայմանօրէն։

Առնուվիլ լէ Կոնէսի Աւագյան խումբի ժողովը՝ այսօր Կիրակի ժամը 10ին ծանօթ հասցէին։

Տեսինի Վիշապ խումբի դաստիարակչական ժողովը՝ վաղը Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 10.30ին Café de la Paixի մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Կը խօսի՝ Ընկ. Ղ. Հ.։

ՅԵՐԻԴԱԳՈՂԻ

ԹԵՐԹԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

ՅԱՐԻԴՈՂԻ ընդհ. ժողովը նկատի ունենալով տպագրական կարգ մը անակնկալներ, որոշեց ժամանակաւորապէս յետաձգել թերթի հրատարակութիւնը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՅՏԵՐԱ.

Մարսէյլ, Նորավարժ Մարզ. Միութիւն.— Ձեր Նաբաթ օրուան հանդէսին ազգը ստացանք Նաբաթ առտու։

Լիոն, Օ. Յ.— 35։

Փարիզ, Մ. Ղ.— 35։

Փարիզ, Փրոֆ. Ա.— 145։

Տեսին, Հայր.— 140. Սպասանք ղրկել Օր. Մ. Ա.ի եւ Պ. Փ. թերթերը։

Քլամառ, Ժ. Ա.— 35։

Գեղրան ... 3։

Տեսին, ... 35։ Սպասանք ղրկել։

Փոն տը Շէրիւի, Մ. Պ.— 3։

IMPRIMERIE • MASSIS • EDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOLVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	200 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire · SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՅՈՒԼԻՍ 1928

10 JUILLET 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 695

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԹՇՈՒԱ՜Ռ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱ

Տարիներէ ի վեր, անլուր ողբերգութեամբ մը, եւ իրարու ետեւէ, կ'իյնան Մակեդոնիոյ Յեղափոխական Կազմակերպութեան գլուխները։

Թոդոր Ալեքսանդրովէն յետոյ, ահա զօր. Փրոթոկէրոֆը։ Մէկը՝ լերան վրայ խողխողուած իր ընկերներուն կողմէ, միւսը՝ ընդակահար Սոֆիայի փողոցներուն մէջ, — յայտնի չէ որո՞ւ ձեռքով։

Երբ Ալեքսանդրով սպաննուեցաւ, անոր հաւատարիմները, ազգայնական Մակեդոնացիները անխնայ կոտորեցին դաւադիրներուն կուսակիցները, առանց նայելու ո՛չ անցեալին, ոչ ապագային։ Իրենք, Մակեդոնացիները մինչեւ քառասուն կը հաշուէին իրարու ետեւէ փռուած դիակները։

Այնուհետեւ, ահաբեկումները շարունակուեցան Սոֆիայի ու արտասահմանի մէջ, մէկ եւ միւս կողմէն, Սպաննուեցաւ Իրոֆ. Միլէֆ, բարձր մտաւորական մը, որ Սեւաշխարհը պիտի դառնար իբրեւ դեսպան. Դիմով, հին հայդուկ մը, որ դաւանանք փոխած էր, խորհրդային ուղղութիւնը պաշտպանելով. Չաուլէֆ, (Միլան), որ Թոդոր Ալեքսանդրոֆի սպանութեան կազմակերպիչը կը համարուէր, հռչակաւոր Փանիցան որ կը հետապնդուէր տարիներէ ի վեր եւ Վիեննայի մէջ ինկաւ յեղափոխական կնոջ մը գնդակէն, եւն.։

Մասնաւորապէս՝ 1923էն ի վեր, կը գլխատուի ոչ միայն Մակեդոնական Կազմակերպութիւնը, այլ եւ ընդհանրապէս պուլկար մտաւորականութիւնը։

Իսկապէս, դժուար է համրել վերջին հինգ տարուան մէջ ինկած դէմքերը, բոլորն ալ զոհեր՝ եղբայրասպան գնդակի, քաղաքական եւ կուսակցական կիրքի։

Տակաւին չենք հաշուեր Նախկին վարչապետ Սթամպուլիսքիի կուսակիցներուն հողագործական, և համայնավարներուն ու Ներկայ կառավարութեան կողմնակիցներուն միջեւ ծագած ընդհարումները ու եղբայրասպանութիւնները, որոնք իրենց նմանը չունին ժամանակակից պատմութեան մէջ, բացառութիւն համարելով խորհրդային աշխարհը։

Ո՞վ է սպաննած Մակեդոնացիներուն եւ նոյն իսկ շատ մը Պուլկարներու երէկուան կուռքը։ Եւ ինչո՞ւ սպաննած է։

Դժուար է ճիշդ պատասխան տալ այս հարցումին։ Օրուան Թերթերէն այնպէս կը հետեւի թէ դարձեալ ներսէն է դաւաճանութիւնը։

«Թայմզ»ի թղթակիցը, որ շատ իրազեկ է եւ 1923էն անձամբ այցելած էր Մակեդոնական արծիւի բոյները, կը պատմէ թէ Փրոթոկէրոֆ աչքէ ինկած էր եւ անցեալ ձմրան հազիւ ազատեցաւ մահափորձէ մը։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական խմբագիրը, նոյնքան իրազեկ արեւելեան գործերու, դիւանագիտական մանուածապատ խաղեր կը պատմէ, որոնց եթէ հաւատանք, Մակեդոնացի Անդրանիկը զոհն է արտաքին մրցակցութեան (այդպէս էր եւ Նախորդը, Թոդոր Ալեքսանդրոֆ)։

— «Փրոթոկէրէֆի սպանութիւնը մասնաւոր շահեկանութիւն մը կուտայ այն փորձերուն որ կատարուեցան վերջերս, Պելկրատի եւ Սոֆիայի մէջ, բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագիր մը կնքելու համար։ Պուլկարեւսերպ դաշինքի մը գաղափարը յղացուած էր Սոֆիայի Ֆրանսական դիւանագիտութիւնը, ծախողեցնելու համար պուլկարիւթուրք դաշինքի մը քանակցութիւնները, որոնց ծրագրողն է Իտալիա։ Ուրիշ խօսքով, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ գերակշռութեան պայքարը Պալքաններու մէջ, նոր շրջան մը մտած էր։ Միւս կողմէ, այն թեթեւ յինքնավարութիւնը որ պիտի տրուէր սերպական Մակեդոնիոյ, երբեք չպիտի գոհացնէր Փրոթոկէրէֆի ղեկավարած Մակեդոնական կազմակերպութիւնը»։

Ինչպէս կը տեսնէք, շատ մութ է պատմութիւնը, թէ բովանդակութեամբ եւ թէ խմբագրութեամբ։

Տակաւին օտար սեղանաւորներու պատմութիւն մըն ալ կայ, ինչպէս ամէն գործի մէջ։

Լոնտոնի քաղքենի օրկանը իր խորհրդածութիւնները շարունակելով, գիտել կուտայ թէ բրիտանացի այն դրամատէրերը որ դրամ տուած են կամ պիտի տան Եուկոսլաւիոյ եւ Պուլկարիոյ, պատրաստակամ են միջոց մը պետութիւններուն հաշտութեան, դաշնագրով մը կամ ուրիշ ո՛ր եւ է միջոցով»։

Այսպէս կամ այնպէս, Նորէն արիւնը կը հոսի Մակեդոնիոյ լեռներէն եւ անոր գլխուն, շնորհիւ միջազգային քաղաքական սեղանաւորական խաղերու եւ դեռ պէտք է սպասել փոխարէն վրէժներու...

Թշուա՜ռ Մակեդոնիա, որ անլուր կատաղութեամբ լեցուած, վերջ կը կրծէ ինքզինքը, իրարու ետեւէ կը կորսնցնէ իր մտաւորական եւ ռազմական ուժերը, եւ կը տարուբերի զանազան հոսանքներու միջեւ, — անկախութիւն, ինքնավարութիւն, Դաշնակցային կազմ։

Ճիշդ այստեղ ալ իր թուլութեան արմատը։ Ներքին որդը, որ բոյն դրած էր 1906—1908ին եւ զարգացաւ 1912ին, փոխանակ մեղմանալու, աւելի թունաւորուեր է այսօր։

Իսկ այս պարագամ ամէնէն առաջ բուն դատին կը վնասէ։ Երբ յեղափոխական վարիչներ իրար կոտորելով կը զբաղին, ո՛չ երկիրն է որ ժամ առաջ կ'ազատի, ոչ ալ հալածական ժողովուրդը աւելի ազատ կը շնչէ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՕՏԱՐԻՆ ԴԱՍԸ

Աղգաբար խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով Եգիպտոսի եւ Գաղտասի ազգային վէճերուն յուծումը՝ օտարներու ձեռքով, կը գրէ (3 յուլիս)։

— «Այս կարգէն է Եգիպտական խնդիրը, որ քար գայթակղութեան դարձած է շատ մը գաղութներու մէջ։ Կոթնած պարզապէս իր հնութեան, ընիկ Հայը «ալլազգ» կը նկատէ եկուորը, եւ հետեւաբար անարժան ո եւ է իրաւունքի։ Իր սեփականութիւնն է դպրոցը, եկեղեցին, հոգաբարձութիւնը եւայլն։ Գաղթականը կրնայ ըլլալ թուով անհամեմատ շատ, խելքով՝ աւելի հարուստ, եռանդուն եւ աշխատունակ տրամադիր։ Բայց չի կրնար ո եւ է ձայն ունենալ հանրային գործերու անօրէնութեան մէջ։ Միակ շնորհը այն է որ, կրնայ դրամով դպրոց դնել իր զաւակը, եւ մոմ գնելով աղօթելու երթալ եկեղեցի։

Խոստովանինք որ այս ալ յանդգնութիւնը՝ չկայ ուրիշ տեղ, անգամ ամենէն բարքերով թրծուած ժողովուրդներու մօտ։ Եւ օտարները ապշած կը մնան, երբ մեր մէջ ականատես կ'ըլլան նման երեւոյթներու։

Ապացոյց՝ եգիպտահայ տագնապը, երբ հարկ եղաւ որ օտարը համերաշխութեան քարոզ կարդայ մեր «քարոզիչներուն», եւ օրէնքի տարրական գիտելիք սորվեցնէ «օրէնսգէտ»ներուն։

Ապացոյց՝ դարձեալ, Պաղտատի դատարանին վճիռը, իր խարանիչ պարունակութեամբ։ Բազմահազար գաղթականներ տարիներէ ի վեր կը ճգնան թէ իրենք ալ «ազգ» են, եւ գոնէ քանի մը ձայնի իրաւունք ունին հանրային գործերու մէջ։ Բայց չկրցան խօսք հասկցնել փոքրաթիւ խմբակի մը, որ կ'ուզէ իր ձեռքին մէջ ամփոփուած պահել ամէն բան, — Առաջնորդարան, դպրոց, եկեղեցի եւայլն։

Եւ ահա օտար դատաւորները, որոնցմէ խնդրուած էր իբր ըմբոստ պատժել 9 եկեղ հայրենակիցներ երկուքը՝ բժիշկ, կուգան շատաշատ ապտակ մը իջեցնել մեր գիտութիւններու երեսին, յայտարարելով։

«Այս ամբաստանեալները ՀԱՅ են եւ օրթոտոքս համայնքին կը պատկանին, եւ բոլորն ալ ՆԱԽԿԻՆ գաղթականներ են, որոնք տեղացի օրթոտոքս Հայերուն հետ կը մասնակցին եկեղեցական ծէսերուն, որովհետեւ միեւնոյն դաւանանքին կը պատկանին, եւ խնդրոյ առարկայ եկեղեցին ալ ԱՄԲՈՂՋ ԽՏՐՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԻ ԹԷ՛ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԹԷ՛ ՄԻՒՍՆԵՐՈՒՆ»։

Հապա յաջորդ հատուածնե՞րը։ Արաբ օրէնսդիրները չենք շնորհ՝ կանոնական դաս մը կուտան, յօդուած առ յօդուած վերլուծելով Ազգ. Սահմանադրութիւնը, եւ միեւնոյն ատեն քաջեր նետելով։ «Յայտնի է, որ եկեղեցիի մատակարարութիւնը կախուած է Գաւառ. Ժողովէն, որուն անդամները կ'ընտրուին ՏԵՂԱՑԻ ԹԷ ԳԱՂԹԱԿԱՆ ամբողջ հաւատացեալներէն։ Եւ ասոր հաստատումն ապացոյցը այն է որ, նախորդ Գաւառականը իր մէջ ունէր հինգ գաղթական անդամ»։

ԻՏԱԼԱՑԻ նախարարներ Վոլփի (ելմտական) եւ Ֆէտէլէ կրթական) հրաժարեցան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՈՃԻՐ ՄԸ ՍՈՖԻԱՅԻ ՄԷՋ

Սոֆիայէն 8 յուլիս Թուականով կը հեռագրեն Թայմզի.—

Ոստիկանութեան կողմէ հրատարակուած զեկոյց մը կ'ըսէ թէ երէկ գիշեր Սոֆիայի մէկ փողոցին մէջ սպաննուեցաւ Մակեդոնական կազմակերպութեան պետ զօրավար Փրոթոկէրով։ Սպանիչներն էին երեք անծանօթներ, որոնք ատրճանակով գետին փռեցին զօրավարը եւ սպաննեցին անոր թիկնապահը, ու մթութենէն օգտուելով փախան։ Զօրավարը փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, ուր քիչ յետոյ մեռաւ իր ստացած վէրքերէն։

Սպանութեան լուրը այս առաւօտ տարածուեցաւ Սոֆիայի մէջ, ուր մեծ զարմանք եւ գայրոյթ առաջ բերաւ։

Փրոթոկէրով Մակեդոնիոյ յեղափոխական կազմակերպութեան կեդրոնական կոմիտէի անդամ էր։ Վերջերս քաշուած էր կազմակերպութեան գործադիր կոմիտէէն, որուն վարիչներէն ոմանք արդէն կ'աշխատէին դուրս ձգել զինքը։ Անցեալ ձմեռ մահափորձ մը կատարուեցաւ իրեն դէմ, սակայն թեթեւ վէրք մը միայն ստացաւ։

Մեծ Պատերազմին, Պուլկարիոյ մասնակցութենէն առաջ, Փրոթոկէրով կազմակերպած էր Մակեդոնական 2րդ զօրաբաժինը, որ պիտի գործէր Ֆրանսացիներուն դէմ, Քրիվոլաքէն մինչեւ հելլէն սահմանագլուխը։ Յետոյ հրամանատարութիւնը վարեց 3րդ զօրաբաժնին։ Աւելի վերջ, Մակեդոնիոյ կառավարիչին օգնական նշանակուեցաւ։ 1918 Սեպտեմբեր 29-30ի վճռական ճակատամարտին, երբ պուլկար բանակը քայքայուեցաւ եւ ճակատէն փախչողները կը պատրաստուէին Սոֆիայի վրայ յարձակիլ, մայրաքաղաքին հրամանատար անուանուեցաւ եւ յաջողեցաւ կարգը պահել։

ՎԷՆԻԶԷԼՈՍ ՊԻՏԻ ՀՐԱԺԱՐԻ՞

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ ընտրական գրութեան մասին Վէնիզէլոսի եւ Քօնտուրիոթիսի միջեւ վէճը կը շարունակուի։ Վէնիզէլոս կը պնդէ փոխելու մասին։ Իսկ հանրապետութեան Նախագահը անդրդուելի կը մնայ։ Այն պարագային, ուր այս վերջինը մերժէ հրամանագիրով մը փոխել ընտրական գրութիւնը, Վէնիզէլոսի դահլիճը պիտի հրաժարի։ Կրնայ ըլլալ նաեւ որ հանրապետութեան Նախագահը ինք հրաժարի, մէկ կողմէ կառավարութեան գործը չխանգարելու, միւս կողմէ Սահմանադրութեան հակառակ չգործելու համար։

Ընդդիմադիր թերթերը կը շարունակեն իրենց յարձակումը Վէնիզէլոսի դէմ։

Թուրք-պարսիկ վէճը

Հակառակ այն լաւատես լուրերուն թէ Թուրքեւպարսիկ վէճը կարգադրուած է, Պոլիսէն կը հաղորդեն թէ ընդհատուած են արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ պարսիկ դեսպան Ֆիրուզի խանի միջեւ տեղի ունեցած բանակցութիւնները, որովհետեւ տարակարծութիւն ծագած է սահմանին վրայ գտնուող ռազմագիտական կէտի մը մասին, զոր կը պահանջեն երկու կողմերն ալ։ Դեսպան Ֆիրուզի խան այդ մասին թղթակցութեան մէջ է իր կառավարութեան հետ։

Բանակցութիւնները պիտի վերսկսին երբ արտաքին գործավարը վերադառնայ Եւրոպայէն։ Մինչ այդ կ'ենթադրուի թէ Ֆիրուզի խան հարկ եղած հրահանգները ստացած կ'ըլլայ իր կառավարութենէն։

Բոլշեւիկ գողծառար մը եւս

«Րատիօ» գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Խորհրդային Ռուսիոյ Ֆինլանտի առեւտրական ներկայացուցիչ Իպրահիմոֆ արտասահման փախած է, հաստատութեան գործառնութեանց մէջ հարիւր հազար ոսկիի գ'ողծում գործելէ վերջ։

Արտասահման փախած են նաեւ յիշեալ հաստատութեան կարգ մը բարձրաստիճան պաշտօնեաները, որոնք Մոսկուա հրաւիրուած էին։

Պայքար սովին դէմ

Երաշտութեան իբր գլխաւոր պատճառ ցոյց կը տրուի ծառերու չգոյութիւնը աղէտահար շրջաններուն մէջ։ Գոնիայի «Պապալըզ» թերթին համաձայն, այս պակասը ներկայիս աւելի շեշտուած է, որովհետեւ գիւղացիները մեծաքանակ ծառ կտրած են վերջին տարիներուն ընթացքին։ Թուրք թերթը կը գանգատի որ գիւղացիութիւնը կարեւորութիւն չի տար ծառամշակութեան, հակառակ անոր որ Գոնիայի Թաղապետութիւնը հարիւր հազարաւոր ընձիւղներ կը հասցնէ ամէն տարի, գիւղացիներուն բաժնելու համար։

Ներքին գործավարը, որուն կ'ընկերանան շրջաններու երեսփոխանները, Խալքի քննիչներ, երկրագործական պաշտօնատարներ, սովահար գիւղերը կ'այցելէ եւ խօսակցութիւններ կ'ունենայ հողագործներու հետ, անոնց կարիքներուն շուրջ։

Որոշուած է բաւարար չափով սերմնցու բաժնել գիւղացիներուն.

Լեօվէնշթայն խելագա՞ր մեռա՞ծ է

Պելճիքացի միլիառատէրին խորհրդաւոր մահուան մասին ո՛չ հանրային կարծիքը եւ ոչ ալ դատական իշխանութիւնները

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԺԻՒՄԱԽՏԸ ԿԸ ՔԱՆԴԷ ՄԵՐ ՏՈՒՆԸ

Նորէն ալ երիտասարդ մը յանձնուեցաւ սեւ հողին։

Փարիզի մէջ շաբաթ չանցնիր, որ հայ ընտանիք մը սուգի չմատնուի, վաղաժամ մահ մը ողբալու համար։

Ժիւմախտը խնայել չի գիտեր։ Մահացու մանրէն բոյն կը դնէ մանաւանդ կեանքին նոր ժպտող պատանիներու եւ ապագային յուսալից նայող կենսունակ երիտասարդներու կուրծքին տակ։

Ու անգամ մը որ հոն տեղաւորուի, ազատում չկայ այլեւս։ Զոհը ծիւրելէ ու մաշելէ վերջ, հրաժեշտ կուտայ կեանքին, շատ չանցած։

Մեծ պատերազմին, անապատին կիզիչ արեւին եւ Թուրք տանջանքներու մտրակին տակ երկաթուղի կը շինէր միայն Հալէպէ բաղկացեալ Ամէլէ Թապուրը մը։ Հոն օրական 10—12 հայ կորիծներ կը մեռնէին, անսուաղութենէ եւ տաժանակիր աշխատանքէ։ Մարդիկը իրիկունը կը պառկէին իրենց վրանին տակ, յաջորդ առաւօտ այլեւս երբեք չարթննալու համար։

Թուրքերը այս ձեւով կը կոտորէին ջարդէն ու տարագրութենէն ազատուածները։

Այսօր կացութիւնը աւելի վարդագոյն չէ։ 1923էն ի վեր Ֆրանսայի մէջ թաղուած երիտասարդները համրանք չունին։

Բարեկամ մը կը պատմէր թէ վերջին մէկ ամսուան մէջ իր ծանօթներէն հինգ հոգի հիւծախտէ մեռած են։ Իսկ վարակուածները անհաշուելի են։

Բժիշկ մը հաշիւ ըրած է որ միայն Փարիզի մէջ հազարաւոր հայ թոքախտաւորներ կան։

Ինչո՞ւ։

Որովհետեւ հայրենիքէ ու օջախէ զրկուած երիտասարդութիւնը՝ սրուած ապրուստը ճարելու համար ափ առած է գործարաններու դուռը։ Աշխատանքին հետ կ'արթննայ, ու բան մը ուտելու ժամանակ չունեցած կը վազէ գործի։ Ցանխ կատարած աշխատանքը վեր է իր ֆիզիքական ուժէն։ Կէսօրէն վերջ կէս կուշտ կէս անօթի կը շարունակէ աշխատանքը, ու իրիկունը նոյնպէս կէս անօթի կը պառկի։

Որովհետեւ սնունդը, որ մարդուս կենսամիւթը կը հայթայթէ, զանց կ'առնուի շատ մը երիտասարդներու կողմէ։

Եւ որովհետեւ շատեր ալ կան որ ուտելիք հաց չունին։

Խնայեցէ՛ք ձեր հագուստէն, խնայեցէ՛ք ձեր թատրոնէն ու սինէմայէն, տանսինկէն ու սրճարանէն, բայց երբե՛ք մի խնայէք սնունդէն ու մաքուր օդէն։

Ոճի՛ր է։

ՀՐԱՆՏ

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ՁԵԿԱՅԻ ՇԷՆՔԻՆ ՄԷՋ

Ռիկայէն կը հեռագրեն թէ Ուրբաթ իրիկուն ժամը 10ին Մոսկուա, Լուպիանքայի հրապարակին վրայ Կէփէուի շէնքին մէջ պայթած է ռումբ մը՝ քանդելով բոլոր պատուհանները եւ կարեւոր վնասներ պատճառելով։ Այդ շէնքին մէջ է նաեւ բանտը, ուր կը մնան Դոնէցի դատին ամբաստանեալները։

Լուպիանքայի հրապարակը երկար ատեն կարմիր պահակներու եւ բանւորներու հսկողութեան տակ մնաց, հետաքրքիրներուն թոյլ չէր տրուեր մօտենալու։ Անստուգելի զոհեր կան, որովհետեւ պայթումէն վերջ բազմաթիւ պարապ պատգարակաւոր կառքեր կանգ առին շէնքին առջեւ եւ բեռցուած մեկնեցան անկէ։

Գրաքննութիւնը արգիլած է թերթերուն այս մասին ո եւ է բան գրել։ Ոմանք կը պնդեն թէ ռումբ պայթեցնողը Կէփէուին ինքն իսկ է՝ նպատակ ունենալով սարսափ պատճառել։

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ
«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

XIV

Ինձ մնում է այժմ մի հարց էլ պարզաբանել՝ «Պրոմեթէյի եւ «Անկախ Վրաստան»ի կողմից իմ դէմ յարուցած մեղադրանքների քննութեան սպառելու համար։

Իմ ընդդիմախօսները վրդովւած են —ուղղակի «չեն կարողանում ըմբռնել» —թէ ի՛նչպէս եմ ես համարձակւում հայ-վրացական հողային վէճերը վերարծարծել, երբ ինձ յայտնի պէտք է լինի, որ 1921ի Յունիս 10ին Հայաստանի, Վրաստանի, Ազրբէջանի եւ Լեռնականների հանրապետութեան ներկայացուցիչները հրապարակային յայտարարութեամբ պարտաւորութիւններ են ստանձնել իրենց միջի բոլոր վէճերը եւ, «առաջին հերթին սահմանային վէճերը» լուծել պարտադիր իրաւարքով (արբիտրաժ)։ «Բանից դուրս է գալիս —գրում է «Անկախ Վրաստանը»— որ Պ. Ջամալեանը դժգոհ է այդ վաւերագրից։ Նա նկատում է այն իբրեւ մի քուրջի կտոր, կամ, թերեւս, իսկապէս գոյութիւն չունեցող. այլապէս ի՞նչպէս կարող էր նա թոյլ տալ իրեն գրել սահմանային վէճերի մասին՝ առանց յիշատակելու այս կարեւոր պարագան»։

Այս եզրակացութիւնն այնքան է միամիտ եթէ չասեմ անմիտ, որ կարելի էր նրա մասին բնաւ չխօսել։ Սակայն, որ եւ է անորոշութեան եւ թիւրիմացութեան տեղի չթողնելու համար, հարկ եմ նկատում ասել իմ ընդդիմախօսներին հետեւեալը.

Ինձ քաջ ծանօթ է Յունիս 10ի յայտարարութեան իւրաքանչիւր յօդւածը, իւրաքանչիւր տրամադրութիւնը։ Եւ, ցորչափ նրա տակ մնում է Հայաստանի Հանրապետութեան ներկայացուցչի ստորագրութիւնը՝ ես իբրեւ այդ Հանրապետութեան օրինապահ քաղաքացիներից մէկը՝ ինձ համար պարտադիր եմ նկատում յիշեալ յայտարարութիւնը թէ՛ իր ամբողջութեան եւ թէ՛ մասերի մէջ։

Այս առթիւ թող ների ինձ փակագծի մէջ երկու յիշեցում եւ մի քանի հարցում անելու իմ ընդդիմախօսներին։ Յունիս 10ի յայտարարութեան հատուած 4ի մէջ կարդում ենք.

«... Կովկասեան Հանրապետութիւնները պէտք է հեռու մնան միջազգային բնոյթ ունեցող ամէն մի յանձնառութիւնից, քայլից եւ համաձայնութիւնից, որ կարող է վնաս հասցնել ընդհանրապէս դաշնակցութեանը(*) կամ նրա անդամներից մէկին...»

Նոյն յայտարարութեան հատուած 7ը, ճշտելուց յետոյ, որ Թուրքիայի հետ բարի դրացիական յարաբերութիւններ հաստատելու համար անհրաժեշտ է, որ Թուրքիան ճանաչի 1914ի ռուս-տաճկական սահմանագիծը՝ աւելացնում է.—

«Նկատի ունենալով ... որ Թուրքիայում հայկական հարցի մինչեւ այսօր անլոյծ մնալը գլխաւոր արգելքներից մէկն է հանդիսանում կովկասեան պետութիւնների մէջ միութիւն հաստատելուն, ի մեծ վնաս սրանց ակնյայտնի շահերին՝ այս պետութիւնների ներկայացուցիչները գտնում են, որ Թուրքիայի սահմաններում Թուրքիայի եւ Հայաստանի հողերի շուտափոյթ, արդար եւ նրանց փոխադարձ շահերին համապատասխան սահմանագծումը Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութեան եւ անդորրութեան երաշխիքներից մէկը կը դառնայ, եւ որ կովկասեան հանրապետութիւնների հաստատութիւնն ու կենսունակութիւնը մի խոշոր չափով կախւած պիտի լինի այս կարգադրութիւնից, որի գլուխ գալուն կովկասեան-պետութիւնները պէտք է օժանդակեն իրենց ընդհանուր ջանքերով»։

Արդ, յիշո՞ւմ են իմ ընդդիմախօսները Յունիս 10ի յայտարարութեան այս յօդւածները, եւ եթէ այո՛՝ կարո՞ղ են նրանք վստահացնել, որ իրենք մինչեւ այժմ հեռու են մնացել ամէն մի «յանձնառութիւնից, քայլից եւ համաձայնութիւնից», որ կարող է վնաս հասցնել եթէ ոչ Կովկասեան Պետութիւնների Դաշնակցութեանն ընդհանրապէս, գէթ նրա անդամներից մէկին— օրինակ Հայաստանին։ Այս հարցումին դրական պատասխան տալու դէպքում, մենք կը ցանկայինք, որ մանաւանդ «Պրոմեթէ»ի հրապարակագիրները պարզէին մեզ, թէ ի՛նչ առնչութեան մէջ է գտնւում նրա կազմակերպութիւնը Յունիս 10ի յայտարարութեան հետ, եւ թէ ի՛նչ չափով են նկատի առել Կովկասեան Դաշնակցութեան բոլոր անդամների շահն ու մասը՝ Պոլսում այդ կազմակերպութեան հիմքը դնելիս...

Այնուհետեւ՝ թո՛ղ բարի լինեն իմ ընդդիմախօսներն ասել, թէ իրենց կողմից ի՛նչ օժանդակութիւն է տրւած հայկական խնդիրը Թուրքիայում լուծելու կամ Թուրքիայի հողերի վրայ Հայաստանի եւ Թուրքիայի սահմանաբաժանումը կատարելու նպատակով։ Նրանք գիտեն, որ 1921ի Յունիս 10ից յետոյ էլ Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը Ազգերի Լիգայում եւ այլուրեք մի շարք քայլեր է կատարել թիւրքահայ խնդիրը հրահրելու համար։ Կարո՞ղ են իմ ընդդիմախօսներն ասել, թէ իրենք ե՛րբ եւ ի՛նչ չափով են միացրել իրենց ջանքերը Դաշնակից Հանրապետութեան աշխատանքներին։

Այս հարցերը շատերին հռետորական կարող են թւալ, որովհետեւ նրանք պատասխանի չեն սպասում պատասխանւած լինելու համար։ Բայց նրանք շատ կարեւոր են պարզելու համար, թէ իմ ընդդիմախօսները, որոնք Յունիս 10ի յայտարարութիւնը չնչելու, նկատելու կամ քուրջի կտոր համարելու մեղադրանքն են գցում իմ առաջ՝ իրենք ի՛նչ վերաբերմունք ունին դէպի այդ յայտարարութիւնը։

Դառնալով իմ դէմ յարուցւած մեղադրանքին՝ դրա էութեանն անդրադառնալուց առաջ կարեւոր եմ նկատում նորից մի մի յիշեցում եւ մի հարցում դնել «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրների առաջ։

Յունիս 10ի յայտարարութեան հատուած 9ի մէջ կովկասեան չորս հանրապետութիւններն ի միջի այլոց շեշտում են.

«... Որ 1919ին, 1920ին 1921ին Ռուսաստանի եւ Թուրքիայի կողմից, զինւած ուժի միջոցով, այս հանրապետութիւնների հողերի բռնագրաւումը հանդիսանում է իբրեւ մի բացայայտ բռնութիւն նրանց իրաւունքների վրայ եւ աղբիւր ապագայ բարդութիւնների, և որ դիւանագիտական գործունէութեան բոլոր միջոցները պէտք է կիրառւեն՝ ամենաարագ կերպով վերջ տալու այս ապօրէն բռնագրաւումներին։»

Հակառակ այս յօդւածի բացորոշ տրամադրութեան՝ Վրաստանի ներկայացուցիչները տասնեակներից ի վեր ոչ միայն որեւէ քայլ չեն անում Թուրքիայի կողմից կատարւած հողային բռնագրաւումների դէմ, այլ եւ ուծացել են մեզնից, որովհետեւ մենք շարունակ պնդում ենք այս բռնագրաւումներին օր առաջ վերջ տալու անհրաժեշտութեան վրայ։

Արդ, թո՛ղ իմ ընդդիմախօսները բարի լինեն պարզելու, թէ նրանք ի՛նչպէս են որակում Վրաստանի ներկայացուցիչների այս կեցւածքը հանդէպ Յունիս 10ի յայտարարութեան։ Ներկայ դէպքում ո՞ւ նրանք այն կարծիքին են, որ այդ յայտարարութիւնը քուրջի կտորի է վերածւած կամ մի կողմ նետւած, թէ՞ նրանք այդ կարծիքը պահում են այն դէպքերի համար միայն, երբ, իրենց տեսակէտով, մե՛նք ենք հանդիսանում Յունիս 10ի յայտարարութեան անտեսողները...

Թերեւս սա էլ հռետորական հարց է։ Բայց բաւական է, որ «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրները շիտակօրէն պատասխանեն սրան որպէսզի ընթերցողն իսկոյն տեսնի, որ ինչպէս կովկասեան կամ անդրկովկասեան ամէն մի ընդհանուր խնդրում, նոյնպէս եւ Յունիս 10ի յայտարարութեան խնդրում, նրանք երկու չափ, երկու կշիռ ունին. մէկը իրենց համար, իսկ միւսը հարեւանների համար։

Դառնանք նրանց վերջին մեղադրանքի էութեանը։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(*) Խօսքը կովկասեան անկախ հանրապետութիւնների ծրագրւած միութեան մասին է։

ՎՐԻՊԱԿ — Սոյն շարքի XIIրդ յօդւածում (տես «Յառաջ» թիւ 690 սիւնակի) են երկու կարեւոր սխալ։ Երկրորդ սիւնակի երրորդ տողում սպրդած է «փոխել», պէտք է լինէր «փակել»։ Յօդւածի վերջին մասի պարբերութեան մէջ երկու անգամ սխալմամբ սպրդած է «ձեռնարկներին», պէտք է լինէր յաջորդներին։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇԻՆԵԼ

(Ֆրանքի կայունացման առիթով)

Թուղթէն՝ դէպի ոսկի օրինական փոխանցումը կատարւող այս օրերուն, թերեւս միտքերու մէջ յուզուի անգամ մըն ալ այն չափէն աւելի հին բայց նոյնքան արդիական այն հարցը թէ կարելի չէ՞ արդեօք արուեստական կերպով ոսկի պատրաստել։

Ինչպէս ալ պիտի յեղաշրջուէր մարդկային կեանքը, որքա՜ն պիտի բարձրանար բարեկեցութեան եւ երջանկութեան մակարդակը. թերեւս մարդ՝ մարդու, ազգ՝ ազգի գայլ ըլլալու պէտք չպիտի ունենար, եթէ գտնուէր այն փիլիսոփայական քարը, որով հողը պիտի վերածուէր ոսկիի։

Բայց արդեօք ցնո՞րք է երազը ալքիմիստներու, որոնք միջին դարէն մինչեւ մեր օրերը նիւթ նիւթի, ուժ ուժի կը խառնեն, ոսկի հանդգելու համար, ինչպէս ցնորք մը եղած է յաւիտենական շարժում ստեղծելու կամ շրջանակը քառակուսացնելու ցանցառ փորձերը։

Արդ, կ'արժէ անգամ մը անդրադառնալ թէ մեր ծանօթութիւններուն ներկայ սահմաններուն մէջ արդեօք հնարաւորութիւն մը կա՞յ պարզ տարրերը ոսկիի վերածելու։

Ամբողջ ԺԹ. դարու գիտական միտքը, Լաւուազիէի գիւտերուն հմայքին տակ, կեցած էր տարրերու անփոփոխելիութեան վարկածին վրայ. այնինչ անքննադատելի իրողութիւն մը կը նկատուէր թէ երկաթը՝ երկաթ է, երկաթ պիտի մնայ եւ կարելի չէ անկէ ուրիշ ոեւէ տարր մը ստանալ. ու նոյն բանաձեւը՝ բոլոր պարզ տարրերուն համար։

Բայց ահաւասիկ ռատիումի և միւս ճառագայթող (radioactive) տարրերու գիւտէն վերջ նիւթի անայլայլութեան այդ դաւանանքը սկսած է սասանիլ. նոր փորձերը կուգան հաստատել որ որոշ տարրեր ընդունակ են քայքայուելու, ուրիշ տարրերու վերածուելու եւ նիւթէ նիւթ անջրպետը անանցանելի չէ. տարօրինակաբար ուրեմն անգամ մը իրաւունք կը ստանան հին ալքիմիստները, որոնք կը պնդեն թէ նիւթը մի է, զանազան պարզ տարրերը վերջին վերջոյ նոյն նիւթէն կարելի է վերածել եւ միանգամայն տարրէ տարր փոխանցումները [illegible] ները հնարաւոր են. իրենց այս տեսութեան հաւատարիմ, ալքիմիստները մինչեւ այսօր ալ կը շարունակեն միջոցներ փնտռել պարզ տարրերէն եւ մետաղներէն ոսկի շինելու։

Արդի գիտութիւնը համաձայն է այդ հին գիտութեան նախապետներուն, առանց սակայն [illegible] եզրակացութիւններու դիմելու արտորանքին։

Ըստ արդիական ըմբռնումներու, բոլոր պարզ տարրերու ծիւլէները (atome) իրարմէ էութեամբ տարբեր չեն. անոնք ամէնքն ալ électrone բառւած ելեկտրական մասնիկներէն կազմուած են. տարրերու այլազանութիւնը կը վերագրուի պարզապէս այդ ելեկտրոն-մասնիկներու աւելի կամ պակաս թիւին եւ անոնց ներքին արագութիւններուն։ (Ընթերցողը թող ների եթէ այս կէտի շուրջ կը խուսափինք մասնագիտական աւելի լայն լուսաբանութիւններէ. մեր նպատակը բացատրել է եւ ոչ թէ սորվեցնել)։

Գիտունները պատճառներ ունին կարծելու, որ այդ ելեկտրոնները իրարու միացնող ուժը գերազանց համեմատութիւններու կը հասնի. ամէն մէկ հիւլէ ինքն իր մէջ անխորտակելի զօրութեամբ մը շաղախուած անառիկ բերդ մըն է, մարդկօրէն օգտագործուած մեր ընթացիկ ուժերէն ոչ մէկը կրնայ մրցիլ կամ յաղթահարել տարրերու ներհիւլէական եւ անդրհիւլէական այդ զօրութեան. հիւլէն անբեկանելի է, ինչպէս կ'ենթադրուի թէ պէտք է ըլլայ մարդկային անձը...

Բայց արտաքին միջամտութեամբ եթէ անհնար է ոեւէ տարրի հիւլէն ինքն իր մէջ քայքայել, բնութիւնը սակայն օրինակները կուտայ մեզ այնպիսի տարրերու, որոնք ինքնաբերաբար հակամէտ են կազմալուծուելու, քայքայուելու. այսպէս ուրանիում տարրը անայլայլ հանդարտութեամբ կը վերածուի թորիումի, ապա ռատիումի, ի վերջոյ կապարի։ Ռատիումը իր կեցած տեղը, դանդաղ բայց վճռականօրէն կը փոխակերպուի փոլոնիումի եւ հելիումի։

Ահաւասիկ ուրեմն միջատարրային այլափոխութեան փաստեր. անոնք իրաւունք կուտա՞ն հաւատալու թէ այսինչ կամ այնինչ մետաղն ալ կրնայ վերածուիլ ոսկիի կամ փլաթինի։

Ճիշդ հոս գիտական վերապահութիւնը [illegible] կանգ կ'առնէ։

Պէտք է անդրադառնալ, որ վերոյիշեալ այլափոխութիւնները կը կատարուին ինքնաբերաբար եւ որոշ կանոնաւորութեամբ մը. անոնց ընթացքը վճռուած է կարծէք նախապէս եւ ոչ մէկ պատճառ կրնայ ոչ արագացնել եւ ոչ իսկ դանդաղեցնել անոնց գնացքը. օրինակ՝ ռատիումը 2000 տարիի կը կարօտի հելիումի վերածուելու համար, ոչինչ կրնայ միջամտել այդ տրամութեան. տաքցուցէք կամ պաղեցուցէք ռատիումը, ճնշեցէք կամ ենթարկեցէք այսինչ կամ այնինչ ուժերուն, ան անփոփոխ կերպով եւ նոյն թափով կը շարունակէ քայքայուիլ, պարզանալ։

Կ'ընդգծեմ այս բառը, պարզանալ, որովհետեւ պէտք չէ մոռնալ որ ռատիումի հիւլէն ինքն իր մէջ աւելի բարդ, աւելի ծանր յօրինուածք մըն է քան փոլոնիումը կամ հելիումը. բնութիւնը ուրեմն կը թոյլատրէ ծանր եւ կնճռոտ հիւլէներու փոխանցումը դէպի աւելի պարզ, աւելի թեթեւ հիւլէներ, բայց ատոր հակառակ երեւոյթը գէթ մինչ ցարդ անծանօթ է, նիւթական տարրերու աշխարհին մէջ պարզ եւ ամփոփ հիւլէները խտացնելու եւ բարդացնելու ճիգը վիթխարի արգելքներու կը հանդիպի։

Մինակ ընդունինք թէ մեր փորձառութեան անյատակ հորիզոնին մէջ սեղմուած չեն տիեզերքի բոլոր հնարաւորութիւնները. մեր աչքի, մտքի սահմանը չափազանց նեղ է. եւ թերեւս ինչ որ մեր անմիջական շրջապատին, մեր աշխարհիկ պայմաններուն մէջ անիրականանալի է, մեր հասողութենէն անդին, աշխարհին խորունկ ծալքերուն, հեռաւոր անկիւններուն մէջ կարելի է...

Այս երկրագունդի աղջամուղջային օրերուն, երբ արեւը եւ իր մոլորակները հսկայ միգամած մըն էր, երբ միւսկիզանուտ, կազային տարրերու ֆիզիքական, քիմիական պայմանները աներեւակայելի կերպով տարբեր էին արդի պայմաններէն, թերեւս տարրերու փոխանցումները յաճախադէպ երեւոյթներ էին, թերեւս միակ նախատարրէ մը սերեցան բոլոր միւս բարդ հիւլէները։

Ու թերեւս երկրագունդի կեդրոնական հնոցին մէջ կը շարունակուի այդ խորհրդաւոր աշխատանքը, որով պարզ հիւլէներ աւելի բարդ եւ ազնուական ձեւերու կը դիմեն, ածուխը՝ կը վերածուի ադամանդի, ժանգը՝ ոսկիի։

Բայց այդ անդրաշխարհիկ պայմաններէն մինչեւ մեր սահմանափակ իրականութիւնը դարեր, անջրպետներ կան գիտուններու աշխատանոցը տիեզերական խաղերու ասպարէզը չէ եղած տակաւին. ու փորձառական մեթոտներով տարրերու այլափոխութեան ձգտիլը առ այժմ կանխահաս կը նկատուի։

Հոս է արդարեւ հին ալքիմիստներու սխալը անոնք հոսանքն ի վեր թի քաշելու ազնիւ բայց ապարդիւն փառասիրութիւնը ունեցան. առանց տարրերու, հիւլէներու թաքուն յօրինուածքը ճանչնալու, առանց նիւթի խորհրդաւոր զօրութիւններուն վերահաս լինելու, անոնք ուզեցին խաղալ անոնց ճակատագրին հետ. Տարուինիզմը ճիշդ է, իր բացատրութիւններուն մէջ, բայց իրաւունք չի տար որ փորձենք ձուկը թռչունի, կապիկը մարդու վերածելու։ Ալքիմին նոյնքան ստոյգ է իր մեկնակէտներուն, տեսակէտներուն մէջ, բայց նոյնքան իրաւունք չի տար ջրածինը բնածուխի, ծծումբը ոսկիի փոխակերպելու, չէ որ կապիկը մարդէն, ծծումբը՝ ոսկիէն զատող բազմաթիւ հսկայ փուլեր, շրջաններ կան, զոր չենք կրնար գլել անցնիլ մէկ ոստումով։

Ուրեմն ոսկին պիտի մնայ տակաւին հազուագիւտ ան պիտի պահէ իր վեհափառ մենատիրութիւնը ֆիզիքական, եւ ափսո՜ս, հոգեկան աշխարհին վրայ։

Ու մարդիկ պիտի շարունակեն փորձել նոր միջոցներ ոսկիի վերածելու, ինչպէս կը յամառին իրենց անպայման առօրեան երջանկութեան այլափոխելու։

Փ. [illegible]

ՌՈՒՍ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ [illegible]

Սինդիկաներու Կեդրոնական Կոմիտէն, Մոսկուայի մէջ խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ, ուսումնասիրելու համար գինեմոլութեան դէմ ձեռք առնուելիք միջոցները։

Տեղեկագրերը հաղորդեց թէ՝ 6 միլիոն [illegible] աշխատաւորներէն 400.000ը գինեմոլ են։ Անոնց ամէն մէկը, տարին առնուազն երեք անգամ կը ձերբակալուի։ Կարգ մը ձեռնարկներու մէջ, գինով բանուորներու թիւը կը հասնի 100ին 98ի։ Բանուորները իրենց պիտանէին վրայ կը ծախսեն 700 միլիոն րուբլի հսկայ գումար մը, ոգելից ըմպելիներու համար։

Տեղեկագրերը առաջարկեց որ ոգելից ըմպելիներու արտադրութիւնը սահմանափակուի եւ աւելցուց թէ, կառավարութիւնը կ'ուսումնասիրէ բանուորական կեդրոններու մէջ՝ արտադրութիւնն ու վաճառումը սահմանելու հարցը։ Տօնական օրերուն, եւ նախատօնակներուն վոտկայի վաճառումը խստօրէն պէտք է արգիլուի։ Նոյնպէս զբօսավայրերու, ակումբներու կայարանի սրճարաններու կամ նաւերու մէջ։

ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐՈՒ ԺՈՂ

ՀՌՈՄ. 3 Յուլիս (Աժ.ֆ.
—Աւելի քան 4000 հոգի
սուսեանց կեդրոնական եկե
մէջ հաւաքուած էին, հայ
մէական եպիսկոպոսներու
փակման հանդիսաւոր պաշ
թեան առթիւ։ Ար նախա
կարդինալ Սինչերօ. Երկրա
բոլոր մասերը իրենց ներ
ցուցիչներն ունէին, Զինւ
նամուլը, Մ. Երիկային, Ալ
ցին. Նախ հայ եպիսկոպ
հայկական երգերով, պա
նալը թափօրով իրենց տեղ
ւելէ յետոյ, բեմ ելաւ
գերապայծառ, որուն հա
սելու Հայ ազգը, իր
թիւններով, տանջանքներ
քաղաքակրթութեամբ
բարոս վայրենի ու
կարօտցեցի մը լուծին տ
լու չէր կարելի պատ
քան ինչ որ ըրաւ Դալլեա
պայծառ խօսեցաւ երկու
ժամ, իտալերէն, յետոյ
ոճով ճառը պիտի հրա
իտալերէն եւ հայերէն,
ուզեր մէջբերումներ ընել
յետոյ կարդինալ Սինչերօ
բեց գոհաբանական աղօ
սրբութիւն։

Ժողովը, որ գրեթէ եր
տեւեց, իր որոշումները գ
պահէ, հետեւաբար
ըլլայ ո՛ր եւէ ենթադրու
մասին։ Հինգշաբթի, օր,
հաւաքուելով իբր Սինոդ
հետեւեալ որոշումները
վաւերացուեցան Պապին
— Պատր. Աթոռը Պոլսէն
պիտի փոխադրուի, Լիբա
րիարքութիւնը Պոլիս մնայ
րուն խաղալիք պիտի դառ
Նաեւանց որ մեր մէջ չեն
օգտագործած է Թուրքեր
կը գրէր Իտալական
Պատրիարքութիւնը սակայն
գիտնայ ի հարկին իր իր
ները պաշտպանել։

Պօլիս արքեպիսկոպոս
թեմի վերադարձաւ Պատրի
թեան իշխանութեան տակ
պաշտօնին կոչուեցաւ
պայծառ արքեպիսկոպոս
բիարքական
անուանեցաւ։ Երփիարեան
ընտրուեցաւ նոյնպէս
խանորդ Պէյրութ թեմին
Վերջին երկուքը
գիկոսին հետ պիտի նստին
Մարտինի արք. ընտրուեցաւ
սիմեան վրդ., քաջ հայ
պիտի նստի Պաղտատ
տի ըլլան երկու Պատրի
Նորդներ. հաւասար իր
թիւններով։

լիկ քահանայի մը ձեռ
մասին հետեւեալ տեղեկ
ները ստացայ.
— [illegible]
էր եկեղեցական իշխանու
քահանային կին մը կը
յանայ եւ կը խնդրէ որ
եղած օղին պահէ, որով
տունը խուզարկութեան
թարկուի քահանան մեղք
օղին. Զուգելով կինը բերած
իր վրայ կ'առնէ յանցանք
իրականութիւնը
բանեն եկեղեցին փակելու

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 5 Յուլիս — Յուլիս 1ին տեղի ունեցաւ Մարսիլիոյ Թեմական (գաւառ) ընդհանուր ժողովը։

Նախորդ ժողովի արձանագրութեան ընթերցումէն եւ վաւերացումէն ետք, կարդացուեցաւ Ազգային Վարչութեան Նախագահին նամակը, որով կը յայտարարէր թէ՝ համաձայն Նախորդ Վիճակային ժողովի որոշման եւ իրեն տրուած լիազօրութեան, կազմած է Վարչական խորհուրդը եւ անոր [illegible]։

Ժողովը շնորհաւորեց Գ. Գ. Ղահլամեանը, իր այս գործին համար եւ միաձայնութեամբ վաւերացուց կազմուած Վարչութիւնը։

Ուշ մնացած հրաժարագրի մը ընթերցումէն յետոյ, Նախորդ Վարչութեան Նախագահը կարդաց իրենց 11 ամսուան գործունէութեան մանրամասն տեղեկագիրը, որուն համաձայն 140.000 Ֆր. ի ելումուտք ունեցած են։

Պարզուեցաւ որ Նախորդ Վարչութիւնը ազգային անկերպարան եւ խառնիճաղանճ վիճակի մը մէջ գործի ձեռնարկելով, մեծ դժուարութիւններու բախած է, եւ սակայն ի վերջոյ կրցած է բազմազան եւ օգտակար աշխատանքներ կատարել, եւ նպաստել ազգային, կրթական եւ այլն գործերու կանոնաւորման եւ բարգաւաճման։

Ժողովը տեղեկագրին շուրջ երկայն լուսաբանութիւններ ստանալով եւ քննելով կարգ մը խնդիրներ, շնորհակալութիւն յայտնեց Նախորդ Վարչութեան, քուէարկելով հետեւեալ բանաձեւը —

«Վիճակային Երեսփ. Ժողովը լսելէ յետոյ (17 Մայիս 1927 - Մայիս 1928) Ազգ. Վարչութեան միամեայ (11 ամիս) գրաւոր տեղեկագիրը,

Ա.— Կը նկատէ որ Վարչութիւնը անցնող տարեշրջանին կրթական ու բարոյական արդիւնաւոր գործունէութիւն մը ունեցած է.

Բ.— Կրթական գործին յատուկ ուշադրութիւն ընծայած է։

Գ.— Արուարձաններու կազմակերպութիւնը եւ սեփական [illegible] - մանկապարտէզներով [illegible] նկատած է իր գործունէութեան առանցքը։

Դ. Զգալապէս աւելցուցած եւ բարւոքած հասոյթները, ատեաններն ու առաջնորդարանը ուղղամիտ եւ կարող ձեռքերու յանձնելով։ Նպաստած է հաւատական կարեւոր շարժումին։ Ժողովը կը գնահատէ Վարչութեան գործունէութիւնը։ Ան ունեցած է կարգ մը թերիներ, որոնք անխուսափելի էին սկզբնական փորձառական շրջանին։

Ե.— Ժողովը ընդունելով Վարչութեան բարոյական գործունէութեան մասին նոյն բանաձեւը, հաշուականի մասին կ՚արտայայտուի առանձին։

Փոխվականներէն մէկը հարցապնդում ուղղեց ազգային վարժարանի ուսուցիչներէն մէկուն տրուած երկու յաւելուածական ամսականի մասին։

Նախորդ Վարչութեան Նախագահը յայտարարեց, որ խնդրոյ առարկայ ուսուցիչը (վարիչ մանկապարտէզի) վարձուած է գնացեալ տարի Օգոստոսին եւ ձեռքն ունի մէկէ աւելի պայմանագրեր։

Պ. Հ. Սէրէնկիւլեան յայտարարեց թէ՝ դպրոցի վերաբացման նախօրեակին, երբ Ուսումնական Խորհուրդը Մարսէյլի Հայրենակցական Միութիւնները ժողովի հրաւիրելով, անոնց օժանդակութիւնը խնդրեց ազգային վարժարանի բարեկարգութեան համար, Հայրենակցական Միութիւնները խոստացան ամէն կերպ օժանդակել կրթական գործին եւ պահանջեցին գիշերային դպրոցի մը, անգրագէտ բանուորներուն ու պատանիներուն դասաւանդելու համար։ Այսպիսով Ուսումնական Խորհուրդը յիշեալ ուսուցիչը վարձած էր նաեւ իբր եւ գիշերային դպրոցի գործը վարող. տարբեր բան, թէ ինչ ինչ պատճառներով այդ ծրագիրը յարգ չէ իրականացած։

Այս առթիւ խօսք առին նաեւ ուրիշ երեսփոխաններ, որոնք բոլորն ալ նոյնպէս իրաւացի գտան վարչութեան կարգադրութիւնը, խնդրոյ առարկայ ամսականներու մասին։ Վիճաբանութիւններէն երեւան եկաւ պարագայ մը եւս, որուն համաձայն կ՚ըսէր, Մանկապարտէզ Նախակրթարանի վարիչը այդ երկու ամիսներու ընթացքին տարած է գրասենեակի կարգ մը աշխատանքներ ալ, որոնք բաւական ժամանակի եւ լուրջ աշխատանքի կը կարօտին։

Վիճակային ժողովը եւ հարցապնդողը լուսաբանութիւն եւ բաւարարութիւն ստացած ըլլալով, ժողովը անցաւ օրակարգի յաջորդ հարցերուն, որոնցմէ առաջ Պ. Գ. Ղահլամեան եւ Պալաքեան Եպիսկ. գնահատական արտայայտութիւններ ունեցան Նախորդ Վարչութեան մասին [illegible] գնահատեց նաեւ քարտուղար Պ. Բ. Միլտոնեանը։

Վիճակ. ժողովը որոշեց գրել Պոլէնի, Սէն Լուի եւ Մարթիկի շրջանի հոգաբարձութեանց թէ իրենց երեսփոխանները հիւանդութեան կամ քաղաքէն բացակայութեան պատճառներով հրաժարած են եւ հարկ է նորեր ընտրել։

Ժողովը դիւանի կանոնագիր ծրագրի մնացած յօդուածներու քննութեամբ եւ վաւերացումով ու գրուեցաւ ուշ ատեն։

Ա. ԻՐԸԶԵԿ

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ՑՈՐԵՆԻ ԳՆՈՒՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Թէեւ նոր տեղեկութիւններ կուտայ խորհրդային միութեան կողմէ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հրապարակներուն վրայ գնուած ցորենին մասին։ Միւս կողմէ կ՚աւելցնէ թէ Ռուսիոյ մէջ բացարձակապէս գաղտնի կը պահուին այս գնումները։ Ցանքերը մեծապէս վնասուած են Լուգանսկի, Մարիուպոլի, Ստեպայի, Միլիտոպոլի, Խէրսոնի եւ ուրիշ տասը հարաւային գաւառներու եւ ուրիշ արգասաբեր շրջաններու մէջ. ինչպէս Ուքրայինայի, Դոնի, Բագինի. Սեւ ծովու շրջանին, Կուբանի, Արմաւիրի, Ստավրապոլի եւ Հիւսիսային Կովկասի ուրիշ երեք շրջաններուն մէջ։

Պետական վիճակագրութեան համաձայն, 300.000 թոնս ցորենի պէտք կայ աշնան երկու սերմերու գործածուելու համար ներկայի մշակելի շրջանին մէջ։ Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ գիւղացիները անհրաժեշտ քանակին կէսը միայն ունին, և կառավարութիւնը ինք պէտք է հայթայթէ մնացեալ կէսը։ Գործավարներու խորհուրդը որոշած է միջոցներ ձեռք առնել՝ այս ցորենին մէկ մասը հայթայթելու համար երկրին մէջէն՝ գիները բարձրացնելով, սակայն յոյս չկայ որ այս միջոցներով կարելի ըլլայ ցորեն հայթայթել եւ ցորենին մեծ մասը պիտի ստիպուին գնել արտասահմանէն։

Ռուսական գործակալները բանակցութիւններ կը վարեն Եւրոպայի նաւային մեծ ընկերութեանց հետ, ցորեն փոխադրող շոգենաւեր վարձելու համար։ Սեւ ծովու նաւահանգիստները երթալիք շոգենաւերը մէկ թոնս ցորենին համար 10. Լէնինգրադ երթալիքները 6—7ուկէս շիլին վարձք կը պահանջեն։ Բոլշեւիկները 30.000 թոնս ցորեն գնած են Քանատայէն, 375.000 անգլ. ոսկիի։ Ենթադրուածէն կը հաղորդեն որ 40-50,000 թոնս ցորեն պիտի փոխադրուի յիշեալ նաւահանգիստէն դէպի Ռուսիա։ Երեք շոգենաւեր արդէն ճամբայ ելած են։

2 ՄԻԼԻՈՆ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐ

Սէնդիկաներու կեդրոնական խորհուրդին ընդհանուր ժողովին մէջ, տեղեկաբերներէն մէկը յայտարարեց թէ՝ Յունուար ամսուան մէջ, անգործներու թիւը կը հասնէր 2 միլիոնի, մինչդեռ 1927 Հոկտեմբերին մէկուկէս միլիոն էր։

Այս անգործներուն մէջ 500 հազար որակեալ բանուորներ կան, որոնք սէնդիկաներու անդամագրուած են։

Գործ փնտռելու համար, դիմում կատարող կիները յաճախ կ՚ենթարկուին պաշտօնեաներու կոպիտ վարմունքին։ Առանց կաշառքի, նոյնիսկ մեծ կեդրոններու մէջ, միջոց չկայ գործ գտնելու։

«Իզվէստիա» թերթը կը գրէ որ Մոսկուայի Աշխատանքի սակարանին վիճակագրութեան համաձայն, միայն շինութեան վերաբերեալ աշխատանքներու մէջ, 50,000 անգործներ կան։

Իսկ ուրիշ թերթ մը՝ իր կարգին նկատել կուտայ թէ անգործներու մեծագոյն մասը [illegible] գործաւորներ են։

Մօտաւորապէս հարիւրին 25ը 18-22 տարու են։ Հարիւրին 31ը 23-29 տարու. հակառակ ասոր, գործարաններուն մէջ, աշխատաւոր շատ այրեր ու կիներ կան որոնք աւելի քան վաթսուն տարեկան են։

Նոյն թերթը կը կարծէ որ անգործութեան դէմ պայքարելու համար, պէտք է ծեր գործաւորներուն տեղ դնել երիտասարդ անգործներ եւ ծերերուն տալ հանգստեան թոշակ մը որ անոնց սովորական վարձքին 4.9ին համապատասխանէ, պայմանաւ սակայն, որ անոնք առնուազն 25 տարի աշխատած ըլլան։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՐԶՊԱՆԻՆ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Արեւելեան Նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ ներկայիս պտոյտներ կը կատարէ Խարբերդ, Վան եւ Հէքքեարի նահանգներուն մէջ։ Իրեն կ՚ընկերանայ Թիւրք Օճաղներու [illegible] պէյ։

Յունիս 28ին Խարբերդ հասաւ՝ զինուորական, դատական եւ ելմտական խորհրդականներու հետ միասին։ Ժողովուրդը մինչեւ քաղաքէն չորս ժամ հեռու Քէօփրիւ գիւղը գացած էր զայն դիմաւորելու համար։ Ճիւսուր գեղախումբի պետերը եւ Շէյխ Սայիտի եղբայրները եւս դիմաւորողներուն մէջ էին։

Ինքնաշարժէն իջնելով, Իպրահիմ Թալի պէյ խօսեցաւ ճառ մը, փառաբանելով Հանրապետութիւնը եւ Ղազին ու՝ վարկաբեկելով Նախկին վարչաձեւը։ Յունիս 29ին մարզպանը հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ գաւառներէն եկած 120 պատուիրակներու։ Հացէն յետոյ ճառ մը խօսեցաւ՝ ողջունելով ներկաները։

— Ամբողջ շրջանը այցելեցի, ըսաւ, եւ ամէն տեղ նոյն անկեղծութեամբ եւ նոյն համակրանքով ընդունուեցայ։ Ասկէ կը հետեւցնեմ թէ երբեք չէք վհատած այն խիստ միջոցներուն համար, զորս ձեր հայրական կառավարութիւնը ձեռք առաւ՝ քանի մը տարի առաջ այս շրջանին մէջ պատահած կարգ մը անկարգութեանց հետեւանքով։ Ընդհակառակն շատ յուզուած էք՝ իբրեւ հաւատարիմ եւ խանդակաթ զաւակներ։

«Այս տեսակ անբնական դէպքեր աշխարհի ամէն կողմը կը պատահին։ Եւ ամէն կառավարութիւն ամենախիստ միջոցներ ձեռք առած է այդպիսի պարագաներու, բոլորին ապահովութիւնն ու բարօրութիւնը երաշխաւորելու համար։ Մեր կառավարութիւնն ալ ստիպուեցաւ նոյն միջոցներուն դիմել։ Այդ դէպքերուն ամենայետին հետքն իսկ անհետացնելու համար, շուշացաւ ձեռք առնել նոյնպիսի խիստ միջոցներ մեր այն հայրենակիցներուն դէմ, որոնք խաբուած էին կարգ մը խօսքերէ եւ [illegible] ծրագիրներէ։

«Այս սկզբունքին վրայ ձեր կարգ մը ընկերներուն ներկայութիւնը (ակնարկութիւն Շէյխ Սայիտի եղբայրներուն) կը կազմէ ամենալուրջ արժանայատութիւնը այն միջոցներուն, որոնց գլխաւոր գիծերը որոշած էինք Տիգրանակերտի մէջ կատարուած խորհրդաժողովին ընթացքին։

Հիմա մեր վրայ պարտականութիւն կ՚իյնայ կրթել ձեր զաւակները, վերաշինել ու բարեզարդել ձեր գիւղերը, օգնել՝ տնտեսական նեղութեան ենթակայ ձեր հայրենակիցներուն։ Պէտք է գիտնաք, որ հանրապետական կառավարութիւնը Եփրատէն մինչեւ Հէքքեարի նոյն ծրագիրն ունի»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՍԱՆ ՕՐ ՑԽՑՈՑ — 54 տարու էր Ժան Սուշօն, եւ որովհետեւ չէր սիրեր մինակ ապրիլ ու հաճելի կողակցի մը կարօտը զինքը կը տանջէր, քսան օր առաջ ամուսնացաւ 30 տարու տիկնոջ մը հետ։ Սակայն մեղրալուսինը չէր լրացած տակաւին, երբ անցեալ գիշեր, դանակի հարուածներով փորձեց սպաննել իր կինը։ Պատճառները անյայտ կը մնան։ Կնոջ վիճակը ծանր է։

ԲՈՅՆ ՄԸ ԿԱԶՄԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ — Ցանեսեօֆ տարու էր Ռոլանտ ու ջերմօրէն կը սիրէր Ժիլպէրը, տասնեւինը տարու, ներկարար։ Կ՚ուզէին իրենց բոյնը ունենալ եւ հոն ապրիլ կողք կողքի, եւ որովհետեւ դրամ չունէին, Ռոլանտ սկսաւ գողնալ մէկ ամսուան մէջ, ան իր տիրուհիին դրպանը թեթեւցուց մօտ 10,000 ֆրանքի ծանրութենէ մը, մինչեւ որ ձերբակալուեցաւ եւ ամէն ինչ խոստովանեցաւ։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՂՆԱՑԻՆ.— Երկար պրպտումներէ յետոյ, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց խումբ մը գողեր, որոնք ապրանքի հրամանագրեր կեղծելով, գինիի մեծ շտեմարանէ մը, լոյս աչքով վերցուցեր էին 2500 շիշ շամփանիա, զորոնք կը բանէ մօտաւորապէս 30.000 ֆրանք։

ՀԱԶԸ ՄԱՏՆԵՑ.— Հեծելանւոր ոստիկաններ անցեալ գիշեր կը շրջագայէին, երբ նշմարեցին, որ Ռիւ տը Սէվրի մէջ, 5 թիւ վաճառատան դուռը բաց էր։ Ոստիկանները ներս մտան, սակայն կասկածելի բան մը չնշմարեցին նախ, բայց երբ կը պատրաստուէին դուռը գոցել ու մեկնիլ, լսեցին մէկը որ կը հազար։ Ձայնը արկղին քովէն կուգար դէպի հոն ուղղուեցան ու գտան կծկտած ու պահուըտած մարդ մը։ 28 տարու երիտասարդ մըն էր որ դրամարկղը խորտակելով, 775 ֆրանք գողցած էր, եւ այն պահուն որ կը պատրաստուէր փախչիլ, ոստիկաններու վրայ հասած էին։

ԿՌՈՒԻ ՊԱՏՃԱՌԸ ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ.— Ինքնաշարժի վարիչ մը սկսաւ հայհոյել հովանոց նորոգողի մը, այն պատճառով որ չէր անմիջապէս կառքին առջեւէն քաշուելու եւ ստիպուած էր վարիչը որ դանդաղեցնէ ընթացքը։ Հովանոց նորոգողը որ քիչ շատ արժանապատուութեան զգացում ունէր, քարեր առաւ ու նետեց ինքնաշարժին։

Անոր վարիչը զայրացած իջաւ վար, բռնեց մարդը ու լաւ մը ծեծեց, խոշտանգեց եւ ի վերջոյ զայն իր կառքը դնելով, տարաւ յանձնեց մօտակայ ոստիկանատուն մը։ Մարդը գէշ վիրաւորուած էր։ [illegible] վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ. իսկ ինքնաշարժին տէրը ազատ թողուեցաւ։

[illegible].— Իտալացի մը որ Ֆերնէ-Վոլտէր կը բնակէր, ատրճանակով կրակեց իր կնոջ, զոքանչին եւ ուրիշ ազգականի մը վրայ. յետոյ փորձեց անձնասպան ըլլալ, սրտին ուղղելով երկու հարուածներ։ Ծանրօրէն վիրաւորուած՝ բոլորն ալ հիւանդանոց փոխադրուեցան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 40

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՆՇԱՆԱԾԸ

Էլի մեկնումէն ի վեր կա[...]ի եղածին չափ կը պահէր ին[...]քը, եւ մանաւանդ հիմա որ իր [...]րենակիցները Թեսալիան [illegible] [...] եւ ներկայիս յաղթականնե[...] հետ սերտ յարաբերութիւն[...] ունէր. Թերեւս ալ լաւ հաս[...]եր հալածուած էր անոնց [...] այս բոլոր գիւղերուն մէջ. [...] ժամուն, բնակիչներուն [...] անձկալի երեւոյթ [...] կար։ Ու մէկ կողմ ազատ հա[...]։ Նոյնիսկ, խաղաղութեան [...]րիներուն մէջ Արեւելքի քրիս[...]աները, այդ անձկութեան [...]րձառութիւնը ունէին։ Բայց [Ս]թավրոս, աւելի պիտի ուզէր տա[...]ին կոյս մնացած Բելինը կո[...]պտելու համար օգնել յաղթա[...]ներուն։ Զգացումի հարցը գոյութիւն չունէր իրեն համար։ Ըմբռնումով մատնութիւն մը չէր այդ։ Ի վերջոյ, կը խորհէր, աւելի կ՚արժէ իրենց հետ աշխատիլ՝ քան թողուլ որ առանձին գործեն։ Այդ խաղին մէջ կրնար իրեն եւ իր հայրենակիցներուն համար շահեր գոյութիւն ունենալ։

Երբեմն իր անձնական ոխին ծառայելով, կողոպտելու տուներ ցոյց կուտար, երբեմն ալ իր գիւղախումբը խնայելով պատուհասը ուրիշ գիւղերու վրայ կը դարձնէր։ Եւ այդպէսով իր մատուցած ծառայութեամբ կը հպարտանար իր հայրենակիցներուն մէջ մեծ յարգանք կը վայելէր։ Թուրք մեծ անձնաւորութիւններու հետ շարունակ կը բանակցէր խոհեմութեամբ ինքը [illegible] մեկուսացած գիւղը կը մնար ու անկէ իր պաշտպանները տեսնալու կ՚երթար։ Մանաւանդ, կը յաճախէր Յակոբա [illegible] պէս որ բարձրաստիճան անձնաւորութեան մը գալը իմանար, կը փութար իր յարգանքները մատուցանելու։ Հակառակ յաճախակի տողուտներուն, իր ցածնալու եւ փաղաքշելու գրութենէն բնաւ չէր շեղեր։ Ու յետոյ լաւ ընդունելութիւն կ՚ընէին անոր։ Երբեմն տրուած փառաւոր ճաշերէ զատ, զարմանալի չպիտի ըլլար որ նուազ արժէքաւոր եւ շօշափելի ընծաներ չի գրպաներ։ Պէտք ունէին իրեն։ Ամէն տեղ Թուրք բանակներուն հիանալի վարմունքը կը գովաբանէր։

— Ի նպաստ մեզի կ՚աշխատի, կը կրկնէին իր հայրենակիցները կամացուկ։

Ընկասկած, Սթավրոս ամէն կողմանէ բախտաւոր էր։ Միայն, Թուրքերուն հետ տեսութեան պահուն երբ խօսքը տղին շուրջը դառնար, Սթավրոս ամէն անգամ աւելի աչքերը կը խոնարհեցնէր։ Կը չքմեղացնէր տղան, ու կարծես լսել կ՚ուզէր

— Երիտասարդ է, այդ ալ կ՚անցնի։ Ու կ՚աւելցնէր թէ ուշ չէր այն պահը երբ Էլի լաւագոյն զգացումներով պիտի վերադառնար։

Այս գրութեամբ կը յաջողէր ան։ Պարզ զինուորները միայն իրենց հրամանատարը կը մօտենային Սթավրոսը, որովհետեւ իր մէջ անմիջապէս միւս համազգեստին յիշատակը կ՚արթնցնէր, այն համազգեստին որ Էլի կը կրէր։ Գիտէին խօսքերով եւ գլուխը ծռելով կը յաջողէր պզտիկին յանցանքը իր բարեկամներուն աչքին թեթեւցնել. եւ նոյնիսկ անոնց ներողամտութիւնը ձեռք ձգել։ Ինչ որ չէր ուզեր ըսել, այն էր որ այդ ներողամտութիւնը անառակ որդւոյն վերադարձին համար կ՚ուզէր պահել, որովհետեւ չափազանց կը սիրէր իր զաւակը եւ կը տեսնէր թէ Թուրքերը վերջնականապէս հաստատուած էին Թեսալիոյ մէջ։

Մինչդեռ, իր բոլոր ձեռնարկներուն մտահոգութեանը մէջ, Սթավրոս մէկ բանի միայն կը բաղձար, այդ յիմարը տեսնալ վերստին, առաջուան պէս գտնել զայն, իր գլուխի գագաթը դրուած ձերմակ ֆարիքէ գդակովը, որ շատ աւելի կը վայլէր իրեն, քան հիմակուան զինուորի ազեղ գլխարկովը նոյնպէս կը խորհէր թէ պարապ տեղը չէր որ դիզած էր եւ որ իր ինչքերուն ժառանգորդ մը պիտի ունենար։ Թուրք բանակը կառքող հիւանդութեան լուրը կը մտահոգէր զայն, փախանցումէ կը վախնար։ Ո՜հ, եթէ այդ տղան կորսնցնէր։ Եթէ իր մահէն վերջ բառ օրինի, իր հարստութիւնը Թուրք գանձին դառնար։ Այս մտածումին մէջ Ցոյնը ինքզինքը կը գտնէր։ Մուսուլիս կը տենչար այդ սիրելի պատանին իր աչքերովը տեսնալ. կանգնած իր առջեւ, որպէս զի վստահ ըլլար թէ իր հարստութիւնը եւ իր արիւնը տակաւին իրեն կը պատկանէր։

Սթավրոս, մտահոգ էր մանաւանդ անոր համար որ գիտէր թէ Էլի յախուռն էր։ Իրօք, Էլի գրաւիչ էակ մըն էր։ Կարծի պէս խարտեաշ մազեր ունէր, բայց աւելի առատ, եւ աւելի գանգուր։ Իր դէմքին արտայայտութիւնը քաղցր եւ անտարբեր էր, ու արտեւանունքները կամովին խոնարհած։ Երբ բանար զանոնք իր խոշոր կապոյտ աչքերը արշալոյսի պէս կը փայլէին։ Իր աչքերը եւ գանգուր մազերը միայն կը մատնէին իր կենդանի խորհրդանշանը այն բանաստեղծութեան որուն յանդուգն կայծը այդ հոգին խորը կը վառէր։

Էլի ոչ ուսում ստացած էր ոչ զարգացում։ Բայց յանկարծական ներշնչումներ ունէր, որոնք չեն գիտեր ուրկէ կը բխէին։ Իր հանգարտ երեւոյթին տակ շատ յախուռն եւ կատաղի էր եւ իր ձեռնարկներուն մէջ աշխոյժ եւ եռանդուն։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

լուսաբանուած են դեռ։ Մէկ կողմէն Մանշի վրայ փնտռտուքները կը շարունակուին, միւս կողմէն Պելճիքայի մէջ հարցաքննիչ դատաւորը վկայութիւնը կը լսէ զանազան անձերու։ Օդանաւը, որով կը ճամբորդէր Լէօվէնշթայն, Քրոյտընի կայանին մէջ կնքուեցաւ։

Կասկածներ յայտնուած էին թէ Լէօվէնշթայն Յուլիս 4ին օդանաւ չէր նստած։ Ըսողներ ալ կային թէ դրամատէրին անհետացած օրուան յաջորդ առտուն «Ֆլաման» փոքրիկ շոգենաւը, որ Տէօնքէրքէն կուգար, թէյմզի վրայ Թիլպըրի ցամաք հանած է ճամբորդ մը, որ բոլորովին առանձին էր։ Կարծողներ կան թէ սակայն Լէօվէնշթայնն էր։ Այս վերջինին բժիշկը տոքթ. Շնայտէր կը հերքէ այն զրոյցը թէ Լէօվէնշթայն սրտի հիւանդութիւն ունէր եւ թէ լուացարան երթալէ վերջ օդ առնելու սաստիկ պէտք զգալով, դուռը բացած եւ ինկած է։ Յուլիս 11ին Պրիւքսէլի մէջ հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր յիշատակին։

Պելժիական օրէնքով, եթէ մարմինը չգտնուի Լէօվէնշթայնի կտակը չպիտի բացուի մինչեւ հինգ տարի եւ յիշեալը մեռած չպիտի հռչակուի մինչեւ 49 տարի, այսինքն մինչեւ այն թուականը, ուր անիկա 100 տարեկան պիտի ըլլար։

300 հոգի ընկղմած

Հարաւային Ամերիկայի մէջ Շիլիի հարաւային եզերքին մօտ ընկղմեցաւ «Անկամոս» շոգենաւը, որուն մէջ կը գտնուէին բացի նաւազներէն. 80 ճամբորդներ. մեծ մասը կիներ եւ մանուկներ։ Շոգենաւը կուգար Մակէլլանէսէն եւ կ'ուղղուէր դէպի Թալքահուանա. ճամբան սաստիկ փոթորիկի բռնուելով դեկը կորսնցուց։

Ուղեկորոյս նաւը փոթորիկին խաղալիք դարձած, նետուեցաւ ժայռերուն վրայ եւ փշրուեցաւ շուտով։ Նախ ինկաւ կայմը, յետոյ ծխանները, կամրջակին վրայ գտնուողներէն շատեր սպաննելով կամ վիրաւորելով, ուրիշ ճամբորդներ խուցերուն վրայ նետուելով քշուեցան ալիքներէն։ Անթելի կազմածը առաջին իսկ վայրկեանէն աւրուած ըլլալով. չկրցաւ օգնութիւն խնդրել. նոյնպէս ժամանակ չեղաւ ազատարար նաւակները ծով իջեցնելու։ Գիշեր էր. լոյսերն ալ մարած էին, որով խուճապը աննկարագրելի եղաւ։

Ցարդ 80 դիակներ նետուած են ցամաք։ Ազատուած են չորս նորագիր զինուորներ, որոնք կը պատմեն թէ ինչպէս ճամբորդները իրարու ձեռքէ կը խլէին ազատարար գօտիները, եւ կամ նաւաբեկութենէն վերջ ինչպէս ամուր կը կառչէին ծովուն վրայ ծփացող փայտի կտորներուն։

Աղէտին վայրը հասան յածանաւ մը և թորփիլանաւ մը։

Անձնագիրը պարտաւորիչ դպրոցներու մէջ

Պոլսոյ կրթական տնօրէնութիւնը փոքրամասնութեանց դպրոցներուն հաղորդած է թէ, աշակերտները անպայման անձնագիր (նուֆուս թէզքէրէսի) պէտք է ունենան։ Ցառաջիկայ տարեշրջանին, անձնագիր չունեցողները պէտք չէ ընդունուին։

Միւս կողմէն կրթական տնօրէնութիւնը չէ վաւերացուցած վկայականները այն ընթացաւարտներուն, որոնք անձնագիր չունին։ Կէտիկ Փաշայի հայկ. դպրոցէն հինգ ընթացաւարտներ վկայական չեն առած այս պատճառով։

Երկուախոյզներէն մէկը մեռած

Շփիցպէրկէն կը հաղորդեն թէ «Իտալիա» դեկաւոր օդապարիկի գլխաւոր մեքենագէտ Չէչչիոնի, որ աղէտին օրը վիրաւորուած էր, մեռած է իր ստացած վէրքերէն։ Միւս աղէտեալներուն վիճակը շատ գէշ է։ Սառոյցներուն հալիլը կը դժուարացնէ ազատարար աշխատանքները։

Շուէտացի օդանաւորդ մը, որ երկար հետազօտութիւններ կատարած է բեւեռային շրջանին մէջ, կը հաղորդէ որ ո'չ մէկ հետք գտած է Փրոֆ. Մալկրէնէն եւ երկու իտալացի ընկերներէն՝ հազարապետ Մարիաննոյէ եւ Ցափփիէ, որոնք Մայիս 30ին հետիոտն ճամբայ ելած էին՝ դէպի ցամաք։

Ֆրանսական «Սթրազպուրկ» յածանաւը Նիւալէզունտ հասաւ։ Հոն զանազան ազատարար խմբակներու միջեւ խորհրդակցութիւններ պիտի ըլլան՝ ձեռք առնուելիք նոր միջոցներու մասին։

Տեւողութեան մրցանիշը կոտրուած

Գերման օդանաւորդներ՝ Ռիսթից եւ Ցիմմէրման, որ Հինգշաբթի առաւօտ «Եունքէրս» օդանաւով մը օդ բարձրացած էին՝ փակ շրջանի տեւողութեան մրցանիշը կոտրելու համար, ցամաք իջան Շաբաթ օր ժամը 21.30ին՝ 65 ժամ եւ 28 վայրկեան օդին մէջ մնալէ յետոյ։ 1927 Օգոստոս 5էն ի վեր մրցանիշը կը պատկանէր նոյն Ռիսթիցի եւ էտցարտի՝ 52 ժամ 23 վայրկեանով։

Յունիս 5ին իտալացի Ֆէրրարին եւ Տէլ Փրէթէ. Հռոմ-Պրազիլիոյ հերոսները, յաջողած էին կոտրել այդ մրցանիշը 58 ժամ 36 վայրկեանով։ 1927 Օգոստոս 4ին Ռիսթից փորձած էր Պերլինէն Նիւ Եորք երթալ մէկ թռիչքով, բայց գէշ օդին պատճառով ետ դարձած էր։

Անգլիացի հարիւրապետ Քըրթնի, որ Ատլանտեանը պիտի կտրէր երեք հանգրուանով եւ որ Լիզպոնէն Ասորեան կղզիները գացած էր, կիրակի օր փորձեց Ասորեաններէն Նիւֆաունտլէնտ երթալ. սակայն գէշ օդին պատճառով 12 ժամ յետոյ վերադարձաւ։

Մալթա աքսորուածներուն դատը

Զինադադարին Մալթա աքսորուած թուրք մտաւորականներէն 63 հոգի դատ բացած էին Պոլսոյ թուրքանգլիական խառն դատարանին առջեւ, ու Անգլիայէն հատուցում կը պահանջէին, իրենց կրած վնասներուն համար։

Դատարանը մերժած է այս դատը, զայն դուրս նկատելով իր իրաւասութեան սահմանէն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵԳԻՊՏ. ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ պիտի լուծուի առաջիկայ վերջերը։

ՔԱՍԷԼԻ մէջ բացումը կատարուեցաւ մարաջախտ Ֆոշի արձանին, ձիու վրայ նստած։ Բացի Ֆրանսացի պետական և զինուորական բարձրաստիճան դէմքերէ՝ Անգլիոյ թագաւորին կողմէ ներկայ էր մարաջախտ Ալլէնպի։ Ներկայացուցիչներ ունէին նաեւ Պելճիքա, Իտալիա, Լեհաստան եւլն.։ Ճառեր խօսեցան վարչապետ Փուանքարէ, ակադեմական Հանոթօ եւ ուրիշներ։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
Վեց ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 75 ֆ. 140 ֆ
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 180 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 288bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57 82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՅՈՒԼԻՍ
1928
11 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 696 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՉԻՆԱՍՏԱՆՆ ԱԼ ԿԸ ԹՕԹՈՒԷ

Չինաստանն ալ սկսաւ թօթուել Եւրոպայի դրամատիրական պետութեանց սաանձնաշնորհներն ու կաշկանդումները։

Խորհրդակից փիլիսոփայ եւ դարերէ ի վեր թմրած, չին ժողովուրդը պարբերական ընդվզումներ, ներքին եւ արտաքին արիւնհեղութիւններ ունեցաւ, որոնք մինչեւ այսօր ալ կը շարունակուին։

Ճիշդ է, ընդհանրապէս իշխանաւորներ, մանտարիններ եւ զօրավարներ են որ արիւնի խրախճանքներ կը սարքեն ժողովուրդի գլխուն, գոհացում տալու համար իրենց անյագ փառասիրութեանց։ Ազգեցութեան եւ իշխանութեան կռիւ։ Բայց այդ խառնիճաղանճին մէջ, Չինաստան հասցուցած է սերունդ մը, ընդունակ՝ ժողովուրդին բարիքը հասկնալու եւ անոր համար կռուելու։

Աւելի հեռուները չերթալու համար, յիշենք միայն Քուոմինթանկը, Չինաստանի ամէնէն հզօր քաղաքական կազմակերպութիւնը, որ կը վարէ ազատագրական շարժումը։

Վերջին երկու-երեք տարիներու ընթացքին, խորհրդային գործակալները փորձեցին գունաւորել զայն եւ ծառայեցնել իրենց նպատակներուն, բայց հակազդեցութիւնը չուշացաւ. եւ այսօր նոյն կարմիրները ակռայ կը կճրտեն այդ կազմակերպութեան դէմ։

«Քուոմինթանկ»ի ծրագրին ներշնչողն եղած է հանգուցեալ յեղափոխական Սուն-Եաթ-Սէնը, զոր Մոսկուա իր ստեղծագործութիւնը կը համարէ եւ որուն զաւակը մինչեւ այսօր ալ կարմիրներու շունչով կ'ապրի։

Մինչդեռ, հիմնական տարբերութիւններ կան Լէնինի և Սուն-Եաթ-Սէնի դաւանանքներուն միջեւ։ Եւ զարմանալի չէ որ չինական նոր կառավարութիւնը, Նանքինը մայրաքաղաք հռչակելով եւ այնտեղ հրատարակելով իր առաջին յայտարարութիւնը, իբրեւ ուղեգիծ կ'ընդունուի հանգուցեալ յեղափոխականին սկզբունքները։ Ու կը շեշտէ.

«Մենք կ'ուզենք մեր ժողովուրդին համար ստանալ ազատութեան բարիքները, իսկ մեր երկրին համար՝ միջազգային խաղաղութիւնը, հիմնուած՝ հաւասարութեան վրայ. մենք պիտի հրաժարինք ո՛ր եւ է ձեւի զինուորական կառավարութենէ, եւ չպիտի հանդուրժենք որ ո՛եւէ մէկը փորձէ վնասել մեր արդիական ընկերային հաստատութեանց։ Մենք չպիտի թոյլատրենք համայնավարութիւնը։»

Յունիս 15ի այս յայտարարութենէն յետոյ, Նանքինի կառավարութիւնը հրապարակ դրաւ իր արտաքին քաղաքականութեան ծրագիրը, որ հետեւեալ հիմնական պահանջները կը դնէ.—

1. Բոլոր այն դաշնագիրները որոնց պայմանաժամը լրացած է, չեղեալ պիտի համարուին եւ նոր դաշնագիրներ պիտի կնքուին։

2. Կառավարութիւնը անմիջապէս պիտի ձեռնարկէ վերաքննութեան այն դաշնագիրները որոնց պայմանաժամը չէ լրացած։

4. Չինաստանի սահմանադրական օտարներն չինացիներուն հաւասար իրաւունքներ պիտի վայելեն։

Այս ծրագիրը տրամաբանական հետեւանքն է մինչեւ հիմա մղուած պայքարներուն եւ Քուոմինթանկի քաղաքականութեան։ Դիւանագիտական բողոք մը՝ օտար պետութեանց ոտնձգութեան դէմ։

Գաղափար մը տալու համար թէ մեծ ու պզտիկ պետութիւնները ո՛րքան ծանր լուծի մը տակ առած են երբեմնի երկնային կայսրութիւնը, յիշենք որ, 21 դաշնագիրներ փաթթուած են Չինացիներուն գլխուն։ Առաջինը կնքած է Ռուսիա, 1689ին։ Ցետոյ կարգով, Անգլիա (1842), Միացեալ Նահանգներ (1844), Ֆրանսա (1844), Սպանիա (1864), Բելժիա (1865), Իտալիա (1866), Ճափոն (1895), Զուիցերիա (1918), Պարսկաստան (1920), Գերմանիա (1921) եւայլն։

Անշուշտ փոփոխութիւններ կատարուած են տարիներու ընթացքին։ Խորհրդային Ռուսիա, Գերմանիա եւ ուրիշ կարգ մը պետութիւններ հրաժարած են իրենց իրաւունքներէն։ Բայց լուծը կը մնայ լուծ։ Օտարը աւելի մեծ իրաւունքներ կը վայելէ քան տեղացին։ Օտար թաղամասեր կան ուր չինական իշխանութիւնը չի կրնար մտնել։ Պետութեան մէջ պետութիւն։

Տակաւին չենք խօսիր տնտեսական-սեղանաւորական զարհուրելի շահագործումներու մասին, մանաւանդ որ, ճարտարարուեստական դրամագլուխին մեծ մասը Եւրոպացիներու եւ Ամերիկացիներու կը պատկանի։

250,000—300,000 օտարականներ տէր ու իրական դարձած երկրի մը մէջ, որ 450,000,000 ժողովուրդ կը համրէ...

Երբեք աւելի ակներեւ չեն եղած դրամատիրական աշխարհակալութեան կեղեքումները, որքան Չինաստանի մէջ։

Դժուար է նախատեսել թէ ո՛րքան պիտի յաջողի Չինաստանի ազգային կառավարութիւնը։

Բայց անվիճելի է որ, աշխարհակալները այլեւս չեն կրնար բացել հին օրերը, որովհետեւ, ամէն տեղ արթնցած են ժողովուրդները։ Ցետամնաց Պարսկաստանն անգամ թօթուեց միջազգային սաանձնաշնորհները (կապիտուլասիոն)։

Արտաքին լուծը թօթուելէ յետոյ, աւելի ճիշդ՝ անոր հետ զուգահեռաբար, Նանքինի կառավարութիւնը պիտի փորձէ կեանքի հանել Սուն-Եաթ Սէնի ուրիշ մէկ հիմնական սկզբունքը, մէկ ժողովուրդի, խոշական ազգի վերածել հինգ ցեղերը, — չինացի, մանչու, մոնկոլ, իսլամ եւ թիպէթցի։

Կը վերածնի Արեւելքը։

Շ.

ԽԱՍՔՕՎՕՆ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ ԻՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ ՇՆՈՐՀԻՒ "ՅԱՌԱՋ"Ի

Յունիս 30ին, խմբագրականով մը պարզելով Խասքօվոյի հարիւր մանուկներու թշուառ վիճակը եւ մանկապարտէզի մը անհրաժեշտութիւնը, հաւանութիւն կը յայտնէինք որ Յառաջի հանգանակութենէն 6000 ֆրանք (30—35,000 լէվա) յատկացուի այդ ձեռնարկին իրագործման։ Ու կ'աւելցնէինք.—

«Ուրիշ խնդիր, եթէ արտօսր հայրենակից մը մէկ ձեռքով տրամադրէ այդ վեց հազարը։»

Երէկ, Լոնտոնէն ստացանք հետեւեալ նամակը, Յուլիս 5 թուակիր.

— «Հաճոյքն ունիմ ընդ գրոյս վեց հազար (6000) ֆրանքի չէք մը ուղարկելու, Խասքօվոյի մանկապարտէզին շինութեան համար։

Քաղաքէս բացակայ ըլլալով, կը ցաւիմ որ աւելի առաջ չահաւոյ ձեր խմբագրականը։» Սրտցաւ Հայրենակից մը

Ուրեմն, Խասքօվօն պիտի ունենայ իր մանկապարտէզը, առանց գումար մը պակսեցնելու Յառաջի հանգանակութենէն։

Խասքօվոյի նոր սերունդին կողմէ շնորհակալութիւն յայտնելով սրտցաւ հայրենակցին, այսօր իսկ Ֆիլիպէ, Երուանդ Եպիսկ. ի կը փոխադրենք 6000 ֆր.ի չէքը, որպէս զի յատկացնէ իր նպատակին։

Սրտառուչ զուգադիպութեամբ մը, երէկ հեռագիր մը ստացանք, որ կը պարզէ Խասքօվոյի գաղութին վիճակն ու պահանջները, կը հրատարակենք վաղուան թիւով։

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՃԱՐԱԿ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պայքար, Ամերիկայի ռամկավարներուն օրգանը, թերթը, դառնօրէն կը գանգատի փարիզի Երեւանէն եւ Նմաններէն, «որ ամէն որ խօսքով ու գործքով կը թունեն կապերը եւ յուռեգոյն ծառայութիւն կը մատուցանեն խորհրդային Հայաստանին ու հայ ժողովուրդին, սխալ դիտելով ու ներկայացնելով կենսական խնդիրներ եւ իրողութիւններ, գիտակցաբար կամ յանդէպս»։

— «Այս կարգէն են Թուրքիոյ Հայոց խնդրոյն ու անոնց ներկայ կացութեան մասին զանազան առիթներով անոնց յայտնած կարծիքները։ Ըստ իրենց, հայ ազգայնականներ են, որ հայ բուրժուաներու, եւ անոնք ալ իրենց կարգին դրամատիրական պետութեանց դործիք ըլլալով, Հայկական խնդիր ստեղծած եւ Թուրքիոյ Հայոց աղէտներուն ու տառապանքին պատճառ եղած են։ Իսկ, իբրեւ ազգայնական անոնք կ'ամբաստանեն «Խորհրդային Հայաստանի թշնամի դաշնակցականներ» եւ «կեղծ բարեկամ ռամկավար ազատականներ»։

Նախ, հիմնովին սխալ է այն կարծիքը թէ արուեստական կերպով Հայկական խնդիր մը ստեղծուած է դրամատիրական պետութեանց կողմէ հայ բուրժուաներու — ունեւոր հարուստ դասակարգին — միջնորդութեամբ, եւ ազգայնական Հայեր ալ անոնց գործիք եւ Թուրքիոյ Հայոց գլխուն պայթած չարիքներու պատճառ եղած են։

Հայկական խնդիրը կամ հայ ազատագրական շարժումը Թուրքիոյ մէջ, ծագած է, նախ, Հարստահարութեանց խնդրէն, որոնց ենթակայ եղած է ոչ թէ հայ ունեւորը, այլ հայ գիւղացին ու հասարակ արհեստաւորը, այսինքն բանւորը, որոնք միշտ կեղեքուած ու շահագործուած են՝ Թուրք պաշտօնատարներէ ու աւատական ազնուականութենէ, սկսեալ՝ մինչեւ Թուրք հասարակ ժողովուրդին կողմէ։ Երկրորդ ու նոյնքան կարեւոր պատճառ մը՝ Հայկական խնդրոյն ծագման, հայ տարրին իմացական զարգացումն ու գերազանցութիւնն է, զինք շրջապատող յետամնաց եւ բռնակալ տարրերու վրայ։ Պատմութեան եւ Եւրոպայի ու Ամերիկայի ազատական շարժումներուն գիտակ Հայը, բնականաբար պիտի չհանդուրժէր իրմէ ստորադաս ցեղի մը լուծին։ Ըմբոստութիւնն ու բախումը անխուսափելի էր, եւ պատահեցաւ։ Թէ կարգ մը պետութիւններ շահագործեցին զայն, արիկա իրողութիւն է, որ սակայն ոչինչ կը պակսեցնէ շարժումին արդարութենէն ու արժէքէն։

Իսկ, Հայ հարուստները կամ պուրժուաները, մանաւանդ թուրքիոյ Հայոց մէջ, ոչ միայն ոեւէ ձեւով Հայկական խնդիր չարծարծեցին ու չօգնեցին ազատագրական շարժումներու, այլ սակաւաթիւ բացառութիւններով հակառակ արտայայտուեցան ու գործեցին։ Արտասահմանի Հայ հարուստները, Հայկական խնդրոյ անունն անգամ լսել չէին ուզեր, իսկ Պոլսոյ ու գաւառներու Հայ ունեւորները շատ լաւ գիտէին իրենց կաշին ապահովելու եւ բարեկեցիկ մինչեւ անգամ փարթամ կեանքը վարելու կերպը, թուրք պաշտօնատարներու ու ազնուականներու հետ հաճոյակատար բարեկամութեամբ։ Անոնք պարզ լիմարութիւն կը հռչակէին ազատագրական ոեւէ շարժում ու ձեռնարկ, եւ արիկա ալ բացէ ի բաց կը յայտարարէին միշտ։ Հայկական Դատին դժբախտութիւններէն մէկը եղաւ հարուստ դասակարգին այս ձեռնպահութիւնն ու հակառակութիւնը։

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՉՈՒՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ "ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

57րդ Ցանկ

	Ֆր.
Լոնտոնէն սրտցաւ հայրենակից մը՝ Խասքօվոյի դպրոցին շինութեան համար (Խ.)	6.000.—
Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթա. կոմիտէին դաշտահանդէսէն	405 —
Գումար	6,405
56րդ ցանկին գումարը	72,235.35
Ընդհ. գումար	78,640.35

. Խմբագիր,

ՓԱՐԻԶ.— կիրակի օր Սէն-Քլուի անտառին մէջ, Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէի կազմակերպած դաշտահանդէսին, ի նպաստ Պուլկարիոյ աղէտեալներուն մէկ պնակ պտուղ աճուրդի դրուելով, գումար շահ գոյացաւ 405 ֆր.։ Պտուղները շահեցան գ. գ. Մարգար Պալիկեան եւ Հայկազուն Կիւրիւնեան։

Համակիր մը, Գ. Նուպար Ֆրնտրգեան, ինչպէս ուրիշ առիթներու մէջ, այս անգամ ալ առատաձեռնութեամբ մասնակցեցաւ աճուրդին։ Ներկայ մը

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔ ՍՊԱՆԵՐՈՒ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

«Ճայմգ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Թուրքերէն բոլոր թերթերը հրատարակած են հետեւեալ ցեկոյցը.

«Պահեստի սպայից վարժարանի ուսանողներէն ոմանք բոլորն ալ կառավարական պաշտօնեաներ, որոնք քանի մը ամսուան համար դրօշի տակ կանչուած են խնդրած էին կառավարութենէն, որ իրենց զինուորական ծառայութեան շրջանին ամբողջական թոշակ վճարէ իրենց։ Կառավարութիւնը ժխտական պատասխան տուաւ, որովհետեւ ըստ օրէնքի պահեստի սպաներուն կը վճարուի իրենց սովորական թոշակին մէկ երրորդը միայն։ Այս պատասխանին վրայ, խնդրոյ առարկայ սպաները զօրանոցներէն մեկնեցան՝ առանց արտօնութեան։ Այսպիսի ընթացք մը, որ հակառակ է զինուորական օրէնքի, լրջօրէն նկատի առնուելով, փախչող սպաները ձերբակալուեցան ոստիկանութեան կողմէ ու կրկին իրենց զօրանոցները դրկուեցան։»

Փրոթոկէրոֆի սպանութեան շուրջ

«Ճայմգ»ի Սոֆիայի թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ՝ Մակեդոնական կազմակերպութեան պետ զօրավար Փրոթոկէրոֆի սպանութեան մասին.

Սպանութենէն առաջ փողոցին մէջ բուռն վէճ մը տեղի ունեցաւ զօրավար Փրոթոկէրոֆի եւ սպանիչներուն միջեւ։ Զօրավար Փրոթոկէրոֆ վիրաւորուելէ վերջ, փորձեց փախչիլ, սակայն ահաբեկիչները դարձեալ կրակեցին եւ գետին փռեցին զայն։ Սպանիչները յետոյ դարձեալ երկու ձեռք գնդակ պարպեցին անոր վրայ։ Փրոթոկէրոֆի վրայէն գտնուեցաւ անցագիր մը, որ ցոյց կուտար թէ զօրավարը կը պատրաստուէր արտասահման ճամբորդութիւն մը կատարել։

∴ Պելկրատէն կը հաղորդեն, որ Զօր. Փրոթոկէրոֆի սպանութեան լուրը մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերած է Սերպիոյ մայրաքաղաքին մէջ։ Հսկայ եւ ուրախ բազմութիւններ կը շրջապատեն թերթերու խմբագրատուները։ Ընդհանուր տպաւորութիւնը լաւ է, որովհետեւ զօրավարը կը նկատուէր մեծագոյն թշնամին՝ Եուկոսլաւիոյ եւ Պուլկարիոյ մերձեցման։

Հելլէն խորհրդարանը լուծուած

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ պաշտօնաթերթը հրատարակած է խորհրդարանի լուծման հրովարտակը։ Նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին Օգոստոս 19ին եւ նոր խորհրդարանը պիտի բացուի Սեպտեմբեր 17ին։ Կը կարծուի թէ վարչապետ Վէնիզէլոսի տեսակէտը պիտի յաղթէ ի վերջոյ եւ ընտրական դրութեան փոփոխութիւնը պիտի ընդունուի Հանրապետութեան նախագահին կողմէ։

∴ Աշխատանքի ընդհանուր Դաշնակցութիւնը որոշեց վերջ տալ ծխախոտի բանւորներու գործադուլին, որ կը տեւէ Յունիս 11էն ի վեր։ Նաւատէրերը նաեւ սկսան աշխատցնել գործաւորները։

Աֆղանիստան նորէն կը դառնայ Ռուսիոյ

Լոնտոնի ժամբով Մոսկուայէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ.

Աֆղան կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց խորհրդային իշխանութեանց թէ որոշած է հրաժարիլ Քապուլէն մինչեւ ռուսական սահմանագլուխ երկաթուղի մը շինելու ծրագրէն. նոյնպէս հրաժարած է Քապուլի եւ Թաշքէնդի (Թուրքիստան) միջեւ օդային սպասարկութիւն մը հաստատելէ։

Հետեւաբար, աֆղան կառավարութիւնը կը խնդրէ Մոսկուայի կառավարութենէն, որ ետկանչէ այն ճարտարագէտներն ու փորձագէտները՝ զորս ղրկած էր՝ տեղւոյն վրայ ուսումնասիրութիւն կատարելու համար։ Աֆղան կառավարութեան այս որոշումը մեծ զայրոյթ առաջ բերաւ Մոսկուայի մէջ։ Պաշտօնական շրջանակներու մէջ այս որոշումին պատճառ ցոյց կը տրուի Անգլիա։

Նահաս փաշա նոր դահլիճին դէմ

Եգիպտոսի նախորդ վարչապետ Նահաս փաշա Վաֆտ կուսակցութեան 500 ազդեցիկ անդամներու ներկայութեան ճառ մը խօսելով, պատերազմ յայտարարեց նոր կառավարութեան դէմ։ Մատնանշեց նոր դահլիճին հակասահմանադրական արարքները, մանաւանդ խորհրդարանը լուծելու ծրագիրը, որ եթէ իրականանայ, կրնայ շատ ծանր հետեւանքներ ունենալ։

Նահաս փաշա աւելցուց թէ վերջին քաղաքական տագնապը բոլորովին շինծու էր։ Եգիպտոս բռնապետական շրջան մը պիտի բոլորէ։ Նոր կառավարութիւնը կը յենու միայն Անգլիոյ վրայ։ Նոր փորձ մը եւս կ'ուզեն ընել, սակայն անիկա անխուսափելիօրէն ձախողելու դատապարտուած է։

Աւազա՞կ թէ հրոսակ

Թուրք թերթերու մէջ կը կարդանք.—

Կարսէն կը հեռագրեն թէ նոյն շրջանակին մէջ ասպատակող աւազակախումբ մը ընդհարում ունեցած է ոստիկան զինուորնեւ ու ջոկատի մը հետ, որ հետապնդումի ելած էր։ Հրոսախումբը լեռնային վիճակէն եւ մթութենէն օգտուելով յաջողած է փախչիլ։ Ոստիկան զինուորները աւազակները կը հետապնդեն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՏԱՍՆԸՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

Հայ ժողովուրդին համար կռիւի, հոգի, անստուգութեան տարիներ են անոնք, — տարիներ որ կ'անցնին այսպէս արագ արագ, առանց տեղ մը կենալու, առանց մեզ կեցնելու տեղ մը։

Օրուան հոգը ու վաղուան անստուգութիւնը կլաներ են մեզ, կաշկանդեր մեր հոգիները։ Ու մէկը ուժ ունի օրուան լուծը թօթուելու։

Հայ միտքը բանտուած է։ Մէկը չկայ որ բանտին դուռը բանայ. բոլորը հրաշքի մը կը սպասեն, որպէսզի շղթաները փշրուին։

Ու եթէ մէկը փորձուի լուսամուտ բանալու՝ որպէսզի արեւը թափանցէ իր հոգիէն ներս, որպէսզի ճիչ մը փորձէ, բոլոր իմաստուններ կ'աղաղակեն միասին.

— Ի՞նչ. հայ մտաւոր շարժման մը մասին մտածելու ատե՞ն է. հայ ժողովուրդը կը տապլտկի բազմաթիւ հոգերու մէջ, ու հազար տեսակ մղձաւանջ կը ծանծկեն իր սիրտը. ո՞ւր է օրուան մտատանջութիւնները արհամարհել ու հայ արուեստին, հայ մշակոյթին մասին խորհիլ. Նախ թող հայ ժողովուրդը գլխուն քար մը գտնէ, ու հաց մը իր սեղանին վրայ, ու յետոյ միայն մտաւոր վայելքի մասին մտածէ. շռայլութիւն, ան աշխատանք է գրականութեան համար ճիգ ոգորելը...

Ու այս սատար իր ազդեցութիւնը կ'ունենայ. Հիները կը պահուըտին իրենց կրեայի պատեաններուն մէջ, ու նորերը իրենց լեզուն կը կլլեն հազիւ ճիչ մը արձակած. ու ով որ փորձեր էր օրուան տաժանքը մոռնալ ու պահ մը խենդ բանտերու վրայ խորհիլ, պատահմամբ դարձեալ կը փակէ դողահար, խղճոտ։

Ու ամէն ոք հրաշքի մը կը սպասէ, որպէսզի օրուան ցաւերը հասնին ու ներքի իրեն՝ խորհելու վայելքի մասին։

Բայց հրաշքը կ'ուշանայ։

Ու խենդերը չկա՞ն որ լեռան կատարէն գլտորին ժայռը ..

· ·

Մտավախութիւնը՝ որ այս պահուս վարակեր է մեզ բոլորս՝ հին օրերը միտքս կը ձգէ։ Ու մտածումս տասնըհինգ տարի մը ետ կ'երթայ։

1913ը, արդարեւ, հայ մտքին համար թուական մըն էր. Տեսակ մը անկիւնադարձ, որ հոգիներու մէջ քիչ մը նոր կրակ դրաւ։ Հինգ տարի անցեր էր Սահմանադրութենէն իվեր, ու ամբողջ հինգ տարի հայ մտաւորականութիւնը կլանուած էր տարբեր հոգերով։ Քաղաքական ու ընկերային կնճիռներ ու [illegible] ձգեր էին միայն ճառախօսներուն եւ իմաստակներուն։ Նոյն իսկ արուեստի կոչուած մարդիկը կլանուած էին տարբեր մտատանջութիւններով, ու մեզ կը սպառին կարծես պահիկ մը զոհել հայ գրականութեան։ Կ'ամչնային կարծես իրենց ճիգերը տալ հայ արուեստին ու մշակոյթին։

1913ին, սակայն, հայ գիրին ու արուեստին կապուած տղաքը ճիգ մը ըրին օրուան լուծը թօթուելու։ Կ'երեւի հոգիները արդէն վաղուց է տրամադրուած էին պոռթկալու։ Ինքնաբեր էր պոռթկումը, ու ճիգը ընդհանուր։

Ու հետզհետէ փորձեր եղան, գրականութեան ու արուեստի մտահոգութենէ միայն մղուած, պարբերականներ ու ժողովածուներ, գրքեր ու ասուլիսներ ծրագրելու եւ իրականացնելու։ Պոլիսն էր հոգը, բայց կրակը մինչեւ գաւառները կ'երթար։ Անուշ լուրերը Կովկասէն ալ կու գային, ուր նա ծիլ էր տուած վերածնութեան մը հաւատքը ու կը քալէր սիրտէ սիրտ։

·

Ու միտքս է որ գրական կեանք մը ստեղծելու համար մեր սկսած ճիգերը ի՜նչպիսի հեգնութեանց բախեցան։ Նոյն իսկ այն օրերուն, երբ առատ էր մեր թիւը, ու փառնուած կոչումը չէր մնացեր ուրիշ մարզերու։ Գրականութիւնը քիչ մը խորթ կուգար մեր հանրային շատ մը գործիչներուն։

1913ի գարնան Գրական Ասուլիսներ կը սարքէինք Բերա։ Առաջին փորձն էր որ գրականութեան անունով կ'ըլլար՝ կուսակցական վէճերով թունաւորուած մթնոլորտի մը մէջ։ Համեստ էր փորձը, բայց այդ համեստ փորձին համար մեր վաստկած կորովը իսկ շռայլութիւն կը համարէին այն ատենուան մեր երէցները։

— Գրական Ասուլիս սարքելու տեղ, ուրիշ աշխատանքներ լրացուր, սատեղծ գնա Ջաւարեան օր մը։

Շատ ալ տարօրինակ չէր սատար երէց ընկերո՞ջ մը բերնին մէջ՝ որ իբր գրական մեծութիւն թոյլթօրն միայն կը հաւտար։ Սատար, աւելի մեղմ ձեւով, նոյն իսկ գրական մարդիկ կ'ուղղէին մեզի։

Երբ Նաւասարդի աշխատակցելու համար Վարուժանին հետ հրաւէր ըրինք Ահարոնեանին, ան սապէս պատասխանեց մեզի.

Հայկական հարցի այս վճռական օրերուն՝ պէտք չէ փոխել աշխատանքի. ճակատը. գրականութիւն ընելու ատենը չէ գիտ։

Նման պատասխան մը, քիչ մը աւելի կծու, Վարանդեանը գրկեց։ Բայց անոր այնքան զաւն չեկաւ...

* *

Սակայն քիչ չէր թիւը բանակողներուն, հիներէն ու նորերէն, ու նաեւ գրականութեան բնա՛ւ չհպած տղոց մէջ։ Հաւատքն էր որ կը խլրտէր բոլորին ալ սրբտին խորը։

Վարուժան մէկն էր ամէնէն հաւատացեալներէն, ինչպէս էր Սիամանթօն, ինչպէս էին Զարեանը, Դեղձն Բարսեղեանը, Օշականն ու Ահարոնը, որոնք քիչ յետոյ Մեհեանը պիտի հիմնէին նոր հանգանակով մը։

Տեսակ մը հանգանակ էր Վարուժանի մէկ քերթուածն ալ Նաւասարդի դրան վրայ։ Ուշքի կը կանչէր ան հայ հանճարը, ու կ'ըսէր.

Հանճա՛րդ Հայկեան, Նաւասարդեան սա տօներուն
[illegible]
Ա՛լ վերածնէ փլատակներէն, եւ
[illegible]
[illegible]
[illegible] քու ցեղդ
Մարմարէն կոյս
Մե՛նք Զուարթնոցդ ոգետուափառ, պիտի կերտենք
Նո՛ր Արշալոյս:

Աւա՜ղ, հանգանակները շըրթունքի վրայ մնացին։

Ճիւաղը արթնցած կը հսկէր...

ՍԻՐՈՒՆԻ

ԹՐՔԱՍԷՐ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ

Ուաշինկթընէն Միլլիէթի (5 Յուլիս) կը գրեն թէ վերջին ատեններս Ամերիկայի հանրային կարծիքին մէջ ի նպաստ Թուրքերու հոսանք մը ստեղծուած է։

«Ամերիկացիները, կ'ըսէ, կը ճանչնան Թուրք Հանրապետութիւնը եւ կ'ըմբռնեն անոր վերանորոգող սկզբունքներուն իմաստը։ Թուրքիա այցելող Ամերիկացիները հայրենիք վերադարձին իրենց հայրենակիցներուն կը բացատրեն մեծութիւնը բարենորոգչական այն շարժումին, զոր տեսած են Թուրքիոյ մէջ եւ թերթերու մէջ հրատարակուած երկար յօդուածներով կը խօսին անոր մասին։

Թրքասէր Ամերիկացիներուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Էտկար Մաք Լէօնը, որ Թուրքիոյ մասին զանազան դասախօսութիւններ տալէ զատ, կ'աշխատի Ուաշինկթընի քաղաքական շրջանակներուն եւս պարզել Թուրքիոյ կացութիւնը։

Միլլիէթ տիկինին պատկերն ալ կը հրատարակէ։

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

XV

1921 թ. Յունիս 10ին կովկասեան չորս հանրապետութիւնների կողմից ստորագրուած յայտարարութիւնն [illegible]ուած է պարտադիր իրաւարարին (արբիտրաժ) եւ հետեւեալ ձեւակերպութիւնն ունի.—

«Ցանկանալով չէզոքացնել բոլոր ընդհարումների պատճառները, որոնք անցեալում, դժբախտաբար, ծագել են կովկասեան ժողովուրդների միջեւ, եւ շատ շուտով ստեղծելու համար համերաշխութիւն եւ բարեկամութիւն այս ժողովուրդների միջեւ, որոնք միացած են դարաւոր կապերով, հարեւանութեամբ, եւ պատմական ճակատագրի ընդհանրութեամբ, կովկասեան հանրապետութիւնները որոշում են յետ այսուհետեւ լուծել իրենց միջեւ գոյութիւն ունեցող կամ ծագելիք բոլոր վէճերն ու տարաձայնութիւնները եւ, առաջին հերթին սահմանային վէճերը, պարտադիր իրաւարարով։

Ի՞նչ է նշանակում այս յօդուածը մասնաւորապէս հայ վրացական հողային վէճերի տեսակէտից։ Սա նախ եւ առաջ նշանակում է, որ Հայաստանն ու Վրաստանը հրաժարւում են այդ վէճերը երբ եւ իցէ զէնքի ուժով լուծելու մտադրութիւնից ու քաղաքականութիւնից։

Առարկութիւն ունի՞նք մենք այս որոշման դէմ։

Ոչ ..

Մենք երբեք չենք ցանկանում, որ դիցուք, Ախալքալակը միանայ Հայաստանին մի նոր հայ-վրացական պատերազմի հետեւանքով։ Որովհետեւ, անկախ ընդհանրապէս ամէն մի պատերազմի եւ մասնաւորապէս հայ-վրացական պատերազմի հրէշաւորութեան հանգամանքից, զինուած ընդհարումը Հայաստանի եւ Վրաստանի միջեւ —ում յաղթութեամբ կամ պարտութեամբ էլ նա վերջանայ, աղիտաբեր պէտք է լինի թէ՛ մէկի եւ թէ՛ միւսի համար։

Մեր պարտութեան դէպքում Վրացիք ոչինչ չպէտք է շահին — անգամ եթէ նրանք իրենց սահմանների մէջ առնեն Լոռին եւ Փամբակը, որ երբեք մարսել չեն կարող — բայց թուլացնելով մեզ՝ իրենք եւս կը թուլանան Մերձաւոր Արեւելքի եւ կովկասեան ժողովուրդների գրաւչութեան մէջ։ Վրացիների պարտութեան դէպքում մենք, նոյն իսկ եթէ մի Ախալքալակի փոխարէն երկուսին տիրանանք, դարձեալ չենք կարող հաւասարակշռել այն վնասը որ պէտք է ստանանք վերոյիշեալ ժողովուրդների դրացիութեան մէջ մեզ մնակ զգալով։ Բացի սրանից՝ երկու դրացիների՝ Հայերի եւ Վրացիների միջեւ ատելութեան եւ թշնամութեան մի շրջան պէտք է բացէր՝ փոխադարձաբար ջլատելով նրանց ուժերը եւ կորստեան անդունդը գլորելով երկուսին էլ։

Այս ամէնը գիտակցում են թէ՛ հայ եւ թէ՛ վրացի ղեկավարները ամենայն յստակութեամբ եւ որոշութեամբ։ Բայց գիտակցելով հանդերձ՝ նրանք, այդ ղեկավարները ոճիր գործած կը լինէին երկու ժողովուրդների հանդէպ՝ եթէ անտես առնելով իրականութիւնը, օրօրէին այն մտքով, թէ Հայերի եւ Վրացիների միջեւ պատերազմ չի կարող լինել այնոց այն պատճառով, որ դա կործանարար է երկուսի համար էլ։

Ո՛չ, պատերազմ կարող է լինել եւ մինչեւ անգամ Ախալքալակի խնդրի պէս մի ողորմելի խնդրով։ Շատ ճիշտ է նկատում Ժորդանիան, ու բնական, ազգագրական սահմանների արհամարհելը հարեւանական պատերազմների սաղմ է կրում իր մէջ։ 1918ի աշնան օրերին եթէ մէկը Հայաստանում կամ Վրաստանում առաջարկէր Լոռւայ խնդիրը զէնքով լուծելու՝ նրան, իբրեւ խելագարի խենթանոց կը դնէին։ Բայց նոյն աշնան վերջը պատերազմը արդէն իրողութիւն էր...

Ի՞նչ պէտք է անել, ուրեմն, այս աղէտի կրկնութիւնը կանխելու համար։ Նման մտահոգութիւն ունեցող պետութիւնները մինչեւ հիմա այլ միջոց չեն գտել, քան պարտադիր իրաւարարը։ Հայաստանի եւ Վրաստանի ներկայացուցիչներն էլ, այդ պետութիւնների հետեւողութեամբ նոյն պարտադիր իրաւարարով են ուզում փոխարինել պատերազմը, եւ սա Յունիս 10ի յայտարարութեան հաստատուած 3ի երկրորդ իմաստն է հանդիսանում։

Այս իմաստն ինձ բացատրելու համար, «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրները հանրամատչելի եւ մանրամասն դատախօսութիւններ են կարդում իմ գլխին։ Պատիւ ունիմ յայտնելու նրանց, որ ես այդ դասախօսութիւններին բնա՛ւ կարիք չունիմ. որովհետեւ իմ տեսակէտը պարտադիր իրաւարարի մասին շատ է որոշ եւ հիմնաւորուած՝ նրանցից ազդուելու համար։

Իսկ տեսակէտս հետեւեալն է։

Պարտադիր իրաւարարը իբրեւ միջոց պատերազմը ժամանակաւորապէս կամ մասնակիօրէն կանխելու համար՝ միանգամայն ընդունելի եւ ընդունելի է ինձ համար, ինչպէս եւ առհասարակ այդ նպատակին ծառայող ամէն մի միջոց. որովհետեւ, իմ կարծիքով վատ խաղաղութիւնն իսկ գերադասելի է պատերազմից, անգամ լաւ պատերազմից։ Սակայն այդ իրաւարարը իբրեւ միջոց ազգային ինքնորոշման իրաւունքի հետ առնչութիւն ունեցող հողային վէճերը լուծելու համար՝ շատ կասկածելի է ինձ համար, եթէ մինչեւ իսկ նա բացարձակապէս օրինական պայմաններում է կատարւում։

Որպէսզի որ եւ է իրաւարար պարտադիր դեր ստանայ՝ անհրաժեշտ է, որ վիճող կողմերը վէճի առարկայի վրայ սեփականատիրական իրաւունք կարողանան ունենալ։ Պետութիւնները էլ չենք խօսում կառավարութիւնների մասին— այսպիսի իրաւունք չունին իրենց ժողովուրդների վրայ եւ այդ պատճառով չեն կարող նրանց ճակատագիրը պարտադիր իրաւարարի ենթարկել։ Հայաստանը եւ Վրաստանը կարող են երկուստեք ճանաչուած միջնորդ դատաւորի վճռով իրար զիջել այս կամ այն շարժական եւ անշարժ ստացուածքը։ Բայց հազար միջնորդ դատաւորներ էլ որ որոշում տան՝ չեն կարող պարտադրել, որ Ալեքսանդրապոլցիք Վրաստանի քաղաքացի դառնան կամ Բաթումեցիք՝ Հայաստանի քաղաքացի։

Այս տեսակէտով էր առաջնորդւում ընկերվարական Ինտերնացիոնալը, երբ նա, Բեռնի եւ Լիւցեռնի կոնֆերանսներում, ինչպէս եւ Փարիզի խորհրդակցութեան ժամանակ, շարունակ մերժում էր հայ-վրացական հողային վէճերը պարտադիր իրաւարարով լուծելու առաջարկները, որ գալիս էին Վրացիների կողմից։ Նոյն այս տեսակէտով ղեկավարւեց եւ Ազգերի Լիգան լեհ-գերմանական հողային վէճերը Սիլեզիայում եւ Արեւելեան Պրուսիայում լուծելու համար։

Սակայն ենթադրենք մի բոպէ, թէ ես այս տեսակէտին չեմ, այլ ամբողջովին բաժանում եմ այն կարծիքները, որ ունին, կամ ունենալ են ձեւացնում, պարտադիր իրաւարարի խնդրում, իմ ընդդիմախօսները։ Մի՞թէ դա կարող էր արգելք հանդիսանալ, որ մենք եւ Վրացիք համաձայնութեան գալինք իրար հետ՝ մեր հողային վէճերը, առանց պարտադիր իրաւարարի հասցնելու, ուղիղ խաղաղ ճանապարհով լուծելու համար։ Չէ՞ որ պարտադիր իրաւարարը վերջին խաղաղ միջոցն է հանդիսանում նման վէճերի լուծման համար եւ ոչ թէ միակ միջոցը։ Եւ ի՞նչ դատապարտելի բան կայ, երբ ես, գիտնալով հանդերձ, որ Հայաստանն ու Վրաստանը 1921 Յունիս 10ին պարտաւորութիւն են ստանձնել հայ-վրացական հողային վէճերը պարտադիր իրաւարարով լուծելու՝ առաջարկում եմ Ժորդանիային, որ համաձայնի այդ վէճերը լուծել ի՛ր իսկ պաշտպանած ազգային ինքնորոշման սկզբունքներով։

Սրանք արդէն հռետորական հարցեր չեն, որովհետեւ սրանց պատասխանը սովորական գաղտողութեամբ եւ տրամաբանութեամբ դժուար է կռահել։ Կարելի է ինհարկէ, զանազան կշտամբանքներ անել այն հոգեբանական շարժառիթների մասին, որոնք վրդովում են վրայ ազգայնականներին ամէն անգամ, երբ ազգային ինքնորոշման իրաւունքի հետ կապ ունեցող անհաճոյ հարցեր են դրւում նրանց առաջ, բայց կարծում ենք, որ չարժէ առանձնապէս զբաղուել նրանցով, որովհետեւ նրանք բաւականաչափ յայտնաբերուած են իմ այս յօդուածաշարքին մէջ։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ՎԵՐՋ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

Կը գրեմ Թաւրիզէն 13 մղոն հեռու, Իսմայիլ Թիքքարնակ գիւղէն։

Ղազւինէն բերող ինքնաշարժը չկրցաւ շարունակել ճամբան, մեռց գետափը ուրիշ երկու ինքնաշարժերու հետ եւ ճամբորդներս ստիպուեցանք իբրեւ մէկ անհրաժեշտ մասը շալկած՝ կարկուտի ու անձրեւի տակ, ցեխերու մէջէն իրիկուան ուշ ատեն ոտքով կտրել ճամբան, այս գիւղը հասնելու համար։ Թաւրիզը Թէհրանին միացնող այս ճամբան այնպիսի վիճակի մէջ է, որ յաճախ երթեւեկող ինքնաշարժերը ենթակայ են ամէն անակնկալի։ Շատ տեղեր կամուրջները քանդուած են, կամ հին օրերէ ի վեր առանց կամուրջներու, միայն տեղ-տեղ խճուղի, խոշոր մասերը խորտ ու բորտ, անձրեւներէն ճեղքուած։ Ակամայ կը յիշեմ Ամիր Լաշկար Ապտուլլա Խան Թահմասպին, որ Ապրիլ [illegible] Լօրիստանի մէջ, խումբ մը լօռ աւազակներու զնդակէն։ Իր մասին պիտի գրէի Յառաջին, ճամբորդութիւնս արգիլեց. Բարեբախտաբար նոթերը հետս են եւ ահա կ'անդրադառնամ։

Ան Ատրպատականի մէջ եղած է հիւսիս-արեւմտեան զօրաբանակի հրամանատար, Թաւրիզի զինուորական դատաւոր, զբաղած է Մակուի Սարտարի հակապետական ոտնձգութիւններով, զայն ձերբակալած ու բանտարկած Թաւրիզ, ուր մեռաւ բանտի մէջ։ Այդպիսով Մակուն ընդմիշտ ենթարկեց կեդրոնական իշխանութեան։ Մեծ զարկ է տուած կրթական գործին, ձեռնարկած է Թաւրիզի թատրոնի մեծ շէնքի կառուցման, շինած է ժողովրդական պարտէզը։ Այսօրուան լայն պողոտաները իր աշխատանքի արդիւնքն են։ Ճամբորդած է Քիւրտիստան եւ Քիւրտերուն հաշտեցուցած, թէ իրենց պահանջը թուրքերէն է, ապահոված է անոնց հաւատարմութիւնը Պարսկաստանի հանդէպ։ Շինած է ճամբաներու մէկ մասը, ինչպէս Ղաֆլանքուն, զոր անցայ ազնիւ օր. անանցանելի լեռներու մէջէն կ'երկարի հանգիստ խաղաղ։ Իր գործը կիսատ է թողած սակայն, քանի որ վերջին անգամ շահնշահը իրեն հետ Թէհրան տարաւ։ Նախ քան այդ, երկու անգամ Թէհրան կանչուեցաւ ամբողջ Ատրպատականի մէջ սիրուած այդ զինուորական գործիչը, բայց ժողովուրդը ամէն անգամին իր պաշտօնին վրայ մնալը պահանջեց անգամին արդէն չէր կրնա երթալ չահնշահի ցանկ Միաժամանակ յայտնի է մարիկամ հայ ժողովուրդի տէր գնահատել անոր ան րինելի աշխատանքները յարաբերութեան մէջ է ծերունի թեմակալին հետ

Ճամբան ամէնէն լաւ գիւղերուն մէջ անգամ մով կը խօսին իր մասին մանակին եղած է Նահ բանի զինուորական իսկ Թէհրան կանչուելէ նշանակուած է հանրապետ նութեանց նախարար շատ վար էր իր նախկին ւոր պաշտօնէն։ Այդպէս հանդերձ, իբրեւ բացի անկաշառ մարդ, փոխեց այդ անուանի խարարութեան մէջ քանի մը անգամ գլխաւորապէս երկրին կողմերը, անձամբ ճամբաներու շինութեան տանքները։ Իր նա թեան օրով շինուեցան գրեթէ բոլոր կարեւոր գիները։

Այդպիսի այցելութ միջոցին էր, որ յարձակ թարկուեցաւ եւ իր վրայ տուաւ։ Թէհրանէն Ջապահական վարչութ ընդ երկու սաշնակայ ներու հետ օգնաւոր վայրը շտապեց, բայց կատարած գործողութ պարզին անցաւ։ Ա խորհրդարանի նախագ ճառով շեշտեց հանգ կատարուած անփոխա ծառայութիւնները, րութիւնը եւ նրա Մայրաքաղաքի կարեւ կիներուն, ինչպէս շատ վայրերուն մէջ բանդի բազմաթիւ ուռթիւններ եղան բոլոր պետական հի թիւնները մէկ օր փակ Ապրիլ 7ին Շահը Խորամաբաթ, կը հրամ տեղ թաղել մարմինը յիշատակին շքեղ մա շինել, իսկ յաջորդ օր Ջիրգի մէջ հոգեհանգստ Նակզող 5000 հոգիի թեան կը կարդան իր բով ցաւ կը յայտնէ զինուորականի եւ խելա տական մարդու մահուա թիւ, կը հրամայէ շրջանի զինուորականներ ըմբռնողի չըլլալ նի որ սպանութիւնը աւազակներու գործ է, միայն հետապնդել եւ

Թաւական թէով թուրք կիցներ ունիմ՝, վաճառա ւորական, նոյնիսկ «Իշթիհ Ըմիյաթ» կուսակցութե Նաւոր գործիչներ Թաւրիզ կ'երթայ խորհ [illegible] րան աղթիւ: իմ զարմ ինչո՞ւ մայրաքաղաքը գիով մը միացած չէ տարօրինակ պատասխան տան. Մէկը - բոլշեւիկեան փոխութենէն կը ձգեն Թուրք վաճառականն ուրիշ պետութիւն մը գրաւէ Ատրպատականը, ճամբաները շինէ եւ կից բոլոր Թուրքերը (Թուրքեր) համամիտ են

Հարաւային Պարսկ սահմանները անցնելուն նաւորաբար Ղազւինէն աչքի կը զարնէ տարազի կազի անհամեմատելի թիւն։ Մէկ հոգի պարսկեր սոյ չկայ Ատրպատականի անախորժ թուրքերէնը ամէն քայլի վրայ գիտ պարսկերէն մէկ նախագ անգամ չեն հասկնար, դաքացի ուղեկիցներս գէշ եւ դժուարութեամբ սին պարսկերէնը՝ որ թուրքերէն բառեր կը

ՉՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ...

ՍՓԱՓԻՆՔ ԵՒ ՅՈՒՍԱՆՔ

.. Եւ ի՞նչ արգելք կայ չյուսալու. այս մէկը գոնէ ձրի է։ Ու քանի որ ուզենք չուզենք, դատապարտուած ենք սպասելու, գէթ նախընտրենք նոյնիսկ հաւատալ, առանց մոմ վառելու։

Փարիզի ծխաքարծութիւնը ոգեշնչուած է երկու [illegible] բանալ։

Հաստատապէս [illegible] է։ Եւ քանի որ [illegible] կ'ըսեն բռնած ծանուցանելու [illegible] առաջ է գացեր, կը նշանակէ թէ [illegible] ամէնէն առաջ ինքը հաստատեր է։

Լուրջ է ուրեմն։

* * *

Իր ծանուցումին մէջ, հոգեւոր հովիւը յանձնարարեր է ժողովուրդին՝ պատրաստ ըլլալ կատարելու իր պարտքը...

Ուրեմն, ժամ առաջ բացէք դպրոցները եւ երբ տեսնէք թէ ժողովուրդը կը շարունակէ իր [illegible] օտար կրթարաններ ղրկել, այն ատեն իրաւունք ունիք փակելու...։

ՏԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Բոկապէս հնարամիտ են մեր [illegible]։

Օգնեցէք տաք են։

Տրապիզոնցիները կը հրաւիրեն իրենց հայրենակիցները թարմ օդ շնչելու եւ զուարճանալու Գլամարի անտառը։

Բայց հրաւիրողներու նպատակը տարբեր էր։ Երեք չորս ընդամէնը ի վեր ժողովի կանչեր [illegible] յետոյ, Միութեան [illegible] գիտեր էր այդ [illegible] Նոր [illegible] դարձած էր [illegible] բայց ներկաներու թիւը օրինաւոր նկատելով, ժողովը բացուեցաւ ծառերուն տակ եւ օրակարգը դրուեցաւ գետնի կանանչներուն վրայ։

Շատ հարցեր լուծուեցան, ու [illegible] այս անգամ ալ, ո՛չ ազգը [illegible] Տրապիզոնը, [illegible] Հայրենակցական Միու-

[illegible] անգամ չեն հասկնար, չեն [illegible] իրենց միտքը արտայայտել եւ կը [illegible] թուրքերէնի փոխել։

Ներկի այս ժամուն մէջ աչքի զարնէ գետերու առատութիւնը, [illegible] մինչեւ հորիզոն կանանչ [illegible] ծածկուած, [illegible] պատած վայրը մէջ մանաւանդ գետեր [illegible], ջուրը արուեստական «Քար.» [illegible] կը ստացուի, լեռները [illegible] են կանանչ եւ ամէն ինչ [illegible] սուտ։

Մէկ խօսքով, կարծէք տարեր երկիր մը մտաք, ուր ոչինչ [illegible] պարսկական։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

[illegible]թիւնը՝ աշխարհի մէջ հիմա դրան եղաւ բոլորովին ժողովին..

Ժողովը վերջացաւ Տրապիզոնցիներու ազգ. քայլերգով. խամսի գոյութեամբ...

—

ԻՆՔՆԱՏԻՊ ՁՈՒՔԱՆՋ ՄԸ

Լուրը Հունգարիայէն է։ Մայր մը իր աղջիկը ամուսնացուց երիտասարդի մը հետ։ Նորապսակ զոյգը կը բնակէր իրեն հետ։ Բայց ան՝ ուրիշ կերպ կ'ըմբռնէր ամուսնութիւնը։ Կ'ուզէր որ այր ու կին զոհանային փոքրիկներու պէս էրիկ կնիկ խաղալով անմեղօրէն...։

Օր մը «Մենք»ի վրայ բռնեց իր աղջիկն ու փեսան, բան չըսաւ։ Բայց քիչ յետոյ, օգտուելով փեսային բացակայութենէն, բռնեց իր աղջիկը, մերկացուց զայն, եւ անոր մարմինին ամէնէն կակուղ մասերը կապտեցուց խարազանի անխնայ հարուածներով...

Երբ պատիժը վերջացաւ, իր աղջկան յանձնարարեց պարկեշտութեան օրէնքները յարգել եւ ալ չմեղանչել նոյնիսկ իր ամուսինին հետ...։

Բայց այր ու կին որոշեցին հեռանալ տունէն, եւ իրենց բոյնին մէջ խաղաղօրէն նախաճաշակը առնել մեղրալուսնի քաղցրութիւններուն։

Ստիպուած էին սակայն այդ գիշերն ալ «Մայրիկ»ին տունը անցընել։

Կէս գիշերին, ամոլը արթնցաւ այլանդակ շշուկներու հեւիւնով։

Սուր ածելի մը առած, զոքանչ մայրիկը որ կ'ուզէր իր փեսին պատրաստել բանի պարկեշտութիւն մը, կը փորձէր զայն ենթարկել ամենէն [illegible] օրէնքին...։

Փեսան բախտ ունեցաւ ազատելու. իսկ զոքանչը գնաց բանտ։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Զ. Ե. Ս. Միութեան Ալֆորվիլի մասնաճիւղը հանդէս մը կազմակերպած էր Շաբաթ իրիկուն, որ շատ հաճելի անցաւ։

Վարչութեան կողմէ Պ. Փ. [illegible] միութեան [illegible] կարեւորութիւնը տեղին վրայ։ Եւ այս [illegible] որ Միութիւնը ունի արդէն իր գրադարանն ու ընթերցարանը։ Հաստատուած է չափահասներու եւ փոքրերու համար հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուի դասընթացքներ։

Երեկոյթին նախագահը Պ. [illegible] հանդէսը բացաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Յետոյ բացատրեց թէ որքան կարեւոր է առօրեայ աշխատանքներէն յետոյ [illegible] մեր միտքը զբաղեցնելու։ Ամէնէն շատ այսօր է որ մենք պէտք ունինք շատ բան իմանալու, կարդալու։

Տիկին Իւրասանեան կառք մը արտասանեց Դ. Վարուժանէն։ Տիկին Մկրեան կառք մը երգեց Թումանեանի «Ընծուշոն»էն։ Որբերու կողմէ, եղան զանազան երգեր ու արտասանութիւններ։ Հազիւ 7—8 տարեկան փոքրեր ըրին շատ յաջող հայերէն արտասանութիւններ։

Զ. Ե. Ս. Միութեան կեդր. վարչութեան կողմէ Պ. Արսէն Ե-[illegible] մանաւանդ [illegible] մեր ազգային գեղեցիկ աւանդութիւններու մասին։ Շեշտեց թէ 1915էն վերջ մեր ժողովուրդը դարձած է տեսակ մը որբ, քանի որ մեծ մասը այդ ժողովուրդին կ'ապրի այսօր հեռու իր հայրենիքէն։ Հինները գիտէին հպարտօրէն մեռնիլ իրենց հայրենիքի ազատութեան համար։ Գիտենք հին եւ նոր ազգերէն օրինակներ առնել։ Ցոյց տուաւ որբերու կազմակերպութեան արագ աճումը Ամերիկայէն Պարսկաստան, Սուրիայէն Ֆրանսա, եւլն.։ Ընենք մէկ նպատակ [illegible] լով 1915 Թուականը, աշխատիլ որքան կարելի է շուտ վերագտնել Հայաստանը։ Եւ մինչ այդ պէտք է վառ պահել օտար ափերու վրայ մեր ցեղային արժէքները։

Ցեօռոյ ի նպաստ գրադարանին աճուրդի դրուեցաւ սեղանի ժամացոյց մը, որ բարձրացաւ 385 ֆր. 50 սանդիմի։

Կէսգիշերուան ժամը մէկն էր, երբ վերջացաւ հանդէսը, անուշ տպաւորութիւններ ձգելով ներկաներուն վրայ։ Խուռն բազմութիւն մը եկած էր ծափահարելու որբերու գովելի աշխատանքները։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱԳՐՈՒՍՏԻ ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փարիզի [illegible] պատրաստած է 1928ի վերջին եռամսեային ագրուստի գիներու նշանակը։ Հաշիւներու հիմ բռնուած է չորս հոգինոց բանուորական ընտանիքի մը ծախքերը, առնուած 1927ի առաջին եռամսեայէն սկսեալ։

Ֆրանքի կայունացումէն երեք չորաթ յետոյ, շահեկանութենէ զուրկ չէ քննել գիներու փոփոխութիւնը՝ անցեալ տարուան գիներուն հետ բաղդատելով, երբ Ֆրանսայի տնտեսական ընդհանուր կացութեան առջեւ, նոր հեռանկարներ կը բացուէին։

Ահա տախտակը որ ցոյց կու տայ գիներու կրած փոփոխութիւնները —

Անգլիական 60 %	Իսպ. [illegible] 5 %	Չեխոսլովակ. 15	[illegible] 1%	[illegible] 8 %	[illegible]
Առաջին եռամսեայ 1927					
554	570	565	250	600	524
Երկրորդ եռամսեայ 1927					
559	530	565	250	590	525
Երրորդ եռամսեայ 1927					
525	543	563	275	590	507
Չորրորդ եռամսեայ 1927					
504	555	581	275	590	498
Առաջին եռամսեայ 1928					
521	547	581	275	590	507
Երկրորդ եռամսեայ 1928					
544	504	581	275	590	519

Առաջին ակնարկով կը տեսնուի որ 1928ի ընդհանուր նշանակ եղող 519ը՝ նուազ է անցեալ տարուանէն, սակայն 12 կէտի յաւելում մը ցոյց կու տայ 1928ի առաջին եռամսեային բաղդատմամբ։

Անգլեզենի գիները ու յաւելում այնքան շեշտուած է Մարտի վերջէն մինչեւ Յունիսի վերջը, որ մինակը կը բաւէ բարձրացնելու ընդհանուր նշանակը, հակառակ լոյսի եւ ջերմութեան գիներու նուազման։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ո՞ՒՐ ԿԵՐԹԱՆ...

ԼԸ ՄԷՑՆ, 5 Յուլիս — Այստեղի ազգային կեանքը ոչինչ ունի մխիթարական։ Միօրինակ եւ տափակ։ Վերջերս սկսան պանդուխտ Հայեր գալ, բոլորովին թշուառ վիճակի մէջ, առանց դրամի եւ ինքնութեան թուղթի։ Կը փութամ տեղեկացնել թէ, ով որ այստեղի Հայութեան վստահելով կուգայ, պիտի զզջայ։ Ներկայիս Ֆրանսայի մէջ անգործութիւն չկայ, ուրեմն պատճառով եթէ Հայ մը այս կողմերը գալ ուզէ, պէտք է միայն իր ուժերուն վստահի։ Ոչ ոք տրամադիր է ուրիշով զբաղելու։ Տակաւին երէկ եկաւ ծերունի մը, հազիւ քանի ֆրանք կրցանք հաւաքել իրեն ճամբու ծախք՝ Մարսէյլ երթալու համար։

Ընթերցող մը

ՅԱՋՈՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 8 Յուլիս — Մշակութային [illegible] Ընկերութեան Սէն-Շամոնի մասնաճիւղը, Յուլիս 7ին Սալ Ժան տ'Արքի ընդարձակ սրահին մէջ, ներկայացուց՝ «Նա չլինի, սա լինի» ժողովրդական խաղը։ Ներկայ էր ստուար բազմութիւն մը։ Կարգապահութիւնը լաւ էր։ Կարգադիր յանձնախումբի ջանքերը գնահատելի են։

Մասնաւորապէս գնահատութեան արժանի էին ... գնահատելի էին նաեւ դերակատարները, որոնք երկ [illegible] գործակցներու յաջողութենէն յետոյ, նոյնիսկ դրամական կորուստի [illegible] ներ ընելով, իրենց պարտականութիւնը կը կատարեն։

Ինչպէս Արթասիրացի վարչութիւնը, նոյնպէս գերասանական խումբը կազմուած է երիտասարդներէ, որոնք միշտ սիրայօժար կը մասնակցին հանրօգուտ ձեռնարկներու։

Այս երիտասարդներէն շատերը, կարդալ գրել չգիտնալէ զատ, հայերէն անգամ չէին կրնար խօսիլ, երբ Քիւրտերուն քովէն փախչելով, Հալէպ եկան։ Բայց շնորհիւ Արթասիրացի Հալէպի դպրոցին, եւ իրենց սուր ընդունակութեան, այժմ, ուսումնասէր եւ գիտակից երիտասարդներ դարձած են։

[illegible] երէկ նպաստընկալներ էիք եւ ուրիշին օգնութեան կը կարօտէիք, իսկ հիմա ինքնապահ ըլլալէ զատ, կ'օգնէք ձեր պարագաներուն եւ ազգային ձեռնարկներու։

Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ — Նաւապետ մը պաշտօնանկ եղած էր բժիշկի մը կողմէ, իր գրասենեակը տանելու դէպի քանի [illegible] հետեւանքով, նաւը ծանցաւ [illegible] կողին վրայ։ Բայց նաւաստներու օգնութեամբ կարելի եղաւ զայն շտկել։ Սակայն նաւապետը որ ծովագնացութեան մէջ ծերացած էր, վիրաւորուած զգաց ինքզինք, իր սիրալ հրամանին հետեւանքով, նաւին ենթարկուած վտանգին պատճառով իր խղճը քաշուեցաւ եւ ինքզինք կախեց։

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՈՃԻՐ ՄԸ — Լոնտոնի մէջ, սրճարանի մը տէրը անյայտացեր էր մէկ շաբաթէ ի վեր։ Կ'ապրէր կնոջ մը հետ, որ քանի մը օր առաջ մեկներ էր քաղաքէն, ծանօթներ կարծեր էին թէ միասին կը ճամբորդեն գէշ գործերու հետեւանքով, քաղքէն հեռանալու համար։ Դատական իշխանութեան արտօնութեամբ, երբ մարդուն յարկաբաժինը բացին, գտան անոր դիակը որ նեխիլ սկսած էր։ Անոր սրտին վրայ հարուածի մը հետքը կար եւ սակայն որեւէ զէնք չգտնուեցաւ։ Բժիշկը մերժեց թաղման արտօնագիր տալ եւ մարմինը փոխադրուեցաւ դիարան։ [illegible] գտնուեցաւ նամակ մը որ կը յայտներ թէ իր մահէն յետոյ, իր ինչքը որո՞ւ կ'իյնար։ Բայց հակառակ այս նամակին, անձնասպանութեան վարկածը մերժուեցաւ եւ ոստիկանութիւնը սկսաւ փնտռել ոճրի մը հետքերը։ Անոր մահուան իրիկունը, դրացիները երթեւեկի աղմուկներ լսած էին անոր յարկաբաժինէն։ Նոյն գիշերը ինքնաշարժ մը կեցած էր անոր տան դրան առջեւ։ Մարդը որ ծագումով իտալացի է, իր կնոջ դէմ ամուսնալուծման դատ բացած էր եւ մտադիր էր ամուսնանալ իր սիրուհիին հետ, որուն շատ համակրած էր։ Այս պարագաները ոճրի կասկած կը ներշնչեն։

ՀՐՁԻԳ ՀՐՇԷՋՆԵՐԸ — Պիյանքուր ինքնաշարժի շատ մեծ գործատան մէջ, վերջին մէկ քանի ամսուան ընթացքին, յաճախակի հրդեհներ կը ծագէին։ Գործատան տնօրէնին հրաւէրին վրայ, ոստիկանութիւնը քննութենէ յետոյ յաջողեցաւ ձերբակալել երկու երիտասարդներ, որոնք գործատան մէջ կ'աշխատէին իբրեւ հրշէջ։

Հարցաքննութեան ընթացքին, երկուքն ալ խոստովանեցան թէ հակառակ որ տարիներէ ի վեր նոյն գործատան մէջ կը պաշտօնավարէին, որեւէ վարձատրութեան չէին արժանացած, եւ թէ իրենց եռանդը ցոյց տալու եւ գնահատութեան ու գոնէ ամսականի յաւելումի արժանանալու համար, ուրիշ միջոց չէին գտած, եթէ ոչ, իրենց իսկ ձեռքերով կրակ ձգել ու յետոյ մարել։ Բանտ ղրկուեցան։

ՀՕՐԸ ՆԵՏԵՑ — Ամիէնի մէջ երկու դրացիներ՝ Ցէյեր 41 տարու եւ Ցիւմոն 17 տարու, իրարու հետ գէշ էին։ Խռովութեան պատճառն էր մօտակայ հոր մը, որմէ օգտուելու իրաւունքը կը վիճային իրարու։

Առջի օր երկուքը մէկ ջուր առնելու գացին ու գոյլերը մէկդի ձգած՝ սկսան ըստ սովորութեան առնել-տալ, երբ յանկարծ Ցիւմոն՝ պարապ գոյլ մը իջեցուց դրացիին գլխուն։ Բարկութիւնը չէր առած, բռնեց զայն ու հորը նետեց։ Երբ տեսնողները հասան ու մարդը հորէն հանեցին, ան արդէն մեռած էր։ Մարդասպանը բանտն է։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԿԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՅ. — Բ. հատոր — Բանաստեղծութիւններ։ Հեղինակ՝ Հ. Համբարձումեան։ Տպգր. Մխիթարեան, Վիեննա 1928, գին 1.25 տոլար։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՄԱՐԱ-ԿՈՒԹԵԱՆ Գ. ՇՐՋԱՆ (Կրօնական եւ աշխարհական գործոց բաժանում) տպգր. Յ. Ճարեան, Կ. Պոլիս, 1928։

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ ՊՈՒԼՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ (Տեղեկագիր եւ հաշուեկշիռ Զ. տարեշրջանի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՆՇԱՆԱԾԸ

Զօրագունդին բոլոր մարդերուն [illegible] պարզ մէկը ըլլալու գաղափար [illegible] զինքը կ'անդամալուծէր։ Իր ներքինութեան ազատ ասպարէզ գտներ։

[illegible], եթէ Էլի կարենար, ի՞նչ [illegible] պիտի խաղար Թուրքերուն։ [illegible] Լարիսան [illegible] պիտի հա[illegible] զօրավարին առջեւ, որ [illegible] առաջ կամուրջէն անցաւ, [illegible] մինչեւ երկինք պիտի [illegible] բոլոր այս փաշաները։ Փոքրիկն ամէնէն սատրկ պահուն, [illegible] տակնուվրայութեան մէջ [illegible] ան խնդացած էր զզուելի [illegible] վրայ որոնք [illegible] վրայ կը դիզուէին, անոնցմէ երկուքը խեղդած էր, իր [illegible] անոնց կոկորդը ճնշելով։ [illegible] կորովի բնաւորութեան տէր մարդոց պէս, որպէս զի արդիւնաւէտ կերպով գործէր. Էլի պէտք էր որ առանձին գործէր, բայց գիտենք թէ ան պարզ զինուոր մըն էր։ Թերեւս շատ չանցած, առիթը պիտի ներկայանար որ ան ինքզինքը ցոյց տար. հաւանաբար զինադադարի այն վիճակին մէջ. [illegible] անհատներուն փոքր ազատութիւններ կը տրուէին։ Ոչինչ բան մը, տաք մթնոլորտին մէջ շունչի շարժում մը պիտի բաւէր առոր։

Անոր հայրը գիտէր թէ բառ մը, լուր մը [illegible] է առիթ մը, Էլի կային երեւցող մտածման լիճին վրայ՝ հովի մը շունչը. կրնար զայն մահացու թմրութեան մը մէջ մխրճել կամ անոր մէջ փոթորիկներ յարուցանել. այնքա՞ն անոր մոլթը զգայուն էր։ Իր ուղեղային ջղջագործ արագութեամբ. Էլի կրնար ձանձրոյթէն ինքզինքը սպաննել. կամ գէշ բան մը ընել ընկերոջ մը, նոյնիսկ մեծաւորի մը։

Իրարքին մէջ, Էլիի բնաւորութիւնը նախնական էր։ Անոր համար, կամ մէկն էր, կամ միւսը, միջինը չկար, եթէ լաւ է, լա՛ւ, եթէ ո՛չ, «Է՞հ ուրեմն, անմիջապէս կարգադրենք »

Այս լեռնականներուն համար, կեանքը հաշուի չառնուիր։ Անտարբերութիւնը որ Էլիի դէմքին վրայ կ'երեւնար, կը նշանակէր մահուան հանդէպ գերագոյն արհամարհանք։ Ապրիլ, մեռնիլ, այս բոլորը անիմաստ բաներ են։ Այսպէս, «Քայլ»ի մը, կամ «Ոչ»ի մը համար փալիքարեան կարող է արհամարհելու, անոր զէնքը յաճախ, իր անձին դէմ իսկ դարձած է։

Գիւղին մէջ լաւ կը ճանչնային Էլին։ Ժողովուրդը կը ճանչնայ բարձր նկարագիրները որոնք իր ծոցէն կ'արտադրուին։ Էլիէն կը վախնային բայց կը հիանային անոր վրայ։ Հիանալի կը գտնէին զայն, երբ կռուի մէջ, հակառակորդի մը հետ կը չափուէր։ Առաջին հարուածներուն պահուն զանգող, շրթները թօյլ, բայց կռունկները ամուր, գիտէին թէ յանկարծ պիտի իջեցնէր վճռական հարուածը որ կը ջախջախէ, եւ այդ հարուածին սպասելով մէկտեղ, առջեւց կը սարսռային։ Իր հայրը որ կը պարտէր այդ տեսակ խաղերը, գաղտնապէս հպարտ կը զգար սակայն ինքզինքը։ Այս տղան կը մտածէր, օր մը լաւ պիտի պաշտպանէր իր ինչքը։

Էլի ունէր բոլոր յատկութիւնները ու շնորհները, որոնք պարզ գիւղացի մը կը վերածեն մասնաւոր անձնաւորութեան մը։ «Փալիքարիա» կ'ըսէին անոնց Յունաստանի մէջ. մէկը որ շնորհալի կերպով քալ եւ պարած պահուն, Էլի հազիւ կ'ունենար վէթ շարժում մը, թեւերու թեթեւ փարատում մը, սրունքներու աննշմար ծռում մը, եւ սակայն, իր բոլոր ձեւերուն մէջ, այնքան կշռոյթ կար, որ կարծես թէ՝ անոր դէմքին անտարբերութեան հակառակ հազար երգեր կը նուագէին անոր հոգիին մէջ զայն կը լեցնէին. ճիշդ մարմարէ գեղեցիկ արձաններու պէս, որոնք առանց շարժելու, շնորհիւ իրենց ձեւերուն, կարծես թէ զաշն ու աննշմար չափով մը կը թռին, կ'երթան։ Անոր անձին վրայ, կարծես գերմարդկային դրոշմ մը կար։ Ընկերները մէկէ աւելի անգամներ անոր քաջութիւնը փորձի ենթարկած էին։ Կը բաւէր որ կարենային անոր կակուղ կողմը գտնել, ան ինքզինքը կը տրամադրէր ամէն տեսակ ծառայութեան եւ միշտ կ'ըսէին թէ՝ անոր համար անկարելի բան չկար. թէ կրնար նոյն տիրականութեամբ անգղ մը բռնել թռած պահուն, [illegible] մինչեւ գետին [illegible] կաղնի մը կամ երգել առաւօտէ մը աւելի քաղցր ձայնով։

Այսպէս, Էլի շնորհիւ իր ուժին եւ շնորհին, լերան պէս խորհրդաւոր էակ մը կը դառնար։ Թեսալիա՝ աւելորդապաշտ երկիր մըն է։ Էլիի շնորհները կը բացատրէին աւանդավէպերով, որոնց տակ սակայն ճշմարտութիւն մը կար։ Կը պատմէին որ առեղին, օտարուհի մը, հրաշալի երիտասարդ աղջիկ մը, անոր կնքամայրը եղած էր եւ թէ կնունքին օրը, տղան շրջապատեր էր իր ակնարկներուն լուսաւոր զանգովը, եւ մինչդեռ քահանան կը սաղմոսէր, ան ըսեր էր իր աչքերով, որովհետեւ անոր աչքերն ալ կը խօսէին, ինչպէս շրթները։

— Կ'ուզեմ որ Թեսալիոյ մէջ օր մը ամէնէն քաջ մարդը եւ ամէնէն լաւ սիրտ ունեցողը ըլլամ։

Եւ այս կերպով, Էլիի շնորհներուն վրայ չէին զարմանար։

Թարգմ. Գ. Փ.

(Շար.)

Այնթապէն ալ կը հեռագրեն թէ այն կողմերը եւս ընդհարում մը տեղի ունեցած է աւազակներու եւ ոստիկան գինուորներու միջեւ: Ընդհարման միջոցին, աւազակները փորձեր են ոստիկան զինուորներուն զէնքերը առնել եւ զինուորներէն մէկուն մատը փրթուորած են: Ի վերջոյ, աւազակներէն վեցը ձերբակալուած եւ դատական իշխանութեան յանձնուած են:

Աստանայէն Այնթապ գացող վեց ինքնաշարժեր Քէլլէրի մօտերը յարձակման ենթարկուած են աւազակներու կողմէ, որոնք ինքնաշարժերը կեցուցած եւ ուղեւորները մէկիկ մէկիկ կողոպտած են:

Ինչո՞ւ ցորեն կը գնէ Ռուսիա

Ինչպէս գրեցինք, վերջերս խորհրդային գործակալներու կողմէ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հրապարակներէն մեծաքանակ ցորեն կը գնուի: «Թայմզ» սովի հեռանկարին կը վերագրէր այս գնումները: «Իւմանիթէ» եւ խորհրդային աղբիւրէ առնելով կը գրէ թէ սառնամանիքի եւ մթնոլորտային աննպաստ պայմաններու հետեւանքով, 1928ի երկրագործական տարին շատ գէշ եղաւ ձմրան հունձքին համար: Սակայն այս թերին պիտի դարմանուի ամառուան հունձքով, որ սովորականէն աւելի եղած է: Քանի մը շաբաթէն հարաւային շրջաններու մէջ երկրագործները պիտի սկսին աշնան ցանքին. պէտք է որ գիւղացիներու ցորենի պահեստը անեղծ մնայ, մանաւանդ, որ այս ձմեռ աւելի մեծ տարածութեամբ հողի վրայ ցորեն պիտի ցանուի: Մինչեւ ամառուան հունձքը, առանց գիւղացիներու պահեստին դպչելու, պարէնաւորելու համար հիւսիսի սպառող շրջանը, մասնաւորապէս Լէնինգրադ քաղաքը, արտասահմանի մէջ գնուեցաւ մաս մը ցորեն: Ներածուելիք այս ցորենին փոխարժէքը օտար դրամով վճարելու համար՝ համապատասխան քանակութեամբ գարի արտածուեցաւ:

«Թայմզ»ի Լաթէյի Թղթակիցը կը հեռագրէ 8 Յուլիս Թուականով.

Քանի մը օրէն գերմանեւռուս շոգենաւային ընկերութեան մը միջոցաւ մեծաքանակ ցորեն պիտի ղրկուի Ռոթէրտամէն Ռուսիա: Այս նպատակով Ռոթէրտամի նաւահանգիստը հասան վեց մեծ շոգենաւեր՝ «Շէլտէտիք» (պելժ.), «Թաճիլա» (ռուս.), «Հայքլիֆ» եւ «Ջիշամ» անգլ.), «Վիլհելմ» եւ «Պոլհայմ» (գերման.): Վաղը ասոնց վրայ պետի բեռցուի 50.000 թոնօ ցորեն, անմիջապէս փոխադրուելու համար Լէնինգրադ:

Կը տեղեկանամ թէ ցարդ 200.000 թոնօ ցորեն ապսպրուած է բոլշեւիկներուն կողմէ՝ Ամերիկայի եւ Եւրոպայի մէջ:

Չինաստանի յեղափոխական գործերը

Նանքինի ազգայնական կառավարութիւնը պաշտօնական յայտարարութիւնով մը ջնջուած կը հռչակէ բոլոր այն դաշնագիրները, որոնք կնքուած են Չինաստանի եւ ուրիշ պետութեանց միջեւ: Այս յայտարարութեան նախաբանին մէջ կ՚ըսուի թէ «ազգայնական կառավարութիւնը՝ ուզելով համակերպիլ ներկայ պայմաններուն, զարգացնել Չինաստանի բարգաւաճումը եւ իր բարեկամական յարաբերութիւնները ուրիշ ազգերու հետ, ներկայի ամէնէնստիպողական խնդիրը կը նկատէ ջնջել բոլոր անհաւասար դաշնագիրները եւ կնքել նոր դաշնագիրներ՝ հաւասարութեան եւ հողային գերիշխանութեան փոխադարձ յարգանքի հիման վրայ: Այժմ որ Չինաստանի միութիւնը կատարուած իրողութիւն է, ազգայնական կառավարութեան վրայ պարտականութիւն կ՚իյնայ ամէն ջանք ընել՝ իր ցանկութիւնները իրականացնելու համար: Միւս կողմէ պիտի շարունակէ պաշտպանել Չինաստանի օտարականներուն կեանքն ու ինչքը, համաձայն օրէնքի:»

Գոնիայի սովահարները

Գոնիայի «Պապալրք» թերթը կը գրէ թէ Ջավարբք գիւղախումբի 74 գիւղերն են որ երաշտութենէ կը տառապին, որոնց 5136 բնակիչները անմիջական օգնութեան կը կարօտին: Միեւնոյն աղբիւրէն կը հաղորդեն թէ 2155 գիւղացիներ չորս ամսուան եւ 1875 գիւղացիներ ալ մէկ տարուան պաշար ունին: Ջավարբք գիւղախումբին համար 2 միլիոն 218 հազար քիլօ սերմնցու պէտք է: Այս վերջին լուրերէն հասկցուած է որ Գոնիայի նահանգին ամէն մասերը սովի ենթակայ չեն, միայն հիւսիսային մասը ատրճան մը երաշտութենէ կը տառապի:

Ռազմական օդին բոլշեւիկներուն մօտ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ առջի օր Մոսկուայի մարզարանին եւ օդանաւային կայանին վրայ 2—300.000 աշխատաւորներ իրենց ընտանիքով ներկայ եղան ռազմափորձերու, որոնց նպատակն էր ցոյց տալ թէ ինչպէս կ՚ըլլայ պատերազմը: Կազակներու զօրագունդեր յարձակեցան հետեւակազօրքին վրայ, որ եռ մղեց զանոնք, բոցարձակներով, մինչ հրասայլեր եւ ինքնաշարժ գնդացիրներ կը շրջագայէին արագօրէն եւ օդանաւեր կը թռչէին, այս բոլորը հրացանաձգութեան որոտումներու մէջ:

Յետոյ հեղձուցիչ կազերով յարձակման փորձ մը կատարուեցաւ, միայն թէ ամբոխին վրայ ղրկուած կազը անվնաս էր, թէեւ շատ գէշ կը հոտէր: Շրջակաները հրապարակային նշանառութիւններ կազմակերպուած էին. ամէնէն ժողովրդական Ֆիրախն էր, ըստ սովորութեան, որը Օսթին Չէմպըլէյն՝ աջ աչքին ակնոցով: Թերթերը դարձեալ կը գրեն թէ Անգլիա պատերազմի կը պատրաստուի, ուստի պէտք է որ ռուս ժողովուրդը կազմակերպուի: Իւրաքանչիւր աշխատաւոր պէտք է սորվի հրացան գործածել եւ կարմիր մարդիկ դառնայ:

Ախիլլէոնի պալատը կազինօ

Եւլտոզէն վերջ միջազգային խաղարանի պիտի վերածուի նաեւ Վիլհէլմ կայսեր Քորֆուի հսկայ պալատը՝ Ախիլլէոն: Զրոյցի մը համաձայն, հելլէն իշխանութիւնները անգլիական ընկերութեան մը մենաշնորհ տուեր են այս մասին: Ընկերութիւնը 40 սենեակնոց շքեղ պանդոկ մը եւ թրամուէյ պիտի շինէ Քորֆուի մէջ: Կղզիի բնակիչներուն պիտի արգիլուի կագինոյէն ներս մտնել:

Ախիլլէոնի պալատը շինուած է Աւստրիհունգարիոյ Եղիսաբէթ կայսրուհիին կողմէ: Երբ այս վերջինը մեռաւ, Գերմանիոյ Վիլհէլմ Բ. կայսրը գնեց զայն, անկէ դուրս հանելով Հայնրիխ Հայնէի արձանը:

ՀՐԱՏ. Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. Կ.ի

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ»Ը

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ 40 ՖՐԱՆՔ

ԱՄԵՐԻԿԱ 3 ՏՈԼԱՐ, ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ 2 ՏՈԼԱՐ

Ստանալու համար դիմել՝ Imprimerie «Navarre» 5 Rue Gobelins, Paris. (France). կամ Hairenik Press. 13-15 Shawmut St. Boston. Mass. (U. S. A.). կը ծախուի նաեւ Յառաջի խմբագրատունը:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պ. Միութիւնը իր հիմնարկութեան Դ. տարեդարձին առթիւ կազմակերպած է ցերեկոյթ մը, 15 Յուլիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 84 Rue Չափ Գոն Թէատրի մէջ:

Կը ներկայացուի՝ ՎԵՑՈՒԿԷՑ ՊՈՐՏԻ ԺԱՌԱՆԳ ՄՆԱՑԱԾ ՍՆՏՈՒԿԸ

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն եւ երգեր: Մուտքը ազատ է:

ՕՐ. ՆԱԶԵԼԻ ՉԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀԱՃԱԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ.

Կնքահայր՝ Զ. Չէյթունցեան

30 Յունիս 1928 St-Satrunin

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր-Սերոբ, Եփրեմ-խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

Ցէսինի «Կայծակ» խումբի արտակարգ ժողովը՝ վաղը Եշ. իրիկուն ժամը 7.30ին Café de la Paixի սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ նոր անդամատոմսով:

Մարսէյլի շրջ. կոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կը հրաւիրուին մասնաւորաբար «Քրիստափոր» «Ռոստոմ» եւ «Իշխան» ենթակոմիտէները եւ համակիրները: Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. Գույումճեան: Նիւթ՝ Դաշնակցութեան հիմնադիրները:

Մարսէյլի Պատանի միութեան դասախօսական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին: Նիւթ՝ Հ. Յ. Դ.ը եւ ներգաղթը: Մուտքը ազատ է:

ՔՕՆՔԻ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Ընկ. Պարգեւ Փանոսեանի՝ իր մօր տխուր մահուան առթիւ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիէն, Ա. Խ	35:
Մարսէյլ, Յ. Յ.	15:
Լիոն, Վ. Պ.	35:
Տէսին, Ս. Հ.—	35:
Քանեի-սիւր-Մէռ, Գ. Գ.—	70:
Սէն Շամոն, Կ. Մ.—	10:
Գրէն, Գործ. —	77:
Վիէն, Ե. Օ.—	35:
Լա Սէյն սիւր Մէռ, Խ. Պ.—	70:
Մարսէյլ, Յ. Ք.—	10:
Քոնսթան յա, Մ. Ա.—	20:

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ կինս, Պայծառ Քէօրիկճեան (ծնեալ Սամուէլեան, Շապին-Գարահիսարցի, 22 տարեկան), որ չորս օր առաջ ընտանեկան յարկը ձգելով հեռացած է, իր մօրը՝ Հռիփսիմէ Սամուէլեանի (ծանօթ Ֆայճի) հետ, միասին տանելով նաեւ երեքուկէս ամսուան պզտիկս: Իր մասին տեղեկութիւն տուողին կը խոստանամ նուէր մը: Գրել՝ Յարութիւն Քէօրիկճեանի, 6 Rue Turenne, Marseille.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Աթանոլ ցի Անկորայի նահանգ) կարապետ Ֆէյլէճեան, հօր անուն Գաբրիէլ, մօր անուն Եղիսաբէթ եղբայրներ՝ Յակոբ, Յովհաննէս, Յարութիւն, քոյրը Եսամ: 14 տարի առաջ Ամերիկայէն Կ. Պոլիս եկած է. ով որ տեղեկութիւն ունի, դիմել՝ Hagop Feirctian, Chez Garabed Boyadjian, St. Loup auxGrands Pins, Marseille.

— կը փնտռուի Քորֆուի չափահաս որբերէն Նաթանիէլ Անուշեան, որ երեք տարի առաջ Փարիզ կը գտնուէր: Կը խնդրուի իր հասցէն գիտցողներէն, գրել՝ Mouscheg Anouschian Fabrica Damadian Constantza (Rumania).

— կը փնտռուի Մուշի Վարդով գաւառակէն, Պասքան գիւղացի, Բարթողիմէոս Խաչիկեան, որ Ֆրանսա ըլլալը կը կարծուի: Իմացնել՝ Լեւոն Ցօնիկեանի, 12 Rue Elie Gentilly (Seine).

Կ՚ուզուին

Կ՚ուզուին ժէռսէ գործող սիօն ռօպերու համար լաւ «անթրըբրընէօր»ներ: Ներկայանալ՝ 20 Rue Bezons, Courbevoie (Seine).

Կ՚ուզուին

Կ՚ուզուին գործաւորուհիներ ռօպ փոյթիւ թել անցնելու համար: դիմել՝ Կարապետ Ռեմիլ, 8 Rue Rampal. Paris 19e.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

“HARATCH”

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 200 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՅՈՒԼԻՍ 1928

12 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 697 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԱԶԸ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր ցիրուցան բազմութիւններու եւ մասնաւորապէս Նոր Սերունդի օտարացման եւ այլասերման վտանգին առթիւ, ամէն անգամ որ ծրագիր մը մէջտեղ դրուի, Երեւանցիները մէկ բերան կը ճչան, եւ կը մատնանշեն խորհրդային Հայաստանը, իբրեւ համայնաբոյժ սպեղանի։

Մենք ալ կ՚ուզէինք որ այդպէս ըլլար...

Ինչո՞ւ անվերջ ոքնիլ, չարչրկուիլ, եռանդ եւ դրամ վատնել օտար հողի վրայ, երբ հայրենիք ունիս, մանաւանդ «բանուորներու եւ գիւղացիներու հայրենիք»։

Ինչո՞ւ թոյլ տալ որ իսկական բանուորներ եւ գիւղացիներ իրենց դալար ձեռքերը մրոտեն եւ իրենց արեւը խանձեն դրամատիրական ծխնելոյզներու տակ։

Ինչո՞ւ հանդուրժել որ արիւն քրտինք վաստակէն աւելցած քանի մը հազարով աղիւս եւ ատաղձ գնեն, եւ տուներ շինեն— միշտ օտար ափերու վրայ — գոնէ իրենց զաւակներուն երդիք մը ապահովելու համար։

Ինչո՞ւ մտածել մանկապարտէզի, միջնակարգ վարժարանի, գրքի, թերթի եւ գրականութեան, հայկական մշակոյթի մասին, երբ այդ բոլորը կը ծաղկին անդին, հայրենիքին մէջ, հարազատ եւ պայծառ երկնքի տակ։

Եւ սակայն...։ Այդ մխիթարութիւնը շատ կրնմանի քարի քրիստոնեաներու այն հաւատքին, թէ հարկ է չարչարուիլ այս աշխարհի վրայ [?] ...արցունքներու հովիտին մէջ, երկնքի արքայութիւնը ժառանգելու համար։

Այո՛, կրկնենք աւելորդ անգամ մըն ալ —հակառակ մեր բոլոր ճիգերուն, հայրենիքը հարիւրին տասն իսկ չի մտնենար մեզի։

Ինչո՞ւ կը վրդովուին, եւ ինչո՞ւ կը հայհոյեն։

Դաշնակցութեան վերջնական կործանումը չէ՞ իրենց ուզածը, — թո՛ղ Հայաստանը դառնէր իսկական հայրենիք, իր ... եւ բնական սահմաններով, ազատ կարգ ու սարքով, եւ ... ինքնին կը թաղուի այդ կազմակերպութիւնը։

Թող ամփոփուին միայն այս ծրագրին շուրջ, եւ ամէն ինչ կը հարթուի։

Չէ՞ որ, տեղի - անտեղի կը յիշեցնեն մեզի.

— «Գաղութահայութիւնը միատարր մեծութիւն չէ. անիկա կազմուած է դասակարգային շերտերէ»։

— Արդ, իրողութիւն է որ դասակարգային այդ շերտերուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը կազմեն բանուորներն ու գիւղացիները, խոնարհ խաւերը, տուն-տեղ, հող եւ լծկան կորսնցուցած բազմութիւնները։

Ի՞նչ բրած է «բանուորա-գիւղացիական» Երեւանը այդ բ. զանգուածներուն համար, բացի մաղթանքասաց քահանաներու սովորական քարոզներէն. «Տուէք եւ Աստուած հազարապատիկ, բիւրապատիկ պիտի տայ ձեզի»։

Մեզ հետաքրքրողն ալ այդ բազմութիւններն են, ոչ թէ հայրենիքի հետ ամէն կապ կտրած աշխարհաքաղաքացիներն ... լրվանդէնները։

Հայրն ու մայրը գործարան՝ պատառ մը հացի համար։ Զաւակները՝ տեղական դպրոց։ Եւ այս՝ տարիներէ ի վեր, հետզհետէ բնական վիճակ դառնալու սպառնալիքով։ Ամբողջ սերունդ մը՝ հալումաշ, թարթափուն։

Ի՞նչ կը խոստանան այս բազմութիւններուն, այսօրուան համար, իբրեւ անմիջական դարման ակնբեւ չարիքի մը.

— «Այն երկիրներէն, ուր ինք կը գտնուի, գաղութահայ աշխատաւորութիւնը պէտք է առնէ այն ամէնը ինչ որ պիտանի է իր դասակարգային դատին համար, առանց խուսափելու այդ երկիրներու աշխատաւորութեան կուլտուրական կեանքէն. միւս կողմէ, կապուած իր խորհրդային հայրենիքին, անոր սաւեծագործութեանը, անիկա թող սնուի այդ մշակոյթով»։ (Երեւան, 8 Յուլիս)

Մեր երանաշնորհ «ռուհճի»ները աւելին կը խոստանան, եթէ միայն սորվինք օրը եօթանասուն անգամ «Եա Բապա» երգել ու համբուրուիլ։

Գացէք եւ համոզեցէք Փարիզի, Մարսէյլի, Լիոնի եւ ուրիշ ... կեդրոններու եւ այլազան գաղութներու աշխատաւորները, որ օգտուին իրենց գտնուած երկիրներու «կուլտուրական» կեանքէն, եւ սնուին խորհրդային հայրենիքին մշակոյթով...

Գացէ՛ք տեսէք, եւ փառք տուէք, եթէ առաջին պատասխանը չըլլայ շառաչուն ապտակ մը, «Խորհրդային Հայաստան»ն ու «Պրոլետար»ն ալ ձեր գլխուն փաթթելով։

Թթու ազգայնականութեամբ տարուած զոհեր՝ չեն անոնք։

Ո՛չ։ Ազգային առողջ դաւանանքի մը հետ, անոնք ունին իրենց դասակարգային գիտակցութիւնը։ Եւ ճիշտ ատոր համար, շատ աւելի զգոնութեամբ լեցուած են այսօրուան Հայաստանի վարիչներուն եւ մունետիկներուն դէմ, որոնք հայրենիքն ու պետութիւնն ալ թատրոնի են վերածեր եւ հոտպիտներ կը խաղցնեն գիւղացիներու եւ բանուորներու գլխուն։

1922էն ի վեր անընդհատ երթեւեկ մը կը կատարուի Երեւանէն Եւրոպա, մասնաւորապէս Փարիզ։

Ի՞նչ օգուտ։ Եկող - գացողը աւելի բան մը չի գիտեր, չի տեսներ, չի հասկնար, քան Երեւան նստողը։

Նոյն անյատակ ագիտութիւնը՝ արեւու պէս պայծառ իրականութեան հանդէպ, եւ նոյն ամուլ օրօրները, որոնք երախայ մը անգամ չեն կրնար քնացնել։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՒԷՆ ՄԻՒՆՆՈՅՆ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հնչակեան վաստակաւոր գործիչ Գ. Եղիկեան շարունակելով իր հարցումները հայ համայնավարներուն, կը գրէ Նոր Երկրի մէջ 8 Յուլիս.

— «Ընդունում եմ մի բայլ, որ հայ ժողովուրդը, եթէ ազատագրութեան չձգտէր եւ սորկական հպատակութիւն եւ հնազանդութիւն ցոյց տար, Տաճիկները նրանց չէին հալածել, տեղահան անել եւ կոտորել։ Ընդունում եմ մի բայլ նոյնպէս, որ թէ Աբտուլ - Համիտը, թէ Թալէաթը, թէ Մուսթաֆա Քէմալը ո՛չ մի քաղաքական երազ չունէին Հայերին կոտորելու կամ տեղահան անելու, այլ այդ բոլորը կատարեցին, որովհետեւ Սապահ Գիւլի նման աւանտիւրիստներ դաշնակցականների զրգռում էին տաճիկ բռնապետութեան դէմ։

Բայց ... էլի չարաբաստիկ եւ պանիչ բայցը կայ մեր առաջ։

Սրանից մօտ մի տարի առաջ, օտարների դրամով եւ օտար պրոպականտիստների աջակցութեամբ ճամբայում 200— 300 ճամբորդներ ապստամբեցին Հոլանտական իշխանութեան դէմ։ Ապստամբներից մի քանիսը սպանուեցին, մի քանիսը ձերբակալուեցին ու բանտարկուեցին, մի քանին էլ փախան։ Ապստամբութեան չմասնակցող ճամբորդներին Հոլանտական կառավարութիւնը ո՛չ միայն չկոտորեց կամ տեղահան չարեց, այլ նոյն իսկ չմեղադրեց ապստամբների յանցանքի համար։ Այդ այդպէս լինելով հանդերձ, Գ. Միջազգայինի բոլոր մարմիններն ու օրգանները, որոնց թւում և՛ հայ համայնավարները, Հոլանտական կառավարիչներին ներկայացրին ամբողջ աշխարհին, որպէս ոճրագործներ, մարդասպաններ, դահիճներ, որոնց պէտք է ոչնչացնել։

Սրանից երկու տարի առաջ Սուրիայում արաբ յեղափոխականները ապստամբւում են Ֆրանսայի դէմ։ Տիրապետող կառավարութիւնը նրանց ճնշում է եւ մի քանի հազար հոգի սպանւում են կռուի մէջ։ Գ. Միջազգայինի գործակալները Ֆրանսացի կառավարիչներին էլ համարում են հրէշներ, ճիւաղներ, մարդասպաններ, որոնց նոյնպէս պիտի ոչնչացնել։

Այսպէս անթիւ փաստեր կարելի է թւել, բայց մէկն էլ թւեմ ու անցնեմ։

Պերլինում մի հրեայ բժշկի ոստիկանութիւնը նրա մի յանցանքի համար մի քանի օր պահում է։ Գ. Միջազգայինը գերմանական բոլոր կառավարիչներին էլ ոճրագործ է կոչում։

Եւ զարմանալին այն է, որ ապստամբութեան հերոսներին, ո՛չ էլ հրեայ բժշկին, կամ հնդկաստանի կուսարարներին համայնավարները ո՛չ մի յանցանքում չեն մեղադրում։

Իսկ ինչո՞ւ հայ ապստամբները եւ նրանց ղեկավարները յանցաւոր են, մեղադրելի են։

Ինչո՞ւ մի քանի հայ ապստամբների ապստամբութիւնը պատճառ բռնելով ամբողջ տաճկահայութիւնը սրի քաշող Աբտիւլ-Համիտը, Թալէաթը, Էնվէրը, Քէմալը եւայլք արդար մարդիկ են։ Սա ի՞նչ չափանիշ է։

Ինչո՞ւ Տաճկահայերի կոտորածի ամբողջ պատասխանատուութիւնը ընկնում է հայ յեղափոխականների վրայ, իսկ այդ կոտորածները կատարողները աղաւնիի չափ չքմեղանում ու մաքուր են դուրս գալիս»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՍՊԱՆՈՒԵՑԱՒ ՓՐՈԹՈԳԷՐՈՖ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ զօրավար Փրոթոկէրոֆի խորհրդաւոր սպանութեան մասին քննութիւնները կը շարունակուին։ Ոստիկանութիւնը ցարդ ո եւ է հետք չգտաւ սպանիչներէն։ Զօրավարին մարմինը Եօթը Սրբոց եկեղեցիին մէջ ցուցադրուեցաւ։ Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ։ Ներկայ էր խուռն բազմութիւն։ Զինուորական պատիւներ ալ եղան։

Պուլկարիոյ մակեդոնացի տարագիրներու ազգային կոմիտէն կոչով մը բոլոր գաղթականները հրաւիրած էր վերջին յարգանքը մատուցանել վաղեմի յեղափոխականի յիշատակին։

Սպանութեան պատճառներուն մասին զանազան ենթադրութիւններ կ՚ըլլան։ «Մակեդոնիա» թերթը, որ պաշտօնաթերթն է մակեդոնացի տարագիրներու միութեան, խմբագրականի մը մէջ կ՚ըսէ թէ այս մասին բոլոր ըսուածները պարզ ենթադրութիւններ են։ Թերթը չի կրնար հաստատել թէ Փրոթոկէրոֆ թշնամիի՞ ձեռքով ինկաւ թէ զոհ մըն է մակեդոնացի յեղափոխականներու ներքին վէճերուն, որոնք ա՛յնքան յաճախակի եղած են անցեալին մէջ։

— Եթէ երկրորդ ենթադրութիւնը ճիշդ է, կ՚ըսէ «Մակեդոնիա», ապագան շատ վրդովիչ է մեզի համար եւ այս իրողութենէն պիտի օգտուին միայն մակեդոնական դատին թշնամիները։ Մակեդոնացի տարագրութիւնը ազգային կոմիտէին շուրջ բոլորուած կը մնայ։

Թերթը կ՚աւելցնէ որ չի գիտեր թէ իրապէս տարակարծութիւններ կա՞ն յեղափոխականներուն միջեւ։ Մակեդոնիոյ գերագոյն շահերը կը պահանջեն մնալ միացած — առանց ո եւ է հատուածի կողմը բռնելու— եւ իրենց բոլոր ուժերը ի սպաս դնել միայն այն սկզբունքներուն, որ հիմը կը կազմեն Մակեդոնական կազմակերպութեան։

Պելկրատի «Վրեմէ» թերթը խօսելով զօր. Փրոթոկէրոֆի սպանութեան վրայ, կը գրէ.

«Փրոթոկէրոֆ ո՛չ մէկ կապ ունէր անոնց հետ, որ ինկան թրքական լուծին դէմ կռիւին մէջ։ Անիկա ո՛չ լաւ Պուլկար մը եղաւ, ո՛չ ալ լաւ Մակեդոնացի մը, այլ հրոսակապետ մը, որուն նպատակն էր վէճ ստեղծել Սերպերուն եւ Պուլկարներուն միջեւ, այս երկու ժողովուրդներու հասարակաց թշնամիին ծառայելով»։

Թիրանայի սերպ դեսպանը սպաննուած

Պելկրատէն կը հեռագրեն 11 Յուլիս թուականով.— «Պոլիտիկա» թերթը կը գրէ թէ Սալիհ Բամա անուն լեռնէն իջած աւազակ մը ատրճանակով սպաննած է Թիրանայի սերպ դեսպան Միխայլովիչը։ Սալիհ Բամա կ՚ուզէր վրէժ լուծել Միխայլովիչէն, որ վերջերս իր ընտանիքին անդամներէն մէկ քանին ձերբակալել տուած էր իբրեւ աւազակ։ Արտաքին նախարարութիւնը դեռ ո եւ է տեղեկութիւն չունի այս լուրէն, որ Պելկրատ հասած է Ալպանիոյ սահմանագլուխի Փոտկորիցա քաղաքէն։

Հինգ Ռուսներ գնդակահարուած

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Յուլիս 10 թուականով.— Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէն Դոնէցի մահապարտներէն վեց հոգիին մահապատիժը տասը տարի բերդարգելութեան իջեցուց, իսկ հինգ հոգիի վճիռը հաստատեց։ Այսօր գնդակահարուեցան հինգ մահապարտները։ Այս ձեւով կը փակուի Դոնէցի կամ Շախտիի դատավարութիւնը, որ վերջերս մեծ աղմուկ հանած էր։

Չեկայի շէնքին մէջ պայթած ռումբը

Գրած էինք թէ Չեկայի շէնքին մէջ ռումբ մը պայթած է։ Մոսկուայի թերթերը կը գրեն թէ Յուլիս 6ի իրիկունը երկու տարագիրներ, որոնք նախորդ շաբթու Փարիզէն հասած էին Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ ճամբով, աջակցութեամբ ռումանացի գաղտնի գործակալներու, Չեկայի անցագրի գրասենեակին մէջ նետեցին ռումբ մը, զոր իրենք պատրաստած էին։ Պայթումը սպաննեց կարմիր զինուոր մը եւ ուրիշ մը վիրաւորեց ծանրապէս։ Յարձակողներէն մէկը՝ Ռատքէվիչ՝ Վրանկէլի բանակին նախկին սպայ, սպաննուեցաւ հետապնդումի ընթացքին. միւսը՝ տարագիր սպիտակ պահակ մը, ձերբակալուեցաւ Պոդոլսի մօտ, Մոսկուայի նահանգին մէջ։

Եղեռնափորձին ականատես մը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ.

«Պայթումէն քիչ վերջ, Չեկայի զինուորները դուրս նետուեցան եւ հոն գտնուող բոլոր մարդիկը փողոց քշեցին։ Քիչ ետք հասաւ զինուորական ջոկատ մը, որ մաքրեց ամբողջ հրապարակը։ Ցետոյ հասան քանի մը առողջապահական ինքնաշարժներ եւ 15 վայրկեան վերջ հասաւ բեռնատար մեծ կառք մը, բերելով գործիքներ»։

Մոսկուայէն Պրիթիշ Եունայթըտ Փրէսի կը հաղորդեն որ զրաքննութիւնը մասամբ վերցուած է՝ Ուրբաթ իրիկուն Չեկայի կեդրոնին մէջ պայթած ռումբին մասին։ Կը հաստատուի թէ պայթիւնէն մեռած են երկու բոլշեւիկ զինուորներ, իսկ ռումբը նետողը ծանրապէս վիրաւորուած է։

.՝. Կիշնեւի մէջ սպաննուեցաւ «Ուտրօ» թերթին տնօրէն Եաքուպովիչ։ Իրեն հետ կ՚ապրէր Ռուս մը, որ անհետացած է։ Կը կարծուի թէ այս վերջինն է սպանիչը, որ գործած է Չեկայի հրամանին վրայ, որովհետեւ «Ուտրօ» հակաբոլշեւիկեան խիստ պայքար կը մղէր։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

Ի ՆՇՊԷՍ ԿԸ ԳՐԵՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

— Պատկերացուցին շան պէս, Սոֆիայի փողոցներուն մէջ, ինչպէս ինքը սպաննել տուած է այնքան մարդիկ մերիններէն, նույապ բ֊ ... պալքանեան դաշնակցութեան կուսակից Մակեդոնացիներ, համայնավարներ։

Այսպէ՛ս կը բարբառի, երէկուան «Իւմանիթէ»ի մէջ, դանիէլ Ռընու, ծանօթ գործիչը, Մակեդոնացի հայդուկ Փրոթոկէրոֆի սպանութեան առթիւ։

— Մեր ուզած վախճանը չէր սա։ Կը մաղթէինք որ յաղթական յեղափոխութեան ընթացքին, ան իյնար ժողովրդային դատաստանով, տասնեակ գնդակով։

Եւ սուտ-իրաւ իրար խառնելով, կը պատմէ զօրավարին զարմանազան ոճիրները։

Մասնաւորապէս կը յիշէ թէ, 1912ին, Փրոթոկէրոֆ ինքը կը լեցնէր ոչ-պատերազմիկ թուրքերու եւ խալամացած Պուլկարներու (Փոմաք) դիակներով։

Շատ չգտնենք Ֆրանսացի համայնավար գործիչին վրդովումը. որովհետեւ, հայերուն կապիկներ և թուխակներ ալ, միեւնոյն ձեւով ներկայացուցին Անդրանիկի ամբողջ կեանքն ու գործունէութիւնը։

Միեւնոյն եղանակը՝ Նոր Աշխարհէն մինչեւ Երեւան,—

«... Եւրոպական իմպերիալիզմի գործիք դարձան Անդրանիկները եւ սրածութեան մատնեցին Թուրք գիւղացիութիւնը Էրզրումի, Վանի, Մուշի եւ Պիթլիսի մէջ եւ այլ տեղեր» (Նոր Աշխարհ, 8 Հոկտ. 1927)։

Շատ չտեսնենք Դանիէլ Ռընուներու զարհուրելի տգիտութիւնը — եթէ ոչ կեղծ միամտութիւնը— պալքանեան կամ արեւելեան գործերու մասին, (կ՚ակնարկենք ամբողջ յօդուածին, երբ հայ յեղափոխականնե՛ր անգամ, տակաւին որոշ գաղափար չունին մեր դատի մասին։

Ու չզարմանանք որ, Իւմանիթէները, իրենց ամբողջ շքախումբով «շանսատակ» բառը կ՚արտասանեն Փրոթոկէրոֆներու համար, որովհետեւ Թուրք ջարդած է, բայց բնական կը գտնեն որ ջարդարար էնվէրներն ու Նուրիները ժողովի նստին, Բագուի Արեւելեան համագումարին մէջ, համայնավարներու հետ կողք կողքի, համաշխարհային յեղափոխութեան ծրագիր մշակելու...

ՎԱՀԷ

200 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ ՏԱՔԷՆ

Չորս օրէ ի վեր ամբողջ Ամերիկայի մէջ սաստիկ տաք կ՚ընէ։ Մինչեւ հիմա 200 հոգի մեռած են տաքէն։ Միայն Նիւ Եորքի մէջ մեռած են 45 հոգի, իսկ հարիւրաւորներ ուշաթափ գետին ինկած են։ Ամէնէն շատ մահ պատահած տեղերն են Փալթիմոր, Փիցպուրկ, Շիքակօ եւ Սէյնթ Լուիզ։ Միլիոնաւոր մարդիկ ծովեզերք կ՚երթան՝ զով օդ շնչելու համար։ Հազարաւոր Նիւ Եորքցիներ գիշերը ծովեզերքին վրայ կը պառկին։ Տաքին պատճառով նոյն իսկ գատաւորները իրենց վերարկուները կը հանեն ատեանին մէջ։ Մէթրոյով ճամբորդողները առանց բաճկոնակի կ՚երթեւեկեն։ Հրշէջները ջուրով կ՚ողողեն փողոցները։

ՆՈԲԻԼԷ ՀՌՈՄ ԿԱՆՉՈՒԱԾ

Օտար մամուլին մէջ զօր. Նոպիլէի դէմ եղած խիստ քննադատութիւններու պատճառով, Մուսոլինի հրամայեց զօրավարին ամէնէն արագ ճամբաներով անմիջապէս Հռոմ վերադառնալ։ Աղէտեալներուն վիճակը շատ յուսահատական է։ Բոլորն ալ հիւանդ են եւ ազատումի յայսերը կը նուազին։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

Միտքս կը բերեմ երբեմն մեր ոգեւորութիւնը 1913ին, ու կսկիծով կը լեցուիմ։

Այն տարուան Հոկտեմբերին էր որ տօնեցինք մեր զոյգ մը մեծ յոբելեանները,— հազար հինգ հարիւրամեակը հայ տառերու գիւտին եւ 400րդ տարին հայ տպագրութեան։ Յոյսի, խանդավառութեան օրեր էին, ու բոլորը կը հաւատային մօտալուտ արշալոյսի մը։ Հոգիները բռնկած էին անսահման գինովութեամբ մը, որովհետեւ ատնաձայնը կ'առնէին աղուոր Թուականի մը, որ պիտի գար խաղաղութիւն տալու հայ ժողովուրդին, ու Թեւ ու Թռիչք անոր մտքի տեսիլքներուն։ Մէ՛կը չէր տեսներ փոթորիկը որ կը հասուննար ամպերուն ետին, ու Ճիւաղը որ իր մանգաղը կը սրէր մութին մէջ։ Համազգային ոգեւորութիւնը հաւատքով կը լեցնէր մեզ, ու մեզի կը ժպտէր աղուո՛ր տեսիլք մը՝ որ մարմին կ'առնէր արդէն, զարերու երկունքին մէջէն։

Տեսնելո՛ւ էր այն օրերու Պոլիսը։ Հնա՛ցն էր ան, ուրկէ պիտի ծորէր կարծես բարի հեղուկը հոգիներու մէջ Թափուելու համար։ Հոն էր հայ մտքին ու արուեստին ամէնէն քաղցր ծաղիկը, մեր գրականութեան ընտրանին նոր երազներով արդէն յղի։

Զոյգ մը յոբելեաններըՙ ուրոնց նախաձեռնութիւնը Կովկասէն եկած կըլլար՝ կայծ մըն էին միայն հոգիներու մէջ վաղուց կուտակուած տեսիլքը բռնկցնելու համար։ Թեթեւակը արդէն հասունցած էր Պոլսոյ թէ գաւառներու մէջ։

.

Կարծր տարեդարձներէն մէկը Տիրան Չրաքեանի (Ինտրա) եղաւ. Համեստ իր գրական արժէքներուն մէջ՝ բայց խանդավառութեան անսպառ աղբիւր մըն էր այս տղան։ Այն օրերու մամուլը թղթատող մը չպիտի գիտնայ երբեք թէ ան էր որ մեզ բոլորս բռնկցուց, երբ դեռ քանի մը էին պաշտօնական շրջանակները։ Մեր բոլորէս աւելի կը հաւատար ան թէ կը բացուի արդէն Թուականը, եւ թէ պէտք է ողջունել զայն ծափով ու խանդավառութեամբ։

Իրեն ձեռք տուին շատոնց բանկող ուրիշ տղաք ալ, ու կարճ ատենի մը մէջ կրցանք ամբողջ շրջապատ մը վառակել։ Տօները կատարուեցան Գումգափու եւ Բերա, ու նաեւ շատ մը թաղերու եւ գաւառներու մէջ։ Ո՛վ չի պահեր անուշ հետք մը իր սրտին մէջ այն օրերէն մնացած։

* * *

Ու միտքս կուգայ երբեմն այն օրերու Կոմիտասը։ Անսպառ Ճիգի, կորովի եւ ոգեւորութեան այս մարմնացումը։ Սահակին ու Մեսրոպին յոբելեանը խանդավառեր էր զինքը, ու անոնց ձօնեց իր վերջին ստեղծագործութիւններէն մէկը,— «Ո՛վ մեծասքանչ դու լեզու»ն։ Ու Կոմիտասի այս երգը հրապարակներէն մէկը կազմեց օրուան հանդէսներուն, Գումգափու թէ Բերա։ Մեր պզտիկութեանը ատեն շատ էինք լսեր այդ երգը, բայց ան երբեք արձագանգ չէր Թողուցեր մեր հոգիներուն մէջ։ Կոմիտասի խմբե՛րգը լսելու էր տեսակ մը արբեցութեամբ լեցուելու համար։ Ան կարծես ցիցի մը հոգիէն փրթած աղաղակ մըն էր որ կը հասնէր դարերուն մէջէն։ Մեծասքանչ լեզուն ի՛նքն էր որ կը գինովցնէր մեզ։

* * *

Ու միտքս է դարձեալ մանկական խանդավառութիւնը Միամանթոյին, որ լեցուած էր այդ օրերու տեսիլքով։ Այս անգամ իրա՛ւ կը հաւատար որ վերջապէս գլուխ պիտի ելլէ տարիներու իր երազը, «Հայկաշէն»ը։ Ճակատն իսկ փարադրել տուաւ իր առաջայ ամսագրին, որ երազ մնաց, աւա՛ղ։ Ու այդ օրերուն ստեղծեց իր լաւագոյն քերթուածներէն մէկը, «Սուրբ Մեսրոպ»ըՙ որուն Չարեան հատուածներ կարդաց Բերայի հանդէսին մէջ, եղբայրական զօրավոր մը։ Միամանթոյի ամէնէն վերջին ստեղծագործութիւններէն մէկը եղաւ անիկա՝ որ բանաստեղծին հոգիին մէջ քերթողական նոր երակ մը կը բանար։

Միամանթօ ծունկի կուգար Սուրբ Մեսրոպի աճիւնին ու ու կ'ըսէր.

Եւ այսօր, քու սրբութեամբդ սնած՝

Ես ապաժամման քնարահար,

Եւ անվճար ու անարժան երախտագէտ,

Ես՝ քու ցեղիդ հոգիին՝ հայկին քեզ կը բերեմ...

Աչքերուս մէջ անոր աչքէն հուր առի...

Ու իմ խօսքերս անոր սրտէ՛ն եմ քաղեր,

Եւ ի՛նչ որ կարդաս ծակոտս վրաս.

Ի՛նչ որ կարդաս ժպիտիս մէջ.

Անոր յոյսո՛վն եմ ես գրած...։

Եւ Թոյլ տուր այսօր, ո՛վ Մեսրոպ,

Որ՝ Հայոց հողէն մինչեւ աստղերը (...)

Քու ոտքիդ սանդուխէդ վեր բարձրանամ.

Եւ հաստատաքայլ, (...) աստիճան

Ու պսակէ ի պսակ եւ լոյսէ ի լոյս.

Իբր զաւակ մը մտածումիդ,

Ես ի քե՛զ գամ, իմ այս երգս երգելու.

«Սուրբ Մեսրոպ»ը Միամանթոյի ամէնէն հզօր Ճիչերէն մէկը եղաւ. Վարուժան գրեց այն օրերուն.

— «Ծառերու գիտուն առթիւ գրուած պրակ մը՝ որ պիտի կարծուէր Նարեկի մատեանէն փրթած, նոր գրականութեան ցոլքերով վերանորոգուած, եւ ինկած մեր սիրտերուն վրայ՝ խանդավառութեան այս օրերուն մէջ։ Մէկ շունչով երգուած կը Թուի ան, ու քիչ մը աճապարանք կայ իր կշռոյթին մէջ։ Միամանթօ վերադրիրներու գրիչ մըն է, ինչպէս իր վարպետը՝ Նարեկացին. եւ այս քերթուածին մէջ իր այդ տաղանդը իր ցայտքին գագաթնակէտին հասած է։ Վերադիրներուն մէկ մասը միշտին զարու միսթիքականները մշակած են արդէն, բայց կայ մեծագոյն մաս մը որ գիտերու շարք մըն է։ Միամանթոն վրէժի մարտագոտ չմիարողը հատաապանքի խոլ(...) բանդագուշողը չէ անոր մէջ (...) նաեւ աստուածաբանի մը պէս աղօթել Սուրբ Մեսրոպին հետ։ ցնցիչը զարմանահրաշ լոյսերու մէջ յանկարծաղէպ պակասցում մը չէ, այլ ներշնչումի մը (...) եւ տրամաբանական (...). Միամանթօն իր այս քերթուածին մէջ տուաւ իրեն համար նոր ձեւ մը քերթելու, որ իր միւս երկերուն մէջ հազիւ կ'ուրուագծուէր. այս՝ զինքը Նարեկացիին հետ կապող թելն էր զոր ամրակուռ շղթայի մը վերածեց»։

Այդ Թելը ճիւաղը փրցուց, աւա՛ղ, ու չտուա՛ւ մեզի տեսնել պոռթկումը Նոր կրակին՝ քերթողին սրտին մէջ բացուած նոր կրակի մը մէջէն։

.

Հիներն ալ, ընդհանուր ոգեւորութեան մէջ, խառնուեցան (...), երիտասարդներու խենդութիւնը զիրենք վար կանչեց ա(...)արակներէն։

Սիպիլ, Աղասամարտի տառերու գիւտին նուիրուած Թիւին մէջ անուշ քերթուած մը ունէր, ուր կ'ողջունէր հայ լեզուն.

Դուն առաջին վանկ շրթունքիս,
առաջին ձայն իմ հոգւոյս,
Նախկին հնչիւն իմ մանկական
լեզուիս հեզ,
Որով լացի ու երգեցի միշտ յուզումներս, իղձս ու յոյս,
Իմ մայրենի քաղցրիկ լեզու, (...)
ջո՛ն քեզ

Տասնըհինգ տարի անցած է է հիմա այն երանելի օրերէն ի վեր։ Փոթորիկ մը եկաւ ու անցաւ։ Բայց այդ օրերը երբեմն միտքս կուգան հիմա, երբ արդէն անոնց խառնուած մարդիկը չկան, ու ապրողներուն հոգին ամայացած է։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ՏԱՌԱՊԱԾ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

(Փիլիպէի մեր Թղթակիցէն)

Երկրաշարժէն ի վեր ամիս անցաւ. հակառակ մասնաւորութեանս, նոր առիթ ունեցայ այցելելու Խասքէօյ. Յառաջի վերջին ցանկութեան ընթացք տալով։ Անգամ մը, պաշտօնական տեղեկագրերէ քաղուածներ տուեր էի։ Հիմա, չեմ ուզեր մանրամասնութիւններով զբաղիլ։ Օրուան մը համբուած ժամերը ունիմ, ու լաւ է, որ միասին պտտինք, լերան մը երկու շերտերուն միջեւ կծկուած այս մեծուսի գաղութին մէջ։

. .

Կիրակի է, Անա եւ՝ Թաղ. Խորհուրդի անդամներ ու Ազգ. վարժարանի տնօրէնը։ Փակ ու գրեթէ անձայն շուկայէն կը յառաջանանք։ Կը խօսինք, կը պատմենք իրարու՝ «մեր» եւ «իրենց» շարժերնէ։ Եւ, հետեւապէս՝ «մեր» ու «իրենց» ցաւերէն, (...). Նը կը խրախուսէ զիրենք։ Կը յայտնեն թէ խմբագրութիւնը տրամադրած է իրենց շատոնց ի վեր, թերթ մը, ուր հրճուանքով կը հետեւին անոր բովանդակութեան եւ բոլորանուէր աշխատանքներուն։ Ցետոյ կը խօսին նուիրատուութիւններէն։ «Դեռ երէկ գործադուրկ էր (...)» Ուրիշ մը կը միջամտէ.— «Այսքա՛ն արագ, եօթանասո՛ւն հազար Փրանք», եւ, դառն հեգնանքով մը —. Բայց Երեւանէն ղրկուած գումարը կարծեմ մեծագոյնը մնաց։ Կը լռենք։ Կատակ մը, ա՛յս ալ, որ արցունք կը բերէ...

Կը տանին զիս։ Ձեն ըսեր թէ՛ ո՛ւր։ Ձեմ հարցներ թէ՛ ո՛ւր։ Բայց գիտեմ։ Ու կարծես գիտեն թէ՝ գիտեմ, — եկեղեցի՛։ Չէ՞ որ «ազգը» կ'ուզեն տեսնել։ Իսկ «ազգը», եկեղեցին պէտք է գտնել միշտ.... Ահա կորսնցինք կամուրջը։ Ի՛նչ հրճուանքով անցեր էի այստեղէն 1924ին, կրկին Կիրակի առաւօտ մը, ներկայ ըլլալու համար դպրոցեկեղեցիի հիմնարկէքի արարողութեան, ու դեռ նոր փորուած քառակուսի տարածութեան մը վրայ հանելով, տեսեր էին որ (...)

Հիմա՛։ Ահա՛ ամբողջ դպրոցաշատան, զոր չիներ են մեկնումէն վերջ, եւ որ, օրեր առաջ, վնասուեր է երկրաշարժէն։ Ու շարժել, ուրեմն, այս եկեղեցի (...) Բայց չէ որ գիտեմ թէ՝ «չկայէն» ինչե՛ր եւ ինչպէ՛ս գիտէ շինել այս ժողովուրդը։ Հասած ենք։ Բակին առջեւ հայ տղաքներ կը խաղան, կը խօսին։ Կը նային անծանօթ դիմագիծիդ, ու կարծես աղապատանք մը կայ իրենց նայուածքին մէջ — Նայե՛լ այս խօսերով ալ կարելի է անուշցնել մեր մարմինը, ինչպէս մեզմէ մեծերը ըրին տասը տարիներ առաջ։ Բայց երբ հոս արտօնութիւնը կայ մտքի անունգին՝ հետեւաբ թէ մտաւոր ձեռքեր չկա՛ն, որ նորոգեն մեր այս (...)

Ներս կը մտնենք։ Աջ-ձախ խմբաւորումներ։ Անցին, զանէն ներս, պատարագ կ'ընեն.. Մե՛ծ է խորհուրդը՝ սա լռակեացը հայ մայրերուն, որոնց աչքերը տասն անգամ արիւն լացին, բայց, ծնկաչոք ու հաւատաւոր, դեռ սեւեռած կը մնան, երբորդութեան մը պատկերներուն։

— Ձէ՛ք ուզեր բարձրանալ վեր. կ'ըսէ տնօրէն - բժիշկը։

Անշո՛ւշտ։ Ահա յարկը դպրո՛ցն է ուրեմն։ Տեսէ՛ք։ Զայն բաժներ են երկուքի՝ սրահ ու բեմ։ Բեմը թէ բեմ է եւ թէ դասարան։ Ու սրահը, ինքնին, երկու դասարաններ վերածուած։ Բայց զետնագոր այդ շարիքը հասեր է մինչեւ անոնց երդիքը։ Անտառակ ու չոր Թեւի մը նման կտորեր, անջատեր ու Թափեր է մասերը։ Շուլլուեր է պատերուն միջեւ, ու անզմեր է՝ հաւկիթի մը նման։

— Հազիւ ծայրը ծայրին բերեր ու շիներ էինք նեղ ու ահոյ երկու յարկ։ Ինչպէ՞ս կարելի է վերաշինել Սեպտեմբերին։

ԽԱՍՔՕՎՕ, 2 Յուլիս

Ա՛յս է բոլորին մտահոգութիւնը։ Իրենք իրենց չեն ուզեր, անշուշտ, այդ հարցումը։ Վասնզի, պատասխանելու ի վիճակի չեն։ Ու եթէ ինձ կ'ուղղեն, գիտեն նաեւ որ պատասխանը պէտք է գայ հեռուէ՛ն, հեռաւոր գաղութներէն։

.

— Հանդէս կայ, կը հաղորդէ հոգաբարձութեան ատենապետը։

— Հանդէ՞ս...

— Այո՛, ունինք 11 շրջանաւարտներ։

Այո՛, այո՛, կը միջամտէ ուրիշ մը, ու, գիտէ՞ք, տղաքը, շարժէն առջին, վրաններու տակ շարունակած են իրենց ուսումը։

Ուրեմն, վրաններու հունձքն են անոնք։

Սրահի մը մէջ ենք հիմա։ Կուգան՝ քրտնաթոր, (...) կամ ուրախ, ու կը զրուցեն աթեռները։ Վարագոյրը, որ բեմին նման շարժական ըլլալ կը Թուի, ձեռքով «կը բացուի», ու պատի մը առջեւ շարուած են աղջիկներ ու մանչեր։ Ցետոյ, ձեռքի շարժման մը վրայ, բացումը կը սկսի։ Անկիւն մը՝ այս ճիգերէն հիացած՝ կը հետեւիմ կարգադրութիւններուն։ Ու ուզքի եմ մէկէ՛ն.— «Մեր հայրենիք Թշուառ անտէր» (...) Հա ու Անշո՛ւշտ, հոս եւս։ Ամէ՛ն տեղ՝ նո՛յն հայրենիքը։ Մեր կուրծքին տակ։ Մեր նայուածքներուն մէջ։ Մեր շրթներուն վրայ։ Մեր ձայնին (...)

Դեռ կ'երգեն։ Զայնը կը պակսի։ Ներդաշնակութիւնը կը պակսի։ 14ը անց տղաք ու աղջիկներ աճաւասիկ, բայց Փիգիքապէս տկար։ Ի՛նչ փոյթ։ Օ՛, ի՛նչ գերագոյն ճիգ է իրենց կուրծքն ուռեցնողը։ Ծափե՛ս հերի՛ք է։ Յաջողութիւնն իսկ է։ Այդպէս (...) մեր բավանդակ պատմութիւնը։ Միշտ քիչ՝ միայն երգել ուզողներու թիւը։ Միշտ պակասը ձայնին։ Բայց միշտ գերագոյն ու ներզօր ճիգով մը. ։ Ի՛նչ փոյթ, անշո՛ւշտ։ Եւ ուրախ եմ, որ անոնք, դպրոցի ամէն բաժանումի պահուն իսկ, ձեռքի մը շարժումին տակ միասին երգելու գիտակցութիւնը ցոյց կուտան։

Ո՛ւր էր թէ՝ հասնող սերունդը հրահանգի մը տակ գտնէ քով քովի կենալ գիտնալ.....

Ցետոյ, տղաքը կ'արտասանեն յաջորդաբար։ Ու կը խօսին՝ տեղւոյն պատուելին եւ երիտասարդ մը։ Տնօրէնը, իր տեղեկագրէն յետոյ, հուէրներ (...) գրչատուփ մը մէկուն, տետրակ մը՝ ուրիշին։ «Ի՛՞չ է, բայց ի՛նչ ընենք. սրտերնե՛ս է. ծանօթ է մեր վիճակը...»։

Դառն մտածէր ունիմ, սակայն, տեղեկագիրը. — «Վարուան պատկերը սեւ է։ ի՛նչ պիտի ընենք մեր (...)։ Ծնողներ, նիւթական անձկութեան պատճառաւ, դպրոցի փակուած օրն իսկ ծխախոտի աշխատանոց ղրկած են իրենց զաւակները, մինչ արծակուրդը պէտք է հանգիստի ծառայէ...։ Կը խորհինք դիմել (...) միրանսահայ գաղութը, որ լոյսի տակ կ'ապրի, մութը չի Թողուր մեզ »։

Ցորեկէ վերջ խառն նիստ կայ եկեղեցւոյ բակը։ Սղոցը ու համեստ ծրագիրներէ կը խօսին։ Բայց ո՛չ մէկ առաջարկ (...)

Կ'ուզեմ Թիւեր։ Կը տրամադրեն։ Կ'ուզէ՛ք, խտացած ձեւով, (...)

— Վտանգի մէջ է Խասգիւղի հայ մանկութիւնը։ Ահա և քանի մը Թիւեր.— Դպրոցը, վերանորոգման համար, (...), կը կարօտի 25.000 - 30.000 լէվայի։ Դիմած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պոլկ. Շրջ. Վարչութեան՝ միջամտելու, Բուխարեստի քաղաքապետութեան մօտ, նպաստի համար այդ գումարը։ Ու յուսով են, արդարօրէն։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի համար ի՞նչ աւելի նպատակայարմար գործ՝ քան հայ դպրոցն ու հայ մանկութիւնը։ Պատասխա՞նը — Զուշանա՛ր, չուշանա՛ր, վստահ ենք. իրենք գրեթէ ապահովցուցած են, արդէն։

Ունին 100 - 120ի չափ աշակերտ - մանուկներ, որոնք չոր հացով կ'ապրին։ «Գոնէ երկու օրը անգամ մը տաք կերակուր մը տրուէր։ Այդպէս՝ ամբողջ տարեշրջանին կը բաւաբարէ մեզ 30.000 լէվան։ Ու մէկ տարուան անօնդը ասնուազն երեք տարի ընդունակ ու առողջ կը պահէ մեր տղաքը»։

Իսկ, երրորդ, կարեւորագոյնը, մանկապարտէզի մը պահանջը։ Իրր, 130 - 150 մանուկներ կը մնան փողոցը, գրասի ու սեւար տուներու մէջ։ Ո՛ւր գնեն։ Դպրոցը անբաւարար։ Չգէ՞ն, — (...) Տարեկիցներէն զմնգակ պատկեր կը ստեղծուի։ Մայր մը կամ հայր մը, ձեռքէն բռնած կը բերէ զաւակը. «Առէ՛ք»։ Բայց, ո՛րն առնել եւ ո՛րը Թողուլ։

Ու կ'ըսեն թէ՝ միացուած անձնական ճիգերը, պիտի կարենան 30.000 - 35.000 լէվայով, դպրոցի կողքին, բակին մէջ շինել մանկապարտէզ մը։

Ահա՛ նուիրական ձեռնարկ մը։ Ու այս՝ 6000 Փրանք։ Փրանքով լրանայի՞ք։ Ի՞նչ կը խորհի ֆառաշը։ Ես կարծեմ չունիմ (...) պատկերը աւելի լաւի է ինքնին։ Ու ի՛նչ կը խորհին ընթերցողները։ Ահա՛ օգնութիւն մը, որ տեւական ու բարոյական արժէք մը զարմանելու կոչուած է։

ՎԱՀՐԻԿ

ԽՄԲ.— Ինչպէս կ'երեւայ, մեր Թղթակիցը տակաւին չէ տեսած Յունիս 30 Թուակիր խմբագրականը, որով Յառաջի հանգանակութիւնէն 6000 Փր. (30 - 35.000 լէվա) կը տրամադրէինք մանկապարտէզին շինութեան։

Մնաց որ, այս հարցը առանձին լուծուեցաւ, լռտանի 6000 Փրանքի չէքով, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ։

ԶՕՐ. ՓՐՈԹՈԳԵՐՈՖ

ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Մակեդոնականներու (...) (...) որ քանի մը օր առաջ սպաննուեցաւ (...) արկածալից կեանք մը ունեցած է։ Իր անուան շուրջ բազմաթիւ առասպելներ հիւսուած են։ Աշաբեկոմ մը (...) գէնք ընդունած էր եւ իր հրամանով բազմաթիւ ծանօթ դէմքեր սպաննուած են։ Այսքան գինքը՝ մօտէն ճանչցողները կը պատմեն թէ՝ Փրոթոգերոֆ վերջին ծայր ազնիւ եւ քաղցր մարդ մըն էր եւ եկեղեցական սպարէզը շատ պիտի յարմարէր իրեն։ Իր միակ մտասեւեռումն էր Մակեդոնիոյ (...) նպատակին հասնիլ։ Համար ոեւէ (...) շատ իր փոթորկալից կեանքի ամբողջ ընթացքին։

(...) Փրոթոգերոֆ ծնած էր 1867ին Մակեդոնիոյ Օհրիտա քաղաքին մէջ Մանասթըրի նահանգ, որ այն ատեն օսմ. տիրապետութեան տակ կը գտնուէր։ Ուսումը առաւ Սոֆիայի զինուորական վարժարանին մէջ, իսկ զինուորական ծառայութիւնը կատարեց Բուլկարիա (...) մէջ։

1895ին Մակեդոնական կազմակերպութեան մէջ մտաւ եւ հարիւրապետի աստիճանով հրամայեց հայդուկներու խումբի մը։ Ընդամ էր նաեւ Սոֆիայի Մակեդոնական գերագոյն կոմիտէին, որուն գլխաւոր անդամներն էին՝ Պորիս Սարաֆոֆ, զօրավար Ցոնչէֆ եւ գնդապետ Յանքոֆ (...) այս կոմիտէն մեծագոյն (...) կեդոնիոյ մէջ գործող կոմիտէին, որ կազմ(...) 1903ի ապստամբութիւ(...) Թօկէրոֆ անոր չափաւոր (...) ներէն էր եւ կ'աշխատէր (...) թեան եզր մը գտնել (...) խմբութեանց հետ

1903ի ապստամբութեան (...) տոյ վէճերը վերջ գտան, (...) Փրոթոգերոֆ նուիրուած (...) դերքին կազմակերպութ(...)

(...) մէկէն (...) զաղ էր Մակեդոնիոյ մէ(...) Փրոթոգերոֆ վերստին (...) պուլկար բանակին մէջ (...) քաշուեցաւ եւ 1921ին (...) ընտրուեցաւ Մակեդոնակ(...) րութեանց գործադիր (...)

Երբ Մեծ Պատերազմ(...) ցաւ, Փրոթոգերոֆ դեր(...) մակերպութեան պետ (...) միութեան անդամ էր։ Պ(...) մասնակցութենէն առաջ (...) կերպեց 11րդ Մակե(...) զօրաբաժինը, որ պիտի (...) Ֆրանսացիներուն դէմ, (...) քէն մինչեւ Հերլէն (...) (...) կարգուեցաւ (...) (...) Մակեդոն(...) կար կառավարիչին օգնա(...) նակուեցաւ 1918 Սեպ(...) 29-30ի եղերական օրե(...) պուլկար զինադադարի (...) քայուեցաւ եւ ճակատէ(...) շողները կը սպառնային (...) Փրոթոգերոֆ (...) գուեցաւ մայրաքաղաք(...) կարգ-կանոնը պահպա(...) շնորհիւ իր հեղինակութ(...) անվեհերութեան կարեն(...) (...) (...)

1919 Նոյեմբեր ձին (...) կալուեցաւ՝ Ստամպոլիյսքի(...) ծի բոլոր անդամներուն հե(...) կա յաջողեցաւ բանտէն (...) (...) (...) պուլկար կառավարութիւ(...) ջանք բրաւ իր հետքը (...) համար, սակայն երբեք (...) ցաւ։ Մօտ երկու տարի (...) մէջ (...) 192(...) տեմբերին յաջողեցաւ սահ(...) (...) նիա, ուր շատ չանցած փոթ(...) ուլէֆի հետ դարձաւ (...) (...) Մակեդոնական (...) Մակերպութեան պետ (...) (...)

Այս եռապետութիւնը (...) նութեան գլուխ էր, երբ (...) Ցանքալոֆ, որ ի գլուխ (...) թէ պիտի ազատէր Մակեդոնի(...) (...) դաւ 1923 Օգոստոս 26ին (...) քալոֆ Փրակայի պալ(...) գեաղան նշանակուած (...) Մակեդոնացիները զայն իր(...) տին դաւաճանած կը (...)

Ցաջորդ տարուան (...) Փեթէր Չաուլէֆ գաղտն(...) ձայնեցաւ համաձայնութ(...) հետ եւ դաւաճանեց իր (...) դէմ։ Թոտոր Ալէքսանդրոֆ (...) նուեցաւ 1924 Օգոստոս(...) Չաուլէֆի կուսակիցներուն (...) Փրոթոգերոֆ փոխ վրէժի (...) Թոտոր Ալէքսանդրոֆի (...) ներուն դէմ այնքան ար(...) ազգաւ կերպով, Ալէքսան(...) հողմակիցներուն սիրտը (...) տեցնելու համար, որ պէտք (...) դարկաւորութեան օրը (...) պաշտօնապէս կը ծանո(...) սպանութիւնը գնդապետ (...) նասոֆի, Ալէքօ փաշայի, (...) Ցիմոֆի եւ դաստուոր (...) բոլորն ալ Չաուլէֆի մարդ(...)

Լուրեր եղան այն ատեն (...) զօրավար Փրոթոգերոֆ կը (...) քէր որ Ալէքսանդրոֆ մէջ(...)

[illegible] ոչ մէկը իր ձեռքէն անցնի. [illegible] Ձաուլէֆ խուսափ ապաստանեցաւ, սակայն չկրցաւ ազատ[իլ] [illegible] վրէժխնդիրներու ձեռքէն, ու [1925] Փետրուար 23ին ինք ալ սպաննուեցաւ։ Փրոթոգերովի բարեկամները [illegible] իրենց պետին սպաննութեան վրայ՝ Ա. [Պրոտոգ]երովի վրէժը լուծելու համար 1925 Մայիս 8ին Ձաուլէֆի բարեկամներէն Թոտոր Փանիցա [illegible] Վիեննայի Ազգային թատրոնին մէջ Մակեդոնացի [illegible] կին մը գնդակով։ Սակայն [illegible] մը կը նկատուէր Փրոթոգերովի վրէժխնդրութեան։ 1925 Դեկտեմբեր 15ին Միլանոյի մէջ սպաննուեցաւ Փանչօ Միխայլոֆ [illegible] եղան թէ այս վերջինը [illegible] Ձաուլէֆի վերապրող բարեկամներուն կողմէ, սակայն Փրոթոգերովի բարեկամները յայտարարեցին թէ Միխայլոֆ սպաննուած [illegible] Մակեդոնիոյ մէջ իր գէշ ընթացքին համար։

1927 Նոյեմբերին՝ Ըմերիք [illegible] Միխայլոֆ եւ Ռուխմա Միխայլովի սպանութիւնը նախ վերագրուեցաւ [illegible] Մակեդոնացիներու դաւադրութեան, սակայն ետքէն հաստատուեցաւ թէ այդ կրկնակ սպանութիւններն ալ գոր. Փրոթո[գերովի] [illegible] վրէժխնդրութեան գործն է։

[illegible] ամբողջը գրեթէ քաշուած էր Մակեդոնական կազմակերպութեան մէջ [illegible] ծառայութենէ եւ խորտակուած էր [illegible]։

[Պ]ԱՏՄԱԿԱՆ ՏՕՆ ՄԸ

(Յատուկ թղթակցութիւն)

Տիէփ, 9 Յուլիս

Հովիւի առանձին ցոյցէն յետոյ, Տիէփ իր կարգին տօնեց, [illegible] իր [illegible] Արքահամ Տիւքէնի (Duquesne) յիշատակը։ Իր անունը [illegible] խորտակած [illegible] բայց։

Տիւքէն ծնած է 1610ին, [illegible] որ նշանաւոր է [illegible] իր մեծ նաւորդներուն քա[ջ]ութիւններով։

Իր հայրը նոյնպէս նաւապետ Լուդովիկոս XIIIի ռազմանաւ[ին] վրայ։ Պատանի հասակէն [Տիւ]քէն ցոյց կուտար հերոսներու [illegible] նկարագրի մը բոլոր յատ[կանիշները]. — կորով, պաղարիւ[նութիւն], [illegible] [illegible] ունեցած էր գնահատել այդ նկա[րագիրը] [illegible] [illegible] իր առաջին կռիւներէն վերջ [illegible] պիտի երկարաձգուէր [illegible]։

Երբ փառաբանուած իր վերջին տարիներուն կը գտնուէր Լուդովիկոս XIVի առջեւ, մեծ Արքան կը ցաւէր որ չի կրնար իր ուզածին պէս վարձատրել, կրօնական պատուար մը հանդած էր, քանի որ Տիւքէն բողոքական կը մնար։

Երբ Տիւքէն իր կնոջ կը պատմէր թագաւորին յայտարարութիւնը, իր կինը (որ բողոքականութիւնը ընդունած էր՝ իրեն հետ ամուսնանալու համար), կը բացագանչէր

— «Cent diable! il fallait lui répoudre: Oui, Sire, je suis protestant, mais mes services sont catholiques».

Մեծ նաւորդը մեռած է 1688ին։ Իր արձանը կը բարձրանայ Place Nationaleի վրայ, որուն առջեւ երէկ բոլորուեցան իր անունը կրող գրահաւորին սպաներն ու հրամանատարները, [illegible] իր [illegible] գանը, Պրայֆօնի քաղաքապետը եւ մասնաւոր հրաւիրեալներ, [illegible] եկած էին Անգլիայէն։ Իրենց [illegible] մասնաւոր փայլ մը կուտային հանդէսին։

Երէկ, կիրակի, ժամը 5ին կը հասնէր ծովային նախարար Պ. Լէկ, որ ընդունուեցաւ քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ, քաղաքապետ Պ. Ռոպէրի կողմէ՝ շրջապատուած անցլիացի քաղաքապետներէ, [illegible] ներկայացուցիչներէ, երեսփոխաններէ եւ քաղաքին հաստատութիւններու ներկայացուցիչներէ։

Ցերեկ ոստիկանապետ Պ. Փիէռ մեծապէս սիրալիր՝ գիւղացուցած էր «Ցառաջ»ի թղթակցին աշխատանքը, մասնաւոր արտօնութեամբ մը իրեն տալով շատ մօտէն [illegible]։

Քաղաքապետին բարի գալուստի խօսքերէն յետոյ, ծովային նախարարը [illegible] ճառի մը մէջ խօսեցաւ այն դերը զոր պէտք է կատարէ ֆրանսական նաւատորմը, պաշտպանելու համար իր գաղութներու ծովային ճամբաները եւ հաւասարակշռելու համար միջազգային ուժերը։ Հաւասարութեամբ յիշեց որ այսօր ֆրանսական նաւային գինուորական ու[ժեր] մը [illegible] [illegible] յետոյ — այժմ պարծանք կը գտնուի առաջին գիծքի վրայ՝ [illegible]։

Տիէփի ծանօթ տիկիններու խումբ մը նուիրած էր նոր գրահաւորին պատուոյ դրօշակ մը, համակ մետաքս եւ ոսկեթագործ, որ յանձնուեցաւ [illegible] նաւաստիին [illegible] որուն յուզումը ակներեւ էր դէմքին վրայ [illegible]։

Երբ քանի մը րոպէ կը յայտնէր թէ փառքի թէ խաղաղութեան օրերուն, [illegible] պիտի ծածանի «Տիւքէն»ի վրայ։

Գիշերը ծովային նախարարը նախագահեց [illegible] մեծ սրահին մէջ տրուած հացկերոյթին, եւ ժամը 10.30ին մեկնեցաւ։

Ծովափին վրայ կատարուած լուսավառութիւնները, գրահաւորներուն լուսարձակները եւ անոնց [illegible] խաղերը քաղաքին վրայ [illegible] հաւաքուած էին ժողովրդական առոյգ եւ լեցուն զուարթութիւն մը, որ երկու օր շարունակ կը յորդէր քաղաքին փողոցներէն եւ քարափներէն։

ՀՐ ԱԼԽԱՆԵԱՆ

ԱՆՎԷՐՍԻ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊՏՈՅՏԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 9 Յուլիս — Քանի մը ամիս խօսած եմ Անվէրսի Հայ գաղութին մասին, որ կը ներկայանայ իբր օրինակ մը։

Հոն մեր հայրենակիցները գրեթէ առանց բացառութեան գործի տէր են եւ իրարու հետ սիրով ու համերաշխութեամբ կ'ապրին։ Անվէրսի մէջ դասակարգային խտրութիւն կամ կուսակցական պայքար չկայ, հակառակ բաւական թիւով բարեկեցիկ Հայերու եւ կուսակցականներու։

Կիրակի, Յուլիս 5ին, տեղի ունեցաւ Անվէրսի Հայ Երիտասարդաց Միութեան պտոյտը դէպի Հայտոըն, որ քաղաքէն 20 [illegible] հեռու, հոյակապ [illegible] անտառներով ծածկուած, գեղեցիկ ու օդաւէտ զբօսավայր մըն է։

[illegible] երկաթուղիով, խմբովին եւ զուարթ տրամադրութիւններով։

Հայութիւն [illegible] չու[ր]քին տակ, Անվէրսի մեր հայրենակիցները իբր մէկ ընտանիքի անդամ, օր մը ամբողջ, ունեցան հաճելի ու մտերիմ ժամանց մը։ Երգուեցան հայկական երգեր, արտասանութիւններ, խաղեր եւ պարեր։ Նկարուեցան, ճաշերը զուարթ [illegible]. Ներքոյ կազդուրիչ էր լսել անտառ. ներու խորերէն հայ լեզուն ու երգը, որ կը հնչէին քաղցրալուր։

Ուշ ատեն տեղի ունեցաւ վերադարձը դէպի Անվէրս։ Մեր հայրենակիցները խառնուելով բաժնուեցան հաճելի ու զուարթ օր մը անցուցած ըլլալու [illegible] կութեամբ, որուն նպաստեց օդին բացառիկ գեղեցկութիւնը, որ գժբախտաբար հազուադէպ է [illegible]։

Հ. ՏԷՐՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

4 Յուլիս

Աթէնահայ Տրամաթիքը, որ կազմուած է Կարօ Խաչիկեանի գլխաւորութեամբ եւ լաւագոյն ուժերու մասնակցութեամբ, Յուլիս 1ին, Ապոլոն սրահին մէջ բեմադրեց Օսքրր Ուայլտի «Փատուայի դքսուհին», թարգմանուած Ընկ. Պ. Սարգիսեանի կողմէ անգլիերէն բնագրէն։

Ներկայացման նիւթական [illegible] որ կրկին գոհացուցիչ էր, բարոյական մասը արժանի էր [illegible]։

Աթէնահայ Տրամաթիքը արգէն իր տեղը շինեց հասարակութեան առջեւ եւ մօտ ատենէն պիտի բեմադրէ «Դերասան [illegible]»։

.. Պատգ. ժողովը կը գումարուի Յուլիս 15ին։ Իբրեւ գլխաւոր օրակարգ կայ Մազլըմեան եպիսկ.ի հարցը։ Կը թուի թէ այս խառնակիչը պիտի ստիպուի իր բեռները կապել, թէեւ տակաւին ոչ Պատրիարքն, ո՛չ ալ Լիոնէն պատասխան չէ ստացած պաշտօնի համար։

[illegible] 1927—1928 շրջանն ալ աւարտեցին գրեթէ։ Ցաւալի է, որ այս տարուան ակթական խորհուրդն ալ [illegible] Հայ կրթական [illegible] մը մարդիկ, աշխատեցան պաշտօնել գոյն, թէ ներսէն եւ թէ դուրսէն, զանազան միջոցներով։ Փափաքելի էր որ գալիք ակթականը յանձնուէր կրկին Պ. Մարկոսեանի, [illegible] անոր հայեցողութեան։

[illegible] նին փակման հարցը հօս ալ շատ ծանր աղդեց։ Ամբողջ ժողովուրդը գէշ տրամադրուած է այն քանի մը թաղականներուն հանդէպ, որոնք եղած են բուն պատասխանատուները այս անախորժին, թէեւ վերաքանալու յոյսեր չեն պակսիր։

Թղթակից

ԿԵԱՆՔԸ ԱԳՈՒԹԱՎԱՅՐԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հ.Յ.Դ. ՊԵԼՎԻԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի օր, Սէն Քլուի անտառը նորէն յիշեցուց հայրենի կարօտը։ Այդ [illegible] ծառերուն մէջտեղ նստած հայ ժողովուրդը անգամ մը եւս երազեց իր հայրենի լեռներն ու ձորերը, դաշտերն ու գետակները։ Տարեց մայրիկն էր որ կ'ըսէր. «Մենք ալ ունէինք այս բոլորը, աղւոր, բայց Պիլէկը չթողուց...։

[illegible] խումբ մը պարերգել սկսած էին ծաղիկներու եւ աւազաններու քովէն։ Կէս օր էր եւ բազմութիւնը լեցուց ժամադրավայ-րը, որ վրանաքաղաքի կը նմանէր։

Ահա երիտասարդներու խումբ մը գնդախաղի սկսան, օրիորդներ չուան կը ցատկեն եւ մանուկները կը զուարճանան զանազան խաղերով։

Նախագահ Ընկ. Արշակ Ջամալեան բացատրեց թէ այս ժողովուրդը իր երկրին մէջ շատ լաւ գիտէր ուրախանալ, իսկ այստեղ ամէն բան սորվեցաւ բացի զուարճանալէ, քանի որ հեռու է հարազատ հայրենիքէն։

Խօսք առին ընկերներ Վ. Համբարձումեան, Յ. Պուռնազեան, Հ. Գնգուն[ի], Խապրիկ եւ Պետրոս, շեշտելով թէ մենք ալ պիտի ունենանք մեր ազատ երկիրը, հաւատալով եւ գործելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ, որ կը մարտնչի 40 տարիէ ի վեր։

Յաջող էր գեղարուեստական մասը։ Թատրոն Արզար եւ Վրացի կինտօն ժողովուրդը կ'ոգեւորէին իրենց երգերով։ Տեղի ունեցան նաեւ երգեր, արտասանութիւններ, պարեր եւ նուագ։

Պնակ մը պտտող անճարին գրուելով գոյացաւ զուտ շահ 405 ֆր. ի նպաստ Պուլկարիոյ աղէտեալներուն։

Դովելի էր Պէլվիլի ենթակոմիտէին այս ձեռնարկը։ Դաշտահանդէսը վերջացաւ ժամը 8.30ին։

Մ. Կիւլիւզեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՓ ՄԸ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՃԻԳԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ— Նորավարժ Մարզական միութիւնը Յուլիս 7ին իր [illegible] ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը, որ պարտք սեպած էր քաջալերել 13—16 տարեկան եռանդուն պատանիներուն գովելի ձեռնարկը։

Մուտքի դրան քով կեցած պատանիներ հանդիսականներու լամբակներուն վրայ կը գետեղէին հայկական եռագոյն ժապաւէններ։ Բեմին ճակատը կը ծածանէր հայկական եռագոյնը։ Հանդէսի բացումը կատարեց պատանի Եզամեան, ազգ. վարժարանի աշակերտներէն, բեմ հրաւիրելով Պ. Ն. Թորոսեանը, որ գնահատեց այս [illegible] պատանիներու եռանդը։

Յաջորդաբար արտասանութիւններ ըրին պատանիներ Գէօձեան՝ «Հայու վրէժը», Ցակոբեան [illegible] եւ [illegible] Վարուժանէն։

Ցայտագրին երկրորդ մասը կը կազմէր Ա. Ահարոնեանի «Լուխատուրը», որուն դերակատարն էր Թագագճեան։ [illegible] տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւն մը ի նպաստ Ֆիլիպէի աղէտեալներուն։

Երրորդ մասին ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը, որմէ վերջ հանդէսը փակուեցաւ ուրախ տպաւորութիւն մը թողելով բոլորին վրայ։

Ընկեր պատանիներ, շարունակեցէ՛ք առանց վհատելու։ Շարունակեցէք ձեր գործը ճիշտ ձեր ըմբռնումներուն պէս, քալելով ճշմարիտ հայորդիներու ճամբէն։

Ա. Որբուկ

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ԱԽՏԸ

ԼԻՈՆ— Բովանդակ հայ մամուլը, եւ մասնաւորապէս «Յառաջ»ը ամէն ուղղութեամբ պայքար կը մղեն, թրքախօսութիւնը դադրեցնելու համար, բայց անօգուտ։ Լիոնի մէջ ալ մեծ համեմատութիւն առած է այս ախտը։ Նոյն մէկը կիրակի օրուան «Պաշտօնաթերթը երթայ, ամէն կողմ պիտի լսէ թուրքերէն լեզուն։ Մեր հայրենակիցները բարձրաձայն կը խօսին գայն, լոկը ինքզինքը թուրքիոյ փողոցներուն մէջ պիտի կարծէ։ Այդ կարգի հայրենակիցները ի՜նչ շուտ մոռցան երէկը, երբ մեզ արեան մէջ խեղդեցին նոյն այն մարդիկը, որոնց լեզուն կը խօսին այսօր։

Ե՞րբ պիտի գիտնանք բարձր պահելու մեր արժանապատուութիւնը։

Կ. Յովակիմեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅՈՒՀԻ ՄԸ ՀԵՂՁԱՄԱՀ

— Շաբաթ գիշեր, Նուազի-լը-Սէք բնակող Կարնեցի Մինաս Ցէր Պօղոսեանի կինը հեղձամահ եղաւ եղերական պարագաներու մէջ։

Նոյն գիշերը, ամուսինը տուն վերադարձաւ 11ի ատեն, երկար ատեն դարկաւ իր յարկաբաժնին դուռը եւ երբ բացող չեղաւ, ենթադրեց որ կինը աշխատանքէ յոգնարեկ, թաղուած է խոր քունի մէջ ու գնաց նոյն գիւղը բնակող իր մօրը տունը գիշերելու։

Յաջորդ օրը, կոհին քոյրը որ նոյն բնակարանին մէջ ուրիշ յարկի մը վարձակալն է, տեսնելով որ ուշ ատեն, դեռ իր քոյրը չէ արթնցած գնաց ձայն տալու։ Պատասխանող չեղաւ։ Եւ կասկածելով, երբ դուռը բանալ տուին, անկողնին վրայ շնչահեղձ գտան խեղճ Հայուհին։

Ուահուան պատճառ եղած է օդային կազը որ, մոռացումո՞վ թէ պատահմամբ բաց ձգուած ծորակէ մը խուսափած ու տարածուած էր ամբողջ յարկաբաժինին մէջ։ Կանչուած բժիշկը յայտնեց թէ հազիւ մէկ ժամ առաջ մեռած է։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 42

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՆՇԱՆԱԾԸ

Միրթին՝ Էլիի նշանածը, երի[տ]արդին մեկնումէն ի վեր, [illegible] մը չէր հեռանար Մուր[illegible] տունէն։ Հագիւ քանի մը [illegible] համար միայն՝ իր [illegible] կ'երթար, փեչերը [illegible] կը պառկէր կամ բազմո[ցին] [illegible], առանց նոյնիսկ [illegible] [illegible] ընելու անկողնին որ [illegible] համար կը պատրաստէին, [illegible] բան մը լրտեսելու երեւոյթն, [illegible] Էլիի պէս ինքնափամփ, [illegible] նկարագրի տէր մէկն էր։ [illegible] անոր դէմքին սրտա[illegible] [illegible] կը սատկանար իր հոգեբովը [illegible] շատ խիստ մազեր ունէր, [illegible] որոնց [illegible] [illegible] կը մնար [illegible] վրայ, եւ երբ ան կ'ինքնամփոփուէր, կարծես, երեւոյթն ունէր ըսելու.

— Մի՛ մտենաք. թողէք զիս քարայրին մէջ ուր կը ծուարիմ, իմ ներսս, զոր շատ լաւ փորած եմ։

[illegible] վրայ կամ տան մէկ անկիւնը կծկուած պառուհանին մօտ եւ ձեռքերը ծունկին, իր գիրքին մէջ վայրենութիւն կար։ Երբեմն կուրծքը գուրս կուտար, գլուխը կը բարձրացնէր, դանդաղ ու երկար շարժում մը գայն ետ կը տանէր, իբր թէ ատենը մէկ մը, տառապանքը շատ [illegible] եղած ըլլար, կամ իբր թէ յանկարծ իր [illegible] ծագիկներու [illegible] չէ[illegible]։

Բնաւ չէր խօսէր։ Եւ այս մաւլ դէմքին վրայ, ներկայ անձկութենէն զատ, անզգալի բան մը կար, անվերածելի խորութիւն մը։ Ուրուկ Սթավրոսը որ ինքնալ բնաւորութեամբ եւ հաշիւով լռակեաց էր, յաճախ Միրթինին կը դառնար, մխիթարանքի համակրութեան, հանդարտ յոյսի քանի մը բառեր կ'ըսէր։ Ինքն իսկ սակայն, իրականութեան մէջ, շատ կ'ուզէր ինքզինքը համոզել թէ տխրելու պատճառ չկայ, թէ պաշտօնավարար Էլին պիտի գայ։ Անոր լուռ տխրութիւնը սրտանց կը նեղէր զինքը։ Երբ անոր քաջալերանքի քանի մը խօսքեր կ'ուղղէր, երեւոյթը ունէր մէկու մը որ կ'ուզէ գլխէն հեռացնել։

— Էհ, տեսնե՛նք, աղջիկս, փոտաւ եղիր. լաւ պիտի ըլլայ, կը կրկնէր ան։

Բայց խօսքը կը մնար առանց պատասխանի եւ Սթավրոս, սենեակին մէջ աջ ու ձախ գիտել ձեւացնելէ յետոյ, իբր թէ ուրիշ բանի վրայ մտածէր, իր սենեակը կը քաշուէր։ Այս կերպ շարժելով, ան իր արժանապատուութիւնը կը պահէր, որովհետեւ, վերջապէս, Էլին հայրն էր, նոյնն էր ըսել Միրթինին ալ հայրը, որով, ան յարգանք պարտական էր իրեն հանդէպ։ Այս արգէն մեծ նշանակութիւն ունէր Արեւելքի մէջ։ Իսկ Միրթին, եթէ նոյնիսկ գաղտնի պատճառներ ունենար նեղանալու, պարտաւոր էր ուրեմն ինքզինքը զսպելու. եւ քանի որ հայրը խօսք կ'ուղղէր իրեն, ամէնէն յարգալից պատասխանը տալու էր, ընդհակառակն, շատ շատ, աչքերը վեր կ'առնէր եւ գայն կը դիտէր։ Ցետոյ, անմիջապէս, անշարժ, իր երազանքին մէջ կիյնար։

Մուրատուրիս չէր սիրեր այս նայուածքը եւ այս անշարժութենէն կը գգուշանար։

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ

Գրեթէ պատերազմին սկիզբէն ի վեր միասին կ'ապրէին, բայց Միրթին, իր ձեւերէն բան մը չէր փոխած, իսկ Սթավրոս ալ չէր հասկցած անոր նոյնիսկ հայրական փաղաքուշ յանդիմանութիւն մըն ուզեր։

Երբեմն, ան խոր հառաչ մը կ'արձակէր. կարծես ըսել կ'ուզէր թէ այս աղջկան հետ, համակերպելէն ուրիշ ճար չկայ։ Բայց ինչ որ ալ ընէր, չէր կրնար համակերպիլ։ Չեմ գիտեր ինչո՛ւ եւ ի՞նչպէս Միրթին անոր աչքին իբր կենդանի յանդիմանութիւն մը կ'երեւնար. խղճի խայթի պէս բան մը։ Կարծես ամէն ատեն, անոր կը զգացնէր թէ՝ եթէ Էլի չէր վերադառնար, յանցանքը հօրն էր։ Եւ սակայն, կը հարցնէր ինքն իրեն, ի՞նչ յանցանք կրնայ գործած ըլլալ աղջկան կամ իր զաւկին դէմ։ Ո՛չ մէկ յանցանք, իրականութեան մէջ։ Կ'ուզէր որ աղջիկը իրեն ըսէր, հասատէր թէ իր ակնարկները, իր շարժումները որեւէ յանդիմանութիւն չէին պարունակեր։ Երբ իսկական Ցոյն, շատ պիտի ուզէր վիճիլ անոր հետ։

Բայց Միրթին միշտ կը լռէր։ Իսկ Սթավրոս, բան չէր հասկնար այս լռութենէն։ Ցամառօրէն չլթնալով, այս խորհրդաւոր աղջիկը կարծես, գաղտնիք մը կը ծածկէր լռութեամբ, կարծես բացէիբաց կը պարսաւէր Սթավրոսը, անոր նախասիրութիւններուն դէմ ելլելով իբր թէ գիտմամբ ընէր։

Այս թաքուն ըմբոստացման դէմ, Սթավրոս կը զայրանար, եւ աղջկան հանդէպ, ինքզինքը նեղ դրութեան մէջ կը զգար։ Երբ փաշայի մը կամ էֆէնտիի մը տուած այցելութենէն դառնար եւ այդ մասին անոր հետ խօսէր, բերանը չէր բացուեր, իբր թէ այդ խօսքերը երբ լսէր, անոր ականջները աւելի կը սեղմուէին։

Երբ խօսքը պատերազմին վրայ դառնար ու ինքը պարսաւէր Ցոյներու ընթացքը, աղջիկը գլուխը կը դարձնէր ու կարճ կը կապէր, այդ պահուն կարծես իր զայրոյթը կը զսպէր որ չպայթի։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.

Անգլեւթուրք դաշնագիրը

Վերջերս գրուեցաւ թէ Թուրքիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ դաշինք մը պիտի կնքուի: *Շիքակոյի Տրիպիւն* թերթը իր Յունիս 28ի թիւին մէջ կը հրատարակէ Լոնտոնէն քաշուած ուշագրաւ հեռագիր մը թէ բանակցութիւններ կ'ըլլան Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ հետեւեալ կէտերուն շուրջ.

1. Թուրքիա եւ Անգլիա իրաւարարական եւ ոչ-յարձակողական սովորական դաշնագիր մը պիտի կնքեն երեք տարի պայմանաժամով: 2. Թուրքիա՝ քարիւղի բոլոր խուզարկութեանց եւ շահագործման մենաշնորհը պիտի տայ Անգլիոյ: 3. Անգլիա, յանձնառու կ'ըլլայ փոխատուութիւն ընել Թուրքիոյ՝ Ներկայիս անոր պատկանող Մուսուլի շրջանին բարեզարգութեան համար: 4. Թուրքիա կը խոստանայ քրտական ցեղերու դէմ միջոցներ ձեռք առնել՝ արգելք ըլլալու համար Մուսուլի սահմանագլուխին վրայ տեղի ունենալիք ապստամբութեանց եւ յեղափոխութեանց: 5. Անգլիա կը խոստանայ փոխատուութիւն ընել Թուրքիոյ՝ պայմանաւ որ երկաթուղիի բոլոր պիտոյքները Անգլիայէն գնուին եւ դրամը միմիայն երկաթուղիներու շինութեան յատկացուի:

«Իգտամ» կ'ըսէ թէ այս բանակցութիւնները, որ Թուրք պատուիրակութեան ժընեւի խորհրդաժողովին մասնակցած ատեն սկսուած են, ամէնէն աւելի Հռոմի անգլ. դեսպանին ջանքերով առաջ եկած են:

Անգլիական եւ Թրքական պաշտօնական աղբիւրները կը հերքեն այս լուրերը:

Թուրքեւսերպ բանակցութիւններ

Պելկրատի Թրքական Նորընտիր դեսպան Նուսրէթ Սատուլլահ պէյ շուտով պիտի մեկնի իր պաշտօնատեղին, եւ անմիջապէս վերջ բանակցութեան պիտի սկսի Եուկոսլաւիոյ հետ: Երկու երկիրներու գլխաւոր վէճը կը վերաբերի Թրքապատկան կալուածներուն, որոնք գրաւուած կը մնան սերպ կառավարութեան կողմէ: Անցեալ տարի, Էնկիւրիի մէջ բանակցութիւն կատարուեցաւ այս խնդրի մասին, բայց ելքի չյանգեցաւ, սերպ դեսպանին փոփոխութեան պատճառաւ: Թրքապատկան կալուածները ետ դարձնելու համար, սերպ կառավարութիւնը պայման կը դնէ որ հպատակութեան պայմանագրութիւն մը կնքուի, եւ հաստուցում ըլլայ պատերազմի ընթացքին եղած գրաւումներուն համար: Նուսրէթ Սատուլլահ պէյին Պելկրատ ժամանումէն յետոյ, բանակցութիւնները պիտի վերսկսին:

Կ'ըսուի թէ Եուկոսլաւիա կը փափաքի յարաբերութիւնները ամրացնել, եւ ծրագրած է աւելի գործօն դարձնել Թուրքիոյ իր դեսպանութիւնը: Ասոր համար, դեսպանատունը Պոլսէն Էնկիւրի պիտի փոխադրուի վերջնականապէս:

Իպրահիմոֆի փախուստին շուրջ

Էնկիւրիի խորհրդային առեւտրական Ներկայացուցիչ Իպրահիմոֆի գեղծումին մասին «Սօն Սաաթ»կը գրէ թէ, հակառակ եղած հերքում-յայտարարութեանց, Իպրահիմոֆի գողցած դրամը ոչ թէ 100,000 Թրքական, այլ 100.000 անգլիական ոսկի է: Ցիշեալը, թէեւ ամիսներ առաջ հեռացած է Պոլիսէն, բայց իր կինն ու տղաքը դեռ նոր մեկնեցան դէպի Ֆրանսա: Այս առթիւ ողջերթի գացած են ոչ միայն բնտանիքին ազգականները, այլ նաեւ ռուս առեւտրական Ներկայացուցչութեան պաշտօնեաները: Ասկէ կը հետեւի թէ, Իպրահիմոֆի փախուստը անծանօթ չէր յիշեալ հաստատութեան պաշտօնատարներուն: Ասկէ զատ, կը գրէ Թուրք թերթը, կ'ըսուի թէ այս գործին մէջ դեր ունեցած են նաեւ կարգ մը քաղաքական ազդակներ, որովհետեւ փախստական Մուսթաֆա Իպրահիմոֆ եղբայրն է Խրիմի Նախկին հանրապետութեան Նախագահ Իպրահիմոֆի, որ անցեալները հրացանի բռնուեցաւ բոլշեւիկներուն կողմէ:

Վենիզելոսի ճակատը կը յաղթէ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Նախարարական խորհուրդը չորս ժամ անընդհատ նիստ գումարելով ընտրական դրութիւնը փոխելու մասին Նախագահական հրովարտակը խմբագրեց: Հրովարտակին կցուած գրութեան մը մէջ, դահլիճը կը յայտարարէ թէ այս փոփոխութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը ստանձնէ: Ծովակալ Գոնտուրիոթիս ստորագրեց հրովարտակը:

Ընդդիմադիրները հակասահմանադրական կը նկատեն խորհրդարանի լուծումը եւ ընտրական դրութեան փոփոխութիւնը: Այժմէն սկսած են ընտրական պայքարի եւ որոշած միացեալ ճակատ մը կազմել Վէնիզելոսի դահլիճին դէմ: Ասոնց մէջ է նաեւ զօր. Մէթաքսասի կուսակցութիւնը: Արքայականները արդէն սկսած են բողոքի միթինկներ սարքել ամբողջ երկրին մէջ:

Թուրքեւյունական վէճը

Լա Հէյէն կը հաղորդեն.— *Միջազգային դատական ատեանը իր ներկայ նստաշրջանին մէջ պիտի մեկնաբանէ մէկ յօդուածը այն դաշնագրին, որ 1926 Դեկտեմբեր 1ին ստորագրուած էր Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ: Մեկնաբանուելիք յօդուածը կը վերաբերի Թուրքեւհելլէն բնակչութեանց փոխանակութեան խառն յանձնաժողովի իրաւասութեան: Յունաստանի ներկայացուցիչը պիտի ըլլայ Տրէսոս, իսկ Թուրքիայինը՝ Ճէմալ Հիւսնի պէյ, յիշեալ խառն յանձնաժողովի Թուրք պատուիրակութեան Նախագահը:*

∴ Աթէնքէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Թուրք կառավարութիւնը առաջարկած է հելլէնեւթուրք հպատակներու համար տեղաւորման եւ աշխատանքի փոխադարձ դաշնագիր մը կնքել: Հելլէն կառավարութիւնը պիտի քննէ այս առաջարկը:

Սերպիոյ նախարարական տագնապը

Սերպիոյ Թագաւորը նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը յանձնեց պերլինի դեսպան Պալուկչիչի, որ Պելկրատ հասաւ երէկ եւ տեսակցեցաւ Թագաւորին հետ: Պալուկչիչ պիտի կազմէ չէզոք կառավարութիւն մը, որուն մէջ պիտի մտնեն երկրին զանազան շրջաններէն կարեւոր դէմքեր: Պալուկչիչ նոյնպէս պիտի լուծէ խորհրդարանը — ինչպէս կը պահանջեն խրուաթները — եւ նոր ընտրութիւններ պիտի կատարէ: Ստեփան Ռատիչ առաքինած ըլլալով Զագրէպ վերադարձաւ՝ խանդավառ ցոյցերու մէջ:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հ.Յ.Դ. Պատ. Միութիւնը իր հիմնադրութեան դ. տարեդարձին առթիւ կազմակերպած է ցերեկոյթ մը, 15 Յուլիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 84 Ռիւ Շափ, Պոն Թէաթրի մէջ:

Կը ներկայացուի՝ ՎԵՑՈՒԿԷՍ ՊԱՐՏԻ ԺԱՌԱՆԳ ՄՆԱՑԱԾ ՍՆՏՈՒԿԸ

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն եւ երգեր: Մուտքը ազատ է:

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր-Սերոբ, Եփրեմ-Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս *խումբերու ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:*

Տէսինի «Կայծակ» *խումբի արտակարգ ժողովը՝ այսօր Եշ. իրիկուն ժամը 7.30ին* Café de la Paix*ի սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ նոր անդամատետրով:*

Մարսէյլի Պատանի միութեան *դասախօսական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին: Նիւթ՝ Հ. Յ. Դ.ը եւ ներգաղթը: Մուտքը ազատ է:*

Հէրիքուրի *Մհոյ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 6.30ին Ընկ. Յ. Մինասեանի բնակարանը: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրով:*

Աշտարակի

Առաջին անգամ ըլլալով լոյս տեսաւ Չէյթուն քաղաքը, իր չորս իշխանները եւ ընդհ. պատերազմի ընթացքին նահատակուող հերոսներուն մեծադիր նկարը, տպուած Թուղթով եւ խնամուած աշխատութեամբ:

ԳԻՆ 4 ՖՐԱՆՔ

Փոստի ծախք չկայ, Կ'ընդունինք ֆրանսական դրոշմ: Մեծաքանակ գնումներու մասնաւոր զեղչ: Դիմել՝ M. Ezéguielian, 75 Ave. Berthelot, Lyon, *Փոխարժէքը բացարձակապէս կանխիկ է:*

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Տ. Ն. Ռ. Միութեան դաշտահանդէսը Յուլիս 29ին Քլամառի մէջ: Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն նկատի ունենալ այդ Թուականը:

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ

կինս, Պայծառ Քէօրիկճեան (ծնեալ Սամուէլեան, Շապին-Գարահիսարցի, 22 տարեկան), որ չորս օր առաջ ընտանեկան յարկը ձգելով հեռացած է, իր մօրը՝ Հռիփսիմէ Սամուէլեանի (ծանօթ Փայեր) հետ, միասին տանելով նաեւ երկքուէկէս ամսուան պզտիկս: Իր մասին տեղեկութիւն տուողին կը խոստանամ նուէր մը: Գրել՝ Յարութիւն Քէօրիկճեանի, 6 Rue Turenne, Marseille.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սեպուհ (?) Անկորայի Նահանգ) կարապետ Ֆէյրէթեան, հօր անունն Գաբրիէլ, մօր անունն Եղիսաբէթ եղբայրներ՝ Յակոբ, Յովհաննէս, Յարութիւն, քոյրը Եսամ: 14 տարի առաջ Անդաստան մը Հալէպի կամ Շամի մօտերը: Իմացնել՝ Hagop Ferretian, Chez Garabed Boyadjian, St. Loup aux Grands Pins, Marseille.

— Կը փնտռուի Քորֆուի չափահաս որբերէն Նաթանիէլ Անուշեան, որ երեք տարի առաջ Փարիզ կը գտնուէր: Կը խնդրուի իր հասցէն գիտցողներէն, գրել՝ Mouscheg Anouschianի Fabrica Damadian Constantza (Rumania).

— Կը փնտռուի Մուշի Վարդով գաւառակէն, Պասքան գիւղացի, Բարձրավանդ Խաչիկեան, որ Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի: Իմացնել՝ Լեւոն Ցօնիկեանի, 12 Rue Elie, Gentilly Seine.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

«ԲԱՆԱԼԻ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ»

Ֆրանսերէն կարդալ եւ գրել կը սորվեցնէ՝ առանց ուսուցչի. դիւրհասկնալի մեթոտով: Կը պարունակէ կարեւոր ծանօթութիւններ եւ գիրերու աղիւսակ մը:

Գին՝ 2 ֆրանք 50 սանթիմ

Դիմել՝ G. Momdjianի 48 Boite Postale, St. Chamond Loire

Կ'ուզուի

ժէռսէ գործելու համար լաւ սանթրըբըրընէօզներ: Ներկայանալ՝ 20 Rue Bezons, Courbevoie (Seine).

Ծախու է

42,000 ֆրանք կանխիկ, St. Antoine *Քամփանեը Փէրիէ Թիւ 2. երկու յարկանոց քարաշէն տունը, հինգ սենեակ, մէկ նպարավաճառի խանութ, գեղեցիկ տեսարան եւ լաւ օդ, շրջապատուած քարաշէն պատով: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ վերոյիշեալ հասցէին կամ գրատան ցառաջ, 13 Ռիւ տէ Տօմինիքէն, Մարսէյլ:*

ԿԸՐԴԱՑԷՔ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

ՍԻԴՈՆՆԱ

ՎԷՊ

Գին՝ 12 ֆր., արտասահ. 75 սէնթ

Դիմել կանխիկ վճարումով «Յառաջ»ի:

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՍ ՉԿԱՅ

ԶԱՆԱԶԱՆ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Կարմիր աստղի տակ 30, Սիդոննա 12, Ալագեազ[illegible] Ալիսի սիրահարը 15, Միրանուշ 15, Ճէք (790 էջ, կազմու[illegible] Սիրային օթիլը մը 12, Յարութիւն (Թոլսթոյ, 610 էջ 50, [illegible] Նիցին ուխտաւորները 9, Կին, խաղ եւ գինի 12, Կարմիր [illegible] 10, Լեւոն ոգին 15, Մագաւններուն մէջ 2 հատոր) 25, Գոնսթանթէն 10, Երուսաղէմը ցարէքարրի մէջ 10, Լէօքօ 15, Սիրոյ խորանին առջեւ 4, Հին Աստուածներ [illegible] յամէ 4, Ապերախտ գրագիրը 4, Տարմաղախտ ուսանողը [illegible] ըէտախն հօճա 17.50, Գէքրի Մուսթաֆա 5, Քէօր օղլ[illegible] Ճեպընթաց նորածինը 2, Բիւրեղեայ խիճը 294 էջ) [illegible] Ղարիպ եւ Շահ Սէնէմ 7, Աշըգ Քէրէմ 7, Շահ Իսմայիլ [illegible] սիանոս 2, Մահացու սէր 3, Մակաբոյծ 5, Օթէլլօ 10, Հա[illegible] ֆրանս. խօսակց. 6, 8 եւ 10, երազահաններ 5, 10, եւ [illegible] րաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 25 եւ 30, Հայաստանի մեծ [illegible] 20, Ինչպէս նաեւ հին կամ նոր ամէն տեսակ գիրք: Պահ[illegible] մեր գրացուցակը եւ ընտրեցէք ձեր նուէրցու գիրքեր[illegible] թիւններու եւ գրադարաններու մասնաւոր զեղչ:

ՆՈՒԷՐ. – 25 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գի[illegible] կը տրուի, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի, 100 ֆր.է աւելիին 15

Դիմեցէք L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Pa[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՅՈՒԼԻՍ 1928

13 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ Թիւ 698 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ ԽԱՂԵՐ ՔՐՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

Թուրք թերթերը խանդավառ նկարագրութիւններ կը հրատարակեն Արեւելեան նահանգներու մասնաւոր պտոյտներուն ... Միրալի՛ր ընդունելութիւններ, հայրական խրատներ, ... արենորոգում, եւայլն, եւայլն։ «Շէյխ Սայիտի եղբայրներն ալ ... մաւորողներուն մէջ էին...»։

Քաղաքականութիւն մը, որ արդէն սկսած է պտուղներ տալ։

Չէ՞ որ կարգ մը ցեղապետներ և շէյխեր ... հնազանդ եղան, ... ուրիշներ ալ յարմար առիթի կը սպասեն։

Թակարդը ձգուած է, եւ Էնկիւրի կը ճգնի կարելի եղածին ... շատ մարդ որսալ մինչեւ օգոստոս 14, երբ կը լրանայ ... ընդհանուր ներման նոր պայմանաժամը։ «Օգտուեցէ՛ք առիթէն, ... շխատեցէք հարստանալ, տունի-տեղի, լծկանի տէր դառնալ ... շէնցնել ձեր բոյները»։

Դիւրի՞ն է դիմանալ այս փորձութեան, մանաւանդ զանազան շէյխերու եւ ցեղապետներու համար, որոնք տարիներով ... զրկուած են հարստութեան եւ վայելքի մէջ...։

Ստոյգ տեղեկութիւններու համաձայն, քէմալական կառավարութիւնը այժմ իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է Արարատի շուրջը եւ Միջագետքի սահմանին վրայ։ Երկու կէտեր, ... լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառեն։

Արարատը՝ կարեւոր խարիսխ մըն է Քիւրտերու ռազմական ... րծողութեանց համար, ինչպէս Տէրսիմը։ Մէկ տարիէ ի վեր, Թուրքերը ամէն միջոց կը փորձեն, զայն նուաճելու համար։ Անցեալ աշնան կռիւներէն յետոյ, որոնք վերջացան Թուրքերու պարտութեամբ, որոշ հանդարտութիւն կը տիրէ. բայց Էնկիւրի անգիտակ չէ։ Մանաւանդ որ, այդ անմատչելի բարձունքներուն վրայ թառած են ոչ թէ սովորական ցեղապետներ, այլ մանր ... առած ռազմիկներ։ Խոշոր պարգեւներ խոստացուած են, ... վարիչները մնաց կամ ողջ բռնելու համար։ Հրապուրիչ առաջարկներ եղած են, որպէսզի անձնատուր ըլլան։ Խոստացուցած են պաշտօնական օգնութիւն, որպէսզի զրկուին պարէնէ ... ազմանիւթէ։

Բոլորը անօգուտ։ Միջնաբերդը կը դիմադրէ ու կը դիմանայ։

Միւս կողմէ — Նորօրինակ պարագայ — խորհրդային վարիչները սկսեր են լրջօրէն հետաքրքրուիլ այս խարիսխով, եւ ... ընդհանրապէս քրտական շարժումով։

Ծանօթ է որ, մինչեւ հիմա կարմիրները չափազանց չկամ, ... իսկ թշնամական ընթացք բռնած էին քրտական շարժման ... էմ։ Անոնք ուրախութեամբ ողջունեցին Շէյխ Սայիտի ապստամբութեան ջախջախումը, «քաջարի թուրք ասկեարների» ձեռքով, ինչպէս ծափահարեցին, իր ատենին, Փոքր Ասիոյ եւ Կիլիկիոյ ... պարպումը։ Հետեւելով կեդրոնի ազդանշանին, հայաստանեան կամ ... այանուն թուղթակներն ալ փառաբանութեան երգեր հիւսեցին։

Իսկ հիմա նոր պատմութիւն։

Անցեալ Ապրիլ 25ին, Թիֆլիսի «Զարիա Վոստոկա» օրաթերթը, որ Անդրկովկասի կեդրոնական օրկանն է և թարգմանը ... ող քաղաքականութեան, քունէն նոր արթնցածի պէս՝ կը ... յտարարէր թէ, քրտական շարժումը ունի յատուկ ընկերային ... մքեր» եւ «չափէ դուրս խոր տնտեսական - քաղաքական բովանդակութիւն»։ Կը նկարագրէր թրքական կառավարութեան ... րծադրած սարսափները. «Արճէշի հրապարակին վրայ ցուցադրեցին երկու բեռ կտրուած գլուխներ»։ Եւ յետոյ հերոսական դրուագներ՝ անցեալ ամառուան կռիւներէն. «Ապստամբութեան կը մասնակցէին նոյնիսկ կիներ։ Տէրսիմի շրջանին մէջ ... 00 ըմբոստներու ղեկավարն էր Քրտուհի մը»։

Եւ դեռ աւելի կարեւորը.

— «Նկարագրուած դէպքերու վերլուծումը ցոյց կուտայ որ ... դ շարժումները ոչ թէ աւազակային են, ինչպէս ոմանք փորձեցին ... կայացնել, այլ շարունակութիւնը ազատագրական պայքարին։ ... պացոյց՝ ապստամբութեան ժամանակագրական հանգամանքն եւ ... զանախօսքերը։ Բոլոր դէպքերը կը հաստատեն թէ շարժումը ունի ... ղաքական հանգամանք»։

Իրողութիւն է որ խորհրդային իշխանաւորները չեն գոհանար տեսակէտներ պարզելով, այսինքն իրենց անցեալ տարուան ... մոզումները սրբագրելով, այլ և գործի ձեռնարկած են, քրտական շարժումը իրենց ափին մէջ առնելու համար։

Առաջ ալ ունէին այդպիսի տրամադրութիւններ, շարժումը Անգլիոյ (Միջագետքի) եւ Պարսկաստանի դէմ ուղղելու առաջադրութեամբ։ Բայց կը թուի թէ այժմ աւելի շատ իրենց համար կ'ուզեն օգտագործել զայն։

Անշուշտ այս փոփոխութեան մէջ դեր ունի Թուրքեւռուսական դաշնագիրը, որ թէեւ չխանգարեց Թուրքեւռուս յարաբերութիւնները, բայց որոշ կասկածներ արթնցուց։

Միամտութիւն պիտի ըլլար եզրակացնել թէ խորհրդային իշխանութիւնը ձեռք պիտի առնէ Քիւրտերը եւ պիտի գործածէ իբր ծիրակցորդ զինակցին՝ Թուրքիոյ դէմ։ Անհաւանական է այդպիսի ենթադրութիւն մը։ Ոչ մէկ մաքիավելականութիւն այնքան խարդախ ծալքեր ունի, որքան ռուս-խորհրդային դիւանագիտութիւնը։

Բայց եւ այնպէս, ուշագրաւ է այս նոր ուղղութիւնը։

Որքան ատեն որ քրտական շարժումը տարերային հանգամանք ունէր եւ կ'առաջնորդուէր շէյխերու կողմէ, մարդիկ ... րիշ կերպ կը մտածէին։ Իսկ հիմա որ առած է քաղաքական-յեղափոխական ձեւ, Իւրաքանչիւրը իր մասնաբաժինը ներկել ... ուզէ։

Թերեւս այս է Մ. Բէյմալի «հաշտարար» քաղաքականութեան մէկ պատճառն ալ, միւսն ըլլալով Թուրք ընդդիմադիրներու գործունէութիւնը այս կամ այն ճակատին վրայ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՎԻՃԵԼԻՆ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Յուսաբեր հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (4 Յուլիս).

— «Թրքական վտանգի մասին երկու կարծիք չկայ հայ ժողովուրդի մէջ։

Հայութիւնը իր բոլոր թեւերով, հոսանքներով ու դասակարգերով նոյն մտահոգութիւններն ու նոյն վախերը ունի Հայաստանի մասին։

Ով հայ է եւ ով կը ճանչնայ Թուրքը, ան անհով ու սարսափով կը դիտէ Էնկիւրիի բոլոր շարժումները։

Ցաւօնանք չեշտել պարագայ մը եւս։

...Հայութեան մէջ չկայ խաւ մը, հատուած մը, հոսանք մը, որ իր մէջ բաւական ուժ զգար մին-մինակ այս վտանգը դիմագրաւելու։

Ազգն իսկ իր ամբողջութեանը մէջ տկար ուժ մըն է այս սարսափին համեմատութեամբ։

Ուրեմն եթէ պիտի պայքարինք, եթէ պիտի կարենանք գէթ չափով մը Զարիքը սանձել, այդ պիտի ընենք ոչ թէ խաչաձեւող ջանքերով, այլ համերաշխութեամբ ու համաքաբար, պիտի ընենք ազգովին ու միացեալ ճիգերով։

Կը կարծենք թէ մեր առաջադրած երեք կէտերուն մէջ չկայ հատ մը, որ ենթակայ ըլլայ վէճի։

Անառարկելի է որ՝

ա) Ազգովին նոյն ըմբռնումը ունինք թրքական վտանգի մասին.

բ) Թրքական վտանգէն աւելի մեծ վտանգ չունինք. եւ

գ) Այս վտանգին դէմ միայն ազգովին պիտի մաքառինք։

Ո՛վ ըսաւ, թէ համագործակցելու համար ազգ մը նախիր պիտի դառնայ եւ համատարած հարթավայր ստեղծէ իր բոլոր մտածումներուն եւ ձեռնարկներուն մէջ։

Ծակաւին Հէնրիխ Միւլլեր կ'ըսէր, որ «ամէնը կամ ոչինչ՝ կը պատշաճի աստուածաբաններուն, բայց երբեք քաղաքագէտներուն»։

Որովհետեւ ճշմարիտ քաղաքագէտները գիտեն օգտագործել ամէն յարմար առիթ, համագործակցութեան ամէն պատեհութիւն, միատեղ աշխատանքի ամէն մէկ փորձ՝ նուազագոյն ճիգերով առաւելագոյն շահը ապահովելու համար իրենց հետապնդած նպատակներուն։

Զվիճինք ու գործակցինք քո՛նէ այն հարցերուն շուրջ, որոնք անվիճելի են մեզ բոլորիս համար»։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"

№ 6—7 ՅՈՒՆԻՍ—ՅՈՒԼԻՍ

Բովանդակութիւն.— Ուրուագծող նոր կացութիւնը՝ խմբագրական.— Յովակիմ Բուզաղեան՝ Ց. Տէր Դաւթեան.— Հակախորհրդային գաղափարական պայքարի յատուկ առաջադրութիւնները Հայաստանում՝ Ա. Ջամալեան.— Ինքնաքննադատութիւն...՝ Աշոտ.— «Ազգային հարցը մարքսիզմի քուրայում»՝ Կ. Սասունի.— Գաղափարների նշանակութիւնը՝ Ա. Դասպարեան.— Թուրքիոյ շուրջ.— Հայաստանի անկախութեան տասնամեակի տօնակատարութիւնները.— Ինտերնասիոնալ։

ԳԻՆԸ՝ 2.50 ՖՐԱՆՔ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Զօր. Փանկալոս ազատ արձակուած

Վէնիզէլոսի դահլիճին որոշումով ազատ արձակուեցաւ զօր. Փանկալոս։

Վերջին ատեններս արքայականները սկսած էին բուռն քարոզութիւններ ընել՝ Հանրապետութիւնը տապալելու համար։ Միւս կողմէ Փանկալոսի կողմնակիցներու խլրտումներէն կը վախցուէր։ Թէ՛ հանրապետութիւնը պաշտպանելու եւ թէ դժգոհութեանց տեղի չտալու համար, նոր դահլիճը որոշեց ազատ արձակել նախկին դիկտատորը։

Հելլէն հանրային կարծիքին մէջ զանազան մեկնութիւններ կը տրուին Փանկալոսի ազատ արձակուելուն։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծուի թէ ատով Վէնիզէլոսի նպատակը եղած է իր դիրքը զօրացնել զինուորական շրջանակներու մէջ։ Արքայական կուսակցութիւնը եւ հանրապետական ընդդիմադիրները բուռն պայքար կը մղեն Վէնիզէլոսի եւ Հանրապետութեան նախագահ ծովակալ Քոնտուրիոթիսի դէմ, զոր կը մեղադրեն թէ գործիք դարձած է վարչապետին։

Խլրտումներ Իրաքի մէջ

Լոնտոնէն հեռագիր մը կ'ըսէ – Մուսուլի շրջանին մէջ երկու ցեղապետներ՝ Ապտիւլ Նուր և Սայիտ Իւլ Հիւսա շարժումի մը ձեռնարկած են՝ իրենց նահանգը անկախ դարձնելու համար։ Ասոնք կ'ուզեն ամէն կապ խզել Իրաքի հետ։ Ծրագրած են դիմում կատարել Ազգերու Դաշնակցութեան՝ որպէսզի ճանչնայ իրենց անկախութիւնը։

Ֆէյսալ թագաւորը յառաջիկայ Օգոստոսին Էնկիւրի պիտի այցելէ եւ Մուսթաֆա Քէմալի հետ պիտի տեսակցի՝ Մուսուլի այս նոր շարժումին մասին։

Մակեդոնացի յեղափոխականներուն վէճը

«Թայմզ»ի Սոֆիայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Հիմա ստոյգ կ'երեւի թէ զօր. Փրոթոկէրոֆի սպանութիւնը արդիւնք էր Մակեդոնացիներու ներքին երկպառակութեան։ Ասիկա ցոյց կուտայ թէ յեղափոխական կազմակերպութեան մէջ լուրջ տագնապ մը կը տիրէ, որովհետեւ անդամները երկու ճակատի բաժնուած էին, մէկուն գլուխը կը գտնուէր Իվան Միխայլոֆ, միւսին՝ զօր. Փրոթոկէրոֆ, որ թէև վճռած էր պայքարը լքել եւ արտասահման մեկնիլ, սակայն վերջին պահուն իր բարեկամները համոզած էին զայն՝ կրկին գործօն աշխատանքի նուիրուիլ։

Երկու խմբակները իրարու դէմ պիտի ճակատէին յեղափոխական խորհրդաժողովին մէջ, որ յաճախ յետաձգուեցաւ։ Կ'ըսուի թէ զօրավարը աւելի հաշտարար էր, մինչ Իվան Միխայլոֆ ամէնէն անդրդուելին էր Սերպերուն հետ հաշտութիւն կնքելու մասին։ Կը մտածուէր թէ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնեցնել երկու հատուածները, սակայն անցած շաբաթ յեղափոխականներու մէկ ժողովին մէջ զօրավարին եւ Միխայլոֆի կուսակիցները զէնքով կռուեցան իրարու հետ։

Մակեդոնական ազգային կոմիտէն հրաւիրեց բոլոր Մակեդոնացիները ներկայ ըլլալ զօրավարին յուղարկաւորութեան. սակայն կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ կարգը պահպանելու համար, եւ ո եւ է միջադէպ չպատահեցաւ։ Զինուորական պատիւներ եղան, նկատելով որ Փրոթոկէրոֆ պուլկար բանակի զօրավարի աստիճանն ունէր, մանաւանդ ինքն էր որ 1918ին իբրեւ զինուորական հրամանատար Սոֆիայի՝ ազատեց մայրաքաղաքը, երբ ճակատէն եկող դասալիքները Սթամպուլիսքիի եւ Ռատքօ Տասքալոֆի հրամանատարութեան տակ Սոֆիայի վրայ կը յարձակէին կառավարութիւնը տապալելու եւ Հանրապետութիւն հռչակելու համար։

Մուսուլի խարիւղի ճամբան

Ատենէ մը ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուէին Մուսուլի քարիւղները Միջերկրական փոխադրելու ճամբուն մասին։ Երկու հակառակ տեսակէտներ կային։ Անգլիացիները կ'ուզէին որ խողովակները երկարին Մուսուլէն մինչեւ Հայֆայի նաւահանգիստը (անգլիական հոգատարութեան ենթակայ), մինչ Ֆրանսացիները կը պահանջէին որ խողովակները յանգին Իսքէնտէրունի նաւահանգիստին։

«Թայմզ»ի Երուսաղէմի Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ բանակցութիւնները վերջացած են ի նպաստ Հայֆայի, որովհետեւ շահագործող ընկերութեան ամերիկեան եւ ֆրանսական ներկայացուցիչները չէին կրցած երաշխաւորել խողովակներու ապահովութիւնը, եթէ անիկա անցնէր անգլիական պաշտպանութեան ենթակայ հողերէն դուրս շրջանէ մը։ Այս ձեւով, ամբողջ գիծը Միջագետքի, յետոյ ալ Պաղեստինի մէջէն պիտի անցնի եւ Անգլիոյ քաղաքական ազդեցութեան պիտի ենթարկուի։

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ առջի օր պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ թէ Հայֆայի նաւահանգիստին աշխատանքները պիտի սկսին մօտ օրէն։

Անդրպարսկեան երկաթուղին

Երեքշաբթի օր Թէհրանի մէջ պայմանագրութիւն մը ստորագրուեցաւ գերմանեւամերիկեան ընկերութեան մը հետ շինե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԴԵՐԱՍԱՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

Ալ չենք գիտեր իսկ թէ՛ Թատերական քանի՞ խումբեր ունինք, որոնք կը բուսնին սունկի դիւրութեամբ, կը կազմուին, կը քայքայուին, կը միանան, կը բաժնուին ու միշտ միջոցը կը գտնեն գործելու, այսինքն դերասանութիւն խաղալու։

Ու բոլորը առանց բացառութեան, անփոփոխ ու յաւիտենական մէկ բնաբան ունին,— կրթել Թատերական ճաշակը հայ ժողովուրդին, որ Թատրոնէն կը փախի։

Ու զայն շահագրգռելու, գեղարուեստի սէրը անոր մէջ արթնցնելու համար, կը բեմադրեն ինչ որ մանաւանդ կը ծառայէ ճաշակ խաթարելու։

Կը բաւէ այլ մը նետել որ եւ է խումբի խաղացանկին վրայ, հաստատելու համար ո՛չ միայն ճաշակի եւ ըմբռնումի պակասը զայն կազմողներուն մէջ, այլ նաեւ անիմանալի յաւակնութեան մը քով՝ առեւտրական... հաշիւներու խաղը։

Մեր ամէնէն համեստ դերասանը դեռ Ադամեանի շէքսփիրեան երազը կը հետապնդէ. իսկ երբ փորձէ անոր տիրական յաճախանքէն ազատիլ, աճպարարական ոստումով մը, ինքզինքը կը գտնէ օտար առաջաւոր բեմերու խաղացանցին... մէջ։

Իրաւ է թէ՝ Շէքսփիրէն մինչեւ արդի հեղինակներ՝ տարբերութիւնը մեծ բան մը չէ,— հազիւ մէկ քանի դարերու հոլովոյթ մը՝ ընկերային ու հոգեբանական ամբողջ այլազանութիւնով։

Բայց մեր դերասանը կրնա՞յ թափանցել մէկ եւ միւս դարերու ու ներկայի տիպարներուն, որոնք միշտ օտար են, իրեն անծանօթ՝ ներքին ու արտաքին իրենց ամբողջ կազմով, պլպտել ու երեւան հանել անոնց էութիւնը, իւրացնել զայն ու դրսեւորել, արդարացնելու համար իր նուազագոյն յաւակնութիւնը...։

Այդ իսկ է խնդիրը...։

Թերի, յաճախ նախնական կամ երկրորդական կիսատ երթութիւն մը կը կազմէ մտաւոր ամբողջ պաշարը մեր դերասանին, որ բեմէն դուրս, պէտք է ըսել թէ շատ սակաւապէտ է։ Կը գոհանայ իր ունեցածով. բայց իր ունեցածը այնքա՛ն քիչ է, որմէ հազիւ թէ կարենայ բաժին հանել ուրիշին,— ժողովուրդին՝ զոր շփացած տղու պէս, անընդհատ կը դնէ ծափելու պահանջին առջեւ։

Իսկ մեր ժողովուրդը, պէտք է ըսել թէ այնքա՛ն ալ ժլատ չէ ծափի մէջ։ Մուտքի դրամը անգամ մը վճարելէ յետոյ, չի զլանար միացեալ՝ ծափելու պարտքը։

Բայց, մէկ անգամ կը խաբուի։ Այս ալ կայ։ Ու մեր դերասանը շատ լաւ գիտէ գոնէ այս մէկը։ Եւ ադամեանական իր հովերը վիճելէ ու Թատրոնը պարպելէ յետոյ, երբ ուզէ «արուեստի սէրը վառ պահել հայ գաղութին մէջ», չի քաշուիր բեմադրելէ որ եւ է «Հօճա Նասրէտտին» կամ ազգայնամոլ զգայացունց պարապութիւն մը։

Ի՛նչ փոյթ թէ «Թատերասէր հասարակութիւնը» կը փութայ գեղարուեստական վայելքի իր ծարաւը յագեցնել պղտոր աղբիւրին ջուրովը։

Թատրոնը կը լեցուի"...։ Էականը այս է։

Մ. Ն.

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէջ սաստիկ տաքին յաջորդած է տեղատարափ անձրեւներ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՀԱՄԱՏԱՆԻ ՄԷՋ

Առաջին կայանս Համատանն էր։ Իրիկուան ուշ հասայ եւ յաջորդ առտու կանուխ մեկնելու պատրաստուած էի։ Շատ կ'ուզէի այցելել Ֆրանգեանի գերեզմանին։ Անկարելի էր. ակամայ կը մտածեմ ո՛ւր եւ ինչպիսի գերեզմաններ կը թողունք այս թափառական օրերուն. սակայն թարմ էր յիշողութեանս մէջ մէկ միլիոն նահատակներու օրուան սգատօնը։

Յաջորդ օրը ինքնաշարժ առի՝ Այս ու այն կողմ ինկած մեր Ֆրանգեաններէն։ Թիֆլիսի օդակներէ կազմուած շղթայի վերջին օղակները ըլլային։ Ժամանակս կարճ էր. սակայն կրնամ հանդիպիլ Համատանի դպրոցի հոգաբարձուներէն մէկուն եւ ուսուցչի մը։ Կ'իմանամ որ Համատան եւ Սուլթանապատ հանգանակուած է 7400 դրան (մօտ 800 տոլար) հանգանակել Ֆրանգեանի արձանին համար։

Այս նորութիւնը յուզեց զիս. առաջին անգամ է որ տեղի կ'ունենայ այսպիսի ոգեւորիչ «ժեստ» մը հայ գործիչին, հայ ուսուցչին հանդէպ։ Ուրեմն հայ ժողովուրդը գիտէ գնահատել իր այնքան չարչրկուած գործիչները. մէկը՝ Ձեմ սիրեր, երբ հաւաքականօրէն ձեռք բերուած արդիւնքներուն մասնաւոր գոյն կուտան, այստեղ սակայն չեմ կրնար չարձանագրել նախաձեռնողին՝ Պ. Վահան Սիմիտեանի անունը։

Համատան, իմ իջևանած պանդոկիս մէջ երեք Բիւրատեր տեսայ։ Իմացայ որ Քիրմանշահէն են եկեր նախորդ օրը, Շահը Թէհրան ճամբելու համար։ Հարցումներ ուղղեցի քրտական շարժման մասին։ Մէկը միայն քիչ շատ կը խօսէր պարսկերէն։

Հարցումս յանկարծակիի բերաւ զինքը։ «Պարսկաստանի մէջ քրտական շարժում չկայ», ըսաւ կ'ուզէր խուսափիլ։ Ուզի՜ւ... անծանօթ մէկու մը այդ անզգոյշ հարցումը շփոթութեան մատնեց զինքը։ Բայց հրաւիրեցի, մտերմացանք իրարու և խօսակցութեան ընթացքին կարգ մը նշաններ ցոյց տուի։ Խօսեցաւ Իսմայիլ Աղայի մասին, ըսելով թէ իրենց գործը Թուրքերու հետ է, այժմ չեն կրնար խաղալ զէնքերը։ Պարսկաստանի դէմ ոչինչ ունին։ Առանձին հաճոյքով անդրադարձաւ հայ եւ քիւրտ մտերմութեան, ինչպէս միւսները յիշեց։ Ընդունեց, որ Հայերը աւելի կանուխ հասկցան իրենց ընելիքը եւ ափսոս, որ Քիւրտերը ուշ մնացին։ Դժբախտաբար նոր լուրեր չունէր, կամ, ո՛վ գիտէ, թերեւս չվստահեցաւ բանալ անծանօթի մը։ Աւելի կը խօսէր արտասահմանի Հայերու օգնութեան շուրջ, բան մը որ ես չէի գիտեր։ Կը պնդէր թէ քրտական շարժումը այլեւս աշիրէթային գործ չէ, այլ կազմակերպուած, որոշ եւ անգիջելի գաղափարի համար։ Հակառակ իր առաջացած տարիքին, կ'ոգեւորուէր եւ լաւատես էր ապագայի մասին։ Իրենց մէջ կը պակսէր համերաշխութիւնը եւ տեսակէտներու նոյնութիւնը. երկու արգելքներ, որոնք գրեթէ վերցած են։ Իր կարծիքով դաւաճաններ չեն ունենար, թէեւ կրնան զոհ երթալ քաղաքական խաղերու։

Այս պատահական հանդիպումը հաճելի անակնկալ մը եղաւ ինծի, չէի յոյսեր։ Այնքան խորթ հանդիպումէն յետոյ բաժնուեցանք հին բարեկամներու նման։

Համատանի մէջ Սրարիֆի կողմէ փակուած ամերիկեան դպրոցը մէկ շաբաթ առաջ վերաբացուած է իր նախկին ծրագրով։ Հաւանական է որ շարունակուի այսպէս, առանց նոր արգելքներու։ Մեր դպրոցի մասին ալ ծրագիր ունին եղեր, բայց չեն փակեր. շնորհիւ հոգաբարձութեան եւ մանաւանդ ձեռք առած միջոցներուն։ Այնտեղ ալ կը սպասեն առաջնորդի վերադարձին Հնդկաստանէն եւ պարսկահայ համագումարին։

Դպրոցական գործի ծանրութիւնը իրենց վրայ են առած մեր ընկերները եւ խումբ մը արեւմտահայ վաճառականներ։ Հիմակուընէ կը մտածեն յառաջիկայ տարուան համար կարող տեսուչի մը համաձայնութիւնը ապահովել։ Չեն կրնար մոռնալ Ֆրանգեանի դպրոցական գործունէութիւնը։ Հակառակ նիւթական դժուարութիւններու, դպրոցը միջնակարգի վերածելու ցանկութիւնը ուժեղ է։

Համատան Ղազւին խճուղիին վրայ երկու հրեայ ուղեկիցներ ունիմ, երկուքն ալ Համատանցի, պարսկական հագուստներով եւ պարսկական գլխարկներով։ Մէկը հրապուրմով կը խօսի Համատանի հրէական դպրոցի մասին։ Մօտ 400 աշակերտ, աշակերտուհիներ ունին, մինչև այժմ տեղացի դասատուներով, սակայն 1926-1927 ուսումնական տարուընէ սկսած Ֆրանսայէն հրաւիրեր են կարող տեսուչ մը, իր տիկնոջ հետ, որոնք մէկուկէս տարուան մէջ անհամեմատ բարձրացուցած են դպրոցը։ Այժմ բացած են նաեւ մանկապարտէզ մը, 300 երախաներով։

Համատանի մէջ ինկեր ուսուցիչս ալ պատմած էր այնտեղի Հրեաներու մասին։ Թէհրանէն յետոյ երկրորդ վայրն է այս, ուր Հրեաները այդքան կը հետաքրքրուին կրթական գործով։

Ուրիշ քաղաքներու մէջ այդ չէք տեսներ։ Հրեաները գրեթէ ձուլուած են, նոյնիսկ կրօնափոխ եղած, յաճախ նախ մահմետական, ապա «Պահայի» դարձած։ Սրտատարրող ուղեկիցս առանձին ոգեւորութեամբ կը խօսէր Համատանի Հրեաներու հանրային կեանքին մասին։ Այս կողմերը առաջին հրեային է որ կը հանդիպիմ, հանրային ջիղով տոգորուած։ Ահա թէ ինչո՞ւ որքան տարօրինակ, նոյնքան ուրախալի երեւցին ինծի այս նորութիւնները։

Զարմանալի էր սակայն, թէ ինչպէս Սրարիֆը, որ այնքան դժուարութիւններ կը յարուցանէ հայկական դպրոցի հանդէպ, ամերիկեան դպրոցը փակեր է, իսկ հրէական դպրոցին վրայ հարեւանցի կը նայի։

Նոյն քաղաքին մէջ միեւնոյն հաստատութեան կողմէ, ցոյց տրուած տարբեր վերաբերմունքի այս ձեւը ուրիշ կերպ չէի կրնար բացատրել, բայց այն, որ ակնարկէի հրէական ճարպիկութեան։ Այս ակնարկիս վրայ, հաւանութեան ժպիտ մը ունեցաւ խօսակիցս։ Անոր կարծիքով, պարզիկ կառավարութիւնը չպիտի կրնայ իրագործել թաղային ծրագիրը, քանի որ կը պակսին անհրաժեշտ պայմանները ու միջոցները։

Իսկապէս Թէրբական երկրամասին մէջ այդ անկարելիութիւնը աւելի զգալի է։ Հնկայական միջոցներ պէտք են, ոչ միայն դրամական, այլ և փորձ ուժերու, կրթական նոր ծրագիրը իրականութեան մօտեցնելու համար։

Զմռնամ յիշել Համատանի գիւղավայրերը։ Ծօնական օր չէր, սակայն լիքն են գիւղացիները, աչքի կը զարնեն պարսիկ կիները, գրեթէ ինչպէս Թէհրանի մէջ, ամանք ձեռնափայտ ունին եւ տղամարդոց մէջ կը գտնուին։ Տարիներ առաջ այդպիսի կիները առանց հարցաքննութեան եւ դատի տեղն ու տեղը կը սպաննուէին քարերով։

Այս յետամնաց քաղաքին մէջ, նոյն իսկ այս տարրական ազատութիւնը սպասել անկէ չէր անցներ։ Նոյնքան անսպասելի էր տարիքաւոր պարսիկ աշակերտներու երթը դպրոցական ... ։

Կ'երեւայ թէ յառաջդիմութիւնը աննշմարելի կը կատարէ իր գործը նոյն իսկ հարէմներու գաղական միջավայրին մէջ։

Ամզոռջ ճամբուն վրայ, մինչեւ Ղազւին անպակաս են «Անգլօ-պարսկական» ընկերութեան եւ «Ազնուէթ»ի ցուցանակները, արդիւնք անգլիական եւ ռուսական քարիւղի եւ պէնզինի մրցումին։ Քարիւղի շուրջ կարդացածներս առասպելի տեղ կ'ընդունիմ, այստեղ արժէքները ենթակայ են շարունակական մրցման։ Տեղ մը մեր շօֆէօրը ռուսական պէնզին եւ անգլիական իւղ առաւ։ Սրամիտ ճամբորդ մը նկատեց.

— Զգո՛յշ, բարեկամ, մեքենայիդ մէջ ... անգլիական ... պատերազմ ... անխուսափելի կը դառնայ և մենք կորած ենք։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ

Մակեդոնացի զօր. փրոթոկէրոֆի սպանութեան եւ սերպեւպուլկար մերձեցման զրոյցներուն առթիւ, նորէն ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Պալքաններու վրայ։

Այս առթիւ աւելորդ չենք համարեր ամերիկեան The Current History հանդէսին ցունիսի թիւէն ամփոփել յօդուած մը, «ի՞նչպէս ազգայնականութիւնը կը բոցավառուի Պալքաններու մէջ»։ Գրողն է՝ Պուլկար մը, Ա. Անգելոֆ։ ԽՄԲ.

Պալքանեան ժողովուրդները դարերով չարաչար կեղեքուեցան Թուրքերու ճնշող թաթին տակ։

ԺԹ. դարու վերջերն էր, որ միջնադարեան պալքանեան պետութիւնները մէկը միւսին ետեւէն ինկան Ասիայէն խուժող օսմանցի հորդաներու յարձակման տակ։ Ու հազիւ անցած դարուն է, որ անոնք իրենց ամբողջական կամ մասնակի անկախութիւնը վերագտան, Յունաստան՝ 1829ին, Սերպիա՝ 1832ին, Ռումանիա՝ 1859ին, Պուլկարիա՝ 1878ին և Ալպանիա՝ 1912ին։ Ուրեմն ամբողջ այդ դարերու ընթացքին Պալքանեան ժողովուրդները պարտաւորուած էին տանիլ անջինջ, զիակնացած գոյութիւն մը, որ ո՛չ մէկ ձեւով կը համապատասխանէր Արեւմուտքի յառաջադիմական քաղաքակրթութեան եւ զարգացման։ Ամբողջ այդ դարերու ընթացքին, Պալքանեան ժողովուրդները, հակառակ իրենց ենթարկուած կեղեքումին, անեղծ պահեցին իրենց նկարագիրը, լեզուն, հաւատքը, աւանդութիւնը եւ անկախութեան տենչը։ Այս բոլոր շնորհիւ իրենց սիրտին մէջ վառ պահուած ազգայնականութեան եւ հայրենասիրութեան։

Այս ոգիին ամէնէն կենդանի արտայայտութիւնները կը ներկայանան երկու տարբեր երեւոյթներու տակ։ Մէկ կողմէ կային քաջ եւ անկախ ոգիի տէր մարդիկ, որոնք արհամարհելով իբրեւ խանարհ ճորտեր ապրիլ Թուրքի լուծին տակ, լեռները բարձրացան, հրոսախումբեր կազմեցին, եւ անուանի վարիչներու ղեկավարութեան տակ անհաւատ կռիւ մղեցին բռնակալին դէմ։ Ասոնք Պուլկարներու եւ Սերպերու «Հայդուկ»ները եւ Յոյներու «Կլէֆթ»ներն էին։ Ժողովուրդը իր ամբողջութեան մէջ շատ ուղղամտօրէն գնահատեց անոնց թանկագին գործը, ազգային խիղճը արթուն պահելով, ու իր նշանաւոր հայդուկներու քաջագործութիւնները ... հայրենասէր երգերու եւ խաղերու մէջ։ Ասոնք մինչեւ այսօր Պալքանեան ազգերու մէջ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն ու կը շարունակեն խանդավառել երիտասարդութիւնը, հրաւիրելով զանոնք կանգուն մնալ, զէն ի ձեռին, պաշտպանելու համար իրենց ազգային իրաւունքները։

Այդ սեւ օրերուն, ժողովուրդին ազգային անկախութեան տենչին ուրիշ ոչ-նուազ պերճախօս մէկ արտայայտութիւնը կը տեսնուի այն տեղական ապստամբութեանց մէջ, որոնք պարբերաբար տեղի կ'ունենային Եւրոպական Թուրքիոյ զանազան մասերուն մէջ։

Երբ ակնարկ մը նետուի այս ապստամբութիւններէն մէկ քանիին պատմութեան վրայ, օրինակ Պուլկարիոյ մէջ տեղի ու-նեցածներուն վրայ, մարդ կը զմայլի. տեսնելով որ ի՛նչպէս քաղաքի մը կամ գիւղի մը բնակիչները հոգւով մարմնով կը զոհաբերուէին ազատութեան սեղանին վրայ։ Թէ ի՛նչպէս անոնք իրենց խանդավառութեան մէջ վեր կը բարձրացնէին կարմիր դրօշակ մը, վրան «Մահ կամ Ազատութիւն» բառերը ասեղնագործուած ոսկի տառերով՝ իրենց կիներուն ձեռքով։ Եւ մահը անխուսափելի բաժինն էր իրենց։ Պուլկարիա օսմանեան կայսրութեան սրտին վրայ գտնուելուն, ամէնէն ծանր հարուածը կը կրէր միշտ։

Պայմանները տարբեր էին Սերպիոյ, Յունաստանի եւ Ռումանիոյ մէջ, շնորհիւ իրենց աշխարհագրական դիրքին։ Դրանուելով սուլթաններու լայնածաւալ երկրին ծայրերը, դիւրին էր անոնց համար ձեռք բերել իրենց անկախութիւնը։ Եւ սակայն անոնք ալ ունեցան իրենց ազգային հերոսները, անոնց հոգին ալ ռոգուեցան հազարաւոր մարտիկներու եւ անմեղ զոհերու արիւնով։ Ասոնք մնան՝ ապագայ սերունդներուն ձգելով անմահ պատգամ մը՝ թէ իրենց սիրտերուն մէջ անշէջ պէտք է պահեն իրենց երկիրներու եւ ժողովուրդներու անկախութեան հուրը։

Թուրքերը ԺԹ. դարու վերջը սկսան տիրանալ Պալքանեան թերակղզիին եւ ·անոր նուաճումը ամբողջացուցին ԺԹ. դարու վերջերը։ Յաջորդ երկու դարերու ընթացքին, անոնք ամրապնդեցին իրենց տիրապետութիւնը Եւրոպայի վրայ եւ տարածեցին զայն Փոքր Ասիոյ, Եգիպտոսի եւ Արաբիոյ վրայ։ ԺԷ. դարու վերջը եւ ԺԸ. դարու սկիզբն էր միայն, որ Եւրոպայի մէջ օսմանեան տիրապետութեան քայքայումով, հպատակ ազգերը համարձակեցան ապստամբիլ կարգալ Սուլթաններուն՝ յանդգնութեան յոյսերով։

Այդ շարժումին ընելու առաջին պատիւը կը պատկանի Սերպիոյ, որոյ մը պատմական օժանդակիչին առոր, գլխաւորաբար Սերպիոյ հեռաւորութիւնը Պոլիսէն, իր շփումը Աւստրօ-Հունգարիոյ հետ, որու սահմաններուն մէջ բազմաթիւ Սերպեր կ'ապրէին, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ ներքին երկպառակութիւնները։ Նոյնիսկ այն զէնքերը, որոնցմով Սերպերը ետքէն ձեռք բերին իրենց ազատութիւնը, իրենց տրուած էին Պելկրատի Թուրք փաշային կողմէ, որ կ'ուզէր զսպել ապստամ Եէնիչէրիներու պահակազօրքը (1803)։ Ազատագրութեան բուռն պայքարը տեւեց երկար տարիներ, ու 1832ին էր միայն, որ Ռուսիոյ օժանդակութեան շնորհիւ, Սուլթանը ճանչցաւ սերպ անկախ պետութիւն մը։

Սակայն սերպ ժողովուրդի փոքր մէկ մասն էր միայն որ իր ճակատագրին տէր դարձած էր։ Թրքական Պոսնա-Հերսէք նահանգին Սերպերը, Հունգարիոյ եւ Աւստրիոյ Խրուաթներն ու Սլաւները դեռ օտար լուծի տակ կը մնային։ Հազիւ սերպ անկախ պետութիւնը կազմուած էր, երբ ծնաւ «Մեծն Սերպիոյ» գաղափարը, մէկ մականի տակ միացնելու համար բոլոր սերպախօս ժողովուրդները։ Անիկա վերջնական ձեւ առաւ իշխան Միխայէլ Օպրէնովիչի 1860—68) եւ իր հայրենասէր ժամանակակիցները Գարաշանի թաղաւոր Նիքիթայի ու Խրուաթիոյ առաջնորդ Սթրոսմայէր եպիսկ.ի օրով, ու դարձաւ հիմնաքարը սերպ ապագայ ... բանականութեան։ Արդէն 1878ի աւստրիական յեղափոխութեան առեն կը տեսնենք որ Սերպիա գործօն — եթէ ոչ անպաշտօն - աջակցութիւն կ'ընծայէ Խրուաթներուն՝ Մաճառներու դէմ իրենց կռիւին մէջ։

1876ին Հերսէքի ապստամբութեան առեն, սերպ բանակը զօրացած ռուս եւ պուլկար կամաւորներով (Պուլկարիա այն առեն Թրքական նահանգմըն էր դեռ), յարձակողականի ձեռնարկեց Թուրքերուն դէմ, սակայն զերակշիռ ուժերու առջեւ պարտուեցաւ։ 1877-78ի ռուսեւ-Թուրք պատերազմի վերջերը, Սերպերը անգամ մը եւս կռիւ մղեցին Թուրքերուն դէմ, այս անգամ լաւագոյն յաջողութեամբ։

Մինչ 1878ի Պերլինի վեհաժողովին մէջ եւրոպական պետութիւնները Պալքանեան ժողովուրդներու բախտը կը վճռէին, Սերպերը մեծ յոյս ունէին որ Պոսնա-Հերսէքը իրենց պիտի տրուի իբրեւ վարձատրութիւն։ Սակայն առիկա տրուեցաւ Աւստրիոյ, իբրեւ «թեւարկութեան ենթակայ» երկիր, մինչ իբրեւ հատուցում Սերպիա ծաւալեցաւ դէպի արեւմուտք՝ ի վնաս Պուլկարիոյ Սերպիա քանի մը տարի ինկաւ ազդեցութեանը տակ Աւստրիոյ, որ 1885ին, Սերպիոյ ազատագրական ձեռնարկները դէպի հարաւ ուղղելու համար, Սերպիոյ թագաւոր Միլան Օպրէնովիչը կռիւի մղեց Պուլկարիոյ դէմ, Պալքաններու մէջ «հաւասարակշռութիւն»ը պահպանելու պատրուակին տակ։

Փեթէր Գարաճորճեվիչի գահակալութեան (1903), սերպ պաշտօնական քաղաքականութիւնը կրկին դտաւ իր ուղիղ ճամբան եւ Աւստրիոյ սերպ հպատակներուն մէջ յեղափոխական խմորը կրկին սկսաւ ծաւալիլ։ Աւստրիա փոխադարձեց՝ մաքսային ... կռիւ մը բանալով իր անհանդարտ դրացիին դէմ (1906), եւ ի վերջոյ պաշտօնապէս կցելով Պոսնա-Հերսէքը (1908։ Այս վերջին դէպքը քիչ մնաց վեց տարի պիտի կանխէր համաշխարհային պատերազմը։ Սերպիա, գաղտնօրէն քաջալերուած Ռուսիոյէն, սկսաւ լրջօրէն պատերազմի պատրաստուիլ։ Բանակը զօրացուց, երկաթուղիի ցանցը աւելցուց, եւ հակաւստրիական յեղափոխական ընկերութեանց աշխատանքը ...։

Մինչ այն, Պալքանեան երկու պատերազմներով (1912—13), Սերպիա իր ուժը փորձեց ուրիշ դաշտի վրայ։ Այս պատերազմներէն առաջինը, որուն ձեռնարկեցին Պուլկարիա, Սերպիա եւ Յունաստան միասին, գուտ ազատագրական բնոյթ կը կրէր եւ նպատակ ունէր Պալքանի մնացեալ քրիստոնեաները փրկել Թրքական լուծէն։ Երկրորդը ծագեցաւ՝ երբ Աւստրիա եւ Իտալիա ուզեցին արգիլել Սերպիան, որ Ալպանիոյ մէջէն ելք ունենայ դէպի Ադրիական ծով։ Այն իրողութիւնը թէ Սերպիա յաղթական դուրս եկաւ այս երկու պատերազմներէն ալ, չլուծեց բնաւ իր եւ իր արեւմտեան դրացիներուն միջեւ հակառակութիւնը։

Յայտնի է թէ ի՛նչպէս 1914ին Նարոտնա Օդբրանա սերպ հայրենասիրական յանձնախումբ եւ ազդեցիկ ընկերութեան կարգ մը անդամները կազմակերպեցին արքայազն Ֆրանց Ֆէրտինանտի սպանութիւնը եւ թէ ի՛նչպէս անոր հետեւանքով ծագեցաւ համաշխարհային պատերազմը։ Սերպիա ի վերջոյ իրականացուց իր բոլոր բաղձանքները։

Այսօր Եուկոսլաւիան երեք տարրերէ՝ Խրուաթ, Սերպ եւ Սլովէն բաղկացած դաշնակցային պետութիւն մըն է, որ դիւանագիտական կռիւի մէջ է Իտալիոյ հետ։ Այս վերջինին իրական թեւարկութիւնը Ալպանիոյ վրայ, փոթորիկ յարոյց Եուկոսլաւիոյ մէջ։ Եուկոսլաւիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ վերջերս կնքուած բարեկամական դաշնագիրը կը մեկնաբանուի իբրեւ պատասխան մը Իտալիոյ ծաւալապաշտ քաղաքականութեան։

ՄԱՅԻՍ 28[...]

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ Մ[...]

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 10[...]

(Սեփ. Թղթ., Մայիս 27ին[...] ցաւ Հայաստանի Հանր[...] թեան 10րորդ տարեդարձ[...] խաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ[...] գութեան եւ Մանակցու[...] գրեթէ բոլոր միութիւնն[...]

Ինչպէս ամէն տարի[...] գամ ալ քանի մը Ա[...] ազատ թաղցիկներ[...] հանած էին։ Սակայն[...] ատոր եւ տեղազող ան[...] սեռ բազմութիւն մը լեց[...] «Teatro Central»ի[...] սրա՛հը ... [...] իր անկախութեան տա[...]

... ընկեր Ա[...] եան հանդէսը բացաւ «[...] ընկեր» խմբերգով, [...] քանի խօսքերով բաց[...] ուան նշանակութիւնը[...] Դանիէլեան արտասանեց[...] յանդեանի «Հայ Հերո[...] Օ. Պալթաեան մեներգ[...] յաստանը։

Բանախօսեց ընկ. Ե[...] եան, երկարօրէն նկարա[...] գատութեան համար [...] կական գոհողութիւն[...] թափուած ջանքերը[...] Հիշեցուց «Ահա եկաւ[...] ծաթ»ը։ Չ և Ս Միութ[...] արտասանեցին Պ. Պ. Գ[...] գոմանեան եւ Ս. [...] Նուագախումբի կողմէ[...] ուեցաւ «Սարդարապատ»[...] սանեց Պ. Մ. Սեթեան[...] թօի «Զա՛րկ կոչնակ»ը[...] Պոլիկեան կարդաց [...] պատրաստուած գրութ[...] Օր. Մարիցա Բաթանեան[...] րէն արտասանեց «Լա[...] գեղեցիկ բանաստեղծու[...] Պալթաեան երգեց զու[...] «Կապոյտ երկինքում»ը[...] ... [...] րոնեանի «Աշուղը», [...] Հայր Միութեան կողմէ[...] սանեց Պ. Հ. Թոգոսեան[...] հակեանի «Հայաստանի[...] տասանեցին նաեւ Պ. Կ[...] եւ Վ. ... [...] թեան կողմէ Պ. Մ. [...] մեներգեց ընկ. Յ. Ց[...] եան «Մայր Արաքսի»ն[...] րերգի ... [...] միութեան կողմէն Պ. Ց[...] ուեան մեներգեց փրաֆ[...] եանի «Այրի Հայաստա[...] Ռոմանոս Մելիքեանի [...] Նուագախումբը մէջ ըն[...] Նուագէր ազգային երգե[...] րակցութեամբ դաշնակ[...] Աէլվէրեան։

Այնթապի Հ. Ե. Մ[...] կողմէ բանախօսեց Պ. Ե[...] եան եւ խմբերգեցին [...] ձեան երգչախումբը «[...] ... Ամ[...] խօսեց ընկ. Գ. Կիրակ[...] ըսաւ թէ անկախութեան[...] փարը սերմանող մեր[...] եւ միակ ռահվիրաները[...] Րաֆֆիները, Նալբանդ[...] Պէշիկթաշլեանները, [...] եանները եւ Խրիմեան[...] ները, որոնց ուխտը նո[...] ծուեցաւ 1918 Մայիս 2[...]

Վերջին բանախօսն էր[...] Յումանեան որ բանաս[...] լեզուով մը փառաբանեց[...] թեան զոհերը եւ հայկակ[...] գոյնը։

Հայ արիները հանդէ[...] բողջ տեւողութեան հսկե[...] գապահութեան։

Իրիկուան շատ ուշ ա[...] ղովուրդը բաժնուեցաւ իր[...] գորուած առողջ գաղափա[...]

* * Հանդէսէն անմիջա[...] տոյ, ունեցանք ընկերահա[...] կան հանդիպում մը «Ա[...] ակումբին մէջ, ուր ատեն[...] տաք մթնոլորտ մը, մինչ[...] գիշեր։

Ս. ԽԱՉԻԿՕՍԵԱ[...]

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՈՂՈՎՐԴ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ Ա. ՇՐՋԱՆԸ

Այս գաղթավայրը, որուն ձեռնարկութեան շատ համեստ ու անշուք, բոլորեց իր առաջին տարին։

Ցարգգող, Սանասարեան, Հ. Ե [illegible], Հայրենիք եւ Բժիշկ Մի[illegible] ներկայացուցիչներէն [illegible]ուած ընդհ. ժողովը, անգամ [illegible] կ՚ընտրէր եօթը անդամէ [illegible] կազմուած վարչութիւնը։ Իսկ յառ[illegible] թժացնելու համար մեծ բարե[illegible] յիշատակը, ժողովը կ՚որոշէր [illegible] կոչել «Սանասարեան [illegible] Համալսարան», ո[illegible] համար Սանասարեան միու[illegible] կը տրամադրէր նիւթական [illegible] մեծագոյն մասը։

Համալսարանը [illegible] գաւառներէն դասաւանդութիւնները շա[illegible] մինչեւ [illegible], առար[illegible] իր առաջին շրջանը։

Այն ջերմ աշխատակցութիւնը [illegible] միայնօժար եւ լրջօրէն բերին [illegible] դասախօսները եւ մանաւանդ ա[illegible] ունկնդիրներու սերտ կապակցութիւ[illegible] կը ներշնչէին թէ այս փոր[illegible] յետոյ համալսարանի վարչու[illegible] կրնայ աւելի լայն ասպա[illegible] տալ իր գործին։

Յիսունի հասնող արձանագրուած ունկնդրութեան մը միջին [illegible] երեսուն ուսանող ներկայ [illegible] է ամէն մէկ դասախօսու[illegible] դասախօսած են փրոֆէ[illegible] Ագոնց (Հին Հայոց պատ[illegible] եւ Հայաստանեան ցե[illegible] ախտաբանութեան հիմքերը, [illegible] (Սահմանադրութիւն, Հայերէն [illegible]) Ս. Վրացեան Հայոց նորա[illegible] պատմութիւն), խոսրգարեան [illegible] իրաւունք), [illegible] (ֆրանսերէն լեզու եւ Մ. Տէր-[illegible] [illegible] մատենագրութիւն.

Համալսարանի վարչութիւնը [illegible] նախնական փորձ ստեղծեց [illegible] (Հինգշաբթի կէսօրէ յետոյ [illegible] հայերէնի դասեր։

Վարչութիւնը լայն ծրագիր ունի իր սեղանին վրայ եւ յա[illegible] շրջանին համար որոշած է [illegible] դասախօսութիւններուն վրայ ա[illegible] ցնել առողջապահական եւ [illegible] գիտելիքներ (մեքե[illegible] [illegible] [illegible] Փարիզի գաղութը չպիտի զլանայ [illegible] աջակցութիւնը, այս նոր գոհա[illegible] թիւնը թեթեւցնելու համար։

[illegible] աջակցելու համար դիմել Ցարութիւնեանի, 21 Rue Cam[illegible], Paris.

Թ.

Բաժանորդագրուեցէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ» ը

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Քանի մը օրէն, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, շաբաթ մը կը նուիրուի մանուկներու պաշտպանութեան գործին, ու Փարիզի մէջ կը գումարուի միջազգային համաժողով մը, որ պիտի ուսումնասիրէ մանուկներու պաշտպանութեան լաւագոյն եւ էն ազդու միջոցները։ Այս առթիւ ուրիշ [illegible] ակնարկ մը նետել այդ ուղղութեամբ կատարուած ծիգերուն վրայ։

Ֆրանսայի մէջ, այս նպատակով կազմուած ընկերութիւններէն ամէնէն հինը որ ամէնէն մեծ ծառայութիւնները մատուցած է, Մանուկներու պաշտպան ընկերակցութիւնն է։ Կեդրոնը հաստատուած է Փարիզի մէջ, բայց գաւառներու մէջ ալ ճիւղաւորուած է։

Կազմուած 1865ին, զգմ [illegible] ունի ընթացք է՝

1. [illegible] մայրական գիտելիքներու տարածում, [illegible] եւ մարզական ընկերութեան օգուտներուն տեսակէտով։

2 — Կենդանի առաջին օրէն իսկ, մանուկները պաշտպանել բոլոր այն վտանգներուն դէմ, որոնց կ՚ենթարկուին, երբ հեռուները բնակող ստնտուներու կը յանձնուին։ Այս կերպով, ծնողքները չեն կրնար իրենց նորածինները աչքի առջեւ ունենալ եւ հսկել անոնց առողջութեան վրայ։

3 — Ինչ պայմաններու մէջ ալ գտնուին անոնք, մանուկները պաշտպանել լքումի, անփութութեան, վատ խնամքներու, նաեւ ծնողքներու եւ պաշտպաններու անբարոյական օրինակներուն դէմ։

4 — Ժողովրդականացնել եւ տարածել ընտանիքներու մէջ մանուկներու բարոյական եւ մարմնական առողջապահութեան սկզբունքները, եւ հոգւով ու մարմնով առողջ ապագայ սերունդներ պատրաստելու համար, գիւրացնել անոնց կիրարկումը։

Այս ընկերութիւնը իր նպատակին հասնելու համար, կը շահագործէ ամէն միջոց, որ երկար գործունէութեան մը փորձառութիւնը կը թելադրէ իրեն։

1 — Կը ջանայ կարելի եղածին չափ կատարեալ հսկողութիւն մը կազմակերպել ստնտուներուն եւ անոնց յանձնուած մանուկներուն վրայ։

2 — Հանրային երախտագիտութեան կ՚արժանացնէ բոլոր այն ստնտուները որոնք խղճմտօրէն կը կատարեն իրենց պարտքը եւ արդարութեան կը յանձնէ անոնք որ վատ խնամքներով ու յոռի վար[illegible] մունքով կը խոշտանգեն մանուկները։

3 — Կը քաջալերէ եւ իր կողմէն ալ կը հետապնդէ մանկական հարցերու ուսումնասիրութիւնները։

1865էն ի վեր, այս ընկերութիւնը կը գործէ իր ծրագրին համեմատ, հետզհետէ ընդարձակելով իր գործունէութիւնը եւ աջակցութեան սահմանները։ Նոր կից Վկանանց կոմիտէ մը հրէ կը բաժնէ սրբան, խանձարուր, զգեստներ աղքատ մանուկներուն եւ նորածիններուն, եւ ամէն շաբաթ, ամեն մայրերուն միջոցը կուտայ [illegible] թարմ միսով սնանելու։ Այս բաշխումները կը կատարուին Զոէլվիլի կաթիլ մը կաթի հիմնարկութեան մէջ, ամէն ամսու վերջը, Փարիզի աղ գետափի բնակչութեան համար, եւ Սէն Սիւլփիսի Թաղապետարանին մէջ՝ ձախ գետափի բնակչութեան համար։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Յանօթ է թէ պատերազմի և յեղափոխութեան վաղորդայնին ինչ ծանր հարցեր երեւան եկան հոս եւ ուր գաղթականներու օգնութեան առթիւ։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը եռանդուն կերպով զբաղած է այս հարցերով և շնորհիւ տքթ. Նանսէնի եւ Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին, շատ պահանջներ գոհացում ստացան։ Աշխատանքները դիւրացան շնորհիւ Նանսէնեան վկայագրերու, վաճառումին եւ մէկ քանի կառավարութիւններու բացած վարկին։

Սիրիւ պետութիւններ իրենց մասնակցութիւնը բերին, դիւրացնելով գաղթականներու տեղաւորումը իրենց երկրին մէջ։

Լուծելի առաջին խնդիրը հապէս մարդասիրական էր, առաջին օգնութեան գործ մը։ Պէտք էր ապրեցնել արմատախիլ բազմութիւններ, որոնք ամէնէն մեծ թշուառութեան մէջ կը գտնուէին, պէտք էր անոնց հայթայթել գործ մը — հոգ չէ թէ ժամանակաւոր —, որ անոնց թոյլ տար ապրիլ։

Այս առաջին գործը լաւ վերջանալու վրայ է և նոյնիսկ, այս վերջերս, քանի մը անգամներ խօսք եղաւ փակելու գաղթականներու տեղաւորման սպասարկութիւնը։ Նման քայլ մը թերեւս կանխահաս պիտի ըլլար, եթէ նկատի առնենք կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի զանազան երկիրները գտնուող գաղթականները, որոնք սրամտութիւն կը յայտնեն երթալ հո՛ն ուր կրնան ապրուստի լաւագոյն եւ կայուն պայմաններ գտնել, ըլլայ Եւրոպա, ըլլայ ուրիշ տեղ։

Բայց ամէն անցնող տարիի հետ նոր խնդիրներ կը ծագին։ Այս գաղթականներէն շատերը, չեն կրնար վերադառնալ իրենց երկիրը, քանի որ իրենց կառավարութիւնը կը զրկէ զիրենք հոն հաստատուելու իրաւունքէն։ Կարելի չէ անոնց պարտադրել որ ընդունին հպատակութիւնը այն երկրին ուր կը բնակին, նոյնիսկ եթէ հպատակութեան փոփոխութիւնը դիւրին ըլլայ։

Անոնց յատուկ կանոնագրութիւն մը ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը կը շեշտուի սրեմն [illegible]։

Ի նպաստ անոնց ցարդ կիրարկուած բոլոր միակ գործը եղաւ «Նանսէնեան անցագիր» կոչուած ինքնութեան վկայագրերու հաստատումը։ Անկից զատ այլազան ուրիշ գործերու համար, երկրէն հաւանօրէն, անոնք ենթակայ են զանազան վարչական կարգադրութիւններու ինչ որ անպատեհութիւններէ զուրկ չէ։ Այս պատճառով է որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր Ցրդ նիստին մէջ, որդեգրեց որոշում մը, որով գաղթականներու բարձր կոմիսարութիւնը կը հրաւիրէ խորհրդակցութիւն մը ունենալ, գաղթականներու իրական կացութեան վերաբերեալ օրինագիծ մը պատրաստելու համար։

Խորհրդակցութիւնը տեղի ունեցած է մրնեւի մէջ Յունիս 28ին։ Ներկայացուցիչներ պիտի առնեն առուած որոշումներուն մասին, որոնք մէկ միլիոնէ աւելի գաղթականներ կը շահագրգռեն եւ այս իսկ պատճառով մեծ կարեւորութիւն կը ստանան։

«L'Amitie Française»

ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխատանքի նախարար Լուշէօրի կողմէ պատրաստուած բնակարաններու շինութեան օրինագիծը արդէն քուէարկուեցաւ ու վերջնապէս վաւերացուեցաւ խորհրդարանին կողմէ։

Բայց կառավարութիւնը հագիւ պիտի կարենայ 1929ի սկիզբները միայն ձեռնարկել իր ծրագրին իրագործման, որովհետեւ, առնուազն վեց ամսուան պէտք ունի նախապատրաստական աշխատանքները լրացնել կարենալու համար։

Այս առթիւ Աշխատանքի Նախարարը յայտարարած է,

— Օրէնքը չի պահանջեր հանրային վարչական կանոնագրութիւն մը, բայց այդ միջոցին, պատրաստուելու վրայ են շարք մը կանոններ որոնք պիտի ճշդեն օրէնքին կիրարկումին գործնական պայմանները.

Պիտի ուսումնասիրենք Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Անգլիոյ մէջ գործադրուած եղանակները եւ պիտի ջանանք մեր սովորութիւններուն եւ ճաշակներուն համեմատ շինութեան լաւագոյն եղանակը որդեգրել։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

Յուլիս 14ի տօնական օրերուն առիթով, «Շուազի լը Ռուայի մէջ տեղի պիտի ունենան 6 ֆրանքնոց բաժակի կարեւոր մրցումներ։ Այս առթիւ կազմակերպիչ միութեան կողմէ Փարիզի մասնաճիւղը հրաւիրուած է մասնակցելու իր երեք խումբերով։

Այս մրցումները որ տեղի կ՚ունենան ամէն տարի Յուլիս 14ի եւ 15ի օրերուն, կազմակերպուած է S. C. Choisy - le - Roiի կողմէ։ Մրցումներուն պիտի մասնակցին քսան միութիւններ, երեքական խումբերով։ Հազար հինգ հարիւր [illegible] արժէքով բաժակ մը տրամադրուած է իրենց նախագահ մեծահարուստ Gaston Delys, հետեւեալ պայմաններով. — Յաղթական խումբը պիտի շահի բաժակը միայն մէկ տարուան համար, իսկ վերջնապէս կը շահի այն խումբը որ յաղթական պիտի հանդիսանայ երեք անգամ՝ շարունակաբար տարուէ տարի տեղի ունենալիք նոյն բաժակի մրցումներուն։

Փարիզի շրջանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերուն միջեւ Յունիս 10ին տեղի ունեցած բաժակի մրցումներուն Փարիզի մասնաճիւղը բաժակը շահելէ վերջ, նոգանակը փակուած յայտարարելով մինչեւ հիմա չէր մասնակցած նման մրցումներու։ Բայց նկատի ունենալով այս մրցումներուն միջազգային բացառիկ հանգամանքը եւ իրեն ուղղուած մասնաւոր հրաւէրը, որոշած է մասնակցիլ հետեւեալ կազմով. — Կեդրոնապահ՝ Վիչէն Սաքսեան, [illegible]՝ [illegible] Հախմիկեան, միջնապահ՝ Հրանտ Պալճեան, Երուանդ Խորասանճեան, յառաջապահ՝ Աւետիս Պաղտասարեան, Սարգիս Կարապետեան եւ Յաճատ Թօփալեան։ Փարիզի Ա. խումբին եօթը լաւագոյն խաղացողներն այդ օրը երեւան պիտի բերեն իրենց ինկական կարողութիւնը եւ նուրբ ու գեղեցիկ խաղերով կարելի պիտի ընեն, փափաքուած յաջողութիւնը ձեռք բերելու։

Գ. Գասպարեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՆԿԱՆՑԻ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ

Անցած օր, ժամը 7ի ատեն Սէն Մօրի փողոցը բնակող երիտասարդ կին մը, դանակի հինգ հարուածներով ծանրօրէն վիրաւորեց իր ամուսինը սիրուհին։ Վիրաւորը հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, իսկ ոճրագործ կինը ձերբակալուեցաւ ու բանտ տարուեցաւ։

ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ — Անցած առտու կանուխ, Սէն Տընիի մօտերը, բաց դաշտի մը մէջ ծանրօրէն վիրաւոր գտնուեցաւ Լուի Սփրիէ 62 տարու, ինքնաշարժի վարիչ։ Գլխուն վրայ խոր վէրք մը ստացած էր եւ արդէն կը սկսէր ոգեվարիլ։ Իր վարած ինքնաշարժը լքուած էր ճամբուն վրայ։

Մինչդեռ վիրաւորը հիւանդանոց կը փոխադրէին տեղին ոստիկանապետը անմիջապէս քննութեան ձեռնարկեց։ Ջոհին թուղթերը եւ դրամապանակը գողցուած էին։

Քննութիւնը երեւան հանեց թէ Փարիզի փլաս Պլանշէն երկու հոգի հեծած են իր կառքը Սէն-Տընի երթալու համար։ Ճամբան կառքը կեցնելով, յարձակած են մարդուն վրայ եւ անոր գանկին ուժգին հարուած մը իջեցնելէ յետոյ, կողոպտած ու զայն ձգած են բաց դաշտին մէջ։

Քանի մը օր առաջ ալ, նման դէպք մը պատահած էր։ Կը կարծուի թէ ոճրին հեղինակները նոյն անձերն են։

ԴԻԱՑԱԿԱՆ ԳԱՑԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ — Ֆրանսայի դատական նախարարութիւնը կարգ մը [illegible] ստացած էր, օտարներու ամուսնալուծման մասին եւ Փետրուարին, քննութիւն մը հրամայած էր։ Քննութիւնը հաստատած է որ, դատական կարգ մը պաշտօնեաներ, մեծ դիւրութիւններ կուտային օտարներուն, եւ մանաւանդ Ամերիկացիներուն, երբ այս վերջինները դատարան կը դիմէին ամուսնալուծում ստանալու համար։

Օտարները եւ մանաւանդ Ամերիկացիները որոնք Ֆրանսայի մէջ դիմում կ՚ընեն կարճ ժամանակի մէջ ամուսնալուծուելու համար, պարտաւոր են դատարան ներկայացնել վաւերագիր մը, որով հաստատեն թէ պատճառները զորս ցոյց կուտան ամուսնալուծման համար, ընդունելի են իրենց երկրին օրէնքով, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի մէջ՝ բնակութեան վկայագիր մը։ Շատ խիստ հաշտարար դատաւոր մը նշանակուած էր, դիմողները հաշտեցնելու համար. որմէ յետոյ, հաշտութիւնը երբ վիժէր, գործը կ՚իյնար դատարան։ Բայց հակառակ հաշտարար դատաւորին խստութեան, ամուսնալուծման դատերը դիւրաւ կը լուծուէին, դատարանին մէջ։ Գաղտնիքը երեւան ելաւ քննութեան ընթացքին, եւ պարզուեցաւ որ կարգ մը պաշտօնեաներ, վարձատրութեան փոխարէն, մատ կը խաղցնէին թղթածրարներուն մէջ, եւ նպաստաւոր վճիռ ձեռք բերելու կը նպաստէին։

Բոլոր գեղծարարները պատիժի ենթարկուած են։

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ [illegible]

Վերջին ժամանակները, [illegible] խորութիւն մը պատ[illegible]։ Այս աղջիկը որ բերնէն [illegible] չէր հաներ, իր մօտ կանչեր [illegible] մը, ծերուկ Օրսան, [illegible] ձեռքը բռներ էր, հետը խօ[illegible] եւ այս՝ զրան առջեւ երբ [illegible] տունն էր, ու ինք գի[illegible] թէ իր կնոջ այրը չէր սիրեր [illegible] տեսակ ընկերակցութիւնները, նոյնիսկ երբ ճամբան այս [illegible] հանդիպէր, կը զգուշանէր։

Վերջապէս, շահեկան մանրամասնութիւն մը որ գիւղին մէջ [illegible] մարդ գիտէր, թէ Սթավրոս [illegible] չէր սիրեր մանուկներ [illegible] ունենալ իր տան մէջ։ Արդ, [illegible] զանոնք կ՚ընդունէր, [illegible] կը քաշէր։ Իսկ Սթավրոս կը զգար թէ ան այսպէս գործելով, վստահ էր թէ գիտցութիւն չպիտի լսէր, քանի որ պարտականութիւն մը կատարած ըլլալու երեւոյթն ունէր։

Ահա թէ ինչո՛ւ Անելիայի երեք պզտիկները չէին ստած կոստին եւ կոստանդինը վստահեցնելով թէ լաւ պիտի ընդունուին։ Միրթին մեր ճամբորդներուն աւելի լաւ ընդունելութիւն մը ըրաւ, զանոնք ընդունեց գգուանքներով։ Երբ անոր մեծ ու մօայլ աչքերէն ժպիտ մը թռէր, կարծես իր շուրջ լոյս էր որ կը տարածուէր։ Այս անգամ, հիւրասիրական բարութեան կը խառնուէր իր սրտին գաղտնի բաբախումը հանդէպ գուրսէն եկող տարաշխարհիկներու, որոնք կրնային իրեն յոյս բերել։

Միշէլի մահուան լուրը զայն խռովեց։ Ան համբուրեց կոստին, հեծկլտալով. իր հեծկլտուքին մէջ, սարսափի եւ վշտի աղաղակ մը կար։ Տարօրինակ տեսարան մըն էր տեսնել այս արձանին՝ արցունքի վերածուիլը։ Նոր խռովքը ժամէ ժամ կ՚աւելնար։ Այն ատեն միայն հանդարտ [illegible], երբ, իր դրացուհին Օրսան՝ իր քովը կանչելով, նստաւ տան սեմին վրայ, ձեռքը դրած պառաւին ձեռքերուն մէջ։

Քանի մը օր յետոյ Սթավրոս Մուրատուրիս որ Յակոբայի մէջ, [illegible] պէյի մը այցելութեան գացած էր, Անիլիօ գարձաւ։ Տուն մտաւ, բոտ սովորութեան աչքերը վար առած, մտախոհ, կարծես բան չէր տեսներ։ Միրթին անոր քով տարաւ պզտիկ կոստին, եւ առանց ուրիշ մանրամասնութիւն տալու, ծանրօրէն ըսաւ.

— Ահիկա, Միշէլ Սոթիրիսի տղան է։

Սթավրոս, մինակ այս խօսքին վրայ, ուժն ունեցաւ այնպէս ձեւացնելու, թէ բան չէր լսած։ Մտածք՝ մինչեւ իր սենեակը գնաց, հինգ վայրկեան յետոյ դուրս ելաւ, այն ատեն նշմարեց տղեկը եւ կոստի դէմքին վրայ փայփայանք մը փորձեց, իսկ Միրթին եղբական եւ գաճ ձայնով մը, բոլոր վանկերը հեգելով ըսաւ.

— Կորուած կուգայ բուրքերը հոն անոր հայրը սպաննած են։

Ըսաւ ու նստաւ, իր քով առնելով տղան. ու նորէն հեծկլտուքները պայթեցան։

Դող մը ցնցեց Սթավրոսը, ոճի սարսուռ մը։ Կարծես թէ մարդուն մարմինը ցնցուեցաւ յանկարծ իր մէջը մտած սողուններու կայծակի մը քակուելով։ [illegible] մը վրայ ինկաւ։ Իսկ Միրթին իր արցունքոտ աչքերով ու աղաղակելով, կը շարունակէր անոր նայիլ։ Երբ թէ՝ յուզումը չափազանց եղած ըլլար իրեն համար, քաշուեցաւ ու քովնտի սենեակը փակուեցաւ։

Ա՜հ, Սթավրոս Մուրատուրիս ինքզինքը հանդարտ չէր զգար, որովհետեւ, պարզապէս, անհնելի էր ինչ որ իրեն կը պատահէր։ Յանկարծ, ինչ զգուելի պատմութիւն մըն էր որ ապրեր էր։ Ինչ որ այդ պահուն ամէնէն աւելի անոր սիրտը կը ճնշէր, կորսուած բարեկամի մը պատճառած վիշտը չէր բնաւ, այլ անձուկը, խենդեցնող վախը, աւելի շարաշուք պատահարի մը սարսափը։ Որովհետեւ, ահա մահ մը որ կրնար իրեն ազդանշան ծառայել Հայրը, Միշէլ Սոթիրիս մեռած էր։ Այս աւելորդապաշտ հոգիին համար, այս կը նշանակէր թէ՝ պատիժը կը սկսէր, թէ իր հարազատ զաւակը, իր Էլէնն ալ անկէ պիտի անցնէր շատ չանցած։ Այդ արդէն, քաւութիւնը պիտի ըլլար։ Այսպէս անհատական ու ազգային հաշիւներով լեցուած այս գլխուն մէջ, այս շահախնդիր հոգիին մէջ, խղճի խայթեր կը կազմուէին։

Ինչու չէ ապրելու պատճառներ կային։ Ահա, այս տղան, այս պզտիկ կոստին որ իր առջեւը կը կանգնէր ինչ ճակատագիր զայն կը նետէր մինչեւ այս մութ գիւղին մէջ։ Սթավրոս կը զգայէր, կը բռնէր ինքզինքը, բայց ամբողջ ուժով՝ իր ներսէն կը պոռար։

— Ալ ի՞նչ պէտք ունին տղոց հանդէպ, քանի որ այս մէկն ալ ձեռքերնին է։

Այո՛, ատիկա. Բայց մի՞թէ Միսսը, երիտասարդ Էմմանուէ՛լը, Փրոզինի այս աղջնեկը, որ իրեն, Մուրատուրիսին յանձնուած էր։ Արդար երկինք, ի՞նչ ըրեր էր այդ տղուն։

Ո՜հ, սարսափներու սարսափը ո՜հ, այս գարշելի պատերազմը, որ կ՚անիծէր։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.

լու համար երկու նաւահանգիստներ, 310 մղոն երկաթուղի եւ թունէլ մը Անվազի մէջ, այս բոլորը ծրագրուած անդրպարսկեան երկաթուղիին համար։

Անդրպարսկեան այս երկաթուղիին համար ընդհանուր ծախք կը հաշուուի մօտաւորապէս 13 միլիոն անգլ. ոսկի։ Երկաթուղին պիտի սկսի Խորմուսայէն, Պարսից ծոցին վրայ եւ պիտի անցնի Անվազէն, Տիզֆուլէն, Պուրուջիրտէն, Համատանէն, Ղազուինէն եւ Թէհրանէն. յետոյ անկէ պիտի երկարի դէպի Կասպից ծով, անցնելով Ֆիրուզքուհէն (կամ Սէմնանէն։

Անվազի մէջ թունէլ-կամուրջ մը պիտի շինուի՝ երկաթուղին Կարուն գետէն անցընելու համար, անկէ զատ ստորգետնի թունէլ մըն ալ պիտի շինուի Խուժիստանի շրջանին համար, որ անմիջապէս ջուր հայթայթելուն պէս, պիտի արտադրէ բամպակ, արմաւ եւ արմտիք։

Երկու կէտերու վրայ — Ավեհի եւ Ֆիրուզքուհի կիրճերէն անցած ատեն — երկաթուղին պիտի բարձրանայ 7,380 ոտք։

Կասպից ծովին վրայ վերջնակէտը պիտի ըլլայ Պէնտէրկազ, մինչեւ որ շինուի նոր նաւահանգիստը, որ Աստրապատի մուտքին մօտ, ներկայ նաւահանգիստէն 20 մղոն դէպի արեւելք կը գտնուի։ Երկաթուղիի հարաւային բաժինին շինութեան համար պայմանագրութիւններ կնքուեցան կարգ մը օտար հաստատութեանց հետ, որոնց մէկը անգլիական։

Աֆղանիստանի երկաթուղիները

Ամանուլլահ թագաւորին վերադարձէն յետոյ, Աֆղանիստանի երկաթուղիներու եւ այլ ճամբաներու շինութեան համար լայն ծրագիր մը պատրաստուած է։ Ֆրանսացիներ, Գերմանացիներ ու Ամերիկացիներ կը հասնին Աֆղանիստան՝ երկիրը ուսումնասիրելու համար։

Ֆրանսացի դրամատէր մը հասած է արդէն՝ երեք ճարտարագէտներու հետ. ասոնք հողը պիտի քննեն՝ մինչեւ հնդկական սահմանագլուխը երկաթուղիի մը շինութեան համար։

Ներկայիս երկրին մէջ կայ միայն երկաթուղի մը, որ Քապուլէն կ'երթայ արուարձանները եւ երկայնքն է 8 քիլոմեթր միայն։

Քաղաք. բանտարկեալները պիտի ազատուին

Յուլիս 14ի ֆրանսական ազգային տօնին առթիւ ներում պիտի շնորհուի կարգ մը քաղաքական բանտարկեալներու։ Նախարարական խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ սկզբունքով ընդունեց ազատ արձակել ալզասցի բանտարկեալները, Ալզաս-Լօրէնի ժողովուրդին մէջ ընդհանուր խաղաղութիւն առաջ բերելու համար։

Քոլմարի դատապարտեալ երեսփոխան Ռոսէ շատ հաւանարար պիտի օգտուի այս ներումէն, մինչ իր պաշտօնակիցը՝ Ռիքլին իրաւական շատ աւելի փափուկ դրութեան մը մէջ կը գտնուի՝ վճարբեկ ատեանէն ետ առած ըլլալով իր դիմումը։ Ուրիշ Ալզասցիներ եւս ազատ պիտի ձգուին։

Ներումէն չպիտի օգտուին համայնավար բանտարկեալները, որովհետեւ Մոսկուայի հրամանով անոնք վերջերս բուռն քարոզութիւններ կ'ընեն նորագիր զինուորներուն եւ պահեստիներուն մէջ՝ հրաւիրելով զանոնք չպատասխանել զօրակոչին։

Ռուսիոյ պարտքը կ'աւելնայ

Ներկայ ելմտական տարուան ութ ամիսներու ընթացքին Խորհրդային Միութեան պետական պարտքը մեծ յաւելում ունեցած է՝ կնքուած զանազան փոխառութեանց հետեւանքով։ Փոխառութեան եւ զանձին ուրիշ յանձնառութեանց վճարումներուն համար ծախսուած է 681 միլիոն 400.000 րուբլի, մայր դրամագլուխի վճարումին համար տրուած է 210,700.000 րուբլի։ Որով պետական պարտքը աւելցած է 470.700.000 րուբլի։ 1928 Յունիս 1ին, Խորհրդային Միութեան պարտքը կը հասնէր 1 միլիառ 4 միլիոն 400.000 րուբլիի. ասոնց մէջ վիճակահանութեամբ փոխառութիւնները կը կազմեն 640 միլիոն 400.000 րուբլի։

Փրոֆ. Մալմկրէնի խումբը գտնուած ?

Օսլոյէն կը հաղորդեն որ օդանաւորդ Զուխնովսկի, որ բոլշեւիկեան «Կրասին» սառնաբեկ նաւէն թռած էր դէպի բեւեռ, յաջողած է գտնել շուէտացի գիտնական Փրոֆ. Ֆ Ն Մալմկրէնը եւ երկու ընկերները՝ իտալացի հազարապետներ Մարիանօն եւ Ցափփին, որոնք Մայիս 30ին Նոպիլէի խումբէն բաժնուած էին եւ անկէ ի վեր լուր չէր առնուած իրենց մասին։ Զուխնովսկի հինգ անգամ շրջան բրաւ երեք աղէտեալներուն վերեւ, որոնց երկուքը ոտքի կանգած լաթեր կը շարժէին անընդհատ, մինչ երրորդը պառկած էր եւ չէր շարժեր բնաւ։ Զուխնովսկի «Կրասին»ի վրայ վերադարձաւ։ Կ'ըսուի թէ «Կրասին» Մալմկրէնի խմբակէն 20 մղոն միայն հեռու կը գտնուի եւ պիտի կրնայ մինչեւ անոնց գտնուած տեղը երթալ ու ազատել զանոնք։ Ըստ ոմանց ալ կան թէ այդ երեք հոգին Ամունտսէնը, Տիթրիքսոնը եւ Կիլպօն են։

Կը հերքուի գլխաւոր մեքենագէտ Չէչչիոնիի մահը։ Կը հերքուի նաեւ այն լուրը թէ Մուսոլինի Հռոմ կանչած է Նոպիլէն՝ պատերազմ. ատեանին առջեւ դատելու համար զայն։

Մուսթաֆա Քէմալ կ'ամուսնանա՞յ

Էնկիւրիի մէջ զրոյց կը շրջի թէ Մուսթաֆա Քէմալ պիտի ամուսնանայ Աֆղանիստանի թագաւորին քրոջ՝ իշխանուհի Քուպրայի հետ։ Ամուսնութեան խնդրանքը տեղի ունեցած էր՝ երբ Ամանուլլահ Էնկիւրի այցելեց։ Թագաւորը Քապուլ վերադարձին, իր խորհրդականներուն հետ տեսակցելէ յետոյ որոշած է գրական պատասխան տալ այս խնդրանքին։

Դաւադրութիւն մը Սպանիոյ մէջ

Սպանիոյ ոստիկանութիւնը երեւան հանեց դաւադրութիւն մը, որուն հեղինակները օգտուելով Յուլիս 17ին թագաւորին եւ վարչապետին բացակայութենէն, ծրագրած էին խռովութիւն հանել եւ իշխանութիւնը ձեռք ձգել։ 500 հոգի ձերբակալուեցան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Տրոցկիի աղջիկը, որ իրեն հետ միասին Սիպերիա աքսորուած էր, մեռած է։ Տրոցկի ինք ալ ծանր հիւանդ է, կ'ըսէ «Մաթէն»ի հասած հեռագիր մը։

Անգլիոյ մէջ առջի օր տարւոյն ամէնէն տաք օրն էր։ Լոնտոնի մէջ ժամը 15ին ցերմաչափը շուքին մէջ 27, արեւին մէջ 50 աստիճան ցոյց կուտար, մինչ ամէն տարի այս եղանակին միջին տաքութիւնն էր 21 աստիճան։

Հ. Յ. Դ.

Սէնթ Էթիէնի Ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ 16 Յուլիս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7ին Փլաս տիւ Փէօփլը թիւ 3 սրճարանին վերնայարկը։ Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Պ. Թուրիկեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Մարսէյլի Հրայր խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին Ընկ. Յ. Երամեանի բնակարանը, 11 Rue des Beauve.

Զ. Ե. Ո. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պր. Կ. Կէնճեանի, իր հօր տխուր մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ — ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Մարկոս Նաթանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ իրենց վաղամեռիկ որդւոյն ԱՆՈՒՇԱՒԱՆի մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ։ Կը հրաւիրուին բարեկամներն ու համակիրները ներկայ գտնուիլ յարգելու համար հանգուցեալին յիշատակը։

ՅԱՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լէգէոնական միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին կայարանի սանդուխներուն դիմացը Մոնիմանթալի սրահին մէջ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ սոյն խիստ կարեւոր ժողովին:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ տարեկան դաշտահանդէսը սկսած է։ «Հինգշաբթի երեկոները» կը վերսկսին Հոկտեմբերին։

ԱՐՄԷՆԻԱ ՖՈՒԹՊՈԼ ՔԼԻՒՊԻ վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր հին եւ նոր անդամները, որոնք կը փափաքին յառաջիկայ եղանակին համար պատրաստուիլ, ամէն շաբաթ ժամը 2էն սկսեալ Stade Colombes քովի դաշտը դիմել։ Իսկ անոնք որ նոր անդամագրուիլ կ'ուզեն պէտք է բերեն իրենց հետ երեք հատ լուսանկար։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant L. SOUVIGNY

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Կը փնտռուի Քորֆուի չափահաս որբերէն Նաթանիէլ Անուշեան, որ երեք տարի առաջ Փարիզ կը գտնուէր: Կը խնդրուի իր հասցէն գիտցողներէն, գրել՝ Mouscheg Anouschianի Fabrica Damadian Constantza (Rumania).

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՄՈՄՃԵԱՆԻ
«ԲԱՆԱԼԻ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ»
Ֆրանսերէն կարդալ եւ գրել կը սորվեցնէ՝ առանց ուսուցչի, դիւրըմբռնելի մեթոտով: Կը պարունակէ կարեւոր ծանօթութիւններ եւ գիրերու աղիւսակ մը:
Գին՝ 2 ֆրանք 50 սանթիմ
Դիմել՝ G. Momdjianի 48 Boite Postale. St. Chamond Loire.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տոլ.	10տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 209bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-62

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 14 ՅՈՒԼԻՍ 1928

14 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 699 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅՈՒԼԻՍ 14Ի ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Այսօրուան աչքով, մանաւանդ ռուսական յեղափոխութենէն [ետք]՝, մարդիկ երկրորդական նշանակութիւն կու տան Յուլիս [14]ի դէպքին։

Այս ալ, ինքնին, հակայեղափոխական տեսակէտ մըն է։

Ո՛ր եւ է իրողութիւն դատած ատեն, ամէն բանէ ... [պէ]տք է աչքի առջեւ բերել անոր ժամանակաշրջանը։ Ա՛յն պա[րա]գաները ուր տեղի ունեցաւ դէպքը, եւ այն ճիգը որ կատար[ուե]ցաւ։ Ցետոյ, նա՛եւ, ժողովուրդներու ընկերային եւ քաղա[քա]կան զարգացման աստիճանը։

Անարդարութիւն է, 140 տարի յետոյ, նսեմացնել Յուլիս [14]ը, երբ գիտենք որ անոր հռչակած նշանախօսքերը տակաւին [չե]ն իրագործուած նոյնիսկ ընկերային-քաղաքական նորագոյն [կազմակերպ]ութեան, խորհրդային վարչաձեւին տակ։

Ինչպէ՞ս կարելի է ուրանալ որ, ֆրանսական յեղափոխու[թ]իւնը ամէնէն առաջ գաղափարներ ցանեց։ Աշխարհը վարակեց [իր] միտքերով։ Ու մինչեւ այսօր ալ, ամբողջ սերունդներ եւ [ժ]ողովուրդներ կ'ոգեւորուին Յուլիս 14ի նշանախօսքերով։ «Այլ[ե]ւս հպատակներ չկան, այլ կան քաղաքացիներ»։ Չկան տէրեր [եւ] ծառաներ, իշխանաւորներ եւ ստրուկներ։ Առանձնաշնորհեալ[նե]ր եւ զրկուածներ։ Միահեծան արքաներ եւ նախիրներ։

Այս միտքերը քարոզուեցան, արծարծուեցան, ծաւալեցան։ [Ա]ռաջ մարդիկ, յեղափոխականներ հրապարակ իջան, զանոնք ի[րա]կանացնելու համար։ Զարկին եւ զարնուեցան։ Եղբայր եղբոր [ա]րծքին դաշոյն մխեց։ Արքաներ եւ թագուհիներ դէպի կա[ռա]փնատ առաջնորդուեցան, իրենց հաւատարիմներուն հետ, [ո]րեւ հասարակ ոճրագործներ։ Արիւնը հոսեցաւ գետերու պէս։ [Ո]րով կարգ ու սարքը սարսեցաւ ոչ միայն Ֆրանսայի, այլ եւ [աշ]խարհի ուրիշ մասերուն մէջ։ Պաստիյլը դարձաւ կենդանի [խո]րհրդանշան մը։

Ի՞նչ փոյթ, եթէ, կարելի չեղաւ ամբողջովին շահիլ դատը, [ի]րագործել մը վերածել աշխարհը։

Ցաջողա՞ծ է քրիստոնէութիւնը, որուն անունով անհոյն և [ար]իւնոտուշտ պայքար մը կը մղուի երկու հազար տարիէ ի վեր, [որ]ուն իշխանաւորները օրը տասն անգամ կը խաչեն մէկ ան[գա]մ խաչուած փիլիսոփան...։

Ցաջողա՞ծ է կարմիր յեղափոխութիւնը, որուն առաջնորդ[նե]րը՝ իրենց օգտատիրական կամայականութեան եւ չքեղութեան [ս]տարակներէն կը խնդան հաւատացեալներուն վրայ։

Ինչո՞ւ կը զարմանանք որ, ֆրանսական յեղափոխութիւնը [չկ]րցաւ ջնջել առանձնաշնորհեալներուն, ազնուականութեան [ու] կղերին վայելած ըմբոստացուցիչ արտօնութիւնները, ուզեց [հա]ստատել ազատութիւն, եղբայրութիւն եւ հաւասարութիւն. [Բա]յց այսօր, քաղքենի-դրամատիրական կարգ ու սարքի մը [տա]կ, նոյնքան եւ թերեւս աւելի անհաւոր բռնութիւններ եւ [ան]իրաւութիւններ կը գործուին. փոքրամասնութիւն մը կը [տ]իրէ մեծամասնութիւնը. Ոսկի հորթեր կը տիրապետեն եւ [կը] հրամայեն տիրաբար, սուսերի մէջ ձգելով նախկին եւ ներ[կա]յ միապետները։

Եթէ ա՛յն ցանուած հունտ պտուղ տար, եթէ իւրաքան[չի]ւր գաղափար անմիջապէս եւ ամբողջապէս գործի վերած[ուէ]ր, աշխարհը իսկապէս դրախտ կը դառնար։ Կամ թերեւս [...]կական դժոխք, քանի որ ամէն շարժում կանգ պիտի առնէր, [շ]ուշիւք իմն...։

Ո՛չ, հակառակ բոլոր յուսախաբութիւններուն եւ վրիպում[նե]րուն, հարկ է երկիւղածութեամբ խոնարհիլ Յուլիս 14ի յե[ղա]փոխութեան առջեւ, որ ճեղքեց, սարսեց բռնութեան եւ [կա]մայականութեան միջնաբերդը, որ ճամբայ բացաւ լուսա[ւոր]ն օրերու համար, եւ, իրականին մէջ, կատարեց շատ խոր [յեղ]ափոխութիւններ, քաղաքական, ընկերային, պետական եւ [կ]րթական գետնի վրայ։

Չնախապաշարուինք բառերով։ «Քաղքենի-դրամատիրական» [կա]ցութիւնը չի կրնար մթագնել յիշատակը բոլոր անոնց, [որ] մէկուկէս դար առաջ, հռչակեցին եւ արիւնով նուիրագոր[ծե]ցին բոլոր քաղաքացիներու ազատութիւնն ու հաւասարու[թ]իւնը, երբ ազատ էին միայն ազնուականն ու կղերը, իսկ հա[ս]արակութիւնը՝ անմատչելի ցնորք մը։

Այդ օրերուն ցանուած գաղափարներն էին որ, արշաւելով [ս]երունդէ սերունդ եւ երկիրէ երկիր, յանգեցան աւելի բուռն, [աւե]լի արմատական եւ համատարած շարժումներու եւ յեղա[փո]խութեանց։

Եւ այդ օրերէն կը սկսի Արեւելքի այս խոնարհ ժողովուրդին [վ]երածնունդը, որ այնքան սերտօրէն կապուած է ֆրանսա[կա]ն աշակերտին հետ։

Գիտենք, այսօրուան Ֆրանսան այն չէ ինչ որ երազեր կամ [ե]րկայացուցեր էին մեր անդրանիկները, սկսած 60ական թուա[կա]ններէն։ Ամբողջ աշխարհը այն չէ ինչ որ մենք ուզեր ենք [տե]սնել, ոտքերը գետնէն կտրած եւ նայուածքը դէպի բար[ձու]նքները։

Մենք ունինք շատ խոր դառնութիւններ, որ ամէն բանէ [առ]աջ մեր անուղղայ միամտութեան հետեւանքներն են։

Բայց, ուրի՛շ բան է օրուան քաղաքականութիւնը, եւ բո[լորո]վին ուրիշ բան՝ Յուլիս 14ը, որ ամբողջ երկունք մը եւ [կե]նդանակ մը կը ներկայացնէ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՋԱՐԻՔԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կրկին անդրադառնալով «բոլշեւիկներու շարժումին», որ մեծ համեմատութիւններ առած է Սուրիոյ մէջ, կը գրէ (4 Յուլիս)

«Մ[...] ամբողջ տարիներու [...] միտումին դէպի [...] առած է հասանքը Բոլշեւիկներու եւ իր զանազան բաժանումներու պատկանող ազանդաւորներու, որոնք առատ գիրքեր կը բաժնեն ձեռնարկներ կը կատարեն այդ գեղեցիկ ամարանոցին մէջ։

Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս պատրաստելու վրայ են բացօթեայ աղօթատեղի մը, քաղաքէն դուրս առանձին բլուրի մը վրայ, ուր օրական քանի մը անգամ կը հաւաքուին բոլոր կրօնական մոլեռանդութեան ախտէն վարակուածները՝ երգելու եւ աղօթելու համար։

Սուրիոյ գրեթէ բոլոր քաղաքներուն ու գիւղերուն մէջ, ուր Հայեր կան, կը տեսնենք անոնց բոլշեւ հազնող եւ անընդհատ [...] աշխատելով «խէլլաս» աղաղակող բազմութիւնը, որ շատ չանցած կամ անկողնի մէջ իր կորսուած [...] առողջութեան տառապանքէն կը տուայտի եւ կամ ալ խելակորոյս՝ վերջին շունչը յիմարանոցի մէջ կ'առնէ։

Այժմ իրենց ազդեցութիւնն ու շրջանակը աւելի ընդլայնելու համար, անոնք նոր ձեւեր եւ նոր ծրագիրներ հնարած են։ Իրենց մէջէն սկսած են կամաց կամաց ծնունդ տալ նոր փրկիչներու եւ նոր քրիստոսներու։ Քանի մը շաբաթ առաջ Զահլէ այցելած էր անոնցմէ մէկը, որ յայտարարած էր թէ Աստուծոյ հրամանով եւ կարգադրութեամբ ինք եկած է հոն՝ մեղքերու ովկիանոսին մէջ չարչարուող հազարաւոր բազմութիւնները փրկելու համար։

Եթէ Բոլշեւիկներու պատճառած չարիքը սահմանափակուած ըլլար լոկ դառնամած պառաւներու եւ մահամերձ ծերերու մէջ, մենք չպիտի մտահոգուէինք այսքան եւ անփոյթ պիտի թողէինք անոնց աշխատանքները, բայց դառն իրականութիւնը այն է, որ անոնք իրենց թագաւորութիւնը սկսած են տարածել գեղանի օրիորդներէն սկսած մինչեւ անչափահաս պատանիներու մէջ։ Անոնք իրենց թունոտ մանրէները կը սրսկեն մինչեւ անգամ ամէնէն պատուաւոր ընտանիքներու սեմերէն ներս եւ կ'անդամալուծեն հոն տիրող սէրն ու միութիւնը»։

ՄԷԿ ՆԿԱՐԸ 38 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ յայտնի նկարիչ Ռէմպրանտի մէկ նկարը Ամերիկացիի մը կողմէ գնուած է մէկուկէս միլիոն տոլարի (38 միլիոն ֆրանք)։ Այս նկարը, որ կը պատկանէր սըր Ճորճ Հոլֆորտի, անցեալ Մայիսին Լոնտոնի մէջ աճուրդի հանուելով՝ ծախուած էր 50.400 անգլ. ոսկիի (6.260.000 ֆրանք)։

ՇՈՒՔԻՆ ՄԷՋ 32 ԱՍՏԻՃԱՆ

Քանի մը օրէ ի վեր սաստիկ տաք կ'ընէ Փարիզի մէջ, անտանելի ըլլալու աստիճան։ Գիշերը նուազագոյն [...] ջերմաչափը, Ֆրանսայի զանազան մասերուն մէջ ալ 30—34 աստիճան տաք կ'ընէ։ Այս վիճակը պիտի շարունակէ ատեն մը եւս։ Երկրագործները մեծապէս պիտի տուժեն այս անբնական տաքէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բեւեռախոյզները ազատուած

«Կրասին» սառնարեկ նաւը հետեւելով Զուխնովսկիի օդանաւին անթելով տուած տեղեկութեանց, գնաց գտաւ Մալմկրէնի խումբին երեք անդամները։ Շուէտացի Փրոֆ. Մալմկրէն ամիսներէ ի վեր մեռած էր. իսկ հազարապետներ Մարիանօ եւ Ցափփի 13 օրէ ի վեր բան չէին կերած եւ ֆիզիքապէս շատ գէշ վիճակի մէջ էին։ Մարիանոյի ոտքերը սառած էին։ Գերմարդկային ճիգերով կարելի եղաւ զանոնք փոխադրել «Կրասին»ի վրայ։ Երկու վերապրող աղէտեալները յայտարարեցին թէ «Իտալիա»յի կորուստէն վերջ Մալմկրէնի հետ մեկնեցան՝ ցամաք հասնելու մտադրութեամբ։ Մալմկրէնի մէկ թեւը կոտրած էր աղէտին ատեն, ետքէն ալ ոտքերը սառեցան։ Սառնակոյտ ոռուն վրայ կը գտնուէին իրենք, հովէն քշուեցաւ հետզհետէ։

«Կրասին» յետոյ ուղղուեցաւ դէպի Նոպիլէի միւս ընկերներուն խումբը, որ 20 մղոն հեռուն կը գտնուէին։

Առջի օր ժամը 21ին «Կրասին» գնաց գտաւ Վիյլիէրիի խմբակը եւ բոլորն ալ ազատեց։ Ժամը 15ին երբ 5 քիլոմեթր մնացած էր իտալացի բեւեռախոյզներուն հասնելու, «Կրասին» ճամբան հանդիպեցաւ մարդերու, որոնք նշան կ'ընէին։ «Կրասին»ի նաւապետ Սամուէլովիչ կը կարծէ թէ ասոնք Վիյլիէրիի խմբակը փնտռելու ելած որսորդներ պէտք է ըլլան։

Իտալիոյ մէջ մեծ ուրախութիւն առաջ բերաւ բեւեռախոյզներու ազատուիլը։

∴ Օդանաւորդ Զուխնովսկի բեւեռէն վերադարձին ճամբան չէ կրցած գտնել՝ «Կրասին»ի վրայ իջնելու համար և ստիպուած է վար իջնել «Փլաթէն»ի հրուանդանին մօտ։ Օդանաւը աւրուած է։ Օդանաւին մէջ գտնուած հինգ մարդիկը ծովեզերք հասան, հետերնին ունենալով անթելի կազմած եւ 15 օրուան ուտելիք։

Արիւնալի կռիւներ Սոֆիայի մէջ

Սոֆիայէն 13 Յուլիս Թուականով կը հեռագրեն.—

Հիգշաբթի գիշեր արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցան Պուլկարիոյ մայրաքաղաքին մէջ՝ սպաննուած զօրավար Փրոթոկէրոֆի եւ Մակեդոնացի յեղափոխականներու երկրորդ պետ Միխայլոֆի կուսակիցներուն միջեւ։ Երկուստեք սպաննուածներ կան։ Ոստիկանութիւնը մեծ դժուարութեամբ կրցաւ զատել կռուողները։

Նոր կացութիւն Ռուսիոյ մէջ

«Տէյլի Մէյլ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ռուսիոյ քաղաքական ներքին կացութիւնը հետզհետէ կը վատթարանայ, որովհետեւ Ռուսիա սովի վտանգին ենթարկուած է, կառավարութիւնը կը մտածէ օտար ցորենով կերակրել երկիրը։

Ստալին, Կալինին եւ Բուդիէննի գումարած են գաղտնի ժողով մը, խորհրդակցութեան առարկայ դարձնելով զինուորներուն մէջ ծայր տուած դժգոհութիւնը։ Կարմիր բանակին գիւղացի զինուորները իմանալով որ կառավարութիւնը դարձեալ սկսած է գրաւել իրենց ցորենները, զայրացած են։

∴ Աշխատանքի ժողովրդային գործավարը տեղեկագրի մը մէջ կ'ըսէ թէ Խորհրդային Միութեան մէջ ներկայիս երկու միլիոն անգործներ կան եւ թէ վախ կայ որ մօտիկ ապագային թէ՛ ճարտարարուեստի եւ թէ երկրագործութեան մէջ այս թիւը պիտի աւելնայ։

Աշխատանքի Գրասենեակները գաղտնի հրահանգ ստացած են գործ հայթայթել միայն ա՛յն աշխատաւորներուն, որոնք անդամ են Կարմիր Սէնդիկայի։

∴ Գ. Միջազգայինի կեդր. Գործադիր Մարմինը Մոսկուա հրաւիրած է Մարսէլ Քաշէնը՝ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան մասին տեղեկագիր ներկայացնելու համար։

Ընդդիմադիրները Յունաստանի մէջ

«Թայմզ»ի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռագրէ.— Ընդդիմադիրները կը շարունակեն բողոքել հեղէն խորհրդարանին լուծման եւ ընտրական օրութեան փոփոխութեան դէմ։ Նոր խորհրդարանը փոխանակ 286ի պիտի ունենայ 250 երեսփոխան։ Ժողովրդական կուսակցութեան վարիչ Ցալտարիս նոր ընտրութիւնները խեղկատակութիւն կ'որակէ եւ կ'ըսէ թէ ընդդիմադիր կուսակցութիւնները դեռ չեն որոշած իրենց ընելիքը։ Ընդհանուր տրամադրութիւնն այն է որ բոյկոտի պիտի ենթարկեն ընտրութիւնները։

Ընդդիմադիրները Վէնիզէլոսի դէմ կատարած զանազան յարձակումներէն զատ կ'ամբաստանեն զայն, որ հինգ տարի առաջ ինք խորհուրդ տուած էր գնդակահարել Կոստանդինի օրով վարչապետ Գունարիսը, չորս նախարարները եւ թրքական ճակատի վերին հրամանատար Հաճի Անէսթին։

Այս ամբաստանութիւններուն պատասխանելու համար, Վէնիզէլոս նախկին վարչապետ Փրոքիտասսի այրիէն պահանջեց իր ամուսնոյն անձնական դիւանաթուղթերը, որոնք զգայացունց վաւերագրեր կը պարունակեն, և զորս Վէնիզէլոս մտադիր է հրատարակութեան տալ։ Այդ թուղթերը ցոյց պիտի տան թէ, կ'ըսէ Վէնիզէլոս, պետական վեց մարդոց գնդակահարումը տեղի ունեցաւ մեծ պետութեան մը դրդումով։

Վէնիզէլոս անգլիական գործակալութեան մը թղթակցին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒԸ

լոյս կը տեսնէ երեքշաբթի, Յուլիս 14ի տօնին առթիւ տպարանը փակ ըլլալով։

ՏՕՄՍԵՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆ

Ֆրանսա ցնծութեան մէջ է այսօր, իր ազգային տօնին առթիւ։

Բոլորը, առանց դասակարգի եւ գաղափարի խտրութեան, կը տօնեն Յուլիս 14ը։

Երեք օր երեք գիշեր խրախճանութիւններ կ'ըլլան, փողոցներու մէջ կը պարեն, ծրի ներկայացումներ կը տրուին։

Մէկ խօսքով, ամբողջ Ֆրանսա, մէկ սիրտ մէկ հոգի կ'ըլլայ այսօր՝ պանծացնելու համար «Ազատութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան» խորհրդանշանը։

Տաս օր առաջ ալ Ամերիկացիները տօնեցին իրենց «ազգային տօնը», Յուլիս 4ը։

Ո՛չ միայն միացեալ Նահանգներու, այլ նաեւ արտասահմանի ամերիկեան բոլոր քաղաքացիները խանդավառութեամբ տօնեցին այդ օրը։

Նոյնը կ'ընեն նաեւ բոլոր քաղաքակիրթ ժողովուրդները՝ իրենց ազգային տօնին համար։ Մէկ սիրտ, մէկ հոգի եղած՝ նուիրական ուխտի օր կը նկատեն զայն եւ արժանավայել յարգանքով կը տօնեն։

Մենք ալ ունինք մեր ազգային տօնը, Մայիս 28ը, զոր ձեռք բերինք անհուն զոհողութիւններով, անհամար ճիգերով եւ միլիոններու արիւնով։

Հինգ դարիւր տարուան ստրկութենէն յետոյ, վերստին տիրացանք մեր անկախութեան, ունեցանք այդ անկախութիւնը խորհրդանշող եռագոյնը, կարմիր, կապոյտ եւ նարնջագոյն դրօշը։

Եւ սակայն փոխանակ մենք ալ քաղաքակիրթ ժողովուրդներու վայել հպարտութեամբ եւ խանդավառութեամբ պանծացնելու այդ նուիրական օրը, փոխանակ մէկ սիրտ մէկ հոգի եղած՝ ուխտի օր դարձնելու զայն, գիտէք թէ ի՛նչ կ'ընենք։

Կամոքի եւ վատ մարդեր, անոպայ եւ անօգուտ կազմակերպութիւններ կը հայհոյեն մեր ազգային տօնին դէմ, ոտքի տակ կ'առնեն մեր պաշտելի եռագոյնը, որպէսզի անփառունակ փառքը հիւսեն օրուան իշխանաւորին, որպէսզի մեռցնեն հայրենասիրական ոգին այս ժողովուրդին մէջ։

Օրինակ առէ՛ք ֆրանսայէն, ուր կ'ապրիք տարիներէ ի վեր, օրինակ առէ՛ք Ամերիկայէն եւ աշխարհի մեծ ու պզտիկ բոլոր ազգերէն, եւ հասկցէ՛ք թէ ի՛նչ բան է ազգային տօն, անկախութեան, ազատագրութեան տաճարը։

Գոնէ սորվեցէ՛ք այս մէկ բանը, դո՛ւք որ օտարէն կը կապկէք ամէնէն թեթեւսոլիկ բաները։

Սորվեցէ՛ք գոնէ յարգել ազգային տօնին առթիւ։

ՀՐՈՆՏ

ՃԷՆՆԻ ԿՈԼՏՐԻ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Համբաւաւոր արուեստագիտուհի մը Ճէննի Կոլտրը անձնասպան եղաւ Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին։ Թեթեւ ընթրիք մը ընելէ յետոյ, քաշուեցաւ ննջասենեակ, քանի մը վայրկեան հանգստանալու համար։ Յանկարծ, հրազէնի պայթիւն մը լսուեցաւ։ Բարեկամուհի մը որ իրեն կ'ընկերանար վազեց եւ զայն գտաւ իր անկողնին վրայ տարածուած, վիրաւոր կուրծքէն, ձեռքը փոքրիկ ատրճանակ մը բռնած։ Բժիշկը հասաւ, ան արդէն մեռած էր։ Անձնասպանութիւնը կը վերագրուի ջղագարութեան նոպայի մը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՂԱԶՈՒԻՆԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Առեւտուրը՝ կանգ առած.— Ռուսեւպարսիկ դաշնագրին հետեւանքները.— Հայկական դպրոցը վերաբացուած.— Ներկայացում մը՝ պարսիկ պաշտօնատարներու հովանաւորութեամբ.— Քաղաքը կը վերաշինուի:

Ղազւինը, որ պատերազմէն առաջ առեւտրական կարեւոր կեդրոններէն մէկն էր, հարստացած չոր մրգեղէնի արտածումով, այժմ գրեթէ մեռած է: Անգործութիւնը աչքի կը զարնէ քաղաք մտնելուն պէս:

Հայ առեւտրական ընկերութիւնները՝ Թումանեան, Աֆթանդիլեան, Ջանեան եւ շատ շատերը չկան այլ եւս, կամ սնանկացան ռուսական յեղափոխութեան շնորհիւ, կամ հաշուեյարդարի ենթարկեցին գործերը: Բնական է չկան նաեւ պարսիկ, Թուրք վաճառականները, որոնք կը շնչէին շնորհիւ հայ արտածողներու:

Չկայ ռուսական բարեկամիս մօտ եմ, վաճառական է եւ հակառակ տիրող ծանր պայմաններուն, այսօր իսկ կը շարունակէ իր գործը: Իր հաղորդած տեղեկութիւնները իրականութիւնը կը պատկերացնեն: Կը խօսի ռուս-պարսկական առեւտրական դաշնագրի հետեւանքներու մասին:

Չերվոնէցի իրական արժէքն է Ղազւինի շուկային մէջ, ինչպէս եւ այլուր, 2.4 ղռան, մինչդեռ ռուսական դրամատունը եւ հիմնարկութիւնները կը գնահատեն 5 ղռան: Մանօթ դաշնագրով, տարեկան 50 միլիոն չերվոնէցի պարսկական ապրանքներ Ռուսիա արտածելու իրաւունք ունին պարսիկ վաճառականները, ուրեմն իրենց իսկ պարտադրած եւ պահանջած սակով 250 միլիոն ղռանի: Չերվոնէցի առեւտուրը, երկու երկիր փոխադրութիւնը 5 ղռանէն պակաս արգիլուած է, արժէքներու հաւէլէն անգամ իրենց թելադրանքով է եւ երբեք հիմնուած ռուս-պարսկական շուկաներու փոխադարձ պահանջի վրայ: Աւելի պարզ խօսելով, ոչ մէկ վաճառական կամ մասնաւոր մարդ նոյն իսկ 100 չերվոնէց 2.4 սակով չի կրնար փոխադրել, անպայման 5 ղռան վճարելու է: Գաղտնի փոխադրութիւններու դէմ ալ ծայրայեղ խիստ միջոցներ են ձեռք առնուած սովետներու կողմէ:

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, 50 միլիոնի արտածուող ապրանքներու մասին կը գործադրեն 5 ղռանի փոխարէն 2.40 ղռանի սակը եւ կը յայտարարեն թէ պարսիկ վաճառականութիւնը տարեկան միայն 120 միլիոն ղռանի ապրանք կրնայ արտածել Ռուսիա եւ ոչ 250 միլիոնի:

Դաշնագրի շուրջ կատարուած այս բոլշեւիկեան խարդախութիւնը ինքնին ակներեւ է. չէ՞ որ 120 միլոն ղռանը Ռուսիայէն Պարսկաստան փոխադրելու պարագային չերվոնէցը 5 ղռան հաշուելով, կը ստացուի 24 միլիոն չերվոնէց եւ ոչ 50 միլիոն. ուրիշ խօսքով թուղթի վրայ ընդունուած 50ը իրականութեան մէջ կը դառնայ 24:

Հետեւանքը:

Խաբուած պարսիկ վաճառականութիւնը արտածելի ապրանքները 250 միլիոն ղռանի հաշուով ընդունելով, կատարած է գնումներ եւ անհա բերցնելու ժամանակ կէսէն աւելին չի թողլատրուիր եւ կը մնայ իր շէնքին. մեծ մասով փճացող ապրանքներ, զորս կարելի չէ զալ տարուան պահել: Բացի ռուսական հիմնարկութիւններէն, ուրիշ գնողներ չկան, վերջիններս կ՚առաջարկեն կէս արժէք եւ անհա միասը կը յաջորդէ միասին: Ղազւինի մէջ չոր մրգեղէն կայ միայն, պարսիկ վաճառականը ո՛չ կրնայ պահել եւ ոչ ծախել կէս առ կէս միասով:

Բայց... դաշնագրի համաձայն արդէն լրացեր է մէկ տարուան 50 միլիոնի արտածում չնայելով որ դեռ տարին կէս չէ եղած. բնական է խարուողը օրինաւոր ոչ մէկ միջոց ունի իր ռոմանհարուած շահերը պաշտպանելու, շատ շատ կրնայ կամացուկ ըսել իր անցորդ բարեկամին թէ՝ այդ բարիքներ խոստացող դաշնագիրը նոր չարիքներ բերաւ այս երկրին:

Միեւնոյն պատմութիւնը Թաւրիզի մէջ: Իբրեւ աւելի մեծ կեդրոն, այնտեղ կացութիւնը շատ աւելի մութ կ՚երեւայ գիտողին: Արտածուած ապրանքներու փոխարէն, համաձայն դաշնագրի ստիպուած են ռուսական ապրանքներ բերել: Տասը կամ 20 առ հարիւր կանխիկ դրամը արդէն ծախքերը կը ոգէ:

Կը ներածեն գլխաւորաբար երկաթ, ապակեղէն, յախճապակի, կերպասեղէն եւայլն: Հայ թէ Թուրք վաճառականներ կը վստահացնեն թէ արդէն իսկ այնքան ռուսական ապրանք կայ Թաւրիզի մէջ, որ Ատրպատականը 3—5 տարուան մէջ հազիւ կրնայ սպառել: Շնորհիւ այդ առատութեան, արժէքները միշտ ենթակայ են անկման եւ առուտուր գրեթէ չկայ: Մէկ կողմէ մաքսային գնղչի շնորհիւ, միւս կողմէ աժանութեան հետեւանքով գլխաւորաբար ռուսական կերպասեղէնները մաքսանենգութեամբ կը տանէին Թաւրիզէն Ռուսիա, քանի որ այդ ձեւով կարելի է խուսափիլ վնասներէ: Սակայն խորհրդային հիմնարկութիւնները շուտով կռահեցին եւ փակեցին այդ ապօրինի ճանապարհը. այժմ տասնեակներով հայ եւ Թուրք «դաշաղչիներ» բանտարկուած են Բագուի մէջ եւ կը դատուին:

Մարդիկ մտածեր են կարմիրներու օրինաւոր «դաշաղչիութեան» հակազդել ապօրինի «դաշաղչիութեամբ» եւ անհա ծուղակն են ինկած: Օրէնքը գիրենք պաշտպանող կէտեր չունի անշուշտ:

Իսկ ռուս-պարսկական առեւտուրի այս փոխյարաբերութիւնը ի՞նչ պիտի տայ այս երկրին, կարծեմ կարօտ է բացատրութիւններու:

Երկու օր առաջ, Շահի չքախումբը Ղազւինի վրայով վերադարձաւ Թէհրան: Հայերը Թագաւորի հրամանով փակուած դպրոցը վերաբանալու համար, հաւաքաբար դիմեցին Շահին, որ կարգադրեց անմիջապէս վերաբանալ դպրոցը: Հրամանը գործադրուեցաւ յաջորդ օրն իսկ:

Երեք ամիս տունը մնալէ յետոյ, մեր մանուկները նորէն կը յաճախեն մայրենի դպրոցը: Ղազւինի Հայերը իրենց գոհունակութիւնը արտայայտելու բառեր չեն գտներ:

Այդ բաւական չէ. քաղաքային վարչութեան տնօրէնը, դատաւորը եւ բժիշկ մը, երեքն ալ Պարսիկներ, հովանաւորեցին նոյն վարչութեան սրահին մէջ սարքուած պարսկերէն ներկայացում մը, յօգուտ հայ դպրոցի: Կը սպասուի 3-4000 ղռան 3-400 տոլար): Անհա պերճախօս ապացոյց մը հայ եւ պարսիկ դարաւոր բարեկամութեան, գովեստ մեր ինքնաբուխ ցոյց մը, ըսելու հայ փոքրամասնութեան թէ «Պարսիկ նախարար մը փակեց ձեր դպրոցը, անհա մենք կուգանք գործով բարոյական սատար տալու մեր ցեղակցին եւ թեթեւցնելու ձեր զգացած վիշտը»:

Բարեկամս դպրոցի շուրջ խօսելու միջոցին, ստացաւ յիշեալ երեքի կողմէ դրկուած պատուոյ տոմսը: Որքան կ՚ուզէի, եթէ ժամանակը ներէր, տեսնել այդ լաւ, իսկական Պարսիկները, որոնք այնքան գուրգուրանք ունին իրենց սրտին մէջ դէպի անիրաւուած հայ դպրոցը:

Արտակարգ տրամադրութեան տակ, կը թողում Ղազւինը, որ ամբողջապէս ծածկուած է փոշիներու մէջ: Քաղաքին մէկ ծայրէն միւսը կը քանդեն տուները, խանութները տակնուվրայ կ՚ընեն: Փոշիներու մէջ կ՚երեւան նոր լայն պողոտաներու հիմքերը կը վերաշինեն յուռ, առանց աղմուկի: Հինը շատ նեղ է եւ անհա նորը կը կառուցանեն: Միայն Ղազւինի մէջ չէ, ամէն տեղ միաժամանակ կը կատարուին այդ աշխատանքները, արտակարգ ոգեւորութեամբ:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ԺԻԳԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳԱՅԻՆ-ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

(18 Մայիս 1927 — Մայիս 1928)

Ա.

Տարուան մը ընթացքին պարբերական համարատուութիւններով Մարսէյլի երեսփ. ժողովը տեղեկացաւ Ազգ. վարչութեան գործունէութեան: Անոնց ամփոփումը կրնայ օգտակար ըլլալ անոնց որ կ՚ուզեն գործել այն հաւատքով թէ գաղութներու կազմակերպութեան հարցը անմիջականօրէն կապուած է Եւրոպայէն Հար. Ամերիկայի ափերը նետուած տարագիր հայութեան ֆիզիքական գոյութեան եւ հասնող սերունդին գահավէժ օտարացումէ փրկութեան հարցերուն: Մէկ խօսքով՝ «համրանքին պահպանումը», մինչեւ լուսաւոր օրեր...:

Ցետոյ՝ մարսիլահայ գաղութի մէկ տարուան կեանքը թերեւս վերջնականօրէն համոզէ հակառակ կարծիք ունեցողները — որոնց մէջ նաեւ մեր ընկերներէն ոմանք — թէ՝

Ա. Գաղութի մը կազմակերպութեան նուիրուած ճիգը, բանկալի աշխատանք չէ:

Բ. Գաղութի մը կազմակերպութիւնը կարծուածին պէս դժուար գործ չէ: Կը բաւէ բաջալերել ցրուած ուժերը, վստահութիւն ներշնչել հասարակութեան թէ իր ընծայած նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւնները յանձնուած են պատասխանատու ձեռքերու, եւ մնացածը կը քալէ ինքնիրենը: Որովհետեւ այս ժողովուրդին մէջ դեռ չէ պակսեր — մենք ասիկա տեսանք փորձով — հին օրերու նուիրումը դէպի ազգային հաստատութիւնները, հոգ չէ թէ հիմնուած ըլլան անոնք, նոյնիսկ շատ խեղճ՝ երբ մանաւանդ հակադրուած են լուսաւոր շրջապատի մը մէջ:

Մարսիլահայ ազգային կեանքի մէկ տարուան պատմութիւնը, ուրուագծուած յետագայ տողերուն մէջ, կը հասնի մինչեւ 1928ի Մայիսի սկիզբը: Անկէ ասդին, երկու ամսուան ընթացքին մասնաւորապէս Մարսէյլի շրջաններուն մէջ գաղութը կրկնապատկած է իր աճումը եւ շինարար եռանդին թափը: Շրջաններ, որոնք այս թղթակցութեան մէջ ցոյց տրուած են իբրեւ դեռ չկազմակերպուած, հիմա ունին արդէն իրենց ազգային կազմակերպութիւնը մասնաւ-մանկապարտէզի մը շուրջը:

Վերջացնելէ առաջ,—

Այս գնդեցիկ համահայկական շարժումը ունեցաւ իր ոխերիմ— թէեւ պզտիկ թշնամիները իրենց պարագլուխ ունենալով տխրահռչակ Յ. Սահաթճեանը: Ըլլին ամէն բան, սկսելով ընտրութիւններու ծախողեցնելու փորձէն, գործադուլներու միթինկներ, ասոփիատութեան մատնելէն մինչեւ դպրոցական հանդէսներու դէմ Թուրքիկ հանելու զարշելի ձեռնարկը, որուն տակ պառկած էր «Մարսէյլի ամկավար ակումբ»-ստորագրութիւնը: Ըսին որ մեր հասոյթները ամսական 200 ֆր.ի իջած են, գրեցին որ վարչութեան ատենապետը անոր քաշեր է անդամի մը եւն.: Ճարան մը մեծ ու փոքր հեքեաթներու:

Վարչութիւնը գոհացաւ քանի մը ամիսը անգամ մը հրապարակը աւելով գիզուած սուտերէն, իսկ իբրեւ պատասխան փարիզէն Մարսէյլ քանդելու համար վազվզող վաշխառուներու եւ պսակաւոր սողուններու գործունէութեան, գոհացաւ շրջան մը աւելի կազմակերպելով, մանկապարտէզին մէջ գամ մը աւելի գամելով. .

. .

Ընտրութիւններ.— Մարսէյլի Վիճակային Երեսփ. Ժողովի անդամներու ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ 8 Մայիս 1927ին, կաթող. պատուիրակ Գ. եպսկ. Պալաքեանի նախագահութեամբ:

Վիճակային Երեսփ. Ժողովի առաջին նիստին՝ 14 Մայիս, ընտրուեցաւ Ազգ. Վարչութիւնը: Պալաքեան եպսկ. Մարսէյլի վիճակին առաջնորդ ընտրուեցաւ 23 Հոկտեմբեր 1927ին եւ գործի ձեռնարկեց այս տարուան սկիզբէն:

Ազգային Վարչութիւնը մէկ տարուան ընթացքին ունեցաւ 55 նիստ, առաջինը 16 Մայիս 1927ին եւ վերջինը 1 Մայիս 1928ին: Մեր պաշտօնէն հրաժարեցանք 5 Մայիս 1928ին, կանխելով նոր կանոնագրի վաւերացումը որովհետեւ գանձապետին Փարիզ՝ եւ ատենադպիրին Ամերիկա մեկնումը, ինչպէս նաեւ երկու ուրիշ անդամներու հիւանդութիւնը կազմալուծած էր Վարչութիւնը վերջին ամսուան ընթացքին:

Գործի ձեռնարկած ենք 18 Մայիս 1927ին, բայց նախորդ Վարչութեան կողմէ հազիւ հովիւ Մամբրէ վրդ. Գալֆաեան ազգ. իշխանութեան գոյքերը, դրամները եւ հաշիւները մեզի յանձնեց Մայիս 28ին, մատակարարելով փոխանցման շրջանի մօտ մէկ ամսուան հասոյթները, որոնցմէ ստացանք 341 ֆրանք: Որով, մեր դրամական գործառնութեանց շրջանը իրականին մէջ միայն 11 ամիս է:

Նախորդ Ազգ. Վարչութեան մեզի դրկած հաշիւները դասակարգումով եւ խղճմտօրէն պատրաստուած: Միակ պարագան զոր ստիպուած ենք յիշել իբրեւ թերի կողմը իրենց գործունէութեան (ինչպէս իրենք ալ քաջութիւնը ունեցան խոստովանելու), եղած է այն անսահման վստահութիւնը — նիւթական եւ բարոյական — որով պատուած են իրենց հոգեւոր հովիւը եւ քարոզիչը: Պարագայ մը, որ թէ՛ իրենց թէ՛ մեզի պատճառած տաղտուկներէն զատ, նիւթական եւ բարոյական ծանր վնասներու ենթարկեց Մարսիլահայ գաղութը:

Մամբրէ վրդ. անպատասխանատու կերպով մատակարարած է ազգային անշարժ հասոյթներ: Երկրին բացայայտ օրէնքներուն դէմ կատարած պսակներով, թշուառութեան պատճառ դարձած է հայ ընտանիքներու, որոնց խնդրագիրները Կրօն. Ժողովի սեղանին վրայ են: «Սրբազաններու» յանձնած է չկեցուած պաշտօնական վկայագրերու տրցակներ: Իր հրամարումէն ամիսներ ետքը, Մարսէյլի մէջ կատարեց պսակներ եւ կնունքներ, առանց կեդրոնի իշխանութեան տեղեկութեան, գրպանելով աւելի քան 7000 ֆրանք: Իր հետ Ամերիկա տարած է Կարտանի ազգապատկան հողին կալուածաթուղթերը, որոնք իր անունին շինուած են: Կարտանի ֆրանսացի հանգանակ[...] նուիրած 5000 ֆրանքը չէ յանձնած Ազգ. Վարչութեան եւայլն..

Այս ամէնը օրը օրին տեղեկագրուած են Փարիզ՝ կաթող. պատուիրակին: Դիմած ենք նաեւ Ամերիկայի առաջնորդ Տիրայր եպսկ.ին պահանջելով Մամբրէ վրդ.էն վերադարձնել կալուածաթուղթերը, Մարսէյլի 7000 ֆրանքը, Կարտանի 5000 ֆր.ը եւ կարգ մը գոյքեր: Մեր դիմումները, թէ Փարիզ, թէ Նիւ Եորք, մնացին անհետեւանք:

Մարսիլահայ վիճակի կազմակերպութեան հարցը մեր սեղանին վրայ դրուեցաւ իբրեւ անյետաձգելի գործ, այս նորահաստատ գաղութի կրթական եւ ազգային ընկերական բազմաթիւ պահանջներու տեսակէտով: Մարսէյլի վիճակին հայութեան թիւն է 25,000:

Ձեռնարկուեցաւ օժանդակ մարմիններու կազմութեան: Ունեցանք Մարսէյլի եկեղեցիի հոգաբարձութիւն, Կրօն. Ժողով, Աղքատախնամ եւ Ուսումնական խորհուրդ:

Հոգաբարձութեան միջոցաւ պատրաստուեցաւ ազգային-եկեղեցական գոյքերու ցուցակ: Հոգաբարձութիւնը կանոնաւոր կերպով կը տանի իր գործը:

Աղքատախնամը նիւթական նեղ միջոցներով իր առջեւ գտաւ անցեալ տարուան հսկայ գործադրկութիւնը եւ նորահաստատ գաղութի մը բազմատեսակ թշուառութիւնը: Աղքատախնամի ուժերէն անհամեմատ վեր էր գոհացում տալ ամէն պահանջքի: Բայց գործին հիմը դրուած է շնորհիւ անոր անդամներուն անձնուիրութեան: Կը մնայ շարունակել նոր եռանդով:

Ուսումն. Խորհուրդին յանձնուեցաւ վիճակին կրթական պէտքերը ուսումնասիրել, ծրագիր մշակել, պիտանի կազմել եւ նոր տարեշրջանի համար ուսուցիչներ վարձել: Ուսումն. Խորհուրդի հետ մեր առաջին նիստը —8 Յունիսին— շատ կարճ պայմանաժամ կը թողուր հիմնական գործ կատարելու համար:

Ուսումնական Խորհուրդը մեզի ներկայացուց իր պատրաստած կրթական ծրագիրը եւ պիտանին: Աստիճանական երկարացուցած եղաւ, Ուսումնական տարին գրեթէ սկսած էր, երբ յայտնի եղաւ որ պէտք պիտի ըլլայ ուսուցչական կազմը հիմնական փոփոխութեան ենթարկել, որովհետեւ հանգամանքներէն կանչուած տնօրէնը մը վերջին պահուն կը յայտնէր թէ չպիտի կրնայ գալ:

Կեդրոնի Ազգ. Վարժարան եւ Մանկապարտէզ.— Վարժարանի երկսեռ աշակերտութեան թիւն է 65. չորս դասարաններով՝ 3րդ, 4րդ, 6րդ եւ 7րդ: Ուսուցիչներ՝ 4 մնայուն եւ 2 այցելու: Շաբաթը 2 ժամ ձեռագործի դաս, աշակերտուհիներու համար:

Քաղաքին հայաշատ կեդրոնը՝ մանկապարտէզի շէնքին մէջ փոխադրեցինք Ա. եւ Բ. դասարաններու 50 աշակերտները, որոնք ունին երկու մնայուն եւ մէկ այցելու ուսուցիչ:

Ազգ. վարժարանի աշակերտներու վճարած թոշակի ամսական ընդհ. գումարն է 500 ֆր.:

Մանկապարտէզը ունի 130 աշակերտ, մէկ մանկապարտիզպանուհի, մէկ օգնական եւ մէկ սպասուհի: Ծիչ բացառութեամբ մանկապարտէզի իւրաքանչիւր աշակերտ կը վճարէ ամսական 15 ֆր.:

Վարժարանի պաշտօնեաներուն վճարուած ամսական ընդհանուր գումարն է 5000 ֆր.: Մանկապարտէզի պաշտօնեաներուն՝ 1050 ֆր.:

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

ՀԱՅ Կ ԿՆՈՋ ՏԱՐԱԶ ԹԷ ԳՆՉՈՒԻ ՀԱԳՈՒՍՏ

Ցեղենք փորձառական ճշմարտութիւն, թէ՝ գեղարուեստը հայրենիք չունի:

Չմոռնանք սակայն, որ ամէն գեղարուեստագէտ հայրենիք մը ունի: Անձին վարպետին հոգին համայնական տպաւորութիւններու ընդունարանն է՝ ծննդավայրէն սկսեալ մինչեւ ամենահեռաւոր բնակավայրը: Անիկա կեցած իր պաստառին առջեւ նկարիչը կ՚երկնէ իր բազմազան զգացումներուն ակնապարար մէկ համադրութիւնը, ահա իր երեւակայութեան մէջ կը բիւրեղանան երկինքն իր կապոյտով, ծովն իր կոհակով, ջրվէժն իր փրփուրով, ծաղկաստանն իր պերճանքով, ուռուին իր ճախրանքով, աստղերն իրենց բոյլով ու մարմրումով, եւ վերջապէս, բնութեան ձեռակերտ բոլոր տարրերն ու էակներն իրենց մտահայեցութեամբ:

Բայց. բոլորովին տարբեր խնդիր է, երբ նկարիչը՝ [...] ելով իր համայնատեսի[...] նէն կ՚ուզէ արտայայտ[...] գեղ պատկերով մը, ոճ[...] ջավայր մը, հարազատ[...] նկար մը, ինքնատիպ[...] մը: Ահա այդ վայրկեան[...] եւ նկարիչը կը դառնայ[...] պատմագիր անձերու. [...] ո՛րքան կը ծանրանայ իր[...] խանդավառութիւնը որքան[...] թիւն եւ անեղծութիւն[...] հանչէ իր նիւթը: Գեղ[...] ազատութիւնն անգամ[...] բոգայի, կուգայ յանձն[...] սեմունիլ, ո՛րքան շրջ[...] որ հորիզոններու անսահմ[...] նէն կը մնայ միայն[...] փայտէ շրջանակ մը[...] թիւնը թոյլ չտար. [...] նկարի մը մէջ ամբողջ[...] ազատութիւնը գերծան[...] կանգուած ներկայացն[...] թաց մուկինը՝ հասա[...] թայով:

Բաղդատենք . [...] նկարիչը չի յանդգնիր [...] պրքթօնի մը փեղոյրը [...] տացիի մը գլխուն կա[...] մը ապարօշը նորմանա[...] խուն: Արեւելեան ազգ[...] բադներն ալ իրարու [...] ահաւոր սխալ մըն է, [...] ւանդ տարազներ ներ[...] այդ նկարը ժամանակ[...] պով, վրիպած ըլլայ [...] աչքէն ու գրչէն նկար[...] յանկարծ հաւաքածոյի [...] կը դառնայ տխմար մը [...] կան փերթարարութիւն [...] հաղթրով եւ կը ծաւալի[...] օրինակով... եւ ինքնին [...] գործուի. Բացէք «Լ[...] ռարանը, 19րդ կամ 20[...] րունը, հոգ չէ՛, եւ [...] ձեր պատկերը՝ Arménie[...] քով կ՚ամչնաք. այնպէս[...]

Ցարինեբէ ի վեր [...] նեցած եմ գիտելու [...] տարազը ներկայացնող[...] նկարներ, որոնք [...] պատճառ են գոնէ ինծի[...] իսկ այնպիսիներ, որոն[...] կան ճաշակին ու գեղա[...] անպատուաբեր դիտո[...] եան. իբր տխպար, [...] գոյներու ներդաշնակու[...] տաքքրութիւն արթնցն[...] բականին հաճապատա[...] րի մը տոչեւ ուրիշ բան [...] նար խորհիլ բայց միայն [...] նկարիչը ուզած է լոկ [...] բախտը փորձել կամ [...] պար մը շահագործել [...] բոշեալ, ամէնուն ծ[...] գերծաւորումով մը:

Իրգարեւ, հա[...] բլլ[...] անսահման [...] մը վրայ, ուր անմի[...] նութեան մէջ են [...] բարքով բոլորովին տա[...] րու հետ, բնականօրէն [...] պոզարար պիտի կրէին [...] ազդեցութիւնը Ասիա[...] նկարիչը պէտք չէ [...] խորքերուն քրտակ[...] տարազները, որոնցմով կր[...] ուած ըլլալ հայ կիներն[...] կայացնել իբր հայկակա[...] Դրդար գայուլմ մը կը [...] գիս, երբ կանգ կ՚առնեմ [...] ներու խմբանկարի մը առ[...] ձախ վանքի մը պատին [...] գեղատեսիլ գմբէթի մը [...] տակ. կը տարուիմ մտա[...] նկարիչը ո՛չ մէկ ջանք [...] բոշաններու այդ «հայ[...] իր արգահատելի տգե[...] ցուցադրելու: Եւ եթէ [...] անցեալին մէջ եւ ոչ ալ [...] չէ ունեցած կամ չունի [...] րութիւն հարազատ գաղա[...] ուսումնասիրելու հայ կնոջ[...] շակ զգեստին ու արդ[...] լաւագոյն միջոցն է այ[...]

ԶՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ...

ԿԸ ՀԱՐՑՆԵՆ

Ա.- Փարիզի Ջոջեւէն խումբ մը մեծազգորդ յայտարարու-թեամբ մը եւ չքեղ ստորագրու-թիւններով հանգանակութեան կոչ մը ուղղեց, Անդրանիկի յու-շարձան մը կանգնելու համար

Ի՞նչ եղաւ.

Բ.- Տիկնանց միութիւնը ժո-ղովրդային հանգանակութեան պիտի ձեռնարկէր եւ միթինկ պիտի կազմէր ի նպաստ Պուլ-կարիոյ աղէտեալներուն։

Ի՞նչ եղաւ.

Գ. Հոկի պատգամաւորական ժողովը.

Ի՞նչ եղաւ.

ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՆ

Ա.— Մասսիկ տաքերուն պատճառով, մարմարը սկսեր է հալիլ արձանագործին ձեռքին տակ, եւ մեր Ջոջերը որո-շեր են յուշարձանին շինութիւնը յետաձգել մինչեւ ձմեռ։ Բայց, որովհետեւ կրնայ ըլլալ որ ձմրան ցուրտը իր կարգին սա-ռեցնէ մարմարը, պէտք պիտի ըլլայ սպասել նպաստաւոր օ-դերու։

Բ.— Տիկնանցը նկատելով որ «Յառաջ»ի հանգանակութիւնը կ'երկարի եւ աղէտեալներուն կը հասցնէ ինչ որ անհրաժեշտ է օրը օրին,

Նկատելով որ Տիկնանցի հան-գանակութեան ձեռնարկելու տեղին իսկ կը բաւէ սպասարկելու, ...ուսադրելու եւ թերեւս նաեւ ...չուացնելու աղէտեալները,

Նկատելով որ այս տաքերուն ...չ հրաւէր կարելի է ուղղել, ...չ ալ մարդ ու դրամ հաւաքել,

Որոշեց առ այժմ, օգափո-խութեան երթալ։

...ը տալ Թրոքատէրոյի թանգա-րանը (Musée du Trocadéro, Salle d'Ethnographie, Seciton Arménienne), ուր մասնաւոր ա-պակեպահանի մը մէջ, ...ենքերով ցետեղուած է «Հայ ...նջը, ինչպէս նաեւ հայ ձեռ-...ական ... մը նմոյշ-... ...ուն ... ամբողջութիւնը ... ...աշխարհ ձեւովն իսկ, հեռու է ...ական կամ ...ական ...պաւորութիւն թողելէ։ Թո՛ղ որ ...անգարանի վարչութիւնը երախ-...պարտ մնացած է, տեսնելով ...րմանում մը անդրանկեկի Մոռա-...ումին, որով ամենահին ազգի ...՝ Հայուն յիշատակութիւնն ան-...մ չկար ցեղագրական թան-գարանին մէջ։ Ուստի Հայ նկա-...ն ալ թող ջանայ անեղծ պա-...լ, իր վրձինին տակ, բարձր ...քի բարձրաճաշակ Հայուհիին ...րագը, քանի որ եւրոպական նո-...թը արդէն անցեալի յուշա-...րին յանձնած է մեր ազգա-...ն տարազը։

ՀԱՅԿ ԱՐԱՄ

Գ.— Հոկի պատգամաւորա-կան ընտրութիւնները չեն սկը-սած որ վերջանան, որպէսզի կարելի ըլլայ ժողով գումարել։ Որովհետեւ, կ'երեւի, իր չոր-քերուն մէջ, Հոկը պատգամա-ւորցու մարդեր չէ կրցած գտնել։

—

ԱՐԺԱՆԻ ՊԱՐԳԵՒ

Գառաւ օրիորդ մը, ուր ամ բողջ կեանքը անցուցեր էր սի-րոյ անյագ կարօտներով, չանթի նոր հարուած մըն ալ ստացեր էր անցեալներս եւ հայելիին մէջ, իր դէմքին խորշոմները համրելէ յետոյ, յուսահատ որո-շեր էր վերջ տալ կեանքին։ Օդը տաք էր. կ'արժէր գոնէ մեռնե-լով մէկտեղ, զովանալու հաճոյ-քը վայելել վերջին անգամ։ Ու գետը նետուեցաւ. բայց չար բախտէն, երիտասարդ, բայց աղքատ անցորդ մը զինքը փըր-կեց։ Օրիորդը տեսնելով իր երի-տասարդ փրկարարը, յուզուե-ցաւ, համակրեցաւ անոր, ուզեց նոյնիսկ զայն վարձատրել, հա-կառակ իրեն հասցուցած չարի-քին ու հարցուց անոր,

— Հարուստ եմ. ի՞նչ կ'ուզես որ տամ քեզի. կ'ուզե՞ս որ հետդ ամուսնանամ։

Իսկ ապերախտ փրկա-րարը՝ առանց խնդալու պատաս-խանեց

— Արժանի չեմ. կը նախընտ-րեմ փոքրիկ գումար մը...։

Ի՞ՆՉՈՒ ԱՊՍՏԱՄԲԵՑԱՆ ԹՈՒՐՔ ՍՊԱՆԵՐԸ

Դրած էինք թէ Պոլսոյ Թուրքպա-ղեստի սպաները ապստամբած են՝ ծգելով զօրանոցները։ Թուրք թերթերը՝ ծանուցեալ մանրամաս-նութիւնները կը հաղորդեն այս առթիւ։

«Վադքըթ» կը գրէ.— Անցեալ տարի պահեստի սպաներու մա-սին ընդունուած օրէնք մը կը տրամադրէր որ ժամանակին բա-նակին մէջ 9 ամիս իրենց պարզ զինուորի գործօն ծառայութիւնը կատարողներէն որոշ յատկու-թիւններ ունեցողները 6 ամիս մարզանքի հրահանգին՝ պահես-տի սպայութեան թեկնածու ըլ-լալու համար։ Այս օրէնքին վրայ, զինուորական վարչու-թիւնը մարզանքի կանչեց կարգ մը երիտասարդներ, որոնցմէ մէկ մասը այսօր կը գտնուի Հար-պիյէի վարժարանը։ Մէկ երկու ամիսէ ի վեր այնտեղ մարզանք կատարող այս երիտասարդներէն ոմանք համալսարանի եւ պե-տական ծառայութեան մէջ գտ-նուած ըլլալով, վէճ ծագած է անոնց տրուելիք ամսաթոշակի մասին։

Որոշուած էր որ Հարպիյէի վարժարանին մէջ բացուած պա-հեստի մարզանքի դպրոցը աշ-նուածներէն պաշտօնի մէջ գտ-նուածները՝ մարզանքի տեւողու-թեան շրջանին՝ իրենց պաշտօ-նին ամսականներուն մէկ երրոր-դը ստանան եւ այս մասին օրէնք մըն ալ հրատարակուած էր։

Վերջերս պահեստի սպանե-րու վարժարանի ուսանողներէն մաս մը աղերսագրով մը դիմած էր պատկանեալ պաշտօնատան՝ պահանջելով որ մարզանքի մի-ջոցին ալ իրենց պաշտօնական ամսականները ամբողջ տրուին։ Սակայն հաշուակալութեան գի-տանը օրէնքի սահմանին մէջ քննելով այս խնդիրը, յայտա-րարած էր թէ անկարելի է գո-հացում տալ այս պահանջին եւ մէկ երրորդի տեղ լման ամսա-կան վճարել ատոնց, ինչ որ հա-ղորդուած էր աղերսագրի սւրե-րուն։ Ասոր վրայ, անոնցմէ ո-մանք, առանց արտօնութեան հեռացած են վարժարանէն եւ իրաւասու զինուորական պաշ-տօնատան կողմէ տրուած հրա-հանգին վրայ՝ ձերբակալուած եւ զինուորական իշխանութեան յանձնուած են։

Ճումհուրիյէթ կը գրէ.—

Մենք շատ տարօրինակ եւ միեւնոյն ժամանակ ալ ... ... կը գտնենք այս էֆէն-տիներուն ընթացքը։ Աշխարհի ա-մէն կողմը հայրենիքի սիրոյն գլխաւորը կը կազմէ զինուորա-կան ... ... յար-գանքը եւ անոնց կատարեալ բա-ցարձակ հնազանդութիւնը։ Զինուո-րական ծառայութեան մէջ մտնող ... հայրենիքին պէտք է հրամեշտ տայ Ռուսիյէ կեանքի եւ պէտք է գիտնայ զինուորու-թեան կարեւորութիւնը եւ զին-ուորական ... յարգելու պարտաւորութիւնը։ Պահեստի վարժարանները մտնող Ռուսիյէ հայրենակիցները մինչեւ որ վար-ժուին զինուորական կարգապահու-թին, պէտք է ուշադրութիւն ընեն որ ...ն ... ...։

ՅՈՒԼԻՍ 14Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Եւրոպ. Հարաւ. Յուլիս 14ի ֆրանսական ազգային տօնը հան-դիսաւորապէս կը տօնուի ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։ Երդեն երէկուընէ սկսան հանդիսութիւնները Փա-րիզի մէջ։ Գլխաւոր պողոտաներու մեծ սրճարաններուն առջեւ, ժողո-վուրդը կը պարէ՝ նուագի ընկե-րակցութեամբ։

Այս առաւօտ ժամը 9ին Էթուալի յաղթական կամարին առջեւ զինուորական տողանցք մը կը կատարուի, Ներքայութեան Հանրապետութեան Նախագահին, որուն համար մասնաւոր բեմ մը պատրաստուած է։ Զօրանցքին հրաւիրուած են նաեւ բարձրաս-տիճան զինուորականներ, օտար դեսպանները, պատերազմական եւ ծովային նախարարները եւն.։

Ցամաքային եւ ծովային զինուորներ, նաւային հրացանա-կիրներ, հանրապետական պահա-

կախումբեր, ոստիկաններ, հեծե-լազօրաց զօրագունդ մը եւ թըն-դանօթաձիգներու գումարտակ մը պիտի մասնակցին զօրանցքին որու ընթացքին օդանաւեր պիտի թռին յաղթական կամարին եւ Շան զ'Էլիզէի վերեւ։

Այսօր փակ կը մնան բոլոր հանրային հաստատութիւնները. դրամատուները երէկ կէսօրին փակցին իրենց դուռները, երկու-շաբթի վերաբանալու համար։

Այս ժէթէրէնի մէջ այսօր օդանաւորդներու, վաղն ալ կիներու միջեւ ինքնաշարժի մրցումներ տեղի պիտի ունենան։ Վաղուան մրցումին պիտի մասնակցին Փա-րիզի գլխաւոր արուեստագիտու-հիները։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԻՐՈՒՑԵԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Տխուր/ծնե-րէս մէկը, որ Ֆրանսայի մէկ ան-նշան գիւղը կը բնակի, հետեւեալ նամակը ուղղած է ինծի —

— Գիտես որ մենք հոս մի-նակ ենք եւ ուրիշ մխիթարութիւն չունինք, բացի նամակներէ։ Միշտ գրէ՝ հայկական կեանքէն ընդար-ձակ տեղեկութիւններ. կարօտ ենք Հայու խօսքի, Հայու շունչի եւ Հայու տեսքի։ Նմէ մեզ հարցը-նէին, աւելի առատապատրով օրեր անցընելը կը նախընտրէինք, քան ...այսպէս հայութենէ զրկուիլ։

Գործարանէն վերադարձին, կը նստինք երկար ատեն համր եւ ի-րարու երես կը նայինք. ձայն ձուն չկայ։ Մեր մէջ եռանդ չկայ այլեւս, գիտես թէ փճանալու դա-տապարտուած ենք։ Օրերը կ'անց-նին, ամիսները իրարու կը յաջոր-դեն, բայց մեր տունը մեզմէ դատ ուրիշը չկայ։

Երկու օր առաջ, Ֆրանսացինե-րէն իմացանք որ, մեզմէ քիչ հե-ռու՝ X ագարակին մէջ հայ աղ-ջիկ մը կայ։ Գացի տեսնելու։ Աղ-ջկան գեղին ծուխն ու հողը համ-բուրելը ... եղաւ ... ...։ Խանար Հայ մը տեսնելուն համար։ Իմ ալ գոհունակութիւնս անհուն եղաւ։ Շէն բնանիքի մը զաւակն է եղեր։

Հայ պատանիի մը հետ եւս ... ... Մեզմէ բաւական հեռու՝ ծիշտ ի-տալական սահմանին քով, շատ փոքր գիւղ մը կը բնակի։ Զգան ... ... բարեկամներ եւ բարեկամուհիներ ունենալուն, գարձեալ Հայու կա-րօտը կը քաշէ. ամէն երեկոյ մեր տունը կուգայ հեծելանիւով. եւ երկար բարակ խօսակցելէ վերջ կը վերադառնայ։ Այս ալ տարբեր պատմութիւն եւ ոգիական ունիւ խորհրդածութեան պէտք չկայ։ Եւ այս դեռ ամէնը չէ։

Կ Մ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԳՈՐԾԵՐԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վարչութենէն ստացանք հետեւեալ նամակը.—

Փարիզի եւ Շրջանի կեդրոնա-կան վարչութիւնը Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ կը ճանչնայ միայն ճետեւեալները՝ իբր ազգային կազմակերպութիւն եւ կը զգու-շացնէ հայ հասարակութիւնը բոլոր անհատական քմահաճոյք-ներէ ծնունդ առած մարզական ... ... եւլն.— 1.— Ֆուանվիլ, 2 ... 3.— Իսսի, 4.— Քո-լոմպ, 5.— Շավիլ, 6.— Փարիզ, 7.— Մարսէյլ եւ 8.— Ալֆորվիլ։

Ասոնցմէ զատ, Փարիզի եւ շրջականներու մէջ ուր որ նոր մասնաճիւղ կազմուի, վարչու-թիւնս է միայն իրաւասուն՝ զա-նոնք ծանուցանելու, թերթերու միջոցաւ։ Այն միութիւնները որ իրենք իրենց Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունը կուտան, կամ պէտք է դադրին այլ եւս այդ անունը գործածելէ եւ կամ Շրջանի կեդր. վարչու-թիւնը ճանչնալով ցոյց պիտի ... ... թէ ա-նոնք ի՛նչ նպատակով կ'ուզեն շահագործել Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունը։

∴ Վերը յիշուած ութ մաս-նաճիւղերու վարչութիւնները անյապաղ պէտք է ընտրեն ի-րենց Ֆութպոլի խմբապետները եւ անոնց անունն ու հասցէն ուղարկեն Շրջ. վարչութեան ա-տենադպիրին։ Այս խմբապետ-ները պէտք է ըլլան փորձուած, պարկեշտ, աշխատող եւ ազդե-ցիկ՝ իրենց խումբին վրայ։

•. Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սարսէյլի մաս-նաճիւղը Յուլիս 1ին, տեղին վրայ կազմուած ֆրանսական ...ութիւն ... մասնակցելով, շահած է Ա. եւ Բ. խումբերով բաժակը եւ շքանշանները.

∴ Փարիզի Շրջանի կեդր. վարչութիւնը յանուն Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր անդամներուն՝ շնոր-հաւորական նամակ գրկած է ա-տրգանակի նշանաւորութեան հա-մաշխարհային մրցումներուն մէջ աշխարհի ախոյեան Պ. Գրիգոր Ագաթոնի։

∴ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի Յանձնախումբի նախագահ ընտ-րուած է Պ. Արթինեան։ Սկաու-տականներու պետ կարգուած է Պ. Արտաշէս Գէորգեան։

•. Գիւղ Աթլէթիք Մոնռուժի մէջ Փորթ տ'Օրլէան) ամէն կիրա-կի ժամը 8էն 12, հայ մարզիկները կը չարունակեն յաճախել, պատ-րաստուելու համար փարիզահայ Ողիմպիականին։

∴ Լիոնի կեդր. վարչու-թիւնը վերջին անգամ կը յայ-տարարէ թէ ամէն անոնք որ որ եւ է վիճելի խնդիր ունին Հ. Մ. Ը. Մ.ի որ եւ է վարչութեան կամ անդամի հետ, մինչեւ 15 Յուլիս պարտին գրաւոր դիմում կատարել վարչութեան քար-տուղար Պ. Հանչէրի։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՆՆԴԻ ԿԱՏԱԿ.— Մոնթէկիւի եկեղեցիին մէջ, պսակի արարո-ղութեան աւարտումէն յետոյ, հարսանեկան թափօր մը ուրախ զուարթ կ'ուղղուէր դէպի տուն, երբ ցանկապատի մը ետեւէն հրացանի հարուածներ պայթե-ցան։ Հարսնեւորներէն երկու հո-գի վիրաւորուեցան, փախադրուե-ցան հիւանդանոց։ Ոճրին հեղի-նակը անմիջապէս ձերբակալ-ուեցաւ։ Պակասամիտ մըն է որ խնդալով յայտարարեց թէ ու-զեր էր կատակի համար վախ-ցնել հարսն ու փեսան։

ԿԱՆԽԱՀԱՍ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐ.— Պրէսթի մէջ, կաստոն անունով 10 տարու աղեկ մը իր տունը կը դառնար, երբ հրապարակի մը վրայ յարձակում կրեց իր երեք տարեկից ընկերներուն կողմէ։ Մէկը անոր բերանը գոցեց, միւսը անոր ձեռքերը բռնեց, իսկ երրորդը ա-նոր գրպանը պարպեց չորս ֆրանքի ծանրութենէ մը։ Յանցաւորները ա-ռանց մեծ փորձառութիւն ունե-նալու, աշխատանքի լաւ բաժա-նում մը ըրեր էին մէջերնին։ Բայց այն միջոցին որ գողօնը բաժնելու կուին նստեր էին, ոստիկան մը ձերբակալեց զանոնք եւ անոնց դէմ՝ յարձակումով գողութեան տեղեկագիր մը պատրաստեց։

ՓՈՒԱՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ.— Պրավիլիացի կին մը որ քանի մը օրուան համար Փարիզ եկած էր, ծանօթացաւ երիտասարդի մը հետ։ Առաջին իրիկունն իսկ, անոր յայտնեց թէ՝ 20,000նոց չէք մը ունէր. բայց գանձումի ձեւակեր-պութիւնները չգիտնալով, չփո-թեր էր։ Սիրահար բարեկամը անմիջապէս փութաց իր ծառա-յութիւնը մատուցանել տիկնոջ, որ չէքը յանձնեց անոր։ Երիտա-սարդը խոստացաւ յաջորդ իրի-կունն իսկ գանձուած դրամը բերել ու յանձնել տիկինին. բայց կ'երեւի, անոր բնակած պանդոկին հասցէն մոռցեր էր, որ անգամ մըն ալ երեւան չելաւ։ Ոստիկա-նութիւնը կը փնտռէ խաբեբայ սիրահարը որ իր միամիտ սիրու-հիին տուեր էր կեղծ անուն ան-գոյ հասցէ մը։

ՆՈՐ ԴԱՏ ՄԸ ԵԻՍ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայի գերագոյն ատեա-նը սկսած է հարցաքննել Օկոլցին, Օրլոֆ եւ Մաթէեւ անուն երեք Ռուսեր՝ չուէտական տուներու ներ-կայացուցիչներ, եւ խորհրդային երկրագործական ուժ պաշտօնեա-ներ, որոնք ամբաստանուած են թէ առեւտրական գաղտնիքներ հաղորդած են յիշեալ տուներուն։ Ամբաստանեալներուն մէջ է նաեւ Պարշ անուն գերման մը։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ

Փարիզէն Պ. Նուպար Ֆընտըգ-եան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Երուսաղէմի Ուբերու Ընդ. Միութեան։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 44

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ

Առանց այս պատերազ-մին, ամէն բան իր բնական ճամ-...ն պիտի քալէր։ Սոֆթիրիս պիտի ...րէր'դեռ, պզտիկ կոստին հետ ...իտի ըլլար. Էմմանուէլը որ ...ւշայի մը ծախուած էր, պիտի ...րունակէր հանդարտ կեանք մը ...յել Թուրքերուն քով։ Որով-...տեւ, կը հարցնէր, մարդ լաւ ...պրի՞ր Թուրքերուն քով իսկ ...ւ խենդ Յոյները ի՞նչ պէտք ...էին այս պատերազմին մէջ ...տնելու։

Սթավրոս իր սիրտը կը թե-...ցնէր, Յոյներուն հայհոյելով ...ը իրօք, կը կարծէր թէ աւելի ...կը գործէր։

Ա՜հ, ան հիմա կը յիշէր բոլոր ...ւրգանները։ Սէլիմ փաշա այն ...ն Թեսալիայի կառավարիչն էր

Նահանգին Յունաստանի կցումէն երկու տարի առաջ էր։ Մուրատուրիս անոր հետ շատ շահաւէտ յարա-բերութիններ կը մշակէր փաշան յաճախ՝ զայն կը պարտէզը կը կանչէր կը խօսէին Մուրատուրիս անոր կը հաղորդէր իր մտերմա-կան տեղեկագիրները։ Ի՜նչ ու-շադրութեամբ մտիկ կ'ընէր եւ ի՜նչ պատուական մարդ էր իր բարի դէմքով եւ ճերմկած մօ-րուքով. կը բաւէր անգամ մը ա-նոր նայիլ, վստահութիւն ունենա-լու համար։ Անոր հետ եղողը, ըն-տանիքի մէջ կը կարծէր ինքզինքը։ Առանց արարողութեան գործը կը կարգադրէր։ Եւ քիչով ալ կը գո-հանար։ Իսկ սակարկութեան հա-մար, որչափ պահանջկոտ չէր։ ... ... կը հաւաքէր բայց հաւաքածն ալ անմիջապէս պա-

տուհանէն դուրս չէր նետեր։ Եւ երբեմն ալ, այլանդակ բաներ կ'ընէր, քաղցրօրէն գլուխը երեր-ցնելով։

— Լաւ գիտեմ որ երկար ատեն չպիտի մնանք Եւրոպայի հողին վրայ, Մենք Թուրքերս վրանի մարդեր ենք։ Շատ չան-ցած պէտք պիտի ըլլայ որ չունենք ամէն։ Թող Աստծոյն կամքն ըլ-լայ։ Երդար է որ մեռնէ յետոյ, դուք Յոյներդ տիրանաք երկրին ուր մենք կը տիրենք, քանի որ ատենօք ձեզի կը պատկանէր։ Սպա-սելով մեկտեղ եկէք իրարու արիւն չմտնենք։

Այն օրերուն որ Սէլիմ այս-պէս կը խօսէր, Թուրքիա յայն ...իր չէր պարէր, եւ փաշան կը համակերպէր չնորհիւ իր ծանրա-տառապ ... ...։ Իբր արդարարար մարդ, համբաւ շինած էր, եւ իր վարչական գոր-ծերը իր համբաւին արժանի կեր-պով վարելու կ'աշխատէր։

Ուղղը գիւրութեամբ կրնար անոր քովէ երթալ։ Ըն յաճախ, ձորերով գիւղէ գիւղ երթալու հա-մար, լեռները կը պտտէր. չէր սի-րեր ձեռքերը կապած նստիլ իր քաղքին՝ Վոլոյի Թրքական թաղին մէջ, որուն աղտոտ շուկան, քարոտ փողոցները մեզ չպիտի զարմացնէին, ինչպէս Սոթիրիսը. հիմա որ գի-տենք մեր փաշային անփութու-թիւնը։ Ըն նաեւ, փելլոնի մէջ ալ կը ճամբորդէր, առանց հետեւորդ-ներու, կանգ կ'առնէր աղքատ ըն-տանիքներու տան առջեւ, կը հար-ցընէր ... ..., հաճոյք կը զգար խօսելով։ Բայց, իրականութիւնը այն է, որ սար-սափելի կերպով կը ձանձրանար, Վոլոյի մէջ. իր գերիներուն եւ հարեմին քով։ Կը փնտռէր մէկը որ զինքը զուարճացնէր ծիծաղելի բառով մը կամ այլանդակ ձեւե-րով։ Եւ ամբողջ երկիրը կը հիա-նար անոր վրայ, այս պատուական մարդուն վրայ որ ուրիշ պաշտօ...

...ներու հպարտութիւնը չու-նէր, եւ որ իր ձորին վրայէն, նշան կ'ընէր ծառայի մը որ անուշ ...ոտելիք մը հանէ իր պայուսա-կէն, շաքար կամ լոքում, ճամ-բան հանդիպած աղջը բաշխելու համար։ Ըստ ... ... կը զուարճացնէր զինքը

Անշուշտ, մեծ դժբախտու-թիւն մըն էր որ ան, միշտ թե-...ով ... չէր մնացած։ Աստուած գիտէ թէ ի՛նչ անցեր էր։ Անշուշտ, աղտոտ խաղ մը ա-նոր պէմ։ Ցեղափոխած էին այս պատուական Սէլիմը։ Մէկ օրէն միւսը, յանկարծ ան մեկնիցաւ առանց պատճառի, ի՛նչ աղէտ։ Ա-նոր յաջորդը՝ խեղճ գիշակեր թռչուն մըն էր։ Սթավրոս Մուր-տուրիս շատ լաւ կը յիշէր զայն, Իզզէթ փաշան։ Աղաւ, վայրագ եւ նենգամիտ մարդ մը։ Սթավ-րոս զայն յիշելով միայն կը սար-սռար ... ... վրայ նետուած ձուկի պէս։ Միշտ ալ գիւղին եղած

էր Սէլիմի հետ որեւէ գործ կար-գադրելու իսկ այս Իզզէթը։ Միշտ քսակը պարպելու էր անոր ձեռքը, ամէն ինչ տալ, բոլոր սովորութիւն-ները փոխել, վերջապէս։ Սթավրոս Մուրատուրիս, այլեւս անցեալի իր փոքրիկ մենաշնորհները չունէր։

Աննլիօ գիւղն ալ նոյն վիճա-կին ենթարկուած էր։ Ի՜նչ ընել ուրեմն։ Ամէն ատեն անո՞ր կրել հաւ, անասուն, ձիթապտուղ ու դրամ։ Հրէշը կշտանալ չէր գիտեր։

Աւելի լաւ էր ուրեմն խաբել. եւ Սթարոս Մուրատուրիս խաբեց, խաբեց որքան որ կրցաւ, այնքան որքան որ միւսը կը գողնար։ Կը խաբէր կառավարիչը, կը խաբէր նաեւ հարկահաւաքը։

Ո՜հ, Իզզէթ որքա՜ն բարկա-ցաւ երբ իմացաւ։ Ըն շատ խիստ օրինակ կուտար երբ պատժելու ել-լէր։ Մուրատուրիսի կեանքը վտան-գի մէջ էր ուրեմն։ Կասկած չկար։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.

յայտարարեց որ եթէ արքայականները յաղթեն ընտրութեանց մէջ, իշխանութիւնը պիտի յանձնէ անոնց, քանի որ ճշմարիտ հանրապետական մը չպիտի ըլլար, եթէ ուրիշ կերպ շարժէր։

Վէնիզէլոս, որ սրտի հիւանդութենէ կը տառապի, կրկին Աթէնք հրաւիրեց փրոֆէսէօր Վաքէզը։

Պալքանեան դաշնակցութիւն

Աթէնքէն կը հաղորդեն թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Սեպտեմբերի նստաշրջանէն յետոյ Վէնիզէլոս խորհրդաժողովի պիտի հրաւիրէ պալքանեան պետութիւնները՝ Յունաստան, Պուլկարիա, Սերպիա, Ռումանիա։ Նպատակն է ոչ-յարձակողական եւ բարեկամական դաշնագիր մը կնքել բոլոր այս ազգերուն միջեւ։ Արտաքին Նախարար Քարափանոսի պաշտօն տրուած է պատրաստել այս խորհրդաժողովը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին առեն։

Մուսոլինիի յայտարարութիւնները

«Լոքալ Անցայկեր»ի աշխատակից Ռոլֆ Պրանտ, որ օդանաւով կը պտտի մեծ մայրաքաղաքները, Հռոմի մէջ ընդունուեցաւ Մուսոլինիի կողմէ, որ նախ կարգ մը տեղեկութիւններ հարցուց անոր՝ Լոնտոն, Փարիզ եւ Մատրիտ կատարած այցելութեանց մասին։

Պոլսեցին Թղթակցին խօսած է Արեւելքէն գալիք վտանգի մասին։

[illegible] Մուսոլինի, որիան խօսեցաւ Լոքառնոյի եւ Հռենոսի գրաւման մասին։

Յետոյ շարունակելով խօսիլ, Իտալիոյ դիկտատորը յայտնեց թէ ինք արդէն որոշ կարծիք ունի Եւրոպայի արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Վերջերս Ծերակոյտին մէջ արտասանած իր ճառը ժամանակի մը համար կոչուած է իր երկրին արտաքին քաղաքականութեան ծրագիրը ըլլալ։

Մուսոլինի յետոյ խօսեցաւ իտալական երիտասարդութեան մասին, որ օր մը իր ձեռքը պիտի ունենայ Եւրոպայի ճակատագիրը։

Հռոմէն կը հեռագրեն.— Վարչապետ Մուսոլինի ճառ մը խօսեցաւ Ֆաշիստ Ճարտարարուեստի Ազգային Համադաշնակցութեան առաջին խորհրդաժողովին առջեւ եւ յայտարարեց թէ «Արեւմտեան մեծ պետութիւնները որոնք աշխարհի քաղաքականութիւնը կը վարեն, թոյլ չպիտի տան որ իրենց պատճառով խաղաղութիւնը խանգարուի»։ Տուչէն կ'ակնարկէր Պալքանեանպետութեանց։ Ըսաւ թէ պատերազմէն իվեր Ռուսերն ու Լեհերը, Յոյներն ու Թուրքերը խանգարեցին Եւրոպայի խաղաղութիւնը։

Եւրոպայի քաղաքական եւ ընկերային խաղաղութեան մասին իր տեսութիւնները պարզելէ յետոյ, Մուսոլինի ուշագրաւ պատկերը տուաւ ֆաշիզմի ընկերային բարենորոգումներուն, որոնց շնորհիւ աշխատաւորներն ու գործատէրերը այժմ կը գործակցին համերաշխութեամբ, մինչ ընկերվարութիւնն ու նախապատերազմեան տեսութիւնները ամբողջութեամբ սնանկացած են թէ՛ իբրեւ վարդապետութիւն եւ թէ գործօն կեանքի մէջ։

Մուսոլինի յոյս յայտնեց թէ ֆաշիստ ճարտարարուեստը մեծ շուկաներ պիտի գտնէ Հնդկաստանի, Չինաստանի եւ Ռուսիոյ մէջ։ Պարզեց երկրագործութեան մարզին մէջ ձեռք բերուած յաջողութիւնները։ Միայն թէ, աւելցուց, տնտեսական տագնապին դիմադրելու համար անհրաժեշտ է զեղչել օրավարձերը, ու երբ տագնապը անցնի՝ բանուորները պիտի վարձատրուին աւելիով։ Քննադատեց բոլշեւիսմը, որ սնանկացած է, ու ճառը փակեց՝ յայտարարելով թէ Իտալիա 42 միլիոննոց ազգային մեծ ընկերութիւն մըն է եւ կը ներկայացնէ ժողովուրդ մը՝ կազմակերպուած պետութեան մէջ՝ պետութեան համար։

Սերպիոյ նոր դահլիճը

Երկար փորձերէ ու բանակցութիւններէ վերջ, Աղեքսանդր Թագաւոր նոր Նախարարութիւնը կազմելու պաշտօնը յանձնեց հրաժարեալ դահլիճին մէջ պատերազմական Նախարար զօրավար Հաճիչի։ Նախարարութիւնը պիտի կազմուի Եուկոսլաւիոյ այն ամէնէն յարգելի անձնաւորութիւններէն, որոնք լաւագոյնս պիտի կրնան ներկայացնել ազգը։ Այսպիսի դահլիճի մը գաղափարը յղացողն էր Խրուած կուսակցութիւնը. արմատականներն ալ հաւանեցան այս կարգադրութեան։ Միայն արմատականները վերապահ ընթացք կը բռնեն։

Զօրավար Հաճիչ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ ամբողջ երկրին մէջ։ Երկար տարիներ եւ անընդհատ պատերազմական Նախարար եղած է։ Նախապէս Թագաւորին աւագ թիկնապահն էր, պատերազմէն վերջ նշանակուեցաւ բանակի հրամանատար՝ երկրին մատուցած իր ծառայութեանց համար թէ՛ իբրեւ Տոպրուճայի եուկոսլաւ կամաւորներու եւ թէ՛ Սելանիկի ճակատին հրամանատար։ Այս ընտրութիւնը համակրանքով կ'ողջունուի հանրային կարծիքին կողմէ։

Լէօվէնշթայնի խորտակուած մահուան շուրջ

Անգլիոյ օդային Նախարարութեան հրամանով եւ հազարապետ Քուփըրի ղեկավարութեան տակ առջի օր փորձ մը կատարուեցաւ Լէօվէնշթայնի օդանաւին մէջ, ստուգելու համար թէ կարելի՞ է բանալ օդանաւին արտաքին դուռը, երբ անիկա արագօրէն կը թռի օդին մէջ։ Օդանաւը 300 մեդր բարձրութեամբ կը թռէր, երբ փորձին մասնակցողներէն մէկը աշխատեցաւ բանալ դուռը։ Երկար աշխատանքներէ վերջ հազիւ յաջողած էր 15 սանդիմեդրի չափ բանալ դուռը, երբ օդի ճնշումին տակ դուռը գոցուեցաւ եւ մարդը ներքին խուցին մէջ նետուեցաւ։

Յետոյ հազարապետ Քուփըր ինք անձամբ կատարեց փորձը, նախապէս մէջքէն չուան մը կապելէ վերջ։ Երկարատեւ ճիգերէ յետոյ կրցաւ կիսովին բանալ զայն եւ արտաքին սանդուխներուն վրայ իջնել։ Սակայն այս արդիւնքը այնքան դժուար ձեռք բերուեցաւ, որ պաշտօնական այս մասնագէտներուն միաձայն կարծիքով անկարելի կը նկատուի որ Լէօվէնշթայն արկածով ինկած ըլլայ օդանաւէն։

Ֆրանսացի օդանաւորդուհիի մը արշաւը

Ֆրանսացի օդանաւորդուհի Մարիզ Պասթիէ երկթեւանի պզտիկ օդանաւով մը երէկ առաւօտ Պուրժէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելաւ դէպի արեւելք՝ ուղիղ գիծով հեռաւորութեան մրցանիշը կոտրելու համար։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գ. Գուրգէն Տէր Ղուկասեան, Տէր եւ Տիկին վարդանուշ Քաշըքճեան, Տիկին վարդիթեր, Արփի Տիկին վ.եւոն Տէր Ղուկասեան, Գ. Գեղամ Տէր Ղուկասեան, այրի Տիկին Շուշանիկ Արծրունեան եւ բոլոր պարագաները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, —մասնաւորաբար Փամպուքճեան տան—, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց կնոջ, քրոջ եւ հարսին ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ՏԷՐ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ տխուր մահուան առթիւ։ Ցուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ [illegible]

Շաբաթ [illegible]

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ տիկին Յակոբ Հիսաեան իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց սիրելի աղջկան՝ փոքրիկն ՆՈՒԱՐԴԻ տխուր մահուան առթիւ։

ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Արարատ» մասնաճիւղի աթլէթիքի փորձերը սկսած են տեղի ունենալու ողիմպիականին համար։ Կը հրաւիրուին բոլոր մարզիկները ներկայ գտնուիլ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 7ին Մօնֆլէօրի դաշտը։ Ներկայ պիտի ըլլայ մարզիչ Խոտիկեան։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Բարձր Հայքի Երիտասարդաց Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ այսօր Շբ. ժամը 2ին, 50 Պուլվար Տիւկօմիէ, Մօնփէօրմիլայ Պարիսրաճին մէջ։

«ՏՈՐՔ»Ի ՄՐՑԱԽԱՂ

Այսօրուան Շուագի լը Րուժի «բաժակ»ի մրցումներուն մասնակցելու հրաւիրուած են նաեւ «Տորքի» երեք խումբերը։

«Տորքը» միայն իր անձնական «լիսանսիէ» ումբերով դաշտ պիտի գայ։ Իր խումբերը պիտի կազմեն հետեւեալ խաղացողները.— Բերդապահներ Տէվէճեան, Հերիսեան, Պաշտպաններ Սկրտիչեան, Դանիէլեան, Զաքիեան, միջնապահներ Դանէլ, Շահէն, Այսո, յառաջապահներ Կ. Կարապետեան, Գրիգորեան, Զարգարեան, Զալըքեան, Պալֆաեան, Տէրտէրեան։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Մարկոս Նաթանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ իրենց վաղամեռիկ որդւոյն ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ, վաղը Կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ։ Կը հրաւիրուին բարեկամներն ու համակիրները ներկայ գտնուիլ յարգելու համար հանգուցեալին յիշատակը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Gérant L. SOUVIGNY

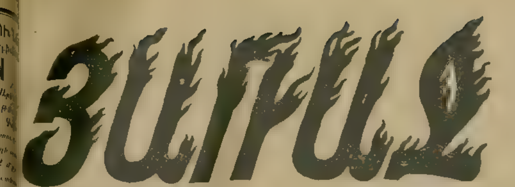

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ		
	3 ամս. 6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100ֆ	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 206bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՅՈՒԼԻՍ 1928

17 JUILLET 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 700 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ԽԱՂԸ

Հակառակ տիրող տաքին, դիւանագէտները կը շարունակեն …ագիրներ եւ ծանուցագիրներ փոխանակել, «յաւիտենական …ղաղութիւն» հաստատելու համար։

Անցեալ տարի Յունիսին, Պ. Պրիանի կողմէ առաջարկուած …նաձեւը դիւանատունէ դիւանատուն փոխադրուելէ յետոյ, …նցեցաւ որոշ կէտի մը։ Նախապէս Ամերիկան ու Ֆրանսան …ն որ կը բանակցէին։ Այժմ արդէն միջազգային հանգամանք …ած է խնդիրը, եւ բոլոր մեծ պետութիւնները հրաւէր ստա…ծ են իրենց կարծիքը յայտնելու։

Ֆրանսա, որ սկիզբէն ի վեր վերապահութիւն կը ցուցնէր, …խնալով նոր կաշկանդումներէ, այժմ տրամադիր է ստո…ագրելու նոր դաշինքը։ Գերմանիան արդէն կորսնցնելիք …ն մը չունի, եւ առաջին օրէն համաձայն է ամերիկեան …ագրին — պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակել։ Մեծն Բրի…նիա, որուն միջամտութիւնը օգնեց ֆրանքօ-ամերիկեան …նակցութեանց խզումը կանխելու, համաձայն է դաշնագիրը …որագրելու, իր գործելու ազատութիւնը պահելու պայմանով։

Այստեղ է որ, առաջադրուած դաշնագիրը կը կորսնցնէ իր …ութիւնը, եւ կը դառնայ նոր թուղթի կտոր մը։

Սկզբնական ծրագրով, պետութիւնները ոչ մէկ պարագայի …ջ պատերազմի պիտի դիմէին, միջազգային վէճեր լուծելու …մար։ Պատերազմը իսկապէս պիտի համարուէր օրէնքէ դուրս։

Այս տեսակէտին դէմ բողոքեց Ֆրանսա, զանազանելով …ձակողական եւ ինքնապաշտպանութեան պատերազմները։ …թուի թէ համաձայնութիւնն ալ պիտի կայանայ այդ գետ… վրայ։ Չէ՞ որ Անգլիան ալ կը պահանջէ անխախտ պահել …նապաշտպանութեան պատերազմի իրաւունքը։ Ցետոյ, եթէ …որագրողներէն մէկն ու մէկը թերանայ, միւս ազգերը իրենք …ենք ազատ պիտի զգան զանցառուին հանդէպ ։

Այս բաց դուռները ունենալէ յետոյ, աշխարհի ամէնէն …խարհակալ պետութիւնն ալ հաճութեամբ իր ստորագրու…նը կը դնէ նոր մագաղաթին տակ, որպէսզի մարդիկ հաւա…ն թէ խաղաղութիւնը ապահովուած է։

Իրականին մէջ, կը բաւէ որ վէճ մը ծագի եւ զօրաւոր պե…թիւնը ապացուցանէ թէ իր երկիրը վտանգի տակ է, որ…ցի ազատ ո՛ր եւ է յանձնառութենէ եւ շարժի ուզածին …ս։ Մանաւանդ եթէ երկրորդական ուժ մըն է դիմացինը։

Այդպէս չըրա՞ւ Իտալիան՝ Յունաստանի հանդէպ, աւագա…յին յարձակման մը առթիւ։ Այդպէս չի՞ գործեր քրիստոնէա…նց Ամերիկան, փոքրիկ Նիքարակուայի և Մեքսիկայի հան…պ։ Եւ դեռ ինչքա՜ն այսպիսի օրինակներ։

Մ. Նահանգներու վարիչներուն երկերեսութեան գլխաւոր …ցոյցը այն է որ, մինչեւ այսօր ալ կը խուսափին Ազգերու …շնակցութենէն, մինչդեռ եթէ միանան եւ անկեղծօրէն գոր…ցին, վերահաստատելով հռչակաւոր Ուիլսոնին հարազատու…նը, մեծապէս կ'ամրապնդուի աշխարհի խաղաղութիւնը և …ղարմանուին շատ մը անիրաւութիւններ։

Տարբեր տեսակէտով մը, նոյն խարդախ գետնին վրայ կը …ուի խորհրդային իշխանութիւնը, որ չի հաւատար Ազգերու …շնակցութեան, կը ճգնի խորտակել զայն, եւ միւս կողմէ, …ղաղութիւնը ապահովելու համար, կ'առաջարկէ ցնորական …գիր մը, - ջնջել բոլոր բանակները եւ զինուորական կազ…կերպութիւնները, զինարաններն ու մթերանոցները, նաւային …օդային տորմիղները եւլն.։

Հրաշալի հէքեաթ մը, որու նմանը չհամարձակեցաւ հրա…րակ դնել նոյն իսկ աշխարհի ամէնէն հեզ կրօնը, Քրիստո…նէութիւնը, թէեւ կը քարոզէր չդիմադրել չարին եւ աջ երեսը …պտակողին տրամադրել նաեւ ձախը…

Այո՛, յաւիտենական խաղն է որ կը շարունակուի, նոր ա…նուններով եւ նոր բառերով։ Հզօրներու դիւային խաղը՝ տկար…ու գլխուն, անոնց ողնայարին վրայ։

Եւ այս՝ ճիշդ այն պահուն երբ ամբողջ աշխարհը վերա…ծ է վառօդի մթերանոցի մը, երբ ժողովուրդ ժողովուրդի …ակռայ կը կճրտէ, եւ ատոր համար ալ դանակներ կը սրէ, …ջին առթիւ հարեւանին կոկորդը մխելու համար։

Իսկ որո՞ւ դէմ կ'ապահովեն պատերազմի վտանգը։

Մեծերը իրենց աւարը լիուլի ապահոված եւ զայն մարսե…լ զբաղած են։ Ամերիկան Ֆրանսայի վրայ չէ որ պիտի յար…ի, ոչ ալ Անգլիան Ամերիկայի վրայ։ Գերմանիան, պար…ած եւ պատժուած, երկար ատեն չի կրնար գլուխ վերցնել, …ազի պատերազմի պատճառ դառնալ։ Իտալիան մօրէ չան… …ր պատերազմ հռչակել Անգլիոյ դէմ, եւլն.։

Բայց, պատերազմելու պատճառներ շա՛տ կան զօրաւոր եւ …ւնրապէս տկար ժողովուրդներու մէջ։ Արեան մէջ խեղդուած …րեր կան որ լուծում կը պահանջեն. կա՛ն յեղափոխական …արաններ։ Փոթորիկը կանխելու համար, ահա՛ նոր տաս…անեայ մը, — Պատերազմը օրէնքէ դուրս ։

Օրուան դիւանագէտները յաճախ քար կը հանեն ամէնէն …անդաւոր գերասաններուն։

…Լեռնակուտակ մագաղաթներ կը դիզուին 1919էն ի վեր, … ամէնէն վտանգաւոր հարցերը կը մնան միշտ անլոյծ կամ …ախ եւ ժողովուրդները կը տքան նոյն ահաւոր մղձաւանջին …։

Շ.

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ՆԵՐՔԻՆ ՎԷՃԵՐԸ

ՓՐՈԹՈԿԵՐՈՖ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ Է ԻՐ ԸՆԿԵՐ ԻՎԱՆ ՄԻԽԱՅԼՈՎԻ ՀՐԱՄԱՆՈՎ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ՍՕՖԻԱ, 10 Յուլիս

Յուլիս 7ին, շաբաթ գիշեր ժամը 11.30ին Լեգսարկս Եսաիֆ եւ Ցար Սամուէլ փողոցներու անկիւնը («Ցառաջ» միութեան նախկին ճա… լաքատեղին) երեք դաւադիրներու կողմէ սպաննուեցաւ Մակ. ներքին կազմակերպութեան կեդր. կոմիտէի երեք անդամներէն Զօր. Ալեքսանդր Փրոթոկէրոֆ եւ իր թիկնապահը, Գոցէվ։

Փրոթոկէրոֆի սպանութեան լուրը յաջորդ օր մեծ արագու… թեամբ տարածուեցաւ եւ յուզում յառաջ բերաւ մայրաքաղաքին մէջ։ Ամէն մարդ կ'աշխատէր խորհրդաւորութիւն տալ ոճիրին եւ թափանցել անոր ներքին ծալքերուն։ Սպանութեան ձեւը ցոյց կուտար թէ օտար սերպական մատ չկար գործին մէջ եւ անպատճառ ներքին ձեռնարկ մըն էր։ Մակեդոնական գաղթ. օրգան «Մակեդոնիա» օրաթերթը 9 Յուլիս թիւի մէջ ալ յէն զարդ կը ցուցնէր որ եղածը եղբայրասպանութիւն է։ Թերթը գլխաւորապէս կը ծանրանար եղ… բայրասպանութեան վերջ տալու անհրաժեշտութեան վրայ, առանց բացէն յանելու որ Փրոթոկէրոֆի սպանութիւնը անոր արդիւնքն է։

Յուլիս 9ին գիշերը, Սօֆիայի տունիրը եւ գործատեղիները ծգուեցան քարտեր, որոնց մէջ նկարուած էին Ալէքօ վասիլէվ, Գէորգի Աթանասոֆ եւ Ալեքսանդր Փրոթոկէրոֆ։ Քարտերուն վրան ծեռուեալը գրուած էր. «Նկարուած են Թոտոր Ալէքսանդրովի սպանութենէն անմիջապէս առաջ. առաջին երկուքը իր ժամանակին ստացան իրենց պատիժը»։

Այս քարտերը այլեւս կասկած չեն ձգեր որ Զօր. Փրոթոկէրոֆ կը մեղադրուէր իբրեւ ներքին դաւաճան։

Այսօր, յուղարկաւորութենէն ժամ մը առաջ, քանի մը փողոց… ներու մէջ ցրուեցաւ տարօրինակ թռուցիկ մը, մօտաւորապէս ճե… տեւեալ պարունակութեամբ.—

«Մակեդոնական ներքին կազմակերպութեան տրտասահմանեան ներկայացուցչութիւնը կը յայտնէ որ զօր. Ա. Փրոթոկէրոֆի սպանութիւնը կատարուած է կեդր. կէմիտէի իր ընկեր Իվան Միխայլովի հրամանով, առանց երրորդ անդամ Գէորգի Պօպ Խրիստովի համաձայնութեան եւ առանց արտասահմանեան ներկայացուցչութեան գիտութեան»։

«Իվան Միխայլով իր այս արարքին համար պատասխանատու է միայն կազմակերպական գոնկրէին եւ բատ օրինի, պակաս անդամ Ալեքսանդր Փրոթոկէրոֆի կը յաջորդէ Փեօտր Շանդանով։»

Թէեւ այս թռուցիկը թուահամար եւ կնիք չունէր, բայց երեկոյեան օրաթերթ «Միր»ի մէջ տպուած էր նոյնութեամբ եւ թուահամարով (թիւ 365) եւ կնիքով, որով կասկած չէր մնար իր իս… կութեան մասին։ «Միր»ի այդ թիւը անմիջապէս վրաւուեցաւ ոս… տիկանութեան կողմէ։

«Զնէվնիկ» թերթը կը յայտնէ որ բոլոր բացակայ նախարար… ները ստիպողաբար կանչուած են մայրաքաղաք. նախարարական խորհուրդի, Փրոթոկէրոֆի սպանութեան առթիւ։

Այսօր թաղման հանդէսը կատարուեցաւ զինուորական մեծ պատիւներով, իբրեւ պուլկարական զօրավարի, բայց մակեդոնական կազմակերպութիւնները չէին մասնակցեր։ Ծիրրիտի հայրենակ… ցական միութիւնը կոչ մը հրատարակած էր հանգուցեալը Ծխ… րիացի էր, իսկ ազգային կոմիտէն պարզ մահազդ մը միայն։

Այս պայմաններուն մէջ, զօր. Փրոթոկէրոֆի սպանութիւնը կը դառնայ աւելի քան խորհրդաւոր եւ պուլկար ներքին կեանքը լի է անակնկալներով։

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐԸ

Պոլսոյ երեսփոխան Ֆալիհ Րըֆքը պէյ կը գրէ «Միլլիյէթ»ի մէջ (9 Յուլիս).

—Էնկիւրիի մէջ աչքի կը զարնեն ճետեւեալ տագնապները.— շէնքի, շուկայի եւ ճանրային վայրերու տագնապ։

Շէնք շինել տուողները շուարած մնացած են, որովհետեւ կը կարծեն թէ Էնկիւրի քաղաք սըն է որ վեց ամիս պարապ կը մնայ։ Եւ եթէ 3—4 ափարթըմանները անճաշիւ վարձքով վարձուած չըլ… լային պետութեան կողմէ, անոնց տէրերը ձեռքը ծոց պիտի մնա… յին։ Մինչդեռ, նոյն իսկ այս տաքին բնակողներուն թիւը նկատի առնելով, առնուազն 2000 տունի պէտք կայ։

Անցեալ տարի, Էնկիւրիի խանութներու վարձքը աւելի սուղ էր Բէլրայի մեծ սրողոտայի վարձքերէն։ Հակառակ ասոր, դժուար էր պարապ խանութ գտնել։ Այս տարի, «վարձու» վերտառութիւնը կայ բազմաթիւ խանութներու վրայ։ Շատեր կարգով կը սնանկա… նան եւ կը գոցեն իրենց դուռները։

Էնկիւրիի շուկան միայն պաշտօնեայ միջակ դասակարգը կը գոհացնէ։ Բարձր դասը նորէն շարունակեց Պոլսէն ընել իր գնում… ները։ Արդէն, այս շուկան քիչ մը նախնական էր, եւ Մէրսինի կամ Շահրդատէ Պաշըի շուկաներուն նման բան մը։ Գալով բնիկներուն, դժբախտաբար անոնք դեռ չեն սկսած զգալ նոր կեանքին պա… հանջները։ Կը մնան պաշտօնեաները, իբրեւ յաճախորդ։ Անոնց ալ առած դրամը այնքան մեծ չէ, որ շուկան գոհացնէ։ Ասոր, մէկ մասը ուրիշ տեղ ընտանիք ունի, եւ անոր դրամ կը ղրկէ։ Թոշա… կին մէկ կարեւոր մասն ալ վարձքի կը յատկացնէ, իսկ աւելցածը ճաշարանի կուտայ։

Պանդոկի, ճաշարանի եւ քազինոյի նման ճանրային վայրերու տագնապն ալ նոյն պատճառներուն արդիւնքն է։

ԵՐԿՈՒ ԳՆԴԱՊԵՏՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Յուլիս 14ին, գիշեր ատեն, գնդապետներ Նիհատ եւ Զէքի, որոնք պաշտօն ունին միջնա… բերդին մէջ, մտիկ ըրած չըլլալով պահակին ազդարարութիւնը, չկեցուցին իրենց ինքնաշարժը եւ տեղն ու տեղը սպաննուեցան պահակին արձակած գնդակներէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անուլի երկրաշարժ Իզմիրի մէջ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Յուլիս 15 թուականով.— Այս առտու ժամը 11.35ին ծայր աստիճան բուռն երկրաշարժ մը պատա… հեցաւ Իզմիրի մէջ։ Ուժգին ցնցումներ կը շարունակուին ընդհատ - ընդհատ։ Տակաւին կարելի չէ հաշուել զոհերուն թիւը եւ նիւթական վնասները։

∴ Ուրիշ լուրի մը համաձայն, շարժը տեւած է քսան երկ… վայրկեան, աւերելով բազմաթիւ շէնքեր. չորս հոգի վիրաւոր… ուած են։ Դատական պաշտօնատունը փլչելու վտանգ կը սպառ… նայ։ Գրասենեակները փակուած են, ինչպէս եւ ծխախոտի մթերանոցները։ Թօրպալըի մէջ ամէն ինչ քանդուեցաւ. ոչ մէկ շէնք կանգուն կը մնայ։ Վեց հոգի վիրաւորուեցան։

ՊՈԼՍՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ԿԱՆՉՈՒԻՆ, ԲԱՅՑ ՉԵՆ ԵՐԹԱՐ…

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք.—

Վերջերս ուշագրաւ դէպք մը տեղի ունեցած է Պոլսոյ խորհրդային դեսպանատան մէջ։ Մոսկուայէն կը հրամայուի կարգ մը պաշտօնեաներու Ռուսիա երթալ, և հոն գործել, սակայն բոլորն ալ կը մերժեն, ու զանազան վայրեր կը մեկնին։ Մերժողներուն մէջն է նաև դեսպանատան առեւտրական կցորդ Պ. Պէնէնսօն, որ փոխանակ Մոսկուա երթալու, ինչպէս հրահանգուած էր, շիտակ Պերլին կը մեկնի։ Պոլսոյ առեւտրա… կան ներկայացուցչութեան ծովային ճիւղի փոխ տնօրէն Ֆը… րայտէնպէրկ ալ չէ պատասխանած հրաւէրին, և Պոլիս մնա… ցած է։

Համայնավար կուսակցութեան անդամներէն Տիկ. Անտրի… էվսքի ալ կապ կը հաստատէ խորհրդային դրամատան պաշ… տօնեաներէն Եակինամսքիի հետ, եւ անոր ընկերակցութեամբ փարիզ կը մեկնի։

Հիւպատոսարանի մեքենագիրն ալ, Տիկին Միխայիլօ, մեր… ժած է Ռուսիա երթալ. նոյնպէս և վրացի Քաֆարտացէ։

Այս ձեռնթափութիւնները բաւական խնդիր յարուցած են, որովհետեւ մեկնողները լաւ մասնագէտներ են, եւ տեղեակ շատ մը գաղտնիքներու։

«Սօն Սաաթ»ի համաձայն, գեղծումի խնդիր չկայ։ Ասոնք կուսակցական նկատումով չեն երթար Ռուսիա, որովհետեւ ընդդիմադիր են։ Ասոնք ալ սիրային կապերը կը նախընտրեն պոլշեւիկեան գաղափարականութենէն։

Լատին այբուբեն՝ բառարանի համար

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Լատին Այբուբենի Յանձնա… ժողովը իր աշխատութիւնները վերջացնելու վրայ է։ Միայն երկու - երեք գիրեր նշաններով են։

Յանձնաժողովը լուծած է նաեւ քերականութեան խնդիրը։ Թուրքերէնի մէջ գործածուած բոլոր օտար բառերը թուրքե… րէնի քերականութեան կանոններուն պիտի ենթարկուին։ Արա… բերէն եւ պարսկերէն բարդութիւնները, հոլովները, ինչպէս նաեւ համաձայնութեան կանոնները ջնջուած են։

Յանձնաժողովը շուտով պիտի սկսի ուղղագրական բառա… րան մը պատրաստել։

∴ Մուսթաֆա Քէմալ Աֆղանիստանի նորընտիր դեսպան Հիքմէթ պէյի լուսանկար մը նուիրելով, լատինական այբու… բենով գրած ու ստորագրած է ձօնը։

Թուրքիա եւ Պուլկարիա

Պուլկարիոյ վարչապետը կը հաստատէ այն տեղեկութիւնը թէ Թուրքիա առաջարկած է Պուլկարիոյ՝ ոչ - յարձակողական եւ իրաւարարութեան դաշնագիր մը կնքել։ Այս առթիւ Պ. Լիափչէֆ յայտարարեց.— «Ո՛ր եւ է վիճելի խնդիր չկայ Պուլ… կարիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ. եւ քանի որ Թուրքիա կը փա… փաքի իրաւարարութեան դաշնագիր մը կնքել մեզի հետ, կ'ըն… դունինք այդ առաջարկը»։

Կանուխ չէ՞…

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ զօր. Փանկալոս հազիւ բանտէն արձակուած, յայտարարեր է թէ Վենիզէլոսէն պիտի պահանջէ Հանրապետութեան Նախագահ հռչակել զինքը։ Փանկալոս կը կանգատի թէ ապօրէն կերպով քշուած է իր պաշտօնէն, զօր. Քօնտիլիսի կողմէ։

∴ Հետզհետէ կը սաստկանայ հակավենիզէլոսեան հոսանք… ներու պայքարը։ Նախկին վարչապետ Փափանասթասիու, որ վարիչն է հանրապետական միութեան, կը յայտարարէ. «Նոր կառավարութեան մեթոտները կ'արծարծեն հին կիրքերը եւ կատաղի կռիւ մը կը յարուցանեն բնիկ Յոյներուն եւ Փոքր Ասիոյ գաղթականներուն միջեւ։ Ապագան վտանգուած է»։

Նախկին նախարար Ցալտարիս, միապետական, իր կարգին կ'ըսէ. «Նոր կառավարութիւնը հաստատուեցաւ պետական հարուածով մը եւ գործի սկսաւ կամայականութեամբ։ Իրականին մէջ, դէպի նոր ընտրութիւններ չենք երթար, այլ դէպի բացարձակ դիկտատորութիւն եւ կատարեալ անիշխանութիւն»։

Հակառակ այս արտայայտութեանց, Վէնիզէլոս սկսած է բանակցիլ բոլոր կուսակցութեանց պետերուն հետ, հանրապե…

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԵՐԲ ՏՕՆԵԼ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

Սփոփիչ է տեսնել որ արդէն ամենուրեք հայ մշակոյթին ծարաւը կայ։

Այսպէս է եղեր մեր բովանդակ պատմութեան մէջ։ Ամէն անգամ որ աղէտ մը ցնցեր է հայ ժողովուրդը, անոր սրտին մէջ տարօրինակ ուժ մըն է բանկեր՝ հազիւ աղէտը անցած, նոյն իսկ դեռ վէրքերը չգոցուած։

Այս պահուս տարագիր է հայ ժողովուրդին ստուար մեծամասնութիւնը, օտար, խորթ հողերու վրայ։ Ու ամէն տեղ զինքը կը ճզմէ օրուան հոգը։ Անստոյգ է իր վաղը, ու մէկը չկայ որ կարենայ ըսել թէ ե՞րբ պիտի ծաղկի իր յոյսերուն կիրակին։

Բայց այդ տարագիր ժողովուրդին մէջ դեռ կ'ապրի խենդ տղոց սերմը։ Նոր ծաղկող սերունդ մը կայ որ լոյսի ծարաւը ունի, հակառակ օրուան բոլոր հոգերուն, հակառակ գործարաններու ծուխին, ու սպիտակ գիշերներուն։

Չգիտենք ինչ կ'ըլլայ մեր հայրենիքին մէջ՝ յանուն հայ արուեստին ու հայ գրականութեան։ Բայց կը տեսնենք որ գաղութներու մէջ նոր սերունդ մը կը հասուննայ որուն անուշ կուգայ չարչարուած ցեղի մը համեստ արուեստը։ Գրական նոր սերունդ մը հասակ կը ցցէ աշխարհագրութեան մէջ, ու իր առաջին քայլերը կը նետէ, ամօ՜ւր ամօ՜ւր։

Հայ մշակոյթն է որ գուրգուրանք կը շահի տակաւ, տեսակ մը ծարաւ ստեղծելով գիրքին ու գրագէտին սրտին մէջ։

* * *

Անցեալ տարի, իրարմէ գրեթէ անկախաբար Հայ Մշակոյթի Օրը տօնեցին Փարիզ, Պոլիս, Նիւ Եորք, Պերլին, Սոֆիա եւ Պուքրէշ, Սրբոց Սահակ Մեսրոպին, ուրիշներ Թարգմանչաց օրը։ Իրարմէ գրեթէ լուր չունէին նախաձեռնողները, բայց միեւնոյն մտահոգութիւնն էր որ վարակեր էր բոլորը։ Կ'ուզէին օ՛ր մը ունենալ տարուան մէջ, ու անոր հովանիին տակ ապաստանած՝ օրուան միւս հոգերը մոռնալ։ Կ'ուզէին անդարձ գացողները իրենց միտքը բերել այդ օրը, ու փառուան համար իրարու յոյս ներշնչել։ Ինքնաբեր պոռթկումներ էին այդ ցոյցերը, քիչ մը հապճեպ, ափշփոթ, առանց խորութեան, բայց կը մատնէին նոր սերունդին մէջ խլրտող կայծը։

Առաջին տարին աւելորդ էր այնքան ալ բծախնդրութիւն։ Հայ ժողովուրդը քիչ քիչ ընդ. գայն քայքայող ու ծուատող այս ընդհանուր անիշխանութեան մէջ, դժուար պիտի ըլլար հայ մշակոյթի տօն մը ստեղծել ու այդ առաջին փորձերուն բաղձալի ներդաշնակութիւն մը տալ։ Առաջին տարին անխափ անցաւ այսպէս։ Ամէն քաղաք տօնեց իր հասկցած ձեւովը, ու իր նախընտրած օրը։ Հնարաւորութիւն ալ չկար նախաձեռնող քաղաքները համաձայնութեան մը բերել ծրագրի մը շուրջ։

Բայց կ'երեւի թէ հայ կեանքի մէջ բոյն կապած անիշխանութիւնը պիտի արգիլէ այս տարի ալ հաւաքական ծրագրի մը շուրջ հաւաքուիլ։ Դեռ մարմին մը չհամաձայնեցաւ ծրագրի մը ու օրի մը շուրջ համաձայնութեան կանչելու մեր գաղութները։ Ընդհակառակն, կ'երեւի թէ ամէն կողմ այս տարի ալ պիտի տօնեն իրենց ուզած ձեւովը։ Տօնախմբութեան օրն իսկ դեռ ճշտուած չկայ։

Ոմանք Սահակ-Մեսրոպի տօնին վրայ կը պնդեն իբրեւ լաւագոյն օրը։ Ուրիշներ Թարգմանչաց տօնը կը նկատեն յարմարագոյն առիթը, բովանդակ հայ ժողովուրդը յորդանքի կանչելու իր արուեստին ու մշակոյթին առջեւ։ Սահակ-Մեսրոպի տօնը եկաւ անցաւ, ու դեռ լուր չունիմ թէ ո՛վ տօնեց այդ օրը իր մտքի տօնը։ Թարգմանչացն ալ թերեւս գայ երթայ, ու մեզ թողու մեր շուարումին, մեր անտարբերութեանը մէջ։

* * *

Հայ մշակոյթի տօնին համար, տարուան մէջ օր մը ճշտելու շուրջ ստեղծուած այս վէճը՝ միտքս կը բերէ ուրիշ պայքար մը։

Տարիներ առաջ վէճի նիւթ եղաւ նաեւ հայ տառերու գիւտին հազար հինգ հարիւրամեակը։ Ու բոլոր բանասէրներն ու պատմաբանները ասպարէզ իջան իրենց բանգիտութիւնը վաճառելու համար։ Ու ամէն մէկը թուական մը մէջտեղ նետեց։ 404 կամ 405 թուականը առաջ քշուեցաւ նախ՝ իբրեւ Մեսրոպի գիւտին տարին։ Այդ հաշուով 1905ին պիտի լրանար մեծ յոբելեանը, ու արդէն իսկ մեր գրողներէն ոմանք յոբելեանի պատրաստուեցան։ Լէօն իր Ս. Մեսրոպը գրեց, ու Հայր Դաշեան իր Հայկ. Նոր Մատենագրութիւնը սկսաւ, նուէր բերելու համար մեծ դարադարձին։ Բայց մէկ չկրցաւ վճռական քայլը առնել։ Մինչեւ որ 1912ին եւ 1913ին դարձեալ սկսան վէճերը, ու դարձեալ ասպարէզ իջան բանասէրներն ու վարժապետները։

Վերջապէս, 1913ին վճռուեցաւ բախտը, ու նոյն տարուան Հոկտեմբեր 11ին հայ ժողովուրդը ամէն տեղ տօնեց իր զոյգ մը մեծ յոբելեանները միասին.— հայ տառերու գիւտին 1500 ամեակը եւ 400րդ տարելիցը հայ տպագրութեան։

Վէճերը, հիմնաւորապէս, գոցուած են գոնէ հարիւր տարուան մը համար։

Ճշտուեցաւ տարին ու օրը, բայց վէճերը կանգ չառին. [illegible] բացուեցան ուրիշ ճակատի մը վրայ։

Ինչի՞ պէտք էր յատկանար մեծ Յոբելեանին առթիւ հաւաքուած հինճաղդրամը։ Հայ կրթական գործի՞ն թէ հայ գրականութեան։ Ուրիշ խօսքով՝ հայ գրականութեա՞ն տօնն էր թէ հայ դաստիարակութեան։ Շատ մելան թափեցաւ այն տարին, մանաւանդ Պոլսոյ Էջմիածին կ'ուզէր հայ դպրոցական գործին յատկացնել հաւաքուած դրամները, իսկ գրական շրջանակները գրականութեան կը պահանջէին զանոնք, որովհետեւ, կ'ըսէին, նախ հայ գրողին կը պատկանի տօնը, ու յետոյ որովհետեւ հայ գրականութիւնն է լքուածը յարգ քան թէ դպրոցը։ Էջմիածինը աւելի ճարպիկ փրթաւ, որովհետեւ իր մօտ կը կեդրոնանային արդէն հասած նուէրները։

* * *

Եզրակացնելու համար։ Հայ Մշակոյթը տօնելու լաւագոյն օրը, ըստ իս, Թարգմանչաց տօնն է՝ որ Հոկտեմբերի կէսերուն կուգայ։ Այդ օրերուն բաց կ'ըլլան արդէն հայ դպրոցներն ալ ու միւս կողմէ յարմար եղանակ է հանդէսներու եւ հաւաքոյթներու։

Այդ օրուան շուրջ կրնան միանալ մեր բոլոր գաղութները, ու այս տարուան Թարգմանչաց տօնը տօնել ազգովին իբրեւ Հայ Մշակոյթի Օր։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ԴԻՒԱՃԱՆԻ ՄԸ ԳԱԼԱՐՈՒՄՆԵՐԸ

Բուղաշկօ — իր հասակակիցներին մէջ ամէնից զօրեղը, յանդուգն, անձնուէր եւ մոլեռանդ Դաշնակցականը։

1920 թ. Մայիսեան դէպքերին ամէնամոլի հակաբոլշեւիկը եւ կարմիր արկածախնդրութիւնը մոլեգնօրէն դատողներից։ Փետրուարեան ապստամբութեան օրերին՝ միշտ առաջինների շարքում եւ յանդուգն գործերի աշխատակից, խորհրդային կարգերի վերահաստատման առաջին օրերից իսկ՝ գաղտնի կազմակերպութեան գործօն անդամ եւ Դաշնակցական գաղափարների համոզուած երկրպագու։ Ապա, երկար ամիսների բանտարկութիւն, տարիների աքսոր եւ հայրենիք վերադառնալու իրաւունքից զրկուած։ Մի խօսքով, երկրում մաքառող հաւիրաւոր յեղափոխական երիտասարդներից մէկը։

Սակայն, այդ բոլորի հետ միասին, Բուղաշկօյի մէջ կար մէկ գիծ, որ միշտ վանող է եղել նրան մօտից ճանաչողների համար։ Դա՝ բարոյականի պակասն էր, որ աչքի էր ընկնում թէ նրա արտայայտութիւնների եւ թէ կենցաղի մէջ։ Որքան էլ որ բարոյականութեան հասկացողութիւնը առանձնական լինի, բայց եւ այնպէս գոյութիւն ունին որոշ ընդհանուր սկզբունքներ, որոնց խախտումը անբարոյականութիւն է։ Այդ սկզբունքները արհամարհող ու ոտնահարողներից էր Յարութիւն Բուղաղեան-Բուղաշկօն։

Ըստ իս, ամէն մի յեղափոխական գործչի անձնական բարոյականին պէտք է մեծ նշանակութիւն տալ, որովհետեւ, նրա գործունէութիւնը պայմանաւորւում է նաեւ իր բնաւորութեան յատկութիւններով։ Վերջին տարիներում, մեր մէջ երեւան եկած բոլոր «պրովոկատոր» դաւաճանները, (որոնց անձամբ լաւ եմ ճանաչում) զուրկ են եղել բարոյական նկարագրից։ Դրանց թւում նաեւ Բուղաշկօն։

Դեռ եւս [illegible], երբ հաստատուել էր աքսորից յետոյ, Բուղաշկօն վերջնականապէս մխրճւում է անբարոյականութեան գիրկը եւ որպէսզի «ազատուի» այդ ախտից, որոշում է փախչել արտասահման-Պրագա։ Ռուսական սահմանի մօտ ձերբակալւում է եւ բերւում Երեւանի Չեկայի [illegible]։ [illegible] նոր [illegible]ների տակ, Բուղաշկօյի անբարոյական ընթացքը յանգում է տրամաբանական վախճանի։ Նա դառնում է լրտես ու մատնիչ։ Ու առաջին զոհը՝ իր ամէնամտերիմ ընկերն է լինում։

Բուղաշկօն մի [illegible] (բանտարկու, խառնակիչ) և տարօրինակ է եւ շատ սովորական։

Տարօրինակ, որովհետեւ դրանից ընդամէնը մէկ տարի առաջ էր, որ նա հրաժարւեց Մոսկւայում յայտարարութիւն ստորագրել՝ Հայաստան վերադառնալու համար։ Սովորական, որովհետեւ բոլշեւիկեան բարոյական ըմբռնումները շատ պարարտ հող են գտնում անբարոյական հոգիներում։

Դրանից յետոյ թէ ինչ է անցնում դառնում, յայտնի է բոլորին։ Յայտնի են նաեւ նրա քաջագործութիւնները [illegible] սպանութեան դատավարութեան ժամանակ։ Բայց կան բաներ էլ, որ քիչերին է յայտնի եւ որոնց մասին դեռ ժամանակը չէ խօսել...

Ու՛մ մօտից ծանօթ են բոլշեւիկեան կարգերը, Բաղաշկօյի մէկ ծայրայեղութիւնից հակառակ ծայրայեղութեան մէջ ընկնելը՝ չպիտի զարմացնի։ Բայց առանց վրդովմունքի չեմ կարողանում կարդալ Բուղաշկօյի ստորագրութիւնը որպէս քարտուղարի Մօպրի (յեղափոխական բանտարկեալներին օգնող միջազգային մարմին) յայտարարութիւնների տակ։ Որքան էլ անհաշտ հակառակորդ լինեմ բոլշեւիկեան իրաւակարգի, ուզում եմ հաւատալ, որ նրանց մէջ էլ կան շիտակ ու մաքուր յեղափոխականներ, որոնք չպէտք է հանդուրժէին յեղափոխականների օգնութեան գործը յանձնել մէկ դաւաճան յեղափոխականի։ Ես համոզուած եմ, որ դրամատիրութեան զնդաններում տառապող ամէն մի յեղափոխական, երբ իմանայ, թէ ի՛նչ ձեռքերից է ինքը ստանում այդ օգնութիւնը, զզւանքով կը հրաժարւի ու անէծք կը կարդայ։

* * *

Ահա այդ Բուղաշկօն է, որ «Խորհրդային Հայաստանի» Յունիս 21ի թիւ մէջ՝ «Դաշնակցական անանկացած երիտասարդութիւնը» յօդւածի մէջ կոմատում է իր երէկւայ կուռքերի դէմ եւ «քաղցրագիտական դասեր» տալիս իր նախկին ընկերներին։

Բուղաշկօյին շատ է վրդովել Պրագայի ուսանողութեան բողոքը՝ Փետրուար 18ի առթիւ։ Նրան դուր չի եկել, որ դաշնակցական երիտասարդութիւնը բողոքում է խորհրդային Հայաստանի քաղաքական ու տնտեսական այն գործելակերպի դէմ, որը տանում է մեր երկիրը դէպի ստրկացում ու ստրճանական մահացում։ Բուղաշկօյին առանձնապէս զարմացնում է այն, թէ ինչպէ՞ս է համարձակւել Պրագայի ուսանողութիւնը բողոքել Հայաստանում տեղի ունեցող հալածանքների, աքսորի ու գնդակահարութեան դէմ։

Ի հարկէ, Բուղաշկօյի համար մեծ պատիւ կը լինէր, եթէ զբաղւէինք իր յօդւածով։ Առանց այն էլ զարշանքով է, որ գրում եմ նման մէկ սրիկայի անունը։ Այսքանը միայն ասենք, որ Բուղաշկօն, որքան որ աւելի վայրահաչութեամբ, նոյնքան էլ մեծ տգիտութեամբ կրկնում է Երզնկեանների, Մռաւեանների ու Ջուբարեանների սոփեստութիւնները։ Մանաւանդ, տգիտութեան գագաթնակէտին է հասնում, երբ անպատկառօրէն յանդգնում է «քաղցրագիտութեան դասեր տալ»։ Բայց, Գ. Բուղաշկօ, մի մոռանայ, որ քեզնից առաջ այդ նոյն դասերը փորձեց տալ Գուրգէն Վանանդեցին։ Այն Վանանդեցին, որի տեսաբանական արժէքը «Ձնառաջ»ի էջերում մերկացւելուց յետոյ, ստիպւած եղաւ նամակով յայտնել «Խորհրդային Հայաստանի» խմբագրութեանը, թէ ինքն ընդունում է իր տեսակէտների սխալը («Խորհրդային Հայաստան», 5 Յունիս)։

Դրանից յետոյ արժէ՞ զբաղւել քեզ նման քոսոտով։

Միայն մէկ լուսաբանութիւն կ'ուզէինք.— Ի՞նչ ասել է, թէ «[illegible] ոչնչացնել հայ աշխատաւորութեան կենդաբանական (ընդգծումը իմն է, Ա.) թշնամի դաշնակների միացորդներին»։

Գուցէ կենդանիներին յատուկ մի ոճ է սա՞...

ԱՇՈՏ - ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ՏԱՔԵՐԸ

Քանի տարիներէ ի վեր Ֆրանսայի բնակիչները ամառ թէ ձմեռ կը տրտնջային օդերու խոնաւութենէն։ Իսկ այս՜ տարի, ամառը կը խոստանայ ըլլալ [illegible], բայց տաք։

Երեք շաբաթէ ի վեր, օդին տաքութիւնը բնական էր եղանակին համար։ Բայց յանկարծ բարձրացաւ գիշերը՝ նուազագոյն 14 աստիճան, ցերեկին՝ մինչեւ [illegible]։

Օդերեւութաբանական կայանի նախատեսութեան համաձայն, օդին տաքութիւնը պիտի տեւէ եւ թերեւս պիտի շատնայ ալ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։ Բայց օդին այս գեղեցկութիւնը, շատ չանցած վտանգաւոր պիտի նկատուի գիւղացիներուն կողմէ, որոնց մարգագետինները կրնան չորնալ։ Հողերը կարծրանալ ու դիմադրել արօրին ու բահին։

ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ԺԻԳԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳԱՅԻՆ-ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

(18 Մայիս 1927 — 5 Մայիս 1928)

I

Երջաններու կազմակերպութեամբ ու բաշխուածութիւնը կը պարտինք մեր գաղութի հայութեան աննկուն եռանդին։ Շարժումը կը շարունակուի դեռ։ Կան հայութեան համախումբ կեդրոններ Մարսէյլի շուրջը, որոնց մէջ պէտք է շարունակել աշխատանքը։

Մարսէյլի շրջաններու պատկերը հետեւեալն է. -

Կարտան, 350 տուն։ Ունէր մանկապարտէզ մը 30 աշակերտներով, որ տեղական իշխանութեանց ձեռքով փակուեցաւ։ Մեր դիմումները մինչեւ հիմա մնացին ապարդիւն։

Սէն-Լու, 100 տուն։ Սկսած են շինել մատուռ-մանկապարտէզ մը, որուն համար իրենց մէջ հանգանակեցին 5000 ֆր.։ 5000 ֆր. ալ իրենց վճարուեցաւ Առաջնորդին միջոցաւ 70 հազար ֆր.ի գումարէն։ 1300 ֆր. եւս դուրսէն նուէր ստացած են։ Սէն Լուի մանկապարտէզը ունի 75 աշակերտ, մէկ ուսուցչուհի։

Պուլվար Օտտօ, 250 տուն։ Մատուռ-մանկապարտէզ, 80 աշակերտ, երկու ուսուցչուհի։ Կեդրոնի ուսուցիչներէն մէկը տրամադրած ենք այս վարժարանին, իբրեւ այցելու։

Մարթիկ, 40 տուն։ Ունի մատուռ մը։

Սէնթ-Անթուան, երեք թաղ, 200 տուն։ Սէնթ-Անթուան ունի մատուռ մանկապարտէզ, 80 աշակերտ, մէկ պաշտօնեայ։ Միւս թաղը՝ Գամբանեը Միրէյ, ունի իրեն յատուկ մատուռ-մանկապարտէզը, 30 աշակերտ, 1 պաշտօնեայ։ Սկսած են նոր շէնքի մը շինութեան, որուն համար 70,000էն տրամադրուած է 5000 ֆր.։

Սէն Ժիւլիէն, յարակից թաղերով 150 տուն։ Ունի մատուռ-մանկապարտէզ, 60 աշակերտ, մէկ պաշտօնեայ։

Սէն Մարկրիթ, 50 տուն։ Նոր կազմուած թաղ մը, որ արդէն գրաւած է հողի մը գնումով։ Հանգանակած են 2045 ֆր.։ Պիտի ունենան մատուռ-մանկապարտէզ.

Իւրաքանչիւր շրջան ունի իր թաղական խորհուրդը կամ հոգաբարձութիւնը, ժողովուրդին քուէով ընտրուած։ Մեր կողմէ շրջաններու տրուած դրամական աջակցութիւնը նշանակուած է հաշուեկշիռին մէջ։ Բացի այդ, մկրտութիւններէ գոյացած հասոյթը թողուած է շրջաններուն եւ տեղական պիտոյքին չծանրաբեռնելու համար, մինչեւ իրենց ինքնուրոյն դառնալը, պայմանաւ որ կեդրոնի քահանաները կ'երթան պատարագելու շրջակայ մատուռներ։

Կրթական նախարարութեան ներկայացուցիչին հետ մեր վարած բանակցութիւնները վերջնական ելքի մը չեն յանգած դեռ։ Ֆրանսական օրէնքը բացորոշ է օտար դպրոցներու մասին։ Բայց պէտք է շնորհակալութեամբ արձանագրել տեղական իշխանութեանց բարեհաճակամութիւնը։ Ցաւալի է որ Փարիզի թեմականը այդ ուղղութեամբ անցեալին մէջ որեւէ արդիւնք չկրցաւ ձեռք բերել, որմէ կարենայինք օգտուիլ։

Մարսէյլի շրջաններէն Սէն Ժիւլիէնը ստիպուած ենք մատնանիշ ընել իբրեւ միակ բացառութիւն, որ Ազգ. Վարչութեան հետ անվերջ անհասկացողութիւններ ունեցաւ։ Այդ տեղի թաղականութիւնը յաւակնեցաւ առաջնորդարանի գործերուն միջամուխ ըլլալ, պաշտօնական վկայագիրներ տալ տալ, մանկապարտէզի դրութիւնը անպէտ նկատել եւ առաջնորդին սպառնալ որ կաթողիկ վարդապետ մը պիտի բերէ, եթէ իրենց ուզած ատենը քահանայ չտրամադրէ։ Թաղականներու տարօրինակ տգիտութիւնը յանգեցաւ ... լիէնը ինքնավարելու ... օժանդակ ձեռնարկին, որ ... կատ խոցեցին Ազգ. ... թեանց հետ։ Մեզի կը մնայ ... ալ Սէն Ժիւլիէնի հայ ... տալիք որոշումին։

Ազգային տուրքը պարտադրեցինք։ Գանձումը ... բերելու յարմարագոյն ... գտանք առաջնորդարան ... գործ ունեցողներէ ... պահանջել Ազգ. տուրքի ... լագիրը։ Արդիւնքը եղած ... գոհացուցիչ։

Հայրենակցական Միութ... ները կրնային այս ... կազմակերպութեան ... ազդակները դառնալ, եթէ ... շատերին մէջ չտիրէր ... տարբեր գերին հա... բայեր նեղմտութիւնը։ ... ստորաբաժանուած է ... անոնց թիւը արդէն 60 ... է Մարսէյլի մէջ։ ... մէն գործունէութիւն ... բրինք զանոնք համա... կապելու կեդրոնի ... թեան։ Արդիւնքը ... կան չէ։

Երկրին ամուսնական ... մեր կողմէ անթերի ... սկզբնական շրջանին ... թեանց հանդիպեցաւ ... մէջ առանց քաղաքակ... կի, կամ զայն կանխող ... թիւ կրօնական պսակ ... նախընթացներ ստեղծ... պատճառ դարձած են ... դրախտութեան ... տեր առանձ պարտ... ինչպէս նաեւ չարաշահ... եւ զեղծումներու։ Մէկ ... առաւ դժուարութենէ ... մեր ժողովուրդը ... հպատակել երկրին ... վերջ տրուեցան նաեւ ... բու մէջ պսակ կատարե... սովորութեան։

70,000 ֆրանքի հ... ղեցուցած է նաեւ Ազգ. ... թիւնը։ Այդ մասին ... պատասխանին հետ ... ուած թղթակցութիւնը ... գիւն մնաց։ Ամփոփ... իբրեւ առաջնորդ, ... եպիսկ յայտարարեց ... թեան մէկ նիստին թէ ... ֆր.ի գումարը թէեւ ... ծականի մօտ պահ... բայց Գ. Յ. Սահաթճեան ... ի բաց բաւած է իրեն՝ ... այդ գրամը իրականում ... Սահաթճեանի) իրաւ... տակ է եւ պիտի ծախս... մար դատած եղանակով ... ապացուցուեցաւ այն ... թիւնով որ Բարեգործ... վերջերս օրինական ... ծագելի ստորիկութիւն... բերելով, Մարսէյլի ... սեփական դրամը անձ... յայտարարել, եւ ... Սահաթճեանի միջոցա... գումարներ փոխանցել ... նորդին։

Մենք գոհ ենք խնդ... ձեւ լուծուելէն ալ, ... գած ընդմիշտ կը մաքր... ցը, որուն մինչեւ այս ... տիճանին հասնելուն մէջ ... ունին Փարիզի Թեմակ... անհետեւողական ընթ... Գ. Սահաթճեանի մինչեւ ... այս գումարին կառչել... հոգութիւնը։

Ազգ. Վարչութեան ... գէտ լոռիկեդական ... անձնուիրաբար ... Մէթր Տիւմա, որ շաբ... անգամ Ազգ. Առաջնորդ... մէջ կը զբաղի կարօտ ... կերներու դատական ... րով։ Երկրին օրէնքներ... լեզուին անտեղեակ շատ ... բնակիչներու համար ... բարիք մը եղաւ հայազ... գելի իրաւագէտին ... թիւնը։

Գ. Վ. Խորասանճեան ... րատուութիւնով Փրանս... այս տարի սկսաւ ... Թարգմանչաց եկեղեց... նարկէզը կատարուեց Փետրուար 1928ին։ Ազգ. ... չութիւնը կը բաժնէ ... կէտը թէ Նորակառոյց ... հայ արուեստի ... նմոյշը պիտի ըլլայ եւ ... նուիրատուութիւններով

...որէ՞ր եթէ համախմբումին կրթական եւ հաստատութիւններ. Ս. Թարգմանչաց եկեղեցին պիտի կրնայ ծառայել ամբողջ հայութեան. իբրեւ մշակութային նոր կեդրոն։ Այդ նպատակով Ազգ. Վարչութիւնը Մարզելի Առաջնորդին շնորհակալութիւն յայտնելով հանդերձ, խնդրած է Թարգմանը ըլլալ Մարսէյլի հայութեան խոր յաւխարութեան, որով, հակառակ այդ ժեծածախս նուիրատուութեան, Մարսիլահայ գաղութը ո՛չ աղօթավայր մը ունի քաղաքին մէջ ոչ ալ կրթական ... համեստ շէնք մը։

Դպրոց, մանկապարտէզ, մա... [illegible] ... շէնք ունենալու եւ հիմնական 2 իրարմէ հեռու շէնքերուն վարձքի ծանրութենէն փրկուելու համար, վերջին շաբաթները ...նակցութեան մասնաւոր պաշտօն ... մը լա Փէ գտնուած հողի ... հետ։ Այժմ ...էն աւելի մտահոգ ենք կեդրոնական մանկապարտէզի շէնքին ...րցով։

Մանկապարտէզը քանի մը տարի առաջ հիմնուած է Պա...եան եղբայրներու ջանքերով. ...ն վարչութիւնը որեւէ հոգ չէ ստանձնած այդ հաստատութեան համար։ Մանկապարտէզի 120 երեխաները փակուած էին երկու արեւի լոյս չտեսնող սենեակի մը մէջ, ուր քանի հոգի կրնային հանգիստ նստիլ։ Ստանձնելով մանկապարտէզի հոգատարութիւնը, սկսանք սենեակին ամսական 700 ֆր. վարձք վճարել եւ յարմար տուն մը փնտռել։

Հայրենակ Թաղերէ դուրս ... [illegible] ... ունենալով հինին մօտ ...արձակ սրահներ գտնել. տարեկան 7500 ֆր. վարձքով։ ...ց այդ շէնքը, ուր փոխադրուեցաւ մանկապարտէզը վեց ամիս առաջ, փայտաշէն է եւ ...անտիրուհին կը դժկամակի ... [illegible] Վստահ ենք որ նոր Վարչութիւնը շարունակելով բանակցութիւնները պիտի կրնայ վերջնապէս օժտել Մարսիլահայ ... [illegible] ... մանկապարտէզի եկեղեցիով, հայաբնակ կեդրոնին մէջ։

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

(Վերջը յաջորդով)

[Հ]ԱՄԵՍՏ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ԴՊՐՈՑԸ

... Ռումանիա — ...իս 1ին տեղի ունեցաւ Ազգ. ...միկոնեան վարժարանին ամավերջի հանդէսը, մանկապարտէզի նորակառոյց ու ընդարձակ սրահին մէջ։

...ախակրթարանի Ա. եւ Դ. ...արաններու աշակերտութիւնը եւ մանկապարտէզի փոքրիկները շատ յաջող էին իրենց հայերէն եւ ռումաներէն արտասանութիւններուն ու խմբերգներուն մէջ։ Առանձնապէս յիշատակութեան արժանի էին «Վիճակի տօնը» գեղջկական տարազ հագած գերակատարներով, ու «Տիկնիկներու պարը», զոր խաղացին մանկապարտէզի 16 զոյգ մանչ ու աղջնակները։

Բեմադրուեցաւ նաեւ ռումաներէն փոքր խաղ մը «Հնդկահաւերը»։

Վարժարանի տնօրէն Պ. Խ. Եղանեան կարդաց [illegible] տեղեկագիր մը։

Վարժարանի վերաբացումը հաստատուած է Նոյեմբեր 1ին, այսինքն՝ սովորականէն ամիս մը կանուխ, մանկական ծանօթ տարափոխիկ հիւանդութեան պատճառաւ, որ Հոկտեմբերին ամբողջ Ռումանիոյ մէջ ճարակած ու բազմաթիւ զոհեր խլած է։ Արձանագրուած են 99 հոգի (40ը մանկապարտէզի մէջ)։ Ուսուցչական մարմինը կազմուած է հետեւեալներէն.— Պ. Պ. Խ. Եղանեան (տնօրէն), Կ. Պ. Հալէեան, Ե. Վոլօսեա. Տիկիններ՝ Հրանոյշ Եղանեան, Վ. Օլըրէաքու, Ա. Բրընզա, — այսինքն՝ երեք Հայեր եւ երեք Ռումանացիներ։

Դպրոցական կարգապահութիւնը չորս տարիներու յարատեւ աշխատանքէն ետք, եղած է շատ գոհացուցիչ, այնպէս որ այս տարի ոչ մէկ աշակերտէ տուգանք գանձուած է։ Այս տարուան գարունը սովորականէն աւելի ցուրտ անցած ըլլալուն պատճառաւ, հետեւաբար չէ եղած աշակերտութիւնը դաշտային պտոյտներու տանիլ, բայց ատոր փոխարէն քանի մը անգամ շարժապատկերի տարուած են։

Սանուց միութիւնը իր գոյութիւնը պահած է նաեւ այս տարի, եւ ընդհանուր հասոյթ բերած է 12.794 լէյ։ Այս տարի միութեան գիրքերուն թիւը բարձրացած է 270 հատորի։ Դրամարկղին մէջ պատրաստ դրամ ունի 1858 լէյ, իսկ գոյքերու ընդհանուր արժէքն է 14.930 լէյ։ Տարուան ընթացքին Դ. դասարանը սարքած է զուտ աշակերտական հանդէս մը, որուն հասոյթով իր դասարանը զարդարած է «Հայ վերածնունդի ռահվիրաներու» պատկերով, ամփոփուած գեղեցիկ շրջանակի մը մէջ։ Աշակերտութիւնը վերջերս ունեցած է դարձեալ զուտ աշակերտական ցերեկոյթ մը, մոգական լապտերով, որուն հասոյթը, 250 լէյ, ղրկուած է Ձիլիպկէի աղէտեալներուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի միջոցաւ։ Ասոնցմէ զատ վարժարանը ունեցած է երեք դպրոցական հանդէսներ։

Ծնողական խորհուրդը, որ հաստատուած է ներկայ ուսուցչական կազմի ջանքերով ասկէ չորս տարի առաջ, այս տարի ալ բերած է իր թանկագին աջակցութիւնը դպրոցի ներքին պէտքերու մատակարարութեան գործին։ Արդի վարչութիւնը որ ընտրուած է Նոյեմբերին (1927), մինչեւ այսօր ունեցած է 26.000 լէյ մուտք եւ 23.000 լէյ ելք։ Ուրեմն, դրամարկղին մէջ պատրաստ գումար ունի՝ 3000 լէյ։ Ծնողական խորհուրդին ջանքերուն արդիւնքն է ինչպէս շատ բաներ, նոյնպէս եւ մեր դպրոցական գեղեցիկ բեմին շինութիւնը, որ արժած է աւելի քան 12000 լէյ։

Այս տարի դպրոցական գոյքերու ընդհանուր արժէքը բարձրացած է 110.000 լէյի, պատկառելի գումարին, մինչդեռ ասկէ չորս տարի առաջ արժէքը հազիւ 16.000ի կը հասնէր։ Այս մօտ 100.000ի տարբերութիւնը որ կը տեսնուի երկու գումարներուն միջեւ, այսօր կը ներկայացնեն վարժարանի իրագիտական նկարները, աշխարհացոյց քարտէսները, բնախօսական թանգարանի ձոյն հաւաքածոները եւ կահաւորումը։

Վէկա

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԱՐԶՆԻԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ

Անդրկովկասեան թեքնիքական կոմիտէն կը քննէ Արզնիի մէջ կառուցուելիք գործարանին նախագիծը, որ հեղուկ ածխաթթու պիտի արտադրէ եւ հանքային ջուրը շիշերու մէջ պիտի լեցնէ։

Գործարանը իւրաքանչիւր տարի 5850 պալոն ածխաթթու պիտի պատրաստէ եւ կէս լիդրանոց մէկուկէս միլիոն շիշ պիտի լեցնէ հանքային ջուրով։ Ածխաթթուի սպառման շուկան Երեւանի շրջանը պիտի ըլլայ, իսկ հանքային ջուրինը՝ Հայաստան եւ Պարսկաստան։ Այս ձեռնարկը խիստ շահաւէտ պիտի ըլլայ, որովհետեւ ածխաթթուի գինը որոշուած է պալոնը 7 ռուբլի։ Հանքային ջուրի մեծաքանակի գինը սահմանուած է կէս լիդրանոց շիշը 12 կոպէկ։

Գործարանի սարքին մէկ մասը կը պատրաստուի խորհրդային գործարաններու մէջ եւ պիտի ըլլայ Կիսլովոդսկիի տիպարէն, իսկ միւս մասը արտասահմանէն ապսպրուած է։ Պիտի ծախսուի 150 հազար ռուբլի։

ՊԱՐՏԱԴԻՐ ՈՒՍՈՒՄ

Լուսաւորութեան կոմիսարութիւնը որոշած է պարտադիր դարձնել ուսումը եւ այս մասին ծրագիր մըն ալ պատրաստած է։ Այս ծրագրին համաձայն ընդհանուր պարտադիր ուսումը պիտի սկսի կիրարկուիլ յառաջիկայ դպրոցական շրջանէն սկսեալ եւ պիտի վերջանայ 1935—36 շրջանին, այնպէս որ այդ թուականին դպրոցական տարիքի մէջ գտնուող բոլոր տղաքը տեղաւորուած պիտի ըլլան դպրոցներու մէջ։

ՊՏՈՒՂԻ ՉՈՐԱՆՈՑՆԵՐ

Կառավարութիւնը ծրագրած է կառուցումը հետեւեալ շէնքերուն

Մեղրիի մէջ պտուղի չորանոց մը, շոգիով, 10.000 ռուբլի ծախքով։ Երեւանի եւ Էջմիածնի մէջ պտուղի երկու փոքրիկ չորանոցներ, որեւէ, 5000ական ռուբլիի։

ՇԻՆԱՐԱՐ ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Վերջերս կազմակերպուած էր պետական շինարարական ընկերութիւն մը, որ գործի ձեռնարկած է Յունիս 1էն։ Արդէն կարգ մը յանձնարարութիւններ ստացած է անիկա՝ բանուորներու եւ պաշտօնեաներու համար, տիպար տուներու նախագիծը պատրաստելու համար։

ԱՐԹԻԿԻ ՏՈՒՖԸ

Փարիզի խորհրդային Ներկայացուցչութեան դիմումին վրայ, Մոսկուայէն ուղարկուելով Փարիզ ղրկուած է, Մայիս 14ին, Հայաստանի տուֆէն նմոյշներ, իբրեւ շինարարական քար, եւ Փարիզի տօնավաճառի խորհրդային տաղաւարին մէջ ցուցադրուած է։

Թիֆլիսէն Լենինական հասած է Լենինական-Արթիկ երկաթուղիի կառուցման հետախուզական խումբը։ Անդրկովկասեան երկաթուղիներու վարչութեան անդամ ճարտարագէտ Տէր Միքայէլեանի նախագահութեամբ Հանքային թրըսթին կողմէ Երեւանէն Լենինական գացած է ճարտարագէտ Ջիւլեան, հետախուզական աշխատանքներուն մասնակցելու համար։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷԹՐՈՆ

Փարիզ քաղաքին եւ շրջակայ արուարձաններու բնակչութիւնը երթալով կը շատնայ, դժուարութեան մատնելով երթեւեկը, հակառակ փոխադրութեան այլազան միջոցներու։

Այս պարագան նկատի առնելով, Սէնի նահանգային ժողովը, երեք ժամ անընդհատ վիճաբանութենէ յետոյ, սկզբունքով քուէարկեց մէթրոյի մէկ քանի գիծերուն երկարաձգումը մինչեւ արուարձաններ։

Հասարակաց ներկայացուած էր Պ. Կիւրինեոյի կողմէ որ անյետաձգելի պահանջը կը շեշտէր մէթրոյի երկարաձգման՝ դէպի արուարձանները եւ կը հրաւիրէր վարչութիւնը որ անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնները փութայ կատարել. հետեւեալ չորս գիծերուն շինութեան անհրաժեշտութիւնը ստուգելու համար – 1 — Սէնսէնի գծէն՝ մինչեւ Վէնսէնի պարիսպը. 2.— Սէն Քլուի գծէն՝ մինչեւ Սէն Քլուի կամուրջը. 3 — Շանփերէի գծէն՝ մինչեւ Լըվալուա. 4 — Վէրսայլի գծէն՝ մինչեւ Իսսի-լէ-Մուլինօ։

Այս ծրագրին քննութիւնը տեղի տուաւ երկար վիճաբանութիւններու, որովհետեւ ճառախօսներէն շատերը կ՚ուզէին որ ասկէ յետոյ ոեւէ աշխատանք կատարուի «Մեծագոյն Փարիզի» մը շինութեան հեռանկարով, պէտք կը շեշտէին երկաթուղային կարգ մը գիծերու ելեկտրացումին։ Երկու սկզբունքներու շուրջ մանաւանդ կարծիքի բուռն բախումներ տեղի ունեցան։ Ոմանք կը պահանջէին Փարիզը ընդլայնել՝ արուարձաններու բնակչութիւնը ստուարացնելով. ուրիշներ աւելի յարմար կը գտնէին նոր արուարձաններու կառուցումը։

Մէթրոյի երկարաձգման յատակագիծը որ ընդունուեցաւ, պիտի արժէ մօտ 232 միլիոն 600 հազար ֆրանք։

Մէկ տարիէն հազիւ կ՚աւարտին վարչական քննութիւններն ու ձեւակերպութիւնները, որմէ յետոյ, երեք տարի գնելով պեղումներու եւ շինութիւններու համար, կը յուսացուի որ 1932ին յիշուած արուարձաններն ալ ունենան իրենց մէթրոններու կայանները։

Նիստը փակելէ առաջ, նահանգային ժողովը որոշեց յանձնախումբ մը կազմել ուսումնասիրելու համար աժան բնակարաններու շինութեան օրինագիծը, որ վերջերս վաւերացուեցաւ խորհրդարանին կողմէ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

Քանի ազգերու պատկանող բարձր պաշտօնատարներու խումբ մը որ կը բաղկանայ երեսուն անձերէ, պիտի ուսումնասիրէ Ֆրանսայի մէջ գիւղական առողջապահութեան վերաբերեալ հարցերու լուծման եղանակները։

Ուսումնասիրական այս ճամբորդութիւնը կազմակերպուած է Ազգերու Դաշնակցութեան առողջապահական կազմակերպութեան կողմէ։ Խումբը որուն կը մասնակցին բժիշկներ եւ ճարտարագէտներ, պիտի այցելէ կարգ մը նահանգներու առողջապահական հաստատութիւններ։

Իսկ Փարիզի մէջ ներկայ պիտի ըլլայ նոյն նպատակին համար կազմակերպուած կարգ մը դասախօսութիւններու եւ շարժապատկերով ցուցադրութեան մը։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ» Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲՐԻԹԱՆԻՈՅ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Լիոնէն մեզի ղրկուած կոչէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (3 Յուլիս).—

Կարգ մը Բրիթանացի հայրենակիցներ, հիմը դրին «Բրիթանիոյ Հայրենակց. Ընդհ. Միութեան», Ազգային իշխանութեանց կողմէ վաւերացնել տըրուելով հիմնական սկզբունքները, երկրորդ Ընդհ. ժողովի մը մէջ ընտրուեցաւ առժամեայ Վարչութիւն մը։

Միութեան կ՚անդամակցին Բրիթանիոյ հետեւեալ քաղաքներուն եւ գիւղերուն պատկանող բոլոր երկսեռ հայրենակիցները.

Իզմիր, Պարտիզակ, Արսլանպէկ, Օվաճըգ, Տէօնկել. — Ատափազար, Խանտէկի Հայոց գիւղ, Սապանճա, Արմաշ, Խասկալ, Տաղգիւղ, Ֆէրուզլի, Թամըլգ, Ալմալըս.— Պոլու, Տիւզճէ, Տէվրէկ, Զօնկուլտաք, Պարթըն. — Կէյվէ, Օրթագիւղ, Էջմէ, Գնտըլար, Ակ-Հիսար, Գուրու-Ալչէն. — Խալըվա, Մեծ Նոր գիւղ, Միջագիւղ, Ջէնկիլէր, Քէրէմէթ, Քարցի, Խալաքալ Էն, Շախշալա, Ջօգուր գիւղ, Մէր ռէկէօզ, Գըլըճ-գիւղ։

Նպատակը.— Միացեալ ջանքերով օգնութեան փութալ Հայաստանի մէջ տուն տեղ եղած մեր հայրենակից Բրիթանացիներէն կարօտ դասակարգին, օժանդակել անոնց մանուկներու դաստիարակութեան, Հայաստանէ դուրս, Բրիթանացի աղքատիկ ուշիմ պատանիներու տալ, ներուած սահմանին մէջ, երրորդական մասնագիտական ուսում, Մայր Երկրին ծառայութեան պատրաստելով զանոնք։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

360,000 ՖՐԱՆՔԻ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.— Քանի մը օր առաջ, միջնորդ մը՝ Փիէր Սրէֆ, Շօսէ տ'Անթէնի ոստիկանատունը կը ներկայանար եւ կը յայտնէր թէ գողցուած էր պայուսակ մը, որուն մէջ կար 360,000ի գոհարեղէն։ Այս գոհարեղէնները ծախելու համար իրեն յանձնուած էին երկու վաճառականներու կողմէ։

Ոստիկանութեան իմաց տալէ յետոյ, Սրէֆ, գնաց նաեւ լուր տալու գոհարավաճառներուն, տեղի ունեցած գողութեան մասին։

Սակայն անոնցմէ մէկը՝ իր կարգին կը յայտնէր ոստիկանութեան թէ՝ գողութիւնը իրեն կասկածելի կը թուէր եւ թէ քննութիւն կը պահանջէր։ Յաջորդ օրը երբ Սրէֆ բողոքող գոհարավաճառին գրասենեակը գնաց, հոն գտաւ երկու գաղտնի ոստիկաններ, որոնք իրմէ խնդրեցին որ իրենց ընկերանայ։

Ոստիկանատան մէջ, խիստ հարցաքննութեան մը ընթացքին խոստովանեցաւ թէ՝ գողցուած բան չկայ. թէ ինքն իսկ է որ գողութիւն կեղծած եւ գոհարեղէնները պահած է իր տան մէջ։ Բանտարկուեցաւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 45

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ ...

Խեղճ մարդը՝ հազիւ ժամանակ ... հակառակ կողմէն, ... վրայով փախչելու նաւակ մը ...ելու եւ հակառակ գէշ օդին, ... Լէճիօս ու նետուիլ իր հին բարեկամին Սէլիմ փաշայի տունը ... աղջիկ. Անոր աչքերուն ... անընդհատ կը համբուրէր ... եւ է կերպով չէր ուզեր զանոնք թողուլ։

Այս միջոցին Սէլիմ շատ կը ... Լէճիօսի մէջ նոյնիսկ, ծերունին անոր յիշողութեան մէջէն անցուցեր էր իր սպունգը։ ...էջ արդէն մոռցեր էր իր հին բարեկամը Սթավրոսը, որ մանաւանդօրէն անոր բացատրեց իր ... եւ անշուշտ, ինքզինքին ... նպաստաւոր բացատրութիւններ տալով Սէլիմ փաշա, յօրանջեց, երեւցաւ, պատուհանէն դուրս նայեցաւ։ Իսկ խեղճ մարդը ինքզինքը կ'ուտէր։ Միշտ կը պաշտէր Վերջապէս, պատուական ծերունիին դէմքը լուսաւորուեցաւ այն բարի ժպիտով, որ իրեն համար սովորական էր երբ Թեսալիա կը գտնուէր, եւ որ այնքան հաճոյք կը պատճառէր մարդոց։ Սթավրոս սկսաւ յուսալ եւ իրօք, Սէլիմ գաղափար մը յղացած էր։

Ահա իր գաղափարը։ Երկարօրէն, իր հայրական շեշտով պարզաբանեց զայն, եւ հացուագիտբան, մինչդեռ Սթավրոս ինքն էր որ պէտք ունէր փաշային, ընդհակառակն, փաշան էր որ կ'առնէր ենթարկուած մարդու մը կերպարանքն եւ պաղատող ձայնի մը կոտրտուքները իր կողմէ, կատակերգութիւն մը չէր այս։ Երկա՞ր, շատ երկար տարիներէ ի վեր, Սէլիմ իր մտասեւեռումը, իր խենթութիւնն ունէր։ Ըմէն գինով, տղայ մը կ'ուզէր, տղայ մը որ հոն պիտի բերէր, սենեակը, ուր երկուքը պիտի գտնուէին, քով քովի, տղայ մը որ պիտի նստեցնէր երկար բազմոցին վրայ, պիտի շոյէր պիտի զուարճացնէր, եւ այսպէս խօսելով մէկտեղ, բոլոր ձեւերը կ'ընէր, անոր ձեռքերը արդէն երեւակայական տղեկը շոյելով, կը դողդղային։

Ինքը տղայ չէր ունեցած եւ ունենալիք ալ չունէր, բայց կ'ուզէր հոս մը գոնէ ունենալ։ Հայրական սէ՞րն էր որ գոհացում չէր կրցեր գտնել թէ զօրաւոր մարդու մը քմահաճոյքը, որ Սէլիմը կը մղէր իր ապարանքը զարդարելու տղեկով մը։ Ո՛հ, եթէ իրօք, վերը գրուած ըլլար թէ Թուրքերն դատապարտուած էր կորսուելու, թէ Մարգարէներու կը դարձնէր իր հաւատարիմներուն թէ գործերը հետզհետէ աւելի գէշ կ'երթային, որ Թուրքերը ստիպուած պիտի ըլլային Ասիա գաղթելու, ինչ որ ալ ըլլայ, ինքը Սէլիմը իրաւունք ունէր իր մէկ քմահաճոյքը գոհացնելու, եւ քանի որ դեռ Եւրոպա կը գտնուէին ինքզինքը մխիթարելու փոքրիկ Յոյնի մը միջոցաւ։ Անոր պակասը կը զգար։

Արդարութեան ոգիով սեւուն ճառ մը կարդաց Սթավրոսի գլխուն, այն արդարութեան որուն համար կը հիանային իր վրայ։ Յստակօրէն կ'եզրակացնէր ան։

— Ո՛չ ես, ո՛չ ալ դուն բախտ չունինք. երկուքս ալ տխուր ենք, եւ մեր դժբախտութեան դէմ որեւէ դարման չկայ։ Բայց մտածէ որ, եթէ այս վայրկեանիս չմիջամտեմ ի նպաստ քեզի, կորսուած ես, կամ, աւելի ճիշդը՝ կախուած։ Այո՛՝ եթէ կախուիս, ալ ի՞նչ փոյթ թէ տղաքներ ունիս, որովհետեւ մեռնելէ յետոյ, ալ չես կրնար զանոնք վայելել։ Ես խնամք կրնամ տանիլ անոնց վրայ, մինչդեռ դուն երբ թաղուիս, անոնց կեանքը կը դառնայ անկարելի։ Երկու տղաքներ ունիս, Էլին եւ միւսը։ Ես հատ մըն ալ չունիմ։ Եթէ քեզ փրկեմ, անոնցմէ մէկը ինծի պարտական կ'ըլլայ։ Նորէն դուն կ'ըլլաս շահողը, քանի որ պիտի ապրիս եւ տղաքներէդ մէկն ալ պիտի պահես։ Առանց ինծի, այս բարիքներէն մէկն ալ չպիտի ունենաս։ Ուրեմն ինծի պիտի բերես փոքրիկ Էլին եւ այս կերպով, երկուքիս ալ գործը կարգադրուած կ'ըլլայ։

Կարծես էր տարակուսութիւն ընել՝ կը սակալը լաւ կը տրամաբանէր, նոյնիսկ փափկօրէն։ Այս պատուական մարդը քրիստոնեայի մը տղան առնելուն մէջ որեւէ չարիք չէր տեսներ։ Նոյնիսկ հանգարտ խղճով կը հաւատար թէ անոր ծառայութիւն մը կը մատուցանէր։

Արդ փոքրիկին համար, բարիք մը եղած չպիտի ըլլա՞ր իսլամութիւնն ընդունիլ, ինչ որ իրեն թոյլ պիտի տար հասարակ գիւղացիութենէ զատուիլ եւ Սէլիմ փաշայի զաւակը դառնալ յանկարծ։

Ահա ուրեմն, բարի ծնած Թուրքի մը նմոյշը, որուն բարութիւնն իսկ այլանդակ էր, անբարոյական։

Սթավրոս ... կը դողդղար ոտքէն մինչեւ գլուխ։ Էլի՛ն, իր պզտիկ Էլի՛ն տալ։ Փաշան ի՞նչ հանգարտութեամբ կ'ըսէր այդ բաները։ Ո՛չ։ Աստուած չընէ։ Աւելի լաւ էր մեռնիլ։

Բայց միշտ վար նայող իր կեղծաւոր թարթիչներուն շնորհիւ, կրցաւ ինքզինքը զսպել. կուլ տուաւ իր սարսափը եւ գոհացաւ խղճալիօրէն հեծկլտալով, աւելի գայթուն կերպով ցոյց տալու համար իր գոհութեան արժէքը։ Սրտանց, ան արդէն իր ընելիքը որոշած էր։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

տական ճակատ մը կազմելու համար։ Միապետականներն ալ իրենց կարգին կը համախմբուին նախորդ նախարար Սթրայթի նախագահութեան տակ։

Ընկերվարականները եւ Հ. Դաշնակցութիւնը

Ֆրանսայի ընկերվարականներու ազգ. խորհուրդը կիրակի օր աւարտեց իր նախապատրաստական ժողովը։

Երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, 846ի դէմ 2199 ձայնով որոշուեցաւ պահել ընկեր Փօլ Գոնքուրը, իբրեւ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան ֆրանսական պատուիրակութեան։

Միւս կողմէ, 1266ի դէմ 1707 ձայնով ընդունուեցաւ բանաձեւ մը, որ կը տրամադրէ պահանջել պատերազմի դաշնագիրներու վերաքննութիւնը եւ Հռենոսի պ. բպումը։

Այս որոշումը մեծ իրարանցում պատճառած է քաղքենի հոսանքներուն։

Պատերազմը օրէնքէ դուրս

Ֆրանսական կառավարութիւնը Շաբաթ օր յանձնեց իր վերջին պատասխանը՝ ամերիկեան նոր առաջարկին, որ կը պահանջէ օրէնքէ դուրս հռչակել պատերազմը։ Կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնիլ այս անգամ, մանաւանդ որ առաջարկը ուղղուած է ոչ միայն Ֆրանսայի, այլ եւ ուրիշ պետութեանց, ինչպէս կը պահանջուէր։ Թէ Անգլիա եւ թէ Ֆրանսա կը պնդեն կարգ մը վերապահումներու մասին։ Այսպէս, Անգլիա կը պահանջէ անխախտ պահել օրինաւոր ինքնապաշտպանութեան պատերազմի իրաւունքը, ինչպէս եւ Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտին համաձայն կնքուած դաշնագիրները։ Վերջապէս, եթէ ո՛ր և է պետութիւն բռնաբարէ նոր դաշնագիրը, միւսները ազատ պիտի զգան իրենք զիրենք։

Նոր Ահաբեկում Պելկրատի մէջ

Ուրբաթ օր, անծանօթ մը մտնելով Պելկրատի ապահովութեան տեսուչ Լազիչի գրասենեակը, կրակ բացաւ։ Տեսուչը թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ գլուխէն, իսկ յարձակողը անձնասպանութիւն փորձեց. կ՚ապրի դեռ, առանց խօսելու։ Պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, ահաբեկիչը մակեդոնացի պուլկար մըն է, որ գաղտնապէս անցած էր սահմանը, մահափորձ գործադրելու համար։ Ձերբակալուած է մեղսակիցներէն մէկը, որուն գլխարկին մէջ գտնուած է գաղտնի հրահանգ մը։ Կը կարծուի թէ բոլորը չորս հոգի են, երեքը՝ Փարիզ-Հռոմ ճամբով Պելկրատ մտած։

Նոր երկաթուղիներ Թուրքիոյ մէջ

Կարգ մը գերման եւ շուէտական խմբակներ դիմումներ կատարած են թրքական կառավարութեան, երկաթուղագիծերու շինութեան համար։ Առաջարկուած ծրագիրները շատ կարեւոր են։ Ասոնց կարգին կը գտնուին Միջերկրականի, Սեւ Ծովու եւ Արքիպեղագոսի եզերքը գտնուած նաւահանգիստներու միացումը։ Դիմում կատարողները գաղտնի կը պահեն իրենց ծրագիրները։ Մասնաւորապէս գերման եւ շուէտական երկու խմբակներ կարեւոր առաջարկներ ըրած են, խնդրելով նաեւ որ յատուկ մարմին մը ղրկուի, իրենց ելմտական վիճակը ստուգելու համար։ Գերմանները կ՚ըսեն թէ յատակագիծ մը կը պատրաստեն, Պերլինի եւ Գապուլի միջեւ երկաթուղագիծ մը հաստատելու համար։ Այս գիծը բնական է որ Պարսկաստանէն պիտի անցնի։

Շուէտացիներու յատակագիծները դեռ յայտնի չեն. բայց կ՚ըսուի թէ անոնք ալ կարեւոր նաւահանգիստներ պիտի շինեն։ Կ՚ըսուի թէ հանրօգուտ շինութեանցգործավար Պեհիճ պէյ մօտերս Եւրոպա պիտի երթայ, այս առթիւ քննութիւններ կատարելու համար։

Տաքը Եւրոպայի մէջ

Յուլիս 14ին եւ 15ին անտանելի չափերու հասաւ տաքը ամբողջ Եւրոպայի մէջ. Կիրակի օր, Ֆրանսայի մէջ ջերմաչափը արձանագրեց միջին 34 աստիճան։ Փարիզ՝ շուքին մէջ, կէսօրին բարձրացաւ 36.2ի, Անկուլէմ՝ 38, Տիժոն՝ 37, Նիմ և Քլէրմոն Ֆէրրան՝ 35, Թուռ, Անժէր, Անթիպ, Նանսի՝ 33, Պէլֆոր՝ 30։

Փարիզի մէջ երեք հոգի արեւահար եղան։

Իսկ Պերլինի մէջ, տաքը շատ աւելի կը նեղէ ժողովուրդը։ Վաճառատուները սովորականէն մէկ ժամ առաջ գոցուեցան, որպէսզի պաշտօնեաները կարենան զովանալ եւ կազդուրուիլ։ Չորս հարիւր հազարէ աւելի երկսեռ բազմութիւն մը Պերլինի մօտակայ լիճերը խուժեց լողնալու, բայց անոնցմէ մէկուն ջուրը 28 աստիճան տաքութիւն ունէր։ Արեւահարութեան բազմաթիւ դէպքեր պատահեցան։ Քսան տարիէ ի վեր, նման տաք չէր տեսած Պերլին, ինչպէս նաեւ Լոնտոն ուր շուքին մէջ ջերմաչափը բարձրացաւ 31ի։ Օդերեւութաբանները կը յայտնեն թէ՛ տաքը նոր է որ կըսկսի,և շատլօնտոնցիներ որոնց ջերմաչափը ցարդ չէր բարձրացած այդ աստիճան, զովանալու համար կը խուժեն Փարիզ եւ Ֆրանսայի զանազան քաղաքները, ուր սակայն աւելի տաք կ՚ընէ։

Կիլպօ եւ Ամունտսէն չեն ազատուած

Զրոյց շրջեցաւ թէ ռուսական սառնաբեկը Մալիկին յաջողած է փրկել նաեւ Ամունտսէնը և իր ընկերները։ Բայց այս զրոյցները չեն հաստատուած։ Ստոյգ է միայն որ «Մալիկին» հրահանգ ստացած Մոսկուայէն Կիլպօն և Ամունտսէնը փնտռելու Շփիցպէրկի հարաւ-արեւելեան կողմը։

Միւս կողմէ, Կրասին» սառնաբեկը որ Սամուէլովիչի ղեկավարութեան տակ պրպտումներ կը կատարէ, մեկնած է Վիյլիէրի խմբակին գտնուած վայրէն, Ցուխնովսքին եւ փրկելու համար որմէ միայն երեք մղոն հեռու կը գտնուի։

Թանձր մառախուղ մը սակայն կ՚արգիլէ արագ ընթացքը «Կրասին»ի, որ նոյն առթիւ պիտի փնտռէ Ամունտսէնը և Ալէքսանտրիի խմբակը։ Մինչեւ երկու օր, կը յուսացուի թէ կարելի պիտի ըլլայ ստոյգ տեղեկութիւններ քաղել բեւեռի վերջին աղէտեալներուն մասին։

Հաւանական կը նկատուի որ «Կրասին» առանց դժուարութեան կարենայ կտրել սառոյցներու շրջանակը։ Սակայն եթէ ճամբան հանդիպի սաստ թանձր խաւերու, թերեւս Ցուխնովսքին պաշտօն պիտի տայ նոր փնտռտուքներ կատարելու, ինչ որ առ առաւելն երկու օր կը պահանջէ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՓՕՆ Տ՚ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

Փօն տ՚Օպնայի Հ. Յ. Դ. գրադարանը Խանասորի Արշաւանքի 34րդ տարեդարձին առթիւ կը ներկայացնէ՝

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Փօն տ՚Օպնայի քաղաքապետարանի սրահը։ Բանախօսութիւն, երգ եւ արտասանութիւն։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"

№ 6—7 ՅՈՒՆԻՍ—ՅՈՒԼԻՍ

Բովանդակութիւն. — Ռուսաստանի նոր կացութիւնը՝ խմբագրական. — Յակոբ Բուզանդեան՝ Յ. Տէր Դաւթեան. — Հակախորհրդային գաղափարական պայքարի յատուկ առաջադրութիւնները Հայաստանում՝ Ա. Զամալեան. — Ինքնաքննադատութիւն...՝ Աշոտ. — «Ազգային հարցը մարքսիզմի քուրայում»՝ Կ. Սասունի. — Գաղափարների նշանակութիւնը՝ Ա. Գասպարեան. — Թուրքիոյ շուրջ. — Հայաստանի անկախութեան տասնամեակի տօնակատարութիւններ. Ինտերնասիոնալ։

ԳԻՆԸ՝ 2.50 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին Ժասնաւորաբար Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ Իշխան ենթակոմիտէները եւ համակիրները։ Կը խօսի՝ ընկ. Մ. Գուլամճեան։ Նիւթ՝ Դաշնակցութեան հիմնագիրները։

Մարսէյլի Գառ. միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. Գուլամճեան։ Նիւթ՝ Քիւրտ ազատագրական պայքարը եւ հայ ժողովուրդը։ Կը հրաւիրուին բոլոր հետաքրքրուողները։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Խնուսի Հայրենակցական Միութիւնը իր հիմնադրութեան երկրորդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպած է դաշտահանդէս մը 12 Օգոստոս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Պուլվար Ռապաթոյի Հանրածանօթ պարտէզին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէն, նկատի առնել այդ թուականը։

ԱՐՄԷՆԻԱ ՖՈՒԹՊՕԼ ՔԼԻՒՊԻ վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր հին եւ նոր անդամները, որոնք կը փափաքին յառաջիկայ եղանակին համար պատրաստուիլ, ամէն շաբաթ ժամը 2էն սկսեալ Stade Colombes քովի դաշտը գիմել։ Իսկ անոնք որ նոր անդամագրուիլ կ՚ուզեն պէտք է բերեն իրենց հետ երեք հատ լուսանկար։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Կը փնտռուի Քորֆուի չափահաս որբերէն Նաթանիէլ Անուշեան, որ երեք տարի առաջ Փարիզ կը գտնուէր։ Կը խնդրուի իր հասցէն գիտցողներէն, գրել՝ Mouscheg Anouschian Fabric Damadian Constantza (Rumania).

— Կը փնտռուի Բաբերդցի Արտաշէս Վարդերեսեան, 21 տարեկան, որուն Փարիզ ըլլալը կը կարծուի։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

Կը փնտռուին Էսկիշէհիրցի Գրիգոր Յարութիւն (Արթիւր) Պաղտասարեան եւ Յարութիւն Արթիւր Փէյլիշեան որոնք 1923ին Պոլսէն եկած էին Ֆրանսա։ Իմացնել՝ Մնացական Պաղտասարեան, Castelnau d'anglès (Gers).

Կը փնտռուի Մուշի Վարդով գաւառակէն, Գասքան գիւղացի, Բարձրավանդ Խաչիկեան, որ Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել՝ Լեւոն Տօնիկեանի, 12 Rue Elie, Gentilly (Seine).

ՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Աւարտած եմ Պրագայի համալսարանը, բնական գիտութեանց տոքթորի տիտղոսով, ունիմ մանկավարժականպատրաստութիւն՝ վկայուած նոյն համալսարանի փիլիսոփայական ֆաքիւլթէէն։ Կը ստանձնեմուսուցչական պաշտօն հայկական որեւէ վարժարանի մէջ։ Նախընտրելի է միջնակարգ վարժարան։ Դիմել՝ Dr. B. Minassian, 21 Premyslovska, Prague XII (Tchécoslovaquie).

Կը խնդրուի հայ թերթերէն արտատպել։

Հայ գործաւորներու

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ շինութեանց գործաւորներ՝ ներկարար, պատ ծեփող եւ մանէօվրը։ Աշխատավարձ՝ ֆրանսական սէնտիքայի սակով։ Դիմել՝ Դանիէլեան եղբայրներու, 31 Rue Voltaire, Lyon.

Աշխարհաքիւն

Առաջին անգամ ըլլալով լոյս տեսաւ Չէյթուն քաղաքը, իր չորս իշխանները եւ ընդհ. պատերազմի ընթացքին նահատակուող հերոսներուն մեծադիր նկարը, տպուած թուղթով եւ խնամուած աշխատութեամբ։

ԳԻՆ 4 ՖՐԱՆՔ

Փոստի ծախք չկայ, Կ՚ընդունինք ֆրանսական դրոշմ Մեծաքանակ գնումներու մասնաւոր զեղչ։ Դիմել՝ M. Ezéguielian, 75 Ave. Berthelot, Lyon, Փոխադրմէքը բացարձակապէս կանխիկ է։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

«ԲԱՆԱԼԻ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ»

Ֆրանսերէն կարդալ եւ գրել կը սորվեցնէ՝ առանց ուսուցիչի. դիւրհասկնալի մեթոտով կը պարունակէ կարեւոր ծանօթութիւններ եւ գիրերու ազիւսակ մը։

Գին՝ 2 ֆրանք 50 սանդիմ

Դիմել՝ G. Momdjiani 48 Boite Postale, St. Chamond Loire.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant E. SOUVIGNY

ԶԱՆԱԶԱՆ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Կարմիր աստղի տակ 30, Սիգոնմա 12, Աւազակապետը ... Ալիսի սիրահարը 15, Սիրանուշ 15, Ճէք (790 էջ, կազմուած) Սիրային ոճիր մը 12, Յարութիւն (թօլսթոյ, 610 էջ) 50, Հ... նիքին ուխտաւորները 9, Գին, խաղ եւ գինի 12, Կարմիր ժ... 10, Լեւան ոգին 15, Մացտեններուն մէջ (2 հատոր) 25, ... Գոնսթանթէն 10, Երուսաղէմը Ցարլէքալրի մէջ 10, ... Լէպօ 15, Սիրոյ խորանին առջեւ 4, Հին Աստուածներ 15, ... յումէ 4, Ալեքսանդր գրագիր 4, Ցարաբախտ ուսանողը 5, ... րէստին հօճա 17.50, Պէքրի Մուսթաֆա 5, Քէօր օղլու ... հիպնոթացնող Նորածինը 2, Թիւրիդեայ խոցը (294 էջ) 10, ... Ղարիպ եւ Շահ Սէնէմ 7, Աշըգ Քէրէմ 7, Շահ Իսմայիլ 5, ... սիանոս 2, Մահացու սէր 3, Մակպեթ 5, Օթէլլօ 10, Համլէտ ... Ֆրանս. խօսակց. 6, 8 եւ 10, Երազահաններ 5, 10, եւ 12, ... րաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 25 եւ 30, Հայաստանի մեծ քարտէզ 20, ինչպէս նաեւ հին կամ նոր ամէն տեսակ գիրք։ Պահանջեցէք մեր գրացուցակը եւ ընտրեցէք ձեր նուէրցու գիրքերը։ ...թիւններու եւ գրադարաններու մասնաւոր զեղչ։

ՆՈՒԷՐ.— 25 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք կը տրուի, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի, 100 ֆր.է աւելիին 15 ...

Դիմեցէք՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն { 289bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-62

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՅՈՒԼԻՍ 1928

18 JUILLET 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 701 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

Անցեալ օրեր ի վեր քանի մը տող կ'ունենանք մեր մամուլին մէջ, ազգային-գաղթային գործերու մասնակցելու կամ չմասնակցելու հարցին առթիւ։

«Յառաջ»ն ալ անմասն չմնաց այդ վէճերէն, ամիսներ առաջ [...]ղ տալով երկու տարբեր տեսակէտներու։

Կը թուի թէ՝ կարգ մը հիմնական կէտերու մասին շփոթութեան մէջ են վիճաբանողները։ Այդ պատճառով ալ, փոխանակ [...]իրճուելու բանավէճին մանրամասնութեանց մէջ, կ'ուզէինք [...]րք մը ճշդումներ եւ լուսաբանութիւններ կատարել։

Ամէն բանէ առաջ, բաներ որ մասնակցելու կամ չմասնակցելու հակաճառութիւնը ակադեմական վիճաբանութենէ մը աւելի արժէք չունի, ներկային համար։

Դաշնակցութեան Ժ. Ընդհ. Ժողովը որոշած է մասնակցիլ հանրային-կրթական գործերու, յստակ պատճառաբանութեամբ, միանգամայն տալով սահման մը գծելով։

Առանց այդ որոշման ալ, անբնական է որ, գաւառական [...]ուղներէն գետնին երեսը եղած կազմակերպութիւն մը կծկուի [...]ն պատեանին մէջ, դառնայ միականի եւ քալէ մէկ ոտքի [...]այ։

Եթէ ուզէ իսկ, չի կրնար և ծիծաղելի կը դառնայ, մանաւանդ [...]րկայ իրականութեան մէջ, որ գործ կը պահանջէ տասը ճակատի վրայ։

Վարիչներուն ձեռքն է այնպէս մը կարգաւորել գործերը, [...] մէկը միւսը չխանգարէ, հիմնականը չշփոթուի երկրորդականին, չորրորդական հոգին հետ, և բանկալը չդառնայ կուսակցական ոգեւորութեան եւ գործունէութեան ասպարէզ։

Այս մտահոգութեամբ ալ, կուսակցութեան Ընդհ. Ժողովը եւ Վարիչ Մարմինները միշտ հրահանգներ կուտան եւ ուղիծներ կը մշակեն։ Եւ եթէ սխալներ գործուած ըլլան թուղթի [...], յաճախ օրուան կեանքը ցոյց կուտայ շիտակ ճամբան, [...]բաւէ որ ուշադրութեամբ հետեւինք։

Արդ, կուսակցութեան որոշումներէն մէկը այն է որ, [...] հանրային-գաղթային գործերով, մեր կենդանի ուժը չխրենք անոնց տաղտուկներուն մէջ, եւ ինչպէս իւրաքանչիւր գործին իր համապատասխան արժէքը, իւրաքանչիւր [...]րդուն ալ իր տեղը տանք։

Իբրեւ յրացուցիչ, Դաշնակցութիւնը որոշած է եւ միշտ կը յիշեցնէ, որ կուսակցութեան մէջ պատասխանատու [...] ունեցող ընկերները, ո՛ր եւ է Մարմնի Շրջ. կամ կեդր. [կո]միտէ եւլն.) անդամները չմասնակցին ազգային վարչական [մա]րմիններու։ Դաշնակցութեան կեդր. կոմիտէի անդամը չի [կր]նար անդամ դառնալ Թաղ. Խորհուրդի, Հոգաբարձութեան [կա]մ Ազգ. Վարչութեան։

Կ'ընդունինք որ սայթաքումներ պատահած են այս գետնին [...]այ. Մարմնի անդամը տանելով մինչեւ ժամուն բակը։ Շա[տե]ր տեղական պայմաններով կը բացատրեն այս վրիպումները. [...]իչներ՝ յարմարութեան տեսակէտով եւլն.։ Բայց խախուտ [...]յս արդարացումը։

Յետոյ, կազմակերպուած գաղութներու մէջ, ուր Դաշնակցական երեսփոխաններ կան, կանոն է որ անոնք ինքնուրոյն [խմ]բակցութիւն համարուին, իրենց յատուկ ծրագիր-կանոնա[գր]ով։ Այսպիսի պարագաներու մէջ, շրջանին Վարիչ Մարմինը [իրա]ւունք չունի ոտքով-ձեռքով միջամտելու ազգային գործի [մէ]ջ։ Ան պիտի վստահի իր խմբակցութեան, եւ պիտի յարգէ [անո]ր իրաւասութիւնները, փոխանակ ոստիկանի պէս խառնուելու ամէն մանրամասնութեան։ Արթուն աչք եւ կանոններու [յա]րգանքի հսկողութիւն, — ահա իր պարտականութիւնը։

Եւ արդէն, ամբողջ գաղթային-ազգային գործունէութեան [մէ]ջ, Դաշնակցական մարմնին կամ անհատին գլխաւոր դերը [պի]տի ըլլայ արթուն պահակի աշխատանք,— հետեւիլ, մղում [տա]լ, պաշտպանել ժողովուրդին, խոնարհ խաւերուն շահերը, [ջ]ոքացնել ամիրայական մարմաջները, ուժ տալ ազգային [...]կոյթին, մէկ խօսքով՝ ճամբայ ցուցնել եւ գործ արտադրել։

Իսկ ասոր համար, երբեք անհրաժեշտ չէ որ Դաշնակցա[կա]ններ խմբովին մտնեն ո՛ր եւ է վարչական մարմնի մէջ, [մե]ծամասնութիւն կազմեն, իշխանութիւն հաստատեն։ Յա[ճա]խ մէկ Դաշնակցականը բաւական է ներ կամ տասնմէկ [ան]ձինոց վարչութեան մը մէջ, կը բաւէ որ սիրէ այդ գործը եւ [ճա]նաչէ գիտնայ իր կուսակցութեան տեսակէտները։

Ինչո՞ւ ծածկել որ, այսպէս կոչուած ազգային գործերու [մէ]ջ, յաճախ մենք աւելի ապիկար ենք քան ուրիշները, մանաւանդ չէզոքները։ Չենք կրնար ձեռնհաս հեղինակութիւն [դա]ռնալ ամէն բանի մէջ։ Եւ յեղափոխականին վայել չէ ժա[ման]ակը դրան աղջեւ ալ փայլելու մարմաջը։

Երեք օրէ ի վեր կը հրատարակենք մանրամասն եւ փաս[տա]ցի թղթակցութիւն մը, Մարսէյլի Ազգ. Վարչութեան մէկ [տա]րուան գործունէութեան մասին։ Որոշ կ'երեւայ որ մեր ըն[կե]րները օգտակար գործ են տեսեր, կազմակերպելով 12.000նոց [գա]ղութ մը, որքան կը ներեն պայմանները։

Այս արդիւնքը չի մխտեր մեր դիտողութիւնները։ Փաստ է [որ] մեր ընկերները իրենց հետ ունեցեր են չէզոքներ եւ հնչա[կեա]ններ։ Եւ աւելի հաւատարմօրէն հետեւելով կուսակցութեան ուղեգծին, կը կարծենք թէ աւելի արդիւնաւոր տարի մը [կ'ու]նենան, միեւնոյն ատեն անվթար եւ կենդանի պահելով բուն [Դաշ]նակցական գործը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԻՐՔԵՐԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կուսակցական կիրքերը նորէն ծայրայեղ սաստկութեան հասած են Յունաստանի մէջ։ Նմուշի համար, Թահիտրոմոս թերթին խմբագրականէն կը քաղենք հետեւեալ հատուածները.

— «Թող հնչեն չարագործ ծերուկին փողերը, թող խանդավառութենէն իրենք գիրենք կորսնցնեն և թող փրփրին իրենց վէնիզէլօսական լուտանքին պատճառով։

Իրենց այդ փողահարութիւնները, յիմարութիւնները, և լուտանքին փրփուրները ախտաբանական երեւոյթ են և արժանի յիմարաբոյժներու ուսումնասիրութեան միայն։

Թող թմբկահարեն վէնիզէլօսեան թմբկահարները և թող խելքերնին թռցնեն տեսնելով որ իրենց «չարլաթան» պետը իշխանութեան գլուխ կ'անցնի։ Ոչ անոնց թմբկահարութիւնները, ոչ ալ խելակորոյս վիճակը մեզ կը հետաքրքրէ։ Մեզ կը հետաքրքրէ միայն Յունաստանի փրկութիւնը և ասոր համար ալ պիտի պայքարինք անոնց դէմ։

Յունաստանը, իրական Յունաստանը մենք ենք, որովհետեւ մե՛նք այս պայքարին, եթէ երբեք Յունաստանը դուք էք ձեր փլատոնիրուանիպով, Բոնաոլիսներով, Թանթալիտիանիրով, Վօվօլինաներով, Իոնօս Տրակուլնիս մը, Կունարիս մը, Սթրաթօս մը և դեռ այնքան պատուական և հայրենասէր հելլէններ սպաննող ոճրագործներով։

Թէ՛ դուք և թէ մենք, լաւ կը ճանչցուինք օտարներու կողմէ։

Մենք, անոնց համար, օրինապահներ ենք, իսկ դուք՝ մարդասպաններ։

Անգլիացիները երբ կը խօսին ձեր ղեկավարի մասին, կը խօսին կարծես հասարակաց ոճրագործի մը մասին, որ իր հակառակորդները սպաննեց, որպէսզի ինքը իշխէ։

Ֆրանսացիները, իրենց վարչապետին՝ Պ. Փուանքարէի բերնով, ձեր ղեկավարը կը կոչեն արկածախնդիր ու ոճրագործ։

Իտալացիները տարբեր կարծիք չունին այս մասին։

Եւ սակայն, մենք, գերմանասէրներ ենք ու դաւաճաններ, իսկ դուք, իրենց բարեկամներն ու դաշնակիցները։

Այսպէս ենք մենք, այսպէս էք դուք։ Հետեւաբար, ձեր թմբկահարութիւնները ինչպէս նաև լուտանքի ձեր պոռչտուքները, զոր լսելի կը դարձնէք ձեր ղեկավարի իշխանութեան գլուխ գալուն առթիւ, այսօր, նախասահմանուած են չարունակուելու մինչեւ ընտրութեանց օրը, որովհետեւ այդ օրը կարհուրելի պարտութիւն մը, աւելի զարհուրելի քան 1920ի Նոյեմբեր 1ը, պիտի պապանձեցնէ ձեզ»։

ՓԱՌԱՒՈՐ ՏՕՆ ՄԸ

Յուլիս 19էն 23 փառաւոր տօն մը պիտի կատարուի Վիեննայի մէջ, ի պատիւ Շուպէրթի։ Այս առթիւ 120.000 երգիչներ Աւստրիա պիտի երթան՝ Գերմանիայէն եւ Ամերիկայէն։ Ֆրանսական թերթերը գիտել կուտան թէ հանդէսը քաղաքական ցոյցի մը ձեւը պիտի առնէ, շեշտելով Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացումը։ Գերմանական թերթ մըն ալ կը յիշէ այս պարագան։ «Գերման երգիչներու այս տօնը ամենամեծ կարեւորութիւն ունի Աւստրիոյ և Գերմանիոյ միացման համար։ Թէեւ քաղաքական նպատակ չունի, բայց ներքին անհրաժեշտութեամբ, պատմական դէպք մը պիտի ըլլայ միացման համար, միացման անմահ ցոյց մը»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մակեդոնական եղբայրասպանութիւնները

ԻՎԱՆ ՄԻԽԱՅԼՈՖ ԱԼ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ?

Երէկ հրատարակեցինք Սոֆիայի մեր թղթակցին մէկ նամակը, որմէ կը հասկցուէր թէ Զոր. Փրոթէկէրոֆի սպանութիւնը ներքին վէճերու հետեւանք է։ Նոյն իսկ պնդողներ կան թէ Մակեդոնացի հայդուկը սպաննուած է իր ընկերոջ, Իվան Միխայլոֆի հրամանով։

Պելկրատէն Յուլիս 16 թուակիր հեռագրի մը համաձայն, Իվան Միխայլոֆ ալ իր կարգին սպաննուած է անծանօթի մը կողմէ, որ սրտին դաշոյն մը մխելով, փախեր է։

Խնդիր է թէ ո՛ւր կանգ պիտի առնեն այս փոխադարձ սպանութիւնները, որ կը շարունակուին տարիներէ ի վեր, ծանրապէս վնասելով Մակեդոնական դատին...

Պատերազմը օրէնքէ դուրս...

Ինչպէս գրած էինք, Ֆրանսա ամերիկեան կառավարութեան հաղորդեց իր պատասխանը, պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու ծրագրին առթիւ։

Իր պատասխանին մէջ, Պրիան գոհունակութիւն կը յայտնէ որ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնն ալ Ֆրանսայի պէս կը հասկնայ առաջարկուած դաշնագրին իմաստը։ Այսպէս, միջազգային խաղաղութեան դաշնագրով, չպիտի սեղմուի կամ խախտուի ինքնապաշտպանութեան իրաւունքը։ Իւրաքանչիւր ազգ միշտ ազատ կը մնայ իր երկիրը պաշտպանելու յարձակման մը կամ արշաւանքի մը դէմ. միայն ան կրնայ որոշել թէ հա՞րկ է պատերազմի դիմել, ինքնապաշտպանութեան համար։

Յետոյ, նոր դաշնագրին ո՛ր եւ է մէկ տրամադրութիւնը հակառակ չպիտի ըլլայ Ազգերու Դաշնակցութեան դաշինքին, ոչ ալ Լոքարնոյի եւ չէզոքութեան դաշնագիրներուն։ Վերջապէս, եթէ ստորագրող պետութիւններէն մէկը խախտէ դաշնագիրը, միւսները իրենք զիրենք ազատ պիտի զգան զանցառուին հանդէպ։

Ֆրանսա գոհացում ստացած կ'ըլլայ, նաեւ անոր համար որ, Ամերիկա նոյն դաշնագիրը կ'առաջարկէ ուրիշ պետութեանց ալ, փոխանակ առաջին անգամ միայն երկու պետութեանց միջեւ կնքելու։ Այնպէս որ, Ֆրանսա պատրաստ է այժմէն իսկ ստորագրելու Քէլլոկի Յունիս 23 թուակիր ծանուցագիրը։

∴ Անգլիոյ պատասխանը պիտի յանձնուի այսօր, Չորեքշաբթի։ Իրլանտա առանց վերապահութեան կ'ընդունի առաջարկուած դաշնագիրը։ Ճափոնի կառավարութիւնը սկսաւ խորհրդակցիլ։ Իտալիա եւս հաւանութիւն յայտնած է, կ'ըսուի թէ բոլոր հրաւէրներուն պատասխանը ստանալէ յետոյ, Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարը Եւրոպա պիտի գայ աշնան եւ թէ դաշնագիրը պիտի ստորագրուի Փարիզի մէջ։

Ջարդ՝ չինական Թուրքիստանի մէջ

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ Եանկ Ցէնկ Ցին, չինական Թուրքիստանի զինուորական կառավարիչը, սպաննուած է Յուլիս 7ին, արտաքին գործավարին հետեւորդ զինուորներուն կողմէ։ Մարդասպանները ձերբակալուած են։ Այս սպանութիւնը մեծ գրգռութիւն պատճառած է չինական շրջանակներու մէջ, ուր կը վախցուի խռովութիւններէ, խորհրդային ազդեցութեան շնորհիւ։

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Թուրքիստանի քաղաքային կառավարիչը Յուլիս 9ին գնդակահարել տուած է արտաքին գործավարը եւ անոր հետեւորդներէն քսան հոգի։

Յունական գործադուլը վերջացած

Աթէնքէն հասած վերջին լուրերը կը հաղորդեն թէ վերջացած է ընդհանուր գործադուլը։ Այս առթիւ կառավարական թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան այս դէպքին, որ, իրենց կարծիքով, կ'ապացուցանէ բանուորներու չափաւոր տարրին գերակշռութիւնը։ «Պահպանողական բանուորները հետզհետէ աւելի արդիւնաւորապէս կը հակազդեն համայնավարներուն դէմ։ Այս վերջինները վտարուեցան Պիրէոսի բանուորական համագումարէն եւ կորսնցուցին իրենց ազդեցութիւնը։ Այժմ ստոյգ է թէ Մոսկուայի գործակալներուն գործունէութիւնը շատ տաժանելի է Յունաստանի մէջ եւ հետզհետէ անյաղթելի խոչընդոտներու պիտի հանդիպի»։

Իտալիա՝ դէպի Արեւելք

Իտալեւաֆղան դաշնագրին առթիւ, «Լավորօ տ'Իտալիա» ուշագրաւ յօդուած մը կը հրատարակէ, երեսփոխան Օրանոյի ստորագրութեամբ։ Յօդուածագիրը կ'ըսէ թէ՝ նոր Իտալիան այժմ կրնայ Շքոտրայէն սկսելով, Մակեդոնիոյ, Պուլկարիոյ, Թուրքիոյ, Պարսկաստանի եւ Աֆղանիստանի ճամբով, բարեկամ ազգերու մէջէն երթալ մինչեւ Փամիր, Ասիոյ սիրտը, ոչ հեռու չինական սահմանագլուխէն։ Այսպէս, շնորհիւ Հռոմի կառավարութեան արժանիքներուն, մեծ պողոտայ մը կը բացուի Իտալացիներուն աղջեւ, որոնք ձեռներէցութեան ոգի ունին։ Միւս կողմէ, աճական այն ազգերը որ կը վերանորոգուին, պէտք ունին արդէն վերանորոգուած ժողովուրդներու փորձառութեան եւ գործակցութեան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԼՈՒՍԱԲԱՆԵՑԷՔ

Բարեգործականի գրասենեակէն ստացանք հետեւեալ զեկոյցը, Յուլիս 7 թուակիր.

— «Միութեան հիմնարկութիւններէն Նուպարեան Սանուց Վարչութեան վերջին տեղեկագրէն կ'երեւայ թէ 1924ին Վաեմ. Պօղոս Նուպար փաշայի կողմէ նուիրուած հիմնադրամը, որ սկիզբը շուրջ 20.000 անգլ. ոսկիի առաջնակարգ արժեթուղթերէ կը բաղկանար, շնորհիւ վեհանձն նուիրատուին իմաստուն կարգադրութեանց, չորս տարուան մէջ զգալի բարձրացումով մը յանգած է 26.700 անգլ. ոսկիի, իսկ տարեկան եկամուտն ալ 1006 ոսկիէն 1280 ոսկիի, ինչ որ ցոյց կուտայ սոյն հիմնադրամին ներկայ աւելի քան բարգաւաճ վիճակը։ Միւս կողմէ, նկատի առնելով առձեռն նուազագոյն 50.000 ֆրանքի պահեստի գումար մը ունենալու անհրաժեշտութիւնը, Վարչութիւնը հարկադրուած է, պահելով արդէն ընտրուած նախորդ սաները, յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանին համար առայժմ նոր միակ սան մը ընդունիլ, որուն անունը արդէն անցեալ տարուընէ իսկ արձանագրուած էր»

Բառ առ բառ հրատարակելով այս տեղեկութիւնը, կը ծանօթենք անոր ծանօթ եւ անծանօթ ընթերցողներուն. — Նուպարեան Սաներու ֆոնտի մասին շրջած զրոյցներուն պատասխա՞նն է այս։

Այն ատեն, ի՞նչ հիման վրայ, նոյն Բարեգործականի պատասխանատու վարիչներէն Պ. Լեւոն Բաշալեան ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնը.

— «Այս տարի վարչութիւնը որոշած է որ եւ է ուսանող չառնել. ոչ ոք ընդունուած է. սակարանական ձախորդ գործողութիւններ պատճառ եղած են որ չկարենան այս տարի ոչ ոք ընդունիլ»։

«Յառաջ»ը արձագանգ եղած էր զրոյցի մը, հիմնուած՝ գրաւոր վկայութեան մը վրայ, որմէ կը քաղենք վերի տողերը։

Այս բոլորին մէջ, ո՞ւր է սուտը. Բարեգործականի Յուլիս 7 թուակիր զեկո՞յցը, թէ Պ. Լ. Բաշալեանի յայտարարութիւնը, որուն վկան ալ կրնանք ներկայացնել, ի հարկին։

Ո՞վ պիտի լուսաբանէ այս հանելուկը. «Յառաջ»

Պ. ՃՕԼԻԹԹԻ ՄԵՌԱԾ

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ՝ նախկին վարչապետ Ճիոլիթթի, որ յուսահատական վիճակ ունէր քանի մը օրէ ի վեր, մեռաւ յանկարծ, երեքշաբթի գիշեր։

Հանգուցեալը 86 տարեկան էր եւ 60 տարի վարած է Իտալիոյ ճակատագիրը։ Մեծ դեր ունեցած է միջազգային կեանքի մէջ ալ։ Իր մահով ամբողջ շրջան մըն է որ կը փակուի, եւ քաղաքականութիւն մը գերեզման կ'իջնէ։ Հինգ անգամ վարչապետ եղած է պատերազմէն առաջ կամ յետոյ եւ վեց անգամ՝ ներքին նախարար։

1912ին պատերազմ հռչակեց Թուրքիոյ դէմ, բայց յամառօրէն կը պնդէր որ Իտալիա չէզոք մնայ Մեծ Պատերազմին։ Ֆաշիստ իշխանութեան հաստատումէն յետոյ, զարմացուցիչ մտքի մինչ ուրիշներ դասալիք եղան, այսծերունին կը շարունակէր ընդդիմախօսել Մուսոլինիի, մանաւանդ սահմանադրութեան ջնջման առթիւ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ԻՆՉՈ՞Ի ՁԱԽՈՂԵՑԱՒ

Գրեցի թէ հայկական դատի ձախողումը սկսաւ Պերլինի վեհաժողովէն։

Պալքանեան պետութիւնները ղժգոհ մնացին եւ սպասեցին յարմար օրերու։ Ռումանիա անդամահատուեցաւ, Յունաստան մատնուեցաւ, խորտակուեցան յեղափոխական ուժերը, որոնք 1875 Յունիսին կազմուեր էին սլաւ ցեղի ազատագրութեան համար։

Ձախողութիւնը միայն հայկական չէր ուրեմն։ Ռուսիա կ'իւրացնէր Պեսարապիան, Աւստրիա պիտի հովանաւորէր Պոսնա-Հէրցէկը եւ Անգլիա կը կլլէր Կիպրոսը։ Լորտ Պիքընֆիլդ կ'ըսէր Լորտերու ժողովին մէջ, «Հարկ տեսնուեցաւ պահել օսմ. տիրապետութիւնը»։

Կրիսպի միայն բողոքեց յանուն ազգութիւններու Իրեն համեմատ, ճշմարիտ քաղաքականութիւն մը հիմնուած ըլլալու էր ազգութիւններու սկզբունքին վրայ։ (ՅԱռ. Երեսփ. ժողովի մէջ, 1879 փետր. 3)։

Պերլինի վեհաժողովին մէջ, Անգլիա եւ Գերմանիա տիրապետող դեր ունէին, մէկը սպառնական, միւսը երեւութապէս անշահախնդիր։ Ֆրանսայի ձայնը տկար էր, Իտալիա՝ քաղաքականապէս թոյլ։ Խորագէտ Պիզմարքի նպատակն էր աւստրիական եւ ռուսական հակամարտութիւն մը ստեղծելով, ապահովել աւստրիական դաշնակցութիւնը։ Ուստի հարկ էր Աւստրիան մղել դէպի առաջ, դէպի Պալքանները, դէպի Եգէական։ Ռուսիա բնականաբար պիտի ընդդիմանար, Աւստրիա սպառնալիքի տակ՝ Գերմանիոյ օժանդակութիւնը պիտի ուզէր եւ Գերմանիա հաճոյքով պիտի դաշնակցէր։

Իտալիոյ պետական մեծ դէմքին, Կրիսպիի ճառը անզօր էր... Կրիսպի կը ցաւէր որ պուլկար ժողովուրդը լիովին չվարձատրուեցաւ։ Յիշելով պուլկարական ջարդերը։ վեր կը հանէր այդ ժողովուրդին քաջութիւնը։ «Թաքնութեան այս գործերը, այնքան առաքինութիւն եւ կամքի կարողութիւն կը վկայեն, կենսունակութիւն մը, որ ժողովուրդներու ինքնուրոյն գոյութեան յատուկն է։ Ցեղոյ կ'աւելցնէր, կարծես թէ տարիներ առաջ կը պատասխանէր հակահայ խօսքերուն. «Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ ամբաստնուի ազգ մը պայքարի պահուն աւելի զօրաւոր ուժի մը դիմաց, որ կը տիրապետէ դեռ եւ պայքարէն ետք դաշինքին առջեւ։ Օրինակներ չկա՞ն միթէ մեր պատմութեան մէջ 1820էն 1860։ Դիւանագէտը կ'եզրակացնէր ճառը. «Թուրքիա ուշ կամ կանուխ պիտի ցնցուի»։

Կրիսպի 1897ին կը յայտարարէր «Ծիկառօ»ի թէ՝ միշտ ձգտած է Թուրքերը վռնտել Եւրոպայէն եւ Պալքանեան ուժեղ պետութիւն մը կազմել։ Ձգտում մը որ հակառակ ըլլալով Աւստրիոյ եւ Ռուսիոյ շահերուն, դժբախտաբար չհասաւ նպատակին։ Կրիսպիի ջանքերը ապարդիւն մնացին, Պալքանները՝ անդամահատուած և պառակտուած եւրոպական բարձր դիւանագիտութեան շնորհիւ։ Քաղաքական կեանքն ալ են. Թարկուած էր միջազգային դրամատիրութեան, հետեւաբար տնտեսական կեանքին։ Զինուորական եւ ծովային ուժերը պահակներ են լոկ տնտեսական եւ ելմտական գործունէութիւններու։

ԺԹ. դարուն, հանքածուխի գիւտին եւ կիրարկումներուն շնորհիւ, հսկայական յառաջդիմեց ճարտարարուեստը, բազմացան փոխադրութեան միջոցները, կեանքը տեղական ըլլալէ դադրեցաւ եւ հետեւաբար մրցակցութիւնը ծայր հանդամանք առաւ։ Գերմանիա զուգահեռական զարգացում ունեցաւ գրեթէ ճարտարարուեստի, բազմածնութեան, ծովային ու ցամաքային ուժերու մէջ։ Գերմանիոյ առեւտուրը թափանցած էր ամէն կողմ, շնորհիւ աժանութեան, երկարատեւ վարկերուն եւ ապրանքներու գիները կոտրելու մեթոտին։ Հանքածուխի արտադրութիւնը սկսեր էր հաւասարիլ անգլիականին, սպառնալ Անգլիոյ այս շահաբեր աղբիւրին։

Գերմանիա պաշտպանն էր թուրքիոյ ամբողջականութեան, որովհետեւ այդ երկիրը շահաստան մըն էր եւ գաղթավայր մը կրնար ըլլալ, մինչդեռ Ռուսիա կը ջանար Միջերկրական հասնիլ։ Անգլիա համամիտ էր Գերմանիոյ՝ Թուրքիան պահպանելու համար, բայց կը տեսնէր գերմանական թափանցումը, որ սպառնալիք մըն էր Միջերկրականի արեւելքին եւ Հնդկաստանի։ Ֆրանսա համամիտ էր Գերմանիոյ Միջերկրականի հաւասարակշռութեան եւ պահանջները զանձելու համար։ Իտալացի ազգայնական մատենագիր մը, Էնրիքօ Կորրատինի, այժմ ծերակուտական եւ Թունզ փաշիստ, 1913ին կ'ամբաստանէր ֆրանսական կառավարութիւնը, մանաւանդ արտաքին նախարար Փուանքարէն որ յանուն դրամատիրական դասակարգին կ'ընդդիմանար Պալքանեան ազգերու իրաւունքներուն եւ կը պաշտպանէր Թուրքիոյ ամբողջականութիւնը, մոռնալով քրիստոնեայ բիւրաւոր զոհերը։ Նոյն քաղաքագիտութիւնն էր որ Թուրքիոյ փոխ կուտար կէս միլիառ ֆրանք, քայքայուած տնտեսութիւնը զարմանելու, աւելի ճիշդ՝ Ֆրանսայի դէմ պատերազմի պատրաստուելու համար։ Ցեղաբութիւն պիտի համարուէր այս փաստաութիւնը, եթէ թաքուն հաշիւներ չըլլային, մանաւանդ որ Գերմանիա եւ Աւստրիա 1913ի Հոկտեմբերին, կ'ուզէին ջախջախել Սերպիան եւ Իտալիոյ ընդդիմութեան վրայ ետ կեցան պահ մը։ Վիքթոր Բանկոն կը նախատեսէր մօտալուտ պատերազմը, Գերմանիոյ տենդագին պատրաստութիւնը տեսնելով։

Այս ամէնուն հետեւոր արձագանգն էր երիտասարդ թուրք յեղափոխութեան յաղթանակին սամիս արտայայտուած հիացումը, Թուրքիոյ վերածնութեան յոյսը։ Անոնք որ ապահով չէին պատասխան մը փրցնելու, անոնք ալ պաշտպաններն էին Թուրքիոյ ամբողջականութեան. Թոյլ տալու էր որ վերածնէր, բարենորոգուէր։ Նախկին Թուրքիան չփոխելու չէր նոր Թուրքիոյ հետ։ Լուծատտի կը գոչէր Հռոմի համալսարանի բեմէն. «Հիանանք, հիանանք առանց վերապահութեան պատմութեան մէջ աննախընթաց այս բանակին, որ իր ուժը կը տրամադրէր հանրային ազատութեան։ Ժամանակին այս բանակէն կը կազմուէին սուլթանին անձնապահ գունդերը, այժմ անկէ կը ծնին սահմանադրութեան պաշտպանները»։ Այսօրուան նախագահը Իտալիոյ ծերակոյտին, այն ատեն արտաքին նախարար՝ խանդավառ ճառով մը կը հիանար անարիւն յեղափոխութեան վրայ որ «ցոյց կուտար ազատութեան մաքրագործիչ դերը» եւ կ'եզրակացնէր թէ այնքան յոյսերու մէջ սկսուած նոր վարչաձեւը արժանի է ամէն օժանդակութեան։ (4 Դեկտ. 1908)։

Եւրոպական դիւանագիտութեան հակասութիւններէն կ'օգտուէր Թուրքիան։ Պիտի էր որ մէկը պիտի չմիջամտէր հայկական բարենորոգումներու իրագործումին համար, որովհետեւ միւս պետութիւններն ալ մէջ պիտի մտնէին վէճը կարգադրելու պատրուակով եւ իրենց իրաւունքը մէջ պիտի չհամաձայնէին եւ պիտի միայն անտարբեր։

Հայկական բարենորոգումները քաղաքականապէս դէմ էին Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ, տնտեսապէս՝ Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի։ Ռուսիա պատնէշ մը կը տեսնէր բազմածին հայուն մէջ, Անգլիա՝ գործիք մը Ռուսին ձեռքին տակ, Գերմանիա հեռուն դիտելով, կը տեսնէր հայ ժանուկներու աշխատասէր ու ընդունակ տարրը Թուրքիոյ մէջ եւ որովհետեւ Հայը աշխատող եւ խելացի ժողովուրդ էր, ոչ միայն հում նիւթերու հայթայթումը պիտի նուազեցնէր գերման ճարտարարուեստին համար տեղական ճարտարարուեստներ ստեղծելով, այլ եւ սպառումի աղբիւր մը ըլլալէ պիտի դադրէին վեց նահանգները։

Բարենորոգում կը նշանակէր հանդիստ կեանք, բարելաւում տնտեսական պայմաններուն, հետեւաբար բազմածնութիւն։ Համիտ կը տեսնէր Թուրք բանակին տկարացումը, Թուրք ժողովուրդին ամման նուազումը, որոնց պատճառով Հայը լաւագոյն պայմաններու մէջ կրնար խաղաղօրէն գրաւել վեց նահանգներն ու Անատոլուն։ Ուստի հաւասարակշռութիւնը պահելու համար պարբերաբար ջարդելու էր։ Կրիսպի միջազգային ծիրերը գիրքին մէջ (էջ 245) կը յիշէ իտալացի հեղինակ մը խօսքերը։

— «Ինչպէս 1875ին Պուլկարիոյ, այնպէս ալ Հայաստանի մէջ ջարդեր եղան, որովհետեւ հաւասարակշռութիւնը միայն նոյնը։ Հայերը թուով կ'աճին, մշակոյթով բարձր են եւ հարստութեամբ կը գերազանցեն Թուրքերը»։

Ներքին պատճառին անցնելէ առաջ, բանանք ուրիշ փակագիծ մը։

ՀԷԹՈՒՄ

ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ԺԻՏԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ-ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

(18 Մայիս 1927 — 5 Մայիս 1928,
(Գ. եւ վերջին մաս

Կրթական մասին չօրացում. Ազատ երեւոյթ մըն է մեր դպրոցներուն եւ պատանեկութեան մէջ սկսուած սկաուտական շարժումը, որ ծնունդ առաւ քանի մը ամիս առաջ։ Նախնական շրջանին մէջ է դեռ այս գործը եւ պէտք ունի քաջալերութեան։ Արձանագրուած են 30 տղայ եւ աղջիկ։ Ունեցած են 1840 ֆր. մուտք, 1727 ֆր. ելք։ Այս հասեստ պիւտճէին մէջ է Ազգ. Վարչութեան տուած են 1300 ֆր.։ Սկաուտական գործը սկըսած է և կը մնայ Ազգ. Վարչութեան հակակշռին տակ։

Գ. Ն. Ռ. Միութիւնը այս տարուան ընթացքին Ազգ. Վարչութեան դիմեց պաշտօնագրով մը, բողոքելով Մարսէյլ հաստատուած «Դպրոցասէր»ի վարիչներուն դէմ եւ պահանջելով որ ազգ. իշխանութիւնները հետաքրքրուին այդ հաստատութենէն ներս անցած-դարձածով։ Զ. Ե. Ռ. Միութիւնը կը սպառնար օրինական միջոցներու դիմել։ Արգելք եղանք այս վերջին քայլին որ ստարներու առջեւ կրնար միայն վարկաբեկ ընել մեզ։ Ազգ. Վարչութիւնը այդ դիմումէն առաջ եւ ետքը զբաղած է «Դպրոցասէր» կացութիւնով։ Դժբախտաբար անոր վարիչները յամառած են իրենց անպատասխանատու ընթացքին մէջ, չեն ուզած ազգ. իշխանութեանց հակակշռին ենթարկուիլ եւ մերժած են ամէն աջակցութիւն, որ պիտի կրնար վերջ տալ ծանրակշիռ ամբաստանութեանց, եթէ ատոնք հիմնուած չէին իրականութեան վրայ։

Այս տողերը գրուելէն ետքը Դպրոցասէր ը այդ էն փոխադրուեցաւ Փարիզ։ Ապահովաբար այլեւս անհանդուրժելի դարձած կացութեան մը բնական դարմանն է այդ փոխադրութիւնը։ Փարիզի խնամակալ տիկիններու աչքին տակ վերջ կը գտնեն — գոնէ այդ յոյսը ունի Մարսէյլի Հայութիւնը — անհանձ կամայականութիւնները և որբուհիներուն կրած տառապանքը։

Եւրոպաբնակ կարմիր խաչը վերջերս իր կանոնագիրը ներկայացնելով, դիմում կատարեց վաւերացուելու համար Ազգային Վարչութենէն, յայտնելով միանգամայն որ աղէտեալ պուլկարահայերու համար հանգանակութեան պիտի ձեռնարկէ։ Ցանձնած ենք նոր վարչութեան։

Մեր նիւթական համարատուութիւնը կը կատարենք ներփակելով մեր դրամական գործառնութեանց հաշուեկշիռը։ 11 ամսուան ընթացքին ունեցանք մօտ 150.000 ֆր. եկամուտ։ Մատակարարութեան գործին մէջ առաջնորդուած ենք ծայրայեղ խնայողութեան սկզբունքով ուր որ կարելի էր, մեր նիւթական միջոցներու կարելի մեծ մասը յատկացնելով կրթական գործին։ Դրամական գործառնութիւնները կատարած ենք խիստ հակակշռի տակ։ Մեր հաշուետոմարները, ստացագիրները եւ բոլոր տեղեկագրերը տրամադրելի էին որեւէ ատեն Վիճակային Երեսփ. Ժողովի անդամներուն, ինչպէս նաեւ որեւէ հայ անհատի քննութեան։

Մեր բարոյական համարատուութեան վրայ կրնանք աւելցնել թէ որդեգրած ենք քաղաքական հոսանքներու հանդէպ բացարձակ չէզոքութեան սկզբունքը։ Մարսէյլ բարեբախտ է հին եւ նոր գաղութի վէճ չունենալովը։ Մեր պաշտօնավարութեան ընթացքին, մեզի ամէնէն եռանդուն գործակից, քաջալերող եւ սրտակից ունեցանք հին գաղութին ամէնէն պատկառելի եւ մեծ դէմքը՝ Պ. Յ. Սէլեան, ինչպէս նաեւ նոր գաղութին ամէնէն սիրուած անձը՝ Պ. Հայկազն Պոյաճեան։ Ունեցանք անխուսափելի պզտիկ նեղութիւններ, պզտիկ հոգիով հակառակորդներու կողմէ, հին թէ նոր գաղութին մէջէն։ Բարեբախտաբար շատ աննշան էր ատոնց թիւը եւ ամէնուն ծանօթ թէ իրենց ինքնութիւնը եւ թէ իրենց ուղղութիւնը։ Ատոնք գբաղեցան Ազգ. Վարչութեան շուրջ անընդհատ դարբնելով պարզ սուտեր։ Ամէնէն ցայտունը՝ աթոռի կռիւը կամ մեր հաշուեմներուն նուազիլը։ Այդ 8—10 հոգինոց խմբակին ամէնէն զարշելի ձեռնարկը եղաւ դպրոցին եւ մանկապարտէզին դէմ հանուած թռուցիկը։ Ժողովուրդը մեր տեղը պատասխանեց դպրոցական հանդէսին ընդարձակ պարահէզը լեցնելով ծայրէ ծայր։

Տարուան ընթացքին Ֆրանսայի բոլոր հայ թերթերուն անխտիր ղրկած ենք մեր զեկոյցները, հաշիւները եւ ծանուցումները, մէջն ըլլալով Փարիզի ռամկ. թերթը, որ մէկ կողմէն իր սիւնակները լայնօրէն բացաւ ծիծաղելի սուտերու առջեւ, իսկ միւս կողմէ, ղրկուած պաշտօնական հերքումները եւ հաշուետուութիւնները տպելու պարկեշտութիւնը չունեցաւ։

Այդ տգեղ երեւոյթին հետ զուգընթաց՝ քաղաքական ամէն հոսանքի պատկանող կամ չէզոք անձերու շարքին մէջ, որոնք սրտագին աջակցեցան մեզի, պէտք չէ մոռնալ անկեղծ գործակցութիւնը ռամկավար բարեկամներու։

Նորակազմ Ազգ. Վարչութեան կը փոխանցենք անաւարտ մնացած գործեր։ Ուրախ ենք որ անոր զօրաւոր կազմը ամէն ապահովութիւն կը ներշնչէ շատ աւելի լաւ կերպով շարունակելու սկսուած գործը եւ չկրկնելու համար թերութիւնները որ մենք ունեցանք անցած տարուան փոխանցման եւ փորձառական շրջանին։

Կիսատ թողած ենք շրջաններու կազմակերպութեան գործը։ Նիս, Լա Սիօթա, Թուլոն, Վալանս ու մինչեւ Լիոնի մօտերը եւ Թուլուզի կողմերը ցրուած հայ գաղթականութիւնը ազգային-եկեղեցական գետնի վրայ կազմակերպելու յոյսը Մարսէյլի վրայ դրած են։

Հայրենակցականներու եւ ուրիշ բազմաթիւ միութիւններու կենսական հարցը կը մնայ սեղանի վրայ։

Նոր Վարչութեան կը փոխանցենք շարունակել հետապնդումը եւ ձեռք բերել Կարտանի ազգապատկան հողին կալուածաթղթերը, 5000 ֆր.ի. կարգ մը եկեղեցական գոյքեր եւ նկարիչ Պ. Մախոխեանի նուիրած երկու նկարները, որոնց գոյութեան մասին միայն վերջին օրերս տեղեկացանք Առաջնորդէն։ Հին վարչութեան օրով գոյքերու ցուցակ գոյութիւն չէ ունեցած։

Կրթական նախարարութեան ներկայացուցիչին հետ մեր բանակցութիւնները չեն վերջացած։

Մանկապարտէզի շէնքին հարցը, կապուած դպրոցի, մատուռի եւ առաջնորդարանի փոխադրութեան խնդրին, կը մնայ անմիջականօրէն լուծուելիք հարցերէն մէկը։

Մարսիլիահայ վիճակի ազգային-եկեղեցական կազմակերպութեան գործը հաւատացած ենք որ հայ մեծ գաղութ մը օտարացումէ եւ կորուստէ փրկելու սրբազան գործն է։ Ազգ. Վարչութիւնը աշխատեցաւ ա՛յդ հաւատքով։

Մեր անկեղծ շնորհակալութիւնը կը յայտնենք ֆրանսական իշխանութեանց, մանաւանդ քաղաքապետութեան, ապահովութեան եւ կրթական ներկայացուցիչին, որոնք միշտ պատրաստակամ գտնուեցան հարթելու ներկայացած որ եւ է դժուարութիւն։

Նոյնպէս շնորհակալ ենք նաեւ ֆրանսահայ թերթերուն, մեզի աջակից բարեկամներու եւ վարչութեան օժանդակ մարմիններու։

Շնորհակալութեան մասնաւոր պարտք մը եւս ունինք։

Մարսիլիահայ գաղութի կողմէ մեզի վստահուած ծանր աշխատանքին մեծագոյն բաժինը իր ուսերուն վրայ վերցուց ապրելու եւ վերապրելու հրաշալի ընդունակութիւնով օժտուած հայ ժողովուրդը, որ ամբողջ տարի մը մեր կողքին կեցած, մեզի հայթայթեց գործելու նիւթական միջոց — 150.000 ֆր. — եւ տուաւ մանաւանդ ատկէ լաւագոյնը տաք վերաբերում դէպի իր վստահուած մշակոյթը։ Այդ խանդավառ վերաբերումը մեծագոյն քաջալերութիւնը եղաւ Ազգային Վարչութեան համար։

Շնորհակալութիւն Մարսէյլի եւ շրջակայքի Հայութեան։

ԼԵՒՈՆ ՄՆՍՐՈՎ

Մարսէյլ, 10 Մայիս 1928

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՎԻՃԱԿԸ
ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԻ ՄԸ ԱՉՔՈՎ

Պոլսոյ Միլլիէթ լրագիրը (10 Յուլիս) ցնցուեցան դիտողութիւնները կը հրատարակէ Անատօլուի կացութեան մասին, բնակչութիւնը խտացնելու ծրագրին առթիւ.

Աշխարհի մէջ հազուագիւտ է շրջան մը, որ Անատօլուի չափ յարափոփոխ կլիմայ մը ունենայ։ Անատօլուի միւս մասերը քիչ շատ կանոնաւոր անձրեւ կ'ընդունին մինչդեռ կեդրոնական մասը զուրկ է այս բարիքէն։

Բարեխառն երկիրներու մէջ, երբ շրջանի մը անձրեւին տարեկան միջինը 250 միլիմեթրէն պակաս ըլլայ, այդ տեղը «անապատ» կը նկատուի։ Մինչդեռ Քօջ Հիսարի շրջանին մէջ, քիլոմեթր ներով տարածութեան վրայ, 200 միլիմեթր իսկ անձրեւ չի տեղար։ Միւս կողմէ շոգիացումը շատ եւ Լսոր հետեւանքով, միջին Անատօլուի լիճերը եւ գետերը կը չորնան, եւ նոյն իսկ ստորերկրեայ ջուրերուն քանակը կը պակսի Այնպէս որ, արթէզեան ջրհորներ բանալու ալ կարելիութիւն չի մնար։

Ներկայ գետերու եւ լիճերու ջուրերով անկարելի է ոռոգել միջին Անատօլուն։ Եթէ մակերեսային քննութեամբ մը ոռոգման ձեռնարկուի, վախ կայ որ ծախսուելիք միլիոնները պարապը պիտի երթան։

1.— Միջին Անատօլուի մէջ հետզհետէ կը պակսի անձրեւին քանակը, եւ կոնտինենտալ խանգարուի

2 — Լիճերուն եւ ... ջուրը կը նուազի

3 — Կլիման խիստ է ... բարփոփոխ

4.— Դաշտերու ... բնականոն կեանքը ապրելու կը մեռնի առանց որ ... ձգելու իսկ նոր անտառ ... բաստելը գրեթէ անկարելի

5.— Զարգաշ ... որ միայն իր ապրուստը համար կ'աշխատի, ... յօ սահմանութեան կը ...

6.— Ցեղուած է որ ... կենդանիներու եւ բոյսերու ... մերը հետզհետէ ... Արգարեւ մորթը կը ... հասակը կը կարճնայ ... սի մասը կը քիչնայ

... Անատօլուի բայց ... ջուր սկսած է, նոր ... չեն շինուիր. բնակչութ... ճամբ հայրուն դարձ... թշուառութիւնը կ'աւելն...

Յայտնի է որ ... գանազան շրջաններ ... սարդ են, ամանք ալ ... Միջին Անատօլուի հող ... տեսակէն է։ Արդէն ... նը չի ցուցներ ու եւ է ... թութիւն, որ զարգացա... այդ շրջանին մէջ։

Դարերու ընթացքին ... բնակչութիւններ հաս... ջրում եւ ծառում շրջան... Բայց յետագային ... կորած են ծառերը, եւ ... ջանները ամբողջովին ... ցած են։

Թերեւս զարմանալի ... այդ շրջաններու դժբախտ ... գիները ինչո՞ւ քիչ կը ... բիչ տեղեր պատճառը ... բութեան հետ անդաղ... քոյերով Անատօլուի ... պարտասած է։ Այս ... մեծ յատաջատուութ... բած է անոնց մէջ ... գարձած է վարանոտ, ... եւ նախաձեռնութենէ ... բողջ իսկ կը ... խառնիլ որ չմեռնի։

Դուրսէն եկող գաղթ... ըը գործունեայ եւ ձեռնե... Բայց շատ մը կը կրեն ... հարուածները։ Զինուած ... արմատ քին մաներ, ... հունձքը երաշտէն կը ... ազնուագեղ կենդանիները ... անցնին իրենց յատկութիւն... դառնան ծոյլ ու փոխ...

ՔԱՐԻՒՂԻՆ ՇՈՒ...

Վերջերս, Ռոյըլ Տըչ... Եորքի Ուեմսնտըրտ քարի... կերուելիններուն միջեւ ... կան քարիւղի շուրջ ... հիմնաւոր ... ուած. ամերիկեան ... նման ընկերութիւններ ... կած են կազմակերպելու ... արտադրողներու մի... համաժողով մը։

Համաժողովին գլխաւ... առակը պիտի ըլլայ ... րել քարիւղի արտադր... կանոնաւորելու միջոցը, ... ունելու համար արժէ... տադրութեան։

Նիւ Եորքի մէջ, ... թէ գլխաւոր չորս ... րուոց մասին խորհրդակց... պիտի կատարուի ... ներն են՝

1.— Վէնէցուէլայի ... դրութիւնը։ Այս երկիրը ... քանի տարիներու ընթ... աշխարհի երկրորդ ... դարձաւ, գլելով ... Մեկսիքան։

2.— Քոլոմպիա օրուն ... դի հօրերուն արտադր... արագօրէն կը զարգանայ...

3.— Մոսուլ. ... պեղումով իսկ քարիւղի ... ռատ եւ ուժեղ ժայթք... ստացուեցաւ։

4.— Արտադրութիւնը ... հայ նաֆթահանքներու ... կ'արգիլէ շահակցութիւնը

…ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
(…ուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

…ԽՈՒՓԻ ՄՇԱԿՄԱՆ
ԳՈՐԾԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

…Արթիկի տուֆի շահագործումը փութացնելու նպատակով, …կայքէն սկսուած են Լենինական-…րթիկ ճամբան յարդարել ու …բերել, որպէս զի գիւղերու …քեռններու եւ այլ գործիքներու փոխադրութիւնը. ճամբանե… պատրաստ պիտի ըլլան Յուլիսի …վերջին կէսին։

— Լենինական- Արթիկ երկաթուղագծի կառուցման նախահաշիւը կազմուելու վրայ է։ Գիծը …անցնի Լենինականի դաշտի …կողմէն, եւ պիտի ունենայ 30 քիլոմեթր երկարութիւն։

— Երկրաբաններու յանձնա… …որ կ'ուսումնասիրէ Արթիկի …Փր. Մաճմուալը գիւղին մօտ …է շինարարական շատ լաւ … …երկրաբանները … համար, երկաթուղին … Արթիկ գիւղէն ճարտարապետ … …քիլոմեթր հեռու … …միլիոն խորանարդ մեթր է … անկից քիչ հեռու գտնուող …քանակութիւնն ալ կարելի …նոյնքան հաշուել։

…

…կայքիս. շրջան շարժապատկեր- …արդէն սկսեր են գործել …յաստանի մէջ, բայց անոնց …այնքան քիչ է, որ հազիւ …բնակչութեան 20 …, այն ալ տարին միայն …մը տեսնելու պայմանով. …գատ շարժապատկերները …են, շղթաները մա- …են պատկերներու բովանդա- …շատ անգամ չի գոհա- … անոնց …ութիւնները մեծ մա- …ռուսերէն են եւ մուտքի …ալ բոլորին մատչելի չեն։

* *

Տնայնագործական համագոր-…կանը կազմակերպուած է …30ին Յուլիսի անոր միացած …5 միութիւններ թէ երեւա-…թէ գաւառներու մէջ։ Այս …կերպութեան մէջ ամենէն …տեղը կը գրաւեն գորգի, …օճառի, մետաքսի վրայ …ձեռնարկները։ Ան ունի յատուկ … որոնք տեղւոյն …կը կատարեն մանգաղ… …ցուցմունքներ։ Աշխատա-…հարիւրին 45ը գիւղէն՝ գիւղացի կիներ են։ 1926 27ին ան ունեցած է իրեն կապուած 35 միութիւններ եւ կէս միլիոն րուբլիի գործ՝ իսկ 1927-28ին շնորհիւ պետական օժանդակութեան, իր գործունէութիւնը կը փակէ 2,150.000 րուբլիի գումարով մը։

— … վիճակագրութիւն մը, անայն մանրարդիւնաբերական ձեռնարկներու թիւը գոյց կուտայ 2833, 4874 աշխատաւորներով Արտադրութեան մէջ. առաջին տեղը կը գրաւեն ուտեստի վերաբերեալ նիւթեր՝ փայտեղէնները բուրդէ հիւսուածքները։

ՀԱՅ ԱՇՈՒՂՆԵՐԸ

Երգիչ Շարա Ցալեան ինքզինքը նուիրած է հայ աշուղներու ստեղծագործութեանց ուսումնասիրութեան։ Ընկեր աշխատած է մոռացութեան թանձր քողին տակէն հանել գանձը, յատկանշել անցեալի մէջ անոնց խաղացած դերը, մեր արուեստի եւ հայ ազգային երաժշտութեան զարգացման համար նոր ճամբաներ բանալու գործին մէջ։

Շարա Ցալեան հաւաքած, գրի առած եւ ձայնագրած է հայ … աշուղներու արտադրութիւնները, կազմած է անոնց խօսքի եւ երգերու պատկառելի ժողովածու մը եւ … նուագախումբ մը ստեղծելով. շրջած է գիւղական քաղաքներն ու գիւղերը եւ ցուցադրած է այդ թանկագին գանձերը որոնք դատապարտուած էին անհետ մոռացութեան։

Ամէն անգամ որ Ցալեանի գոյց կուտայ հայ աշուղներու երգն ու նուագը նախ դասախօսութեամբ մը կը ներկայացնէ անոնց ծագման եւ արուեստի առանձնայատկութիւնը ու ժամանակագրական կարգով, անոնց զարգացման հանգրուաններուն վրայ, հանրամատչելի տեսութեամբ կը գծէ անոնց հարազատ պատկերը, որ կը կենդանանայ գուսաններու յատուկ ճշտով ու շունչով, շաղով ու խաղով սիրազեղ արտ. հրմունքներով ու երեւէֆներով։

Ցալեանի գործը պատմա. հասարակական եւ մշակութային մեծ արժէք ունի։

«ԻՏԱԼԻԱ»ՅԻ ԱՂԷՏԻՆ ՅՈՒԶԻՉ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հախուայութիւնը որուն են… թարկուեցաւ զօրավար Նոպիլէի արշաւախումբը, ծանօթ է բոլորին։ Մալմկրէնի խմբակէն անջատել Ծափփի հետեւեալ մանրամասնութիւնները տուած է փրոֆ. Սամուէլովիչի, «Իտալիայի աղէտին մասին»։

«Աղէտը պատահեցաւ Մայիս 24ին, ղեկավար օդանաւը որ սառոյցով ծածկուած էր, հակեցաւ ցուրկին կողմէն։ Ինկած ատեն, նաւակը գետին բախեցաւ և անոր մէջ գտնուողները ինկան սառոյցներուն վրայ։ Նաւակը քակուած ու փրթած էր բախումին ուժգնութենէն։ Մէ քենավարը սպաննուած էր և անոր վեց ընկերները սուզուեցան զայն թաղել սառոյցներուն տակ։

Օդանաւը որ թեթեւցած էր, սպառ խոյնելով …, անոնք որ գետինը մնացած էին մուխ մը նշմարեցին։ Փայթա՞ծ էր. այրա՞ծ էր։ Այս մասին բան մը չենք կրնար ըսել։

Աղէտեալներուն առաջին գործն եղաւ անթելի կայանը հաստատել. բայց, անոնք թէեւ կրնային անթելով տեղեկութիւններ ստանալ, բայց չէին կրնար որ եւ է լուր փոխանակել։

Մայիս 30ին, փրոֆ. Մալմկրէն, Մարիանօ և ես ուղղուեցանք դէպի հիւսիսային հրուանդան, ուր կը յուսայինք նորվէկիական ձկնորսներու նաւերուն հանդիպիլ։ Մէկ ամսուան պաշելու չափ ուտելիք ունէինք։

Ճամբան, չափազանց յոգնութիւն զգացինք։ Միւսն սառոյցները հետզհետէ մեզ կը հեռացնէին ափերէն։

Յունիս 16ին, մինչդեռ Պրոֆ կղզիներուն մօտերը կը գտնուէինք, փրոֆ. Մալմկրէն, այլեւս ուժ չզգալ մեզի ընկերակցելու, և խնդրեց մեզմէ որ զինքը ձգենք ու հեռանանք, միասին տանելով ուտելիքները։ Երկու ոտքերը սառած էին, մէկ թեւը կոտրած։ Չէինք կրնար այս յուզիչ բաժանումին համակերպիլ։ Ան սակայն, յաջողեցաւ մեզ համոզել։

— Ինծի, գերեզման մը փորեցէք միայն, ըսաւ։

Մակ մը բացինք, որուն մէջ պառկեցաւ։ Մեզի յանձնեց իր կողմնացոյցը ու խնդրեց որ զայն յանձնենք իր մօրը, յետոյ ողջերթ մաղթեց։ Մեկնեցանք։ Քսանեւչորս ժամ յետոյ, հազիւ 100 մեթր հեռուն կը գտնուէինք։ Նշմարեցինք որ փրոֆ. Մալմկրէն գլուխը կը բարձրացնէր։ Յուսալով որ անօթութենէ մղուած պիտի ուզէր մեզի հետեւիլ, սպասեցինք։ Բայց ան պառկաւ։

— Գացէ՛ք, գացէ՛ք, իմ կեանքիս վրայ …, … պիտի փրկէք։

Շարունակեցինք յառաջանալ անհուն դժուարութիւններով։

Պրոֆ կղզիէն մէկ մղոն անդին, Մարիանօ կուրցաւ։ Սառոյցները նորէն մեզ քշէին։

Ճամբու ընթացքին, վեց օդանաւեր նշմարեցինք, որոնք հազիւ մէկ մղոն անդիէն կ'անցնէին։ Սակայն, հակառակ մեր նշաններուն, ոչ ոք մեզ նշմարեց, բացի Չուխնովսքիէն որ մեր վրայէն քանի մը շրջաններ կատարեց։ Տասներկու օր բան չկերանք։ Մարիանօ մեռնելու վիճակին հասած էր։ Խնդրեց ինձմէ որ երբ մեռնի, զինքը տանիմ Չուխնովսքիի օդանաւը։

«Կրասին»ը փրկեց մեր կեանքը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 13 Յուլիս — Մեր արուարձաններէն St. Loup-Grand Pinի գաղութն ալ սկսած է արթննալ եւ գործի լծուիլ։

Այժմ այս գաղութը ունի Եգգ. Միութիւն մը, եւ ուրիշ միութիւններ։ Գրեթէ բոլորն ալ գործաւորներ են։ կան նաեւ խանութպաններ։

Կուսակցական կազմակերպութիւններէն դաշնակցութիւնն է որ … գաղութին խմբերը … անոնց սրտին հնչեցնելով ազատութեան ոգին եւ պայքարը։

Վերջերս Հ Յ Դ Ակնունի խումբը ձեռնարկեց … նութեան, հայրենակիցներու մէջ ստեղծելով պարտաճանաչութեան ոգին։ Շինութեան համար տեղ տրամադրած է դաշնակցական Գրիգոր Չիլինկիրեան։

Հայրենակիցները … իրենց առօրեայ աշխատութեան. իրիկունները տուն հասած ատեն, առանց ճաշելու կը համախմբուին եւ գործի կը սկսին. քար ու կիր կը կրեն … "Ուր սիրտ … որ պարագայ մըն է այս, ձեզ բոլորիդ համար. կ'ըսեմ ազնուական աշխատող հայրենակցի մը. Հողի տոպրակ մը ձեռքը, ահա թէ ինչ կը պատասխանէ

— Ամէն ինչ լաւ, մեր գործաւորական կեանքը եւ սա քրտինքն ալ բարի են, սակայն կայ բան մը որ անխնայ կը չարչրկէ մեզ։ Հայրենիքի կարօտը, անոր հողին ու ջուրին կարօտը կը քաշենք։ Տարիներ կը սահին եւ մենք դեռ օտար երկնակամարի տակ ենք. հոս կը շինենք մեր դպրոցը, լսարանը, եւ հոս կը հիւծի … հոս կը թաղենք մեր մեռելները եւ այլն։

Ահա ամբողջ ժողովուրդի մը բեկորները աշխարհի չորս հովերէն կը հիւծին, կ'այլասերին, հայրենիքի կարօտով։ Սակայն որո՞ւ հոգ … …կիցները կարճ ժամանակի մէջ կ'ունենան Հ. Յ. Դ ցուն մը, ինչպէս ունի կարօտը։

Ապրի … փա՛ռք շինարար բազուկին։

Մխիթար

ՊԼԱՖՈՆԸ ԿԸ ՊԱՐՊԻ

ՓԼԱՖՈՆ, 12 Յուլիս.— Անցեալ տարի այս ատեն հոծ թիւ մը կը կազմէին մեր հայրենակիցները։ Այժմ կէսն իսկ չէ մնացած, … Հերիքքուր, ուր անցեալ տարի այս ատեն աւելի քան 150 հայ կար, այժմ հազիւ 25 հոգի կը գտնուի, եւ անոնց ալ երկար մնալը հաւանական չէ։ Նոյն վիճակը Պէյզիոզի եւ Մոնպէլիարի մէջ։ Վերջերս հեռացաւ նաեւ Լ. Պոլոյեանը որ անցեալ տարի գործադրկութեան ժամանակ շատ մը հայերու գործ ճարած էր։

Գացողներուն թիւը մէկ երկու չէ։ Իրարու նայելով բոլորը կ'երթան. անցեալ տարի խըմբովին հոս կուգային ուրիշ շըրջաններէ։ Իմանք կը հեռանան գործի անպարմայութեան պատճառով, ուրիշներ ալ չզիմանալով գործարանային կեանքին, հոս հոն կը թափառին։

Ե՞րբ պիտի բացուին հայրենիքին դռները, որ վերջ գըտնէ այս թափառական վիճակը։

Ս. Վաթիանեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ֆուտպոլի … մէջ կազմակերպուած վեց … բաժակի մրցումները տեղի ունեցան … միութենանց վաթսուն ֆութպոլի խումբերու միջեւ։

Մրցումները սկսան Շաբաթ օր ժամը 2ին։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղը որ կը մասնակցէր երեք խումբերով, մեծ յաջողութեամբ յաղթական … բոլոր խումբերուն դէմ։ Առաջին շրջանին յաղթեց S. S. Primederի, S. C. Choisy-le Roiի, A. S. Russeի եւ U. S. Atis-Montsի խումբերուն 1-3, 0-2, 0-3 եւ 0-1 նշանակէտով։

Երկրորդ շրջանին յաղթեց A. S. Russeի երկրորդ խումբին 0-3 նշանակէտով, U. S. Tiaisի ալ 0-2 նշանակէտով։ Իսկ օրուան վերջին մրցումը վիճակուեցաւ «Ցորք» հայկական խումբին դէմ, որ ջանք չէր խնայած իր մասնակցութիւնը ապահովելու սոյն բաժակի մրցումներուն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ Ցորքի մրցումը սկսաւ ժամը 6ին։ Ա… Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլիստներու «փասս»երով սկսան … ցորքի խումբը եւ քանի մը վայրկեան վերջ Սարգիս Կարապետեան յաջողեցաւ զօրաւոր … մը նշանակել յաղթական նշանակէտը։ Բ. կիսախաղին ցորքի տղաքը մեծ ջանքեր թափեցին արդիւնքը հաւասարեցնելու, բայց անօգուտ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պաշտպանողականը լաւ կը գործէր. խաղը վերջացաւ Ցորք խումբին պարտութեամբ 0ի դէմ 1 նշանակէտով։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի երեք խումբերը յաղթական ըլլալով օրուան բոլոր մրցումներէն, մասնակցեցան կիրակի օրուան մրցումներուն եւ եռանդուն խաղարկութեամբ յաղթելով quart-finalի, demi-finalի իրենց վիճակուած խումբերուն, finaliste … Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու յաղթական խումբերը։ Այս արտակարգ յաջողութիւնը մեծապէս գնահատուեցաւ ժողովուրդին կողմէ։ Օրուան «ժիւրի»ին փափաքին վրայ եւ օրէնքը յարգելու համար Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու խումբերը դաշտ եկան եւ ընկերական մեղմ խաղարկութենէ մը վերջ, յաղթական նկատուեցան, շահելով արծաթեայ մեծ բաժակը եւ 12 շքանշաններ։ Մրցումներուն մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով։

Գ. Գասապեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Յառաջ»ի 689 թիւ 1928 Յուլիս 3 թուակիրն մէջ, Ցիւրիխէն ստացուած նամակով մը, Պ. Արթիւր Լօրան կ'ամբաստանէր զիս թէ՝ զինքը մոխիրի վրայ նստեցուցած եւ անհետացած եմ։

Ահա պատասխանս փաստերով.—

Պ. Արթիւր Լօրանի հետ մեր առեւտրական ընկերութիւնը 1926 Դեկտ. 31 թուականին, երկուստեք համաձայնութեամբ լուծած ենք, եւ ես ընկերութեան պահանջքը եւ պարտքը ստանձնելով, Պ. Արթիւր Լօրանի վճարած եմ 23.000 զուիցերիական ֆրանք։ 1926 Դեկտ. 23 թուակիր պայմաններով, Պ. Լօրան գանձուելիք պահանջներու մասին ոչ միայն ո եւ է դժուարութիւն չպիտի հանէր, որոնց գանձման իրաւունքը միայն ինծի կը պատկանի, այլ ի հարկին պիտի աջակցէր ինծի։

Արդ, մեր ընկերութեան լուծումէն յետոյ, դեռ 13 ամիսներ ես Ցիւրիխ բնակած ըլլալով, եթէ Պ. Լօրան իսկապէս ո եւ է անարդարութիւն մը տեսած եւ կամ ինձմէ փոքր պահանջ մը ունեցած ըլլար, նոյն ժամանակամիջոցին մէջ, կրնար դիմել դատարան, որովհետեւ ես միմիայն 1928 Յունուարի վերջ, իմ ազատ կամքովս Զուիցերիայէն մեկնեցայ։ Ասոր իբր փաստ ձեռքիս մէջ ունիմ Ցիւրիխ քաղաքի ոստիկանութեան 1928 Յուլիս 11 թուակիր մէկ վկայագիրը որ կը հաստատէ թէ՝ ես մօտ 10 տարի սոյն քաղաքին մէջ բնակած եմ եւ այդ միջոցին եւ մինչեւ սոյն երկրէն մեկնած պահուս, այսինքն 1928 Յունուարի վերջ, քաղաքացիական բոլոր իրաւունքներս պահած եմ եւ քաղաքին դատական ատեաններուն մէջ ո եւ է դատապարտութեան արձանագրութիւն մը չունիմ։

Գ. Գարակէօզեան

Փարիզ, 16 Յուլիս

ԽՄԲ.— Նամակագիրը կը խոստանայ լուսաբանել նաեւ, իր Ցիւրիխէն մեկնելէ յետոյ՝ ոստիկանութեան կողմէ իրեն դէմ հաստատուած 1928 Ապրիլ 5 թուակիր արգելքի խնդիրը։

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Պ. Երուանդ Սինանեան որ կը յաճախէր Փարիզի Ecole des Travaux Publics վարժարանը, յաջողութեամբ աւարտած է իր ուսումը եւ ստացած ճարտարագէտի վկայականը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 46

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ

…Յո՛, ըսաւ։ Ըսաւ որ տղան պիտի… …ար, բայց Լէմիոս դառնալու… …թիւնը չպիտի ունենար, պէտք … կուսակալը իրեն հետ անմի… … Վօլօ երթար, ուզուած … տանելու համար։ Կը … թէ ինք առանց իր պաշտօ… …պիտի կրնար Թեսալիա դառ… …մանակը կ'անցնէր եւ այդ … իր ինչքերը կրնային … …կառավարութեան կողմէ։ …Ցղաքներն իսկ կրնային … …յտացած ըլլալ։ Անկէ՝ որ թէ …հանելուն պէս, գիւղ պիտի … եւ իր սիրական Էլէն, իր …պիտի բերէր յանձնելու։ …տակալը ժամ առաջ կ'ուզէր … գործը։ Ցոյցը ձեռք չանցը… …վախը գրգռեց զինքը։ Ինք… …հրապարակուած կը զգար

Հիմա Սթավրոսի կորացած ուսերուն կռնէփ հարուած մը իջեցուց. ինչ որ մեծ բարեկամութեան նշան կը համարուէր։ Նոյնիսկ խղճաց անոր վիճակին վրայ, եւ անոր քսակ մը դրամ տուաւ։ Երկուքը մէկ փութացին Վօլօ. գիւղեր, լուսնի յստակ լոյսով մը, Սթավրոս … լեռն ելաւ, անկից վար իջաւ պզտիկ Էմմանուէլին հետ, փոխանակ իր Էլէն բերելու, եւ այս կերպով իր տղան տեղ՝ Թուրք փաշային կը յանձնէր Ֆրանկի … թեան մէջ. անոր կը յանձնէր այն որ աւելի յետոյ պիտի կոչուէր Ահմէտ Էֆէնտի։

Ա՜հ, Սթավրոս հիմա կը յիշէր այս բոլորը։ Եւ ահա, բուն հայրը կը մեռնէր եւ անոր միւս զաւակը կուգար իրեն բերելու լուրը։ Եւ հայրը կը մեռնէր առանց գիտնալու իր զաւկին վիճակին … բախտը։ Ամբողջ … այն էր որ իր տղան օտարներու քով կ'աշխատէր, եւ մինչեւ Սոթիրիս անգիր աշխարհը կը տանէր Սթավրոսի …։

Ո՛չ, իրօք, Սթավրոս ինքզինքը անմեղ չէր զգար։ Ինքը քրիստոնեայ մը, անհաւատներու յանձնած էր ուրիշ քրիստոնեայ մը։ Միայն մարդոց դէմ չէր մեղանչած, այլ նաեւ … Աստուծոյ դէմ։ Ինքը հաւանած էր որ այդ տղան ուրանայ իր հաւատքը։ Իսկ հիմա, ո՞ւր էր Էմմանուէլը։ Ի՞նչ եղած էր։ Այս Էմմանուէլը — Սթավրոս դեռ չէր գիտէր թէ նոյն այս Էմմանուէլը որ այսօր թուրք սպայ մըն էր. Լազարինա մտած եւ խուժած էր Ֆրանկին խրճիթը։

Ո՜հ, ահաւական սեւ ճակատագիրը։ Այսպէս, այս անգամ, աւանդավէպերու եւ առակներու ամբողջ ենթադրութիւններէն դուրս, պատերազմի հետեւանքով, կոպտօրէն իրական, կը գործուէր ոճրապարծութիւն մը։

Սթավրոս խորասուզուած մտածումներու … մէջ, կը զգար որ առանց ուզելու, իր գլուխը կը հակէր … վրայ. իբր թէ ուզէր անհետանալ անցեալի անդունդին մէջ, որ լայնօրէն կը բացուէր իր աչքերուն առջեւ, հարուստ ըլլան թէ աղքատ, յունական բոլոր տուներուն մէջ. սուրբ կոյսին պատկերին առջեւ, միշտ կանթեղ մը կը վառի։ … ձեռները ծունկերուն վրայ, Սթավրոս նշմարեց լոյսի նշոյլ մը որ կարծես կը սողոսկէր, կարմիր ճառագայթ մը որ զինքը կը փնտռէր, կ'ուզէր անոր բիբերուն մէջ տեղաւորուիլ։ Ո՜հ, սարսափը որ զինքը ցնցեց։ Ահա՛, ան ամէն զգուշութիւն ձեռք առած էր, ամէն ինչ հաշուած։ Բայց չէր կրցած արդէօք մէջ ընել որ այս կանթեղին լոյսը գոյութիւն չունենայ։ Ան ձգած էր որ փոշի մը թրքացնէ փոքրիկ Էմմանուէլը եւ ճառագայթը որ իր կողմը կը սողոսկէր, կարծես Միշէլ Սոթիրիսի թափառական հոգին էր, որ հիմա, կը պահանջէր մութին մէջ, տղեկը զոր Սթավրոս ծախած էր։

Սթավրոս ոտքի ելաւ. կ'ուզէր դուրս ելլել։ Այս մահուան լուրը որ շանթի պէս հարուած էր իր գլուխը, կը խռովէր իր բոլոր գաղափարները, կը կոտրէր իր կեանքին զսպանակը։ Կրցաւ սակայն … ստացաւ, որովհետեւ կուտէին քանի մը մանրամասնութիւններ ուզել պաշտօնութեան վրայ փաստ ըլլալու համար, որ տղան շիտակ ըսած էր։ Կ'ուզէր անոր պատմութեան մէջ գտնել քանի մը պարագաներ որոնք իր սիրտը թեթեւցնէին, պարագաներ որոնք Միշէլ Սոթիրիսի յանցապարտութիւնը երեւան հանէին։ Արդէն կը պատրաստուէր մէկ ոտքը առաջ նետել, երբ տխրութեամբ աթոռին վրայ ինկաւ, անշարժ։ Լոյսի աշարկու շողը որ զինքը կը փնտռէր, իր դէմքին վրայ կը խաղար, իր մորթին տակ կը մտնէր, մինչ հոն էր։ Իր անդամներուն մէջ, թուլութեան պէս բան մը կը զգար։ Այն վայրկեաններէն մէկը կ'ապրէր, ուր օդը մեր երակներուն մէջ կը մտնէ իբր սարսափ։ Ուր ինչ որ կը շարժի, կ'ահաբեկէ եւ լռած բոլոր ձայները անբնական իմաստներ կը ստանան։

Քօղոտ սենեակին մէջ, այն պահուն որ Սթավրոս քանի մը քայլ առած էր դուրս ելլելու համար, երգ մը կը բարձրանար, խոր եւ մելամաղձոտ, … Այն երգերէն մէկը զոր ժողովրդական բանաստեղծները կ'երթան գիւղէ գիւղ տարածելու։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Ցաշխատ երեսփոխանը եզրակացնելով, կը յայտարարէ թէ Իտալիա Եւրոպայի միակ երկիրն է որմէ Թուրքիա, Պարսկաստան, Աֆղանիստան կրնան քաղել ինչ որ անհրաժեշտ է իրենց, յառաջդիմելու համար, «արօրը վարող բազուկէն մինչեւ օդանաւի ամէնէն հզօր շարժանիւը»։ Ու վերջապէս, Թուրքերուն ապահովութիւն ներշնչելու համար, կ'աւելցնէ թէ Երկտասան կղզիները յարձակողական Իտալիոյ մը յառաջացեալ դիրքերը չեն, այլ նաւամատոյցը՝ Առաջաւոր Ասիոյ և Իտալիոյ յարաբերութեանց, որոնք առաջինին պիտի տան արդի քաղաքակրթութեան գանձը, իսկ երկրորդին՝ այն հարստութիւնը որուն արժանի է։

Զուխնովսքի փրկուած

«Կրասին» սառնաբեկ նաւը ազատեց օդանաւորդ Զուխնովսքին և իր ընկերները, որոնք հետախուզական թռիչքի մը ընթացքին, ստիպուած էին իջնել սառնակոյտի մը վրայ եւ քանի մը օրէ ի վեր կը մնային մեկուսացած։

Այն միջոցին որ Զուխնովսքի և իր ընկերները նաւ կը մտնէին, օգնութեան փութալու համար ճամբայ ելած Նորվեկիացի Նոյօ և երեք Իտալացիներ ալ հասան ու մտան «Կրասին»։ Ուրախութիւնը ընդհանուր էր։ Նաւաստիներն ու աղէտեալները իրար կը շնորհաւորէին։ Բոլորին ալ առողջական վիճակը գոհացուցիչ է։

Մօտակայ նաւահանգիստէ մը, ածուխի իր պաշարը ամբողջացնելէ յետոյ, «Կրասին» պիտի շարունակէ իր փնտռտուքները, գտնելու համար Կիլպօի, Ամունտսէնի և Ալէքսանտրիի խումբը։

Զուխնովսքի իր կողմէն պիտի վերսկսի օդային խուզարկութիւններու։

Միւս կողմէ, ուրիշ ուղղութեամբ ալ փնտռտուքները կը շարունակուին Շփիցպէրկի արեւմտեան եզերքներուն վրայ եւ Կրօէնլանտայի երկայնքը։ Սակայն, Կիլպօյի և Ամունտսէնի սաւառնակին հետքն իսկ չէ գտնուած տակաւին, թերեւս այն պատճառով որ փնտռտուքները կը դժուարանան ու կը դանդաղին, մշուշին, մրրիկներու և ծփուն սառնակոյտերու շարժման հետեւանքով։

Մալմկրէնի մահն յետոյ

Սկանտինավիոյ մէջ, Մալմկրէնի մահը յուզած է հասարակաց կարծիքը։ Շուէտի Նախարարապետը մտադրած է պաշտօնական քննութիւն մը բանալ, անոր մահուան պարագաներուն մասին։

Իսկ Քոբէնհակի մէջ, թերթ մը կը պահանջէ որ «պատուոյ ատեան մը կազմուի, քննելու համար Նոպիլէի գործը» եւ անյապաղ պատասխան տրուի հետեւեալ հարցերուն. 1.— Ղեկավար օդանաւը, «Իտալիա»ն ի վիճակի՞ էր արշաւը կատարելու։ Գերման մասնագէտները կը պատասխանեն «ոչ»։ 2.— Աղէտէն յետոյ, զօրավար Նոպիլէի ընթացքը ներելի՞ է։ 3.— Իրաւունք ունէ՞ր հասած օգնութենէն նախ ինքը օգտուելու, երբ իր մարդիկը դեռ կը մնային բեւեռ։ 4.— Իր հակասական յայտարարութիւններով, տեղի չէ՞ տուած նոր վտանգներու և օգնութեան գործին համար նոր ու աւելորդ ծախքերու։

Ամբողջ սկանտինաւեան մամուլն է որ կը պահանջէ այս քննութիւնը եւ կ'ուզէ անոր տալ միջազգային հանգամանք։

Քննութիւնը բանալու համար, շուէտական կառավարութիւնը պիտի առաջարկէ Իտալիոյ որ լուսաբանէ խնդիրը։ Իսկ Իտալիա իր կարգին, պարտաւոր պիտի ըլլայ գործը յղելու Ազգերու Դաշնակցութեան, որպէսզի անմիջապէս քննիչ յանձնախումբ մը նշանակէ ու նաեւ, արշաւախումբի բոլոր անդամներուն պիտի հրահանգէ որ անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները տան միջազգային յանձնախումբին։

Տաքը զոհեր կը խլէ

Ամբողջ Եւրոպայի մէջ, առանց աւելի սաստկանալու՝ տաքերը կը շարունակեն ու բազմաթիւ զոհեր կը խլեն։ Փարիզ շուքի մէջ՝ երկուշաբթի կէսօրին ջերմաչափը արձանագրեց 36o 2։ Բայց հիւսիսային հովի թեթեւ շունչ մը տանելի դարձուց տաքը. իսկ իրիկուան դէմ օդը աւելի զովացաւ եւ ջերմաչափը իջաւ 27ի։ Երէկ առտու, օդին մեղմութիւնը աւելի զգալի էր։

Փարիզի օդերեւութաբանական կայանը կը հաւաստէ թէ հիւսիսային հովը ատեն մը պիտի շարունակէ եւ 3 աստիճանի պիտի իջեցնէ ջերմաչափը։

Միւս կողմէ, տարապայման տաքերուն յաջորդող փոթորիկները որոնց կը սպասուէր, սկսած են ծայր տալ։ Հիւսիսային հովը Ֆրանսայի կեդրոնը եւ հարաւը կ'ենթարկէ փոթորիկի սպառնալիքին, եւ արդէն, յորդ անձրեւներ սկսած են տեղալ կարգ մը շրջաններու մէջ։

Թաթառ մը մէկ վայրկեանի մէջ հեղեղ հոսեցուցած է Վիշիի փողոցներուն մէջ։ Թաղապետութիւնը ստիպուած է ջրհաններ գործածել, տուներու ողողուած գետնափոր մասերը պարպելու համար. նոյնպէս Նանսիի մէջ, ուր կարկտախառն անձրեւ մը աւերներ գործած է։ Նոյն վիճակին ենթարկուած են նաև Մօպէօժ, Լիոն, Օրլէան եւ ուրիշ քաղաքներ։

Բայց տաքը, շատ վայրերու մէջ կը շարունակէ զոհեր խլել։ Երկուշաբթի օր միայն Փարիզի մէջ, զովանալու համար լոգանք առնող 9 անձեր խեղդուեցան գետին մէջ։ Մէկ քանի օրուան մէջ, այս կերպով խեղդուողներու թիւը կը հասնի 30ի, Փարիզի եւ շրջականներուն մէջ. իսկ գաւառի մէջ 21 հոգի խեղդուած են արեւահար։

Պերլինի մէջ, ջերմաչափը շուքին տակ ցոյց կուտար 35 առջի օր, իսկ 50 արեւու տակ։ 15 հոգի խեղդուած են, և նոյնքան ալ արեւահար եղած։

Վիէննայի մէջ, 38 աստիճան ջերմութիւն, 80 հոգի արեւահար եւ 16 հոգի խեղդուած։ Միլանի մէջ ջերմաչափը բարձրացած է 40ի, Թաւոլայի մէջ 48ի եւ 45ի Մարրաքէշիմէջ 45ի։

Իսկ Լեհաստանի մէջ կը համրուին 117 արեւահար եւ 20 խեղդուած։

Իզմիրի նոր շարժը

Իզմիրէն անգլիական թերթերու կը հեռագրեն թէ Թորպալըի մէջ 10 - 12 հոգի վիրաւորուած են։ Իզմիրի կուսակալին կինը եւ աղջիկը, որոնք իրենց տան վերնատուներուն մէջ միակինը ... (see zoom)

ՀՐԱՏ. Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. Կ-ի

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ»Ը

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ 40 ՖՐԱՆՔ
ԱՄԵՐԻԿԱ 3 ՏՈԼԱՐ, ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ 2 ՏՈԼԱՐ

Ստանալու համար դիմել՝ Imprimerie »Navarre» 5 Rue Gobelins, Paris, (France). կամ Hairenik Press, 13-15 Shawmut St. Boston, Mass. (U. S. A.). կը ծախուի նաեւ Յառաջի խմբագրատունը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ,,

№ 6—7 ՅՈՒՆԻՍ—ՅՈՒԼԻՍ

Բովանդակութիւն. — Սորաւգծող նոր կացութիւնը՝ խմբագրական. — Յովակիմ Բուզանդեան՝ Յ. Տէր Դաւթեան.— Հակախորհրդային գաղափարական պայքարի յառուկ առաջադրութիւնները Հայաստանում՝ Ա. Ջամալեան. — Ինքնաքննադատութիւն...՝ Աշոտ.— «Ազգային հարցը մարքսիզմի քուրայում»՝ Կ. Յասունի. Գաղափարների նշանակութիւնը՝ Ա. Դասպարեան.— Թուրքիոյ շուրջ.— Հայաստանի անկախութեան տասնամեակի տօնակատարութիւնները.— Խմբագրութեան։

ԳԻՆԸ՝ 2.50 ՖՐԱՆՔ

Կը փնտռուի

— Կը փնտռուի Բաբերդցի Արշաւէր Վարդերեսեան, 21 տարեկան, որուն Փարիզ ըլլալը կը կարծուի։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

— Կը փնտռուին Եօզղատցի Թէլոլիկ գիւղէն Յարութիւն (Արթիւր) Պաղտեան եւ Յարութիւն (Արթիւր) Քէյիշեան որոնք 1923-ին Սուրիայէն եկած էին Ֆրանսա։ Իմացնել՝ Մեսրոպ Պաղտասարեանի, Castelnau d'anglès (Gers).

— Կը փնտռուի Մուշի Վարդով գաւառակէն, Պասքան գիւղացի, Բարձրավանդ Խաչիկեան, որ Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել Լեւոն Ցոնիկեանի, 12 Rue Elie, Gentilly (Seine).

Մարսէյլի Պրուսայի մեծ նոր գիւղի Հայրենակցական Միութեան սարքած վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 434, 415, 822, 560, 668, 742, 639, 872, 919, 225, 395, 236: Դիմել՝ Docteur Rakedjiani Bd. Garibaldi 32, Marseille.

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Ժանոթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. Գալուստեան։ Նիւթ՝ Բիւրօ ազատագրական պայքարը եւ հայ ժողովուրդը։ Կը հրաւիրուին բոլոր համակիրները։

Պէլվիլի Կոմիտէի ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին «Ռոստոմ»ի սրահը, 131 Fbg. du Temple, Belleville. Կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին ակումբի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Շավիլի Արդութեան Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր-ընկերուհիները վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, 27 Ավընիւ Պէլվիւ, Շավիլ, ընկեր բժ. Տէր Դաւթեանի բնակարանը։

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8ին ակումբի սրահը։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. ԽԱՉԻԿ ԿԵՆՃԵԱՆԻ՝ իր հօր տխուր մահուան առթիւ։

Ուշադրութիւն

Առաջին անգամ ըլլալով լոյս տեսաւ Զէյթուն քաղաքը, իր չորս իշխանները եւ ընդհ. պատերազմի ընթացքին նահատակուող հերոսներուն մեծադիր նկարը, տպուած թուղթով եւ խնամուած աշխատութեամբ։

ԳԻՆ 4 ՖՐԱՆՔ

Փոստի ծախք չկայ, կ'ընդունինք ֆրանսական դրոշմ։ Մեծաքանակ գնումներու մասնաւոր զեղչ։ Դիմել՝ M. Ezéguielian, 75 Ave. Berthelot, Lyon, Փախարժէքը բացարձակապէս կանխիկ է։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տ.	10տ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 28bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՅՈՒԼԻՍ 1928

19 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 702 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃՐԱԳ ՄԸ ԱՒԵԼԻ

Երեք յաջորդական թիւերով տուինք Մարսէյլի Ազգ. Վարժութեան միամեայ գործունէութեան պատկերը։

Կ'արժէ պրպտել անոր կրթական-դպրոցական մասը, որ ամէնէն կարեւորն է մեզի համար։

Ինչպէս կ'երեւայ տեղեկագրէն, Մարսէյլ քաղաքը ունի դպրոց մը՝ 65 աշակերտով (Գ.-Ե. դասարաններ), իսկ Ա. եւ Բ. դասարանները 50 աշակերտ փոխադրուած են մանկապարտէզի շէնքին մէջ։ Ցետոյ մանկապարտէզ մը՝ 130 մանուկներով։ Հաշուական տեղեկագրին համաձայն, դպրոցին համար ծախք եղած է 42.973 ֆրանք, կեդր. մանկապարտէզին համար՝ 23.851 ֆրանք ամէն բան հաշուելով։

Այս վիճակին հետ բաղդատելով, աւելի մխիթարական կ'երեւայ շրջաններու՝ հայկական համեստ բոյներու ճիգը։

Այսպէս, կարտան (350 տուն), ունեցեր է դպրոց մը. Հ. Յ. Դ.ի մէջ, բայց փակուեր է տեղական իշխանութեան կողմէ, ցաւալի թիւրիմացութեամբ մը։ Սէն Լու (100 տուն), սկսած է շինել մանկապարտէզ մը, որու ծախքին 5000 ֆրանքը տեղացիները իրենք հանգանակած են։ Պուլվառ Օտտօ 250 տուն), ունի մանկապարտէզ մը, 80 աշակերտով։ Մարթիկ 40 տուն), ոչինչ։ Սէնթ Անթուան (200 տուն), մանկապարտէզ մը, 80 մանուկներով։ Այս արուարձանին ուրիշ մէկ թաղը՝ տուանծին մանկապարտէզ մը, 30 աշակերտով։ Սէն Ժիւլիէն (150 տուն), մանկապարտէզ մը՝ 60 աշակերտով։ Սէն Մարկրիթ (50 տուն), նոր կազմուած է եւ մօտերս պիտի ունենայ մանկապարտէզ մը։

Որքան ալ համեստ երեւան այս գործերը, ունին որոշ արժէք. մանաւանդ երբ նկատի առնենք տիրող պայմանները։ Տակաւին մինչ'ւ անցեալ տարի այս տուն, գգալի էին 1920ի ներգաղթի ծագած գործադրկութեան հետեւանքները. իսկ տեղեկագիրը կ'ընդգրկէ 1927 մայիսէն 1928 մայիս տարեշրջանը։

Ուրիշ խօսքով, օրուան հացի մտահոգութենէն հազիւ ազատած, տակաւին պարտքի տակ, մեր բանուոր հայրենակիցները չեն մոռցեր մանուկներու հոգը, եւ տեղ մը հող գնած, ուրիշ տեղ մը շէնք շինած, վերջապէս դրամ հաւաքած եւ ծաղկոցի մը յատկացուցած են։ Եւ ապահովաբար աւելին պիտի ընեն այսուհետեւ, քանի որ փարատած է գործադրկութեան մղձաւանջը եւ քիչ-շատ հաստատուն վիճակ մը կը տիրէ։

«Յառաջ»ի ընթերցողները օրը՝ օրին տեղեկացած են այն յստակ եւ ժիր ճիգերուն, որոնց արդիւնքը կ'արձանագրուի այսօր, պաշտօնապէս «Ջայներ Գաւառէն» խորագրին տակ. օրը օրին նկարագրուած են թէ ի՛նչպէս բուռ մը հայրենակիցներ քով-քովի գալով, ծաղկոցի մը հիմը դրեր են։ Բանուորները իրենց աչքին առջեւ տեսնելով նոր սերունդին օտարացումը, որեւէ հաւաչանքներ արձակելու կամ վերէն օգնութիւն սպասելու, իրենք իրենց գործի ձեռնարկած եւ ճրագ մը վառած են։

Ո՛ւր էր որ միեւնոյն ոգին տիրապետէր Ֆրանսայի ուրիշ վայրերուն մէջ, Մարսէյլէն դէպի վեր, լայնքին ու երկայնքին, մինչեւ Փարիզ։ Գիտենք. մասնակի ձեռնարկներ եղած են ուրիշ գաւառներու մէջ ալ, բայց ոչ այնպէս ինչպէս Մարսէյլի մէջ։ Լիոնը, օրինակ, ի՞նչ ունի պարծենալիք, քաղաքով եւ շրջաններով։ Փարիզի խօսքը չենք ըներ, քանի որ մինչեւ Հարաւային Ամերիկայի մէջ ալ գիտեն թէ այս 15.000 գաղութը իսկ մէկ մանկապարտէզ ունի, թէեւ ոչ դրամը կը պակսի, ոչ ալ վարժուհին։ Հարիւր հոգինոց Քամփաներ Ֆրէզը (Մարսէյլ) դպրոց կը շինէ եւ 30 աշակերտ կը ժողվէ. երկու-երեք տարուընոց Ալֆորվիլը եղածն ալ փակեց, կամ նոյնքան ժողովուրդով Պէլվիլը ոչ իսկ ձեռնարկ մը փորձած է։

Իրականութիւն է որ, երբ տեղ մը նախաձեռնարկ ըլլան եւ գործ կատարեն, ուրիշներ ալ օգնութեան կը հասնին։ Իսկ սպասել որ ուրիշը, հեռաւոր սուրբը գայ եւ ամէն բան իր ձեռքովը կատարէ, — կը նշանակէ յուսախաբութեան մատնուիլ։

Այս տողերը գրածատեն, աչքի առջեւ ունինք Փաթրասի դպրոցին պատմութիւնը Տես Բ. էջ։

Յունաստանի այդ խոնարհ գաղութը, որուն անդամներուն 90ին 95ը պարզ բանուորներ են, չորս տարիէ ի վեր կը պահէ դպրոց մը, 70 աշակերտներով, բոլորն ալ ձրի։ Ծախքին մեծագոյն մասը կը հոգայ Փարիզի Տիկնանց Միութիւնը տարեկան 5.000 ֆրանք, իսկ Բարեգործականը չուտայ քան սղերլինւ նպաստ։ Ուաշինթընէն կ'երեւայ որ տակաւին բաց ունին։ Իսկ թէ ի՛նչ օրհնութիւն է այս կրթարանը գաղութին համար, — կարելի է հասկնալ, կարդալով տարեկան հանդէսին ամփոփումը։

Բարեգործականը, Տիկնանց եւ նման Միութիւնները քննադատած ատեն, մենք առաջին առթիւ շեշտած ենք թէ անոնք ժողովուրդին հետ անմիջական կապ չունենալով, գործերը կը կատարեն համաձայն գրասենեակի պաշտօնեաներու հայեցողութեան, հետեւաբար երեսի վրայ կը ձգեն կենսական պէտքեր, կամ հարեւանցի կը նային անոնց վրայ։

Արդ, մէկ Փաթրասի տեղ կարելի էր հարիւր հատ ունենալ, Ֆրանսայէն մինչեւ Սուրիա եւ Միջագետք, եթէ Բարեգործականը, Տիկնանցը եւ ուրիշ զօրաւոր Միութիւններ խորհրդակցաբար կամ առանձին-առանձին ստանձնէին բազմահայ այլ մնացոր գաղութներու նոր սերունդին կրթական հոգատարութիւնը։ Մարսէյլի մէջ ազգ. կազմակերպութիւն կայ եւ գնահատելի աշխատանքներ կատարեր են։ Աւելին կրնան, եթէ ղեկավար կարծիքները վերնան։ Իսկ ի՞նչ ընեն այն վայրերը, ուր օրուան հացն անգամ դժուար կը ճարեն կամ հացէն զրկելով ճրագ մը կը վառեն, բայց միջոց չունին ամբողջ իւղը մատակարարելու։

Ճրագ մը աւելի, ուր որ համրանք ունինք։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Ի ՆՊԱՍՏ ԵՂԱԾ ԽՈՍՏՈՒՄԻՆ ԱՐԺԷՔԸ

Հայրենիք, այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ յիշելով Ամերիկայի ռամկավար կուսակցութեան նոր յանձնառութիւնը՝ հայկական դատի մասին, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ 17 Յուլիս.

— «Միացեալ Նահանգներու դեմոկրատ կուսակցութեան այս հանդիսաւոր նոր խոստումը, եթէ նոյն իսկ գործնական հետեւանքներ ալ չտայ, բարոյական ու քաղաքական այն անվիճելի նշանակութիւնն ունի, որ վառ ու բաց կը պահէ հայկական դատը քաղաքական աշխարհին մէջ այն ատեն, երբ այդ քաղաքական աշխարհը այլ եւս լսել անգամ չուզեր հայկական դատի մը գոյութեան մասին։

Սակայն, Դեմոկրատ կուսակցութեան դիրքը գործնական նշանակութիւն ալ կրնայ ունենալ. որովհետեւ այդ կուսակցութիւնը, յաղթէ կամ ոչ յառաջիկայ ընտրութեանց ատեն, կը պարտաւորուի Հայաստանի համար իր լաւագոյնն ընել, իսկ այդ կը նշանակէ, թէ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ հետ յառաջիկային ո՛ր եւ է դաշնագիր կնքելու ատեն պէտք է որոշ չափով մը նկատի առնէ նաեւ Հայաստանի դատը։ Այդ կը նշանակէ նաեւ, թէ դեմոկրատ կուսակցութիւնը յառաջիկային եւս պիտի ընդդիմանայ Լօզանի դաշնագրի նման դաշնագիրներու կնքման եւ վաւերացման։ Եւ որովհետեւ դաշնագիր մը վաւերացնելու համար պէտք է երկու երրորդի մեծամասնութիւն մը Ծերակոյտին մէջ, հետեւաբար ոչ մէկ դաշնագիր կրնայ այս երկրի կողմէն վաւերացուիլ, որքան ատեն որ չէ գտած հաւանութիւնը դեմոկրատ կուսակցութեան, որ այժմ Ծերակոյտի անդամներու կէսն ունի, իսկ մօտիկ ատենէն հաւանաբար առկէ աւելին ալ պիտի ունենայ։

Իսկ թէ որքան կարեւոր է մեզի համար, որ Միացեալ Նահանգները Թուրքիոյ հետ չունենան վաւերացուած դաշնագիր մը եւ նորմալ յարաբերութիւններ, այդ մասին շատ ենք խօսած Լօզանի դաշնագրի առթիւ։ Բաւական է հոս յիշել, որ՝ որքան ատեն որ Թուրք-ամերիկեան դաշնագիր մը վաւերացուած չէ, Թուրքիա չի կրնար խոշոր ֆինանսական օգնութիւն ակնկալել այս երկրէն՝ ամայացած թրքահայաստանը Թուրք գաղթականներով լեցնելու եւ ռազմավարապէս Թուրքիան զօրացնելու համար թէ՛ տնտեսապէս եւ թէ՛ քաղաքականապէս»։

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՋՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

58րդ Ցանկ

	Ֆր.
Սեբաստիոյ Ղանթարող գիւղի Հայր. Միութեան դաշտահանդէսէն (Մարսէյլ)	200. -
Ողբացեալ Օրիորդ Աշխէն Չալաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ հաւաքուած ժուայեէզօզի Գէլլերեան գործարանի բանուորուհիներուն միջեւ, նախաձեռնութեամբ տիկ. Մարիամ Սեֆերեանի	168.50
Գումար	368.50
57րդ ցանկին գումարը	78.640.35
Ընդհ. գումար	79.008.85

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սովը Ռուսիոյ մէջ

Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն Մոսկուայի մէջ լիակատար նիստի մը ընթացքին մանրամասնօրէն քննեց ցորենի մթերքի խնդիրը։ Կեդրոնական կոմիտէն որոշեց աւելի բարձր գիներ վճարել գիւղացիներէն գնուած ցորենին, և որոշ չափով թեթեւցնել գիւղացիներուն դէմ ցարդ գործ դրուած խիստ միջոցները։

«Հունձքի դիկտատոր» Կվիրինգի տեղեկագրին վրայ թէ աշնան ցանքին համար դժուարութիւններ կան, երկրագործական գործավարը որոշեց մասնաւոր ներկայացուցիչներ ղրկել զանազան շրջաններ՝ հսկողութիւն կատարելու համար։

.՝. «Թայմզ» կը գրէ որ՝ քանի մը օրուան ընդհատումէ յետոյ, Ռուսիոյ կողմէ ցորենի գնումը վերսկսաւ։ Վերջին երկու օրուան ընթացքին գնուեցաւ 50.000 թոն։ Այս գնումներուն մէջ են Քանատայէն ստիպողաբար նաւ դրուելու համար ապսպրուածները, ինչպէս նաեւ Ռոթէրտամի, Ճենովայի եւ Համպուրկի նաւահանգիստներէն գնուածները։ Քանի մը օր առաջ գնուած ցորենին քանակը կը հաշուուէր 200.000 թոն։ Ցորենի շուկաներուն մէջ այնպէս կը կարծուի թէ գնումները պիտի շարունակուին։ Մոնրէալէն Լենինգրադ ճամբայ պիտի ելլեն չորս շոգենաւեր։

Անատոլուի սովը

Լնկիւրիէն Յուլիս 18 Թուականով կը հեռագրեն.—

Ներքին գործավար Շիւքրի Քայա պէյ, որ տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարած էր Անատոլուի սովին մասին, անձամբ այցելելով կարգ մը նահանգներ, տեղեկագիր մը ներկայացուց կառավարութեան։ Այս վերջինը որոշեց սովահար շրջաններու բնակիչներուն աշխատանք ճարել՝ ոռոգումի, երկաթուղիի և խճուղիի սպասարկութեանց մէջ։ Անկէ զատ կառավարութիւնը վարկ յատկացուց՝ աժան արմտիք հայթայթելու համար սովեալներուն. արտավայրեր տրամադրեց անոնց արջառին և գեղջկալ սակով չոր խոտ պիտի ղրկէ։ Կարմիր մահիկը պիտի օգնէ կարօտեալներուն։ Երկրագործական դրամատունը կանխավճար պիտի ընէ՝ նոր ցանքին առթիւ։

Այս բոլոր կարգադրութիւնները անմիջապէս սկսան գործադրուիլ։

Նոր դաւ մը Կովկասի մէջ

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Թիֆլիզի մէջ ձերբակալուած է հանքային ճարտարագէտ Ջառափոֆ, որ կ'ամբաստանուի տնտեսական լրտեսութեամբ։ Ջառափոֆ ապօրէն յարաբերութիւններ կը մշակէր եւ դրամ կը ստանար արտասահմանէն։ Իրեն հետ միասին ձերբակալուեցան Բարանոսոֆ եւ Լիպկին, որոնք Ջառափոֆի հետ կ'աշխատէին յիշեալ հանքերուն մէջ։

Մակեդոնիացի ահաբեկիչը մեռած

Պելկրատէն կը հեռագրեն Յուլիս 17 Թուականով.— Իվան Մոմչէլոֆ, Ընդհանուր Ապահովութեան Տնօրէն Լազիչի դէմ մահափորձին հեղինակը, այս առաւօտ մեռաւ Պելկրատի հիւանդանոցին մէջ, չորս օրուան հոգեվարքէ վերջ։ Այդ չորս օրուան ընթացքին, ահաբեկիչը բնաւ ուշքի չեկաւ եւ ո եւ է յայտարարութի՛ւն չըրաւ, իր գաղտնիքին մեծ մասը միասին տանելով։

Պելկրատի եւ Զագրէպի մէջ կատարուած ոստիկանական քննութիւնը կը հաստատէ թէ Մոմչէլոֆ 1925ին Ճուկոսլաւիա եկած էր արդէն, Յունաստանէն, ուր գաղթած էր 1923ին։ Երկու ամիս առաջ Մոմչէլոֆ Զագրէպէն Պելկրատ հասաւ։ Պզտիկ պանդոկի մը մէջ կը բնակէր. իր ընթացքը ո եւ է կասկած չներշնչեց ոստիկանութեան։

Ոստիկանութիւնը չկրցաւ գտնել հետքը Միլլէնոֆի, ուրիշ պուլկար գաղթական մը, որ մահափորձին գլխաւոր կազմակերպիչն էր եւ որ երկու օր առաջ փախած էր Զագրէպէն։

Բազմաթիւ պուլկար գաղթականներ ձերբակալուեցան, սակայն ոստիկանութիւնը գաղտնի կը պահէ անոնց անունները։

Մեքսիկայի նախագահը սպաննուած

Աոջի օր ժամը 2ին Մեքսիկայի մայրաքաղաքէն 12 մղոն հեռու Սան-Անճէլ քաղաքի մէկ ճաշարանին մէջ սպաննուեցաւ զօրավար Օպրէկոն, որ 15 օր առաջ Մեքսիկայի հանրապետութեան նախագահ ընտրուած էր, բայց դեռ չէր ձեռնարկած պաշտօնին։ Սպանիչն է Խուան Էսքամիւլարիօ անուն երիտասարդ նկարիչ մը, որ յաջողած էր ընդունուիլ այդ հացկերոյթին՝ ծաղրանկարներ պատրաստելու պատրուակին տակ։ Զօրավարին ծաղրանկարը գծելէ յետոյ, երիտասարդ նկարիչը մօտեցաւ նորընտիր նախագահին՝ պատկերը անոր տալու ձեւով, մինչ ատրճանակ մը պահած էր թուղթին ետեւ։ Ցարմար վայրկեանին Խուան կրակ բացաւ զօր. Օպրէկոնի վրայ՝ հինգ գնդակ արձակելով իրարու ետեւէ։ Զօրավարը առանց բառ արտասանելու վայրկենապէս մեռաւ։ Սեղանակիցներէն շատեր իրենց զէնքերը հանեցին՝ ահաբեկիչը սպաննելու համար, սակայն ուրիշներ պաշտպանութեան հրաւիրեցին զանոնք՝ մարդասպանը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԾԱՅՐԱՅԵՂ ԳՐԳՌՈՒԹԻՒՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆՆԵՐԸ ՆՈՐ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ

Երէկ հատուածներ արտատպեր էինք յունական թերթէ մը, իբրեւ ապացոյց տիրող գրգռութեան։

Վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ աւելի սաստկացած է գրգռութիւնը։ Սեյանիկի արքայական «Թոս» թերթը հետեւեալ հեռագիրը կը հրատարակէ Աթէնքէն, Յուլիս 10 Թուականով.

— «Նկատի ունենալով որ, կարգավիճակեալ ընտրութիւնները պարզ ձեռնարկ մըն է իշխանութիւնը պահելու եւ ամէն ազատութիւն ճզմելու համար, հակավէնիզելոսեանները, նոյն իսկ յեղափոխութեան պիտի դիմեն, որպէսզի երկիրը ազատեն նոր բռնակալութենէ մը։ Որովհետեւ մինչեւ այսօր անձէ անձ փոխանցուած վէնիզելոսեան այս բռնակալութիւնը, իրեն գերի դարձուցած է ամբողջ Յունաստանը։ Աչքի առջեւ պէտք է ունենալ որ, մինչեւ այսօր, վէնիզելիսմը, իր ամբողջ գործերով ամէն ինչ ջնջեց եւ երբեք նկատի չառաւ Սահմանադրութիւնը, խորհրդարանը եւ օրէնքները։

Հակավէնիզելոսեաններու դիրքը շատ որոշ է։ Կա՛մ պէտք է թոյլ տալ բռնապետութիւնը ազատ, երբ ժողովուրդը պիտի ենթարկուի անլուր մարտիրոսութեան եւ կամ պէտք է ջանալ, որ ամէն միջոցով պաշտպանուին մարդկային ազատութիւններն ու անկախութիւնը։ Այս պարագային պէտք պիտի ըլլայ ալիւն թափել։ Բազմաթիւ հակավէնիզելոսեաններ պիտի իյնան այդ կռուին մէջ, բայց վերջնապէս պիտի հաստատուի ինքն քաղաքացիին ազատութիւնը եւ պիտի կործանի այն մարդը, որ ընելիք բան մը չունեցած պարագային, անմիջապէս Յունաստան կու գայ եւ ամէն ինչ տակն ու վրայ կ'ընէ։

«Թոս», իր կողմէ եւս, խմբագրական յօդուածի մը մէջ կը գրէ.—

«Յովակալ Քունտուրիօթիս նահանջեց (ընտր. դրութեան խնդրին մէջ), որովհետեւ վէնիզելոսեան է։ Ցոյները այս նոր գերութեան պիտի պատասխանեն նոյնիսկ յեղափոխութիւնով։ ...Վէնիզելոսի ներկայութիւնը Յունաստանի մէջ նախատինք մըն է մեզի համար, իբրեւ զգացումի եւ արժանապատուութեան մարդիկ։ Այդ ցոյց կուտայ որ մենք անպատիւ եւ անառնական ժողովուրդ ենք։ Բայց այս վայրկեանէն կռիւը կը սկսի։»

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

.. Խմբագիր,

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 Յուլիս.— Սեբաստիոյ Ղանթարող գիւղի Հայր. Միութիւնը դաշտահանդէս մը սարքած էր, ի նպաստ Պուլկարիոյ շարժի զոհերուն։ Հանդէսը տեղի ունեցաւ Սէն-Ժէռոմ, Ֆրանք Օրիան (մինասեանի) գորգի գործարանի պարտէզը։ Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը։ Ձեզի կ'ուղարկենք գոյացած հասոյթը, 200 (երկու հարիւր) ֆրանք։ Այս առթիւ խորին շնորհակալութիւններ «Յառաջ»ին, որ սիրայօժար բացաւ իր սիւնակները։

(Կնիք Վարչութեան)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԸ ԵՒ ԻՐ ԶՕՐԱՄԱՍԸ

Զմն Հայ Համայնավարներուն

ԽՄԲ.— Այս գրութեան հեղինակն է՝ հռչակաւոր Լ. Տրոցկին: Յօդուածը առաջին անգամ տպուած է ռուսերէն «կիէվսկայա Միսլ» թերթին մէջ, 1913ին: Յետոյ, 1926ին նոյնութեամբ հրատարակուած է համայնավար գործիչին երկերու ժողովածուին մէջ, որ պետական հրատարակութիւն է (Ե. հատոր, էջ 235—243,: Մեր աշխատակիցը թարգմանած է զայն նոյնութեամբ:

Ա.

Աշխարհումս քիչ մարդիկ չկան բացառիկ ճակատագրով, որոնք պիտանի չեն խաղաղ, սովորական կեանք վարելու համար:

Ի հարկէ, կեանքը նրանցից աւելի ուժեղ է: Եւ երբ կեանքն երկար ժամանակով իր ափերի մէջ է մնում, այդ մարդիկ էլ հարկադրուած են լինում յարմարուելու կեանքի կարգ ու կանոնի միապաղաղ պահանջներին: Նրանք մնում են ծառայութեան մէջ, ընտանիք են պահում, դանդաղում են յօղացաւից եւ ու հասարակ թառամում են: Բայց երբ պատմութիւնը կրկին թեւակոխում է քաոսի եւ անհանգստութեան շրջանը, նրանք կենդանութիւն են ստանում եւ կեանքի առաջին կոչին արձագանգ են տալիս՝ հագնելով երկարավիզ կօշիկներ եւ երեսի վրայ թողնելով իրենց հաշիւները:

Սոֆիայում կազմակերպուած հայկական կամաւորական զօրամասի գլուխն էր անցած Անդրանիկը՝ երգի եւ առասպելի հերոսը: Նա միջահասակ է, կարտոֆով թեթեւ գլխարկ եւ բարձրաճիտ կօշիկներով, նիհար, նոր ճերմկած մազերով եւ կնճիռներով, կոշտ դեմքով եւ ածխուած ծնօտով: Նա ունէր այնպիսի մարդու տեսք, որ չափազանց ձգձգուած պատմական միջնարարից յետոյ կրկին գտել է իրեն:

Անդրանիկը 46 տարեկան էր, ծնուած Տաճկա-Հայաստանում: Նա մի ժամանակ ատաղձագործ է եղել: 1888 թուից սկսել է յեղափոխական աշխատանք Սըվազի նահանգում, իսկ 1892 թւին յարել է հայկական «Դաշնակցութիւն» կուսակցութեանը: Դեռ ռուս-տաճկական պատերազմի ժամանակներից սկսած, այսինքն 70ական թուականների վերջից, Տաճկա-Հայաստանում մեծ ժողովրդականութիւն է ձեռք բերում զինուած պայքարի գաղափարն ընդդէմ թիւրք-քրդական տիրապետութեան, ըստ որում պատմութիւնը յեղափոխականների միաձայնութեամբ պէտք է առաջ բերէր պետութիւնների միջամտութիւնը, առաջին հերթին՝ Ռուսաստանի կողմից: Պետերբուրգի քաղաքականութեան գործակալները ձգտում էին այն ժամանակ իրենց կողմը թեքել եւ մտերիմ դարձնել հայ յեղափոխականներին: Սակայն այդ շրջանն երկար ժամանակ չշարունակւեց. Ալեքսանդր IIIի թագաւորութեան օրերից այլ քաղաքականութիւն առաջարկվեց...:

Քաղաքագիտական-հայրենասիրական գաղափարների եւ հաշիւների նման շրջանում կազմակերպւեց Անդրանիկի քաղաքական միտքը:

1894 թւին Սասունում տեղի է ունենում Հայերի ջարդը: Դաշնակցութիւնը ուղարկում է այնտեղ զինուած խումբ, որ բանակ է դնում Մշոյ դաշտում, Սասնոյ լեռների ստորոտներում: Այստեղ է Անդրանիկը ստանում իր մարտական մկրտութիւնը:

Նա դառնում է ֆիդայական խմբի ղեկավար. ապա 1895—1896 թուականներին պաշտպանում է հայկական գիւղերը, փոխադրում է զէնք, զինում է ժողովրդին, կռւում է Քրդերի և ոչ բազմաթիւ տաճկական կանոնաւոր զօրամասերի դէմ: 1897 թւի կիսին նա անցնում է Կովկաս, յարաբերութեան մէջ է մտնում անմիջապէս կուսակցութեան կեդրոնի հետ եւ վերադառնում է Հայաստան՝ լայն լիազօրութիւններով եւ զէնքի մեծաքանակ պաշարով: 1899 թւին սպանւեցին մի քանի լաւագոյն ֆիդայի ղեկավարներ:

Անդրանիկին է յանձնւում Բիթլիսի վիլայէթի բնական ամրութիւններով հռչակւած կողմին յարմար, լաւագոյն վայրը հանդիսացող Սասունի բոլոր զինուած խմբերի ղեկավարութիւնը: Նրա հրամանատարութեան տակ գտնւում են 38 գիւղեր, ուր բնակւում էին կիսանկախ ռազմասէր հայ գիւղացիներ: Այստեղ է զարգանում Անդրանիկեան գիւցազնական շրջանը:

1900 թւին քիւրդ աղա Բշարէ-Խալիլը, ով գտնւում էր տաճկական ծառայութեան մէջ, սպանեց հայ յեղափոխականներից ամենակարկառուն դէմքերից մէկին՝ Սերոբին: Ժողովուրդը նրան անւանում էր «Սերոբ փաշա», որովհետեւ նա Սասունը համարեա թէ կատարեալ անկախ դարձրեց: Բշարէ-Խալիլը իր սխրագործութեան համար վարձատրւեց սուլթանական շքանշանով: Ութ ամսից յետոյ, Անդրանիկն ի կատար ածեց իր վրէժը: Նա իր խմբով յարձակւեց Խալիլի վրայ, նրան սպանեց և նրա հետ միասին տասնեւեօթ Քրտերի և, իբր յաղթանակի նշան, տարաւ իր հետ Աբդուլ-Համիտի շքանշանը, որ Խալիլը կախել էր կրծքին: Դաշնակցութեան Ժընեւի դիւանատան մէջ մինչեւ այսօր էլ պահւում է սուլթանական այդ շքանշանը:

Անդրանիկն այդպիսով մեծ հռչակ է ստանում: Հայերը նրան ենթարկւում են. Տաճիկները նրանից սարսափում են, Սուլթանի զօրքերը հետեւում են նրան կրնկակոխ: 1901 թւի նոյեմբերին Անդրանիկը իր 47 ֆիտայիններով, որոնք մշտական ընդհարումների մէջ կռփուած էին, Առաքելոց վանքում շրջապատւեց: Մուշ քաղաքից մի ժամւայ հեռաւորութեան վրայ: Մի ամբողջ զօրագունդ՝ բաղկացած հինգ դասակներից, որոնց գլուխն էին անցել Ֆերիխ եւ Ալի փաշաները՝ պաշարեց Վանքամրոցը: Երկար են անպատեղ բանակցութիւններից յետոյ, որ վարւում էին հայ հոգեւորականութեան, Մուշի քաղաքագլխի եւ օտարերկրեայ հիւպատոսների մասնակցութեամբ, Անդրանիկը վճռում է ճեղքել պաշարման շղթան: Անցեալներում այդպիսի տաճկական ենթասպայի համազգեստով, նաշրջագայում է բոլոր պահակների մօտով, բացատրւում է նրանց հետ դեղեցիկ տաճկերէնով, հրամայում է չքնել և մի եւ նոյն ժամանակ ճանապարհ է ցոյց տալիս իր խմբին:

Բացւում է ընդհարումների, հետապնդումների եւ յարձակումների մի նոր շրջան...

«Ազատ տաճիկ ազգաբնակչութեան հետ ո՛չ մի թշնամական գործողութիւն երբեք չեմ ունեցել, կռւել եմ միայն Բէկերի եւ կառավարական իշխանութիւնների դէմ»:

Երկու տարուց մի քիչ աւելի անցած, տեղի է ունենում Անդրանիկի կեանքի ամենամեծ գործը: Այն ժամանակ նա 38 տարեկան էր: Երկու տաճկական զումարտակ, ութ խոշոր թնդանօթներով, պաշարեցին նրան 1904 թւի գարնանը, Սասնոյ լեռներում: Անդրանիկի ղեկավարութեան տակ գտնւում էին ֆիդայիներ՝ զինւած հեռաձիգ հրացաններով եւ 800 գիւղացիներ՝ իրենց սեփական կայծաքարային հրացաններով: Երկու շաբաթ տեւեցին բանակցութիւնները: Ապրիլ 13ին, սկսւեց հայկական գիւղերի ռմբակոծութիւնը: Լեռնային դիրքեր գրաւող սարսափելի թնդանօթները համարեա թէ ոչ մի վնաս պատճառեցին:

Ինչպէս միշտ նման դէպքերում՝ պատժիչ զօրամասը իր գլխաւոր նպատակն է համարում գիւղացիութեանը հասցնել յուսահատութեան ծայրը եւ գրգռել թշնամական վերաբերմունք յեղափոխականների հանդէպ, այդպիսով միայն կդժուացնել մարտական խումբը եւ թուլացնել նրան:

Ութ օր շարունակւեց անընդհատ հրացանաձգութիւնը: Տաճիկները տւին սարսափելի սպանուածներ, որոնց դիակները ֆիդայիները ձգում էին լճը: Սասնոյ գիւղերից ազգաբնակչութիւնը դուրս եկաւ. մօտ 4000 հոգի նահանջեցին խմբերի պաշտպանութեան ներքոյ, մնացները տեղաւորւեցին Դիարբէքիրի գիւղերում: Նահանջելով և կռւելով՝ Անդրանիկը հասաւ Վանայ լճին, խլեց երեք առագաստանաւ եւ իր զինւորներին տեղափոխեց Աղթամար կղզին, վանքը: Իսկ երեք օր յետոյ նոյն նաւերով գիշերը մտաւ Վան քաղաքը: Պոլիս հեռագրեցին, որ քաղաքը գտնւում է Անդրանիկի ձեռքում: Տղերքն մի... անգլիական հիւպատոսը:

«Աւելի լաւ կ՚անէք հեռանաք — ասաց նա Անդրանիկին, — այժմ ռուս-ճապոնական պատերազմ կայ, Եւրոպայի ուշադրութիւնը գրաւած է դրանով, դիւանագիտական միջամտութիւն չի լինի»:

Իսկ շրջակայքում հայկական գիւղերում կոտորածներ էին տեղի ունենում: Անդրանիկը վճռեց թողնել Հայաստանը: Խումբն առաւ եւ գնաց գիշերները: Եօթներորդ օրը հասաւ Պարսկաստան, այնտեղից էլ Կովկաս եւ Ռուսաստանի վրայով Վիեննա: Մի քանի ժամանակ ապրեց Ժընեւում, յետոյ Եգիպտոսում եւ վերջապէս կանգ առաւ Սոֆիայում: Այստեղ նա մտերմացաւ մակեդոնացի յեղափոխականների հետ, որոնք այնքան հարազատ էին նրան թէ հոգեբանութեամբ եւ թէ կռւի գործելակերպով: «Ես նացիոնալիստ չեմ, — ասում է նա ի բացատրութիւն իր արշաւանքի, — ես ճանաչում եմ միայն մի ազգ՝ ճնշւածների ազգը»:

Թարգմ.՝ ՅՈՎԱԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՏԱՔ ՔԱՂԱՔՆԵՐ

Օրուան ամէնէն կարեւոր հարցը Եւրոպայի մէջ, նոյնիսկ նոյնիսկ արկածէն առաջ, տիրող տաքն է, որ իսկական պատուհաս մը պէս կը սպառնայ ժողովուրդին:

Գիտնաս, որ ամառ մէ ձմեռ կը պարծենայ իր կլիմային մեղմութեամբը, 36 աստիճան ջերմութիւն կ՚արձանագրէ Փարիզի մէջ, 38՝ Թուրէյ, 37 Լիոն եւ Տիժոն, 36՝ Թուլոն, Նիմ, եւ 35, 34, 33 զանազան կեդրոններու մէջ:

Այս տաքերը որոնք չափազանց են, առաջինը չեն սակայն Ֆրանսա շատ աւելի տաք օրեր ապրած է իր պատմութեան ընթացքին: Առանց անցնելու 1000 թուականէն անդին, 1010, 1132, 1171, 1260 թուականներուն տաքը սարսափելի եղած է: Մանաւանդ 1718ին կաթիլ մը անձրեւ չինկաւ ամբողջ 182 օր. եւ յաջորդ տարին, ջուրին լիտրը արժեց մէկ ու կէս... ոսկի: 1720ին, 40 աստիճան տաք կ՚ընէր Փարիզի մէջ, 1763ին՝ 39, 1765ին՝ 40 իսկ 1773ին 39: Նոյնքան տաք բրաւ նաեւ 1921ին:

Պարապ տեղը չէ որ ժողովուրդը եւ մանաւանդ գիւղացի դասակարգը կը մտահոգուի: Արեւահարներու եւ խեղդուողներու կարեւոր թիւէ մը զատ, մարգագետինները կը չորնան, հողը կը կոշտանայ եւ Ֆրանսայի կարգ մը շրջաններուն մէջ, անտառները սկսած են այրիլ:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ը

ՆԵՍ ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ԱԿՌԱՆԵՐԸ

Ակռաները իրենց արտաքին երեւոյթով իրարմէ կը տարբերին եւ ըստ այնմ կ՚առնեն զանազան անուններ՝ կտրիչ ակռաներ, շնատամներ եւ աղօրիք ակռաներ:

Իւրաքանչիւր ակռայ կազմուած է՝ արմատէ, որ ակռային ծնօտին մէջ մտած մասն է եւ ծեփուած է շաղախ կոչուած ոսկրային նիւթով, պսակէ որ ծամող մասն է եւ ծածկուած է կիտուածով, որ կարծր, սպիտակ, թափանցիկ ու փայլուն նիւթ մըն է եւ ակռաները կը պաշտպանէ կարծր մարմիններու ազդեցութենէն: Այդ երկու մասերուն միացումը կը կազմէ առամնակալ: Ակռաներուն կեդրոնական մասը լեցուած է ատամնամիսով (pulpe dentaire, որ կակուղ նիւթ մըն է, եւ անոր միջոցաւ ակռաները զգայնութիւն եւ սնունդ կը ստանան:

Ինչպէս գիտենք, ակռաները սնունդները մանրելու եւ փշրելու կը ծառայեն եւ ասով կը դիւրացնեն մարսողական գործողութիւնը: Հլաւ ծամուած սնունդ մը կիսով չափ մարսուած է՝ կ՚ըսէ առածը:

Առողջ ակռաներ ունենալու համար պէտք է մաքուր պահել զանոնք եւ հոգ տանիլ մանուկութենէ, բերնի մաքրութեան: Օրը առնուազն երկու անգամ լուալու է բերանը՝ առտուն անկողնէն ելած ատեն, եւ իրիկուան ընթրիքէն յետոյ: Ակռաներու մաքրութեան համար պէտք է գործածել ակռայի կակուղ վրձիններ:

Ակռաները ենթակայ են բազմատեսակ հիւանդութեանց, որոնց մեծագոյն մասը առաջ կուգայ բերնի անմաքրութենէն: Երբ կիտուածը որ եւ է պատճառով վնասուի, ակռան կը փտի եւ փտութիւնը հետզհետէ յառաջանալով երբ ջիղին հասնի, ակռան կը սկսի ցաւիլ:

Սնունդի պզտիկ կտորներ ակռաներուն եւ լինտերուն մէջ մնալով կը փտին ու կը քայքայեն կիտուածը, ակռաներու ծնունդ կուտան եւ յաճախ կը վնասեն կիտուածին: Ակռաներու փտութիւնը փոխանցիկ է, այսինքն երբ փտած ակռայ մը անխնամ ձգուի, անոր փտութիւնը միւսներուն կը փոխանցուի: Այս անպատեհութեան առաջքը առնելու համար, պէտք է օր առաջ լեցնել տալ ակռաները: Փնտռաբերով կամ ուրիշ կարծր մարմիններով ակռայ խառնելը վնասակար է, ի պահանջել հարկին պէտք է cure-dent գործածել: Նոյնպէս զգուշանալու է ակռայով կարծր մարմիններ կոտրելէ, ինչպէս՝ կաղին, ընկոյզ, նուշ եւլն. ասոնք կրնան ակռաները կոտրել կամ տեղերնէն խախտել, եւ կիտուածին վնասել:

Ակռաներուն փտութիւնը արգիլելու համար պէտք է գիտնալ շաքարային, թթու կամ խմորուած սնունդներէ, եւ եռացած կամ շատ տաք ըմպելիներէ: Պաղ ըմպելիներն ալ մեծ չափով կը վնասեն ակռաներուն, ինչպէս նաեւ գրգռիչ ըմպելիները եւ համեմներու չափազանց գործածութիւնը: Ալքոլը կամ ալքոլական ըմպելիները իրենց պատճառած թթուեցումներով վնասակար են բերնի թաղանթին եւ կը փտեցնեն ակռաներուն այլայլումը կամ փտութիւնը:

Ազատ ակռաները մաքրելու առաջնակարգ միջոցը eau oxygénéeի գործածութիւնն է. ասոր համար, բաժակի պզտիկ կաթ մը կը թրջէք այդ հեղուկով եւ անով քանի մը անգամ կը շփէք ձեր ակռաները բերնէն ամէն կողմը փրփուրներ կը գոյանան. գաղջ ջուրով կը լուաք զայն եւ պիտի տեսնէք որ ակռաները կաթի պէս ճերմկեր են:

Ակռաներուն մակերեսը յաճախ կրային խաւով մը կը ծածկուի, որ տորտ (tartre) կը կոչուի եւ լինտերուն վրայ ճնշելով բորբոքում առաջ կը բերէ:

Այդ տորտացումը ծնունդ կ՚առնէ լորձունքէն, որուն մէջ գտնուած հանքային աղերը բերնի մէջ գալով եւ միջավայրի փոփոխութեան ենթարկուելով կը հաւաքուին ակռաներու լինտերէն դուրս մնացած մասերուն վրայ:

Այդ հանքային աղերուն սուզումը յառաջ կուգայ մակարդի մանրէներէ: Ըննք որ սովորութիւն ունին կամ ստիպուած են մէկ կողմով միայն ծամելու, իրենց ակռաներուն վրայ կ՚ունենան այդ տորտացումը որ ինչպէս բունք, կը վնասէ եւ բորբոքում կը պատճառէ լինտերուն, որոնց հիւսուածքը կը քայքայուի եւ ակռաները կը սկսին երերալ:

Երբ տորտացումը կազմուի լինտերէն ներս, ակռաներուն արմատներուն վրայ, հոն կը գոյանան պալարներ, որոնցմէ թարախ կը հոսի եւ ակռաներուն փտութիւն կը պատճառէ:

Ինչպէս կը տեսնուի, վերոյիշեալ տորտերը ուշ կամ կանուխ կը փտեցնեն լինտը եւ ակռաներուն արմատները բանող հիւսուածքները թուլցնելով, պատճառ կը դառնան ակռաներու շարժման եւ շարաւալինդ հիւանդութեան:

Պէտք է ուրեմն միշտ մաքուր պահել ակռաները եւ յաճախակի լուացումներու ենթարկել բերանը, ուր բիւրաւոր մանրէներ կը վխտան:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՒՆԻ

ՊԼՊԼՈՒՆ ՃՐԱԳ ՄԸ ՓԱԹՐԱՍԻ ՄԷՋ

ՓԱԹՐԱՍ, 8 Յուլիս (Խմբ. Ցառաջի).— Փարիզի Հայ Տիկիններու Միութեան վարժարանը որ չորս տարիէ ի վեր բացուած է, բարերար դեր մը կը կատարէ, իբրեւ թումբ ուծացումի դէմ...

Փաթրասի գաղութին 100ին 95ը գործաւորի կեանք կը վարէ, օրը օրին աշխատանքի փոխարէն օրապահիկը կը ճարէ եւ անոր համար, հոս, գրեթէ բոլորովին մոռցուած են աշակերտները: Վարժարանին տարեկան ծախքը առ այժմ 52-53.000 դրախմի է, որուն 15.000 ֆրանքը (մօտաւորապէս 44-45.000 դրախմի Փարիզի Հայ Տիկիններու Միութիւնը կը հոգայ եւ 20 օրերին տարեկան՝ Բարեգործականը կուտայ: Դեռ 10-12.000 դրախմի յաւելում մը անհրաժեշտ ըլլալով, դիմում եղած է Բարեգործականին եւ կը յուսացուի որ լրացնէ:

Ինչպէս բնինք, գաղութը աղքատ ըլլալուն, մանչ կամ աղջիկ 12-13 տարեկան հազիւ եղած՝ դպրոցէն կը հանեն գործի դնելու ու դրամ շահելու համար: Ասոր հետ միշտ ներկայ աշակերտներու թիւը 70էն աւելի է:

Քննութիւններու, որ հինգ օր տեւեցին շատ գնահատելի արդիւնք մը ցոյց տուին: Ներկաներն եւ ծնողք այնքան ուրախ էին, որ միշտ չեն մոռնար իրենց բարերարներու հասցէին մաղթանքներ ընել: Դրատախտակի վրայ 8-9 տարեկան պզտիկներ առանց սխալի հայերէնը կը գրէին, զարմացնելով իրենց ծնողքը: Շատ յաջող էին կրօնքի, ազգային պատմութեան, թուաբանութեան մէջ եւլն.: Բաւականին յաջող էին յունարէնի մէջ: Վարժարանի ուսուցիչները երեք հոգի են. կայ նաեւ տնտե...

ռուհի մը, որ մաքրու... ներնդհատ կը հսկէ:

Ս. Սահակ-Մեսրոպ... նը կատարեցինք Յուլ... Կիրակի օր, պարալ... Տնողքները գրեթէ... թեամբ ներկայ էին, ... նաեւ ստարներ: ... գիր մը 35 կտոր եր... էր որոնք արտասան... գուեցան եւ Զուէյա ... բողջ կրցանք ըմբռն... շակերտներն այնքան ... ցած էին ըմբռնել ... սերը որ կը յուզէին ... ները: Հանդէսը կազմ... էր Օր. Մառլէն Ձէր... ամէնուն գովեստին ... ցաւ:

Արտասանութիւններ ... Ս. Մեսրոպի մահը, ... թովի սուգը, Դուրեան... Այս բէն գիծի ընթերց... նշանակելի էր յուն... talgie (հայրենաբ... արտասանութիւնը, ... ջիկը կ ալլրայ ... րենիքը եւ կ՚արտ... հարկին կրնամ մոռն... մայրս որ հոն թուրք ... սպաննուած թաղուի...

Սանոր արտասան... բուհին այնքան զգա... տասանեց, որ ներկ... հեծկլտացին: Որով... մէնքն ալ միեւնոյն ... նէին, ամէնքն ալ ... թողած էին: Հասար... որ այսպիսի հանդէս... մար հոգի կուտայ, ... միշտ հանդէսներ ... մաղթանքներ կը տեղ... ծիկիններու Միութե... ցէին:

ՄԱՐՍԷՅ...

ԱԶԳ. ԴՊՐՈՑԻՆ ...

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Երա... 15ին կարպոն փողոց... պարտէզին մէջ, խուռն ... թեան մը ներկայութեա... ունեցաւ ազգային ... ամավերջի հանդէսը:

Ասկէ առ իսկեր ... պարտէզին մէջ տեղի ... նաեւ կերպ մանկա... խակիթարանի հանդէ... կառակ Պաշտկավարժ... տնապէս սպրագրա... ռակ թողցիկին ... դաւերուն, խիստ փա... թէ նիւթապէս եւ թէ ... պէս:

Բեմին երկու կողմ... ուած էին բազմաթիւ... իզաններկ եւ մանրա... նկարներ մեծ ... գեղեցիկ իրեր եւ ... րասինները եւ գործքեր... րանկարներ եւ նուրբ ... նեւ:

Հանդէսը ունէր բա... յայտագիր մը, բազկա... տասանութիւններէ, ... ներգէ, զաւեշտէ, ... բութգերէ եւայլն:

Առաջին մասը, որ ... ըսել թէ արտասանութիւ... երգերու բաժինն էր, թ... Մեծէն մինչեւ փոքրա... էին առոգանութենէ, ... որ անտարակոյս հայեր... չին կը վերարերի ... թեան կողմերու ըն... ալ կատարուած էր ան...

Առաջին բաժնի ... վերջ, Պ. Արապեան ... կողմէ խօսք առնելով, ... թիւններ տուաւ գաղ... կեանքի շարք մը ... ներուն մասին: Պարգ... վարչութեան առաջ... ները յայտնելով ... համար:

Վարժարանի է... ընթացաւարտ աշակերտ... հրաժեշտի ճառ մը կարդ... տոյ բեմ հրաւիրուեցա... նայ մը եւ վարչութեան... յացուցիչը եւ ընթացաւ...

[illegible] լսարաններու բաշխման արտօնութիւնը կ'ստացուի։

Ցայտագրի երկրորդ մասը ուսելի ազնուական էր Վարժարանի [illegible] ներու խմբակ մը, Հայկական յաջող ու սիրուն պարերով, [illegible] ցիրեան աղջիկներու հեղինակի [illegible] պարերը յիշեցուց մեզի «[illegible] Նազանի մ», «Ալ[illegible] կոյսու» եւ ուրիշ պարեր [illegible] յրենի շունչ մը բերին։

Դպրոցի վերջին դասարաննե[illegible] աշակերտները յաջող կերպով [illegible] [illegible] «Գող սիրտը գող» [illegible] ական ներ[illegible] գա[illegible]։ Ցետոյ տեղի ունեցաւ [illegible] վարժարանի Նորընծայ սկաուտ[illegible] երդման արարողութիւնը, [illegible] կական եռագոյնին առջեւ [illegible] ներու կողմէ տեղի ու[illegible] մարզանքի գեղեցիկ փոր[illegible]։

[illegible] մարմնի տեղե[illegible] Ըգգին [illegible] [illegible] նոր տարեշրջանի դրական [illegible] բացատական կողմերը։ [illegible] [illegible] կը պա[illegible] նախ շարք մը առաջա[illegible] թիւններ, զոր պիտի ներկա[illegible] Ազգ. Վարչութեան։

Ամէնէն վերջ սկաուտներու [illegible] կողմէ բոյցերը կարդացուեցան։

Հանդէսը վերջացաւ Զ. Ե. Ար[illegible] Միութեան նուագախումբի [illegible] նուագներով, որոնք միջնարար[illegible] ալ իրենց գեղեցիկ մաս[illegible] կցութիւնը բերին։

[illegible] ձեռագործ[illegible] եւ նկարները վիճակահանու[illegible] գրուեցան եւ տոմսերը գա[illegible] ցուցիչ պատրաստ ունեցան։ [illegible] պէտք է յիշել որ ուսուց[illegible] տիկին Մարի Սէմէրճեանը [illegible] սորվեցուցած բնորր ասեղնա[illegible] ձեռագործներով եւ Հայ[illegible] պարերով շնորհաւորելի [illegible] թիւններ բերաւ էր։ Հանդիսականները հեռացան, [illegible] լաւ տպաւորութիւն[illegible]

Ե. ԽՐԱՉԵԿ

ԱՄԷՆ ԱԶԳԵՐՈՒ ԲԺՇԿՆԵՐՈՒ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

Միայն Հայերուն մէջ չէ որ [illegible] արհեստականները, [illegible] բժիշկ, փաստաբան, եւայլն, կը վխտան ու յաճախ, իրենց [illegible] հացը ճարելու համար [illegible] ստիպուին կատարելու գործ [illegible] զոր մաքէ անգամ չէին ան[illegible]

[illegible] մէջ 1920ին, [illegible] 44700 բժիշկներ, ինչ որ [illegible] միլիոննոց երկրի մը մէջ, [illegible] 1 բժիշկ 1400 հոգիի հա[illegible] Կարելի է ըսել թէ չափա[illegible] է, քանի որ անոնցմէ շա[illegible] ստիպուած են, ինչպէս [illegible] զարմանալու տեղ հին ու նոր իրենց գիրքերը թղթատելով ժամանակ անցընելու։

Ռուսիա ներկայիս կը համրէ 55200 բժիշկներ, որոնց 5000էն աւելին ստիպուած են օրն ի բուն յաճախորդի սպասելու։ Քաղաքական պայմանները անշուշտ, մեծ դեր կը խաղան։ Բայց իրականութիւնն այն է, որ Ռուսիոյ արդի տնտեսական պայմանները թոյլ չեն տար բժիշկներուն որ կուշտ ու կուռ ապրին։ Միւս կողմէ, կնոջ ազատագրումն ալ ... փորձանք բացած է անոնց գլխուն։ Բժշկական ուսանողներու հարիւրին 75ը կիներ են։ Այս ընթացքով քանի մը տարիէն, Ռուսիոյ մէջ բժիշկներուն թիւը աւելի շատ պիտի ըլլայ քան թէ հիւանդներունը։

Զուիցերիոյ մէջ, առնուազն 3000 բժիշկներ կը համրուին։ 1923ին Ժընեւի մէջ, մէկ բժիշկին կ'իյնար 600 մարդ, Լօզանի մէջ նոյնքան, Մոնրէօյի մէջ 457։ Ամբողջ Զուիցերիոյ մէջ, միջին հաշուով՝ բժիշկ գլուխ կ'իյնար 1290 յաճախորդ, բայց մեծ մասամբ բոլորն ալ առողջ...

Յորանայի մէջ, ճարտարագէտներու (3000) և ճարտարապետներու [illegible] գրելէ առէն տեղ ապարէզը խճողուած է։

Եւրոպայի մէջ, ուր վկայականին մեծ յարգ կ'ընծայուի, դրութիւնը շատ աւելի ծանր է քան թէ Ամերիկայի մէջ։ Որովհետեւ, Եւրոպայի վկայական մը ապահովելէ յետոյ կը ջանայ անպատճառ իր պատրաստութեան համապատասխան դիրք մը գրաւել։ Դրեթէ բացառութիւն է տեսնել Ֆրանսայի կամ Անգլիայի բժիշկ մը, որ իր ճիւղէն դուրս, բոլորովին տարբեր գործի մը մէջ փնտռէ իր ապրուստը։ Իսկ Ամերիկայի մէջ ուր ուսանողներու մեծ մասը, իրենց ուսման ընթացքին իսկ կը վաստկին ապրուստի խաւէն, [illegible] ճախ կը պատահի որ համալսարանական վկայեալ մասնագէտ մը, չյամառի իր ճիւղին մէջ, երբ տեսնէ որ ապրուստ չապահովեր։ Կը փութայ ժամ առաջ գլխուն ճարը նայիլ, որովհետեւ գործնական մարդ՝ գիտէ թէ մարդուն գիտցածը չէ որ կը գնահատուի, այլ կրցածը...։

«Լաւագոյն է որևէ[illegible] ըլլալ» կ'ըսէր Պուալօ երկար դար առաջ, երբ դեռ աղնուա[illegible] կան... արհեստաւորները չէին վխտար։

ՀԱՅԻ ՊԱԿԱՍԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Թուֆլիսի մէջ. համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն գումարեց իր տարեկան համաժողովը, ուր Սթալին եւ Ռիքով ճառեր [illegible]։ Խորհրդային մամուլը երկար հատուածներ կ'արտատպէ անոնց ճառերէն։

Սթալին իր ճառին մէջ, կը կարծէ թէ անգլիւամերիկեան հակամարտութիւնը ճակատագրական կերպով պատերազմ պիտի պայթեցնէ, թէ գաղութներու ըմբոստացում մը վերահաս է եւ թէ խորհրդային միութեան ու դրամատիրական երկիրներու միջեւ ձգտումը լրջօրէն սաստկացած է։ Պէտք չէ, կը յայտարարէ ան, խաբուիլ կայսերապաշտ ազգերու խաղաղասիրական ցոյցերէն։

Կարմիր հրետորներու ճառերը սակայն, որոնք մտադրութեամբ պատերազմ ու խռովութիւններ կը գուշակեն շատ դէշ կ'ազդեն արմտիքի ապսպրանքներուն եւ յանձնումներուն վրայ։ Գիւղացիները, ամբարէ ի վեր կը պահեն իրենց ամբողջ հունձքը։ Ռիքով ստիպուեցաւ խոստովանիլ թէ Ռուսիա երկրագործական ծգնաժամի մէջ է եւ աւելի, պատճառներ կան կարծելու թէ խորհրդային [illegible] եւ գիւղացիներու միջեւ յարաբերութիւնները [illegible] պիտի [illegible]։

Նոր հունձքը, կ'ըսէ Ռիքով, անցեալ տարուընէ 400 միլիոն փութ աւելի պիտի ըլլայ, բայց իր որակ՝ անկից վար։

Արմտիքի պակասը կը զգացուի մինչեւ իսկ Ուքրանիայի մէջ՝ Ռուսիոյ շտեմարանը, ուր շատ տեղերու մէջ, հացը չափով կը տրուի։ Մոսկուայի մէջ անգամ, [illegible] բը սկսած են հայթայթել տասնակ մը սեւ հաց. նման անոր որ պատերազմի առեն կը պատրաստուէր։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇԱՀԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

«Ռուսիոյ մէջ՝ ֆրանսական շահերու ազգային ընկերակցութիւնը» ներկայիս կը համրէ քանի մը հազար ֆրանսացիներ, որոնք [illegible] Ռուսիայէն վտարուած էին, կործանելէ յետոյ իրենց [illegible]։

Ընկերակցութիւնը կը յուսայ որ առիթը պիտի գայ Ռուսիոյ հետ համաձայնութեամբ մը կարգադրելու այս առկախ հարցը եւ այս հաւանականութեան հանդէպ, ան կը ջանայ իր անդամներուն [illegible], որոնք կապուած չգիտեն իրենց պահանջներուն մասին։

[illegible] ընկերակցութիւնը կը փափաքի, որ իր պատրաստած թղթածրարները քննելու համար, արտաքին նախարարութիւն [illegible] մը, որուն պիտի կրնային նաեւ [illegible] ֆրանսական հիւպատոսները, եւ պահանջատէրերուն տալ վաւերաթուղթեր, որով անոնք կարենան հաստատել իրենց գնահատումները, ի հարկին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԻՆՉԵՒ ՆՈՅՆ ՅԱՒԻՏ

ՍԻՐՆՈՒԱՆ Կոքնոսլի նորակազմ Հայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղին եւ ժողովուրդին ջերմ փափաքին համաձայն՝ Նարաձ օր գաղութս իր գոյութենէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով ներկայ եղաւ պատարագի արարողութեան։ Սրահը՝ որ սիրայօժար տրամադրուած էր յոյն գաղութին կողմէ, լեցուած էր բազմութեամբ։ Պատարագեց Մկրտիչ քահանայ Արսլանեան։

Երգեցողութիւնները շատ յաջող անցան շնորհիւ գաղութիս միաջան երիտասարդութեան ջանքերուն։

Յուզումով կը դիտէի սրահին մէջ կայնած սա երեսունէ աւելի հայ տղաքը, ամէնքն ալ մաքուր սպառած, բեկորներ՝ հայաջինջ սարսափներէն։ Այս հայորդիները որ հուրէն ու սուրէն ազատած, մինչեւ այսօր սիրած են իրենց ազգը եւ լեզուն, արդեօք այսօրուընէ վերջ պիտի կրնա՞ն հայ մնալ։ Հարցում մը որուն պատասխանը դժուար է տալ։ Այլասերման, աղաղղայնացման վտանգը գամակլեան սուրի մը պէս կախուած է այս տղոց երկինքին տակ։ Այսօր հայուն սպառնացող վտանգը շատ աւելի ահարեկիչ է քան հուրն ու սուրը, ջարդն ու կրակը, որովհետեւ կը սպաննէ հոգին եւ ոչ թէ մարմինը։ Վտանգը լուռ եւ անզգալաբար, բայց շատ արագ քայլերով կը յառաջանայ ժայռի պզտիկ կտոր մըն ենք, խաղալիք՝ օտար ալիքներուն ալիքներուն

Թուերը տկար են, միջոցները անբաւարար։ Միայն հայ ծնողքներն են որ փրկարար դարմաններ կրնան ըլլալ, եւ պէտք է ըլլան, իրենց փոքրերուն սորվեցնելով հայկական ալ[illegible] գոնէ։

Ծնողքնե՛ր, դուք էք որ պիտի փախանցէք ձեր փոքրերուն, ապագայ հայուն, ձեզ թողուած անդին աւանդը։ Սորվեցնենք գոնէ հայ աղբուրէնը մեր ձագուկներուն։

Հ. Մ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՅԱՋՈՂ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Ինչպէս գրած էինք, շաբաթ օր Հուլիսի մէջ տեղի ունեցած բաժակի մրցումներուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերը յաղթական ելլելով մասնակցեցան կիրակի օրուան quart-finalի մրցումներուն։ Յաղթական 8 խումբերը կը բաղկանային հետեւեալներէն.— 3 խումբ Հ. Մ. Ը. Մ. փարիզ, 3 խումբ ֆրանսական, 1 խումբ հունգարական եւ 1 խումբ Տորք[illegible] որ կատարեց S. S. Primever (անցեալ տարի բաժակը շահող խումբը որ յաղթեց վերջ հունգարական խումբին, յաղթեց նախ «Ցորք» հայ խումբին 0ի դէմ 1 նշանակէտով. այս ֆրանսական խումբը որ լաւ խաղացողներէ կը բաղկանայ, մրցելու վիճակուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դէմ. եռանդուն եւ արագ խաղարկութենէ մը վերջ, մերինները յաղթեցին անոր՝ 0ի դէմ 3 նշանակէտով։ Անկէ վերջ Choisyի տեղական խումբը զօրացած երկու հունգար խաղացողներով, ճակատեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դէմ։ Լաւ խաղարկութենէ մը վերջ Հ. Մ. Ը. Մ. ասոր ալ յաղթեց 0ի դէմ 2 նշանակէտով. այսպէս, մասնակցող 60 խումբերէն յաղթական մնացին Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու խումբերը եւ Ս. Տ. Tiaisի մէկ խումբը. ֆրանսական այս խումբը կը բաղկանայ ճարպիկ խաղացողներէ եւ շատ մը խումբերու յաղթած է։ Քառորդ ժամ տեւող դադարէ վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Ս. S. Tiaisի խումբերու մրցումը սկսաւ, հոս եւս մերինները յաղթեցին 1ի դէմ 3 նշանակէտով։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու խումբերը, այս անակնկալ յաջողութեան հետեւանքով իսկ պարտաւոր եղան «ֆինալ» մրցումը կատարելու իրարու դէմ։ Թէ ֆրանսացի ժիւրիին եւ թէ ժողովուրդին խնդրանքին վրայ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի երկու յաղթական խումբերը փոքրիկ ընկերական փորձ մը եւս կատարելէ յետոյ, ճանչցուեցան մեծ խանդավառութեամբ։ Ֆրանսացի օրուան նախագահը մէկ քանի խօսքերով գնահատեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները եւ նոր յաջողութիւններ մաղթելով յանձնեց գալ տարուան մրցումին կրկին տեւելով՝ հայ խումբերը, որոնք վերջ բաժակը եւ 12 շքանշանները յանձնեց խմբապետ Ըստ[illegible]։ Հայ խումբին կողմէ, Սարգիս Գաբրիէլեան շնորհակալութիւն յայտնելով կազմակերպիչ մարմնին եւ ֆրանսացի ժողովուրդին ցոյց [illegible] համակրական վերաբերմունքին համար, խոստացաւ յաջորդ տարի տեղի ունենալիք բաժակի մրցումներուն մասնակցիլ։

Գ. Գասպարեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՁԻ ՄԸ ՓԱԽՈՒՍՏԸ.— Օձ մը որ 3 մեթր երկարութիւն ունէր եւ կը կշռէր 42 քիլօ, սպրդեցաւ իր սնտուկէն որ լաւ չէր գոցուած։ Կը պատկանէր շրջուն կրկէսի մը տիրոջը, որ ներկայացումներ կը տրբէր Շաթէլլերոյի մէջ։ կարելի եղաւ սողունին հետքերը հետապնդել մինչեւ կրկէսին հանդիպակաց մէկ խանութը։ Երկար, բայց ապարդիւն փնտռտուքներ կատարուեցան զայն գտնելու համար։ Օձին տէրը կը կարծէ որ, եթէ չգտնուի իսկ, մինչեւ 12 օր որեւէ վտանգ չկայ։ Անկից յետոյ է որ ան վտանգաւոր պիտի դառնայ, երբ սկսի անօթութիւն զգալ կրկէսին մօտերը բնակողները սարսափած են։

ԱՆԴՐԻՆԴԻՆ ԻՎԱՐ.— Փարիզցի մը, Լը Պէք, Զուիցերիոյ Ցէրմաթ քաղաքը գացեր էր օդափոխութեան, իր կնոջ եւ երկու աղջիկներուն հետ։ Լ. Պէք ուրիշ երկու բարեկամներու հետ որոշեց բարձրանալ Պրէթորնի ամէնէն բարձր կատարը, որմէ հազիւ 50 մեթր հեռու էին, երբ օրը սկսաւ իրիկուն ըլլալ։ Հեռուէն ուղեցոյց մը անոնց կը հետեւէր հեռադիտակով, երբ նշմարեց թէ մագլցողները անչարժութեան դատապարտուած էին։ Անոնք յամառօրէն կը ջանէին դժուար անցքը կտրելու համար՝ կատարն ելլելու համար, պէտք էր անցնիլ ճեղքուած սառահարթէն ու Պրէթորնի սառնարանէն, ինչ որ չափազանց վտանգաւոր էր, տիրող տաքերուն պատճառով։ Ձիւնը կակուղ էր եւ թաւալող ձիւնակոյտերու վախն ալ կար։ Երեք ժամ ջանալէ յետոյ, անոնք դեռ քայլ մը առաջ չէին նետեր դէպի բարձունքը, երբ աղէտը պատահեցաւ

Անոնցմէ մէկը մինչդեռ գլուխը կը դարձնէր հարցում մը պատասխանելու համար, սահեցաւ իր հետ քաշելով երկու ընկերները։ Երեքը մէկ գահավէժ անկում մը ունեցան անդունդն ի վար 5—600 մեթր խորութեամբ մը։ Ջախջախուելու համար սառնարաններու վրայ։ Ուղեցոյցը պահ մը կարծեց թէ չորրորդ գահէ պիտի փրկուէր, բայց հազիւ քանի մը րոպէ անցեր էր, ան ալ կը սահէր ու կ'ենթարկուէր դժբախտ ընկերներուն վիճակին։

Օգնութեան համար անմիջապէս կազմուած խմբակները, կրցան միայն անոնց ջախջախուած մարմինները փոխադրել քաղաք։

ՈՒՆԵԹ.— Պրէթորնը Ալպեան լեռնաշղթային ամէնէն բարձր գագաթներէն մէկն է,4100 մեդր բարձրութեամբ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Բարեգործականի Մատենադարանէն ÉTUDES HISTORIQUES SUR LE PEUPLE ARMENIEN, par Kévork Aslan. Nouvelle Edition illistrée par les soins de Frédéric Macler (avec 16 planches hors texte,. Librairie Orientaliste Paul Geuthner. Paris. 1928, Հրատ. Պօղոս Նուպար փաշայի ծախքով։

ՆՄՈՅՇ ՄԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԻՍՏԻԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԿԱՄ ՋԻՒՂԱՅԻ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ։ Գիրք Ա. Գրեց՝ Գէորգ Վարդապետ Թէքեան[illegible]։ Պոլիս, 1922։ Գին՝ 250 դրուշ։

ՄԻՆԱՍ ՉԵՐԱԶ։ Գրեց՝ Լեւոն Խաճանեան։ Աթէնք, 1928։ Գին՝ 10 դրախմի։

ՅԱՌԱՋ.,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 47

ԼԱԶԱՐԻՆ,ԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ

Այս պզտիկ երգը կարծես [illegible] այս տխուր վայրկեանին [illegible] շինուած էր, կամ աւելի [illegible] կարծես հեռզհեռէ կը [illegible] մտող կը փթթէր [illegible] բերնէն։ Նոր լսուած [illegible] մը կը պատմէր, որ կը յար[illegible] ներկայ պարագաներուն։ [illegible] կար այդ տողերուն [illegible] երգուած բա[illegible] թիւններ էին. տուներ [illegible] երկար խորհր[illegible] մը ծիգը կը մաս[illegible]

Երգը Յոյն երիտասարդի մը [illegible] էր, «Փալիքարիա» մը, որ [illegible] մը աղջկան սիրահարուած [illegible] նշմարեր էր, վանդա[illegible] պատուհանին ետեւէն, իր [illegible] տակ ծածկուած, շատ գեղեցիկ էր։ «Փալիքարիան» գացեր էր ազային եւ անոր ըսեր.

— Պէտք է որ աղջիկդ ինծի տաս

Իսկ ազան կը պատասխանէր.

— Աղջիկս քեզի չեմ տար, եթէ չմրքանաս անոր հետ ամուսնանալու համար։

Յղան կը պատասխանէր.

— Պիտի թրքանամ աղջկանդ հետ ամուսնանալու համար։

— Ջզա՜յր, տղաս, կը յարէր ազան, պէտք պիտի ըլլայ որ քուկիններէդ բաժնուիս, եւ այ անոնցմէ ոչ ոք պիտի կրնայ քեզ ուզել ու հոտ առնել։

— Պիտի լքեմ իմիններս, պիտի լքեմ հայրս ու մայրս, պատասխաներ էր երիտասարդը եւ գացեր էր իր մօրն ըսելու թէ կը լքէ զինքը եւ մայրը զայն համբուրեր էր։ Ցետոյ գնաց նոյնը ըսելու իր հօրը. իսկ հայրը զայլ[illegible], զայն անիծեց։ Երիտասարդ Յոյնը կարգուեցաւ ազային աղջկան հետ։ Ցարի մը չանցած, ազայ մը ունեցան, բայց մեռաւ։ Մեծ համաճարակ մը վրայ հասաւ եւ մեռցուց անոր կինը, ազան, ու «փալիքարիայ»ին մայրն ու եղբայրները։ Փալիքարիան ինքն ալ բռնուեցաւ հիւանդութենէ ու մեռաւ։ Լերան վրայ, ողջ ըլլալով միայն մնաց անոր հայրը որ մերկ գագաթին վրայ, կաղնիի մը պէս առանձին կը մնար.—Միշտ կ'անիծէր իր զաւակը որ այս բոլոր դժբախտութիւններուն պատճառ եղած էր։ Անէծքը՝ գերեզմանէն դուրս հանեց «փալիքարիա»ն։ Իր տապանաքարին վրայ հեծած, երաւ անոր։ Որդեզը կը վխտային անոր դէմքին վրայ, որովհետեւ ասանց խոստովանելու մեռեր էր։ Եւ Լեռան վրայ, իր հօրն ըսաւ

— Պէտք է որ հիմա, հետս դժոխք գաս, որովհետեւ այն օրը որ կ'ուզէի թրքուհիին հետ ամուսնանալ դիս սպաննելու էիր, փոխանակ թոյլ տալու որ հաւատքս ուրանամ։ Եւ հայրը այս խօսքին վրայ։ արմատախիլ ծառի մը պէս լեռնէն վար գլորեցաւ։

Ո՜հ, Միրթինի վայրագ ու անհաշտ հոգին Ան էր որ կատանդիլի ներշնչած ըլլալու էր այս երգը։ Ան էր որ Սթափրոսի բազականութեանը, անոր պատմած ըլլալու էր այս վէպը եւ նման ուրիշներ, իսկ տղան անկէ լսած պատմութիւնը վերածեր էր բանաստեղծութիւն ու երգի

Որքա՜ն ինքնինքը զարնուած կը զգար Սթափրոս Ա՜հ, ինքը չէր իսկ անիծած, յանձնած էր։ Ցուրթայի պէս մոռնած էր քրիստոսը։

Սննակէն դուրս ելաւ դողդողջուն ու հրամայեց տղուն որ լռէ, գիշերուան պատճառաւ։ Բայց հազիւ սեմին վրայ կոխեր էր, Միրթին՝ որ մինչեւ այն ատեն կծկուած էր գրան քովը, կանգնեցաւ, Սթափրոսի մօտեցաւ, եւ հանդարտ ձայնով ըսաւ անոր, այս կոյսը որ բնաւ չէր խօսէր։

— Եթէ, ինչպէս ինծի ըսին, շիտակ է որ Ֆրոզինի զաւակը յանձներ էք թուրքերուն, աւելի լաւ է որ անմիջապէս խոստովանիք։ Եթէ ո՛չ, Էլին բնաւ չպիտի գայ եւ դուք, զայն սպաննած պիտի ըլլաք, որովհետեւ աղու մը փոխարէն, Աստուած ձեզմէ պիտի առնէ տղայ մը։ Պէտք է որ Ֆրոզինի խոստովանիք, եւ ան ձեզի ներէ։ Պէտք է որ ամիրը իր քաւութիւնը գտնէ երկրի վրայ։ Գացէք եւ բերէք Էլին, որ իմս ըլլայ եւ որպէսզի ձեր պատճառով, մենք չդատապարտուինք երկնքի մէջ։

Եւ Միրթին հեծկլտալով կ'իյնար իր պառաւ գրացուհիին՝ Օրսայի թեւերուն մէջ։ Սթափրոս հասկցաւ թէ այս վերջինն էր որ ամէն ինչ պատմած էր։ Օրսան էր, այս թալլեքցան քրիստոնեայ կինը որ գրգռած ու խանդեցուցած էր Միրթինը։ Սթափրոս կես մը կը խաբուէր։ Ինչ՞ Օրսա։ Ան իր կրած աճուղողին առաջին զոհն իսկ էր, համոզուած ըլլալով, որ եթէ այս պատմութիւնը շիտակ է, Աստուծոյ կրակը պիտի թափէր [illegible]ի վրայ անարդարութիւնը երեւան հանելու համար, ան յառ[illegible] լէճոս գացեր էր, անցեր էր կուսակալին ապարանքին առջեւէն եւ անմիջապէս ճանչցեր էր տղան։ Այն օրը որ փոքրիկ Աշխէտ-Էմմանուէլը առանձին զգաց ինքզինքը ու լացաւ մերկ սենեակին մէջ, փաշան՝ այս կինը կը լրտեսէր իր պատուհանէն։ Երբ պատերազմը պայթեցաւ, պառաւ Օրսան հասկցաւ թէ քաւութիւնը կը սկսէր։

Իր հայրենիքը փրկելու համար իր կաւկածները յայտնեց Միրթինի։ Եւ աղա, կասկածները կը ստուգուէին։ Յարսափահար՝ Միրթին որ Էլիի սիրոյն համար պիտի կրնար ամէն ինչ ընել, Սթափրոսը փորձի կ'ենթարկէր։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.

ողջ ձեռք ձգելու եւ դաղտնիքը իմանալու համար։ Մինչեւ հիմա չի գիտցուիր թէ նուան ինչո՞ւ կատարեց այս սպանութիւնը։ Նկարիչը անմիջապէս ձերբակալուելով բանտ տարուեցաւ։

Նախագահ Քալլէս երբ իմացաւ իր յաջորդին սպանութիւնը, փութաց անոր դիակին մօտ։ Սպանութեան լուրը մեծ յուզում առաջ բերաւ Մեքսիկօ քաղաքին մէջ։

Այս ոճիրին հետեւանքով կը վախցուի որ յեղափոխութիւն կամ խռովութիւններ ծագին երկրին մէջ, որ քանի մը տարիէ ի վեր խռովայոյզ վիճակ մը կը ներկայացնէ։ Օպրէկոնի ընտրութենէն առաջ շատ մը զօրավարներ հակառակ էին իրեն։ Ասոնց գլխաւորներէն Ֆրանչիսքօ Սէրրանօ և Արնու՛լֆօ հոմէզ գնդակահարուեցան Քալլէսի կառավարութեան հրամանով։ Օպրէկոնի սպանութենէն քիչ առաջ յայտարարած էր թէ ինք պիտի շարունակէ Քալլէսի յարձակողական քաղաքականութիւնը կաթոլիկ եկեղեցիին դէմ։ Կը թուի թէ սպանութիւնը կազմակերպողներն են գնդակահարուած զօրավարներու բարեկամները։ Սպանեալը առաջին անգամ Նախագահ ընտրուեցաւ 1920ին, և մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէր ամբողջ երկրին մէջ՝ իբրեւ զինուորական, պետական մարդ եւ գիւղատնտես։

Վենիզելոս Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Վէնիզէլոս Շաբաթ օր պիտի մեկնի Սելանիկ, ուր կիրակի ճառ մը պիտի խօսի՝ պարզելու համար իր ծրագիրը։ Երկուշաբթի ներկայ պիտի ըլլայ Քըլքըշի մէջ պատերազմի մեռելներու յիշատակին կանգնուած կոթողի բացումին։

Վէնիզէլոս առջի օր վերադարձաւ Յունաստանի մէջ կատարած իր ընտրական առաջին պտոյտէն, պաշտպանելով իր կուսակցութեան տեսակէտները։ Երբ ինքնաշարժով Աթէնքի փողոցներէն կ՚անցնէր, կին մը մօտեցաւ կառքին եւ խնդրեց ծերունի վարչապետին ձեռքը համբուրել։ Վէնիզէլոս ձեռքը երկնցուց, սակայն կինը փոխանակ համբուրելու՝ ուժով խածաւ զայն՝ «Դաւաճա՛ն Թագաւորին» պոռալով վարչապետին երեսին։ Վէնիզէլոս թէեւ շատ նեղուեցաւ այս միջադէպէն, սակայն խնդրեց ոստիկանութենէն, որ ազատ ձգեն այդ կինը։

∴ «Էլէֆթէրոն Վիմա» կը գրէ թէ հակավէնիզէլոսեան պայքարը վարելու համար շուտով Լոնտոնէն Աթէնք պիտի հասնի Սթրայթ, որ գերմանական ծագում ունի եւ ժամանակին Յունաստանի արտաքին Նախարար եղած է։ Սթրայթ վերջերս Լոնտոն գացած էր՝ Եորկիոս գահընկէց Թագաւորին հետ տեսակցելու համար։ Եթէ արքայականները շահին նոր ընտրութեանց մէջ, շատ դիւրին պիտի ըլլայ վերստին գահ բարձրացնել Եորկիոս Թագաւորը։

∴ Միւս կողմէ, յունական աղբիւրէ կը հաղորդեն որ հելլէն կառավարութիւնը ընդունած է թրքական առաջարկը, երկու կողմի փոխանակելիներուն մասին։

Լէօվէնշթայնի խորհրդաւոր անհետացումը

Հակառակ երկու շաբաթէ ի վեր Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի մէջ կատարուած քննութեանց, ճշմարտութիւնը դեռ երեւան չելաւ Լէօվէնշթայնի խորհրդաւոր անհետացման շուրջ։

Տէօնքէրքի ոստիկանութիւնը առջի օր անստորագիր նամակ մը ստացաւ փարիզաբնակ կնոջմէ մը, որ կ՚ըսէ թէ ինք կուգայ կատարելու պաշտօն մը, զոր իրեն վստահած էր Լէօվէնշթայն՝ Լոնտոնէն մեկնելէ առաջ։ Այս անծանօթ կինը իր գրութեան մէջ կը ներփակէ նաեւ նամակ մը, զոր անհետացած միլիառատէրը գրած է իր կնոջ եւ յանձնարարած իրեն զայն ղրկել տիկին Լէօվէնշթայնի՝ «դժբախտութեան մը պարագային»։

Տէօնքէրքի ոստիկանութիւնը այդ նամակը ղրկեց Պրիւսէլի ընդհանուր դատախազին՝ որ զայն պիտի յանձնէ տիկին Լէօվէնշթայնի։

Կ՚ըսուի թէ պելճիքացի միլիառատէրը խենդի պէս կը սիրէր սերպ աղջիկ մը և իր անհետացման պատճառն ալ անիկա է։ Վիեննայի թերթերը կը գրեն թէ Օր. Լուպիքա Րիսթիչ, որուն հայրը միլիոնատէր է, ուսանելու համար Պելճիքա գնաց, բայց երեք ամիս վերջ հիւանդանալով ապաքինարան մը փոխադրուեցաւ։ Նոյն հաստատութեան մէջ կը դարմանուէր նաեւ Լէօվէնշթայն, որ բարեկամացաւ օրիորդին հետ։ Օր մը — թուականը յայտնի չէ — Օր. Րիսթիչ ապաքինարանի պարտէզին մէջ էր իր հիւանդապահուհիին հետ, երբ նամակ մը բերելու համար այս վերջինը շէնքին մէջ դրկելէ յետոյ, անհետացաւ։ Ոստիկանութեան բոլոր փնտռտուքներուն հակառակ, կարելի չեղաւ աղջկան հետքը գտնել։

Ալզասցիները ներման արժանացան

Գրած էինք թէ Յուլիս 14ի Ազգային Տօնին առթիւ, կառավարութիւնը ներում պիտի շնորհէ Ալզասի ինքնավարական շարժումին վարիչ կարգ մը անձերու, որոնք վերջերս բանտարկութեան դատապարտուած էին Քոլմարի դատարանին կողմէ։ Դատական Նախարար Պարթու Հանրապետութեան Նախագահին ներկայացուց տեղեկագիր մը, որով ներում կը խնդրուի նորընտիր երեսփոխան Ռոսսէի, ինչպէս նաեւ Շալի ու Ֆասհաուէրի համար։ Պ. Տումէրկ վաւերացուց այս տեղեկագիրը։

Թանժէրի համաձայնագիրը ստորագրուած

Առջի օր ժամը 4ին Քէ տ՚Օրսէյի մէջ ստորագրուեցաւ Թանժէրի նոր համաձայնագիրը՝ Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Սպանիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ։ Այս նոր դաշնագրով կարգ մը առանձնաշնորհներ կը տրուին Իտալիոյ։ Այսպէս՝ իտալացի զինուորական մը պիտի նշանակուի՝ հսկելու համար 1923ի համաձայնագրին մէջ յիշուած զինուորական յանձնառութեանց. Օրէնսդիր ժողովին մէջ նոր աթոռ մը պիտի տրուի Իտալիոյ. մաքսանենգութիւնը արգիլելու գործին պիտի մասնակցի նաեւ Իտալիա։ Նոյնպէս իտալական դրամագլուխը պիտի մասնակցի նաւահանգիստի շահագործման։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ գործազուրկներու թիւը կ՚աւելնայ։ Յուլիս 9ին անոնց թիւն էր 1.242.000, նախորդ շաբթուընէ 24,922 եւ անցած տարուան նոյն թուականէն 205,884 աւելի։

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Փուանքարէ Օգոստոսի սկիզբը մէկ ամսուան համար Սանփիէնեի իր ամարանոցը պիտի երթայ օդափոխութեան համար։ Սեպտեմբեր 1ին նախարարական խորհուրդը պիտի գումարուի Սանփիէնեի իր բնակարանին մէջ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ բացառիկ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները, վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին Քաֆէ օ Թրէյ առ Լիոնի վերնայարկը, փլաս տ՚իթալի, մէթրօ իթալի։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

22 Յուլիս, կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին։ կազմակերպուած «Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷ»ին կողմէ։ Բանախօսութիւն, երգեր, արտասանութիւններ, ողիմպիական խաղեր՝ Հայ սկաուտներու կողմէ։

Կը ներկայացուի՝ «ԱՍԻԱՑԻ ՍԱՓՐԻՉԸ» Զաւեշտ

Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան կողմէ

Հայկական եւ եւրոպական պարեր մասնակցութեամբ՝ Լիոնի ֆրանսական ճաշ պանտի։ — Երթեւեկութեան տոմս 3 ֆրանք։

Նաւը կը մեկնի ՓՈՆ ԹԻԼՍԻԹԷՆ ի Պարպ

ԾԱՆՕԹ.— Տոմսերը կը գտնուին Ճանկէօզեան եւ Տարօն ճաշարաններու, Յառաջի գործակալ Ն. Յակոբեանի եւ Յանձնախումբի անդամներուն քով։

ՓՈՆ Տ՚ՕՊՆԱ

կազմակերպուած Փոն տ՚Օպնայի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի կողմէ։ Կը ներկայացուի՝

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին Փոն տ՚Օպնայի քաղաքապետարանի սրահը։ Բանախօսութիւն, երգ եւ արտասանութիւն։

ՊԷԼՖՈՌ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պէլֆոռի եւ Հէրիքուրի կոմիտէներու. Այս կիր. կէսօրէ վերջ Քաղէօն տ՚Օֆիմոնի մէջ

Կը ներկայացուի՝ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ եւ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

այս Եր. իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape ի թատերասրահին մէջ։ Առաջին անգամ կը ներկայացնէ՝

Մարսիլահայ Դրամաթիք Ստուդիան՝ ղեկավարութեամբ Մ. Մարութեանի.

Ա. ՀԱԼԱԹԵԻԻ «ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ»

ՏՐԱՄ 4 ԱՐԱՐ — ԳԻՆԵՐԸ 10, 7 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ՕՐ. ՓԱՅԼՈՒՆ ՄԵԼԻՏՈՍԵԱՆ

ԵՒ

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ՉԹՃԻԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Մարսէյլ, 30 Յունիս 1928

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի ենթակակոմիտէի ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին «Թռաստոսի» սրահը, 131 Fbg. du Temple, Belleville. Կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն-Գարօ, Գէորգ Չաւուշ, Քեռի, Զարդարեան և Քրիս խումբերը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Մարսէյլի Քեռի խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Պատանիներու Դպրոցասրահին մէջ։

Սէն Լուի Մարսէյլ Ակնունի խումբի դատախազական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ Կը դատախօսէ՝ ընկ. Մ. Գույումճեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Մարսէյլի Պատ. միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. Գույումճեան։ Նիւթ՝ Քիւրտ ազատագրական պայքարը եւ հայ ժողովուրդը։ Կը հրաւիրուին բոլոր հետաքրքրուողները։

Լիոնի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս երեկոյ ժամը 8.30ին գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Շավիլի Արզութեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր-ընկերուհիները այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, 27 Ավընիւ Պէլվիւ, Շավիլ, ընկեր բժ. Տէր Դաւթեանի բնակարանը։

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին գրադարանի սրահը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

ՍԻԴՈՆՆԱ

ՎԷՊ

Գին՝ 12 ֆր.։ Արտասահ. 75 սէնթ

Դիմել կանխիկ վճարումով «Յառաջ»ի։

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՍ ՁԿԱՅ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՆ ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԷՋ

Սէն Լուի Ակնունի խումբը սկսած է իր տեղւոյն Դաշնակցութեան Տան շինութեան։ Կը խնդրուի ընկերներէ եւ համակիրներէ նիւթապէս օժանդակել։ Կը խնդրուի նաեւ գիրք, թերթ, զանազան հրատարակութիւններ եւն. Դաշնակցութեան Տան գրադարանին համար, ղրկել՝ Nichan Gagossianի, 49 Rue Nationale, Marseille.

ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խարբերդի եւ Յար. Գաւառ. Հայրենակցական Միութեան Գրադարանի բացման հանդէսը՝ այս Շաբաթ ժամը 8ին 3րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ։ Պիտի բանախօսէ՝ Պ. Երուանդ Տէր Անդրէասեան։ Գեղարուեստական բաժինին պիտի մասնակցի Պ. Տիգրան Նիկողեան. երգեր եւ արտասանութիւններ։

Մուտքը ազատ է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Բաբերդցի Արտաշէս Վարդերեսեան, 21 տարեկան, որուն փարիզ ըլլալը կը կարծուի։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

— Կը փնտռուի Մուշի Վարդով գիւղէն, Գասպար Գիւլի..., Լ...ղբրաւանդ Թաշճեան, որ Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել Լեւոն Յօվիկեանի, 12 Rue Elie, Gentilly Seine.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «ՑԱՅԿԱԶՕՏԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ 1914—1918։»

Գին՝ Ֆրանսա 15 ֆր.։ Ուրիշ երկիրներ 18 ֆ.։ Դիմել՝ Յառաջի։

ՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Աւարտած եմ Պրագայի համալսարանը, բնական գիտութեանց տօքթորի տիտղոսով, ունիմ մանկավարժական պատրաստութիւն՝ վկայուած նոյն համալսարանի փիլիսոփայական ֆաքիւլթէէն։ Կը ստանձնեմ ուսուցչական պաշտօն հայկական որեւէ վարժարանի մէջ։ Նախընտրելի է միջնակարգ վարժարան։ Դիմել՝ Dr. B. Minassian, 21 Premyslovska, Prague XII (Tchécoslovaquie).

Կը խնդրուի հայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant. E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		[illegible]	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

“HARATCH”

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire · SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 28bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 83 — MÉTRO LOUIS BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՅՈՒԼԻՍ 1928

20 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 703 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Խորհրդային թերթերը վերջերս ցնծութեամբ արձանագրեցին Զինովիէֆի, Քամէնէֆի եւ ուրիշ կարգ մը ընդդիմադիրներու զարձը, իբրեւ յաղթանակ։

Ամենօրեայ մամուլին մէջ, մինչեւ այսօր ալ զղջացողներու եւ վերադարձողներու երկ․ր ցանկեր կը հրատարակուին, բոլոր մեղուններով ։

Խնդիրը այն է որ, դէպի փարախ այս վերադարձը չի փարատեր տիրող տարրին մտահոգութիւնը։ Ընդհակառակն։ Բազմաթիւ փաստեր կ'ապացուցանեն թէ՝ ընդդիմադիր հոսանքը աւելի քան ուժով է, եւ կը կազմակերպուի ներքնապէս, իբրեւ առանձին ճակատ, անշուշտ ստորերկրեայ։

Ցետոյ, անոնք որ մեղայի կուգան եւ հնազանդութիւն կը յայտնեն Ստալինի եռապետութեան, անդարձ կը կորսնցնեն ամէն հմայք, իրենց հին թէ նոր ընկերներուն մէջ։ Եւ բնական է այս երեւոյթը։ Հաւատափոխը միշտ բան մը կը կորսնցնէ ժողովուրդի աչքին, ինչպէս կրօնական, նոյնպէս քաղաքական կեանքի մէջ։

Նոյնքան բնականութեամբ, կ'աւելնայ հմայքը Լ. Տրոցկիի եւ բոլոր անոնց, որոնք ամուր կեցեր են իրենց տեսակէտին վրայ, եւ չեն թուլնար ոչ աքսորի և բանտի տառապանքներէն, ոչ ալ Չեկային միւս սպառնալիքներէն։

Իրողութիւն է, վերջապէս, որ համայնավար կուսակցութեան ընդդիմադիր ճակատը ձեւ ու մարմին կ'առնէ ոչ միայն Խորհրդային Միութեան ամբողջ տարածութեան վրայ, այլ և արտասահմանի մէջ։

Այստեղ, Ֆրանսայի մէջ, ամուր կը մնայ կորիզ մը՝ առաջնորդութեամբ «Իւմանիթէ»ի եւ «Պիւլթէն Կոմունիստ»ի նախկին խմբագիր Պորիս Սուվարինի եւ Մոսկուայի հրամանով վտարուած», այսինքն անոր բռնապետութեան դէմ ըմբոստացած յայտնի դէմքերու։

Գերմանիոյ մէջ, աւելի զօրաւոր է ընդդիմադիր թեւը, եւ արդէն առանձին կուսակցութեան մը վերածուած,— «Լէնինեան Լիկ», որուն գլուխը կը գտնուին Գերմանիոյ համայնավար շարժումին նախկին առաջնորդներէն Ռութ Ֆիշըր, Մասլով եւն.։ Չեխօ-Սլավաքիոյ մէջ եւս դժգոհները առանձին կուսակցութիւն մը կազմեցին վերջերս, շատ զօրաւոր տարրերով։ Անգլիոյ համայնավարները ոչ խոշոր համրանք ունին, ոչ ալ այնքան լայն ասպարէզ։ Մնաց որ, Աշխատաւորական կուսակցութիւնը ամէն տարի նոր հարուած մը կուտայ, գրկելով զանոնք պատասխանատու գործերէ։ Ամբողջ Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ մէկ համայնավար երեսփոխան կը գտնուի, այն ալ Հնդիկ, Սաքլաթվալա։

Մեր նիւթէն դուրս է ներկայացնել թեկման եւ նահանջին, ամ հերձուածին ամբողջ պատկերը։

Այսօրուան համար մեզ հետաքրքրողը՝ ընդդիմադիր համայնավարներու ձեւաւորումը, կազմակերպումն ու զօրացումն է, որ անշուշտ կ'ունենայ բարեբեր հետեւանքներ։

Ընդդիմադիրներուն անջատման գլխաւոր շարժառիթն է՝ Մոսկուայի կեդրոնաձիգ եւ միահեծան բռնակալութիւնը։ Այս երեւոյթը մանաւանդ աչքի կը զարնէ արտասահմանի մէջ։ Օրինակ՝ Ֆրանսայի համայնավարը, եթէ ազնուամտութեամբ օժտուած եւ իր մտածելու կարողութիւնը կորսնցուցած չէ, չի կրնար հանդուրժել որ Մոսկուա ․միջամտէ ամէն գործի, մինչեւ անգամ մանրանկշ կեղր. կոմիտէին անդամները կամ պաշտօնական թերթին խմբագիրը։ Առ հասարակ արեւմտեան միտքը չի կրնար տանիլ այսպիսի կաշկանդումներ, որքան ալ ենթարկուի կուսակցական կարգապահութեան։

Ամփոփուելով Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ, կը տեսնենք որ այնտեղ ալ ընդդիմադիրները ամէնէն առաջ ըմբոստանան պիրկ և միապետական կեդրոնացման դէմ, թէև, աղդափառ թէ հերձուածող, երկուքն ալ կ'երդնուն միեւնոյն կուռքին, Լէնինի անունով։

Կուսակցական վարդապետութեան եւ տեսակէտի տարբերութիւններէն զատ, վերջերս նկատելի է նաև ուրիշ երեւոյթ մը։ Զանազան ազգերու պատկանող ընդդիմադիրները սկսած են թափել նա'եւ ազգային տեսակէտով։ Անոնք հետզհետէ աւելի որոշապէս կը զգան թէ՝ Մոսկուայի կեդրոնաձիգ ուղղութիւնը կը կաշկանդէ ոչ միայն կուսակցական գործունէութիւնը, այլ եւ իր թաթը կ'երկարէ սահմանէ սահման եւ ժողովուրդէ ժողովուրդ։

Որո՞ւ համար գաղտնիք է որ, թէ իբրեւ կուսակցական կեդրոն եւ թէ իբրեւ մայրաքաղաք, Մոսկուան իր միահեծան իշխանութիւնը կը զգացնէ ամէն խնդրի մէջ, մինչեւ ծայրագաւառները, եւ երեւութական ազատութեան մը տակ, կը կատարէ մանկլիկի խնամակալի դեր։ Դեռ աւելին ըլլալով, կը վարէ համառուսական, համայնակուլ քաղաքականութիւն։

Փաստ իւրաքանչիւր հանրապետութեան վայելած «ինքնավարութիւնը», որ ծիծաղելի աստիճանի մը իջած է, եւ որուն նուաճման համար նոր ծրագիր մը ներկայացուցած էր, դեռ վերջերս, օրուան դիկտատորը, Ստալին։

Կարճ խօսքով, ընդդիմադիր համայնավարներուն մէջ ալ արթննայ ազգային առողջ գիտակցութիւն մը, որ եթէ կէս ճամբան կանգ չառնէ կամ չայլասերի, կրնայ դառնալ բարիք մը բոլոր հալածական ժողովուրդներուն համար։

Ամէն պարագայի մէջ, տեղի կ'ունենան ուշագրաւ խմորումներ, թէ ներսէն եւ թէ դուրսէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՕՆԸ

Քալիֆորնիոյ Ասպարէզը, Սահակ-Մեսրոպի տօնին առթիւ գրած խմբագրականի մը մէջ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (29 Յունիս).

— «Այսօր աւելի քան երբեք պէտք ունինք ազգային միութեան գաղափարի զօրացման, երբ քաղաքական ու կրօնական տարբեր մտածողութիւններ վըտանգաւոր ճեղքեր բացած են ազգային շէնքի հիմքին շուրջ ու ներսը ։

Այդ նպատակով պէտք է ազգայնացնել Հայ գրերու հնարիչներու յիշատակի օրը. պէտք է աշխարհականացնել զայն, մատչելի ու ընդհանրական դարձնելու համար բոլոր քաղաքական ու կրօնական հատուածներուն, վերջապէս ամէն մէկ Հայու համար ։

Ժամանակն եկած է, որ չբաւականանանք կրօնական յիշատակութեամբ մը, որ իր ներկայ ձեւին մէջ մասնակի բնոյթ կը կրէ. խնդիր չէ թէ հայ ժողովուրդի որ տոկոսը կը կազմէ անոր Հայոց եկեղեցին, իր աւանդական սովորութեան համաձայն թող շարունակէ յիշատակել Սահակն ու Մեսրոպը իբրեւ իր սուրբերն ու նախակարապետները։ Այդ իր իրաւունքն է։ Սակայն, հայ ժողովուրդը, որպէս քաղաքակիրթ ժողովուրդ, բարոյական պարտաւորութիւն զգալու է համօրէն տօնելու Հայ Մշակոյթի կարապետներու յիշատակը։ Սահակի եւ Մեսրոպի անուան անքաժանելիօրէն կցելով Թագաւոր Վռամշապուհի անունը, որ հակնալի պատճառով արժանապէս յիշատակուած չէ կրօնական պատմագիրներու կողմէ ։

Անհրաժեշտ է որբագրութիւն մը, որ հայ գրերու գիւտին տայ կրօնականէ աւելի՝ մշակութային բնոյթ, եկեղեցականէ վեր՝ ազգային արժէք։

Այդպիսով մեծցուցած, ընդարձակած, աւելի ճիշդը, իր իսկական արժէքով գնահատած կը լինենք Սահակ - Մեսրոպ - Վռամշապուհ երրորդութեան անմահ ծառայութիւնը հայ մշակոյթին, հայ քաղաքակրթութեան ։

Հայ գրերու գիւտի տարեդարձը պէտք է տօնել ազգովին, որպէս Հայ Մշակոյթի օր։

Մեր պատմութեան մէջ կան երկու դէպքեր, որոնք ազգովին յիշատակուելու են ամէն տարի։ Այդ դէպքերն են՝ Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան հիմնադրութիւնը (Մայիս 28) եւ հայ գրերու գիւտը՝ որպէս Հայ Մշակոյթի հիմնադրութեան օր։»

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

Իբրեւ պատասխան մեզի ուղղուած հարցումներու, կը փութանք հրատարակել բժշկական վերջին տեղեկագիրը՝ ընկեր Ա. Ահարոնեանի վիճակի մասին 18 Յուլիս —

Ընդհանուր վիճակը բաւական բարւոքած է, բայց հիւանդը դեռ շատ թոյլ է եւ սրտի անկանոն բաբախումներ կը պատահին։ Աչքերու տեսողութիւնը դեռ ամբողջովին չէ վերահաստատուած եւ շատ դանդաղ կը յառաջդիմէ։ Բժիշկները կը յանձնարարեն երկար հանգիստ, գոնէ 5—6 ամիս ։

∴ Հ. Յ. Դ. Սուլթանապատի կոմիտէն (Պարսկաստան) «Յառաջ»ի ուղղուած հեռագրով մը արագ ապաքինում կը մաղթէ։ Իսկ Կոստանցայի (Ռումանիա) Կոմիտէն եւ կազմին բոլոր ընկերները, դարձեալ «Յառաջ»ի ուղղուած նամակով մը, կը մաղթեն որ «սեւ խաւարը» իր ժամանակաւոր «ընկերը» եղած ըլլայ եւ արագօրէն վերստանալով իր աչքերու նախկին վիճակը, շարունակէ գիտնալ թէ «ինչ ալ ըլլայ է պայծառ օր»։

Սպահանէն ալ «Ահարոնեան Միութեան» կոզմէ երէկ ստացանք հեռագիր մը, որ արագ ապաքինում կը մաղթէ։

∴ Նոյնքան տկար է նաեւ ընկեր Մ. Վարանդեան, որ հաւասին Ֆրանսայի մէջ կը դարմանուէր մէկ տարիէ ի վեր եւ Փարիզ եկած է Ա. Ահարոնեանի հիւանդութեան առթիւ։ Պիտի դառնայ նորէն ապաքինարան

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ

«Աբրահամ ծնաւ զԻսահակ. Իսահակ ծնաւ զՅակովբ. Յակովբ ծնաւ զՅուդա եւ զեղբարս նորա. Յուդա ծնաւ զՓարէս եւ զԶարա ի Թամարայ. Փարէս ծնաւ զԵզրոմ, Եզրոմ ծնաւ զԱրամ. Արամ ծնաւ զԱմինադաբ. Ամինադաբ ծնաւ զՆաասոն. Նաասոն ծնաւ զՍաղմոն, եւլն.։ (Շարունակութիւնը կարդալ Աւետարանն ըստ Մատթէոսի. Գլուխ Ա.

Պատմութիւն Սուրբ Գրոցի այս կէտը յիշեցի՝ կարդալով Մակեդոնական յեղափոխական հայ մակերպութեան վերջին տարիներու եղբայրասպան կռիւներու Թուումն մասանցը.

Թոտոր Ալեքսանդրովի սպանած գիւղացի Տոդորովի գեւոր Ձաւոլէֆի ու զանկանգ զոյ ուր Ալեքսանդրովի. Փրոթոկերով սպանեց զՊրոտոգերով ԱԹանասոֆի, զԱլեքսօ Փուշա, զՀաճի Ցիմոֆի, զԳոմպաչէֆի եւ զՊետեր Ցաուլէֆի. Օրհոցի ոմն սպանեց զԹոտոր Փանիցա ի Վիէննա. զօր. Ալ. Փրոթոկերով սպանեց զՓանչօ Միխայլոֆ եւ զեղբայր նորա զՄիխայիլ եւ զԻվանով Միխայլոֆ. Վանչէ Միխայլոֆ սպանեց զԱլեքսանդր Նիկոլոֆ Փրոթոկերոֆ եւլն.։ (Շարունակութիւնը կարդալ «Յառաջ»ի յառաջիկայ թիւերուն մէջ, քանի որ շարքը դեռ չէ վերջացած)։

Այսպէս ուրեմն Հայերս կըրնանք մխիթարուիլ, որ քանի մեզ գէշերն ալ կան աշխարհի վրայ, որ անմիաբանութիւնը միայն մեր ցեղին յատուկ թերութիւն մը չէ, որ մեր յեղափոխական պատմութիւնը այսքան կարեւոր եղբայրասպան կռիւներով արատաւորուած չէ։

Մակեդոնական կազմակերպութիւնը ստեղծուած է վսեմ գաղափարի մը՝ կեդրոնացած ժողովուրդի մը ազատութիւն շնորհելու համար։ Այդ կազմակերպութիւնը տուած է մեծ [illegible] եւ տարած դիւցազնական [illegible]։ Հայ եւ Մակեդոնացի յեղափոխականներ գաղափարի նոյն ճամբուն վրայ իրարու ձեռք երկարած են։

[illegible] Մակեդոնիան [illegible], ինչպէս Հայաստանը. Ու յեղափոխականները վճռած են զէնքը վար չդնել, մինչեւ որ ձեռք չբերեն այդ ազատութիւնը։

Ազնիւ ու վեհ ծրագիր։

Բայց ներքին ողբեր՝ նախանձ, դեկավար դառնալու փառամոլութիւնը, եւ յաճախ ալ օտար խայծերը անխնայ կը կրծեն այդ հայրենանուէր կազմակերպութիւնը, որուն վարիչ տարրերը մէկիկ մէկիկ կ'իյնան այսպէս՝ եղբայրասպան գնդակով։

Դժբա՜խտ Մակեդոնիա։

Ե՞րբ պիտի կրնայ արդեօք զաւակներդ հաւաքել ծոցիդ մէջ, ու ըսել վերջապէս՝ թէ այլ եւս ազա՛տ է Մակեդոնիան։

ՀՐԱՆՏ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԽՌՈՎԻՆ

Աթէնքէն «Ֆոսիշէ Ցայթունկ»ի կը հեռագրեն թէ Պուլկարիոյ սահմանագլուխին մօտ Ազումաճայի շրջանին մէջ կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենան Փրոթոկէրոֆի եւ Միխայլոֆի կուսակից Մակեդոնացիներու միջեւ։ Երկուստեք մօտ 100 հոգի սպաննուած է։ Պուլկար սահմանագլուխը փակուած է երկու օրէ ի վեր։

«Թայմզ»ի Պելկրատի թղթակիցը խօսելով քանի մը օր առաջ Ընդհանուր Ապահովութեան Տնօրէնին դէմ կատարուած մահափորձի մասին, կ'ըսէ թէ Մակեդոնական կազմակերպութիւնը ձանձրացած ըլլալով ցարդ տիրող անգործութենէն, Իվանչէ Միխայլոֆի հրամանով սկսած է նոր գործունէութիւն ցոյց տալ։ Առաջին ազդանշանը եղաւ զօրավար Փրոթոկէրոֆի սպանութիւնը, երկրորդը Պելկրատի մահափորձն է։ Գարունն ու ամառնամուտը — որ միշտ ամէնէն վտանգաւոր շրջանն է Պալքաններու մէջ — անցած էր առանց կարեւոր շարժումի։ Այս անգործութիւնը հետեւանքն էր պուլկար կառավարութեան տեւական ջանքերուն՝ յեղափոխականները զսպելու մասին։ Ասկէ զատ, պուլկար Մակեդոնացիները տեսան որ անցած տարի սերպ զօրավար Քովաչէվիչի սպանութիւնը օգուտէ աւելի վնաս պատճառեց իրենց ։

Այս հանդարտութիւնը որոշ չափով բարելաւած էր պուլկարասերպ բարեկամական յարաբերութիւնները։ Պուլկարիոյ երկրաշարժին առթիւ Սերպիոյ ըրած աջակցութիւնը աւելի մօտեցուցած էր այս երկու երկիրները եւ կարելի դարձուցած իրաւարարութեան դաշինք մը կնքելու թելադրութիւնը։ Այս ծրագիրը գաղտնի պահուած էր, սակայն լուրը իմացուեցաւ Սոֆիայի մէջ ու թերեւս այդ էր պատճառը որ մակեդոնացի ծայրայեղները գործի անցան, որովհետեւ գիտեն թէ երբ Պուլկարիա եւ Սերպիա բարեկամանան, իրենց համար անելիք չի մնար, կ'եզրակացնէ թղթակիցը։

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐԸ ԵՒ ԽՐՈՒԱԹՆԵՐԸ

Պելկրատի ոստիկանութիւնը զեկոյց մը հրատարակելով կ'ըսէ թէ Լազիչի մահափորձը պատրաստողն էր Իվանչէ Միխայլոֆ, որ յայտնի է իր հակասերպ պայքարով։ Մահափորձը կազմակերպուած է Զագրէպի մէջ Նէշոֆ անուն պուլկար հողագործական տարագիրի մը կողմէ, որ իր հրամանները կը ստանար Միխայլոֆէն։

Զեկոյցը Խրուաթիոյ մայրաքաղաք Զագրէպը ցոյց կուտայ իբրեւ «բոյն մը մակեդոնացի ոճրագործներու»։ Այս պարագան Պելկրատի մէջ բուռն զայրոյթ առաջ բերաւ Խրուաթներուն դէմ։ Զեկոյցէն առաջ, «Յէտինսթվօ» թերթը հրատարակեց խմբագրական մը՝ «Ստեփան Րատիչ՝ Լազիչի սպանիչ» խորագրով։ Թերթը կ'ամբաստանէ Րատիչը իբրեւ գաղտնի անդամը Մակեդոնական Յեղ. Կազմակերպութեան եւ կը պահանջէ որ դատական քննութիւն կատարուի Րատիչի հին յարաբերութեանց մասին Մակեդոնացիներու վարիչ Թոտոր Ալեքսանդրոֆի հետ, որ սպաննուեցաւ 1924ին։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՁԵՌՔ Կ'ԱՌՆԷ

Սոֆիայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ մակեդոնական տագնապը դեռ մտահոգութիւն կը պատճառէ կառավարութեան։ Թէեւ Մակեդոնիայէն ո եւ է խռովութեան լուրեր չեն հասնիր, սակայն նախազգուշութեան համար բոլոր պահակախումբերը զօրացուած են։ Այժմ Մակեդոնական կազմակերպութեան կեդրոնական կոմիտէն պիտի վարեն եռապետութեան վերապրող անդամը Գէորգի Փոփխրիսթոֆ եւ նորընտիր անդամ Պետեր Շանտոֆ, որոնք պիտի չէզոքացնեն Միխայլոֆը, առանց իրենց գիտութեան զօրավար Փրոթոկէրոֆը սպաննել տուած ըլլալուն համար։

ԴԱՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՎԱՐԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Թուրքերէն թերթերուն մէջ կը կարդանք.— Դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ Խարբերդ հասաւ Յունիս 8ին։ Արեւելեան նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ եւ ժողովուրդը ընդ առաջ գացին գործավարին, որ կառավարական պաշտօնատունները այցելելէ վերջ, ներկայ եղաւ Թիւրք Օճաղըի կողմէ տրուած թէյասեղանին։ Մահմուտ Էսատ պէյ ճառ մը խօսելով ըսաւ.

— Երբ Խարբերդի մասին կը խօսուի, կը յիշեմ ծովուն ալիքները, որոնք ժայռերուն զարնուելով կը խորտակուին։ Վերջին յետաշրջական շարժումն ալ Խարբերդի մէջ ժայռերուն զարնուելով կտոր-կտոր եղաւ։ Ահա՛ այս պատճառաւ ծափահարելի կը գտնեմ Թուրք երիտասարդութիւնը։

Դատական գործավարը յետոյ Մալաթիա երթալով այցելեց տեղւոյն դատարանն ու բանտը։ Էսատ պէյ Հէքիմխանի մէջ պարտքի համար բանտարկուած մարդու մը պարտքը վճարելով, զայն ազատեց բանտէն։ Մալաթիոյ մէջ 150 հոգինոց պահանդէս մը տրուեցաւ ի պատիւ գործավարին։

Դատական գործավարը Յուլիս 9ին Տէրսիմ հասաւ։ Ժողովուրդը լեռներու մէջ ջերմ ընդունելութիւն ըրաւ Մահմուտ Էսատ պէյի, որ դատարաններն ու բանտը աչքէ անցուց։ Ցետոյ դարձեալ Խարբերդ վերադարձաւ։ Տէրսիմէն մինչեւ Խարբերդ լեռնային շրջանին մէջ վրանաբնակ մեծ ու պզտիկ բոլոր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԸ ԵՒ ԻՐ ԶՕՐԱՄԱՍԸ

Գրեց Լ. [illegible]

Բ.

Գաղափարականութեան այն ոգին, որ զգացւում էր բուլկար ժողովրդական գանգւածների տրամադրութեան մէջ կուի առաջին շրջանում՝ իւր ամենավառ արտայայտութիւնը գտաւ հայկական զօրամասին մէջ։ Տարբեր ազգութեան, տարբեր լեզւի եւ տարբեր աւանդութիւնների մարդիկ հաւաքւել էին բուլկարական ռազմական դրօշի տակ, որ դարձել էր նրանց համար օտարի ազատագրութեան դրօշը՝ թէեւ իրօք ընդհանուր թշնամու դէմ էր պարզւած։

Հոկտեմբերի կէսում ես ճանապարհ դրի Սօֆիայից հայկական կամաւորական վաշտին, որ մակեդոնական լեգէոնի մի մասն էր կազմում. այդ լեգէոնը շուտով հռչակւեց իւր դամանութիւններով։ Բալկանեան աշնան մի գեղեցիկ օր էր, երբ արեգակը պայծառ փայլում էր, քաղաքում տակաւին քիչ վիրաւորներ կային, եւ պատերազմը դեռ ցնծութեան տեսք ունէր։ Կամաւորները դուրս եկան աղջկանց գիմնազիոնի շէնքից, ուր ապրում էին եւ սովորում զինւորական գիտելիքները։ Նրանք 230 հոգի էին, թխադէմ եւ մազմզոտ մարդիկ, 19ից մինչեւ 45 տարեկան։ Զանազան անցեալի տէր մարդիկ էին դրանք։ Հին հայ մարտիկը, որ արդէն վաղուց էր հաստատւել Սօֆիայում, ունէր փոքրիկ սրճարան, որի մի անկիւնն էլ ժամագործի էր յատկացրել, թողեց այժմ իւր ընտանիքը եւ իւր սրճարանը, հետեւեց Անդրանիկին։ Այստեղ էր և 22 տարեկան մի պատանի, որ իւր կեանքի 14 տարին անց էր կացրել Լոնդոնում. երեխայ էր, երբ հայկական կոտորածներից յետոյ նրան Լոնդոնի Բարեգործական ընկերութիւնը վերցրեց դաստիարակելու. եղել էր նա «կոնդուկտոր», Անգլիայում մեծանալով՝ հազիւ էր խօսում հայերէն, սակայն մանկական խառն յիշողութիւնները, որոնք ըստ երեւոյթին հաստատ տեղ էին բռնել նրա հոգու յատակում, յանկարծ զարթնեցին եւ հարկադրեցին Լոնդոնի կոնդուկտորին թողնելու Անգլիան, հագնելու քաթանէ պայուսակը եւ գնալու տաճիկների դէմ. ամենից շատ «Անգլիացին» վախենում է, որ յանկարծ արշաւանքի ընթացքում իւր միրուքն ու պեխերը երկարեն։

Նրա կողքինը մի ամուրի պանդոկապետ է, որ կանոնաւոր կերպով վարում էր իւր փոքրիկ տնտեսութիւնը, հաշւի տակ էր առել իւրաքանչիւր ստոտինկը (սանդիմ), հէնց տեղն ու տեղը կանչեց իւր վարձկան օգնականին և ասաց՝ «կառավարիր մինչեւ իմ գալը, իսկ եթէ չգամ, քոնը կը լինի»։ Զօրամասում կան գործակատարներ, ուսուցիչներ, շատ բանւորներ, առաւելապէս կօշկակարներ Ռումինիայից. կան պատմական մարդիկ, որոնք ուղղակի չեն իմանում, թէ ուր խօթեն, կան անպիտաններ, որոնց, ինչպէս կ'ասեն, «ուսերը քոր են գալիս». ճակատագիրը դրանց ամէնքին կապել է ժամանակաւորապէս իրար հետ ամուր հանգոյցով՝ թէ՛ մտաւորողներին, և թէ՛ արկածախնդիրներին, թէ՛ ասպետներին և՛ թէ անպիտաններին։ Կամաւորների հագուստն իրենց սեփականն է, քաղաքացիականը, միայն թէ զինւորական զգեստի տեսք է տրւած։ Շատերն ոտներին ունին սեղմ փաթաթաններ եւ մինչեւ արմունկները հմուտ կերպով ձգւած թոկեր. մէջքներին կախել են քաթանէ պայուսակ, ունեն գլխանոց բաշլիկ, կապել են փամփշտակալ և շատերն ունեն սեփական ատրճանակ։ Ամէնքը զարդարւած են ծաղիկներով։ Ունեն բարձրագիր մորթէ գդակներ, սծիքի և գօտու շուրջը քաշել են ծաղիկներ։ Եւ այդ բոլորը միասին՝ գառան մորթուց կարած գդակները, սեղմ գօտիները, գլխանոցները, մաքուր պայուսակները և ծաղիկները զօրամասին տւել են ոչ թէ միայն մարտական, այլ և տօնական տպաւորութիւն։

Վաշտի հրամանատարն է սպայական համազգեստով մի Հայ։ Նրան ուղղակի կոչում են «ընկեր Գարեգին»։ Գարեգինը Պետերբուրգի համալսարանի նախկին ուսանող է, որ Դաշնակցութեան յայտնի «Լեժինեան» գործով ձերբակալւեց եւ վերջն արդարացաւ երեք տարւայ բանտարկութիւնից յետոյ։ Նա Սօֆիայում սովորեց զինւորական դպրոցի դասընթացքը և մինչեւ Բալկանեան պատերազմի սկիզբը հաշւում էր բուլկարական բանակի պահեստի փոխտեղակալ։ Գարեգինը Նժդեհի մասին է խօսքը, Ծանօթ. Թարգմանչի) բանաստեղծ է, ճառախօս եւ զինւորական. նա համակ կրակ է դառել՝ իրեն վիճակւած առաջնորդութեան կարեւորութիւնից գրգռւած։

Բայց զօրամասի հոգին Անդրանիկն է։ Նա հրաշալի է իւր թուխ-մոխրագոյն, [illegible] դական գոյնի զգեստով, բարձրագիր մորթէ գդակով եւ լաւ տեսակի զինւորական կօշիկներով, որոնց մէջ ցցւած է մըտրակը [illegible] թեան խորհրդանշանը։ Կողքից նա կապել է հեռադիտակը եւ բրաունինգը, կրծքին ունի մի ամբողջ փունջ եւ ժապաւէն հետեւեալ մակագրութեամբ՝ «Մահ կամ ազատութիւն» —դա Կարմիր Խաչի կոմիտէի հայ կանանց մատուցածն է։ Կամաւորների կանայք, քոյրերը եւ աղջիկները սեղմւում են այն շարքերին, որտեղ գտնւում են նրանց ամուսինները, եղբայրները եւ հայրերը։ Կանոնաւոր քայլում է զօրամասը, որի մէջ այժմ դըժւար է ճանաչել պանդոկապետներին, գործակատարներին եւ սրճարան պահողներին։ Ի զուր չէ, որ Գարեգինը [illegible] օր շարունակ, օրական [illegible] ժամ առավարժեցրել է նրանց շարքային արուեստի գաղտնիքները։ Նաև հրաման տալուց եւ ճառելուց նրա ձայնը խզւել է. Նա ջերմ ու տենդ ունեցողի կերպարանք ունի, եւ նրա սեւ-կապոյտ մազերը մրրկածուփ ալիքներով դուրս են ցցւել սպայական գըլխարկի տակից։ Վաշտի առջեւից լուռ գնում է Անդրանիկը, հաստատ ու որոշ, երիտասարդական քայլւածքով։ Նրա փառայուն հայեացքը, տատասկի նման պեխերը եւ մինչեւ անգամ ոսկէ փունջով «բաշլիկ»ը վկայում են, որ նա կրկին մտել է իւր բնական ոլորտի մէջ։

— Դու ինձ չճանաչեցի՞ր — ասում է կամաւորներից մէկը, դառնալով հայ օրագրողին,—իսկ ես քեզ համար Պոլսում քո «Ազատամարտ»ի խմբագրատանը թէյ էի պատրաստում։

Զօրամասի յետին շարքերում կան 30 հոգի [illegible], որոնք ունեն ապուրի ժեստեայ ամաններ եւ դգալներ։ Այդպիսով նրանք հրացան եւ սւին չունեն, միայն ունեն խոհանոցային ամաններ եւ մասնակցում են արշաւանքին այդ ձեւով՝ միւսների հետ միասին ենթարկւելով բոլոր տեսակի զրկանքներին եւ վտանգներին։

Վաշտի մէջ կան չորս ենթասպաներ եւ չորս բուժակներ. ճանապարհին նրանց միացաւ յետագայում եւ մի կամաւոր բժիշկ, նոյնպէս հայ տարագիր։

Երգում են Անդրանիկի մասին մի երգ, որի մէջ ասւած է, թէ «Գարունը բացւում է եւ գարնան առաջին ձայնի հետ լսւում է Անդրանիկի ռազմական կոչը, որ կանգնած է Սասնոյ լեռներում եւ մեզ կուի է կանչում»։ Լուռ առաջ է գնում Անդրանիկը, միայն աւելի հաստատ բնոյթ է կրում նրա քայլւածքը։

Հնչւում են խաղաղ, դեռ հազիւ լսւող հայ հովւական «[illegible]» [illegible] խանգարւում են խօսակցութեան եւ աղմուկի պատճառով, բայց հետզհետէ յաղթանակում են եւ պարզ լսելի է դառնում՝ «Ազնիւ ընկեր, մեռանում եմ...» հայկական մեղեդին։

Ապա կրկին երգում են Անդրանիկի երգը։ Բարձրահասակ, նիհար մի Հայ, [illegible] խօս, վաշտի կատակախօսը յուզւել է ըստ ամենայնի քայլերի եւ հնչիւնների համաչափութեան հետ, նրա աչքերը կիսախուփ են, գլխարկը ցած է ընկել մեծ, քրտնած քթի վրայ, բայց նա չի ուղղում եւ ճօճելով երկար ոսկրոտ ձեռները, երգում է հերոսի մասին, որ կանգնած է Սասնոյ լեռներում եւ [illegible] կուի է կոչում իւր մարտիկներին։

Ճանապարհը փոխւում է խճուղու, որ կամուրջի յետեւում ուղիղ ժապաւէնի պէս ձգւած է ծառերի միջեւ եւ տանում է դէպի սարը։ Աջ կողմումն է Վիտոշ լեռը, որի հետ զօրամասի շատ անդամներ կուսակցական յուշերով կապւած են։ 1905 թւին Վիտոշի վրայ զոհւեց զինամթերքի փորձերի ժամանակ Դաշնակցութեան [illegible] թեան հիմնադիրներից մէկը՝ [illegible] Նալբանդեանը, որ նախապէս [illegible] յեղափոխական կուսակցութեանը յարեց.— այդ սարի վրայ նա [illegible] Սուլթան Համիդի մահափորձը։ 1905-1906 թւականներին հէնց այստեղ, Վիտոշի ստորոտում, զբաղւում էր կուսակցական մարտական [illegible] որոնց [illegible] ւում էին հայ ֆիտայիների համար խմբապետներ...

Պէտք էր հրաժեշտ տալ։ Գարեգինը սպայից փոխւում է արտաշարժ ճառախօսի։ Նա ասում է, որ Հայերին միշտ համարել են անզէն եւ վախկոտ մարդիկ, այդ՝ առանց սրբազան կրակի, որ ընդունակ է միայն [illegible] եւ փող վաստակելու. [illegible] վերջին 25 տարիները ցոյց տւին, որ Հայերն էլ կարող են կռւել եւ մեռնել ազատութեան համար... Կանայք ծաղիկներ են նետում ճառախօսին։ Չեն ուզում անջատւել կանայք եւ աղջիկները [illegible] բայց պէտք է հրաժեշտ տալ։ Հնչւում է հրամանը, զօրամասը շարժւում է եւ երգով քայլում է առաջ։ Անդրանիկն այլեւս չի կարողանում համբերել, ցատկում է ճանապարհի մօտ գտնւող փոսի վրայով եւ բրաունինգից մի քանի անգամ կրակում է դէպի վեր։ Կամաւորական բանակից լսւում է որոտընդոստ, հինգ րոպէ տեւող մի արձագանգ. այնպէս, ինչպէս Սասնոյ լեռներում։ Հարիւրաւոր ձեռներ վերեւ են բարձրացած։ Կարուկ, պարզ ու որոշ կրակւում են «բրաունինգ»ները [illegible] փոքրիկ թնդանօթների պէս հաչում են «բուլդոգ»ները։ Կարծես թէ ատրճանակները ձեռքերին բարձրացրել են «մահ կամ ազատութիւն» երդւելու համար։

Բուլղարեան գիւղերի սարսափելի գրքի ռոմանտիկ մասի մի փոքրիկ գլուխն է այս։

«Թարգմ.՝ Յ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

[illegible]

ԹՈՒՐՔ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ [illegible]

Այս տարի եւս Թուրք երաժշտ[illegible] կոմէ պատուիրակութիւն մը կը ղրկուի Անատոլու՝ Թուրք ժողովրդական երգերը հաւաքելու համար: Պատուիրակութիւնը անցած շաբաթ «Ճի[illegible] հուրիյէթ» շոգենաւով Յամսուն երաւ դէպի Ինէպոլու: Հետզհետէ պիտի այցելէ Գասթէմունի, Պոլու, Պրուսա, Էսկիշեհիր եւլն: Յառաջորդութիւնը պիտի տեւէ երկու ամիս: Եթէ ժամանակ ըլլայ պիտի այցելէ նաեւ Տրապիզոն, Երզնկա, Էրզրում, Քէմախ եւ Ակն: Մասնաւորաբար պիտի ծայ[illegible] [illegible]

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ԹԱՒՐԻԶԷՆ

Ինքնաշարժը կ'անցնի Զանջանը եւ Միանէն. այստեղ ալ հայեր կան, 3-4 ընտանիք առաջին քաղաքը, երկու ընտանիք եւ քանի մը երիտասարդներ Միանէ։ Անգործութենէն փախած եւ առանց միջոցներու ինկեր են այստեղ։ Պետական պաշտօնեաներ են, մէկը բժիշկ, միւսները գինի-օղի կը ծախեն կամ կառատուն կը պահեն։ Ձմեռը մօտակայ գիւղերուն մէջ աղուէսի մորթ կը հաւաքեն։ Հայու մը կառատան մէջ կը տեսնեմ «Հայրենիք»ները եւ «Յառաջ»ը։ Կը հետաքրքրուիմ։ Երիտասարդ է, իր կնոջ եւ պզտիկին հետ, տաճկական կոտորածներէն ճողոպրած ապաստաներ է Միանէ, ուր հայկական ոչինչ կայ եւ իր ժողովուրդէն չկտրուելու համար հայերէն թերթեր կը ստանայ ու կը կարդայ։ Զբաղած է, խօսելու ժամանակ չունի։ Չեմ ուզեր աւելին հարցնել, ինչո՞ւ խանգարել, բաւական է որ այդ կտրուած վայրին մէջ կ'ուզէ հայ մնալ։

Թաւրիզը չեմ ճանչնար, եկած եմ 15 տարի առաջ։ Կատարուած [illegible] փոփոխութիւնները կը շփոթեցնեն զիս։ Երբեմն լսեր եմ լայն փողոցներու, նոր շէնքերու, վերանորոգութիւններու մասին. բայց այդքան վերաշինութեան շուրջ գրեթէ բան մը չեմ կարդացած թերթերու մէջ։ Ակամայ կը [illegible] եթէ այս բոլորը Հայաստանի մէկ քաղաքին մէջ կատարուէր, ո՞րքան պիտի չափուէին մեր կարմիր արեւակիրները [illegible], առանց աղմուկի, առանց աւելորդ եւ տաղտկալի «րէքլամ»ի շատ բան է կատարուած. ինծի համար գոնէ միանգամայն անսպասելի։

Աւելի երկար մնացի Թաւրիզ։ «Յառաջ»ի ընթերցողները գիտեն արդէն հայկական կեանքը պարսկահայ այդ կարեւոր կեդրոնին մէջ։ Երկու թաղերուն մէջ ամէն ինչ հայկական է. [illegible] սաներով, ամէն մէկը տասնէ աւելի ուսուցիչներով, եկեղեցիները, թատրոնները, զանազան միութիւնները, գրասենեակները, կուսակցական կեանքը եւլն., եւլն.։ Այդ բոլորին հետ, Ատրպատական իր ծերունի, բայց տակաւին այնքան առոյգ եւ ոգեւորուած թեմականով։ Ատրպատականի հայութեան պաշտամունքի առարկայ դարձած այդ հոգեւորականին վրայ կարծես ոչ մէկ հետք ձգած են տարիները. ան կը շարունակէ իր աշխատանքները ճիշդ այնպէս, ինչպէս 15 տարի առաջ։ Իր յոբելեանին շնորհիւ Ղարադաղի, այդ պատմական Փայտակարանի գլխաւոր հայաշատ գիւղերը օժտուած են դպրոցներով, թեմ. Խորհուրդի անմիջական հսկողութեան տակ։ Ուրմիա, Սալմաստ գաղթած Հայերը նոյնպէս կը պահեն հայկական ոգին դպրոցներու, գրադարաններու [illegible] ցով եւ մեր կուսակցութեան [illegible]

Միակ թունաւորուած վայրը ամբողջ Ատրպատականի մէջ Մարաղան է, Հնչակեաններու այդ հին բոյնը, ուր այսօր որջացած բոլոր պատեհապաշտ տղուկները իրենց [illegible] անենալով Թաւրիզի բոլշեւիկ [illegible] ոգի ի բոյն [illegible] ազգային առողջ ոգիի զարգացման, բայց ի զուր. տարուէ տարի կը տկարանան եւ տեղի կուտան, հակառակ այն բոլոր անների միջոցներուն, որոնք ձեռք կ'առնուին բոլշեւիկ գործակալներու եւ վարձկաններու կողմէ։ Ապացոյց՝ այս տարուան հոգաբարձական ընտրութիւնները. բոլորը միացած կարմիր լաթի շուրջ — վաճառական, «չարչի», չամիչի միջնորդ, [illegible] ծախու հանած ուսուցիչ և ամէն տեսակի տականքներ, իսկ Դաշնակցութիւնը մէն մինակ, դժուարին պայմաններու մէջ 104 քուէ ստացաւ, անցեալներու 30, 40, շատ շատ 60 քուէի փոխարէն։ Կարմիրներէն ուժեղ կերպով պաշտպանուած բլոկը 30 35 ընկերներու եւ աշխատաւորներու սպառնալիքով, բանտարկութեամբ, նոյնպէս ժամանակաւոր տեղափոխութեամբ ձայնէ զրկելով միայն 20 քուէ աւելի շահեցաւ։ Ստորաներար ու [illegible] ժեղանալով, յառաջիկային հակազգային եւ հակաշխատաւորական այդ բոյնն ալ պիտի քանդուի, քանի որ թէ առողջ ոգին օրէ օր կ'արմատանայ եւ թէ այս անգամ քուէարկելու տարիքին տակաւին չհասած տեղացի երիտասարդութիւնը, հակառակ իրենց ծնողներու ցանկութեան, անվերապահօրէն մեզ հետ են։ Տարօրինակ անամօթութեամբ Զինատանը վառող կարմիր բոլշեւիկը այս փոքրիկ հայ գաղութը հանգիստ չի ձգեր, առանց կարմրելու դաշնակցելով չամիչ ծախող «բուրժուա»ներու հետ «Ակամայ» հոգեկան սերտ կապ կը տեսնես կոմունիստի եւ Մարաղայի կարմիր չամիչի մէջ։ Վերլուծումը ընկերային գիտութիւններ ուսումնասիրողներուն կը մնայ։

Հին ծանօթ դէմքեր կը տեսնեմ տասնեակ տարիներ լծուած [illegible] աշխատանքի համբերութեամբ, համոզումով, առանց թմրելու զարնելու կը շարունակեն իրենց ուսերով առաջ քաշել հանրային գործի անիւը։ Անոնց դաստիարակած և այժմ իրենց կողքին հասակ է նետած երիտասարդութիւնը, անխոնջ [illegible] ոգեւորուած եւ պատրաստ բռնելու իրենց ուսուցիչներու տեղը։

Ողբալին է Թաւրիզի հայկական մթնոլորտը, ոչ մէկ [illegible] Զաւրդայի հետ, կ'ուզես աւելի երկար շնչել այդ օդը։ Առողջ է և կազդուրիչ. մեր ցեղի դարաւոր ձգտումները կ'ապրին [illegible] մէջ եւ սերունդէ սերունդ կ'անցնին [illegible] աւելի ամուր եւ յաւակալ։ Կարմիր թոյնը կ'աշխատի տարածուիլ, քայքայել, բայց զուր աշխատանք։ Հաւատքը այնքան է ամուր եւ աշխատանքը այնքան տոկուն, որ թունաւորողները չեն կրնար ազդել։

Հնչակեան ծանօթ գործիչ Ռ. Խանազատի սալոնին մէջ, շաբթէ շաբաթ իրարու կը հանդիպին դաշնակցական և բոլշեւիկ բանախօսներ։ Ներկայ էի Րաֆֆիի 40ամեակի առթիւ սարքուած բանավէճին. երկու տեսակէտներ բախեցան իրարու և Րաֆֆին իր պայծառ դէմքով, Րաֆֆիի գծած ուղին շարունակող մեր կուսակցութիւնը իր կեցուածքով յաղթական դուրս եկան հարիւրի չափ մտաւորական ունկնդիրներու առջեւ. զուր աշխատանք կարմիր բանախօսի կողմէ միտքերը պղտորելու, նիւթի հետ բնաւ կապ չունեցող խնդիր մը՝ Խորհրդային Հայաստանի մէջ հայերէն խօսելու պարագան իբրեւ փաստ ներկայացնելով կամ պատմութիւնը [illegible] թիւններով, որոնք տեղին վրայ իսկ հերքուեցան։ Կը զգաս, որ այստեղ Չեկան այժմ չունի եւ ազատ խօսքը կ'երթայ իշխելու միտքերու վրայ։ Ոչ իսկ այլասերած մթնոլորտներուն [illegible] ամբոխավարութիւնը կամ սոփեստութիւնը չահ կրնայ ապահովել։

Թաւրիզը միայն իր մէջ չէ ամփոփուած, նման պարսկահայ միւս կեդրոններու, օրինակ Թէհրանի։ Այստեղ կայ նաեւ գաւառի մտահոգութիւնը։ Ուսուցչական Միութիւնը, որ տարիներու աշխատանք ունի շալակած, ձեռնարկներ կ'ընէ նաեւ գաւառական դպրոցներու օգտին. իր համեստ սրահին մէջ սարքուած ներկայացումը Ղարադաղի դպրոցներու օգտին, հա-

մեստ ուժերով շատ աւելի … իր հանգամանք ունէր … Արամեան Թատրոնին մէջ … մինչեւ ներկայացումը … տաւ … Արշակ … նալ, Վարդան … կարմիրներու … տխրոզ մը … այս խաղը, որով մեր … կան Արտաւազդը հանդի… գայ, իբրեւ… կոմունիստ… արտասանող նախնութիւնը … լու գացած հանդիսակա… բան չհասկնալով, մինչեւ … բան հասկնալու ցանկու… յաջորդաբար … որահը, իրենց գիտցածն… տուն դառնալու հայրեն… տակ։ Միայն «դեկոր»ն… մար աւելի քան 2000 … ծախսուած էր, որ անոր… դիւն, մինչդեռ այդ … շատ աւելի օգտակար … ներ կան, մանաւանդ… աշխատաւոր հայութ… մար։ Բայց այդ աշխ… թեան հոգը լաւ է որ … «հակայեղափոխական… ձգեր։

Վ. Խ…

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱ…
ՔԱՂՑԿԵՂԻ Դ…

Քաղցկեղի դէմ պայ… ջոցները ուսումնասիրելու… երկուշաբթի օր, միջազգ… մաժողով մը բացուեցաւ… մէջ։ Խորհրդաժողովի ի… կը գումարէ Բժշկական … կան ընկերութեան չէ… Ամէն ազգէ համբաւա… նագէտներ, որոնք իրենց… անցուցած են այս աշխա… գործերին ուսումնասիրել… լոր երեւոյթներուն տակ… նակցին համաժողովին … տի հաղորդեն շատ շահե… դիտողութիւններ։

Այս շարժման … համաժողովը պիտի … մարմնի զանազան մասե… քաղցկեղի դէմ գործա… բարուժական եւ այլ … րու յառաջբերական ար… պատճառները, կար… հետեւանքներու եւ ցեղա… խարհագրական ազդեց… րու բերումով առաջ եկա… կեցը եւ այս ախտին դէ… րայքին … քարի եղանակը։

Համաժողովին կը … 24 ազգեր։ Միայն Ամե… կած է 15 լաւագոյն մ… ներ։ Բացումը կատարու… պատուիրակներու ներկայ… որոնք ընդունուեցան Անգլ… գաւորին կողմէ, իր պալ… Բացման ուղերձին մէջ … ըը բաւ. «Որքան գործ… թշնամիի մը դէմ պայք… անհրաժեշտ է ունենալ … սպայակոյտ մը եւ … բանակ գործակցութիւն…

Բացումին յաջորդ… անգլիացի գիտուն մը, … տեղեկագիր մը կարդաց… ըը նպաստաւորող պայ… մասին … դազգին այս ախտը … քիմիական մարմինները … նոր լէմ կիրարկուող … ներուն մասին տեղեկագի…

Իսկ ամերիկացի պատ… ֆի, որ Ռոքֆէլլերեան … տութեան կենսա- … բաժնի պետն է, նոր … մը պարզեց քաղցկեղի… մասին իր զգայացունց … կարծուի թէ պիտի զար… յեղափոխէ գիտական աշխ…

1912էն ի վեր, բժիշկ … մասնաւորապէս կ'ուսում… քաղցկեղային ուռենքներ… ճառները։ Ամերիկացի … կանը համոզում գոյացու… որ քաղցկեղը ինքն արբ…

...ՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ...

...Ի ԴԻՒՑ ԱՌՎԱՅՄԻ ՄԷՋ

...ցեմնելու համար չի բաւեր ...ան աչք ունենալ, պէտք է ...անդ տեսնել գիտնալ

...յս ճշմարտութիւնը հաստա-...ու համար է կ'երեւի, որ Հանրի ...թագիրս՝ Փրանսացի կարմրոպակ ...ոյլ կովկասի մէջ շրջան մը ընե-...լէ ետոյ, իր տպաւորութիւնները ...ւրէ իր թերթին «Monde»ի ...

...ցեմնենք իր տեսածները։

...Էրիվան.

«Երբեմն, երբ գիւղը չհաս-...ան.— Թուրքը։ Հայը։ Վրացին կը ժպտին»։

...ղարգիւս անշուշտ, ուրիշ շատ ...երու պէս, հակառակ իր կար-...ր ակնոցին, կը տեսնէ ինչ որ ի-...գ կուզան՝ բայց չըսեր թէ ...ութը Հայն ու Վրացին երբ ...րր յամենան, ինչ լեզու կը ...րծածեն։

* *

...Էրիվան։

«Պատերազմէն առաջ 45.000 ...կար շրջանին մէջ. 40.000 ...շնակցականներուն օրով. իսկ ...մ. 63.000»։

...չատ ...թիւր ...ւթիւ ...րս կը ...յնել ...ր չկայ։

...Պարապ տեղը չէր որ Խոջայի ...իքեանները հոն փութացին ...է թիւ կ'աւելցնեն։

«Երեւանի մէջ, օրական 250 ...ամբին» կը հաստատէ Պար-...ս, առանց խնդալու։

...Խրաւ է թէ Հայաստան մեծ ...փոխման դարձեր է. կը քան...ու կը շինեն անընդհատ եւ ...է շինելիք բան չգտնեն, գոնէ ...գիր կը պատրաստեն։

Ու կ'երեւի, Հայու հիներն ալ ...չինալու համար այրերէն, ի-...ց կարգին կ'արտագրեն ինչ որ ...նց համար շատ բնական է.— ...յ Արտախանանք՝ 2է՞ որ գեղը

...ան կուգայ ու կը զարգանայ ...րդկային մարմին մէջ. ...նց արտաքին գործօններու մի-...մ ատութեան։

...Առեղծին պատճառը ...թեան մահը չէ, այլ խմոր մը ...մարմին մէջ կը գտնուի։

...Այս տեսութիւնը որ խոր ...ւորութիւն ձգեց ներկայ ...ւուիրակներուն վրայ, բոլորո... ...իկասականն ...լյի եւ Փ. Պէրնարի տեսու-...ն երեք տարի առաջ, անոնք ...ազգային վիճաբանութեան ...գուռ բացեր էին, յայտնելով ...քաղցկեղի մահը գտած են ...խոփ մէրիչ Մըրքի, իր տեղե-...րին ընթերցումէն յետոյ ալ ...ողոք փաստեր տուաւ։

կը շատնայ եւ ջարդուածներուն թիւը կը լեցուի։ Ուղղամտու-թեամբ կը նօտենք հաշուի

• Ուրեմն յոյժ Հայու հին, ինք-զինքը յօժարակամ գրկելով նոյն իսկ շաբաթական հանգստի իր ի-րաւունքէն, կ'արտադրէ տարին 305 օր, կիրակիներն ալ հաշուե-լով ըսողը Պարգիւսն է, պէտք է հաւատալ)։ Ուրեմն, միայն Ե-րեւանի մէջ,—որ 60.000 բնա-կիչ ունի — կը ծնին տարեկան 91250 հոգի։

Կ'երեւի, բոլշեւիկեան իշխա-նութիւնը գաղտնիքը գտած է երիտասարդ հրաշքին ու գիտէ 15էն 75 տարու եւ աւելի վեր բո-լոր կիներն առհասարակ արգասա-ւորելու կերպը, տարին քանի մը անգամ

Այս հաշուով, շատ չանցած Հայաստան իր նորածիններուն տեղ պատրաստելու համար, ոչ միայն պիտի ստիպուի վերջ դնել ներգաղ-թին, զոր մտադրած էր սկսիլ քա-նի մը տարիէն, այլ նաեւ արտա-գաղթ պարտադրել հիներուն, շա-փահասներուն ու տարեցներուն։

Երեւանի հայութիւնը կը շատնայ, շնորհիւ նորածիններու մակընթացութեան, ու պիտի սկսի թարմանալ ու նորոգուիլ, շնորհիւ հիներու տեղատուութեան...

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԱՄԻՍ ՄԸ

Յուլիսը, թերեւս անոր համար որ ամէնէն տաքն է ու գլուխները կը տենդոտէ, եղած է յեղափո-խութիւններու եւ վերիվայրում-ներու ամիս

8 Յուլիս 1397— Յեղափո-խութիւն որ Շուէտի, Նորվեկիոյ եւ Դանիոյ երեք թագերը կը դնէ կնոջ մը Մարգրիտ տը Վալ-տէրէրի գլխուն վրայ

4 Յուլիս 1775 — Միացեալ Նահանգներու յեղափոխութիւնը

14 Յուլիս 1789 Պասթիյլի առումը

28 Յուլիս 1793 — Թէրմի-տորեան յեղափոխութիւն Ռոպէս-փիէր կը գլխատուի։

27, 28, 29 Յուլիս 1830 — Յեղափոխութիւն՝ որ Կարոլոս 10րդը գահընկէց կ'ընէ։

19 Յուլիս 1870— Փրուսիոյ դէմ պատերազմ, որ կայսրու-թեան անկումը կը պարտադրէ։

10/23 Յուլիս 1908—Օսման-եան Սահմանադրութիւն։

ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ

Էնգիւրիէն կը հաղորդեն թէ շատ յառաջացած են լատինական Այբուբենի Յանձնաժողովին աշ-խատանքները։ Արդէն աւարտած է գիրերու ճշդումը։ Նոր այբուբենը պիտի ունենայ 29 տառ, եւ գլխա-գրեր։ Ձայնաւորները 8 հատ են։

Յանձնաժողովին ճշդած տա-ռերը եւ քերականութիւնը տպա-գրուելով պիտի յանձնուի մաս-նագէտներու քննութեան։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ՊՈԼՇԵՒԻԿ ՎԱՐԺԱՆՆԵՐՈՒՆ ՋԵՂՉՈՒՄՆԵՐԸ

Անր եւ-ել յ-թիւի թիւով, մանրամասնութիւններ հաղոր-դած էինք Պոլսոյ խորհրդային դեսպանատան մէջ պատահած դէպքին մասին։ Խորագութիւնը հե-տեւեալն է։

Էնգիւրիի մէջ, խորհրդային իշխանութեան առեւտրական ներ կայացուցիչ Իպրահիմօֆ, որ իրեն յանձնուած գումարներուն գոր-ծածութեան մասին համամիտ չէր Մոսկուայի դեկավարներուն, Թուրքիայէն մեկնած էր յան-կարծ, հետը տանելով փոքրիկ գումար մը. 2 միլիոն մարք ըսել է մօտ 12 միլիոն ֆրանք։

12 միլիոնի կորուստը այնքան ալ մեծ արժէք մը չունի պրոլէ-տարական մեծափարթամ Ռուսիոյ համար։ Բայց խնդիրը հոն էր որ ընկեր Իպրահիմօֆ, մոռցեր էր իր հաշուէն տալ...։

Երբ լուրը իմացուեցաւ, Մոս-կուա իր ամէնէն վստահելի մար-դերէն մէկը ղրկեց քննելու հա-մար Պոլսոյ Էնգիւրիի եւ Իզմիրի խորհրդային պաշտօնէութեան ըն-թացքը։ Քննութեան հետեւանքով ...ութիւններ գաղտնի կը պահուին. գիտցուածը այն է առ այժմ, որ բոլոր պաշտօնեաները ... ստացան փութով մեկնելու Մոս-կուա, բայց անոնցմէ շատ քի-չերը միայն, պատմագիր կ'երե-ւին հպատակելու։

Այս հրահանգին վրայ, Պոլսոյ խորհրդային առեւտրական կցորդը յանկարծ մեկնեցաւ Պերլին, ա-ռանց արտօնութիւն ուզելու, ինչ որ սովետական օրէնքի առջեւ կը նկատուի փախուստ

Միւս կողմէ, ռուսական նա-ւային գործակալութեան փոխ-տնօրէնը յայտարարած է թէ կը նախընտրէ իր փառքէն ու պատի-ւէն հրաժարիլ քան թէ Մոսկուա մտնել։

...Պոլսոյ ընդ... հիւպատոսին քարտուղարուհին ... մէկը, ... իր պաշտօնը, ... համար Վրանկէլի բանակին սպա-ներէն մէկուն հետ Ըմբռնք կազմը ուրեմն, առայժմ քայ-քայուած է ... պաշտօնէութիւն մը պիտի հսկէ աշխատանքներուն, ու վարէ ըն-թացիկ գործերը, մինչեւ որ ...մարկները դարձեալ լեցուին եւ կարելի ըլլայ նոր ու վստահելի պաշտօնեաներ գտնել։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈՒՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՒՏՕ— Շատ չէ գրուած այս գաղութին մասին։ Մեր հայրե-նակիցներու թիւը 150—175ը չանցնիր իսկ զուտ ամուրիներուն թիւը կը հասնի մօտ 40ի, որոնց մեծ մասը կ'աշխատի գործարան-ներու մէջ, փոքր մաս մը միայն կը զբաղի առանձին գործով (պա-ղպաճառութեամբ), կան սեփա-կան գործ ունեցող երեք հայրե-նակիցներ. երկու ... մի-նալով գնած են ճաշարան մը, ուր առան եւ մաքուր ճաշ կու-տան, դերձակ մը որ մեծ տունէ-րէն գործ կը ստանայ, եւ ժամա-գործ մը։ Հինգ երիտասարդներ կը զբաղին դերձակութեամբ եւ 7 հոգի ներկի գործով։

Բնակարանները բաղդատելով Փարիզի հետ, քիչ տարբերութիւն ունին, մաքուր սենեակ մը 100-120 ֆրանքով կարելի է գտնել։ Աշխատավարձերը գործարաններու մէջ 22-25 ֆրանք է, իսկ արհես-տաւորները ժամը 3-4 ֆր կը շահին

...կազմակերպութիւն հինէն ի վեր կայ Հ. Յ. Դաշնակ-ցութեան Շրջ. կոմիտէ մը, որ երիտասարդութեան առողջ եւ գիտակից մասը հաւաքած է իր դրօշին տակ։ Դաշնակցական կազմը ունի իր սեփական ... մ... Նունով, որմէ կ'օգտուի մեր հայ ... մեծ մասը։ Կար նաեւ «Արաքս» երիտասարդաց միութիւն ... պալի խմբապետը մեկնած ըլլա-լով, միութեան անդամները ու-զած են փոքր փոփոխութիւն մը մտցնել իրենց ծրագիր կանոնա-գրին մէջ, զայն նկատելով իբրեւ ... մա-մին, երիտասարդութեան մէջ վառ պահելու համար ազգային ոգին եւ հայրենիքի գաղափարը։

Կարգ մը նորեկներ ... տարար, ծաղրելով սոյն ծրագիր-կանոնագիրը, կը գնեն մէկդի եւ կը սկսին մութ աշխատանքի, ազ-գային դիմակին տակ. անոնց տա-լով անմարսելի եւ կասկածելի նիւթեր։ Այսպէս կապը կը թուլ-նայ միութեան անդամներու եւ վարչութեան մէջ եւ վերջին ժա-ղովին գործօն անդամներէն ... հոգի բողոքելով կը հեռանան։

Բայց արդէն շատեր սթափիլ սկսած են։ Ընշուշտ միւսներն ալ հասկնալով մութ խաղերը, պիտի վերադառնան իրենց նախկին տեղը, եւ «Արաքս»ը պիտի գնէ իր բուն դերին մէջ։ Այժմ Միութիւնը կազմալոյծ վիճակ մը ունի, եւ դրամը (37 Ֆր 35) կը գտնուի բողոքով հեռացողներէն երեք հո-գինոց մարմնի մը մօտ, մինչեւ որ վերակազմուի իսկ եթէ չվերակազմուի, այդ դրամը պի-տի յանձնուի պէտք եղած մարմ-նին, համաձայն իր ծրագրին։

Հօկը բոլորովին մինակ մնա-ցած է եւ չի կրնար ինքնիրմով իսկ զբաղիլ։ Յոյս կայ որ կարգ մը մոլորածներ դարձի գան։ կար-միր խաչի վերջին հանգանակու-թեան Պուլկարիոյ աղէտեալնե-րուն համար, իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին Հօկի կարգ մը անդամները։

Մ. ԹԷՔԹԷՔԵԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՃԻՒՂ ՄԸ ՆԻՍ

ՆԻՍԻՆ — Յուլիս 5ին, Նախա-ձեռնութեամբ ընկերուհի Օրիորդ Մարի Աճէմեանի, կազմուեցաւ Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի մաս-նաճիւղ մը

Մարսէյլէն ստացած ըլլալով հարկ եղած հրահանգը եւ ծրագիր-կանոնագիրը, 12 ընկերուհիներով ունեցանք մեր անդրանիկ ժողովը եւ ընտրուեցաւ Վարչութիւն մը հետեւեալ անդամներով — Ատե-նապետուհի՝ ընկերուհի Մարի Ա-ճէմեան, ատենադպրուհի՝ Օր. Շուշանիկ Սեփոսեան, գանձա-պետուհի՝ Տիկ Արմանոյշ Թէրզեան։ Օժանդակ եւ պատուոյ ընկերներ եւ ընկերուհիներ պիտի հրաւիրո-ւին երկրորդ ժողովին։ Կը յու-սանք որ ամբողջ թիւը 25ի հասնի։

Կը շնորհաւորենք այս ճիգը։

Օ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. Ի «ԱՐԱՐԱՏ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 7 Յուլիս.— Ջորս ամիսէ ի վեր կազմուած է այս մասնաճիւղը և արդէն յաջողած է իր շուրջ հաւաքել մօտ 80 գործօն անդամներ։ Մասնաճիւղը վաւերացած է կառավարութե-նէն և ֆէտէրասիոնէն։ Այժմ կը պատրաստուի ողիմպիականի մը որ տեղի պիտի ունենայ օգոս-տոսի վերջերը։ Միութեան պատուոյ նախագահն է Գ. Լե-ւոն Մեսրոպ, իսկ վարչութիւնը կը բաղկանայ հինգ եռանդուն անդամներէ։

Շաբաթը երկու օր՝ հինգշաբ-թի եւ կիրակի՝ տեղի կ'ունենան «աթլէթիկ» ընդհանուր փորձեր, ... ղեկավարութեամբ ... ... Փ. Ժիրայր Խաչիկ-եանի։ Մարզիկները որ մեծ մա-սով նորավարժներ են, արդէն գոհացուցիչ արդիւնքներ ձեռք բե-րած են։ Անշուշտ Մարսէյլի հայ հասարակութիւնը պիտի քաջա-լերէ երիտասարդ եւ եռանդուն մարզիկները, ներկայ ըլլալով փորձերուն եւ մրցումներուն։

Արշակ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՆԳ ՑԱՐԻ — Կարբօ իւր սպասաւոր կ'աշխատէր Լիմէյի մէջ, Պատուէնի ագարակը։ Բայց այն օրէն ի վեր որ իր տէրը գի-տցութիւն էր ըրեր իր անկանոն սպասարկութեան մասին, ոխ կա-պեր էր անոր դէմ եւ յարմար առի-թի մը կը սպասէր վրէժ լուծելու համար։ Կազանդին յաջորդ օ-րը, ըստ սովորութեան խմելէ յետոյ, քանի մը գաւաթ ալ իր տիրուհիին կենացը պարպեց ու-լաւ մը գինովնալէ յետոյ, վերա-դարձաւ ագարակ, մտաւ տան սրահը եւ իր տիրոջ դէմ ունեցած վրէժը լուծելու համար, կոտրեց ինչ որ ինկաւ ոտքերուն ու ձեռքե-րուն տակ, պնակներ ու կարասի-ներ։ Բայց յագուրդ չէր գտած։ Առաւ պղինձէ աման մը որ ի զուր փորձեր էր կոտրել, մտաւ իր տիրոջ սենեակը։

Արդէն տարեց, հիւանդ ալ էր ան։ Նետեց խուժեց անոր վրայ եւ գլխուն իջեցուց ծանր հարուածներ, մինչեւ որ զոհը փախաւ խոհանոց, ուր պահ մը յետոյ, իր կինը զայն գտաւ ան-կենդան։

Անկից առաջ արդէն, ծառան փորձեր էր ախոռին մէջ խեղդել իր տիրուհին, որ հազիւ կրցեր էր փախիլ եւ փրկուիլ։

Վերսայլի դատարանը,որ զին դաւն դատապարտեց 5 տարի բերդարգելութեան։

ՀԱՅՈՑ «ԴՐԵԱԼ» ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Թուրքերէն Թերթերը կը գրեն. — Ելմտական գործավարութեան հարցում եղած էր թէ, Հայերու եւ Հելլէններու կալուածները գաղթականներուն եւ փոխանակե-լիներուն բաժնուի՞ն թէ ոչ։ Եկած պատասխանին համաձայն, յար-մար չէ տեսնուած հելլէն կալ-ուածներու բաշխումը։

Գալով Հայերու կալուածնե-րուն, բացի բաժնուածներէն կամ բաժնուելու վրայ եղածներէն, միւսները գաղթականներուն պիտի շնորհուին Յուլիս 1էն սկսեալ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԶՈՀԵՐԸ

Պատերազմի զոհերու գերման ընկերակցութիւնը, որ 200.000 անդամ ունի, գումարում մը ու-նեցաւ Երկուշաբթի օր, Կոպլէն-ցի մէջ։ Առաջին անգամ խօսք առաւ քաղաքապետը, որ յայտ-նեց թէ Գերմանիոյ մէջ, ո՛չ ոք կը փափաքի որ մեծ պատերազմ մը դարձեալ խառնակէ Եւրոպան։

Այս հաւաքոյթը կարեւորու-թիւն ստացաւ այն պատճառով, որ Ֆրանսայի պատերազմական զոհերու ամէնէն մեծ կազմա-կերպութեան ներկայացուցիչը՝ Փրոֆ. Քասէն ներկայ էր։ Գեր-ման զոհերուն հաղորդելով իր ընկերակցութեան ողջոյնները, ան յայտնեց թէ ութ տարիէ ի վեր բնաւ չէ դադրած աշ-խատելէ խաղաղութեան և ազգե-րու մերձեցումին համար։

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ

Արդ, Սթափոս չէր ուրանար իր ամօթապարտութեան մէջ. ...նս թէ կը մխիթարուէր չու-...ալով Այս՝, պէտք էր պահել ...յ ուհպանել եկին։ Պէտք էր ...ալ, գտնել Ֆրոզինը Թեսալիոյ ...երարանցումին մէջ.

...Սթափոս կը մտածէր, գլխա-...թեւերը կախ։

— Ֆրոզի՛ն, Ֆրոզի՛նս գնա՛, ...ը տեսնեմ հիմա։

...ԵՍՏԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ընթերցողը անշուշտ, դեռ չէ ...ցած իրարու յաջորդող դէպքե-...րոնք այս տաժմին խորքը կը ...մեն. Համառօտ կերպով ...ենք

Ցինադագարէն ամիս մը յե-... Միչէլ Սոթիրիոս՝ Ֆրոզինի

ամուսինը սպաննուեցաւ Թուրք սպայի մը կողմէ, թթենիներու դաշտի մը մէջ, Վոլոյի կանակը։ Նոյն օրէն ասդին, ամիս մը ետ կ'անցնի, երբ Ահմէտ էֆէնտի Լա-զարինա կը կը մտնէ ու կը բռնա-բարէ Ֆրոզինը։ Թուրք պահակա-խումբ մը կը հաստատուի գիւղին մէջ։ Մոտակայ գիւղին գամէշնե-րը, հրդեհի գիշեր մը դուրս կը խուժեն եւ Ահմէտի որձակած աղաղակը կասկածներ կը ներշնչէ անոր ծագումին մասին։ Ֆրոզին ինքն իրեն կը հարցնէ թէ արդեօ՞ք Ահմէտ քրիստոնեայ չէ։ Ցայն ձգեցինք այս ցաւագին մտահո-գութիւններուն մէջ, ուր սակայն, խեղճ կինը կը յուսար մխիթարու-թիւն գտնել Անկից ասդին երեք շաբաթներ կ'անցնէին, յուզումով ու անձկութեամբ լեցուն որոնք

...ինքն ... գլուխը տեղւոյն կը վառէին։ Ցեղին ամէնէն խաղաղ հոգիներն իսկ վրդոված էին։

...Երեւոյթները սակայն ... պաս-տաւոր կը թուէին հիմա։ Իր տնա-կին մէջ հանդարտ ճամբ ալ ան-շուշտ մեծ բան էր։ Պետք հրաժան-տուած էր։ Ջինուորները կը հպա-տակէին, գիւղը կը յարգէին, եւ մանաւանդ Ըպառւլլահի եւ Մուս-թաֆայի մեկնումէն յետոյ. ա-նոնք կը գգուշանային քրիստոն-եաները խոշտանգելէ քանի որ Ահմէտ էֆէնտի կը փափաքէր խաղաղութեամբ վայելել իր սերը։

Սթեփան, նախկին վերակա-ցուն՝ կրնար ծանր ձայնով եւ տա-գածին պէս իր եսնթագրօ թիւննե-րը քշել, չորեքան Սթափոս՝ կրնար ... ծ... ... ժպտիլ, բայց մանաւանդ. Սթամաթիոս էր որ ամէնէն աւելի կը գործէր... Անոր դերը, կը յիշուի անշուշտ, որ յանկոենադէս եւ սխրօրէն հա-

մակերպած մնալն էր։ Շիտակ է որ համակերպութիւնը պարտադիր էր, ... կը մնար։ Երբ բարեկամները հոն հաւաքուէին, Դեմիտրի տնակին մէջ, իրենց գիւղը կը դիտէին, սիրուած բանի մը պէս, որ առնելն իրենց եղած էր ... իրենց տնակներուն մէջ, գիրենք նեղող չիկար, բայց ոչ տեղը, ոչ փոքրիկ փողոցները, ոչ ալ օդն ու միջոցը, այլեւս իրենց չէին պատկաներ։ Այս բոլորը գիրենք կը գրժէին, ի-րենց թշնամի կը դառնային։ Ան-պատկառ ու յաղթական դէմքով զինուորները, տէրերու պէս կը թափառէին, եւ իրենց երեւոյթովն իսկ, կը հաստատէին թէ երկիրը իրենցն է։ Ո՛չ. Թուրքերը չպիտի մեկնէին անկից։ Յոյները այլեւս հայրենիք չունէին։ Մնռած ազա-տութեան հառաչները կը խեղ-դուէին կուրծքերուն տակ եւ Սթա-մաթիս հակառակ իր համակեր-պութեան, թոյլ կու տար որ իր

այտերէն վար հոսին անյուսու-թեան արցունքներ։

Այս ցաւին վրայ կը բարդուէին ուրիշ վհատութիւններ, ուրիշ յոգ-նութիւններ իրականութեան մէջ, անոնք բանտարկուած էին։ Ել պէտք չէր. չէին կրնար Լազարի-նայէն դուրս ելլել Որքան ատեն հոն մնային, զինուորները բան չէին ըսեր։ Դուրս ելլելէ յետոյ. անոնք այնպէս կը ձեւացնէին թէ գիւ-ղէն դուրս ելած ըլլալն չէին գի-տեր, եւ օտարականի, քրիստոն-եայի պէս կը վարուէին, այսինքն, կը կողոպտէին, յետոյ. կամաց մը կը սպանէին։ Իրենց պետին ամէնէն փոքր մէկ գիտցութեան, անոնք ... պատասխան մը կը հասցնէին «լրտես մըն է»։

Այս ամբաստանութիւնը վրէ-ժի միջոց մը կը դառնար։ Անոնք կը ջանային բարի գիւղացիները դուրս քաշել որգիլուած գօտիէն։ Ցետոյ կ'իյնային անոնց վրայ Թուրքին քաջութիւնը՝ յաճախ

վատութենէ կը բաղկանայ։ Ահա թէ ինչու, ան զոհը ջարդելէ առաջ, կը զինաթափէ։ Ինքնամութիւնը կ'օգնէ սպանութեան։

Աւելի ծանր, ցաւալի եւ վի-րաւորիչ դէպքեր ալ տեղի կ'ունե-նային։ Ահիսուսի դէմքով երիտա-սարդ քահանան, որ այնքան քաղցր ու տխուր էր, փափա Էվթիմիոսն իսկ իր բարեկամներէն չէր ծած-կեր իր վիրաւոր սրտին զգացում-ները, ինք որ կը մխիթարէր, եւ իր աւետարանական քաղցրութեամբ խօսքեր կը գտնէր չքմեղացնելու համար նոյնիսկ Ֆրոզինի մեղքը։ Բոլոր պատահարներուն մէջ, ան միայն կ'ուզէր տեսնել հայրենի-քին վրայ փչող դժբախտութեան շունչը։ Բայց հիմա, բարի քահա-նան ինքզինքը չէր կրնար բռնել։ Արովհեան, Լազարինայի առջեւ, մեռելները կը ձգէին առանց փոսի։

Թարգմ.՝ Կ. Թ.

(Շար.)

Տէրսիմցիները գործավարի խնդրանքին առջեւ անցած՝ կը խնդրէին որ քիչ մը հանգչի իրենց վրաններուն մէջ։ Մանուկները Տէրսիմի լեռներուն մէջ «Ղազի փաշա» եւ «Իզմիր» քայլերգները երգեցին։ Լեռնցիները «սազ» նուագելով Թուրքերէն հին ազգային երգեր երգեցին։ Վրանին մէջ նստած ծերունի մը խօսքը գործավարին ուղղելով ըսաւ.

— Հին կառավարութիւնը ուզեց բռնի քիւրտ դարձնել մեզի։ Մենք խորասանէն եկած ճարազատ թուրքեր ենք.

Գործավարը Տէրսիմի լեռնականներէն երկու մանուկ առաւ հետը՝ դպրոց դնելու համար։ Մահմուտ Խաստ պէյ լուր առած ըլլալով, որ առաջին ազգային ժողովին մէջ իր երեսփոխան ընկերներէն Տիպապ աղա պարտքի համար բանտարկուած է, յիշեալին պարտքը վճարելով ազատ արձակել տուաւ զայն։

Խաստ պէյ Խարբերդէն մեկնելով, Արղնի-Մատէն եւ Օսմանիյէ գաւառակները այցելեց ու Տիարպէքիր վերադարձաւ։

Խարբերդէն մեկնելէ առաջ, գործավարը ճառ մը եւս խօսեցաւ Թիւրք Օճաղքին մէջ.

— Ինչպէս առաջին այցելութեանս ալ ըսի թիւրք օճաղքի իմ ընկերներուս, խարբերդը Թրքական հսկայ ժայռ մըն է՝ անանց եւ անմաշ, որուն զարնուելով փշրուեցաւ յետադիմական շարժումը։ Մեր յեղափոխական պատմութեան մէջ խարբերդի դերը նախանձելի է։ խարբերդի Թուրք երիտասարդութիւնը թոյլ չպիտի տայ որ յեղափոխութեան եւ Թրքութեան յաղթական դրօշակը ոտքի կոխան ըլլայ։ Ասանց կ'ուզէի որ խարբերդի թիւրք օճաղքը կոթող մը կանգնէր ի յիշատակ ա՛յն խարբերդցիներուն, որոնք յետադիմական շարժման առեն յեղափոխութեան համար զոհուեցան։

Երկու միլիոն տոլար Ուսանող. Ոստանին

Ամերիկացի յայտնի միլիառատէր Ճոն Ռոքֆէլլըր, կրտսեր, փափաքելով զարկ տալ Փարիզի Համալսարանական Ոստանին բարգաւաճման, անցած տարի հրաւիրած էր Փարիզի Համալսարանի ձեռնհաս իշխանութիւնները Ամերիկա այցելել՝ նման հիմնարկութիւնները ուսումնասիրելու համար։ Այս հրաւէրին պատասխանելով, Ոստանի նախագահը ծերակուտական Օնորա՝ երեք մասնագէտներու հետ անցեալ ձմեռ այցելեց Ամերիկայի գլխաւոր համալսարանները ամբողջ երկու ամիս։ Վերադարձին ծրագիր մը կազմելով ղրկեց Ռոքֆէլլըրի, ինչպէս նաեւ անոր խորհրդական ու բարեկամ Ռէյմոնտ Ֆոստիքի։ Այնուհետեւ Օնորա դարձեալ գնաց Ամերիկա, ուր անձամբ տեսնուեցաւ Ֆոստիքի հետ։ Այս վերջինը այժմ Փարիզ եկած ըլլալով, նամակ մը ուղղեց Ոստանի նախագահին, յայտնելով թէ Ռոքֆէլլըր իր տրամադրութեան տակ կը դնէ երկու միլիոն տոլար՝ ծրագրի իրագործման համար։ Ասկէ զատ, շէնքի շինութենէն յետոյ անոր ընդհանուր ծախքերուն համար պիտի յատկացնէ՝ առաջին տարին 60,000, երկրորդ տարին 55,000, երրորդ տարին 50,00 տոլար։ Ընդհանուր գումար 2,165,000 տոլար աւելի քան 55,000,000 ֆրանք։

Տեղական թերթերը մեծ գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն այս նոր նուիրատուութիւնը Ռոքֆէլլըրի, որ նախապէս ալ կարեւոր գումարներ յատկացուցած էր Վէրսայլի և Ֆրանս. ուրիշ թանգարաններու բարեզարդութեան համար։

Այս նոր նուիրատուութենէն պիտի օգտուին բոլոր ուսանողները, ֆրանսացի թէ օտար։

Օսմ. Հանր. Պարտքի հաշուեյարդարը

Թուրքիոյ Հանրային Պարտքի անգլիացի, ֆրանսացի եւ իտալացի պատուիրակները, որոնք հաշուեյարդարի խնդրին առթիւ Պոլիս գացած էին, Փարիզ դարձած են։ «Ազգամ» կը տեղեկանայ թէ, հաշուեյարդարը պիտի սկսի ներկայ ամսոյն վերջ։ Մինչեւ հիմա երկու հարիւրէ աւելի պաշտօնեաներ ճամբուած են եւ մնացած են միայն վաթսուն հոգի, որոնց միակ աշխատութիւնն է թղթածրարները պահել։

Հանրային Պարտքի վարչութեան որոշումով, մնացած պաշտօնեաներէն երեսուն հոգիին ալ պաշտօնին վերջ պիտի տրուի այս ամսուն վերջը։ Իսկ միւս երեսուն պաշտօնեաներն ալ իրենց պաշտօնները պիտի պահեն մինչեւ շէնքին կառավարութեան յանձնուիլը։

Հանրային Պարտքի Վարչութիւնը սկսած է Փարիզ փոխադրուիլ արդէն։ Դէպի Փարիզ ճամբայ ելած է նաեւ Վարչութեան գործառնութեանց տնօրէն Պ. Կարիպեան։

.˙. «Ազգամ» կը գրէ նաեւ թէ Հանրային Պարտքի Վարչութեան Փարիզ փոխադրութեան առթիւ, Թուրք պահանջատէրերուն ներկայացուցիչ պիտի ըլլայ դեսպան Ֆէթհի պէյ։

Վէնիզէլոս եւ Անգլիա

«Թան»ի թղթակիցը Աթէնքէն կը հեռագրէ թէ՝ անգլիական դեսպանատան յարաբերութիւնները մտերմական դարձած ըլլալով Վէնիզէլոսի հետ, վերջ գտած է այն ենթադրութիւնը թէ անգլ. մամուլին հակավէնիզէլոսեան շեշտը անգլ. պաշտօնական կարծիքը կը ցոլացնէ։ Աթէնքի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ ուշադրութիւն գրաւեց այն խանդավառ ընդունելութիւնը որուն արժանացաւ Վէնիզէլոս Կորնթոսի մէջ Այս վերջինը նկատուած էր հակավէնիզէլոսեաններու միջնաբերդերէն մէկը եւ ընտրական շրջանակն է արքայական կուսակցութեան պետ Ցալտարիսի։

.˙. Ամերիկեան տուն մը տրամադիր է 75 միլիոն տոլարի փոխատուութիւն մը ընել հելլէն կառավարութեան՝ Մակեդոնիոյ ոռոգման և ճահիճներու չորացման յատկացնելու համար։ Բանակցութիւնները լաւ ճամբու մէջ են։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍԵՐԲ նոր դաhլիճի կազմութեան համար զօրավար Հաճիչի աշխատանքները տակաւին դրական արդիւնքի մը չյանգեցան։ Խրուաթները կը կրկնեն թէ միակ լուծումն է լուծել Սքուփշինան եւ նոր ընտրութիւններ կատարել։

ՍՊԱՆԻՈՅ Թագաւոր Ալֆոնս ԺԳ. եւ ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահ Պ. Տումէրկ առջի օր Քանֆրանի մէջ բացումը կատարեցին նոր երկաթուղագծի մը, որ Ֆրանսան կը միացնէ Սպանիոյ՝ Պիրէնեան լեռներու մէջէն։ Այս առթիւ ճառեր խօսուեցան՝ վեր հանելով ֆրանքեւսպանիական բարեկամութիւնը.

ԱՄԲԻՆՏՍԷՆԸ եւ կիլպօն գտնելու աշխատանքները կը շարունակուին։ *Կրասին* պիտի աշխատի նաեւ գտնել շուէտացի փրոֆ. Մալմկրէնի դիակը։ Հազարապետ Մարիանոյի մէկ սրունքը, որ ստուած էր, կտրուեցաւ։

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ՝ ալգիլելու համար որ խռովութիւններ ծագին զօր. Օպրէկոնի սպանութեան առթիւ։ Բոլոր թատրոններն ու սրճարանները փակուած են։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ բացառիկ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները, այսօր Ուր. երեկոյ ժամը 9ին Քաֆէ օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը, փլաս տ'իթալի, մէթրօ իթալի։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ՆԱԽԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

22 Յուլիս, կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին։ կազմակերպուած «Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷ»ին կողմէ։ Բանախօսութիւն, երգեր, արտասանութիւններ, ոլիմպիական խաղեր՝ Հայ սկաուտներու կողմէ։

կը ներկայացուի «ԱՍԻԱՑԻ ՍԱՓՐԻՉԸ» *Զաւեշտ*

Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան կողմէ

Հայկական եւ եւրոպական պարեր մասնակցութեամբ *Լիոնի ֆրանսական ճազ պանտի։* — Երթեւեկութեան տոմս 3 ֆրանք։

Նաւը կը մեկնի ՓՕՆ ԹԻԼՍԻԹԷՆ — Իլ Պարպ

ԾԱՆՕԹ.— Տոմսերը կը գտնուին Ճանկէօզեան եւ Տարօն ճաշարաններու, Յառաջի գործակալ Ն. Յակոբեանի եւ Յանձնախումբի անդամներուն քով։

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ

կազմակերպուած Փօն տ'Օպնայի Հ. Յ. Դ. Եըջ. կոմիտէի կողմէ. կը ներկայացուի՝

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին Փօն տ'Օպնայի քաղաքապետարանի սրահը։ Բանախօսութիւն, երգ եւ արտասանութիւն։

ՊԷԼՖՕՌ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պէլֆօռի եւ Հէրիքուրի կոմիտէներու Այս կիր. կէսօրէ վերջ Քազէռն տ'Օֆմօնի մէջ

կը ներկայացուի ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ եւ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վաղը Եշ. իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape *թատերասրահին մէջ, Առաջին անգամ կը ներկայացնէ՝*

Մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուդիան՝ ղեկավարութեամբ Մ. Մարութեանի,

Ա. ՀՈԼԱԹԵՒԻ «ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ»

ՏՐԱՄ 4 ԱՐԱՐ — *ԳԻՆԵՐԸ՝ 10, 7 եւ 5 ՖՐԱՆՔ*

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսէյլի Բարձր Հայքի Հայրենակցական միութեան կողմէ, Քեռիի մահուան 13րդ տարեդարձի եւ զարնի Ճանրային գործիչներու, Արմէն Գարոյի, Վարդգէսի, Արամ Արամեանցի եւ բոլոր նահատակներու յիշատակին։

Այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 1ին։ 10 Բուլվառ Դասպաթօ կանանչ տղաքը. սրահէզին մէջ։

Նախագահութեամբ ԱՐԱՄ ԱՐԾՆԵԱՆԻ։ կը բանախօսեն՝ *Արօ Արսէան եւ Մեսրոպ Գույումճեան։*

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի *ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Շաբաթերեկոյ ժամը 8.30ին «Ռոստոմ»ի սրահը*, 131 Fbg. du Temple, Belleville. *Կարեւոր օրակարգ։*

Մարսէյլի *Ռոստոմ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ* Արմէն-Գարօ, Գէորգ Չաւուշ, Քեռի, Չարդարեան և Քրիս *խումբերը այսօր Ուր. երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։*

Սէն Լուի Մարսէյլ *Ակնունի խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Մ. Գույումճեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։*

ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Խարբերդի եւ Յար. Գաւառ Հայրենակցական Միութեան Գրադարանի բացման հանդէսը՝ վաղը Շաբաթ ժամը 8ին 3րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ։ Պիտի բանախօսէ՝ Պ. Երուանդ Տէր Անդրէասեան։ Գեղարուեստական բաժինին պիտի մասնակցի Պ. Տիգրան Նիկոլեան. երգեր եւ արտասանութիւններ։

Մուտքը ազատ է

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Սամբիւռնէն, *Զ. Զ.— 45.*
Քիշնէֆի, *Փրոֆ. Ս. Ե.— 100.*
Մարսէյլ, *Գ. Ն.— 40.*
Սան Ֆուան, [illegible]
Պրակա, *Գ. Մ.— 1[illegible]*
Մարսէյլ, *Ա. Ո.* [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Լա Սէյն, *Յ. Գ.* [illegible]
Փօն տը Շէրիւի, *Յ. Մ.— 35.*
Սուրապայա, *Յոր* [illegible]
Ավինեօն, *Ս. Թ.* [illegible]
Մարսէյլ, *Գ. Զ.— 25.*
Փավիյեօն Սու Պուա, *Ս. Տ. Մ. — 100.*
Վալանս, *Գործ.— 231.60.*
Մարսէյլ, *Գործ.— 676.*
Մարսէյլ, *Գործ. Ա.ի հաշւոյն. — 50.*
Տէսին, *Շ. Հ.— 15.*

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Bois Colombesի մասնաճիւղի բոլոր անդամները եւ սկաուտները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9—12, Stade Colombesի յարակից դաշտը, տեղի ունենալիք աթլէթիկ փորձերուն։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Ռոստոմի սրահը 131 Fbg. du Temple, Belleville. Օրակարգ, հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Ե. Ռ. մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին 42 Rue Thubaneau սրճարանին ներքին մասին մէջ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆ ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԷՋ

Սէն Լուի Ակնունի խումբը սկսած է իր տեղւոյն *Դաշնակցութեան Տօն* շինութեան։ կը խնդրուի ընկերներէ եւ համակիրներէ նիւթապէս օժանդակել։ կը խնդրուի նաեւ գիրք, թերթ, զանազան հրատարակութիւններ եւն. Դաշնակցութեան Տան գրադարանին համար, ղրկել՝ Nichan Gagossianի, 49 Rue Nationale, Marseille.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ էսկիշէհիրցի ամուսինս Արթին Խաչիկեան, հօր անուն Մարտիրոս, մօր անուն Էլմաս եւ մօրեղբայրս Սեդրաք Գարագաշեան, հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Հերմոնեայ, որոնք Իզմիրի ջարդին անհետացած են։ Իմացնել՝ Շահնիկ Խաչիկեանի, Rue Collé, Decine, (Isère) France.

ԿԸ ՐՓՈՒՆՏ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ
ՄԻԴՈՆՆԱ

ՎԷՊԸ

Գին՝ 12 ֆր., արտասահ. 75 սէնթ

Դիմել կանխիկ վճարումով «Յառաջ»ի։

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՍ ՉԿԱՅ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
128bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gerant E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս	6 ամս	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ		[illegible]	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		[illegible]	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200 Ֆ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն : 208, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57 82

MÉTRO LOUIS-BLANC ու JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 21 ՅՈՒԼԻՍ 1928

21 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 704

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ՄԿ ԱՅՍ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ...

Երէկ փորձեցինք տալ ընդդիմադիր համայնավարներուն ...գործութեան քանի մը պատճառները։

Ցետոյ, բացատրեցինք թէ, հակառակ զանազան նահանջ...րու եւ տիրող բռնակալութեան, կը շարունակուին անոնց ...զմակերպական աշխատանքները. Խորհրդային Միութեան ...էջ ղաւաղրական եղանակով. կարմիր գիծէն դուրս՝ հրապա...կաւ։

Այս բոլորին մէջ, մեզ ամենէն առաջ կը հետաքրքրէ ընդ...իմադիրներուն ուղեգիծը՝ ազգերու ինքնորոշման մասին։

Ցակաւին որոշ ծանօթութիւններ չունինք այդ մասին. ...այց կը թուի թէ ուշ-կանուխ այս խնդիրը իր ամբողջ կեր...պարանքով պիտի ցցուի ընդդիմադիր համայնավարներուն ...ջեւ։

Անոնք արդէն սթափած են, եւ կը զգան թէ Մոսկուան կը ...ամայէ ու կ'իշխէ ոչ միայն իբրեւ կուսակցական գերագոյն ...խանութիւն, այլ եւ իբրեւ մայրաքաղաք արհեստականօրէն ...րու կապուած «ազատ եւ անկախ» հանրապետութեանց։

Բայց, տրտունջներէն եւ բողոքներէն դուրս, ունի՞ն որոշ ...գիր, ազգային հարցը լաւագոյն ձեւով լուծելու համար։

Օրինակ, ունի՞ն յստակ եւ կտրուկ տեսակէտ, ազգերու ...ինորոշում կոչուած առաձգական բացատրութեան մասին։

Կ'ընդունի՞ն թէ ամէն ժողովուրդ անվիճելի տէրն ու վե...պետն է իր հայրենիքին, թէ բոլոր ժողովուրդները հաւա...ր են, եւ չկայ մեծ ու պզտիկ, գերիշխան եւ հպատակ ...րկասու։

Ուրիշ խօսքով. եթէ իշխանութեան գլուխ անցնին, ի՞նչ ...աւելութիւններ պիտի ներկայացնեն խորհրդային այսօրուան ...րգ ու սարքին վրայ, մինչեւ ազգային հարցի տեսակէտէն։

Ընդդիմադիրները գիտեն որ Ուկրայնան անկախութիւն ...ւզէ, բայց իսկ ներկայ վարչաձեւով։ Թերեւս իրենց ընկեր...ն են որ ամէնէն աւելի մղում կու տան այդ ձգտումին։ Նոյնը ...ւզեն եւ կովկասի ժողովուրդները։

Արդ, ո՞րն է իրենց ուղեգիծը, այդ մասին։

Աւելի նեղ սահմանի մը մէջ ամփոփուելով, կ'ընդունի՞ն ...Հայաստանը իրաւունք ունի անկախ ապրելու, միալով հան...րձ դաշնակից, իր մեծագոյն հարեւանին հետ։

Դեռ աւելի պարզելով եւ անմիջական հարցի մը մասին ...ելով, ընդդիմադիր համայնավարները ի՞նչ կը խորհին այ...ուան Հայաստանի սահմաններու ընդարձակման մասին։

Կ'ընդունի՞ն թէ Ղարաբաղը Հայաստանին մաս կը կազմէ ...նային Գանձակի հետ միասին, նոյն իսկ աշխարհագրու...թեամբ, թէ Նախիջեւանը հայկական հող է, առանց այլ եւ այլի, ...խորհրդային Վրաստանի կողմէն ալ անիրաւութիւններ ...րծուած են, եւն.։

Ցետոյ, կ'ընդունի՞ն թէ կը մերժեն օրուան իշխանաւորնե...ուն այն յայտարարութիւնը, թէ հայկական դատը լուծուած ...միանգամ ընդ միշտ, եւ հետեւաբար չկայ Թրքա-Հայաստանի ...դիր։

Աւելի մանրելով. — ի՞նչ կը խորհին ցիրուցան բազմու...թիւններու ներգաղթի մասին, երբ ակներեւ է եւ թուա...նններով ապացուցուած՝ թէ առնուազն 100-150.000 տա...գիր կարելի է տեղաւորել Հայաստանի մէջ, ներկայ պայ...մաններով։

Այս հարցերը դրած ատեն, մենք չզանազանեցինք հայ ...մ օտար ընդդիմադիրը։

Իբրեւ միջազգային կազմակերպութիւն, անշուշտ անոնք ...ջատ չեն կրնար գործել. թէեւ, ամէնէն առաջ հայ ընդդի...մադիրներուն կ'իյնայ արդար եւ թանձրացեալ ձեւով մը ներ...կայացնել հայկական պահանջները, ինչպէս նոյն իրաւունքն ...են ուրիշներ, իրենց սեփական հարցերու մասին։

Կը յիշենք որ, 1926ին, երբ ժողովրդային ցոյց մը սեղի ...նեցաւ Ախալքալաքի մէջ, և մասնաւոր պատուիրակութիւններ ...ւեան գացին ու մինչեւ Մոսկուա հասցուցին իրենց ձայնը, ...հանջելով Հայաստանի վերադարձնել այդ հողամասը, հա...յնավարներ ալ կային դժգոհներուն մէջ։

Ցետոյ, 1927ին, երբ կարգ մը թռուցիկներ հրատարակուե...ն Ղարաբաղի մէջ, նոյն պահանջներով, ինչպէս ուրիշ կու...սակցականներ, համայնավարներն ալ կը մասնակցէին, եւ այդ ...պատճառով, ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Անշուշտ պատահական պոռթկումներ չեն այս դէպքերը. ...նի որ ժամանակի ընթացքին թէ կրկնուեցան եւ թէ զար...գան։ Ցիշենք, տակաւին, որ անցեալ տարի, Զանգեզուրի ...զարկութեանց առթիւ անհետացած փախստականներուն ...հ համայնավարներ ալ կային։ Հաւանաբար լրտեսներ պակաս ...ն անոնց մէջ, բայց դժուար է բոլորը մէկ ջուրով լուալ, ...աչքի առջեւ ունինք Ախալքալաքի եւ Ղարաբաղի պարա...ները։

Ամփոփենք.-- ընդդիմադիր համայնավարները կրնան մե...պէս օգնել Արեւելքի խաղաղութեան, յեղափոխութեան ...աճումներուն զօրացման եւ ժողովուրդներու հանգստու...թեան, իրենց ներքին՝ կուսակցական պայքարներուն պա...յքներուն հետ, առաջադրելով առողջ քաղաքականութիւն մը ...ազգային հարցի մասին, որ մեծագոյն պայարն է խորհրդային ...խանութեան կուրծքին, հակառակ բոլոր վարդագոյն առէք...ններուն։

Այլապէս, ջուրի ձայն կուգայ իրենց բոլոր ճիչերէն ու ...երէն։

Այն ատեն, նմանած պիտի ըլլան թրքական զանազան հո...քերներուն, որոնք թէեւ իրար կը բզքտեն փառքի եւ աթոռի ...ար, բայց մէկ սիրտ եւ մէկ բերան կը դառնան, երբ օրա...գը... հայ ջարդել է։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ԼԱՏԻՆԵՐԷՆՈՎ

Թուրքերէնը լատիներէնով գրելու ծրագրին առթիւ, Պոլսոյ Ազգարարը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ 15 Յուլիս։

— «Այլեւս որոշ է թէ լատինական տառերը պիտի ընդունուին թուրքերէնի համար։

Ծրագիրը կար մէկ ու կէս տարիէ ի վեր, բայց վերջերս միայն որոշ ձեւ ստացաւ։ Իսկ պետական հողի վրայ դրուեցաւ այն օրը, երբ արեւմտեան թուանշանները օրէնսգիրքը կը քննուէր Ազգ. Մեծ ժողովին մէջ։ Այդ նիստին էր որ, հարցումի մը պատասխանելով, Կրթական գործավարը վճռապէս յայտարարեց թէ սկզբունքի մասին ոչ մէկ խօսք կայ, եւ խնդիրը կը վերաբերի միայն գործնական ձեւ մը գտնելու։

Արդարեւ, հազիւ խորհրդարանը փակուած, մասնագէտներու յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, նոր տառերուն ձեւն ու հնչիւնը ճշդելու պաշտօնով։ Եւ ինչպէս կ'երեւի էնկիւրիէն եկած լուրերէն, գործը շատ առաջացած է, եւ գրեթէ աւարտած։ Յանձնաժողովը ոչ միայն որոշած է գիրերը, այլեւ կազմած նոր քերականութիւնը։

Ասկէ անդին, այլեւս կը մնան մանրամասնութիւնները։ Գործադրութեան թուականն ալ երկրորդական է։ Սկզբունքը ընդունուելէ, ձեւն ու կանոնը հաստատուելէ յետոյ, մնացածը ինքնին կը հետեւի, ուշ-կանուխ։ Կարգ մը հանդէսներ արդէն ձեռնարկած են մանր-մունր կիրարկումներու, որոշ անուններ եւ բառեր լատինական տառերով գրելով։ Իսկ Միլլիէթ, որ աչքառու տեղ մը ունի հանրային կարծիքին մէջ, շաբաթներէ ի վեր տեսակ մը դասընթացք բացած է։ Գերմանական տառ մը ծանուցումի վերէն ի վար լատինական գիրերով շարեց, ամէն օր այդ ձեւով կը ներկայացնէ ընթացիկ լուր մը. իսկ համալսարանի դասախօս մը տեւականօրէն ուսումնասիրութիւններ կը հրատարակէ նոր այբբենի մասին, թելադրութիւններ ընելով, կամ կարծիքներ հաւաքելով։

Հակառակ արդիացման բոլոր ձեռնարկներուն, մշակոյթի տեսակէտով՝ Թուրքիա դեռ անհաղորդ էր արեւմուտքին։ Իր նախնական ձեւով եւ դժուար հնչիւնով, արաբական տառերու սարքը պարզապէս ծածկագրի տպաւորութիւնը կը թողուր։ Ոչ օտարը կրնար դիւրութեամբ վարժուիլ անոր, ոչ ալ թուրքը ճիշդ սորվիլ ու մանաւանդ հընչել։

Լատինական տառերու որդեգրումով, թուրք մշակոյթը ոչ միայն կը զարգանայ ինքն իր մէջ, կը տարածուի սեփական ժողովուրդին վրայ, այլ եւ խնամի կը դառնայ արեւմտեան աշխարհին։

ԵՂԲԱՅՐԱՍՊԱՆ ԿՌԻՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅ ՄԷՋ

Գելկրատէն կը հեռագրեն թէ Պուլկարիոյ մէջ ներքին կռիւները վտանգաւոր ծաւալ ստացած են: Նոյնիսկ կը խօսուի քաղաքացիական ընդհանուր կռիւներու մասին: Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ սահմանագլուխը խստիւ փակուած է:

—

ԱՄՈՒՆՏՍԷՆԸ եւ ընկերները գտնելու համար ամէն աշխատանք պիտի թափեն ռուս ազատարարները:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Դիկտատորական վարչաձեւ Եգիպտոսի մէջ

Աղեքսանդրիայէն կը հեռագրեն 19 Յուլիս թուականով.—

Այսօր կէսօրէ վերջ ժամը 16ին պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած արքայական հրամանագիր մը ջնջեց խորհրդարանը երեսփոխանական ժողով եւ Ծերակոյտ, ինչպէս նաեւ խորհրդարանական վարչաձեւը՝ երեք տարուան համար։ Մամուլի ազատութիւնը ջնջուեցաւ անորոշ պայմանաժամով եւ օրէնսդիր իշխանութիւնը անցաւ թագաւորին։

Այս դիկտատորական հրամանագիրը ստորագրեցին թագաւորն ու բոլոր նախարարները։

Բանակին եւ ոստիկանութեան կողմէ կարեւոր միջոցներ ձեռք առնուեցան՝ կարգը պահպանելու համար։

Ցառաջիկայ երեք տարուան ընթացքին երկիրը պիտի կառավարէ թագաւորը, աջակցութեամբ նախարարներու, համաձայն եգիպտ. Սահմանադրութեան 88րդ յօդուածին։ Սահմանադրութեան մէջէն ջնջուեցան Մամուլի ազատութեան վերաբերեալ յօդուածը, ինչպէս նաեւ ա՛ն, որ կ'ըսէ թէ խորհրդարանի լուծուելէն մինչեւ երկու ամիս վերջ, կառավարութիւնը նոր ընտրութիւններ կը հրամայէ։

Կառավարութիւնը արգիլեց Վաֆտ եւ Հիզպ էլ Վաթան կուսակցութեանց հաւաքոյթները, որոնք տեղի պիտի ունենային Թանթայի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ Շաբաթ և Կիրակի։

Հակառակ կառավարական այս արգելքին, Վաֆտի գործադիր մարմինը նիստ գումարելով, որոշեց Շաբաթ (այսօր) Թանթա երթալ և հոն գումարել իր ծրագրած հաւաքոյթները։

Երեք տարուան համար խորհրդարանի ջնջման հրովարտակին մէկ օրինակը ղրկուեցաւ Երեսփ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի նախագահներուն։

Զօրավար Փանկալոս գործի վրայ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Երկուշաբթի օրուընէ ի վեր սկսած է դարձեալ հրատարակուիլ զօր. Փանկալոսի թերթը։ Հազիւ բանտէն ազատուած, Փանկալոս սկսած է քաղաքական գործունէութեան նուիրուիլ։ Իր թերթը կը գրէ թէ զօրավար Փանկալոս հանրաքուէ պիտի պահանջէ՝ Հանրապետութեան նախագահի խնդիրը լուծելու համար։

Անգլօ-պարսիկ համաձայնութիւն

Պասրայէն կը հեռագրեն.—

Պարսկերէն թերթերու համաձայն, օդանաւային համաձայնութիւն մը կնքելու մասին Պարսկաստանի եւ Անգլիոյ միջեւ բանակցութիւնները բնական կերպով առաջ կը տարուին։ Կ'ըսուի թէ որոշուած է Պարսկաստանի հարաւակողմը շինել հինգ օդանաւային կայաններ, մասնաւորաբար Պուշիրի և Պէնտէր-Ապպասի մէջ՝ Պաղտատն ու Քարաչին միացնելու համար Թէհրանի ներկայ օդանաւային թղթատարական սպասարկութեան, Սպահանի և Շիրազի ճամբով։

Մուսուլի խողովակի ճամբան

Պաղեստինի արաբերէն թերթերը գրած էին թէ Մուսուլի քարիւղը Միջերկրական փոխադրող խողովակները պիտի անցնին անգլիական հոգատարութեան ենթակայ հողամասէն եւ պիտի յանգին Հայֆայի նաւահանգիստը (Պաղեստին)։ Ասոր իբրեւ պատճառ ցոյց կը տրուէր ա՛յն փաստը թէ ֆրանսական եւ ամերիկեան ներկայացուցիչները չէին կրցած ապահովցնել Անգլիացիները, թէ պիտի կրնան պաշտպանել այդ գիծը, եթէ անիկա անցնի անգլիական հոգատարութեան ենթակայ հողամասէն դուրս։

«Թան» կը գրէ թէ այս լուրը ճիշդ չէ։ «Թըրքիշ Փէթրօլիոմ» ընկերութեան կողմէ 1927ի Ծնունդին պատուիրակութիւն մը ղրկուած էր՝ տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար Իրաքի քարիւղները Միջերկրական փոխադրելու զանազան ուղեգիծեր։ Պատուիրակութիւնը տակաւին չէ վերադարձած եւ ընկերութեան Գործադիր ժողովը չէ զբաղած խողովակներու խնդրով։

Անգլիոյ հանքագործներու համաժողովը

Անգլիոյ հանքագործներու դաշնակցութիւնը իր տարեկան համաժողովը գումարեց Լանտուտնայի մէջ, Կալլէսի երկիրը։ Ժողովի պահուն բուռն տեսարաններ պարզուեցան։ Դաշնակցութեան նախագահ Հէրպըրթ Սմիթ յայտարարեց թէ 1926ի աղետալի գործադուլէն ի վեր հանքագործներու արհեստակցական միութիւնը քայքայման ճամբուն մէջ մտած է։ Երկրորդ օրը սկովտացի համայնավարները սրահէն ներս չառնուեցան, որովհետեւ համաժողովին ներկայ ըլլալու համար լիազօրուած չէին։ Անոնք հանդիսականներու նստարաններուն վրայ դիրք գրաւելով, սկսան աղմկալի միջամտութիւններ ընել։ Նախագահ Սմիթի համբերութիւնը հատաւ վերջապէս։ Հանդիսականներու բաժինը գնաց եւ շատ մը համայնավարներու օձիքէն բռնելով կարգով սանդուխէն վար նետեց զանոնք։ Թէեւ 67 տարեկան է, սակայն յաղթակազմ եւ ուժեղ մարդ է Սմիթ։

Համաժողովը բանաձեւեր քուէարկեց ինպաստ գործադուլ հանքագործներու եւ ութ ժամուան աշխատանքին դէմ պահանջելով օրական եօթժամեայ աշխատանք, ինչպէս կը գործադրուէր մինչեւ 1926։ Ուրիշ բանաձեւով մը կը պահանջուի ազգայնացնել ածխահանքերը՝ իբրեւ միակ միջոց ածուխի ճարտարարուեստը գիտական կերպով վերակազմելու։ Ցե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՍԱՐՆ Ի ՎԵ՞Ր, ԹԷ ՍԱՐՆ Ի ՎԱՐ

Թիֆլիսի «Պրոլետար»ը ուրախութեամբ կը ծանուցանէ թէ՝ միջոցներ ձեռք առնուած են, «քոչւոր»ներն ալ խորհրդային ծրագով լուսաւորելու համար։

— «Ամէն տարի Մայիսի վերջերը «քոչ»երը կը սկսին բարձրանալ սարերը։ Անոնց մեծ մասը կը բարձրանայ «բինա»ներէ։ Իրարմէ կտրուած այդ սակաւամարդ «բինա»ներուն մէջ դժուար է պայքարիլ հին կենցաղին դէմ, չքաւոր կովարածներու եւ գեղջկուհիներու տգիտութեան, հին սովորութիւններուն դէմ» (23 Յունիս)։

Ուրեմն, բարձրանա՛նք դէպի սարերն ու «եայլաղ»ները.

— «Եայլաղներու մէջ վրանները համեմատաբար մօտ են եւ բազմաթիւ։ Մեր կին հրահանգիչները պէտք է բարձրանան սարերը եւ ժողովներ կազմակերպեն։ Աւելի լաւ կ'ըլլայ, եթէ մեր շրջիկ շարժանկարներն ալ բարձրանան «եայլաղ»ները»։

Հասկնալի է. ծրագիր կը պատրաստուի՝ պարբերաբար սարերը բարձրացող թուրք-թաթար «պրոլետար»ներն ալ դաստիարակելու:

Հայաստանցիները գիտեն ի՛նչ է «քոչ»ն ու «քոչւոր»ը:

Չգիտցողներուն համար ըսենք որ, այդ թափառական բազմութիւնները, ընդհանրապէս համբաւոր «աշիրէթ»ներ, հազարաւոր արջառի եւ ոչխարի տէր բէկեր եւ աղաներ եւ իրենց «ղօլամ»ները, ցմարիտ չարիք մըն են ժողովուրդի գլխուն, մանաւանդ Հայաստանի մէջ:

Անոնք ամառը իրենց հօտերը կ'արածեն սահմանէ սահման, առանձնապէս Հայաստանի հարուստ արօտավայրերուն վրայ, հողէ եւ տնտեսութենէ զրկելով բուն գիւղացին:

Արդ, ներելի՞ է հարցնել խորհրդային վարիչներուն, թէ աւելի յեղափոխական գործ չը՞ պիտի ըլլար արմատախիլ ընել ... «քոչ»ի բարբարոսական սովորութիւնը:

Սարէն վար իջեցնել «քոչւոր»ները, փոխանակ լուսաւորիչները դէպի սար բարձրացնելու..

Երկու հազար տարի առաջ մեծ վարդապետն ալ լերան քարոզ մը տուաւ, բայց մարդիկ աւելի վար իջան, փոխանակ բարձրանալու:

Լենինի թութակները ի՞նչ երաշխաւորութիւն ունին թէ աւելի լաւ պիտի յաջողին իրենք, «քոչւոր»ներուն ետեւէն երթալով մինչեւ «եայլաղ»ները, երբ այնքան դիւրին է իրենց տեղերը նստեցնել զանոնք, եւ դաստիարակել տեղն ու տեղը:

Թո՛ղ ըլլայ յանուն Մարքսի եւ Լենինի:

ՎԱՀԷ

ԼԷՅԸ ՊԻՏԻ ԿԱՅՈՒՆԱՑՈՒԻ

Ռումէն կառավարութիւնը առջի օր կնքեց 250 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը՝ լէյը կայունացնելու համար: Փոխառութեան արձանագրութիւնը պիտի բացուի Սեպտ.-15ի եւ Հոկտ. 1ի միջեւ: Ֆրանս. դրամատուններն ալ 400 միլիոն ֆրանքի կանխավճար մը պիտի ընեն կառավարութեան՝ նոր դրամ շրջաբերութեան հանելու համար: Ռումէն խորհրդարանը Յուլիս 26էն սկսեալ չորս օր նիստ պիտի գումարէ՝ փոխառութեան մանրամասնութիւնները ճշտելու համար:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՈՐՈ՛ՆՔ ԵՆ ԻՍԿԱԿԱՆ ՀՐԵԱՆԵՐԸ...

Կ'ըսեն թէ «Հայերը քրիստոնեայ Հրեաներ են»։

Անշուշտ կը գտնուին Հայեր որոնք Հրեաներ են, բայց Հայը ընդհանրապէս ոչ Հրեայ է ոչ ալ խակական քրիստոնեայ։ Մէկ բան բացայայտ է.— ընչազուրկ ժողովուրդ մըն է Հայը, հարուստ՝ իր միջավայրին մէջ եւ քիչ անգամ կ'աշխատի միայն դրամին համար։ Միւսը քննելի եւ վիճելի կէտ մըն է, — Հայը դժուարութեամբ կը հաշտեցնէ քրիստոնէութեան բարոյական երկու հիմնական սկզբունքները՝ եղբայրութիւն եւ միջազգայնութիւն։

Քրիստոնէութիւնը, ինչպէս ամէն կրօն, ժողովուրդի մը ստայնութեան համեմատ փոփոխութիւններ կրած է։ Իտալական քրիստոնէութիւնը կը տարբերի բիւզանդական փարիսեցիութենէն, սպանիական մոլեռանդութենէն, ֆրանսական բանապաշտութենէն եւ գերման վարդապետականութենէն։

Վերածնութեան դարուն Իտալիա հեթանոս էր եւ մարմնապաշտ։

Պերնարտինօ Սիենա մոլեռանդ էր եւ զմայլելի քննութիւն տուաւ կալվինականութեան, սակայն Կալվին ըսեր է.— չեմ կրնար վստահիլ իտալական մտքին։ Լատին ժողովուրդներու եւ մասնաւորաբար Իտալիոյ համար քրիստոնէութիւնը կարգապահական ուժ մըն է, ընկերային սկզբունք մը քան թէ ներքին կեանքի խռէալ մը։ Հռոմի եկեղեցին կը կառավարէ յանուն Աստուծոյ եւ կառավարած է անհատը ե՛ ընտանեկան ե՛ ընկերային կեանքին մէջ, ինչպէս հոգին կը կառավարէ մարմինը։ Ասով մէկտեղ այդ ժողովուրդներու անցեալ ու ներկայ կեանքը հեռու է ազգութիւն կրած ըլլալէ։

Միլոն՝ Կլոտիոսը սպաննելէն առաջ, չաստուածները օգնութեան կը կանչէ, ինչպէս Իտալացի մը Մատոննան՝ վրէժխնդրութեան համար։ Հետեւաբար մարդիկ սովոր են կրօնը գործիք մը դարձնել, քան հետեւիլ անոր բարոյականին։ Ինչո՞ւ ուրեմն ամբաստանել Հայերը հրէական յատկութիւնով օժտուած։

Հրեաներուն համար շահը դիրքի վեր է բարոյականէն. արդարութեան, ճշմարտութեան, ազատութեան սկզբունքները պէտք է զոհուին տնտեսական անողոք օրէնքին։ Հայը ինքնին զոհն է նոյն օրէնքին, դարաւոր չարչարուածն ու հալածականը։ Շահամոլութեան, ուժի տիրապետութեան ամէնէն ստորին ձեւն է գիրեվաճառութիւնը, գեբազանցօրէն հակառակ եղբայրութեան ոգիին, հաւասարութեան գաղափարին, որովհետեւ կը նկատէ մարդն անասուն մը, շահի աղբիւր մը։

Հայերը իբրեւ քրիստոնեայ Հրեաներ ամբաստանողները պէտք է քննեն պատմութիւնը։ Քրիստոնեայ ժողովուրդներ զբաղած են այդ ամօթալի առեւտուրով եւ պետութիւններ օրինաւոր համարած են մարդկային մսի ու բազուկի վաճառքը։

Ճենովացիներն ու Վենետիկցիները, Պիզացիներն ու Ֆլորենտացիները Միջին Դարու, Անգլիացիներն ու Ֆրանսացիները Նոր դարերու մէջ համբաւաւոր գերեվաճառներ ունեցած են։ Աղեխարշ էջեր գրուած են այս թշուառ արարածներու կեանքի մասին։

Վենետիկցիներն ու Ճենովացիները Աղեքսանդրիա կը տանէին 2000ի մօտ գերիներ, որոնք հրապուրուած կամ առեւանգուած էին Կովկասէն, Բիւզանդիոնէն, Փոքր Ասիայէն եւ կը ծախուէին Եգիպտոսի Սաւրակինոսներուն։ Լեւոն Գ. Հայթագասորը Ճենովացիներուն պարտադրեց իր նաւահանգիստներէն գերի չառնել։ Ֆլորենտիայի 1364ի օրէնքը կը թոյլատրէր ոչ-քրիստոնեաներու գերեվաճառութիւնը։ Գերիներուն մեծ մասը, այր թէ կին, մահմետական կամ կռապաշտներ էին, բայց քրիստոնեաներ չէին պակսեր։ Անտրոնիկոս կայսրը 1309ին կը գանգատէր թէ շատ մը անձեր հրապուրելով յոյն պատանիներ եւ աղջիկներ՝ Ճենովա կը տանէին եւ հոն կը ծախէին։

Ժամանակ մը վայելեց նոյն գերի աղջիկներու եւ պատանիներու հրապոյրները, զանոնք կը ծախէին եւ ձեռքէ ձեռք կ'անցընէին Ս. Մարկոսի, Պիացցա Սինեօրիէի եւ Ճենովայի հրապարակներուն մէջ։ Ֆաթիմա անուն աղջիկ մը Ճենովացիէ մը ծախուեցաւ Ս. Լորենցօ եկեղեցիի քահանային, այս ալ ծախեց ուրիշ Ճենովացիի մը, բաւական բարձր գնով, կրկնապէս օգտուելով անկէ, կը նշանակէ թէ արժէքաւոր ապրանք էր։ Իւրաքանչիւր գերի 2-300լիրակ'արէր կամ 50—75 ոսկի սկուտ։ Ռուս աղջիկ մը 1429ին Վենետիկի մէջ ծախուեցաւ 2093 լիրայի։

Մահմետական Ֆաթիհ Պոլսոյ առումէն նոյ արգիլեց մահմետականներու գերեվաճառութիւնը։ Վենետիկեան Մերակլոտին մէջ գանգատ բարձրացաւ վաճառականութեան այս կարեւոր ճիւղին կրած հարուածին դէմ։ Գերման յայտնի պատմաբան Վիլհելմ Հայտ, Արեւելքի առեւտուրը Միջին դարուն երկհատոր գործին յաւելուածին մէջ կը յիշէ որ ԺԵ. դարուն Վենետիկի մէջ 3000 մահմետական գիրիներ կային, առանց հաշուելու Սլաւները։

Բողոքականութիւնն ու մաքրակրօնութիւնը գերծ չեն հրէականութենէ։ Երկու հակասական հոսանքներ կան հրէական ժողովուրդին մէջ։ Մէկ կողմէ հրէութիւնը տիեզերական եղբայրութեան առաքեալներ կ'արտադրէ քան դարերէ ի վեր, միւս կողմէ դրամական տիրապետութեան կը ձգտի ամէն աւարոհի միջոցներով։ Եւրոպայի մէջ ընչազուրկներու պաշտպանները կը յարուցանէ, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ ընչազուրկներու ոխերիմ թշնամիներ։ Անգլեսաքսոն մաքրակրօնը չերմեռանդ է, մարդասէր յաճախ, բայց ծայրայեղօրէն նիւթապաշտ։

Ջամպարա և միրուէն, Վէպէր և ուրիշներ ցոյց տուին որ մաքրակրօն շարժումն ու դրամատիրութիւնը զուգահեռական են եւ հրէութենէ կը սերին։ Ֆրանսացի հեղինակ մը՝ Պաթօլ, որ Ջամպարտի տեսութիւնները կ'ընդունի, կը գրէ. «Բրիտանական կայսրութեան ձակատագիրը կը գտնուի միջազգային երրայականութեան ձեռքը»։ Մինչեւ ԺԶ. դար Ամսթէրտամ էր Հրեաներու կեդրոնը. Կրոմ. ուէլ զանոնք հրաւիրեց Լոնտոն, ուր բացին սակարանը, երեք դար ծառայեցին Անգլիոյ, հիմա ալ անցած են Նիւ Եորք և հաստատուած Wall streetի մէջ։ Ամսթէրտամ, Լոնտոն, Նիւ Եորք — միշտ մաքրակրօն երկիրներու մէջ են։ Անգլիական Պատգամաւորի հանդէպ անոնց քաղաքականութիւնը պարզ է։ Տեղակալ Եարատէնսկի 1920ին «Թայմզ»ի կը յայտարարէր՝«Պաղեստինը պիտի ըլլայ բրիտանական շահերու նպաստաւոր ձգտումներուն կեդրոնը աշխարհի մէջ ցրուած Հրեաներուն»։

Իտալացի տնտեսագէտ մը Բարեթօ, ստուարահատոր Ընկերաբանութիւն գործին մէջ կը յիշէ որ Լոյտ Ճորճ չարհամարհեր շահախնդութիւնը, մէկ փեսան Հրեայ է, բաժնետէր քարիւղի հանքերու եւ կ'աւելցնէ. «Միջազգային կեանքը՝ տնտեսական թէ քաղաքական՝ կը վարեն մէկ քանի Հրեաներ, որոնց պալատները այժմ Նիւ Եորք կը գտնուին»։

Հրեաները արգիլեցին Գերմանիոյ պարտութիւնը, դժուարացուցին հաշտեցումներու գործը եւ փոխառութիւններով վեճակազմեցին գերման ելեւմտաքը։

Թամմազինի, Իտալական ներկայացուցիչ Վարշաւայի, «Լեհաստանի Յարութիւնը» գործին մէջ կը գրէ թէ 1920 Յուլիս 10ին Սփայի մէջ Լոյտ Ճորճ խիստ պայմաններ պարտադրեց Լեհաստանի եւ համակրութիւն ցոյց տուաւ բոլշեւիկներուն։ Բանից նոյն պետական անձը յայտնեց որ Անգլիա յեղափոխութիւն առաջ բերաւ Ռուսիոյ մէջ, որովհետեւ կայսերական Ռուսեր Գերմանիոյ հետ անջատ հաշտութիւն պիտի կնքէին։

Անշուշտ միայն Անգլիան չէր, ուրիշներ ալ բաժին ունին բոլշեւիկեան յաղթանակին մէջ։ Ֆաշիստ կուսակցութեան նախկին քարտուղար Ռոպէրտօ Ֆարինաչչի, երեսփ. ժողովին մէջ կաթոլիկ կուսակցութեան երեսփին նետեց որ բոլշեւիկութեան առաքեալներ զրկած են։ Ոչ ոք հերքեց ամբաստանութիւնը։ Անգլիա սերմանեց յեղափոխութիւնը, նոյնիսկ կաթոլիկներ ուժ տուին բոլշեւիկներու, ճափ ազգանիւթ հալածեց բոլշեւիկներուն՝ ծովակալ Կոլչակը զգետնելու համար։ Ռուսիոյ քաղաքական ասոխները զինակցեցան՝ հաստատելու համար հոն տնտեսական եւ ընկերային կարգ մը, որուն դէմ կը պայքարին իրենց երկիրներուն մէջ։ Այս իրականութեան առջեւ կարելի է ըսել որ բոլշեւիկները կամ անկեղծ են, այն ատեն բանդագուշողներ են, յիմարներ, կամ գործակալներ միջազգային դրամատիրութեան, հետեւաբար գեղծարար կեղծաւորներ։ Բոլշեւիկութիւնը զինակցեցաւ խուրջիոյ ու միջազգային դրամատիրութեան հետ՝ Սէվրի դաշնագիրը պատռել տալու համար։

Հնութեան մէջ հալլէնացած լատինացած եւ արդէն անհարկու, նոր դարերուն իտալացած, ֆրանսացած, անգլիացած Հրեան հաստատած է կայսրութիւն մը, ոսկիի կայսրութիւնը, որ չունի սահման, որ չունի բանակ եւ ամենուրեք միացած է Հրեայ՝ կրօնքով, ոգիով։ Ջկայ ժողովուրդ մը, որ այդ կայսրութեան հպատակ չըլլայ։ Իտալիոյ տնտեսական կեանքը վարողն է «Պանքա Քոմէրչիալէ»ն, որուն տէրն է Թէօփլից, ծանօթ լեհ Հրեայ մը, իտալահպատակ եղած։ 1894ին հիմնուեցաւ այս դրամատունը 5 միլիոն լիրէթ դրամագլուխով, այժմ 800 միլիոն դրամագլուխ ունի։

Հարկ կա՞յ ըսելու որ եթէ մայնավարութիւնը չքայքայէր Ռուսիան, Հայուն վիճակը տարբեր պիտի ըլլար։

Սպարտական համայնավարութեան մէջ թանկագին զարդեր ունեցող սիրուհիներու տէր անհատները տիրապետող էին քաղաքին մէջ։ Ռուսաստանի մէջ որո՞նք են արդեօք... Պատմութեան որ անկիւնը պրպըտենք, ոսկի հորթին պաշտողներուն եւ զոհերուն կը հանդիպինք։

Հայը այդ զոհերէն մէկն է։

ՀԵԹՈՒՄ

ԲԵՆԵՒԱՓՈԽՅՁՆԵՐՈՒ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Սթոքհոլմէն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի ուղղուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Նփիցպէրկի իտալական իշխանութիւնները ա՛յնքան խիստ գրաքննութիւն դրած են «Իտալիա»յի բեւեռային արշաւանքին մասին, որ նոյնիսկ զօրավար Նապիլէի չեն արտօներ խօսիլ թերթի թղթակիցներուն եւ լուսանկարիչներու հետ։ Զօրավարը գրեթէ բանտարկուած է «Չիթթա տի Միլանօ» շոգենաւին վրայ։

Մայիս 15էն ի վեր բազմաթիւ թղթակիցներ եւ շարժանկարի ներկայացուցիչներ գացած են Քինկ'զ Պէյ, սակայն բոլորն ալ ստիպուած են Սթոքհոլմ վերադառնալ քանի որ իտալական խիստ գրաքննութեան պատճառով չեն արտօնուած ոևէ տեսակցութիւն ունենալ Նոպիլէի, նոյնիսկ Չիթթա տի Միլանօի նաւաստիներուն հետ։

ԱՆԴՐԱՆԻԿԸ ԵՒ ԻՐ ԶՕՐԱՄԱՍԸ

Գրեց՝ Լ. ՏՐՈՑԿԻ

(Գ. եւ վերջին մաս

Նոյեմբերի վերջին ես տեսայ Սոֆիայում հայկական զօրամասի առաջին վիրաւորներին, թւով քսան հոգի։ Նրանց հայեացքն արդէն այն չէր, ինչպէս այն պայծառ օրը, երբ նրանց ճանապարհ էի դնում Անդրանիկի երգի հնչիւնների տակ։ Վիրջում նրանք զգլտել, նիհարել էին, գաղազել, մէկի մատներն էին պակսել, մէկը կաղում էր, մէկի գլուխն էր փաթաթած։ Մենք նստած էինք հէնց այն ճաշարանում, զոր տէրը յանձնեց իր ծառայողին։

— Դժուար էր արշաւանքի մէջ, պատմում էին վիրաւորները, շատ էր դժուար։ Գիտէինք որ հարստնիք չենք գնում, սակայն չէինք սպասում, որ այդպէս կը լինէր։ Գնում էինք ոտով, ութերորդ օրը հասանք Տըրնով քաղաքը, որտեղ մեզ տուին «մանլիխեր»ի հրացաններ զանակներով։ Այդտեղից, մակեդոնական լեգէոնի հետ, ուղեւորւեցինք Կիրջալի, ուր մի օր վարժւեցինք հրացանաձգութեան մէջ եւ անցանք տաճկական սահմանը։ Ամայի է ամէն տեղ, գիւղերն այրւած, անասունները թափառում են անապաստան։ Այրել են մինչեւ մեր գնալը, այրեցինք եւ մենք, եւ Մակեդոնացիները, առանձնապէս մեզ Անդրանիկը թոյլ չէր տալիս։ Գիւղերից դուրս գտնւող Տաճիկներին, թէեւ նրանք անզէն լինէին, հրամայւած էր համարել լրտեսներ եւ սպանել։ Մակեդոնացիները այդպէս էլ վարւում էին։ Նախ հարց ու փորձ էին անում հանդիպողին, իմանում էին նրանից այն, ինչ որ կարելի էր, յետոյ հրացանազարկ էին անում կամ ուխնահար։ Մեր վաշտում այդ կողմից խիստ էր։ Մի անգամ մենք գիւղից դուրս եկանք, ես յետ մնացի եւ, մեղքս ինչ թագցնեմ, մի տուն էի այրում, ինքս էլ չեմ կարող ասել, թէ ինչու։ Անդրանիկն արդէն ինձ էր սպասում ճանապարհի մօտ։

— Ինչո՞ւ յետ մնացիր։

— Հարկաւորութեան համար։

— Դո՞ւ այրեցիր — ցոյց տուաւ կրակւած տունը։ Մտրակի տասր հարւած կերայ։

— Տե՛ս, ասում է, առանց ինձ մի քայլ չանես։

Այնուամենայնիւ մերոնցից պատահում էր, որ այս կամ այն գինւորը Մակեդոնացու օրինակով, գաղտնի կերպով սպանում էր տաճիկներին։ Այն էլ պէտք է ասեմ, որ հայկական կատաբածները տակաւին ամէնքիս յիշողութեան մէջ թարմ էին... դժուար էր։ Արշաւանքը կուից դժուար էր։ Երկու անգամ պատահեց մեզ անցնել գետի ծանծաղուտը, մի անգամ երեկոյեան, երկրորդ անգամ առաւօտեան. Ջուրը մինչեւ կրծքներս էր հասնում, սառոյցի նման սառն էր. մեզ չորացնել չէինք կարող, գնում էինք արագ քայլերով։ Քաղցած էինք, հաց չկար։ Միս ինչքան ուզես ունէինք։ Տաճիկները փախել էին, նախիրը թողել եզներ եւ ոչխար էին մորթում անհաշիւ։ Իմ տրեխներս պատռել էին, մի եզ մորթեցի կաշւի համար, որ տրեխ կարեմ, բայց դեռ չէի քերթել, երբ հրաման եղաւ առաջ կանգնելու։ Ծխախոտի պակասութիւն էլ չկար։ Ծանութները բաց էին, վերցրու ինչքան ուզում ես։ Բայց ոչ հաց կար, ոչ աղ։ Սահմանն անցնելուց յետոյ, աղի երես չենք տեսել, մինչեւ որ այստեղ վերադարձանք։ Դրա համար էլ շատ տառապեցինք փորացաւով։ Մասնակցեցինք մենք Եավէր-փաշայի հետապնդելուն կանոնաւոր զօրքերի հետ միասին։ Պատերազմում վախ չէի զգում։ Առաջներումն էլ էի մահ տեսած։ Հօրս եւ մօրս Քրդերն իմ աչքերի առաջ մորթեցին, իմ աչքերով տեսայ նրանց մահը... Մեր մէջ այնպիսիները կային, որ կարծում էինք, թէ վախից կը մեռնեն, բայց նրանք հերոսի նման պահեցին իրենց։ Պօղոս անունով մի երեխայ կար, 16 տարեկան, Ռոտոսթոյից։ Ես նրան ասում էի՝ դու ինչո՞ւ ես եկել։ Սակայն, 15 ժամ շարունակ նա մնաց առանց կերակրի առաջաւոր դիրքերում։ Երբ հետապնդում էինք Եավէր փաշային, Պօղոսը մի՛ տ առաջ էր գնում, ամենավտանգաւոր տեղերը։ Բոլորն էլ լաւ էին կռւում։ Լանտոնի քաղաքացին արշաւանքի ժամանակ միշտ ածխլւում էր, թէ ի՛նչպէս էր հասցնում, չեմ կարող ասել, միայն թէ միշտ ածխլւած էր լինում։ Ինչի՞ համար ես պէխերդ ածխլում, հարցնում էինք մենք։ — Մաքրութեան համար — պատասխանում էր նա։ Բարկանում էր, երբ մենք նրան անգլիացի կ'ինք անւանում։ Մեր զւարճաբանի մասին էք հարցնում։ Ողջ է... Միայն թէ այնտեղ կատակների տեղ չէր։ Ճանապարհին նա շատ հաւեր բռնեց։ Հէնց որ հասնում էինք հանգստեան վայրը, նա պայուսակից հաւեր էր հանում... Անդրանիկը կռւում էր մեզ հետ համահաւասար, հրացանը ձեռին, բայց կուի ընթացքում խակական ղեկավարը նա էր հանդիսանում։

Գարեգինը շատ քաջ է, կռւում երբեք չէր պառկում, այլ սուրը ձեռին գիրքից դիրք էր վազում։ Հացի վերջին պատառը Գարեգինը կիսում էր մեզ հետ։ Երբ մեր կամաւորներից առաջին զոհն ընկաւ, Գարեգինը մօտեցաւ, համբուրեց ճակատը եւ ասաց «Ահա՛ առաջին նահատակը»։ Եւ յետագայումն էլ այդպէս էր վարւում։ Ո՛վ ընկնում էր, Գարեգինը մօտենում էր, համբուրում եւ կանչում. «Կարմիր Խաչ»։ Գալիս էին հիւանդապահները եւ տանում էին վիրաւորին։ Ինձ Ֆիլիպէ ուղարկեցին, այնտեղ ես տասն օր պառկեցի հիւանդանոցում։ Թագուհին մեզ մօտ եկաւ, ամէն ինչի մասին հարց ու փորձ արաւ։ Ես նրան ասացի՝ «Ձեզ համար արդէն լաւ է»։ «Դուք Տաճիկներին քշում էք Ասիա, իսկ մեզ մօտ Հայաստանում դրանց պատճառով կրկնակի վատ կը լինի»։ Իսկ թագուհին ասում է՝ «Սպասեցէք, ձեզ համար էլ լա՛ւ կը լինի»։ Նիրեց անհաւ այս բացիկը՝ ի հարկէ մխիթարութեան համար...

* * *

Վերադառնալով Սոֆիա, կամաւորները յարձակւեցին հայկական թերթերի վրայ, բայց այն, որը նրանց սրտին առանձնապէս մօտ էր՝ «Ազատամարտ»ը որ Պոլսի կուսակցական օրգանն է, չգտան։ Բուլկարական գրաքննութիւնը նրա մուտքն արգելել էր՝ իբր պատիժ այն քննադատութեան համար, որին «Ազատամարտ»ը համարձակւել էր ենթարկելու Ֆերդինանդ թագաւորի խաչակիր յայտարարութիւնը։ Պատժական արգելքը դրւած էր հէնց այն կուսակցութեան թերթի վրայ, որի դրօշի տակ կամաւորները մեռնում էին յանուն Մակեդոնիոյ ազատագրական գործի. յեղափոխական վիպականութեան եւ թագաւորող տան յետադիմութեան չափազանց բնորոշ մի ընդհարումն է այդ։ «Ազատագրական» պատերազմի հակասութիւններն այդ միջադէպով շատ ցայտուն երեւան են գալիս։

Իմ հայ պաշտօնակցից իմանալով գործի հանգամանքների մասին, ես այն ժամանակ հեռագրեցի եւ բնագիրը յանձնեցի մի «ձախ» գրաքննիչի նայելու (դրա անունն այս անգամ չեմ տալիս, որպէսզի չենշեմ նրա յիշողութիւնները)։

— Դուք լրջօրէ՞ն էք մտածում ուղարկելու այդ հեռագիրը։

— Հասկանալի է։

— Խորհուրդ չեմ տալիս ներկայացնելու գրաքննութեանը պաշտօնապէս։

— Ինչո՞ւ

— Մի՛ մոռնանք, ... գրաքննիչներս, ... նենք գրաւելու ոչ միայ... գիրները, այլեւ ձեռ... թղթակիցներին...

Հայկական զօրամաս... մասնակիցների վերաբե... տապալ տեղեկութիւնն... անտեղեակ եմ այժմ, ... «Ազատամարտ»ի մուտ... կարիս թոյլատրեց... Չգիտեմ նոյնպէս, թէ ... գործութիւն ունեցաւ ... կան թագուհու բացիկը... դամ դարձած հայ կամ... տակցական կացութեան...

Թարգմ.՝ Յ. ՄՏԵ...

(*) Տրոցկու, մի սմաս... այսպիսի իլագեկութիւ... կական իրաղ արծու Ձի... սին՝ միանգամայն ճշմա... բոլոր ա՛յն ճայ մարդիկ... որոնք ա՛յս կամ այն ... ծով գրիչ են վերցնում... յօդուածներ եւ յուշեր... քերի եւ դէպքերի մաս...

ԽՄԲ.

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՅՈՒ...

Պոլսոյ «Միլլիյէթ»... ճետեւեալ խորհրդածու... կ'ընէ Թուրքեւճիլլէն... բութեանց մասին. (14...

— Ամենական ... այն ալ կառավարակա... րենց ամբողջ ուժով ... կութիւններ կ'ընեն, ... հեյլէն բանակցութեան ... պատասխանատուութիւն... քիոյ վրայ բեռցնել... Գաղտնիք չեն Աթէնք... գիրներուն սփիւռական... դաթիւրով խաղերը ... կարելի է չարձանագրել... թիւնը որ կայ Յունաստ... տական մարդոց ... խօսքերուն եւ տուած ... ներուն միջեւ։ ... փոխանակութեան ... Յունաստանի հետեւան ... միշտ սա եղաւ.— Ա... ընելու ձեւեր ստեղծել, ... մ'ըն ալ չընել եւ թէ ... կ'աւելնայ նաեւ Աթէ... թերուն պոռչուքը, ... րային կարծիքը ... չըլլանայ։

Բայց ինչ՞ կը ծա... բոլոր խաղերը։ Կը թնա... գրերու եւ համաձայն... բազմերկ սրամտութեան... Թուրքիա կը պահանջէ ... լուծել սա փոխանակութեան... գիրը։ Մէկ կողմէն բա... մութիւնը չի կրնար ան... քարել միւս կողմէն ... գակամութեան հետ ... համբերութիւնն ալ ... գակամութիւնն ալ բաց... թոյլատրու է մեր ... յարատեւ խաղալու...

Մենք ոչ ոքի կը ... բայց մեր համբերու... սպառեն։ Երբ պարտա... գունիր իրեն առաջարկ... գացրութեան բոլոր ... կը յամառի ամէն օր ... թիւն մը յարուցանել, ... տէրին ուրիշ ի՞նչ կը ... ոչ վճռական միջոցներ...

Հակառակ ամէն ... խանակութեան խնդիր... խրամատ մը պէս ... եւ քանի այս խրամ... ու երկու ազգերը կը ... ատեն ատեն լարել ... գերը, ոչ պետական մար... տարարութեամբ, ոչ ... կան խեղաթիւրումներ... է պարզել մթնոլորտը... գեր Աթէնքի ձեռքն է...

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ երկ... վնասուած եկեղեցիները ... յու հոգը ստանձնած է ... գաւը։ Այս վերջինը ... նիւթական օգնութեան ... տուած են բացի կաթ... օրթոտոքսներն ալ, որոնք ... ճակալութեան գիր ... Հռոմ։

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՑՆԵԼՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

L'Amitie Française թերթը, որ կը հրատարակուի ֆրանսայի օտարականները ստիպճանաբար ֆրանսացնելու առաջադրութեամբ, վերջին երկու թիւերուն մէջ կը հրատարակէ հետաքրքրական տեղեկութիւններ, Foyer Françaisի գործունէութեան մասին։ Պատմողն է ընդհ. քարտուղար Պ. Փոլ Աքֆալէյ.

— 1920ին եւ 1921ին խումբ մը ազգութեանց ֆրանսա եկած օտարականներու զաւակին վիճակին մասին կոզմէ, համադրուած էի պատերազմէն յետոյ ծնունդներու յաւելումը չի շարունակուիր եւ թէ օտարականներու ձուլման քաղաքականութիւն մը անհրաժեշտ էր։

Այդ ձուլման առաջին շրջանը միայն լեզուին ծանօթութիւնն է, որ կ'ուզէ եւ ֆրանսերէնի դասընթացքներ հաստատելու անհրաժեշտութիւնը։ Մինչ այս մինչ այն, օտար բանւորներու ներածը կ'աւելնար, ինչպէս եւ ազաքական փախստականներու հոսքը։ Բայց, մեր գործունէութիւնը սահմանափակ մնալու դատապարտուած էր, ինչպէս ամէն իրենը սանսուր ձեռնարկ։ Ահա թէ ինչու շատ ուրախացայ, երբ Պ. Լաֆոնտ կրթական նախարար եւ նոյն տեղն, հետեւեալ ծրագիրը առաջարկեց, — 1.— Պարտաւորիչ ընել ֆրանսերէնի դպրոցէն յետոյ կրթութիւնը 13-18 տարեկան տղոց համար, ֆրանսացի ըլլան թէ ոչ։ Ծրագիրի 2 ֆրանսերէնի դասընթացքներ հաստատել օտարներու համար, ամէն համայնքի մէջ ուր բնակչութեան 100ին … օտար էմիգրանտ ուր Զեռնարկէ … անհնարին յաջողեցաւ, պետութեան աւելի լաւ պիտի յաջողէր. պէտք է ըսել թէ այդ ծրագիրը իրագործուի, ինչպէս … յաջողեցուց հաստատութեան խնդիրը։ Այն առեն, … տարբերու ձուլումը գլուխ կ'ելլէ տասը տարիէն։

1925-26ին, փարիզի, Սէնի եւ Սէն-Ուազի նահանգներուն մէջ ունեցանք 801 աշակերտ, մասնաւորապէս Ռուսեր, Լեհեր, Ռումանացիներ, Հայեր, Հունգարացիներ, Չեխեր եւ Ցոյներ. Փա.-տը.-Քալէի … 767 Լեհեր, Ռոնի նահանգին մէջ իբր հարիւր հոգի, մասնաւորապէս Հայեր, Չեխեր եւ Անգլիացիներ։ Համագումար 2300 աշակերտ։ Այս տարի Փարիզի շրջանին մէջ ունինք 951 աշակերտ, մեծ մասով Լեհեր, Ռուսեր, Հունգարացիներ, Չեխեր, Ալժերիացիներ, Ռումանացիներ, Հայեր եւ Իտալացիներ։ Ուրիշ տեղեր ալ հաշուելով, համագումար 2301 աշակերտ։

Մեր աշակերտներէն անոնք որ գաւառը հաստատուած են, արագ կը ֆրանսանան. կղզիացած միջավայրի մը մէջ ուր իրենց մայրենի լեզուն չի հասկցուիր, անոնք կը հարկադրուին իրենց առօրեայ յարաբերութեանց մէջ գործածել միայն մեր աւանդած ֆրանսերէնը։ Մեր դասերը անօգուտ չեն անցած նաեւ անոնց համար որոնք հեռացած են ֆրանսայէն։

Զանազան մանրամասներ շատ իրար անցած են, մեր հողին վրայ, միեւնոյն շրջանին մէջ տեսնելով կարեւոր համախմբումներ միեւնոյն ազգէն, հետեւաբար եւ ընդդիմութիւն՝ ձուլման դէմ, մէկզի գնենք ամենազգի համայնավարները եւ ծայրայեղ աջակողմեան (Մարկով Բ.) Ռուսերը, որոնք առելութեամբ լեցուած են ֆրանսական մօքին դէմ։ Պալով միւսներուն, յանախանները մասնաւորապէս երկու խմբաւորումներ նկատի ունին,— հարաւ-արեւմուտքի հողագործ Իտալացիները եւ Հիւսիսի ու Փա-տը-Քալէի լեհ հանքագործները։ Իրողութիւն է որ, նոր գաղթականներու հետ, կուգան միեւնոյն ազգին պատկանող եկեղեցականներ, որոնք մեծ մասով, ծուռ կը նային մեր եւ իրենց հայրենակիցներուն մտերմութեան կրթասոսփանիս թէ չեմ հասկնար այս թշնամութեան իմաստը։ Կատարելապէս կը հասկնանք որ ֆրանսա բնակող օտարները՝ սիրեն իրենց հայրենիքը, ինչպէս մենք կը սիրենք մերինը։

Բայց անոնց մէջ ֆրանսական մշակոյթին հանդէպ անթափանցելի կարծիքներու գոյութիւնը աղետաբեր է, ինչ որ ալ ըլլայ մեր հիւրերուն ապագայ ծրագիրը։ Անոնք կրնան իրենց երկիրը դառնալու ծրագիր ունենալ. երբ փոխուին քաղաքական եւ տնտեսական այն պայմանները որ … հարկադրած են զիրենք։ Արդ, եթէ անոնք փութացանան առանց սորվելու մեր լեզուն եւ ծանօթանալու մեր հայրենակիցներուն հետ, պիտի կորսուի երկու ժողովուրդներու փոխադարձ ճանաչման եւ գնահատման առիթը։ Իսկ եթէ, ընդհակառակն, մեր հիւրերը վերջնականապէս ֆրանսա հաստատուած են, անընդունելի է որ գէշ հովիւներ, փորձելով արգիլել մեր լեզուին տարածումը անոնց մէջ, օգնեն այլազգի կղզիացած համախմբումներու ստեղծման։

Գիտենք թէ լեհ կրօնաւորները շատ զօրաւոր ազդեցութիւն ունին հիւսիսային գաւառներու իրենց հայրենակից հանքագործներուն վրայ։ Եթէ անոնք, օգտուելով իրենց հայրենակիցներուն խիտ համախմբումէն, յաջողին բարոյական պատնէշ մը պահել ֆրանսացի եւ լեհ բանւորներուն միջեւ, պիտի վնասեն Լեհաստանի եւ Ֆրանսայի բարւոք յարաբերութեանց։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Երեւանի պետական թանգարանի դրամագիտական բաժինը կարգի դրուած է եւ զանազան տեսակի հին դրամներ դասաւորուած են։

Ըստ անձին ցուցադրուած են պարսիկ Արշակունիներու, հայ Արշակունիներու, Աղուանից … Բագրատունիներու, Ռուբինեաններու, պարսիկ Սասանեաններու, հռոմէական, բիւզանդական, վրացական եւ ռուսական դրամները, ինչպէս նաեւ կառավարական դրամներու հաւաքածոն, որ կը պարունակէ զանազան շրջաններու եւ պետութեանց դրամները։

Մասնաւոր բաժին մը պատրաստուած է ժողովրդական նկարիչ Սարեանի նկարներէն բերուած եւ թանգարանին նուիրած եգիպտական հնութիւններուն համար։

ՄԻՋԱՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՏԵՂԱՑԻՆԵՐՈՒ

Լենինգրադէն Երեւան եկած են 3 քիմիագէտներ եւ կը զբաղին միատեղափոխութեան ուսումնարանը սորվելու աշխատութեամբ։ Ցիշեալները կը կատարեն նաեւ Հայաստանի հանքանմոյշներու մօտ 500 քիմիական ուսումնասիրութիւնը Միատեղափոխութեան ուսումնարանը առաջինն է Հայաստանի մէջ։

— Երկրաբան Արծրունէն Երեւան հասած է եւ իբրեւ խորհրդատու կը մասնակցի Հայաստանի ջրային տնտեսութեան կողմէ կատարուող երկրաբանական աշխատանքներուն՝ մասնաւորապէս Ղրբուր շրջանին մէջ։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ

Գրեցինք թէ Էնկիւրիի մէջ կազմուած մասնաւոր յանձնաժողովը պատրաստած է թրքական նոր այբուբենի վերջնական ծրագիրը։

Նոր լուրերու համաձայն, այս շաբթու պիտի սկսին տպագրուիլ թէ գրերու եւ թէ քերականութեան փորձերը, ձեռնհաս անձերու քննութեան յանձնուելու համար։ Ցանձնաժողովը սկսած է պատրաստել ծրագիրներ, լատին տառերը ընդունելու պարագային, վարժարաններու եւ հաստատութեանց մէջ անոնց գործածութեան մասին։

Նոր այբուբենին մէջ ոչ մէկ զոյգ տառ կայ եւ նշան կրող տառերու թիւը նուազած է։ Ըսել է՝ զատ յատուկ անուններ, աշխարհագրական անուններ, գիտական եւ … բացատրութիւններ առանց դժուարութեան հանդիպելու պիտի կրնան գրուիլ։ Նոր այբենարանը թուրքերէնի մէջ գտնուած բոլոր ձայները եւ թուրքերէն, արաբերէն եւ պարսկերէն բառերը պիտի կրնայ տալ … ու նշաններով բոլոր տառերու թիւր տասն է, մինչ ֆրանսերէնը 14 նշան եւ կէտ եւ 12 զոյգ գիր ունի. այս նոր այբենարանը աւելի պարզ է։ Ըսել զատ, թուրք ուղղագրութեան մէջ գրուած բոլոր տառերը պիտի կրնան կարդացուիլ։

ՓԱՐԻԶԷՆ ՎԵՐՍԱՅԼ ԵՒ ԵԿՏՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Ցուլիս 22ին, փարիզ — Սէն Լազարի եւ Վէրսայլի աջ ափին միջեւ բանող շոգեկառքերը պիտի սկսին շարժիլ ելեկտրականութեամբ։

Հին ծրագիր մըն է այս, որուն իրականացումը յապաղած էր պատերազմի պատճառով, եւ որ կուգայ մեծ ծառայութիւն մը մատուցանել Վէրսայլի գծին վրայ ճամբորդներուն։

Ընկերութիւնը պիտի ելեկտրականացնէ նաեւ Սէն Լազար—Մուլինօ գիծը, եւ այս կերպով ելեկտրական երկաթուղիին երկարութիւնը պիտի ըլլայ 90 քիլոմեթր։ Ներկայիս Սէն Լազարի կայարանը մտնող եւ անկից ելլող ելեկտրաշարժ կառախումբերուն թիւն է օրական 450. բայց գծին մինչեւ Վէրսայլ երկարելուն հետեւանքով անոնց թիւը պիտի բարձրանայ 700ի։

Բարեփոխութիւնը զգալի է։ Սէն Լազարի կայարանէն՝ արուարձաններու երթեւեկին յատկացուած գիծերն էին 10. իսկ Վէրսայլի գծին ելեկտրականացումով, անոնց թիւը պիտի իջնայ 8ի. սակայն կարելի պիտի ըլլայ նոյն գծէն ժամական 16 կառախումբ ճամբել, այսինքն չորս վայրկեանը անգամ մը։ Այս յաջողութիւնը ձեռք ձգելու համար, ընկերութիւնը երեք ճիւղերու վրայ պիտի կատարէ մեկնումները, — փարիզ-Թէքոն, փարիզ-Սէն Քլու եւ փարիզ Վէրսայլ Առաւին գծէն մեկնող կառախումբերը պիտի սպասարկեն փարիզի մօտակայ արուարձանները ուղղակի երկրորդ գիծը Պէքոնէն անդին պիտի հանգիպի բոլոր կայարանները։ Երրորդ գիծը Սէն Քլուէն սկսեալ մինչեւ Վէրսայլ պիտի հանդիպի ամէն տեղ. իսկ չորրորդ շարք մը ուղղակի պիտի մեկնի փարիզէն Վէրսայլ որ պիտի հասնի 27 վայրկեանէն։

Շարժման ուր յուսաւորութեան համար, ելեկտրական անհրաժեշտ ուժը պիտի հայթայթուի կեդրոնական երկու հաստատութիւններու կողմէ, մէկը՝ Մուլինոյէն, միւսը՝ Պրզոնէն։ Ելեկտրական երկու հաստատութիւններուն ամբողջական ուժն է 43.000 քիլովաթ, իսկ օգտագործուած ուժին տեւական հօսանքը պիտի ըլլայ 650 վոլթ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Ինչպէս գրած էի, անգործութեան շրջանին ազգ. գործերը կաղալ սկսան, բայց այժմ արդէն սթափած են բոլոր մարմինները։ Կարմիր Խաչը իր դանձին 200 ֆր.ը պալկաբանալ աղէտեալներուն զրկեց. այս օրերս ալ որոշ շարժում կը տեսնուի, ժողովներ, հանդէսի պատրաստութիւն, հանգանակութեան ձեռնարկներ եւն.։ Աւելի կարեւորն ըլլալով, կը յուսանք որ Կարմիր Խաչը պիտի ստանձնէ մանկապարտէզի մը հոգը, փոքրիկներուն ազգային կրթութիւն մը տալու համար։ Հ. Մ. Ը. Մ.ն ալ կը պատրաստուի Օգոստոսին կազմակերպել հրջ. ողիմպիական մը, քաջալերուած ժողովուրդի գնահատութենէն։

⁂ Այս օրերս սեւ հողին յանձնեցինք Կէսէրէկցի Պ. Հայկ Կիրակոսեանը, 25 տարեկան երիտասարդ մը, որ կը թողու այրին եւ իր փոքրիկ տղեկը սոթը տարուս

∴ Տիրահոշակ … քարտուղարը, Յովհաննէս Ասլանեան, իր կինը ծեծելով, անհետացեր է աղջկան մը հետ։ Այս լուրը կը պատմէ իր կինը, աւելցնելով թէ փախստականները միասին առած են նաեւ իր չորս փոքրիկներուն համար խնայած 150 ֆր.ը։

ԱՆՄԻՏ ՎԷՃ ՄԸ

ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆ, (Մարսէյլ).— Հազիւ կիրքերը զաղրած էին եւ այս գաղութի կեանքը մտած էր բնականոն վիճակի մէջ, ահա նորէն ծայր տուած է իրարանցում մը։ Այս անգամ վէճը երկու ժիրձաւոր թաղերու միջեւ է եւ եկեղեցի մը կառուցանելու շուրջ։ Վախ կայ որ աղմուկը մինչեւ պետական շրջանակները հասնի եւ Կարտանի վիճակին համանին, կորսնցնելով մեր դրպրոցը։

Եթէ Քամիսանը Գիգի հայութեան հետաւորութիւնը հասկնալի էր, ո՛չ մէկ հիմք կայ այս երկու թաղերու մասին վիճելու, մանաւանդ որ եկեղեցին աւարտելու վրայ է։ Հողը գնելէ առաջ թաղերու համաձայնութիւնը անհրաժեշտ էր։ Առանց լուծելու այս կնճռոտ խնդիրը, հողը պէտք չէր գնուէր։ Կ'ըսուի թէ գնուած է Պալաքեան եպիսկ.ի անունին եւ Առաջնորդը ճարահատ խոստացեր է այդ թաղին ալ 5000 ֆրանք տալ։ Ընթերցող, կարդա՛ եւ շնորհաւորէ մեր գաղութը որ երեք եկեղեցի շինելու ջերմեռանդութենէն բռնուած է…

Ս. Գօյաճեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅՐ ԵՒ ԿԻՆ — Քոթըրօ ամուսինները որ Դանթէր կը բնակէին, հաշտ չէին իրարու հետ։ Ամուսինը 32 տարու՝ կոպիտ բնաւորութիւն ունէր եւ քանի մը անգամ դատապարտուած էր, իսկ կինը կը խմէր ու կենակցութեան ձանձրոյթը փարատելու համար, իրարու հետ կը կռուէին։

Ընթաց շաբթու մէջ, իրիկուն մը, սովորական վէճէն յետոյ, այրը գլուխն առաւ գնաց։ Քանի մը օր հանգարտելէ յետոյ, Երեքշաբթի կէս օրին նորէն տուն դարձաւ կնոջը հետ հաշտուելու մտադրութեամբ։ Կինը այդ միջոցին գրացիի մը մօտն էր։ Ջայն տուն տարաւ ուր, հաշտութեան առաջին խօսքերու փոխանակութեան ընթացքին իսկ, կռիւը նորէն ծայր տուաւ։ Այս անգամ այրը առաւ խոհանոցի մեծկակ դանակ մը ու գայն ուժգին մխեց կնոջ կռնակը։ Կինը ինկաւ անկենդան, իսկ այրը՝ մէկու մը պէս որ գործին վարժութիւնն ունի, հանդարտօրէն գնաց ոստիկանատուն, ուր պարզապէս յայտարարեց

— Կինս սպաննեցի։

Ցետոյ գնաց բանտ։

ԱՆԽԱԳՈՐԾԻՆ ՎՐԷԺԸ— Երեք ամիս առաջ, Ցիկին Նոյելի կը բաժնուէր իր ամուսինէն, անխավաճառ, եւ կ'երթար կենակցելու իր սիրահարին հետ, հետը տանելով իր ամուսնին 15000 ֆրանքը։

Խաբուած ամուսինը երեք ամիս համբերելէ յետոյ, կ'երեւի յանկարծ յիշեց թէ պէտք էր վրէժ լուծել եւ աղջի առտու, արթննալուն պէս, գնաց իր հաւ կառակորդին տունը։ Դուռը բացողը իր կինն էր։ Անխավաճառը, առանց բան մը ըսելու, քաշեց ատրճանակը եւ ազդրէն՝ թեթեւօրէն վիրաւորելէ յետոյ իր կինը, հեռացաւ գոհունակ դէմքով։

Բայց ոստիկանը հասաւ ետեւէն, ու զայն առաջնորդեց բանտ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 49

ԼԱԶԱՐԻՆ,ԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԳԵՍՏԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԸ

Այս ճամբորդները որ գոմէշու փախուստ գիշերէն վերջ, այն մօտեցեր էին, հոն մտնելու համար, միշտ հոն կը ծախէին, … քօղախուած ծառերէն, վիզերկորուած, երկուքը, խողխողուած … հանդներուն կողմէ։

Միլոնանդ Ալին, երեք ժխդսաւորներէն այն գոր Ահմէտ չէր մարձակէր հեռացնել, կ'ուզէր այդ դիակները հոն ձգել երբ … փախուստ եւ քրիստոնեաներուն վրեցնեն թէ Մարգարէին զինուորները անարգողները անպատիժ չեն։

Փաշա Էֆթիմիոս, ծերուկ … Դիրգորի խրճիթը գար միշտ, կրակոտ խօսքեր … այս սրբապղծութեան մասին եւ լռակեաց Ստեֆանը ի զուր կը կրկնէր թէ գէշը գէշ կը բերէ, քահանան չէր գոհանար այս առաւօտ եւ կարծես, Աստուծոյ բարկութիւնը կը հրաւիրէր սրբապիղծներուն վրայ։

— Այո՛. Աստուած մեզ կը պատժէ, կ'ըսէրան։ Այս շիտակ է։ Աստուած մեզ կը պատժէ մեր դարաւոր մեղքին համար։ Արդ, հեռու իր սուրբ անունին համար կը վիճաբանէինք, երբ անհաւատները արդէն մեր տուներուն առջեւն էին եւ մեր ձեռքէն առին մեր գեղեցիկ Պոլիսը։ Մեր սուրբ եկեղեցիին պետը դեռ կը շարունակէ հեծել հոն։ Չկրցանք համաձայնիլ զանոնք բոլորը եւ մղելու համար։ Բայց պատիժը շատ սարսափելի է եւ այս կը նշանակէ անշուշտ որ մեր Աստուածը մեզմէ կը սպասէ այսօր որ իր վրէժը լուծենք վերջապէս

— Քանի որ մեղքի խօսքը կ'ընես, Տէր Հա՛յր կը պատասխանէր Նորիկ՝ ագարակի ծառան, այս մեղքը ուրիշ մեղքով մը միայն կարելի է քաւել։ Պէտք պիտի ըլլայ ուրեմն, որ օր մը բոլոր մայրերը՝ ինչպէս կ'ըսէր Մարիկօ, խեղդեն իրենց զաւակները, եթէ անոնք չուզեն գոնէ մէկ անգամ միանալ, այս անբաններուն դէմ գործելու համար։

Զորեպան Աթանաս, ի վերջոյ համբերութիւնը կը կորսնցնէր եւ ոտքը գետնին զարնելով, կ'ըսէր

— Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ ուրեմն, քանի որ կայ, գոյութիւն ունի, Արդարութիւնը ինքնիրեն, մինակը չի գար։

Եւ ոտքին հարուածը այնքան աղմուկ հանեց գետնի վրայ, որ բոլորը, նոյնիսկ Ստեփան՝ լռեցին, պահ մը կարծեցին լսել Արդարութեան արագ ոտքին ձայնը որ կուգար, ինչպէս կ'ըսուէր հին երգերուն մէջ, բայց այս եկաւ, իր սովորական կերպարանքը չունէր, այն կերպարանքը զոր Սոփոկլէս երգած էր։ Ան՝ Թեսալիա մտաւ թուրքի կերպարանքով Զոյս հինգ հոգի էին անոնք որ մտած էին Լազարինա, արդարութեան անունով։ Իրենց կոշտ ու կոպիտ ձիավարութեան վրայ, գոհունակութիւն կը կարդացուէր։ Ընդհանուր կը շարժէին, կը պոռային, իրարու կատակներ կ'ընէին ու քահ քահ կը խնդային իրար կը հրմշտկէին, իրարու առջեւ ձեռնակառքեր կը հրէին. շրջուն վաճառորդները կը կողոպտէին։ Կողոպուտը կը լեցնէին կառքի մը վրայ եւ Լազարինայի առջեւ կանգ առնելով կը հրաւիրէին պահակը որ օգտուի առիթէն։

— Հէ՜յ, Պապնա պա՛քժ, սիւրիւս գուրթ չի՞ տեսնես։

Պօշաւոր մեծ գաշնակ մըն էր, փոքրիկ գաշնակի մը քով որ հինգ ֆրանք կ'արժէր։ Մինչդեռ պօշաւորը աւելի մեծ ըլլալուն, անոր փոխադրութիւնը դժուար էր եւ կ'արժէր միայն 2,50 ֆրանք։ Զրի գտած էին եւ մարդիկը ուրախ զուարթ գիւղ կը վազէին իրենց ապրանքը քշելու։ Անոնք Նորին կայսերական վեհափառութեան՝ Սուլթանին փառապանծ զինուորներն էին, որոնք իրենց քաջութեան համար, պատուանշաններ ստացած էին, կը ծախէին ինչ որ կողոպտած էին, Թեսալիա կ'ապրէին հաճոյքով եւ չահեր ընելով

Անոնց Լազարինա մուտքը, ուրախութեամբ ողջունուեցաւ, լաւագոյն ընդունելութիւնը ըլլին անոնց, անոնք կուգային առանց կողոպուտի ջարդի. հռուի անցնող օրերուն ձանձրոյթը փարատելու եւ յետոյ, իրենց կառքերուն մէջ այնքան սիրուն բաներ ունէին։ Գիւղին հրապարակին վրայ, ամէն մարդ անոնց մօտ կը խուժէր, որովհետեւ անոնց կառքերուն մէջ ընտիր բաներ կային, բոլոր կողոպտուած Յոյներէն։ Հաւաքուած մարդոց մէջ, Թուրքեր կային, որոնք շատ կը գիտէին, բայց բան չէին գներ. վաճառորդները սակայն շատ կ'ուզէին գիւղին քրիստոնեաները հաւաքել իրենց շուրջ, սակայն անոնց դռները փակ կը մնային։ Միայն Մարիկօ, պառաւ գուշակուհին կը նմարուէր քրիստոնեայ թաղին ամայութեան մէջ, տունէ տուն կ'երթար, կը մտնէր, կ'ելլէր, կարծես կարգախօս մը կուտար բոլորին։ Այդ ժամուն, ան չարագուշակ թռչունի մը երեւոյթն ունէր. որ վատ, խորհրդաւոր գործ մը կը կատարէր։ Ամէնէն վերջ, ան կանգ առաւ Ֆրոզինի տան մէջ, Ֆրոզին կ'ուզէր զայն վար դնել, երբ ան յանկարծ դուռը փակելով, խաչի ձեւով ժամը դրաւ շրթունքին ու փախաւ։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

տոյ 8000ի դէմ 620,000 քուէով հաւանութիւն յայտնուեցաւ Գործադիր կոմիտէին, որ պատրաստած էր համայնավար փոքրամասնութեան գործելակերպը։

Տնտեսական դաւը Ռուսիոյ մէջ

Գրած էինք թէ խորհրդային իշխանութիւնք տնտեսական նոր դաւադրութիւն մը երեւան հանած է եւ այս առթիւ ձերբակալած վեց հոգի, հինգ Ռուս եւ մէկ Գերման։ Ռիկայէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ ասոնք 5 ամիսէն 8 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան՝ ա՛յն ամբաստանութեամբ թէ անոնք կարգ մը գաղտնիքներ կը հաղորդէին շուէտական երկրագործական մեքենաներու երկու մեծ գործարաններուն՝ Ալֆա Լավալ եւ Տիապոլօ։

Խորհրդային զինուորական ատեանը, որուն առջեւ տեղի ունեցաւ դատը, նոյն պատիժին դատապարտեց կառավարական գործակցականներու երեք ռուս պաշտօնեաներ։ Ամբաստանեալները իրենք զիրենք պաշտպանեցին, ըսելով որ իրենց հաղորդած տեղեկութիւնները գաղտնիք չէին։ Դատարանը բացի բանտարկութեան պատիժէն, հրամայեց գրաւել դատապարտեալներու անձնական գոյքին կէսը։

Ի՞նչու սպաննուեցաւ զօր. Օպրէկոն

Մեքսիկայի նորընտիր նախագահ զօրավար Օպրէկոնի սպանիչին իսկական անունն է Ժոզէ Լէօն։ Ահաբեկիչը, որ ցարդ լուռ կը մնար, ի վերջոյ յայտնեց թէ կրօնական մոլեռանդութենէ դրդուած է որ սպաննեց Նախագահը։ Աւելցուց թէ որ և է մեղսակից չունի. սակայն ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 18 կասկածելիներ։ Այն տպաւորութիւնը կայ թէ Ժոզէ Լէօն այս սպանութիւնը կատարեց լուծելու համար վրէժը Ծուարէզ անուն քահանայի մը, որ անցեալ Նոյեմբերին զօր. Օպրէկոնի դէմ մահափորձի մը հետեւանքով գնդակահարուած էր։

Նախագահ Քալլէս կը հրատարակէ զեկոյց մը, որուն մէջ կ՚ըսէ թէ զօր. Օպրէկոնի սպանիչը շարժած է կրօնական մոլեռանդութեամբ եւ թէ հարցաքննութիւնք կատարող իշխանութիւնները ձեռք բերած են բազմաթիւ փաստեր՝ կղերականներու գործունէութեան մասին։

Մեքսիկայի ամէն կողմը կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէ։

Փոխդէսքօր մը մեռած ճողերի մէջ

Ատենէ մը ի վեր նորոգութիւններ կը կատարուէին Փլէյէլի նոր նուագասրահին մէջ։ Առջի օր ժամը 1.45ին չի գիտցուիր ի՛նչպէս հրդեհ ծագեցաւ սրահին մէջ, երբ բանուորները կ՚աշխատէին։ 15 վայրկեան ետք հրշէջները հասան։ Սակայն արդէն վերելակին և սանդուխներուն մէջէն բոցերը կը բարձրանային դէպի վերի յարկերը։ Բսան ջրհաններ սկսան գործել։ Մեծ սրահը եւ վերի յարկերը անմիջապէս հրոյ ճարակ դարձան։ Որդ յարկին վրայ կրակ առած վերելակ մը սկսաւ դէպի վար իջնել, կրակը փոխանցելով վարի յարկերուն։ Երկար աշխատանքներէ վերջ միայն կարելի եղաւ մարել հրդեհը, երբ արդէն ամէն ինչ փճացած էր։

Հրշէջները շէնքին մէջ գտան դիակը ամերիկացի դաշնակահար փրոֆ. Օլիվըր Տէնթընի, 24 տարեկան։ Փրոֆէսէօրը վերջերս Լոնտոնէն 10 աշակերտ բերած էր եւ անոնց դաս կուտար Փլէյէլի մէկ սրահին մէջ։ Երբ հրդեհը ծագեցաւ, մարդը գործարան կը գտնուէր։ Ի զուր աշխատած էր փոքրիկ պատուհանէ մը դուրս նետուիլ. կացերէն շնչահեղձ եղած էր։

Բժիշկները ի զուր աշխատեցան արուեստական շնչառութեամբ ողջնցնել զայն։ Ամերիկացի աղջիկ մը եւ չորս ֆրանսացի բանուորներ դժուարաւ ազատեցան։ Ասոնք վեցերորդ յարկը կը գտնուէին հրդեհը ծագած ատեն։ 28 հոգի թունաւորուած են, բայց կեանքի վտանգ չկայ։

Գ. Միջազգայինի վեցերորդ համաժողովը

Զորեքշաբթի օր Մոսկուայի մէջ բացուեցաւ Գ. Միջազգայինի վեցերորդ համաժողովը։ Նախագահ Բուխարին բացման ճառին մէջ մէջ ըսաւ թէ «միայն մոլեռանդ լաւատեսներն են որ կը հաւատան թէ մօտ է համաշխարհային յեղափոխութիւնը։ Սակայն մեծ կարելիութիւններ կան պրոլետարական դիկտատորութիւն հաստատելու։ Կոմինտէրնի գլխաւոր աշխատանքը պիտի ըլլայ հրահրել դասակարգային կռիւները մանաւանդ այն երկիրներուն մէջ, ուր ֆաշիզմի ձգտումներ կան»։

Բուխարին յետոյ առաջարկեց շրջաբերական մը ուղղել աշխարհի բոլոր բանուորներուն, հրաւիրելով զանոնք պայքարիլ ֆաշիզմի դէմ, իբրեւ բոլշեւիզմի ամէնէն լուրջ թշնամին։ Յետոյ զեկոյց տուաւ զանազան երկիրներու ներքին եւ արտաքին կացութեան մասին։

Համաժողովի օրակարգին վրայ է զանազան համայնավար կուսակցութիւններու աւելի ինքնավար դարձնելու խնդիրը։

Լէօվէնշթայնի դիակը գտնուած Մանշի մէջ

Քալէի նաւահանգիստին թիւ 155 ձկնորսանաւը առջի օր կէսօրէն վերջ հրի-Նէ հրուանդանէն 8—10 մղոն հեռու կը գտնուէր, երբ նաւին տէրը՝ Ժան-Մարի Պօկրան տեսաւ մարդու մը դիակը, որ կը ծփար ծովուն մէջ։ Անմիջապէս մօտեցաւ այդ մարմինին եւ իր նաւաստիներուն օգնութեամբ ծովէն դուրս հանելով զայն քօղի մը մէջ փաթթեց. յետոյ ճամբայ ելաւ դէպի Քալէ, ուր ոստիկանութիւնը դիազննարան տարաւ զայն անմիջապէս։ Դիակը ա՛յնքան այլանդակուած էր, որ դժուար էր ինքնութիւնը ճշդել։ Ձուկերը կրծած էին անոր դէմքը եւ իրանին մէկ մասը. փորին եւ կողին վրայ կային լայն վէրքեր, որոնք կը կարծուի թէ առաջ եկած էին բարձրէն վար ինկած ատեն. ոտքերը կոտրած էին՝ նոյն պատճառով. մարմինին վերի մասը բոլորովին մերկ էր. վրան մնացած էր միայն վարտիք մը, մետաքս գուլպայ մը եւ անգլիական կօշիկ մը։ Աջ դաստակին վրայ կար թեւի ժամացոյցի մը ապարանջանը, որուն վրայ փորագրուած էր՝ «Հարիւրապետ Լէօվէնշթայն, 35 Սիանս փողոց, Պրիւսէլ»։ Ժամացոյցը անհետացած էր։ Վարտիքին վրայ Ա. Լ. տառերը ասեղնագործուած էին։

Այս երկու փաստերը, ինչպէս նաեւ բերնին մէջի կեղծ ատամները այլեւս կասկած չձգեցին թէ գտնուածը դիակն էր պելճիքացի միլիառատէր Ալֆրէտ Լէօվէնշթայնի, որ Յուլիս 4ին օդանաւով Լոնտոնէն Պրիւսէլ գացած ատեն Մանշի մէջ ինկած էր։

Ֆրանսացի բժիշկ մը և Քալէի քաղաքապետը դիակը քննելէ վերջ, մահուան վկայագիր մը պատրաստեցին և հեռագրեցին Պրիւսէլ տիկին Լէօվէնշթայնի։ Սակայն արդէն ձկնորս Պօկրան նախապէս հեռագրած էր տիկնոջ թէ գտած է իր ամուսնոյն դիակը։ Կինը երէկ առաւօտ Քալէ հասաւ։

Այժմ Լէօվէնշթայնի այրին պիտի կրնայ անմիջապէս ժառանգել իր հօրը։

Հ. Յ. Դ. ՊԱՐԻԶԻ ԵՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ սովորաբար ժողովի կը հրաւիրէ Ալֆորվիլի եւ Պելվիլի ենթակոմիտէներու վարչութիւնները, այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին, 33bis Rue Louis Blanc անկիւնի սրճարանը մէթրօ Louis Blanc։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՆԱԽԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին։ կազմակերպուած «Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷ»ին կողմէ։ բանախօսութիւն, երգեր, արտասանութիւններ, ողիմպիական խաղեր՝ Հայ սկաուտներու կողմէ։

կը ներկայացուի՝ «ԱՍԻԱՑԻ ՍԱՓՐԻՉԸ» Զաւեշտ

Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան կողմէ

Հայկական եւ եւրոպական պարեր մասնակցութեամբ՝ Լիոնի ֆրանսական ճազ պանտի։ — Երթեւեկութեան տոմս 3 ֆրանք։

Նաւը կը մեկնի ՓՕՆ ԹԻԼՍԻԹԷՆ — Իլ Պարպ

ԾԱՆՕԹ.— Տոմսերը կը գտնուին Ճանկէօզեան եւ Տարօն ճաշարաններու, Յառաջի գործակալ Ն. Յակոբեանի եւ Յանձնախումբի անդամներուն քով։

ՓՕՆ ՏՕՊՆԱ

կազմակերպուած ֆօն տ՚Օպնայի Հ. Յ. Դ. Երջ. կոմիտէի կողմէ։ կը ներկայացուի՝

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ

վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին ֆօն տ՚Օպնայի քաղաքապետարանի սրահը։ բանախօսութիւն, երգ եւ արտասանութիւն։

ՊԷՆՅՈՆ

նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պէյֆօրի եւ Հէրիքուրի կոմիտէներու վաղը կիր. կէսօրէ վերջ Քազէռն տ՚Օֆմոնի մէջ

կը ներկայացուի՝ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ եւ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Այսօր Շբ. իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 Rue Chapeh թատերասրահին մէջ, Առաջին անգամ կը ներկայացնէ՝

Մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուդիան՝ ղեկավարութեամբ Մ. Մարութեանի,

Ա. ՀԱԼԱԹԵԱՆԻ «ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ»

ՏՐԱՄ 4 ԱՐԱՐ — ԳԻՆԵՐԸ՝ 10, 7 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսէյլի Բարձր Հայքի Հայրենակցական միութեան կողմէ, Քեռիի մահուան 13րդ տարեդարձի եւ կարինի ճակատային գործիչներու, Արմէն Գարոյի, Վարդգէսի, Արամ Արամեանցի եւ բոլոր նահատակներու յիշատակին։

Վաղը կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 1ին։ 10 Գուլվառ Բաալամօ կամաւորական պարտէզին մէջ։

Նախագահութեամբ ԱՐԱՄ ԱՐՄԵՆԵԱՆԻ։ Կը բանախօսեն՝ ԱՐՕ ԱՐՈՒԵԱՆ եւ ՄԵՍՐՈՊ ԴՈՒԽՈՒՄՃԵԱՆ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

կազմակերպուած Եւրոպահայ կարմիր խաչի կողմէ

29 Յուլիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Սալօն Մասիլիայի մէջ

կը մասնակցին ֆրանսացի, ռուս եւ հայ երգչուհիներ, երաժշտագէտներ եւ դերասաններ։

Տոմսերու համար դիմել՝ Րիւ տիւ Միւզէ, Թիւ 26, Պր. Խսրայէլեանի նպարավաճառատունը, իսկ հանդէսին օրը կիշէն։

Հ. Յ. Դ.

Պելվիլի ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին «Ռոստոմի սրահը», 131 Fbg. du Temple, Belleville. Կարեւոր օրակարգ։

Եռագոյն խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

Սարսէլի Հրայր խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ընկ. Յ. Երանեանի բնակարանը, 11 Rue des Bauves.

Վիլ-Ժիւիֆի Նորակազմ խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 17 Ֆօնթէն տ՚Օ։

Սէն Լուի (Մարսէյլ) Ակնունի խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Մ. Գույումճեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՆՈՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՄՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Զ. Տ.— 35։
Շաւվիլօ, Բ. Պ. — 180։
Իսի-լէ-Մուլինօ, Հ. Ս.— 10։
Լիոն, Թ. Ա.— 35։
Միլան. Գործ.—47, 10 լիրէթ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Bois Colombesի մասնաճիւղի բոլոր անդամները եւ սկաուտները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9—12, Stade Colombesի յարակից դաշտը, տեղի ունենալիք աթլէթիկ փորձերուն։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Ռոստոմի սրահը 131 Fbg. du Temple, Belleville. Օրակարգ. հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Ե. Ռ. Սասնածիւղին ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին 42 Rue Thubaneau սրճարանին ներքին մասին մէջ։

ԳԷՈՐԳ ԵԶԻԿԵԱՆ

Ռումանիայէն նամակ ունի։ դիմել՝ Մ. Խաչիկեանի, 5 Rue Ste. Anne, Paris, մէթրօ՝ 4 Septembre.

Կ՚ուզուին լաւ գործաւորուհիներ՝ ձեռքով բրդեղէն հիւսելու համար (tricot)։ ցեւական գործ, լաւ վճարում։

Դիմել՝ Յ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ, 51bis Rue Piat, Paris (20e), Բ. յարկ 6 թիւ եւ Գ. յարկ 19 թիւ։ Ամէն օր ժամը 9—11 եւ 2—4։ մէթրօ՝ Պէլվիլ, Թրամուէյ՝ թիւ 5 եւ 26։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՅՈՒԼԻՍ 1928

22 JUILLET 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 705

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱԶԱՏ ԹՈՒՐՔԻԱ...

Այս անունով շաբաթաթերթ մը սկսուած է հրատարակուիլ Պոլսոյ մէջ, կէսը հայերէն, կէսը թուրքերէն, խմբագրապետութեամբ՝ Վէզիր օղլու Էօմէր Ազիզի եւ պատասխանատուութեամբ՝ Հրանտ Անդրէասեանի։

Աչքի առջեւ ունինք առաջին չորս թիւերը։

Ցիշենք մէկ-երկու նիւթեր, պարզապէս գաղափար մը տուած ըլլալու համար. — «Թրքացնել եւ Թրքանալ» (խմբագրական), «Դեզարաններու սահմանափակումը» (այս նիւթը բոլոր թիւերուն մէջ կայ), «Ո՞վ են ժողովուրդին թունաւորիչները» (խմբ.), «Համայնքային վարժարանները եւ թրքացման հարցը» (խմբ.: Քանի մը տող՝ այս վերջինէն.

— «Ցի բաւեր միայն համայնքային վարժարաններուն մէջ թուրքերէնի ուսուցումը զօրացնելը կամ մեր կրթարաններուն դռները հայրենակիցներուն առջեւ բանալը՝ Լեզուական եւ կրօնքի հարցերն ալ լրջօրէն քննելու կարօտ հարցեր են։

.. «Մեր հայրենակիցները իրենց լեզուն պէտք է նկատեն կրօնքի լեզու», որովհետեւ միայն ասո՛ր համար պէտք ունին իրենց լեզուին, կամ միայն կրօնքով է որ կապուած են անոր:

.. ժամանակի հարց է բոլորովին իրենց լեզուն մոռնալը»։

Խմբագրապետ, Թուրքեւհայ Միութեան հռչակաւոր նախագահ Էօմէր Ազիզ, ընդլայնելով իր տեսակէտը, կ՚առաջարկէ որ փոքրամասնութեանց պատկանող աշակերտները իրենց նախնական կրթութիւնն ալ թուրք դպրոցներու մէջ առնեն։ Միայն քիչ, ժամանակի մը համար, շնո՛րհ կ՚ընէ որ իրենց լեզուին համար ուսուցիչ մը կարգուի եւ շաբաթական քանի մը ժամ տրամադրուի...

Աւելի զարշելի է Հրանտ Անդրէասեան կոչուած ապուշին գրուածաշարքը, «Հայերը այս հայրենիքին մէջ ինչպէս կրնան երջանիկ ըլլալ», որուն համար առանձին ծանուցում ալ եղած է առաջին թիւէն։

Ցօղուածաշարքը սկսած է Բ. թիւէն եւ դեռ կը շարունակուի։ Քանի մը տող, եթէ չէք զգուիր։

— «Շա՛տ երջանիկ ապրեցանք միասին, բայց եղաւ օր մը՝ ուր մեր ձեռք մը բաժնեց մեզի մեր եղբայրներէն... ինչէ՞ն, ինչո՞ւ. ով էր պատճառը... ի՞նչ հիւանդութիւն էր որ յիմարացուց մեզ՝ եւ բոլոր մեր ձեռքովը հրդեհելու աստիճան։ Արդեօք սրտնեղեցա՞նք մեր եղբայրէն։ եթէ այո՛, մի՞թէ կ՚ըմբոստանայ փոքր եղբայրը՝ երբ սրտնեղիր է մեծ եղբօրմէն... ապստակը վէնքո՞վ կը փոխարինեն... ծեծին կրակո՞վ կը պատասխանեն... Անշուշտ ոչ։

...օր մը հինգ որ քէնոտ կը մնան, սակայն վերջերը օրը մեծ եղբայրը պզտիկին աչքերը, պզտիկն ալ մեծին ձեռքերը կը համբուրէ... եւ քէնը մոռցուած կ՚ըլլայ այսպէս»։ (Թիւ 2, Յուլիս 3։

Ա՛լ աւելի աւելին շարունակելու կարողութիւն չունինք։ Մնացածը դուք երեւակայեցէք։

Ուրեմն, պարզ է «Ազատ Թուրքիա»ի («Հիւրր Թիւրքիա» ծրագիրը, — մինչեւ սրտին խորը վիրաւորելով եւ անարգելով հայ ժողովուրդը, զայն ծունկի նստեցնելով դահիճներուն առջեւ իբրեւ յանցաւոր, լզել տալ անոր ոտքերը։ Ցետոյ, անխնայ ժամ առաջ թրքացնել Թուրքիա մնացողները, եթէ կ՚ուզեն ողջ մնալ։ Միեւնոյն ծրագիրը Ցոյներուն, Հրեաներուն, Քիւրտերուն եւ բոլոր ոչ-թուրքերուն հանդէպ։

Այլեւս պէտք չկայ պրպտելու քեմալական կառավարութեան գաղտնի թղթածրարները։ Աւելորդ է յիշել, օրինակ, նախկին զօրավար՝ Ռէճէպ պէյի օրով տրուած որոշում մը, որ կը թելադրէ «Հետզհետէ Թուրքիոյ սահմաններէն դուրս հանել անոնք որ չեն կրցած կամ չեն ուզած ընտելանալ թրքացման։ Կառավարութիւնը այժմէն պէտք է փութացնէ ձեռք առնելիք միջոցներուն գործադրութիւնը եւ աջակցի «Թիւրք Օճաղը»ներուն։»

Ամէն բան որ ցերեկով կ՚ըսեն ու կը գրեն այլեւս։ Շատ աւելի բացորոշ եւ կոպիտ, քան պատերազմի տարիներուն, երբ «Տաճար» անուն գանելիք մը կը հրատարակուէր, Հրանտ վարդապետ Յովսափեանի, Պէշիկթաշի մը... Յարութիւն Կրտրիչեանի եւ ուրիշներու խմբագրութեամբ։ Թերթ գրութիւններ կան ոչ միայն ոչ թուրք դպրոցները անհետացնելու այլեւ փոքրամասնութեանց ազգային հաստատութիւնները, կալուած, ... ևւն գրաւելու։

Այս ծրագիրը Պատրիարքարանին թելադրուած էր քանի մը տարի առաջ, Թուրքեւհայ Բարձրացման Միութեան կողմէ, այց յետաձգուեցաւ։ Հիմա կ'արծարծեն ու կը պաշտպանեն հրապարակաւ, հայերէն եւ թուրքերէն, եւ Հայերու աջակցութեամբ, որպէսզի, առտու մը, գործադրութեան ձեռնարկած ըլլան, ներկայացնեն իբրեւ գոհացում հանրային կարծիքին, Հայերու բաղձանքներուն եւ զգացումներուն..

Ո՞վ կը համարձակի բերան բանալ։

Ուրեմն, հարթ ճամբով կ՚ընթանայ թրքացման քաղաքականութիւնը, ազա՛տ Թուրքիոյ մէջ։ «Ազատ Թուրքիա»ն նոր ազդակ մըն, շարժումին ուժ տալու եւ միամիտները սթափեցնելու։

Խորհրդածութիւնները աւելորդ են։ Մենք անհերեւ կացութեան մը մէկ նոր երեւոյթը պարզեցինք։

Հարցում մը միայն, — Հայկական կոչուած կառավարութիւնը, որ գորովագութ հօր մը պէս կը գուրգուրայ Հայաստանի թուրք փոքրամասնութեան վրայ, աւելի՛ քան մեր թափառական բազմութիւններուն վրայ, ո՛ր եւ է պարտականութիւն կամ պատասխանատուութիւն կը զգա՞յ այս առթիւ, գոնէ ա՛յս առթիւ...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՊԱԶԳԱՅՆԱՑՄԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պէյրութի Ազդակը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ 11 Յուլիս.

— «Համազգային ոչ մէկ ձեռնարկ եւ աշխատանք կը տարուի ապազգայնացման վտանգաւոր ճիրաններէն փրկելու համար նոր սերունդը։ Տոհմային ոգով եւ նկարագրով կրթելու համար այդ սերունդը գրեթէ չենք աշխատիր։ Չկայ մարմին մը, կրթական հաստատութիւն մը, որ զբաղէր հայ մանկան կրթութեան անհրաժեշտութեամբ եւ պատրաստէր պարտադիր ծրագիր մը մեր բոլոր վարժարաններուն համար։

Աժան եւ պատահական ուսուցիչներով կը լեցուին վարժարանները եւ քանի մը ամիս բոլորած դպրոցական շէնքը ... անկարգութիւնները եւ վարժարանը կը վերածուի թոհ ու բոհի մը։

Օրէ օր կը նուազին մեր ուսուցիչներուն թիւը. նորեր չեն պատրաստուիր, իսկ հիներէն մէկ մասը իրենց յառաջացած տարիքին պատճառաւ կը լքեն ուսուցչութեան ասպարէզը, իսկ ուրիշներ ալ տնտեսական անգոհացուցիչ պայմաններու հարկադրանքով ուրիշ զբաղումներ փնտռելու կը ստիպուին։

Ամենաստուար եւ կարեւոր հայ գաղութն է Սուրիան։ Մօտ 125.000 հայութիւն կը հաշուէր մեր գաղութին մէջ։ Ազգային բարձրագոյն վարժարան մը չունինք. մեր ուսանողութեան մեծ մասը օտար կրթական հաստատութիւններ կը յաճախեն։ Գաղութահայ դպրոցները առանց ընդհանուր եւ միակական կրթական ծրագրի մը, ամենուրէք կը գտնուին անտարբեր եւ աննախանձելի վիճակի մը մէջ եւ անկարող են հրապարակել օտար վարժարաններ հետեւելու նորաձեւութիւններէն վարակուած մեր նորահաս սերունդը։

Ապազգայնացման վտանգը օրէ օր աւելի ահաւոր եւ աւելի սպառնագայտ կը դառնայ եւ կը դժուարանայ մեր նոր սերունդին դաստիարակութեան գործը։

Վա՜յ մեզ եթէ չսթափինք եւ չկանխենք վտանգը»։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԵՐՋԻՆ ԳԻՒՏԸ

«Էրմէնօրիէնթէ» կը գրէ թէ Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ առկախ խնդիրները լուծելու համար բանակցութիւնները առայժմ յետաձգուած են։ «Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ անհամաձայնութիւնը յառաջ եկած է Թուրքիարնակ Յոյներուն եւ Սուրիարնակ Թրքահպատակներուն կալուածական խնդիրներէն, Սուրիոյ սահմաններու ճշդումէն ու Իսկէնտէրունի մէջ տեղական եւ ազգային անկախութիւն մը հաստատելու խնդրէն։ Սուրիայէն առնուած լուրերուն նայելով, նոյն տեղի թրքահպատակներուն կացութիւնը շատ լաւ չէ։ Ֆրանսացիները կ՚աշխատին հիւսիսային Սուրիայէն հանել բնիկ ժողովուրդը եւ անոնց տեղ կը ջանան զետեղել Հայերը (?)։ Արդէն Սուրիացիները իրենց անկախութիւնը ձեռք ձգած չըլլալուն համար շարունակ դժգոհ են եւ այդ կողմերը տեւական հանգստութիւն չկայ»։

ՊՈԼՍՈՅ 600 ժգկիթներէն 83ը պիտի ջնջուին իբր անպէտ. ատոնց 60ը Պոլսոյ կողմը, 15ը Բերա եւ 8ը Սկիւտար կը գտնուին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲՈՒՌՆ ՑՈՅՑԵՐ ԹԱՆԹԱՅԻ ՄԷՋ

«Տէյլի Էքսփրէս»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ուրբաթ իրիկուն քարեր, շիշեր, նոյնիսկ աթոռներ նետուեցան Թանթայի ոստիկաններուն վրայ, երբ նախկին վարչապետ Նահաս փաշա այդ քաղաքը հասաւ՝ նախագահելու համար Վաֆտի հաւաքոյթին, հակառակ կառավարական արգելքին։

Թափօր կազմած, Նահաս փաշա եւ ազգայնական Գործադիր Կոմիտէի բոլոր անդամները շրջեցան փողոցներուն մէջ, որոնք խուռն բազմութեամբ լեցուած էին։ Այդ միջոցին 500 ոստիկաններ երեւցան՝ ամբոխին զայրոյթը շարժելով։ Տեղական հրամանատարը հրամայած էր ոստիկաններուն ցրուել ցուցարարները, այնատեն է որ այս վերջինները յարձակողական սկսան։

Նահաս փաշա հրամանատարին մօտեցաւ, անոր թեւէն բռնեց ու ըսաւ.

— կեանքս ձեր շահերուն կը վտանգեմ։ Ինչո՞ւ ուրեմն զէնք կը գործածէք ձեր հարազատ եղբայրներուն դէմ։ Ես Եգիպտոսի բոլոր զաւակներուն կը ծառայեմ. դուք ալ այդ զաւակներէն մէկն էք։

Սրանք ուր տեղի պիտի ունենար հաւաքոյթը, պայթելու աստիճան լեցուած էր։ Նահաս փաշա յայտարարեց.

Ազգը անկախութեան ճամբուն վրայ է եւ պիտի հասնի իր նպատակին, հակառակ իրեն եղած ընդդիմութեան։

Այդ պահուն, ոստիկաններուն տեղ բերուեցան սազաւարտակիր զինուորներ, որոնք սուիններ անցուցած հրացաններուն՝ պաշարեցին շէնքը, թոյլ չտալով ոչ ոքի ներս մտնելու։ Ժողովը տեղի ունեցաւ հանդարտութեամբ եւ ազգայնականները դարձեալ թափօր կազմած ուղղուեցան դէպի կայարան։

Տասը հոգի ձերբակալուեցաւ։

Գահիրէէն կը հաղորդեն թէ ոստիկանութիւնը՝ կնքած է խորհրդարանի դուռները։

Եգիպտոսի նոր վարչաձեւը

Գահիրէէն կը հեռագրեն 20 Յուլիս Թուականով. — Նամակը, որով Եգիպտոսի վարչապետ Ֆուատ Թագաւորին խորհուրդ կուտայ լուծել խորհրդարանը, գլխաւորաբար հետեւեալը կ՚ըսէ.

«Միացեալ կառավարութեան մը շարունակութիւնը անկարելի կը թուի՝ տրուած ըլլալով զրգռութիւնները խումբ մը երեսփոխաններու, որոնք իշխանութեան տիրանալու համար, կը ջանան անհամաձայնութիւն սերմանել, վտանգի ենթարկելով ազգային շահերը։ Խորհրդարանային վարչաձեւը այս խմբակին ձեռքը դարձած է ճնշումի եւ բռնակալութեան գործիք մը եւ չի կրնար իրականացնել այն յոյսերը, զորս երկիրը դրած էր անոր վրայ։ Դահլիճը կը կարծէ որ ներկայ տագնապը կը լուծուի միայն՝ ձերբազատուելով աղետալի ազդեցութիւններէ։ Անհրաժեշտ կը դատէ լուծել խորհրդարանը եւ յետաձգել ընտրութիւնները մինչեւ այն օրը, ուր եգիպտական ազգը պիտի կրնայ արտայայտել իր ճշմարիտ դիմագիծը։

«Դահլիճը անհրաժեշտ կը նկատէ վերաքննել ընտրական օրէնքը եւ անոր վերաբերեալ սահմանադրական յօդուածները։ Եւ սակայն ո՛չ մէկ փոփոխութիւն պէտք է մտցուի ներկայ խորհրդարանային դրութեան եւ նախարարական պատասխանատուութեան մէջ։ Կառավարութիւնը յանձնառու կ՚ըլլայ խորհրդարանի ընդհատման շրջանին ապահովել արդարութիւնը, եւ օրէնքի սահմանին մէջ պահպանել անհատական ազատութիւնը, ինչպէս նաեւ գործադրել երկրին շահերուն անհրաժեշտ բարենորոգումները»։

«Թայմզ»ի Եգիպտոսի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ եգիպտական խորհրդարանին լուծումը հանդարտութեամբ ընդունուեցաւ Գահիրէի, Աղեքսանդրիոյ եւ գաւառներու մէջ։ Թերթերէն շատեր կը քաշուին կարծիք յայտնելէ եւ կը բաւականանան միայն արտատպելով լուծման հրովարտակը։ Միայն երկու կարեւոր օրաթերթեր կը խօսին տագնապին մասին։ Ասոնցմէ մէկն է՝ «Իթթիհատ» կառավարական կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, որ Վաֆտի վրայ կը յարձակի՝ քննադատելով անոր անվարչագիտութիւնն ու ողբալի սխալները, եւ զայն կը նկատէ պատասխանատու ներկայ կացութեան։

Իր կողմէ Վաֆտի պաշտօնաթերթը «Էլ Պէլաղ» դիտել կուտայ թէ կառավարութեան ձեռք առած միջոցը ի վերջոյ իրեն դէմ պիտի դառնայ, ու կ՚եզրակացնէ թէ ուշ կանուխ ժողովուրդը ոտքի պիտի ելլէ եւ դարձեալ իշխանութեան գլուխ պիտի բերէ Վաֆտը, որուն ժողովրդականութիւնը աւելի պիտի մեծնայ։

Ռիկով կը խոստովանի Ռուսիոյ սովը

«Թայմզ»ի Ռիկայի թղթակիցը կ՚ըսէ թէ ժողովրդական գործավարներու խորհուրդին նախագահ Ռիկով երկու ճառ խօսեցաւ՝ առաջինը Մոսկուայի համայնավարներուն, երկրորդը համագործակցականներու պատուիրակներու ժողովին առջեւ։

Առաջին ճառին մէջ Ռիկով յայտարարեց թէ ցորենի տագնապը բացէ ի բաց կրնայ տեսնել ո եւ է մարդ որ կ՚անցնի խորհրդային քաղաքի մը փողոցներէն։ Ինք սխալած էր՝ կարծելով թէ տագնապը ժամանակաւոր է միայն. ընդհակառակն այժմ կը հաստատուի թէ լուրջ է եւ դժգոհութիւն առաջ բե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԳՈՒԼՊԵՆԿԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Հին փառքի աւերակ մը, որ Լեւոն Բաշալեան կը կոչուի, փոխանակ պարկեշտօրէն խոստովանելու իր մէկ վրիպումը, յանդգներ է բերանը աւրել փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթին մէջ (21 Յուլիս)։

Յուլիս 6ին, յուրերու կարգին, հրատարակուած էր սա տողը. «Ցամառ զրոյց կը շրջի թէ Նուպարեան Սանուց ֆոնտը ինքզինքը լափած է սակարանի գործողութիւններու մէջ։» Նոյն ձեւով լսուած էր նաեւ Յուլիս 8ին։

Փոխանակ շիտակ-շիտակ հերքելու այս վրդովիչ զրոյցը, Բարեգործականը երկդիմի զեկոյց մը հաղորդեց (Յուլիս 7 Թուակիր), որ հրատարակուեցաւ Յուլիս 18ին։ Միեւնոյն ատեն ռամկավար շաբաթաթերթին մէջ գրել սուեր էին թէ «Յառաջ»ը սուտ կը խօսի։

Ստիպուեցանք հրատարակութեան տալ զրոյցին հիմ ծառայող յայտարարութիւնը եւ լուսաբանութիւն պահանջել (18 Յուլիս)։

Գ. Բաշալեան, հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած, կը յայտարարէ թէ «բացարձակապէս սուտ է այս լուրը»։

Նոյնութեամբ իրեն վերագրելով այս առթիւ գործածած կարգ մը գռեհիկ բառերը, որոնք ամէն բանէ առաջ իր անկրթութիւնը եւ տգիտութիւնը կ՚ապացուցանեն, հակառակ եւրոպական ծեքծեքումներուն, աճա կը հրատարակենք վկայութիւնը ամբողջութեամբ.

—«Սուպօնի մէջ ուսանողութիւնս կարենալ շարունակելու համար, դիմում կատարած էի Նուպարեան Ֆոնտին, ուրկէ պատասխան ստացայ թէ դիմումս չէ ընդունուած։ Նամակը ստացած օրս տեսայ Գ. Բաշալեանը որ ըսաւ ինծ.— «Այս տարի վարչութիւնը որոշած է ոեւէ ուսանող չառնել. ոչ ոք ընդունուած է. սակարանական ձախորդ գործողութիւններ պատճառ եղած են որ չի կարենան այս տարի ոչ ոք ընդունիլ։»

Բառ առ բառ կը հաստատեմ Գ. Բաշալեանի խօսքերուն նոյնութիւնը։

Շաւնուր Պէրէճիքեան

Վկան՝ Թէօդիկի քեռորդին է, պարկեշտ եւ ինքն իր մէջ ամփոփուած երիտասարդ մը։ Եւ բոլորովին հակակուսակցական։

Բոլոր խելքը գլուխը մարդոց ուշադրութեան կը յանձնենք թէ՝ այսպիսի տղայ մը կրնա՞յ հնարել, մինչեւ անգամ երեւակայել ա՛յն յայտարարութիւնը զոր կարդացիք։

Մեզի համար այլեւս փակուած է այս խնդիրը։ Գ. Լ. Բաշալեանին կը մնայ իր ուզած անձերէն ատեան մը կազմել եւ փրկել իր պատիւը։

Միայն կէտ մը, — Լեւոն Բաշալեանի համար այնքան արժէք չունի Նուպարեան կամ ո՛ր եւէ ֆոնտի կացութիւնը, որքան իր դիրքն ու թոշակը։

Արդ, խնայելով իր տարիքին, հրապարակաւ կը խնդրենք Պօղոս Նուպար փաշայէն, Գ. Գ. Նորատունկեանէն եւ Բարեգործականի վարչութենէն, որ ներողամտութեամբ նային իր այս աններելի «կաֆ»ին, եւ Գ. Լ. Բաշալեանը չզրկեն իր պաշտօնէն եւ թոշակէն։

ՅԱՌԱՋ

ՀԱՅԻՆ քիլօն 5 սանթիմ պիտի աժաննայ՝ Յուլիս 26էն սկսեալ եւ պիտի ծախուի 2 ֆր. 15 սանթիմի։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՏՕՆԵԼ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Չի բաւեր միայն հայ մշակոյթը տօնելու փորձը։ Գեղեցիկ է ոգեւորութիւնը որ վարակեր է ամէնքը, մեծով, պզտիկով. գրող թէ գրասէր։ Գեղեցիկ է մանաւանդ հին օրերը միտք բերելու, ու մեռնողներուն անունը տարին գոնէ հեղ մը յիշելու այս ընդհանուր նախաձեռնողութիւնը։ Ողջերը մեռելներուն կապող թելը պէտք է երբեմն ամրանայ, ու մեր հոգիներուն մէջ երբեմն կանչենք հին մարդիկը, որ անուշ կը ցուցնեն մեր անցեալը մեզի։

Բայց տօները արժէք չունին, երբ պիտի ծառայեն հին օրերը մեր միտքը բերելու միայն։

Զօ՛ւր է մեր այս իրարանցումը, եթէ ճառով ու ծափով պիտի գոհանանք. քանի մը բացագանչութիւն ու քանի մը կեցցէ, ու ցրուինք երթանք։

Եթէ առով պիտի վերջանայ մեր տօնը, լաւ է որ հանգարտ ձգենք մեռելներուն ոսկորները իրենց գերեզմանին մէջ, ու չխռովենք անոնց յաւիտենական քունը։

Ծոյլէ ու հանդէսէ աւելի ուրի՛շ նպատակ պէտք է ունենայ Հայ Մշակոյթի Օրը։

«Խօսքը առանց գործի մեռեալ է»։

Այս եղաւ վերջին ճիչը Սիմոն Զաւարեանին, այն պահուն երբ հայ ժողովուրդը մէ՛կ մարդու պէս իր մշակոյթը կը տօնէր։ Այսպէս գրեց «Ազատամարտ»ի տօնական թիւին մէջ՝ որպէսզի ճառերուն եւ կեցցէներուն մէջ չշոգիանայ մեր մտահոգութիւնը։

Զաւարեանին այդ հինգ բառերը կը յիշեմ, ամէն անգամ որ ցոյց մը կը բաժնուիմ։ Անոնք միտքս կուգան հիմա ալ, երբ հայկական մշակոյթը տօնելու ծրագիրը կը պտտի մեր ամէնուս մտքին մէջ։

. .

Նախ այդ օրը մեր հոգիները իսկական ակնածանքի պէտք է կանչէ։

Մէկ օ՛ր մը գոնէ տարուան մէջ մեր պզտիկ կիրքերը մոռնանք։ Եթէ ուրիշ տօներ պատրուակ են հատուածի բաժնելու համար հայ ժողովուրդը՝ գոնէ այս տօնը պէտք է բոլորինը ըլլայ։ Գոնէ օր մը տարուան մէջ հայհոյանքն ու նախատինքը մեր շրթունքը չպղծէ, եւ մեր հոգիներուն մէջ քէնն ու ատելութիւնը չքանան։ Թող օ՛ր մը գոնէ եղբայրանայ հայ ժողովուրդը։ Մեսրոպեան տառերը այդ օրը գոնէ ցեխը չթաթխուին, թոյն ու թարախ չափեն, ու Օշականի սուրբը որ մը խաղաղ քնանայ։

Այս պէտք է ըլլայ մեր առաջին ուխտը՝ Հայ Մշակոյթի օրը տօնելէ առաջ։

*
* *

Հայ Մշակոյթի Տօնը ամէնէն առաջ ծանր լուծի մը տակ կը դնէ գրողը։ Իրե՛նն է փառքը, բայց ի՛րն է նաեւ մեծագոյն մասը ճիգին ու տքնութեան։ Ի՛նքն է որ, գոնէ տարին անգամ մը, հաշիւ պիտի նստի իր խղճմտանքին հետ,—թէ ի՛նչ բրաւ անցնող տարուան մէջ եւ թէ ի՛նչ պիտի ընէ վաղը։ Ի զո՛ւր է տօնական զգեստ հագնիլ, մասնակցիլ երգին ու ճառին՝ եթէ հանդարտ չէ մեր խղճմտանքը։ Ամէն հայ գրող պէտք է տօնին ներկայանայ բա՛ց ճակատով, ու արդար խղճով։ Պէտք է հետը բերէ տարուան մը արգասիքը, պտուղը անցնող տարուան մը ճիգերուն, ու պայ ուխտելու թէ ամուլ չպիտի անցընէ տարին ալ որ կուգայ։

Հայ Մշակոյթի տօնը, հետեւաբար, հաշուետուութեան օր է հայ գրողին համար։ Ու վա՛յ անոր եթէ ներկայանայ ձեռնունայն, ամուլ կողերով։ Մեռնողներուն ոգին, այն ատեն, պիտի չարչարէ զինքը՝ անոնց յաւիտենական խաղաղութիւնը խռոված ըլլալուն համար։

Պիտի կրնա՞նք տարուէ տարի մեր տուրքը տանիլ այդ Տօնին։ Եթէ վստահ ենք մեր կողերուն արգասաւորութեանը, այն ատեն միայն սարքելու ըլլանք հանդէս ու խրախճանք։

. .

Ու հայ ժողովուրդին ամէ՛ն մէկ անհատն ալ իր պարտականութեան բաժինը ունի։ Հայ Մշակոյթի Տօնը անոր ալ հաշուետուութեան օրն է։ Ի՞նչ է ըրած ան, ամբողջ տարի մը, հայ գրողին ու արուեստագէտին համար, ի՞նչ ըրաւ որպէսզի ծաղկին հայ գիրն ու արուեստը։ Ա՛ն ալ պէտք է Տօնին գայ, մաքուր, խաղաղ, թեթեւ խղճմտանքով։

Ու դժուար չէ, իրեն համար, գտնել իր խղճին անդորրութիւնը։

Բաւական է որ տարուան մէջ քանի մը օր հայ գիրը միտքէն անցընէ, ու քանի մը գիրք բերէ իր սեղանին վրայ։ Մեծագոյն բարիքը զոր հայ մը կրնայ ընել իր գրականութեան համար՝ հայ գիրք գտնել կարդալն է։ Մեկենասներ պէտք չեն մեզի, այլ մարդիկ որ հայ գիրքը տարածեն։ Հայ գրողը բարերարի պէտք չունի, այլ ընթերցողի։

Կ'ուզէ՞ մէկը Հայ Մշակոյթի Տօնին գալ խիղճը թեթեւ։ Թող տարուան մէջ կարդայ ու տարածէ հայ գիրը։

. .

Ու որպէսզի շօշափելի եղբայրակցութիւն մը բերենք Հայ Մշակոյթի յառաջիկայ տօնին համար՝ ամփոփենք քանի մը առաջարկներու մասին.—

Ա.— Հայ Մշակոյթի Օրը տօնելու համար անհրաժեշտ են նախ հանդէսները, որովհետեւ անոնցմով է որ ջերմութիւն կը ստեղծուի ու կը խլրտի ամբոխը։ Բոլոր այն կեդրոններուն մէջ ուր հայ դպրոց կայ՝ Թարգմանչաց Շաբաթ օրը պէտք է դպրոցական հանդէսներու յատկացնել, մեր մանուկներուն հոգիին մէջ վառելու համար հայ մշակոյթին ծարաւը։ Յաջորդ օրը, կիրակին, տօնական օր մը պէտք է ըլլայ ամէն հայու համար անխտիր։ Պէտք է ոտքի հանել բոլոր խաւերը, ու գտնենք մասնակից ընել օրուան հանդիսութեանց։

Բ.— Հայ պարբերական մամուլը, այդ օրը, պէտք է իր տարուան մը վէճերը մոռնայ. ու ոչ մէկ տող՝ որ օրուան սրբութեան արատ մը բերէ ու ամէն մէկը պէտք է լոյս ընծայէ բացառիկ թիւ մը, նուիրուած հայ գիրին ու արուեստին։ Այդպէսով է որ պիտի ժողովրդականանայ տօնը, ու մարդիկ պիտի սորվին օրուան վեհութենէն պաս մը բարձրանալ։

Գ.— Այդ օրը պէտք է հռչակել նաեւ Հայ Գիրքի Օր, տարածելու համար մեր գրողներուն երկերը։ Ու ամէն հայ այդ օրը պէտք է պարտք սեպէ անպատճառ գնել հայերէն գիրք մը, եւ գնել տալ նաեւ ուրիշի մը։ Զանազան սակայն որ գրքի համար տրուած դրամը հայ հեղինակին երթայ, ոչ թէ մնէ հայ գրականութեան գեղերուն որկորը։

Դ.— Հոն ուր որ հնարաւոր է, պէտք է կազմակերպել ցուցահանդէսներ ալ, մանաւանդ օտարներուն ծանօթացնելու համար հայ տպագրութիւնը, ու հայ արուեստի զանազան մասերը։ Կարելի է ցուցադրել հայ հին տպագրութիւններ, ձեռագիրներ, գեղարուեստական հրատարակութիւններ, նկար, հայ ձեռարուեստի նմուշներ եւ ինչ որ շահեկան է մեզի եւ օտարներուն ճանչցնելու համար մեր արժէքները։

Ե.— Լոյս ընծայել գրական գեղարուեստական ժողովածուներ հայ գրողներու եւ արուեստագէտներու մասնակցութեամբ։ Քանի մը գաղութի մէջ կարելի է այդ ձեռնարկը ընել միեւնոյն ատեն, մանաւանդ հոն ուր որ չեն պակսիր գրչի ուժերը։

Զ.— Մշակոյթի հետ կապ ունեցող հայ բոլոր հիմնարկութիւններուն եւ միութիւններուն վրայ բարոյական պարտք դնել հրատարակելու անհետացած հայ գրողի մը անտիպ կամ հատորով լոյս չտեսած մէկ երկը։ Ու նախընտրել մոռցուածները՝ որոնց գտնուած սերմը դեռ կը մնայ փոշիներու տակ։

Է.— Հայրենակցական Միութիւնները հրաւիրել՝ իբրեւ աւանդապահ անհետացած շրջաններու հայութեան, կորսուած փրկելու իրենց գաւառին գեղեցկութիւնները, հաւաքելով եւ տարուէ լոյս ընծայելով ինչ որ դեռ կարելի է փրկել,— հէքիաթ, երգ, բառ ու ոճ, եւ ինչ որ թանկագին է հայ գրականութեան եւ բանասիրութեան համար։ Զմոռնա՛լ որ վաղը ուշ է։

Ուրուագիծ մըն էր աս՝ Հայ Մշակոյթի տօնը արժեցնելու համար

Ըսով ես վիճաբանութիւնը կը բանամ։

Զա՛յնը հիմա ուրիշներուն է։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ԵՐԿՈՒ ԵՐԳ՝ ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԷՆ

Քանի մը շաբաթ առաջ լրացաւ Միսաք Մեծարենցի մահուան քսանամեակը։ Այս առթիւ Պոլսոյ մէջ սգահանդէս մը կատարուած է, վազամեռիկ բանաստեղծի յիշատակին։

Այս տաղանդաւոր տղան ծաղկեցաւ համիտեան շրջանին, երբ ամէն ինչ բարբարոս գրաքննութեան մը ենթակայ էր, եւ չհասաւ յարաբերական ազատութեան մը նախօրեակին (1908 Յուլիս)։ Զոհուեցաւ Սահմանադրութեան յաջորդող փոթորիկներէն ոչ մէկը։ Եւ սակայն, իր երգերը կ'ապրին մինչեւ այսօր, այնքան քաղցր եւ այնքան հարազատ։

Իբրեւ նմոյշ, կ'արտատպենք երկու կտորներ։ — ԽՄԲ.

ԱՐԵՒԻՆ

Հալուէ մեղմ ու լիաշունչ ծովին հետ,
Որ վաղուց երազուած համբոյրի մը պէս ,
Իմ սիրակարօտ ծոցիս ճեղտանքով կը յիացնէ,
Շողա՛, ո՛վ արեւ, շառափներովդ ոսկեծայր,
Մառախլապատ երկունքիս մէջ՝
Ուր մտածումս կը դեգերի ուղեմոլար,
Շողա՛, շողա՛, բարի՛ արեւ, ծիւա՛նդ եմ...:
Պատուհանիս ճեղուկ ծոցին մէջ ինկած խելայեղ,
Միջօրէի ճեղտագ ալար ու բոցակալ երակին գիրկը,
Քեւատարած կը ազասե՛մ.
Գլէ՛ գիս բոցեղէն ցանցերուդ մէջ,
Ու օրօրէ՛ ջերմագին,
Ու կիզանուտ համբոյրիդ տակ
Թող հոգւոյս մէջէն անցնին կարգաւ
Մանուկներն ընդարմացած:
Մինչեւ որ
կանգնիմ նորէն ու անցնի՛մ դարձեալ
Ջարիանքիս խանդաղատ ժամերանելէն:
Հիւա՛նդ եմ, բարի՛ արեւ, շողա՛, շողա՛...
Հոգիս թռչնիկ մըն է,
Որ ու լոյսի, երգ ու ծիծաղի կարօտ,
Բայց երգը, որ իր ալուցքէն կը թռչի,
Անտես ու ստուերոտ սանդուղներու վրայ
Կ'իյնայ շնչահեղձ :
Շողա՛, շողա՛, բարի՛ արեւ, ծիւա՛նդ եմ...
Հառագայթող գոլիդ մէջ ճեղտագգին,
Մինչ կը խմայ ապօրինակ խոլ պարը զամբուղներուն՝
Հուրքէ՛դ գինովցած՝
Ու, մինչ թռիչ ու ծաղիկ ծարաւէն կը մարմրին,
Ես կ'ըմբոշխնեմ խոտոտանքն անանուն՝ երջանիկ տեւանդութիւն,
Յամրօրէն ու գիտակից
Գինովութեամբ ճեղտագին:
Քի՛չ մըն ալ դեռ,
Ա՛խ, շողա՛, շողա՛, բարի՛ արեւ ծիւա՛նդ եմ...
Վերջին անգա՛մ մըն ալ,
Գեռ իրիկո՛ւն չեղած
Ու, դեռ տամուկ գիշերին վրձինը գիս չընդգրկած.
Վերջին անգա՛մ մըն ալ ,
Փարէ՛ հոգւոյս խանդաբորբ ու կաթոգի՜ն
Հիւա՛նդ եմ, բարի՛ արեւ, շողա՛, շողա՛...

ՋՐՏՈՒՔ

Հօյժօ՛յ, գետը կը թռչէ ցայգուն քամակն արծաթուած,
Իր յորձքին մէջ ծեծելով անդուլ խարակն ու խութեր.
Հօյժօ՛յ, առուն յորդառատ դալարին ծոցն է նետուեր
Գաղջ տարփանքովն իր ջուրին՝ ուր արեւը կ'ապրի դեռ:

Ցակուրջի մը առկախած գիւղակն անդին կ'օրօրին
Անըզգական ծիւսուածքով խումբ մը ժայռի բասուերներ.
Վանքին բակը՝ կ'աղօթեն ծսկայ ծառեր տապօրէն՝
Որոնց տամուկ շուքին մէջ Աստուածամայրն է կայներ:

Ու գիւղակին դէմ նստած, երիտասարդ ու պլրոտ,
Պալատեղները՝ վերէն վար վազող ջուրին կը սպասեն.
Ա՛լ յափրացած խոլ գետին անպարգաւանդ դարպասէն,
Ու լռութիւնը խանձող լուտանքներէն արծիւոտ:

Գիշերային ջրտուքի ժամն է. լոյսին մէջ կայնած,
Մշակն անքուն, կը սպասէ՛, ոտքը բոպիկ, բաճն ուսին.
Պարտէզներուն վրայ կ'իջնէ ետեւէ քողը մը մեգամած,
Ու ճղրիդնի՝ լուանակով արբշիռ՝ անվերջ կը խօսին:

Ու կ'երկարի լուսարծաթ ժապաւէննն այդ բարբառին,
Ինչպէս փախչող ասուպի կաթուածները կաթնուէտ.
Աւաղին վրայ ջուրերու կ'իյնայ շառաչը վէտվէտ,
Խարոյկները՝ ոսկեբաշ՝ ուրեք ուրեք կը վառին:

Հօյժօ՛յ, առուն կը ծամի ցանկապատին քովերէն
Եւ երգի քուղ մը կուգայ պլլուած իր գօտիին.
Սիւք մը կ'անցնի, տերեւներ ծա՛փ կը զարնեն ցնծագին.
Վարէն ջուրը կը խայտայ, կը խնդայ լոյսն ալ վերէն:

Թումբերն անդուլ կը բացուին, ջուրն անդադար կ'ոռոգէ
Վարդենիքը, թթաստանն, եւ ածուները բոլոր.
Բաճի երկու ծարուածով նայիս առուն կը թեքէ
Օծանապուկ ձեւերով ծեղուկ իրանն իր ոլոր.

Ջուրն անընդմէջ կը ծոսի, ածուները կը լմնան,
Ու դարձուցէ՛ք, կը կանչէ ծեր մը մութին ընդմէջէն.
Խիճերուն ու սիկին մէջ, բաճերը խո՛ւլ կը ծնչեն,
Ու դարձուցէ՛ք, դարձուցէ՛ք կը կոչէ ծայնն անխափան:

Աղջրնակ մը, արիշին տակ նստած, շե՛ր կը կանչէ,
Որ յօգնաբեկ մշակին օրօրի մը պէս կուգայ.
Ծոր ծրծեց ջուրերուն սարփ մա՛ջն՝ որ դեռ կը ծնչէ,
Եւ հիմակ թա՛ց կը խօկայ իր երկունքին ապագայ:

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐ

Ա. Անգելոֆ Current Historyի Յուլիս) մէջ շարունակելով խօսիլ Պալքանեան երկիրներու ազատագրական պայքարին վրայ, կը գրէ. (Ա. մասը տեսնել Յառաջ, 13 Յուլիս).

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Յունաստանի մէջ անկախութեան ոգին արծարծումը փութացնող ազդակները Սերպիայէն տարբեր էին։ Թուրքիայէն դուրս ամբողջ Եւրոպայի մէջ կային բազմաթիւ յոյն առեւտրական գաղութներ, որոնք նիւթապէս եւ բարոյապէս կ'օժանդակէին իրենց մայր հայրենիքի ազատագրութեան.1814ին Օտեսայի մէջ կազմուեցաւ հայրենասիրական ընկերութիւն մը՝ Ֆիլիքէ Էթէրիա, որ կարճ ժամանակի մէջ ծաւալ գտաւ Պելոպոնէսի մէջ։ Սերպերուն պէս, Յոյներն ալ օգտուելով Սուլթանին եւ Եանինայի Ալի փաշային մինչեւ տիրող նեղերին կռիւէն, ապստամբութեան դրօշ բարձրացուցին (1821)։ Ցամաքի եւ ծովու վրայ կռիւը տեւեց քանի մը տարի եւ վերջ գտաւ միջամտութեամբը մեծ պետութիւններուն, որոնց մարտանաւերը 1827ին Նաւարինի նաւամարտին մէջ կործանեցին թրքական նաւատորմը։ Անկէ երկու տարի վերջ, Սուլթանը ստիպուեցաւ ճանչնալ առաջին յոյն ինքնավար պետութիւնը, որ կը բաղկանար Պելոպոնէսէ եւ յունական թերակղզիին կեդրոնական մասէն։

Բոլոր հելլէնախօս հողամասերն ու կղզիները «Մեծն Յունաստանի մէջ միացնելու գաղափարը երբեք չզադրեցաւ խանդավառելէ հելլէն հայրենասէրները, որոնք ատեն մը նոյնիսկ ձեռնարկեցին հելլէնացնել ամբողջ Պալքանեան թերակղզին՝ մինչեւ Ռումանիա։ Սակայն հելլէնական անկախութեան առաջին յիսուն տարիները այս խոլէալի իրականացման սեւեակէտէն ոչ եւ է շօշափելի արդիւնք չտուին։ Նոր պետութիւնը քաղաքականապէս եւ անտեսապէս այնքան անկարող էր, որ չէր կրնար ոեւէ է ձեռնարկ ընել ի նպաստ թրքական լուծին տակ մնացած Յոյներու։ Հակառակ ատոր, անոնք չհրաժարեցան այդ փափաքէն եւ Խրիմի պատերազմին ատեն (1854 - 1856 պետութիւնները ստիպուեցան գինուոր ցամաք հանել Յունաստան՝ արգիլելու համար այդպիսի ծրագիր մը։ 1897ի Կրետէի ապստամբութեան ատեն Յունաստան բացէ ի բաց զէնքի դիմեց թուրքերուն դէմ, ու թէեւ պատերազմը կորսնցուց, սակայն հասաւ իր նպատակին — Կրետէ, ինքնավար պետութիւն մը դարձաւ՝ Սուլթանին գերիշխանութեան եւ մեծ պետութեանց հակակշռին տակ։

Հելլէն պետութեան ամրապնդման ամբողջ շրջանին՝ Կրետէի բնակչութիւնն է որ ամէնէն ուշագրաւ օրինակը տուաւ անձնուէր հայրենասիրութեան եւ ազգային միութեան։ 1821 - 1897 Կրետացիները ինը անգամ ապստամբեցան թուրքերուն դէմ. իսկ 1897էն մինչեւ Պալքանեան պատերազմը ճիգեր ըրին քաղաքականապէս միանալու համար Յունաստանին՝ հակառակ ընդդիմութեանը Թուրքիոյ եւ մեծ պետութեանց, որոնք կ'ուզէին պահել զոյավիճակը։

Յունաստան Պալքանեան պատերազմին մէջ մտաւ՝ շարունակելով իր ազատագրութեան աւանդական քաղաքականութիւնը. իսկ Պալքանեան երկրորդ պատերազմը մղեց՝ իր եւ Պուլկարիոյ հողային վէճերուն պատճառաւ եւ վախնալով Պուլկարիոյ գերակշռութենէն Պալքաններու մէջ։ Սերպիոյ պէս անիկա եւս յաղթական դուրս եկաւ երկու պատերազմներէն ալ՝ մեծապէս ընդարձակելով իր հողերը։ Անատոլուի ծովեզերեայ յունաբնակ հողամասերն ալ կցելու նպատակով 1917ին Դաշնակից-

ներու կողքին մասնակցած Մեծ Պատերազմին. ... դաշնագրէն վերջ, Յոն... Անատոլուի մէջ մինակը ... ցաւ թուրքերուն դէմ 1922, երբ ջախջախիչ պար... թիւն մը կրելով սահ... պարպել։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Վերջին քանի մը ... րու ընթացքին Ռումանիո... ցութիւնը մեծապէս կը ... րէր Դանուբի հարաւային ... գրացիներէն, անոր ... թրքական լուծը երբեք ... չէր ճնշած իր վրայ։ Թուրք... բաւականանային իրենց ... իշխանութիւնը ճանչցնել ... տարեկան տուրք մը ... լով Վալախիոյ եւ Մոլ... իշխաններէն։ Այս վեր... երբեմն կը նշանակուէ... ինքն սուլթաններուն ... սերնդէ յոյն սիրական... մը մէջէն Ֆէնէրցինե... նիոյ դէմ ձեռք առնուած ... թեանց պատճառը ... մանացինել ուն գիտ... էր, այլ Ռուսիոյ եւ ... Աւստրիոյ ձեռնարկներ... քաններուն տիրելու հա...

Սակայն եւ այնպէս ... նացիներն ալ գիրե... միայն միութեան այն ... տուրքէն, զոր պատառ... պարտաղրեց Պալքանեան ... ժողովուրդներուն ... Երկու իշխանապետութ... — Վալախիա եւ Մոլ... որոնց վրայ Ռուսիա, ... թուրքերը պարտութ... նելէ վերջ, ժամանակ... ւարկութիւն մը ստացաւ ... ռանց բոլորովին ջնջել... քիոյ գերիշխանութիւ... տով հասկցան թէ իրե... րենասիրական եւ քա... պարտականութիւնն ... մէկ միաւոր՝ իրենց ... բաւոր դրացիներու ... կալութեան դէմ զինել... Ասկէ զատ իրենց ազ... ռումանական ազգի կէ... մը աւելին միայն կը ... կէին։ Մնա ցեալը ... Կարպատեան լեռներ... թրանսիլվանիոյ մէջ, ... տիրապետէին Հունգա... Ժ. դարէն ի վեր, Պո... մէջ, զոր Աւստրիա ... էր թուրքերէն 1775ին, ... սարապիոյ մէջ, զոր ... խլեցուցած էր 1812ին ... պէս որ 1848ին — որ ... պատմութեան մէջ ամ... թերկալից տարին եղա... լոր այս հողամասերուն ... պրող Ռումանացիները ... յաջող ապստամբութ... նեցան իրենց տէրեր... Մեծ խմորում կար նա... իշխանապետութեանց մ... գինք ռուս և թուրք զ... րու գրաւման տակ գտն...

1857ին Վալախիոյ ... տավիոյ մէջ ժողով... խորհուրդները միութիւ... արկեցին. սակայն Աւստ... Թուրքիա ընդդիմացա... 1859ին էր միայն, որ ... իշխանապետութիւնները ... նկատի առնելու Եւրոպ... արգելքը, իրենց միաց... խան ընտրեցին Նուազ... ու Ռումանիա անկախ ... միացան։

1877—78ին Ռուսակ... Կարոլ Հոհենցոլերն ... Ռուսիոյ հետ միացած ... կան պատերազմ մը մղ... քիոյ դէմ։ Արդիւնքն ... որ, մինչ մէկ կողմէ ... դաշնագրով վերջ գտա... ծանրացող թրքական գ... նութեան շուքը, միւս կ... կուեցաւ Պեսարապիան, ... Ռուսիա կորսնցուցած էր ... պատերազմին (1854-... այժմ ետ կը պահանջէր... փոխարէն Ռումանիա ... Տոպրուճան, Դանուբի ... որ աշխարհագրապէս եւ ... գրապէս պուլկարական ... սակարկութիւնէն կը ... մանիոյ յարաճուն անվ... թիւնը Ռուսիոյ եւ ... դէմ եւ առաջ բերել...

րոնական պետութեանց ձեռ-
ումը 1883, հակառակ այն
ութեան թէ չազատագրուած
ժամանակներու ...
Թուսիայէն աւելի Աւստրի-
...գարիոյ մէջ կը գտնուէին.
...գարաբնակ Ռումանացինե-
Ռուսիա ապրողներէն լաւ վե-
րաբերմունքի չէին ենթարկուեր
...նք սիստեմատիկ կերպով կը
...ուէին հունգարական Սահմա-
...դրութեան իրենց ապահոված
...ութիւններէն։ Ասով կարե-
լի է բացատրել թէ ինչո՛ւ Ռու-
մանիա 1916ին միացաւ Դաշնա-
կիցներուն, որոնց յաղթանակը
բոլոր ակնկալութիւններէն
աւելի իրականացուց իր ազգա-
յին իտէալը։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻԹԻՍԻ ԷՋԵՐ

ԱՆՑՈՐԴԸ

իրիկուն մը, երբոր ես դրան
առջեւ նստած էի, երիտասարդ
մը եկաւ անցնելու համար։ Նա-
յեցաւ ինծի, ես գլուխս դար-
ձուցի։ Ան խօսք նետեց, չպա-
տասխանեցի։

...ուզեց մօտենալ ինծի։ Ես գե-
րանդի մը առի պատին տակէն
պիտի իր երեսը պատռէի,
եթէ, ան քայլ մըն ալ յառաջա-
նար։

...ան աւելի, քիչ մը ետ քաշ-
ուելէն, ժպտեցաւ ան ու դէպի
...փնչից ձեռքին մէջ բռնելով
«...ն համբոյրս»։ Եւ ես վշացի,
արտասուեցի մինչեւ որ մայրս
եկաւ։

...եղապատա՛ռ, կարծելով որ
...ու, գիշեր մը խայթուած եմ։ Աք-
...ութենէն կ'ըսէի «ան գրկեց
զիս»։ Մայրս նոյնպէս գրկեց զիս
ու տարաւ իր բազուկներուն

ԱՆՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

արտասուելէն ինքզինքս անոր
բազուկներուն մէջ նետեցի ու
...իր աստին ան իր ուսերուն
... իմ տաք կաթիլներուս թո-
... զգաց, մինչեւ որ վիշտս
թոյլ տուաւ որ խօսիմ։

Աւա՜ղ, մանուկ մըն եմ ես։
...ն սարպրդներ չեն նայիր ինծի։
... արդէօք։ Ես ալ քեզ նման
...մանուկի ծիծեր պիտի ու-
նենամ, որոնք կը լեցնեն պատ-
...մունք ու համբոյր կը հրա-
ւիրեն։

...ն իմ փտառակս վար իջ-
... ո՛չ ոք կը հետաքրքրուի
... ոք մէկ հատ մը կը ժողվէ
... իմ ծամերուս ծաղիկները
...ին։ Եթէ իմ բերանս անծ-
...ունը ըլլայ ուրիշին, ո՛չ ոք
...պատեհայ ինծ սպասելու։

... մեղմատամուր մը պա-
...լուանդ ան Փիլիթիսափոքրիկ
... դուռն կուլաս այնպէս, ինչ-
... էգ կատու մը լուսինին ու
...ուղուիս առանց բանակա-
...եան։ Անհամբեր աղջիկները
... որ ամէնէն կանուխ կ'ըստ-
...ն։

ԱՆՁՐԵՒԸ

...արակ անձրեւը թրջած է
... ինչ, յուշի՛կ եւ յո՛ւռ։ Ցա-
կուին կ'անձրեւէ քիչ մըն ալ.
ես դուրս կուգամ ծառերուն
տակ։ Ոտաբոկ եմ, որպէսզի
չաղտոտեմ կօշիկներս.

Սքանչելի է գարնանային
անձրեւը։ Թաց ծաղիկներով բեռ-
նաւոր ճիւղերը բոյր մը ունին,
որ կը պակուցանէ զիս։ Կեղեւ-
ներուն փափուկ փեծելը արեւին
մէջ կը շողայ։

Աւա՛ղ, որ բոլոր ծաղիկները
գետնամոյն են։ Գթացէ՛ք ինկած
ծաղիկներուն։ Պէտք չէ աւլել
զանոնք եւ խառնել ցեխին հետ,
այլ խնայել մեղուներուն համար։

Ջրակոյտերուն միջեւ, բզէզներ
եւ յորտնուկներ ճամբան կը խա
փանեն. ես չեմ ուզեր կոխկրտել
զանոնք, ո՛չ ալ շլմնուլ սա ոս-
կեմարմին մողէզը, որ կ'երեւ-
տկայ եւ թարթիչները կը քթթէ։

PIERRE LOUYS

Թարգմ. Ուխտաւոր

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՍԱՆԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

*ՊՐԻՒՍԷԼ.— Պելժիոյ «Արմէ-
նիա» երաժշտական ընկերու-
թեան ղեկավար՝ եւ Կոմիտաս
վարդապետի լաւագոյն սաներէն
Պ. Վ. Սարգսեան, երեք տարի
առաջ, ընկերութեան հիմնադիր
Տիկ. Մ. Խորասանճեանի մահ-
ուան առթիւ, ստիպուած էր դա-
դար տալ Պրիւքսէլի եւ Անվէրսի
մէջ իր կազմակերպած համերգ-
ներու շարքին, որոնք ժամանա-
կին արձագանգ գտան տեղական
մամուլին մէջ եւ հայ երաժշ-
տութեան մասին ա՛յնքան նը-
պաստաւոր տպաւորութիւն մը ստեղ-
ծեցին Պելժիոյ գեղարուեստա-
կան շրջանակներուն մէջ։*

*Պ. Վ. Խորասանճեանի մեկնու-
թեամբ, յիշեալը երեք տարիէ
ի վեր ձեռնարկած էր լրացնել իր
մասնագիտութիւնը. Պրիւսէլի
Արքունի Երաժշտանոցին մէջ։*

*Ուրախութեամբ կը տեղեկա-
նանք պէտք թերթերէ թէ՝ Պ.
Սարգսեան առաջին իսկ մրցու-
մով յաջողած է ստանալ Ա. մըր-
ցանակ Contrepointի եւ Բ. մըր-
ցանակներու առաջնութիւնը՝
fugueի ճիւղերուն մէջ։ Փակա-
գծի մէջ ըսենք թէ ընդունուած
կանոն մը համաձայն, այս վեր-
ջին ճիւղին մէջ Ա. մրցանակի
իրաւունք կը տրուի միայն անոնց՝
որոնք արդէն Բ.ը կրցած են
ձեռք բերել եւ տարի մը վերջ
կրկին կը մասնակցին մրցումի։*

*Ջերմապէս կը շնորհաւորենք
մեր հայրենակիցը այս փայլուն
յաջողութեան համար։*

Հ. Տ.

×

Փոքր դամբանի մը պէս, ամէն
մարդ իր խորքին մէջ կը կրէ ա-
նունը զոր սիրեց։ Տարիներով ա-
նոնք հոն կը ննջեն, առանց
խանգարուելու։ Բայց օր մը կու-
գայ, ուր փոսը կը բացուի։ Մե-
ռեալները կ'ելլեն իրենց գերեզ-
մաններէն եւ գունաթափ շրթ-
ներով կը ժպտին իրենց սիրելի-
ներուն, որոնց կուրծքին տակ
կը հանգչի իրենց յիշատակը,
ինչպէս սաղմը որ կը բնանայ
մայրական արգանդին մէջ։

Ռ. Ռոլան

ՓՐՈԹՈԿԵՐՈՖԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ՍՈՖԻԱ, 13 Յուլիս — *Զօր.
Փրոթոկերոֆի յուղարկաւորու-
թեան առթիւ դամբանականներ
խօսեցան ազգ. կոմիտէի կողմէ
Ափրոսթրանով, Օհրիտի Հայր
Միութենէն Օգնեանով, Մետրա-
պոլիտ Ստեֆան, պաշտօնի սպա-
ներու Միութենէն զօր. Շքօյնով
եւ Մակ. Ներքին կազմ. արտա-
սահմ. ներկայացուցչութենէն Քի-
րիլ Փըրլիչէվ։ Նշանակալից էին
այս վերջին երկուքին խօսածները
ուստի համառօտակի կուտանք
«Զգաստ»ի ընթերցողներուն։*

*Փըրլիչէվ հետեւեալը յայ-
տարարեց*

*«Փրոթոկերոֆի ողբերգա-
կան մահով մակեդոնական խնդիր
անգամ մըն ալ մթագնեցաւ։
Մակեդոնացիի հոգին ցաւէն կը
մղկտայ, ամէնքը գաղտ կերպով
կ'արտասուեն մեծ կորուստին հա-
մար. Ընծ նախա վիշտ պէտի
պիտի ըլլայ Մակեդոնիոյ մէջ,
իր միակ յոյսը եղող մարտիկի
կորուստին համար։ Փրոթոկերոֆի
ամբողջ կեանքը պայքար եղած
է, իր կուրծքը կը կրէ թշնամի
գնդակներու վէրքերը որոնք ա-
մէնէն պերճախօս ապացոյցն են
իր անձնուիրութեան պայքարնե-
րուն եւ Մակեդոնացիներուն սուգը
եւ թշնամիներուն ուրախութիւնը
լաւագոյն վկայութիւններն են
անոր բեղմնաւոր կեանքին, որ սա-
կայն լի է զրկանքով, խռովքով
եւ յուզումով։ Արտասահմանի
ներկայացուցչութեան անունով
պարտք կը համարեմ փարատել
մոլորութիւն մը, թէ այս սպանու-
թիւնը գործն է Մակեդոնական
Ներքին կազմակերպութեան։ Այդ
զրպարտութիւն է եւ անարգանք
անոր անունին։*

*«Մակեդոնական Ներքին կազ-
մակերպութիւնը երբեք սպա-
նութիւն չի գործեր ան այս սպա-
նութեան հետ գործ չունի։ Կազ-
մակերպութիւնը չի ջնջեր, այլ
կը ստեղծէ։ Ան կը զզուի նման
գործէ եւ կը դատապարտէ զայն
Ընկաւած մակեդոնական զա-
ղութը եւ ամբողջ Մակեդոնիան
եւս այս ոճիրը պիտի դատապար-
տէ։ Երկու մարտիկներու յիշա-
տակը կ'անմահանայ իրենց ող-
բերգական մահով»*

*Զօր. Շքօյնով հետեւեալը
խօսեցաւ.*

*— «Այս վայրկեանին պա-
հեստի սպայութիւնը կը ցաւի որ
եղբայրական ձեռքը սպանեց պա-
տերազմիկ զօրավար մը, որ ար-
ժանաւորութեամբ կը մղէր կռիւը
ստուերներու պատուութեան հա-
մար եւ որ Պուլկարիան կարգի
դրաւ, ապահովելով ճակատի դիր-
քերներու պարէնը։ Ո՞վ զգետնեց
այս կռուողզօրավարը։ Այս պետու-
թիւնը արդարադատ պետութիւն
է, ատոր համար պէտք է որ գտնէ
մարդասպանը եւ զայն պատժէ։*

*«Մի՛ լաք, մայրեր եւ քոյ-
րեր թող լայ Պուլկարիան, որով-
հետեւ ան թոյլ կուտայ սպանել
[illegible]
ները այլեւս կարգ եւ ո՛չ անկար-
գութիւն. Ի՞նչպէս կրնանք եւրո-
պային դիմել, երբ մենք ինք-
ներս անկարգութիւնը կը պաշտ-
պանենք։ Դուք մի՛ լաք, թող լայ
Պուլկարիան» եւն։*

*Ընկերոջ կը հաւաքեմ զա-
տողութիւններ ընել այս ճառերու
մասին։ Միայն աւելցնեմ որ ու-
րիշ եղբայրասպանութիւններու
առթիւ նման ուժգին խօսքեր
չեն արտասանուած։*

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ԲԱՄՊԱԿԻ ՍԵՐՄԻ
ՍԽԱԼ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

*Ընդրկովկասեան բամպակի կո-
միտէն՝ Միջին Ասիա ղրկած է
սերմերու տարրալուծարանի վա-
րիչը, հոն ուսումնասիրելու համար
սերմերու գործը ինչպէս նաեւ
ծանօթանալու համար բամպակի
դաշտերուն հանքային պարար-
տացման փորձերուն։ Այդ ուսում-
նասիրութեան նպատակն է կի-
րարկուած գործնական միջոցնե-
րուն հմտանալէ յետոյ, ընդար-
ձակել բամպակի դաշտերուն պա-
րարտացման գործը եւ շատցնել
բարձր տեսակ սերմերու գործա-
ծութեան քանակը։*

*—Մինչեւ անցեալ շրջան, բամ-
պակի ցանքերու տարածութիւնն
էր Հայաստանի մէջ 12,6 տոկոս,
Ազրբէջան 10,4, Վրաստան
33,2։ Ընդրկովկասեան բամպակի
կոմիտէն ներկայ շրջանին համար
պայմանագրեր կնքած էր գիւ-
ղացիներուն հետ, որպէս զի ա-
ւելի մեծ տարածութեան վրայ
ցանեն։*

*Կոմիտէն ներկայիս կը ստու-
գէ թէ գիւղացիները յարգա՞ծ են
պայմանագրութիւնները եւ պայ-
մանագրուած տարածութեան վրայ
ցանա՞ծ են։ Գիւղացիներուն բամ-
պակի մշակման հանդէպ ունե-
ցած ուժեղ տրամադրութիւնը կը
բացատրուի անցեալ տարուան լաւ
բերքով, ոռոգումներու ընդարձա-
կումով եւ հին ոռոգիչ եղանակ-
ներու նորոգութեամբ։*

ՊՈՌՆԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

*Վրաստանի կենտրոնական գործադիր կոմիտէին
կից յանձնախումբը որ կը զբաղի
կիներու կենցաղին բարելաւումով,
իր վերջին նիստերէն մէկուն մէջ,
ունեցած է պոռնկութեան դէմ
պայքարի մասին երկար խորհր-
դակցութիւններ։*

*Այս խորհրդակցութեան հրա-
ւիրուած են շարք մը պետական
հաստատութիւններու եւ հանրա-
յին կազմակերպութիւններու ներ-
կայացուցիչներ եւ բժիշկներ։*

ՄՈՍԿՈՒԱ ԹԻՖԼԻՍ
ՕԴԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

*Ուկրայնայի օդային հաղոր-
դակցութեան վարչութեան նախա-
գահը որ Թիֆլիս է եկեր, յայ-
տարարած է թէ շատ չանցած,
Ուկրայնայի օդային հաղորդակ-
ցութեան վարչութիւնը պիտի
քննէ Մոսկուա-Թիֆլիս օդային
գիծ հաստատելու հարցը։ Եթէ
այս նախագծի իրականացումը
չներկայացնէ մեծ դժուարու-
թիւններ, հաղորդակցութիւնը կը
հաստատուի յառաջիկայ աշնան։*

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

*Թիֆլիսի երաժշտանոցին տա-
րեկան հանդէսին առթիւ, վարիչին
զեկուցումէն կը պարզուի որ, ե-
րաժշտանոցը մեծ աշխատանք
թափած է զանազան ճիւղերու մէջ։
Ներկայ տարուան մէջ կազմա-
կերպած է 9 փակ եւ 9 հանրա-
յին երեկոյթներ եւ համերգներ
ատկից զատ իր աշակերտները
տուած են 430 համերգներ։*

*Երաժշտանոցի ուսանողներուն
թիւն է 306. 150ը Վրացի, 38ը
Ռուս, 77ը Հայ, 29ը Հրեայ եւ
մնացեալը զանազան ազգեր։ Ասոնց
31ը բանուորի զաւակներ են, 65ը
գիւղացի եւ ...ը մտաւորականներ։*

ՄԱՔՍԻՄ ԳՈՐՔԻ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ.

*Համբաւաւոր ... ...
Թիֆլիս ժամանման առթիւ, Վրաս-
տանի գրողներու միութիւնը ձեռ-
նարկեր է նախապատրաստական աշ-
խատանքներու, վայելուչ ընդունե-
լութիւն մը ընելու համար անոր։
Թիֆլիսի մէջ ի պատիւ ռուս մեծ
գրողին պիտի կազմակերպեն երե-
կոյթ խնջոյքներ։*

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

*ՄԵՐԺՈՒՄԻՆ ՅԵՏՈՅ.— Ռան-
պուլեէ բնակող հողագործ մը,
27 տարու, գլխէ հաներ էր 16
տարու աղջիկ մը, որ մերժեր էր
իրեն հետ ամուսնանալ, երբ
լսեր էր թէ մարդը քանի մը
դատապարտութիւններ կրած է
արդէն։*

*Առջի կէսօրին, հողագործը
գնաց այն դաշտը ուր կ'աշխա-
տէր իր նախկին սիրուհին։
Գտաւ զայն ու դարձեալ առա-
ջարկեց հետը ամուսնանալ։ Աղ-
ջիկը սակայն, երբ նորէն մեր-
ժեց, երիտասարդը քաշեց ատր-
ճանակը եւ վեց փամփուշտ
պարպեց անոր վրայ։ Աղջիկը
վիրաւորուեցաւ չորս տեղէ։ Օգ-
նութեան հասնողները ծանր վի-
ճակի մէջ զայն փոխադրեցին
հիւանդանոց։*

*Իսկ ոճրագործը՝ իրարանցու-
մէն օգտուելով փախաւ իր հե-
ծանիւով։ Կը յուսացուէր շուտով
գտնել անոր հետքը, հակառակ
որ ոստիկանական հետապնդում-
ները դադրեցնելու համար, իր
հեծանիւը, ինքնութեան թուղ-
թերն ու ատրճանակը ձգած է
լճակի մը եզերքը, կարծել տա-
լու համար թէ ջուրը նետուած
եւ անձնասպան եղած է։ Կարելի
եղաւ լճակը ամբողջ պրպտել,
առանց սակայն դիակ գտնելու։*

*ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՉԵԽՈՍԼՈ-
ՎԱՔԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՄԷՋ.—
Փարիզի Չեխոսլովաք դեսպանին
կինը տկար էր, եւ կը հանգստանար
դեսպանատան իր յարկաբաժնին
մէջ, երբ առջի գիշեր, դիմա-
կաւոր աւազակ մը յանկարծ իր
սենեակը մտաւ, եւ ատրճանակը
անոր ուղղած հարցուց.*

— Ո՞ւր են գոհարներդ։

*Դեսպանուհին սարսափած՝
քովի սենեակը ցոյց տուաւ ա-
նոր։ Սեղանի մը վրայ էին ա-
նոր գոհարեղէնները 250,000
ֆրանք արժէքով։ Աւազակը
գրպանեց զանոնք եւ յետոյ
հարցուց նորէն՝*

— Ամուսինդ ո՞ւր է.

— Հոս չէ։

*Դեսպանուհին խնդրեց աւա-
զակէն որ աղմուկ չհանէ, որպէս
զի տղաքները չարթննան։*

*— Աղմուկ չեմ հաներ, եթէ
չշարժիս, յանձնարարեց գողը։
Յետոյ մեկնեցաւ հանդարտօրէն։
Այն ատեն միայն դեսպանուհին
օգնութիւն կանչեց։ Բայց երբ
դեսպանատան պահապանները
իրար անցան, գողը արդէն մեկ-
ներ էր։ Կը կարծուի թէ դես-
պանատան հետ մօտէն կապ ու-
նեցող մէկն է գողը, որ գիտէ
շէնքին ամէն կողմերը, որովհե-
տեւ դեսպանատունը գիշեր ցե-
րեկ հսկողութեան տակ է եւ
ատկից զատ զոյգ դռնապաններ
ունի։ Հակառակ ատոր սակայն,
մարդ չէ տեսած գողին մուտքը
եւ ելքը։*

*ՆՈՐԱԾԻՆԸ ԿԸ ԽԵՂԴԵՆ.—
Նուազի-լը Սէքի ոստիկանութիւնը
անստորագիր նամակ մը կը ստա-
նար առջի օր, որով կը յայտնէին
թէ Ժիւլիէթ Պիյօ անուն կինը
անհետացուցեր էր իր նորածինը։*

*Գաղտնի քննութիւններէ յե-
տոյ, խիստ հարցաքննութեան մը
ընթացքին, ոստիկանութիւնը խոս-
տովանցուց կինը թէ՝ Յուլիս 5ին
տղայ մը ունեցած էր, բայց տղան
մեռած եկեր էր աշխարհ։*

*Բայց քիչ յետոյ, անոր սի-
րահարը կը ստիպուէր խոստովանիլ
թէ տղան ողջ առողջ աշխարհ
եկած էր, բայց իր սիրուհիին
պնդումին վրայ, տղեկն առեր ու
խեղդեր էր աման մը պաղ ջուրի
մէջ, յետոյ զայն թուղթի մէջ
փաթթելով, երկուքը մէկ եղած
տարեր նետեր էին գետը։*

*Երկու ոճրագործները բանտարկուե-
ցան։*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 50

ԼԱԶԱՐԻ՛ՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԵՍՏԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԸ

*Այս միջոցին իսկ Ահմէտ
առջեւ եկաւ հասաւ։ Փոր
այնքան ուժով հրած էր
...ը, որ բախումին ուժգնութե...
... գոցուելէ յետոյ, կէս մը
...եր էր ու ճօճեր էր այն-
... Ֆրօզին դրան ետեւն էր։ Ահ-
...ս անգամ չէր կրցեր զայն
...լու իր փափաքը զսպել, եկեր
... այս աչքով ի՛նչ ուրախութիւն
... ինչ հաճոյք նման անակնկալ
...ընել Ֆրօզինի։ Գիւղին հրա-
...ակը բերեր լեցուցեր էր ամէն
...կ առարկաներ, գործածական
... զարդի, եւ զանոնք նուէր
...բէր իր սիրուհիին։*

*Այս կերպով էր որ Ֆրօզին
...աւ Օփէլ Սոթիրիսի մահը։*

*Ահմէտ անոր հետաքրքրու-
թիւնը արթնցնելու համար, յա-
ջորդաբար բոլոր առարկաները կը
ներկայացնէր անոր, եւ կ'աշխա-
տէր որ ան շնորհակալութիւն
յայտնէ։ Փոքրիկին համա՛ր ալ,
խաղալիքներ առնելը չէր մոռցեր։
Ֆրօզին անտարբերութեամբ կը
նայէր, վշտահար՝ այս մարդէն
նուէր ստանալուն, եւ կը խաղայ
որպէսզի իր դառնութիւնը չմատնէ։
Ահմէտ միշտ իր երբերը կը
քաշէր։ Արծաթ զարդասեղ մը
առաւ, որուն մէջտեղը մեծ քար
մը կար. նաեւ շղթայաւոր սիրուն
ժամացոյց մը, բոլորը խնամքով
դրաւ անկողնին վրայ։ Յետոյ առաւ
վզնոց մը, որ չէր ծալլուեր։ Ահմէտ
ուզեց զայն ծալլել, բայց ձեռքին
տակ ընդդիմութիւն մըն զգաց։
Ըստ ին փակած մնաց, Ֆրօզին ա-
ւելի մօտէն սկսաւ դիտել։ Լեղ-
մը արիւն վզնոցին երկու մասերը
իրար կը փակցնէր։ Աղաղակ մըն
արձակեց։ Ցանկարծ, սկսաւ աւելի
մօտէն քննել վզնոցը, ուշադրու-
թեամբ Սարսափած բռնեց Ահ-
մէտի բազուկէն։*

*— Ձգէ՛, ձգէ՛ այս վզնոցը,
մի՛ դպիր անոր, ըսէ՛ ըսէ՛ ուրկէ՞
առիր։*

*— Հրապարակին վրայի վա-
ճառորդներէն։*

*Ֆրօզին ճանչցեր էր վզնոցը։ Իր
ամուսնութեան օրը՝ իր պառաւ
մօրաքոյրը Մարիկօն էր որ զայն
նուիրեր էր իրեն, իսկ Միշէլ Սո-
թիրիս Լազարինա մեկնած պա-
հուն, հետը տարած էր, ըսելով թէ
այս վզնոցը սուղ էր, եւ իր քովը
նուազ նեղութեան պիտի ըլլար
վտանգներու։ Իսկ հիմա՜... Ֆրօ-
զին խնդրեց Ահմէտէն որ զինքը
առաջնորդէ վաճառորդին քով,
կամ զանոնք իր մօտը բերէ. ինչ-
պէս որ կ'ուզէր, անպատճառ պէտք
էր որ զայն տեսնէր, որ անոր խօ-
սէր, եւ անոր ապրանքները շօ-
շափէր։*

*Ահմէտ հրաման տուաւ որ
անմիջապէս վաճառորդները հոն
բերեն իրենց կառքերով։ Ինքն ալ
ուզածը այդ էր արդէն։ Ահմէտ
զանոնք հարցաքննեց թուրքերէն
լեզուով թէ ուսկից ձեռք անցուցեր
էին առարկաները։ Անոնք բան
չէին գիտեր։ Բայց Ֆրօզին պա-
հանջեց որ պահ մը, կառքը ձգեն
դրան առջեւ։ Մարդիկը այս ան-
գամ բոլորովին հիացած՝ քաշուե-
ցան։ Իսկ Ֆրօզին, ջղայնութեամբ
ու տենդագին, դէմքին վրայ յուռ
յամառութեամբ մը կը խառ-
նշտէր կը պրպտէր առարկաները։
Ուզածը գտաւ վերջապէս կառքը
այնպէս մը հրեց որ, առարկաները
գետին թափեցան, տան ներսի
կողմը քաշուեցաւ, ապաստանեցաւ
մութ անկիւն մը եւ մինչեւ
Ահմէտ զայն կը հարցափորձէր,
աղաղակելով ան պատասխանեց.*

*— Ահա՛ թէ ինչպէս պատ-
ժուեցայ հիմա Ամուսինս սպան-
նեցին։*

*Եւ իր ոճրէն ու այս մահէն
սարսափած՝ գլուխը առաւ ձեռ-
քերուն մէջ ծնրադրեց, որովհե-
տեւ անոր համար, այս մահը եւ
իր ոճիրը անջատ բաներ չէին։ Ա՛հ,
պատուհասի պէս կուգար զինքը
հարուածել։ Այդ պահուն, ան չէր
մտածեր բողոքել, չէր մտածեր
իսկ խնդրել որ իր տղոցը խնայեն։
Կ'ուզէր որ ճակատագրին ճիրան-
ները մէկիկ մէկիկ իր միսին մէջ
կը մխրճուէին։ Երկինքն իր վրայ
կ'առնէր այս դաժանելի աղտը
մաքրելու գործը։ Ան ինքզինքը
տառապանքին կ'ենթարկէր։ Կ'ու-
զէր որ տառապանքը անհանդուր-
ժելի, անընդհատ ըլլար։ Իր միսն
մխուած ճանկերէն, անոնց խոցե-
րէն աւելին պէտք էր իրեն։ Իր
մարմնին վրայ տարաշէկ երկաթ-
ներ կ'ուզէր։ Երկնքի շանթերը
կ'ուզէր, բոլորը մինչեւ վերջինը
որ զինքը պիտի անէացնէր։*

*Կ'աղօթէր ան, միշտ կ'աղօ-
թէր, ջղագարի անընդհատ ծնրա-
դրումներով։*

*Ահմէտ խռոված, անոր ետեւէն
զայն կը դիտէր։ Թշուառականը
լացող այս կինը տեսնելով, իր
մորթին տակ յուռի զգացութիւն
մը կը զգար։ Կ'ուզէր միեւնոյն
ատեն մխիթարական խօսքեր մը
ըսել անոր։ Երբ պահ մը Ֆրօզին
ոտքի ելաւ Յուրբին պատկերը
համբուրելու, զայն խլեց իր աղօթ-
քէն, անոր ականջին փսփսաց թէ,
ալ խղճի խայթեր զգալու չէր, թէ
զայն իր տունը կը տանէր, հոն
քանի որ այլեւս ազատ էր, թէ
իր կեանքին բոլոր ուժովը պիտի
պաշտէր զայն, եւ թէ պէտք էր
որ դադրեցնէր լացը։ Զինք հար-
ուածող պատիժին բարութեան
մասին Ֆրօզինի արձակած առա-
ջին աղաղակներուն պատասխանե-
լու ձեւն էր այս։*

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

բած է գիւղացի զանգուածներուն մէջ։ Գիւղացիները ճնշելով տագնապը չլուծուեցաւ։ Պէտք է վերջ տալ այդ ճնշումին եւ բարձրացնել ցորենի գինը։

Համայնավար կուսակցութեան ծոցին մէջ լուրջ տարակարծութիւններ կային գիւղացիներու հանդէպ հետապնդուելիք քաղաքականութեան մասին։ Շատեր կողմնակից էին դադրեցնել կռիւը կուլակներուն (հարուստ գիւղացի) դէմ եւ գիւղացիները թողուլ իրենց հաճոյքին, քանի որ ատիկա է միակ միջոցը տագնապը լուծելու։

Գործակցականներուն առջեւ խօսած ճառին մէջ Ռիկով դատապարտեց վարչական միջամտութիւնը գործակցականի գործերուն, ու գիտել տուաւ որ եթէ ժողովուրդը գործակցականներուն նայի իբրեւ գիւանակալական հիմնարկութիւններ, վտանգը անխուսափելի է։

Ռիկովի երկու ճառերն ալ արտայայտութիւն մը կը նկատուին իր խմբակին՝ ընդդէմ Ստալինի։

∴ Խորհրդային կառավարութիւնը շարք մը հրամանագրեր հրատարակեց, որոնց շնորհիւ կը յուսայ դիւրացնել ցորենի նոր հունձքին յանձնումը։ Ցորենի, հաճարի, վարսակի եւ չոր խոտի լիպրային վրայ, կառավարութեան կողմէ ցարդ վճարուած գիները միջին 100ին 20 կոպէկի յաւելում մը պիտի կրեն։ Այլեւս բռնագրաւում եւ գիւղացիներուն դէմ հետապնդում տեղի չպիտի ունենայ։

∴ Իտալական «Կոնթէ Վերտէ» շոգենաւը Վլատիվոստոկէն անցաւ՝ ուղղուելով դէպի Ռուսիա։ Ասիկա առաջին նաւն է որ Եւրոպայէն ցորեն կը փոխադրէ։

Պատերազմը օրէնքէ դուրս

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու մասին 14 պետութեանց միջեւ կնքուելիք դաշինքը պիտի ստորագրուի հաւանաբար Փարիզի մէջ, Օգոստոսի վերջերը։ Միացեալ Նահանգներու արտաքին Նախարար Քէլլոկ դէպի Ֆրանսա ճամբայ պիտի ելլէ Օգոստոս 22ին։ Եւրոպական պետութեանց ուրիշ արտաքին Նախարարներ եւս խոստացած են Փարիզ գալ՝ ներկայ ըլլալու համար ստորագրութեան արարողութեան։

Նախագահ Քուլիճ հաւանած է որ այս պատմական դաշնագիրը ստորագրուի Փարիզի մէջ, եւրոպական մայրաքաղաք մը աւելի յարմար կը նկատուի, եւ թէ արտաքին Նախարարներու խորհրդաժողով մը աւելի եւս պիտի բարձրացնէ դաշինքին արժէքը։

Ճափոնի եւ Չեխոսլովաքիոյ կառավարութիւնները եւս ընդունեցին ամերիկեան առաջարկը՝ պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու դաշինքին մասին։

Ընտրական պայքարը Յունաստանի մէջ

Վէնիզէլոս երէկ մեկնեցաւ Մակեդոնիա՝ ընտրական պայքար մղելու համար։ Ազատական կուսակցութեան եւ ռամկավար միութեան միջեւ ընտրական գործակցութեան բանակցութիւնները վերջացան եւ Վէնիզէլոսի պայմանները ընդունուեցան։ Փափանաստասիի կուսակցութիւնը 12 թեկնածու պիտի ունենայ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ, երեք ալ հին Յունաստանի մէջ։

Զօրավար Քոնտիլիսի կուսակցութիւնը եւս կը փափաքի գործակցիլ Ազատականներուն հետ եւ 28 աթոռ կը պահանջէ, ինչ որ պիտի չտրուի հաւանաբար, քանի որ իր ներկայացուցած ուժէն վեր է այդ թիւը։

Միխալաքոփուլոս կը գործակցի Վէնիզէլոսի հետ, ու կը թուի թէ հինգ աթոռ պիտի տրուի անոր կուսակցութեան։ Քաֆանտարիս վերապահ դիրք կը բռնէ։ Ազատականներու հետ իր գործակցութիւնը խնդրոյ առարկայ չէ եւ գաղափարակից խմբակցութիւններու հետ ուրիշ ճակատ կը կազմէ։

Ընդդիմադիր շարքերուն մէջ ժողովրդական կուսակցութիւնը՝ որուն պետն է Ցալտարիս, կը գործակցի զօր. Մեթաքսասի Ազատամիտ կուսակցութեան եւ ուրիշ հակավէնիզէլոսականներուն հետ։

Հայ կնոջ մը արկածը

Լիոնէն կը գրեն մեզի Յուլիս 19 թուականով.—

Այս առաւօտ ժամը 9ին, երբ Տիկ. հիւլիւզար Տէրտէրեան կաթ կը տաքցնէր իր զաւկին համար, ալքոլէ լամբարի մը վրայ, ալքոլը յանկարծ կը բռնկի եւ պայթում առաջ կու գայ։ Դժբախտ կինը այրուածքներ կը ստանայ երեսին ու մազը կը բռնկի։ Օգնութեան աղաղակներուն վրայ ներս կը վազէ յարակից սենեակը բնակող Պ. Կարապետ Եղիշէեան, որու ջանքերով կարելի կ'ըլլայ առաջքն առնել կրակին որ սկսած էր տարածուիլ սենեակին մէջ։ Տիկին հիւլիւզար շուտով կը փոխադրուի Օթէլ Տիէօ հիւանդանոցը, ուր կը դարմանուի. վիճակը ծանր չէ, բայց մազին առջեւի մասը այրած է։

Լէօվէնշթայնի գաղտնիքը չի լուսաբանուած

Թալէ հասան Լէօվէնշթայնի երկու անձնագնացները՝ միլիառատէրին մարմինը դագաղի մէջ դնելով Պրիւսէլ փոխադրելու համար։

Այժմ դիակին գտնուելովը բոլորովին անհետացած են Լէօվէնշթայնի խորհրդաւոր անհետացման շուրջ հիւսուած առասպելները։ Սակայն տակաւին գաղտնիքը կը մնայ գաղտնիք. Լէօվէնշթէյն ոճիրի՞ կամ արկածի՞ զոհ է թէ անձնասպան եղած է։ Զանազան օդանաւերով, նոյնիսկ իր սեփական օդանաւով կատարուած մէկէ աւելի փորձերը ցոյց տուին թէ անկարելի է բանալ դուրսի դուռը, երբ օդանաւը արագօրէն կը թռչի։ Հետեւաբար անկարելի պիտի ըլլայ երեւան հանել մահուան բուն պարագաները։

∴ Լէօվէնշթայնի ընտանիքը 10,000 ֆրանք տուաւ աքատարար Պօկրանի՝ իբրեւ առաջին վարձատրութիւն. իր ընկերներուն ալ դրամական նուէրներ եղան։

∴ Ֆրանսացի դատական բժիշկ տոքթ. Փօլ երէկ մանրակրկիտ դիազննութիւն կատարեց՝ հասկնալու համար թէ միլիոնատէրը թունաւորուա՞ծ է կամ ոճիրի զո՞հ գացած է։

∴ Միլիառատէրին ձիերը աճուրդով պիտի ծախուին Իրլանտայի, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ, անմիջապէս որ օրինական ձեւակերպութիւնները կատարուին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկանուշ Կէնճեան եւ զաւակները Սահակ, Կարօ եւ Խսկիկ Կէնճեան եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց [illegible] եւ ազգականին՝ ՓԱՆԻԿ ԿԷՆՃԵԱՆի [illegible] առիթով։

Լիոն 19 Յուլիս 1928

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին [illegible] 131 Fbg du Temple, Belleville. [illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant [illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն : 288bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	
Յամս. 6 ա. Տար.	
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20շ. 40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6տոլ. 10տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100ֆ. 200ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՅՈՒԼԻՍ 1928

24 JUILLET 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 706

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊԸ

Քաղաքական շրջանակներու մէջ ծանր տպաւորութիւն գործեց Եգիպտոսի սահմանադրական իրաւունքներուն կրճատումը, արքայական հրովարտակով։

Այդ խռովայոյզ երկիրն ալ երեք տարի պիտի զրկուի խորհրդարանէ եւ մամուլի ազատութենէ։

Բոլոր անոնց համար որ ուշադրութեամբ հետեւած են Եգիպտոսի դէպքերուն, անակնկալ մը չէ այս կարգադրութիւնը։ Խորհրդարանը արուեցաւ առանց արտասովոր խռովութեան մը, բայց նախատեսութիւն ծանր դէպքերու, որոնք անխուսափելի են, ներկայ պայմաններուն մէջ։

Արդարեւ, այն օրէն ի վեր որ ապարէզէն քշուեցաւ ազգայնական Նահաս փաշա, փաստաբանական յանցանքով մը, որքէն սահծուած էր անել մը։ Խորհրդարանին մեծամասնութիւնը ազգայնականներուն ձեռքն ըլլալով, նոր դահլիճն ալ պիտի ենթարկուէր անոնց ազդեցութեան, կամ երկիրը պիտի տառապէր անիշխանութեան։ Թագաւորը նշանակեց փոխանցման դահլիճ մը, ընթացիկ գործերը վարելու համար։ Եթէ խորհրդարանը լուծէին եւ նոր ընտրութիւններ կատարէին, նորէն ազգայնականները պիտի շահէին մեծամասնութիւն, թերեւս աւելի ջախջախիչ։

Արդ, այդպիսի խորհրդարան մը եւ անկէ բխած դահլիճը չէր կրնար վաւերացնել Անգլիոյ առաջարկած դաշնագիրը, որ մանր փոփոխութիւններու դուռ բացաւ ամիսներ առաջ, եւ ապա մերժուեցաւ, իբրեւ նուազագոյն չարիք։ Դաշնագիրը սեղանի վրայ է միշտ, եւ ուշ-կանուխ նորէն պիտի ծագի զայն վերջնապէս մերժելու կամ վաւերացնելու խնդիրը։ Անգլիա 1922 փետր. 28ին, հանդիսաւոր յայտարարութեամբ մը ճանչցաւ Եգիպտոսի անկախութիւնը, բայց կը պնդէ կարգ մը իրաւունքներու վրայ, որոնց մերժումէն կամ ընդունելութենէն կախում ունի անկախութեան ճակատագիրը։

Վիճելի գլխաւոր հարցերն են— հաղորդակցութիւնները, երկրին զինուորական կազմակերպումը, օտարականներու պաշտպանութիւնը եւ Սուտանի խնդիրը։

Վերջին անգամ, երբ Սարուաթ փաշա կը բանակցէր, բրիտանական կառավարութիւնը աննշան զիջումներ ըրաւ, բայց անդրդուելի մնաց հիմնական կէտերու մասին։ Եւ կը մնայ մինչեւ այսօր։

Բրիտանական մամուլը վերապահութեամբ կ'արտայայտուի Թագաւորի վերջին կարգադրութեան մասին. բայց անոր պիտի ըլլար բացատրել թէ տեղեակ է ամբողջ անցուդարձին։ Գիտէ որ այդ վճռական որոշման ներշնչողն է Մեծն Բրիտանիան ինք, որպէսզի, ազատ՝ խորհրդարանի եւ մամուլի ճնշումներէն, յաջողի լուծել դաշնագրի խնդիրը։ Բարձր դիւանագիտութեան համար ի՛նչ նշանակութիւն ունի եթէ, սահմանադրական իրաւունքներու կրճատումով, Եգիպտացիները զրկուին եւ իրարու գլուխ ճեղքեն։ Այդ կարգի դէպքերը պիտի ապացուցանեն թէ Եգիպտոս տակաւին հասունցած չէ անկախութեան համար, հետեւաբար նոր պատրուակներ պիտի աւելնան խնամակալութիւնը պահպանելու եւ զանազան միջամտութիւններ կատարելու։ Եգիպտացիներուն կը մնայ լռութեամբ մերժել եւ տեղի չտալ այդ պատրուակներուն։

Հասկնալի է որ բրիտանական աշխարհակալութիւնը երբեք միտք չունի հրաժարելու Սուէզէն, ինչպէս Մանշէն, Ճիպրալթարէն կամ Սինկափուրէն։ Որքան ալ, մանաւանդ Մեծ Պատերազմէն յետոյ, ստիպուած ըլլայ գոհացնել բազմազան ազգերու անկախութեան իրաւունքները, չի կրնար ձեռքէ հանել կայսրութեան բանալիները։ Հազիւ ճանչցաւ Իրլանտայի Ազատութիւնը, միշտ ապահովելով իր կողերը, վտանգի պահուն, եւ Հնդկաստանի հանդէպ տիրող դժկամակութիւնը հաստատելու համար, կը բաւէ յիշել թէ, ընկերվարական Մաքտոնալտն անգամ, իր իշխանութեան առաջին օրերուն, սպառնալիքներ ուղղեց Հնդիկ ըմբոստներուն...։ Եւ աւելի բարեացակամ չէր Եգիպտոսի հանդէպ, քան պահպանողական Պոլտուինը։

Աւելորդ բացատրութեամբ, բրիտանական աշխարհակալութիւնը, ժամանակի պահանջներուն յարմարելով հանդերձ, անխախտ կը պահէ իր սկզբունքները։ Եւ Եգիպտոսը այդ քաղաքականութեան հետեւանքներն է որ կը կրէ, պարբերական տագնապներու մատնուելով։

Անշուշտ ծանր է կացութիւնը։ Թերեւս աւելի ծանր քան առաջ։ Երբ կառավարութիւնը հարիւրաւոր ոստիկաններ եւ զինուորներ փողոց կը թափէ, ազգայնականներուն ժողովը արգիլելու, եւ նախորդ վարչապետ Նահաս փաշան անգամ իր տունը գոհելու խօսքեր կ'ընէ ամբոխին, դիւրին է գուշակել յառաջիկայ դէպքերը։ Չմոռնանք որ դեռ Յուլիս 19ին հռչակուեցաւ դիկտատորութիւնը, եւ կիրքերը գրգռուած են արդէն։ Արդ. երեք տարի փակ պիտի մնայ խորհրդարանը, ինչպէս եւ մամուլի լեզուն. իսկ երեք տարին այնպիսի ժամանակամիջոց մըն է որ կրնայ հազար փորձանքի դուռ բանալ։ Եգիպտոսի ժողովուրդը առած ըլլալով անկախութեան ճաշակը, մեծ ճիգերու կարօտի, իր պաշտպանութիւնը պահելու համար։ Բայց միանգամայն ունի ուշիմ վարիչներ, որոնք յաջողեցան մեծ չարիքներ կանխել, ուրիշ տագնապներու առեն։

Ամէն պարագայի մէջ, ուշադրութեան արժանի է կացութիւնը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՒՔԻՒՐՏ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Թամկավար Արշակ Սաֆրաստեան տեսութիւն մը գրած ըլլալով քրտական շարժման մասին, Յուսաբեր խմբագրականներու շարքի մը մէջ հետեւեալ եզրակացութիւնը կը հանէ (13 Յուլիս).

— «Ես համոզուած եմ,— կը գրէ Ա. Սաֆրաստեան,— որ քիւրտ գիտակից բոլոր պարագլուխները սրտանց կ'ուզեն գործակցիլ մեզ հետ եւ իրենց ապագայ ծրագիրը կը հիմնեն այդ պատահականութեան վրայ։»

Թերեւս չափազանցութիւն կայ այս համոզումին մէջ. որովհետեւ այն է սակայն, որ Քիւրտը մեր բարեկամութիւնն ու մեր գործակցութիւնը կ'որսայ։

Ուրեմն թող այն աշխատանքը, զոր մենք յանուն մեր Դատի կը թափենք բուն հայրենիքէն հազարաւոր մղոններ հեռու, գէթ չափով մը թափենք այդ հայրենիքէն ոչ հեռու ինկած հողերուն վրայ։

«Եթէ որ մենք մեր ուժի կէսը վատնէինք քիւրտերի վրայ, գուցէ այսօր ազատուած լինէինք»,— թէեւ ուշացած, թող սակայն անգամ մըն ալ կրկնենք հոս նահատակ Զաւէնին բառերը Տե՛ս «Հայրենիք», 1928 Յունիս, Ռուբէնի «Յուշեր»։

Եւ ինչ որ չըրինք երէկ, թող ընենք այսօր։

Կը վախնանք, թէ յուսախա՞բ կ'ըլլանք Քիւրտէն։

Ապահով կրնանք յայտարարել, որ այդ յուսախաբութիւնը աւելի մեծ պիտի չըլլայ, քան այն, ինչ որ մենք ունեցանք «հայասէր» Ռուսէն եւ «մարդասէր» Եւրոպայէն։

Իսկ մենք, հակառակ մեր այս դառնագոյն յուսախաբութեանց, այսօր վերստին կը մաշենք Ռ'ւ Ռուսիոյ Ռ'ւ Եւրոպայի դուռները։

Ինչո՞ւ ուրեմն հեռու մնանք Քիւրտէն, որ իր լեռներուն վրայ մեր պայքարը կը շարունակէ այսօր։

Անո՞ր համար միթէ, որ «դիւանագիտօրէն արհամարհելի քանակ մը դարձած ենք»,— ինչպէս կ'ըսէ Գ. Սաֆրաստեան։

Այո՛, զէնք ու, բազուկ չունինք, սակայն ունինք ուրիշ առաւելութիւններ, որոնցմէ զուրկ է Քիւրտը եւ որոնց կարիքը ան ունի։

Ուրեմն թող գոնէ ա՛յս սահմաններուն մէջ մեր աջակցութիւնը բերենք քիւրտ ժողովուրդին, իր մղած ազատագրական պայքարին մէջ։

«Արտասահմանի մեր ամբողջ մամուլը,— կը գրէ Գ. Սաֆրաստեան,— առանց կուսակցական խտրութեան, կրնայ մեծապէս նպաստել շարժման բնական զարգացման, առայժմ հրաժարելով քիւրտ շարժումը ղեկավարողի եւ խորհրդատուի դերէն»։

Գ. Սաֆրաստեանի այս բաղձանքով կ'եզրափակենք մեր յօդուածաշարքը։»

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԷՆ ՎԵՐՋ

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ փաստաբաններու կաճառը որոշած է Երեքշաբթիէն սկսեալ երեք օր գործադուլ յայտարարել, բողոքելու համար Սահմանադրութեան ապօրէն կախակայումին դէմ։ «Էլ Ահրամ» կը հրատարակէ բազմաթիւ բողոքի հեռագիրներ՝ կառավարութեան դէմ, մինչ «Էլ Սիասա» կը հրատարակէ նոյնքան հեռագիրներ, որոնք հաւանութիւն կը յայտնեն Թագաւորին «խոհեմ արարք»ին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵԾ ՊԱՏԻՒՆԵՐ՝ ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴԻ ՄԸ

Վերջերս Ամերիկայի մէջ տիպար օդանաւի մեծ մրցում մը տեղի ունեցած էր եւ շահած էին 16 տարեկան երկու պատանիներ՝ Արամ Աբգարեան, Տիթրոյթէն եւ Թոմաս Հիլ, Ուինսթըն-Սէյլընէն, երկուքն ալ ամերիկեան քաղաքացիներ։

Իբրեւ վարձատրութիւն այս յաղթանակին, երկու պատանիները Ամերիկայէն ղրկուեցան Եւրոպա, ուր պիտի այցելեն գլխաւոր քաղաքները՝ ի հաշիւ մրցումը կազմակերպող հիմնարկութեան։

Արամ Աբգարեան եւ Թոմաս Հիլ անցած շաբաթ Ամերիկայէն հասան Լոնտոն, ուկից օդանաւով Փարիզ եկան եւ այցելեցին գլխաւոր թատրոնները, սինէմաները, թանգարանները, արձանները, մեծ պանդոկներն ու վաճառատուները. Էյֆէլի աշտարակին վրայ ելան եւ ուրիշ զանազան պատիւներու արժանացան։

Սակայն այս բոլորին մէջ ամէնէն կարեւորն է այն ընդունելութիւնը, զոր ըրաւ իրենց Ֆրանսայի Աէրօ-Քլիւպը (օդանաւային ակումբ)։ Մեր հայրենակիցն ու իր ընկերը ստորագրեցին ոսկեմատեանին մէջ, ճիշդ ինչպէս անցած տարի ստորագրած էին Լինտպէրկ, Չէմպըլին եւլն.։

Երկու պատանիները շատ լաւ տպաւորութիւն ստացած են Փարիզէն։ Քանի մը օրէն ժընեւ կը մեկնին։

Քարքասոնի երկհազարամեակը

Մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ Քարքասոն քաղաքի հիմնարկութեան 2000րդ տարեդարձը, ի ներկայութեան Գ. Տումէրկի եւ վեց նախարարներու։ Ճառեր խօսուեցան եւ միջնադարեան տարազներով զանազան զինուորական եւ ժողովրդեան հանդէսներ եղան։

∴ Այս առթիւ Քարքասոնի նահանգային ժողովը Հանրապետութեան նախագահին ներկայացուց առաջին օրինակը Օտ նահանգի տնտեսական ատլասին, զոր պատրաստած է Գ. Զատիկ Խանզատեան։ Գ. Տումէրկ ջերմապէս շնորհաւորեց Գ. Խանզատեանը, որ հոն ներկայ էր։

Աւստրիագերմանական ցոյց մը ի պատիւ Շուպէրթի

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ մեծ երաժշտագէտ Շուպէրթի յիշատակին կատարուած հանդէսներու վերջին մասը։ 180.000 երգիչներ, որոնց 140.000ը Գերմանիայէն եկած էին, տողանցք կատարեցին Ռինկի մեծ հրապարակին վրայ, ուր տեղ գրաւած էին բացի պաշտօնական մարմիններէ, մօտ մէկ միլիոն հանդիսականներ։ Տողանցքը սկսաւ առտուան ժամը 11ին եւ տեւեց մինչեւ իրիկուան 7ը։ Թափօրին մէջ կը ծածանէին 10.000 դրօշակներ, զորս կը ծափահարէին մէկ միլիոն հանդիսականները։

Պաշտօնական բեմին մէջ նստած էին Աւստրիոյ հանրապետութեան նախագահ Հայնիշ, քաղաքապետ Զայց, ընկերվարական, Գերմանիոյ Ռայխսթակին նախագահ Լէօպէ, եւ կարգ մը դեսպաններ։

Այս ցոյցին մեծ կարեւորութիւն կը տրուի։ Վիեննայի համագերմանական թերթերը հանդէսին ներբողականը կ'ընեն խանդավառ տողերով.«Տիեզերք ականատես եղաւ աննախընթաց ցոյցի մը՝ ի նպաստ աշխարհի չորս կողմը ցրուած 100 միլիոն Գերմաններու միութեան», կը գրէ թերթ մը։

Այն պահուն, ուր Հոհէնցոլեան պատուիրակութիւնը կ'անցնէր պատուոյ բեմին առջեւէն, հանդիսականներէն մաս մը թնդացուց Հոհէնոսի երգը, ու անմիջապէս ամբողջ այդ բազմութիւնը սկսաւ միաձայն երգել. «Կ'երդնունք պահել ու պաշտպանել Հոհէնոսը»։

Նման ցոյցեր տեղի ունեցան, երբ երեւցան հարաւային Թիրոլի երեք պատուիրակները։ Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ, ամբոխը խելայեղ կը ծափահարէր այս երեք մարդիկը, որոնք խորհրդանշանն էին Իտալիոյ կողմէ խլուած աւստրիական նահանգին։

Հարիւրաւոր նուագախումբեր մինչեւ վերջ կը նուագէին գերմանական քայլերգը՝ «Տէօյչլանտ իւպէր ալլէս»։ Վիեննայի ամբողջ պահակազօրքը շարժման մէջ դրուած էր կարգը պահպանելու համար։

Ատլանտեանը կտրելու նոր փորձ մը

Ֆրանսացի ծովային սպայ Փարի, կիրակի օր ժամը 17ին «Ֆրէկաթ» ջրօդանաւով Պրէսթէն ճամբայ ելաւ դէպի Ամերիկա։ Իրեն կ'ընկերանան մեքենավար Մուրօ եւ անթելի մասնագէտ Քատու։ Ֆրանսացի օդանաւորդները Ատլանտեանը պիտի կտրեն երեք հանգրուանով՝ Ասորեան կղզիներ (2080 քիլոմեդր), Պերմուտեան կղզիներ (3540 քիլ.) ու Նիւ Եորք (1230 քիլ.), ընդհանուր գումար 6760 քիլոմեդր, զոր կը յուսան կտրել ժամական 130 քիլոմեդր արագութեամբ։

Վերջին պահուն հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ «Ֆրէկաթ» Ասորեան կղզիներու Հորթա նաւահանգիստը հասած է Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 2. 22ին (Նիւ Եորքի ժամ)։

∴ Օդանաւորդ Ֆավրօ երէկ առաւօտ Պուրժէի կայանին մէջ փորձի թռիչք մը կատարեց որ Մարմիէի օդանաւով, որ ...

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ Կ'ԵՐԳԵՆ

— Ես երգելով կ'ուզեմ մեռնիլ, կ'աղաղակէր հայ բանաստեղծը:

— Մենք երգելով կ'ուզենք ապրիլ, կը գոչեն Վիեննայի մէջ, հարիւր հազարաւոր համագերմաններ:

Զարմանալի չէ որ յաղթական երկիրներու մամուլը ծեծնութեամբ, բայց միանգամայն մտահոգութեամբ կը հրատարակէ ի պատիւ Շուպէրթի սարքուած տօնախմբութեան նկարագրութիւնը:

— Հանդէսին մասնակցեր են 250.000 հոգի, որոնց 130.000ը Գերմանիայէն եկած կամ գերման ծագումով, կը գրէ թերթ մը:

— Երգիչներուն թիւն էր 180.000, որոնց 140.000ը յատկապէս գերմանացիներ, կը ճշտէ ուրիշ մը:

— Ամէնէն շատ կը լսուէր «Գերմանիա, Գերմանիա ամէն բանէ վեր»...

— Պերլինէն Վիեննա շտապեր էին բազմաթիւ պաշտօնական, պատասխանատու անձեր, որոնք ճառերով կ'արծարծէին Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացումը (Անշլուս):

Եւ քաղաքական տեսութիւններ, ազդարարութիւններ, դաշնագրի տրամադրութիւններ՝ յաղթականներէն դէպի պարտեալները,

Եւ սակայն, սիրտերը կը շարժին եւ ալեծուփ բազմութիւնը կը թնդացնէ Վիեննայի փողոցները, գեղարուեստական երգերուն հետ՝ երկու Գերմանիաներու միացման եղանակն ալ հնչեցնելով.

— Պիտի գա՛յ օրը երբ յաղթութիւն պիտի առնէ հին Գերմանիան, միացնելով աշխարհի բոլոր Գերմանները...

Կարելի է գրաւել սահմանները, դաշնագիրներ պարտադրել եւ սպառնալիքներ տեղալ, բայց ո՞վ կրնայ խափանել երգը, — ժողովուրդներու իսկական զգացումներուն յորդահոսան ալիքը.

— Եւ երգելով կ'ուզեմ մեռնիլ...

Կամ,

— Ես երգելով պիտի ապրիմ...

ԱՐՇԱՒԻՐ

ՄԱՀ ԶՕՐԱՎԱՐ ՍԱՎՕՖԻ

Նիսէն հեռագիր մը կը ծանուցանէ մահը պուլկար զօրավար Միշէլ Սավոֆի՝ Սէն-Վալիէտը-Թիէյի մէջ, ուր կ'անցընէր ամառը: Հանգուցեալը Պալքանեան պատերազմին (1912-13) պուլկար բանակներու վերին հրամանատարն էր եւ մեծ համբաւ շինեց՝ Թուրքերու վրայ տարած իր ջախջախիչ յաղթանակներով: Պալքանեան պատերազմէն վերջ Պոլիս գնաց՝ իբրեւ հաշտութեան Ա. պատուիրակ: 1920ին նշանակուեցաւ Փարիզի պուլկար դեսպան, պաշտօն զոր վարեց երեք տարի եւ հրաժարեցաւ առողջական պատճառներով. վերջին տարիները քաշուած էր կրաս, քօթ տ'Ազիւր:

ԲԵՒԵՌԱՒՈՐՑՆԵՐԷՆ Մարիանօ, որուն սրունքը կտրած էին, Զիթթա տի Միլանօ շոգենաւին մէջ, մեռած է:՝ Ցափփի եւս ծանրապէս հիւանդացած է: Այս երկու հազարապետներուն դէմ խիստ քննադատութիւններ եղած էին, որ լքած են փրօֆ. Մալմկրէնը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

Ատրպատականի երեսփ. ընտրութիւնները.— Քրտական խնդիրը եւ մեր ճակատագրութիւնը.— Օտար առանձնաշնորհներու ջնջումը.— Ի՛նչպէս կը ճաշկնան այս փոփոխութիւնը.— Կիներու շարժումը

Սկսուած են Խորհրդարանի հայ պատգամաւորի ընտրութիւնները։ Պարսկահայերը երկու պատգամաւորներ կուտան, մէկը՝ հարաւի հայութիւնը, երկրորդը հիւսիսի։ Վերջին մասը տարիներէ ի վեր մեր թեկնածուն կ՚ընտրէ՝ ընկեր Զօրա Սագինեանը։

Այս անգամին ալ դրուած էր անոր թեկնածութիւնը։ Ինչպէս ամէն անգամ, այս անգամ ալ հակադաշնակցական ուժերը միացած, իրենց տկար ձայնով, հրապարակը կ՚ազդեն միշտ, թեւ ու թիկունք ունենալով ռուսական հիւպատոսարանը։ Այս անգամ՝ ռուս-պարսկական դաշնագրի քուէարկութեան ժամանակ հայ պատգամաւորի ձեռնպահ մնալու պարագան եւ քրտական շարժումը մասի փաթթոց շինած, կ՚ուզեն միտքերը պղտորել, միաժամանակ որոնելով թեկնածութիւնը պետական հասարակ պաշտօնեայի մը (Նախկին Հնչակեան), որ ոչ միայն պարսկերէն, այլ եւ հայերէն անգամ իր միտքը արտայայտելու անկարող է։

Աչքի կը զարնէ տարօրինակ երեւոյթ մը,— տասնեակ տարիներ առաջ, լաւ գիտեմ, այն տարրերը, որ միշտ Թաւրիզի մէջ կեդրոնած ցարական Ռուսիոյ հիւպատոսարանի ոյժին, կը պայքարէին Դաշնակցութեան դէմ եւ կը հալածէին, այսօր ալ իրենց կռնակը տուած «յեղափոխական» Ռուսիոյ հիւպատոսարանին, կը պայքարին եւ կը հալածեն։ Եւ ինչպէս անցեալին մէջ ցարի ներկայացուցիչները, նմանպէս ալ այսօր Կրեմլինը ներկայացնողները կ՚աջակցին այդ տարրերուն, անցեալի նման բոլոր աշխատաւորներու, գիւղացիներու, բանուորներու, հակակրանքին զուգընթաց։

Տարօրինակ չէ՞ և անլուծելի՝ յեղափոխական նուաճումը այս ձեւի տակ — նոյն տղաներու հետ, նոյն աշխատաւորութեան դէմ, որքան հասկնալի էր 1917էն առաջ։

* * *

Քիւրտ-սմկական կռիւները, երբեմն կը շարունակուին ուժեղ թափով։ Դժբախտաբար լուրերը կը պակսին։ Կառավարութիւնը շարունակ զօրքեր կ՚ուղարկէ, սահմանագլուխ, դաշնակից Թուրքիոյ հանդէպ յանձն առած դիւցազական պարտականութեանց մէջ չթերանալու համար։ Ատրպատականի զինուորական իշխանութիւնը վերջերս սկսած էր կասկածիլ եւ նոյնիսկ քանի մը Հայեր բանտարկեց, բայց Թէհրանէն եկած հրահանգին վրայ, այդ անմեղները ազատ արձակուեցան։ Մեր կառավարութիւնը քաջ գիտէ որ պարսկահայութիւնը բացարձակապէս չէզոք է այս խնդրին մէջ, եւ ո՛ր եւ է շահէ աւելի կը գերադասէ հայ պարսիկ բարեկամութեան պահպանումը։ Համոզուած ենք որ այս խնդրին շուրջ՝ մեր ցեղի թշնամիներունկողմէ երեւան հանուած բոլոր բանսարկութիւնները ոչ միայն արդիւնքի չպիտի յանգին, այլ եւ պիտի լուսաբանեն հայութեան՝ պարսիկ երկրին եւ ժողովուրդին այնքան նուիրուած ըլլալու իրականութիւնը։

Բարեբախտաբար այս ճըշմարտութիւնը յայտնի է այս երկրի, թէ կեդրոնի եւ թէ ծայրամասերու ղեկավար շրջաններուն։

.:.

Մայիս 10ին Թաւրիզը արտակարգ հանդիսաւորութեամբ տօնեց «կապիտիւլասիոն»ներու ջնջումը։ Ամէն տեղ ճառախօսները, մեծ մասով Թուրքերէն կը բացատրէին բազմահազար, ժողովուրդին դէպքին նշանակութիւնը։ Բայց այդ արդիւնք չէր որ ամէն մէկը իր գիտցածին պէս բացատրէ այս նորութիւնը։ Դեռ թարմ տպաւորութեան տակ՝ հասարակ ռամիկանը կը հաւնայ թէ «կապիտիւլասիոն»ներու ջնջման հետեւանքով ինքը կրնայ առանց թոյլտուութեան մտնել օտար հիւպատոսարան մը։ Վաճառականը այս գործը կը համարէ վնասակար երկրին տնտեսական շահերուն, վախնալով որ օտար դրամագլուխը հրապարակէն պիտի քաշուի եւ շուկան պիտի մեռնի։ Հայկական թաղին մէջ խանութ պահող նպարավաճառը կը կարծէ թէ այսուհետեւ իր հայ գնորդը չի համարձակիր ըսելու, թէ այսինչ ապրանքը փճացած է, հին է, լաւը տուր։ Կրօնաւորը կը մտածէ, թէ կառավարութիւնը այժմ կրնայ պարտադրել, որ եւրոպացի եւ հայ կիներ «հէջաբ»ով փողոց ելլեն, իրենց կիներուն դէշ օրինակ չըլլալու համար։ Եւ շատ այսպէս յաճախ արտառոց կարծիքներ։

Դժբախտաբար ժողովուրդը լուսաբանուած չէ ծանօթ խնդրի մասին։ Առաջնորդներուն կը մնայ բոլոր միջոցներով բացատրել դէպքին դրական, թէ բացասական կողմերը։ Գիտակից տարրերու կարծիքով, անհրաժեշտ է դատարանները արմատական փոփոխութեան ենթարկել, որպէս զի օտարահպատակները իրենց պահանջներու մասին վստահութիւն ունենալով, առեւտրական ձեռնարկները չդադրեցնեն։ Փաստ է, որ առանց օտար դրամագլուխի այս երկիրը իր ներկայ պայմաններով ի վիճակի չէ քիչ շատ յառաջ տնտեսական բարգաւաճում ապահովել։

Մէկ տարի առաջ արդէն Շահը առանձին հրովարտակով ջնջած էր օտար առանձնաշնորհները զոր Խորհրդարանը ծափերով հաստատեց։ Մէկ տարուան ժամանակամիջոց էր տրուած շահակից օտար պետութիւններուն, նոր համաձայնութիւններ կնքելու։ Անգլիան շատ դժուարութիւններ հանեց — այս առթիւ գրած եմ «Յառաջ»ին — թէհրանէն ստացուած լուրերու համաձայն, արդէն խնդիրը կարգադրուած է նոր պայմանագրութեամբ մը, որով Անգլիան յաջողած է որոշ առաւելութիւններ կորզել ի նպաստ գլխաւորաբար իր տնտեսական քաղաքականութեան։

.

Կիներու շարժումը այստեղ յառաջ կը տարուի Թէհրանէն հակառակ ճամբով։ Այնտեղ նախ քան Սահմանադրութիւնը սկըսուած են աշխատանքներ եւ տարիներու փորձառութեան շնորհիւ ժամանակի հետ կը մօտենայ իր լուծման կէտին։ Այստեղ սակայն աւելի կովկասեան Թուրքերու ձեռքին պրոպագանդի միջոց մըն է դարձած։ Ինչպէս յայտնի է, ամիսներ առաջ կիներու եւ այրերու խառն ժողով մը բացաւ ռամիկանութիւնը, որուն յաջորդեցին ձերբակալութիւններ եւ սեղմումներ։ Ցակաւին կիներու ազատագրութիւնը պաշտպանող մարդիկ կան բանտերու մէջ. հակառակ հոսանքները, մասնաւորաբար հոգեւորականութիւնը, օտար մատ ցոյց տալով ամէն կերպ կ՚աշխատին խեղդել շարժման բոլոր սաղմերը։

Այս շրջանին. մէջ. . կը թուի թէ դեր պիտի խաղան պարսկական եւ օտար դպրոցներու մէջ ուսած աղջիկները, որոնք աւելի հիմնաւոր կազմակերպութիւններ առաջ բերելու հաւանականութիւնն ունին, քան Թուրք-բոլշեւիկներու ձեռքը գործիք դարձած՝ իրենց նախորդները։

Այստեղ խոլամ կնոջ վիճակը աւելի քան ուրիշ վայրերու մէջ —եթէ մանաւանդ համեմատենք Գիլանի կամ Թէհրանի հետ,— աչքի կը զարնէ ոչ միայն զարդերը, փողոց, շուկայ, գրասավայր, թատրոն, շարժանկար, այլ նոյն իսկ իր տանը պատերէն ներս։

Ոչ թէ պարսկական, այլ Թրքական հարէմն է որ կը տիրապետէ տակաւին։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՕՏԱՐ ՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Լայպցիգի մէջ դոկտոր Վալտեր Գերբինգի հրատարակութեամբ լոյս տեսած է «Das Erdbild der Gegenwart» (երկրի ժամանակակից պատկերը) աշխարհագրական գործի երկրորդ եւ վերջին հատորը, որու մէջ պրոֆ Ֆրից Բրաուն գլուխ մը նուիրած է Հայաստանին։

Խօսելէ յետոյ Հայաստանի աշխարհագրութեան, կլիմայի, բուսականութեան կենդանիներու, տնտեսութեան մասին, Բրաուն կը դառնայ Հայերու նկարագրին. ու հոդ իր կարծիքը մասամբ անպաստ է մեզի համար։

«Քաղաքաթիւ Հայեր,— կ՚ըսէ ան,— ունէին բարձր պաշտօններ, ու շատերը՝ իշխանական հարստութիւն։ Եւ ահա անգէն ծառայի երկչոտութեան կը միանայ անսահման մեծամտութիւն։ Հայերը անարդարութիւն կը համարէին, որ կոպիտ Թուրքը տէրն էր աւելի կրթուած Հայի ու օսմանեան թշնամիները, որոնք անկախութեան նմանօրինակ ձգտումներ կը սնուցանէին Հայերու մէջ. ճակատագրական ճամբու մը մէջ մղեցին այս վերջինները։ Ասոր կալի բաներ ապրեցան Հայերը։ Հայաստանի մէջ կ՚իշխէին Թուրք պաշտօնէութեան [illegible], որոնք՝ իրենց զէնքուժերուն համար ուրիշ տեղ պաշտօնանկ եղած ըլլալով կ՚ուղարկուէին Հայաստան։ Եթէ քանի մը անպատասխանատու Հայեր բռնութիւն մը գործէին, ամէն մէկ յանցաւորի եւեւէն հազարաւոր անմեղ ազգակիցներ դէպի մահ ու սարսափ կ՚ուղարկուէին։ Եկաւ համաշխարհային պատերազմը. ու Հայերը թշնամիին համար արտայայտած իրենց համակրանքը սարպուեցան քաւել անով որ, մէկ ու կէս միլիոն այրեր, կիներ ու երախաներ «տեղահանութեան» դէպի սովամահութիւն։ Ո՞վ կրող է մերժել իր կարեկցութիւնը անոնց...

Այս տողերուն առիթով մեր բարեկամներէն հանրածանօթ դոկտոր Ռորբախ կը գրէ.

— «Հեղինակը կը ներէ ինծի, եթէ ենթադրեմ, որ ինքը ճանչցած է Հայերը մեծ քաղաքներու մէջ, ինչպէս, օրինակ, Պոլիս եւն., բայց ոչ բուն Հայաստանի մէջ։ Ես ճանչցած եմ զանոնք նաեւ հոն, իբրեւ գիւղացիներ, արհեստաւորներ, վարպետներ։ Ու եթէ մէկը կ՚ուզէ կատարեալ գաղափար կազմել ժողովուրդի մը մասին, պէտք է այցելէ անոր իր բուն հայրենիքին, այլ ոչ գաղթավայրերու մէջ։ Պրոֆ. Բրաուն անշուշտ իրաւունք կուտայ ինծի, եթէ ըսեմ, որ անարդարութիւն մըն է Թուրքերու հանդէպ՝ դատել Թուրք ժողովուրդը, նկատի ունենալով միայն Պոլսի նախկին, հիմնովին անպարկեշտ պաշտօնէութիւնը, «էֆէնտիները»։ Եւ ինչ որ ճիշդ է Թուրքերու համար, աւելի եւս ճիշդ է Հայերու համար։

Սակայն ինծի համար կարծիքներու այս տարբերութենէն շատ աւելի կարեւոր է այն իրողութիւնը, որ պրոֆ Բրաուն անվերապահօրէն կը հաստատէ մէկուկէս միլիոն Հայերու ոչնչացումը Թուրքերու կողմէն։ Նոյնը առաջ եւ ասած եմ «Երկիրներ եւ ժողովուրդներ» խորագիրը կրող գրքոյկիս մէջ, կցելով թէ ասիկա ամէնէն մեծ եւ կազմակերպուած ջարդն է համաշխարհային պատմութեան մէջ։

Պրոֆ Բրաուն հարց կուտայ, թէ՝ հայ ժողովուրդի այս զարհուրելի բնաջնջումէն յետոյ՝ որքա՛ն արդարացի է «Հայաստան» աշխարհագրական անունին գոյութիւնը։ Ասիկա իրապէս հետաքրքրական հարցում մըն է միայն, բայց անոր մէջ կը պատկերանայ ամբողջ հայկական սարսափը։ Անշուշտ, կայ Հայաստան մը— աշխարհագրական, որ մեծ երկիր մըն է. եւ ազգային, որ փոքր երկիր մըն է։ Այդ փոքր երկրի՝ այսօրուան Խորհրդային Հայաստանի մէջ կ՚ապրի սաղմը ժողովուրդին, որու վերատնձնաւորումը ուշ կամ կանուխ պիտի սկսի։ Թող դատեն Հայերու մասին, ինչպէս կ՚ուզեն բայց ոչ ոք պիտի մխտէ անոնց բարձր մտաւոր կարողութիւնը, անոնց անխոնջ ջանասիրութիւնը, անոնց անօրինակ կենսունակութիւնը։

Ժողովուրդի մը դժբախտ վիճակը երբեք հիմ մը չէ որ Գերմանիա մերժէ անոր իր կարեկցութիւնը։ Մենք այսօր շատ միջոց չունինք՝ դրամով օգնելու Հայերուն. բայց եւ այնպէս Գերման նախարար Շթրէզման առաջին քայլը առած է՝ մեր պայմաններու համեմատ՝ շատ մեծ գումար մը տրամադրելով հայկական կեանքի վերաշինութեան եւ, ամէնէն առաջ, Հայաստանի ոռոգման համար։ Հապա ո՞ւր են միւսները... Հայաստանը նոյնքան քիչ ատեն պիտի մնայ Խորհրդային իշխանութեան տակ, որքան արեւելեան Եւրոպայի ուրիշ երկիրներ։ Այսօր ալ մտաւորական Հայեր կ՚ուսանին արտասահմանի, մասնաւորապէս Գերմանիոյ մէջ։ Անոնց օգնութեամբ պիտի կատարուի հայութեան վերակենդանացումը նախ իր այսօրուան հայրենիքին մէջ, ապա նաեւ այդ սահմաններէն դուրս։ Ու լաւ պիտի չըլլէր, եթէ Գերմանիոյ մէջ երբեւէ չգար հետաքրքրութիւն Հայաստանի հանդէպ»։

Լ.

ՔԱՂՑԿԵՂԸ ԲՈՒԺԵԼԻ

Քաղցկեղի միջազգային համաժողովին մէջ, որուն մասին տեղեկութիւններ տուեր էինք, Լոնտոնի նշանաւոր վիրաբոյժներէն մէկը բժիշկ Պէրքըլէ Մոյնիհօ յայտարարեց թէ՝ քաղցկեղը առանց բացառութեան, բուժելի է ամէն անգամ որ կարելի ըլլայ վիրաբոյժին նշդրակին ենթարկել։

— Հասարակութիւնը, աւելցուց ան, պէտք է որ գիտնայ այս բանը։ Այս հիւանդութիւնը մարդերը սարսափեցուցած է անգիտութեան պատճառաւ։

Եթէ հիւանդներուն յայտնենք ճշմարտութիւնը, այսինքն՝ անոնց ըսենք թէ՝ քաղցկեղէն վախնալիք բան մը չունին, այլ պէտք է որ նախ, մանաւանդ, իրենց ժամավաճը փարատեն, աւելի դիւրացուցած պիտի ըլլանք բուժումը։

Իսկ գերման փրոֆ. Պլումէնթալ իր կարգին յայտարարեց.

— Վայրկեանը եկած է քաղցկեղաւորներուն հետ խօսելու կատարեալ վստահութեամբ, ինչպէս արդէն երկար ատենէ ի վեր կ՚ընենք թոքախտաւորներուն եւ վեներախտաւորներուն։ Հիւանդը պէտք է գիտնայ թէ՝ կրնայ բուժուիլ, եթէ կանոնաւոր դարման տեսնէ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

"ՍԻԴՈՆՆԱ,,

Գրեց՝ Ն. Պէշիկթաշլեան

Գիրք մը առ՝ զարնան ընծայ, աղուոր շապիկով։

* *

Մեր քննադատութիւնը, մասնագիտական տղու մը պէս, կ՚ապրի օրաթերթերուն դուռներուն մէջ։ Զունի իր բնակարանը։ Ահա թէ ինչո՛ւ քննադատը կը ստիպուի կարճ կապել։ Մինչդեռ անհրաժեշտ է, գիրքի մը մասին գրելու համար, ունենալ այնքան էջ, որքան այդ գիրքը։ Վասնզի գրական այս սեռը մասնաւոր արժէք մըն է, ունի իր ձեւն ու խորքը, հմայքն ու գոյապատճառը։ Այդ մասին՝ ուրիշ առթիւ։ Հիմա ստիպուած եմ ծալել ինքզինքս, պտուտակը դարձնել ու կարճնալ։ «Յառաջ»ի մատենադարանին խուզարկիչը պայմանաւորուած է մնալ թզուկ, հինգ թիզ հասակով։ Երկու սիւնակ։

* *

Սիդոննան գրած է Նշան Պէշիկթաշլեան, ուսումնասիրած է Արտ. Յովհաննէսեան, բառագրած է թէզուիկ եւ զարդանկարած է Մ. Պէզազեան։

Ի՞նչ է Սիդոննան։

Գիրք մըն է, նախ։

Ի՞նչ է գիրքը։

Գիրքի մասին մեր ըմբռնումները տարբեր են։ Դժբախտաբար չպիտի կրնամ տալ այն անձնական քննադատութիւնը, որ պիտի ներկայացնէր հին ու նոր ըմբռնումները գիրքի մասին։ Կարճահասակ այս քննադատութեան մէջ, ըսեմ միայն սա թէ կիւթէնպերկի գիւտէն առաջ, գիրքերը աւելի «արգիական» էին թերեւս, քան գիւտէն յետոյ։ Մեր «ծաղկող»ները աւելի զգայուն էին գիրքին հանդէպ, քան արդի տպագրիչները։ Ինչու որ տարիներ են անցեր, եւ դեռ տպագրական արուեստը կը մնայ նոյնը։ Հորիզոնական եւ զուգահեռական սեւ տողերու մէջ կը նետենք մեր զգայութեանց եւեւէջները, դատապարտելով անշարժութեան ու մահուան։ Ճիշդ է թէ Ռէնպոյի եւ Ափոլլինէրի փորձերը, գունաւորութիւնն ու պատկերախօսութիւնը, անդամալոյծ մնացին, սակայն այդքանը ցոյց տուաւ, որ տպագրական արուեստը չի գոհացներ մեզ այլեւս։ Թէև կ՚ըսէր թէ Սփէնսըրի եւ Շէյքսփիրի շրջանին, բառաբանը ձայնական տուփ մըն էր, եւ բառերը ձայնաւոր էին. ուրիշ խօսքով՝ շրջանն էր ականջի գրականութեան, արդինք քրիստոնէութեան, որ խփեց մարդկային աչքը։ Հիմա աչքը, իբրեւ զգայարանք, գտած է իր ազատութիւնը։ Ու գիրքերէն կը պահանջենք, ինչ որ կը թելադրէ մեզի աչքը(*)։ Անշուշտ պիտի սպասե՛նք, տարինե՛ր ու տարիներ, տեսնելու համար աչքին մշակոյթը։ Սիդոննան կը մօտենէ, շա՜տ տարտամ, աւրը, զոր ունի հեղինակը աչքի մշակոյթին մասին։ Որովհետեւ Սիդոննան գիրք մըն է ա) զարդանկարի. եւ բ) գունաւոր բանաստեղծութեան։

* *

Պէզազեանի զարդանկարները։

Ուրախ եմ, որ առաջին անգամ ինծի կ՚իյնայ հրապարակաւ ներկայացնել արուեստի այս տաղանդաւոր մշակը Համեստ արուեստագէտ մը, որուն տարիքը խոստ կը համեմատի իր արուեստին պզտղուն նորութեան հետ։ Այդ իր արուեստը կը մատնէ գիծերու հանդէպ նոյն սէրն ու զգայութիւնը, զորս ունին խորանարդապաշտները։ Գիծի զգայութիւնը, սակայն, չի պատկանիր խորանարդապաշտներուն։ Ոչ ոք աւելի զգայուն

եղած է գիծին հանդէպ,
էին հին Եգիպտացիները
լէնական արուեստը,
դէպի մանրանկարչութիւ
ջեց գիծերուն հմայքը.
չափական հանգոյցները
րութեան եւ անհուն
խորհուրդը։ Այսօր ու
ուեստը տիրապետեց երկ
տեն, հակառակ որ եղ
հիւսիսային դաւանները
կը դիմադրէր գծանկարչութ

Գիծի մասին նոր սէր
հիմա։ Եւ գիծին փիլիսոփ
թիւնը շատ բան կը խոստ
շնորհիւ ճարտարապետ
վերջին մոլեգնութիւն
Սակայն պէտք է խոստ
որ, գիծն ալ ունի իր թե
նը։ Ընդհանրապէս սեւ է
այսպէս գծանկարչութիւն
բառանուն գոյնի կուրութ
achromatopsie), ինչպէս
տանուած են լուսանկարչ
ու շարժանկարչութիւն

Պէզազեանի գիծերը
դաղ չեն, ինչպէս էին
ուեստին մէջ։ Ասոնք
բակներ են, երբ, յաճ
պղպջան ու կը շարժին
ազդ են անոնք. անոնց
գիծն է արագութիւնը։
այդ խելացի խաղին մէ
որ կը պակսին սոփեստ
ծին ու գիտութեան
ճիշդ է, որ, այսպէս, նոր
թագիտակցական են
ճեանի գիծերը, իրապաշտ
տարկայական, բայց
խորհրդաւոր են,
շնորհալի։ Կը կարծեմ թէ
պայքնեան աւելի պիտի
երբ պակսեցնէ մանրամաս
իր սէրը, ամէ՛ն բան խօսե
նիշով մը բացատրելու
ցանկութիւնը։ Եւ պէտք
խառել այդ խորհրդա
գօղել իրարու յանուն
կանութեան, մէկ արտայայտ
թեան։ Վախնալ նաեւ
կութենէ։ Պէզազեանի
է իր հաւատարմութեան
հանդէպ գիրքին։ Ամէնէն
զարդանկարներն են
բոցերու շատրուանը,
կայացնէ «Սիդոննայի
ռոց կրքի տարտարան
ցին» տեղ առկայծ «
կանթեղը» (էջ 72),
փախուստը (էջ 86),
ոչխարներու առջեւ (էջ 1
կողքը։

.:.

Գունաւոր վէպ մը. Սիդ
Սիդոննա է անունը այն
բուստ պերճաշքեին որուն
բուն մէջ, Էմմանէլ,
իմաստուն բանուր մը, կը
ձէ շուկել աշխարհն»։

Պերճաշքեը պարզապէ
ջամբար մըն է հոս։
կը խաղայ թաղիքի նման.
քի մոլեգնութիւններէ
յանկարծ, անոր սիրտը
ուի բարութեամբ եւ
շնորհիւ Էմմանէլի։ Ու
գոննա կը մեռնի քրիստ
մը նման, Էմմանէլ կը
նայ իր խանդավառութեան
այնքան որ կուլայ բառ
եւ գթութեան իր խօս
հետ։

Պէշիկթաշլեան իր
հաղուեցնէ պատմութեան
ներով եւ իր երեւակայ
յոյսով։ Դժուար է բանալ
մութեան դարպասները,
ժեշտ է սասուիկ երեւ
թիւն։ Շատեր, որոնք
են երեւակայութենէ, կը
տին փողոցներն ու շուկ
տիպարներ փնտռելով իր
պերուն։ Պէշիկթաշլեան
այդ աժան աշխատանքէ
մօտենայ պատմութեան
բանքին, եւ փոխ կ՚առնէ
գոյներ։ Նկարչական գոյ
թիւն մըն է, որ կուտայ
խաղ մը պերճափառ
շարժանկարային արագութ

Միակ հերոսը, Էմմանէլ
նորդն է (sosie) Յիսուսի
ները շատ են գրականութ
մէջ։ Ինչպէս ամէն
նիչ, նոյնպէս ամէն դր
նկարած է զայն համաձայն
ցանկութեան կամ խառն
քին։ Պէշիկթաշլեանի
բոլորովին անձնագրական
պարզապէս ինքն իսկ է։

Պէշիկթաշլեան տեսած է

---

*) Նորերուն մէջ, ես ալ յատկապէս որոնցեր եմ այդ ին պահանջը գիրքէն։ Դժբախտաբար, սակայն, իմ առաջին գրքոյկս տպուեցաւ ամէնէ՛ն անճոռնի տպագրութեամբ, շնորհիւ [illegible], որոնց յանձնուած էր խնամքը։

եղանակով, մանաւանդ պատմելու եղանակը։

Կան հասարակ ձեւեր եւ արտայայտութիւններ։ Կան նաեւ թերութիւններ։

∴

Ա. Յովհաննէսեանի ուսուցանականութիւնը կէտ առ կէտ կը բաժնէ գիրքը։ Պէտք է ընդունիլ որ այժմ քննադատութիւնը շատ չի զբաղիր հեղինակներով։ Գործը ամէն բան է։ Ցգեղ է նոյն իսկ այն սովորութիւնը, զոր կ'ընէին հին հեղինակները, իրենց գիրքին մէջ առաջաբան մը դնելով գրագէտէ մը։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՉԵԿԱՅԻ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

«Փորվերցի» մէջ շարժանկարի աւստրիացի լուսանկարիչ մը կը պատմէ թէ կովկաս գացած էր՝ հրաւիրուած ըլլալով «Մաշեր Գոլդվին Ֆիլմ» ընկերութեան կողմէն, որ կը գործէ պոլշեւիկեան շարժանկարի կազմակերպութեան հետ։

Օր մը, երբ Աւստրիացին կը պատրաստուէր Թիֆլիսէն Պերլին երթալ՝ անհրաժեշտ նիւթեր բերելու համար, ձերբակալուեցաւ երկաթուղիին կայարանը։

«Երբ գիս նետեցին (Չեկա. բերին,— կը պատմէ Աւստրիացին,— առաջարկեցին ստորագրել արձանագրութիւն մը, ուր ըսուած էր թէ ես կամովին կը խոստովանիմ, որ անգլիական լրտես եմ եւ ատոր համար Անգլիայէն Ռուսիա եկած եմ։ Բնականաբար մերժեցի։ Այն ատեն գիս խուց մը տարին ու տակառի մը մէջ դրին, ուր ոչ կրնայի կանգնիլ, ոչ ալ նստիլ։ Այդ տակառը գոցեցին ծակ կափարիչով ու այդ ծակէն անընդհատ ջուր կը կաթեցնէին գլխուս։

«Չեմ գիտեր, թէ որքա՛ն տեւեց այդ տանջանքը։ Ուշաթափ եղայ, ու երբ խելքս գլուխս եկաւ, ինքզինքս գտայ նեղլիկ խուցի մը մէջ։ Գլխուս վերեւ երիտասարդ մը կանգնած էր ու նորէն կը համոզէր, որ ստորագրեմ թուղթը, խոստանալով ատկէ ետքը ազատ արձակել զիս։ Բայց երբ տեսաւ, որ իր յորդորները ապարդիւն կը մնան, ցասումով յայտարարեց, թէ շուտով լաւ դաս մը պիտի տան։

«Քանի մը օր գիս հանգիստ ձգած էին։ Ու յանկարծ գիշեր մը կէս հագուած զիս դուրս քաշեցին խուցէն, ու՝ բանտի բակին մէջ կանգնեցնելով պատի մը մօտ՝ հրացաններու փողերը ուղղեցին կուրծքիս ու գլխուս։ Քիչ մը անդին կանգնած էր քննիչը, թուղթ մը բռնած, ու կը շփէր ձեռքերը։ Ես չկրցայ ոտքի վրայ կենալ ու նորէն մարեցայ»։

Վերջիվերջոյ Աւստրիացին 10 տարուան աքսորի կը դատապարտուի, իբրեւ «Հակայեղափոխական»։ Դատավճիռի մէջ այլեւս չի յիշուիր իր լրտես ըլլալը։ Աւստրիական կառավարութիւնը, սակայն, կը յաջողի ազատել դժբախտ լուսանկարիչը Չեկայի ճանկերէն։

ԹՈԼՍԹՈՅԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Այս տարի Սեպտեմբերին կը լրանայ Թոլսթոյի հարիւրամեակը որ կը տօնուի Եասնայա Փոլիանայի իր կալուածին մէջ։ Ռուսիոյ բոլոր անկիւններէն անհամար ուխտաւորներ կը խուժեն նուիրական դարձած այս վայրը, որ յեղափոխութենէն ի վեր թանգարանի վերածուած է եւ ուր մեծ վիպասանը մնաց ու երկնեց մինչեւ իր կեանքին վերջը։ Անոր փոքր աղջիկը որ ամէնէն աւելի կը նմանի, ու կը սիրէ իր հօր խոհերը, հոն հաստատած է ընկերային հիմնարկութիւն մը, զոր ինքն իսկ կը վարէ, հաւնելու համար շրջակայ գիւղացիներու պէտքերուն։

Լունաչարսկիի գլխաւորութեամբ կազմուած յանձնախումբ մըն է, որ կը պատրաստէ հարիւրամեակի տօնակատարութիւնները։ Կ'ուզուի բաժակայոյն մը հաստատել հոն ուր Թոլսթոյ անցուց իր կեանքին ամէնէն բեղուն շրջանը, [illegible] տիպար գիւղի մը, հոն մտցնել կարգ մը բարեփոխութիւններ։

Խորհրդային իշխանութիւնները մէկ միլիոն ռուբլի յատկացուցած են Թոլսթոյի ամբողջական գործերին հրատարակութեան, որուն հսկողութիւնը եւ վարչութիւնը պիտի յանձնուի անոր ամէնէն հին բարեկամներէն մէկուն՝ Վլատիմիր Չէրթքովի։

Գալով Թոլսթոյի աղջկան, այս միջոցիս ան կը զբաղի իր հօրը առաջին վէպերուն հրատարակութեամբ Մոսկուայի մէջ։ Հանճարեղ հեղինակին նուիրուած թանգարանը պիտի ընդարձակուի, ինչպէս նաեւ գրադարանը՝ որ Թոլսթոյի վերաբերեալ 23000 հատոր [illegible]ուած կը պարունակէ արդէն։

ՀԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԵՔ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 20 Յուլիս.— Ներփակ յայտարարութիւնը կը պարզէ ծանօթ քլիքին մէկ նոր շահատակութիւնը։ Անձնական գրասենեակին մարդիկը մօտէն ճանչցողներուն համար անակնկալ մը չեղաւ այս նոր գայթակղութիւնը, քանի որ անոնց միակ եւ սեւեռուն գաղափարն է իրենց հետ կապել եկեղեցին եւ համայնքը։ Արդարեւ հրատարակուած յայտարարութենէն կը տեսնէք որ իրենց կողմէ ապօրինի միջոցներով ընտրուած վարչութիւնն ալ, որուն ատենապետն էր Գ. Տ. Արմաքէշեան, այսօր իրենց մէկ քմահաճոյքին հետեւանքով լուծուած է, եւ գրասենեակին եռանդամին մէկուն նախագահութեամբ իբր թէ նոր վարչութիւն անուանուած է, որով առեւտրական գրասենեակը, ինչպէս ասկէ առաջ, հիմակ ալ ուղղակի տէր կ'ըլլայ կնիքին, ինչ որ արդէն իրենց խնդիրն է, յայտնի պատճառներով Արմաքէշեան դատ բացած է եւ կը գործածէ իր վարչութեան կնիքը։ Եւ այս կերպով աչա երկու կնիքներ, այսօր յանուն Ազգային Միութեան գործածուելով մէջ են։ Կատարեալ լաբիրինթոս մը, շնորհիւ Ս. Փափազեանի եւ իր երկու համախոհ ընկերներուն, եւ կարգ մը պնակալեզներու, որոնք կուսակցական հակամարտութեան պատրուակին տակ պառակտում սերմանեցին ու կը սերմանեն ի փնաս գաղութին։ Ամէնքն ալ գիտեն այս պարագան, բայց զանազան ներքին պատճառներով՝ որոնց իսկութիւնը օր մը անշուշտ յայտնի կ'ըլլայ, ամէնք խոհեմութիւն կը համարեն լուռ մնալ, իսկ ռամկավար եւ հնչակեան խմբակները մինչեւ գլուխ մխրճուած են [illegible] մէջ։

Վաղը, Շաբաթ, երկու կողմերն ալ իրարու դէմ բողոքագիր տուած ըլլալով, հրաւիրուած են ոստիկանութեան կողմէ նախնական հարցաքննութեան։ Արդէն օրինաւոր վարչութեան շահուած դատին վերաքննութիւնն ալ մօտերս տեղի կունենայ։

Վարդ

∴ [illegible] ստորագրուած յայտարարութիւնը.—

«Ց. Արմաքէշեան, նախագահ Լիոնի եւ Շրջակայից Ազգ. Միութեան եւ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան, կեդրոն, 75, Ave. Berthelot, կ'իմացնէ յարգոյ հասարակութեան, թէ 1928 Յուլիս 5ին վերջին ատեանէն ետքը իրողութիւններ պարզուած են կեդրոնը, 75, Ave. Berthelot.

Այդ իրողութիւններուն [illegible] կը թողու անոնց հեղինակներուն, եւ օրինական միջոցներով ի հարկին պիտի հետապնդէ իր իրաւունքները՝ որոնք վերջին ընտրութիւններէն կը բխին։

Կ'իմացնէ նաեւ պատ. հասարակութեան թէ միութեան կեդ-

[...] բուն գրաւոր պատասխանատու խմբակի մը բռնած գիրքին պատճառաւ՝ առժամաբար չի կրնար ապահովել ԿԵԴՐՈՆին մէջ կիրառութիւնը իր պաշտօնին՝ զոր պատիւ եւ հպարտութիւն կը համարէ իրեն համար»։

Կնիք)

Ց Գ.— Արդէն իսկ Գ ընդհ. դատախազին ձեռքը յանձնուած է այդ բռնագրաւումին առթիւ [illegible] որով կարծեցեալ նախագահ եւ Հոգաբարձուաց եկեղեցւոյ անդամ [illegible], դող Զաքմաքեանի ստորագրութիւնը եւ կնիքը անընդունելի կը մնան մինչեւ իմ տուած բողոքագրին Գ ընդհ. դատախազին կողմէ կարգադրուիլը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՊԱ ԳԱՒԱՌՆԵ՞ՐԸ

ՏԻՍԻՆ.— Վերջապէս Փարիզի Հ.Մ.Ը.Մ.ը ունեցաւ իր Շրջ. Վարչութիւնը։ Իսկ գաւառի մասնաճիւղերը ի՞նչ պիտի ընեն։

Վալանս, Լիոն, Վիէն, Տէսին, Կրընօպլը կրնան հաւաքուիլ տեղ մը, օրինակ՝ Վիէն, եւ ընտրել իրենց Շրջանային Վարչութիւնը, որ կարենայ վարել իր մասնաճիւղերը եւ ստեղծել աւելի լայն ժողովրդականութիւն։ Օրինակ, կան շատ մը գաւառներ, որո՞նք ծարաւը կը քաշեն մարզական կազմակերպութեան մը, մանաւանդ Հ. Մ. Ը. Մ.ի որ սիրուած է եւ ունեցած է անհամեմատ ժողովրդականութիւն։ Սա ալ չմոռնալ ըսելու որ, եթէ 1-2 տարի ետք Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերու վարիչները անտարբեր մնան, խառնակ տարրեր պիտի այլասերեն շարժումը։ Մէջտեղն է Վիէնի օրինակը։ 1926ին Իզերի Նահանգապետութենէն վաւերացուած (Nº 178,967) այս մասնաճիւղը, որ կանոնաւոր մարզական խումբերու շարքը անցած է եւ այս եղանակին ալ կը պատրաստուի ախոյեանական մրցումներ սարքել, մօտ երեք շաբաթ առաջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի արժանը կրծող ցեցի գործիք պիտի դառնար, բայց շնորհիւ սրտցաւ հայրենակիցներու, շուտով առաջքը առնուեցաւ եւ վտարուեցան քանի մը բանսարկու անզգամներ։

Գալով Տէսինի, որ մօտ 1500 հայութիւն կը հաշուէ, հազիւ թէ չորս ամիս առաջ հիմը դրուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի մը։ Հազիւ 30-35 անդամ ունի եւ պաշտօնական ձեւակերպութիւնները, այսինքն Կանոնագիր-Արձանագիր Ոստիկանութենէն վաւերացուելով (թիւ 156,012), քանի մը օրէն պաշտօնական մրցումներու համար Ligue Lyonnaise-էն լիսանսները պիտի առնուին։ Սակայն, չի բաւեր անդամ ըլլալ F. F. F. A.-ի եւ մէկ կամ երկու խումբ գնդակ խաղացողներ պատրաստել։ Անդիէն ունինք 100-200 մանուկներ, որոնք օտար հորիզոնի տակ օրէ օր կորսուելու վրայ են. 12-14 տարեկան պատանիներ, որոնք երբ հայերէն բառ մը կամ արտասանութիւն մը կը լսեն, յանկարծակիի կուգան, ապշահար երեսդ նայելով։

Հայրենակիցնե՛ր, ծնողնե՛ր, մանաւանդ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատասխանատու մարմիններ, վաղը այս մասին սերունդը անէծք պիտի կարդայ ձեզ։

Դուք, Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի հին անդամներ, փոխանակ F. C. Arménienne յիշելու, ինչո՞ւ բոլորդ միասին մէկ ճակատ չէք կազմեր, մէկզի դնելով անձնական քէնն ու ատելութիւնը։

Մ. Գանիէլեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԷԿ ԲԱՐՁԻ ՎՐԱՅ.— Տիկին Մարի Ռոշէ 56 տարու, ստամոքսի քաղցկեղէ կը տառապէր եւ գիտնալով թէ իր օրերը համրուած են, չուզեց սակայն գործը թափուած ձգել, եւ իր տառապանքը վերջացնելու համար, մտածեց անձնասպան ըլլալ։ Բայց շատ կը սիրէր իր ամուսինը, դժուար էր զայն ձգել երկրի վրայ ու մինակը հեռանալ։ Մէկ բարձի վրայ ծերացեր էին ու չէր կրնար ըլլալ որ վերջին պահուն, ամուսինը զինքը մինակ ձգէր, պէտք էր որ ան ալ իրեն հետեւէր։

Քահանան իսկ այդպէս յանձնարարեր էր պզտիկ օրը։ Անցեալ գիշեր ուրեմն, մինչդեռ այր ու կին կողք կողքի կը պառկէին, կինը առաւ ատրճանակը, անոր փողը կրթնցուց ամուսինին քունքին, գոցեց աչքերը ու մատը կոխեց բլթակին վրայ։ Հարուածը մեկնեցաւ ու մարդը որ հանդարտօրէն կը խոկար, աչքերը փակեց առյաւէտ։ Իսկ կինը անոր քովը նուաղեցաւ ու այդպէս մնաց մինչեւ առտու, առանց յիշելու որ մտադրած էր անձնասպան ըլլալ, սպաննելէ յետոյ իր ամուսինը։

Ոստիկանութիւնը նկատի առնելով անոր ծանր հիւանդութիւնը, ազատ ձգած է զայն։

ԽԵՆԹՈՒԹԻՒՆ.— Աղջի իրիկուն, Սէն-Դընուայի մէջ հանքագործ մը յանկարծ տունէն դուրս խոյացաւ, ձեռքը ատրճանակ մը բռնած, ու կրակեց խումբ մը Սպանիացիներու վրայ, որոնք իրենց տան սեմերուն վրայ նստած՝ կը զվարճանային։ Անոնցմէ մէկը սպաննուեցաւ եւ երեք հոգի վիրաւորուեցան։ Կէս գիշերուան մօտ միայն ոճրագործը ձերբակալուեցաւ եւ հաստատուեցաւ թէ խենթութեան նոպայի մը մէջ ան գործած է իր ոճիրը։ Կը կարծէր թէ բոլոր Սպանիացիները կը դաւադրեն իր կեանքին դէմ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 51

ԼԱԶԱՐԻ՛ՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԵՍՏԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԸ

[...] Հէմէտի տեսակէտով ընդհա[...] [...]կը, Ֆրոզին ուրախանալու [...] ըլլալուն, քանի որ, [...]եան կարգուած ըլլար, ի[...] [...]նք չունէր Աճմէտի պատ[...]

[...] Ֆրոզին առանց զայն [illegible] [...] դարձաւ սուրբին պատկերին [...] ազգի. ինկաւ.

[...] Հէմէտ հակառակ ամէն բա[...] [...]ուած այս փիլտէն, բայց [...] իր վրայ, Ֆրոզինը համոզ[...] համար գիշերուան սպասեց. [...]մաց, շատ կամաց դէպի [...] մը առաւ, քաշուեցաւ [...] այս կնոջ նայելով.

[...] ալ իր կարգին կը մտա[...] կը կարծէր յիշել թէ՝ ինքն [...] մը տեսած էր այս վզնոցը։ Կը ջանար լաւ յիշել, ինքն իրեն կը խոստանար խօսիլ այս մասին Ֆրոզինի եւ Բրոզ, անկից բաժնուելէ քանի մը ժամ յետոյ, իրիկուան դէմ, անոր քով վերադարձաւ։ Ֆրոզին հոն չէր։ Ամէն տեղ զայն փնտռեց։ Մարդ չիկար։ Մինչեւ վերնայարկը բարձրացաւ։ Փոքրիկը անգամ իր սովորական տեղը չէր գտնուեր։

Ֆրոզին փութանակի իր ազատ յանձներ էր Մարիկոյի։ Գալով իրեն, գաղափար մը, աւելի ճիշդ պէս սուրբ գաղափար մը իր ուղեղը կը ծակէր, մինչեւ խորը մխրճուած։ Մինչեւ Ցոմիրիսի մասին, այլեւս կասկած չէր մնացած։ Սպաննած էին զայն։ Անոր վզնոցին վրայ արեան լերդը, ճիշդ ծոծրակը ծածկող մասին վրայ, այդ կ'ապացուցանէին։ Անոր մաքին մէջ յատակագին մը կը հասուննար եւ [illegible] մը, խենթութիւն մը կը ծեծէր անոր գլուխը։

Ան կը մտածէր թէ, եթէ [illegible]։ Մինչեւ այս առաւօտեան [illegible]։ Ուրեմն, կ'ըսէր ինքն իրեն, մեռեալներէն կողոպտուած առարկաներն են որ ճշմարտութիւնը կը յայտնեն։ Այդ գիւղին գրպան [illegible] իսկ մեռեալներ կային։ Պէտք էր գտնենք ալ հարցաքննել։ Անոնք միւսներուն քովն են, իր ազգ մասին ալ տեղեկութիւններ պիտի տային։ Երկնային պատիժ մը պիտի լրացնէին. Նոր ցաւով պիտի ընկճէին վշտահարը։ Եւ նոյնիսկ, ի՞նչ փոյթ եթէ մեռելները չխօսէին իրեն հետ։ Այո՛, ենթադրելով իսկ թէ անոնք իրենց զարհուրելի լռութեամբ յամառէին համր մնալ, ինքը, չպիտի կատարէ՞ր քրիստոնէական պարտքը։ Չպիտի քաշկռտէ՞ր [illegible] վրայ, մեռեալ ինքնախոց. մահ զգլուխներու եւ քաւութեան չարաչուք եւ աղօթք աշխարհին մէջ եւ ասոր համար, ինչ փոյթ թէ սարսափներու մէջ պիտի լողար ինքը քրիստոնէութեան. ընդհակառակն լիաթոք պիտի շնչէր մահուան այս ճաշակը զոր Աստուած իսկ սահմաներ էր։ Ա՛հ, ան ինքզինքը երբեք բաւական չարչրկած չպիտի ըլլար, ու հաստատ, քաջ. լերով, մութին մէջ կ'երթար, հո՛ն, գինքները շոշափելու։

ԻՐԱՐՈՒ ԵՏԵՒԷ

Ֆրոզին առանց դժուարութեան գիւղէն դուրս ելաւ։ Զինքը չէր որ պիտի նեղէին։ Պահակը անմիջապէս ճանչցաւ զայն, պիտի ամենազօր կինը, կատարեալ ազատութիւն ունէր։ Կը ձեւար խոնարհիլ անոր առջեւ եւ այս եղերական պարագաներուն մէջ՝ խոկալու ծիծաղելի բան,— անցած պահուն, զինուորական պատիւներ ըրին անոր։ Ֆրոզին մութին մէջ շարունակեց քալել, ուղղուեցաւ դէպի գետ։ Գիւղէն քիչ հեռու, վառեց իր լապտերը։ Այս կերպով, [illegible] երկու հարիւր մեթր ճամբայ քալեց, փութկոտ քալելով հասնելու [illegible] Յանկարծ, որովհետեւ արագ կը քալէր, իր ոտքը կարծր բանի մը զարնուեցաւ, որ մեծկակ կոճղի մը կը նմանէր։ Մեռելին ոտքն էր, իր լապտերը մեռեալին [illegible] լուսաւորեց անոր գլուխը որ կուրծքին վրայ հակած էր։ Միայն անոր մազերը կը տեսնուէին։ Այն մեռելն էր որ [illegible] ծառին [illegible] պառկեցուցեր էին։

Ֆրոզին խաչ հանեց, յետոյ ծնրադրեց։ Պահ մը, աղօթքի մէջ խորասուզուեցաւ։ Յանկարծ [illegible], անզգամ, տխրական գաղափար մը ունեցաւ։ Իրեն այնպէս եկաւ թէ՝ այս մեռելն ալ իր գաղտնիքը ունենալու էր [illegible] ինչպէս [illegible] իր ընելիքին համար։ Ձեռքերը երկարեց։ [illegible] ձգուած խեղճուկ զգեստները փոր[illegible] [illegible] կ'ենթարկէին զինքը։ Թերեւս անոնք վզնոցէն աւելի շատ գաղտնիքներ պիտի պարզէին, իրեն։ Ան մեքենաբար [illegible] խուզարկեց, իր մատները որոնք կտաւին վրայ կը թափառէին, արգելքի մը հանդիպեցան։ Երկար ու խոր [illegible] մը լսուեցաւ կտաւին տակէն, բան մը ինկաւ. յանկարծ փտած ու քայքայուած դիակէն մաս մըն էր։ Ֆրոզին դող մը զգաց։ Բայց միշտ, բռնած էր բաճկոնը եւ չէր ուզեր թող տալ, որովհետեւ, կտաւին տակէն, թուղթի մը ճմռթուքը զգացած էր։ Երբ դիակը որուն մէջը կը թափթփէր առաջին իսկ հպումով, տարտղնուեցաւ, Ֆրոզին սարսափահար, փոխանակ ետ քաշուելու, կառչեցաւ բաճկոնին եւ այս ցնցումին հետեւանքով, դիակին գլուխն ինկաւ երկարած սրունքներուն վրայ։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

5000 քիլօ ծանրութիւն բեռցած էր։ Օդանաւը դիւրաւ օդ բարձրացաւ եւ 50 վայրկեան վերջ ցամաք իջաւ։ Մարմինէ եւ Վաքէնհայմ փակ շրջանով հեռաւորութեան մրցանիշը կոտրելու փորձ պիտի ընեն շուտով։

. Հարիւրապետ Քուտուրէի օդանաւը պատրաստ է Ատլանտեանը կտրելու։ Քոսթ եւս պատրաստութիւններ կը տեսնէ։

Լիզպոնի ապստամբութիւնը

Փորթուկալի մայրաքաղաքին մէջ զինուորական ապստամբութիւն մը ծագեցաւ։ Ինը սպաներ, 14 ենթասպաներ, 600 զինուորներ եւ մօտ հարիւր քաղաքացիներ կը մասնակցէին շարժումին։ Ապստամբները քաշուած էին Սան Ճորճէի ամրոցին մէջ։ Պետական զինուորները ռմբակոծեցին այդ ամրոցը։ Մեռան եօթը հոգի եւ վիրաւորուեցան 30 հոգի։ Ուրիշ տեղեր ալ զինուորական ապստամբութեան փորձեր եղան, սակայն շուտով զսպուեցաւ։ Ոստիկանութիւնը գրաւեց թռուցիկ մը, որ ըմբոստութեան կը հրաւիրէ զինուորները։ Թռուցիկին տակ ստորագրած են երեք անդամները յեղափոխական կոմիտէին, որուն կեդրոնը Լիզպոն կը գտնուի։ Առոնցմէ մէկը օդանաւով յաջողեցաւ Սպանիա փախչիլ։

Սան Ճորճէ ամրոցին մօտակայ բազմաթիւ տուներ եւս վնասուեցան ռմբակոծումէն։ Լիզպոնի զինուորական իշխանութիւնները կ՚ըսեն թէ երկրին զինուորներուն մեծ մասը հաւատարիմ մնացած են կառավարութեան։

Ապստամբական շարժման մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին.

Ուրբաթ ժամը 21ին Սան Ճորճէ ամրոցի պահակազօրքին հրամանատարը, յայտնեց թէ իր հրամանին ենթակայ սպաներն ու զինուորները չեն ճանչնար Փորթուկալի ներկայ կառավարութեան հեղինակութիւնը։ Ասոր վրայ, կառավարութեան հաւատարիմ մնացած սպաներէն անոնք որ ամրոց մտնել կ՚ուզէին, արգիլուեցան ներս մտնելէ։ Պատերազմական նախարարը անմիջապէս գնդապետ Պէյրոյի հրամայեց զսպել ապստամբները։ Սկզբնական ընդհարումներուն ատեն, ապստամբները յաջողած էին գրաւել ամրոցին մօտակայ զօրանոց մը, սակայն շուտով ստիպուեցան քաշուիլ ամրոց, որ ամբողջ գիշերը թնդանօթի ռմբուեցաւ։ Առաւօտուն բոլոր ապստամբ զինուորներն ու սպաները անձնատուր եղան հաւատարիմ մնացած ջոկատի մը, որ գրաւեց ամրոցը։ Ապստամբները շուտով պիտի աքսորուին։

Դատ մը Սպանիոյ թագաւորին դէմ

Ֆրանսայի Ընդհանուր Ապահովութեան տնօրէնութիւնը երեւան հանեց դաւադրութիւն մը, զոր սպանիացի եւ ֆրանսացի անիշխանականներ կազմակերպած էին Սպանիոյ Թագաւոր Ալֆոնս ԺԳ.ի դէմ։ Դաւադիրները այս վերջինը պիտի սպաննէին անցած շաբաթ՝ ֆրանքօ-սպանիական երկաթուղիին բացման օրը։ Դաւադրութիւնը, որ երեւան հանուեցաւ այդ բացումէն քանի մը օր առաջ, կազմակերպուած էր ֆրանսական հողի վրայ, Նարպոնի մէջ, սպանիական սահմանին մօտ։ Ոստիկանութիւնը երբ տեղեկացաւ դաւադրութեան, անմիջապէս քննութիւն բացաւ Նարպոնի եւ մօտակայ ուրիշ վեց քաղաքներու մէջ.

Խուզարկութեանց հետեւանքով ձերբակալուեցան երկու մարդեր, որոնք կը կրէին հրահանգներ՝ ղրկուած Պարչելոնայի «Սպանիական անիշխանական կոմիտէ»ին կողմէ։ Սահմանակից բոլոր ոստիկանութեանց լուր տրուեցաւ եւ Թագաւորը դեռ թանփրան չմեկնած՝ դաւադրութիւնը զսպուած էր՝ չորս ղեկավարներու ձերբակալութեամբ։

Ռիզա Շահի խորհրդականը Փարիզի մէջ

Առջի օր Փարիզ հասաւ Պարսկաստանի Շահին խորհրդական եւ պալատական նախարար Թիմուրթաշ Խան, որ ներկայիս շրջան մը կ՚ընէ Եւրոպայի գլխաւոր մայրաքաղաքներուն մէջ։ Փարիզ հասնելէ առաջ, Թիմուրթաշ խան այցելած էր Մոսկուա և Պերլին, ամսոյս 25ին ալ Լոնտոն պիտի մեկնի։ Ատեն մը Լոնտոն մնալէ յետոյ, խանը Փարիզ պիտի դառնայ կրկին։ Վաղը՝ Չորեքշաբթի ժամը 17ին Էլիզէի պալատին մէջ պիտի ընդունուի Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Տումէրկի կողմէ։

Կայարանը դիմաւորելու գացած էին պարսիկ դեսպան Ալա խան, Լոնտոնի դեսպան Մոսաէտ խան, Ֆրանսայի պարսիկ ընդհ. հիւպատոս Պ.Գ. Կիւլպէնկեան եւ արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը։

Թիմուրթաշ խանի կ՚ընկերանայ իր կինը։

Վէնիզէլոս Մակեդոնիոյ մէջ

Վարչապետ Վէնիզէլոս կիրակի ժամը 11ին Սելանիկ հասաւ։ Հազարաւոր բազմութիւն կայարան գացած էր զայն դիմաւորելու։ Վէնիզէլոս սկսաւ իր ընտրական պայքարին։

Խօսք առնելով, յայտարարեց թէ դարձեալ քաղաքական կեանքի մէջ մտած էր, անոր համար որ անիշխանութիւնը կը սպառնար երկրին եւ Յունաստան չունէր կայուն սահմանադրական կառավարութիւն մը։

Փանկալոս ամսականները կը պահանջէ

Աթէնքէն կը հեռագրեն.— Զօրավար Փանկալոս մտադիր է դատ բանալ պետական գանձին դէմ եւ պահանջել բանտարկութեան ընթացքին բանած իր ամսականները, իբրեւ Հանրապետութեան Նախագահ։ Փանկալոս կը յայտարարէ թէ իր Հանրապետութեան Նախագահ ընտրութիւնը օրինական էր, հետեւաբար պէտք է որ ստանայ այդ ամսականները։

Պուլկար գաղթականները Պելկրատէն դուրս

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Ներքին գործավարը հրամայած է Պելկրատ բնակող պուլկար գաղթականներուն, որ անմիջապէս մեկնին մայրաքաղաքէն։ Ասոնց համար Նոր բնակավայր որոշուած է Վէլիքէ, Պէչքէրք և Վոյվոտին։ Այս հրամանին պիտի ենթարկուին նաև Սթամպուլիսքիի դահլիճին նախարարներէն՝ Աթանասով եւ Ստոյանով։

Պուլկար եւ Յոյն սահմանին վրայ

Աթէնքի և Սոֆիայի դահլիճներուն միջեւ դիւանագիտական բանակցութիւններ կը կատարուին՝ քննելու համար այն հարցը թէ պուլկար զինուորները սահմանէն յունական հող կ՚անցնին՝ ջուր եւ ուտելիք առնելու համար։ Նախապէս սահմանագլխին վրայ ժամադրութիւն մը որոշուած էր պուլկար և հելլէն սպաներուն միջեւ՝ խնդիրը քննելու համար, սակայն Պուլկարները ժամադրութեան եկած չըլլալով, Սոֆիայի հելլէն դեսպանը բացատրութիւն պահանջած է պուլկար կառավարութենէն, աւելցնելով որ պուլկար զինուորները պէտք չէ անցնին սահմանագլուխը։

ՀՐԱՏ. Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. Կ.-Ի
«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ»Ը
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ
ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ 40 ՖՐԱՆՔ
ԱՄԵՐԻԿԱ 3 ՏՈԼԱՐ, ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ 2 ՏՈԼԱՐ

Ստանալու համար դիմել՝ Imprimerie »Navarre» 5 Rue Gobelins, Paris (France). կամ Hairenik Press, 13-15 Shawmut St. Boston, Mass (U. S. A.). կը ծախուի նաեւ Յառաջի խմբագրատունը.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պէլֆորէն Տէր եւ Տիկին Ա. Մինասեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Վիէնի, Գրընոպլի եւ Լիոնի բոլոր հայրենակիցներուն, որոնք նամակով եւ ծաղկեպսակներով կամ ներկայութեամբ իրենց համակրանքը յայտնեցին մեր անմոռանալի եղբօր Պ. ՀԱՅԿ ՀԱՃԻ ԱՐՍԻՒԵԱՆԻ (Կիրակոսեան) մահուան առթիւ։ Թաղումը կատարուեցաւ 13 Յուլիս 1928, Վիէնի մէջ։

ՔԱՀԱՆԱՅ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լիոնի եւ շրջակայից Ազգ. կեդր. վարչութիւնը պատիւ ունի խնդրելու տրամադրելի քահանայ հայրերէն՝ որ բարի ըլլան իրենց թեկնածութիւնը դնելու Լիոնի եւ շրջակայից հոգեւոր հովուութեան գործին համար։

Առայժմ պէտք կայ երեք քահանաներու Լիոնի եւ իր թեմերուն համար։

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել վարչութեանս հետեւեալ հասցէով.

Պ. Աղեքս. Կ. Կիւլպէնկեան, Ատենապետ Ազգ. կեդր. վարչութեան Լիոնի եւ շրջակայից, 35 Rue Dunoir, Lyon. (Կնիք)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Էսկիշէհիրցի ամուսինս Արթին Քալիմեան, հօր անուն Մարտիրոս, մօր անուն Լուսի եւ մօրեղբայրս Սեդրաք Կիւլապաշեան, հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Հերմոնեայ, որոնք Իզմիրի ջարդէն անյետացած են։ Իմացնել՝ Շահնիկ Քալիմեանի, Rue Collé, Décine, (Isère) France.

— Կը փնտռուի Խարբերդի Գոմք գիւղէն Յակոբ Գալոյեան որ կ'աշխատէր Պէլֆորի մէջ։ Վերջերս տեղափոխուած է Լիոնի շրջակայ գիւղերը։ Իմացնել՝ Hagop Sarkissianի, 70 Rue Rabelais, Lyon.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

“HARATCH”

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՅՈՒԼԻՍ 1928

25 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 707

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

Անձայն - անշշուկ, եկաւ ու անցաւ յիսնամեակ մը, Պերլինի Վեհաժողովին տարեդարձը (1878 Յուլիս 13 — 1928 Յուլիս 13), որ մեզի կը յիշեցնէ հռչակաւոր 61րդ յօդուածը (Նախապէս՝ 16)։

Դէպքին պատմութիւնը չէ որ պիտի ընենք։ Ոչ ալ սիրտ ունինք անոր հետեւանքները նկարագրելու։

Ամբողջ հատոր մը հազիւ պիտի բաւէր, այդ պատմական շրջանը վերլուծելու եւ արդար եզրակացութեան մը յանգելու համար։

Մենք չենք ուզեր նմանիլ մեռասաներորդ ժամու իմաստուններուն, որոնք խելք ծախելու ելեր են յիսուն տարի յետոյ, երբ աշխարհը հիմնովին կերպարանափոխուած է, պետութիւններ քանդուած եւ ուրիշներ ծնած են, երբ Թրքահայ ժողովուրդին կէսը ոչնչացած է եւ միւս կէսը կը թափառի եօթը ծովերու վրայ…։

Մնաց որ, տակաւին կանուխ է, — եթէ կ՚ուզէք՝ շատ ուշ — պատասխանատուութիւնները ճշդելու և ծուռն ու շիտակը որոշելու համար։

Այդ ո՞ր իմաստունն է որ, 1878ի, 1880ի, 1895 - 1896ի, 1908ի կամ 1919ի պայմաններն ու տրամադրութիւնները դատելով այսօրուան կացութենէն, պիտի յաւակնէր վճիռներ արձակել եւ հաստատել թէ գոհ՚ր է կախարդական բանալին։

Ո՛վ կրնայ պնդել թէ՝ նոյնքան արկածախնդրական— թէեւ անճար— քաղաքականութիւն մը չէ Երեւանցիներու այսօրուան վարածը, որ կ՚ուզէ փոթորիկի մը հետ կապել ամբողջ ժողովուրդի մը ճակատագիրը։

Եթէ, 1878ին, մարդիկ ասպարէզ կ՚իջնային միամտօրէն հաւատալով հզօրներու քրիստոնէական եւ քաղաքակրթական զգացումներուն, իսկ շատ ուշ՝ իրենց բազուկի ուժին, սուրին ու վառօդին, այսօր նոյն գիծը չի՞ շարունակուիր, տարբեր պայմաններու մէջ։

Այսօրուան Նաւապետները խարիսխ ձգեր են խորհրդային ծովուն մէջ, շրջապատուած՝ զարհուրելի խարակներով և սառակոյտերով, ու կը կարծեն թէ վերջնապէս գտեր են փրկութեան զօտին։ Իսկ եթէ փոթորիկ մը պայթի վաղը, տաշեղի պէս քշելով ամէն բան…

Այո՛, արդար չէ վճիռներ արձակել, կիսկատար ծանօթութիւններով, կամ իրողութիւնները խեղաթիւրելով, եւ կամ գուշակութեան աւելորդ գործածելով։

Բայց յիսնամեակին առթիւ, կարելի է մէկ բան շեշտել բոլորանց վերապահութեան, և՛ աջին և՛ ձախին, և՛ երէկուան և՛ այսօրուան համար։

Այդ՝ մեր անբուժելի վիպականութիւնն է, որ կը շարունակուի սերունդէ սերունդ, հակառակ բոլոր փլուզումներուն և պատմութեան, ամենօրեայ կեանքի անողոք դասերուն։

Ոտքերը գետնէն կտրուած էին, 1878ին, յանուն քրիստոնէութեան եւ մարդկութեան։ կտրուեցան 1895ին, երբ ստորագրուեցաւ Մայիսին Բարենորոգումներու ծրագիրը։ «Մարտաւէրը կուգան կոր, պիտի գա՛ն…»։

Հոգեբանութիւնը տարբեր չէր Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, երբ շանսատակ Թալէաթի հայերէն «բարի լոյս»ն անգամ հայասիրութեան ապացոյց կը համարուէր։ Ինչպէս այսօր, երբ Չիչէրին մը Ալեքսանդրապոլ կ՚այցելէ եւ նոյն կամ ատեան բացատրութիւն մը կը թոթովէ։

Դեռ չենք յիշեր զինադադարի շրջանը, երբ զանազան ծրագիրներ հիմնուած էին գոյնզգոյն քարտէզներու, «քարիւղէն»ներու եւ «մաժոռ»ներու հաւաստիքներուն վրայ, Փարիզէն մինչեւ Պոլիս ու Կիլիկիա եւ մինչեւ Կովկաս։ Այսօր, Փարիզի մէջ նստած, գիտենք եւ կը տեսնենք թէ՝ այդ «քարիւղէն» ներէն կան որ, համազգեստը նետած, սրճարան կը բացեր են, կամ ճաշարան, եւ իսկապէս, գիտա՛կցօրէն հայասէր են….։

Ի՞նչ ապացոյց թէ փոխուած է այս հոգեբանութիւնը, -մեր ազգային միամտութիւնն ու վիպականութիւնը։

Թող Երեւանցիներն ու անոնց խնկարկուները չպնդեն թէ իրենք բուժուած են այդ հայկական հիւանդութենէն— արդարեւ, ընդհակառակն, Որովհետեւ, ինչ որ կ՚ընեն ու կը յանձնարարեն այսօր, շատ ալ տարբերութիւն չունի մինչեւ հիմա եղածէն։ Անոնք՝ քրիստոնէութեան եւ քաղաքակրթութեան, կամ արդարութեան անունով դիմումներ կը կատարուէին եւ երազներ կը հիւսուէին։ Այսօր, այդ հոգեբանութիւնը միայնով հանդերձ, կատարուեր է ուրիշ ցուցանակ մը,— հայ ժողովուրդը պիտի փրկուի համաշխարհային յեղափոխութեան շնորհիւ։

Կը նշանակէ թէ՝ յիսուն տարի յետոյ, նորէն տրամադիր ենք միշտ՝ խուսափուկ եւ լպրծուն օղաներու կապելու մեր ճակատագիրը, ամէն բանէ առաջ եւ ամէն բանէ վեր։

Եւ այսպէս շարժած ատեն, բնականօրէն կը մոռնանք մեր հողը, անմիջականն ու կենսականը, մինչ ոտքերը գետնէն կտրուած։

Տակաւին երէկ չէ՞ր որ հրաշալի հէքեաթներ կը հիւսէինք, փրկուած՝ իտալական պատերազմի հեռանկարէն…։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐՆԵՐԸ

Երեւան «Ռամկավարները կը մերկացնեն իրենց դէմքը» խորագրով խմբագրականներու շարքի մը մէջ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ (20 Յուլիս)։

«Ա. Դարբինեան կը յայտնէ, թէ Միլիւքովի դասախօսութեան մէջ արտայայտուած միտքերը, հայ ռամկավարներու դաւանած «նոյն հայեացքներն» են։ Որո՞նք են Միլիւքովի արծարծած մտքերը եւ անոր պաշտպանած տեսակէտները Ռուսիոյ ապագային նկատմամբ։ Ինչպէս իր դասախօսութեան մէջ, այնպէս ալ միշտ Միլիւքով կը շեշտէ, որ անհրաժեշտ է պայքարիլ Խ. Իշխանութեան դէմ։ Եթէ Ա. Դարբինեան կը յայտարարէ, որ հայ ռամկավարները կը բաժնեն իրենց ռուս համախոհներու՝ Միլիւքովի եւ անոր կուսակցութեան՝ ռուս հանրապետական ռամկավարներու հայեացքները, ուրեմն իրենք ալ պայքար կը մղեն Խ. Իշխանութեան դէմ։ Այդ պարագային, ինչպէս անոնք չեն աժնար ինքզինքնին «Խորհրդային Հայաստանին» բարեկամ ձեւացնելէ, երբ այդ երկրին բախտը կը գտնուի բանուորներու եւ գիւղացիներու իշխանութեան՝ Խ. Կառավարութեան ձեռքը։

Երկրորդ՝ Պ. Միլիւքով եւ իր գաղափարակիցները, — ըստ Արտակ Դարբինեանի յայտարարութեան,— համոզուած են, թէ անխուսափելիօրէն, ուշ կամ կանուխ խորհրդային ռէժիմը տեղի պիտի տայ ռամկավարական կարգերու։ Եւ խորհրդային ռէժիմը տապալելու եւ ռամկավարական կարգեր, այսինքն պուրժուական կարգեր անեղծելու համար մղուող պայքարը, Պ. Արտակ Դարբինեանն ու իր կուսակցութիւնը,— հայ ռամկավարները, ձայնակցելով Միլիւքովին, «ներքին յեղափոխութիւն» կը համարեն։

Արդ, մենք հարց կուտանք հայ ռամկավարներուն,— ի՞նչպէս կարելի է բարեկամ ըլլալ բանուորներու եւ գիւղացիներու իշխանութեան եւ միաժամանակ պայքարիլ այդ իշխանութեան դէմ, զայն տապալելու դիտաւորութեամբ, եւ նման պայքարը համարել յեղափոխութիւն։

Հայ ռամկավարները, Արտակ Դարբինեանի եւ «Ապագայ»ի բերանով, ներդաշնակօրէն կ՚երգեն Միլիւքովի և ռուս պուրժուազիայի գաղափարախօս ռամկավարներու հետ, եւ — «յեղափոխութիւն» կը համարեն այն շարժումը, որ ուղղուած պիտի ըլլայ խորհրդային ռէժիմին դէմ։ Ասիկա պարզապէս հակախորհրդային, հակաշխատաւորական տեսակէտ մըն է, զոր կ՚առաջադրէ, ինքզինքը Խ. Հայաստանի «բարեկամ» յորջորջող Հայ Ռամկավար կուսակցութիւնը։ Այս տեսակէտը, ինչպէս նաեւ, վերջերս, ռամկավար ուրիշ թերթերու մէջ նկատուող պարզութիւնը, իրենց գաղափարախօսութեան մերկացումի տեսակէտով, ալ աւելի տարակուսանքի տեղի չեն տար, հաստատապէս ըսելու համար, որ հայ ռամկավարները էապէս, կանգնած են հակախորհրդային բանակին մէջ, ուր կը գտնուի նաեւ Դաշնակցութիւնը։

Փաստերու վրայ հիմնուած է, որ մենք Ռամկավար կուսակցութիւնը կ՚որակենք իբրեւ հակախորհրդային եւ հետեւաբար Խ. Հայաստանի թշնամի կազմակերպութիւն։ Եւ որքան ալ անոնք ճգնին հերքել, իրենց իսկ բերանով յայտնած եւ իրենց կողմէ արձանագրուած փաստերը, պիտի չկարենան այլեւս քաղաքական դրամագլուխ շահիլ, շփոթեցնելով եւ մոլորութեան մէջ ձգելով Խ. Հայաստանին բարեկամ զանգուածները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

300,000 ԹՈՒՐՔ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ ՆՊԱՍՏԻ ԿԱՐՕՏ

Գ. էջին մէջ հրատարակած ենք Թուրքիոյ ներքին գործավարին տեղեկագիրը սովահար շրջաններու մասին։ Շիւքրի Քայա պէյ հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

Վեց նահանգներուն մէջ այսօր 300.000 հոգի կան օգնութեան կարօտ։ Մէկ մասը ուտելիք չունի, մէկ մասն ալ սերմնցու։ Ասոնցմէ 50.000 ընտանիք երկրագործ են։ Մօտաւորապէս 20.000 ընտանիք կարօտ են մէկ տարի օգնութիւն ստանալու, 8000 ընտանիք՝ 9 ամիս եւ 22.000 ընտանիք՝ վեց ամիս։ Ասոնց համար 16 - 17 միլիոն քիլօ սերմնցուի պէտք կայ։ Բնակիչներուն մէկ մասը աշխատանքով, մէկ մասն ալ հարեւաններու օգնութեամբ ապրած է մինչեւ հիմա։ Տեսայ այնպիսիներ, որոնք ալիւրին խոտ կը խառնէին, ուտելիքին քանակը շատցնելու համար։ Անձրեւ խոտերը կը խաշեն, մէջը ալիւր կը խառնեն, եւ տեսակ մը «փիտէ» կը պատրաստեն։

Անմիջապէս կարգադրելու է որ նահանգային իշխանութիւնները գործ հայթայթեն ժողովուրդին։ Յիշեալ նահանգները 1.165.000 ոսկիի վարկ մը ունին ճամբաներու շինութեան համար։ Թէեւ այս գումարէն պէտք է գեղչել տուրքը անոնց, որոնք դրամի փոխարէն պիտի աշխատին, բայց նորէն կարելի է 6 - 700.000 ոսկիի ճամբայ շինել տալ։ Այս մասին հարկ եղած հրամանները տրուած են։ Եթէ այս դրամը չբաւէ, հանրային շինութեանց յատկացուած բոլոր պիւտճէները ճամբու կառուցման պիտի տրամադրուին այս տարի։ Միւս կողմէ, հանրօգուտ շինութեանց գործավարութիւնը հաւանած է ճամբու շինութեան յատկացնել մէկ միլիոն ոսկիի վարկ մը, որ կամուրջներու կառուցման վերապահուած էր։ Կարելի է նաեւ ընդարձակել Գօչ - Հիսարի լիճին պեղումները եւ տարեկան 60 միլիոն քիլօ աղ արտադրել։ Այսպէսով, կարելի պիտի ըլլայ 100 օրուան գործ հայթայթել 60.000 հոգիի։ Ետքը, 6000 հոգի կրնան 5 - 6 ամիս գործ գտնել Քէօթահիոյ եւ Մարաշի երկաթուղիի շինութեանց մէջ։

Քաղաք. ժողովում մը Քարլսպատի մէջ

Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրէզեման հասաւ Քարլովի Վարի Քարլսպատ, որու ջերմուկներուն մէջ դարմանումի պիտի հետեւի։ Գերման նախարարը իջաւ Չեխոսլաւաքիոյ նախագահ Մազարիքի գտնուած պանդոկին մօտ։ Կ՚ըսուի թէ շուտով Քարլսպատ պիտի հասնին նաեւ Չեխոսլաւաքիոյ եւ Ռումանիոյ արտաքին նախարարները՝ Պէնէշ եւ Թիթուլէսքու, որոնք նոյնպէս ժամանակ մը պիտի մնան հոն։ Երեք պետութեանց պատասխանատու պետական մարդոց այս համախմբումին առթիւ զանազան ենթադրութիւններ կ՚ըլլան, մանաւանդ երբ նկատի առնուի Պալքաններու ներկայ վիճակը։

Եգիպտականները կը շարունակ՝ են պայքարը

Գահիրէէն կը հեռագրեն.— Վաֆտը յայտարարութիւն մը հրատարակեց եգիպտական տագնապին առթիւ, յարձակելով վարչապետ Մոհամմէտ Մահմուտ փաշայի դէմ, որ համարձակեցաւ ընել ինչ որ իրմէ առաջ ո եւ է մէկը չէր յանդգնած ընել, այն է՝ փորձել մէկ վայրկեանի մէջ քանդել, ինչ որ ազգը ձեռք բերած էր տարիներու ճիգերէ վերջ։ Վաֆտը կը հարցնէ թէ՝ ազատութեան շրջանի մը, ուր Սուրիոյ, Իրաքի եւ Հնդկաստանի նման երկիրներ խորհրդարանային եւ սահմանադրական կեանք մը ապահովելու վրայ են, Եգիպտոս ինչպէ՞ս կրնայ յետադիմել։

«Կառավարութիւնը կը քանդէ Սահմանադրութիւնը, կարգը, ազատութիւնը եւ նոյն իսկ քաղաքակրթութիւնը. երկիրը կը զոհէ իր եւ օտարին փառասիրութեանց և Եգիպտոսի տնտեսական կեանքը վտանգի կ՚ենթարկէ»։

Յայտարարութիւնը կը հրաւիրէ ազգը յիշել անցեալի դասերը եւ հաստատ մնալ տենչանքներուն վրայ իր անկախութեան, որուն խորհրդանշանն է Վաֆտը։

«Վաֆտը կ՚երդնու անայլայլ շարունակել իր ջանքերը՝ Զաղլուլ փաշայի կողմէ գծուած ճամբով»։

Վերջացնելով, եգիպտական ժողովուրդէն կը պահանջէ դարձեալ ապացուցանել ուշադիր աշխարհի առջեւ որ, թէեւ չընդունիր անարդարութիւնը, սակայն չի կրնար ո եւ է գէշութիւն ընել։ Ներկայ պայքարին մէջ իր միակ զէնքն է իր դատի արդարութեան մասին համոզումին ուժը։

∴ Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ Սըր Օսթըն Չէմպըլէյն հարցումի մը պատասխանելով, ըսաւ թէ իր կարծիքով եգիպտական Խորհրդարանն ու Սահմանադրութիւնը ամէնէն առաջ կախում ունին Եգիպտոսի Թագաւորէն եւ եգիպտական ժողովուրդէն։ Ո՛չ անգլիական մարզպան լորտ Ճորճ Լոյտի եւ ո՛չ ալ անգլ. կառավարութեան կողմէ ո եւ է խորհուրդ տրուած է։

— Նախապէս ինծի լուր տուած էին պատահելիքին մասին, սակայն թէ՛ ես եւ թէ լորտ Լոյտ խոհեմօրէն քաշուեցանք ոեւէ կարծիք յայտնելէ կամ խորհուրդ տալէ։ Կառավարութիւնը միշտ խուսափած է միջամտել զուտ եգիպտական գործերուն եւ ջանացած է պաշտպանել միայն այն շահերը, որոնց պահապանն է եւ կատարել իր վրայ ծանրացած պարտաւորութիւնները։

∴ Եգիպտական կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առաւ՝ արգիլելու համար փաստաբաններու գործադուլը։ Հրաման տրուեցաւ բոլոր դատարաններուն՝ չյետաձգել ո եւ է դատ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՕՐՈՒԱՆ ՑԱՒԵՐԸ

Համաշխարհային պատերազմը շատ գէշ ցնցեց մարդկութիւնը։

Այդ ցնցումէն զերծ չմնաց նաեւ Հայութիւնը։ Ընդհակառակն, ծարդն ու տարագրութիւնը եւ գաղթականութիւնը հիմնովին սարսեցին մեր ազգին ջղային դրութիւնը։

Տասը տարիէ ի վեր, մեր այս կարգի զոհերը համրանք չունին։ Աղէտը մեծ է մանաւանդ մտաւորական շրջանակներու մէջ, ուսանողէն մինչեւ գործիչն ու ուսուցիչը։

Երէկի քաջառողջ եւ ուշիմ երիտասարդին մտքի լոյսը մթագնած է, բանականութիւնը խաւարած, ու այսօր օրերը կը համբէ ապաքինարանի մը չորս պատերուն մէջ։

Ուրիշ մը՝ անվտանգ խելագար, իր իմաստէ զուրկ գոյութիւնը քարշ կուտայ՝ ծոյլ ու անտարբեր։

Թոքախտէն վերջ ուրիշ աղէտ մըն է այս, որ կը սպառնայ մեր երիտասարդութեան որոշ մասին։

Գաւառէն գրոց - բրոց տղայ մը՝ ամէն շաբաթ զանազան լեզուներով քերթուածներ կը ղրկէ թերթին՝ անկապ նամակներով։ Խեղճը կորսնցուցած է հաւասարակշռութիւնը։

Քոլէճական յաղթակազմ երիտասարդ մը, լաւ արտաքինով, կը մօտենայ քեզ եւ հազիւ երկու բառ արտասանած իբրեւ պատասխան հարցումիդ, կ՚ուզէ համոզել քեզ թէ ինք «Արեւելքի Թագաւորն է», թէ աշխարհի չորս կողմէն պատգամաւորներ պիտի հաւաքուին փարիզ եւ «Թագաւոր» պիտի ընտրեն զինք…

Ուրիշ մը, փարիզի համալսարանէն նոր շրջանաւարտ, դատապարտուած գաւառական ապաքինարանի մը մէջ վերջացնելու իր օրերը, կը գրէ թէ մեծ գիւտ մըն է ըրած, որ կոչուած է յեղաշրջել ամբողջ տիեզերքը, թէ ինք ֆրանսայի փրկիչն է եւ սիրած է ազնուական ընտանիքէ…

Ջղագար մը, որ աշխարհ պըտըտած է, սակայն չէ կրցած «կացինի մը կոթ ըլլալ», օդային տեսութիւններ կ՚ընէ ազգը փրկելու համար։

Ու այսպէս, ամէն օր նոր դէպք ու նոր պատմութիւն։

ՀՐԱՆՏ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անգլիական կառավարութեան կողմէ նշանակուած յանձնաժողով մը քննելով գործազուրկներու կացութիւնը, եկաւ այն եզրակացութեան թէ՝ կարելի չէ գործ գտնել 200.000 հոգիի, մեծ մասամբ հանքագործ եւ ընտանիքի հայր, եւ թէ անհրաժեշտ է զանոնք ղրկել Անգլիոյ գաղթավայրերը։

ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ Փարիզ եկած է Պ. Լեւոն Շանթ, ամառուան արձակուրդի առթիւ։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Քրէտի Ֆոնսիէի Յուլիս 16ի վիճակահանութեան մէջ 1886ի 30.030 թիւը շահեցաւ 50,000 ֆրանք, 1903ի 509.122 թիւն ալ 50.000 ֆր. շահեցաւ. իսկ 1911ի 101.016 թիւը շահեցաւ 100.000 ֆր.։

ԶՕՐ. ՀԱՃԻՉ հրաժարեցաւ Սերպիոյ նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնէն։

ՄԱՐՈՒԽԻ Թագաւորը Փարիզ հասաւ անպաշտօն կերպով։

ԳԱՐՇԵԼԻ ՏԻ[Պ]ԱՐՆԵՐ

Կան նաև ... [ա]նելի և ... պարներ, որոնք շատ ... յարշելի են, քան պարզ ... [ա]նուններ, ինչպէս Բուդաղ[եան] ... են։

Ասոնք, նախկին, այսպէս կոչուած կուսակցական եւ անկուսակցական գործիչներն են, որոնք գիտեն շատ ճարպիկօրէն յարմարիլ ամէն մէկ նոր վիճակի, անկախ իրենց համոզումներէն եւ ձգտումներէն։ Այդպիսիները չեն բաւականանար միայն հրաժարելով իրենց երէկուայ պաշտամունքներէն, այլ եւ ամէն նենգ ու աններելի միջոցներու կը դիմեն, վարկաբեկելու անցեալը ու փառաբանելու ներկան։ Ճիշդ խլեզի յատկութիւններով՝ թէ գոյները կը փոխեն եւ թէ միշտ կը սողան։

Զալխուշեանններ, Լէօներ, Զաւարեններ, Դիմիրճեաններ, Զօպանեաններ... ահա շարանը այդ խայտառակ անուններու։

Գրիգոր Զուբարը, ընկերվարական յեղափոխական, բաւական պատրաստուած ու խելացի մարդ, բոլշեւիզմի գաղափարական (ու քիչ մըն ալ գործնական...) հակառակորդ է եւ ինքզինքը անշեղ յեղափոխական կը կոչէ։

Այդ տպաւորութիւնը կը ստանաս, երբ ինքզինքը ազատ կը զգայ եւ գիտէ, որ կաշիին վտանգ չսպառնար. բայց բաւական է, որ դէմ առ դէմ կանգնի հակառակորդին հետ, որու ձեռքը իշխանութիւն եւ ուժ կայ, որպէսզի միր Զուբարը վախկոտ շան նման պոչը ոտքերու մէջտեղը առնէ, կամ փռնաքով խայթել։

Իբրեւ դասախօս, համալսարանական առաջին ուսումնական տարեշրջանին, մեծ համակրանք կը տիրէր Զուբարի շուրջ։ Անոր դասախօսութեան ժամերուն, համալսարանի միւս ճիւղերէն բաւական թիւով ուսանողներ կը հաւաքուէին եւ անպայման խօսքը կը վերջացնէին իր բուռն ծափերուն տակ։ Ունենալով խորհրդային Իրաւունքի ամպիոնը, Զուբարը ջախջախիչ մերկացումներու եւ քննադատութեան կ'ենթարկէր խորհրդային ամբողջ իրաւակարգը։ Դիկտատուրայի աշխարհին մէջ այդպիսի համարձակութիւնը մեզի համար թէ հերոսութիւն էր եւ թէ մեծ գանձ։ Սակայն, բաւական էր, որ լսարանին մէջ նոր դէմք մը երեւար կամ կոմսոմոլի հոտ փչէր, որպէսզի Զուբարը ճիշդ հակառակ բովանդակութիւն տար իր ըսածներուն, ամէնակատարեալ ու յեղափոխական դանելով խորհրդային արդարադատութիւնը։ Դասախօսի այդ կերպարանափոխումը շատերուն հաճելի չէր դար. ոմանք ալ շատ բնական կը գտնէին։ Սակայն, դէպք մը բոլորին համար ալ շատ յստակօրէն պարզեց Զուբարի քաղաքացիական քաջութիւնը։

1924ի սկիզբները, ընկերաբանական կաճառին մէջ Զուբարի դասին շուրջ զեկոյց մը կը կարդացուէր։ Վիճաբանութիւններու ընթացքին, բոլշեւիկ օրիորդներէն մէկը խիստ դիտողութիւն ըրաւ, թէ Զուբարը իր դասախօսութիւններուն մէջ կը սահեցնէ էս-էրական տեսակէտներ, մոռնալով, որ կ'ապրի խորհրդային երկրի մէջ, բոլշեւիկեան կուսակցութեան գերիշխանութեան տակ։ Պէտք էր տեսնել, թէ Գրիգոր Զուբարը ինչպէս գոյնը նետեց, ինչպէս սկսաւ կմկմալ եւ քծնելով, մեղայի գալով ինքզինքը արդարացնել ընկ. Փերգուշի առջեւ։ Բոլորին առջեւ ան ոչ միայն հրաժարեցաւ էս-էրներէն, այլ եւ մեծ-եան դատավճիռ կարդաց իր կուսակցութեան։

Այդ օրը շատերը զզուեցան Զուբարէն։

Բայց, իբրեւ «յեղափոխական» ու մարդկային բարոյական նկարագիր, Զուբարը ամբողջապէս մերկացաւ Խուչոյեանի սպանութեան դատավարութեան առեն։ Զմանամ յիշել, որ շնորհիւ իր իրաւաբանական կարողութիւններուն եւ մեծ կապերուն, իբրեւ փաստաբան Զուբար Երեւանի մէջ առաջնակարգ կը համարուէր եւ ամէնէն շատ դեղին ոսկիներ անոր գրպանը կը հոսէին։ Այդ դատավարութեան ատեն հանդէս եկաւ իբրեւ անհրաժեշտ ամբաստանեալներու պաշտպան, բայց ստանձնեց մեղադրողի դեր՝ պաշտօնական դատախազի զօրը կապելով։ Զուբարի ընթացքն այնքան զաւեշտական ու ստոր էր, որ «պաշտպանը» այդ դատավարութեան ամենատխուր հերոսը դարձաւ։ Զուբարը իր «պաշտպանողական» ճառով ցոյց տուաւ թէ մարդկային բարոյական անկումը սահման չունի։ Եթէ բոլշեւիկեան լեզուով արտայայտուինք, Գ. Զուբարը Բուդաղեանի աւելի «կուլտուրականացած» տիպարն է։

Բոլշեւիկեան կուսակցութեան ներսը յառաջ եկած պայքարը բոլորովին վերցուցած է փոխադարձ վստահութիւնը եւ հաւատը։ Ով որ կը հետեւի Հայկական կեանքին, կը նկատէ որ խորհրդաւոր բաներ տեղի կ'ունենան, անվերջ փոփոխութիւններ, փոխադրումներ ու նոր անուանումներ։ Երկրի այսօրուայ տէրը վաղը կ'անհետանայ եւ ի սպառ կը լռէ։ Զվստահելով տեղի ընկերներուն, դուրսէն մարդիկ կը նշանակեն եւլն., պարզ է, որ եթէ դէպի իրենց մարդիկը այդքան թերահաւատ են դարձեր, շատոնց պէտք էր որ կասկածէին համակիրներէն ու իրենց ոտքերուն տակ թաւալողներէն։ Եւ ահա բոլորը կը շտապեն վստահութեան վկայականներ ձեռք բերել։ Մանաւանդ, Դոնի աւազանի մասնագէտներու դատավարութենէն ու «մասնագէտակերութիւնէ» յետոյ։ Իսկ հայ գործիչը ի՞նչով կրնայ հաստատել իր հաւատարմութիւնն ու համակրանքը բոլշեւիկներու հանդէպ, եթէ ոչ իր «դաշնակցականակերութեամբ» ու։ Անոնք լաւ ըմբռնած են որ բոլշեւիկներուն համար կարեւոր չէ, թէ գիրենք կը սիրեն թէ ոչ։ Կարեւորն այն է, որ բոլորն ալ ատեն ու հայհոյեն Դաշնակցութիւնը։

Գրիգոր Զուբարի համար բնաւ դժուար չէ յաղթել այդ քննութեան մէջ։ Եւ ահա, «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ կը գրէ յօդուած մը Դաշնակցութեան դէմ (Յունիսի թիւի մէջ՝ Ինչպէս կ'երեւայ, յօդուածագիրը շատ է մտածեր թէ ի՛նչ գրէ, որ նախ՝ այդ մասին գրած չըլլայ եւ յետոյ, աւելի «մահացու» փաստ ըլլայ Դաշնակցութեան հակայեղափոխականութեան։ Սակայն, որքան շատ է ուժ տուեր գլխին, այնքան աւելի մեծ յիմարութիւն է արտադրեր։

Ըստ Գ. Զուբարի, Դաշնակցութիւնը աջակցեր է մուսաւաթականներուն, որպէսզի անոնք Շամխորի մէջ զինաթափ ընեն ու կոտորեն ճակատէն վերադարձող Ռուսները։ Ուրիշ խօսքով, Դաշնակցութիւնը զիներ է Ազրբէջանցիները, որպէսզի անոնք կոտորեն Բագուի ու Գանձակի Հայութիւնը։

Սա արդէն այնպիսի աննեթեթութիւն մըն է, որ միայն «կուլտուրականացած» խառնակիչը կրնայ մտածել։ Ու ներկայ այդ լրբութիւնը, կը նշանակէ Զուբարի հետ մէկ ատրճանի վրայ գտնուիլ, որ պատիւ չի բերեր ամէնէն ինկած մարդուն անգամ։

Բանի մը խօսք ալ անկուսակցական Զուբարներու մասին։

ԱՇՈՏ ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՇՐՋԱՆԸ 23 ՕՐԷՆ

Երկու անձեր որոնք ձեռնարկած էին աշխարհի շրջանը ընելու ամէնէն կարճ ժամանակին մէջ և այս նպատակով օգտուած էին փոխադրութեան բոլոր միջոցներէն,— նաւ, շոգեկառք, օդանաւ, հասան Նիւ Եորք, ուրկէ մեկներ էին։ Այս կերպով աշխարհի շրջանը աւարտած կ'ըլլան 23 օր, 15 ժամ, 21 վայրկեան եւ երեք երկվայրկեանէն, եւ չորս օր պակասով, կոտրած կ'ըլլան նախորդ մրցանիշը։

ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ՊՈՒԼՂԱՐԻԱ

Պուլկարիա այնքան բախտաւոր չեղաւ 1876ին տեղի ունեցաւ Պաթաքի ապստամբութիւնը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ 30.000 այրեր, կիներ ու մանուկներ ջարդուեցան Թուրքերուն կողմէ, մեծ մասամբ Պուլկարներ, որոնք կը բնակէին Արեւելեան Ռումելիի Թրակիոյ և Մակեդոնիայ նահանգներուն մէջ։

1877 - 1878ի ռուսեւթուրք պատերազմէն վերջ ազատագրուած, Պուլկարիա դարձեալ թրքական լուծին տակ մնաց 1878ի Պերլինի դաշնագրով։ Միայն հիւսիսային Պուլկարիան, Պալքանեան լեռնաշղթային եւ Դանուբի միջեւ, ազատ ձգուեցաւ, մինչ Արեւելեան Ռումելին (այժմու Հարաւային Պուլկարիան)՝ ինքնավար դարձաւ Թուրք կուսակալով մը։

Վեց տարի վերջ, 1885ին, հիւսիսի ազգայնականներէն խումբ մը Արեւելեան Ռումելի արշաւեց, վռնտեց Թուրք կուսակալը եւ ամբողջ ժողովուրդի խանդավառութեան մէջ երկու Պուլկարիաներու միութիւնը հռչակեց, այսպէս բացէ ի բաց ապարէկ կարդալով թէ՛ Թուրքիոյ եւ թէ Պերլինի դաշնագիրը ստորագրող պետութեանց։ Ռուսիա խորհուրդ կուտար Սուլթանին վերագրաւել այն երկիրը, զոր քանի մը տարի առաջ ինք ազատագրած էր։ Թուրքիոյ հետ պատերազմը անխուսափելի կը թուէր. Պուլկարիա իր ունեցած ամբողջ բանակը հարաւային սահմանագլուխին վրայ հաւաքեց։ Այսպիսով հաւասար, որ միշտ կասկածով կը նայէր Ռուսիոյ միջամտութեանց վրայ, չվարանեցաւ։ Առօր փոխարէն հարուածը եկաւ հոռեւէն — Սերպերը յարձակեցան։ Պուլկարները անմիջապէս ճակատ կազմեցին. երեք օրուան ճակատամարտէ մը վերջ Սլիվնիցայի մօտ պարտութեան մատնեցին Սերպերը եւ զանոնք գրկեցին հոն, ուսկից եկած էին։

Այսպէս ապացուցանելէ վերջ թէ կարող է ինքզինքը պաշտպանելու, Պուլկարիա սկսաւ խաղաղութեան եւ յառաջդիմութեան շրջանի մը, որ սակայն իրականին մէջ զինուորական պատրաստութեան շրջան մըն էր՝ ձեռք բերելու համար իր երկրորդ ծրագիրը — Մակեդոնիոյ ազատագրութիւնը։ Աւելի քիչ կը մտածուէր Թրակիոյ մասին, որուն պուլկար բնակչութիւնը նուազ խիտ էր եւ որուն դերը Պուլկարիոյ մտաւորական զարթօնքին մէջ՝ նուազ շեշտուած էր։

Սահմանէն անդին Թուրքերու գործած խժդժութիւններու եւ ամէն տարի հազարներով Պուլկարիա ապաստանած Մակեդոնացիներու պատմութիւնները շարունակական ձգտումի մէջ պահեցին երկիրը։ Մակեդոնացի գաղթականները շուտով կազմեցին «Մակեդոնական Կազմակերպութիւնը», որուն անդամագրուեցան նաեւ բազմաթիւ Պուլկարներ։ Այդ կազմակերպութիւնը մինչեւ հիմա կայ։ Իր նպատակն էր եւ դեռ է Մակեդոնիոյ ազատագրութիւնը եւ բազմաթիւ գաղտնի մասնաճիւղեր ունի այդ երկրին մէջ։ Ատեն ատեն զինեալ հրոսախումբեր կը ղրկէ սահմաններէն անդին, երբ քաղաքական պատճառներ անհրաժեշտ դարձնեն այդ միջոցը։ Իսկ 1903ին զինեալ մեծ ապստամբութիւն մը սարքեց։

Ժամը հնչեց 1912ին։ Պալքանեան առաջին պատերազմին, պուլկար, սերպ եւ հելլէն բանակները պարտութեան մատնեցին Թուրքերը, զանոնք քշելով մինչեւ Պոլսոյ մօտերը։ Յունաստանի հետ Պուլկարիա կարդ մը բերանացի համաձայնութիւններ ունէր, որոնք շուտով տեսնուեցաւ թէ անգործադրելի են։ Միւս կողմէ, Սերպիոյ հետ ունէր գրաւոր դաշնագիր մը, հիմնուած ազգագրական գիծերու վրայ, որով կը ճանչցուէին Պուլկարիոյ իրաւունքները Մակեդոնիոյ մեծ մասին վրայ, մինչդեռ ոեւէ յիշատակութիւն չէր ըլլար Թրակիոյ մասին։ Եւ սակայն պատերազմի ընթացքին, Պուլկարիա ամէնէն աւելի Թրակիոյ մէջ ճակատեցաւ Թուրք գլխաւոր բանակին դէմ, մինչ Սերպիա և Յունաստան կը գրաւէին Մակեդոնիան։ Սերպիա, Յունաստանի հետ դաշնակցելով, պահանջեց դաշնագրին սրբագրութիւնը ի նպաստ իրեն։ Պուլկարիա, որ պատերազմի մէջ մտած էր իր Մակեդոնացի ազգակիցներուն համար, մերժեց ընդունիլ այդպիսի առաջարկ մը, ու երբ տեսաւ թէ իր դրացիները տրամադիր չեն տեղի տալու, կուրօրէն զարկաւ աջ ու ձախ։ Հետեւանքն այն եղաւ, որ պարտուեցաւ. անկէ զատ Թուրք եւ ռումանական բանակները արշաւեցին պուլկարական հողը։ Թուրքիոյ շարժումը մեկնութեան չի կարօտիր, մինչ Ռումանիա շարժեցաւ այն վախով թէ զօրաւոր Պուլկարիա մըկրնայ իրմէ խլել Տօպրուճան, իբրեւ «չափազանցապես Պուլկարիա»։ Պուքրէշի եւ Պոլսոյ դաշնագրերով (1913) Պուլկարիա կորսնցուց Մակեդոնիան ի նպաստ Սերպիոյ եւ Յունաստանի, Թրակիոյ մեծ մասը ի նպաստ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի, հիւսիսային Պուլկարիոյ մէջ պուլկարբնակ բազմաթիւ հողաշերտեր՝ ի նպաստ Ռումանիոյ եւ Սերպիոյ։

Համաշխարհային պատերազմին մէջ, որ ծագեցաւ յաջորդ տարին, Պուլկարիոյ ընթացքը կարելի էր գուշակել. անիկա պարզապէս կը պահանջէր Մակեդոնիան, ու երբ ատիկա մերժուեցաւ, կեդրոնի պետութեանց միացաւ։ Նէօյիի դաշնագրով (1920) զոր Դաշնակիցները պարտադրեցին Պուլկարիոյ, Մակեդոնիան տրուեցաւ Սերպիոյ. Թրակիոյ այն նեղ շերտը, որ նախապէս ելք կուտար Պուլկարիոյ դէպի ծով, տրուեցաւ Յունաստանի։ Հիւսիսային կողմը Սերպիա եւ Ռումանիա նոր գրաւումներ ըրին Պուլկարիայէն։ Իբրեւ ապահովութիւն ապագայ պուլկար խռովութիւններու դէմ, Պալքաններու մէջ միայն Պուլկարիոյ է որ իրաւունք չտրուեցաւ բանակ ունենալու։ Երկուքուկէս միլիառ ֆրանք ոսկեդրամի անհոլի տուգանք մը պարտադրուեցաւ։ Պուլկարները այսօր կը հաշուեն թէ իրենց ազգակիցներուն մէկ երրորդը օտար տիրապետութեան տակ կը գտնուի։ Մակեդոնիոյ կացութիւնը տակաւին կը շարունակէ վրդովել պալքանեան քաղաքականութիւնը, պուլկար «կոմիտաճի»ներուն արշաւները շարունակ ձգտուած կը պահեն Պուլկարիան ու Սերպիան, նոյնիսկ Պուլկարիան ու Ռումանիան։ Կասկած չկայ թէ Մակեդոնիոյ ազատագրական շարժումը դեռ յղի է լուրջ կռիւի վտանգով։

ԱԼՊԱՆԻԱ

Պալքանեան պետութեանց մէջ ամէնէն երիտասարդն ու նուազ ճանչցուածըԱլպանիան է։ Ալպանացիները կը պնդեն, թէ բնիկ իրաւամբ, թէ իրենք Պալքանեան թերակղզիի ամէնէն հին բնակիչներն են։ Ժ.Դ. դարուն անոնք յաջող դիմադրութիւն ըրին Թուրք զերակշիռ ուժերուն, սակայն շուտով քայքայուեցաւ անոնց դիմադրութիւնը եւ ժողովուրդին կէսը իսլամացաւ։ Սակայն ո՛չ կրօնական բաժանումը, ոչ ալ զանազան սուլթաններու օրով անոնց վայելած որոշ ազատութիւնները հանդարտեցուցին Ալպանացիները, որոնք մինչեւ վերջ ապստամբեցան Թուրքերուն դէմ։ Ալպանացիները աւելի պիտի յաջողէին, եթէ նախնական եւ ցեղապետական կեանք մը չվարէին, ինչ որ կը դժուարացնէր միացեալ գործողութիւն մը։ Ազգային կազմակերպութեան առաջին քայլը առնուեցաւ 1878ին, երբ Ալպանիոյ սրտին՝ Էլպասանի մէջ կազմուեցաւ «Ալպանական Ազգի Իրաւունքներուն Պաշտպան Ալպանական Միութիւն»։ Առաջառաջին գործն եղաւ պատուիրակութիւն մը ղրկել՝ Պերլինի վեհաժողովին, որ մերժեց լսել զայն, ընդունելով Պիզմարքի խօսքը թէ՝ «Ալպանական ազգութիւն» չկայ։ Բայց երբ Գարատաղցիներն ու Յոյները սկսան գրաւել Պերլինի դաշնագրով իրենց տրուած ալպանական հողերը, այնպիսի վճռական դիմադրութեան հանդիպեցան, որ պէտք եղաւ վերաքննել դաշնագիրը։

Թէեւ Թուրքերը ջնջեցին Ալպանական Միութիւնը, սակայն այս վերջինը շարունակեց իր աշխատանքները Ալպանիոյ ինքնավարութիւնը ձեռք բերելու համար, իբրեւ առաջին քայլ դէպի անկախութիւն։ Ապտիւլ Համիտիօրով (1876 - 1908) պզտիկ ըմբոստութիւններ միայն ունեցան Ալպանացիները, եւ 1908ի Միջին Թուրք յեղափոխութիւնը ամէնէն առաջ իրենց խանդավառ աջակցութիւնը վայելեց։ Բայց երբ տեսան թէ Միջին Թուրք Սահմանադրութիւնը երկրորդ տպագրութիւնն է Թուրք աւանդական բռնակալութեան, Ալպանացիները նորէն ապստամբեցան։ Թէեւ 1910ին, Թրքական զինուորական երկու արշաւանքներէ վերջ, Ալպանիոյ ամբողջ դիմադրութիւնը քայքայուած կը կարծուէր, 1912ին անոնք կրկին ոտքի ելան եւ այս անգամ ա՛յնքան յաջողութեամբ, որ Թուրքերը ինքնավարութիւն տուին Ալպանիոյ։ Այս յարմար առիթէն է որ օգտուեցան Պուլկարիա, Սերպիա եւ Յունաստան՝ իրենց հաշիւները մաքրելու համար Թուրքիոյ հետ։ Պալքանեան Դաշնակցութեան յաջողութիւնը եւ Սերպիոյ ու Յունաստանի յաւակնութիւնները կրնային ընդմիշտ թաղել ալպանական դատը, եթէ Ադրիականի վրայ իր աշխարհագրական դիրքը միջազգային կարեւորութիւն չտար իր անկախութեան։ Ասիկա գիտնալով, ալպանացի Իսմայիլ Քէմալ պէյ Աւստրիոյ եւ Իտալիոյ կարծիքը շօշափելէ վերջ, 1912 Դեկտ. 28ին Ավլոնայի մէջ Ալպանական ժողով մը գումարելով, իր երկրին անկախութիւնը հռչակեց։ Ամիս մը վերջ, Լոնտոնի դեսպանախորհուրդը ճանչցաւ Ալպանիոյ անկախութեան սկզբունքը։

Ա. ԱՍԴՈՒՐԵԱՆ

ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Էքս-ան-Փրովանսի մէջ, Շաբաթ օր դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ ֆրանսական ժանտարմերիէն զինուոր Ժոզէֆ Թիւսօնի, ծագումով Քորսիքացի, որ ամբաստանուած էր իբր սպանիչ Համբարձում Ճէրոնեանի։

Անցեալ Ապրիլին, զինուոր Թիւսօն իր տաս օրուան արձակուրդը եկած էր անցնելու իր եղբօր հետ, որ Մարսէյլ կը բնակի։ Եղբայրը կ'երեւի չէր սիրեր Հայերը, քանի որ օր մը, կռուի բռնուեցաւ Հայու մը հետ, այն պատրուակով որ, երկար նայուածք մը ուղղած էր իրեն։ Կռիւը վերջացաւ Քորսիքացիին պարտութեամբ։ Հայը եւ իր ընկերները զայն ծեծեցին։ Բայց քանի մը օր յետոյ, մինչդեռ ան սրճարանէ մը դուրս կ'ելլէր, նորէն հանդիպեցաւ Հայերու, որոնց հետ նոր կռուի մը բռնուեցաւ։

Այս կռուի ընթացքին էր, որ զինուորը կրակեց պաշտպանելո՞ւ համար իր եղբայրը, թէ անոր վրէժը լուծելու համար, եւ սպաննեց Համբարձում Ճէրոնեանը։ Դատարանը նկատի առնելով մեղմացուցիչ պարագաները, զայն դատապարտեց երկու տարի բանտարկութեան եւ հինգ տարի բնակութեան արգելքի։

ՅՈՎԱԿԻՄ ԲՈՒԴԱՂ[ԵԱՆ]

Հետու իր սիրած հա[յ]... ֆրանսիայի հիւանդանոցներէն... կում կնքեց իր մահկ[անացու]... Բուդաղեանը մէկը այն[...] գիտ ընկերներէն որոնք [...] առաջնորդ ընտրած են գ[...] ոչ լոկ խօսքը։

Հանդուցեալը որդեգր[ե]... նելով Հ. Յ. Դաշնակցութեա[ն] գաղափարները եւ, որ գլխա[ւորը] ... նրա բարոյական արժէ[քը] ... միշտ յեղափոխականին ... ուղղամտութեամբ, գոտ[...] լիտիկայի կիրարկած է ... մէջ այդ գաղափարները։

Նա երբեք չէ խնայած ... սուր իմ'որով համեստութ[եամբ] ... գործի է հրաւիրած այ[ն] ... ները, որոնց խօսքը չէ հ[ամա]... տասխանած գործին։

Նա երբեք չէ քաղ[...] նազանդութիւն եւ գոհար[...] այլ եղած է կենդանի [...] այդ արժէքներու։ Նա [...] միշտ մշակ, որպէսզի [...] «աղաղ» լինելու գ[...] հրաժարին։

Նա իր բարոյական[...] խական խառնուած քով [...] արժանի աջակիցը իր կու[սակցութեան] ... կան մեծ ընկեր-ուսուցիչ ... ւարեան եւ միշտ յարգ[...] ներշնչած հակառակորդներ[ու] ... եւ համակրանք երիտասա[րդներու] ... եւ թագնուած առեղծուածի ... տուախոս եւ անձնաւէր [...] րու մէջ։

Լինելով կրթութեամբ [...] ւարան, նոյնիսկ ցարական [...] ւորները յարգանքով են [...] րած դէպի պաշտպանութ[եան] ... համոզուած լինելով, որ նա [...] նակ չէ ազատ գործ պաշտ[...] քաղաքական մեղադրեալ[...] պանելիս, նա երբեք չէր [...] նամ ագնել մեղադրեալի [...] փարները, չէր խնդրում [...] թիւն կամ ներողամ[տութիւն] ... ծանրանալով նրա բարո[յական] ... ժէքների վրայ, աշխա[տ]... յարգանք ներշնչել հակ[առակորդ]... գադրեալը եւ այդպիսով [...] ցնել պատիժը։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ... նա ունեցել է իր պատուաւ[որ] ... ցամենակ տարի եղած Ալ[եքսանդրա]պոլի կ. կոմիտէի անդամ ... քան պատերազմի գրաւած ... ղական գործերով եւ աջակ[...] կիր անձնող ընկերներու ... թաթարական ընդհարում[ներու] ... մանակ, վայելելով Ալ[եքսանդրապոլի] ... թուրքերու համակրանք[ը] ... կերպ աշխատած է ընդհ[ա]... առաջն առնել եւ յաջողա[ծ] ... մաւորական շարժման ա[...] բեւ կ. կոմիտէի անդամ, ... մասնակցութիւն է ունեցա[ծ] ... մակերպչական աշխատա[նք]... մէջ եւ առաջին հերթի[ն] ... է ուղարկած իր քրոջ ... (որու համար եղած է հ[...] որ այլեւս չէ վերադարձա[ծ]։

Մեծ յեղափոխութեան ... նա եղած է Դաշնակցութեա[ն] ... մից Ալեքսանդրապոլի ... գիւղացիական խորհուրդի ... Սարիղամիշի 1918 թիւ ... ժամանակ, երբ Ալեքսանդ[րա]... բերդում բնակող Ռուս[...] պահեստի զինուորները ... բեցան եւ մերժեցին ճակ[ատ]... նել, ընկեր Յովակին էր ... կոմիտէի մէկ անդամի հ[...] նեց բերդը եւ կարուկ ... ռանց արիւնահեղութեան ... տուաւ ապստամբութեան ...

1918 թւին, երբ Տ[աճիկը] ... հակառակ իրեն խոստման ... կեցան Ալեքսանդրապոլի ... ընկեր Յովակիմը լինելով ... քային ինքնավարութեան ...

... ի նախագահ իրրեւ չէզոք ... համագործ ... ի մինակ, կամ մի կերպերը ... մտածում, այլ անընդհատ կը ... քաղաքը կ'երեւայ կառող ... թիւններն եւ երբ հեռացաւ ... զօրքերը սկսան ... ջանք ... քաղաք եւ Լեւոն ... թէ քանի քաղաքաւ ... հեռ ազ ու հաշուով գնաց ... սեղանիկներէն, այն ա- ... մի մնաց գիշերը ... մի քանի ըն- ... կէտ սարքով անցաւ գա- ... (բոլոր ճանապարհները ... ցանքերի կողմից) ... ղարաքիլիսայի ճակատամար- ... ժամանակ էր նաեւ ... մէջը կը տեսնէինք նրան ճա- ... կուռով գիներների կողքին, ... գինքի, ազնուական իր ներ- ... ութեամբ

... բաժումի հաշուութիւնից յետ- ... Նա անցաւ Երեւան, ընտրուե- ... Հ. Հ. խորհրդարանի անդամ ... խմբէ տարեկ կատարեց իր պար- ... կանութիւնը:

1920 թւին, երբ մեծամաս- ... անցան իշխանութեան ... Ընկեր Թովմասեան ... Մասնակցեց փետրուարեան ա- ... ութեան եւ ապա բոլորի ... մտաւ Զանգեզուր ...

Ընկեր Թովմասեան, որ տասնեակ ... ընտանիքն, ընտանի ... բոլոր ընկերների ... ժողովուրդի ... պաշտօններ, գտնելով իրենց ... եւ եւ օգտակար աշ- ... քան ժողովուրդ, 1925 ... ինքնակամ, առանց պատաս- ... Համայնքի, հոգեկան ... սեւնաման պայ- ... մէջ ճանապարհում է ... 10րդ. Ընդ- ... փոսերը, պարզելու իր ... ութեանց, քննութեան ենթար- ... ի իր գիտողութիւնները: Դժ- ... ամպարար չարժանացաւ նաեւ ... հաւատ հոգեկան բաւարա- ... Հասաւ փարիզ շատ ուշ: ... ամբողջ տարիներն հոգեկան ... ապրումները եւ ... արագացրին անկումը ... Փարիզ հասնելուց յետոյ, շատ ... ընկեր Թովմասեան ... կառավարութեան ... Գրանսիայի հիւանդանոցներից ... կամ, հեռու իր պաշտած հայ- ... րենից, կնքեց իր մահկանացուն

Թ. Գաշնակցութեան բարոյա- ... արժէքները մարմնացնող, հայ ... ժողովրդի ազատագրութեան հա- ... ր մարտնչող համեստ եւ բեղ- ... որ ընկերը:

Ա. ՇԱՐԱՖԵԱՆ

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Թուրքիոյ ներքին գործակար Շիւքրի Գայա պէյ ընդարձակ տեղեկագիր մը պատրաստած է, որուն համաձայն երաժշտութիւնը ամէնէն աւելի գոնիայի. Ագսէ-րայի, Գըրշէհիրի կուսակալու-թեանց մէջ իր աւերը գործած է։ Եօզկատի, Էսկիշէհիրի եւ Աֆիոն-Գարահիսարի կուսակալութեանց վիճակն ալ երկիւղալի է։ Տեղեկա-գիրը կ'ըսէ թէ 1270, 1290, 1303, 1323, 1324 ելմտական թուականներուն այս շրջանակնե-րուն մէջ նմանը չտեսնուած սար-սափելի երաժշտութիւններ տեղի ունեցած են, եւ ո՛ եւէ օգնութիւն չէ հասած, ճամբաներու եւ երկա-թուղիներու չգոյութեան պատ-ճառաւ եւ հետեւաբար շատ մը գիւղեր զրուած եւ աւերակ դար-ձած են։

Բայց գիւղացիներուն յառաջա-բարութեան վրայ, այս տարուան երաշտութիւնը անցեալներուն հետ բաղդատմամբ շատ թեթեւ ե-ղած է։ Գործակարներու խորհուրդը հետեւեալ որոշումը տուած է.—

1. Ընձուկ գօտիներուն մէջ բնակող ժողովուրդին, հանրօգուտ գործակարութիւնըանմիջապէսօրծ պիտի հայթայթէ եւ դրամական նպաստներ պիտի ընէ չրանցքնե-րու շինութեան համար այդ գօ-տիներու ժողովուրդին աշխատու-թիւններ պիտի ապահովուին։

Այս աշխատաւորներուն երթե-ւեկի գեղչեալ ծախքը կարմիր Մահիկի վարչութիւնը պիտի հոգայ։

2 Անատոլուի երկաթուղիի վարչութիւնը՝ աժան արմտիք հայ-թայթելու համար 100 հազար ոսկի տրամադրած է։ Ընկերու-թիւնը ապրանք եղած գնով սոյն արմտիքները կարօտեալներուն պի-տի ծախէ, եթէ հարկ ըլլայ սոյն դրամագլուխը 200 հազար ոսկիի պիտի բարձրացնէ։

3 Երաշտութեան շրջաններուն մէջ գտնուած ադահանքերը սով-եալներու ի նպաստ պիտի գոր-ծածուին եւ արգիլնքը բացմա-պատկելու պիտի աշխատուի։ Այս առթիւ ժողովուրդին դրամական օգնութիւններ փոխադրելու հա-մար, երկրագործական դրամատան եւ ազի մենաշնորհի վարչութեան միջեւ համաձայնութիւն գոյա-ցած է։

4 Երկրագործներուն կենդա-նիները կերակրելու համար արօ-տավայրեր պատրաստուած են, կուսակալները ամէն ջանք պիտի ընեն որ սովեալ ժողովուրդին կեն-դանիները այդ արօտավայրերը փոխադրեն եւ կալուածի ընկերու-թիւնը այս կենդանիներուն կերը երեք չորս անգամ աժան պիտի հայթայթէ

5 կարմիր Մահիկի վարչու-թիւնը սովեալներուն թէ՛ նիւթա-կան եւ թէ՛ բժշկական օգնու-թեան պիտի փութայ։

6. Ցառաչիկայ տարուան հա-մար, առատ սերմնցու պիտի հայ-թայթուի

7 Շրջակայ լիճերէն, Գըզըլ Ըրմագ գետէն, ինչպէս նաեւ ջրհորներէն գիտականապէս պիտի ջանան օգտուիլ Վերջապէս տնտե-սական գործակարութեան պաշտօն յանձնուած է սովին առաջքն առնե-լու համար ամէն տեսակ միջոց-ներ գործադրել։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՀՈՄԻՆ ՄԷՋ

ԼԱ ԿՈՏԻՆԻԷՌ.— Այլեւս ա-ւանդական սովորութիւն մը ե-ղած է ամէն տարի Յուլիսի ըն-թացքին Գարակէօզեան Հօմին մէջ կատարել մրցահանդէս մը, որ առիթ կուտայ միաժամանակ քանի մը օրուան համար համա-խմբելու Հօմի ցրուած արհես-տաւոր սաները:

Այս տարի մարզական այդ դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Յուլիս 15ի Կիրակին։ Քաշնէ ա-ւելի արհեստաւոր սաներ Փա-րիզէն, մինչեւ հեռաւոր Ջառօէն փութացած էին Հօմ։ Յուլիս 14ի Ֆրանսական ազգային տօնին առթիւ Հօմի աշակերտութիւնը ծաղկեպսակ մը դրաւ Վիլ-օ-Բէյ-ի մեռելական յիշատակարանին առջեւ։

Դաշտահանդէսը առիթ մը եղաւ ի վեր հանելու տղայոց տակ վերաբերումը մարմնակր-թանքին եւ ֆիզիքական ուժեղ կեանքի մասին։ Աշակերտու-թեան գրեթէ կէսը իր մասնակ-ցութիւնը բերած էր զանազան մրցումներուն եւ շատեր արդէն չարաթներէ ի վեր մեթոտիկ վարժութիւններով կը ջանային բարելաւել իրենց մրցանիշները։

Նոյն օրը տեղի ունեցան վազքի եւ ոստումի կարգ մը ըն-թացիկ փորձեր։ Իրենց տարիքը նկատի առնելով, մէկէն զր-ուած են կարգ մը մրցումներ որոնք բաւեն ճիգ կը պահանջեն։

Անուանիկ արդիւնքներ

60 մեդր վազք (փոքրերու)

Ա. Այթունեան, Բ.— Այ-վազեան, Գ. Ստեփանեան։

100 մեդր վազք (միջակներ)

Ա. Փանոսեան, Բ. - Խոսպոլեան, Գ.— Այթունեան։

100 մեդր վազք (մեծերու)

Ա.— Մարտիկեան, Բ.— Դալ-ֆաեան, Գ.— Էմէքսիզեան։

100 մեդր վազք արհեստաւորներ).— Ա.— Քէշիշեան, Բ. Խէչիկեան, Գ. Յովհաննէսեան։

500 մեդր վազք (միջակներ). — Ա.— Թամպոյեան. Բ.— Այթունեան, Գ.— Միլօեան։

500 մեդր վազք մեծեր եւ ար-հեստաւորներ).— Ա.— Մարտիկ-եան, Բ.— Դալֆաեան, Գ.— Թէ-քիրեան։

Արգելաշարաւ (մեծեր).— Ա.— Նահապետեան, Բ.— Էմէքսիզ-եան, Գ.— Սարգիսեան։

Արգելարշաւ (արհեստաւոր). — Ա.— Հացպանեան, Բ.— Գրի-գորեան, Գ.— Թէքիրեան։

Բարձրութեան ոստում (մե-ծեր) 1 մեդր 41.— Ա. Գրիգոր-եան, Բ.— Քէշիշեան, Գ.— Գա-զանճեան։

Ուժ առած երկայնութեան ոստում (միջակներ) 3 մեդր 87. — Ա.— Փանոսեան, Բ.— Միլօ-եան, Գ.— Փալթաեան։

Ուժ առած երկայնութեան ոստում մեծեր 4 մեդր 84.— Ա.— Ծիլեան, Բ.— Քէշիշեան, Գ.— Գրիգորեան։

Ձողով բարձրութեան ոստում մեծեր 2 մեդր 62.— Ա.— Գա-զանճեան, Բ.— Հացպանեան, Գ. — Գրիգորեան։

Երկարարշաւ. (5 քիլոմեդրի վրայ).— Ա.— Մարտիկեան, Բ.— Յովհաննէսեան, Գ — Պուրսալեան։

Այս մրցումներէն անկախա-բար տեղի ունեցան նաեւ Հօմի զոյգ եւ անջատ խումբերու մի-ջեւ դրօշարշաւի, «հօքէյի», «պասքէթ պօլի» և «վոլէյ պօլ»ի մրցախաղեր, որոնց ընթացքին երկու մրցակից կողմերը գրեթէ համարժէք մնացին։

⁂ Ինչպէս նախընթաց թղ-թակցութիւններով յի.ած էի, բարերար Գ. Միհրան Գարա-կէօզեանի փափաքով Կոտինիէ-ոի գղեակին յարակից մէկ թեւը պիտի վերածուէր ամարանոցի, ուր ամէն տարի արձակուրդին 100ի չափ Փրանսայի տղաներ պիտի գային օդափոխութեան։ Այս մասին արդէն համաձայնու-թիւն մը կնքուած էր Փրանսա-կան «Արձակուրդային Գաղութ-ներու Ընկերակցութեան» հետ և ամիսներէ ի վեր նորոգութիւն-ներուն ձեռնարկուած էր։ Ներ-կայիս արդէն նորոգութիւնները վերջացած են եւ տղաներուն ա-ռաջին կարաւանը հասած է արդէն։

Այս կալուածը մեծ տպաւորութիւն մը գործած է մեր նահանգի պաշտօնական եւ հանրային շրջանակներուն մէջ եւ նահանգապետը ինքը ան-ձամբ պիտի գայ նախագահելու բացումի հանդէսին, որ տեղի պի-տի ունենայ Օգոստոսի սկիզբը։

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՌԱՍԱՐ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻՃԱՑՈՒԹԻՒՆ.— Անցեալ օր երիտասարդ մը կը ներկայանար Լիոնի ոստիկանատունը եւ տե-սակցութիւն մը կը խնդրէր ոստի-կանապետին հետ, բայց ան զբա-ղած ըլլալով, յանձնարարուեցաւ իրեն պահ մը սպասել։

Երիտասարդը իր գրպանէն հանեց նամակ մը, լուսանկարներ, զանոնք դրաւ քարտուղարին սե-ղանին վրայ, յետոյ ատրճանակի փամփուշտ մը պարպելով իր աջ քունքին, ինկաւ անկենդան։

Իր գրպանէն գտնուեցան ինք-նութեան թուղթերը Պատերազ-միկ հաշմանդամ մըն է, որ դեռ կը տառապէր իր վէրքերէն ու փրկուելու համար, վերջ կուտար իր կեանքին։ Նամակը ուղղուած էր իր կնոջ եւ լուսանկարները իր փոքրիկներուն էին

ԹՂԹԱՏԱՐԻՆ ԴԷՄ ՑԱՐՁԱ-ԿՈՒՄ — Միրակի գիշեր, այն պա-հուն որ 120 թիւ ճեպընթացը կը կտրէր Պոլ է յրէնէն Սէն-Ջանի ճամ-բան, յանկարծ գիմակաւոր աւա-զակ մը երեւան ելաւ թղթատար կառքին մէջ եւ ատրճանակը ուղ-ղելով պաշտօնեային բսաւ.

— Պայուսակներդ կամ կ'այ-րեմ քեզ։

Պաշտօնեան իր դանակը քա-շեր էր պաշտպանուելու համար, աւազակը առանց վարանելու յանձ-նարարեց անոր

Տէ՛ր գիր ուրիշ, գուկի տէր ես, եթէ գիս ճանկես կը սպաննեմ քեզ։ Ու հանդարտօրէն նամակներու երեք պայուսակներ շալկելէ յետոյ, քաշեց վտանգի ազդանշանը։ Երբ կառախումբը դանդաղեցուց իր ընթացքը, աւա-զակը բացաւ դռնակը, նետուեցաւ դուրս ու փախաւ։

Երբ ճեպընթացը կանգ առաւ, երկու հոգի փորձեցին հալածել աւազակը։

Բայց մութ էր եւ աւազակը արդէն բաւական բացուեր էր Ցա-ջորդ առտու միայն կարելի եղաւ անկիւն մը նետուած գտնել պա-յուսակները։ Աւազակը արագ խու-զարկութենէ մը յետոյ, տարեր էր այն նամակները, որոնց մէջ դրամ գանել կը յուսար. Մնացեալը ձգեր էր հոն։

ԻՐ ՍԻՐԱՒՆԱԼԻՆԻՆ ՋՈՀ.— Անիրը ինչպէս միշտ, այս ան-գամ ալ սովորական է, բայց զոհը արտասովոր մէկն է որ իբր զինուորական ղասալիք, խուսափելու համար ոստիկանա-կան հետապնդումներէ, կ'ապրէր ու կը գործէր կնոջ պէս ծպտ-տուած. եւ իր ծպտումին մէջ այնքան յաջող էր որ կրցեր էր իբր աառաջինա կարուհի գործ գտնել կարի արհեստանոցի մը մէջ։ Կարգուած ալ էր եւ ունէր 3 տարու տղեկ մը։ Բայց կո-պիտ, վայրագ ու խմող, ան-ընդհատ կը խոշտանգէր իր կի-նը, որ իր հիւանդկախ տղեկը խնամելու ջանք չէր խնայեր։ Շարաթ իրիկուն, այրը տուն մտաւ սովորականին պէս գինով, առանց պատճառի արթնցուց տղեկը եւ սկսաւ զայն չարչրկել։ — Եթէ ձայն հանես, բաւա իր կնոջ, կը սպաննեմ զայն։

ՕՐ. ՉԱՊԷԼ ՊՕՍՏԱՆՃԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՎԱՀԷ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Փարիզ 16 Յուլիս 928 Մարսէյլ

Մօրս տունը պիտի փախիմ որ ազատիմ ձեռքէդ, վրայ բե-րաւ կինը։

— Ըռ ուրեմն, պատասխա-նեց այրը եւ սկսաւ ծեծել իր կինը։

Սեղանին վրայ ատրճանակ մը կար զոր գինովը գրպանէն հաներ ու մոռցեր էր։ Կինը առաւ զայն ու երեք ձեռք կրակեց գինովին վրայ։ Մարդը ինկաւ անկենդան։

Ալրասպան կինը՝ որուն մա-սին շատ լաւ վկայութիւններ քա-ղած է ոստիկանութիւնը, դրուե-ցաւ բանտին հիւանդանոցը՝ իր զաւկին հետ։

ԳՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇԷՆՔԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Գպրոցասէր ցիկնանց ընկե-րութիւնը կը խնդրէ մեզմէ ծա-նուցանել, թէ սկսուած է Երե-ւանի մէջ իր վարժարանին շի-նութիւնը, որ պիտի աւարտի յառաջիկայ աշնան։ Վարժարա-նի ճակատին պիտի գրուի «Դպրո-ցասէր ցիկնանց վարժարան, նուէր Ամերիկահայոց», եւ պիտի արձանագրուի ընկերութեան հակիրճ մէկ պատմականը։

Շէնքին համար տրամադր-ուած է ծրիաբար ծոցամաս մը յաւագոյն վայրի մը մէջ։ Պիտի ծախսուի 3600 անգլ. ոսկի, որուն ի դաշիւ ցարդ Հ. Բ. Ը. Միութեան միջոցաւ խ. Հայաստանի կառավարութեան ղըր-կուած է 2348 անգլ. ոսկի։

⁂ Ընկերութիւնը կը ծանու-ցանէ նաեւ, թէ պատուոյ ան-դամութի Օր. Երանուհի Մարտի-րոսեանի մահէն յետոյ, պատ-ուական նախագահուհի ցիկին Նոյեմի Գափամաճեանի կար-գադրութեամբ իբր նուէր ըն-դունած է թեւեւեալ արժե-թուղթերը:— 12 գանձատոմս, 1923 թուականի, 4 ՍԷՆ Ֆրէյրի բաժնեթուղթեր եւ մէկ փանա-մայի պարտաթուղթ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ

ԼԻՈՆ, 16 Յուլիս.— Լիոնի մէջ «Իւսթանիոյ Հայրենակցական Միութեան» կազմութիւնը սեղե-կացնող 3 Յուլիս թուակիր թուղ-թիկի մը առթիւ, վարչութիւնս կը փութայ յայտարարել թէ՝ 1926ին Պոլսու, Ցիւգէն, Ցէօվրէկ եւ Զօնկուլտաքի ծայրենակից-ները կազմած են արդէն իսկ իրենց ծայրենակցա-կան միութիւնը «Պոլսի եւ Շրջ. Հայրենակցական Միութիւն» ա-նունով։ Միութիւնը կը գործէ արդիւնաւորապէսեւկը պաշէ իր ուրոյն ծանգամանքը,իր մամնա-ճիւղերով, ինչպէս ատենօք կ. Պոլսոյ մէջ:

(Կնիք Վարչութեան)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 52

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԻՐԱՐՈՒ ԵՏԵՒԷ

Մէջ հոտեր տարածուեցան ա-շուրջ, բանեցին անոր կոկորդը։ Քայքայուած այս գիւղին ... Ֆրոզին ինկաւ նուաղած, կա-... վրայ, բայց միշտ ձեռքը ... ած զգեստը։

Անշուշտ, եթէ Ֆրոզին իր մէջ ... արգելային ուժ մը չունենար, ... եւ առաւ հոն նուաղած պի-... մար, եւ կամ մահը գինքն ... պիտի առնէր ու տանէր։ Բայց ... սարսափի վայրկեանին մէջ ... ան կը նպաստաւորուէր իր ... պնդրեալ գիրքէն զոր կը ... կէր Լազարինայի մէջ ցինուոր-... մէկը խոհեմութիւն սե-... անոր հեռեւիլ, փախնա-... կը փախի եւ այդ պատ-... ինքն իսկ կրնար իր մարմը ... թեան

փտանգեր կը փախնար նաեւ որ ան ալ, մինակ ըլլալով, կրնար վտան-գի մը ենթարկուիլ, եթէ գիպուա-ծով Լազարինայէն մէկը անկից անցնէր, առանց զայն ճանչնալու։ Զգենք որ խեղճ մարդը չէր հասկնար գիշերային այս տեղա-փոխութիւնը։ Բայց երբ տեսաւ որ ան կը ծնրադրէ, կարծեց թէ հասկցաւ... Իր ստացած նուէրնե-րէն հաճ առած ըլլալու էր, չէ՞ որ ան ուզած էր որ կառքերն իսկ իր տունը բերեն։ Ո՛վ գիտէ։ Թերեւս, դէզին մէջ արտասովոր բաներ մը գտած էր, քանի որ անոր տան դրան առջեւ, դրամաթուղթ մը ինկած էր, եւ մարդ չէր համար-ձակած զայն վերցնել։ Շիտակ է որ մարդոց գրպաններուն մէջ շատ բաներ կարելի է գտնել։ կը բաւէ խուզարկել։ Եւ կինը ան-

շուշտ, այդ էր որ կ'ընէր, ու չէր յոգնեցուցանէր որ դեռ այդ ժամուն իսկ. նուաղած, անշարժ, ագահ ձեռքերով բռնած կը կենար զգեստը

Ցինուորը չմտնեց իր մտա-ծումները, բայց Ֆրոզինի մօտե-ցաւ, փառեց մարած լապտերը, եւ ծայրայեղ զգուշութեամբ վեր-ցուց Ֆրոզինը, ինչպէս կ'ընեն տղեկի մը, եւ տեսնելով որ անոր ձեռքերը կը թուլնան, փաղաքուշ ձայնով մը ըսաւ անոր.

— Մի՛ փախնիր ձգէ, ես քու տեղդ կը փնտռեմ։

Ինք, պատուական Թուրքը՝ նախապաշարում չունէր։ Զգենք որ, մեռելին ուսերուն վրայ ալ գլուխ չկար Ըռլեւս ուրեմն, չէր կրնար անոր դիտանալ, ո՛չ այս աշ-խարհին մէջ, ո՛չ ալ անդին, քանի որ անգլուխ մարդ մը չի կրնար գոյութիւն ունենալ յաւիտենա-կանութեան մէջ ճարտարութեամբ մը, որ վարժութիւն մը իյալտ կը

բերէր, քակեց անոր բուրդէ գօտին եւ բաճկոնակը։ Գօտիէն ժամա-ցոյց մը գլորեցաւ։ Բաճկոնակին ներսը կարուած գրպանը կը գի-մադրէր, ճիշդ այն մասին վրայ, ուր Ֆրոզինի ձեռքը կառչած էր, կարծր բան մը կար։ Պղպտեց, եւ միայն գրուած թուղթեր գտաւ։ Բայց ըլլալու չէր անոր փնտռածը։ Ժամացոյցն է որ ան կը փնտռէր անշուշտ Բայց, խղճմտօրէն ան ամէնքն ալ առաւ եւ ժամացոյցին հետ, թուղթերն ալ դրաւ անոր քով

Այս պարկեշտ ու ներողամիտ Թուրքը լռջօրէն զարմացաւ երբ Ֆրոզին արթննալով՝ ձեռքն երկա-րեց թուղթերը առաւ, քննական ակնարկ մը նետելէ յետոյ ժա-մացոյցին վրայ զոր գետինը ձգեց։ Կարգապահ ցինուորը չփու-թաց զայն բարձնել։ Ոչ, տիրոջ, ոչ ալ տիրուհիին ինչքերուն դպիլ չէր։ Պէտք եղաւ որ, Ֆրոզին նշմարելով որ ցինուորը իր ... կանգնած կը մնայ յարգանքի ամբողջ արտայայտութիւններով, նշան ընէ, որպէսզի ան ժամա-ցոյցը վերցնէ։ Բայց այս օրինա-կելի պատերազմիկը կանգնած մնաց. բազուկները խաչաձեւած կուրծքին վրայ ։ Ժամացոյցը միշտ կը պատկանէր պետին։

Կը սկսէր լուսնար եւ աչքերը բարձրացնելով, Ֆրոզին թուղթե-րուն վրայ նշմարեց գրութիւն մը, բայց կարդալ չէր գիտեր, բան չհասկցաւ։ Անտոնիոսի գրած բա-ռերն էին, եւ յանձնուած ճամ-բորդներուն։

"Ֆրոզին կ'ըսէր Անտոնիոս, ա-մուսինդ սպաննուեցաւ։ Կրցայ փրկել ժամացոյցը որ վրան կը պահէր։ Զայն պահէ փոքրիկիդ՝ փանի համար։ Կոստին պէտք է արդէն մեկնած ըլլայ Լազարի-նայի ուղղութեամբ, քանի որ ան արդէն մեզի հետ չէ։ Մեր երկու բարեկամները քեզի պիտի բերեն այս նամակը։ Աստուած չխնա-յեց մեր հայրենիքին"։

Երբ վարժապետը ցմէեթրի-ու, որուն քով վազեր էր Ֆրո-զին, կարդաց այս եղերական երկ-տողը, Ֆրոզին աղաղակ մը արձա-կեց.

— Կոստիս մեռած է։ Ըղ-ջիկս, ո՞ւր է աղջիկս, հիմա։

Իր աղջի՛կը։ Շատ չանցած լու-րեր պիտի առնէր անկից, նոյնիսկ պահ մը պիտի տեսնէր զայն։

Այս տասներկու տարու աղջնա-կը պահ մը միայն տեսանք փլաթանա գիւղին մէջ, այս խեղճ արարածը որ միշտ տառա-պահար կը թուէր, տկար ու վշտա-բեկ էակ, որ ներսուէ մը պէտք ունէր, եւ իր արդէն զարգացած ձեւերուն տակ ու հակառակ իր կանխահաս լեցունութեան, սրբե-ւելեան գիւրաբեկ հոգի մը կը կրէր փլաթանիայի մէջ, փէյիոնցի իր ազգականներուն քով, միշտ կը հառաչէր իր մօրն համար։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

Իվան Միխայլով կը խոստովանի

«Թայմզ»ի Սոֆիայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Մակեդոնական Յեղափոխական կազմակերպութիւնը վարող եռապետութեան անդամ Իվան Միխայլով Յուլիս 21ին իր ստորագրութեամբ հրատարակեց գեկոյց մը, որուն մէջ կ՚ըսէ թէ կազմակերպութեան վերջին համաժողովը որոշած էր փնտռել և պատժել Թոտոր Ալեքսանդրոֆի սպանութեան հետ կապ ունեցող բոլոր մարդիկը: Հետեւաբար, կ՚ըսէ, զօր. Փրոթոկէրոֆ սպաննուեցաւ բստ համաժողովի որոշման եւ նկատի ունենալով Մակեդոնիոյ գերագոյն շահերը:

Այս սպանութիւնը նոյնպէս հակառակ չէ կազմակերպութեան կանոնագրին, որ բացառիկ պարագաներու մէջ իրաւասութիւն կուտայ կոմիտէին պատիժներ տնօրինել: Նոյնը պատահեցաւ Միլան Զառլէֆին համար, որ սպաննուեցաւ անոր համար որ մակեդոնական բոլշեւիկ խմբակին յարած էր:

Միխայլով կ՚աւելցնէ թէ իր արարքին պատճառները պիտի բացատրէ կազմակերպութեան յառաջիկայ համաժողովին առջեւ:

Սոֆիայէն Իզուամի կը գրեն.—

«Ջուրին կուժը ջուրին ճամբան կը կոտրի», կ՚ըսէ առածը: Սպանեալ Փրոթոկէրոֆ Պալքանեան պատերազմը կազմակերպողներէն մէկն է եւ գլխաւոր դրդիչը Մակեդոնիոյ գիւղացիներուն Թուրքիոյ դէմ ելլելուն: 1912ին Փրոթոկէրոֆի ղեկավարութեան տակ գործող կոմիտէն Մակեդոնիոյ հորերուն մէջ կը լեցնէր սպաննուած Թուրքերուն գլուխները եւ գտնուած հորերը չբաւելուն, նոր հորեր կը բանային՝ զանոնք եւս լեցնելու համար փոմաքներու գլուխներով:»

Չինաստանի յարաբերութիւնները խզուած

Փէքինէն «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի կը հեռագրեն թէ, Ճափոն դիւանագիտական ամէն յարաբերութիւն խզած է Նանքինի կառավարութեան հետ: Չինաստանի իր դեսպանին միջոցաւ ղրկած է ծանուցագիր մը՝ որով կը մերժէ ընդունիլ Չինաստանի առաջարկը՝ 1896ի դաշնագիրը ջնջելու մասին:

Զօր. Չանկ Քայ Շէք կ՚ուզէ փոխել Նանքինի կառավարութեան արտաքին նախարար Տօքթ. Վանկը: Այդ պարագային Նանքինի տեսակէտը բոլորովին պիտի փոխուի՝ դաշնագիրներու խնդրին մասին: Չանկ Քայ Շէքի արձակուած գինուորներէն մէկ մասը ճամբաներու շինութեան մէջ պիտի աշխատցուի:

Դատական գործավարը Վանի մէջ

Դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ շարունակելով իր պտոյտները, Յուլիս 16ին հասաւ Վան: Թիւրք Օճաղքի կողմէ, ի պատիւ իրեն տրուած հացկերոյթի մը ընթացքին ճառ մը խօսելով, ըսաւ.—

«Վանը անկախութեան դրօշն է, որ անկախ եւ ազատ Թուրք ազգի սահմանագլխին վրայ կը ծածանի, եւ միշտ բարձրանալու բախտն ունեցած է: Մեր կառավարութեան պերճախօս եւ անկեղծ յատկանիշներէն մէկն ալ՝ ազգայնականութիւնն է: Արդիական քաղաքակրթութեան ամէնէն անվիճելի մէկ իրաւունքն է ազգայնականութիւնը: Միայն յարձակող աշխարհակալները կրնան չճանչնալ այս իրաւունքը: Հանրապետական կառավարութեան երկրորդ յատկանիշն է՝ ետ չդառնալ, նոյն իսկ ետ չնայիլ, այլ միշտ յառաջանալ:«Յեղափոխութեան ամէնէն մեծ սկզբունքը՝յարգանքն է հայրենակիցներու ծանդէպ: Հանրապետական կառավարութիւնը նուիրական սկրտականութիւն կը սեպէ ծեռայնդիլ օրէնքը ոտնակոխողները, մինչեւ անոնց փճացումը: Այդ մասին կասկած ունեցողները մտս առնենէն պիտի տեսնեն իրենց գլխուն գալիքը:»

Գործավարը նոյն օրը պտրտեցաւ պետական հաստատութիւնները, յետոյ ինքնաշարժ նաւակով Ախլաթ մեկնեցաւ:

Ամերիկահայ պատանին խնչպէ՞ս յաջողեցաւ

Երէկ գրած էինք թէ փարից ծասած է Արամ Արգարեան անուն ծայ պատանի մը, ամերիկացի ընկերոջ մը ծետ եւ մեծ պատիւներու արժանացած: Այս առթիւ կուտանք ծետեւեալ տեղեկութիւնները մեր ծայրենակիցի յաջողութեան մասին:

«Տիթրոյթ Նիուզ» թերթը, իր Յունիս 16 թիւի առաջին էջին վրայ հրատարակած էր նկարը տասնեւհինգ տարեկան փոքրիկ Արամ Արգարեանի, որ նոյն թերթին կողմէ կազմակերպուած տիպար օդանաւերու մրցման մէջ առաջին մրցանակ շահած եւ համաշխարհային նոր մրցանիշ մը հաստատած է: Մրցումը տեղի ունեցած էր Սթէյթ Ֆէյր կոչուած վայրը, ընդարձակ սրահի մը մէջ, Յունիս 16ի կէսօրին, հովանաւորութեամբ «Տիթրոյթ Նիուզ» թերթին:

Արգարեանի փոքրիկ տիպար օդանաւը թռած է, կոլիսէոմի շէնքին ընդարձակ կամարին տակ՝ 353.5 երկվայրկեան տեւողութեամբ եւ յետոյ գետին իջած: Արամ Արգարեանի տիպար օդանաւը գոց վայրերու կամ շէնքերու մէջ թռչող տիպար սաւառնակներու մրցանիշը կոտրած է, որովհետեւ վեց տասներորդ երկվայրկեան աւելի կրցած է թռչիլ:

Արգարեան ասկէ առաջ Տիթրոյթ Նիուզի կողմէ Ուաշինկթըն ղրկուած եւ Նախագահ Քուլիճին ներկայացած է:

Փրոֆ. Մալմկրէնը կե՞ր նա

Միջազգային մամուլը տակաւին երկարօրէն կը զբաղի բեւեռախոյզներու խնդրով: Փրոֆ. Մալմկրէնի խմբակին դէմ զանազան ամբաստանութիւններ կ՚ըլլան: Գերմանական թերթի մը համաձայն, փրոֆէսէօրին ընկերները՝ հազարապետներ Մարիանօ և Ցափփի, — մանաւանդ այս վերջինը ծանր ամբաստանութեան տակ են: Կասկած կայ, որ այս երկու Իտալացիները առանց սնունդի մնացած ըլլալով, կերած են փրոֆէսէօրը: Ցափփի կը պատմէ թէ 13 օրէ ի վեր անօթի էր և իր ընկերը Մարիանոյի մահուան կը սպասէր անոր դիակը ուտելու համար: Մինչդեռ «Կրասին»ի բժիշկը Ցափփին քննած եւ տեսած է որ անիկա ո՛չ թէ 13, այլ միայն երեք օրէ ի վեր բան կերած չէր: Կը հաստատուի նաեւ թէ երբ Ցափփի ազատուեցաւ, բացի իր զգեստներէն, հագած էր նաեւ փրոֆ. Մալմկրէնի հագուստները: Ու մինչ Մարիանօ հագուստ չունէր եւ ոտքը ծածկելու համար միայն գուլպայ հագած էր, Ցափփի երեք զոյգ մուշտակապատ կօշիկ ունէր:

∴ Մարիանոյի մահուան լուրը կը հերքուի:

∴ Ամունտսէնը եւ կիլպօն գտնելու ամէն յոյս կորսուած է: Շուէտի կառավարութիւնը հրամայած է իր ազատարար մարմիններուն Շուէտ վերադառնալ:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. «ԱՐԼՈՒԹԵԱՆ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒՆ ՇԱՎԻԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԱՅԱՌԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ եւ ՊԱՐ

Ժամը 3ին այցելութիւն Խանասորի հերոս Իշխան Արղութեանի գերեզմանին:

Առնել թիւ 1 հանրակառքը եւ իջնել Շավիլ՝ Փիւի Սան Վէն. երկաթուղի Մոնփարնասի կայարանէն, իջնել Շավիլ Կարգադիր անդամներ պիտի առաջնորդեն ժողովուրդը:

Ամէն ոք ազատ է ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշը միասին ընելու: Տեղւոյն վրայ ըմպելի, հաց, մրգեղէն և չոր կերակուրներ:

Դ Ա Շ Տ Ա Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

կազմակերպուած՝ Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

5 Օգ. կիր. առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Կլամառի անտառին մէջ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՕՏ ՕՐԷՆ.

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

կազմակերպուած Նըրսէսեան դպրոցի խնամակալ կոմիտէի կողմէ

29 Յուլիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Սալօն Մասիլիայի մէջ

կը մասնակցին փիլհարմոնիքի, ռուս եւ հայ երգչուհիներ, երաժշտագէտներ եւ գեղասաններ

Տոմսերու համար դիմել բնակարանատուն Միւզէ, թիւ 26, պր. Խաչատրեանի ապրանքատունը, իսկ համեստ ... կիշէն

Հ. Յ. Դ.

Ցէսինի «Կայծակ» խումբի ժողովը վաղը Եշ. երեկոյ ժամը 7.30ին Cafe de la Paixի սրահին մէջ: Ներկայանալ նոր անդամատետրով:

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը:

Լիոնի կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒԹ

Պուա Քոլոմպ. Մ. Հ.— Կրնաք ուղղակի ղրկել:

Ցիթրոյթ. Քամառ.— Ձերը առացած:

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻՆ՝ Պ. Պ. Հայկ Սէմէրճեան, Գուրգէն Սարաֆեան, Գարեգին Երկանեան, Արշակ Ճզնաւորեան, Մանուէլ Կապուտիկեան, Գարեգին Անդրէասեան եւ Ահարոն Զիլինկիրեան: Դիմել՝ խմբագրութեան:

ՔԱՀԱՆԱՅ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Լիոնի եւ շրջակայից Ազգ. կեդր. վարչութիւնը պատիւ ունի խնդրելու տրամադրելի քահանայ հայրերէն՝ որ բարի ըլլան իրենց թեկնածութիւնը դնելու Լիոնի եւ շրջակայից հոգեւոր հովուութեան պաշտօնին համար:

Առայժմ պէտք կայ սինք քահանաներու Լիոնի եւ իր Թեմերուն համար:

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել վարչութեան ատենադպիր ...

Պ. Ալեքս ... կիւլպէնկեան ատենապետ Ազգ. կեդր. վարչութեան Լիոնի եւ շրջակայից, 35 Rue Dunoir, Lyon. (Կնիք)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ Եսկիշէհիրցի ամուսինս Աբթին Խաչիկեան, հայ անուն Սարգիսի մօր անուն Լրան եւ մօրեղբայրը Վեհրամ Գալփաքճեան, հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Հերմինեայ, որոնք Իզմիրի ջարդին անհետացած են: Իմացնել՝ Հաճիկ Խաչիկեանի, Rue Cole, Decines (Isere France.

— կը փնտռուի Խարբերդի Գոմք գիւղէն Յակոբ Գալոյեան որ կ՚աշխատէր Գէլիպոլի մէջ: Վերջերս ստացած է Լիոնի շրջակայ գիւղերը: Իմացնել՝ Hagop Sarkissianի, 70 Rue Rabelais, Lyon

ՎԱՐՁՈՒ անմիջապէս երկու սենեակ, մէկ խոհանոց, մէթրօ Corvisartի գէմ, երկրորդ յարկ բակի վրայ, գին 320 ֆրանք: Դիմել՝ Nichanian, 51-53 Bld. Aug. Blanqui, Paris (13e).

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ ՍԻԴՈՆՆԱ

ՎԷՊԸ

Գին՝ 12 ֆր., արտասահ. 75 սէնթ

Դիմել կամիսկի "Վճարումով «Յառաջ»ի:

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՍ ՉԿԱՅ

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ Աշխատանոցի մը մէջ աշխատելու համար առաջին եւ երկրորդ կարգի կարուհիներ (1ere et seconde mains): Կ՚ուզուին նոյնպէս՝ փորձառու անթըրփրըմէօրներ՝ մէքիի ոը էին բոպերու համար: Դիմել՝ L. Remzi, 16, Rue des Alouettes Colombes

Ուշադրութիւն

Առաջին անգամ ըլլալով լոյս տեսաւ Չէյթունի քաղաքը, իր չորս իշխանները եւ ընդհ. պատերազմի ընթացքին նահատակուող հերոսներուն մեծադիր նկարը, տպուած թուղթով եւ խնամուած աշխատութեամբ:

ԳԻՆ 4 ՖՐԱՆՔ

Փոստի ծախք չկայ, Կ՚ընդունինք ֆրանսական դրոշմ: Մեծաքանակ գնումներու մասնաւոր զեղչ: Դիմել՝ M. Ezéguielian, 75 Ave. Berthelot, Lyon, Փոխարժէքը բացարձակապէս կանխիկ է:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ քարի վրայ փորագրիչներ, լաւ վճարումով: Դիմել՝ խմբագրատուն:

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Դիմել՝ Պ. Գ. Թաշճեանի, 19 Rue Henri Monnier, Paris (9e). Ժամը 5-7

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gerant. L. SOUVIGNY

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐ Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ

Պատրաստ բնակարան: Դիմել՝ BERGER CADET, Bollene (Vaucluse.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմ. տէր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒԼԻՍ 1928
26 JUILLET 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 708

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻՆ ԱՌԱՋ

Սովորութիւն եղած է ամառուան արձակուրդին կրթական ...նութիւններ կատարել եւ ծրագիրներ առաջարկել, դպրոցա...ն վերամուտի առթիւ։

Այստեղ, Փարիզի մէջ, մենք չունինք այդ հոգը, քանի որ ... իսկ մէկ մանկապարտէզ ունինք։

Ինչ որ կար քանի մը տարի առաջ, փակուեցաւ։ Իսկ ինչ ...ր փողով եւ Թմբուկով հաղորդուեցաւ անցեալ տարի, իբրեւ ...րագիր, Ձեւց Թուղթի վրայ։ Մէկի տեղ հինգ մանկապարտէզ ...իտի ունենայինք, համաձայն Փարիզի Հոգաբարձութեան պաշ...օնական զեկոյցին, բայց ոչ իսկ մէկը բացուեցաւ։

Այս տարի, Փարիզի հոգեւոր հովիւէն միջոցաւ, քարոզի ...ահուն, աւետեցին թէ երկու մանկապարտէզ պիտի բացուի...։

Իբրեւ կրթական աշխատանք, Մարսէյլի մէջ միայն ու...նք դպրոց մը եւ շարք մը մանկապարտէզներ։ Միւս գա...ութները բացին ու գոցեցին, ծրագրեցին ու քաշքշեցին, — ...այց մէջտեղը ոչինչ կը տեսնենք, իբրեւ մխիթարական երեւոյթ։

Հնարաւո՞ր չէ խնդրել կուգան, գոնէ այս տարի, իրենց ...ցածը կատարելով, ոչ թէ հրաշքներ խոստանալով։

Ֆրանսայէն դուրս, մեր ակնարկը անմիջապէս կանգ կ'առնէ ...իւրիոյ վրայ, իբրեւ ամէնէն հայաշատ եւ խոստմնալից վայրը։ Վերջերս թերթերը կը հաղորդէին թէ կը խորհուի կեդր...ոնական վարժարան մը հաստատել Հալէպի մէջ։

Փաստացի թղթակցութեան մը մէջ, ասկէ առաջ մեր թղթա...ցը կը յայտնէր թէ առնուազն չորս հազար հայ աշակերտ ...գանուի Հալէպ, ցրուած՝ զանազան դպրոցներու մէջ։ Անշուշտ ...ծ մասը հայկական դպրոցներ կը յաճախեն։ Բայց օտար ...ցակցութիւնը այնքան հրապուրիչ է որ, հայկական դաս...տիարակութիւնը կէս կը մնայ, կամ հետզհետէ կը տուժէ։

Նոյն պատկերը՝ Լիբանանի մէջ, ուր աւելի զօրաւոր ...յծեր կան։

Հետեւելով տարեմուտի սովորութեան, կ'ուզէինք իմանալ ...ի՛նչ ծրագիրներ մշակած են Սուրիոյ եւ Լիբանանի ազգա...ն իշխանութիւնները, ճրագ մը աւելի վառելու, եւ եղածը ...տարելագործելու համար։

Գաղութներու մէջ ազգային գործերու մասնակցութեան ...նք արժէք տուեր ենք յատկապէս կրթական գործին համար, ...նոր սերունդի դաստիարակութիւն եւ հայկական մշակոյթի ...րգացում։

Այս պատճառով ալ, մեր հարցումը ամէնէն առաջ կ'ուղ...նք այն մարմիններուն ուր դեր եւ ձայն ունին մեր ընկեր...րը։ Ո՛չ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան եւ Երուսաղէմի պատ...արքութեան իրաւասութիւնները կը հետաքրքրեն մեզ, ոչ ալ ...ոնց ազդեցութեան պայքարը կամ մրցակցութիւնը։

Արդ, ի՞նչ նորութիւն եւ առաւելութիւն ցոյց տուած են ...ր ընկերները եւ ի՞նչ ծրագիրներ կազմած նոր շրջանին համար, ...նի որ գործօն եւ գերակշիռ մասնակցութիւն ունին Լիբա...նի ազգային կեանքին մէջ։ Նոյն հարցումը՝ Սուրիոյ համար, ...եւ գիտենք որ այնտեղ ուրիշներու ձեռքն է ղեկը։

Եղածը քաշքշել մեծ արժանիք մը չենք համարեր, մանա...նդ որ, տարուէ տարի կը փոխուին պայմանները։ Իսկ երբ ...լ մը աւելի չենք առներ մէկ տարիէն միւսը, կը նշանակէ ...ետ կ'երթանք։

Տակաւին չենք խօսիր գաղթականներու տեղաւորման առ...ւ ծագելիք պահանջներուն վրայ, որոնք մասնաւոր ուշա...ութիւն, աշխատանք եւ լրջութիւն կը պահանջեն։

Սուրիայէն յետոյ, մեր միտքը կու գայ Յունաստանը։

Այս գաղութը, կազմուած 1922ի դէպքերէն յետոյ, 60—70 ...զար հայրենակից կը համրէր առաջին՝ տարին, իսկ այսօր ...գի 30 - 35,000 հոգի մնացած է, իբրեւ հետեւանք տիրող ...աղքատութեան։ Բայց այս մնացորդն ալ թանկագին համ...նք մըն է, նկատի առնելով միջավայրը։ Ամբողջ գաղթակա...ններ կան որոնք իսկական հայնոցներ են.— Լիփազմա եւ ...ինիա (Պիրէնի շրջան, Ֆիքս Աթէնք), եւ Մակեդոնիոյ ու ...ակիոյ մեծ ու փոքր քաղաքները։

Յունահայ գաղութին կեանքը աղճատուած, թունաւորուած ...շնորհիւ գոյնզգոյն խառնակիչներու, որոնց գլուխը կը գտ...ի անօգայ վերարաւոր մը, զզուելի՝ նոյնիսկ իբրեւ պարզ ...ղաքացի։

Որքան գիտենք, Աթէնքի մէջ միայն նոր ձեռնարկ մը ե... անցեալ տարի, Զաւարեան վարժարանի հաստատումով, ...րհիւ Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչին։ Աշխատանքի պարարտ ...րին մը ունինք այս գաղութին մէջ, հակառակ պարբերական ...գնապներու, որոնք ընդհանրապէս հետեւանք են քաղաքա... կեանքին յարափոփոխ վիճակին։ Այստեղ ալ, մեր ընկեր...ր արհամարհելով առօրեին վէճերն ու բանկալի բսի-բսաւ...ը, իրենց ուշադրութիւնը պիտի կեդրոնացնեն նոր սերուն... դաստիարակութեան վրայ։ Եթէ աչքի առջեւ ունենան վի...ագրական ճշգրիտ պատկեր մը, որ ներկայացնէր իւրա...նչիւր գաղութի կարողութիւնը, աշակերտներու թիւը, դպրո... վիճակը, անմիջական պահանջները եւայլն, — թերեւս կա... կ'ըլլայ արտասահմանէն ալ աջակցիլ, կամ աւելի արդար ...խումներ կատարել տալ։

Տակաւին չխօսեցանք Պուլկարիոյ եւ ուրիշ գաղութներ...մասին։

Շ.

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՅՍ ԱԼ ՈՒՐԻՇ ՑԱՒ Է

Ամէն դարու մէջ եւ ամէն կլիմայի տակ մուրացկաններ եղած են։

Եղած են մուրացկաններ, որ մեծ հարստութիւն դիզած են, սակայն չեն կրցած հրաժարիլ այդ անարգ արհեստէն (կարդալ Բ. էջի յօդուածը)։

Արհեստով մուրացկաններ կան, յաճախ «մեծապատիւ», երբեմն ալ «գրագէտ-բանաստեղծ», որ մարդուն օձիքին կը փակին եւ ալ չեն ձգեր, մինչեւ որ չստանան իրենց ուզածը։

Ինչպէս ամէն մոլութիւն, այս մէկն ալ իր հետեւորդներն ունի մեր մէջ։

» Եւ որովհետեւ կ'ապրինք Եւրոպայի մէջ, ուր ամէն ինչ գիտական կատարելութեան հասած է, մուրացկանութիւնը արհեստ դարձուցած հայ երիտասարդներն ալ կը գործեն համաձայն ամենավերջին մեթոտներուն։

Փարիզի մէջ անոնք կազմած են ընկերութիւն մը, որուն անդամները ամէն վայրկեան, հեռաձայնով ու ինքնաշարժով իրարու հետ հաղորդակցութեան մէջ են։ Ժամը ժամին կը տեղեկանան թէ արտասահմանէն ո՛ր հարուստ Հայը եկած է Փարիզ եւ ո՛ւր իջեւանած, երբ դեռ ոստիկանութիւնն անգամ չէ իմացած. եւ անգամ մը որ այդ հասցէն ունին, անոնք գիտեն դրամ քաշելու գաղտնիքը։

Քանի՛ քանի բարեմիտ եւ գթասիրտ Հայեր ու Հայուհիներ իյնկած են անոնց ծանկը։ Այս նոր ծուղուպրիսներու շահատակութեանց մասին ամէն օր նոր դրուագներ կը պատմուին։

Ասոնք կը գործեն զանազան եղանակներով, մարդուն եւ պարագային համաձայն։

Եկեղեցի եւ Ազգասիրութիւն չեն դիմեր այլեւս, քանիցս վերնիտուած են։ Ասպարէզը լայն է. 15000 հայութիւն կայ Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ։

Ահա՛ նմոյշ մը իրենց մէկ մեթոտէն, որ քիչ մը անճարակ է։ Դէպքը տեղի կ'ունենայ վերջերս արուարձանի մը մէջ։ Հեւոսը կը դիմէ հայրենակցի մը՝ գրաւոր եւ բերանացի բացատրելով իր կացութիւնը.

«Երեք փոքրիկ զաւակներու զմբախտ հայր մըն եմ։ Զորս ամիսէ ի վեր բերնիս արիւն գալով հիւծելէ ու տառապելէ յետոյ, հազիւ կեանքս փրկած, ժամանակէ մը ի վեր անգործ մնացած, ունեցած չնչին դրամագլուխս — արեւելեան ուտեստեղէններ կը ծախէի շրջուն — կորսնցնելով, ստիպողական անհրաժեշտ ծանր բեռիս եւ զաւակացս ճիչ ու աղաղակէն չուարուն, յուսահատած, ահա՛ կուգամ թախանձագին աղերսանօք արտասուքին կոչ ուղղել ձերդ ազնիւ սրտին... եւլն.»

Նպատակը պարզ է ու բարի —մի քիչ փող։

Կէս ժամ վերջ, ուրիշ նամակ մը, աւելի ճիշտը՝ մեղայագիր.

«Գիտնալով որ բարի էք... ձերդ խղճին արդար դատողութեան կը յանձնեմ իմ տառապանեալ արկածախնդիր լաբիւրինթոսս (?)»։

Ահա՛ տառնաբանեալին քանի մը կէտեր.

1. Ինչ որ ըսի ձեզ, ամէնն ալ սուտ էին. ո՛չ ամուսնացած եմ, ո՛չ ալ զաւակներ ունիմ։

2. Ունիմ ամէն կարողութիւն, գործի հմտութիւն եւ բաւարար ուսմունք. բայց փոխանակ աշխատելու, դատարկապորտութեան հետեւած եւ անվայել ընթացքներու հետամուտ ըլլալով ընտանեկան պատիւս արատաւորած եմ՝ մոլի ըլլալով խաղի եւ կործանելով անունս ու պատիւս, եւլն, եւլն.։

Այս խոստովանանքէն յետոյ, եզրակացութիւնը պարզ է դարձեալ —փող, որովհետեւ, կը տրամաբանէ մեր մուրացկանը, «մոլորուած մը ճամբու բերելն է իսկական առաքինութիւնը»։

Այո՛, ո՛վ ճամբու պիտի բերէ այս իսկական այլասերածներն ու աւաւ-փախանները, որոնք ո՛չ խիղճ ունին ոչ ամօթ։

ՀՐԱՆՏ

ՄԱՄՈՒԼ

ՇԻՒՂԸ ԵՒ ԳԵՐԱՆԸ...

Հնչակեան վաստակաւոր երիկեան Նոր Երկիրի մէջ շարունակելով իր յօդուածաշարքը «Շիւղի եւ գերանի առածը» խորագրով, կը գրէ (22 Յուլիս).

— «Եթէ Հնչակեանները իրենց Կիլիկեան քաղաքականութեան մէջ ճակատագրական մի սխալ արին, որ ես չեմ ներում նրանց, ոչ էլ Սապահին, այդ այն էր, որ նրանք մի կողմից կռւում էին տաճկական հորդաների դէմ, միւս կողմից գովում նոյն տաճիկների դաշնակից համայնավարներին, մի կողմից վայելում էին ֆրանսական կառավարութեան հովանաւորութիւնը, միւս կողմից ուրախանում, որ նոյն ֆրանսական կառավարութեան թշնամի Սովետները հաստատուած են Կովկասում։ Սա այնպիսի դիւանագիտական սխալ էր, որ միմիայն կարելի է բացատրել հայերի (մասնաւորապէս Տաճկահայերի) չափազանց ռուսասիրութեամբ, եւ Հնչակեաններ, որոնց թւում և՛ Սապահի չափազանց ռուսասիրութեամբ։ Հնչակեանները Կիլիկիան կորցրին Սովետների պատճառով, որովհետեւ սովետներն էին օգնում Մուսթաֆա Քէմալին Կիլիկիան էլ գրաւելու, ինչպէս օգնել էին նրան Հայաստանը գրաւելու։ Առանց Սովետների աջակցութեան Հայերը այսօր նստած էին Կիլիկիայում եւ հայ տարագիրներին տեղաւորելու չարաբաստիկ հարցը գամոկլեան սրի պէս կախուած չէր լինիլ հայ քաղաքական գործչի գլխին։

Սովետների դաշնակցութիւնն էր Մուսթաֆա Քէմալին հայ ժողովրդի վրայ արժեց 500 հազար կեանք։ Կարսի, Էրզրումի, Վանի, Ալեքսանդրապոլի, Նախիջեւանի, Կիլիկիայի հայութեան մեծ մասը փչացաւ այդ դաշնակցութեան շնորհիւ։ Եթէ պատասխանատուութիւններ պէտք է ճշդենք, ես դէմ չեմ, ճշդենք։ Մուսա-Խաթունի ճակատը ճեղքելուց մինչեւ Կարսի խայտառակ դաշնակցութիւնը կատարուած բոլոր Հայերի պատասխանատուն Սովետներն են. Հայաստանն ու Կիլիկիան Թուրքերի ոտի տակ նետողը դարձեալ Սովետներն են, որոնք այնքան պերճախօս կերպով են քննադատուած Հնչակեաններից։

Իսկ կամաւորական շարժումը, պարոն համայնավարնե՛ր, Դաշնակցականների կամ Հնչակեանների կամքով ստեղծուած շարժում չէր։ Դա հայ ժողովրդի պոռթկումն էր, որին ղեկավար հանդիսացան այդ երկու կուսակցութիւնները։ Այդ պոռթկումին մասնակցեցին բոլոր Հայերը առանց կուսակցութեան եւ դասակարգի խտրութեան։ Սապահ Գիւլեանները չէին, որ պիտի կարողանային կամաւորական շարժման առաջն առնել։

Ես դէմ էի այդ շարժման, բայց նոյնիսկ նրա դէմ պայքարել չկարողացայ, որովհետեւ չկար մի հայ թերթ աշխարհի երեսին, որ իմ յօդուածը տպէր։ Ես մենակ մնացի մեր Կուսակցութեան մէջ, գուցէ ամբողջ հայութեան մէջ։ Սա պերճախօս ապացոյց է, որ այդ շարժումը արհեստական չէր։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԵՆԻԶԷԼՈՍԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

«Թայմզ»ի Թղթակիցը կը հեռագրէ.

Վարչապետ Վէնիզէլոս, որ խանդավառ ընդունելութիւն գտաւ Սելանիկի մէջ, պարզեց իր քաղաքական ծրագիրը։ Ներքին քաղաքականութեան մէջ, Վէնիզէլոս ըսաւ թէ առանց տուրքերը աւելցնելու, աղքատ դասակարգին վիճակը պիտի բարելաւէ, Վարտարի եւ Սթրումայի հովիտին ճահիճները պիտի ցամքեցնէ եւ ճամբաներ պիտի շինէ, պայքար պիտի մղէ մալարիայի եւ թոքախտի դէմ, հոգ պիտի տանի մանուկներու առողջապահութեան, զարկ պիտի տայ երկրագործութեան, որպէսզի ժողովուրդը գիւղերէն քաղաք չխուժէ, պիտի դիւրացնէ գաղթականներու տեղաւորումը, Դրամագլուխի եւ Աշխատանքի յարաբերութիւնները պիտի բարելաւէ՝ առանց զրկելու աշխատաւորները գործադուլի եւ գործարանատէրերը՝ դուռները կղպելու իրաւունքէն, սակայն պիտի արգիլէ որ կողմերը այս իրաւունքներէն օգտուին՝ նախ քան խնդիրը իրաւարարութեան ենթարկելը։ Գալով համայնավարներուն, ներկայ վարչաձեւը տապալելու ուեւէ ձեռնարկ խստիւ պիտի պատժուի։ Կրթական սիստեմը պիտի բարեկարգուի, նախնական դպրոցներու մէջ դասերը պիտի աւելնան, դասական ուսմունքները պիտի կրճատուին և երկրագործական դասեր պիտի աւելցուին։

Գալով արտաքին քաղաքականութեան, Յունաստան առանց վերապահութեան ընդունեց հաշտութեան դաշնագիրները եւ կը փափաքի Թուրքիոյ հետ ունենալ ո՛չ միայն ուղղամիտ, այլ կարելի եղածին չափ բարեկամական յարաբերութիւններ։ «Գիտենք թէ, ըսաւ, Թուրքիա աչք չունի մեր հողին. ու կրնայ վստահ ըլլալ որ մենք ալ ընաւ աչք չունինք իր հողին»։ Ու աւելցուց թէ պատրաստ է լայն գիծերով բարեկամական եւ իրաւախոհական դաշինք մը կնքել անոր հետ՝ երկար տարիներու համար, անմիջապէս որ առկախ խնդիրները կարգադրուին։

Վէնիզէլոս ըսաւ թէ բարեկամական յարաբերութիւններ կը փափաքի նաեւ Պուլկարիոյ հետ եւ պատրաստ է առեւտրական ճամբայ մը տալ անոր դէպի Եգէական՝ Տէտէ-Աղաճի ճամբով, առանց վնասելու հելլէն գերիշխանութեան։ Ռումանիոյ հետ լաւ յարաբերութիւններ ունի, ինչպէս ցոյց կուտայ վերջերս կնքուած ոչ-յարձակողական և իրաւարարական դաշնագիրը, որ կը յուսայ թէ կորիզը պիտի ըլլայ բոլոր Պալքաններու միութեան։

Վարչապետը մասնաւոր ուրախութեամբ ողջունեց Յունաստանի եւ Իտալիոյ վերջին մերձեցումը եւ յոյս յայտնեց թէ Իտալիոյ հետ յարաբերութիւնները պիտի պահուին ա՛յնքան սերտ, որքան Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ, որոնց բարեկամութիւնը ժառանգական է։ Իտալիոյ հետ պիտի կնքուի դաշնագիր մը, որ առանց ուղղուած ըլլալու ոեւէ պետութեան դէմ, Յունաստանի եւ Իտալիոյ միջեւ բարեկամական յարաբերութիւնները ամրապնդելու իբրեւ խարիսխ մը պիտի ծառայէ։

Պոլսոյ մէջ Հայ լրտես՝ մը ձերբակալուած

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ ոստիկանութիւնը իբր լրտես ձերբակալած է Արթին Տաքէս անուն Հայ մը, որ Սոտէթ շինութեանց անանուն ընկերութեան մէջ պաշտօնեայ էր։ Արթին կարգ մը տեղեր Թուրքերու դէմ լեզուագարութիւններ ըրած եւ հայկական տարագրութեան առասպելներէն խօսելով ըսած է հոս հոն թէ՝ Հայոց վրէժը պիտի լուծուի»։ Ամբաստանեալը իր աշխատած տեղէն ձերբակալուելով ոստիկանական տնօրէնութիւն բերուած եւ անձամբ հարցաքննուած է ոստիկանութեան տնօրէնէն։ Յիշեալը իր թուղթերով պիտի յանձնուի ընդհանուր դատախազութեան։

∴ «Իգդամ» կ'ըսէ թէ ամբաստանեալը դրամատան մը տեղեկատուութեանց բաժնի պետ Գափամաճեանի որդին Արթին Տաքէսն է։

∴ «Միլլիէթ» կը գրէ.— Ամբաստանեալը ըսած է թէ «անլուր են Հայոց դէմ Թուրքերուն վայրագութիւնները։ Անոնք ջարդած են պզտիկ տղաքը եւ մանկամարդ կիներ։ Հայերը դեռ չեն մոռցած զայն։ Վրէժ լուծելու համար նպաստաւոր առիթի կը սպասենք։ Անշուշտ պիտի գայ այդ օրը։ Ես այդ վրէժխնդրութեան համար միջոցներ ունիմ։ Ձեռքս են Թուրքիոյ զինուորական յատակագիծները եւ հարկ եղած միջոցներն ունիմ քանդելու կամուրջները. զանոնք հաղորդած եմ շահագրգռուողներուն։ Վրէժխնդրութեան համար օգուտ պիտի քաղենք անոնցմէ։»

Զօրավար Նոպիլէ Իտալիա կը մեկնի

Զօրավար Նոպիլէ եւ ընկերները, որոնք վերջերս կրցան ազատուիլ, Քինկսպէյլէն ճամբայ ելան դէպի Իտալիա Սթոքհոլմի ճամբով։ 14 տեղ վերապահուած է անոնց համար պերճանքի վակոններուն մէջ։ Սթոքհոլմի իտալական դեսպանատան քանի մը կցորդները Նարվիք մեկնեցան՝ դիմաւորելու համար զօրավար Նոպիլէն եւ միւս բեւեռախոյզները։

∴ Ամերիկացի մեծահարուստ Լինքըն Էլֆուըրթ, որ Ամունտսէնի դէպի հարաւային բեւեռ արշաւանքին ծախքերը հոգացած էր, Օսլոյի ամերիկեան դեսպանին հեռագիր մը ուղղելով խնդրեց իր անունով վարձել օդանաւ մը, միանալու համար Ամունտսէնն ու Կիլպօն փնտռողներուն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԽԻԱԲԱՆԻԻ ՈԳԻՆ -- ԼԵԶՈՒԻ ԽՆԴԻՐԸ

Կարելի չէ անուշադրութեան մատնել Խիաբանին, մանաւանդ իր շարժումը, զոր սանձեց ժամանակին կեդրոնական կառավարութիւնը, Վուսուղը-Դովլէի քաղաքականութեան շնորհիւ։ Ատրպատականը միշտ Պարսկաստանի անբաժան մաս պահելու տեսակէտէն շատ հրահանգիչ կողմեր ունի այդ երեկուան պատմութիւնը։

Ատրպատականի մէջ ամէնէն ուժեղ կազմակերպութիւնն է Դեմոկրատներու կուսակցութիւնը, որ հիմնուած է տասնեակ տարիներ առաջ։

Հինգ տարուան անգործութենէն յետոյ, ռուսական յեղափոխութեան ազդեցութեան տակ, Դեմոկրատները կը սկսին վերակազմել իրենց կուսակցութիւնը եւ վերաբանալ ամբողջ Ատրպատականի մէջ փակուած մասնաճիւղերը։ Խիաբանին եւ իր ընկերները կը յաջողին Թաւրիզի մէջ գումարել կուսակցական համագումար 480 պատգամաւորներով (չտեսնուած թիւ այս երկրին մէջ) բացառաբար Ատրպատականէն, որոնք կ'ընտրեն կեդրոնական մարմին։ Խիաբանին կը սկսի կուսակցական օրգանին «Թաճադոդ»ի հրատարակութիւնը եւ հինգ տարի շարունակ կը խմբագրէ թերթը, որ Պարսկաստանի մէջ լոյս տեսնող թերթերու մէջ միակն է։

1337ին (1919-1920) երբ տաճկական զօրքը կը մտնէ Ատրպատական, և պարէնի շուրջ Դեմոկրատներու հետ կնքած համաձայնութեան հակառակ, կը կողոպտուի թէ պետական եւ թէ մասնաւոր ցորենը, Խիաբանին կը սկսի ուժեղ հակաթուրք պայքար, որու շնորհիւ, ի միջի այլոց, հայութիւնը կ'ազատուի զանգուածային ջարդէ։

Կովկասցի Իւսուֆ Զիա բէկի գլխաւորութեամբ կը կազմուի «Իթթիհատը Իսլամ» կուսակցութիւնը։ Կը սկսին հրապարակ հանել Թուրք, Ֆարս, Իրան, Թուրան բառերը և կ'ուզեն Ատրպատականը միացնել Կովկասին, թրքական գերիշխանութեան տակ (տես Cheik Mohammed Khiabani. Sa biographie et son activité politique et sociale. Par ses amis et ses admirateurs. Berlin 1926)։ Միակ ուժը, որ կրնայ դէմ երթալ այս անջատողական շարժման, դեմոկրատ կուսակցութիւնն էր եւ ահա թուրքերը անոր ղեկավարները (Խիաբանի, Նոբարի եւ Բադամչի), կը ձերբակալեն եւ կը բանտարկեն Ուրմիոյ մէջ։ Տաճկական զօրքը երբ կը ստիպուի հեռանալ Ատրպատականէն, բանտարկեալները կը ղրկէ Կարս,—Իթթիհատը Իսլամի ուժեղ հակառակորդները չէզոքացնելու նպատակով։ Ինչպէս որոշած եւ ընկերներուն յայտնած էր, ամէն անգամ հարցաքննութեան ժամանակ, Խիաբանին հակառակ Տաճիկներու գործադրած բռնութիւններուն, միեւնոյն պատասխանը կուտար. «դուք իրաւունք չունիք մեզ հարցաքննելու»։

Ահա ծագումով Թուրք, բայց իսկական Իրանցի այս յեղափոխականը, երբ Վուսուղը-Դովլէի վարչապետութեան օրով, հակառակ պետութեան բացարձակ միջամտութիւններուն, զինուորական խառնութիւններուն, իր հինգ Դեմոկրատ ընկերներու հետ կ'ընտրուի Խորհրդարանի անդամ (հետեւոր վայրերու շնորհիւ Վուսուղը-Դովլէն իր ինք թեկնածուներէն միայն երեքը կը յաջողի ընտրել տալ) եւ Թէհրան պիտի երթար արգելք հանդիսանալու ծանօթ անգլեւպարսկական դաշնագրի խորհրդարանի կողմէ հաստատման, կեդրոնական կառավարութիւնը կ'որոշէ ձերբակալել դեմոկրատ պատգամաւորներն ու պարագլուխները։ Դեմոկրատները կը կախուին, սակայն եւ անմիջապէս Խիաբանին 1920 Ապրիլին (17 Համալ 1299) Թեհրանի դէմ կ'ապստամբի եւ երկու օրուան մէջ կը գրաւէ բոլոր պետական հիմնարկութիւնները։ Վեց ամիս շարունակ Խիաբանին Ատրպատականը կը պահէ կտրուած կեդրոնէն, միշտ պահանջելով խորհրդարանէն ծնած նախարարութիւն եւ խաղաղօրէն կը պայքարի, թէ Վուսուղը-Դովլէի կործանարար քաղաքականութեան եւ թէ Ատրպատականը Թուրքիոյ կամ Կովկասին միացնելու փորձեր կատարող ուժերու դէմ։ Կ'իյնայ Վուսուղը-Դովլէի նախարարութիւնը, նոր կառավարութիւնը Ատրպատականի նահանգապետ կը նշանակէ Մոխպէրը-Սուլթանը, որ խորամանկութեամբ սպաննել կուտայ Խիաբանին և կը վերսկսին կեդրոնի հետ յարաբերութիւնները։

Շատ իրաւացի կերպով իսկական հայրենասէր իրանցի թուրքեր կը գտնեն, որ այս բառերը չեն բարեփոխուած։ Դեմոկրատ և միւս կուսակցութիւնները իրենց թեկնածուներն ունին, որոնք նուիրուած երկրի շահերուն, խաղալիք չեն կրնար դառնալ օտար կամ ներքին թշնամիներու ձեռքին։ Կեդրոնը սակայն իրենց դէմ կը հանէ իր թեկնածուները։ Միւս կողմէ իսկական հայրենասէրները, վախնալով որ պայքարի թնճուկէն կրնան օգտուիլ բոլշեւիկ կամ Թուրք ուժերը, կը խուսափին ուժգին ցոյցերէ։

Այժմ Խիաբանին չկայ, մարդ մը որ գիտէր իր կրակոտ ճառերով ամբոխը տանիլ իր ետեւէն, որ իր խելացի քաղաքականութեամբ անպիսի դժուարին պայմաններու մէջ կրցաւ երկիրը փրկել անջատումէ։ Բայց կայ այդ նոյն Խիաբանիի ոգին, որ կ'ապրի ամբողջ Ատրպատականի մէջ եւ որ այստեղ թրքութիւնը պիտի տանի իր այնքան սիրելի չանիլի նահատակի,— ինչպէս կը կոչեն— քաղաքական գիծը՝ յանուն Պարսկաստանի ամբողջութեան պահպանման։

* *

Ֆարսացման քաղաքականութիւնը, որու մասին այնքան կը գրուի ու կը խօսուի այժմ, խոշոր գինը պիտի դառնար այս երկրի թշնամիներու ձեռքը, եթէ Ատրպատականի Թրքութեան ղեկավարները զգոյշ եւ արթուն չըլլային։ Բարեբախտաբար ցնցումներ չկան։ Այդ ուղղութեամբ կատարուած աշխատանքները արդէն իրենց խորքին մէջ հիմնաւոր չեն, աւելի ձեւական տպաւորութիւն կը ձգեն։ Միւս կողմէ, անկարելի է թրքախօս լայն շրջան մը մէկ օրէն միւսը ֆարսացնել։

Անձնական գործով այցելեցի պետական հիմնարկութիւնները։ Ամէն տեղ կը խօսին թուրքերէն։ Պետական պաշտօնեային, նոյնիսկ զինուորականին խօսիլ կ'ուզես պարսկերէն, առաջին հարցն է՝ «թուրքերէն չէ՞ք խօսիր», եւ երբ գրական պատասխան առնես, իսկոյն պարսկերէնը կը փոխուի թուրքերէնի։ Դպրոցներուն մէջ կը դասաւանդեն պարսկերէնով, բայց դասի ժամանակ իսկ աշակերտները թուրքերէն կը խօսին։

Ուսուցիչը նոյնպէս ստիպուած է թուրքերէնով բացատրել նոյնը փողոցի, շուկայի մէջ։ Մէկ խօսքով, ամէն տեղ ժողովուրդի լեզուն թուրքերէնն է եւ երբեք պետականը, Ինծի պատմեցին, թէ ինչպէս Մէարիֆի ներկայացուցիչը կը մտնէ խանութները գնումներ կատարելու եւ ուր որ պարսկերէն չեն կրնար խօսիլ, այն տեղէն բան մը չի գներ։ Մեծ վաճառատան մը մէջ պարսկերէն հարցումներ կուտայ, հասկցող չկայ. ճարահատ մօտիկ տեղէ պարսկերէն գիտցող հայ մը կը կանչեն թարգմանելու։

Այս վիճակը ջղայնացուցիչ է կրթական ներկայացուցիչին համար, բայց շրջապատին ծիծաղը կը շարժէ։

Որոշ շրջաններու մէջ նորայթ է պարսկերէն խօսիլը. լաւ դէշ կը խօսին. բայց տան տէրը, որ ծառային ալ պատուիրած է պարսկերէն խօսիլ, փոխանակ կանչելու «չայի բիար» կ'ըսէ «չայ գետիր» (կէթիր, թէյ բեր,) Երբ ուշադրութիւն կը հրաւիրեմ, կը ծիծաղի եւ կ'ըսէ թուրքերէնով — «կաթին հետ մտածը հոգիին հետ դուրս կ'ելլէ»։ Ու կարծես լաւ առիթ էր իրեն համար այնքան դժուար պարսկերէնը ձգելու եւ իր սիրելի լեզուով շարունակելու խօսակցութիւնը։ «Մօտայի համար այդքանն ալ մեծ զոհողութիւն էր արդէն»։

Տարօրինակ կ'երեւայ թէ ինչպէս Ատրպատականցի թուրքը, ինչ դասակարգի պատկանի կամ ինչ հասկացողութեան տէր ալ ըլլայ, չի սիրեր Ֆարսը, բայց ամուր կապած է Պարսկաստանին. իր լեզուով, սովորոյթներով աւելի մօտ է Կովկասի թուրքերուն, որոնք միշտ կը փափաքին իր ականջին «եղբայրական» սիրուն խօսքեր, բայց ինք լսել չուզեր։

Արդեօք պարսիկ ժողովուրդի ի բնէ հեզ եւ բարի վերաբերմունքն եւ պարսիկ կառավարութեան անարիւն քաղաքականութեան արդիւնք չէ՞ այս երեւութապէս տարօրինակ դասաւորման պատճառը։

Նեղ ազգայնական զարթօնքի այս օրերուն, եթէ փոխուի այդ դարաւոր քաղաքականութիւնը, արդեօ՞ք հակառակ տրամադրութիւն չի ստեղծուիր Ատրպատականի մէջ։

Ահա հարցեր, որոնք կարծեմ նոյնքան կը հետաքրքրեն մեզ, որքան բուն Պարսիկները։ Պատասխանը անշուշտ աւելի վերջիններուն կը մնայ։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՈՒՐԻՇ
ԱՅԼԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բարկյուսութեան վկայական պահանջուած է նաեւ «անկուսակցական» Դերենիկ Դէմիրճեանէն։

Անկուսակցական բառը չա կերտներու մէջ կ'առնեմ, որովհետեւ, ճիշտն ըսելով, դժուարութեամբ կը հաշտուիմ այն մտքի հետ, թէ գիտակից մտաւորական մարդը կրնայ քաղաքական որոշ տեսակէտներէ ու ձգտումներէ զուրկ ըլլալ։ Ինծի կը թուի թէ անկուսակցական անունը միայն աւելի մեծ հնարաւորութիւններ կուտայ յարմարելու ժամանակին, տեղին ու պայմաններուն։ Իբրեւ դասական օրինակ, կարելի է մատնանշել Լէօի երկարամեայ կեանքը։ Այդ տեսակէտէն ետ չի մնար նաեւ բանաստեղծ Դերենիկ Դէմիրճեանը։

Իբրեւ անկուսակցական, Դէմիրճեանը խոյս կուտայ քաղաքական խնդիրներէ։ Սակայն, իշխանաւորներուն հաճելի գալու համար, անհրաժեշտ չէ անպայման Դաշնակցութեան հայհոյել։ Ո՛վ գիտէ, գուցէ ժամանակները նորէն փոխուին... Վստահութեան վկայագիր ստանալ կարելի է նաեւ տէրերու պարզները գովաբանելով, նոյնիսկ տմարդի ու վայրագ արարքները։ Եւ Դերենիկ Դէմիրճեանը, առաջլով, կը հանէ Երեւանի բանտի պարիսպներուն ու...

Ո՛հ զարմանք. պարսկական հնամենայ բերդի զորշ ու դեղին հողէ բուրգի կուշ եկած մի բեկորի» կողքին, ցարական բէժիմի «կուլտուրական» պարիսպներու ներսը բանաստեղծի աչքերուն առջեւ կը բացուի կատարեալ խորհրդային դրախտը. «Պարսկական զնդան, ցարական բանտ, սոցիալական պաշտպանութեան երկու սխատէժ, խանի պաշտպանութիւն իր ճորտերից, ցարի պաշտպանութիւնն իր հպատակներից՝ էվոլիւցիան կերպով իրար լրացրել են եւ ճնշման, մարդկային անձնաւորութեան ստորացման, վրէժխնդրութեան ոբջերը անվոլիւցիոն կերպով տեղի են տուել մի ուրիշ արգելավայրի, որի անունն է «Ուղղիչ տուն», որի քաղաքականութեան հիմունքներն են՝ «նախկին բանտերի փոխարէն գիւղատնտեսական, արհեստաւորական ու գործարանային գաղութներ։ Ֆիզիքական տանջանքներ չպատճառել, չստորացնել մարդկային արժանապատուութիւնը։»

Եւ ինչե՞ր չեն տեսներ ու լսեր բանաստեղծին խուզարկու աչքերն ու սուր ականջները։ «Դեռ չէնքին չմօտեցած՝ ականջիդ հասնում են ներսի թխկոցներն ու չխկոցները։ Յիշեցնում են «արհեստաւորների շարքի» ձայները։ Ինչպէս ալ Ուղղիչ Տան արհեստանոցների մուրճի ու ռանդայի ձայնն է ուղղիչ ձայնը»։ Շէնքի մի մասից միւսը անդադար եւուժում կայ։ Դէ, Ուղղիչ Տունն էլ «տուն» է վերջապէս իր օրեայ հոգսերով։ Տնտեսութիւնն է՝ կերակրել, մաքրել, լւալ, թափել, արհեստ բանեցնել, պահեստները լեցնել, դատարկել— մի խօսքով ապրել»։

Դէմիրճեան հիացումով կը պատմէ թէ, կալանաւորը կալանաւորին գլուխը կը սափրէ, թէ կալանաւորներուն կը հարկադրեն օրական 150 փութ աւելի հաց թխել բանկոոպի համար, դանոնք կը տանին քաղաք եւ այլուր պարտադիր աշխատանքներու... իսկ ընթերցարանը, դասարանները, բեմը՝ Լէնինի մահափարձի գունաւոր նկարով, պատի թերթերը իր նշանաբաններով՝ «Մեր երբայրական ողջոյնը կապիտալի բոլոր շղթայակիրներին», «Կորչի նոր պատերազմը», «Կորչի՛ Ազգերի Լիգան»։

Մէկ խօսքով, երբ առաջին անգամ այցելողը բանտ կը մտնէ, փոխանակ իր սպասած մռայլային վիճակին, աշխուժացած կալանավայր» կը տեսնէ ու «հանգստանում»։ Զարմանալի է, թէ ինչպէս է, որ բնակարանային ճգնաժամը չի Չարկադրեր անուանի բանաստեղծը փոխադրել Ուղղիչ Տուն՝ «հանգստանալու» մանաւանդ որ բանտարկեալները խնդրեր են «երբեմն դասախօսել գրականութեան պատմութեան մասին»...

Դէմիրճեանը գոհ է մնացեր, որ բանտէն փախչողներ չկան։ «Փախչում են միայն նրանք, որ ոչ տուն ունեն, ոչ տնտեսութիւն», խոստովանում է կալանավայրի պետ ընկ. Զախմախչեանը։ Շատ հասկնալի է, քանի որ փախչողի փոխարէն պատասխանատու են իր եօթը պորտը՝ տուն ու տեղով մէկտեղ։

«Ուղղիչ Տունը աչքերս բացեց։ Ես ստիպւում եմ ընդհատելու Ուղղիչ Տան նկարագրութիւնը, որ արժէր աւելի հիմնական նկարագրութեան։ Բազմաթիւ հարցեր յախուռն զետի պէս հոսում են եւ չես կարող հասցնել ժամանակ ամէն մէկի խորքը նայելու», վերջացնում է իր նկարագրութիւնները Դ. Դէմիրճեանը (Խորհրդային Հայաստան Յունիս 15)։

Եւ իրօք, Դէմիրճեանը «ժամանակ չի հասցրել» բանտի «խորքը նայելու» ամէն ինչ տեսնելու համար, քանի որ իր նկարագրութիւնները կը վերաբերին միայն քրէական յանցաւորներու։ Իսկ թէ այդ նոյն «Ուղղիչ տան» մէկ ուրիշ մասին մէջ կը դառնային բազմաթիւ քաղաքական յանցաւորներ, առանց արեւի, «աշխուժութեան» եւ «մուրճի ու ռանդայի ձայնի», այդ բնաւ չի հետաքրքրեր մեր բանաստեղծը, որ իր հոգեկան անունը կ'առնէ միայն ոճրագործներու, գեղծարարներու եւ սրիկաներու կեանքէն։ Ի՛նչ հոգ, որ խորհրդային իշխանութեան եօթնամեայ տիրապետութեան ընթացքին, քաղաքական պատուակներով բանտարկուած են 3000 մարդէ աւելի, իսկ աքսորուած՝ մօտ 500 հոգի։

Դէմիրճեանի համար պարզ է պատճառը։ Չէ՞ որ պէտք է խորհրդային քաղաքացիներին պաշտպանել իր զանցառու տարրերից, մեծամասնութիւնը փոքրամասնութիւնից»։ Բայց, նեղացէք, եթէ իշխանութիւնն իր հետ ունի ժողովրդի մեծամասնութիւնը, ալ ինչո՞ւ համար են միահեծան դիկտատուրան, բռնութիւնը, հալածանքն ու գինաթափումը։

Ի հարկէ, Դէմիրճեանները կ'արդարանան, թէ իրենք, իբրեւ անկուսակցականներ, բնաւ չեն զբաղիր քաղաքական նման խնդիրներով։ Համաձայնինքպահ մը։ Հապա ինչո՞ւ այդ նոյն անկուսակցականներդ բուռն բողոքի բանաձեւեր կը հանէք Բելա Կունի ձերբակալութեան առթիւ։ Գոնէ առօթի զգացում ունեցա՞ք, երբ քաղքենի դատարանը Բելա Կունի նման քաղաքական խոշոր յանցաւոր մը ընդամէնը երեք ամսուան բանտարկութեան դատապարտեց։

Իսկ ատոր դիմաց ինչե՛ր կը կատարուին Չեկաներու եւ «յեղափոխական»ներու դատարաններուն մէջ... Այդ մասին ալ տեղ եա՞կ էք։

Ի՞նչ արժէք ունին այդ բոլորը։ Կարեւորը՝ բարեյուսութեան վկայականն է, զոր ձեռք բերելու համար միշտ պէտք է սողալ։

Եւ Դերենիկ Դէմիրճեանը, Բուդաշկեաներու ու Գրիգոր Զաւարեաներու հետ մէկտեղ, կը սողայ գնահատելի յաջողութեամբ։

ԱՇՈՏ ԱՐՏՐՈՒՆԻ

ՀԱՅ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մեր Յունիս 20ի Թիւով հրատարակած էինք Պարսկաստանէն ծանօթացում մը, որուն մէջ կ'ըսուէր թէ Մայիս 1ի առթիւ հայ եւ հրեայ բոլշեւիկները գործիչ Թաւրիզի մը հրատարակած բլլալով, ոստիկանութիւնը ձերբակալած է կարգ մը Հայեր, որոնց մէջ նաեւ «Ժողովուրդ»ի սիմէոն Սիմէոնեանը։ Այս դէպքին մասին Ազրպէջանի Մուսաւաթականներուն զոյսող օրկանը՝ Ազէրի Թիւրք՝ իր 15 Յուլիսի թիւին մէջ հետեւեալը կը հրատարակէ.—

Օրէ օր դէպքերը կուգան հաստատել թէ Պարսկաստանի Հայերը որոշած են գործակցիլ բոլշեւիկ Ռուսիոյ հետ։ Մաքուի վերջին դէպքէն յետոյ, Մայիսին Թէհրանի մէջ ալ Հայերը գործօն աշխատանքի անցած են ի նպաստ Ռուսիոյ Մայիսի սկիզբը միջազգային բանւորական տօնին առթիւ Թէհրանի մէջ շրջաբերութեան հանուած եւ պատերը փակցուած կոչերը ուշադրութիւն գրաւած են։ Այս կոչերը Պարսկաստանի բանւորներն ու պաշտօնէութիւնը, գիւղացիներն ու զինուորները գործադուլի կը հրաւիրէին եւ անոնց դասակարգային զգացումները կը գրգռէին կառավարութեան եւ վարչաձեւին դէմ։ Այս շարժման առթիւ, որ կասկած չկայ թէ բոլշեւիկներու գործն էր, ոստիկանութիւնը սկսաւ խուզարկել նախկին բոլշեւիկեան տպարանը։ Այս տպարանը ներկայիս «Սիմոնեան» անուն Հայու մը կողմէ կը կառավարուի։ Քննութեանց հետեւանքով, հասկցուեցաւ թէ Մայիս 1ի կոչերը յիշեալ Սիմոնեանի տպարանին մէջ տպուած են։ Ցպարանատէր Սիմոնեան եւ գրաշարապետ Մարգարեան ձերբակալուեցան։ Հարցաքննութեան ընթացքին Մարգարեան խոստովանեցաւ թէ կոչը Սիմոնեանի հետ միասին շարելով տպած է։

Հարցաքննութիւնը երեւան հանելու վրայ է բոլշեւիկեան բացարձակ կազմակերպութիւն մը։ Այս առթիւ ձերբակալուած 3—4 բոլշեւիկները բոլորն ալ Հայեր են։ Թուուցիկը գրողներն ալ ամբողջ Հայեր են։ Հարցաքննութիւնը քանի կը խորանայ, խնդիրն ալ այնքան կը բարդանայ։ Մանաւանդ երբ գործին ծայրը խորհրդային դեսպանատան կը յանգի, խնդիրը աւելի լրջութիւն կը ստանայ։

ԱՇԽԱՐ...
ՀԱՄԲԱՒԱՒՈՐ ՄՈՒ...

...ի մօտ երթալով, ցաւալի պատմութիւն մը բրաւ իր կեանքէն, եւ կրցաւ այնքան դրամ ստանալ որ, մինչեւ իր տունը երթալու համար, կառք մը վարձեց, փոխանակ քալելով երթալու։ Մօրկըն օր մը իրեն պզտիկ գումար մը նուիրած ըլլալուն, մինչ դժգոհութիւնով կը յիշէր, և կ'աւելցնէր թէ՝ «Հյան մը առկոր նետածի պէս թուեցաւ իրեն»։ Շուապ եւս օր մը մէկ տոլար նուիրած ըլլալուն, արգահատած էր, եւ այլեւս անոր մօտ ողորմութիւն խնդրելու չէր երթար։ Այս մեծ Պարոնը ? ունէր իր այցատոմսերը, որոնց մէկ մասին վրայ գրուած էր. «Պարո՛ն Ճօն Մանթուֆֆէլ»։ Իսկ ոմանց վրայ ալ «Փրոֆ. Վիլհէլմ Ճօն Հումպոլտ»։ Այս միջոցներով կը մուրար, մեծա՛ն հարուստներէն։

Նիւ Եորքի արուարձաններէն Հարլէմի մէջ քանի մը տարի առաջ խուլացի մուրացիկ մը ձերբակալուեցաւ՝ Ֆրանչիսկօ Ռոբերօ անունով։ Իր պատռտած հագուստներուն մէջ գտան 60 հազար տոլարի թղթադրամ եւ չէք մը, որով կը հասկցուէր թէ 12.000 տոլար ևս ունէր դրամատան մը մէջ։ Եւ սակայն անանց ամչնալու խոստովանեցաւ թէ դեռ աւելին ունէր։ Ու 2000 տոլար ալ զրկած էր Հռոմ իր աղջկան, որ մօտերս պիտի ամուսնանար հարուստ կոմսի մը հետ։

Այս բոլոր մուրացիկներէն ո՛չ մէկը կրնայ հաւասարիլ Լոնտոնի մէջ ապրող Պլաուս Փաղի, որ 17րդ դարուն ամբողջ Մեծն Բրիտանիոյ մէջ անուանի եղած եւ «մուրացիկներու թագաւոր» կոչուած է։ Իր մահէն քիչ առաջ Փաղ կը տարուէր ձեռնածիի մը մէջ պառկած, շրջապատուած ուրիշ մուրացիկներէ։

Եւ երբ տեսաւ որ բոլոր մուրացիկները զինքը շրջապատած են, մահճին մէջ նստելով անոնց խորհուրդներ տուաւ, թէ ինչպէ՞ս պէտք է ընեն իրենց մահէն ետքը, եւ աւելցուց ըսելով. «Երբ ողորմութիւն կուտան ձեզ, հազարէն մէկն է միայն որ կուտան գթասրտութեամբ, միւսները կուտան փառքի եւ գովքի համար»։

Իր մահէն ետքը Լոնտոնի բոլոր մուրացիկները ընկերացան իր դագաղին։ Ցետոյ ընտրեցին ուրիշ թագաւոր մը, որ կը կոչուէր «Պասիֆիլու Մարիկարլյօ»։ Խեղճ խիստ ճարպիկ էր ծպտուելու արուեստին մէջ։ Այս նոր թագաւորը ? պատուելի մը զաւակն էր, եւ օր մը դպրոցէն փախչելով միացաւ մուրացիկներուն։

Լոնտոնի մէջ ուրիշ համբաւաւոր մուրացիկ մըն էր նաեւ Հէֆրէլ Տրնութան, որ ծանօթ էր «Բարբաթի ոստիկանապետ» անունով։ Իր մեծ համբաւը ? կը պարտէր դէմքին տգեղութեան, ահաւոր հասակին եւ աշուղութեանը. երգեր կը հիւսէր ու կ'երգէր, եւ ամէնուն ուշադրութեան առարկայ կը դառնար։

Նշանաւոր մուրացիկ մը եղած է նաեւ Պէփփոն, Հռոմի մուրացիկներուն թագաւորը, որ ասկէ 56 տարի առաջ կը մուրար Հռոմի Փիացցա Էսպանիայի մէջ։ Ծանօթացած էր նաեւ Պապին, եւ յաճախ անկէ ողորմութիւն կը ստանար։ Անոր մօտէն երբեք չէր անցնէր իշխան մը կամ կարտինալ մը, առանց դրամ տալու։

Իրիկնամուտին լաւ զարդարուած աւանակի մը վրայ կը նստեցնէին զինքը իր ծառաները, որոնք շատ գեղեցիկ հագուած կ'ըլլային, եւ կը տանէին զայն մինչեւ պալատի մը դուռը, Հռոմի գեղեցիկ արուարձաններէն մէկուն մէջ, ուր հանելուն տունէն ծառայ մը եւս կուգար, եւ զինքը իջեցնելով գրկած վեր կը տանէր։ Այսպէս խիստ փառաւոր կեանք մը կը վարէր։ Պէփփոն անդամալոյծ էր, եւ երկու ձեռնամուճակներու վրայ քաշելով կը քալէր։ Չափազանց հարուստ էր, ծաղրաբան ու երգիծախօս, ինչ որ իր արհեստին փառքը կը կազմէր։ Ցաճախ հացկերոյթներ կուտար իր բարեկամներուն, որոնցմէ շատեր մուրացիկներ էին։ Լաւ առեւտրական էր, եւ շատ անգամ մեծ առեւտրականներ գործի մասին իր խորհուրդներուն կը դիմէին։

Յ. Տ. Տ.

ԱՐԱՄ ԱՐԳԱՐԵԱՆԻ ՇԱՐԺԸ

Հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը ծաղորդենք պատանի օդաչուորդ Արամ Արգարեանի մասին.—

Բացի Եւրոպա երթալու դարձի ծախքերէն, պատանի Արգարեանի տրուած էր նաեւ 200 տոլար դրամ, իբրեւ գրպանի ծախք։

Արամ Արգարեանի հայրը, Պ. Արգարեան Տիթրոյթի հանրակառքերուն մէջ պաշտօնեայ է։ Արամ ծնած է Հայաստան եւ փոքր հասակէն բերուած Տիթրոյթ, ուր կ'ուսանի եւ ցոյց կուտայ արտակարգ հետաքրքրութիւն հանդէպ սաւառնակներու։

Արամ Արգարեան եւ Թոմաս Հիլլ նախ գացած են Թորոնթօ, Գանատա, ապա Օթթավա, Գանատայի մայրաքաղաքը, ուր անոնք թողուցած են իրենց տիպար սաւառնակները Գանատայի ընդհ. կառավարիչին եւ Գանատայի խորհրդարանին առջեւ։

Ցետոյ Մոնթրէալէն մեկնած են դէպի Եւրոպա։ Անոնք հանդիպեցան նախ Լոնտոն, յետոյ Փարիզ եւ Ժընեւ, ուր պիտի ցուցադրեն, ինչպէս գրեցինք, պիտի մեկնին իրենց տիպար սաւառնակները։

«ՓԱՇԱ» ՏԻՏՂՈՍԸ ԿԸ ՋՆՋՈՒԻ

Աքշամ կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ կառավարութիւնը որոշած է ջնջել փաշա տիտղոսը, որուն տեղ պիտի գործածուի զօրավար (Ճէնէրալ) տիտղոսը միայն։ Հաւանական է որ այս մասին օրինագիծ մը ներկայացուի Ազգ. Ժողովին, յառաջիկայ նստաշրջանին։

ՕՏԱՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Երկրագործական աշխատաւորներու եւ Ներգաղթի դիւանին պետ Պ. Մարսէլ Փասօ, երկրագործական ակադեմիային յանձնած տեղեկագրով մը ծանօթութիւններ կուտայ, որոնց շնորհիւ կարելի է յստակ գաղափար մը կազմել դէպի Ֆրանսա օտարներու ներգաղթի շարժման մասին։

1911ին Ֆրանսայի մէջ օտարներու թիւն էր մէկ միլիոն 132,000, ինչ որ կը կազմէր ամբողջ բնակչութեան 2.86 տոկոսը։

1926ին, այդ թիւը բարձրացած էր երկու միլիոն 507,000ի, որ կը կազմէր բնակչութեան 6.15 տոկոսը։

Օտարներու այս կարեւոր թիւին մէջ, անհատական գործով ու արհեստով զբաղողներու գումարը կը կազմէր օտար բնակչութեան 100ին 59.50ը՝ 1921ին։

Սահմանագլուխներու ներգաղթի դիւաններու արձանագրութիւնները ցոյց կուտան թէ՝ 1918էն 1926 Ֆրանսա մտած են օտար 853,000 գործարանային եւ 600 000 երկրագործական աշխատաւորներ, ըսել է կլոր հաշուով քիչ մը աւելի քան 1.450 000 օտարներ։

Այս շրջանին ճարտարարուեստի կամ երկրագործութեան վիճակին համեմատ, ներգաղթի շարժումը կ'ենթարկուի զանազան փոփոխութիւններու։

Տարուէ տարի, գործարանային բանուորներու թիւը կը փոփոխուի տնտեսական պայմաններու համաձայն։

Իսկ երկրագործներու թիւը կը մնայ կայուն։ Միջին հաշուով, ֆրանսական հողագործութիւնը ամէն տարի պէտք ունի 60—80,000 օտար աշխատաւորներու։

Բայց այս բոլոր օտարները Ֆրանսա չեն գար միայն իբր հողային վարձկան աշխատաւոր։ Անոնցմէ շատերը իբր սեփականատէր կամ վարձակալ ագարակապան կ'աշխատին իրենց հաշուոյն։

1922ին, քննութիւն մը երեւան հանեց որ օտարները Ֆրանսայի մէջ կը հերկեն 90,500 հեկտար հող իբր սեփականատէր, եւ 243.300 հեկտար հող՝ իբր վարձակալ ագարակապան, ըսել է ընդամէնը 333,800 հեկտար հող։

1922էն ի վեր, այս շարժումը կ'ընդարձակուի եւ անցեալ տարի, օտարները իրենց հաշուոյն հերկած են 140.000 հեկտար աւելի։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻ ՄԸ ԽԵՂԴՈՒԱԾ

ԼԻՈՆ, 22 Յուլիս.— Խանասորի արշաւանքի 31րդ տարեդարձին առթիւ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս սարքած էր դաշտահանդէս նաւագնացութիւն մը՝ դէպի Իլ Պարպ։ Նաւը արդէն առաւօտեան ժամուն լիքն էր հայրենասէր երիտասարդներու խուռն բազմութեամբ այնպէս որ ուշ մնացած հայրենակիցներու համար մէկ ժամ վերջ ուրիշ նաւ մը եւս տրամադրուեցաւ, որպէսզի չզրկուին օրուան այդ հանդիսութենէն։ Նաւը քաղաքէն ճամբայ ելաւ մինչ երիտասարդները կ'երգէին «Պարկուտ տեղաց Խանասորայ դաշտումը» եւ այլ հայրենասիրական երգեր։ Նաւը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով։ Նաւը հասաւ Իլ-Պարպ կղզին եւ ժողովուրդը զուարթ ելաւ ոգեւորութեամբ դէպի խնջոյքի տեղերը։ Լիոնահայութեան համար այս կղզին եղած է ժամադրավայր մը, ուր ամէն տարի Խանասորայ արշաւանքի տարեդարձին առթիւ կը հաւաքուի ժողովուրդը եւ կեանք կը ստեղծէ։

Հազիւ թէ ժողովուրդը սեղաններու շուրջ բոլորուած էր, երբ բերնէ բերան չարաշուք փսփսուք մը սկսաւ շրջան ընել «տղայ մը խեղդուած է»։ Հանդիսականները անմիջապէս փութացին աղէտին վայրը։

Իզմիրցի 16 տարեկան պատանի մը՝ Ստեփան անուն, որ լողալ չէր գիտեր, ան գետը կը մտնէ լոգանքի համար, ու քիչ մը խորերը՝ երթալով ինքզինք կը յանձնէ գետի հոսանքին եւ կ'անհայտանայ։ Հակառակ ներկաներուն կողմէ եղած բոլոր փնտռտուքներուն, հեք պատանիին դիակը կարելի չըլլար գտնել։ Ան... մօր եւ քրոջ կսկիծը։

Ընդմիջման ծնողքը իրենց տունը առաջնորդուեցաւ։ Միւս կողմէ, ան... Լիոնի կոմիտէն երեք ժամ սուգ յայտարարեց ամբողջ հանդիսավայրին մէջ։ Ընկ. Խաչիկ Մկրտիչեան յանուն Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէի, ամենախոր ցաւակցութիւն յայտնեց հայ խոստմնալից պատանիին զոհ կորուստին առթիւ։ Ցետոյ ժողովուրդի կամքին ձգեց հանդէսին շարունակութիւնը։ Ուշ ժամերէն յետոյ, համաձայն ժողովուրդի փափաքին, վերսկսաւ նուագն ու պարերը, սակայն առանց խանդի ու այսպէս ուրախութեամբ սկսած հանդէս մը վերջացաւ ողբերգութեամբ։ Երեկոյին ժողովուրդը տխուր վերադարձաւ տուն։

Լողալ չգիտցող երիտասարդները յանուն իրենց թանկ կեանքին, զգոյշ թո՛ղ ըլլան ու անխոհեմ փորձեր չընեն, իրենց ուժը փորձելու համար։

Ս. Փողիարեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Երեք ամիսէ ի վեր հոս եւս կը գործէ Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղ մը։

Շնորհիւ քանի մը ժրաջան սարդ նախաձեռնութեան, անցեալ Ապրիլ 22ին հիմը դրուեցաւ խումբին. ամէն օր լրջօրէն լծուեցաւ աշխատանքի, եւ այսօր ուրախ ենք ըսելու որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կրընոպլի մասնաճիւղը կարելի է նկատել կանգնած առողջ հիմերու վրայ։

Մասնաճիւղին կանոնագիրը վաւերացուած է կառավարութեան կողմէ եւ իր կազմութիւնն ալ ծանուցուած Հանրապետութեան պաշտօնաթերթին մէջ։

Մինչեւ այժմ իր անդամներուն թիւը հասած է քանի։ Ամէն անոնք որ կ'ուզեն անդամ արձանագրուիլ կամ կը հետաքրքրուին, կրնան դիմել սա հասցէին, S. Sarkissian, 4 bis Chemin Villebois, La Croix Rouge, Grenoble.

Ասկէ զատ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը սիրայօժար կը պատասխանէ բոլոր այն հայ մարզիկներուն, որոնք կ'ուզեն տեղեկութիւն առնել քաղաքիս կեանքին եւ գործերուն մասին։

Իբրեւ մարզական գործունէութիւն, խումբը բաւականացաւ ցարդ միայն ֆութպոլի փորձեր կատարելով, բայց յառաջիկայ Կիրակի, 29 Յուլիս, կը մասնակցի արդէն վեց հոգինոց խումբերու միջեւ տեղւոյս մէջ կատարուելիք խաղերուն։ Ցենք սպասեր անշուշտ առաջին անգամէն մեծ յաջողութիւն մը, բայց վստահ ենք թէ հայ մարզիկները իրենց կարելին պիտի ընեն պատուաւոր կերպով դուրս ելլելու համար այդ մրցումներէն։

Վ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԼԷԹՈՒՐՆԱՆ ՅԵՏՈՑ — Վլամանոն տարու խուլացի մը, անցեալ տարի բուռն սիրով տարուած էր հանդէպ այրի տիկին Մարի Ցիփլայի՝ 70 տարու, որ հաւանած էր կենակցիլ իր սիրահարին հետ համեստ տան մը մէջ կը բնակէին առանց մ.ի ի վեր։ Բայց փոխանակ իբր փորձառու եւ տարեց ամոլ, խաղաղութեամբ վայելելու իրենց կենակցութեան մնացեալ օրերը, օրն ի բուն կը կռուէին երիտասարդ ու կրակոտ զոյգերու պէս. խուլացին կը նախանձէր..., ըսելիք չկայ եւ իր սիրուհիին թեթեւութիւնը երեսին կը զարնէր կռիւներու ընթացքին, աղմուկը յաճախ այնքա՛ն կը բարձրանար, որ դրացիները երբեմն ելքի մը կը սպասէին, ինչ որ իրականացաւ։

Անցեալ իրիկուն, սովորական կռիւին ընթացքին, յանկարծ սուր ճիչ մը լսուեցաւ։ Դրացիները վազեցին ծերուկ ամոլին բնակարանը, որուն դուռը խորտակել ստիպուեցան։ Անկողնին առջեւ, վիզը կտրուած, արիւնթաթախ կինը փռուած էր անկենդան։ Իսկ այրը անհետացած էր։ Նոյն միջոցին սակայն, փողոցէն բարձրացող աղաղակներ՝ պարզեցին իրողութիւնը։ Այրը, սպաննելէ յետոյ կինը, կարեր էր նաեւ իր կոկորդը եւ յետոյ պատուհանէն վար էր նետուեր։

ԳԻՆԵՏԱՆ ՄԷՋ.— Քանի մը հոգիներ հաւաքուած՝ կը խմէին Ֆրանսուա Միլի գինետան մէջ, Նարթիը փողոց երբ կռիւ մը ծագեցաւ մէջերնին, ծանր խօսքեր, փոխադարձ սպառնալիքներ, կռուփի քանի մը հարուածներ, եւ օդին մէջ իրարու նետել թռչող գաւաթներ ու սրուակներ, որոնք կ'երթային փշրել հայելիներ եւ ապակիներ։

Գինեպանը այս իրարանցումէն շուարած՝ ինքզինքը վտանգուած կարծեց, եւ ատրճանակը առնելով երկու ձեռք պարպեց։ Վիրաւորուեցան չորս անձեր, որոնց մէջ նաեւ գինեպանին կինը։

Վիրաւորները փոխադրուեցան հիւանդանոց, իսկ գինեպանը բանտ։

100 ՈՍՏԻԿԱՆ ԵՒ 2000 ԽԱՓՇԻԿՆԵՐ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Նիւ Եորքի Հարլէմ արուարձանը ուր միայն սեւամորթներ կը բնակին, քիչ մնաց որ թաղը հանդիսանար իսկական ըմբոստութեան մը։

Սեւամորթ այր մը տունէ մը ներս մտած եւ սեւամորթ կին մը ծեծած էր։ Ոստիկան մը զայն ձերբակալելով երբ բանտ կը տանէր, սեւամորթը յանկարծ յարձակեցաւ ոստիկանին վրայ և սկսաւ օգնութեան կանչել իր ցեղակից եղբայրները։ Այդ միջոցին, երկու ոստիկաններ օգնութեան փութացին իրենց պաշտօնակցին, բայց սեւերու բազմութիւնը այնքա՛ն ստուարացած ու կատղած էր որ, աղիւսներու, քարի մեծ կտորներու, ամաններու եւ աթոռներու դէզին տակ, քիչ մնաց որ ոստիկանները սպաննուէին։

Հեծեալ ոստիկաններու ջոկատ մը, գնդացիրներ եւ հրշէջներու խումբ մը պէտք եղան ցրուելու համար կատղած ամբոխը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 53

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԻՐԱՐՈՒ ԵՏԵՒԷ

Իրիկուն մը, երբ տեսաւ որ ...սմին տուն չէր գար, կարծեց որ ...զարինա վերադարձած էր, մայ...կան քաղցրութիւններուն ու ...րոփնեցուն իսկէն այլեւս չէր ...նար այդքան հեռու եւ մինակ ...ալ իր հօրը սպանութեան իրի...ինք ան դուրս ելաւ։ Բայց դուրս ...ելէ յետոյ վարանումը բռնեց ...ք։ Ցիշեց թէ իր հայրը յանձ...րարեր էր որ վտանգի պահուն, ...ինի բարձր գիւղը ապաս...նի։ Միւս կողմէ, կինը մխի...րելու համար իր ազգականը ...մինչ կ'ըսէին թէ՝ շատ չանս... Աստի եւ Կոստանդին զինքը ...զարինա պիտի տանէին։ Այս ...մեղ կառակը, այս երգը որով ...Թոփանը կ'օրօրէին, պատճառ դարձաւ որ ան թախ՝ նոյն առտուն իսկ դեռ խօսքն ըրեր էին։ Դուրս ելլելէ յետոյ, չիփ շիտակ քալեց դէպի լեռը։ Եթէ շարունակէր, փոքրիկ ճամբորդներուն ետեւէն հասած պիտի ըլլար։ Ճիշդ այն պահուն, որ անոնք նստեր էին, դէպի գիւղ վերջին ակնարկ մը նետելու համար։ Բայց ան ետ դարձաւ, դաշտի ճամբով Լազարինա հասնելու մտքով, ուր իր եղբայրը եւ իր զարմիկը իրեն պիտի սպասէին, կը մտածէր, քանի որ միշտ զայն առնելու խօսքեր կ'ընէին։ Դեռ երկու քայլ չէր առած, երբ թուրք զինուորներ զայն նշմարեցին եւ փութացին զայն իրենց հետը տանիլ։

Գազիգափաօ անունով աւազակ մը, յետոյ միայն մեզի տեղեկութիւններ տուաւ իսէնի վիճակած բախտին մասին։ Քանի մը վիճակագիրներ որոնք թրքական զրուցման օրերուն, մեծ պետութիւններու պաշտպանութիւնը կը վայելէին, դուրս մնալու համար պրպտումներ կատարած եւ հաստատած են թէ՝ փախստականները զառ պէտք է հաշուել նաեւ անհետացած կիներու են աղջիկներու կարեւոր թիւ մը։ Ցետոյ իմացուեցաւ թէ թուրքերը զանոնք կը հաւաքէին իրենց հարէմները ճոխացնելու համար, զանոնք կրօնափոխ ընելէ յետոյ։ Իսէն անոնց մէջն ըլլալու էր, այն տարբերութեամբ որ, Վէլէսթինոյի շրջակաները՝ Գազիգափաօ մէկ ընկերը Ջիրօթիս զայն անգամ մը փրկեր էր, բայց աւազակները մինչեւ Ցամզոս եւ մղուած էին եւ խեղճ որսը նորէն ինկեր էր յափշտակիչներուն ձեռքը։

Այդ պահուն ուրեմն Ցամզոս կը գտնուէր իսէն։ Ան չխուսափեցաւ Սէլիմ փաշայի հայրական ակնարկէն, որ հոն կը գտնուէր։ Սարսափով աւելցնենք թէ՝ այս կերպով նոր ազգապղծութիւն մը կը պատրաստուէր, մէկը այն ազգապղծութիւններէն, որոնք չորս դարերու գերութեան ընթացքին, յաճախադէպ դարձեր էին, շնորհիւ պատերազմներու, արեան հարկի գրութեան եւ յափշտակութիւններու։ Սէլիմ՝ ինքը հաճոյք չէր զգար կիներէն։ Միշտ անոնց դէմ քէն պահած էր որ իրեն զաւակ մը չեն շնորհած, երբ իրաւունք չունէր կասկածելու որ իր հարէմը ինկած բոլոր կիներն ալ ամուլ ըլլան։ Ան կը սիրէր տղաքը։ Քրիստոնեաները գոնէ այն առաւելութիւնը ունէին իրեն համար որ տղայ կը հայթայթէին։ Անգամ մը ան յաջողեր էր Ահմէտը յափշտակելով։ Ան հիմա տղայ մը ունէր եւ պէտք է ըսել թէ կը գուրգուրար անոր վրայ։ Հիմա ուրեմն, թոռներ պիտի ունենար։ Կը բաւէր Ահմէտը ամուսնացնել։ Ահմէտ մեծցած էր։ Այդ տարիքին, կարելի չէր զայն ծունկի վրայ առնել։ Եւ յետոյ, հայր մը պէտք չէ իր տկարութիւնները պարզէ երիտասարդներու առջեւ։ Հետեւանքը այն էր եղած, որ Սէլիմ այլեւս չոյելիք, փայփայելիք տղայ չունէր։

Ցամզոս բերուած աղջնակը տեսնելով, փափաքը նորէն արթնցաւ իր մէջ։ Հաճոյք կը զգար զայն դիտելով, անոր կզակը շոյելով։ Այս փայփայանքին մէջ, առնական կրքի որեւէ հետք չկար։ Ահմէտ եւ այս պզտիկը կը մտածէր, ազնիւ զոյգ մը պիտի կազմեն։ Եւ յետոյ, երկուքն ալ, ծագումով քրիստոնեայ էին, իրարու կը վայլէին։ Իրեն փոքրիկ թոռնիկներ պիտի տային։ Որով, աղջիկը իրեն կը պահէր։

Սէլիմ, որուն հայրական աչքը կը թափանցէր չարաճճութեամբ, կ'ենթադրէր թէ Ահմէտ իր ժամանակը պարապ չանցըներ Լազարինայի մէջ։ Երբ ան ձանձրանար Լազարինայի իր գեղուհիէն, գոհ պիտի մնար ձմեռը իր մօտ գտնելով միւսը, սիրուն փոքրիկը։ Մինչեւ այն ատեն իսէնի փոքրիկ կուրծքը ատեն պիտի ունենար լեցուելու։ Կրնային սպասել։ Պէտք չկար երթալ Ահմէտը խանգարելու այն պահուն, ուր իր բախտէն գոհ կ'երեւար։ Ո՜վ գիտէ։ Սուահակը որ Սէլիմէն աւելի երջանիկ էր, թերեւս թոռնիկ մը կը պատրաստէր։

Բայց թուրքին Ալլահը այնպէս կարգադրեց որ Ահմէտ, շատ աւելի շուտ տեսնէ իսէնը։ Դէպքերը մասամբ ի դերեւ հանեցին Սէլիմի նախատեսութիւնները եւ ինքն իսկ ստիպուեցաւ իր յատակագիծը փոփոխութեան ենթարկել աւազակներուն պատճառաւ որոնց մասին խօսեցանք քիչ առաջ։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

Եգիպտոսի ազգայնականներուն ցոյցը

Աղեքսանդրիայէն կը հեռագրեն.— Զաղլուլ փաշայի այրին Աղեքսանդրիա հասնելուն առթիւ եգիպտացի ազգայնականները ծրագրած էին հանդիսաւոր ցոյց մը կատարել։ Անկարգութեանց առաջքն առնելու համար, իշխանութիւնները նաւահանգիստ չհասած կեցուցին այն շոգենաւը, որուն մէջ կը գտնուէր Տիկին Զաղլուլ փաշա։ Ոստիկանները շոգեմակոյկով մը Տիկինը ցամաք հանեցին Մէքս, Աղեքսանդրիոյ արեւելակողմը, ուսկից ինքնաշարժով Իգպէք Թուրշիա կայարանը տարին, անկէ ալ մասնաւոր կառախումբով մը ղրկեցին Գահիրէ։

Այդ ժամերուն, նախկին վարչապետ Նահաս փաշա եւ Վաֆտի իր պաշտօնակիցները նաւամատոյցին առջեւ ի զուր կը սպասէին շոգենաւի հասնելուն։ Ութ ժամուան սպասումէ մը վերջ միայն հասկցան կառավարութեան խաղը, որուն դէմ խստիւ բողոքեցին։

Ցորեկին տեղի ունեցան կռիւներ, որոնց ընթացքին վիրաւորուեցան 13 հոգի։

«Եավուզ»ի նորոգութիւնը եւ Յունաստան

Ճիւմհուրիյէթ կը հրատարակէ Յունաստանի նախորդ ծովային նախարար ծովակալ Հաճի Քիրեաքօի նոր մէկ գրութիւնը, Թուրքեւ-Յոյն ծովային կացութեան մասին, որուն մէջ Յոյն ծովակալը կ'ըսէ.—

«Յունաստանի համար օրէ օր վտանգ կը պատրաստուի։ Թուրքիա բաւական առնէ ի վեր «Եավուզ»ը նորոգել կուտայ եւ այսօր մեզի հետ բոլոր առկախ խնդիրներու լուծումը կը յետաձգէ։ Բայց վաղը «Եավուզ»ի նորոգութիւնը աւարտելէ յետոյ, բնականաբար այս խնդիրներու լուծումը պիտի պահանջէ։ Ինչ որ պիտի ըլլայ, յայտնի է, ուստի մեր ծովային ոյժը պէտք է զօրացնենք եւ «Եավուզ»ի հաւասար նոր մարտանաւեր յանձնարարենք։ Փոխանակ մեր թշնամիին տալու այն դրամը զոր հիմա տալու համար կը դժուարանանք, եւ փոխանակ անոր բոլոր ուզածներուն գլուխ ծռելու, լաւ կ'ըլլայ որ հիմա տանք։ Մեր ազգային գոյութիւնը կապուած է մեր ծովային գերազանցութեան։ Ծովային նախարար եղած իմ ամսուան շրջանիս անընդհատ ծանր եւ թեթեւ մարտանաւերու նորոգութեամբ եւ նորերու յանձնարարութեամբ զբաղեցայ։ Նախապէս ալ ուշադրութիւն հրաւիրած էինք մեր գլուխը գալիք փորձանքին համար։ Հակառակ ծովային սպայակոյտին պնդումներուն, քաղաքական կուսակցութիւններ այդ կէտը նկատողութեան չառին։ Այսօր կառավարութեան գլուխը գտնուողներու հետ շատ մը անհամաձայնութիւններ ունենալով հանդերձ, անոնց կը հարցնենք. «Այս ազգային վտանգին հանդէպ, ձեր նախորդներուն նման անտարբե՞ր պիտի գտնուիք»։

Անգլիոյ գործազրկութեան շուրջ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ Աշխատաւորական կուսակցութեան պետ Ռամզէյ Մաք Տոնըլտ բուռն վիճաբանութիւն մը բացաւ գործազրկութեան մասին։ Կառավարութեան դէմ պարսաւանքի բանաձեւ մը ներկայացուց, բողոքելով անգործութեան աճումին դէմ և քննադատելով կառավարութեան ձեռք առած ողբալի միջոցները, որոնք չեն կրցած արմատախիլ ընել չարիքը. ընդհակառակն աւելցուցած են։ Բանաձեւը նոյնպէս կը դատապարտէ կառավարութեան դիրքը հանդէպ անոնց, որոնք զրկուած կեանք մը կ'ապրին՝ ճարտարարուեստի անցուցած տագնապին պատճառով։

Մաք Տոնըլտ ակնարկելով քննիչ յանձնաժողովին այն տեղեկագրին որ կ'առաջարկէ գաղթավայրերը ղրկել 200,000 գործազուրկ հանքագործները, կ'ըսէ թէ այդ միջոցը վերջնական դարման չէ ցաւին, ուրիշ հարիւր հազարաւորներ դեռ պիտի տառապին անգործ։ Եթէ ասոր վրայ աւելցուի նաեւ աղքատներուն եղած աջակցութիւնը, այն ատեն կացութիւնը շատ ողբերգական կը դառնայ եւ ազգային շահի տեսակէտէն առաջնակարգ կարեւորութիւն կը ստանայ։

ՄաքՏոնըլտ կը քննադատէ աշխատաւորները գաղթավայրեր ղրկելու քաղաքականութիւնը, կը մեղադրէ կառավարութիւնը թէ երկրին բոլոր միջոցները չի կրնար շահագործել աւելի յարմար եղանակով։

Ֆրանսացի օդանաւորդները պիտի դառնան

Առեւտրական նախարարութիւնը հրահանգեց օդանաւորդ Փարիսի, որ Ասորեան կղզիներէն անդին չշարունակէ ճամբան և Ֆրանսա վերադառնայ։ Փարիս Ատլանտեանը երեք հանգրուանով կտրելու համար Կիրակի օր Պրէսթէն մեկնած եւ յաջողութեամբ հասած էր Հորթա (Ասորեան կղզիները «Ֆրէկաթ» ջրօդանաւով։ Սակայն հասնելէն վերջ շարժիչ մեքենաները քննելով տեսաւ, որ մէկը բոլորովին անգործածելի դարձած է, միւսն ալ նորոգութեան կը կարօտի.

Ֆրանսացիներուն կողմէ Ատլանտեանը կտրելու այս նոր փորձն ալ ձախողութեամբ կը վերջանայ։ Ֆրանս. յածանաւ մը ճամբայ ելաւ՝ օդանաւը և օդանաւորդները բերելու համար։

Խռովութիւններ Հնդկաստանի մէջ

Յուլիս 19ին գործադուլ մը ծագեցաւ Հարաւային Հնդկաստանի երկաթուղիներուն մէջ եւ կը սպառնայ մեծ համեմատութիւններ առնել։ Բանուորները փճացուցին ճամբորդի կառախումբեր։ Սպաննուածներ եւ վիրաւորներ կան։ Ամէն կողմ ընդհարումներ կ'ըլլան ոստիկաններուն եւ բանուորներուն միջեւ։ Մատրասէն կը հաղորդեն որ Քոտայքանալի կայարանին մօտ երկաթուղիի ձողերը վերցուած են, երկու վայրաշարժ եւ երեք վակոններ շրջած են. մէկ հոգի մեռած եւ երեսուն վիրաւորուած են։ Բոլոր գիծերուն վրայ զինուորային սպասարկութիւնը ընդհատուած է։ Մասնաւոր հսկողութիւն կ'ըլլայ թղթատար կառախումբերուն վրայ։

29 միլիոն կիներ պիտի քուէարկեն

Ուաշինկթընէն «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի կը հեռագրեն թէ կիները շատ կարեւոր դեր մը պիտի խաղան Միացեալ Նահանգներու յառաջիկայ նախագահական ընտրութեան մէջ։ 58 միլիոն քուէարկուներուն 29 միլիոնը կիներ են, այսինքն 100ին 50։ Հանրապետական եւ ռամկավար կուսակցութիւնները երկուքն ալ կ'ըսեն թէ պայքարը այսքան սաստիկ չէր եղած 1892էն ի վեր, երբ ռամկավար Կրէյվըր Քլիվլէնտ նախագահ ընտրուեցաւ։ Կը հաշուուի թէ իւրաքանչիւր կուսակցութիւն մօտ մէկ միլիոն անգլիական ոսկի պիտի ծախսէ իր ընտրական պայքարին համար, եւ թէ «չոր»երը, «խոնաւ»ները (ոգելից ըմպելիի հակառակորդ եւ կողմնակից ու երկրագործները 500,000ական ոսկիներ պիտի ծախսեն։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒՆ ՇԱՎԻԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ ԵՒ ՊԱՐ

Ժամը 3ին այցելութիւն Խանասորի հերոս իշխան Արղութեանի գերեզմանին։

Առնել թիւ 1 հանրակառքը եւ իջնել Շավիլ՝ Փիւի Սան Վէն. երկաթուղի Մոնփարնասի կայարանէն. իջնել Շավիլ։ Կարգադիր անդամներ պիտի առաջնորդեն ժողովուրդը։

Ամէն ոք ազատ է ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշը միասին բերելու։ Տեղւոյն վրայ ըմպելի, հաց, մրգեղէն և չոր կերակուրներ։

Վ Ի Լ Ն

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. ՎԻԼՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 7էն մինչեւ երեկոյ

Պիտի բանախօսեն՝ Ընկերներ Վ. Զուլլէրեան և Հ. Ուզունեան

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

5 Օգ. Կիր. առաւօտէն մինչեւ երեկոյ. Քլամարի անտառին մէջ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

կազմակերպուած եւրոպահայ կարմիր խաչի կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Սալօն Մասիլիայի մէջ կը մասնակցին ֆրանսացի, ռուս եւ հայ երգչուհիներ, երաժշտագէտներ եւ դերասաններ.

Տոմսերու համար դիմել՝ Բիւ տիւ Միւզէ, Թիւ 26, Գր. Խըրայէլեանի նպարավաճառատունը, իսկ հանդէսին օրը կիչէն։

Հ. Յ. Դ.

Անուվիլ-լէ-Կոնէսի *Ռազմիկ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին* 4 Rue de Turin. *Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։*

Լիոնի *կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Կարեւոր օրակարգ։*

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 200bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՅՈՒԼԻՍ 1928
27 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 709 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ՆՉ Կ'ԸՆԷՔ, Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒԶԷՔ, ԱՅ ՄԱՐԴԻԿ

Ճարահատ, այս խմբագրականը կը նուիրենք խռովայոյզ ...աղութի մը, Լիոնի, որ քար գայթակղութեան դարձած է ...մբողջ Ֆրանսայի մէջ։

Թող ներեն բոլորն ալ, այս բացատրութեան համար, ընկեր ...լան թէ հակառակորդ։

Մարսէյլէն յետոյ, օրինաւոր ընտրութիւններ պիտի կա...արուէին այս գաղութին մէջ ալ, որ 7-8000 հայութիւն կը ...րունէ իր շրջաններով։ Ամբողջ 1927 տարին անցաւ ընտրա...ան ծանուցումներով եւ յետաձգումներով։ Աւելի ճիշդ՝ ծանօթ ...մբակի մը խարդախութիւններով, որոնց հետ կապ ունի նաեւ ...ախող. նախորդ պատուիրակը. Գալաքեան եպիսկոպոս։ Յետոյ ...ատարուեցաւ ընտրութիւն մը, դեկտեմբեր 4ին, եւ վաւե...ցուեցաւ Թեմական Խորհուրդին կողմէ։ Ինքնակոչ Ազգային ...իւթեան մարդիկը, չհամակերպելով այս իրողութեան, իրենք ...ենց նոր ընտրութիւն մը սարքեցին, բոլորովին ձրի, եւ կազ...եցին նոր Վարչութիւն մը։

Ուրեմն, Լիոնը կ'ունենար երկու Ազգային Վարչութիւն, իւ...քանչիւրը իր մասնաւոր գրասենեակով, մատուռով, տէրտէ...ով եւ տիրացուով։

Ինչ որ տեղի կ'ունենար կեդրոնին մէջ, շարունակուեցաւ ...ինչեւ շրջանները.— Վիէն, Տէսին, Փօն տ'Օպնա եւն.։ Օրի...ւոր վարչութիւնը իր հրահանգները կուտար. ապօրէնն ալ, ... կարգին. շրջաբերականներ կ'ուղղէր եւ տնօրինութիւններ ...ընէր։ Այնպէս որ, Թեմերն ալ ունեցան զոյգ վարչութիւններ, ...որիշ խօսքով՝ մզուեցան իրար խաչաձեւելու։

Օրինաւոր վարչութիւնը դատ բացաւ եւ շահեցաւ։ Միւսը, ...եւտրական գրասենեակ մը, չհամակերպելով, այժմ վերաքն...ութեան դիմած է։ Անշուշտ երկուքն ալ ազգային մնտուկէն ... ծախսեն։

Այս կացութիւնը կը շարունակուի ամիսներէ ի վեր, եւ ...մբողջ Լիոնը իր շրջաններով բաժնուած է երկու-երեք մասի.— ...վարչութիւնս, քու վարչութիւնդ, իմ ժամս, քու ժամդ...

Եւ ահա նոր պատմութիւն։ Լիոնը այժմ ունի երեք ազգ. ...արչութիւն։

Արդարեւ, անցեալ օր հրատարակեցինք թղթակցութիւն մը ...անոր կից՝ բողոք մը, որմէ կը հասկցուի որ, առեւտրական ...ասենեակին կազմած ապօրէն վարչութեան ատենապետը, Գ. ...ամաքէշեան, Յուլիս 8ին յանկարծակիի եկեր է իր իսկ հովա...ւորներուն կողմէ եւ կորսնցուցեր է իշխանութիւնը, փրկելով ...յն կնիքը։ Այս մարդն ալ իր կարգին դիմեր է դատարան...։

Կարդացէք այս պատմութիւնները եւ դուք դատեցէք թէ ...նչ «կենսական» գործերով կը զբաղին Լիոնի մեր հայրենա...կիցները, երբ, այսքան աղմուկին մէջ, մանկապարտէզ մը ...նգամ չունին։

Եւ դեռ ամէնը այս չէ։

Քանի մը օր առաջ, օրինաւոր վարչութեան խնդրանքին ...ալ, Դ. էջին մէջ հրատարակեցինք ազդ մը, որով երեք քա...նայ կը պահանջուի Լիոնի եւ շրջականերուն համար։ Զարգ ...անուցում։

Եւ ահա կը ստանանք նոր բողոք մը, «Լիոնի Ազգ. Կեդր. ...րչութեան ատենապետ Ա. Զաքմաքճեան»ի (թիւ 3), քահա...այի մը եւ քահանայացուի մը ստորագրութեամբ (Յուլիս 24)։

Նամակը խմբագրուած է շատ գռեհիկ լեզուով մը, որ գա...փար կուտայ ստորագրողներուն վարչագիտութեան եւ անձ...կան վարք ու բարքի մասին։ Իմաստը,— զգուշացէք եւ մի ...աբուիք այդ ծանուցումէն, մի լսէք այդ հրաւէրը, առանց մեր ...տուութեան եւ հաւանութեան։

Ահա՛ համառօտ պատկերը Լիոնի մէջ տիրող վիճակին։

Երկար ատենէ ի վեր, մենք չենք ուզած խառնուիլ այս ...ճերուն, միայն առօրեայ լուրերը հրատարակութեան տալով, ... իրողութիւնները ճշդելով։ Արդ, գործերը հասած են կէտի ..., ուր լռելը մեղք է։

Այսօր ալ, այս վրդովիչ պատկերը պարզած ատեն, դատ...տաստան չէ որ կ'ընենք։ Մեզ հետաքրքրողը բարքերու ալ...սերումն է։ Խօսքի տակ չմնալու, հանրային գործը եսական ...երքին զոհելու ախտը, որ տուն կը քանդէ։

Ու զարմանալի է որ, Լիոն քաղաքի չորս հազարնոց բազ...ւթիւնը անտարբերութեամբ կը դիտէ այս մենամարտը։

Դաշնակցականնե՞րն են յանցաւոր։ Թող հինգ կամ տասը ...րկեշտ մարդիկ հրապարակ ելլեն եւ ապացուցանեն, եւ դիւ...ն է զգաստացնել մեր ընկերները։ Առանց այդ ձեռնարկին ալ, ...շնակցութիւնը ունի ժողովներ — շուտով կը գումարուի Եւ...ոպայի Շրջանային Ժողովը — եւ կրնայ դատել արդարն ու ...եղաւորը։

Իսկ եթէ միւսներն են պատասխանատուն այս ողբալի վի...ակին եւ իրական խառնակիչները — եւ մենք ալ այդպէս հա...զուած ենք, մինչեւ որ հակառակը ապացուցանեն — այն ...տեն, ի՞նչ կը նշանակէ քիչ մը մէկուն ժպտիլ, քիչ մը միւսին, ...յորանջել ու հառաչել։

Ի՞նչ կ'ընէք, ո՞ւր կ'երթաք, քաղաքացինե՛ր Լիոնի եւ շրջա...կից, ընկեր, համակիր, չէզոք թէ հակառակորդ։ Հողային ...րի՞ր ունիք, սահմանավէ՞ճ, թէ ծովային տիրապետութեան ...րց։ Եղածը-չեղածը՝ կնիք մըն է եւ մատուռ մը՝ առանց ...րոցի ու կալուածի։

Մինչեւ ո՞ւր պիտի շարունակուի այս անմիտ ըմբշա...մարտ, փողոցէ փողոց, սրճարանէ սրճարան, քաղաքէ քաղաք, ...թերթէ թերթ, եւ մինչեւ հիւրընկալ երկրին դատարանները...

Ո՞ւր կանգ պիտի առնէք, «ի սէր ազգութեան»։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՐՈ՞Ւ ԴԷՄ

Իտալիւթուրք դաշնագրին առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ, Ծաւտայեր հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (17 Յուլիս).

— «Թուրքիան այնքան շատ պիտի մոռնար իր երէկուան թշնամին Իտալիան, որուն աչքերը յառած կը մնան միշտ Անատոլուի վրայ։ Այնքան շատ պիտի մոռնար նաեւ իր երէկուան բարեկամը՝ Սովիէթները, որոնք զինք փրկեցին կործանումէ։ «Թող գիտցած ըլլայ Թուրքը, որ եթէ կարեւորութիւն չտան մեր բարեկամութեան, անոնք պիտի հաշւեն մեր թշնամութեան համը», կը գրէ Մոսկուայի «Պրաւդա»ն։

Մոսկուայի մէջ նստած մարդիկը բոլորովին յիմար չեն։ Անոնք նաեւ պարագաներուն ուրիշներէն աւելի «աղէկ» կ'ըմբռնեն եղած իրադարձութեանց իմաստը, որովհետեւ «թիկամբ» կը ճաշակեն հարուածներուն բովանդակ դառնութիւնը։

Թրքական մամուլը անճապաւեց քանի մը դոյլ «պաղ ջուր» թափել իր բարեկամի գերագրգռուած ջիղերուն եւ սիրոյ ու հրախտադիտութեան անուշիկ բառերով համոզել, որ Էնկիւրին Հռոմի հետ բարեկամ դարձած է ոչ թէ Մոսկուայի, այլ Փարիզի հաշուին։

«Եթէ մէկը կայ, որ պէտք է անհանգստանայ Իտալիւթուրք դաշնագրի առիթով, այդ միմիայն Ֆրանսան է»,— այսպէս կը գրէր Էնկիւրիի կիսապաշտօնական օրկանը՝ «Հաքիմիէթի Միլլիէ» իր խօսքը ուղղելով Մոսկուայի։

Իսկ մենք կը կարծենք, որ այս բարեկամութիւնը ձեռք բերուած է՛ եւ՛ մէկուն եւ՛ միւսին հաշուին։

Իտալիւթուրք դաշնագիրն իր մէկ ծայրով ուղղուած է Փարիզի դէմ, իսկ միւսով՝ Մոսկուայի։

Այն, ինչ որ Իտալիան եւ Թուրքիան, փոխադարձ թշնամութեան գնով, կ'ուզէին ձեռք բերել իրարմէ, այժմ, փոխադարձ բարեկամութեան գնով պիտի աշխատին ձեռք բերել ուրիշներէ, առաջին հերթին՝ Ֆրանսայէն եւ Ռուսաստանէն»։

ՓԼԵՇԹԱՅԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԲԱԺԻՆԸ

. Խմբագիր.

ՓԼԵՇԹԱ, 21 Յուլիս.— Կարդալով «Յառաջ»ի կոչը՝ Պուլկարիոյ հայաշատ քաղաքներու աղէտեալ եղբայրներու օժանդակութեան մասին, Փլէշթէի սակաւաթիւ հայ գաղութը ուզեց կատարել իր պարտականութիւնը։ Հանգանակութեան ձեռնարկելով, քանի մը օրուան մէջ հաւաքեցինք 345 հունգարական բէնկօ, զոր տոլարի վերածելով (60) տոլար կը ղրկենք ձեզ։ Հանգանակութիւնը կատարուեցաւ նախաձեռնութեամբ Գ. Գ. Ոստանիկ Ջարխուկեանի, Ա. Յովիկեանի, Ա. Շահինեանի, Ե. Եղապեանի եւ Շ. Գոճճայեանի։ Գաղութին կողմէ պիտի խնդրէինք որ մեր եղբայրական ցաւակցութիւնը յայտնէիք աղէտեալներուն։

Ի դիմաց Փլէշթէի հայ գաղութին՝

Ո. Մ. Ջարխուկեան

Յ. Գ.— Հանգանակութիւնը կը շարունակուի տակաւին։ Մօտ օրէն մնացորդ գումարն ալ կը ղրկենք, մասնակցողներու ցանկին հետ։

ՊԱՐՍԻՑ Շահի պալատական նախարար Թիմուրթաշ խան Փարիզէն Լոնտոն մեկնեցաւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հացի տագնապը Պոլսոյ մէջ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ անկանոն եղանակներուն պատճառով, այս տարուան բերքը անցեալ տարուանէն քիչ եղած է Թուրքիոյ մէջ։ Այս պատճառաւ, կը նախատեսուի որ Պոլսոյ ալիւրի տարեկան պէտքը կարելի չպիտի ըլլայ հիմակուընէ հոգալ։ Քաղաքապետութեան սահմանին մէջ օրական 300,900 հաց կը սպառի, որուն համար ամսական 2200 թոնօ ցորեն պէտք կ'ըլլայ։ Այս հաշւով, Պոլսոյ ցորենի տարեկան պահանջը կը հասնի 9000 վակոնի։

Կ'ենթադրուի թէ այս տարի Անատոլուէն 1000 եւ Թրակիայէն ալ 3-4000 վակոն ցորեն միայն կարելի պիտի ըլլայ բերել։ Ուրեմն 4-5000 վակոն ցորեն կը պակսի, առանց հաշուելու որ այս տարի անհրաժեշտաբար 2000 վակոն հացահատիկ պիտի ղրկուի Գոնիայի շրջանը։

Այս կացութիւնը լրջօրէն նկատի առնուած է Քաղաքապետութեան կողմէ եւ խնդիրը յանձնուած Տնտեսական Յանձնաժողովին լուրջ քննութեան։ Ցորենի առաքումները Սեպտեմբերի եւ Նոյեմբերի միջեւ տեղի ունենալուն, այդ շրջաններուն ո և է տագնապ չի զգացուիր, բայց յետագայ ամիսներուն տագնապը ծայր կուտայ իր բոլոր սաստկութեամբ։ Այդ պատճառով, Քաղաքապետութիւնը ծրագրած է դուրսէն ցորեն բերել տալ, կառավարութենէն խնդրելով որ բերուելիք ցորենի մաքսատուրքը զեղչուի։

Մուստաֆա Քէմալի ճառը

Վերջերս գիրքի ձեւով հրապարակ ելաւ այն մեծ ճառը, զոր Մուսթաֆա Քէմալ փաշա խօսեցաւ անցեալ տարի Խալք կուսակցութեան համաժողովին մէջ։ Գիրքը ի մէջ այլոց կը խօսի Յոյն եւ Հայ Պատրիարքարաններու գինադադարեան գործունէութեան մասին, եւ բսելէ յետոյ թէ Ֆէնէրի Պատրիարքարանը հրոսախումբեր կազմակերպած է, քարոզութիւններ ըրած, հանգանակութիւն կատարած, կ'անցնի Հայոց Պատրիարքարանին, որուն համար կ'ըսէ. «Մեզի համար անմոռանալի աղետաբեր հերոսներէն մէկն ալ՝ Հայոց Զաւէն պատրիարքն էր։ Մոռնալով Յոյն Պատրիարքարանին հետ ունեցած կրօնական հին կռիւները, այս պատրիարքն ալ ետ չկեցաւ ո եւ է անբծապարտ արարքէ, Թուրք հայրենիքը քանդելու համար»։

Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը հրաժարած

Լոնտոնէն պաշտօնապէս կը հաղորդեն թէ Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը ներկայացուցած է իր հրաժարականը։ Արքեպիսկոպոսը գործնապէս պաշտօնէ պիտի դադրի Նոյեմբեր 12ին, իր ամուսնութեան ոսկեղէն յոբելեանին օրը։

Ծորճ Ե. Թագաւորը ցաւով ընդունեց հրաժարականը։ Հրաժարեալ արքեպիսկոպոսը, Տոքթ. Ռանտոլ Թոմաս Տէյվիտսըն, իր ծննդեան 80ամեակը տօնեց անցեալ Ապրիլ 7ին։ Ցիշեալը Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոս էր 25 տարիէ ի վեր եւ յաճախ աջակցած է հայասիրական ձեռնարկներու։

Իրեն հաւանական յաջորդ կը կարծուի Տոքթ. Քոզմօ Լէնկ, Եորքի արքեպիսկոպոսը։

Կացութիւնը Եգիպտոսի մէջ

Գահիրէէն կը հեռագրեն.— Կացութիւնը խաղաղ է Եգիպտոսի մէջ։ Վաֆտ կուսակցութիւնը որոշած է որ 335 երեսփոխաններէն 115ը պիտի մասնակցին ցոյցի մը, որ տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 28ին Խորհրդարանի շէնքին մօտերը։ Կառավարութիւնը կնքած է շէնքը։ Արգիլուեցաւ Յուլիս 26ին Տամանհուրի մէջ վաֆտականներուն կողմէ կատարուելիք ցոյց մը։ Զինուորները կարգը կը պահեն։

∴ Վարչապետ Մահմուտ փաշա Մոհամմէտ «Տէյլի էքսփրէս»ի թղթակցին յայտարարեց թէ հակառակ է Սարուաթ փաշայի եւ Անգլիոյ միջեւ կնքուած դաշնագրին, մանաւանդ անգլիական զրահման բանակին վերաբերեալ կէտի մասին։ Աւելցուց թէ Անգլիա պիտի երթայ, երբ Եգիպտոսի ներքին գործերը խաղաղին, փորձելու համար կնքել դաշնագիր մը, որ խորհրդարանին կողմէ պէտք է վաւերացուի, որպէսզի արժէք ունենայ։

∴ «Թայմզ»ի Աղեքսանդրիոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ փաստաբաններու գործադուլին առաջին օրը կատարեալ ձախողութիւն մը եղաւ՝ բազմաթիւ փաստաբաններ չմասնակցեցան այդ բողոքի ցոյցին, ուրիշ շատեր ալ ի զուր խնդրեցին դատարաններէն յետաձգել դատավարութիւնները, սակայն դատարաններու մերժումին վրայ, ստիպուեցան իրենց յաճախորդներու շահը պաշտպանել։

Կրթական նախարար Ահմէտ Լութֆի փաշա էս Սէյիտ արգիլեց ուսանողներուն եւ դպրոցական աշակերտներուն քաղաքական գործունէութիւն ունենալ։ Այս առթիւ ձեռք առնուելիք խիստ միջոցները դաւլինին կողմէ վաւերացուեցան։ Ցոյցերու մասնակցող կամ ուրիշներն ալ մասնակցութեան հրաւիրողները մէկ տարի քննութեան իրաւունքէ պիտի զրկուին։

∴ Հանրօգուտ շինութեանց նախարարը Լոնտոն պիտի երթայ՝ Սուտանի ընդհանուր կառավարիչին հետ կարգադրութեան մը գալու համար Նեղոսի ջուրերուն մասին։ Այս խնդիրը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

Անուրանալի է թէ ի սկզբանէ անտի առեւտրական ժողովուրդ ենք։

Վկայ պատմիչներու հայր Հերոդոտոս, եւ Հին ու Միջին դարերու բոլոր պատմիչները։

Նոր ժամանակներու համար վկայի պէտք չկայ։

Քար կը հանենք Հրեաներուն եւ Արեւելքի բոլոր հնարամիտ ժողովուրդներուն։

Սակայն մինչ Հրեաները գիտեն շահիլ եւ շահեցնել, մենք ճարպիկութիւն կը համարենք շահիլ՝ շահագործելով։

Մինչ հրեայ վաճառականները թեւ ու թիկունք կ'ըլլան իրենց ազգակիցներուն, մենք թեւն ու ոտքը կը կտրենք առեւտուր փորձող մեր հայրենակիցներուն։

Ահա՛ պզտիկ օրինակ մը։

Իզմիրի աղէտէն վերջ, երբ փարիզ հայ գաղթականներով լեցուեցաւ, այլեւայլ գործարան մտան, իսկ կիները քաշքշել եւ ռոզ կարել սկսան։ Գործը կը հայթայթէին Թրքախօս հրեայ վաճառականներ։

Շուտով հրապարակ եկան հայ անթըրփրընէօրներ, որոնք սկսան աշխատավարձի գինը կոտրել եւ հայ կիները շահագործել։

«Գին կոտրելու» այս հայկական աւքբացութիւնը կը շարունակուի 1923էն ի վեր, ու դեռ չէ վերջացած։

1923ի սկիզբը մէկ քաշքշելի համար հայ կինը կը ստանար 1 ֆրանքէն 1 ֆր. 20, այժմ կը ստանայ... 35 սանդիմ միայն։ Մէկ ռոզի համար կ'առնէր 2 ֆրանք, այսօր՝... 60 սանթիմ։

Ու դեռ յայտնի չէ թէ այս արշաւը ո՛ւր կանգ պիտի առնէ։

«Գին կոտրողներուն մէջ մարդիկ կան, որ երբեմն յօդուած ալ կը գրեն՝ հայ աշխատաւորութիններու դատը պաշտպանելու համար...

Խեղճ հայ կինը գիշերը ցերեկին խառնած, աչքի լոյս կը թափէ՝ այդ սնխիղճներուն գրպանը լեցնելու համար...

Իրապէս առեւտրական ժողովուրդ ենք։ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՁԵՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՋՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

59րդ Ցանկ

	Ֆր.
Փէշթայի հայրենակիցներէն 60 տոլար, օրուան սակով	1,524.—
Ամերիկայէն տիկին Ովսաննա Ճաւալըշունի, փոխան Ծաղկեփունջի Ա. Ահարոնեանի ապաքինման առթիւ 2 տոլար	50.80
Խաչիկ Ֆէլմանեան	30.
Գումար	1,604.80
58րդ ցանկին գումարը	79,008.85
Ընդհ. գումար	80,613.65

ԻԶՄԻՐԻ մէջ երկրաշարժի նոր ցնցումներ պատահեցան՝ 10 երկվայրկեան տեւողութեամբ։ Նիւթական կորուստը խիստ մեծ է։ Մարդկային զոհ չկայ։

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ»ի պատասխանատու տնօրէն Ֆրանսուա Կէ, համայնավար թերթին մէջ հրատարակուած զանազան յօդուածներու համար կրեց զատ զատ դատապարտութիւններ, որոնց գումարը կը յանգի 14 տարի և 10 ամիս բանտարկութեան եւ 14.600 ֆրանք տուգանքի։ Յիշեալ յօդուածներով զինուորները անհնազանդութեան կը հրաւիրուէին։ Կէիրը հաստատուեցաւ ի բացակայութեան։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԹԷՀՐԱՆԸ ԱՅՆՊԷՍ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Օդանաւը երեք ժամէն Թաւրիզէն Թէհրան կը հասցնէ. հաղորդակցութիւնը կը կատարուի շաբաթը մէկ անգամ՝ գերմանական «Եունկէրս» ընկերութեան միջոցով։ Բայց ինքնաշարժը այնքան աժան կը փոխադրէ ճամբորդները, որ շատ քիչերը յանձնառու կ՚ըլլան երեք չորս անգամ աւելին վճարելու, հոգ չէ թէ աւելի քան 40 ժամուան խնայողութիւն կայ։

Ղազուինէն Թէհրան երկարող խճուղին 24 փարսախ (168 վերստ) հարթ տարածութեան վրայ չեմ կարծեր որ իր նմանն ունենայ ամբողջ Պարսկաստանի մէջ։ Հաճելի էր գիշերով կտրել այդ ճամբան եւ Շահնշահերու մայրաքաղաքը մտնել կէս գիշերը անցած, երբ բոլորը քնացած են։ Եւ քունի մէջ ամէն մէկը վաղուան իր խաղերու ծրագիրը կը մշակէ։

Այսպէս է Թէհրանը. խաղերու քաղաք. պետական գործիչը, լրագրողը, վաճառականը, բանւորը, հայրենասէրը, դաւաճանը, բոլորը «խաղերով» է, որ կրնան վաղը իրենց գիրենք ապահով զգալ. մայրաքաղաքի հոգեբանութեան իր առանձնայատուկ քարքերով։ Եւ դժբախտաբար այդ քարքերը նոյնութեամբ պատուաստուած են այնտեղ բնակող հայութեան։ Աւելի անտանելի միջավայր Հայերու համար քան Թէհրանը կարելի չէ երեւակայել։ Հայ իրականութիւնը տուած է քաղաքական «չարչի»ներու այնպիսի տիպարներ, որ նոյնիսկ Պարսիկներու մէջ չես կրնար գտնել։

Այստեղ ամէն սրբութիւն վաճառքի կը հանուի հեշտութեամբ, առանց խղճի եւ շատ աժան։ Ազգային արժանապատուութիւնը ոտնահարուած, հանրային կեանքը մեռած, մեր գլուխը ժամփժփուկներու ուրջ, արհամարհանք դէպի հասարակութիւնն ու համայնական գործերը. ուղղամիտ տարրերու չէզոքացում կամ անշարժ վիճակ։

Երկու օրուան տպաւորութիւններ չեն ասոնք. քանի՛ անգամներ եղած եմ Թէհրանի մէջ, բաւական ծանօթ եմ տեղւոյն հայկական կեանքին։ Դժբախտաբար այս անգամին ալ նոյնը գտայ։ Անկումը աւելի խորացած է։ բաւական է յիշել, թէ ինչպէս խումբ մը բախտախնդիրներ այնքան հեշտութեամբ դեռ ամիսներ առաջ մեր դպրոցական իրաւունքները ծախելու ելան, առանց իրաւատիրոջ գիտութեան, գաղտնի, դաւադիր միջոցներով։ Դաւառ գիտակից հայութիւնն էր, որ դէմ գնաց մայրաքաղաքի այդ խաղին։ Այդ խաղը պէտք էր սակայն և անհատ արդիւնքը հրապարակի վրայ է։ Խաղի գլխաւոր հեղինակը սրբութիւն պաշտոնակ Յովսէփ Միրզայեան, զօրաւոր թեւերու ապաստանած, իր թէկնածութիւնը կ՚առաջարկէ հարաւային պարսկահայութեան անունով խորհրդարան մտնելու։

Ամէնէն դատապարտելի միջոցներով կազմել տուած է իր հզօր բարեկամին միջոցով Ընտրական Կեդրոնական Յանձնախումբ մը։ Դաւադրութեամբ իր մարդիկը մտցնելով Յանձնախումբի մէջ, վաղուան մեր ընտրութիւնները պիտի ղեկավարէ եւ պիտի կրկնէ չորրորդ նստաշրջանի իր խայտառակութիւնները, որոնք թէեւ ապարդիւն անցան, բայց այնքան սուղի նստան այս շրջանի հայութեան։ Այս անգամ իր անունը հրապարակ չէ հանած դեռ, բայց այդ ալ ձեւ մըն է և կասկած չկայ, որ հազիւ խաղցած հարսը նորէն պիտի բռնկի, քանի որ իր անունը ոչ մէկ տեղ լսել կ՚ուզեն, կամ բոյկոտի պիտի ենթարկուին ընտրութիւնները։ Իր ընկերակիցն ու ալ Թեւը Մայիս 2էն ի վեր բանտն է բոլշեւիկեան պրոպագանդի յանցանքով՝ ուրիշ երեքչորս նոյնանման հայանուն ոգորմելիներու հետ։ Այդ հերոսն է, որ Դրօշակի «Քրտական Ճարցը եւ Պարսկաստանը» խորագրով խմբագրականը աղաւաղումներով թարգմանած եւ ոստիկանութեան էր յանձնած, թերթի մուտքը արգիլել տալու չար դիտումով։ Սուլթանական հայ խափիէներու շրջանը կ՚ապրինք.

Զարմեր սակայն աւելի զբաղիլ այդ տիպարներով։

Հայ պարսկական բարեկամութիւնը խորապէս գնահատող Պարսկաստանը անկեղծօրէն սիրող հայ տարրերու կողմէ Մօվսէս Խան Թաշչարեանի թեկնածութիւնն է դրուած։ Կասկած չկայ իր յաջողութեան մասին, թէ Թեհրանի եւ թէ գաւառներու մէջ։ Վստահամարանները. սակայն, այդ բանը քաջ գիտնալով, միջոցներ գտեր են, որպէսզի Մովսէս Խանը ետ առնէ իր թեկնածութիւնը։ Զեմ ուզեր պարզել սարքուած բոլոր խաղերը։ Պարսիկ հին բարեկամներ յայտնեցին թէ կազմուած է ցուցակ մը, որուն ընտրելիները պէտք է անպայման ընտրուին։ Տրուած է չորս հոգիի անուն, որոնց մէջ յայտնի Թ-ոդիգատէն եւ Մօղարէսը, որոնք չեն կրնար ընտրուիլ, թէեւ Թեհրանը անոնց հազարաւոր քուէներ աւելի է տուած, քան իր իսկ միւս ընտրելիներուն։ Անցեալ նստաշրջանին Մօղարէսը մահափորձի ենթարկուեցաւ, իսկ Թաղիզատէին կամ չէին թոյլատրեր խօսիլ, կամ իր ճառերը յաճախ չէին հրատարակուեր։

Իմ կարծիքով, պետութեան կամ Շահնշահին քաղաքականութիւնը չէ այս, այլ մէկ-երկու պաշտօնատարներու անձնական ծրագրի գործադրութիւնը։

Այստեղ եւս վերաշինութիւնը յառաջ կը տարուի արագ։ Կ՚երեւին շարք մը նոր պետական եւ մասնաւոր շէնքեր. կարեւոր պողոտաները բնդարձակուած են եւ նորեր կը շինուին։ Արտակարգ պատրաստութիւններ տեսնուած էին Աֆղանիստանի էմիր Ամանուլլահ Խանը և թագուհին ընդունելու համար։ Զրոյց կար թէ հազարաւոր պարսիկ կիներ որոշեր էին առանց չատրաւներու, եւրոպական տարազով դիմաւորել թագուհին, բայց չեմ կրնար հաւատալ։ Ընդհակառակն պնդողներ կան, թէ նախապէս եղած համաձայնութեամբ մը թագուհին թեհրան պիտի մտնէ երեսը քօղով ծածկուած։ (Այդպէս ալ եղաւ. ԽՄԲ.)։

Ամէն պարագայի մէջ, այս այցելութիւնը առիթ է դարձեր լուրջ բանավէճի կիներու ազատագրութեան կողմնակից եւ հակառակ տարրերու միջեւ։ Արդէն որոշ չափով հասունցած խնդիր մը կը ծեծուի գրեթէ ամէն տեղ եւ կողմնակիցները յոյսեր ունին վերջնական արդիւնքի հասնելու։ Զեմ ուզեր գուշակութիւններ ընել, բայց անուրանալի է, թէ շարժումը խոշոր քայլ մը եւս պիտի առնէ։

⁂

Յիշեցի Մայիս 1ի առթիւ ձերբակալուած հայ ձախլիկներու պարագան։ Նոյն պատրուակով սկսած են հակաբոլշեւիկ հալածանքներ Պարսիկներու եւ Հրեաներու մէջ։ Ռուս-պարսկական բարեկամութիւնը արգիլք չէ իր սաղմին մէջ խեղդելու կարմիր մանրէները, որոնք այնքան առատութեամբ առանց մաքսի կը ներածուին բարեկամ հարեւան երկիրը։ Այսպէս ըլլալով հանդերձ, քանի մը հայ թափթփուկներու անիմաստ ՙեւ՚ լութը յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան՝ չպիտի ներուի Թէհրանի գիտակից հայութեան կողմէ։ Ամէն բան չափ ունի եւ մեր բախտախնդիրները պէտք չէ, որ աւելի առաջ երթան։

Բայց ինչպէ՞ս գրկուիլ չաղ ամսաթոշակներէն....։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՀԱՑԻ ՏԱԳՆԱՊԸ
ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Սպառողական միութիւններու ներկայացուցչական համաժողովին մէջ, Խորհրդ. միութեան առեւտրական գործավարը՝ Միկոյեան, տեղեկագիր մը կարդաց, որով կը ճշդէ ցորենի գնումներուն մէջ առաջ եկած կնճռոտութեանց գլխաւոր պատճառները։ Միկոյեան այդ պատճառներս կը վերագրէ երկրագործական յետամնաց դրութիւններուն, ընթացիկ տարուան մէջ շուկաներու մասնաւոր պայմաններուն եւ յատակագիծերու մշակման մէջ՝ սխալ հաշիւներու։

«1927ի բերքը 167 միլիոն գրիւ աւելի պակաս եղած է քան անցեալ տարի։ Ասկէ զատ, նոր ցանքի համար, գիւղացիները 80 միլիոն գրիւ աւելի վատնեցին։ Յուլիս 1էն գիւղացիներու ցորենի պահեստն էր 334 միլիոն գրիւ, մինչդեռ կը սպասուէր 600 միլիոն։

Ցորենի գնումներու նուազումը պարտադիր դարձուց արտասովոր միջոցներու գործադրումը, որոնց շնորհիւ, կարելի եղաւ Ապրիլ 1էն գնել նոյնքան ցորեն, որքան անցեալ տարի նոյն թուականին։ Հարաւային Ուկրայնայի եւ Հիւսիսային Կովկասի մէջ, ձմեռնային ցանքերու ենթարկուած կորուստին պատճառով, պէտք եղաւ գնել եւ գիւղացիներուն բաժնել մօտ 10 միլիոն գրիւ սերմցու ցորեն եւ հաճար։

Ցորենի գնումներէն առաջ, հարաւային Ուկրայինայի եւ հիւսիսային Կովկասի մէջ, ձմեռնային ցանքերու պայքարին յաջողութիւնը ապահովելու համար, կառավարութիւնը որոշեց ներածել 10 միլիոն գրիւ ցորեն, որոնք մօտ ատենէն կը հասնին սովետական նաւահանգիստները։

Ցանելու կէսին, դրութիւնը մարելուած էր եւ բացառիկ բոլոր միջոցները դադրած էին։ Ցաքող հունձք մը կը յուսացուի եւ կը նախատեսուի որ այս տարի, ցորենի ամբողջական քանակը 335 միլիոն գրիւ աւելի ըլլայ քան անցեալ տարի։

Շնորհիւ ասոր, ինչպէս նաեւ գործուած ապրանքներու մեծ պահեստներուն եւ ղրկուելու համար պատրաստուած մասնաւոր ապրանքներու բաւարար քանակին, կը յուսացուի որ ցորենի գնման յառաջիկայ պայքարը նպաստաւոր ըլլայ»

⁂ Միւս կողմէ, Ֆրանսական թերթի մը քաղած մասնաւոր տեղեկութիւնները սակայն, շատ աւելի մութ կը գուշեն Ռուսիոյ երկրագործական կացութիւնը։ Այս տարուան բերքէն՝ շատ քիչ քանակութիւն մը մտած է շուկայ։ Ասոր հակառակ, բազմաթիւ գիւղացիներ չեն կրնար աշխատանք գտնել երկրագործութեան մէջ եւ անօթութենէն փախչելով, քաղաքները կը գաղթեն եւ այս կերպով ճարտարարուեստի կեդրոններու մէջ ալ ապրուստի հոգերը կը շատցնեն։

Այս եւ ուրիշ պատճառներով, պարենաւորման ծանր տագնապ մը երեւան եկած է, որ հետզհետէ աւելի կը սաստկանայ, մանաւանդ Ուկրայնայի մէջ, որ Ռուսիոյ շտեմարանն է։ Ուկրայնայի մայրաքաղաքին՝ Քիէվի մէջ տագնապը առած է սովի համեմատութիւն։ Ըստ ուրական հրապարակէն՝ ալիւրը բոլորովին վերցած է եւ հացը չափով կը տրուի։

Ինչպէս պատերազմի տարասփելի տարիներուն, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, հոկայ բազմութիւններ կը խռնուին սովետական փուռերուն առջեւ, սպասելով հացի իրենց բաժինին որ երթալով կը քիչնայ եւ կը վատանայ։ Նոյն տեսարանները կը պարզուին հիւսիսային Ռուսիոյ միւս մեծ քաղաքին, Օտեսայի մէջ, ուր կացութիւնը աւելի վատ կը թուի։ Նոյնիսկ կեդրոնական Ռուսիոյ շատ մը քաղաքներուն եւ աւաններուն մէջ ալ, հացի պակաս կայ։ Հոն՝ հաց միայն կարելի է գտնել համագործակցականներէն. որոնք միայն իրենց անդամներուն կը ծախեն։ Նոյնիսկ շատ մը գիւղեր, ուր սովետական իշխանութիւնները եռանդով կը բռնագրաւեն, կը գտնուին սովի անմիջական սպառնալիքին առջեւ։

Մոսկուայի եւ Լէնինգրադի մէջ, հացի բաշխումը աւելի երկար ատեն կանոնաւոր մնաց, բայց հոն ալ սկսաւ հացը պակսիլ, ինչպէս Քիէվի մէջ։

Արդէն, առեւտուրի ժողովրդական գործավարը՝ Ա. Միկոյեան խորհրդային թերթերուն յայտարարած է թէ՝ Սովնարկոմը՝ նկատի առնելով ցորենի պահեստին նուազութիւնը, կը մտածէ հրամանագրով մը արգիլել ցորենի վաճառումը ամբողջ Ռուսիոյ մէջ։

Միւս կողմէ, Ազգային տնտեսութեան վերին խորհուրդը վերջին նիստի մը մէջ, հաստատած է քաղաքներու պարենաւորման ճգնաժամային վիճակը եւ որոշումով մը՝ հրաւիրած է արհեստակցական միութիւնները որ շուտափոյթ միջոցներու դիմեն, որպէս զի բանւորական զանգուածները վերջին ծայր նուազեցնեն հացի սպառումը։ Շատ չանցած չափով հաց բաշխելու դրութիւնը պիտի ընդհանրանայ ամբողջ երկրին մէջ։

Կը նախատեսուի նաեւ որ, ձմրան հետ մէկտեղ կացութիւնը աւելի վատթարանայ։ Եւ իրօք, գիւղացիները կցալի կերպով նուազեցուցած են ցանքի քանակը, ու շատ մը գաւառներու մէջ, այս տարուան բերքը, կ՚ենթադրուի որ միջինէն ալ վար ըլլայ։

Քաղաքներու եւ մաս մը գիւղերու մէջ ալ, սովը մեղմացնելու նպատակով, խորհրդային կառավարութիւնը արտասահմանէն կը գնէ մեծ քանակութեամբ ցորեն, մասնաւորաբար Ամերիկայէն։

Կասկածելի է սակայն որ այս կերպով ան կարենայ ի գերեւ հանել ազետալի հետեւանքները խոր տագնապի մը, որուն պատճառ տուած է անիմաստ քաղաքականութեամբ մը։ Տագնապը այնքան սուր է, որ Միկոյեան կգացուցած է թէ կառավարութիւնը մերժել պիտի ստիպուի ազատ ձգել ցորենի վաճառականութիւնը։

Ցորենի եւ ալիւրի պակասէն զատ, ուրիշ վտանգ մը եւս կը սպառնայ բոլշեւիկներուն.— անգործներու թիւին օրըստօրէ աճումը։ Միայն արհեստակցական միութիւնները իրենց շարքերուն մէջ կը համրեն երկու միլիոնէն աւելի անգործներ, եւ պաշտօնական վիճակագրութիւններով իսկ՝ անցեալ տարուան վրայ, անգործներու թիւը աւելցած է հարիւրին 25։

Մոսկուայի եւ Լէնինգրադի մէջ վերջերս անգործներու յարուցած խռովութիւնները ստիպուած են զսպել զինուորական ուժով։

Ընդդիմութեան ենթարկուած են նաեւ շատ մը մտաւորականներ եւ պաշտօնատարներ, որովհետեւ, սովետական շատ մը հաստատութիւններ՝ մեծ չափով կը նուազեցնեն իրենց պաշտօնէութեան թիւը, ծախքերը խնայելու համար։ Այս կէտն ալ նկատի առնելով, ընդհանուր կացութիւնը կը նպաստէ խոր մտահոգութիւն մը ստեղծելու ժողովրդական լայն խաւերու մէջ։

ԿԼՍ ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ՈՒՂԵՂԸ

Ուղեղը մարդուն ջղային դրութեան ամենակարեւոր մասը կը կազմէ, եւ կեդրոնն է զգացողութեան (ցաւի, ուրախութեան, տրտմութեան, սիրոյ, ատելութեան, վախի, բարկութեան) եւ աղբիւր կամաւոր շարժումներու՝ կամքի իմացականութեան, յիշողութեան, գաղափարներու յղացման, դատողութեան, ըմբռնումի, տրամաբանութեան, երեւակայութեան եւլն.։

Մէկ խօսքով, ուղեղն է որ կը զգայ, կը խորհի, կը մտածէ, կը կառավարէ ամբողջ մարմինը եւ օժտուած է ամենաբարձր ու անբաղդատելի կարողութիւններով։ Կենդանիներուն ուղեղին մակերեսը ողորկ է, այս պատճառով անոնք միշտ նուազ խելացի են, մինչդեռ մարդուն ուղեղին մակերեւոյթը ծալքաւոր ցցուած է եւ կիսուած գալարներով, որոնք ուղեղային գալարներ կը կոչուին։

Ուղեղին ծանրութիւնը կը տարբերի սեռի եւ ցեղի համաձայն։ Այրերուն ուղեղը ընդհանրապէս կիներուն ուղեղէն աւելի մեծ եւ աւելի ծանր է. այրերուն ուղեղը միջին հաշուով 1150 կրամ կը կշռէ, իսկ կիներունը՝ 995 կրամ։ Կովկասեան ցեղին ուղեղը ամէնէն խոշորն ու ծանրն է, իսկ սեւամորթ ցեղին ուղեղը՝ ամէնէն փոքրն ու թեթեւը։

Ընդհանուր առմամբ ընդունուած սկզբունք մըն է թէ խելքը ուղեղին ծանրութեան եւ ծաւալին համեմատական է. ընդունուած է նաեւ թէ 1000 կրամէն պակաս ուղեղի ծանրութիւն ունեցող անձերը ապուշ են։

Տեսնուած են մարդիկ, որոնց ուղեղը հազիւ 300 կրամ կշռած է։

Սակայն պէտք չէ կարծել թէ մեծ կամ ծանր ուղեղ ունեցող մարդիկ ամէնքն ալ առանց բացառութեան խելացի են։ Կան շատ մը ապուշներ, որոնց ուղեղը հակառակ մեծութեան, որեւէ արժէք չի ներկայացներ. անոնց ուղեղը, փոխանակ ուղեղային հիւսուածքի, ջուրով լեցուած է, եւ այդ պատճառով ալ ջրագլուխ կը կոչուին։

Փոլ-Վէր իմաստութեան չափը կը վերագրէ ուղեղի բջիջներուն գորշագոյն տարրին քանակութեան, եւ ոչ թէ անոր ծաւալին կամ ծանրութեան. իր ցուցմունքը աւելի առաջ տանելով, բջիջներու քանակով միայն չի գոհանար, այլ անոնց որակն ալ նկատողութեան կ՚առնէ։

Բնախօսները մեծ մասամբ կ՚ընդունին թէ ուղեղին ջղային հիւսուածքը մկանային հիւսուածներու նման գործածուելով կ՚աճի ու կը զարգանայ, եւ երբ ապացոյց մէջ կը բերեն ուսեալ անձերու ուղեղներ, որոնք հակառակ իրենց փոքրութեան գործածուելով մեծցած են։

Հաստատուած է թէ մտային աշխատութեամբ զբաղող մարդոց ուղեղը անհամեմատ կերպով մեծ է բաղդատմամբ անուս մարդոց որոնց ուղեղը անգործածութեան հետեւանքով փոքր մնացած է։ Հետեւաբար, ուղեղը գործածուելով անդադար կ՚աճի, եւ այն մարդիկը որոնք իրենց ամբողջ կեանքը խորհելով ու մտածելով կ՚անցունեն, մինչեւ խոր ծերութիւն կը պահեն իրենց մտքի արթնութիւնն ու իմացական կարողութիւնները մինչդեռ տգէտ մարդոց մտային կարողութիւնները շուտով կը բթանան և ծերութեան շրջանին մէջ կը կորսնցնեն իրենց մտքի պայծառութիւնը։

Տոքթ Առոլֆ Պլոք ուղեղի ծաւալին եւ իմացականութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող յարաբերութեանց մասին հետեւեալ կարծիքը կը յայտնէ.—

1 Բացարձակ յարաբերութիւն գոյութիւն չունի ուղեղի ծաւալին եւ իմացականութեան միջեւ, որովհետեւ կան խելացի մարդիկ, որոնք պզտիկ ուղեղ ունին, ընդհակառակն կը գտնուին սահմանափակ մտքի տէր անհատներ՝ որոնք մեծ ուղեղով օժտուած են։

2) Ուղեղը մտաւոր աշխատութեան գործունէութեան առտիճանին համաձայն կը
զարգանայ իր ծաւալը եւ
ցնել մտքի կարողութիւ
3) Մարդկային իմացա
թեան աստիճանին ազ
րեւոր ազդակը ուղեղ
ներու յատկութիւնն է
կութիւնը սահմանաւո
աւելի կամ նուազ
զգայնութեամբ ուղեղ
ջին, որ իմացականութ
թանիւթը (substratum
ուած է։
4) Իմացականութե
ճանն ու բնոյթը ցեղեր
ձայն կը փոխուի, սակ
բելի չէ երբեք ուղեղին
առանձնապէս նկատել
ազդակը իմացականութ
Ինչպէս ամէն բանի
գանցութիւնը վնասա
ա՛նպէս ալ մտքի
գործածութիւնը կը վնա
դուն առողջութեան։
Մտքի յոգնութեան
ւանքով մարդկային մա
շինուածքը գանդաղ ո
քայքայուիլ կը մաս
եան շրջանը, շնչա
մարթին արտաշնչութ
դուռը անկանոն ու
ծունէութիւն մը կը մ
Արեան շրջանը կ՚
սրտի բաբախումները
կանան, զարկերակը
պատէ իր բաբախումը
մէջ արեան համախմ
յանայ եւ ջղային այ
կարեւոր կեդրոնը
կ՚ընդարձակէ իր ծաւալ
ութիւնը կը սաստկան
կը ստիպուին կարճ
թեան մը մէջ մեծ
թեամբ օդ սպառել,
յոգնեցնելու ստամոքսն
ներն ալ իրենց կարող
գապէս կը ներգործելն
այս անհաւասարակշռ
Աչքին բիբը կ՚ընդլայն
նակը կը տափակն
մօքը եւ աղիքներու
ները կը ակարանան,
թիւնը կը դժուարանայ
խորժակը կը նուազի
ինքնին կը կրէ վնաս
յղացումը կը սկսի դան
խառնակիլ, գաղափար
կորսնցնեն իրենց նոր
թիւնը, եւ խորհելու
ու դատելու կարող
կը տկարանան։
Ուրեմն, մտքի
թեան պատճառած
բաղդատակղամնի են,
պատճառով ամէն ջանք
դնելու է չափաւորելու
ննաւորելու համար
գործունէութիւնը, պար
դադար ու հանգիստ
նոր, ի հարկին կորսուած
վերանորոգելու համար։
Ֆլինթ եւ Համմոն
կանները ապացուցած
ուղեղին աշխատութեան
քանակութեամբ
եւ սախոֆոսֆորիք
ունի, որոնք ուղեղ
միական կարեւոր
տարրերը կը կազմեն
կասը լրացնելու համար
է որ մտքի աշխատ
նունդը պարունակէ
հաշուով հետեւեալ
130 կրամ ալպիւմին
կրամ իւղ, և 500 կրամ
կամ ալիւր։
Մտային աշխատ
զբաղող մարդիկ պէտք է
ւստները կանուխ ելլե
եալ ժամերուն ճաշե
վերջ հանգիստ ընեն եւ
ները կանուխ պառկին
մէջ ալ պէտք է
մարմնամարզի համար
մեր յատկացնեն եւ
պտոյտներ կատարել։
Ոգելից ըմպելիները
եւ ուղեղը արժամա
լու յատկութիւնն ունի
կայն անոնց մեծաքանակ
բառեւ գործածութիւն
րթացնէ ջղային դրութ
ամենակարեւոր կեդրոնը
խանգարէ մտքի կարողու
ներդաշնակ գործունէութիւ
Մտքի աշխատաւոր
խառնակ ոգելից
բու, պէտք է նախա
թիւն տան սուրճի կամ
չափաւոր գործածութեան
միջտ արթուն ու գործօն
մը մէջ կը պահեն ուղեղ

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Միլլիյէթ»ի խմբագրապետ ...ածուտ պէյ խօսելով Թուրքեւ ...ուլկար յարաբերութեանց մա-...ին, կը շեշտէ.—

...Սանեն մը, օսմանեան Մա-...կեդոնիոյ տիրանալու մարմաջը ...հական էր քէնով ու վրէժով ...ցնելու ամբողջ Պուլկարիան, ...ուզի հանելու զայն Թուր-...րու դէմ։ Ոչ միայն Պալքան-...ան պատերազմին, այլ անկէ ...րաջ տեղի ունեցած հրոսակա-...ն կռիւներու ընթացքին երկու ...րգմերն ալ արիւն թափեցին, ...արապ տեղը։

Բայց լաւ է չյիշել անցեա-...ն մէջ գործուած սխալները։ ...նգք միայն, որ այնքան զառն ...ամեր դէտ հիմնական փոփո-...ութիւն մը առաջ չբերին ...ուլկարիոյ քաղաքականու-...թեան մէջ։

Հակառակ անոր որ ոեւէ ...իմնական արգելք չկայ լաւ ...արաբերութիւն հաստատելու ...նկիւրիի եւ Սոֆիայի միջեւ, ...անկեղծ մերձեցման մը քաղա-...քականութիւնը առաջ չերթար։ Այս առթիւ չպիտի քննենք թէ ...նչո՞ւ ուշացաւ կնքումը բարե-...կամութեան եւ չէզոքութեան ...խտին, որուն կը սպասուի եր-...կար ատենէ ի վեր։ Մեր նպա-...տակն է կանգ առնել Պուլկա-...րիոյ մէր հպատակներուն եւ ա-...նտակերներուն փերարերեալ ...րծերու վրայ։

Այս գործերը զոր դիւրու-...թեամբ կարելի է լուծել, դաշ-...նագիրները գործադրելով, կրնայ ...ներհամութեան սկզբնաւորութիւ ...Եթէ ըլլալ երկու հարեւաններուն ...համար։ Թանի այս խնդիրները ...րակախ կը մնան, բնութեան դէմ ...ոլոր է խօսիլ անկեղծութեան ...ւ բարեկամութեան մասին։

Օրինակ, Պուլկարիայէն մեկ-...նող գաղթականները իրաւունք ...ունին միայն հազար լէվա դուրս ...հանելու կիներուն ալ զարդե-...րէնները կը զրաւուին։ Իսկ մեզի ...ոլր հաւասարեն թէ, դրամի չգո-...յութեան եւ կամ ուրիշ պատ-...ճառի կարգով ժեկնողներուն ...ունիք.— պարտաւոր չէ երկա-...ւոր գիրով զաղթել։

Միայն մասնաւոր մարմին-...ները չեն որ այս դժուարու-...թիւնները կը յարուցանեն, այլ ...եւ պետական պաշտօնեաները։ ...Յաւնաւոր կազմակերպութեանց ...պաշտպանութիւն ալ առանձին։ ...այս առթիւ յիշենք «Ռոտնա-...պաշտիա» ընկերութեան ծայ-...րայեղութիւնները։ Այս միու-...թիւնը, որ իբր թէ կազմուած է ...Թրակիոյ պաշտպանութիւնը բուլղարի-...ան ազդեցութենէն զերծ պա-...հելու եւ ազգային ոգին հրահ-...րելու համար, անլուր բաներ ...կ'ընէ Իսլամներուն, մզկիթնե-...րուն եւ ընդհանրապէս Թուրքե-...րուն խօսողներուն դէմ։

Թրակիոյ ընկերութեան հրա-...տարակութիւնները, միթինկնե-...րը եւ ճառերը չեն զադրիր շատ ...է աղդեցութիւն գործելէ մեր ...յարաբերութեանց վրայ։ Կրնան մեզի ըսել թէ, կառավարութիւ-նը կապ չունի այս տեսակ կազ-մակերպութեանց հետ. կողմնա-կից չէ այդ տարրերուն, եւ վերջապէս անձնական ազատու-թենէ հառել։ Սակայն ճամբաներ կան որոնցմով կառավարութիւ-նը կրնայ հասկցնել շահագրգ-ռուողներուն թէ ինք կուսակից չէ հակաթուրք քաղաքականու-թեան մը։ Այդ ճամբաները ան-ծանօթ չեն պուլկար ներկայ վարիչներուն։

Անբացատրելի խնդիրներէն մէկն ալ՝ Փոմաքներու Թուր-քիա գաղթին դէմ դրուած ար-գելքն է։ Պուլկար կառավարու-թիւնը կը խորհի թէ դժուարա-ւորել տարրով պիտի փոխարի-նէ Փոմաքները, եւ ասոր համար արգելք կը հանդիսանայ ար-տագաղթին։ Եւ իր քայլը ան-տեսական պատճառներով կը բացատրէ։ Ձենք գիտեր, բայց քաղաքական եւ տնտեսական պատճառները որքան ալ կարե-ւոր ըլլան, Պուլկարիա կրնա՞յ դէմ երթալ դաշնագրին բացորոշ տրամադրութեանց։

Պուլկարիոյ արտաքին նա-խարարը, որ անդադար կը խօ-սի Յունաստանի պուլկար փոք-րամասնութեան իրաւունքներու մասին, ինչո՞ւ այսքան անտար-բեր է Թուրք փոքրամասնու-թեանց իրաւունքներուն հան դէպ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՖԼԱՎԻԱՔԻ ՄԷՋ

ՓՐԻՎԱ, 24 Յուլիս. (Թղթ. «Յառաջ»ի) — Փլավիաք Փրիվա-յէն 7 քիլոմեթր հեռու, գեղեցիկ եւ մաքուր գիւղաքաղաք մըն է։ Մէկ հատիկ մետաքսի հսկայ գործարանին մէջ կը գործեն բաղ-մաթիւ հայ գործաւորներ եւ գոր-ծաւորուհիներ։ Բոլորն ալ գոհ են իրենց վիճակէն։ Գործարանատէրը Պ. Շապէր տրամադրած է օգտա-սուն սենեակներ, մաքուր մաք-ճակալ, անկողին եւ այլն, նաեւ ե-լեկտրական լոյս գործարանի օ-րէնքին համաձայն. այր ունեցող ընտանիքները բաժնուած են այ-րիներէն եւ որբուհիներէն։ Երկար կամուրջ մը կը բաժնէ այս եր-կու մասերը։ Ոեւէ այր մը, ըլլայ ազգական կամ եղբայր, մինչեւ որ իր ինքնութիւնը վկաներով չհաստատէ, չի կրնար այրի կնոջ մը սենեակը մտնել։

Այս ազատ երկրին մէջ ամէն ինչ ընելու ազատութիւնը ունինք բայց անհեթեթ կրնան անգամ մը այ-ցելել այս գործարանը եւ գաղա-փար կազմել։

*** Անցեալ շաբթու ունեցանք հարսնիք մը եւ նշանտուք մը։

*** Անցեալ օր երբ կառքի կը սպասէի, հեռուէն նշմարեցի խումբ մը հայ մանուկներ, որոնք երգե-լով կանչելով կուգային։ Մէկուն հարցուցի անունը.

— Կիթ տէ պապամա սօր, պէ ս՚էնտէ...

— Հայերէն չե՞ս գիտեր, ազ-ուորս, ինչո՞ւ տաճկերէն կը խօսիս։

Հայերէնը ի՞նչ է, զաւն ֆրանսերէն չե՞ս գիտեր։ Իմ հայ-րիկս պիլէ տաճկերէն կը խօսի. մայրիկս պազի ֆալ՚ձա կը խօսի, ֆայրիկս խրոլանմիշ կ'ըլլայ ու անոր եր պատայ...

Ընդհէն մօտեցաւ 14-15 տա-րու աղջիկ մը. սկսաւ ֆրանսերէն հարցնել իր դասընկերոջ թէ ի՞նչ կ'ուզէ այս մարդը, հո՞յ է թէ ֆրանսացի։

Երբ փոքրիկ ընկերը ըսաւ թէ հայ է, աղջիկը անմիջապէս երեսը դարձնելով եւ ծանր հայհոյանք մըն ալ բերնէն դուրս նետելով տղուն թեւէն քաշեց եւ հեռացան։ Մինչեւ քսան քայլ հեռանեցայ իրենց գիտնալու համար թէ որ պատուական ընտանիքին կը պատ-կանէին անոնք. բայց ի զո՞ւր վա-զելով անհետացան ամայի փողոցի մը մէջ։

Ցաւալի է որ ծնողները չեն հսկեր իրենց զաւակներուն վրայ, թէ լեզուի եւ թէ բարեկրթու-թեան տեսակէտով։

Այս առթիւ, նորէն չարարա-տիկ հարցումը — ինչո՞ւ չեն բա-նար հայրենիքի դռները...

Գ. ՍԻՍԻԿԵԱՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ 23 Յուլիս.— Շնորհիւ Հ. Յ. Դ. Ըրք կոմիտէին, Խանասորի 31րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Օպնայի քաղաքա-պետարանի սրահին մէջ։ Յուլիս 22ին. թէեւ այդ օրը հարսնիք եւ նշանտուք կար, եւ օդը տաք էր, սրահը գրեթէ լեցուած էր։

Հանդէսը բացուեցաւ Խանա-սորի քայլերգով, որմէ յետոյ ներկայացուեցաւ «Ջօր Անդրա-նիկը»։ Խաղը բաւական յաջող անցաւ։ Պէտք էր տեսնել այս տղոց եռանդը։ Շաբթուան չարա-չար աշխատանքէն վերջ չանք չէին խնայած խաղին յաջողու-թեան համար։

Միջնարարին բանախօսեց՝ ընկ Արշակ Մուշեղեան, բացատրելով տօնին նշանակութիւնը։ Փափա-քելի էր որ Հ. Յ. Դ. Գրադարանի վարչութիւնը աւելի յաճախ սար-քեր այսպիսի հանդէսներ, թէ ժողովուրդին գոհացում տալու, եւ թէ իր գրադարանը զարգացնե-լու համար։

Կ. Գանթարճեան

ՀԱՅԵՐԸ ՌՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՈՒԱՆ (Լուառ), 23 Յուլիս, (Թղթ. «Յառաջ»ի).— Ինչպէս գրած էի, Հայերը երթալով կը շատնան այստեղ։ Անցեալ շաբթու ընտանիք մը եւս եկաւ։ Յուլիս մէկին ունեցանք հարսնիք մը։ Իր համերաշխութեամբ գնահա-տութեան արժանի է այս փոքրիկ գաղութը։ Սիրակի չանցնիր գրեթէ որ իր մօտակայ ծառաստանը չայ-ցելեն խմբովին։ Երէկ ալ գաղու-թը ժամադիր եղած էր։ Համրեցի 43 հոգի (գաղութը կը բաղկա-նայ 61 հոգիէ), Իժեր, երիտա-սարդ, մանչ, աղջիկ. բոլորն ալ հայերէն կը խօսին։ Ամբողջ վեց օր ֆրանսերէն, իտալերէն եւ այլն լսելէ յետոյ, գէթ մէկ օր մեր ականջներուն կը հնչէ մայրենի լեզուն։ Երիտասարդներ եւ օրիորդ-ներ սկսան հայկական պարեր պա-րել։ Ցիշեցի թէ Խանասորի արշա-ւանքը մօտ է (25 Յուլիս)։ Լռու-թիւն մը տիրեց մեր մէջ։ Կար-ծես հերոսներու շիրիմներուն առ-ջեւ էինք։ Երկու վայրկեան լռու-թենէ յետոյ, ընկեր Ա. Պողիկեան խօսք առաւ եւ բացատրեց օրուան նշանակութիւնը։ Արշաւորդներ եւ-ղան պատանիներու համար մար-զական կամ սկաուտական խումբ մը կազմելու, սակայն մարզիչի մը չգոյութեան պատճառով. առ-այժմ յետաձգուեցաւ։ Կուսակ-ընկերակցութեամբ երգեցինք «Պարկուծ տեղաց», «Փարիզեան խումբ» եւ ուրիշ ազգային երգեր։

Ցետոյ տեղի ունեցան եւրո-պական պարեր։ Նկարիչ Պ. Վ. Արշալոյսեան կոյժէ ... նկարուեցանք եւ ժամը իրիկուան Ցին մեկնեցանք, ճամբան նուա-գելով եւ երգելով։

Ցիթէլի հրապարակին վրայ ֆրանսացիներու եւ իտալացիներու, որոնք մեզ հետ կ'աշխատին։ խնդրանքին վրայ եռաձայն եր-գեցինք «Հայ Աղջիկները», նոր ե զանակով։ Օտար ունկնդիրները կը զարմանային մեր համերաշխու-թեան վրայ, մինչեւ իրենք չու-նին ... ընտանիք քով քովի գա-լու սովորութիւնը ժամը ... կան էր հիւրասիրուեցանք Պ. Լուտեր Աէֆէրեանին տունը, ուր սեղան մը չոկուեցաւ անմիջապէս խում քանչիւր ընտանիք կը ներկա-յացնէր Թուրքիոյ զանազան մա-սերը եւ սակայն սեղանին շուրջ հայերէն լեզուն մեզ կը կապէր իրարու հետ, իրրեւ մէկ բնտա-նիքի անդամներ։ Եղան բաժակա-ճառեր, եւ յուսադրիչ խօսքեր օրուան ցաւերուն առթիւ։ Մէկը կ'ուխտէր ոչխար մը մատաղ ը-նել, եթէ բախտ ունենայ հայ-կական հող մը մտնելու... Անհա-մայ բաժնուեցանք կէս գիշերին։

Գ. Պագրճեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՈԼԻՄՊԻԱԿԱՆԸ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐԸ

Ամսթէրտամի համաշխարհա-յին իններորդ ողիմպիականին կը մասնակցին գրեթէ բոլոր ազ-գերը: Գերմանացիները՝ որոնք 1924ին Փարիզի մէջ չկրցան մաս-նակցիլ ողիմպիականին, այսօր Ամսթէրտամի մէջ գլխաւոր դեր մը կը կատարեն: Ամբողջ աշ-խարհ՝ եւ մասնաւորաբար եւրո-պական մամուլը երկար սիւնակ-ներ կը նուիրէ անոնց անմրցելի կազմակերպութեան վրայ: Եւրո-պական թղթակիցներ Գերմանիա կը յաճախեն մասնաւոր եւ ծրշ-գրիտ տեղեկութիւններ ստանա-լու եւ հիացումով կը գրեն գերման մարզիկներու մեթոտնե-րու մասին: Անոնք վեր կը հանեն անոնց կազմակերպիչներուն եւ մարզիկներուն կատարած մեծ ջանքերը, մասնաւորաբար կար-գապահութիւնը մարզադաշտին վրայ: Մէկ խօսքով, անոնք այսօր կազմակերպուած մեծ ուժ մը կը ներկայացնեն, երկու-երեք տա-րի առաջուանէն անհամեմատ բարձր: 1932ի ողիմպիականին ա-ռաջին տեղը պիտի գրաւեն: Գերմանները մասնաւորաբար փո-բաւոր են աթլէթիզմի ճիւղին մէջ: Ամսթէրտամի աթլէթիզմի մրցումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս 29էն Օգոստոս 5:

Գ. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱԲԻՆ ՎՐԷԺԸ — Արաբ մը որ ամուսնացած էր ֆրանսուհիի մը հետ, իր կնոջ ընկերակցու-թեամբ պտոյտի գացեր էր Յու-լիս 14ի Ֆրանսական ազգային տօնին առթիւ։ Երկուքը մէկ մտան ժողովրդական պարասրահ մը։ Արաբը ուզեց որ իր կինը պարէ, կինը մերժեց։

Նեղսրտած՝ Արաբը առաւ իր կինը ու պարասրահէն դուրս հա-նելէ յետոյ, զայն տարաւ ամայի տեղ մը ու համրուրելու պատրուա-կով, մօտեցաւ անոր, շրթները մօ-տեցուց անոր շրթներուն եւ ակ-ռա՞ն ուժով խածաւ խեղճ կնոջ քիթը, որ փրցուց, յետոյ փախաւ։ Աղջի օր միայն ձերբակալուեցաւ ու բանտ ղրկուեցաւ։

ՑԱՆԴՈՒԿԴ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ — Ուրիշ օր, կէս օրին, յանդուգն գո-ղութիւն մը տեղի ունեցաւ Սկրիպ փողոց, գործակալութեան մը գրա-սենեակին մէջ։

Կէս օրուան ժամը 1ի ատեն, չորս անձեր ներկայացան գործա-կալութեան գրասենեակը։ Անոնցմէ մէկը սկսաւ տնօրէնէն երկար տե-ղեկութիւններ ուզել, մինչ նոյն պահուն, իր երեք ընկերները զա-նազան պատրուակներով կը ջանա-յին միւս պաշտօնեաներուն ու-շադրութիւնը դարձնել ուրիշ տեղ։ Ցնօրէնը իր անծանօթ յաճախոր-դին գոհացում տալու համար, պահ մը ելաւ իր տեղէն ու գնաց անոր ուզած տեղեկութիւնը փն-տռելու։ Դարձին՝ տեսաւ որ իր յա-ճախորդը յաջողեր էր ձեռքը դնել դրամապանակի մը վրայ, որուն մէջ 200.000 ֆրանք կար։

Ցնօրէնը օգնութիւն կանչելու ատեն իսկ չունեցած, գողերը փա-խան։ Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ զանոնք։

ՖՐԱՆՍՈՒՀԻ ՄԸ 100,000 ՖՐ.Ի ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ ՀԱՅ ՈՐԲՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ

Բարեգործականի գրասենեա-կէն կը հաղորդեն մեզի.—

Ազնուասիրտ ֆրանսուհի մը, որ իր անունին մինչեւ մահը զաղտնի պահուիլը կը փափաքի, սիրուն նամակով մը կը հաղոր-դէ որ, «բուռն համակրանք մը ունենալով հայ ժողովուրդին հա-մար որ զանազան առիթներով ցոյց տուած է իր սէրը դէպի իր հայրենիքը Ֆրանսա, եւ յուզուած անոր տառապանքնե-րուն պատմութիւններէն» Հ. Բ. Ը. Միութեան կը նուիրէ հարիւր հազար ֆրանքի արժէթուղթներ, որոշ պայմաններու տակ, որոնց համաձայն իր մահուընէ վերջ զուտ եկամուտը պիտի գործած-ուի յօգուտ հայ որբուհիներու կեցր. Վարչ. ժողովը, իր վերջին նիստին մէջ, ջերմ շնոր-հակալութեամբ արձանագրած է սոյն վեհանձն նուիրատուու-թիւնը, զոր առաջին անգամ ըլ-լալով օտարական մը կ'ընէ Միութեան ինքնաբերաբար։

∴ Թէեւ ատկէ առաջ մտած-ուած էր որ Կեսարիոյ 60ի չափ որբերը Նիւր Իսթ Րիլիֆի միջո-ցաւ Սուրիա փոխադրուին, եւ այդ պարագային Հ. Բ. Ը. Միու-թիւնը միայն ժամանակաւոր պիտի ստանձ-նէր անոնց պատսպարումն ու նախակրթութիւնը, սակայն Նիըր Իսթ Րիլիֆի վարիչին վերջին գեկուցէն յայտնի կ'ըլլայ որ ոեւէ կերպով կարելի չէ եղած անոնց փոխադրութեան անցա-գիրը ձեռք բերել։

∴ Ըստ համաձայնութեան, որոշուած է 200 անգլ. ոսկի երկրորդ վճարում մը եւս ընել Սուրիոյ գաղթականներու տե-ղաւորման գործին համար։ Բաց աստի, Պուլկարիոյ Այթոս քա-ղաքի Թաղական խորհուրդի խնդրանքին վրայ, 15 անգլ. ոս-կիի նպաստ մը տրամադրուած է տեղին վարժարանին, ինչպէս 1000 Ֆր.ի գումար մը Փարիզի մէջ գործող գաղթականներու Օգն Միջազգային Կոմիտէին։

∴ Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Կարմիր Խաչի Օգն. Մասնաճիւղի մասնաւոր հանգա-նակութեան հաշուոյն 7000 Ֆր. ստացուած ըլլալով, 4000 Ֆր.ը յատկացուած է Յունաստանի երկրաշարժի աղէտեալներուն և 3000 Ֆր.ը Սթարա-Զակորայի եւ Խասքովոյի ազգ. վարժա-րաններուն։

(Անիք)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԻՐԱՐՈՒ ԵՏԵՒԷ

Կարիգափօսի այս փոքրիկ ...ազակախումբը, մինակը չպի-...տի կրնար վրդովել շրջանը։ Բայց ...ոյդ միջոցին, աւելի լուրջ եւ ...կնուած շարժումներ ծագում ...առին, որոնց հանդէպ Թուրքերը ...նեցին վարանոտ ընթացք մը։ ...պետեմբերի սկիզբը՝ Գարտի-...յէն քանի մը վայրկեան հե-...ռու, Փափարանձայի անտառին ...էջ, յոյն աւազակները յարձա-...կեցան զինուորներու զասակի մը ...վրայ, զանոնք փախուստի մատ-...նեցին, գերի բռնեցին սպան որ ...զաւարիչին պատկանող երեք ...պար ոսկի ունէր վրան, առին ...որ ձին, զէնքերը իր պատուա-...կանը որ կրեկրտեցին, իր զգեստ-...ները որ չորս հովերուն նետեցին, ...յետոյ, ձգեցին որ բոլորովին մերկ պտտի դաշտին մէջ. իր ճամ-բան փնտռէ։

Երբ դէպքը իմացուեցաւ, ջո-կատ մը կոխեց Փափարանձայի շրջակայ գիւղերը։ Գիւղացիներուն սպառնացին թէ՝ եթէ չյանձնեն յանցաւորները, պիտի ջարդուին, տուներնին պիտի այրուի։ Որով-հետեւ անոնք կ'ուրանային որեւէ մեղսակցութիւն, Թուրքերը բռնե-ցին անոնցմէ քանի մը հոգի եւ չարչրկեցին։ Անոնց խոստացան որ բոլորն ալ նոյն բախտին պիտի արժանանային, եթէ կատարեալ յայտութիւններ չընէին։ Անոնց գործելու եղանակը այդ էր։ Գա-լանպաքայի մօտերը, նոյնպէս, այրուած ագարակի մը լուրը յուզման մատնեց Թուրքերը։ Ապայ մը տեղին վրայ փութաց հարցաքննելու ագարակին գործա-կատարը եւ տուգելու համար՝ դէպքին մէջ անոր ունեցած դերը։ Գործակատարը հոն չէր անոր բա-ցակայութիւնը կը հաստատէր սպայային կասկածները։ Անոր կինը բանտ կը տանէր, որպէս զի հոն առաջ տանի հարցաքննութիւնը։ Բայց, երբ կինը մտցուց բանտին խցիկէն ներս, քաղաքավարօրէն փորձեց զայն բռնաբարել։ Կինը հազիւ ժամանակ ունեցաւ պա-տուհանէն վար նետուելու. եօթը մեղր բարձրութենէ մը ու մեռաւ։

Ահա թէ ինչպէս Թուրք արդա-րութիւնը կը գործէր, Թուրքերը ինքզինքնին կը ցուցնէին, գիւ-ղացիները եւ կիները կը մեռնէին։ Մարգարէին զինուորները չէին մտածեր ուղղակի յարձակիլ աւա-զակներուն վրայ։ Բայց այս վեր-ջիններուն աւելի յանդուգն մէկ արշաւը, պատճառ դարձաւ որ Թուրք հրամանատարները աւելի կտրուկ հրահանգներ ստանան։ Թեսալիոյ ամէնէն հարուստ կալուածատէրերէն մէկը Րուսի պէյ, զինուորներու ընկերակցու-թեամբ Սէքլիտա կ'երթար, երբ յարձակման ենթարկուեցաւ աւա-զակներուն կողմէ։ Պաշտպանու-թիւն ձեւացնելէ յետոյ, զինուոր-ները արագօրէն փախան, պատուոյ զաշտին վրայ ձգելով Րուսի պէյը, որ ինկաւ աւազակներուն ձեռքը։ Այս պէյը վրան երեք հազար ոսկի ունէր։ Այս գումարը աւար-ժակը բացաւ մեր աւազակներուն, որոնք, իբր փրկագին նոյնքան եւս ուզեցին։ Ամբողջ Եպիրոսայի մէջ, Թեսալիոյ աւազակները միակն են, որ իրենց ուժերուն ներած չափով, արդարութեան գործ կատարած ըլլան հանդէպ Թուրքերուն։

Լուրը շրջեցաւ ամէն տեղ եւ իրար անցուց Յոմոքասի բանակա-տեղին։ Խոհէմ փաշա յուզուեցաւ։ Խորհուրդ գումարեց։ Ամէնէն կա-րողի ձայնը բարձրացուց այն սի-րուն երիտասարդը որ տեսանք ԸՆ-մէտի հետ Թուրնովայի եւ Վոլոյի մէջ, այդ Մէյէր պէյը, որ Միջէլ Սոֆիրիսի սպանութեան հետեւան-քով, Վոլոյէն հեռացեր ու Յոմո-քոս հաստատուեր էր։

Երբ ան լսեց որ աւազակները 3000 ոսկի գրաւեր էին, բացա-գանչեց

Ամէն գինով, ամէն գինով պէտք է որ դրամը ետ առնենք։

Ան մեծ ազդեցութիւն ունէր Թուրքերուն մէջ։ Ցետոյ, անոնք կ'ամչնային այս օտարականին առ-ջեւ նահանջելու երեւոյթը առնե-լէ։ Վճռեցին։ Ամբողջ Թեսալիոյ մէջ, առ առաւելն 4—500 աւա-զակներ կը գտնուէին։ Մէյէրի խոր-հուրդին վրայ, որ արժանացաւ փաշաներու հաւանութեան, որոշ-ուեցաւ Յոմոքոսէն 2000 մարդ ղրկել անոնց դէմ։ Լարիսայէն ալ 2000 զինուորներ պիտի միանա-յին անոնց եւ այս չորս հազարնոց բանակը Յոմոքոսէն մինչեւ Էլասո-նա, երկիրը ամբողջ պիտի խու-զարկէր

Երկու հազար զինուորները մեկնեցան Յոմոքոսէն։

Այս դէպքը տեղի կ'ունենար ճիշդ այն պահուն որ չէզոք շրջա-նակին մէջ, Էլի կը հանդիպէր Գա-գիքափասի։ Ահա թէ ինչու այս վերջինը այնքան երկար ատեն սպասեց իր զօրավարին, ինչպէս ինք կը կոչէր, Լազարինայի լեռներուն ետեւը։ Թուրք զօրքերու անցքին պատճառով՝ լեռան վրայէն դէպի Զուլիաս իր նահանջի գիծը կտ-րուած էր։

Զինուորական այս շարժումը հրաշալի կերպով ծառայեց վրէժի ծրագրին, զոր մեզի ծանօթ մէկը՝ երկար ատենէ ի վեր կը պատրաս-տէր։ Խորամանկ Ապառլլահը, երեք հրձիգներէն մէկը՝ ով էր պահեր Ահմէտի եւ Փրողինի դէմ, անոր համար որ զէնքը վարեր էին Լազարինայէն, ուր ընելիք բան մը չունէր, եւ ղրկեր էին Յոմոքոս ուր սպաներու հսկողու-թեան տակ կը գտնուէր։

Թարգմ.՝ Կ. Թ.

Շար.)

առկախ մնացած է 1926էն ի վեր, երբ կացութիւնը ուսումնասիրելու համար Եգիպտոս եւ Սուտան ղրկուած պատուիրակութիւն մը առաջարկներ բերաւ Նեղոսի ջուրերուն Եգիպտոսի մէջ բաշխումին մասին։

Թուրք-ռումանական նոր վէճ մը

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Թուրքօ-ռումանական իրաւարարական խառն դատարանին մէջ պատահեցաւ նոր դէպք մը, որ երկու կառավարութեանց միջեւ ցրտութիւն առաջ պիտի բերէ։ Ապրիլին արդէն լուրջ վէճ մը ծագած էր, երբ Ռումանացիները պահանջեցին վերադարձնել Փլէվնայի մէջ Թուրքերէն գրաւուած թնդանօթները, որոնք մեծ պատերազմին Ռումանիայէն Թուրքիա բերուած էին։

Նոր վէճը հետեւեալն է։ Նիքոլա Քաֆֆա անուն մարդ մը, որ կ'ըսէ թէ ռումանական հպատակ է, մինչ Թուրքերը կը պնդեն թէ ռումանաբնակ «փոխանակելի Թուրք» մըն է, խառն դատարանին առջեւ դատ բացած էր Թուրք կառավարութեան դէմ եւ կը պահանջէր վերադարձնել Զոնկուլտաքի իր տունը, ավէլ դատ 32,000 անգլ. ոսկի հատուցում կը պահանջէր։

Թուրքերը կ'ամբաստանեն դատարանին չէզոք Նախագահ Պարոն Նորտոնսքիոլտը թէ անարգական լեզու գործածած է Թուրքիոյ դէմ, ըսելով որ Թրքական օրէնքները հիմնուած են գերիշխանութեան եւ ոչ թէ արդարութեան վրայ։ Խառն դատարաններու Թրքական գործակալ Էմին Ալի պէյ այս առթիւ բողոքի նամակ մը ղրկեց Պարոն Նորտէնսքիոլտի, ըսելով.—

«Քաֆֆայի խնդրին մէջ Դատարանը Լօզանի դաշնագրով իրեն տրուած իրաւասութեանց սահմաններէն դուրս ելաւ եւ միջազգային քաղաքավարութեան ամենատարրական օրէնքներուն դէմ մեղանչեց՝ քննադատելով Թրքական օրէնքները։ Թուրք կառավարութիւնը կը մերժէ ճանչնալ դատարանին որոշումը։ Լօզանի դաշնագիրը բացարձակապէս կ'արգիլէ ոեւէ է հատուցում վճարել, որով եւ դատարանի վճիռը սխալ է։»

Տարակոյս չկայ թէ այս խնդիրը բաւական վէճի առարկայ պիտի դառնայ, քանի որ կարգ մը ծանր խնդիրներ կը յարուցանէ։ Կարելի չէ ճշգրիտ գաղափար մը տալ թէ իրաւունքը որո՞ւ կողմն է։ Սակայն Լօզանի դաշնագրին համաձայն Քաֆֆա ոեւէ է հատուցումի իրաւունք չունի, կ'եզրակացնէ թղթակիցը։

Բոլշեւիկ լրտեսներ Լաթվիոյ մէջ

Ռիկայէն կը հեռագրեն թէ Ռէզհիթայի պատերազմական ատեանը մահուան վճիռ տուաւ Ռուսիոյ հաշւոյն լրտեսութիւն ընող չորս հոգիի եւ երկար տարիներու տաժանակիր աշխատանքի դատապարտեց ուրիշներ։ Ութ հոգի անպարտ արձակուեցան։ Ամբաստանեալները 28 հոգի էին, մէջն ըլլալով Լաթվիոյ սահմանագլուխի պահականոցի կարգ մը պաշտօնեաներն ու զինուորները։ Հաստատուեցաւ թէ Ռուսիոյ սահմանագլուխին վրայ գործող Չեկան լրտեսական ընդարձակ ցանց մը կազմակերպած էր՝ Լաթվիոյ բանակին եւ զինուորական կացութեան մասին տեղեկութիւններ ստանալու համար։

Սերպիոյ դահլիճին տագնապը

Եուկոսլաւիոյ Նախարարական տագնապը տակաւին չլուծուեցաւ։ Բազմաթիւ պետական մարդիկ չյաջողեցան կազմել նոր դահլիճը, Խրուաթներու ընդդիմութեան պատճառով։ Այս վերջինները կը պահանջեն անպայման լուծել Խորհրդարանը եւ նոր ընտրութիւններ կատարել։ Սքուփչինայի մէջ Յունիս 20ին պատահած սպանութեանց պատճառով, Խրուաթ երեսփոխանները այլ եւս չեն ուզեր Խորհրդարանին մէջ նստիլ նոյն ընկերներու հետ։ Վուքիչէվիչի դահլիճը հրաժարած կը մնայ Յուլիս 4էն ի վեր։

Թագաւորը այս անգամ ալ դահլիճը կազմելու պաշտօնը յանձնեց Սլովէն կղերականներու վարիչ հայր Քորոշէցի, որուն լայն իրաւասութիւններ տրուեցան։ Ցիշեալը ոչ միայն դահլիճը պիտի կազմէ, այլ եւ պիտի քննէ ընդհանուր քաղաքականութիւնը։ Այս պատճառով ալ խորհրդաժողովի հրաւիրեց բոլոր կուսակցութիւնները անխտիր։

Քորոշէցի կազմելիք կառավարութիւնը պիտի աշխատի առանց խորհրդարանի գործակցութեան, գոնէ առայժմ։ Սքուփչինան նիստի պիտի հրաւիրուի երեք ամիս վերջ, գործունէութեան կարճ ծրագիր մը կազմելու համար։

Ո՛չ մէկ խրուաթ պիտի մասնակցի ոեւէ դահլիճի, եթէ նոր ընտրութիւններ չկատարուին։ Միւս կողմէ հրաժարեալ դահլիճի արտաքին Նախարար Մարինքովիչ կ'ըսէ թէ երկրին շահերը կը պահանջեն որ Նէթթունոյի դաշնագրին վաւերացումը չյետաձգուի։

Նոր շէնք մը Երուսաղէմի մէջ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Երուսաղէմէն կը հեռագրէ թէ Պաղեստինի հրաժարեալ մարզպան մարաջախտ Լորտ Փլըմըր իր հանրային գործունէութեան վերջինը կատարեց՝ առաջին քարը դնելով Երիտասարդ Քրիստոնէից Ընկերակցութեան նոր շէնքին, որուն համար ծախք պիտի ըլլայ 750,000 տոլար։ Շէնքը կը շինուի երկաթուղիի կայարանին հիւսիսը եւ պիտի տիրապետէ Երուսաղէմի հարաւ-արեւմտեան շրջանին, որ արագօրէն կը զարգանայ։ Արարողութեան ներկայ գտնուեցան Հայոց եւ Յունաց պատրիարքը, Սուրիոյ մետրապոլիտը եւ ուրիշ կրօնական պետեր։

Թրքական դրամին կայունացումը

Թրքական թղթադրամին կայունացման մասին քննութիւններ կը կատարուէին իմտական գործավարութեան կողմէ։ Այս առթիւ կարգ մը տեղեկութիւններ ուզուած էին Թրքական դեսպաններէն եւ ներկայացուցչութիւններէն։ Վարշաւայի, Մատրիտի, Պերլինի, Պրիւքսէլի եւ Փրակայի դեսպանները պատասխանած են արդէն, այդ երկիրներու դրամներու մասին տեղեկագիրներ ղրկելով։

Այս տեղեկագիրները ղրկուած են Սակարանի Յատուկ Յանձնաժողովին, որ անոնց վրայ ուսումնասիրութիւններ պիտի կատարէ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻՈՅ հանքային նախարարը Երեսփ. Ժողովին մէջ յայտարարեց թէ 1923էն ի վեր փակուած են 364 հորեր, ուր կ'աշխատէին 61,500 հանքագործներ։ Այս հորերէն 117ը վերջնապէս լքուած են։

ՊՈՒԼԿԱՐ կառավարութիւնը որոշեց զօրավար Սավոֆի մարմինը Ֆրանսայէն փոխադրել Սոֆիա, ազգային յուղարկաւորութիւն կատարելու համար։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒՆ ՇԱՎԻԼԻ ԴԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ ԵՒ ՊԱՐ

ժամը 3ին այցելութիւն խանասորի հերոս Իշխան Արղութեանի գերեզմանին։

Առնել թիւ 1 հանրակառքը եւ իջնել Շավիլ՝ Փիւի Սան Վէն. երկաթուղի Մոնփարնասի կայարանէն, իջնել Շավիլ։ Կարգադիր անդամներ պիտի առաջնորդեն ժողովուրդը։

Ամէն ոք ազատ է ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշը միասին բերելու։ Տեղւոյն վրայ ըմպելի, հաց, մրգեղէն և չոր կերակուրներ։

Ա Ն Ի Է Ռ

կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» գրադարանի կողմէ

12 ՕԳՈՍՏՈՍ, ԱՐԺԷՆԹԷՕՅԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Վ Ի Է Ն

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 7էն մինչեւ երեկոյ

Պիտի բանախօսեն՝ Ընկերներ Վ. Ջուլֆէրեան և Հ. Ուզունեան

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ Գ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

5 Օգ. կիր. առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քլամառի անտառին մէջ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

կազմակերպուած Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Սալօն Մասիլիայի մէջ

կը մասնակցին՝ ֆրանսացի, ռուս եւ հայ երգչուհիներ, երաժշտագէտներ եւ դերասաններ։

Տոմսերու համար դիմել՝ Րիւ տիւ Միւզէ, թիւ 26, Պր. Իսրայէլեանի Նպարավաճառատունը, իսկ հանդէսին օրը կիշէն։

ՕՐ. ՍԻՐՎԱՐԴ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԵՒ

ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Լիոն 14 Յուլիս 1928 Տէսին

Հ. Յ. Դ.

Առնուվիլ-լէ-կոնէսի Ռազմիկ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին 4 Rue de Turin. Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Աւփորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 72 Rue Etienne Dolet. Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Լիոնի կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Դրագարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

ԼԻՈՆԻ Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին 34 Rue Villeroy Տիկ. Մկրտիչեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նանթ, Գ. Մ.— 35։

Մարսէյլ, Մ. Ա.— 35։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Երկար ժամանակէ ի վեր տասնեակ մը պզտիկներու հայերէնի դասաւանդութիւն սորվեցուած էր, շաբաթը 2—3—4 դաս տալով։

Այժմ 75 Rue Rabelais երկրորդ յարկը սենեակ մը տրամադրուած է, ուր կարելի պիտի ըլլայ շաբաթը 2—3 դաս տալ։ Ուրեմն այն ծնողքները որ կը փափաքին իրենց պզտիկներուն հայերէն սորվեցնել, թող դիմեն նոր հասցէիս։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ Էսկիշէհիրցի ամուսինս Արթին Խաչիկեան, հօր անունը Մարտիրոս, մօր անունը Էլմա եւ մօրեղբայրս Սեդրաք Պարագաշեան, հօր անունը Կարապետ, մօր անունը Հերմինեայ, որոնք Իզմիրի ջարդէն անհետացած են։ Իմացնել՝ Ճանիկ Խաչիկեանի, Rue Collé, Décine, (Isère) France.

— կը փնտռուի Խարբերդի Գոմք գիւղէն Յակոբ Պալոյեան որ կ'աշխատէր Պէլֆորի մէջ։ Վերջերս տեղափոխուած է Լիոնի շրջակայ գիւղերը։ Իմացնել՝ Hagop Sarkissian, 70 Rue Rabelais, Lyon.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gerant F. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրատուն { 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՒ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		1[illegible]	[illegible]

ՇԱԲԱԹ 28 ՅՈՒԼԻՍ 1928

28 JUILLET 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 710 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՀԷՔԵԱԹԷՆ ՄԻՒՍԸ

Անցեալ օր, Պերլինի վեհաժողովի յիսնամեակին առթիւ, ...տել կուտայինք թէ՝ արդար չէ այն օրուան դէպքերը դատել ...յսօրուան ակնոցով՝ կամ յառաջ եկած հետեւանքներով։

Մեր ազատագրութեան ճամբուն վրայ սխալներ, այո՛, շատ ...ն գործուած։

Եւ ծանրագոյն սխալը այն է եղեր որ, ոչ միայն պէտք ...ածին պէս չենք ճանչցած Եւրոպան, այլեւ յաճախ լաւ չենք ...սակցած մեզի ըսուած խօսքերը։ Կամ հաւատացեր եւ իւրա...ցեր ենք ինչ որ ըսեր են։ Եւ վերջապէս, ամբողջ պարբերու...թեան մը կամ կացութեան մը մէջ, գատեր ու պահեր ենք ...յն մեր գործին եկածը, իսկ ինչ որ անախորժ է, լսել կամ ...ենել անգամ չենք ուզած։

Եւ կսկծալի է նկատել որ, այս մոլութիւնը չէ դարմանուած ...ակաւին։ 1878ի կամ 1895ի հոգեբանութիւնը միշտ արթուն ...մեր մէջ. հակառակ բոլոր ցնցումներուն, կը բաւէ որ մեծ դէպք ...պատահի։ Աւելի քան վիպաշունչ, կը հաւատանք թէ Եւրո...ան մեր կողքին է, կամ «Մօսկոֆը» կուգայ կը փրկէ մեզ, ...եր սեւ աչքերուն համար, առանց մատաղի եւ մուրհակի...

Այս կէտերը ճշդելէ յետոյ, առնուազն տգիտութիւն կը ...մարենք «Երեւան»ի խմբագրական տեսութիւնը, միեւնոյն ...րջանի մասին։

Բիչ անգին արտատպած ենք խմբագրականին հիմնական ...ասը։ Եթէ գրողը ռուսահայ է, կը նշանակէ թէ Ջաղացքէն ...ուգայ։ Իսկ եթէ Թրքահայ է— եւ մենք լրջօրէն կը կասկա...ինք, գատելով կարգ մը հատուածներէ— մեր դիմացը ունինք ...գուելի տիպար մը, որ կեղծ դրամ կը քշէ, խաբելով թէ՝ իր ...ր տէրերը եւ թէ հայ ժողովուրդը։

Այդ միեւնոյն թերթին մէջ, ինչպէս առ հասարակ Երեւան...ներու մամուլին եւ ճառերուն մէջ, յաճախ կը կարդանք ...է՝ Թուրքիոյ «Հայերը աւելի չէին հալածուեր քան քիւրտ կամ ...ուրք աշխատաւորը»։

Այս անգամ ալ կրկներ են այդ գարշելի առասպելը, տրա...նաբանօրէն յանգելու համար այն տեսակէտին, թէ ազա...ագրական պայքարը պէտք է ըլլար «դասակարգային հողի ...այ», եւ ոչ թէ ազգային։

— «Այսպէս չեղաւ դժբախտաբար։ Ազգայնականութեան կու...ցած ինքնակոչ եւ բախտախնդիր «առաջնորդները» արուեստա...ան գոյցեր եւ ցրուսակային աւազակութիւններ կազմակերպեցին, ...խարհին հասկցնելու համար որ Հայերը ապստամբած են» եւն.։

Երեւանի յիմար-իմաստուն մունետիկները կ՚ուզեն հաւատա...ցնել որ, եթէ Եւրոպայի մէջ ծախսուած միլիոնները գործած...ուէին «Թուրք եւ քիւրտ աշխատաւորները արթնցնելու, այսօր ...աւագոյն բախտի մը արժանացած կ՚ըլլային Անատոլուի բոլոր ...անգուածները եւ եկող-գացող Թուրք կառավարութիւնները ...ատեհութիւն չէին ունենար օգտագործելու եւ արծարծելու ...զգամիջեան առելութիւնները ու յաջորդաբար մէկը միւսին ...ձեռքով կոտորել տալու հայ, քիւրտ եւ Թուրք աշխատաւո...րութիւնը»։

Պէտք է խոստովանիլ թէ մեր պապերը եւ առ հասարակ ...ահպանողական Հայերը աւելի պարկեշտ են, քան այս լպր...ուն յեղափոխականները։ Անոնք բացորոշապէս կ՚ըսեն — Եթէ ...ուրքին հետ լաւ երթայինք, եթէ յեղափոխութիւն չհանէինք, ...յս օրին չէինք հասներ...

Մինչդեռ, Երեւանցիները շան-քարոզ մը կը կարդան, որ ...ւելի ցաւագար է, քան «րուհճի»ներուն երազը։

Երեւակայեցէք որ մարդիկ Լէնինի աւետարանը ձեռք առած, ...այ, Թուրք եւ քիւրտ աշխատաւորներու համերաշխութեան ...մասին խօսէին այն պահուն, երբ չէյխ Զէյլալէտտին կ՚աւերէր, ...կը կործանէր ու կը ջարդէր հայկական գիւղերը, հետեւէն քա...շելով անհամար բազմութիւն մը «աշխատաւորներու»...

Եւ նման հազարաւոր օրինակներ, Օսմանեան Թուա...կաններէն մինչեւ 1915ի հայաջինջ սարսափները։

Արդար ըլլալու համար, պէտք է ըսել որ, այն ատեն մար...դիկ ոչ Կարլ Մարքսը կը ճանչնային, ոչ ալ կրնային գուշակել ...Լէնինի յեղափոխութիւնը. բայց բնազդաբար կը զգային համե...րաշխութեան պէտքը։ Քաղաքական կուսակցութիւններէն շատ ...առաջ, եղած են եպիսկոպոսներ եւ վարդապետներ, որոնք նոյն...պէս կը զգային քիւրտ մշակին կրած տառապանքը ու կը բա...րձրախօսէին։ Խրիմեան անգամ, որ այնքան գործօն դեր կատա...րեց 1878ին, չէր մոռնար զանազանել քիւրտ եւ Թուրք բէկն ու ...պատահարեալ գիւղացին։ Իսկ երբ ասպարէզ իջան քաղաքա...կան կուսակցութիւնները, միշտ ալ կը բացատրէին թէ որու՛ ...դէմ է իրենց կռիւը։ Դաշնակցութիւնը, իր մասին, թանկագին ...ոհեր տուաւ, քիւրտ աշխատաւորութիւնը արթնցնելու հա...մար։ Ֆէտայիները իրենց ամէնէն կատաղի յարձակումներուն ...ատեն, թէեւ լեցուած արդար վրէժով, գիտէին խտրութիւն դնել։

Մեր ամէնէն ազգայնամոլ երգերուն մէջ անգամ կ՚երեւայ ...այդ գիծը։ «Կանանց երբեք ձեռք տալու չէ վրէժխնդիր քաջ ...ֆէտան» ալ տարբեր օրինակ մըն է։ 1908ի օսմ. Սահմանա...դրութեան ատեն, երբ զանազան սոցիալ-դեմոկրատներ դա...սակարգային համերաշխութենէ կը ճառէին Կովկասի մէջ, ...միայն ճառած ըլլալու համար— հայ պատգամաւորները ...գործնապէս կ՚աշխատէին հաշտեցնել հայ, քիւրտ եւ Թուրք ...գիւղակին շահերը, թարգման հանդիսանալով անոնց տառապանք...ներուն։

Բայց տեսանք արդիւնքը...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՊԷ՛Ս ԿԸ ԳՐԵՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

«Երեւան» Պերլինի վեհաժողովին յիսնամեակին առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ (25 Յուլիս).

«Ոչ ոք կ՚ուրանայ որ Թուրքիոյ աշխատաւոր հայութիւնը կ՚ապրէր սարսափելի կեանքով, ենթակայ տնտեսական եւ քաղաքական անբնական կացութեան, որմէ ազատագրուիլ ուզել, եւ անոր համար պայքարիլ, ի հարկին զէնքի դիմելով՝ իր իրաւունքն էր։

Բայց հարց է թէ ի՛նչ ճամբով պէտք էր ընթանար Թրքահայ աշխատաւորութեան ազատագրական կռիւը։

Անվիճելի փաստ է որ Անատոլուի մէջ, մանաւանդ սկզբնական շրջանին Հայերը աւելի չէին հալածուեր քան քիւրտ կամ Թուրք աշխատաւորը։ Տընտեսական եւ հարկային ծանր պայմաններ, յետնեալ տարբերու գանձման անունով ի գործ դրուած հարստահարութիւններ, արտերու բռնագրաւումներ, կեանքի անապահովութիւն, քմահաճ բանտարկութիւններ, դատարանական անարդարութիւններ, եւ աղջիկ փախցնելու դէպքեր նոյնչափ յաճախակի էին Թուրք եւ քիւրտ աշխատաւորութեան համար, որչափ Հայերու։

Դիտակից յեղափոխական ղեկավարներ պէտք է նշմարէին այս պարագան եւ պայքարը պէտք է դնէին դասակարգային հողի վրայ, — Հարստահարուող գիւղացիներու եւ աշխատաւորներու միացեալ պայքար, հարստահարող ազնուականութեան, աւատականութեան եւ անոր րէժիմին դէմ, առանց խտրութիւն դնելու ազգութեանց միջեւ եւ առանց ազգային գոյն տալու շարժման, եւ ազգային կռիւներ և ընդհարումներ պատրաստելու։

Գիտի առարկուի որ քիւրտ և Թուրք աշխատաւորութիւնը յետամնաց էր եւ չէր ըմբռներ իր կացութեան ծանրութիւնն ու տեսներ անոր դարմանը։

Այդպիսիներուն կը պատասխանենք.

— Ազատագրական շարժում ստեղծելու յաւակնութիւն ունեցողներ պէտք էր իրենց առաջին գործն ընէին փրոփականտը ընել յետամնաց աշխատաւորութեան մէջ։ Այն միլիոնները որոնք ծախսուեցան Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ, «հայկական դատ»ի փրոփականտը ընելու համար, եւ ծախսուեցան ո՛չ միայն բոլորովին ապարդիւն կերպով, այլ Թրքահայութեան գերեզմանը պատրաստելով, եթէ գործածուէին Թուրք եւ քիւրտ աշխատաւորները արթնցնելու եւ անոնց համագործակցութիւնը ապահովելու համար, այսօր լաւագոյն բախտի մը արժանացած կ՚ըլլային Անատոլուի բոլոր զանգուածները և եկող գացող Թուրք կառավարութիւնները պատեհութիւն չէին ունենար օգտագործելու եւ արծարծելու ազգամիջեան առելութիւնները ու յաջորդաբար մէկը միւսին ձեռքով կոտորել տալու հայ, քիւրտ եւ Թուրք աշխատաւորութիւնը։»

ԽՄԲ.— կարդալ այսօրուան խմբագրականը։

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՋՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

60րդ Ցանկ

	Ֆր.
Փոքրիկն Սեդա Զուրիկեան (Դանիրէ)	29.—
59րդ ցանկին գումարը	80,613-65
Ընդհ. գումար	80,642-65

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՒԿՐԱՅԻՆԱՅԻ ԱՆՋԱՏՈՂԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի Ռիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Ուկրայինայի անջատողական շարժումը, որ կամաց կամաց կը ծաւալի, մեծ սարսափ կը պատճառէ Մոսկուայի թերթերուն, որոնք կը գրեն թէ Լեհաստան կ՚աջակցի Ուկրայինացիներուն՝ անկախ պետութիւն մը կազմելու մասին։

Ուկրայինայի ժողովրդական կոմիսար Զուբար կը յայտարարէ որ եթէ Ուկրայնա անկախութիւն հռչակէ, կարելի է որ քաղաքական պատերազմ առաջ գայ։

«Իզվեստիա» կը գրէ թէ Ուկրայնայի անջատողականները անցած շաբաթ Ռիկայի մէջ գաղտնի խորհրդաժողով մը գումարած են։ Ներկայ էին Ֆրանսայէն, Անգլիայէն Լեհաստանէն, Ռումանիայէն եւ Իտալիայէն եկած գործակալներ, որոնք բոլորն ալ կը փափաքին տեսնել Փիլսուտսքիի երազին իրականացումը, այն է Խորհրդային Ռուսիոյ քայքայումը։

Վէնիզէլոսի եւ ընտրական պայքար

Աթէնքէն անգլիական թերթերուն կը հեռագրեն թէ Օգոստոս 19ի խորհրդարանային ընտրութեանց համար պայքարը կը մղուի մեծ սաստկութեամբ ամբողջ Յունաստանի մէջ։

Թէեւ դեռ թեկնածուներու ամբողջական ցանկերը չեն հրատարակուած, սակայն կը հաւաստուի թէ Պիրէոսի ցանկին գլուխը պիտի դրուի անունը Վէնիզէլոսի, որ միաժամանակ իր թեկնածութիւնը պիտի դնէ Կրետէի Հանիա քաղաքին մէջ։ Այս վերջնոյն մէջ իր ընտրութիւնը աւելի ապահով կը նկատուի։

Վէնիզէլոսեաններու նախկին պետ Քաֆանտարիսի մօտ եղած բոլոր ձեռնարկները թէ առանձին ցանկ չպատրաստէ, ապարդիւն անցան։

Հանրապետականներու այս բաժանումը աւելի եւս կը զօրացնէ հակավէնիզէլոսեանները, որոնք վերջնապէս մէկ ճակատ կազմած են, շնորհիւ նախկին արտաքին նախարար Մթրայթի, որուն Աթէնք ժամանումը ազմկալի ցոյցերու տեղի տուաւ խանդավառ ամբոխի մը կողմէ։

Իր քաղաքական հակառակորդներու զանազան յարձակումներուն պատասխանելով, Մթրայթ յայտարարեց.

— Յունաստան ի վերջոյ պէտք է գիտնայ թէ պիտի կրնա՞յ ապրիլ եւ բարգաւաճիլ իր սահմանադրական ազատութիւններով, ջանալով բարձրացնել իր հիմայքը արտասահմանի մէջ, թէ պիտի հպատակի կրկնակի քմահաճոյքներուն պետական մարդու մը, որ անձնական եւ դիկտատորական վարչաձեւ մը կը ցանկայ։

ՓԱՆԿԱԼՈՍԻ ՋԱՆՔԵՐԸ

Իր կողմէ զօրավար Փանկալոս՝ ընկերակցութեամբ իր նախկին նախարարներուն, ձեռնարկած է ընտրական պայքարի։ Աթէնքի արուարձաններէն Մէնիտիի գիւղացիները գայն յաղթական իրենց ուսերուն վրայ առած տարին մինչեւ սեմը մայր եկեղեցիին, ուր նախկին դիկտատորը ճառ մը խօսեցաւ իր կուսակիցներուն առջեւ, բացատրելով թէ զինքը բանտարկած էին՝ որովհետեւ կախել տուած էր պետական դրամները խւրացնող երկու աւազակներ։ Փանկալոս աւելցուց որ եթէ դարձեալ իշխանութեան գլուխ գայ, կախել պիտի տայ քսան հոգի եւս, որպէսզի վերջ տրուի պետական դրամներու կողոպուտին։ Հաւանքին նախագահը հացկերոյթ տուաւ իրեն ի պատիւ։

Ցորենի առատ Ռուսիոյ մէջ

«Թայմզ»ի Ռիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Մոսկուայի Սովնարկոմը ,Ժողովրդային Գործավարներու Խորհուրդ, հրահանգեց պայմանագրութիւններ կնքել գիւղացիներուն հետ՝ 1929ին ցորեն ստանալու նպատակով։ Պայմանագրութիւն պիտի կնքուի 5,000,000 հէքթար տարածութեան համար։ Կառավարութիւնը ութ րուբլի ,16 շիլին, կանխավճար մը պիտի ընէ իւրաքանչիւր հէքթարի համար, փոխարէն կանխավճար ստացող գիւղացիներէն խոստում պիտի առնէ թէ 1929ի հունձքին մէկ մասը պիտի ծախէ խորհրդային իշխանութեանց։

Կառավարութիւնը որոշեց այս նպատակին յատկացնել 30 միլիոն րուբլի (3 միլիոն անգլ. ոսկի), եւ մտացոյցէն դուրս Ասկէ զատ, 1 միլիոն րուբլի ,1,000,000 ոսկեփ) պիտի յատկացուի մեքենայ եւ երկրագործական այլ գործիքներ գնելու սահմանուած վարկերէն։

Ձեռք առնուած այս միջոցները ցոյց կուտան թէ խորհրդային կառավարութիւնը յոռետես աչքով կը նայի 1929ի ցորենի հունձքին վրայ։

ԱՐՏԱԾՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻՆ

Մոսկուայի պաշտօնական հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ ելմտական ներկայ տարւոյ առաջին ինը ամիսներու ընթացքին Հոկտեմբեր-Յունիս, խորհրդային արտածումները եղած են 456 միլիոն րուբլի, մինչ անցած տարի նոյն շրջանին եղած էր 514,900,000 րուբլի։ Միւս կողմէ այս տարի ներածուած է 576,800,000 րուբլիի ապրանք, մինչ անցած տարի՝ միայն 444,300,000։

∴ Գործավարներու խորհուրդը որոշած է 500 միլիոն րուբլիի ներքին նոր փոխառութիւն մը կնքել 10 տարուան հա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՃԻՆ ԹԸՆՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Առջի գիշեր Նիւ Եօրքի մէջ տեղի ունեցաւ կռփամարտի մեծ մրցում մը՝ ծանրութեան համաշխարհային ախոյեան Ճին Թընիի եւ Աւստրալիացի Թոմ Հինիի միջեւ։ 11րդ շրջանին Թընի յաղթական հռչակուեցաւ։ Հինի բոլորովին ուժաթափուած՝ այլ եւս անկարող էր հարուածներուն պատասխանելու։ Բացի առաջին շրջանէն, միւս բոլոր շրջաններու կռիւները նպաստաւոր եղան Թընիի։

ԶՕՐ. ՆՈՊԻԼԷ ԴԷՊԻ ՀՌՈՄ

Օսլոյէն կը հեռագրեն թէ Զօր. Նոպիլէ եւ ազատուած ընկերները Ցիթթա տի Միլանօ շոգենաւով հասան հիւսիսային Նորվեկիոյ Նարվիք նաւահանգիստը։ Հազարաւոր հետաքրքիրներ ներկայ էին նաւահանգիստին մէջ, երբ շոգենաւը հասաւ, սակայն խոր լռութիւն կը տիրէր թշնամական զգացումներով տոգորուած այդ բազմութեան մէջ։ Ո՛չ մէկ նորվեկիացի պաշտօնական դէմք ներկայ էր, ո՛չ մէկ Նորվեկիացի օգնութեան փութաց՝ նաւը կապելու համար. Իտալացի նաւաստի մը առիպուեցաւ դուրս ցատքել, ուրիշ ծովային զինուոր մը սուինով սկսաւ պահակ պատիլ։ Քիչ վերջ հասան Նարվիքի իտալական հիւպատոսը եւ քանի մը իտալացի լրագրողներ, ուրիշ ազգի պատկանող թղթակիցներուն արգիլուեցաւ շոգենաւ ելլել։

Խիստ հրահանգներ տրուեցան Նոպիլէի ընկերներուն, մէջն ըլլալով Չեխոսլովաք գիտնական Պէհունէքի եւ քրոջը՝ ո եւ է խօսակցութիւն չունենալ նաւահանգիստը կեցած Նորվեկիացիներուն հետ։ Զօր. Նոպիլէ լուր ղրկեց, որ շոգեկառք նստելու համար դուրս չպիտի ելլէ՝ մինչեւ որ ամբոխը չցրուուի։

Կէսօրէն վերջ ժամանւոր կառքերով բոլորն ալ փոխադրուեցան կայարան, Շուէտի եւ Գերմանիոյ ճամբով Հռոմ երթալու համար։

ԼՐՏԵՍ ՉԷ ԵՂԵՐ

Թուրք թերթերը գրած էին թէ Պոլսոյ մէջ իբրեւ լրտես ձերբակալուած է հայ երիտասարդ մը՝ Յարութիւն Տագէս Գափամաճեան անունով։ Հարցաքննութիւնը հաստատած ըլլալով, որ յիշեալին դէմ եղած ամբաստանութիւնները զրպարտութիւններ են, ազատ արձակուած է գայն։

ԲԱԶՄԱԿՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Քապուլի Աման ի Աֆղան թերթին համաձայն, Ամանուլլահ թագաւորը պաշտօնեաներու հաւաքոյթի մը առջեւ ըսած է թէ շուտով պիտի գումարուի ծըրկա մը (ազգի ներկայացուցիչներու մասնաւոր ժողով) որուն ներկայ չպիտի ըլլան կառավարական պաշտօնեաներ։ Թագաւորը ըսաւ թէ բազմակնութիւնն է գըլխաւոր պատճառ երկրին մէջ տիրող աղականութեան. այսուհետեւ պետական պաշտօնեաներէն ո՛վ որ երկրորդ կին մը առնէ, անմիջապէս պաշտօնէն պիտի հրաժարեցուի։ Ծըրկան մասնաւոր կարգադրութիւն մը պիտի ընէ անոնց համար որ մէկէ աւելի կին ունին արդէն։

Թագաւորը պաշտօնեաներուն խորհուրդ տուաւ ուրիշ երկիրներէ չընդօրինակել դէշ բաներ, ինչպէս ոգելից ըմպելի խմել, ու յանձնարարեց դարկ տալ մարզանքին, որ լաւ է առողջութեան համար։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՅԵՂԱՇՐՋՈՒՄԸ

Թէանի Պոլսոյ Նոր Թղթակից Ց. վալէրի կը գրէ (26 Յուլիս).

Հանրապետութեան հռչակումէն ի վեր, Թուրք կառավարութիւնը, շնորհիւ արմատական բարենորոգումներու, մեծ քայլեր առած է շաւիղին մէջ այն արեւմտեան քաղաքակրթութեան, զոր հիմը դարձուցած է իր բարոյական, ընկերային, վարչական եւ քաղաքական վերականգնումի ծրագրին։ Այս բարենորոգումները համապատասխանեցին բազմաթիւ Թուրքերու գաղտնի փափաքներուն։ Արդարեւ, ասոնք մինչեւ հիմա իրաւամբ իրենք զիրենք վար կը դասէին Թուրքիոյ մէջ ա՛յնքան բազմաթիւ օտար շրջանակներէն, եւ նախանձով կը դիտէին թէ անոնք կը վայելէին ազատութիւններ, որոնց բաղձալը արգիլուած էր իրենց։

Հանրապետական կառավարութիւնը քայլ առ քայլ նկատեց եւ հետեւեցաւ իր քաղաքականութեան արդիւնքին։ Ընկա չէր անգիտանար, որ Թուրքը միշտ կրած է Եւրոպայի եւ մանաւանդ Ֆրանսայի բարոյական, մտաւորական եւ ընկերային ազդեցութիւնը, եւ ինք իր աչքին ինքզինքը բարձրացած կը նկատէր, որովհետեւ կրցած էր, բռնակալ վարչաձեւին թոյլ տուած չափով, իւրացնել Արեւմուտքի գաղափարներն ու սովորոյթները, մինչդեռ ժամանակ բարոյական գոհունակութիւն ունէր ինքզինքը աւելի բարձր զգալու ժողովրդային զանգուածէն, որ անուս էր եւ նախնական, քանի որ լուծի տակ կը գտնուէր։

Կարգ մը Թուրքերու արեւմտեան կեանքի հանդէպ ունեցած նախասիրութեան մասին համոզուելու համար, կը բաւէ ճանչնալ անոնց ներքինը, շփուիլ անոնց հետ, տեսնել անոնց ապրելակերպը. արդիական հանգստաւէտութեամբ եւ դիւրակեցութեամբ, գնահատել ճաշակն ու վայելչութիւնը Թուրք կնոջ, որ իր օջախին կազմակերպութեան եւ ընտանեկան ու աշխարհիկ կեանքի հազար մանրամասնութեանց մէջ ճիշտ եւրոպացի կնոջ պէս կը գործէ։

Այս բարեկեցութիւնը, վայելչասիրութիւնը, դիւրակեաց կեանքը, պերճանքն ու հաճոյքը միայն հարուստ դասակարգին մենաշնորհը չէ։ Ասոնք որ երկար տանէ ի վեր Թուրքիա կ'ապրին, քանի մը տարիէ ի վեր կը տեսնեն յեղաշրջում մը, դեռ անորոշ, բայց որ նախաքայլն է նոր մտայնութեան մը, մօտիկ ապագայի մէջ։ Այսօրուան երիտասարդները, մանաւանդ միջակ դասակարգին պատկանողները, բարի նախանձով կը քալեն դէպի արդիականութիւն մը, որ սակայն կը յապաղի առհաւական պարկեշտութեան եւ խստամբերութեան պատճառաւ։

Ի՜նչպէս կարելի է քանի մը տարուան մէջ աւելի կատարեալ վերականգնում պահանջել անոնցմէ։ Սակայն երիտասարդները կը կատարելագործուին ամէն օր, փափաքելով քալել մեծ պետին եւ զայն շրջապատող հանրապետութեան հետքերուն վրայ, իրենց խառնուածքին, ձգտումներուն եւ միջոցներուն չափով, իրարու հետ կը մրցին աւելի արագ իւրացնելու համար եւրոպական սովորոյթները։

Մուսթաֆա Քէմալ փաշա իշխանութեան գլուխ անցնելէն ի վեր երեւան եկաւ իբրեւ արժէքաւոր քաղաքական եւ ընկերային բարենորոգիչ մը։ Իր գործին գլխաւոր յատկանիշներէն մէկն է ան, որ գիտցաւ ու կրցաւ այսքան քիչ ժամանակամիջոցի մը մէջ գործադրել արմատական այնպիսի միջոցներ, որոնք ուրիշ աւելի ազատական երկիրներու մէջ ընդունուած են բուռն բողոքներէ, լուրջ անկարգութիւններէ եւ ներքին ըղձձգութիւններէ վերջ միայն

Պետութեան վարիչ օրինակէն առաջնորդուած, Նոր Թուրքիոյ ղեկավարները համոզուած են որ, ծրագրուած նպատակին կարելի է հասնիլ ո՛չ թէ հոգեւոր փոխելով կամ աշխարհիկ յախուռն փոփոխութիւններ մտցնելով, այլ լուրջ բարեկարգութիւններով, որոնք հետզհետէ պիտի բարեշրջեն եւ զարգացնեն տակաւին յետամնաց մտայնութիւն մը։ Անցեալին եւ ապագային միջեւ պէտք էր փորել անանցանելի լայն փոս մը։

Այս է պատճառը, որ նախ փորձով համոզուած թէ թէքքէները յետադիմութեան օջախներ են, լուծեցին բոլոր այն կրօնական կարգերը, որոնք չափազանց դիւրահաւան հաւատացեալներու հաշուոյն ծոյլ ու խաբեբայական կեանք մը կ'ապրէին։ Կրօնական պաշտամունքի համար բաց պահուած իւրաքանչիւր մզկիթի մէջ մէկ կրօնաւոր միայն թողուցին։

Ընկէ ի վեր երեք տարի անցաւ եւ ո՛չ մէկ ցաւ, անցեալին վերադառնալու համար ո՛չ մէկ զանկութիւն յայտնուեցաւ ժողովուրդի մը մէջ — որո՛ւն կրօնական մոլեռանդութենէն կը վախցուէր եւ այսօր շատ մը շրջաններու, մանաւանդ քաղաքներու մէջ խորունկ անտարբերութիւն կայ կրօնական խնդիրներու հանդէպ. [illegible] վրայ է նոր բարեկարգութիւն մը։ Ժամանակէ մը ի վեր, անոնց դուրսը ոեւէ բան յայտնելու, առանց թերթերու մէջ հրատարակելու, համալսարանի քանի մը փրոֆէսէօրներէն կազմուած յանձնաժողով մը գումարումներ կ'ունենար իսլամական կրօնքը արդիական կեանքի ձգտումներուն եւ պահանջներուն յարմարցնելու եւ անոր տալու համար Թուրքիոյ ռամկավարական սկզբունքներուն աւելի համապատասխան բնոյթ մը, առանց դպչելու անոր վարդապետութեանց եւ էական սկզբունքներուն։

Բայց վերջերս, թերեւս շատ հապճեպով, մամուլը հրատարակութեան տուաւ համալսարանական յանձնաժողովին տեղեկագիրը որ խորունկ յուզում եւ մեծ զարմանք առաջ բերաւ։ Կըսուի թէ այս յայտնութիւնը եղաւ փորձելու համար հանրային կարծիքը, ո՛չ այնքան Թուրքերու, որքան ասիական միւս իսլամ ժողովուրդներու, որոնք դեռ շատ յետամնաց են, Թուրքիայէն աւելի վար մակարդակով եւ անընդունակ ոեւէ ընկերային յեղաշրջումի։ Ծրագրուած բարենորոգումը կը վերաբերի ժամանակակից փափուկ կէտի մը, այնպիսի սովորոյթներու, որոնք այս ժողովուրդներու հոգւոյն մէջ արմատացած են ժամանակի ընթացքին։

Ահա գլխաւոր գիծերը յանձնաժողովի տեղեկագրին

Նկատելով որ Թուրք ռամկավարական յեղաշրջումը կը յայտնաբերուի ընկերային բոլոր մարզերու մէջ, կրօնքն ալ պէտք է համակերպի անոր, ինչպէս միւսները։ Ընկա իր խոկ շահուն եւ բոլորովին չկրուելու համար պարտի հետեւիլ յառաջդիմութեան ճամբուն հրաժարիլ նախնական արտաքին ձեւերէն եւ հնադարեան սովորոյթներէ։

Հիմնուած բոլորովին նոր վարդապետութեան մը վրայ, զարմանալի եւ անակնկալ, տեղեկագիրը կը հաստատէ կրօնական պաշտամունքները բարեկարգել գիտական մեթոտներով։ Հաս հասկնալի չէ սակայն, թէ ինչպէ՛ս, բացի երկրորդական կարգ մը փոփոխութիւններէ, կրօնք մը կրնայ գիտականօրէն վերակազմուիլ, քանի որ հիմնուած է միմիայն վարդապետութեանց եւ հաւատալիքներու վրայ եւ որուն ձեւերը անյեղլի դարձած են դարերէ ի վեր։ Յանձնաժողովը կը պահանջէ աւելի հանգստաւէտ կերպով բարեզարդել մզկիթները, հաւատացեալները հրապուրելու եւ աղօթքը նուազ տաժանելի դարձնելու համար։ Ոմանք սրբապղծութիւն պիտի նկատեն այն առաջարկը թէ այսուհետեւ կօշիկ հագած ոեւէ մարդու չպիտի արգիլուի մզկիթէն ներս մտնել։ Ընկէ զատ, արդիական նուագարաններով երաժշտութիւն պիտի մտցուի մզկիթէն ներս։ Քարոզները Ղուրանի իմաստասիրական սկզբունքները պիտի վերլուծեն, այսպէսով պիտի ստեղծուի կրօնական գրականութիւն մը, փիլիսոփայութիւն մը եւ հոգեւոր հռետորութեան արուեստ մը։

Մասնաւոր գրքոյկներ եւ պարբերաթերթ մը ժողովուրդին պիտի բացատրեն թէ իսլամական կրօնքի հիմնական սկզբունքներուն մէջ բան չէ փոխուած։

Յանձնաժողովը կը յանձնարարէ հոգ տանիլ Թուրք ժողովուրդի ընկերային դաստիարակութեան եւ արծարծել խնդիրը։ Ծրագրուած բարենորոգումներուն շնորհիւ իսլամական կրօնքը իսլամ ժողովուրդներու առաջնորդի եւ վերանորոգիչի դերը պիտի կատարէ։

Հո՛ս է գլխաւոր հետաքրքրութիւնը ծրագրուած բարենորոգումին, որ կոչուած է լրացնելու քաղաքական եւ ընկերային միւս բարենորոգումները։ Աֆղանիստանի հետ կնքած իր դաշնագրով, Թուրքիա, որ դեռ քանի մը տարի առաջ ուրիշ ազգերու աշակերտն էր, քաղաքական եւ մտաւորական դաստիարակի դերին բարձրացաւ, զոր պիտի կատարեն Աֆղանիստան ղրկուելիք Թուրք մարմինները։ Եւ եթէ նոր բարենորոգումը գործադրուի, անիկա պիտի ձեւակերպէ իսլամական խնդիրը եւ անոր վարիչը պիտի դառնայ։ Այսպէս, եւրոպականանալով հանդերձ, Թուրքիա կը պատրաստուի, իր ձեռք բերած համայքին շնորհիւ, դառնալ արեւելեան մեծ պետութիւն մը։

Յանձնաժողովի տեղեկագրին առթիւ առաջ եկած յուզումը փարատելու համար, կարգ մը անպաշտօն հերքումներ, կարգ մը անհատական ուղղումներ եւ ճշդումներ հրատարակուեցան՝ այս առթիւ ըլլալիք մեկնութիւնները խափանելու համար։ Ո՛չ մէկ պաշտօնական ցնցոյց եկաւ հերքել կամ հաստատել խնդիրը։ Գաղափարը հրապարակ նետուած է, ու մենք փորձով գիտենք թէ, ինչպէս միւս բարենորոգումները, ասիկա ալ կամաց կամաց պիտի քալէ եւ օր մը պիտի յանգի ծրագրուած յեղաշրջումին, որուն հետեւանքներուն վրայ կարելի չէ դանդաղոտ աչքով նայիլ։

Նշմարելու համար ամէն բանէ առաջ Թուրքիոյ ներկայ յեղաշրջումէն պէտք է հանել սա՛ դասը թէ՝ քանի ժողովուրդը իւրացնէ արդիական գաղափարները, ա՛յնքան պիտի ամրապնդուի Նոր վարչաձեւը որուն շնորհած ազատութիւններէն չպիտի հրաժարին Թուրք քաղաքացիները, քանի որ վերջապէս ձեռք բերուած այս ազատութիւնները ամէն օր աւելի եւս անկարելի կը դարձնեն ամէն վերադարձ դէպի հին աւանդութիւնները

Այս ճամբուն վրայ դեռ ընելիք շատ բան կայ, սակայն թափը տրուած է եւ շարժումը պիտի չխզուի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՇԵՐԱՄԻ ՀՈՒՆՏԸ

ՌՈՒՇՏ, 9 Յուլիս (Թղթ. [illegible]) Հայգիւղկոոպը (Հայաստանի գիւղատնտեսական համագործակցութիւնների միութիւն) պետական հակակշռի տակ գտնուած մի մասնաւոր ձեռնարկութիւն է, որը իր ձեռքում կեդրոնացրել է գիւղատնտեսական արդիւնաբերութեան հետեւեալ ճիւղերը՝ բամպակագործութիւնը, այգեգործութիւնը, շերամապահութիւնը, ծխախոտագործութիւնը եւ պանրի արտադրութիւնը։

Հայգիւղկոոպ»ի նպատակն է գիւղատնտեսական արդիւնաբերութեան վերոյիշեալ ճիւղերի մշակոյթը զարգացնել եւ արտադրուած բերքի սպառումը կազմակերպել ներքին եւ արտաքին շուկաներում։

Հայգիւղկոոպի արտադրած մթերքներից, 1927 թ. գարնանը, Պարսկաստանի շուկան (Գիլանում) առաջին անգամ մուտք գործեց շերամի հունտը։ Առաջին տարին Հայաստանի հունտը լաւ ընդունելութիւն չգտաւ. մեծ դժուարութեամբ հազիւ տարածուեց 8—10 հազար տուփ։ Անյաջողութեան պատճառները շատ էին։

Պարսկաստանի շուկայում երկար տարիներով յայտնի էին իրենց որակով եւրոպական մի շարք խոշոր հիմնարկութիւնները՝ ինչպէս «Մ. Խանճեանի» եւ ուրիշների հունտերը։ Բացի դրանից, Հայգիւղկոոպի ներկայացուցիչը անմիջական ծանօթութիւն չունէր շերամի հունտի խոշոր սպառողների հետ եւ իր գործառնութիւնները կատարում էր միջնորդների օգնութեամբ, որոնցից շատերը անբարեխիղճ մարդիկ էին, թէեւ օրն ի բուն ճառում էին Հայաստանին օգնելու անհրաժեշտութեան մասին։

Շերամի հունտի սպառումը 1927ին թէեւ աննշան էր, սակայն ունեցաւ այն խոշոր օգուտը, որ շերամապահները ծանօթացան Հայաստանի հունտին և համոզուեցին, որ այդ հունտը միանգամայն յարմար է Պարսկաստանի կլիմայական պայմաններին։

1928ի եղանակին Հայաստանից արտահանուել է երեսուն հազար տուփ հունտ, որից 24 հազար տուփը տարածուել է, իսկ 6 հազարը, ինչպէս եւ այլ հիմնարկութիւնների հունտերը, համեմատական չափով ոչնչացուել է, հունտի արժէքը շուկայում բարձր պահելու նպատակով։

Շերամի հունտը տարածուել է Գիլանի, Մազանդարանի եւ Աստարապատի շրջաններում եւ ստացուել է թէ՛ որակով եւ թէ քանակով ամենալաւ բերքը։ Իւրաքանչիւր տուփի միջին հաշւով տուել է 3 փութ բոժոժ, այն ինչ եւրոպական հունտերի տուփը առաւելն տուել է 2 փութ։ Այսպիսով, ստացուած բոժոժի որակի եւ քանակի տեսակէտից Հայաստանի հունտը պարսկական շուկայում կոտրել է մրցանիշը։ Ներկայումս Հայաստանի հունտի տարածման քանակի տեսակէտից բռնում է երկրորդ տեղը։ Առաջնութիւնը դեռ պատկանում է «Միհրան Խանճեան» ընկերութեան, որ այս տարի արտահանել է 44 հազար տուփ, որից տարածուած է 30 հազար տուփ, իսկ մնացածը ոչնչացուած է ըստ համաձայնութեան։

Այստեղ անհրաժեշտ է նկատել, որ «Մ. Խանճեան» ընկերութեան ներկայացուցիչ Պ. Ա. շատ Խանճեանը շատ բարեացակամ վերաբերմունք ցոյց տուեց Հայաստանի հունտի տարածմանը։ Հայաստանի հունտի մասին ստացուել են գոհունակութեան մի շարք վկայութիւններ ինչպէս պետական հաստատութիւններից, այնպէս եւ մասնաւոր շերամապահներից։ Շերամապահ գիւղացիութիւնը մեծ գովեստով է խօսում Հայաստանի հունտի առաւելութիւնների մասին եւ յոյս կայ, որ եկող տարի շերամի հունտի արտածումը եւ սպառումը կը հասնի 40 50 հազար տուփի։ Շերամի հունտի այս տարուայ արտածումը հաւասարում է հարիւր հազար րուբլու։

Գովելի է, որ Հայգիւղկոոպը շերամի հունտի, ինչպէս եւ այլ մթերքների արտածումը կատարում է ինքնուրոյն կերպով եւ ո՛չ համամիութենական չափանիշով, որի ամենակեր կաթսայի մէջ անշուշտ կը խեղդուէր Հայաստանի հունտի եւ այլ մթերքների արտածումը։

Հայգիւղկոոպի գործառնութիւնների մէջ դեռ շատ թերութիւններ կան։ Շատ անգամ Հայգիւղկոոպը կամ խորհրդային միութեան առեւտրական ներկայացուցիչները զուտ առեւտրական հարցերի մէջ, ինչպէս ամէն տեղ, աշխատում են մտցնել քաղաքական նկատումներ, որի հետեւանքով տուժում է առեւտրական գործը։ Այդ հանգամանքից աշխատում են օգտուել բախտախնդիր մարդիկ, ի վնաս Հայաստանի աշխատաւորութեան շահերին։

Ցանկալի էր, որ Հայգիւղկոոպի պատասխանատու ներկայացուցիչները, մի կողմ թողնելով քաղաքական անտեղի եւ վնասակար նկատումներ, ղեկավարուէին զուտ առեւտրական շահի տեսակէտներով եւ համախմբէին իրենց գործի շուրջը Հայաստանի գիւղատնտեսական արդիւնաբերութեան զարգացման բոլոր սրտացաւ կողմնակիցներին։

Այդ միջոցով է, որ կարճ ժամանակում հնարաւոր կը դառնայ մեր երկրի ապրանքների արտածման համար հաստատուն շուկայ գրաւել Պարսկաստանում։

ԴԻՏՈՂ

ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ ՖԻԼԻՊՊԷԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ֆիլիպէի շարժի աղէտեալներու օգնութեան յանձնաժողովին նախագահ Նրուանդ եպիսկ. խմբագրութեանս ուղղած, կարգ մը նամակներ, որոնցմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.

«Արձակուրդի առիթով Չրի Սեղանատունը գոցուած է։ Դադրած է նաեւ առողջապահական սպասարկութիւնը։ Միայն հացի բաշխումը առժամաբար կը շարունակուի։ Հասած գումարները պիտի տրամադրուին պատսպարաններու շինութեան, թաղապետութեան արդէն դիմում կատարուած է, երբ կամ աժան գնով 2500 քառ. մեթր տեղ մը տրամադրելու համար։ Հիւանդներու խնամարկութեան եւ կարօտեալներու օգնութեան գործը յանձնուած է, բառ, առաջնոյն, Աղքատախնամին (13 Յուլիս)։

. Խասքօվօյի մանկապարտէզի շինութեան սահմանուած 6000 ֆրանքն ընդունած եմ։ Քանի մը օրէն կը մեկնիմ Խասքօվօ թէ՛ տեղւոյն վրայ կացութիւնը ուսումնասիրելու թէ՛ ժողովուրդը հոգեպէս մխիթարելու։

Մայիս 14 — Յուլիս 12, Չրի Սեղանատան համար տրամադրուած է միայն 24.982 լէվա։

Շարժէն առաջ այդ գործը կը կատարէր որբախնամը. շարժէն վերջ, տիկինները ցրուեցան ամէն կողմ. անոր մանուկներու սպասարկութիւնը մնաց բարձի թողի։ Ա. Օ. Յանձնաժողովը աւելի լայն շրջանակին մէջ կատարեց այդ գործը։ Որբախնամը ունի 35-40.000 լէվա։ Յառաջիկայ դպրոցամուտին դարձեալ ինք պիտի ստանձնէ այդ պաշտօնը։

Թաղ. Խորհուրդ, Հայրենակ. միութիւններ, Ա. Օ. Յանձնաժողով, ամէնքը համաձայնած են յումէ չքաւոր աղէտեալից պատսպարաններ շինելու։ Այս մոօք դիմում կը կատարենք թաղապետութեան մօտ, երբ կամ երկար պայմանաժամով վճարելի, 2000 քառ.՝ մեթր գետին մը ձեռք բերելու համար։ Հասած գումարները այս նպատակին իրականացմանը պիտի յատ-

...ՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ...

...ԷՐ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

...ֆրանսական օրաթերթի մը ...Հայ մը պաշտօն ստանձնած ...հայկական աղտեղութիւններ ...ներելու: Երգչանիկը որուն ...աւ ինքնացուցադրելերը կը պար...խակայելս սեւ է: Գոհարա...ռաւ միջնորդներու գովքը ...կանքը թէ հո՞ն ոսկի հոր...ն ու խոստացողները տրամադիր ...ամէն սայթաքումի, որ քսա...ն մէջ լուռմայ մը եւս կը ձգէ. ...ամ՞նք թէ սուտը հո՞ն, ա...ութական բարոյականին հիմ...մերն է: Հո՞ն, կեղծիքն ու ...խէութիւն կը նորոգանան, կ'առ...ն բարդ գիտութեան մը դա...ումը: Դաւերը որ իրարու ...կը սարքուին անձայն, ան...մութին մէջ, անլուծելի ...ուածներ են մեզի՝ սրբա...ներու համար...

...մը բաւեր ապրուստ մը ապա...ելու, համեստ ու պարկեշտ: ...է, մանաւանդ չահիլ... ...ձայն, սխրագործութիւններ ...ենք,՝ ու զարմանքի մեր ...իր զսպելու համար, մատ ...ենք:

...կը հարցնենք Ֆրանսա...օրաթերթի հայ աշխա...ցին:

...Նչ պէտք ունի օտար պար...ու տալ եւ արդէն այլամերժ ...արակութեան մը առջեւ: ...Նչ կը յուսայ:

...մարդի՞կ աղտը, գգասամցնե՞լ ...իլե՞լ նոր սայթաքումները ...կարկանդակէն բաժին ապա...իր կարգին:

...ուած ազգափնամոլութիւն ...է, որ մեզի կը թելադրէ այս ...ումը.

...որ ամէն տեղ աղտ է ու ...լ, մաքրել ուր որ ալ գըտ...ի ան...

Բայց կայ նաեւ սա մէկը: ...աւացին՝ օտար ամբողջութիւ...կը դատէ նմոյշէն, միակէն ...ցոյց կը տրուի: Հին ու ...կրկնուած փորձերով գի...սա ցմրտութիւնը ու ...ամէն օր անոր դառ...ինը:

...՞նչ է ուրեմն ուզուածը: ...բաց Հայութի՞ւնը ցոյց տալ ...վրիպած նմոյշին, որ ...բացառութիւն չէ, բարե...գոնէ, սեղմ ու ցան...պիղծ մը մասնիկն է:

...չէ, ան ու չի կրնար ...հայ համեստ աշխատաւո...վաստակին, որոնք ա...առաջ առաւօտէն հն, ...ու գիտեն գոհանալ ...չափով:

...ֆրանսական օրաթերթին հայ ...աւելի լաւ չէ՞ր ...դաժան կեանքի մը ...տառապակոծ հերոսները ...օտար կարծիքին:

Մ. Ե.

...ՐԱՆ ՋԲՕՍՆՈՒ...

...ի մսուրը, Քէմալ ա...մը ունի, որուն մէջ 170 ...կարութեամբ եւ 35 մեդր

յաջողութեամբ աւազան մը շինել տուած է: Աւազանը՝ մանրանկարն է Ջամսք Քալէէն մինչեւ Վոսփոր ծովային տարածութեան:

Կազին երբեմն, երբ ուզէ սըրտին նեղութիւնը փարատել, կը մտնէ նաւակ մը ու յամրօրէն վեր վար կը չափչփէ աւազանը: Թերեւս իր կարօտը կ'առնէ այդ վայրերէն, ու հոն երթալ հաստատուելու իր փափաքը կը զսպէ այս կերպով.

Չէ՞ր կրնար նաեւ Հայաստանի մանրանկարն ալ շինել տալ իր ագարակին մէջ, եւ տունը մէջ մը, իր հետեւորդներով պտոյտ մը ընէր հոն:

Այս կերպով, կազին՝ իր ձեռքին տակ ունեցած կ'ըլլար «Հայաստան մը առանց Հայու» եւ նոր ու վտանգաւոր արշաւներու ախորժակներ ալ զսպուած կ'ըլլային: Թերեւս..., ո՞վ գիտէ:

—

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿՏԱԿ

Ամերիկացի միլիոնատէր մը այլանդակ կտակ մը պատրաստելէ յետոյ միայն կը մեռնի: 10.000 տոլար կը ձգէ իր քարտուղարին, 2500 իր ծառային: Բայց ցոյց տալու համար թէ չի մոռնար իր ընտանիքը ու գիտէ ազգականէ ազգական տարբերութիւն դնել, իր քոյրերուն կը կապէ ամսական 50 տոլար, իսկ իր երկու մանչերուն եւ երկու աղջիկներուն, միայն 100ական՝ ամիսը: Մնացեալ ամբողջ հարստութիւնը կը կտակէ իր նախընտրած աղջկան:

Հապա՞ իր կինը: Միլիոնատէրը այնքա՞ն ալ ապերախտ չէր որ մոռնար իր կենակիցը, որուն հետ քաշներ էր կեանքի քաղցր ու դառն պահերը.

Կտակած է անոր հինգ տոլար...

[illegible] ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Անգլիացի օրիորդ մը դրամ դիզելու համար, պարապուած մը բացեր էր Ջինաստանի բազմամարդ քաղաքներէն մէկուն մէջ, որ յեղափոխականներու ձեռքն ինկած էր:

Քաղաքին յեղափոխական կառավարիչը որ պայ մըն է, նախ բան չըսաւ. կը յուսար որ օրիորդը շուտով յուսախաբ կ'ըլլայ. բայց երբ տեսաւ որ իր զինուորները գունդ գունդ կը խուժեն պարապուած, հետեւեալ հրամանագիրը հանեց:

«Զարգանոց բացարձակապէս արգիլուած է քաղաքին մէջ, որովհետեւ կը վնասէ նոր սերունդի յեղափոխական գաղափա[illegible]»

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՄԵԾ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը, վերլուծելով Թուրքիոյ եւ օտար պետութեանց յարաբերութիւնները, կը գրէ.—

Ռուս-թուրք դաշնագրին ստորագրութենէն ի վեր, Ռուսիոյ ազդեցութիւնը զգալի կը դառնայ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան վրայ:

Քանի մը տարիէ ի վեր, Թուրքիա եւ Յունաստան կը վիճին Լօզանի դաշնագիրէն ծագած շարք մը խնդիրներու մասին, մանաւանդ փոխանակելի Թուրքերու եւ Յոյներու սեփականութեանց համար: Մինչեւ այսօր, Ազգերու Դաշնակցութեան կազմած խառն Յանձնաժողովը գրեթէ ոչինչ ըրած է եւ քանի մը հարիւր հազար սդերլին արժած է Թուրքիոյ եւ Յունաստանի: Այժմ յունական եւ թրքական կառավարութիւնները ուղղակի բանակցութեան մտած են, հաւանաբար Իտալիա, որ ջերմապէս կը փափաքի արագօրէն հաշտեցնել այս երկու երկիրները: Որովհետեւ, Իտալիա կ'ուզէ ոչ-յարձակման դաշնագիր մը կնքել Յունաստանի հետ, եւ կը կարծուի թէ յառաջիկային պիտի ջանայ զայն վերածել արեւելեան միջերկրականեան համաձայնութեան մը:

Անգլիոյ հետ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները կրնան բարւոք համարուիլ, առանց տաք ըլլալու: Առկախ մնացած քաղաքական կարեւոր խնդիրներ չկան երկու երկիրներուն միջեւ: Ֆրանքօ-թուրք յարաբերութիւնները այժմ դժուարին շրջան մը կ'անցընեն, սուրիական սահմանագլուխի տաղտկալի հարցին առթիւ: Ազգերու Դաշնակցութեան զանիացի պատուիրակին վճիռը գոհացուցիչ չի թուիր երկու կողմին համար ալ: Գերմանիա եւ Թուրքիա առեւտուր կ'ընեն սովորականին պէս, բայց քաղաքական տեսակէտէն իրենց յարաբերութիւնները մեծ արժէք չունին:

Ազգերու Դաշնակցութենէն դուրս մնալով, Թուրքիա առանձնայատուկ դիրք մը կը գրաւէ եւրոպական եւ ասիական քաղաքականութեան մէջ: Ասիոյ մէջ, կը ճանչցուի իբրեւ առաջնորդը արեւմտեան քաղաքակրթութեան Արեւելքի մէջ տեսակ մը կասկածանքով կը դիտուի, թէեւ մինչեւ տարեն հրաժեշտ կը տրէ Մուսթաֆա Քէմալի օրով կատարուած նշանակալից յառաջդիմութեան մասին: Վերջին տարիներու ընթացքին Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը կը վարէ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, եւ պէտք է խոստովանիլ որ ինք եւ իր պաշտօնակիցները մեծ ճարտարութիւն ցոյց տուին, միջին ճամբայ մը բանալով Խորհրդային Միութեան եւ Անգլիոյ միջեւ:

Այժմ հետաքրքրական է նկատել թէ իտալական ազդեցութիւնը պիտի բաւէ՞ Թուրքերը ռուսական շրջանակէն, թէ աւելի նշանակալից գործ մը պիտի կատարէ, օգնելով Թուրքիոյ որ միացնէ իր արեւելեան եւ արեւմտեան քաղաքականութիւնը:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Այսօր՝ Շաբաթ կեր տ'Օրսէէն հայ արիները կը մեկնին դէպի Պիէռվիլ, ուր պիտի բանակին քսան օր, ընկերակցութեամբ Ֆրանսացի [illegible] սկաուտներու, եւ փրոֆ. Մուրի որ Անգլիայէն պիտի հասնի Պիէռվիլ, քսան սկաուտներու ընկերակցութեամբ: Այս անգամ ալ օրերը պիտի անցնին գեղեցիկ յայտագրով եւ հայ արիները պիտի ծանօթանան շատ մը օտար խումբերու հետ:

⁂ Զօր Պէյտըն Փաուլ հայ խմբապետին ուղղած երկար նամակով մը իր հիացումը կը յայտնէ հայ սկաուտներուն, որոնք այնքան գեղեցիկ յիշատակ մը ձգած են Անգլիոյ մէջ: Աշխարհի բոլոր սկաուտներու պետը խորհուրդ կուտայ որ Հայերը սերտ գործակցութիւն մը ունենան ֆրանսացի սկաուտներու հետ:

[illegible] մասօրյն հրաւէրն է, զօր Պէյտըն Փաուլ կ'ընէ յառաջիկայ տարուան բանակումին մասնակցելու համար: Այս առթիւ հրաւիրուած են 50 ազգերու ներկայացուցիչները [illegible] ձամբ այցելեմ սկաուտներուդ եւ շնորհաւորեմ զիրենք» — կը վերջացնէ զօրավարը: Այս մասին, հոկտեմբերին պիտի սկսին բանակցութիւնները [illegible] է որ Պէյտըն Փաուլ անձամբ «Ջէմպորի»ի կը հրաւիրէ հայ սկաուտները:

⁂ Հայ արիները մեծ [illegible] ուշադրութեան մէջ են Անգլիոյ վերադարձէն ի վեր եւ շատ նոր տղաք սկսած են արձանագրուիլ խումբին մէջ: Բազմաթիւ հրաւէրներ կը տեղան հայ խումբին, մասնակցելու համար զանազան սկաուտական հանդէսներու:

⁂ Աշխարհի բոլոր սկաուտներու օրկանը, «Ջէմպորի»ն որ Լոնտոն կը հրատարակուի, իր Յուլիսի թիւին մէջ գրած է հայ արիներու նկարը — ինչպէս նաեւ անգլիերէն եւ ֆրանսերէն յօդուած մը՝ անոնց Անգլիոյ մէջ ունեցած գործունէութեան մասին:

Գ. Թ. Մ.

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

(Մեր [illegible] Թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 20 Յունիս. Ջերնավիցի մէջ մեռաւ Պուքովինայի հայ մեծահարուստներէն Քրիսթեա Հաճի: Հանգուցեալը Սուչովացի էր, եւ իր խնամքներէն մէկն էր վերածաղկեցնել Սուչավայի հայ գաղութը, երկսեռ որբեր բերելով, կրթելով եւ ամուսնացնելով հոն: Իր մաղձանքը, որուն համար նոյնիսկ պահ մը ծրագիր ալ մշակուեցաւ. մնաց առանց հետեւանքի: Չենք գիտեր թէ որեւէ կտակ ունի՞ հանրային նպատակներու համար:

⁂ Նոյն մէջ այս շաբթու մեռաւ տիկ. Փօփովիչ, որ Էջմիածնի կտակած է բնակարան մը եւ 50.000 լէյ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԻՏՈՒՆԻՆ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ — Անդրէ Լէրքէ գիտութեանց մագիստրոս՝ Լիէժի համալսարանին, գիտական շրջանակներու մէջ ծանօթ իր հնագիտական պեղումներով, ինչպէս բռնուեցաւ հաւաքելու մոլութենէն, որ զինքը մղեց գողութեան. բայց ամէն բան չէր գողնար ան: Կը վերցնէր միայն ինչ որ կրնար գեղարուեստական արժէք մը ներկայացնել:

Պարկեշտ ընտանիքէ սերած, բժիշկի զաւակ, իր երկրին՝ Պելճիքայի կողմէ, գիտական պաշտօններով մեկնեցաւ [illegible] մոլութենէն:

Յաճախ, գաղտագողի կը մտնէր գերեզմանատուները, ուր կը վերցնէր դամբաններու վրայ դրուած անօթներ, պորտրէտներ, արձանիկներ, եւայլն. Բայց չէր ծախեր զանոնք [illegible] համար այլ թանկագին առարկաներու պէս, խնամքով կը պահէր իր տան մէջ:

Վերջերս նորէն իր սովորական մոլութենէն մղուած, մտեր էր Փէր-Լաշէզի գերեզմանատունը եւ այն միջոցին որ կը փորձէր դամբանէ մը ներս մտնել, պահապան մը զինքը նշմարեց: Գիտական գողը հազիւ ժամանակ ունեցաւ նետուելու իր ինքնաշարժը զոր ձգած էր գերեզմանատան մուտքին առջեւ ու սպրդելու սկսաւ փախչիլ, բայց ոստիկանները հասան ետեւէն ու ձերբակալեցին:

Դատարանը զինքը դատապարտեց միայն վեց ամիս բանտարկութեան:

ՍԱՓՐԻՉԻՆ ՄՐՑՈՒՄԸ — Սափրիչներուն անունն ելած է իբրեւ խօսքի վաճառական որ գործադրել [illegible] կ'երեւի, մտադրած է կամ սրէնը հերքել, կամ բացառութիւն կազմել. որ կարճ խօսք մը միայն կ'ըսէ ու բերանը կը կղպէ: Անտրէ Ակրավիս.— այս է անունը հերոսին — կը բնակի Վէրսայլ ու կ'աշխատի [illegible] օր, [illegible] ներու պատրուակով, հեռացաւ իր տունէն, առանձին ձգելով կինը եւ իջաւ շիտ շիտակ Պիյեանքուրի շիտակը՝ գինետուն մը: Ուրիշ երկու անձերու ընկերակցութեամբ, գլուխը բաւական մը տաքցնելէ յետոյ, կը պատրաստուէր մեկնիլ, երբ գինետան սեմին վրայ, իր ընկերներէն մէկը, գրպանէն դաշոյն մը հանեց եւ առանց խօսք մը ըսելու զարկաւ սափրիչին կոկորդին: Վիրաւոր՝ Ակրավիս ինկաւ, իր կարգին առանց բառ մը ըսելու: Շուտով փոխադրեցին զայն հիւանդանոց, ուր ոստիկանական քարտուղարը երբ ուզեց զինքը հարցաքննել, տեղեկութիւններ քաղելու համար ոճրին ու ոճրագործին մասին, սափրիչը մէկ խօսք միայն ըսաւ ու լռեց.

— Կինս պիտի լուծէ վրէժս

Լռակեաց սափրիչ մը միայն կրնայ ըսել նման խորհրդաւոր խօսք մը: Ոստիկանը աւելորդ համարեց պնդել եւ անհրաժեշտ լուսաբանութիւններ քաղելու համար, հրաւիրեց սափրիչին կինը, որ յայտարարեց թէ իր ամուսնին խօսքը առեղծուած է իրեն համար:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՏԷՐ ՎԱՂԻՆԱԿԵԱՆ
ԵՒ
ԿԱՐՕ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
Ֆիլիպէ 22 Յուլիս 1928

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՅՈՒՏԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ՓԱԶԱՐՃԸՔ, (Ռումանիա).— Պուքրէշի «Նոր Արշալոյս» թերթի 3 Յուլիս թիւին մէջ, հրատարակուած էր քանի մը տող, որոնց համաձայն «[illegible]»ներ կը գործեն նաեւ Փազարճըքի մէջ, [illegible] «Յառաջ»ն ալ արտատպած էր այդ լուրը նոյն թերթէն:

Արդ, իմացէք որ ծայրէ ծայր սուտ է այդ պատմութիւնը: Մէկուն ձեռագիրը կեղծելով, գրկեր են «Նոր Արշալոյս»ի խմբագիրը գիւտ մը ըրածի պէս, թուղթին յանձներ է զայն, ո՞վ գիտէ ինչ մութ հաշիւներէ դրդուած:

Խ. [illegible]

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏԱՍԸ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, Թարգմ. Վ. Գէորգեան: Մատենաշար «Ջահակիր» թիւ 6: Պէյրութ, 1928: Գին 7 ֆրանք: Հասցէ.— V. Kévorkian, Rue Kasti No. 33, Beyrouth.

ԹՐԻԼԱԼԷ (քերթուած), Վ. Գէորգեանի: Մատենաշար «Ջահակիր» թիւ 7: Պէյրութ, 1928: Գին 4 ֆր.

ՑՈՅՑԻՐ ԵՒ ԽՈՅՑԻՐ, փրոֆ. [illegible] գանձէն, կազմեց՝ Նշան Պէկեան: Հրատ. «Հայ Դպրոց»ի, Ժընեւ. 1928:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 55

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԻՐԱՐՈՒ ԵՏԵՒԷ

Ան կը մոռնար որ այս անզգա[illegible]ութիւնը արժանի մահա[illegible]ի մը մեղմացուցիչ էր: Ան [illegible] կը մտածէր այս [illegible] քրիստոնեայ կնոջ, զոր [illegible] [illegible]ութեան պատճառը կը [illegible] էր: Ապոսոլլաս պարապին [illegible] մարդ չէր: Երբ արդէն, [illegible]ուած եւ անարգուած քրիս[illegible]ներուն հանդէպ՝ փաղաքուշ [illegible] պակասէն չէր նեղուած, [illegible] մեծաւորներուն առջեւ [illegible] ցածութիւնը զգացնելու [illegible] կը հանէր:

Ան նախ, սկսած էր Սէլիմ [illegible] քննել անոր շնորհները [illegible] Լուրեր բերած էր իր [illegible]: Ամէն ինչ պատմեց անոր: [illegible] երբ մեկնումի հրամանը տրուեցաւ զինուորներուն, գնաց Սէլիմի քով, եւ զայն ամէնէն աւելի յուզող խօսքեր ըսաւ անոր:

Այս խորթ բայց բարի հայրը, որ տանէնօք, իր պարանքին մէջ կը վախնար թէ մի գուցէ օր մը, Օրոս երբեւան ելլէ իր զաւակը՝ Ահմէտն ուզելու, լսեց որ Ապոսոլլաս կը խօսէր չէզոք գօտին, յաճախակի յարձակումներուն, [illegible] մասին ասոնց նպատակներուն, ինչպէս նաեւ խռէնի համար հաւանական վտանգներուն մասին կարճ, հաւատարմութիւն ամէնէն վստահելի շեշտերով, ան յորդորեց որ զօրախումբերու շարժման ընթացքին, խռէնը յանձնուի քանի մը վստահելի զինուորներու,—ինչպէս ինք.— որոնք զօրքին ետեւէն պիտի երթային, կառքով մը, որուն մէջ փակուած պիտի ըլլար փոքրիկ աղջիկը. պահակախումբ մը պիտի հետեւէր անոր [illegible] մէջ, որ Թրքական երկիր էր, ալ որեւէ վախ չպիտի մնար:

Սէլիմ հաւանեցաւ. Ապոսոլլաս [illegible] վրան կ'առնէր իրեն հետ առաւ Մուսթաֆան: Ան լաւ գիտէր պահպանել: Ան ալ քրիստոնեաներէն: Պէտք էր քիչ մը անոնց ցոյց տալ մահմետական ուժերու արժէքը: Շատ շանցած բոլոր աւազակներուն ալ գործը պիտի վերջացնէին Սիւս կողմէ, իբր երկնքի արդար պատիժ, Ահմէտ պիտի հասկնար թէ՝ Ապոսոլլաս երբեք չէր մոռնար:

ՓՈՔՐԻԿ ԺԱՆԸ

Ապոսոլլասի հրամայած զօրախումբը խուժեց Լազարինայի վրայ, որ փոշիներու մէջ թաղուեցաւ: Երբ փոշիները փարատեցան, գիւղէն տեսան որ կառք մը կը կենար մուտքին առջեւ եւ հեծելազօրքի խմբակ մը կը բռնէր դաշտը: Ապոսոլլաս սուրհանդակ մը զրկեց կառավարական [illegible]: Ահմէտ լուր կը կը զրկէր թէ կը փափաքէր իր յարգանքները մատուցանել իրեն եւ իր փաշա հօրը մասին լուրեր տալ [illegible], կ'աւելցնէ. չէր կրնար կառքէն հեռանալ, որովհետեւ փաշային կողմէ պաշտօն ունէր հսկելու իրեն յանձնուած աւանդի մը վրայ:

Ահմէտ ազնուէն եւ նորութենէն հմայուած, ինքն իսկ սուրհանդակին դէմը վազեր էր, եւ արդէն Ապոսոլլասի կը մօտենար: Ան ալ իր կարգին, սպային ընդառաջ կ'երթար, իր ամէնէն կեղծաւոր ժպտերեսով եւ իր տափակ ձեւերով, անմիջապէս բացատրեց Ահմէտի թէ լաւ լուրեր ունէր իրեն տալիք. թէ անշուշտ, անզգուշութիւն մըն էր որ կ'ընէր, բայց, էֆէնտիին հաճելի ըլլալու փորձութեան չէր կրնար դիմադրել Ահա, —եւ իր անպէտ ձեռը երկարելով, մեղմօրէն կառապանին նշան կ'ընէր որ մօտենայ: Ահա ուրեմն փաշան կ'ուզէր ամուսնացնել իր զաւակը [illegible] Եթէ Ապոսոլլաս պահ մը կանգ առեր էր Լազարինայի մէջ, կ'ուզէր Ահմէտի ցոյց տալ իր նշանածը, [illegible] որ, աղջիկը կ'ուզէր անպատճառ հանդստանալ: Ան արդէն իր ճամբէն առաջ բերած տպաւորութենէն կը հրճուէր, գիտնալով որ Ահմէտ շատ կը սիրէր [illegible], երբ Ահմէտ կատղած ու զայրացած, խենդի պէս ինքզինքէն դուրս ելած բռնեց Ապոսոլլասի ձեռքէն եւ սպառնաց որ անմիջապէս մեկնի:

Բայց միւսը կը խօսէր միշտ, ինքզինքը կ'արդարացնէր, ներողութիւն կը խնդրէր, փաշային խօսքը կ'ընէր, անոր հաւատարմութեան իր անձնուիրութեան. եւ այդ միջոցին, աղջնակի մը գլուխ, երբեւան կ'ելլէր կառքին դռնակէն, գլուխ մը՝ որուն միայն աչքերը կը տեսնուէին, շնորհիւ թուրք կիներու գործածած քօղին ու Լազարինայի կողմէ ուղղուած երկու փոքրիկ ձեռքեր՝ «ֆէրաճէ»յի մը լայն ծայրերը կը թօթուէին օդին մէջ եւ սրտակեղեք աղաղակներ որը կը թընդացնէին աղջիկը միշտ կը պոռար լալագին՝

— Մայրի՛կ, մայրի՛կ...

Ապոսոլլաս կրցաւ ինքզինքը զսպելու չափ ուժ ունենալ: Ալլահը իր ուզածէն աւելին կուտար. ան գիտեր որ ամուսնութեան մասին խօսելով, իր պետը պիտի սրտնեղէր բայց չէր գիտեր թէ՝ Ահմէտի նշանածը՝ աղջիկն իսկ էր անոր սիրուհիին: Այնպէս որ յետագայ ամբողջ տեսարանը գերագրգռեց իր մոլեռանդութիւնը:

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

մար, սկսեալ 1 Սեպտեմբեր 1928էն։Այս փոխատուութիւնը սահմանուած է խորհրդային միութեան ազգային տնտեսութիւնը բարձրացնելու։

Ի՞նչ կ'ուզեն Պաղեստինի Արաբները

Երուսաղէմէն կը ծեռագրեն Յուլիս 25 թուականով.— Արաբական 7րդ Համաժողովի Գործադիր Կոմիտէն, Երկուշաբթի օր հրաժարեալ մարզպան մարաջախտ Լորտ Փլըմըրի ներկայացուց երկար յիշատակագիր մը, որուն մէջ ձեւաւորուած են արաբական համաժողովին բաղձանքները։ Այդ բաղձանքներէն գլխաւորն է, ունենալ խորհրդարան մը եւ այդ խորհրդարանին պատասխանատու կառավարութիւն մը։ Յիշատակագիրը կ'ըսէ թէ հոգատարութեան պայմաններուն մէջ այդ իրաւունքը տրուած է Պաղեստինի ժողովուրդին։ Նոյնպէս կը պահանջուի Արաբներուն վերադարձնել քաղաքական այն ազատութիւնները, զորս անոնք կը վայելէին Թուրք տիրապետութեան օրով։ Կ'աւելցնէ թէ Պաղեստինի տնտեսական ներկայ գէշ վիճակը ցոյց կուտայ թէ գաղթային կառավարութեան ձեւը չի յարմարիր երկրին։

Լորտ Փլըմըր խոստացաւ այդ յիշատակագիրը ներկայացնել գաղթային նախարարութեան։

Կեանքը Եգիպտոսի մէջ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Գահիրէի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Եգիպտոսի Երեսփ. ժողովին եւ Ծերակոյտին նախագահները ներքին նախարարութեան ուղղուած նամակով մը կը պահանջեն որ խորհրդարանին բանալիները իրենց յանձնուին, վաւերի կողմէ որոշուած նիստը գումարելու համար։ Կը կարծուի թէ այս դիմումը պարզ ձեւակերպութիւն մըն է, որ անհրաժեշտ կը նկատուի իրաւագէտներուն կողմէ՝ օրինական հետապնդում կարենալ ընելու համար պետական հարուածին դէմ։

Ներքին նախարարի անունով, քաղաքին կառավարիչը հաղորդեց նախկին վարչապետ Նահաս փաշայի թէ գինքը անձնապէս պատասխանատու պիտի նկատէ, եթէ ո եւ է անկարգութիւն պատահի իր կազմակերպած հաւաքոյթներուն պատճառով։

Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացումը

Ռայխսթակի ընկերվարական նախագահ Լէօպէ, որ Վիեննայի մէջ ներկայ եղած էր Շուպէրթի ի պատիւ կազմակերպուած ցոյցին, Պերլին վերադառնալէ առաջ զանազան քաղաքներու մէջ ճառեր խօսեցաւ ջատագովելով Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միացումը (Անշլուս)։

Այզէնշթատի մէջ (Պուրկէնլանտ) Լէօպէէն յետոյ խօսք առաւ աւստրիացի երեսփոխան մը, որ ըսաւ թէ երբ երկու գերման երկիրներու միութիւնը կատարուած իրողութիւն դառնայ, Խտէնպուրկ քաղաքը Հունգարիայէն պէտք է առնուի։

.˙. Իտալական թերթերը հեգնական կերպով կը նկարագրեն Վիէննայի ցոյցերը, առանց սակայն անոնց իմաստը պզտիկցնելու։ «Ճոռնալէ տ'Իտալիա» դիտել կուտայ թէ խնդրոյ առարկայ չեն միայն մեծ պատերազմէն յետոյ կորսուած հողամասերը, ո'չ ալ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միցումը պարզապէս, այլ կ'ուզուի վերահաստատել տիտանեան տիրապետութիւնը ա'յնպէս ինչպէս հռոմէական-գերմանական Ս. Կայսրութեան օրով։

Նոր դաշնագիրը պիտի կնքուի Օգոստոս 27ին

Պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու մասին Պրիան-Քէլլոկ դաշնագիրը պիտի ստորագրուի Օգոստ. 28ին Փարիզ թէ տ'Օրսէյի ժամացոյցի սրահին մէջ՝ 15 երկիրներու դեսպաններուն կամ արտաքին նախարարներուն կողմէ։ 15րդ պետութիւնը պիտի ըլլայ Սպանիա, որովհետեւ Մատրիտի կառավարութիւնը ընդունած է առաջարկը՝ անպաշտօն բանակցութիւններէ վերջ։ Ստորագրելու համար Փարիզ պիտի գայ Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրէզէման. Իտալիոյ կողմէ պիտի գայ արտաքին փոխ-նախարար Կրանտի Մուսոլինի, որուն ձեռքն է 13 գլխաւոր նախարարութեանց ղեկը, չպիտի կրնայ բացակայիլ Իտալիայէն։ Անգլիոյ կողմէ պիտի ստորագրէ Չէմպըլէյն, Ճափոնի կողմէ պիտի ստորագրէ Փարիզի դեսպան Ատաչի։ Պիտի գայ նաեւ Ամերիկայի արտաքին նախարար Քէլլոկ։

Կացութիւնը Սերպիոյ մէջ

Հայր Քորոշէց եւս դժուարութեանց կը բախի նոր դահլիճը կազմելու համար։ Կառավարութեան մաս կազմելիք զանազան կուսակցութեանց պահանջները իրարու կը հակասեն թէ՛ անձերու եւ թէ նախարարութեանց բաշխումին մէջ։ Ռամկավարները կը պահանջեն ներքին, արտաքին եւ ելմտական նախարարութիւնները, մինչ արմատականները բացարձակապէս կը հակառակին։ Կուսակցութեանց պետերը ունկնդրութեան ընդունուեցան թագաւորին կողմէ։ Բանակցութիւնները տեւեցին ամբողջ օրը, առանց արդիւնքի մը յանգելու։

.˙. Պելկրատի դատական իշխանութիւնները կը շարունակեն Սքուփշինայի ծանօթ դէպքերուն քննութիւնը։ Հարցաքննիչ դատաւորը իբրեւ բողոքարկու լսեց խրուաթ կուսակցութեան պետ Ստեփան Րատիչը։ Այս վերջինը պահանջեց որ հետապնդում կատարուի քան արմատական երեսփոխաններու դէմ, որոնք բանաձեւ մը ստորագրած են՝ բժշկական քննութիւն կատարելու համար իր մասին։ Րատիչ նոյնպէս ամբաստանութիւններ ըրաւ Սքուփշինայի նախագահին դէմ, նախկին վարչապետ եւ պալատական նախարար։

.˙. Սոֆիայի թերթերը կը հրատարակեն օրինակը այն այցաքարտին, զոր Շթիպի հրամանատար գնդապետ Միխայլովիչ տուաւ Մոնչիլոֆի. Պելկրատի Ապահովութեան Տնօրէնին դէմ մահափորձ կատարողին՝ վկայելու համար թէ անիկա իրեն հետ Պելկրատ կը ճամբորդէ։ Այդ քարտը կը կրէ 1928 Մայիս 1 թուականը։

Պուլկար թերթերը այս առթիւ կը գրեն թէ Մոնչիլոֆ շարժած է սերպ իշխանութեանց հրամանով։

Թուրքիոյ փրանս. նոր դեսպանը

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ Արեւելեան ճեպընթացով հոն հասած է Ֆրանսայի նորընտիր դեսպան տը Շամպրէօն։ Կայարանը զինքը դիմաւորելու գացած են Պոլսոյ դիւանագիտական եւ հիւպատոսական մարմինը, ինչպէս նաեւ ֆրանս. գաղութը։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ
ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒՆ
ՇԱՎԻԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ եւ ՊԱՐ

Ժամը 3ին այցելութիւն խանասորի հերոս Իշխան Արղութեանի գերեզմանին։

Առնել թիւ 1 հանրակառքը եւ իջնել Շավիլ՝ Փիւի Սան Վէն. երկաթուղի Մոնփարնասի կայարանէն, իջնել Շավիլ։ Կարգադիր անդամներ պիտի առաջնորդեն ժողովուրդը։

Ամէն ոք ազատ է ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշը միասին ընելու։ Տեղւոյն վրայ ըմպելի, հաց, մրգեղէն և չոր կերակուրներ։

ԱՆԻԷՌ

կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» դպրոցի կողմէ
12 ՕԳՈՍՏՈՍ, ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ
5 Օգոստ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին
10 Պուլվառ Ռապաթօյի օդասուն պարտէզին մէջ
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։ Մուտքը ազատ է

ՎԻԷՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ
վաղը կիր. առաւօտ ժամը 7էն մինչեւ երեկոյ
Պիտի բանախօսեն՝ Ընկերներ Վ. Ջուլլէրեան և Հ. Ուզունեան

ՀՐԱՏ. Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. Կ.-Ի

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ»Ը

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ 40 ՖՐԱՆՔ
ԱՄԵՐԻԿԱ 3 ՏՈԼԱՐ, ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ 2 ՏՈԼԱՐ

Ստանալու համար դիմել՝ Imprimerie »Navarre» 5 Rue Gobelins, Paris, (France). կամ Hairenik Press, 13-15 Shawmut St. Boston, Mass. (U. S. A.). կը ծախուի նաեւ Յառաջի խմբագրատունը։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

կազմակերպուած եւրոպահայ կարմիր խաչի կողմէ
վաղը կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Սալօն Մասիլիայի մէջ
կը մասնակցին ֆրանսացի, ռուս եւ հայ երգչուհիներ, երաժշտագէտներ եւ դերասաններ։

Տոմսերու համար դիմել՝ Րիւ տիւ Միւզէ, թիւ 26, Պր. Իսրայէլեանի նպարավաճառատունը, իսկ հանդէսին օրը կիշէն։

Հ. Յ. Դ.

Աղնուվիլ-լէ-Կոնէսի Ռազմիկ խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին 4 Rue de Turin. Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 72 Rue Etienne Dolet. Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Լիոնի կոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Սեբաստահայերու Նահանգային միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիա ճաշարանի վերնայարկը, 61 Rue Monsieur le Prince. Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն, ընթացիկ խնդիրներ եւլն.։

ԼԻՈՆԻ Եւրոպահայ կարմիր խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին 34 Rue Villeroy Տիկ. Մկրտիչեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Փարիզի Հայ կաթոլիկ մատուռին մէջ, 128 Rue du Bac, ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի՝ Հ. Միքայէլ Քէչէճեանի հոգւոյն համար։ Փարիզի ժողովրդապետութիւնը կը հրաւիրէ ծանօթները՝ ներկայ գտնուիլ։

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՓ

ԱՏԱՆԱՆՔ

Տէսին. Շահգ.— 50.
Լը Փուզէն, Գ. Թ.— 35.
Վիվիէ, Վ. Մ. 45. Ղրկեցինք.
Տէսին. Յ. Պ.— 30.
Պառժոլ. Կ. Պ - 35.
Լիոն. Գործ.— 756.20.
Պոլէն. Զիւմ.— 35.
Մարսէյլ. Վ. Մ — 35.
Մարսէյլ. Գործ.— 543 20.
Հալէպ. Մ. Զ.— 100. Կարգադրեցինք.
Պէլֆոռ. Ա. Մ.— 5.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՅՈՒԼԻՍ 1928

29 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 711 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԱՆՇԼՈՒՍ"

Յաղթական երկիրներու մամուլը կը շարունակէ լարել միտքերը, Վիէննայի հոյակապ երգահանդէսին առթիւ, որուն մասնակցեցան 200-250.000 Գերմաններ, աշխարհի բոլոր մասերէն, բայց մանաւանդ Գերմանիայէն։

Կազմակերպուած՝ ի պատիւ հանճարեղ երգահան Շուպէրտի, երգահանդէսը ստացաւ քաղաքական ցոյցի մը հանգամանքը, ...շեշտելով Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացման, մէկ երկրի վերածման անհրաժեշտութիւնը «Անշլուս»։

Յաղթականները վրդովուած են մանաւանդ անոր համար որ, ցոյցին մասնակցեցան պաշտօնական անձեր, երկու կողմէն ալ։ Իսկ առանձնապէս գործօն դեր կատարեց Պ. Լէօպէ, Գերմանիոյ երեսփ. ժողովին ընկերվարական նախագահը։ Բերնէ ...երան, թերթէ թերթ շրջան կ'ընեն անոր շարք մը ճառերը։

Վերջինը խօսուած է կրաց, որ համագերման զօրաւոր ...երրոն մըն է Աւստրիոյ մէջ։

— «Մենք չենք փորձեր խուսափիլ ստոր ստոյգութեան մը կամ ...սր մը։ Մենք միայն կը յիշեցնենք օրէնք մը զոր ...մնայութիւնը ինք ստեղծեց, բայց կը մերժէ գործադրել գերման ...ժողովուրդին համար։ Գերման ժողովուրդը, որ ճարկադրուած է ...ազգերու դաշնակցութեան ուխտին այնքան աննպաստ որոշումները, կը կառչի այդ ուխտին միակ նպաստաւոր որոշման,— ...ն որ կը նախատեսէ թէ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ Գերմաններուն ...միանալու կամքը կրնայ իրագործուիլ։»

Այս խօսքերէն յետոյ, Պ. Լէօպէ պարզելով իր տեսակէտ...երը միացման ձեւերու մասին, կ'եզրակացնէր.

— «Ճարունակենք աշխատիլ այս ուղղութեամբ, ազգային միութեան մեծ գաղափարին համար։ Պիտի գա՛յ օրը, երբ Աւստրիոյ ներ...կայացուցիչներն ալ մուտք պիտի գործեն Գերմանիոյ խորհրդարանին մէջ»։

Թերթերը կը յիշեն տակաւին ուրիշ ճառեր, մինչեւ...

Ու կը հարցնեն,— երբ այսպէս կը մտածէ ու կ'արտայայտուի ընկերվարական մը, հապա ի՛նչեր կը ծրագրեն միապետականներն ու թունդ ազգայնականները...

Ֆրանսայի մէջ, շարք մը քաղքենի-պահպանողական թերթեր խաչակրութեան ձեռնարկած են, շարժումը իր սաղմին ...մէջ խեղդելու համար։

— Այս շարժումը դուռ պիտի բանայ նոր պատերազմի...։ Ի՞նչպէս կարելի է հանդուրժել որ Վիէննա եւ Պերլին ...ափսի գաղափարներ արծարծեն, երբ ամբողջ աշխարհ կը ...տորագրէ յաւիտենական խաղաղութեան դաշնագիր ստորագրել, նախաձեռնութեամբ Ամերիկայի...։

Ինչպէս որ, մեր դրամական հարցին մէջ, օրինական կայունացումէն առաջ տեղի ունեցաւ իրական կայունացումը, ...նչպէս ալ, քանի մը տարիէ ի վեր, Գերմանիա և Աւստրիա ի...կանին մէջ կը կազմակերպէին իրենց մտերմութիւնը, իրենց ...ութիւնը եւ վերջնական ձուլումը։ Պէտք է սկիզբէն արգի..., փոխանակ վերջէն միջոցներ ձեռք առնելու։

Գերմանիա, Վիէննայի երգահանդէսին առթիւ, Աւստրիան ...մեց իր թեւերուն մէջ, ինչպէս հայրը կը գրկէ իր զաւակը, ...րմանական հռչակաւոր երգին մէջ.

Մանուկն առած թեւերուն մէջ՝

Պինդ-պինդ գրկած կը տաքցնէր...

Բայց միայն ֆրանսական թերթերը չեն որ կը հրահրեն ...գիրը։

Նոյնքան իրար անցած են նաեւ հարեւանները,— անոնք ...օգտուեցան Աւստրիոյ-Հունգարիոյ քայքայումէն, եւ բաժ...ցին երբեմնի անյաղթ միապետութեան հողերը։

Այսպէս, կծու խօսքեր կ'արտասանեն Չեխերը, Իտալացիները եւ Հունգարացիները։ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միացման, ...ման հակառակ են նաեւ Լեհաստան եւ Եուկօ-Սլաւիա, ո...նց մէկը նոր կազմուեցաւ, միւսը երազածէն աւելին ստացաւ ...ճախացաւ։

Այս բոլորը կը բողոքեն ու կը սպառնան դաշնագիրներու ...ունով։

Բայց նո՛յն դաշնագիրները կ'ուզեն արժեցնել միացման ...սակիցներն ալ, այդ բոլոր երկիրներուն մէջ։ Մանաւանդ ...կերվարականները։

Ֆրանսայի մէջ ընկերվարա՛կանները չեն վարանիր պաշտպա... «Անշլուս»ի գաղափարը, իբրեւ բնական պահանջ եւ տրամա...նական հետեւանք ազգերու ինքնորոշման իրաւունքին։

«Լը Փօփիւլէր», ընկերվարական պաշտօնաթերթը, կը ...դէ «Անշլուս»ի դէմ սարքուած պայքարը, մինչեւ անգամ ...տելով Վէրսայլի դաշնագրին վերաքննութեան պէտքը. «Մեր ...մուլը յոռեգոյն կեղծաւորութեան մը կը դիմէ, միշտ յիշե... նախապատերազմեան Աւստրիան, եւ ոչ թէ այն մանրա...ր եւ տխեղծ պետութիւնը, զոր Վէրսայլի դաշնագիրը քար...ին վրայ մոռցաւ»։

Գիտակցաբար կատարեցինք այս թերթ ու դէմ քաղուածքները, ...ողջական գաղափար մը տալու համար ինքնաբեր եւ յարա...ն շարժումի մը մասին, որ ի՛նչքան հալածուի, այնքան ...տի ծաւալի, ինչպէս նման ձգտումները։

Անշուշտ մեզի չի՛յնար պաշտպանել այս կամ կազմին ...ակէտը։

Մենք պարզեցինք երեւոյթ մը, որ տարբեր մէկ երեսն է ...ովուրդներու դժգոհութեան, եւ պատերազմէն յետոյ կնքուած ...նագիրներու սնանկութեան,

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉ Է ՄԵՐ ՊԱՀԱՆՋԸ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, «Ցուսաբեր» կը գրէ (19 Յուլիս).

— «1926ի թուական տուեալներով.

Հայաստանը ունի 867.000 ազգաբնակութիւն եւ 27.000 քառ. քիլմ. տարածութիւն։

Վրաստանը — 2.621.000 ազգաբնակութիւն եւ 59.000 քառ. քիլմ. տարածութիւն։

Ազրպէյճանը — 2.301.788 ազգաբնակութիւն եւ 81.000 քառ. քիլմ. տարածութիւն։

Համեմատութեան դրէք այս թիւերը իրարու հետ, համոզուելու համար, թէ ի՛նչ ծանր ու անարդար վիճակ ստեղծուած է Անդրկովկասեան երեք հաւասար ազգերէն յատկապէս հայութեան համար։

Ի՞նչ է մեր պահանջը։

Աւելի քան համեստ եւ արդար առաջադրութիւն մը, որուն լուծումով վերստին գերակշիռ դերը Անդրկովկասի մէջ պիտի մնայ Վրաստանին եւ Ազրպէյճանին։

Պէտք է ընդարձակել արդի Հայաստանին սահմանները եւ մեր հայրենիքին կցել անկէ պոկուած հայկական հողերը, — Հայկական Բորչալուն, Ախալքալաքը, Լեռնային Գանձակը, Լեռնային Ղարաբաղը, Քիւրտկրալը, Շարուրն ու Նախիջեւանը։

Այս հողերու ընդհանուր տարածութիւնն է շուրջ 22.000 քառ. քիլոմեդր, մօտ 450.000 բնակչութեամբ։

Եթէ այս հողերը կցուին Հայաստանի, այն ատեն Անդրկովկասի երեք հանրապետութիւնները, փոխանակ վերը գծուած տախտակին, պիտի ունենան հետեւեալ պատկերը. –

Հայաստանը կ'ունենայ 50 հազար քառ. քիլմ. տարածութիւն, շուրջ 1.350.000 ազգաբնակութեամբ։

Վրաստանը կ'ունենայ 64 հազար քառ. քլմ., 2.470.000 ազգաբնակութեամբ։

Իսկ Ազրպէյճանը կ'ունենայ 70.000 քառ. քիլմ. տարածութիւն, 2.040.000 ազգաբնակութեամբ։

Եթէ այս ձեւով գծուին Անդրկովկասի երեք հանրապետութեանց սահմանները, այն ատեն հայութիւնը Հայաստանի մէջ կը կազմէ ընդհանուր ազգաբնակութեան 77 տոկոսը, բուն Վրացիները Վրաստանի մէջ կը կազմեն ազգաբնակութեան 58 տոկոսը (Մինկրէլներու եւ Աճարացիներու հետ 71 տոկոսը), իսկ Թիւրք-Թաթարները Ազրպէյճանի մէջ կը կազմեն ազգաբնակութեան 68,5 տոկոսը։

Ինչպէս կը տեսնէք, թուական տուեալները պերճախօս լեզուով կը խօսին ի նպաստ մեր դատին։

Անդրկովկասի իրական խաղաղութիւնը կրնայ հաստատուիլ ոչ թէ մեր մահուան, այլ նաեւ մեր կեանքի ու գոյութեան գնով»։

ՀԱՑԻՆ գինը, որ Յուլիս 26էն ի վեր 2.15 ֆր-ի կը ծախուի, 5 սանթիմ եւս պիտի աժաննայ Օգոստոս 2 Հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ։

«ՊԱՆՔ - ՏԸ - ՖՐԱՆՍ» շոգենաւով Ամերիկայէն Ֆրանսա փոխադրուեցաւ 8.505,486 տոլար արժէքով ձոյլ ոսկի, 154 տակառի մէջ դրուած։

Հ. ՔՈՐՈՇԷՅ յաջողեցաւ կազմել սիրալ նոր դահլիճը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վէնիզէլոս պատերազմ չպիտի ընէ

Սելանիկէն կը հաղորդեն թէ վարչապետ Վէնիզէլոս ընդունած է Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ զանազան կողմերէն եկած պատուիրակութիւնները։ Թրակիոյ պատուիրակութիւնը բարեգալուստի խօսքին մէջ Մեծ Յունաստանի մասին ակնարկութիւն բրած ըլլալուն, Վէնիզէլոս վճռական կերպով յայտարարած է թէ իր օրով Յունաստան պատերազմ չպիտի ընէ։ «Անոնք որ կը փափաքին պատերազմ ունենալ, պէտք է մաղթեն որ ինք հեռանայ ասպարէզէն, որպէսզի հրապարակ իջնեն պատերազմի պատասխանատուութիւնը ստանձնելու։

«Տարակոյս չկայ թէ լաւ պիտի ըլլար, եթէ Յունաստան պահէր իր գրաւած հողերը։ Բայց ինչ որ մեզի պատահեցաւ, արդիւնքն է միայն մեր սխալին։ Միւս կողմէ, իր ներկայ սահմաններուն մէջ Յունաստան բաւական ընդարձակ է։ Մեր սահմանները կ'երկարին մինչեւ Եփրոս։ կրնանք այս պայմաններուն տակ յառաջդիմել եւ զարգացնել երկիրը»։

Մակեդոնացիներու նոր եղայրասպանութիւնը

Փարիզի Սօֆիայի թղթակիցը կը հեռագրէ, Յուլիս 26 թուով.— Շարժուա սկիզբը բռնեցաւ թէ Իվան Միխայլոֆ պահանջած է գումարել Մակեդոնական Յեղափոխական Կազմակերպութեան համաժողով՝ տեղեկագիր ներկայացնելու համար զօրավար Փրոթոկէրոֆի սպանութեան մասին։

Համաժողովը «անպարտ արձակեց» Միխայլոֆը՝ Փրոթոկէրոֆի սպանութեան մէջ անոր պատասխանատուութենէն եւ վաւերացուց կազմակերպութեան գործերը վարելու մասին անոր հետեւած ուղղութիւնը։

Նշանակուեցաւ նոր կեդրոնական կոմիտէ մը՝ որուն անդամներն են Միխայլոֆ, Քուրթէֆ եւ Տրանկոֆ. այս վերջինը զաւակն է Մակեդոնական զօրաբանի նախկին սպայակոյտի պետի մը։ Համաժողովը նոյնպէս նոր ներկայացուցիչներ նշանակեց արտասահմանի համար, առանցմէ ամէնէն երեւելին է Գիւրկոֆ։

∴ Պուլկար-մակեդոնական սահմանագլուխին վրայ Յունտոլա լերան մօտ Յուլիս 25ին ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Մակեդոնական կազմակերպութեան երկու հատուածներուն, զօր. Փրոթոկէրոֆի վրէժը լուծել վճռած հատուածին եւ Միխայլոֆի կուսակիցներուն միջեւ։ Մէկ հոգի սպաննուած, բազմաթիւ վիրաւորներ։ Իշխանութիւնները միջամտելով ցրուեցին կռուողները։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Լեհաստանի բողոքը Մոսկուայի

Մոսկուայի լեհ դեսպան Պատէկ ամսոյն 25ին դիմում մը կատարեց Քարախանի մօտ, որ ներկայիս կը փոխարինէ Չիչէրինը, բողոքելու համար Կոմինտէրնի 6րդ համագումարին մէջ Բուխարինի խօսած ճառին դէմ։

Այդ ճառին մէջ, Բուխարին խօսելով լեհ համայնավար կուսակցութեան մասին, յայտ յայտնած էր թէ համագումարը մասնաւոր լիազօրութիւններ պիտի տայ գործադիր կոմիտէին՝ կարգի բերելու համար այդ կուսակցութիւնը, որպէսզի դառնայ Գ. Միջազգայինի գլխաւոր ուժերէն մէկը եւ պատերազմի պարագային կարենայ գործել իր իսկ կառավարութեան դէմ իբրեւ յեղափոխական կուսակցութիւն։

Պատէկ բսաւ Քարախանի թէ Բուխարինի ճառին իմաստը գործօն միջամտութիւն մը կը կազմէ Լեհաստանի ներքին գործերուն եւ հակառակ է Ռիկայի դաշնագրին 5րդ յօդուածին։

Ֆաշիզմը դպրոցներուն մէջ

Հռոմէն կը հեռագրեն.— Վարչապետ Մուսոլինի եւ կրթական նախարար Պէլլուցցօ հրատարակեցին կարգ մը հրամանագիրներ՝ կրթական բոլոր ճիւղերու մասին։

Այսուհետեւ Իտալիոյ նախակրթարաններուն մէջ աշակերտներուն դաս պիտի տրուի նոր դասագրքերու վրայէն, որոնք անոնց մէջ պիտի ստեղծեն ֆաշիստական առողջ ոգի։ Համալսարաններն ու բարձրագոյն վարժարանները տեղական իշխանութեանց կողմէ քննութեան պիտի ենթարկուին եւ պակասները պիտի լրացուին։ Համալսարաններուն մէջ գիտական նոր աշխատանոցներ պիտի շինուին։ Հնագիտական հետազօտութիւններու մասին եւս նոր կանոններ պիտի հրատարակուին։

Կառավարութեան նպատակն է «կատարելապէս» ֆաշիստացնել բոլոր դպրոցները, ո՛չ միայն անոնց ծրագիրները, այլ նաեւ ուսուցչական կազմը։

Մէկ միլիոն ոսկի բուրք ռամիկներուն

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ կարմիր Մահիկի կողմէ մեծաքանակ եգիպտացորեն դրկուեցաւ Գոնիա։ Աքսէրայէն գործաւորներ գացած են Քէօթահիա աշխատելու համար։ Սովահար շրջանի անգործ երկրագործները կ'աշխատցուին ճամբաները նորոգելու։ Ներքին գործավարութեան հրամանով, սովի ենթակայ վեց նահանգներու (Գոնիա, Աքսէրայ, Աֆիոն Գարահիսար, Գըրշէհիր, Եոզղատ, Էսկիշէհիր) ելմտացոյցերուն ճամբու շինութեան յատկացուած մէկ միլիոն ոսկիի վարկը ամբողջովին պիտի ծախսուի սովահար գիւղացիներուն վիճակին բարւոքման համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԿՈՏՐԻ՛ ԳՐԻՉԴ...

Քանաստեղծ Ջարենցը, անցեալ տարի, օրը ցերեկով, սրիկայական ցուցահանդէս մը սարքեց Երեւանի հրապարակին վրայ, ընտանիքի աղջիկէ մը պահանջելով «իրենը ըլլալ»։

Աղջիկը մերժեց, եւ քա՛ջ բանաստեղծը գնդակ մը սահեցուց, որ բարեբախտաբար վրիպեցաւ։

Դէպքը այնքան վրան-բաց էր, որ ճարկ եղաւ մէկդի դնել բոլոր հանգամանքներն ու սիմպտոմները, եւ ուղղակի բանտ առաջնորդել եղիշէ Ջարենցը։

Պարզ «ձեւ բանի»։ Բանաստեղծը ուզածին պէս կ'ապրէր բանտին մէջ, ազատ երթեւեկ ունենալով։

Աւտու մըն ալ,—ներուեց։

Իբրեւ թէ չափազանց ազդուած ըլլալով կնոջը մահէն, բանաստեղծը պիտի փճանար, եթէ աւելի երկար մնար բանտ։

Խորհրդային թերթերէն կ'իմանանք թէ՝ այս «ծնրադրութեան» շրջանին յիշատակները գրի առնելու է Ջարենց, «Երջանկութիւնները ուղղիչ տնից» խորագրին տակ։

Գրադատ մը, «Պրոլետար»ի մէջ, իր հիացումը յայտնելով այս գրքի մասին, կը թուէ անոր ցայտուն գիծերը.

— Եթէ կամենում էք մանուկ սերնդին առելութիւն ներշնչել դէպի Նիկոլայ վերջինի ռեժիմը, արտատպեցէք դասագրքերում այդ ցնցող նկարագրութիւնը, որը պարզ պատկեր է տալիս մեռեալ տների, մեռեալ մարդկանց, մեռեալ յարաբերութեանց մասին»։

Ուրիշ ճատուած մը.

— «... Իր յիշողութիւններում Չարենցը չեշտում է որ ուղղիչ տանը (բանտ) տեսել, գիտել եւ ապրել է մարդկային ամենասոսկալի տանջանքը — ազատութիւնից զրկուած լինելը։ Անցնելով այդ բովից, նա այժմ է միայն հասկանում երկնքի կապուտակի, Չրի կարկաչիւնի, սաղարթների սօսափիւնի եւ սիրուած մարդկանց արժէքը» եւլն.

Եւ ի՞նչ. — «Հեղինակը իր բարձր գեղարուեստական գըրուածքով վարակում եւ համակում է մեզ ատելութեամբ դէպի այդ գնտանները եւ դրդում պայքարել մարդկային ազատութեան համար»։

Հազա՛ր ապրիս, պօէ՛տ...

Հարց մը միայն — Նիկոլայ վերջինի զնտաններն ու ժանգոտ շղթաները յիշած ատեն, աչքերուդ չհանդիպեցա՞ն քաղաքական կալանաւորները, նոյնքան եւ աւելի դժոխային պայմաններու մէջ։

Չտեսա՞ր ճարիւրաւոր բանուորներն ու գիւղացիները, անասուններու պէս իրարու վրայ թխուած, անօթի-ծարաւ, գիշերցորեկ ենթակայ՝ գազանային, Թրքավարի տանջանքներու, աթարի ծուխին մէջ, մինչեւ անձնասպանութեան մղուած...

Կոտրի գրիչդ, պօէ՛տ, որովհետեւ սեւա՛ծ ես, գիտե՛ս, բայց կը լռես։

Չտեսնելո՛ւ, չգիտնալու կը զարնես, իբրեւ հասարակ սրիկայ...

ԱՐՇԱԻՐ

ԼԷՕՊ.ԷՆԹԱՆԻ կտակը բացուեցաւ առջի օր։ Միլիառատէրը ամբողջ հարստութիւնը կը ձգէ իր կնոջ։ Ո՛չ մէկ նուէր բարենպատակ հաստատութիւններու։

ԱՆԳԼԻՈՅ Թագաւորը հաստատեց Եորքի արքեպիսկոպոսին Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոս անուանումը։

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Պերլինի վեհաժողովին յիսնամեակին առթիւ, որ լրացաւ Յուլիս 13ին, Մ. Վարանդեանի մէկ երկար ուսումնասիրութենէն կը քաղենք հետեւեալ հատուածը (Հայրենիք Ամսագիր Թիւ 9, Յուլիս 1928).

Ցնծութեան օրե՛ր էին մեր դժբախտ ժողովրդի համար — ասկէ 50 տարի առաջ... Ռուս-Թրքական պատերազմը ցնցեր էր Թիւրքահայաստանը ծայրէ ի ծայր։ Պոլսոյ մէջ, իրաւ է, օսմանեան պարլամենտի բեմէն հայ պատգամաւորները կամայ թէ ակամայ կ'որոտային գարի ու ռուսներու դէմ եւ կ'արտասանէին Թիւրքամոլ ճառեր, ներբողելով օսմանեան հայրենախնամ ռէժիմը, բայց անդին, Թիւրքահայ գաւառը, որ լայնօրէն ճաշակեր էր այդ ռէժիմի բարիքները, ռուսասէր էր եւ Մոսկովի արշաւանքի մէջ կը նշմարէր միակ ելքը իր դժոխային վիճակէն։ Գաւառի համար Թուրքը յաւիտենական թշնամին էր, որմէ բարիք երբեք յուսալի չէր։ Դեռ նոր էր այդ Թշնամու ննջ ձեռքերով բորբոքուել վանի հրդեհը պահապան զօրքն ու ոստիկանները, միացած խուժանին, Թալանի ու կրակի էին մատնել Հայաստանի ամենահարուստ, ամենաշէն քաղաքը։

Պատերազմի յայտարարութիւնը կը հնչէր, որպէս ազատաբեր զօղանջ մը բազմաչարչար երկրի մը համար։ Գերութեան շղթաներու մէջ հեծեծող ժողովուրդը սիրտ առաւ, Թեւաւորուեցաւ եւ վերսկսուեցան 1828ի ռուս առաջին արշաւանքի տեսաբանները։ Խանդավառութիւնը հասաւ իր գագաթնակէտին, երբ իմացան, որ ցարական բանակին գլուխ կանգնած են հայ զօրավարներ։ Պատերազմի Թատրը Հայաստանն էր եւ հայազգի զօրավարները յաղթական Թափօրով էր, որ կ'անցնէին իրենց ցեղակիցներու մէջէն, գանոնք քաջալերելով ու յուսադրելով։

Ցնծութիւն էր եւ կովկասեան Հայաստանում։ «Հայասէր» էր ինքը փոխարքան, մեծ իշխան Միխայիլ Նիկոլայէվիչ, "Հայասէր» էին անդրկովկասեան իշխանութիւնները։ «Հայասէր» էր սպիտակ ցարը։ Հայասիրական Թռուցիկներ կ'ուղղուէին ռուսներու կողմէն հայ ժողովուրդին։ Մէկ խօսքով, ամէն հնարք ի գործ կը դրուէր — ինչպէս 1826ի օրերուն, ռուս-պարսկական պատերազմի ատեն — սիրաշահելու հայութիւնը, վաստկելու անոր գործօն համակրանքը, որ այնքան անհրաժեշտ էր ռուսաց զէնքի յաջողութեան համար։ Հայ. զօրավարները — Լօրիս Մելիքով, Տեր Ղուկասով, Շէլկովնիկով, Լազարով — լաւագոյն միջոցն էին հայութեան մէջ ռուսանպաստ տրամադրութիւն ստեղծելու համար։ Արշաւանքէն քանի մը օր առաջ, Լօրիս Մելիքով իրեն ենթակայ քաննեւուլթ հայ սպաներու հետ գնաց Էջմիածին Հայոց կաթողիկոսի օրհնութիւնն առնելու։ Լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ սահմանի միւս կողմը, յորուցանելով աննկարագրելի բերկրանք Թուրքահայոց մէջ։

Եւ ամբողջ արշաւի միջոցին Կարսէն մինչեւ Էրզրում, զօրավարը ամենուրեք կը շեշտէ իր հայ լինելը, կը հաւաքէ քաղցրութեամբ Թուրքահայերուն ընդունիլ ցարի հպատակութիւնը, որու տակ պիտի ապրին խաղաղ ու երջանիկ, անխախտ պահելով իրենց լեզուն, կրօնը, ազգութիւնը։

"Ռուսաց ցարը —կ'ըսէր ամէն տեղ Լօրիս Մելիքով, դիմելով հայ ու խառն բնակչութեան — ձեզի չէ, որ պատերազմ կը յայտարարէ, նա բնաւ չուզեր բռնանալ ձեր լեզուի, կրօնի ու սովորութիւններու վրայ։ Ահա, օրինակ, ես ինքս Դուք գիտէք, որ ես ծագումով ռուս չեմ, այլ կը պատկանիմ հայ եկեղեցուն եւ իմ մայրենի բարբառը հայերէնն է։ Սակայն, այդ չարգիլեց ինծի դառնալ ցարի զօրքերու հրամանատար, վասն զի ցարը կը գնահատէ իւրաքանչիւրին ըստ անոր արժանաւորութեանց, առանց հաշուի առնելու, թէ արդեօք նա ուղղափա՞ռ է, հա՞յ է թէ մահմէտական։ Ապրեցէք խաղաղ ու ապահով, ոչ ոք չպիտի դպի ձեր անձին, գոյքին, կրօնքին ու սովորոյթներուն։ Ձեզմէ մէկ բան միայն կը խնդրենք — չընդդիմանալ մեր կառավարութեան ու մեր զօրքին» *

Այդ խօսքերը ելեքտրական հոսանքի պէս շրջան կ'ընէին Հայերու մէջ եւ հայազգի գեներալին Էրզրումի ու այլ վայրերու հայութիւնը կը դիմաւորէր աննկարագրելի ցնծութեամբ։ Նոյն գրկաբաց ընդունելութիւնը կը գտնէին եւ միւս հայ հրամանատարները։ Կը թուէր թէ այլեւս վերջ դրուեցաւ հայ ժողովրդի չարչարանքներուն, իսկ միամիտները կը կարծէին, թէ հայ զօրավարներու Թեւերուն վրայ հայոց ինքնավարութեան պատափարն էր, որ կ'արշաւէր դէպի Թուրքահայաստան։

Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ ռուս բանակը, Թուով մօտ 300 հազար, հանդիպեց մեծամեծ խոչընդոտներու։ Թուրքաց զօրքի հրամանատարն էր համբաւաւոր Օսման փաշա, որ քանի մը անգամ նեղը ձգեց ռուսները եւ երկար ատեն անշարժութեան մատնեց ռուսական բանակը։ Պլեվնա պաշարուեցաւ ռուսներու կողմէ։ Բալկաններում դաժան ձմեռն էր եւ պատերազմը կը մղուէր անանցանելի կիրճերում, սառնամանիքներու, բուք ու բորաններու մէջ։

Ռուսները ի վերջոյ յաղթանակեցին։ Այնուհետեւ, Թուրքիան շարք մը ցաւագին պարտութիւններէ ուժասպառուած, յաղթական Ռուսիոյ ոտքերու տակ էր։ Ռուս բանակը հասեր էր Ադրիանուպոլիս, ուրկէ կը սպառնար կ. Պոլսին.. Թուրք կառավարութիւնը շտապեց ընդունել երթալ ռուսական պահանջներուն եւ ստորագրուեցաւ Սան Ստեֆանոյի դաշնագրութիւնը (3 Մարտ 1878)։

Այդ դաշնագրով լիակատար անկախութիւն ստացան Մոնտէնէգրօ, Սերբիա եւ Ռումանիա։ Ստեղծուեցաւ նոր քրիստոնեայ պետութիւն մը —Բուլգարիա, ոչ իբրեւ անկախ, այլ միայն ինքնօրէն իշխանութիւն մը, սուլթանի հարկատու։ Այդ նոր պետութեան մէջ կը մտնէին բուն Բուլգարիան, Արեւելեան Ռումելիան եւ Մակեդոնիայ մեծագոյն մասը, մօտ չորս միլիոն բնակչութեամբ։ Ինքնավարութիւն՝ նաեւ Բօսնիա-Հերցէգովին։ Վերջապէս 16րդ յօդուածը —Հայերու համար։ Ռուս զօրքը չպիտի ելնէր Էրզրումէն, մինչեւ որ չիրագործուէին Հայոց կեանքն ու գոյքն ապահովող որոշ բարեփոխումներ։ Բաթումը, Բայազէդը, Կարսն ու Արտահանը —մօտ 30 հազար քառ. մղոն Թրքահայ հողերէն— կը կցուէին Ռուսաստանի։

Սան Ստեֆանոյի դաշնագրութեան դէմ ծառացաւ Անգլիա, որ չէր ուզեր Թուրքիոյ անդամահատումը։ Հակառակեցաւ եւ Աւստրիա, որ կը պահանջէր աւարի իր բաժինը։ Երկուքն ալ դէմ էին «Մեծ Բուլգարիա»ին, որ պիտի լինէր Ռուսիոյ ճորտը։ Եւ երկուքով սկսեցին սպառնալ Ռուսաստանին։ Աւստրիա զօրաշարժ սկսեց Դալմատիոյ մէջ, իսկ Անգլիա ղրկեր էր արգէն իր նաւատորմը դէպի Իշխանաց կղզիները։ Բրիտանական դրահաւորները կանգներ էին կ. Պոլսոյ դիմաց, որպէս աւաւոր սպառնալիք ընդդէմ Ռուսիոյ եւ որպէս հզօր պահապան Թուրք կայսրութեան։ Եւ Անգլիա կնքեց գաղտնի դաշնագիր Թուրքիոյ հետ, որով կը պարտաւորուէր պաշտպանել Ասիական Թուրքիոյ հողերը Ռուսներու գալոց յարձակումներու դէմ, առոր փոխարէն գրաւելով Կիպրոս կղզին (4 Յունիս 1878)։

Հակահայ դաշնագիրն էր...

Լորտ Բիկօնսֆիլդ պահանջեց գումարել վեհաժողով։ Առոր կողմնակից էր և Բիսմարկ։ Ռուսիան այլեւս ուժ չունէր ընդդիմանալու։

Եւ գումարուեցաւ Բերլինի վեհաժողովը 1878 Յունիս 13էն մինչեւ Յուլիս 13)։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

(*) Turcs et Russes. la Guerre d'Orient. 1877. Paris.

"ՔԷՄԱԼԻ ԹՈՒՐՔԻԱՆ,,

Վերջերս առիթ ունեցանք ներկայացնելու իտալացի հեղինակի մը գիրքը, «Քէմալի Թուրքիան», առանձնապէս Հայերու վերաբերեալ մասերը քաղելով:

Բարեկամ մը, որ Թղթատած է ամբողջ գիրքը, մեզի ղրկած է հետեւեալ նոր ամփոփումը:

ԽՄԲ.

«Քէմալի Թուրքիա» գիրքին հեղինակը Ք. Կոռնէլիօ տի Մարկօ, որ կ'երեւի քանի մը տարի Թուրքիա, կամ աւելի ճիշդ Պոլիս ապրած է, առիթը ունեցած է ուսումնասիրելու ոչ Թէ Արեւելքի ժողովուրդները, որ կ'ընկճուէին Թուրք բռնապետական լուծին տակ, այլ խիստ սահմանափակ միջավայրի մէջ գտնուող Թուրք պետական պաշտօնեաներ կամ անձեր, որոնցմէ քաղած է իր ուսումնասիրութիւնը։

Առ հասարակ Արեւելք պտոյտի եւ կամ ուսումնասիրութեան համար եկող Եւրոպացիները, իրենց տպաւորութիւնները, գաղափարները կը կազմեն քանի մը անձերու տուած տեղեկութիւններէն։ Այդ տպաւորութեանց բարի կամ չար, նպաստաւոր կամ աննպաստ ըլլալը կախուած կ'ունենայ տեղեկատուներու անհատական կարծիքէն։ Ազգութեամբ, կրօնքով, սովորութեամբ եւ բարքով եթէ ոչ հակոտնեայ գոնէ տարբեր համբորդ մը, ինչպէ՞ս կրնայ ճիշդ, յստակ եւ անկողմնակալ գաղափար մը կազմել, երկու երեք ամիս մնալով Արեւելքի պէս երկիր մը։

Երիտասարդ Թուրքերը եւ ներկայիս քէմալականները քաջ համոզուած ըլլալով այս կարեւոր կէտին, ամէն ճիգ գործ դրին, որպէսզի Պոլիս եկող եւրոպացի այցելուները չէզոքացնեն, հեռացնեն այն ամէն լրագրողներէ, նախ խառնակ քրիստոնեաներէն, որոնք կրնային կերպով մը լուսաբանութիւններ տալ շատ մը տխուր դէպքերու մասին։

Ճիշդ այս պատճառով է որ այժմ խստիւ արգիլուած է քրիստոնեաներուն թարգմանիչ-առաջնորդի (guide - dragoman) դերը կատարել Պոլիս եւ առ հասարակ Թուրքիա այցելող զբօսաշրջիկներու քով։ Արբայ Jos. Delarue երբ Կիլիկիոյ ջարդերէն ետքը Կիլիկիա գացած էր, մէկէ աւելի հաճոյակատար եւ համակրելի «Ժէօն Թիւրքեր»ու ներգամիտ ծառայութիւնը մերժելու ստիպուած էր։ Նախընտրած էր ուղքով, «մուհաճիր»ի կառքով, գրկանք եւ նեղութիւն քաշելով գիւղէ գիւղ, քաղաքէ քաղաք պտտիլ, քան թէ կուսակալին թիկնապահին ընկերակցութեամբ, եւ ազնուօրէն (իմա՛ ներգամտօրէն) իրեն տրամադրութեան տակ դրուած ինքնաշարժով։

«Մուսթաֆա Քէմալի Թուրքիան»ի հեղինակը Թէեւ կողմնակալ ոգիով գրած չէ իր գիրքը, սակայն ինքն իրեն հակասող, վերը գոված, քանի մը էջ ետքը պարսաւող, աջ ու ձախ, կծու և անտեղի քննադատութիւններ արձակող, եւ Արեւելքի ժողովուրդներուն տեղային սովորոյթներուն, եւ հոգեբանական վիճակին եւ զգացումին հիմնովին անտեղեակ լեզու մը ունի։

Պոլիս նստող մը չի կրնար գիտնալ Թէ Նիկոմիդիա և Պրուսա ինչե՛ր կ'անցնին։ Պոլսէն Լսկիշէհիր եւ Էնկիւրի ճամբորդող մը չի կրնար գիտնալ Թէ Սամսոնէն Խարբերդ ճամբորդող մը որքան անախորժ անակնկալներու կ'ենթարկուի, ո՛ւր մնաց օտար մը, Եւրոպացի մը, որ իր երկրին իրեն հայթայթած դիւրութիւնէն, ու ապահովութենէն եզրակացնելով, փորձէր եւ յաւակնէր։ Հեղինակը կը Թուի ըլլալ, Պոլսոյ դեսպանատան դիւանագէտ պաշտօնեայ մը, որուն պաշտօնն է Թուրքիոյ մէջ ձեռք բերել առեւտրական յաջողութիւններ։ Եւ այս շահագիտական նպատակին ո՛ր ազգը կամ պետութիւնը որ մրցակից կ'երեւայ, անխնայ կը ձաղկէ։ Այդ ոգին կը սրէ իր գրիչը Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Յունաստանի դէմ։

Գալով հայ ազգին մասին իրեն ունեցած գաղափարին, չեմ գիտեր ինչպէս որակեմ իր ոճը։ Շռայլօրէն գովասանքներ կը հիւսէ Հայուն հանճարին, իմաստութեան, ճարպիկութեան, մանաւանդ առեւտրական ասպարէզին մէջ ունեցած գերատիճան հմտութեան։ Կ'ընդունի, կը խոստովանի Թէ Հայը ամէն տեսակէտով կը գերազանցէ Արեւելքի ուրիշ ժողովուրդները։ Նոյն իսկ տեղեկարահոչակ Հրեան, իր կարծիքով գլուխ կը ծռէ Հայուն առջեւ։ Կը Թուէ ուրիշ շատ մը բարեմասնութիւնները, յատկութիւնները Հայուն, եւ անմիջապէս յետոյ, գրիչը խոյնին Թաթխելով կը սկսի այնպէս վարկաբեկել Հայը, որ աշխարհիս ամէնէն՝ ցածը, վատոգին, խարդախը կ'ըլլայ։

— «Հայաստա՛ն, անիծեալ երկիր», կը գոչէ. յեղափոխական ժողովուրդ առանց ուժի. կազմակերպել չգիտցող ցեղ մը, անգիտակից արժանապատուութեան, մութի եւ շուքի մէջ ապրելու վարժ ըլլալով, սովորած է մատնութեան եւ յեղափոխութեան. կ'արտասանէ որպէսզի ջարդուի. կը հպատակի առանց համոզման, կը կռուի առանց յոյսի, կը պատերազմի առանց կորովի. Հրէի եւ քրիստոնէի միջնեղ բան մը, երկուքին ախտերն ու Թերութիւններն ունի, առանց անոնց բարեմասնութիւններն ու արժէքն ունենալու»։

Ուրիշ տեղ մը կը գրէ.

«Հայերը կ'անգիտանան միութիւնը. ոչ հայրենիքի և ոչ ալ նուիրապետութեան զգացում ունին. քրիստոնէական կրօնքը անոնց մէջ ուժովցուց այդ անըմբռնելի վիճակը իր բարոյական միջազգայնականութեան։ Ամէն առիթէ օգուտ քաղելու դէբեւ դանդաղապէս յատկութիւն ունենալով, կը յարմարին ամէն վիճակի եւ դէպքերու. կրնամ ըսել Թէ երախտագիտութիւն չունին։ Ոչ մէկ բան անոնց համար հրապոյր ունի»։

Յետոյ, կարեկցութեան զգացում մղուած իբրեւ կաթոլիկ և իտալացի, կը ջանայ գտնել սըր տին մէջ այս խօսքերը։ — «Դատապարտեալ ազգ»։

Վերի գովասանքները եթէ համեմատենք այս նախատական խօսքերուն հետ, անտարակոյս կուզանք եզրակացնել Թէ հեղինակը իր ալեղօրէն հակասող խօսքերով եւ Հայը պարսաւելով Քէմալի Թուրքերուն քով բարի շնորհ գտնելու ձգտող մարդ մըն է, եթէ Հայերուն քանի մը Թըրքական նահանգներ տրուէին, պիտի տեսնէինք որ այս գրպարտիչ եւ վարկաբեկող հեղինակը ի՛նչ անուշ գովասանքներ պիտի շռայլէր Հայերու մասին, առեւտրական մենաշնորհ մը, ներածումի առաւելութիւն մը ձեռք բերելու համար։ Հայուն ամենամեծ սխալը, ամենատխուր Թերութիւնը եղած է անդիւանագիտօրէն վստահիլ եւրոպական պետութեանց խոստումներուն եւ աջակցութեան։

Բայց զարմանալին այն է որ, հեղինակը կը հարուածէ, կը դատափետէ նաեւ նոր Թուրքիան։ Իրեն համար Մուսթաֆա Քէմալը, եւրոպական նոր գլխարկով եւ տարազով, սակայն հին Թըրքական գլուխով եւ ամէնէն խորամանկ Մաքիավէլիսմով տոգորուած, անորակելի, անըմբռնելի անձ մըն է։

«Էնկիւրին վստահօրէն համոզուած է Թէ, կը գրէ, ամէն Եւրոպացի որ Թուրքիա կուգայ, շահադէտ կամ անոր նման բան մըն է. ինչպէս իր հարէմին, նոյնպէս ալ իր երկրին վայրագօրէն նախանձոտ է. օտար նաւերին գիծերը, քրիստոնեաներու ձեռքն եղած ամէնէն ձեռնհաս եւ պիտանի հաստատութիւնները, ճարտարուեստը, դպրոցները, լրագիրները, անոր սրտին փուշ եւ աչքին մէկ-մէկ որսածայր գամեր են։ ...Կ'երկարէ, կը յետաձգէ իր պայմանագիրը, կը խուսափի յանձնառութենէ, կը խոստանայ եւ չի կատարեր։ Եւրոպան ուսումնասիրած է՝ ոչ Թէ բարի եւ օգտակար մասերը իր երկրին մէջ ներմուծելու համար, այլ անոր խարդախ եւ ներգամիտ դիւանագիտութիւնը իւրացնելու համար.... Կ'ուզէ Ֆրանսան վտարել Սուրիայէն, կ'աշխատի Անգլիան վանտել Իրաքէն... իւրացնել, կուլ տալ ծխախոտի բէժին... ազատիլ Հանրային Պարտքի մղձաւանջէն. »

Կ'երեւի հեղինակը օրը օրին հետեւած է վերջին դէպքերուն, թէ՛ Թուրք, Թէ օտար մամուլին գրածներուն, ոչ միայն երեսփոխանական ժողովին, այլ նոյն իսկ Թուրքիոյ ճակատագիրը իրենց ժանիքներուն մէջ ունեցող քանի մը ազդեցիկ անձերու ներքին եւ ընտանի կեանքին։ Եւ որովհետեւ, հակառակ այնքան փաղաքշող եւ փայլուն նկարագրութեանց, Նոր Թուրքիան հինէն աւելի ախտեր, Թերութիւններ, ստարատեաց եւ յաւակնոտ, ամբարտաւան ու խրոխտ ընթացք մը ունի, հեղինակը վեց-եօթը էջ լեցուցած է Նորակազմ Թուրքիան վարկաբեկելու համար։ Սակայն չմոռնամ աւելցնել Թէ երկու էջ յետոյ, բոլորովին մոռնալով քիչ առաջ բառերը, պարսաւածը կը դրուատէ, նախատածը կը գովէ, անիրաւը արդար, խարդախ ստախօսը խորամանկ դիւանագէտ, փոքրոգին դիւցազն կը դարձնէ։

Երբ երկու բարեկամներ, իրարու հետ անհաշտելի վէճ մը ունենան, կը սկսին հին խնդիրներ արծարծել։ Ճիշդ նոյնը կը կատարէ մեր աննկարագիր հեղինակը։ Իզմիր արշաւող յունական բանակէն սխը լուծելու համար, Իտալիան գաղտնի կերպով քէմալական ուժերուն սատարեց էր ետք երբ յուսախաբ եղաւ, այլեւս չկարենալով մարսել այս դիւանագիտական անանկութիւնը, սկսաւ Թափել իր սրտի Թոյները քէմալականներու դէմ, որոնք վայրկեանական թշնամի, ապերախտ, որ եւ է աջակցութեան անարժան արարածներ եղան։

«Մենք մեր ժպիտ, արցունք եւ խօսքեր չէ որ կը սպասենք, կ'ըսէ, Թուրքիայէն այլ գործնական երախտագիտութիւն։ Լօզանի դաշնագրին ատեն մեր տուած ազդեցիկ աջակցութիւնը ոչինչ արդիւնք ունեցաւ, ոչ յստակ եւ ջինջ կացութիւն մը, ոչ նախապատուութիւն մը եւ ոչ ալ շահաստան մը։ Նոյնիսկ սոյն դաշնագրին վաւերացման մէջ մեր առաջին ըլլալը չարգի...

...ներ որ Թուրքերը ...մեր վրայ յարձակէին, միշտ իրենց մամուլը ... կերպով հասարակաց ... մեզի դէմ հրահրէր։

«Թուրքիան ունի ...մայի երկիրներ, չունի ... եւ միջոցներ զանոնք ... սակայն Թոյլ չի տար ... մշակէ. բժիշկներ չունի ... կայն օտար հիւանդանոց... փակէ, դպրոցներ չունի, ... կայն խոչընդոտներ կը ... ցանէ իտալական դպր... դէմ... ոչ մէկ դիւրութի... գիջում, եւ ոչ մի պետ... դրամի պէտք ունենայ... եւ հարուստին դիմելու... քատին եւ տնանկին ... անոնց որոնք իրենց վ... կիւղ չեն ազդեր։ Մ... գործաւորը անոր աչքին ... մըն է. իւրաքանչիւր ... կան մէյ մէկ զօրավ... վերջին տարիներուն, ... րուն Հռոմի եւ Էնկիւրի... քանի քանի երազայի... բաղձներ չհրատարակ...

Եթէ հեղինակը ... տպաւորութիւնը ըսէ ... անտարակոյս պիտի ... լեզուն, քանի որ աչքի ... եւ Իտալիոյ յարաբեր... ըը բարելաւուած են։

Հեղինակը կը խօս... Սուրիոյ, Իրաքի, Պ... Մուսուլի, Նեգուցներու... մամուլի, կուսակցութ... փոքրամասնութեանց ... կայն միշտ տխուր եւ ... ներով։

Իտալացի բարեկամ... այդ գիրքը ճ. մարտ... քով կարդացած էր, ... ներում խնդրեց մեզի ... նախատինքին համար...

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԻԱԿԻԼԷ...

ռուսական պալ...

Տիակիլէֆ խումբի ... մէկերորդ այցելութի... հանդիսացաւ այս շրջ... ամէնէն ուժեղ, գեղարու... ղէպքերէն մէկը։ Սառ... րի Թատրոնը լեցնող... Թիւնը՝ այս անգամ ... գտաւ արդիական ... խորացնող նորութի... գմայլեցաւ։ Տիակիլէ... մարդ չէ, այլ հանդիս... որ իր ներկայացումի... վայելք ամէն անկիւն... ստանալու տպաւոր... այլազան կողմերէ ... ընդունակութիւնն է գ... գիական երաժշտակ... անտիպ գործեր, ընտր... պատասխան գեղանկ... ներդաշնակութիւն պահ... բողներ ու նկարիչներ... րել նիւթը ու ինքնուր... շակով մը կապել առա... ու բեմադրել։ ... Լենինգրադէն մինչեւ ... եւ, որպէսզի քաղաքէ ... չպատահի ոչ մէկ ... պակաս, ան իր հետ կը ... ցնէ երաժշտական խու... արուեստագէտներէն ... լեկտրական լոյսերու ... ու հագուստներու ... Արդի ամէնէն մեծ... միշտները, նկարիչներ... բողները իրենց ժողով... ցումը մեծ մասամբ կը ... Տիակիլէֆի, քանի ... թիւններէ խուսափող ... թիւնը անոր կատարած... թիւնները կը նկատէ, ... մէկ հրաշակերտ գեղա... գործեր։

Փարիզի բեմին վրայ ... կիլէֆի խումբը երեւց... ջին անգամ 1907ին ... ներկայ շրջանը երեւա... նախ արդի երաժշտու... մէնէն յառաջապահ ... գէտը՝ Իկօր Ստրա... սկսելով անոր L'Oiseau ... աշխատութենէն մինչեւ ... եղանակին ներկայացու... pollon - Musagete գե... կան կտորը։ Տիակիլէֆ... ցաւ ճանչցուեցան կրկ... հեղինակին Petrouchka, Le Sacre du Printemps, Le Rossignol, Pulcinella, Renard, Mavra։ Յետոյ Ֆրան...

…[illegible] Jeux, Ռաւէլի Daphnis et Chloe, Էրիք Սաթի. Parade, Jack in the Box եւ Mercure, Տարիուս Միլհօտի Le Train Bleu։

— Սպանիացիներէն Մանուէլ Տը Ֆալլայի Le Tricorne, անգլիականներէն՝ Լամպէրի Romeo et Juliet։ Ռուսականներէն՝ Փրոքոֆիէֆ։ Արդի ամէնէն անուանի պարողներէն ու պարուհիներէն Անա Փավլովա, Իտա Ռուպինշթայն, Գարսավինա, Նիժինսքի, Լիֆար իրմով շքաւորուեցան։

Վերջացնելու համար, յիշենք նաեւ յառաջապահ նկարիչներէն արձանագործներէն Լէոն Պաքսթ, Պրնուա, Սերթ, Մաթիս, Պիքասօ, Տերեն, Բրաք, Փրինա, Ռոնչարովա, Բէքմներ, Լարիոնօֆ, որոնք բեմը եւ հագուստները զարդանկարեցին։

Արուեստի արդիականութիւնը կազմող տարրեր՝ շարժականութիւն, արագութիւն, նախնական հանդամանք, ճարտարապետական կառուցուածք Տիաղիլեւի ժիջոցաւ ա՛լ աւելի հաստատ հող գտան ու ամրացան, ու մեծացուցին մեր օրերու գեղարուեստը։

Անմոռանալի թուական մը եղաւ 1925ը, երբ սեւամորթներու աշխարհէն կուգար անդրադառնալ անաղարտ, նախնական նիւթերով համակ՝ [illegible]։

Իսկ այս շրջանին ալ նորութիւն մը եղաւ Սինէմային մուտքը պարին մէջ (Ode., որ գերման մտքի արդիւնք է։ Անոնք եղան որ թատերական բեմադրութեան աւելցուցին շարժապատկեր (Ռոմանթիզմ։

Տիաղիլեւի բաղձանքն է ըլլալ ամէնէն վերջի սրանչելիքը. Իրեն խոհեմ կարծես վերադարձը եւ թարմացումը [illegible] նկարչական ու պարարուեստի երաժշտութեան։

Արդիականութիւնը՝ իրրեւ իր [illegible] զօրութիւն՝ նման է ուղի մը դէպի անհասանելի [illegible]։

Սառա-Պէռնարի մէջ ներկայացումները աւելցին մասնաւորապէս [illegible] գիշեր ու յայտագիրը կազմեց Ստրավինսքիի Apollon Musagete եւ Noce. Հանրի Սօկէի La Chatte, Փրոքոֆիէֆի Pas d'Acier. Տէպիւսիի l'Après Midi d'un Faune. Իտալացի [illegible] Ռիէթիի Barabeau եւ Նապոքօֆի Ode։

Յաջորդով երկար կանգ կ'առնենք Apolloնի եւ Odeի մասին, որոնք որ Տիաղիլեւ առաջին անգամ է որ կը բեմադրէ եւ իրենց երաժշտութիւնն ալ անտիպ է։ Իսկ միացեալ կտորները [illegible] տարիներ արդէն ներկայացուած են։

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Փարիզէն Պ. Ոսկան Դանիէլեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը [illegible] Հալէպի Տ. Թ. Միութեան, ամուսնութեան առթիւ որ [illegible] պիտի ունենայ Օգոստ. 5ին.

ԻՄ ՃԱՄԲԱՆ

Ու իմ ճամբան ուղեկորոյս ճարտուկի պէս կար կամրի.
Նկարուեր է կակաչներով, ադուոր գեաի եզերքին.
Նեկտարի պէս ըմպելով շողն ու ցոլքերն լուսալիր
Ու արեւին ու լուսնին ու երկինքի կապոյտին:

Ցիշատակի պէս աղուոր ես ինկեր եմ իր գրկին,
Եւ երազի՜ն ու նախշո՜ւն, նրագնկար թեւերուն,
Ամբողջ իղձեր դնելով, անուրջներուս փրփուրին
Հեշտութեան մէջ կը լողամ ու կը գրկեմ լոյս ճեռուն:

Շեռո՜ւն, ճեռո՜ւն, ապագա՜ն, սուտակներով նկարուն,
Անմար արեւն այն օրուան, անլոյս գիշերն ճեշտանքի
Նիրվանայիս ճեւքն աղուոր, ամպհովանին փարդ երուն.
Զինծաղիկով սրբացած գեղեցկութիւնն ճամբոյրին.

ՆԱԶԻՆԻ ՏԷՐ-ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ԲԵՀԵԶԱՅԻՆ ԵՂԵՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Չորավար Նոպիլէի պատմութիւնը դեռ չէ վերջացած։

Բայց առաջին անգամը չէ որ բեւեռը կը խլէ մարդկային զոհեր ու միշտ կը շարունակէ հետաքրքրութեամբ հմայել ու նորեր քաշել իր գաղտնիքին, զոր նախանձով կը պահէ 12 միլիոն քառակուսի քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ։

1845ին ճոն Ֆրանքլին կը մեկնէր փնտռելու Հիւսիս-արեւմտեան անցքը, բայց սառնակոյտերու մէջ բանտուած՝ կը մեռնէր իր բոլոր ընկերներուն հետ։ Զայն փնտռելու եւ փրկելու համար, 22 արշաւախումբեր ճամբայ ելեր էին։ 1859ին էր միայն, որ Մաք Քլինթոք հետքերը կը գտնէր թշուառ բեւեռախոյզներուն, որոնք պարտուեր էին ցուրտէն եւ անօթութենէն։

1879ին, Ամերիկացի տը Լոնկ դէպի բեւեռ ճամբայ կ'ելլէր Սան-Ֆրանչիսկոյէն։ Նաւը որ կը վարէր Կորտոն Պէննէթ, որոշուած էր՝ ի՜նչ նոյն Հէրըլտ Թերիթին կողմէ, ան ալ կը բանտէր սառոյցներու մէջ, յայնութեան 72րդ աստիճանին վրայ։ 1881 Յունիս 12ին նաւը կ'ընկղմէր ու կ'անհետանար ծովուն մէջ, արշաւախումբին սարսափահար աչքերուն տակ։ Հրաշքով ազատուած՝ անոնց տրամադրութեան տակ դեռ կը գտնուէր երկու նաւակ եւ ձկնորսանաւ մը։ Նաւապետը իր երեսուն երեք մարդերը բաժնեց երեք նաւերուն վրայ եւ երբ ծովն ու օդերը նպաստեցին, առագաստները պարզած՝ յառաջացան դէպի Հիւսիս Սեպտեմբեր 12ին, աննշան փոփոխութիւն մը նոր աղէտ մը կ'ենթարկէր զանոնք։ Տը Լոնկ եւ իր տասներկու ընկերները աչքէ կը կորսնցնէին միւս երկու նաւակները։ Ամէնը՝ եօթն օրուան ուտելիք ունէին. տոկալով՝ կը լքէին նաւակը ու ձեռք ձեռքի տուած՝ ճամբայ կը փնտռէին սառնադաշտի մը վրայ, որ կտրատուած էր գետով ճահիճներով։ Մինչեւ իրենց ուսերը ցեխին մէջ մխրճուած, հազիւ կը յաջողին օրական մէկ մղոն ճամբայ կտրել։ Հոկտեմբեր 6ին, խումբէն մէկը կը մեռնի, զայն կը թաղեն սառոյցի մէջ։ Կացութիւնը յուսահատական է։ Ուտելիք չէ մնացած։ Երկու նաւաստիներ կը մեկնին օգնութիւն փնտռելու։ Հինգ ամիս յետոյ միայն երբ վերադարձան՝ սառնադաշտին վրայ գտան տասը դիակներ։ Մինչեւ Հոկտեմբերի 30ը, հարիւրապետը կանոնաւոր կերպով պահեր էր իր յուշատետրը, իսկ ձկնորսանաւը որ փոքրիկի պահուն կորսուեր էր, կրցեր էր անծանօթ եզերքի մը մօտենալ։ Մէջինները ողջ էին, բայց անօգուտ մէկը խենթեցեր էր։ Ուրիշ մը կը մեռնէր քանի մը օր յետոյ։ Իսկ երրորդ խմբակը ամբողջովին կորսուեր էր։ Ո՛չ մէկ տեղեկութիւն կարելի եղաւ քաղել անոնց մասին։ Նոպիլէէն շատ առաջ, այսպէս եղերականօրէն կը վերջանար նաեւ տը Լոնկի արշաւը։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Պաշտօնական վիճակագրութիւններու համաձայն, անգործութիւնը չափազանց նուազած է Ֆրանսայի մէջ։

Իսկ Անգլիոյ մէջ՝ անգործութիւնը հետզհետէ կը շատնայ։ Յունիս 18ին անգործներու ընդհանուր թիւն էր 1,162,521։ Մէկ շաբթուան մէջ, այս թիւին վրայ աւելցած են 30,079 հոգիներ։ Անցեալ Յունիս 27ին, կը համրուէր 1.004,613 անգործ։

Գերմանիոյ մէջ, շատ փոքր յաւելում մը կրած է անգործներու ընդհանուր թիւը Յունիսի ընթացքին։ Ապահովագրուած անգործներու թիւը (մէջն ըլլալով անոնք որ օգնութեան գործերու մէջ աշխատցուած են) 850000-էն (Մայիս 31) իջած է 830 հազարի (Յունիս 15)։ Այս նուազումը առաջ կուգայ մեծ մասամբ օգնութեան գործին սահմանափակումէն։ Ասոր հետ մէկտեղ այս տարի ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղերու մէջ, ինչպէս հիւսուածեղէն եւ կաշի, տագնապը աւելի սաստիկ է եւ անգործներու թիւը աւելի շատ, քան անցեալ տարի նոյն շրջանին։

Գալով Ռուսիոյ, բանւորական աշխարհին ... կեդրոնական ժողովին մէջ յայտարարուած է թէ՝ ըստ պաշտօնական վիճակագրութիւններու, անգործներու թիւն էր 1.5 միլիոն 1927 Հոկտեմբեր 1ին։ 1928 Յունուարին գումարը բարձրացած էր երկու միլիոնի։

Այս անգործներէն 278 հազարը, բան է հարիւրին 25ը արական բանւորներ են, միացեալ՝ 18էն 40 տարու անձեր, այսինքն՝ աշխատանքի ամէնէն աւելի ընդունակ տարիներ։

Տեղեկագիրը պարտք սեպած է խոստովանիլ թէ՝ Ռուսիոյ մէջ անգործութիւնը կը դառնայ նշանակելի կարեւորութեամբ ընկերային երեւոյթ մը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ŒUVRE des NOURRISSONS»

ՄԱՐՍԷՅԼ — Ձեռքի տակ ունիմ այս բարենպատակ ընկերութեան 1928ի տեղեկագիրը։ Երեք տարիէ ի վեր կազմուած է այս ձեռնարկը, մանաւորապէս հայ մանուկներու կաթ, հագուստեղէն եւ բժշկական հոգատարութիւն ընծայելու, մինչեւ երկու տարեկանը։

Ընդհանուր կացութեան արժանի է մեր ստար բարեկամներու աշխատանքը, որմէ օգտուած են 3075 մանուկներ, երեք տարուան մէջ։ Մանաւանդ գովեստով պէտք է արձանագրենք խնամակալներէն տիկ. Ռոժէրի բարեացակամութիւնը։ Տիկինը իր մաքուր հայերէնով մեծ օգտակարութիւն ցոյց տուած է հայ մայրերուն։

Հաստատութիւնը կը գտնուի 25 Rue Thubaneauի մէջ։ Բժշկական ծրագրին մէջ կը ծառայեն մէկէ աւելի ստար բժիշկներ եւ մէկ ալ հայ, Տոքթ. Սէփէթճեան, Հաստատութիւնը բաց է ամէն երկուշաբթի կէսօրէ վերջ՝ ժամը 3էն մինչեւ 5։

Ամէն երկուշաբթի 80է աւելի մայրեր իրենց մանուկներով կարգի կը սպասեն որոշեալ ժամերուն, իրենց ուզած մնդիւղէնը կամ դղեատեղէնը ստանալով։ Ցաւալի է որ երբեմն ոչ-կարօտներ ալ կ'ուզեն օգտուիլ։

Արդէն երթալով կը շատնայ նպաստընկալներու թիւը. այնպէս որ ամիսը անգամ մը կարգ կուգայ ամէնը մէկ մանուկին։ Երբ մէկը այս երկուշաբթի գացած է, պէտք է իր կարգին սպասէ մինչեւ չորրորդ երկուշաբթի։ Այս ձեւով մօտաւորապէս 250-300 մանուկ կը խնամուի, ամիսը մէկ անգամ ներկայանալով։

Տեղեկագրին վերջին մասը կը կազմէ նուիրատուներու ցանկը բոլորն ալ սրտցաւ օտարներ։ Հազիւ քանի մը հայու անուն կ'երեւայ։

Եւրոպահայ պարմիր խաչի վարչութիւնը անշուշտ յարաբերութեան մէջ պիտի մտնէ այս հաստատութեան հետ, քանի որ իր ծրագրին մէջ ունի մանուկներու հոգատարութիւնը։

Հաստատութիւնը սիրով կ'ընդունի այցելուներ, անոնց հաղորդելով ամէն տեղեկութիւն։

Ա. ՈՐԲՈՒԿ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի Ա. խումբը այսօր խիստ կարեւոր մրցում մը պիտի կատարէ փարիզի ռուսական (A. S. Russe Ա. խումբին դէմ։ Անցեալ եղանակին Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը պատեհութիւնը չէր ունեցած մրցելու անոնց ճետ այլ եւայլ պատճառներով։ Մրցումը տեղի կ'ունենայ Լ. A. Seizieme դաշտը։

Խումբին ժամադրավայրն է փորթ Սէն Քլու ժամը 2ին։ Դաշտը կը գտնուի 200 մէթր ճեռու։

Իտալիի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբն ալ պիտի մրցի ռուսական խումբին պահեստին դէմ։ Այս մրցումը պիտի սկսի ժամը ճիշդ 2.30ին, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ փարիզի Ա. խումբին մրցումը։

Հաղորդակցութեան միջոցներ. Մէթրօ՝ փորթ Սէն Քլու։ Թրամուայ 1-2-25։ Օթօպիւս՝ AB.

Պ. Պասապեան

ՓԻԼ ՌԷՅԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ Մարսիլիոյ համբաւաւոր կնամոլը Փիէր Ռէյ, որ սովորութիւն ըրած էր ամուսնութեան խոստումով կիներ հրապուրել ու զանոնք կողոպտելէ ետք սպաննել, բանտին մէջ ինքզինքը ենթարկեր էր կամաւոր ծոմի, ոչ թէ անշուշտ իր մեղքերը քաւելու համար, այլ թերեւս, խուսափելու համար դատական հարցաքննութեան մը տաղտուկներէն։ Պահ մը յաջողեցաւ։ Դատական իշխանութիւնները զայն ենթարկեցին բժշկի սննդառութեան։ Բայց Ռէյ երբ համոզուեցաւ որ արդարութեան շղթաներուն տակ ինալէ յետոյ, մարդ նոյնիսկ անօթի մեռնելու ազատութիւնը չունի, որոշեց խօսիլ։ Ու խօսելու ուժը վերատանալու համար, ծոմը աւրեց, կերաւ ինչ որ տուին։ Եւ առջի օր ենթարկուեցաւ առաջին հարցաքննութեան մը յարձակումներուն։

Թէեւ ան արդէն մոռցած է իր կեանքին կարգ մը դրուագները, սակայն դեռ կը յիշէ թէ իրօք կը կը կոչուի Փիէր Ռէյ, ծնած է 1865ին Անկլարի մէջ։ 30 տարի առաջ, կ'ամուսնանայ Ալճերիոյ մէջ, կ'ունենայ հինգ զաւակներ։ Բայց ի՛նչպէս բաժնուեցաւ իր կնոջմէն եւ զաւակներէն։ Ռէյ աղօտ կերպով կը յիշէ թէ 1898ին, պատիժ մը մը քաւելէ յետոյ, երբ բանտէն ելաւ ու տուն դարձաւ, մարդ մարդասանք չգտաւ։ Այն ու զաւակ մեկներ էին։ Փնտռելու պէտք չզգաց ան։ Ամուսնացաւ կնոջ մը հետ զոր շատ չանցած, իր յաճախակի ճամբորդութիւններէն մէկուն ընթացքին, մոռցաւ կայարանի մը մէջ։

Ցինուորական ծառայութեան միջոցին, իր անճոռնի ընթացքը պատճառ կը դառնայ, որ զինքը փոխադրեն Ափրիկէի կարգապահական զօրախումբերուն մէջ։ Հինգ տարի յետոյ ազատ կ'արձակուի եւ գործ մը կը հաստատէ Մասկարայի մէջ։ Կը սնանկանայ եւ կը դատապարտուի 15 ամիս բանտարկութեան։

1905ին կը հաստատուի Մոստագանեմ, նոյն գործը կը շարունակէ հոն։ Բայց բախտը զինքը կը հալածէր. կը ձախողի։ 1919ին Ֆիլիփվիլի մէջ միայն չորս ամիս կը գրադի առեւտուրով։ Անկից ալ կը մեկնի ու միայն 1918ին, երբ ոստիկան մը զինքը կուգայ ձերբակալելու, սարմանքով կ'իմանայ թէ Ֆիլիփվիլի դատարանը զինքը դատապարտեր էր 5 տարի բանտի. պատիժը կը քաւէ ու կնոջ մը հետ, այս անգամ կ'երթայ հաստատուիլ Թունուզի մէջ։ Այնը հոն գինետուն մը կը բանայ, ինքը ամէն օր կը փնտռէ պաշտօն մը, որ բնաւ չի գտներ։

Իր վերջին ձերբակալութեան միջոցին Ալճերի մէջ նորէն զարմանքով կ'իմանայ, որ Թունուզի դատարանն ալ զինքը դատապարտեր էր 5 տարուան, սնանկութեան համար։ Արդ, կը հարցնէ Ռէյ, գինետունը կնոջս կը պատկանէր, ու կինս գոնէ օրինաւոր ալ չէր, սիրուհիս էր։ Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ անոր յանցանքով զիս կը դատապարտեն։ Կը բողոքէ Ռէյ, թէեւ կը խոստովանի թէ աննշան խարէութեան մը պատճառով, արդէն 24 օր բանտ պառկած է Թունուզի մէջ։ Թունուզէն ալ կը մեկնի Ռէյ ու կը հաստատուի Հիւսէյին-Տէյ, ուր գոնէ կը պարծենայ Ռէյ, ո՛չ մէկ դատապարտութիւն կրած է։ Բայց կը շարունակէ բողոքել երբ վերջին պահուն կ'իմանայ թէ՝ Ալճերի դատարանն ալ զինքը դատապարտած է հինգ տարուան։

Իսկ Ժէրոմ Փրա անունը որ կը կրէր, ի բացուցած է հետեւեալ պարագաներուն մէջ։ Ժէրոմ Փրա որ իրօք գոյութիւն ունեցած է, մուրացկանութեամբ կ'ապրէր Հիւսէյին-Տէյի մէջ։ Ռէյ՝ որ մը անոր կը հանդիպի եւ լաւ գործ մը գտնելու խոստումով, կ'առնէ անոր ձեռքէն ինքնութեան թուղթերը, կը հանէ անոնց օրինակները ու քաղքէ քաղաք կը պտտի Ժէրոմ Փրա անունով։

Հարցաքննութիւնը պիտի շարունակուի Օգոստոսի սկիզբները։

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՓՈՔՐԻԿ ԺԱՆԸ

Ֆրոզին հո՛ն էր արդէն։ Ո՞վ [illegible] պատմել միացեալը, այն [illegible] որ ամէն ինչ է մօր մը [illegible]. ամէն ինչ զաւկի մը հա[illegible] Որովհետեւ եթէ իր զաւ[illegible] մեկնումը տեսնել տխուր [illegible] մըն է, ի՜նչ կինայ ըլլալ ա[illegible] անվերադարձ մեկնումը, երբ [illegible] կը փոխէ հողը, կը փոխէ [illegible] ազգութիւնը եւ աշխարհ [illegible] ըրէ մարդեր, որոնք օր մը [illegible] քանդեն նոյն հողը, կրօնքն [illegible] ազգութիւնը։ Մայրական այս [illegible] համար, վայրագ տանջանք [illegible] չէ՞ր ինքնին իր աղջնակին [illegible] քողն ու փէրաճէն

Եւ այս դիւրաբեկ ու սիրելի [illegible], այս շնորհալի, պաշտելի [illegible], իր զաւակը, գլուխը [illegible] կը հանէր կառքէն, միշտ կ'երկարէր իր յուսահատ բազուկները, անոր մատները կը փնտռէին Ֆրոզինի վիզը, որովհետեւ պէտք ունէր անոր ջերմութեան, այդ նեցուկին, որովհետեւ Լազարինայէն հեռու, կեանքը գլուելի էր անոր, չէր կրնար հաւատալ որ զինքը պիտի առնէին, որովհետեւ միայն մայրական ներկայութիւնը զգալով, իսկէն ինքնիրեն կ'ըսէր թէ այս անխիղճ առեւանգումը չէր կրնար շիտակ ըլլալ։ Մայր ու աղջիկ միայն մէկ բան գիտէին, այն որ արեան պէս զօրաւոր սէր մը զանոնք իրարու կը մղէր, բայց թէ՝ դիրենք կը բաժնէին իրարմէ եւ այս սարսափելի էր։ Սարսափելի՜։

Ի զուր Ֆրոզին ոտքն ինկաւ Ահմէտի որ թերեւս գութի եկած էր։ Ի զուր աղաչեց, ամէն ինչ խոստացաւ։ Ան ի՞նչ կրնար ընել։ Հօրը հրամաննրո՜ւն դէմ ելլել։ Արդէն այս շարաշուք Ապտուլլահը կը պատրաստուէր զանոնք գործադրել։ Հմայուած որ իր ձեռնարկը չպատուած յաջողութեամբ պսակուած էր։ Պահ մը Ահմէտ ջանաց գէմ կանգնիլ։ Ապտուլլահ միայն փաշային անունը տուաւ, յայտարարեց թէ՝ Ահմէտի օգտին իսկ համար, վերջ կուտար այս տեսարանին, որբեւէ պատասխանի չսպասեց, նշան ըրաւ Մուսթաֆայի որ իր ձին կանգնեցուց կառքին գռնակին առջեւ, ու կառքը մեկնեցաւ սրարշաւ, առանց թոյլ տալու նոյնիսկ, որ այս թշուառ կիները վերջին անգամ մը գիրար համբուրեն։

Ֆրոզինի թափառուն բազուկները իրիկունը, խրճիթին մէջ, կը փորձէին դեռ կառչիլ փոքրիկ անկողնին, ուր իր վերջին ինչքը, իր վերջին զաւակը կը ննջէր։ Գլուխը շատ ցնցուած էր, ըղեղը խանգարուած, բան չէր կրնար մտածել։ Ինչ՞ըն կ'ին։ Աւելի թշուառ մայր մը կրնա՞ր ըլլալ։ Փոքրիկ Ժանը հառաչեց։ Կը տրտնջար ան

— Տէ՜ր Աստուած, Տէ՜ր Աստուա՜ծ, կանչեց կինը։

Ի՞նչ ունէր այս տղան ալ։ Բոլոր ցաւերը մի առ մի իր հոգիին մէջ կը թափէին իրենց դառնութիւնը։ Փոքրիկը սակայն իր օրրանին մէջ անհանգիստ տղեկի մը շարժումները միայն կ'ընէր։ Այն իրիկունէ ի վեր որ Ֆրոզին այցի գացեր էր Մեռելին, եւ իր փոքրիկը յանձներ էր պառաւ Մարիկոյի, փոքրիկ Ժանը կը հեծծէր եւ ո՛չ, սովորական ուրախութիւնը չունէր։ Ֆրոզին հարցումներ կուտար Մարիկոյի. բայց ան, այլանդակ ձեւերով միայն կը պատասխանէր։

Անոր չոր ու նիհար մատները՝ կարծես, օդին մէջ ճանկիւններ, բազմանկիւններ կը գծէին արագօրէն, կամ կրկնակ հարուածներով կը բարձրանային, կարծես, երկինքի մէջ ծակեր բանալու համար։ Ցետոյ համր ու արագ կ'անհետանար։

Այն օրէն ի վեր որ վաճառորդները եկեր էին, եւ գունդը պտտեր էր, Մարիկօ այլեւս մարդու բան չէր ըսեր, իր շրջագայութեան առեն, ակնարկ մը նետա՞ծ էր գիւղին հրապարակին եւ կառքերուն վրայ։ Ճանչցա՞ծ էր Սոթիրիսի վզնոցը։ Այս բնազդական արարածը, բոլորին համար խորհրդաւոր կը մնար եւ անշուշտ, ինքն իրեն համար իսկ՝ խորհրդաւոր էր։ Թեսալիացի շատ կիներու պէս, ան ալ մնապաշտութիւններ ունէր յամառ եւ անողոք։ Վերջ ի վերջոյ, իր հիւանդ ուղեղին հնարքներուն ինքն ալ կը սկսէր հաւատալ, այդ այլանդակ մարգարէութիւններուն՝ որոնք կը խուսափէին իրմէ։ Ինքն իսկ ինկած կը թուէր ըլլալ սարսափելի այն խօսքերուն ազդեցութեան տակ, որոնցմով կը գուշակէր թէ՝ մայր մը պիտի սպաննէ իր զաւակը եւ տեսնելով որ բան չի պատահիր, թերեւս վատ մտածումը ունեցած էր փութացնելու պատգամին իրագործումը։ Թերեւս, իր մտքին մէջ իսկ, հայրենիքի փրկութիւնը այս ոճրին կապուած էր։ Խորզութիւնը այն է որ վայրագ ու այլանդակ լռութիւն մը կը պահէր, այն օրէն ի վեր որ փոքրիկ Ժանը իրեն յանձնուած էր։ Երբեմն, պիտի կարծուէր իսկ թէ տեսակ մը խոտոր կերցուցած է տղեկին։ Ո՞վ գիտէ։ Թերեւս մօրը մեղքով պղծուած տղուն փրկութեան համար, զայն կ'ուզէր զրկել Աստուծոյ։

Ֆրոզին ամբողջ գիշերը հսկեց տղուն վրայ։ Իր խուցէն զարհուրելի բաժանումէն յետոյ, գաղափարները կը պարէին անոր գանկին տակ։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

«Պէքիր աղա պէօլիւկի»ն թանգարան

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Պոլսոյ Պատերազմական Նախարարութեան նախկին շէնքը համալսարանի վարչութեան յանձնելու առաջարկ մը կայ։ Այդ պարագային, շէնքը թանգարանի պիտի վերածուի։ Այդ շէնքին մէջ է «Պէքիր աղա պէօլիւկի» անունով հանրածանօթ բանտը, ուր մինչեւ հիմա բանտարկուած քաղաքական եւ այլ կարեւոր անձերու անունները տոմարէն արտագրուելով, թանգարանին պատերէն պիտի կախուին։

Կացութիւնը Եգիպտոսի մէջ

Աղեքսանդրիայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը մերժած է Ծերակոյտի եւ Երեսփ. Ժողովի նախագահներուն յանձնել խորհրդարանի բանալիները։ Երեսփ. Ժողովի քարտուղարութիւնը շրջաբերական մը ղրկեց նախկին երեսփոխաններուն՝ խնդրելով որ վերադարձնեն երկաթուղիով ձրի ճամբորդելու արտօնագրերը։

Դահլիճը քննել թեան առաւ նիւթացոյցը, որու մասին արքայական հրովարտակ պիտի հրատարակուի շուտով։ Այս տարի մեծ խնայողութիւններ պիտի ըլլան նիւթացոյցին մէջ. ծերակուտականներու և երեսփոխաններու ամսականներէն զատ, խնայողութիւն պիտի ըլլայ նաեւ հանրօգուտ նոր շինութեանց մէջ, որոնց համար չորս միլիոն եգիպտական ոսկի նախատեսուած էր։

∴ Եգիպտոսի անգլիական մարզպան լորտ Ճորճ Լոյտ երէկ Աղեքսանդրիայէն «Հէլուան» շոգենաւով ճամբայ ելաւ դէպի Եւրոպա։

∴ Կառավարութիւնը վճռած է կտրուկ շարժիլ։ Վաֆտի բոլոր հաւաքոյթները արգիլուած են։ «Էլ Սիասա» թերթը կը գրէ որ եթէ խիստ միջոցներ ձեռք առնուին հաւաքոյթները արգիլելու համար, քաղաքական կացութիւնը կրնայ ծանր դարձուածք մը առնել։

Կէս միլիոն բանուոր փողոց պիտի ծգուի

Մանչեսթրրի հիւսուածեղէնի գործարաններու բանուորներուն եւ գործատէրերուն միջեւ օրավարձի խնդրին մասին երկար շաբաթներէ ի վեր կատարուած բանակցութիւնները խզուած ըլլալով, գործատէրերը որոշած են դուռները փակել Օգոստոս 11էն սկսեալ։ Այս կերպով կէս միլիոն բանուորներ փողոց պիտի նետուին։

Ի՞նչ եղաւ փրոֆ. Մալմկրէնը

Օսլոյէն կը հեռագրեն 27 Յուլիս թուականով.—

Ռուս օդանաւորդ Չուխնովսկիի առած լուսանկարները որոշ կերպով ցոյց կուտան թէ երբ Մալմկրէնի խմբակին վրայէն անցաւ, խումբը կը բաղկանար երեք հոգիէ. Մալմկրէն, Ցափփի եւ Մարիանօ։ Սակայն երբ «Կրասին» եկաւ ազատելու զանոնք, միայն Ցափփին եւ Մարիանօն գտաւ. ի՞նչ եղած էր շուէտացի փրոֆէսէօրը։ Այս վերջնին մահուան մասին զանազան շշուկներ շրջան կ'ընեն եւ նորվեկեան մամուլը դառն խօսքեր կ'ընէ Իտալացիներու հասցէին։

Հեռագրի մը համաձայն, հազարապետ Մարիանոյի առողջական վիճակը թոյլ չէ տուած որ իր ընկերներուն հետ մեկնի դէպի Հռոմ։ Մարիանօ այժմ կը դարմանուի Նարվիքի հիւանդանոցին մէջ։

∴ Ամունտսէնը եւ կիյլօն գտնելու համար աշխատանքները կը շարունակուին։

Տրոցկի Ախտրի մէջ

Ռուս մենշեւիկներու պաշտօնաթերթ «Մէսաժէ Սօսիալիստ» տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Տրոցկիի վարած կեանքին մասին Վէռնիի մէջ, չինական Թուրքիստանի սահմանագլխին վրայ։ Նախկին պատերազմական նախարարը, որ բոլոր հանգստաւէտ պայմանները կը վայելէ, գրական աշխատանքներու նուիրուած է, եւ փիլիսոփայական մեծ երկասիրութիւն մը կը պատրաստէ. յաճախ որսի կ'երթայ։ Բոլշեւիկ բոլոր վարիչներն ալ կը սիրեն որսորդութիւնը. Լէնին ինք ալ կատաղի որսորդ մըն էր։

Տրոցկի Մոսկուայէն ղրկուած մասնաւոր ջոկատի մը հսկողութեան տակ կը գտնուի։ Այս ջոկատը իր հրամանները կը ստանայ ուղղակի Կէփէուի պետէն, որուն միայն ենթակայ է։

Աւելի դիւրութեան համար, Վէռնի մասնաւոր ուղիղ թելով մը կապուած է Մոսկուայի հետ եւ ամէն օր տեղեկագիր կը ղրկուի Տրոցկիի կեանքի մասին։

Ամերիկա եւ Չինաստան

Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը առաջինը եղաւ Չինաստանի ազգայնական նոր կառավարութիւնը իրապէս ճանչցողը։ Չորեքշաբթի օր Փէքինի մէջ Ամերիկեան ներկայացուցիչին եւ չին ազգայնական կառավարութեան միջեւ ստորագրուեցաւ մաքսային նոր դաշնագիր մը, որ գործադրութեան պիտի դրուի 1929 Յունուար 1էն սկսեալ, եթէ ամերիկեան խորհրդարանը վաւերացնէ զայն մինչեւ այդ թուականը։

Ճափոն եւս կ'ուզէ մաքսային նոր դաշնագիր մը կնքել Չինաստանի հետ, քանի որ ազգայնական կառավարութիւնը չեղեալ կը նկատէ բոլոր հին դաշնագիրները։

Ջինովիեւի նոր պաշտօնը

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Ջինովիեւ խորհրդային սպառման դաշնակցութեան վարիչ մարմնի անդամ նշանակուեցաւ, պայմանաւ որ քաղաքական ոեւէ գործով չզբաղի եւ նուիրուի միայն արհեստակցական խնդիրներու։ Անհաւանական չէ սակայն որ վեց ամսուան փորձէ մը յետոյ կառավարութեան մէջ պաշտօն մը ստանայ։

Անատօլուի բնակչութեան խտացումը

Թուրքիոյ տնտեսական գործավարութիւնը ծրագիր կը պատրաստէ Անատօլուի մէջ իրարու մօտ գտնուող գիւղերը միացնելու մասին։ Այս առթիւ, քանիերնիգ հոգիէ բաղկացած յանձնախումբ մը պիտի կազմուի, որ Սեպտեմբերի սկիզբը գործի պիտի սկսի։ Յանձնախումբին անդամներէն տասը երկրագործական, հինգը ճարտարարուեստի, երեքը կրթական, երկուքն տնտեսական եւ երկուքն ալ առողջապահական մասնագէտներ պիտի ըլլան։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. «ԱՐՄԼԻԹԵԱՆ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ
ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒՆ
ՇԱՎԻԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ եւ ՊԱՐ

Ժամը 3ին այցելութիւն Խանասորի հերոս Իշխան Արղութեանի գերեզմանին։

Առնել թիւ 1 հանրակառքը եւ իջնել Շավիլ՝ Փիւր Սան Վէն. երկաթուղի Մոնփարնասի կայարանէն, իջնել Շավիլ։ Կարգադիր անդամներ պիտի առաջնորդեն ժողովուրդը։

Այրի տիկ. Փիրոնէ Սաալօնճեան (Աթէնք), Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Փափազեան, Այրի Տիկին Այծեմնիկ Ռընանեան Աթէնք), Այրի Տիկին Ռստրիկ Թօքաճեան եւ զաւակունք (Աթէնք, Տէր եւ Տիկ. Մարտիրոս Գասապպաշեան, Այրի տիկին Նուարդ Փափազեան եւ զաւակունք, Էթալիքեան եղբարք (Աթէնք), ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականներն ու բարեկամները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց որդւոյն, եղբօր, մօրեղբօր՝

Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱՊՕՆՃԵԱՆԻ

ՀԻՒՍԻՍՆ

որ կնքեց իր մահկանացուն Ուրբաթ 27 Յուլիս, երիտասարդ տարիքին մէջ, յետ կարճատեւ հիւանդութեան

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր կիրակի, 29 Յուլիս, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Charité հիւանդանոցին մէջ, Rue Jacob.

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Գանթարեան եւ զաւակները Ալիս եւ Վաչէ խորին ցաւով կը ծանուցանեն դառնակսկիծ եւ սրտաճմլիկ մահը իրենց հոգեհատորին

ՇԱՒԱՐՇԻ

որ իր հոգին աւանդեց 17 տարեկան ծաղիկ հասակի մէջ, յետ երկարատեւ եւ տաժանելի հիւանդութեան։

Կը խնդրուի ազգականներէ եւ բարեկամներէ ներկայ գտնուիլ յուղարկաւորութեան տխուր հանդէսին, որ պիտի կատարուի վաղը երկուշաբթի առաւօտ 30 Յուլիս, ժամը 11ին Պուա Քոլոմպի գերեզմանատունը, 23 Rue Raspail, Bois Colombes.

ԾԱՆՕԹ. Մասնաւոր մահազդ չընդունողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Հրանտ Զարմանեանէ, Ա. Թուրքէնեանէ եւ եղբայրը Արտաշէս Գալեանէ իրենց հասցէները հաղորդել կամ անձամբ ներկայանալ Երուանդ Գարնիվարդեանի. 21 Rue Vincent, Paris (19e)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Տէսին, Մ. Ճ.— Չհասկցանք ձեր թղթակցութեան իմաստը։ Աւելի որոշ գրեցէք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Զնգուշցի Յովհաննէս Մինասեան, հօր անուն Մինաս, մօր անուն Սառա։ Երկուքուկէս տարի առաջ Պէյրութէն եկած էր Ֆրանսա, այդ թուականէն ի վեր լուր առնուած չէ։ Կը խնդրուի գինք ճանչցողներէն եւ կամ լուր ունեցողներէն՝ իմացնել՝ կարապետ Ռըթիկեանի, 23 րիւ տէ Յոմինիքէն, Մարսէյլ։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՅՈՒԼԻՍ 1928

31 JUILLET 1928

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 712

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՀԱ ԹԷ ԻՆՉՈ՛Ւ Կ'ԸՆԴՎԶԻՆՔ

Հայաստանի կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէի տարեկան ամագումարին մէջ (Խորհրդարան), հողագործական գործավար Ա. Երզնկեան հետեւեալ յայտարարութիւններն բրած է.

— «Մեր երկրէն վտարուած ցակայական Թուրք ազգաբնակչութիւնը փոխադրուելով կայսեր է հոգին: Ասոնց թիւը կը հասնի ...0,000ի: Տրամադրուած է տեղաւորել նաեւ 45.000 հայ գաղթական... 1929ին պիտի տեղաւորուին 11.600 հոգի:

... «Ազգային փոքրամասնութիւններէն առանձնապէս Թուրք ...ազգաբնակչութեան հանդէպ մենք վասնաւոր քաղաքականութիւն ...արած ենք, արտօնեալ պայմաններ ստեղծելով Թուրքերու համար: ...այպէս վարուած ենք, որպէս զի կարենանք կարճ ատենի մէջ ...նջնջացնել այն ազգային հակամարտութիւնը, որ ստեղծուած է ...իր երկրի Թուրք, հայ եւ ռուս ազգութիւններուն միջեւ: Ո՛րքան ... մեր Թշնամիները շարունակեն իրենց կռիւը, մենք պիտի ...րառենք այդ քաղաքականութեան մէջ:»

Յայտարարութեան յաջորդ մասերէն կ'երեւայ որ, Ռուսերն ... կը վայելեն «արտօնեալ պայմաններ»:

— «Հայաստանի ռուս գիւղացին բարւոք տնտեսութիւնը ունե...ն հարուած պիտի ստանայ, եթէ անոր հողաբաժինը իջեցնենք ...ւս ազգութեանց հողաբաժինի աստիճանին»:

Ուրեմն, աւելորդ անգամ մըն ալ կը հաստատուի որ, մեր ...մախտ հայրենիքին մէջ, իսկական «րայա»ն բուն իսկ երկրին ...րոզմուրդն է, հայ գիւղացին, ինչպէս ցարական օրերուն:

Բաղատրութեան ձեւերը ոչինչ կը փոխեն կացութենէն:

Հանրապետական իշխանութեան օրով, զանցառելի քանա...ւթեան մը իջած էր այսօրուան Հայաստանի Թուրք բնակչու...թիւնը: Շնորհիւ Երեւանի գուրգուրանքին եւ «մասնաւոր քա...ղաքականութեան», հետզհետէ կը վերահաստատուի նախկին ...իւր, անշուշտ ի վնաս հայ շինականին եւ հայրենիքին:

Թէեւ ազգայնականութիւնը չէ որ կը խօսի մեր մէջ, այս ...ղերը գրած ատեն: Ոչ ալ աժան ամբոխավարութիւնը:

Պարզ հաշիւի եւ քրամարանութեան խնդիր:

Ո՛ր եւ է երկրի մը բնիկը, որ փախեր է խուճապի մը պա...ին, իրաւունք ունի վերադառնալու իր բոյնը: Աւելորդ է վի...լ այս մասին:

Բայց, ուրիշ բան է այս տարրական ճշմարտութիւնը, եւ ...րովին ուրիշ բան՝ Երեւանի վարիչներուն հետեւած քաղա...քականութիւնը:

Այդ մարդիկը եթէ հայկական իշխանութիւն են, ամէն ...նէ առաջ, պէտք է ուսումնասիրած ըլլան հայկական պա...հանջները: Նոյն իսկ իբրեւ բանուոր-գիւղացիական կառա...վարութիւն:

Արդ, փաստ է որ հայ ժողովուրդին երկու երրորդը կը թա...ափի աշխարհի՝չորս կողմը, Ռուսաստանէն մինչեւ Հարա...ւային Ամերիկա:

Ցետոյ, Թուրքիայէն փախած Հայերը այլեւս չեն կրնար ...րադառնալ: Ընդհակառակն, ամէն միջոց կը փորձուի որ ...ւններն ալ ձգեն-երթան, որպէսզի աւարի տրուի անոնց ...րստութիւնը, հող, կալուած, դրամ եւն.: Անհատական թէ ...նրային:

Միւս կողմէ, Թուրքիան տէր տիրական է դարձած ան...հման տարածութիւններու, 750,000 քառ. քիլոմեթր, եւ ...ակիչ կը մնայ, իսկ Հայաստանի հայ գիւղացին կը չար...չկուի հողի եւ ջուրի պակասէն, 22-25,000 քառ. քիլոմեթր ...րկրի մը վրայ:

Ու արտասահմանէն հարիւր հազարաւոր ււարագիրներ ...հայրենիք, հայրենի՛ք» կ'աղաղակեն:

Այս պատկեր'ն առջեւ, ընկերային եւ տնտեսական գիտու...թեան,— Թող'ունք ազգային տեսակէտը — նոյնիսկ Լէնինի վար...չապետութեան ո՞ր սկզբունքը թոյլ կուտայ որ, չունեցողը ...կին եւ կրկին զրկուի, բուն իրաւատէրը լքուի, իսկ ունե...ցողը եւ բռնացողը գլխու վրայ տեղ ունենայ:

Ինչո՞ւ «մասնաւոր քաղաքականութիւն», քանի մը տաս...ակ հազար Թուրք փախստականներու համար, որոնք ամէն ...ւրութիւն կրնան գտնել Թուրքիա հաստատուելու, իրենց ...նեցածին կրկինը ստանալով՝հայկական աւարէն, իսկ տմարդի ...կարնական քաշքշուք՝ առնուազն 700,000 հայ գիւղացի...րու եւ բանուորներու հանդէպ, որոնք ափ մը հող կը պա...հանջեն,— ոչ իսկ իրենց իրաւունքն մէկ հարիւրերորդը:

Ու վերջապէս, քանի որ կը պնդեն թէ «անկախ» պետու...թիւն են, հաւասարազօր իրաւունքներով, ինչո՞ւ, փոխադար...ձութեան սկզբունքին համաձայն, Թուրք փախստականներուն ...նդէպ գոնէ չեն վարուիր այնպէս, ինչպէս կը վարուի Մ. ...հմայը՝ Հայերուն հանդէպ:

Ո՞վ կը մղէ զիրենք, այս ստրկական, այլանդակ եւ ընդվզե...ցուցիչ ուղին բռնելու, եւ միւս կողմէ հայ աշխատաւորութեան ...ունով պարծենալու:

Եւ ինչո՞ւ բերան կ'առնեն, երբ իրենց երեսին կուտանք այս ...մար եւ կործանարար քաղաքականութեան հետեւանքները, ...հազարէն մէկը:

Հաճոյակատար եւ պատրաստակամ՝ Թուրքին եւ Ռուսին ...նդէպ, դէգ, չկամ եւ ամբարտաւան՝ հարազատ եղբօր դիմաց, ...՞յս ալ լէնինեան ատաքինութիւն է...:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱԿԱԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՒԵՐԸ ԵՒ ՄԵՐ ԴԻՐՔԸ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Հայրենիք դիտել կուտայ (10 Յուլիս).

—«*Վերջին տարիներս հակախորհրդային խաղերու եւ դաւերու կարեւոր կեդրոններէն մէկն ալ դարձած է Լեհաստանի մայրաքաղաք Վարշաւան, որ մասնաւորապէս հետաքրքրուած է Ուկրայնայի եւ Կովկասի անջատողական շարժումներով: Լեհաստան մութին մէջ ույժ կուտայ այդ շարժումներուն՝ Ռուսիան տկարացնելու համար:*

Լեհերու շարժառիթները պարզ են. եթէ Ուկրայնա եւ Կովկաս անջատուին Ռուսիայէն, վերջինս այլեւս չպիտի կարողանայ այնքանահարկու սպառնալիք մը ըլլալ Լեհաստանի գոյութեան համար, որքան է այժմ: Լեհաստան շատ ալ չահագրգռուած չերեւիր Խորհրդային իշխանութեան տապալումով Մոսկուայի մէջ, որովհետեւ այդ իշխանութեան գոյութիւնը ինքնին մեծապէս կը նպաստէ Ռուսիոյ տկարացման:

Բաւական արժանահաւատ աղբիւրներէ եկած տեղեկութեանց համաձայն՝ Լեհաստան ոչ միայն բարոյական, այլ եւ նիւթական օժանդակութիւն կ'ընէ Ուկրայնացիներուն եւ Վրացիներուն:

Ատրպէյճանցիներու վերաբերմամբ նոյն դերը կը կատարէ Թուրքիան:

Որքան գիտենք, չկայ հայ քաղաքական կուսակցութիւն մը, որ Ուկրայնացիներու, Ատրպէյճանցիներու եւ Վրացիներու հետ միասին մասնակից դարձած ըլլայ նման դաւադրական աշխատանքներու՝ Խորհրդային Միութեան դէմ:

Ճիշդ է, մենք եւս անոնց պէս հակառակ ենք Խորհրդային իշխանութեան, մենք եւս անոնց պէս անկախութեան կը ձգտինք: Սակայն, մենք չենք կրնար Ուկրայնացիներու, Ատրպէյճանցիներու եւ Վրացիներու պէս մասնակցիլ այնպիսի շարժումներու, որոնք անխուսափելիօրէն պիտի մղեն մեզ զէնք բարձրացնելու Խորհրդային իշխանութեան դէմ, առանց մեզ որ եւ է ապահովութիւն տալու ընդդէմ աւելի վատթար թշնամիի մը:

Անկախութեան մենք կը ձգտինք, այո՛, նոյնքան մոլեգին կերպով, որքան Վրացիք կամ Ուկրայնացիք, բայց մեր անկախութեան պայքարը մենք չենք ուզեր տանիլ ճանապարհով մը, որ կարող է մեր ժողովուրդի գոյութիւնն իսկ վտանգել...»

ՀԱՄԻՏԻ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ

Աթէնքէն «Տէյլի Մէյլ»ի կը հեռագրեն թէ Աբտիւլ Համիտի ժառանգորդները դարձեալ բողոքի ձայն կը բարձրացնեն՝ գահընկէց սուլթանին հարստութեան տիրանալու համար: Իր 30 տարուան իշխանութեան օրով, Աբտիւլ Համիտ 920 միլիոն ֆրանք արժէքով հարստութիւն շինած էր, բացի ձեռք անցուցած կալուածներէն: Սելանիկի նահանգին և Մակեդոնիոյ մեծ մասին հողերը իրենն էին: Նոյնպէս Սուրիոյ, Մուսուլի և Կիպրոսի մէջ ընդարձակ հողեր ունէր:

1922ի դեկտեմբերին էր որ ամերիկացի իրաւաբան Ունթէրմէյէր Եւրոպա եկաւ՝ Լոզանի Հաշտութեան ժողովին ներկայացնելու համար Համիտի ժառանգորդ քսան երկու իշխաններու եւ իշխանուհիներու պահանջները: Գլխաւոր խնդիրը կը դառնար Միջագետքի քարիւղ պարունակող հողերուն շուրջ, որոնք 25 միլիոն ֆրանքէն աւելի կը գնահատուէին:

Այս առթիւ Պոլսոյ անգլեւ-Թուրք խառն դատարանին առջեւ բացուած դատ մը եւս անհետեւանք մնաց: Միւս կողմէ Հելլէն, պուլկար եւ եուկոսլաւ կառավարութիւնները չեն ուզեր գոհացում տալ ժառանգորդներուն:

Խնդիրը աւելի բարդացաւ անցեալ Մարտին, երբ ժառանգորդներու ներկայացուցիչ անգլիացի հարիւրապետ Պէնէթ ամբաստանուեցաւ թէ այդ կալուածները կ'ուզէ իւրացնել՝ կեղծ փաստաթուղթերով:

Դատարանը յետ քննութեան ազատ արձակեց քէփթըն Պէնէթը, որ ապացուցած էր թէ ինք չէր կեղծ թուղթերուն հեղինակը: Պէնէթ կը պահանջէ հիմա, որ Համիտի ժառանգորդներուն խնդիրը կրկին նկատի առնուի:

ՏՈՄՍԵՐ

ՎՐԻՊԱ՞Կ ԹԷ ՀԱՄՈԶՈՒՄ

Ռուբէն Խան-Ազատ, վարեմի Հնչակեան, տարիէ մը ի վեր իր յիշատակները կը հրատարակէ «Հայրենիք» Ամսագրին մէջ:

Եւ կը պատմէ այնպիսի ինքնահաւանութեամբ մը, որ չի համեմատուիր ո՛չ իր տարիքին, ոչ ալ իր լրջութեան հետ:

Արդարեւ, իր «Հայ յեղափոխականի մը յիշատակները» կարդացողները այն տպաւորութիւնը կը կրեն թէ, ինչ որ կատարուեր է ութսունական թուականներուն, իբրեւ դաւադրական գործունէութիւն, իբրեւ Հնչակեան աշխատանք եւն., բոլորը եղած են՝ իր խելքով, ի'ր ձեռքով, իր ձարտարութեամբ եւ քաջութեամբ:

Սկիզբէն մինչեւ վերջը՝ ես այսպէս, ես այնպէս,— միշտ ե՛ս:

Եւ դեռ շարքը շարունակելի է:

Ինչպէս կ'երեւայ, խմբագրութիւնը ամէն ինչ մամուլին յանձներ է անեղծ, եւ անսահման յայնամտութեամբ մը, որ յաճախ ծիծաղելի կը դառնայ, գժթախտաբար, յուշագիրը:

Այս չէր, սակայն, մեր ըսելիքը:

«Հայրենիք»ի վերջին թիւին մէջ (1928 Յուլիս), Ռուբէն Խան-Ազատ կը պատմէ թէ, բանտը գտնուած ատեն (1895—96) լսեց որ Հնչակեանները պառակտուեր են եւ իրար կ'ուտեն, թէ «ահագին կռիւ եւ ատոր ու դմփոցներ էին տեղի ունեցել Լոնտոնի փողոցներում», թէ միեւնոյն ատեն երկու «Հնչակ» կը հրատարակուէր, «արտաքինով միանգամայն իրարու նման»:

Եւ ծերունի վաստակաւորը կը գրէ, իբրեւ վերջաբան.

— «*Իսկ բանտից Զալոյից լսելով պառակտման մասին, ես ոչ միայն ցաւ չզգացի, այլ կարծես թէ ուրախացայ, մտածելով, թէ պառակտման հետեւանքով, հաւանական է ընդմիշտ կը լուծուի Հնչակեան կուսակցութիւնը եւ վերջ կը տրուի արկածախնդրային գործունէութեանը, եւ հայ ժողովուրդն էլ կ'ազատուի յետագայ կոտորածներից» (էջ 143, Բ. գիրք)*:

Ի՞նչ է: Խղճի զօրաւոր խայթ մըն է որ գրել տուեր է այս տողերը: Թէ պարզ վրիպակ է:

Կ'ըսեն թէ շատ լուրջ եւ անկեղծ մարդ է Ռուբէն Խան-Ազատ:

Մենք չենք չուզենար, բայց կ'ուզենք հաւատալ:

Ուրեմն, երեսուն-երեսունըհինգ տարի առաջ, ան մաղթեր է որ «ընդմիշտ լուծուի Հնչակեան կուսակցութիւնը» եւ,— Անացածը կարդացէք վերը:

Հետաքրքիր էինք իմանալու թէ այս համոզման հասնելէ վերջը, Ռուբէն Խան-Ազատը ի՞նչ գործեր կատարած է, այդ բաղձանքը իրականացնելու համար:

Պատասխանը պիտի կարդա՞նք «Յիշատակներ»ու յաջորդ մասերուն մէջ:

Վ.ԱՀԷ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վենիզելոս-Թեվֆիք Րիւշտի տեսակցութիւնը

«Թայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ 29 Յուլիս Թուականով.

Կ'ըսուի թէ Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ ծրագրած է մօտ օրէն հանդիպում մը ունենալ Վենիզէլոսի հետ: Տեսակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հելլէնեւ-Թուրք սահմանագլուխին վրայ Օգոստոս 20ի ատենները: Հելլէն կառավարութիւնը փոխանակելի բնակչութեան տակաւին առկախ խնդիրը կարգադրելու համար, պիտի հաւանի սահմանագլուխի սրբագրութիւն մը ընել Մարիցա գետի երկայնքին, արեւելեան Թրակիոյ մէջ, ա՛յն ձեւով, որ Պոլիս-Գարա Աղած երկաթուղագիծը թրքական հողին վրայ գտնուի:

Այս կարգադրութենէն զատ, Յունաստան Թուրքիոյ պիտի վճարէ նաեւ 500,000 անգլիական ոսկի:

Թայմզի Թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ այս լուրերը տուողն է կէսպաշտօնական «Ճիւմհուրիյէթ»ը: Ուրիշ աղբիւրէ հաստատուած չըլլալով, վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ այս տեղեկութիւնները:

Տրապիզոնի մէջ ալ սով կայ

Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ.—Նկատելով որ Անատոլուի կարգ մը մասերուն մէջ երաշտութիւնը կը շարունակուի, կառավարութիւնը նշանակեց յանձնախումբ մը, որ Գոնիա պիտի երթայ՝ ուսումնասիրելու համար թէ օժանդակութեան ի՛նչ նոր միջոցներ կը պահանջուին: Թուրք Կարմիր Մահիկը կէս միլիոն թրքական ոսկի քուէարկեց՝ օգնելու համար Գոնիայի շրջանին:

Տրապիզոնէն կը հաղորդեն թէ այդ նահանգին մէջ եւս երկար ատենէ ի վեր երաշտութիւն կայ եւ ցորենի հունձքերը փճացած են: Վերջին տասը օրուան ընթացքին ամբողջ Թուրքիոյ մէջ սաստիկ տաք ըրաւ: Ջերմաչափը Պոլիս շուքի մէջ 86, իսկ Անատոլուի ներսերը 95 աստիճան (Ֆարէնհայթ) ցոյց կուտար: Տաքէն մեռնողներ ալ կան:

∴ «*Միլլիյէթ» կը գրէ թէ յանձնախումբին նախագահն է Տնտեսութեան գործավարին խորհրդական Իհսան Ապիտին պէյ, անդամներուն մէջ կայ Օլտէնպուրկ անուն գերմանացի մը: Յանձնախումբը Յուլիս 26ին Էնկիւրիէն մեկնած է դէպի Գոնիա: Սխալ է այն լուրը թէ աղէտեալ շրջանի բնակիչները ուրիշ շրջաններ կամ քաղաքներու մօտերը պիտի փոխադրուին:*

Եգիպտոսի ազգայնականները անհաշտ

Գահիրէի «Ալ Պալաղ» թերթը կը գրէ թէ հակառակ ոստիկանութեան կողմէ ձեռք առնուած միջոցներուն, Վաֆտ կուսակցութեան պատկանող երեսփոխաններն ու ծերակուտականները գումարուեցան Յուլիս 28ին ժամը 18ին, Մուրատաէրայի մէջ: Ներկայ էին 60 ծերակուտական եւ 132 երեսփոխան:

Հաւաքոյթին մէջ ապօրէն հռչակուեցաւ Յուլիս 19ի հրովարտակը, որով խորհրդարանը կը լուծուի: Ըստ Սահմանադրութեան, թագաւորը օրէնսդիր իշխանութիւն ունի, միայն Ծերակոյտի եւ Երեսփ. ժողովի գործակցութեամբ: Հետեւաբար ներկայ անդամները յայտնեցին թէ Խորհրդարանը կը շարունակէ գոյութիւն ունենալ եւ Սահմանադրութիւնը իրաւունք կուտայ անոր՝ գումարուելու:

Ժողովը քուէարկեց բանաձեւ մը, որով կը պահանջուի կառավարութենէն հրաժարիլ: Ջնջեալ կը նկատէ ներկայ կառավարութեան հրատարակած բոլոր օրէնքները եւ օտար կառավարութեանց հետ կնքած քաղաքական, առեւտրական եւ ելմտական բոլոր համաձայնութիւնները:

«Ալ Պալաղ» կ'աւելցնէ թէ Նահաս փաշայի պահանջին վրայ, ժողովը երդում ըրաւ կարելին ընել՝ Սահմանադրութիւնը պաշտպանելու համար:

Մեծ հրդեհ Պոլսոյ մէջ

Պոլիսէն կը հեռագրեն 29 Յուլիս Թուականով.— *Երէկ առաւօտ կանուխէն ի վեր աղետալի հրդեհ մը կը լափէ Սթամպուլի ընդարձակ մէկ թաղը: Կրակը ծագեցաւ փայտաշէն տունէ մը եւ արագօրէն ծաւալեցաւ: Հրշէջները ի զուր աշխատեցան մարել զայն: Ասիկա ամէնէն մեծ հրդեհն է 1911էն վեր, երբ Թուրքիոյ նախկին մայրաքաղաքին հին քաղաքի մեծ մասը հրոյ ճարակ դարձաւ:*

Թուրքիա եւ Աֆղանիստան

Էնկիւրիի աֆղան դեսպանը Պոլիս երթալով տեսակցեցաւ ընդհ. սպայակոյտի նախորդ փոխ-նախագահ Քեազիմ փաշայի հետ, որ պետն է Աֆղանիստան ղրկուելիք զինուորական բարեկարգիչ մարմինին: Օգոստոսի կէսին, զին. մարմինը Պոլսէն Քապուլ պիտի մեկնի՝ գործի ձեռնարկելու համար: Անոր պիտի յաջորդեն կրթական եւ ոստիկանական բարեկարգիչ պատուիրակութիւնները, որոնց կազմութեան հիմակուընէ ձեռնարկուած է:

Սերպիոյ տագնապը

Պելկրատէն կը հաղորդեն որ Աքուփչինեան զալ շաբաթ նիստի պիտի հրաւիրուի նոր դահլիճին ծրագիրը վաւերացնելու եւ վիճաբանելու համար վերջին նստաշրջանին խորհրդա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԼՃԱՑԱԾ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

Հայաստանի Հանրապետութեան տասնամեակը ինձ վիճակուեցաւ տօնել մայրաքաղաքին մէջ: Հայ Ակումբը Մայիս 27ի Կիրակին զարդարուած էր. հարիւրաւորներու բազմութիւն մը փութացած էր հանդիսավայրը:

Հակառակ ազգային դպրոցի «փրոֆէսօր» տեսուչին յարուցած արգելքին, աշակերտութիւնը մէկ մարդու նման մէկ-մէկ եռագոյն բռնած, տեղ գրաւած էր ընդարձակ պարտէզին մէջ: Մանուկ սերունդը իր այդ աքանչելի շարժուձեւով եկեր էր բանալու իր ամօթխիօսքըայլառեբած դաստիարակին: Վաղուան սերունդն է, որ հասակ կը նետէ, միշտ բարձր պահելով եռագոյնը, մինչեւ գաղափարը իրականանայ: Նուագը, պարը, երգ-արտասանութիւնը կը տանէին հանդիսականը դէպի Արարատեան դաշտը, ուրտեղ ո՛վ գիտէ քանի հազարներ այդ նոյն ժամին դաղտնի մասնակից են տօնակատարութեանց եւ տասնեակ հազարներ իրենց սիրտերուն մէջ կը բաժնէին մեզ համակող կարօտն ու ցանկութիւնները:

Բանախօսութիւններ չեղան, հակառակ նախապէս ցրուած յայտարարութեան: Կարմիր գործակալները այս էջով եւ աղատ երկրին մէջ անգամ չեն ամչնար քար քաշելու փորձեր ընել դպացումներու վրայ. երեւի կրթնած ռուսեւպարսկական դաշնագրի ծանօթ առաձգական կէտին, վերջին պահուն կը յաջողին համոզել պարսիկ ոստիկանութիւնը, որ «ցաւելով» արգիլէ բանախօսութիւնները: Կը խօսի միայն ընկ. Տոքթ. Յ. Սաեփանեան.— «Դարեր շարունակ կաշկանդուած հայ լեզուն, որ բացեր էր շնորհիւ Մայիս 28ի, ուզում են նորից փակել տալ այս բարեացակամ երկրում անգամ»: Այսպէս սկսելով մեր ծերունի ընկերը, քառորդ ժամ խօսելէ յետոյ վերջացուց. «Բանի որ արգիլուած է խօսիլը, այս գիշեր չենք խօսում»: Եւ կը ծափահարեն ոչ միայն Հայերը, այլ եւ պարսիկ հիւրեր, Թերեւս անոնց մէջ նոյնիսկ արգիլքի հրամանը բերող պաշտօնեան, որ աւելի գնահատել գիտէ ազատ խօսքը, քան յանուն ազատութեան հրապարակ իջած կարմիր դահիճները:

Ինչպէս կը պատմեն, անցեալ տարի աւելի խայտառակ միջոցներով փորձեր են խանգարել: Նոյն օրը նախօրօք վարձեր են այն սրահները, ուր կ'ենթադրէին թէ պիտի տօնուէր Մայիս 28ը, կամ սպառնացեր են սրահ վարձու տուողներուն: Նախանցեալ տարի ելեկտրական լոյսը խափաներ են, բայց ամէն անգամ ալ տօնուեր է Հայրենիքի Ազատագրութեան օրը, չտեսնուած խանդավառութեամբ:

Տարիներէ ի վեր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, չէզոքները եւ երիտասարդները կը պայքարին այս նեխած ճահիճը մաքրելու, անտեղ բոյն դրած գորտերը դուրս նետելու եւ գարշելի կոկոռցներուն վերջ տալու համար: Պայքարէն առաջ կարելի կ'ըլլայ բոլոր հանրային մարմիններուն մէջ որջացած բախտախնդիրներուն մէկ մասը դուրս քշել իրենց դիրքերէն: Այս տարի վերջնական մաքրագործման խնդիրը կը զբաղեցնէ բոլորը: Շուտով պիտի սկսին հանրային մարմիններու — Դպրոցի Հոգաբարձութիւն, Համայնական Վարչութիւն եւայլն — ընտրութիւնները: Բոլոր խաւերուն մէջ կ'երեւայ բուռն ցանկութիւն ժողովուրդի շահերուն նուիրուած տարրերը ընտրելու, բոլորըստոր մէջ կը գտնեն միակ ելքը փրկելու մայրաքաղաքի հայ կեանքը փտութեան վտանգէն: Նեխած մթնոլորտը քիչ շատ առնելի դարձնելու համար անհրաժեշտ է աթոռներէն հեռացնել բոլոր անհարազատ տարրերը, որոնք իրենց ազգային գործունէութեան շնորհիւ միակ պատասխանատուներն են դպրոցի եւ ուրիշ հանրային հաստատութիւններու ողորմելի վիճակին:

Առանց ցնցումի չէս կրնար լսել Թէհրանի ազգային դպրոցին վիճակը: Տեսուչը, կատարեալ փալաս մը: Նոյնիսկ իր դպրոց մտնելու եւ դպրոցէն մեկնելու ժամերը չէ ճշդած մինչեւ հիմա: Լուր չունի դպրոցի անցուդարձէն: Ուսուցիչ անունը կրող խումբ մը պատահական մարդիկ— բացի երկու երեք հոգիէ— փոր մը հացի համար իրենց գոյութիւնը կը ցուցադրեն դասարաններուն մէջ: Ամբարտաւանութիւնն ու տգիտութիւնը սահման չեն ճանչնար: Արգի՛ւնքը.— ահա մօտ տասնեակ տարիներու ընթացաւարտներու խումբեր, որոնք Թէհրանի այսօրուան հայ երիտասարդութիւնը կը կազմեն — ազատ սէր, ֆոքսթրոթ, գահէկութիւն, մեծամտութիւն, ինկած բարքեր, ապազգային մտորումներ եւ հագարու մէկ ախտեր: Դպրոցի պիւտճէն ապահովուած է սեփական խանութներու վարձագիններով և չորս տարիէ ի վեր, շնորհիւ Մովսէս Խան Խաչատրեանի ջանքերուն, պետութենէն գանձուող օգնի աւուրքի որոշ մասով: Գաւառի հայ դպրոցները, որ իրենց պիւտճէին մեծ մասը ներկայացուցիչներու եւ պատահական հանգանակութիւններու հասոյթներով կը գոցեն, շատ աւելի խրախուսիչ ընթացք ունին, քանի որ ոչ՛ջմիտ տարրերու հսկողութեան տակ կը գտնուին: Թէհրանը գոնէ օրինակ առնէր Ռեշտէն, Համադանէն, Սուլթանապատէն:

Տասնեակներով պարսկերէն պարբերականներ լոյս կը տեսնեն, մեծ մասամբ օրաթերթեր: սակայն հայերէն ոչ մէկ թերթ կը հրատարակուի Թէհրանի մէջ: Տխրահռչակ դաւանափոխ «Գաղափար»ը իր «տէրերը» փակել տուին, նպաստը կտրեցին և աժաներ առաջ խմբագիրը Ռուսաստան տարին հաշիւ տալու: 30 ոսկիի համար մեր չարքաբէն վռնտուած հերոսը չէ կրցած իր վրայ դրուած յոյսերն արդարացնել եւ ոչ իսկ իր խոստումներու նուազագոյնը կատարել. ի փոխարէն կարմիր անուրէն կողոպտած իր ամսականներուն: Ան յանձն առած էր կարմրցնել Հարաւային Պարսկաստանի հայութիւնը, ամէն տեղ «Հօկ»եր հիմնել եւ վերջնապէս գետին փռել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Այդ գեղեցիկ խոստումները մնացին խոստումներ միայն եւ, համաձայն բարեկամներու երեւակայութեան, այժմ աւելի մեծ պաշտօն ունի խորհրդային Հայաստանի մէջ — փոխել տալ Մանուկ Աբեղեանի նոր ուղղագրութիւնը, «մի նոր ուղղագրութեամբ», քանի որ իր Թէհրանի եռանդուն գործունէութեան ապարդիւն հետեւանքը գինքը բերած է այն եզրակացութեան, թէ լաւ «նոր ուղղագրութեամբ» կարելի է գաղութները, ուրեմն եւ Թէհրանը, սերտօրէն կապել Երեւանին:

Ահա ձեզ գինիէն քացախ դարձած գաղափարականի հոգեբանութիւն:

Առիթը չեմ ուզեր փախցնել խօսելու Ատրպատականի հայութեան պատգամաւոր Զօրա Սագինեանի հետ, ընտրութիւններու, դպրոցական ծրագրի եւ գիտ հետաքրքրող շարք մը խնդիրներու շուրջ: Դժբախտաբար մտոցայ արտօնութիւն ստանալ հրապարակելու իր կարծիքները, որոնք շահեկան պիտի ըլլային «Յառաջ»ի ընթերցողներուն համար. միայն բսեմ որ լաւատես է դպրոցական նոր ծրագրի մասին: Կառավարութեան վերաբերումը կը գտնէ վերին աստիճանի բարեացակամ եւ համոզուած է թէ ան չպիտի դպչի մեր դպրոցը ներքին իրաւունքներուն:

Եւ իրաւացի է իր լաւատեսութիւնը, եթէ վաղը հայանուն մարդիկ, պալէն աւելի պալատական երեւալու ստոր ցանկութեամբ, նոր ծրագիրներ չլղաեան եւ խնդիրը նորէն չհրահրեն:

Կարելի չէ Թէհրան մտնել եւ չայցելել Եփրեմի գերեզմանը: Ազգային դպրոցի բակին մէջ, ան լաւ վկայ է պարսկական ազատագրութեան համար մեր թափած արեան: Ան լռութեամբ կը Թելադրէ բոլորովին, թէ Հայը, իբրեւ խակական հայրենասէր, իր իրաւունքներն ունի իր երկրորդ հայրենիքին մէջ, չէ՞ որ կատարած է միշտ իր քաղաքացիական պարտականութիւնները այնքան անկեղծօրէն եւ անձնազոհութեամբ: Այստեղ Եփրեմի գերեզմանը մինակ է: Ուրիշ անուններ չկան:

Այցելուն իր մտքով պիտի անոր մօտ բերէ մեր ուրիշ շատ մը հերոսները, որոնք զոհուած են հայ-պարսիկ բարեկամութեան սեղանին, իր երեւակայութեան մէջ պիտի պատկերացնէ փոքրիկ պանթէոնը հայ եւ պարսիկ ազատագրութեան անվեհեր մարտիկներուն, զորս տեսայ Թաւրիզի մէջ, Պետրոսխանի գերեզմանին այցելած ատեն:Այնտեղքանդակուածենշատ մը անմեռ անուններ, ինչպէս Ջալալը իրմէ առաջ և Սոսեփանս (Բալա Ջան) իրմէ յետոյ: Ամէն տեղ ունինք նման գերեզմաններ, հոգ չէ, առանց քարի, առանց յիշատակութեան:

Այդ բոլորը արձանագրուած են պարսիկ հայրենասէրներու սրտերուն մէջ եւ մեր երկրի այսօրուան վարիչներէն շատերը Եփրեմներու գործակիցներն են եղած:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԳԻՒՂԱՑԻՆ ԿԸ ՅԱՂԹԷ ԽՈՐՀՐԴ. ԻՇԽԱՆԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ուշագրաւ եւ հետաքրքրական են Ռուսիայէն հասած վերջին լուրերը:

Ինչպէս կ'երեւայ, կառավարութեան եւ գիւղացիներու պայքարը վերջացած է վերջիններու կատարեալ յաղթանակով: Նկատելով որ այս տարուան բերքը տուժած է կարգ մը պատճառներով (գլխաւորաբար ընդհանուր քաղաքականութեան հետեւանքով), խորհրդային կառավարութիւնը կը փորձէր, համայնավար կուսակցութեան յատուկ բռնի միջոցներով վերահաստատել կացութիւնը:

Գիւղացիութիւնը կանգնած էր հացահատիկի բռնագրաւման սպառնալիքին առջեւ: Եւ «Ձախերը» արդէն կը նախատեսէին վերադարձը դէպի «ռազմական համայնավարութեան» սարսափելի օրերը: Սակայն այն, ինչ կ'որոշենառանձնասենեակներումէջ, կեանքէն կտրուած գիկատորները, կը հանդիպի գիւղացիներու ուժեղ ընդդիմութեան: Ընդդիմութիւն մը, որ կուգայ աւելորդ անգամ մըն ալ ապացուցանել «ուղղափառ» լէնինականութեան կատարեալ սնանկութիւնը:

Ցարիներէ ի վեր պայքար կը մղեն ունեւոր գիւղացիներուն դէմ (կուլակներ): Հազար ու մէկ խոչընդոտներ առաջ կը քշեն, խափանելու հողագործութեան բնական ընթացքը եւ յետոյ, կեանքի երկաթէ պայմաններու ճնշման տակ, անփառունակ նահանջ մը կը փորձեն: Ու պայքարը, ու «գեկերեանները» կրցան Ռուսիոյ մէջ ստեղծել համայնավար հաւաքական տնտեսութիւն, որովհետեւ հոն, ո՛ւր ազատ ու անկաշկանդ չէ անհատին գոյութիւնը, կարելի չէ ունենալ որ եւ է տնտեսութիւն: Եւ այսօր, երկար ծրգծգումներէ եւ սպառնալիքներէ վերջ, խորհրդային իշխանութիւնը կը հրաժարի՛ բռնի միջոցներով հաւաքական հողագործութիւն ստեղծելու մտքէն, նաեւ բռնագրաւումէ, զոր կը ծրագրէր Ստալինի խմբակը, ընդդիմադիրներու պահանջին վրայ: Ըսել է,— կառավարութիւնը որոշած է բարձրացնել հացահատիկի պետական գինը: Հետեւապէս իշխանութիւնը նորէն կը ծռի դէպի «աջ» եւ կ'ոչնչացնէ տարիներու պայքարը «կուլակ»ի եւ անհատական տնտեսութեան դէմ:

Ռուս տարագիր մամուլը ուշի ուշով կը հետեւի կառավարութեան եւ գիւղացիներու պայքարին: Պ. Միլիւկովի թերթը, «Պօսլէտնի Նօվօստի», իր վերջին խմբագրականներուն մէջ այն միտքը կ'արծարծէ, թէ կեանքի պայմաններու թելադրանքներէն ստիպուած, խորհրդային իշխանութիւնը, անկախ իր ցանկութենէն, զիջումներ կ'ընէ եւ հետեւաբար բռնած է բարեշրջութեան ճամբան: Աշխարհմեան «Վօզրօժդէնիէ»ն ընդհակառակն կը պնդէ թէ ոչ մէկ բարեշրջում կայ, այլ միայն վերադարձ դէպի անցեալ տարուան քաղաքականութիւնը:

Ըսելի՛ ճիշդ կ'ըլլար ըսել թէ դատապարտեալ «դիկտատուրա»ն, գլուխը կորսնցուցած, ինքն ալ չիգիտեր թէ ինչ կ'ընէ: Սկիզբը հողերու անխտրաբ համայնացում, «ռազմական համայնավարութիւն», հացահատիկներու բռնագրաւում, որու հետեւանքով գիւղացիները կը դադրեցնեն ցանքերը. յետոյ «նոր տնտեսական քաղաքականութիւն»(նէպ), վերջը նորէն արշաւանք ունեւոր գիւղացիներու դէմ, ծրագիրներ «նոր արտակարգ միջոցներու» եւ վախճանը՝ հրաժարում բոլոր սկզբունքներէ եւ նորագոյն ծրագիր.— հիմնել Ռուսիոյ մէջ «հացահատիկներու գործարաններ», որոնք պիտի ըլլան կորիզը ապագայ «հաւաքական» հողագործութեան: Իսկ մինչեւ այդ, երկիր մը, որ հսկայական քանակութեամբ հացահատիկ կ'արտածէր արտասահման, այսօր հացի գնումներ կ'ընէ Եւրոպայի մէջ: Արդէն բազմաթիւ չոգենաւեր հացահատիկով եւ ալիւրով բեռնաւոր՝ ճամբայ ելած են դէպի Ռուսիա:

Այս արհեստական միջոցնե՛րով պիտի փրկուի կացութիւնը:

Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ

ԴԻԿԱՐՈՒՍՑ

ՏԻԱԿԻԼԷՖ

(Ռուսական պալէ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Apollon Musagete.— Ստրաւինսկիի երաժշտութիւնը գետ մը եղած է, որ իր անկողնէն դուրս ցատկելով անեղ հեղեղի պէս կ'ընթանայ: Ան չունի ոչ սահմանադրուած օրէնք, եւ ոչ ալ արտայայտութեան ընկալեալ ձեւեր: Մինչեւ այսօր կատաղի ցուլ մըն էր ան, որուն ուժին առջեւ ամբողջ երաժշտութիւնը խոնարհեցաւ: Իր սկզբնական գործերէն Sacre du Printempsը կը գինովար ծանր չափականութեամբ եւ արտակարգ գունաւորութեամբ: L'Histoire du Soldatն՝ միամիտ խոշոր գիծերով: Իր այսօրուան l'Apolloնը սկզբնաւորութիւն մը հակազդեցութեան, իր անցեալի փոթորկոտ արուեստին: Այսօր Ստրաւինսկի կը ներկայանայ նուազուն, հանդարտաբարոյ նոր դասական մը, առաւելապէս հովուերգական:

Բայց չաճապարենք եզրակացնել: Այն վայրկեանին որ կարծած են թէ տեղ մը հանգչած է եւ ուզած են զինք դիտել՝ արդէն տեղափոխուած է: Իւրաքանչիւր տարի կը ձեւափոխուի ու կը վերանորոգուի ու մանուանդկըլլայսկզբնայ բոլոր «թէքնիկ» օրէնքներով: Բայց այս բոլոր ալազանութեան մէջ կայ մայր երակ մը, որ կը քալէ դէպի զուտ երաժշտութիւնը:

«Ապողոն»ի մասին կը գրէ Ստրաւինսկի. «Սպիկա կառր մըն է առանց հնչախաղի. ասիկա պալէ մըն է, որուն պարարուեստ գործողութիւնը կը ծաւալի համաձայն իր նիւթին»: Ու ահա կը սկսի պարը Ապողոնի ծնունդով: Երկու դիցուհիներ կը վազեն ողջունելու երիտասարդ չԱստուածը ու կը նուիրեն անոր ճերմակ շղարշ մը եւ ոսկեայ գօտի մը, յետոյ զայն առաջնորդելով Ողիմպոս լեռը: Հոն մինակ է ու կը սկսի պարել վերջաւորութեան կ'երեւին Կալիոպէ, Պոլիւմնի եւ Տէրպսիքոր: Ապողոն իւրաքանչիւրին կը յանձնէ գեղագիտական մէկ մէկ խորհուրդ: Այսպէս Կալիոպէն կ'ըլլայ բանաստեղծութեան դիցուհին, Պոլիւմնին՝ մնջկատակի (mimique), իսկ Տէրպսիքոր ալ պարի, ու երեքն ալ իրենց հմայքներով կ'ուզեն գլխել Ապողոնը: Նիւթը հետզհետէ կը հասնի վախճանին, այլազան պարերով ու վերջաւորութեան բոլորը մէկ միացած՝ կը յառաջանան բեմի խորքէն բարձունք մը, դէպի Պառնաս, ուր կը ձեւաւորեն Աստուածացումը:

Ապողոնի դժուարին դերը կը կատարէր խումբին ամէնէն ու շագրաւ պարող արուեստագէտը՝ Լիֆար, ճերմակ միտաքսեայ կեղծամով ծածկուած ու հագած կարմիր կարճ պատմուճան, իսկ ոտքերը ոսկեգոյն կօշիկներ, գեղեցիկ ու արժանավայել՝ ինչպէս իսկական Աստուած:

Զարդանկարներուն եւ հագուստներուն նախակազապարները կը պատկանէին արդիական նկարիչ Պօշանի, որ երանդներու ինքնայատուկ նրբութիւն ունի:

Ներկայացման ընկերացող նուագախումբը կը վարէր հեղինակը՝ Ստրաւինսկի: Ընդհանուր տպաւորութեամբ երաժշտութիւնը ունէր հաւցնող շեշտ մը, պարզունակ եւ պայծառ:

Իր նախորդ գործերուն մէջ օգտագործած է այն բոլոր նուագարանները, որոնց ձայնը աղմկարար է, իսկ «Ապողոն»ի մէջ ընդհակառակն յարմարագրութիւնը (orchestration) կը բաղկանայ միայն ջութակներէ, թաւջութակներէ եւ թաւջութակներէ (contre-basse): Ու ատով հանդարտաեղերի մը, որ կը հասի սկիզբէն մինչեւ վերջաւորութիւն:

Ստրաւինսկիի ճիգը եղած է իբրեւ նմոյշ ցուցադրել արուեստի կատարեալ գործ մը, առանց ցցուն կրքոտութեան:

Հոյակապ սքանչելիք մըն է վերջաւորութիւնը. համակ անասելի զգայութիւն: Երակներու մէջ կը զգանք ներհոսումը ուժի մը, որ կը մղէ մեզ իրական բարձրութիւն մը՝ դէպի աստուածացում:

ODE.— Լամոնոսոֆի բանաստեղծութիւններէն մէկը՝ երաժշտութեան վերածուած երիտասարդ Նիկոլա Նաբոկոֆի կողմէ, որ լուրջ հետաքրքրութիւն արթնցուց: Հետաքրքրութիւն ոչ թէ երաժշտական խորքի եւ կամ նիւթին փարթամութեանը համար, այլ իբրեւ բեմադրութիւն:

Բովանդակութիւնը քիչ մը շատ դասական է ու շատերու կողմէ կրկնուած. մասամբ այլաբանական:

Երիտասարդ ուսանող մը, կաշկանդուած բնութեան արձանին տակ, կը հարցափորձէ անոր գաղտնիքները: Մարմարը որ հոգեկան տեսք ունի, կը սկսի ոգեւորուիլ ու զայն կ'առաջնորդէ իր հմայքներուն: Կը ցուցադրէ ծառերու եւ ծաղիկներու աճման ներքին տեսքը, գետակներուն գնացքը, ու վերջապէս հիւսիսի արշալոյսը, որուն արբշիռ երիտասարդը կը վազէ միախառնուիլ: Բայց իր առաջացումը պատճառ՝ լոյսին անհետացման: Ու կրկին միս մինակ նախկին արձանին մօտիկ:

Երաժշտութիւնը՝ սովորական, մեծապէս ազդեցութեանը տակ Չայքովսկիի, Ռուպինշթ... Մէնտէլսոնի շունչին,

Բայց խօսինք բեմադր... վրայ, որ համադրութիւ... դիական արուեստը եւ... տարրերու:

Նախ ճարտարապետութ...

Այսօրուան արուեստը... արուեստ է, իսկ աշխ... բանէ առաջ կը փնտռէ... կութիւն: Պարը, հագուս... ապրումներ՝ մարմնի շար... գալարումներով, իբր... Թեամբ կը սպառնէ գին... Տիակիլէֆ մարդկային... կը բաժնէ որոշ ճարտա... տական կեդրոններու իւ... չիւր ձեռքի եւ ոտքի... փոխանակ անհետանալ... հետ կը պատցնէ կեդրո... չուան մը, ու այսպէս... կը կառուցանէ նաեւ հա... կան նիւթականացու... Odeին մէջ ամենաչնչ... ժումն անգամ իր եռ... ձգէ գիծ, որով ոչ մէկ... թիւն կրնայ խուսափ... տեսողութենէն:

LA CHATTE (Էգ կատ... կա գործն է երիտասար... մշտի մը, Հանրի Սոկէ... ջին անգամ հրապարակ... Plumet de Colonel օպ... Ունի նաեւ դաշնակի հ... րուն սոնատ մը եւ եղ... թիւններ: La Chatteի... տութիւնը ամբողջութեա... ջողած է: Կարելի չէ գտ... մը որ գերադաս ըլլայ... լէն: Համակ պայծառ, ան... համեմատական ուժգնո... Նիւթը չափազանց պր... յարմար պարարուեստի... ցուած է Եզովբոսի առա...

Երիտասարդ մը սիր... իր էգ կատուին, ամէն... զօթէ, որպէսզի անիկա... բանափոխուի աղջնակ... Բաղձանքը կը կատար... երբ իր թեւերուն մէջ... խանդաղատանքը անոր... կին, Ափրոդիտէ՝ այլափ... սէրը խզելու համար, մա... ղրկէ: Աղջնակը հազիւ... մարած, հին բնազդը իր... թնելով, կը լքէ սիրա... կը վազէ անոր ետեւէն:

La Chatteի եզակի... մադրութիւնն է որ իր... դապաշտ (cubiste)... ունի ու մանաւանդ... զարդանկար, հագուս... մանրամասնութիւններ... են ապակեթուղթէ (mica)... լեկտրական լոյսի տակ... րինակ տպաւորութիւն... բեւոյթ մը կը ստանայ...

LE PAS D'ACIER.— Այ... կը կոչուի նաեւ «1920»... մշտութիւնը կը պատկա... օրերու ամէնէն արտակա... առաջապահ արուեստագ... կօֆիեւի, իսկ զարդար... Եագուլոֆի: Երկու մասէ... կանայ. Ա. մասը կը ներ... Ռուսիոյ հէքեաթային... կանութիւնը, իսկ Բ.ին... ծարանային մեքենակա... նը: Ռուսական յեղ... թեամբ ծնունդ առած... արուեստը հետզհետէ... սկսի հիմնաւորուիլ եւ... Թատրոնը նոր է որ իր... գերին մէջ կը մտնէ, թէ... աւելի քարոզութիւնը... տեղը կը գրաւէ, (Մաշ... նասատա՛ն): Պարարուեստ... Պրոկոֆիեւն է որ «1920»... ռուսական նոր կեանքը... արուեստ կը քաշէ... բեմ կուգան խոշոր... իբրեւ խորհրդանշան... տանքի:

ՀՐԱՆՏ ՔԱՂ...

ՆՈՐ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ...

Թուրքիոյ մէջ 1930... տարուելիք մարդահամար... մար Պ. Քամիլ Ճաքըն... Նախապատրաստութիւններ... տեսնէ: Փրոֆէսէօրը Պոլիս... է՝ արտաքին առեւտուր... կագրութիւնները քննելու... Մերիկայէն հասնելիք 6.000... մարդահամարի նիշերը... համար: Այդ նիշերով կարե... տի ըլլայ հասնիլ... բնակիչներուն թիւը, ազգ... կրօնքը, արհեստը եւ այլն...

ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պէյրութէն կը գրեն «Յէ-ռյի».—

Ընցեալ Ապրիլէն ի վեր Սու-...ն ունի նորաշէն ժողով մը, ընտ-...ած՝ ժողովրդային քուէարկու-...մբ կարեւոր է այս դէպքը, ...ջհետեւ առաջին անգամ է որ ...րիացիները քուէարկութիւն կը ...արեն։ Ընդհ. ընտրութեանց ...ընթացք բոլոր փորձերը Ֆրան-...ան, ազգայնականներու կազմա-...պած կրաւորական դիմադրու-...ան առջեւ։ «Հոգատարութիւն» ...ամենը պատճառ եղաւ ծանր ...րիմացութեան մը, որ աւելի ...ը ուժգնօրէն արտայայտուե-...ը ըմբոստութեամբ։

Յաղթանակէն յետոյ, Ֆրան-...կ'ուզէ մոռնալ անցեալը։ Ան-...ն ձեռք կ'երկարէ երէկուան ըմ-...ստներուն, ներելով քաղաքական ...նցաւորներուն եւ ազատ ընտրու-...ն կատարել տալով։ Կը գտնուի ...կարօրէն հաստատուած ծրագրի մը ...ջին հանգրուանին վրայ։

Սահմանադիր ժողովի վերջին ...րութեանց ազգայնական-...ու մեծ թիւի մը ընտրութեան ...կարգ մը շարամիտներ ուզե-...տեսնել գժուարութեանց աղ-...մը ապագային համար եւ ...թէ մօտիկ անցեալի դասը ...կայեն իր արդիւնքը չէ տուած։ ...Նորընտիր երեսփոխաններուն ...շփումը չի թուիր հաստատել ...վախերը։ Բոլորն ալ համա-...յնութեան մը յանգելու կամքը ...սա յայտնեն։ Ծայրայեղու-...ն քաղաքականութիւնը խրե-...արկածախնդրութեան մէջ, ...նվստահութիւնը կը շարու-...է տակաւին հանդէպ վարի ...գի քաղաքագէտներուն, որոնց ...ար ապատամբութիւնը շահա-...ծումի նիւթ դարձած էր։

Ներկայիս, սուրիական ազ-...յնականութիւնը աւելի գիտա-...եւ աւելի մտածուած ձեւ ...։ Օրինակ մը՝ վերջին օրերս ...կէտ մը տեսնուած էր հորի-...ին վրայ։ Խորհրդարանը նախ ...ու Սահմանադիր ժողո՞վ պի-...գումարուէր թէ անկէ առաջ ...իր պիտի ընէր այն գաշնա-...ը, որ վերջնական կերպով պիտի ...է Սուրիոյ կացութիւնը՝ հան-...հոգատարութեան։ Ազգայ-...անները երկրորդ տեսակէտը ...ունած էին։ Բայց երբ անոնց ...ատրուեցաւ թէ Սահմանա-...թիւնն է որ հիմը կը կազմէ ...րի կազմակերպութեան, ինչ ...ըլլան ապագային Ֆրանսայի ...ը իր յարաբերութիւնները, ա-...ոք կարծես իրաւունք տուաւ...

այս տրամաբանութեան։ Ինչպէս կ'երեւի, ընդդիմադիրները կաղ-մակերպուած չեն։

Կը վախցուի սակայն որ ազ-գայնականները որոնք կորուկ հա-մոզումներ ունին եւ ընտրանի մը կը կազմեն խորհրդարանին մէջ, յանդգնութիւնն ունենան իրենց պաշտօնակիցները շահագործելով, իշխանութեան բարձրանալ։ Ֆրան-սայի կ'ի յնայ միջամտել իբրեւ իրաւարար՝ զանազան խմբակցու-թեանց միջեւ ներդաշնակութիւնը պահպանելու համար։ Արդար է անշուշտ որ ազգայնականները ի-րենց բաժինն ունենան նախարա-րութեանց մէջ։ Նոյնիսկ լաւ քա-ղաքականութիւնը կը պահանջէ որ անոնք բաժնեն իշխանութեան պատասխանատուութիւնը։

Վաղուան գործը կարելի պիտի ըլլայ գտնել այն ձեւէն, որով պիտի պատրաստուի Սահմանա-դրութիւնը։ Նոր երեսփոխանները կը ձգտին ապացուցանել թէ իրենք արժանի են Ֆրանսայի արտայայ-տած վստահութեան։

Բնականաբար բանակցութիւն-ները տաժանելի պիտի ըլլան, ո-րովհետեւ մեծ են յաղթահար-ուելիք արգելքները։ Թող Սահ-մանադիր ժողովը հարթէ դանոնք։ Ատով կատարած պիտի ըլլայ ընտրողներու միակամ փափաքը, այն է՝ իրականացնել ազգային բաղձանքները՝ խաղաղութեան, համերաշխութեան եւ վերականգ-նումի շրջանի մը մէջ։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
(Քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԱՇԽԱ-ՏԱՆՔՆԵՐ.— Կառավարութիւնը հաստատեց առողջապահական բաժնի պատրաստած շինարա-րութեան հնգամեայ ծրագիրը, որ պիտի գործադրուի գաւառի մէջ մինչեւ 1932 թուականը։ Համաձայն ծրագրին, նորա գա-ւառակներու մէջ պիտի կա-ռուցուին մէյ-մէկ հիւանդանոց, որոնք պիտի ունենան շրջուն դարմանատուն եւ դեղարան. իւ-րաքանչիւր շէնք պիտի բաղ-կանայ 20 սենեակներէ։ Գաւա-ռակներէն մէկուն մէջ պիտի հաստատուի բժշկական խորհր-դակցութեան շէնք՝ 30 անկո-ղիննոց մանկատունով մը։ Ըստ նախահաշուի, 164,000 րուբլի ծախք կը գնահատուի։

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԱՅԼԱՓՈ-ԽՈՒՄԸ.— Աղքիլիսա, Ջաջուր եւ Թոփարլի գիւղերու հասա-րակութիւնները քահանաներու հետ միաձայն որոշեցին փակել եկեղեցիները եւ այդ շէնքերը վերածել ժողովրդական տունե-րու։ Իսկ Աղքիլիսայի քահանան հրաժարած է իր հոգեւոր կոչու-մէն հրապարակային յատուկ յայտարարութիւնով։

ԼԷՆԻՆԱԿԱՆԻ ՑԱՆՔԵՐԸ.—Վի-ճակագրական դիւանին կից փոր-ձագիտական յանձնաժողովին տուեալներուն համաձայն, Լէնի-նականի մէջ՝ ցանքերը տուած են հետեւեալ արդիւնքը.— Աշ-նանացան ցորեն՝ 3.7, գարնա-նացան ցորեն 3.5, գարի՝ 3,4, ցանովի խոտ՝ 3,6, բնական խոտ՝ 3.7, գետնախնձորը եւ բանջարանոցները՝ 2,7, կա-նեփ՝ 3.2։

ՇՐՋԻԿ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ. Յուլիսի առաջին շաբթուն, Երեւան հասած է գերմանացի մը՝ Զաքս, 26 տարու, որ ճամ-բայ ելած է՝ ոտքով աշխարհի շրջանն ընելու։ Կը խօսի 12 լե-զու։ Մինչեւ այժմ, Զաքս քա-լած է ամբողջ Եւրոպան, Հիւ-սիսային Ափրիկէն, Փոքր Ասիան եւ Պարսկաստանը։ Մտադիր է Երեւանէն Խորհրդային Միու-թեան վրայով անցնիլ Սկան-տինավեան երկիրները եւ Սեր-պիայէն անցնելով, երթալ Չի-նաստան, Հնդկաստան, Աւստրա-լիա, Հարաւային Ամերիկա, ուրկէ կը վերադառնայ Գերմա-նիա։ Երկու տարուան մէջ ան կտրած է 19.000 քիլոմեթր ճամբայ։ Զաքսի հաշուով տա-կաւին 75.000 քիլոմեթր ճամ-բայ կը մնայ վեց տարուան մէջ կտրելիք։ Զաքս՝ Երեւանէն կը մեկնի Լէնինականի վրայով Պաթում երթալու համար։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԸ.— Անցեալ ուսումնական տարուան ընթացքին, Հայաստանի Պետա-կան Երաժշտանոցին մէջ ուսա-նողներու թիւն եղած է 344։ Քննութեան ներկայացած են 296 հոգի։ Տարուան մէջ տեղի ունեցած են 12 փակ եւ 12 հրապարակային խմբերգներ եւ համանուագներ։ Իսկ երաժշտա-խումբը որ 67 նուագածու կը համրէ, կազմակերպած է 11 ե-րեկոյթներ։ Իսկ երգեցիկ խում-բը բացի Երեւանէն, հանդէս ե-կած է նաեւ Մոսկուայի մէջ 60ին անգամ։

Բացի ուսանողական աշխա-տանքներէ, երաժշտանոցի ա-շակերտները կատարեր են նաեւ մշակութային աշխատանք՝ ժո-ղովրդական խաւերու համար։ Առանձին խումբերով, Երեւանի քաղաքէն դուրս, կազմակեր-պած են ցուցադրական երե-կոյթներ Ղամարլուի, Բասարգե-չարի, Ներքին-Ախտայի եւ շարք մը ուրիշ գիւղերու մէջ։

* * *

ՀԱՅ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳՆԵՐ ԼԷՆԻՆԳՐԱԴԻ ՄԷՋ.

Մայիս ամսուան ընթացքին, Լէնինգրադի մէջ տեղի ունեցած են հայկական եւ պարսկական շարք մը երաժշտական հաւա-քոյթներ։ Մասնակցած են Երե-ւանէն եւ Թիֆլիսէն ուղարկուած մասնաւոր երաժիշտներ։ Տրուած են 15 համերգներ, մասնաւոր հիւրերու ներկայութեան, նաեւ երկու համերգ ռատիօ-կայանի մէջ, մէկը Լէնինգրատի համար, միւսը համաշխարհային ծաւա-լով։ Երեւելեան երաժշտութեան մասին տեղի ունեցած է մասնա-ւոր դասախօսութիւն մը. Արեւելեան պատմութեան պետական ձեմա-րանին մէջ, ուր ձայնագրած են թառի եւ սրինգի ձայնաշարերը։ Նոյ մասնաւոր համերգ - գեկուցում մը կազմակերպուած է գիտական Ակադեմիայի դահլիճին մէջ, ուսուցիչներու եւ մասնագէտներու համար։ Հայկական երաժշտու-թեան մասին զեկուցում տուած է Ի. Օրբելի, երաժշտական այս հաւաքոյթներէն մէկուն վերջա-ւորութեամբ՝ Հայաստանի Երա-ժշտանոցէն ուսուցիչ մը յայտա-րարած է.—«Ինչպէս անցեալ տարի Եւրոպայի մէջ, նոյնպէս ալ այս տարի Լէնինգրադի մէջ, ես հա-մոզուեցայ թէ Ռուսիոյ եւ Եւրո-պայի մէջ ալ մեծ հետաքրքրու-թիւն ցոյց կը տրուի դէպի արե-ւելեան, մասնաւորաբար հայկա-կան երաժշտութեան ուսումնասի-րութիւնը։

«Դժբախտաբար, այդ ուղղու-թեամբ շատ քիչ բան կը կա-տարուի մեր մէջ։ Այդ տեսակէ-տով, անհրաժեշտ է լուրջ ուշա-դրութիւն դարձնել Երեւանի Ե-րաժշտանոցի արեւելեան ճիւղին վրայ, քանի որ, ինչպէս ըսեր են Եւրոպայի հեղինակաւոր երա-ժիշտները, Երեւան պէտք է դառ-նայ ուժ տայ արեւելեան երա-ժշտութեան ուսումնասիրու-թեանը»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱՐԱՐԱՒՏ ՁՈՀԻՆ ԹԱՂՈՒՄԸ

ԼԻՈՆ, 27 Յուլիս.— Ինչպէս գրած էր «Յառաջ», հայ պատանի մը խեղդուեցաւ անցեալ կիրակի օր, Ին Պաույի մէջ։ Յուղարկաւո-րութիւնը կատարուեցաւ Չորեք-շաբթի, Ին Պաույի գերեզմանա-տան մէջ։ Պսակապատներ բերած էին ազգականները, բարեկամները եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմի-տէն։ Այս առթիւ դամբանական մը խօսեցաւ ծերունազարդ Սա-լանեան քահանան։

Ցետոյ խօսք առաւ Հ. Յ. Դաշ-նակցութեան կոմիտէին կողմէ ընկ. Գառնիկ Քիլարձեան.

Դժբախտ զոհը, Ստեփան Սէթեան, Իգմիրցի համեստ ըն-տանիքի մը զաւակն է, որ վերջին աղէտէն ազատելով մօրը եւ իր երկու քոյրերուն հետ գաղթած էր Ցունաստան յետոյ Ֆրանսա։

Ս. Կ.

ՏԽՈՒՐ ՊԱՏԿԵՐ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 27 Յուլիս.— Հոս ունինք երկու հազարէ աւելի հայութիւն մը եւ տասնէ աւելի միութիւններ եւ կազմակերպու-թիւններ, բայց ոչ մէկը լրջօրէն կը հետաքրքրուի նոր սերունդի կրթութեամբ։ Մեր փոքրիկները կը մեծնան փողոցներու եւ հրա-պարակներու փոշիներուն մէջ։ Մօտէն չտեսնող մը չիկրնար հաս-տատել թէ ո՛ր ազգին կը պատ-կանին։

Ունինք երկու ընդարձակ գրա-գարաններ, մէկը՝ Հ. Յ. Դաշնա-կցութեան եւ միւսը՝ Մալաթիոյ կրթասիրաց ընկերութեան, բայց չարժուիր չկայ։

Մալաթիոյ կրթասիրաց Միու-թիւնը, քանիցս փորձեց դպրոց մը բանալ, մեր փոքրիկները օտարա-ցումէ եւ փողոցներէն փրկելու համար, բայց դժբախտաբար չու-նեցաւ աշակերտներ։ Մեր գաղու-թին մէջ կանգ առած է հանրա-յին գործունէութիւնը։ Անտարբեր են նաեւ ծնողները։ Շատեր փոխա-նակ հոգ տանելու իրենց զաւակ-ներուն կրթութեան, կը մխեն ու կը վիճին սրճարաններու մէջ։ Մա-սուար հոգաբարձութիւնն ալ անկիւն մը քաշուած է։

Գ. Ե.

ՏԱՔԵՐԸ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻՆ

Տաքերը որ իբր միջազգային վտանգ կը սպառնային Յուլիսի մէջ, սկսած են նուազիլ։ Ամսուն 15ին, Փարիզի մէջ ջերմութիւնը բարձրացած էր 34,9ի, մինչ ցարդ բնական նկատուած էր 25,3ը։

Ըսէնք թէ 1900էն ի վեր, միայն 1921 Յուլիս 28ին՝ ջեր-մաչափը բարձրացեր էր 38,4ի։

Չորութիւնը սակայն աւելի արտասովոր էր։ Յուլիս 6ին եւ 7ին միայն անձրեւի հետքեր նշմար-ուեցան կարգ մը վայրերու մէջ։

Բայց քանի մը օրէ ի վեր տա-քութիւն եւ չորութիւն սկսած են նուազիլ։ Ընդհանուր կերպով, եր-կինքը քանի մը օրէ ի վեր ամպոտ է, արեւուն ճառագայթներու ազ-դեցութիւնը աւելի տկար։

Փոթորիկ պայթեցաւ Թուլ-ֆուզի, Ընկուլէմի, Փուաթիէի, Լիոնի եւ Նիմի մէջ։

Հողագործները սկսած են ու-րախանալ որ չորութեան շրջանը վերջ կը գտնէ հետզհետէ։ Իրօք, եթէ տեւէր կը վախցուէր որ Յու-նիսի մէջտառացուած երկրագործա-կան յաջող արդիւնքները փճա-նային։

Եթէ փոթորիկները, որոնց կը սպասուի, սաստիկ չըլլան, կը յու-սացուի որ ընդհանուր բերքը գո-հացուցիչ ըլլայ։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Սուտանէն Գ. Մարգար Վ.ան-եան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Զախոյի գաղթակայանին (Մուսուլ) ազգային վարժարա-նին (1928 Յուլիս 28 — 1929 Յու-լիս 28)։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՑԱՊԱՂԱԾ ՎՐԷԺ.— Ագա-րակապան մը Ժան Հէպրոս, 68 տարու, որ կը բնակի Սէն-Պարդան, բացաւ իր պատուհանը եւ հրա-ցանը պարպեց իր կնոջ վրայ, որ հորէն ջուր կը քաշէր։ Կինը՝ 60 տարու, մեռաւ անմիջապէս։

Ոճրագործը որ երեսուն տարի է ի վեր բաժնուած կ'ապրէր իր կնոջմէն յանձնուեցաւ ոստիկա-նութեան եւ յայտարարեց.

— Երկու ամիս կայ, փամ-փուշտս պատրաստած էի։ Եթէ ոճիրս պատժի արժանի է, դատա-պարտեցէք զիս։

ՓՈՍԻՆ ՄԷՋ.— Սէրպէրի եւ Պանյուլի միջեւ ճամբորդ փոխա-դրող ինքնաշարժ մը, 12 մեթր բարձրութենէ ինկաւ փոսի մը մէջ, ջախջախելով ուղեւորները։

Ինքնաշարժը սովորական ա-րագութեամբ կը յառաջանար, երբ անոր վարիչը յանկարծ տկա-րութիւն մը զգաց ու ղեկը լքեց։ Կառքը ճամբէն շեղեցաւ, սահե-ցաւ եւ ինկաւ քարոտ փոսի մը մէջ, որ 12 մեթր խորութիւն ունէր։

Կին մը միայն արկածի պա-հուն կրցեր էր պահել իր պաղա-րիւնը։ Վիրաւորուած ըլլալով մէկտեղ, յաջողեցաւ ինքզինքը փրկել կառքին տակէն ու երթալ գտնել իր ամուսինը, որ ծանրօրէն վիրաւոր, ճնշուած կը մնար կառ-քին ծանրութեան տակ։

Ցաջողեցաւ զայն ալ դուրս քաշել կառքին տակէն։ Հասած շուտափոյթ օգնութեան շնորհիւ, կարելի եղաւ փրկել բոլոր արկած-եալները, որոնք ծանրօրէն վիրա-ւոր, փոխադրուեցան հիւանդանոց։

ԱՆԻԾ ՈՒ ՓԵՍԱՑ.— Անցեալ տարի, Օր. Ժոզէ կ'ամուսնանար Սալմոնի հետ։ Պիրօ բնակութեան տէր, Սալմոն յաճախ կը չարչրկէր իր կինը, որ անցեալ շաբթու մէջ, դեկ մը ունեցաւ եւ խնդրեց իր մօրմէն որ գայ զինքը խմամելու։ Մայրը սակայն տեսնելով իր փեսին անողայ ըն-թացքը, որոշեց իր աղջիկը եւ թոռնիկը փրկել, եւ հեռանալեց իր ամուսինն, որ ինքնաշարժով գայ զիրենք բոլորը հեռացնելու փեսին տունէն։

Սալմոն որ այս օրերս ամէն առթէ աւելի խմրագրգիռ վիճակ մը ունէր, անոնք չեկած՝ առաւ հրա-ցան մը լեցուց եւ սպաննեց իր կնոջ. «Նախ տղեկը, յետոյ քեզ»։

Կինը փախաւ փողոց ուրնշմա-րելով իր հայրը, խնդրեց որ ներս չմտնէ։ Ճիշդ այս միջոցին հրա-ցանի հարուած մը պայթեցաւ։ Սալմոն նշան առած էր անեւոջ, որ կ'իյնար անկենդան։ Ոճրագործը ձերբակալուած է։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՓՈՔՐԻԿ ԺԱՆԸ

Անոր հոգւոյն երկար տան-...ք մը եղաւ։ Լառուան դէմ, ...ն լաւ չէր։ Ֆրօզին պահ մը, ...ցաւ իր՝ դժբախտութիւնները։ ...անին մէջ էր իր կեանքը։ Կ'ու-...պէտք էր որ տղեկն ապրէր։

Կէս օրին, տղեկը մեռաւ։

Այն առեն, կարծես մութին ...անկում մը ունեցաւ։ Ամբողջ ...րներ ու ցերեկներ գետինը ...ած, կարծես ինքն իր վրայ ...ուած, օրրանին քովը մնաց ...յլօրէն, ու միշտ այն զգա-...ը ունէր թէ՝ միշտ աւելի կը ...ի, աւելի վար կ'իյնայ անհուն ...ցին մէջ։ Չէր շարժեր, չէր ...լրտեր։ Քառսին մէջ, անշարժ, ...կոյս մը։ Եթէ քասը են-...թիւն մը չէ, այս խեղճ

զանկին տակ գոյութիւն ունեցաւ։

Անոր մէջ գիշեր էր եւ այդ գիշերուան մէջ հոս ու հոն կը ծփային տարրեր, որոնք չէին յա-ջողեր իրար կցուելու։ Այս բոլորը կ'երթային ու կուգային առանց գիտակցութեան, բարոյական խա-ւարը կ'արգիլէր միայն իսկ զա-նազանելէ անոնց անկարգ եւ թոյլ շարժումները։ Երբեմն, կէս լոյս մը կը զարնէր։ Ցետոյ նորէն կը մթագնէր։ Ֆրօզին բան չէր տես-ներ։ Ճերմակ կէտ մը կը տեսնուէր ու կ'անհետանար, խենդ կէտ մը որ անընդհատ կը պարէր, կէտ մը որ անշարժացնելու հնարը չի կար երբեմն միայն, այս կէտերը կը մօտենային իրարու, եւ թափա-ռուն կլոյներ կը կազմէին։

Ցանկարծ, կէտը ոտղլայնեցաւ ձերմկցաւ։ Գաղափարը դարձաւ յստակ եւ աճաւոր։ Բուական չէր պատժուած Ֆրօզին։ Ահա, ինչ որ այդ պահուն, իրեն բացայայտ թուեցաւ։ Շատ անարգած էր Լառուանը։ Պէտք էր որ անոր կերպով պատիժը կատարուէր։ Ահա ինչ որ քասին մէջ կը տեսնէր։

Ու տակաւ, գետին նետուած այս սեւ զանգուածէն, առաստա-ղին վրայ փռուած այս ժարմինէն կարծես բան մը դուրս կ'ելլէր, շարժումի պէս, ձեւի պէս բան մը, որ այս հիւանդ գլխին մտածումին հետ կը յառաջանար, եւ այս ձեւն ու մտածումը պատիժի շա-րունակութիւնը կը պահանջէին։ Գեռ ի՞նչ պատիժ, Տէր Լառուան։ Լառուան արդէն զայն պատժած էր իր տղաքներուն միջոցաւ։ Իրա-րու ետեւէ առեր էր զանոնք։ Եւ Լառուան արդար էր, որովհետեւ ինքը Ֆրօզին անպատուած էր իր իսկ զաւակները, ինք՝ անուխտա-դրուժ ամուսինը։ Քրիստոնեայ էր, բայց ամօթէն խուսափելու հա-մար, չէր ուզած ինքզինքը զարնել։ Պէտք էր ուրեմն քաւել, քանի որ ողջ էր։ Պէտք էր լրիւ պատժուէր։ Ինքը մեղանչած էր իր տղաքնե-րուն դէմ։ Պէտք էր որ պատժուէր անոնցմէ։ Գեռ տղայ մըն ալ ունէր, այդ Էմմանուէլը որ օ-տարներուն քով կը գտնուէր։ Ե՞հ ուրեմն, այս տղան պէտք էր որ զինքը սպաննէր իր իսկ ձեռքովը՝ իր ոճրին համար։

Ահա ուրեմն։ Բայց պէտք էր գիտնալ թէ ինչ եղած էր այդ տղան, ո՞ւր էր։ Անհրաժեշտ էր ուրեմն փէյիոն երթալ Սթավրոսէն խնդրել որ յայտնէ գիտցածը։ Պէտք էր ամէն գինով, որ այս վերջին տղան իրեն յանձնուէր։

Նախ Աչմէտին ուղղեց իր խնդրանքը։ Կը պաղատէր որ ան զինքը ձգէ, որ դէպի Փէյիոն մեկ-նի։ Նորէն պիտի դառնար։ Շատ դժբախտ էր։ Անոր բնաւ ալ թէ ի՞նչ պիտի երթար փնտռելու։ Ան չէր կրնար մերժել այս շնորհը, իրեն զլանալէ յետոյ որ վերջին անգամ մը գոնէ ողջագուրէ իր աղջնակը։

Բայց Աչմէտ խոժոռեցաւ, անոր սեւ աչքերը խոշորցան, այն-քան որ ա՛լ աւելի սեւ թուեցան եւ անոր դէմքին վրայ, կարծես գիշերն սկսաւ կոխել։ Մայր ու աղջկան բաժանումի գիշերը չէր որ կը յիշէր ան։ Ան կը յիշէր այն գիշերը որ, ըստ սովորութեան խրճիթ եկաւ եւ Ֆրօզին հոն չգտաւ։ Այն իրիկուն երգուեցաւ որ անգամ մըն ալ թոյլ չպիտի տար նման բանի մը։ Ֆրօզին այլեւս ո՛չ մէկ պատճառով կրնար հեռանալ Լազարինայէն։ Զայն հոն չտեսնելու կասկածութիւնը, անսանձ նախանձ մը, եւ յետոյ զայն կորսնցուցած ըլլալու սար-սափը, այս բոլորը զայն չարչրկած էին այն գիշերը, որ Ֆրօզին գա-ցեր էր մեռելները հարցաքննե-լու։

Սակայն, քաղցրութեամբ պա-տասխանեց անոր, այն մեղմու-թեամբ որ իրեն յատուկ էր։ Բայց ձայնը խիստ էր եւ դիւ-րաւ կը հասկցուէր թէ այս անո-ղոք սրտին միտքը չպիտի փոխէր։

— Մտիկ ըրէ կի՛ն, ինչ որ քեզի պիտի ըսեմ։ Հո՛ս պէտք ես ինծ եւ ես պարտաւոր եմ հրա-մայել իմ խումբիս հետեւաբար, չեմ կրնար քեզի հետ փէյիոն գալ. Գալով քեզ մինակ ձգելուն, գիտցիր թէ՝ աւելի կը նախընտրեմ սա դաշոյնովս քեզ սպաննել քան թէ թոյլ տալ որ մինակդ մեկնիս. ու նաեւ քենէ յետոյ, ինքզինքս ալ կը սպաննեմ։ Վճիռը աւա՜ղ, վերաքննելի չէր։

— Պիտի մեռնի՜մ, հառաչեց Ֆրօզին, ու նորէն ինկաւ իր առաջին անզգայութեան մէջ։ Ի՞նչ պիտի ընէր հիմա։ Ի՞նչպէս պիտի կրնար քաւել իր մեղքը։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

րանին մէջ կատարուած սպանութեանց հեղինակները պատժելու մասին։ Նոր կառավարութեան ծրագրին մաս կը կազմեն՝ Նէթթունոյի դաշնագրին վաւերացումը, 250 միլիոն տոլարի փոխառութեան հարցը, Տալմացիոյ մէջ հողագործական բարեկարգութիւնները են.։

Դատական նախարարը կը պահանջէ որ խորհրդարանը ստիպէ երեսփոխաններ Փունիսար Ռաչիչը, Թոման Փոփովիչը եւ Տրակութին Եովանովիչը՝ անձնատուր ըլլալ՝ իբրեւ սպանիչ խրուած երեսփոխաններուն,

Նոր դաշնագիրը եւ բոլշեւիկները

«Թայմզ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հաղորդէ որ ներկայիս Մոսկուայի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ վիճաբանութեան առարկայ է՝ Խորհրդային Միութեան մասնակցութիւնը Գրիան-Քէլլոկ դաշնագրին։ Խորհրդային մամուլը կ'ըսէ որ եթէ Խորհրդային Միութիւնը հրաւիրուի մասնակցիլ այս դաշնագրին, նախապէս պիտի պահանջէ ճանչցուիլ Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան կողմէ։ Այս պայմանը անընդունելի կը նկատուի, որով եւ բոլշեւիկ մամուլը կը շարունակէ իր յարձակումները պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելիք դաշնագրին դէմ։

Բեւեռախոյզներու վերադարձը

Իտալացի բեւեռախոյզներու դէմ տիրող ժողովրդային ընդհանուր դայրոյթը մասամբ մեղմացաւ՝ կարգ մը պարագաներու բերումով։ Նախ՝ հազարապետ Ֆիլիպպօ Ցափփի այցելեց Տոքթ. Մալմկրէնի մօր՝ Ստոքհոլմի մէկ արուարձանին մէջ։ Իրեն կ'ընկերանար Իտալիոյ ընդհ. հիւպատոսը։ Ցափփի Տիկ. Մալմկրէնի յանձնեց կողմնացոյց մը եւ ուրիշ առարկաներ զորս փրոֆէսորը տուած էր իրեն՝ մօրը ղրկուելու համար։ Իտալացի գինուորականը մանրամասնութիւններ տուաւ Մալմկրէնի մահուան պարագաներուն եւ վերջին ժամերուն մասին։

Երկրորդ՝ օդանաւորդ Լունտպորկ հաստատապէս յայտարարեց թէ՝ երբ Նոպիլէի խմբակին մօտ իջաւ, զօրավարը խնդրեց իրմէ, որ նախ Չէչչիանին փոխադրէ։ Երբ տեսնուեցաւ որ անկարելի էր Չէչչիանին փոխադրել իր տկար վիճակին պատճառաւ, Նոպիլէ խնդրեց իրմէ նախ իր չորս ընկերները և ամէնէն վերջը զինքը փոխադրել։ Լունտպորկի եւ իր ընկերներուն բուռն պնդումներուն վրայ է, որ նախ Նոպիլէն ազատուեցաւ։ Լունտպորկ կ'աւելցնէ նաեւ թէ ոեւէ հակառակութիւն չկար Մալմկրէնի եւ Նոպիլէի միջեւ։ Երրորդ՝ չեխոսլաւաք գիտնական փրոֆ. Պէհունէք ըսաւ թէ բեւեռի արշաւը շատ լաւ կազմակերպուած էր եւ թէ ինք ամենայն վստահութեամբ կրնայ դարձեալ ընկերանալ զօր. Նոպիլէի, եթէ նոր արշաւ մը կազմակերպէ։ Աւելցուց թէ սխալ է Մարիանոյի եւ Ցափփիի դէմ եղած ամբաստանութիւնը՝ Մալմկրէնի մասին։ Օդապարիկին մէջ մնացած միւս բեւեռախոյզներուն մասին յոռետես է փրոֆէսէօրը։ Չորրորդ՝ օդանաւորդ Չուխնովսկի «Իզվեստիա»յի մէջ յօդուած մը հրատարակելով կ'ըսէ թէ սառնակոյտին վրայ միայն երկու հոգի տեսած էր և ոչ թէ երեք, ու բնաւ խօսքը չըներ լուսանկարներուն։

Նոպիլէ և ընկերները կը շարունակեն իրենց ճամբան դէպի Հռոմ։

Պուլկար եւ Յոյն սահմանագլուխին վրայ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն.— Յուլիս 27էն 28 լուսցող գիշերը թիւ 136 պահականոցէն յոյն զինուոր մը պուլկարեւհելլէն սահմանագլուխին վրայ սպաննեց պուլկար զինուոր մը՝ վէճէ մը յետոյ։ Երկու կողմի սպաները հանդիպում մը պիտի ունենան կարգադրելու համար խնդիրը։ Կարգը կը տիրէ սահմանին վրայ։ Միջոցներ ձեռք առնուեցան փոխ-վրէժը արգիլելու համար։

Անկում Պոլսոյ սակարանին մէջ

Թուրք ներքին փոխառութեան պարտաթուղթերը անցած շաբաթ յանկարծ 90ուկէսէն 82ի ինկան Պոլսոյ սակարանին մէջ։ Այս անսպասելի մեծ անկումը ահագին վնաս տուաւ կարգ մը գործակալներու, որոնք շատ գործառնութիւն կատարած էին ներքին պարտաթուղթերուն վրայ. իսկ մէկը, չկարենալով մաքրել իր հաշիւը, սնանկացաւ եւ մէջտեղէն անյայտացաւ։ Առնելիքաւորները դիմեցին Սակարանի կոմիսարութեան եւ պահանջեցին որ գրաւի տակ առնուի սնանկին ապահովութեան գումարը։ Այժմ կը քննուի թէ պարտաթուղթերուն անկումը շահագիտութեա՞ն արդիւնք է, թէ իրական պատճառի մը։

Արեւելեան երկաթուղիի գործաւորները

Արեւելեան երկաթուղիի գործաւորները կը պահանջեն օրականներու յաւելում եւ տարեկան մէկ ամսական պարգեւ, ընտանիք ունեցողներու յաւելում եւ տուրքերուն վճարումը ընկերութեան կողմէ։ Գործերը երթալով կ'աւելնան, եւած պաշտօնեաներու տեղ նորեր չառնուելով. մնացեալները կը ճնշուին գործի տակ։ Գործաւորները կը պահանջեն զեղչել աշխատութիւնները եւ պատշաճեցնել առողջապահական պայմաններու։

Երբ գործաւորներու համար պատշաճ կարգադրութիւն ըլլայ, գործաւորներու ներկայացուցիչները պէտք է գտնուին, կ'ըսեն։ Խնդրագիրը ստորագրողները 25էն 70 ոսկի ամսական առնողներն են։ Եթէ գոհացում չտրուի, գործադուլ պիտի յայտարարեն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Նահանգներու մարզպան Իպրահիմ թալի պէյ դէպի Էնկիւրի ճամբայ ելած է. Մալաթիոյ եւ Սվազի վրայով։ Մարզպանը տասներհինգ օր Էնկիւրի մնալէ յետոյ Պոլիս պիտի անցնի, իր պաշտօնատեղին վերադառնալէ առաջ։

ԹՈՒՐՔ կիներն ու աղջիկները այսուհետեւ պիտի կրնան մասնակցիլ գեղեցկութեան միջազգային մրցումներուն։

ԽՐՈՒԱԹ կուսակցապետ Ստեփան Ռատիչի առողջական վիճակը մեծ մտավախութիւն կը պատճառէ։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ արտաքին նախար Թիթուլէսքու հրաժարեցաւ։ Դարձեալ Լոնտոնի դեսպան պիտի կարգուի։

ՊԵԼԱ ՔՈՒՆ, Հունգարիոյ նախկին դիկտատորը, որ վերջերս Վիեննայի մէջ ձերբակալուած եւ դատապարտուած էր, Աւստրիոյ սահմաններէն դուրս հանուեցաւ։ Պելա Քուն Շթէթինէն շոգենաւով դէպի Լէնինգրադ։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

5 Օգոստ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

10 Գուլվաւ Թալպաթօյի օդասուն պարտէզին մէջ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։ Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի «Կայծակ» խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին. Գրադարանի սրահը։

Ցէսինի «Կայծակ» խումբի ստիպողական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 7ին Café de la Paixի սրահին մէջ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։ Ներկայանալ անզանցառելիօրէն։

Լիոնի Պատանեկան միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը երէկ և այսօր»։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Անդրէասեան ընտանիքը եւ պարագաները՝ իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին՝ վաղամեռիկ ՀՐԱՆԴ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փավիյոն-սու-Պուա, Ա. Զ.— 70։
Փարիզ, Լ. Ե.— 35։
Սէն Շամոն, Կ. Մ.— 75.30։
Լանսէյ, Գործ.— 127.60։
Հայլէնտ փարք, Տքթ. Ք.— 10 տոլար։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Քէօթահիացի Տիկ. Նազիկ Բաթբաթեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Յար. Բաթբաթեան, 13 14 տարեկան, հօրը անունն է Ստեփան, մօրը՝ Հռոփ։ Իմացնել Արմէն Գըլըճեանի. Chez M. Verin, Tulette (Drôme).

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «ՑԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ 1914—1918։»

Գին՝ Ֆրանսա 15 ֆր., ուրիշ երկիրներ 18 ֆ.։ Դիմել՝ Յառաջի։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Երկար ժամանակէ ի վեր տասնեակ մը պզտիկներու հայերէնի դասաւանդութիւն ստանձնած էի, շաբաթը 2—3—4 դաս տալով։

Այժմ 75 Rue Rabelais երկրորդ յարկը սենեակ մը տրամադրուած է, ուր կարելի պիտի ըլլայ շաբաթը 2—3 դաս տալ։ Ուրեմն այն ծնողքները որ կը փափաքին իրենց պզտիկներուն հայերէն սորվեցնել, թող դիմեն նոր հասցէիս։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY